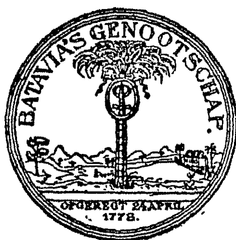
VERHANDELINGEN

VAN HET

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP
VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXXI

BANDOENG
A. C. NIX & Co.
1932

INHOUD

VERHANDELINGEN

van het

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXXI

EERSTE STUK

LIJST DER OUDE BOEKEN

VAN DE VOORMALIGE NEDERLANDSCHE OOST-INDISCHE COMPAGNIE TER KUSTE COROMANDEL

LIST OF RECORDS

OF THE DUTCH EAST INDIA COMPANY SETTLEMENT ON THE COROMANDEL COAST

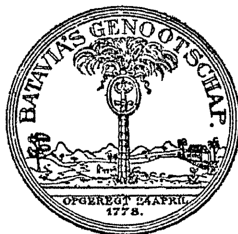
1702 – 1795

With an introduction by

J. van KAN

FORMERLY PROFESSOR OF LAW

(LEYDEN AND BATAVIA)

BANDOENG

A. C. NIX & Co.

1932

INTRODUCTION.

In India the settlements and factories of the Dutch East India Company were mostly scattered along both the coasts of the Peninsula from Cape Comorin to the Northern Continent.

With the exception of the extreme South, belonging to Ceylon, trade and government were concentrated in four administrative complexes each of which was under the supervision of a director or a governor, Bengal, Coromandel, Malabar, the region of Surat.

To these four administrations corresponded four separate archives which were kept in each of the four chief towns: at Chinsura-Hooghly; at Pulicat, later at Negapatam, still later again at Pulicat; at Cochin; at Surat. But what is left of those records nowadays is very unequal. There still exists a good deal of the papers of the Malabar Coast approximately as they were in 1795 when the colony was transferred to the British, about 1650 volumes being preserved now in the Egmore Record Office at Madras. Of the old bundles of Bengal hardly a hundred are left, of those of Surat no more than thirty. The documents of the Coromandel Coast are nearly all lost; only a few of them are still to be found in the Egmore Office.

This being so, it must be considered as particularly important that a list of the old Coromandel records is preserved. Of the Malabar archives too a catalogue dated 1796 (?) has escaped destruction and the Government of the Madras Presidency gave evidence of appreciating the real value of this document by having it published [1]), although the papers themselves to a great extent are existing. As for the Coromandel Coast almost nothing has been left except the enumeration of the old books.

This document is the object of the present publication.

The document is conserved in the Government Record Office at Batavia, catalogued *Archiefinventarissen* 31. It is entitled: *Lijst der oude boeken van de voormalige Nederlandsche O. I. Compagnie, over-*

[1]) *List of Dutch manuscripts, letters and official documents* copied by the Rev. P. Groot (*Selections form the Records of the Madras Government. Dutch Record*, no. 6), Madras 1909.

gegeeven door den ondergeteekende aan den Britschen Gecommitteerden, i.e. translated in English: *List of the old bundles of the former East India Company transferred by the undersigned to the British Commissioner.* From the title results already that we are dealing not with a document from the time of the Company itself, but dating from the period when the Company was indicated as "former". The paper is indeed dated Sadras June 1st, 1825. It is signed by Henry François van Sohsten.

Henry François von Sohsten (better von Söhsten) was the Dutch Commissioner for the transfer of the Netherlands's possessions on the Coromandel Coast, as they were for the second time and definitely delivered to the British in 1825 in consequence of the treaty of March 17th 1824. At the same time the transfer of the papers which were kept in the archives took place. The Dutch officer transmitted as a matter of course the papers of the current administration belonging to the Netherlands Government and making out the new archives of Sadras [1]), On the same occasion he also transmitted by a separate inventory the old archives of the Coromandel Coast kept at Pulicat up to 1795.

The list contains the enumeration of 1401 old bundles, the eldest of which goes back as far as 1702 while 77 books are relative to the period 1795 - 1817. Hence it results that the separation between the old and the new masses was not completely applied. When the new papers are left out of account, the register consequently contains 1324 bundles from the days of the Company and more exactly from the years 1702 - 1795, being the remains as they were in 1825 of the archives of the Coromandel Directory in the eighteenth century kept at Negapatam up to 1784 and afterwards at Pulicat. The papers dating from the last decennaries of the Company are predominant in number.

The manuscript is in an excellent state of conservation. It consists of 21 pages in folio on which the nomenclature is written in two columns. It is the original as appears from the signature of the Dutch Commissioner. His task fulfilled, he no doubt sent it to Batavia.

It is an amazing problem, and often the question has been brought forward, how to explain the nearly complete absence in India of Dutch Coromandelpapers nowadays.

---

[1]) The list of those papers too is conserved in the Government Archives at Batavia, sub *Archiefinventarissen* 30.

Before we are going to deal with this question, it must be stated that the loss of the papers is not so absolute as generally admitted. It is true that only a few bundles, not more than four or five, are to be found in the Egmore Record Office. But not all the papers are kept there. The churches had their own archives. There are still many traces of them in Ceylon, specially in Colombo, and also in Galle and Matara, as well as in Malacca. There were parishes of the Reformed Church on both the coasts of the Peninsula, on the Coromandel Coast in Negapatam 1693-1784, before and after that date in Pulicat. Of their archives very little is left in the country itself, as to the Malabar Coast nothing remains but one register of baptisms. [1]) Fortunately Coromandel is better off in this respect. The Registration Office of Births, Marriages and Deaths at Madras preserves in 7 bundles some sound registers of baptisms and marriages, besides some lists of baptisms and other fragmentary acts, original of the former archives of Pulicat. Part of these papers date from after the Company's days, others, especially the lists of baptisms, go back as far as 1750 [2]).

So it is evident that more has been conserved than one generally is inclined to believe, but the conserved papers have come from the churches, not from the Company's offices.

The documents of the Company nearly all disappeared.

How is that to be explained?

Mr. H. Dodwell, the late curator of the Madras Record Office, after having stated that "there were certainly a considerable quantity of (Dutch) records at Sadras and Pulicat", declares sadly: "But I have found nothing to show what became of them" and he regrets the loss of the Pulicat records as "especially deplorable" [3]).

The facts, however, from which this scholar deduces indirectly the existence of the Dutch papers about 1820-1824, do not concern the papers of the Company, but only the papers of the Dutch administrative period 1818-1825, after the restitution of the settlements by the British as a result of the treaty of Vienna. But one needs not look far for the existence of the Company archives in the first quarter of the last century. The document here published is the most con-

---

[1]) See J. van Kan, *Compagniesbescheiden en aanverwante archivalia in Britsch-Indië en op Ceylon*, Batavia 1931, p. 66 and 200.

[2]) See l.c., p. 197-199.

[3]) H. Dodwell, *Report on the Madras Records*, Madras w.y., p. 40

clusive proof of the fact that in 1825 there were still at Sadras 1324 bundles of the Company.

What has become of them?

The obvious supposition seems to be that they have been removed from India [1]) by the Dutch themselves as they left the soil of Hindustan for ever in 1825.

Were this supposition right, the bundles ought to be found now either in the Government Archives at Batavia or in the General Record Office at The Hague. In Batavia there are none of these bundles, in The Hague only a few.

Certainly in 1825 big quantities of papers have been sent from India to Batavia, from where most of them have found their way to The Hague in 1862. With regard to Coromandel two masses come into consideration. One, sent from Sadras, contained several hundred volumes [2]). But, with the exception of two insignificant documents [3]), all these papers concern exclusively the period 1818-1825. The other contained indeed some documents of the Company, originally from Pulicat [4]), but it consists of 36 bundles [5]) only, and they date without exception from the last days of the Company (1789-1795), apparently some lost bundles.

So it is true that archives have been brought from India, also from the Coromandel Coast, to Batavia, but they consisted mostly of papers of the Netherlands' administration from the period 1818-1825. Of papers of the Company there is only a very small number.

The Company papers of the Coromandel Coast have been given over by the departing Dutch together with the possessions themselves to the new masters, the British, as the title of the now published document clearly shows. They handed over not only the Company's books, but also those of more recent times. The latter have partly been returned later, the former not, and but for a few exceptions they have never left the soil of Hindustan.

How have they disappeared there?

Of the Coromandel papers it may be accepted with certitude that there has been no such thing as regular, systematic destruction. One

---

1) A. Galletti, *The Dutch in Malabar.* (*Selections from the Records of the Madras Government. Dutch Records* no. 13), Madras 1911, p. 1.

2) Government Archives Batavia, *Archiefinventarissen* 34.

3) The papers sent from Sadras contain two Company bundles, one dated 1792-1793, the other 1794-1795.

4) Government Archives Batavia, *Archiefinventarissen* 35.

5) There are 37 bundles. One is however dated 1800.

may use the word because it is certain that the English, in or before 1819, have willfully made away with the archives of Tuticorin in order to remove every trace of information about the privileges and rights of the former Company which the Netherland Government wanted to recover at that date [1]). As for Coromandel there has been no question about that. In his general Report about his handing over, the Netherland Commissioner for the transfer J. A. van Braam says that in Pulicat the archives were preserved in 1819 [2]). The document here published makes it evident that in 1825 there still remained more than 1300 bundles. After that time deliberate destruction because of the motives already mentioned is not to be considered. When the Dutch had left the country for ever, there was no more reason for destruction of papers.

Only this supposition remains: the papers have fallen a prey to neglect.

The lack of care of the old Dutch papers in a period, when their historical worth was not yet appreciated, is natural. It was general all over India, all over the world of the East, not only with regard to the Dutch papers, but also to the Portuguese, the French, the Danish. Traces of neglect can be noticed very clearly in Bengal, at Surat, at Goa, as well as in Batavia and elsewhere. Neglect of papers in the tropics is soon followed by ruin. It must however be added that I have not especially met with visible traces of neglect of the Dutch Coromandel records.

---

[1]) See P. H. van der Kemp, *De Nederlandsche factorijen in Voor-Indië in den aanvang der 19e eeuw*, in *Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië*, vol. LIII (1901), pp. 392, 398-399.

[2]) Report, §§ 16, 17, 18, 50. The ms. is preserved in the General Record Office The Hague.

LIJST DER OUDE BOEKEN VAN DE VOORMALIGE NEDERLANDSCHE O. I. COMPAGNIE, OVERGEGEEVEN DOOR DEN ONDERGETEEKENDE AAN DEN BRITSCHEN GECOMMITTEERDEN.

(P.1)	1	Justitieele bondel		1766
	1	Ordonnantie boek		1792
	1	Aankoomende van Batavia		1796
	1	Do	„ Palicol	1791
	1	Afgaande na Batavia		1779
	1	Kasboek		1804/5
	1	Do	van de diacony	1783/4
	1	Insertie	bondel voor de resolutien	1791
	1	Minuut	resolutie bondel	1786
	1	Bondel	memorien voor de Heer Christiani	
	1	Do	maandelijksche uitgiften	1721
	1	Do	onderhoud aan de huijs armen	1757/8
	1	Do	maandelijksche uitgiften	1767/8
	1	Do	do	1784/5
	1	Do	do	1779/80
	1	Do	onderhoud aan de huijs-armen	1756/7
	1	Do	Ceylonsche aankoomende brieven	1782
	1	Justitieele bondel		1770
	1	Do	do	1767
	1	Bondel	aankoomende brieven	1745
	1	Protocol	van Palleacatta	1790
	1	Minuut	resolutie van Palleacatta	1788
	1	Bondel	sententie en andere papieren raakende de zaak tusschen Nagamaloe Wengettan Soeberan Naijker en Mandalam Wengadasalom	
	1	Do	afgaande brieven na Batavia	1791
	1	Do	Bataviasche positive orders	1746/55
	1	Do	aankomende brieven van Kolombo en Gale	1783

1	Ordonnantie boek		1793/4
1	Bondel	aankoomende van Palicol	1792
1	Do	aankoomende en afgaande brieven van en na Nagapatnam	1791
1	Do	instructies voor de retoerschepen	
1	Ordonnantie boek		1791
1	Bondel	afgaande brieven na Palicol	1792
1	Minuut	resolutie van Palleacatta	1792
1	Bondel	particuliere afgaande brieven van Sadras	1785
1	Do	extract uit de resolutie van Palleacatta	1790
1	Do	kasboek	1774/5
1	Do	do	1773/4
1	Do	diaconys kas-boek	1784/5
1	Do	aankomende brieven van Batavia	1780
1	Civiele bondel van Palleacatta		1793
1	Bondel	aankomende brieven van Palicol	1776
1	Protocol en andere papieren van Nagapatnam		1754
1	Secreete resolutie bondel		1793
1	Bondel	afgaande brieven na Europa en Batavia	1793
1	Cas boek		1725
1	Insertie bondel		1792
1	Diaconys kas-boek		1786/7
1	Do	do	1727
1	Do	do	1759/60
1	Do	do	1760/1
1	Do	do	1761/2
1	Do	do	1778/9
1	Bondel	aankomende brieven, rekeningen, etc. van de boedel van Jacob Dormieux	1792
1	Do	aankomende Weeskamersbrieven	1761
1	Do	do particuliere brieven van den Heer Simons	1795
1	Do	reglementen voor de negotie boekhouder en pakhuysmeester	
1	Do	correspondentien van Jaggernaikpoeram met den Engelschen collecteur	
1	Crimineele rol		1785
1	Geteekende notulen		1791

	1	Diaconys kas-boek		1780
	1	Bondel	aankoomende brieven van Batavia	1785
	1	Do	aankoomende Hoogduytsche brieven	1795
	1	Ordonnantie boek		1792
	1	Civiele request-bondel		1790/1
	1	Bondel	aankoomende en afgaande brieven van en na de vreemde natien	1785
	1	Do	do do	1794
	1	Civiele klad rol		1794
	1	Transport bondel van Palleacatta		1785
	1	Resolutie bondel (*defect*)		1761
	1	Copy soldij reekeningen		
	1	Civiele request bondel van Palleacatte		1798
	1	Bondel diverse papieren (*defect*)		1782
	1	Missilania van Paleacatta		1792
	1	Bondel	reekeningen etc.	1795
	1	Do	civiele proces tusschen de sequester in de boedel van de weduwe Argenist contra Nuwer en erfgenamen van Isaac Reijnier Simons	
	1	Do	aankomende brieven	1787
	1	Do	adviesen van Souratta voor Kormandel	1795
	1	Do	afgaande brieven na Ceylon	1790
	1	Do	aankomende „ van Madras	1789
	1	Do	afgaande „ na Jaggernaikpoeram	1791
(P. 2)	1	Do	do „ „ do	1792
	1	Do	aankomende „ van Sadras	1792
	1	Do	orders omtrend het houden en examineeren der negotie en zoldij boeken	
	1	Do	processtukken van Mejuffrouw Canter Visscher contra van Byland	
	1	Copia	voldongen proces van 's Compagnies tolk Mandalam contra d'Heer Hasz	1793
	1	Bondel	civiele processen	1766
	1	Do	aankomende particuliere brieven van C. P. Bloeme	1789
	1	Extract	bondel van Palleacatta	1791
	1	Bondel	afgaande brieven na Ceylon	1795/7
	1	Do	extracten en andere papieren van de Weeskamer van Palleacatta	1791

1	Memorie van d'Heer Galenus Mersen aan d'Heer Jacob Mossel	1738
1	Ordonnantie boek	1792
1	Do do	1795
1	Do do	1790
1	Dispuut van 't opperhoofd van Palicol met de Engelsche collecteur van Moggeltoer Gambier	1795
1	Ordonnantie boek	1790
1	Inventarissen en andere differente papieren van Palleacatta	1791
1	Afgaande brieven na Europa en Batavia	1795
1	Bondel reekeningen en andere papieren van captain Hendrik Hilmand	1783
1	Protocol van Palleacatta	1791
1	Bondel diverse secreete aankomende en afgaande brieven nevens andere papieren van Sadras	1792
1	Do generaale sommarium	1775/6
1	Do extracten, requesten etc. van Nagapatnam	1779
1	Do extract resolutien (*defect*) van Palleacatta	1788
1	Kas boek	1801/2
1	Do	1801
1	Do	1799/1800
1	Bondel dingtaalen in het proces van d'Heer Stoffenberg	1791
1	Do proces stukken van den geweezen gemeen Sipay Kanncappa en ondersergeant Wengetasamie	
1	Memoriaal	1808/11
1	Diaconys kas boek	1779/80
1	Do do	1713/4
1	Register van de resolutien	1794
1	Maandelijksche cas reekening van de buiten kantooren	1792/3
1	Kas boek	1744/5
1	Do	1810/1
1	Do	1809/10

	1	Bondel	aankomende en afgaande brieven raakende den Raad van Justitie van Palleacatta	1788
	1	Bondel	afgaande brieven naar de Noorder cantooren	1794
	1	Do	diverse papieren van de diaconij	1788/90
	1	Civiele bondel		1768
	1	Diaconijs cas-boek		1812/3
	1	Reekening boek		1793
	1	Bondel	diverse verbeeterde reekening van den geweezen Nagapatnamschen sequester Bronsveld	
	1	Do	origineel verbaal wegens Bronsveld	
	1	Do	do berigt in de affaire van den geweezen Nagapatnamschen sequester Bronsveld	
	1	Do	differente papieren van Palleacatta (*defect*)	1785
	1	Do	Secreete aankoomende brieven van Batavia	1788/93
	1	Do	ordonnantien	1794/5
	1	Do	aankomende brieven van Jaggernaik-poeram	1792
	1	Do	do do van Porto Novo	1790
	1	Do	origineele bijlagen behoorende tot het berigt van den geweezen Nagapatnamschen sequester Bronsveld	
	1	Do	afgaande brieven na Porto Novo	1792
	1	Do	minuut resolutien van Palleacatta	1791
	1	Do	aankomende brieven van Porto Novo	1789
	1	Do	particuliere brieven van W. A. Saalfelt	1792
(P. 3)	1	Do	aankomende en afgaande brieven van en na de Deenen	1785/6
	1	Bondel	aankomende wissels	
	1	Do	diverse papieren van de diaconij	1812
	1	Do	do do	1790/2
	1	Do	afgaande en aankomende brieven van de diaconij	1802
	1	Do	diverse papieren	1791/5
	1	Do	diverse papieren van de diaconij	1791

1	Bondel diverse papieren van de diaconij	1705/8
1	Do afgaande brieven na Batavia	1794
1	Do aankomende en afgaande brieven van en na Bengale, Souratta, Cochin en Malacca	1785/90
1	Do circulaire brieven	
1	Do aankomende brieven van Jaffanapatnam	1790/3
1	Do do	1794/5
1	Bondel diaconys diverse papieren	1752/5
1	Do aankoomende brieven van Bimilipatnam	1790
1	Do Bengaalsche Sjankos assurantie	
1	Do Weeskamers papieren	1752/80
1	Civiele klad rol	1770
1	Bondel afgaande brieven na Ceylon	1793
1	Civiele bondel van Nagapatnam	1770
1	Bondel minuut resolutien	1793
1	Do register van de resolutien	1793
1	Do diverse papieren	1792
1	Do kas boek	1730
1	Do do	1762/3
1	Do do	1800
1	Do do	1798/9
1	Do do	1795/6
1	Do do	1797/8
1	Do do	1775/6
1	Do differente reekeningen en papieren	1791
1	Ordonnantie boek	1791
1	Bondel diverse testamenten & codicillen	1731
1	Do maandelijksche restanten van Palleacatta	1793
1	Memorie van Mr. Libregt Horeman	1748
1	Diaconijs cas boek	1772/3
1	Do do	1815/6
1	Do do	1798/9
1	Do do	1802/3
1	Do do	1811/2
1	Do do	1800/1
1	Do do	1808/9

1	Diaconijs cas boek	1803/4
1	Do do	1814/5
1	Do do	1813/4
1	Do do	1801/2
1	Do do	1807/8
1	Do do	1806/7
1	Bondel rapporten en reekeningen aangaande 's Compagnies kooplieden te Porto Novo	1791
1	Do resolutien van Nagapatnam (*defect*)	1771
1	Journaal en groot boek van Nagapatnam	1768/9
1	Weeskamers bondel	1758
1	Journaal en groot boek van Nagapatnam	1758/9
	Do do do	1774/5
1	Memorie van de Gouverneur Jan Schreuder aan do Lubbert Jan van Eck	1762
1	Journaal en groot boek van Nagapatnam	1712/3
1	Breedvoerig antwoord op zekeren voorgestelde vraagen	
1	Verdeeling van het toegelegd douceur op de handel waaren in Europa, etc.	1781
1	Crimineel proces papieren van een uit arrest ontvlugten Joseph Jennema	1780
1	Bondel papieren van den boedel van d' Heer Stoffenberg	1790
1	Do differente papieren van Palleacatta	1792
1	Do papieren van den boedel van d' Heer Jacob Hartman met zijn overleden huisvrouw Anna Maria Louisa Winkelman mitsgaders zijn tweede huijsvrouw Maria Elisabeth Verschuijlenburg, etc.	
1	Do rapporten van den essayeur Engelbert De Vries wegens g'essaijeerde goud, etc.	1790/3
1	Do afgaande brieven na Sadras	1792
1	Memorie van den Gouverneur Jacob Mossel	1738
1	Rapport bondel	1787
1	Ordonnantie boek	1795
1	Bondel justitieele papieren van Nagapatnam	1778
1	Do particuliere aankomende brieven van den Heer Byland	1786
1	Do aankomende brieven van Jaffanapatnam	1785

	1	Bondel	verzameling van alle de contracten met de privilegie geschriften van inlandsche vorsten en regenten zedert	1612
	1	Do	aankomende brieven van Ceylon	1785/9
(P. 4)	1	Do	do do „ Batavia	1778
	1	Samentrekking van Nagapatnam		1775/80
	1	Rolle der leproozen		1743/4
	1	Acte boek		1785/95
	1	Sequesters extract bondel van		1791/2
	1	Reekening van het capitaal competeerende Magdalena en Hermanus Selsters		1742
	1	Bondel	aankomende brieven van den Heer Byland	1785
	1	Do	origineele correspondentie van 't schip Schagen ter rheede van Madras	
	1	Do	diverse papieren rakende de groene zak	
	1	Do	aankomende Hoogduijtsche brieven van den Heer Meppen	1796
	1	Memorie van Elias Guillot te Nagapatnam		1734
	1	Protocollen en interrogatorien van Nagapatnam		1768
	1	Bondel	afgaande brieven na Europa en Batavia	1793
	1	Do	afgaande brieven na Sadras	1785/9
	1	Bondel	reekeningen en memorien van diverse plaatsen	1791/2
	1	Do	do van Palleacatta	1788/90
	1	Do	afgaande brieven na diverse plaatsen	1787
	1	Nagapatnamsche journaal		1780
	1	Dorp boekje		1781
	1	Afgaande soldij papieren		1785/93
	1	Negotie groot boek		1770/1
	1	Specificatie of onkost reekening van Jaggernaikpoeram voor Palleacatta		1786/7
	1	Bondel	diverse memorien, extracten, requesten etc. van Palleacatta	1796
	1	Post comptoir		1790
	1	Bondel	aankomende brieven van Sadras	1791
	1	Do	do do	1789
	1	Do	afgaande brieven na de Zuijdercomptoiren	1793
	1	Do	diverse papieren van de diaconij	1772

1	Bondel	aankomende brieven van Batavia	1777
1	Do	aankomende brieven van de buiten comptoiren	1787
1	Do	kas reekening van de Diaconij	1717/8
1	Do	do van de Coromandelsche Weeskamer	1799/1809
1	Do	diaconijs kas reekening	1715/6
1	Do	do do	1777/8
1	Do	do do	1719/20
1	Do	do do	1727/8
1	Do	papieren van d'Heer Nuwer	
1	Do	obligatien der op renten uitgezette armen capitaal	1742/77
1	Do	der berichten van den ad interiem negotie overdrager W. A. Saalfelt	1799
1	Ordonnantie boek		1789
1	Memorie voor d' Heer Adriaan Plate van	Nagapatnam	1730
1	Bondel	differente papieren van Nagapatnam	1748/53
1	Minuut	resolutie van Palleacatta	1791
1	Bondel	diverse declaratien etc. etc. van do	1792
1	Do	aankomende particuliere brieven etc. van den heer Meppen	1794
1	Do	Palleacatse origineele resolutien	1791
1	Negotie bondel van Nagapatnam		1773
	Eenige katterns journaal van Sadras		1785/6
1	Sadrasche negotie do		1793/4
1	Do do groot boek		1779/80
1	Bondel	notities van geleverde lijwaten	1791/2
1	Palleacatse resolutie		1791
1	Gagie roll		1794/5
1	Bondel	aankomende vertogen van Batavia	1792
1	Katern Nagapatnamsche journaal		1777
1	Journaal en groot boek van de Negapatnamsche	Weeskamer	1784/5
1	Bondel	afgaande cognossementen	1785
1	Thol boek van Palleacatta		1790/1
1	Bondel	rapporten van de vernietigde goederen en guarbilatie der specerijen nevens bevinding etc.	1793

	1	Bondel bevinding van de uitgeleeverde lading	1793
	1	Te zamentrekkingen van den ontvang en verstrekkingen door de gezamentlijke administrateur	1792/3
	1	Bimilipatnamsche extract negotie journaal	1786/7
	1	Do negotie groot boek	1790/1
	1	Do groot boek en journaal	1792/3
	1	Do negotie groot boek	1789/90
	1	Do do do	1787/8
(P. 5)	1	Do negotie journaal	1785/6
	1	Do do do	1793/4
	1	Do groot boek	1786/7
	1	Do journaal	1787/8
	1	Do do	1788/9
	1	Do negotie groot boek	1788/9
		Eenige lossen katterns journaal van Nagapatnam	1775
	1	Journaal en groot boek van de Nagapatnamsche Weeskamer	1759
	1	Sadrassche negotie groot boek	1794/5
	1	Do journaal *(defect)*	1789/90
	1	Jaggernaikpoeramsche negotie journaal	1787/8
	1	Do onkost en kas boek	1794/5
	1	Do journaal	1785/6
	1	Do negotie groot boek	1792/3
	1	Do do journaal	1794/5
	1	Do do do	1786/7
	1	Do do groot boek	1788/9
	1	Do do do	1790/1
	1	Do journaal van de kleine kas	1786
	1	Do negotie journaal	1788/9
	1	Do groot boek	1787/8
	1	Do resolutie boek van Nagapatnam	1802/4
	1	Bimilipatnamsche negotie journaal	1794/5
	1	Negotie journaal van Palicol	1794/5
	1	Palicols onkost en cas boek voor Palleacatta	1785/6
	1	Bondel origineel resolutien van Palleacatta	1794
	1	Do do do	1792
	1	Negotie journaal van Sadras	1773/4

1	Bondel	quitanties	1792
1	Do	aankomende bevinding der erreuren op de Cormandelsche negotie boeken	1786/9
1	Staat	reekening van de Cormandelsche Weeskamer	1769/70
1	Beantwoording en bevinding der erreuren op de Cormandelsche negotie boeken		1786/9
1	Bondel	diverse papieren van Palleacatta	1791
1	Do	bevinding der uitgeleverde lading te Palleacatta	1785/91
1	Negotie journaal van Palicol		1792/3
1	Justitieele bondel van Palliacatta		1785/91
1	Palicolsche negotie grootboek		1788/9
1	Do	groot boek	1786/7
1	Do	journaal en grootboek	1785/6
1	Do	do do	1787/8
1	Do	onkost en kas boek	1794/5
1	Do	extract journaal	1788/9
1	Do	groot boek	1794/5
1	Do	negotie journaal	1793/4
1	Do	do do	1786/7
1	Do	reekening der kleine kas	1791/2
1	Sadrassche negotie groot boek		1790/1
1	Do.	do do	1779/80
1	Do	do do	1791/2
1	Bondel	inventarissen der doopcedullen, enz.	1730/48
1	Do	origineel Palleacatse resolutien	1794
1	Dag register boek		
	Eenige losse katerns Jaggernaikpoeramsche groot boek		1789/90
1	Palicolse onkost en cas boek		1789/90
1	Catern factuur van Nagapatnam		1785/6
1	Palicolse	laatste 3 maandelijksch extract journaal voor Palleacatta	1790/1
1	Do	negotie groot boek	1793/4
1	Do	do do	1791/2
1	Do	laatste 3 maandige extract journaal	1794/5
1	Do	negotie groot boek	1792/3
1	Bimilipatnamsche negotie groot boek		1791/2
1	Jaggernaikpoeramsche negotie groot boek		1785/6

2 Vellen staat reekeningen der Cormandelsche Weeskamers kas, zo als dezelve door de erfgenamen en boedel houdster van den op den 17 November jongst leden overleedene sequester en cassier Dirk Buys in name Theodore Jacoba Schreuder word overgegeeven en verantwoord aan de nieuw aangestelden sequester en cassier Broerius Brouwer.
1 Bimilipatnamsche negotie journaal 1790/1
1 Do do do 1791/2
1 Weeskamers journaal en groot boek 1802/3
1 Bondel afgaande na de buiten comptoiren 1786
1 Do do do do 1787
1 Do do do do 1785
1 Journaal van de Weeskamer van Nagapatnam 1776
1 Do do do 1753
1 Formeel transport van Nicolaas Tadema aan Jacob Eilbragt 1790
1 Journaal en groot boek van de Weeskamer van Nagapatnam 1767
(P. 6) 1 Do van de Weeskamer van Nagapatnam 1741
1 Do en grootboek van de Weeskamer van Nagapatnam 1769
1 Do do do 1766/7
1 Do do do 1750
1 Do do do 1739
1 Do do do 1743
1 Nagapatnamsche groot boek 1781/2
1 Do Weeskamers journaal en grootboek 1741
1 Nagapatnamsche Weeskamers grootboek journaal 1766
1 Do do do 1772
1 Bondel met eenige katerns Nagapatnamsche journaal
1 Negotie journaal van Palleacatta (*defect*) 1792/3
1 Bondel aanteekeningen op diverse negotie papieren van de buiten comptoiren 1790/2
1 Do inventarissen der do enz. van Palleacatta 1786/1804

1	Vendu boek van Palleacatta		1775/79
1	Do do		1787/95
1	Do Sadras		1760/72
1	Do Palliacatta		1779/80
1	Bondel justitieele vendu roll van Palleacatta		1791/4
1	Do beantwoording der bevinding op de Cormandelsche negotie boeken		1785/6
1	Justitieele bondel van Palleacatta		1808/10
1	Ordonnantie boek		1792
1	Do do		1794
1	Do do		1789
1	Do do		1790
1	Vendu boek		1750/63
1	Particuliere vendu roll		1750/79
1	Negotie journaal van Portonovo		1787/9
1	Portonovosche onkostboek		1785/6
1	Do negotie journaal		1789
1	Jaggernaikpoeramsche onkost en kas boek		1791/2
1	Nagapatnamsche Weeskamers journaal en grootboek		1774
1	Do	do (*defect*)	1779
1	Do	do	1743
1	Do	do	1778
1	Do	do	1744
1	Do	do	1745
1	Do	do	1747
1	Do	do	1756
1	Do	do (*do*)	1776/7
1	Do negotie journaal		1779
1	Nagapatnamsche Weeskamers journaal en grootboek		1763
1	Do do	do	1755
1	Do do	do	1761
1	Do do	do	1775
1	Do do	do	1748
1	Bondel van vergelijking der lasten en ongelden van 't hoofd comptoir Cormandel		1785/6
1	Kort begrip van alle zodanige zaken rakende den dienst van de Generale Compagnie dewelke in de instructie voor 't Gou-		

vernement van Cormandel zijn gelast na te komen, zijnde voor Jaffenapatnam den 29 November 1689

	1	Bondel aankomende factuur	1793/4
	1	Do onkost reekening van Palicol	1791/2
	1	Opneem bondel	1793
	1	Generaal monster roll van Palleacatta	1781
	1	Palleacatse negotie journaal	1788
	1	Vertoog op de Cormandelsche negotie boek	1786/7
	1	Balance, staat en andere reekeningen van Nagapatnam	1768/80
	1	Scheeps onkost reekening van Palleacatta	1785/92
	1	Monster Roll en Principaal groot boek van het schip De Zeebouwer	1792/3
	1	Palleacatsche Weeskamers journaal en groot boek	1792
	1	Do negotie journaal	1790
	1	Do „ groot boek	1790/1
	1	Sadrassche klein kas - boek	1779/80
	1	Palleacatse factuur (*defect*)	1791
	1	Nagapatnamse groot boek en journaal	1779/80
	1	Do journaal	1772
	1	Do do (*defect*)	1769
	1	Palleacatse groot boek	1795
	1	Nagapatnamsche Weeskamers journaal en groot boek	1779
	1	Portonovosche negotie groot boek	1788/9
	1	Korte zamentrekking der geld financie	1795
	1	Afgaande eisch bondel	1795
	1	Thol boek	1791/2
	1	Bondel balans staat en demonstraties van de Cormandels Weeskamer	1796
	1	Nagapatnamsche Weeskamers journaal en groot boek	1782
(P. 7)	1	Do negotie journaal	1780
	1	Do Weeskamers do en groot boek	1780
	1	Do do do	1782
	1	Thol boek	1794/5
	1	Nagapatnamse journaal en groot boek	1771/2
	1	Do groot boek	1778/9

1	Nagapatnamse journaal	1781/2
1	Do do	1781
1	Do Weeskamers journaal en groot boek	1786
1	Do negotie journaal	1773
1	Do „ groot boek	1772/3
1	Do do do	1777/8
1	Do negotie journaal	1776
1	Do Weeskamers journaal en groot boek (*defect*)	1726
1	Palleacatse resolutie boek	1793
1	Portonovosche kas - boek	1786/7
1	Sadrassche negotie journaal	1789/90
1	Palleacatse journaal	1792
1	Bondel aankomende memorien van onderwigten, etc.	1794
1	Zamentrekking van Palleacatta (*defect*)	1794
1	Bondel memorien van schenkagie, timmeragie en reparatie, etc. van Sadras	1795
1	Dorp - boekje van Sadras	1789/90
1	Bondel tezamentrekkingen der administrateurs	1794/5
1	Bondel aankomende onkost reekeningen van Batavia	1793
1	Formeel transport van het Cormandelsch Gouvernement door de Gouverneur Haksteen [aan Reinier] van Vlissingen	1771
1	Groot boek van differente huren	1794
1	Palleacatse groot boek	1791/2
1	Do journaal	1789
1	Do groot boek	1787/8
1	Nagapatnamse journaal (*defect*)	1777
1	Portonovosche negotie journaal	1790/1
1	Do do groot boek	1789/90
1	Do do do	1787/8
1	Do onkostboek	1788/9
1	Do journaal (*defect*)	1788
1	Do kas boek	1888/9
1	Do negotie groot boek	1792/3
1	Do do do	1790/1
1	Do do journaal	1788/9

	1	Portonovosche negotie journaal	1792
	1	Do do do	1787/8
	1	Do groot boek	1791/2
	1	Palleacatse journaal	1790
	1	Porto Novosche onkostboek	1780/90
	1	Do negotie journaal	1791
	1	Do grootboek	1791/2
	1	Do do	1785/6
	1	Do do	1786/7
	1	Do do	1792/3
	1	Do kas en specificatie boek (*defect*)	1779/80
	1	Do journaal	1786/7
	1	Do groot boek	1790/1
	1	Do journaal	1786/7
	1	Palliacatsche resolutie bondel	1790
	1	Do do do	1788
	1	Do do do	1790
	1	Do groot boek	1785
	1	Bondel aankoomende factuur	1794/5
	1	Palleacatse journaal en groot boek (*defect*)	1789/95
	1	Cormandelsche hoofd boek	1793/4
	1	Palleacatse negotie groot boek	1786/7
	1	Cas boek van Sadras	1779
	1	Do do do	1789/90
	1	Palleacatsche Weeskamers journaal en groot boek	1789
	1	Do journaal	1786
	1	Cormandelsche hoofdboek	1791/2
	1	Palleacatsche groot boek	1792/3
	1	Do Weeskamers journaal en groot boek	1803/4
	1	Do journaal	1794
	1	Cas Boek (*defect*)	1793/4
(P. 8)	1	Generaale monster rol van Palleacatta	1793
	1	Palleacatse journaal	1792
	1	Do do (*defect*)	1791/2
	1	Do Weeskamers journaal en groot boek	1789
	1	Do journaal	1791
	1	Do bijboekje	1792/3
	1	Cormandelsche hoofd boek	1792/3

1	Cormandelsche hoofd boek	1787/8
1	Palleacatse Weeskamers journaal en groot boek (*defect*)	1795/6
1	Gagie roll	1794
1	Palleacatsche journaal groot boek en kleine kamer	1793
1	Sadrassche kas-boek	1787/8
1	Bondel van verstrekte en vertimmerde aan 's Kompagnies sloepen etc. van Palleacatta	1786
1	Palleacatsche groot boek	1793/4
1	Sadrassche specificatie (*defect*)	1778
1	Palleacatse journaal	1787
1	Do do	1795
1	Aankoomende factuur bondel	1791/2
1	Katern negotie aanbesteeding	1780
1	Bondel afgaande brieven na Batavia	1785
1	Palleacatsche negotie journaal	1792
1	Do journaal	1791
1	Nagapatnamsche factuur bondel (*defect*)	1779
1	Palleacatsche do (*defect*)	1785
1	Bondel aankomende cognossementen	1785
1	Beantwoording, bevinding der erreuren op de Cormandelsche negotie boeken	1785/6
1	Palleacatse groot boek	1792/3
1	Kas-boek	1792/3
1	Groot boek voor Amsterdam en de kleine kamers	1785/6
1	Palleacatsche resolutie	1793
1	Nagapatnamsche Weeskamers journaal en groot boek	1764
1	Do do do	1784
1	Do do do	1755
1	Nagapatnamsche resolutien	1733
1	Vendu boek etc. (*defect*)	1769/80
1	Bondel diverse papieren van curator ad lites (*defect*)	1790
1	Journaal en groot boek	1801/2
1	Palleacatsche resolutie bondel (*defect*)	1791
1	Do do do	1789
1	Do do do	1792

	1	Bijboek van het provisie magazijn, ammunitie, wapenkamer, equipagie, materiaalen, de timmerwerf, smitswinkel en schenkagie	1790/1
	1	Palleacatsche negotie journaal	1787
	1	Groot boek	1793
	1	Palleacatsche groot boek (*defect*)	1785/6
	1	Bondel diverse reekeningen (*defect*)	1748
	1	Do afgaande brieven na Europa en Batavia	1788
	1	Palleacatsche resolutie bondel	1791
	1	Bondel weesmeesters resolutie (*defect*)	1744
	1	Do aankomende factuuren	1792/3
	1	Do Palleacatsche do (*defect*)	1782
	1	Bijboek van het provisie magazijn etc. etc.	1789/90
	1	Nagapatnamsche specificatie boek	1778
	1	Cormandelsche hoofd boek	1789/90
	1	Palleacatsche Weeskamers journaal en groot boek	1787
	1	Balance, transporten, staat en andere reekeningen van de Weeskamer	1787
	1	Bondel aankoomende factuur boek	1790/1
	1	Do afgaande do	1794/5
	1	Reekening courant boek	1791/2
	1	Palleacatsche reekening voor Europa	1787/8
	1	Groot boek	1796
	1	Palleacatsche groot boek	1788/9
	1	Gagie rol	1791/2
	1	Monster roll van 't schip Horssen	1790
	1	Kas reekening der kleine kas van Palleacatta	1790/1
	1	Palleacatsche resolutie bondel	1792
	1	Do do do	1795
	1	Do specificatie boek	1790/1
	1	Do journaal	1786
	1	Bondel aankomende memorien van onderwigten etc.	1792/4
(P. 9)	1	Aanteekening op de negotie papieren van de onderhoorige kantooren	1793/4
	1	Gagie rol	1792/3
	1	Do	1795
	1	Porto Novosche onkost boek	1786/7

2	Bondels afgaande brieven na de buiten comptoiren	1788
	Eenige katterns Nagapatnamsche journaal (*defect*)	1771/5
1	Bondel Palleacatsche memorien etc.	1788/94
2	Do bijlagen gehouden tot de beantwoording der bevinding op de Cormandelsche negotie boeken	1786/9
1	Gagie roll	1795
1	Palleacatsche kas-boek	1789/90
1	Bondel Palleacatsche differente papieren (*defect*)	1772/6
1	Palleacatsche resolutie bondel (*defect*)	1790
1	Bondel aankomende soldij papieren etc.	1782
1	Kas-boek	1788/9
1	Palleacatsche specificatie kas boek	1789/90
1	Justitieel protocol en bewijsen, etc. van Nagapatnam	1766/70
1	Bondel justitieele papieren etc. (*defect*)	1766/90
1	Nagapatnamsche groot boek	1773/4
1	Soldij journaal van Palleacatta	1790/1
1	Palleacatsche groot boek (*defect*)	1794/5
1	Do resolutie *do*	1790
1	Bondel Nagapatnamsche Weeskamers resolutie	1738
1	Do ongetaxeerde goederen te Palleacatta	1794
1	Do aankomende soldij memorien	1792/3
1	Palleacatse specificatie bondel	1789/90
1	Nagapatnamsche prothocol (*defect*)	1773/5
1	Reekening courant van Palleacatta	1792/3
1	Palleacatse groot boek	1787/8
1	Bondel memorien van schenkagie, timmeragie, etc., etc.	1786/91
1	Sommariums generale rendementen van verkogte goud en koopmanschappen en over geheel Cormandel	1788/9
1	Palleacatsche groot boek en journaal	1785
1	Do do do (*defect*)	1786/7
1	Do journaal	1791
2	Katterns resolutien van Palleacatta	1790
1	Nagapatnamsche Weeskamers resolutien	1751/80

1	Bondel diverse papieren tot speculatie	
1	Palleacatse groot boek	1790/1
1	Reekening courant	1793/4
1	Bondel beantwoorde vertogen van Batavia	1793
1	Do aankomende brieven van Nagapatnam	1767/70
1	Palicolsche journaal	1789/90
1	Jaggernaiksche onkost kas Reekening	1792/3
1	Do journaal	1785/6
1	Palleacatse groot boek	1788/9
1	Do Weeskamers journaal en grootboek	1800/1
1	Do do	1797/8
1	Generaale monster roll van Palleacatta	1792
1	Kattern resolutie van Palleacatte	1790
1	Thol boek	1791/2
1	Kas boek van Sadras	1788/9
1	Bondel aankomende factuuren (*defect*)	1789/90
1	Palleacatse resolutie	1785
1	Nagapatnamsche Weeskamers resolutien	1721
1	Do Weeskamers kas-boek	1732/41
1	Do journaal (*defect*)	1778
1	Bondel afgaande brieven na Batavia	1777
1	Palleacatse resolutie bondel	1786
1	Nagapatnamsche Weeskamers journaal en groot boek	1752
1	Do do do	1748
1	Do do do	1770
1	Do do do	1763
1	Do do do	1751
1	Do do do	1762
1	Cormandelsche hoofd boek	1786/7
1	Palleacatse groot boek	1792
1	Bondel afgaande brieven na Nederland en Batavia	1787
1	Bondel diverse papieren van Amsterdam	1786
1	Palliacatse groot boek	1785/6
1	Contract bondel	1783/93
1	Bondel notities van geleverde lijwaten, etc.	1790/1
1	Balans boek	1793/4
(P. 10) 1	Jaggernaiksche groot boek	1793/4
1	Bijboekje van het provisie magazijn etc.	1791/2

1	Palliacatse journaal en groot boek	1794
1	Jaggernaikpoeramsche journaal	1785/6
1	Do do	1789/90
1	Do onkosten kas-boek	1790/1
1	Do grootboek	1785/6
1	Do do	1786/7
1	Do do	1791/2
1	Do onkosten kas boek	1788/9
1	Do journaal	1790/1
1	Sadrassche specificatie	1779/80
1	Boekje van ongetaxeerde goederen van Sadras	1787/8
1	Sadrassche groot boek	1792/3
1	Do do	1794/5
1	Do journaal	1779/80
1	Do do	1794/5
1	Do groot boek	1785/6
1	Jaggernaikpoeramsche journaal	1793/4
1	Do do	1792/3
1	Nagapatnamsche journaal en groot boek (*defect*)	1780/1
1	Do groot boek	1779/80
1	Do do	1775/6
1	Do do (*defect*)	1780/1
1	Palicolse journaal	1791/2
1	Jaggernaikpoeramsche groot boek	1785/6
1	Sadraspatnamsche journaal	1791/2
1	Do grootboek	1786/7
1	Do journaal	1788/9
1	Do groot boek	1787/8
1	Do journaal	1785/6
1	Do do	1792/3
1	Do do	1790/1
1	Do groot boek	1788/9
1	Do journaal	1786/7
1	Jaggernaikpoeramsche leverantie boek	1791
1	Palleacatse Weeskamers journaal en groot boek	1799/1800
1	Do do do	1793/4
1	Do do do	1792/3
1	Do journaal	1793/4
1	Bondel bijlagen gehoorende tot de beantwoor-	

	ding der bevinding op de Cormandelsche negotie boeken	1785/6
1	Palleacatse journaal en groot boek	1794/5
1	Sadrassche groot boek	1793/4
1	Bondel kerkelijke resolutien van Cormandel	1779/1810
1	Kas-boek	1786/7
1	Palleacatse resolutie bondel (*defect*)	1791
1	Do specificatie	1794
1	Do groot boek	1793/4
1	Do specificatie	1794/5
1	Bondel diverse papieren	1792
1	Palleacatsche specificatie	1791/2
1	Do journaal	1791/2
1	Staat Reekening van Cormandelsche Weeskamer	1798/9
1	Cormandelsche hoofdboek	1790/1
1	Do do	1794/5
1	Pallecatsche groot boek	1791/2
1	Do journaal (*defect*)	1793
1	Do Weeskamers journaal en groot boek	1796/7
1	Secreete resolutie van Nagapatnam	1773/9
1	Bondel aankomende brieven van Nederland	1786/9
1	Do extract resolutie van Cormandel	1777/80
1	Do Palleacatse extract resolutie	1785/7
1	Memorie van Cornelis Johan Simons voor d' Heer Hendrik Becker	1702
1	Bondel aankomende brieven van de Noorder comptoiren	1793
1	Do diverse civiele processen	1796
1	Do Palicols aankomende correspondentie	1807/10
1	Do diverse berigten en extracten van soldij	1786/92
1	Do diverse papieren (*defect*)	1760/7
1	Do do (*defect*)	1789
1	Do justitieele resolutien van Nagapatnam	1706/9
1	Staat en inventaris en andere differente papieren	1791/2
1	Bondel diverse papieren van de diaconij van Nagapatnam	1783/5
(P. 11) 1	Bondel circulaire brieven na de buijten comptoiren	1794/5
1	Do afgaande brieven na Porto Novo	1785/9

1	Bondel Porto Novosche afgaande brieven	1790
1	Do afgaande circulaire brieven	1792
1	Do do do	1791
1	Do afgaande brieven na Palicol	1790
1	Do obligatien der op renten uitgezette armen capitaalen	
1	Do Palleacatse diverse papieren van de diaconij	1804
1	Do insertie en bijlagen van de resolutien	1791
1	Do Nagapatnamsche secreete resolutie	1780
1	Do diverse reglementen	1746/67
1	Do aankomende brieven	1783/5
1	Do afgaande brieven na Jaggernaikpoeram	1790
1	Do brieven na Bimilipatnam	1786/9
1	Patriasche orders	1756/65
1	Bondel reekeningen van Abraham de Veer	
1	Do rapporten	1790
1	Do differente papieren van Nagapatnam	1789/91
2	Do reglementen omtrend de bevordering der Kompagnies dienaaren en derzelver verhoging in gagie zo op Batavia als de buiten comptoiren	
2	Bondels insertien, bijlagen van de resolutien	1794
1	Do do	1793
1	Do afgaande brieven na Sadras	1790
1	Do diverse papieren	
1	Do afgaande Compagnies brieven van Sadras naar Palleacatta	1794/5
1	Weeskamers bondel	
1	Bondel pointen rakende 't soldij werk	
1	Do afgaande proces van d'Heer Argenitz	
1	Insertie bondel	1793
1	Ordonnantie do	1788
1	Do do	1789/90
1	Bondel afgaande factuur	1786/90
1	Do papieren van de overgave van het comptoir Palicol aan de Engelschen	1795
1	Nagapatnamsch Weeskamer journaal (*defect*)	1737
1	Bondel aankomende brieven	1786/8

5	Reekeningen en andere differente papieren van d'Heer Meppen aan een gebonden	
1	Bondel diverse papieren	1793
1	Borgtogt bondel	
1	Maandelijksche restanten	1794/5
1	Bondel afgaande brieven na Palicol	1785/8
1	Do orders van Batavia	1746/55
1	Do aankomende brieven van Nederland en Batavia	1787
1	Do aankomende brieven van Batavia	1770
1	Do afgaande brieven van Batavia	1792
1	Do diverse requesten, verklaringen etc. disputen en diefstallen	
1	Do secreete resolutien van Nagapatnam	1781
1	Do aankomende en afgaande brieven van en na Nagapatnam	1786/9
1	Protocollen en andere diverse papieren van Palleacatta (*defect*)	1790
1	Justitieel prothocol, interrogatorien etc. van Nagapatnam (*defect*)	1769
1	Minuut resolutie van Palleacatta	1793
1	Rapport bondel	1785/6
1	Nagapatnamsche afgaande brieven van Palleacatta	1738/41
1	Resolutie bondel van Mazulipatnam (*defect*)	1750
1	Bondel boedel papieren van Barend Bergrien	
1	Do manier van procedeeren voor scheepen op Batavia	
1	Maandelijksche restant bondel	1792/3
1	Bondel secreete aankomende brieven van Batavia	1781/2
1	Do aankomende brieven van Batavia	1781/4
1	Do do do	1790
1	Do afgaande brieven na Batavia	1791
1	Memorie van d'Heer Daniel Bernard voor Adriaan de Visser (*defect*)	1716
1	Bondel notities van de sententies	1792
(P. 12) 1	Beantwoord eisch	1793
1	Bondel placaaten en biljetten	1790/5
1	Do aankomende secreete papieren van Batavia	1794

1	Protocol		1791
1	Bondel	afgaande brieven na Batavia (*defect*)	1732
1	Do	diverse requesten etc. aan de Weeskamer etc. (*defect*)	1707
1	Do	Palleacatsche resolutien (*defect*)	1790
1	Do	aankomende brieven van Batavia van de Heeren Pieter Hendrik Tietz	
1	Do	afgaande brieven naar diverse plaatsen	1794/5
1	Do	aankomende brieven van Batavia	1792
1	Do	bijlagen behoorende tot de brieven van de binnen comptoiren	1793
1	Do	papieren rakende de commissie tot 't overneemen van 's Compagnies etablissementen ter deezer kuste	1785
1	Voldongen proces van den boedel van Manamadoe Isoep Libbe		
1	Bondel	afgaande apparte brieven na Nederland en Batavia	1788/91
1	Do	do do na Batavia (*defect*)	1780
1	Do	aankomende brieven	1751
1	Do	afgaande brieven na Bimilipatnam	1792
1	Do	rekeningen, factuuren en quitanties	1791
1	Bondel	placaaten en ordonnanties	1740/65
1	Do	differente resolutien staat reekening, etc., etc. van Nagapatnam	1743/51
1	Instructie	voor het eijland Ceylon opgemaakt door den Gouverneur Rijkloff van Goens tot narigt overgegeeven	
1	Afgaande	eisch bondel	1791
1	Do	brieven na Europa	1778/81
1	Bondel	aankomende en afgaande brieven van en na de Kaap de Goede Hoop	1788/95
1	Do	Palleacatsche resolutie (*defect*)	1791
1	Do	diverse papieren van de diaconij van Nagapatnam	1780/1
1	Minuut	resolutie van Palleacatta	1790
1	Civiele	nette roll	1794/8
1	Bondel	papieren door de executeurs van Jacob Dormieux	

1	Sadrassche correspondentie met de Engelsche collecteur Please van Arrialcherry en Steenhouwers (*defect*)	
1	Generaal verslag na Batavia so meede na Nederland	1792
1	Bondel afgaande brieven naar Ceylon	1791
1	Reglement van de verstrekte randsoenen aan de scheepelingen	
1	Onkost reekening van de alhier te huys hoorende sloepers en boot op de sub alterne comptoiren	1792
1	Ordonnantie boek (*defect*)	1795
1	Bondel inventarissen en testamenten van Sadras	1760/1807
1	Intendith van den fiscaal Louis Adriaan de Bruyns contra Batjoe Trinengalem	1792
1	Do diverse reekeningen en andere papieren (*defect*)	1791
1	Do afgaande brieven van Nagapatnam (*defect*)	1782/5
1	Do afgaande brieven na Nederland (*defect*)	
1	Do adviesen van Cormandel na Batavia	1786
1	Do do do	1787
1	Crimineel proces	1785
1	Do do	
1	Bondel diverse papieren van de buijten comptoiren	1791/2
1	Wederlegging van den secretaris I. I. Hasz, als voorzittend ouderling in de kerkeraad tegens zekere schriftuur door den geweezen gezaghebber Jacob Eilbracht in Rade van Politie de dato 28 April 1797 overgelegd nopens de zaken van de diaconij te Palliacatta	
1	Bondel aankomende brieven van Batavia (*defect*)	1788/9
1	Do afgaande brieven na Nederland en Batavia	1780

	1	Bondel brieven na Jaggernaikpoeram	1785/9
	1	Do secreete resolutien	1792
	1	Do afgaande brieven na Europa en Batavia	1796
(P. 13)	1	Groot boek	1796/7
	1	Naam roll der predikanten te dezer Cormandelsche kust op Palliacatta	
	1	Bondel diverse reekeningen etc. van Nagapatnam (*defect*)	1744
	1	Klad register op de minuut resolutie	1795
	1	Reekening courant	
	1	Bondel placcaaten en ordonnantien	1727/36
	1	Do aankomende brieven (*defect*)	1782
	1	Do differente papieren (*do*)	
	1	Do afgaande brieven na Europa en Batavia	1795
	1	Ordonnantie boek	1789
	1	Relaas van de Harkaras	1790
	1	Bondel pretentie van de Weeskamer op den geweezen secretaris B. Brouwer	
	1	Ordonnantie boek	1789
	1	Do do	1793
	1	Do do	1792
	1	Bataviasche statuten concerneerende de Weeskamer	
	1	Bondel diverse reglementen	
	1	Do aankomende brieven van Batavia	1785
	1	Do protocollen, obligatien, etc. van Nagapatnam	1738/41
	1	Bondel aankomende van Jaggernaikpoeram	1791
	1	Rapport van den Gouverneur Pieter Hakssteen wegens desselfs gedaane visite naar de Noorder en Zuijder factorijen dezes Gouvernements in den jare 1767 en aan Haar Hoog Ed: de Ed: Hoog Indische Regeering te Batavia gedateerd in dato 16 July	1767
	1	Secreete resolutie	1792
	1	Bondel differente papieren (defect)	1762/71
	1	Minuut resolutie bondel	1793
	1	Ordonnantie boek	1790
	1	Do do	1795

1	Ordonnantie boek	1794
1	Kattern kas reekening der diaconij	1703
1	Ordonnantie boek	1794
1	Do do	1790
1	Do do	1791
1	Do do	1795
1	Do do	1789
1	Protocol van Nagapatnam (*defect*)	1771/2
1	Bondel afgaande brieven na Batavia	1791
1	Do aankomende brieven, reekeningen en andere papieren van Batavia en Ceijlon	1785
1	Do differente papieren van Nagapatnam (*defect*)	1769/71
1	Diaconijs kas reekening	1721/2
1	Do do	1719
1	Crimineel roll	
3	Gemeene rescriptien naar Ceylon	1791
1	Bondel differente papieren van Nagapatnam (*defect*)	1770
1	Rapport bondel	1788
1	Bondel papieren behoorende tot de fiscalaat	1791
1	Do justitieele resolutien (*defect*)	1769
1	Do diverse papieren reekeningen etc. etc.	1760/94
1	Minuut resolutien	1792
1	Extract bondel voor den soldij boekhouder	
1	Justitieel prothocol van Palleacatta	1789/94
1	Bondel aankomende patriasche brieven	1768/73
1	Do do brieven van Nederland	1780/1
1	Bondel diverse placcaaten, biljetten en advertissementen, item circulaire brieven (*defect*)	1761/7
1	Do afgaande brieven naar Sadras	1791
1	Register van de resolutien	1794
1	Bondel aankomende brieven	1748/51
1	Rapport bondel	1789
1	Ordonnantie boek	1792
1	Do do	1794
1	Minuut resolutie	1792
1	Bondel afgaande brieven na diverse plaatsen	1797
1	Miscellania van Palleacatta	1793

1 Bondel afgaande brieven aan den kerkenraad (*defect*) 1778/96
1 Do boedel papieren van d' Heer Argenis
1 Do reekeningen, factuuren en quitantiën 1792
1 Do do do do (*defect*) 1794
1 Do afgaande brieven 1784
1 Diakonij's kas-reekening 1715
1 Ordonnantie boek 1789
1 Bondel aankomende brieven 1794/1801
(P. 14) 1 Do particuliere afgaande brieven van Palleacatta 1793
1 Extract resolutie van Nagapatnam (*defect*) 1739
1 Bondel afgaande brieven 1793
1 Do do do 1793
1 Insertie bondel 1793
1 Secreete minuut resolutie 1791
1 Bondel ordonnantien en placcaten 1763/80
1 Do apparte resolutien en insertien van Palleacatta 1794/5
1 Ordonnantie boek 1790
1 Do do 1792/3
1 Copia relaas van de te Jaggernaikpoeram hebbende storm op den 20 en 21 Mey 1787
1 Bondel quitantien van den boode
1 Do papieren rakende de zaken met de Koning van Atchin (*defect*)
1 Ordonnantie boek 1792
1 Do do 1791
1 Do do 1793
1 Do do 1789
1 Bondel afgaande brieven 1786/94
1 Groot boek (*defect*)
1 Prothocol van de Weeskamer van Cormandel (*defect*) 1776/82
1 Minuut resolutie 1791
1 Do do en bijlagen 1796/7
1 Prothocol van Palleacatta 1788
1 Bondel placaaten van Nagapatnam 1744/61
1 Do differente papieren (*defect*) 1791

1	Ordonnantie boek van 't dispens	
1	Crimineel roll	1791
1	Bondel diverse rapporten	1791
1	Do afgaande brieven na Porto Novo	1791
1	Do diverse placaaten, biljetten en advertissementen, item circulaire brieven (*defect*)	1772
1	Do aankomende brieven van Bimilipatnam	1789
1	Ordonnantie boek	1790
1	Bondel extracten requesten en van Palleacatta	1794
1	Prothocol van Palleacatta	1790
1	Bondel afgaande brieven van den Heer L. C. Arnold	
1	Diaconijs kas Reekening	1723
1	Bondel aankomende brieven van Porto Novo	1792
1	Do do do van Batavia na Ceylon	
1	Do aankomende brieven van Batavia	1793
1	Do aankomende memorien van verstrekte soldijen	1792/3
1	Do diverse aankomende soldij reekeningen van Palleacatta	1792
1	Miscellania van Palleacatta nevens andere papieren	1790
1	Bondel afgaande aparte brieven na Nederland en Batavia	1792/5
1	Bondel aankomende brieven	1801/8
1	Bondel papieren van de commissie van den Heer Hasz, als resident in het leger van den nabab Haijder Alie	
1	Do diverse papieren van den kerkenraad	
1	Do trouwbrieven certificaten	1790
1	Eijsch en contracten van Sadras	1759/63
1	Bondel diverse justitieele papieren (*defect*)	1772
1	Do rapporten, orders etc. van Batavia (*defect*)	1767/9
1	Do aankomende en afgaande brieven van en aan de Heeren G. W. en Daniel Hendrick Canter Visscher	

	1	Bondel	aankomende particuliere brieven rakende de zaken tusschen de Heeren Graaf van Byland en Thomas Johnson	
	1	Do	aankomend brieven van Ceylon	1794/5
	1	Do	memorien van verstrekte soldijen	1793/4
	1	Staat	reekeningen van Jaggernaikpoeram der groote en kleine geld cassa	1785/6
	1	Bondel	instructies	1765
	1	Do	afgaande brieven	1796
	1	Do	reekeningen, verbandbrieven en nog meer andere papieren dienenden tot quitanties	1763/70
	1	Do	inserties	1792
(P.15)	1	Do	bijlagen behoorende tot de aankomende brieven van Batavia	1793/6
	1	Bondel	registers van diverse naar het patria overgemaakte soldij reekeningen	1785
	1	Do	diverse justitieele papieren van den Heer Halms nalatenschappen op Colombo	
	1	Do	diverse papieren van de diaconij	1777/8
	1	Do	do do	1764/8
	1	Do	diverse rekeningen van Jaggernaikpoeram	1795
	1	Bondel	papieren tot speculatie dienende	
	1	Do	diverse obligatien etc. (*defect*)	1725
	1	Do	do secreete resolutien (*do*)	1780
	1	Resolutie	bondel van Palleacatta (*defect*)	1789
	1	Bondel	orders van Batavia	1734/45
	1	Do	aankomende brieven etc. (*defect*)	1762/8
	1	Prothocol	van Palleacatta	1785/6
	1	Bondel	afgaande brieven	1743/52
	1	Do	civiele papieren (*defect*)	1791/3
	1	Do	diverse papieren tot speculatie	
	1	Minuut	resolutien	1791
	1	Bondel	maandelijksche reekeningen	1790/1
	1	Do	aankomende brieven van Batavia	1787
	1	Copia	memorie van den Gouverneur Pieter Haksteen voor Reijnier van Vlissingen	
	1	Bondel	aankomende brieven van de Noord en Zuijder comptoiren	1795

1	Extract uit het venduboek etc. etc. etc. voor reekening van d'Heer Meppen (*defect*)	
1	Bondel diverse papieren rakend de leprozenkas	
1	Do maandelijksche reekeningen (*defect*)	1792/3
1	Do reekeningen, factuuren en quitantien	1791
1	Ordonnantie boek (*defect*)	1750/63
1	Secreete resolutie	1791
1	Prothocol van Nagapatnam	1769
1	Copia Palicolsche commissie	
1	Bondel inserties van de resolutien	1795
1	Do afgaande brieven na Palicol	1791
1	Cas-boek	1776/7
1	Cas-reekening	1716/7
1	Bondel diverse papieren van Nagapatnam (*defect*)	1769/70
1	Do afgaandebrievenna Nagapatnam (*defect*)	1766
1	Intendith van den fiscaal Louis Adrien de Brueys contra den geweezen Jaggernaikpoeramsche secunde George François Jacques de Ravalett (*defect*)	
1	Bondel maandelijksche ongelden	
1	Diaconijs kas-boek	1785/6
1	Ordonnantie boek	1795
1	Bondel afgaande brieven na Bimilipatnam	1791
1	Ordonnantie boek	1791
1	Bondel reekeningen en quitantien	1778/9
1	Memorie van Mr. Librecht Hooreman aan den Heer Steeven Vermont	1753
1	Ordonnantie boek	1794
1	Do do	1793
1	Bondel rapporten van 't gestempelt papieren	1793/4
1	Do diverse reekeningen en andere papieren van Nagapatnam	1742
1	Do secreete resolutien	1780/90
1	Do afgaande brieven	1795
1	Do do na Batavia	1785
1	Do resolutien	1796
1	Do aankomende brieven van Bimilipatnam	1792
1	Do do brieven van Jaggernaikpoeram	1790

	1	Weeskamers bondel (*defect*)	1792
	1	Bondel aankomende en afgaande brieven van en na Nagapatnam	1792
	1	Do do do do van en na Nagapatnam	1790
	1	Ordonnantie boek	1795
	1	Do do	1790/1
	1	Bondel extracten voor de Raad van Justitie	
	1	Do resolutien (*defect*)	1790
	1	Do do	1794
	1	Groot boek van Palleacatta (*defect*)	
	1	Civiele rol	
	1	Bondel secreete aankomende brieven van Batavia	1781
(P.16)	1	Justitieele prothocol en andere differente papieren (*defect*)	1769
	1	Staat reekening en diverse reekeningen etc. ter uitvorsching en klaring van de insolvente staat van d'Heer Stoffenberg's nalatenschap om te dienen bij de generaale inventaris van stukken	
	1	Bondel aankomende kerkelijke brieven	
	1	Palleacatse prothocol justitieel	1787
	1	Bondel extract resolutien	1778
	1	Kas boek	1796/7
	1	Bondel getekende notulen	1790
	1	Ordonnantie Boek	1794
	1	Do do	1791
	1	Do do	1792
	1	Do do	1794
	1	Bondel vendubriefjes, quitanties en reekeningen	1789
	1	Bondel behelsende vraagpointen die door de commissarissen, de Heeren Vaillant, Verhuel en Gravenstein gedaan zijn, zo mede het antwoord van den Heer Tadama, nevens de daarbij behoorende bijlagen	
	1	Bondel afgaande brieven na Batavia	1780
	1	Do afgaande civiele processen	
	1	Do differente civiele papieren (*defect*)	1758/61

1	Ordonnantie boek	1790
1	Prothocol justitieel van Palleacatta	1789
1	Bondel aankomende brieven van de buiten comptoiren	1786
1	Do afgaande brieven naar Europa en Batavia	1794
1	Do aankomende brieven van Zuijder comptoiren	1794/5
1	Do do do	1793
1	Do diaconijs diverse papieren	1792/4
1	Do crimineel requesten en diverse papieren	
1	Do diverse rapporten en requesten	1792/3
1	Do aankomende brieven van de Noorder comptoiren	1794/5
1	Civiele roll	1785/90
1	Ordonnantie boek	1786/9
1	Bondel diverse aankomende en afgaande Noordsche brieven en andere Compagnie's papieren	1780/5
1	Do bijlagen van 't concept afdoening der leger reekening van de Heeren Simons en Geeke	
1	Do ordonnantien	1789
1	Do diverse papieren van Sadras	1791/4
1	Do aankomende brieven uit Nederland	
1	Do secreete resolutien	1793/5
1	Onkost reekening Jaggernaikpoeram	1785/6
1	Bondel afgaande brieven aan de Hooge Regeering	1784/9
1	Bondel aankomende brieven van Palicol	1790
1	Ordre in cas van alarm	
1	Bondel afgaande brieven na Ceijlon	1792
1	Do bijlagen tot de resolutien van de krijgsraad	
1	Do aankomende brieven van de gecommitteerden te Jaggernaikpoeram	
1	Do aankoomende brieven van Porto Novo	1791
1	Do ordonnantie	1790
1	Do aankomende brieven van Batavia	1781
1	Do opgaaf briefjes van diverse voorvallen	

	1	Kort detail in de Madurasche Rijk	1777
	1	Bondel afgaande brieven na Bimilipatnam	1790
	1	Concepten van instrumenten, zo het judicieel als 't notarieel betreffende	
	1	Pro memorie	
	1	Bondel quitantien van de zoldij reekeningen	
	1	Manier van procedeeren zo als thans op Batavia bij het collegie van Heeren Scheepenen in gebruijk is (*defect*)	
	1	Bondel ordonnantien	1788/9
	1	Do do	1794
	1	Do do (*defect*)	1792
	1	Do do	1794
	1	Do do	1790
	1	Bondel diverse papieren	
(P.17)	1	Do papieren van de overgave van 't comptoir Jaggernaikpoeram aan de Engelschen op den 6 Aug. 1795 etc. etc.	
	1	Bondel differente particuliere brieven (*defect*)	1808/17
	1	Do differente papieren van Nagapatnam (*defect*)	1774/6
	1	Do proces van de Nagapatnamsche 's Compagnies agent P. I. Dormieux gevoerd op Tranquebar tegen de nalatenschap en executeurs van de Heer Scheuneman	1794
	1	Diaconijs kas - boek	1723/4
	1	Bondel aankomende en afgaande brieven van en na Bengalen Souratta, Cochim en Malacca	1791/4
	1	Bondel afgaande brieven na de Zuijder comptoiren	1794/5
	1	Do justitieele papieren van Negapatnam (*defect*)	1779
	1	Do aankomende brieven van Sadras	1790
	1	Do do van Bimilipatnam	1791
	1	Do afgaande brieven na Nederland en Batavia	1789
	1	Minuut resolutie	1792
	1	Bondel aankomende brieven van de buiten comptoiren	1785

1 Bondel diverse papieren van Nagapatnam (*defect*) 1772
1 Cas-boek 1725/6
1 Kerk boek 1784/6
1 Bondel onderhoud der huijsarmen 1755
1 Copia voldongen proces crimineel voor 'd Heer Louis Adrien de Brueys contra d' Heer Willem Hendrik van Byland (*defect*)
1 Register van diverse patriasche papieren etc. (*defect*) 1775/80
1 Voldongen proces tusschen Cormandelsche weesmeesteren voor weesmeesteren in Bengale contra d' Heer Simon Jan de Bruys ter lectura bij den Raad.
1 Bondel insertien en bijlagen van de resolutien 1791
1 Do bijlagen behoorende tot de brieven van de binnencomptoiren 1704/5
1 Insertie bondel 1792
1 Bondel aankomende brieven van de buiten comptoiren 1788
1 Do afgaande brieven (*defect*) 1777
1 Do diverse rapporten 1790/2
1 Ordonnantie bondel 1791
1 Bataviasche mandement de appel van Van Byland tegen het Palleacatsche vonnis en detentie tot vernietiging van gedaan appel, enz. 1791
1 Bondel aankomende brieven van Jaggernaikpoeram 1789
1 Do bijlagen behoorende tot de aparte resolutie 1793
1 Do obligatien etc. van Nagapatnam (*defect*) 1741/5
1 Memorie bij wijze van transport etc. van Palleacatta 1783/93
1 Bondel vendu extracten van de te Batavia verkogte lijnwaten
1 Do afgaande brieven en andere papieren raakende de zaken van 't schip Geldria
1 Do aankomende brieven en diverse papieren raakende het schip Geldria.

	1	Manier	van procedeeren voor scheepen op Batavia	
	1	Do	requesten van de Gouverneur-Generaal Mr. Diederic Durven aan Heeren Bewindhebberen, etc. (*defect*)	
	1	Generaal	reglement nopens de afschriften der onderwigten, etc.	
	1	Bondel	aankomende brieven	1753/83
	1	Do	diverse secreete aankomende en afgaande brieven en andere papieren	1793/5
	1	Civiele	request rolle	1811
	1	Bondel	orders en statuten op de justitie	
	1	Do	afgaande brieven na Ceijlon	1786/9
	1	Miscellania	van Palleacatta	1791
	1	Do	do	1794/5
	1	Translaat	bondel van Nagapatnam (*defect*)	1703/78
	1	Bondel	Bataviasche orders	1765/75
	1	Do	aankomende en afgaande brieven van en na de vreemde natien (*defect*)	1791/3
(P. 18)	1	Do	reekeningen en papieren van Palleacatta (*defect*)	1791/2
	1	Insertie	bondel	1792
	1	Bondel	aankomende brieven uit Nederland	1791/2
	1	Do	do do	1779
	1	Do	justitieele placaaten	
	1	Afgaande	brieven na de Noorder comptoiren	1793
	1	Bondel	ordonnantien	1793/4
	1	Do	differente papieren (*defect*)	1794/5
	1	Do	maandelijksche verstrekkingen	1783/4
	1	Annotatie	der generaale uitgiften (*defect*)	1779
	1	Bondel	consideratien nopens den opbouw eener nieuwe logie in of buiten de zee strand Souratta aan de rivier kant (*defect*)	
	1	Bondel	correspondentie van de hoofdplaats Palleacatta met de onderhorige comptoiren na dat het Hollandsche Gouvernement aan de Engelschen is overgegeeven (*defect*)	
	1	Do	justitieele resolutie (*defect*)	1766/70
	1	Do	insertien en bijlagen van de resolutie	1791

1	Bondel bijlagen der Bataviasche brieven	1792
1	Do insertie van de resolutien	1790
1	Do do en bijlagen van de resolutien	1791
1	Do differente papieren (*defect*)	1739/41
1	Extract aantooningen der verstrekte soldijen	1785
1	Do diverse papieren van de diaconij	1772
1	Do quitantien van de weesmeesteren kennisse	1745
1	Geheele correspondentie van 't Jaggernaikpoeramsch opperhoofd met de Engelsche collecteur Snodgras zedert het inneemen van de plaats	1795/6
1	Do diverse reekeningen en factuuren etc.	1791
1	Do afgaande brieven na Batavia aan de Heeren Pieter Hendrik Tuts en Willem David Pietersz	1792/5
1	Notulen uit de apparte resolutien voor Batavia	1791
1	Register van de resolutien	1790
1	Cas-boek	1740/1
1	Bondel differente papieren van Palleacatta	1794
1	Cas-boek	1794/5
1	Do do van de diaconij	1771/2
1	Do do	1732/3
1	Cas boek	1793/4
1	Do	1798
1	Diaconijs cas boek	1788/9
1	Bondel ordonnantien	1789
1	Do secreete resolutien	1790
1	Diaconijs kas-boek	1791/2
1	Do do	1790/1
1	Cas-boek (*defect*)	1745/6
1	Diaconijs maandelijksche verstrekkingen	1791/5
1	Diaconijs kas boek	1792/3
1	Do do	1747/8
1	Do do	1799
1	Klad boek	1791
1	Do	1792
1	Do	1791
1	Bondel ordonnantien	1803/9
1	Onderhoud der huys-armen	1753/4

	1	Dispens-boek	1790/1
	1	Do	1793/4
	1	Cas-boek	1755/6
	1	Dispens-boek	1792/3
	1	Maandelijksche uitgiften	1727/8
	1	Cas-boek	1798/9
	1	Kas-reekening en specificatie boek	1800
	1	Maandelijksche uitgiften	1721/2
	1	Cas-boek van diaconij	1735/6
	1	Dispens-boek	1791/2
	1	Maandelijksche reekening	1794/5
	1	Aanteekening van den ontvang	1791/3
	1	Generaale reglementen	
	1	Extract uit de notulen van Cormandel	1790
(P. 19)	1	Bondel aankomende brieven van de buiten cantooren Ceijlon, Bengale, Souratta, enz.	1794/5
	1	Bondel resolutien	1793/4
	1	Klad boek	1791
	1	Bondel aankomende secreete brieven (*defect*)	1789
	1	Diaconijs kas-boek	1767/8
	1	Cas boek	1751/2
	1	Diaconijs cas-boek	1738/9
	2	Registers van de resolutien	1792
		Een kattern minuut staat reekening van Palliacatta	1807/8
	1	Bondel verleende wissels	1800
	1	Collect boekje	1817/8
	1	Journaal	1768/78
	1	Kas-Boek	1753/4
	1	Do	1757/8
	1	Bondel ordonnantien	1791
	1	Protocol memorie	1794
	1	Rolle der weeskinderen, weduwen, huijsarmen enz.	1708/9
	1	Bondel maandelijksche verstrekkingen	1772/7
	1	Do do do	1786/7
	1	Do do do	1759/60
	1	Do do do	1760/1
	1	Do do do	1768/9
	1	Do do do	1741/2

1	Bondel maandelijksche verstrekkingen	1785/6
1	Do do do	1718/9
1	Do onderhoud der weeskinderen	1750/1
1	Maandelijksche verstrekkingen	1778/9
1	Kas-boek	1780/1
1	Maandelijksche verstrekkingen	
1	Bondel onderhoud der weeskinderen	1749/50
1	Maandelijksche verstrekkingen	
1	Do do	1766/7
1	Do do	1773/4
1	Do do	1719/20
1	Bondel afgaande brieven na diverse plaatsen	1792
1	Cas reekening van Nagapatnam (*defect*)	1770/6
1	Maandelijksche verstrekkingen	1774/5
1	Bondel onderhoud van de Weeskamer	1711/2
1	Do do do	
1	Maandelijksche verstrekkingen	1798/1804
1	Bondel ordonnantien	1794/5
1	Kas boek	1739/40
1	Secreete notul boekje	
1	Bondel ordonnantien	
1	Bondel diverse papieren (*defect*)	
1	Do afgaande brieven na Batavia	1785
1	Do do do concerneerende de boedel affaire van I. Dormieux	1792
1	Maandelijksche verstrekkingen	1775/6
1	Do do	1780/1
1	Bondel justitieele orders en statuten	
1	Specificatie boek	1793
1	Bondel placcaten van Batavia (*defect*)	
1	Diaconijs kas-boek	1789/90
1	Palicolse onkosten boek	1787/8
1	Notuul uit de aankomende brieven na Batavia	
1	Klad dagregister	
1	Bondel diaconijs cas-boek	1765/6
1	Kas boek	1756/7
1	Do do	1770/1
1	Diaconijs kas boek	1785/6
1	Maandelijksche verstrekkingen	1782/3

	1	Maandelijksche verstrekkingen	
	1	Onderhoud der huijs armen	1743/5
	1	Kas boek	1752/3
	1	Do	1754/5
	1	Diaconijs kas boek	1768/9
	1	Cas boek	1766/7
	1	Notulen uit de aankomende brieven van Ceylon	1785
	1	Bondel actens eygendoms-bewijs	
	1	Groot boek	1797
	1	Resolutie boek (*defect*)	1795
	1	Maandelijksche reekeningen	1793/4
	1	Do uitgiften	1717/8
	1	Onderhoud der huijs-armen	1747/8
	1	Maandelijksche uitgiften	1777/83
(P. 20)	1	Bondel maandelijksche uitgiften	1771/2
	1	Do do	1792/3
	1	Do diverse reekeningen	
	1	Groot boek van W. A. Saalfeld	1799
	2	Differente Compagnies reekeningen met een koort gebonden	1786
	1	Bondel maandelijksche uitgiften	1715/6
	1	Do do	1776/7
	1	Do do	1770/1
	1	Aanteekeningen van de successieve ter inpalming aan de bode afgegeeven	
	1	Bondel diverse reekeningen	1799
	1	Cas-boek	1758/9
	1	Diaconijs kas boek	1769/70
	1	Cas boek	1746/7
	1	Do	1748/9
	1	Diaconijs kas boek	1788/9
	1	Cas-boek	1791
	1	Onderhoud der huijs-armen	1702/3
	1	Cas reekening	
	1	Afgaande soldij notitie	1774
	1	Quitantie boek wegens afbetaalde vendu-penningen	
	1	Bondel maandelijksche uitgiften	1716/7
	1	Do do do	1724/6
	1	Do requesten, etc., etc. (*defect*)	1778

1	Bondel patriasche orders	1735/45
1	Do papieren van den boedel van Pieter Liebert Gratiaan	
1	Do circulaire afgaande brieven	1790
1	Ordonnantie boek	1794
1	Bondel afgaande brieven (*defect*)	1741/2
1	Ordonnantie boek (*do*)	1794
1	Bondel aankomende brieven van Palecol	1789
1	Minuut berigt verbaal en reekening van de commissie in de agterstallige Nagapatnamsche sequestratie affaire van Johannes Abrahams Bronsveld	
2	Registers van de resolutien	1791
1	Copia Cormandelsche resolutien voor Europa	1795
1	Bondel afgaande brieven	1782/7
1	Ordonnantie boek	1791/4
1	Ordonnantie boek	
1	Bondel diverse reekeningen (*defect*)	
1	Bondel afgaande particuliere brieven onbekend van wie	1794
1	Resolutie boek van Nagapatnam (*defect*)	1765
1	Bondel diverse papieren van de diaconij	1797/9
1	Resolutie boek van Palleacatta	1794
1	Memorie door Steven Vermont aan Lubbert Jan van Eck	1758
1	Bondel copia brieven na Batavia	1794
1	Do specifique reekeningen van de te Batavia verkogte lijwaten	
1	Do aanteekeningen van de aan den bode gegeeven vendu briefjes	
1	Do afgaande aan de gemagtigdens	1794
1	Kort detail van de aanmerkelijkste gebeurtenissen in de Madureesche Marruasche en Trevancoorsche Rijken in het jaar 1777 voorgevallen, in eerbied opgedraagen aan Zijn Ed: Mr. Imam Willem Falk door 't opperhoofd van Tutukorijn Johan Gerard van Angelbeek	
1	Groot boek	1791
1	Bondel maandelijksche uitgiften	1710/1

	1	Dispens-boek	1794/5
	1	Maandelijksche restanten der pakhuysen	1792/3
	1	Bondel restanten van de materiaalen, etc. (*defect*)	1792/4
	1	Do maandelijksche uitgiften	1726/7
	1	Cormandelsche adviesen voor Bengale	1794/5
	1	Bondel onderhoud der Weeskinderen	1705
	1	Do do do	1748/9
	1	Klad boek	1791
	1	Cas boek	1750/1
	1	Ordonnantie boek	1797/1803
	1	Kas boek	1787
	1	Ordonnantie boek	1767
	1	Reekening van het geld toebehoorende den jongeling Lourens Cornelis Wijers, soon van den overledene corporaal Willem Cornelis Wijersz	1741
	1	Ordonnantie boek	1791/2
	1	Bondel dagelijksche uitgiften	
(P. 21)	1	Do diverse papieren van Sadras van	1793/5
	1	Do do concerneerende de diaconij	1741
	3	Do patriasche extracten met een koort gebonden	
	1	Do aanteekeningen (*defect*)	
	1	Reekening der kinderen van den overleedenen serjeant Pieter Willemsz	1712/17
	1	Ordonnantie boek	
	1	Do do	1795
	1	Do do	1794/5
	1	Bondel diverse papieren (*defect*)	
	1	Do over pointen raakende 't soldij werk	
	1	Do sequestors correspondentie in de affaire van den Heer Bronsvelt	
	2	Ordonnantie boeken	1785/90
	1	Diaconijs cas boek	1764/5
	1	Do do	1786/7
	1	Bondel vervolg van 't notul boekje	
	1	Ordonnantie boek	
	1	Reekening van Palleacatta	1794

1	Bondel maandelijksche uitgiften	1723/4
1	Ordonnantie boek	1794/5
1	Bondel Palleacatse resolutie	1795
1	Dispuut van de Bimilipatnamsche opperhoofden met de Engelsche bediendens te Bimilipatnam en Vizagapatnam over het betwisten van de laatste 's Compagnies oude voorregten en vrijheeden (*defect*)	1794/5
1	Kas boek	1802/3
	Een katern boedel van Jacobus Leonardus Topander, opperhoofd te Sadras	1770
1	Diverse nominatien van weesmeesteren (*defect*)	1725
1	Diverse papieren van de diaconij	1768/9
1	Groot boek	
1	Ordonnantien	1792
1	Ontwerp tot de voorstelling van Reynier de Klerk als Gouverneur Generaal wegens den staat der vereenigde Nederlanden in Oost Indiën; zo als dezelve op den 10 July 1779 staat volbragt te worden	
1	Bondel afgaande brieven na Batavia (*defect*)	
1	Do maandelijksche uitgiften	1742/3
1	Do do	1761/2
1	Groot boek	
1	Resolutie bondel van Palleacatta	1795
1	Bondel aankomende brieven van Ceylon	1791/2
1	Maandelijksche uitgiften	1739/40
1	Do do	1740/1
1	Bondel afgaande brieven van Palleacatta	1795/7
1	Maandelijksche uitgiften	1733/4
1	Do do	1735
1	Onderhoud der weeskinderen	1751/2
1	Maandelijksche uitgiften	1730/9
1	Justitieele resolutie bondel (*defect*)	1774
1	Protochol van de weesmeesteren	1792
1	Korte register der stukken en tegen Baatjoe Trivengalam behoorende tot 't intendith	
1	Collect boek	1784/5
1	Do	1782/3

1	Collect boek	1778/9
1	Do	1785/6
1	Do	1783/4
1	Do	No. 6
1	Do	„ 8
1	Do	„ 7
1	Do	1772/4
1	Do	1719/30
1	Do	1772
1	Do	1710/9
1	Do	1778/9
8	Bondels kleine kamers van differente jaren	
1	Do Weeskamers journaal en groot boek van	1801/2
1	Memorie van schenkagie, timmeragie, etc. etc. van	1786/91

Sadras Den 1en Juny 1825
De Nederl: Commissaris
Hry Fois von Sohsten.

INDEX

VERHANDELINGEN

van het

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP
VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXXI

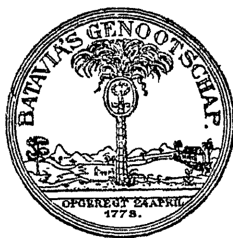
TWEEDE STUK

WOORDENBOEK DER FORDAATSCHE TAAL

door

P. DRABBE, M. S. C.
R. K. MISSIONARIS
OP TANIMBAR

BANDOENG
A. C. NIX & Co.
1932

BEMERKINGEN VOORAF

Om met vrucht dit Woordenboek te kunnen gebruiken, zal men minstens een goed overzicht moeten hebben van de Spraakkunst en bovendien zal men goed doen, de volgende bemerkingen in het oog te houden.

Het Fordaatsche alfabet bestaat uit de volgende letters: *a, b, d, e, f, h, i, j, k, l, m, n, ng, o, r, s, t, oe, v, w,* en de *hamza.* Deze volgorde is doorgevoerd in het Woordenboek, zoodat men *ng* niet vindt bij *n,* en *oe* niet bij *o; ng* volgt op *n,* en *oe* volgt op *t.* Met de hamza wordt in de alfabetische rangschikking geen rekening gehouden; indien de letter voorkwam in het begin der woorden, zouden we het wel gedaan hebben. Dat we van het algemeen gebruik zijn afgeweken wat *ng* en *oe* betreft, heeft zijn oorzaak hierin, dat we getracht hebben zoo overzichtelijk mogelijk werk te leveren, wat men o.a. niet verkrijgt, als men de letters *n* en *ng* bijeen zet, en de *oe* volgens onze Hollandsche schrijfwijze en alleen dáárom geheel laat verdwijnen bij de *o.*

Ook wegens de overzichtelijkheid hebben we zooveel mogelijk de afleidingen slechts bij het stamwoord geplaatst, zoodat men bij elk stamwoord alle afleidingen vindt, die in de taal gebruikt zijn. Men zoeke dus over het algemeen geen afleidingen alfabetisch gerangschikt, maar bij het stamwoord, waarvan ze afgeleid zijn. Nochtans staan er zeer veel afgeleide woorden in alfabetische orde, omdat ze geheel apart zijn komen te staan als namen van dieren, planten, enz. Zoo hebben we bijv. den naam van een grassoort *fanaboer* onder *f* gerangschikt, en niet onder *n* of *t* bij *naboer* of *taboer,* waarvan het een afleiding moet zijn. Andere afleidingen, welke wèl haar verband met het stamwoord hebben bewaard, hebben we soms ook alfabetisch gerangschikt, omdat men er misschien niet aan zou denken ze bij het stamwoord te zoeken, maar in dat geval hebben we ze toch ook daar weer aangegeven. Dit hebben we vooral gedaan met woorden, die van een stamwoord gevormd werden door verandering van den eindmedeklinker of door toevoeging van een medeklinker op het einde.

Om gemakkelijk te zoeken in het woordenboek, houde men in het oog, wat de eigenlijke woordvorm is in deze taal. Een stamwoord bestaat in het Fordaatsch uit den wortel met den uitgang, die beide éénlettergrepig zijn. De wortel kan open of gesloten zijn, maar bestaat nooit uit meer dan drie en is hij open, nooit uit meer dan twee letters. Zoo heeft men bijv. den open wortel *toe* van *toeat,* palmwijn, en den gesloten wortel *dad* van *dadir,* verdieping; *toe* bestaat uit twee, en

dad uit drie letters. Heeft men dus een woord als *tnabar*, dans, dan ziet men reeds aan den vorm alleen, dat het geen stamwoord, maar een afgeleid woord is, want anders zou de wortel bestaan uit meer dan drie letters; *tnabar* komt dan ook van *tabar*, dansen, wortel *tab*, drie letters.

Zeer weinig stamwoorden zijn éénlettergrepig, of hebben geen uitgang; misschien geen andere dan enkele modale partikels, zooals bijv. *ma*, opdat, *ne*, dat, enz. Men denke er echter aan, dat twee klinkers naast elkaar altijd twee lettergrepen zijn; zoo is bijv. het stamwoord *lua*, loopen, tweelettergrepig.

De uitgang kan open of gesloten zijn, maar begint nooit met een medeklinker, zoodat men ook geen stamwoorden kan hebben met twee klinkers naast elkaar in het midden van het woord. Behalve aan het drielettergrepige ziet men ook aan den vorm van *salsola*, vischspeer, *narboban*, een sterrebeeld, dus reeds, dat het geen stamwoorden zijn. Men zondere hier echter uit woorden, waarin in het midden een dubbele medeklinker staat; die verdubbeling van den eindmedeklinker van den wortel hebben we aangenomen om gemakkelijk de quantiteit (nml. het kort zijn) van den wortelklinker te kunnen aanduiden.

Betrekking-aanduidende zelfstandige naamwoorden worden aangegeven in den onpersoonlijken vorm, gevolgd door den derden-persoon-enkelvoudsvorm; het bezittelijk achtervoegsel schrijven we achter den stam, door een streepje er van gescheiden.

Werkwoorden worden aangegeven in primairen stamvorm; daarachter geven we den derden-persoon-enkelvoudsvorm, waarin we door een streepje het persoonlijk voorvoegsel van den stam scheiden; aldus scheiden we ook van den stam en van persoonlijke voorvoegsels de overgebleven letters der modale voorvoegsels bij secundaire stammen, bijv. *feffar* (stam); *n-feffar* (vervoeging van den primairen stam in den derden persoon enk.); *na-k-feffar* (vervoeging van een secundairen stam in den derden persoon enkelv.). Alleen bij werkwoorden, waarvan de stam begint met een *n*, geven we den derden-persoon-meervoudsvorm, omdat men anders niet zou kunnen zien, of de stam met het onverlengde of met het verlengde persoonlijk voorvoegsel gebruikt wordt.

De beteekenis der werkwoorden geven we aan in de onbepaalde wijs. Men denke er altijd aan, dat zulks niet bedoeld is als een vertaling van den derden persoon enkelvoud in het Tanimbareesch, welke er vlak voor staat. Ook lette men er op, dat we niet altijd geheel volledig geweest zijn, maar een weinig aan het denken van den gebruiker van het woordenboek hebben overgelaten. Zoo krijgt men bijv. bij onzijdige werkwoordsvormen dit: een werkwoord met onzijdige beteekenis kan als zoodanig zonder verandering van vorm in alle tijden gebruikt worden; in het Hollandsch hebben we vaak een heel anderen vorm

voor voltooide en onvoltooide wijs, bijv. dood gaan en dood zijn, sterven en gestorven zijn, wat in het Tanimbareesch in den derden pers. enk. gewoon wordt weergegeven door *n-matta*. We zouden dus achter stammen met zulk een onzijdige beteekenis altijd twee vertalingen moeten geven, en dus bijv. achter *matta, n-matta,* moeten zetten: sterven, gestorven zijn, dood gaan, dood zijn. Soms hebben we dat gedaan, soms niet; soms hebben we de voltooide, soms de onvoltooide wijs aangegeven, naargelang het ons het eerst in het hoofd kwam. Zoo bijv. vindt men bij *feffar, na-k-feffar,* onz., misschien breken, misschien gebroken zijn, hetgeen allebei onvolledig is, maar door den denkenden gebruiker vanzelf wordt aangevuld. Het is eigenlijk geen andere onvolledigheid dan die bij de bedrijvende werkwoorden; daar echter valt het niet op; het is vanzelfsprekend, dat we bijv. achter *fallak, n-fallak* niet schrijven: zeggen, gezegd hebben.

Of een werkwoord onzijdige of bedrijvende beteekenis heeft, hebben we aangegeven door de afkortingen bedr. en onz., maar alleen, wanneer het uit de Hollandsche vertaling niet duidelijk was.

We hebben over het algemeen vermeden verbasteringen van Maleisch of Hollandsch op te nemen; we maakten een uitzondering voor die welke blijkbaar reeds heel lang burgerrecht verkregen, bijv. voor het woord *koï,* bed, brits, welke verbastering misschien wel reeds stamt van de 17de eeuw, toen de Hollanders op Fordata kwamen om er ambar en schildpad te koopen, waarvan de overlevering nog spreekt.

Planten en dieren hebben we over het algemeen niet kunnen determineeren; toch kan het zijn nut hebben voor de wetenschap, dat ze opgenomen zijn met alleen de bemerking erbij, dat het namen zijn van boomen, visschen, vogels, schelpdieren, enz. Bij boomen hebben we vaak gevoegd: timmerhout, waarmee we bedoelen hout, dat door den Tanimbarees als zoodanig gebruikt wordt.

We hebben ons uitsluitend gehouden aan één enkel dialect, nml. het *ai*-en *aoe*-dialect, zooals het gesproken wordt in de kampong Awear op het eiland Fordata.

A.

Aa, hout, boom; *aa-etal,* een stuk hout; *aa ni dii,* boom, boomstam.

Aä, *aä-n;* een man noemt *aän* zijn ouderen broer en diens vrouw, de zoons en hun vrouwen van zijn vaders ouderen broer, de zoons en hun vrouwen van zijn moeders oudere zuster, den man van zijn *fatnima* (d.w.z. dochter van moeders broer), de oudere zuster van zijn vrouw en dier man; een vrouw noemt *aän* haar oudere zuster en dier man, de dochters met haar mannen van haar vaders ouderen broer, de dochters en haar mannen van haar moeders oudere zuster, de vrouwen van haar *fatnima's* (d.w.z. zoons van haar vaders zuster), den ouderen broer van haar man en diens vrouw; *aä-n wari-n,* oudere en jongere broeders en zusters, neven en nichten enz., zie boven; *aän warin ira,* zij zijn gebroers, gezusters, neven, nichten enz.

Aä, *aä-n,* straal; *lera aän,* zonnestraal, van **Aa**, *na-aä.*

Aä, *n-aä,* werpen met een lang voorwerp, zooals lansen, speren enz., daarmee werpen naar, stralen, bestralen van de zon, afdoen van kokosnoten of andere vruchten, slaan op gong, eieren leggen van schildpad, dekken van dieren.

Aää, *aää-n,* in *titir aään,* de slager van een gong; van **Aä**, *n-aä.*

Aään, het op en nedergaan van de navelstreek, wat als een teeken van koorts beschouwd kan worden.

Aak, *na-m-aak,* uitgerookt zijn van vuur; *n-ka-m-aak,* uitgerookt doen zijn.

Aak, *n-aak,* niet over den gebaanden weg gaan; *n-oeroek n-aak,* ruw door het struikgewas dringen.

Aän, weerhaak van een vischspeer.

Aan, *n-aan,* ontbolsteren van kokosnoot.

Aäng, *n-aäng,* opeenstapelen van steenen.

Aar, hars van boomen.

Aar, schurft; *ni aar,* schurft hebben; *ni aar nlia,* zijn schurft is genezen, geneest; *raroeroe aar ia,* vaak ziek zijn.

Aär, *n-aär,* afbreken, sloopen, losmaken van de haren, losmaken van bussels, enz.; *n-aär ia,* zich ontkleeden, zich omkleeden; *na-m-aär,* uiteenvallen, uiteengaan, zich verspreiden, afgebroken zijn; *n-ka-m-aär,* afbreken, uiteen doen vallen.

Aäoen, schommeling der golven.

Aba, *n-aba,* in een sling op de heup dragen, vooral van kinderen.

Abaa, dewelke, van welke plaats; vragend.

Abak, *n-abak,* in den grond stooten van stok of ander lang voorwerp; *n-fa-n-abak,* planten met een pootstok.

Abal, boomsoort met roode bloemen.

Abat, grond, grondbezit, terrein, landerij.

Abatniri, groote vischsoort.

Abaoe, groote inlandsche prauw; wordt meestal gezegd van de prauwen door de handelaars gebruikt; *abaoe tnebar*, een groote prauw, die vroeger door de Tanimbareezen werd gebouwd voor het verkeer tusschen de dorpen; ook *abaoe metin* genoemd.

Abil, *n-abil*, haken achter; *warat n-abil aa ma nangrebat*, de liaan haakt achter een boom, en zit daarom vast.

Ablawat, vischsoort.

Abovi, vragend, welke, van welke plaats, alleen meervoud; de enkelv.-vorm is *abaa*.

Aboeng, *n-aboeng*, verb. Maleisch, vergiffenis schenken, vergiffenis schenken aan.

Adaan, kleine boomsoort.

Adadar, alleen in *waha-n adadar*, duizelig zijn.

Adakavar, opzetting van de halsklieren.

Adan, de hoekige kant van iets, kant van den weg.

Adang, in *adang-roan*, sirihblad, alleen in gezangen.

Adar, *n-adar*, een kralensnoer zóó maken, dat op gelijke afstanden een stukje uitsteekt; *vavoe nadar ngean*, een varken maakt de omheining kapot; *n-ka-m-adar*, idem; *na-m-adar*, aangeregen zijn als boven bedoeld.

Adaöet, het eiland Adaoet.

Adir, *n-adir*, bedr., scheuren, verscheuren; *n-ka-m-adir*, met opzet verscheuren; *na-m-adir*, onz., scheuren.

Adoean, larve der groote klappertor.

Afaa, vischsoort.

Afak, *n-afak*, dekken van een huis, weinig gebruikt.

Afal, *afal-an*, dikte van platte voorwerpen; *amafal*, dik van idem.

Afalavar, vischsoort.

Afaratoe, zeer groote legendarische visch.

Afat, kapwond, wat door kappen met mes, parang enz. veroorzaakt is; *n-afat*, kappen, hakken met mes, parang, zwaard of ander scherp voorwerp; *tahat nafat nahoe twalan*, het zeewater kwam hem tot zijn middel; komt zeer veel afgekort voor in samenstellingen, zooals *naf'lewar, naf'etal, naf'doevoel*, enz. en worde dan niet verward met werkwoorden met het voorvoegsel *fa* in verbinding met het werkwoordsvoorvoegsel *na*, nml. *naf*.

Afaoe, vischsoort.

Affa, zaak, ding; *af'isaa*, iets *af'akaa*, wat, vragend; *af'amtahan*, eetwaar, eigenlijk gekookte waar; *af'wattan*, dier; *af'sian*, geest.

Affi, *n-affi*, wenken, wuiven.

Afovan, muis, rat.

Aha, dakspar; *aha tnean*, een lengtebalkje in het dak, waarop de daksparren rusten.

Aha, *n-aha, na-s-aha*, in drift kapot maken van een huis, *nasaha jalat*, hoogbosch kappen; *rahan na-m-aha*, het huis is in verval.

Ahak, *n-ahak*, met roet of ander zwartsel insmeren door de jonge

vrouwen van de mannelijke bezoekers uit andere kampongs, uit vriendschap, of als teeken van vriendschap; *r-si-ahak,* dat met velen doen.

Ahar, lid van een lichaamsdeel, van bamboe, enz., windperiode in den Westmoesson.

Ahar, *n-ahar,* in korte stukken kappen van droog hout; uitgebreide beteekenis: *n-ahar aa,* brandhout halen.

Ahat, *n-ahat,* van plan zijn, willen, van zin zijn, op het oog hebben, ten doel hebben, verliefd zijn op.

Ahat, *na-m-ahat,* wegslinken, wegspoelen van verhevenheden.

Ahil, *n-ahil,* spijt hebben, spijt hebben over verkochte, weggegeven of verloren zaken, er naar terug verlangen.

Ahir, mandsoort, draagmand; *ahir lanloena,* draagmand.

Ahit, vischsoort.

Ahoe, dorp, plaats waar de dorpshuizen staan, de dorpsgemeenschap; *ahoe ralan,* de dorpsbewoners; *ahoe doean,* dorpsbewoner, ook de waardigheid van afstammeling van den dorpsstichter.

Ahoe, *n-ahoe,* zich bewegen of zijn in een richting langs; *n-ahoe roal,* over zee gaan; *n-ahoe raa,* over land gaan.

Aï, vischsoort.

Aï, *n-aï,* afdrogen.

Aï, *na-m-aï,* half doorgebroken zijn van boomen.

Ail, moedervlek, sproet, donkere vlek op de huid.

Ail, *n-ail,* duiken.

Aït, duizendpoot.

Akaa, vr., wat, welk, wat voor; *af'akaa,* wat, wat voor een ding; *af'akovi,* wat voor dingen.

Akakin, weerhaak aan een vischspeer; zie **Aki.**

Aki, *n-aki,* haken achter; *n-aki aa sanan,* haken achter een tak; daarvan afgeleid het vorige woord.

Aksa, zelf, zich zelf, alleen; *aksa jaä,* ik zelf, ik alleen; *aksa jaä ningoe,* mijn eigen, alleen mijn.

Akoeda, boomsoort, timmerhout.

Al, partikel met de beteekenis van: om er mee te; *al tafat,* om er mee te hakken.

Ala, *ala-n,* kieuw van visschen, verhemelte in den mond; *ala-n ni baklaoe,* de huig; *n-ka-m-ala,* de vingers in den mond steken.

Ala, *ala-n,* mik van een tak; *na-k-ala, n-ba-k-ala,* in een mik terecht komen, liggen als op een mik, met het boveneinde blijven liggen op, zoo op iets liggen; *n-fa-k-ala,* dwars over iets heen liggen.

Alaa, vischsoort.

Alaa, *alaa-n,* vleugel, arm.

Alak, *n-alak,* verloochenen, loochenen, ontkennen van aangewreven fout, *n-alak ia,* ontkennen.

Alamai, boomsoort, timmerhout.

Alamin, slaapplaats, vertrek in Tan. huis; als men in een Tan. huis binnenkomt, heeft men in het midden staande met het gelaat gewend naar de *tavoe,* achter zich rechts *alamin inawaan daa;* links *alamin inawaan doal;* vóór zich rechts *alamin tavoe daa,* in het midden *alamin tavoe moerin;* links *alamin tavoe doal;* voor huizen die met den haard naar zee liggen, is het wat betreft rechts

en links juist andersom.

Alang, *n-alang,* eeren, vereeren, eeren door iets te geven.

Alangria, boomsoort.

Alar, fluim, vlok in de ontlasting.

Alar, *n-alar,* hier en daar uittrekken van stronken onkruid; *n-alar vaï,* zoo een tuin wieden.

Alawangir, groote vischsoort.

Alela, ruw gevlochten mandje van kokosblad.

Aleman, zie **lema.**

Alemang, zie **lema.**

Ali, vischsoort.

Aling, *n-aling,* afzonderen, wegdoen, wegnemen, uitdoen van kleeren, sieraden, wapens enz., afzetten van hoofddeksel; *n-aling ia,* zich afzonderen, zich onderscheiden, anders zijn, zich uit de voeten maken; *r-si-aling ira,* zij zijn van elkaar gescheiden, van elkaar onderscheiden; *alaling,* partikulier, persoonlijk; *tomat'alaling,* eenling, partikulier.

Alit, *n-alit,* losraken van dieren uit strik, kooi enz.

Alla, *n-alla,* geven, nemen; *n-alla n-maa,* naar hier brengen; *n-alla n-tii,* ginds brengen.

Alla, *n-alla,* partikel achter een vervoegd werkwoord gevoegd, en zelf altijd in den derden persoon enkelv., beteekent, dat de handeling door het onderwerp gedaan kan worden, of wel, dat ze reeds gedaan is; *ia notoe nalla,* hij kan het doen, hij is in staat het te doen, of ook wel: hij heeft het gedaan.

Alnoeran, groote vischsoort.

Aloan, lontarpalm, waaierpalm; *bakan aloan,* sarong geweven van lontarbladvezels.

Alolang, ijzeren punt op een bamboe bevestigd, om er visch mee te steken.

Alveroet, vlug, weldra, spoedig.

Ama, *n-ama,* doen scheiden van gehuwden, door de ouden.

Amafal, dik van platte voorwerpen, zie **afal.**

Amafat, vischsoort.

Amai, vischsoort.

Amalir, loods, schuur.

Amamin, vischsoort.

Amamin, klein mugje, dat erge jeuk veroorzaakt.

Aman, een soort spruw.

Aman, onkruidsoort.

Amantean, boomsoort met mooi geel hout, waarvan men wandelstokken en mesheften maakt, Mal. kajoe kamoening.

Amang, *n-am'ang,* verdeelen; ordenen van geïkatte en geverfde garens op de weefboomen.

Amari, heel scherp geslepen mes, dat men gebruikt bij het palmwijn tappen.

Amasmasa, boomsoort, soort ebbenhout.

Amatvoeli, boomsoort; aftreksel van bladeren wordt als purgeermiddel gebruikt.

Amavoe, boomsoort, waarvan de vrucht als groente gebruikt wordt, ook *awadan* genoemd.

Ami, pers. vnw. wij, met uitsluiting van den aangesprokene.

Amia, kleine boomsoort.

Amin, *n-am'in,* bijten van visch aan het aas.

Amin, *n-amin, n-fa-k-amin,* een zieke op de volgende wijze behandelen; men kauwt sirih, legt een zeker blad op het lijf van

den zieke, en likt het blad tot het bloed uit de tong komt, waarmede men den zieke kracht meent te geven; *r-si-fa-k-amin,* met velen zulk een behandeling doen.

Aman-toetoel, dobber van een vlerkprauw.

Ammar, dag; *ammar roak,* het is reeds licht; *ammar dawan,* feest; *ovan ammar,* dag en nacht; *ammar ilawan,* den heelen dag; *ammar lolan isaa,* een heele dag.

Amtoeïn, zeer groote vischsoort.

An, *na-än,* eten, altijd met een voorwerp bij zich; *na-f-naän,* eten, meestal zonder voorwerp; *n-faän,* voeden, te eten geven, voederen, opfokken, fokken; *fnaän,* etenswaar, het eten; *fanaän,* feestmaal, onderhoud aan eten; *na-f-naäng,* eten uit, ook: iets gebruiken om er zijn pruimgerei, tabak enz. in te bewaren; *nafnaän-nafnenoe,* eten en drinken; *fnaän fnenoe,* eten en drinken.

Ana, *ana-n,* tak, zijtak van een weg, zijtak van rivier.

Anaa, boomsoort.

Anaha, vischsoort.

Anan, *n-anan,* vlechten van mandwerk, fuiken enz.

Anara, de koolboom.

Anlattan-jalat, struiksoort, waarvan de bladeren jeuk veroorzaken.

Anna-evoer, kleine boomsoort, waarvan men de vruchtjes als kleefstof gebruikt.

Annar, witte papagaai.

Anoeoer, vischsoort.

Angaar, boomsoort, timmerhout; de bladeren worden als geneesmiddel gebruikt.

Angal, *n-angal,* tegen den draad in, tegen den stroom op, tegen den wind in, tegen den loop van iets in, recht tegenover zijn, enz.; *nait nangal oar,* de wind staat tegen den stroom in; *n-angal, na-f-ng-angal,* tegen wind op varen.

Angar, zeewortelsoorten; *angar aletan,* o.a. de zwarte koraalwortel die als armband wordt gebruikt tegen rheumatiek: Mal. akar bahar.

Angardoean, kleine vischsoort.

Angat, in *moeöe angat,* een kam pisang, pisangkam; *n-angat,* in kammen snijden van pisangtros, door doen breken van oorhangers; *na-m-angat,* onz., doorbreken van oorhanger.

Anglean, mik van boom, tak, tweesprong van een weg.

Angoen, tegenhanger, één van een paar.

Ara, in *ara nmaa, ara ntii,* zóó komt hij, zóó gaat hij.

Ara, *ara-n,* gloeiende houtskool; ook *jaf'aran.*

Araa, endeldarm; *ni araa ndatta,* het verzakken van den endeldarm, of ook wel: last hebben van aambeien.

Araat, bruinvisch.

Aradoean, het oranjevischje.

Arak, *n-arak,* schrijnen, doen schrijnen, van zeewater, enz.

Aran, *n-aran,* bereiken, aankomen te, toereikend, genoeg zijn, er bij kunnen; *naran ita,* het is genoeg voor ons allen; *naran roak,* het is voldoende, kan ook beteekenen: het is al tijd.

Arang, *n-arang,* bedr., verbranden, in brand steken; *jafoe narang rahan,* het huis staat in brand, is afgebrand; *jaf'arang,* iets wat nog smeult; *n-arang oeloe,* visschen met fakkels.

Arat, de paalworm.

Arean, rottansoort, speciaal gebruikt voor het binden der atap aan de dakspurren.

Arelan, de kajoe-poetih-boom.

Areri-ilaä, het touw waarmee het zeil wordt opgeheschen.

Ari, *n-ari,* van een tuit voorzien van een bamboekoker; *n-ari oeloen,* het hoofdhaar luizen.

Ariit, boomsoort, timmerhout.

Ariit-doean, insect, dat zich ophoudt in de nabijheid van den *ariit.*

Arin, de plaats waar een heele kampong zijn tuinen heeft, verzameling tuinen.

Arira, zilt, brak.

Aritoe, schurftsoort.

Arjaha, schorpioen.

Arngitil, kleine vischsoort.

Aroankjavoe, struikgewas, waarvan het blad op zweren gelegd wordt.

Arorin, alleen in *arorin nalla ndaa,* het is aangespoeld.

Aroe, adder; *ar'toevoel,* kleine slangsoort; *ar'bajalat,* andere slangsoort, die met den staart steekt; *ar'jaha,* schorpioen.

Aroe, *aroe-n,* oor; *aroe-n vain,* zijn oor suist.

Aroe, *aroe-n,* helft van een atapdak.

Aroek, *n-aroek,* openkappen van struikgewas; *n-aroek noeoer,* een klapper rondom vrijkappen.

Aroen, groote mand van lontarblad.

Aroen, onderdeel van een dorp; misschien kan men het vertalen door stam.

Aroet, *n-aroet,* over de lengte in tweeën snijden, zooals visch; *na-m-aroet,* kleine scheurtjes hebben; *n-fa-m-aroet, n-ka-m-aroet,* zoo doen scheuren, zoo doen zijn.

Aroeva, boomsoort met eetbare vrucht.

Asesa, strik, schuifknoop; *ihi-n asesa,* samentrekken van de spieren bij verwonding; *ases'oeloen,* degene die met een prauw gaat visschen en anderen laat roeien.

Asisi, in *soehoet asisi,* tering.

Atan, tang, vuurtang; *n-atan,* met een tang aanpakken.

Atang, *n-atang,* jaloersch zijn op, van gehuwden.

Atfaoe, boomsoort, waarvan bladeren en schors zwarte verf leveren.

Atoeoe, boomsoort, waarvan het hout gebruikt wordt voor mesheften.

Atvia, boomsoort.

Atvoear, boomsoort, timmerhout.

Aöe, *aöe-n,* alleen in *aöe-n neran,* scheen.

Aöek, slechts.

Aöek, *n-aöek,* schokkend omhoog en omlaag bewegen; *n-aöek laar,* het zeil hijschen.

Aöel, gloeiende houtskool; ook *aöel navaran.*

Aöel, *n-aöel,* vleesch en lever van de visch samengehakt koken.

Aöeng, *n-aöeng,* insmeren met vet of olie, of andere vloeistoffen.

Aöer, ankersteen; *n-elik aöer,* het

anker uitwerpen; *n-aöer koemal,* de prauw ankeren.

Aöet, *n-aöet,* geschenken geven om gunstig te stemmen; *n-fa-k-aöet,* iemand aldus gunstig trachten te stemmen; *r-si-aöet ira,* elkaar geschenken geven.

Ava, *ava-n,* schoonmoeder, vaderszuster, de vrouw van moedersbroer.

Avaar, vischsoort.

Aval, *n-aval,* vergelden, betaald zetten, antwoorden, beantwoorden, vooral bij beurtzangen en twist.

Avan, *n-avan,* met de punt van het tuinmes gaten maken, om er aardvruchten in te poten; *n-avan daïn ian ma na-k-visal,* hij eet te veel visch, en heeft daarom vuile wonden.

Avara, *avara-n,* schouder.

Avat, katoenplant, katoen, garen, watten; *avat minan,* ongesponnen katoen, watten.

Avik, *n-avik,* de onderkant van een kokosnoot kappen, om er uit te kunnen drinken; zie ook **tavit.**

Avit, *n-avit,* plat slaan, dun slaan van een kapmes; ook: stoken om ruzie te maken.

Avoanbibi, boomsoort, die een bokkelucht verspreidt.

Avoansian, groote boomsoort.

Avoejaat, soort kapokboom met stekelige stam.

Avoel, *n-avoel,* varen met bijv. een prauw, met anderen, samenwonen in; *na-f-n-avoel,* idem.

Avoen, boomsoort met eetbare roode vrucht.

Awa, *awa-n,* echtgenoot, echtgenoote.

Awadan, boomsoort, waarvan men de vrucht als groente gebruikt, ook wel *amavoe* genoemd.

Awan, kleine vischsoort.

Awar, iemand die een onnatuurlijken dood stierf.

B.

Ba, ongeveer als *bakii,* zie aldaar.

Baa, welke plaats, waar.

Baa, *na-baa,* sago bakken tusschen twee potscherven.

Baa, *na-s-baa,* werpen naar, werpen tegen, bewerpen.

Baal, leem, potaarde.

Baal, rogsoort.

Baal, *n-baal wahan,* recht in het gezicht terecht komen; *n-tof baal wahan,* vlak in het gezicht slaan met de platte hand.

Baba, aanspreking van kinderen tot vader, van ouders tot mannelijke kinderen en van ieder mannelijk persoon, met wien men vertrouwelijk wil spreken.

Babar, *n-babar,* naast elkaar samenvoegen van twee lange voorwerpen; *n-babar ni voehoer,* een stuk hout in het midden van een boog binden om hem te versterken.

Babat, houten hamer; bijv. nw. dik, opgezwollen; *na-babat,* opgezwollen zijn.

Babbal, groote trom; *r-feffik babbal,* de groote trom slaan; *ngbabbal,* dik vet; *n-fa-ng-babbal,* alleen in *nfangbabbal vai-n,* een zware stem opzetten.

Babbar, de Babbareilanden.

Babbang, een plank onder in de vlerkprauw.

Baboer, groote vischsoort.

Baboer, etter.

Bahan, een in de lengte gehalveerde bamboe als etensbak gebruikt; *babahan*, idem.

Bahir, *n-bahir*, betalen.

Bahoe, aangepunte bamboestok.

Bahoe, *bahoe-n*, vochtigheid; *kibahoen*, idem; *na-k-bahoe*, nat zijn; *n-fa-k-bahoe*, nat maken.

Bahoen, zie *bahoe*.

Bahoeng, *na-bahoeng*, stomp zijn van punt of snee; *n-fa-bahoeng*, stomp maken.

Bair, uitgekauwde pinangpruim.

Bak, part., dat gebruikt wordt na een voorwaardelijken zin, bijv.: als hij er ook was, zou het mooi wezen, *sada ne ia nleal vali bak lolin*.

Bakan, sarong van inlandsch weefsel; *bakan aloan*, sarong van lontarbladvezel geweven; *n-eloek bakan*, zulk een sarong aanhebben of aandoen.

Bakar, in *bakbakar*, onvruchtbaar van den grond.

Bakii, dus, daarom.

Bakin, in *nifa-n bakin*, baktand, kies.

Bakoe, in *bakbakoe*, stomp van een punt.

Bakoeoe, *n-bakoeoe*, huilen, janken van honden.

Balbola, alleen in *na-s-raoe balbola*, over den grond laten slepen.

Baleat, *n-baleat*, opvangen uit de lucht.

Baliïn, diepe kuil, zie **liïk**.

Balin, *na-balin*, zich sluieren, wat de vrouw doet, als haar man gestorven is, en wel ten teeken van rouw; vandaar: *na-balin nitoe*, rouwen over een doode, in den rouw zijn.

Balit, linker, links, linksch; *ngabalin*, linkerhand; *n-alla ngabalin*, linksch zijn.

Banbonat, vuil dat onder het huis hangt.

Bana, *n-bana*, gaan, loopen, gang hebben van prauwen; *n-fa-bana*, doen gaan, geleiden, regelen; *banbana*, gang, gedrag, manieren, manier van doen, manier van gebruiken; *agama injai ni banbana wen inbaa*, waarin bestaat die godsdienst.

Banovan, muis, rat.

Bangas, *n-bangas*, half gek zijn, zot doen; *fella-n bangbangas*, idem.

Bangkala, een tapiocasoort.

Bangolan, breede uitmonding van een rivier.

Bangoer, *n-bangoer*, van zich afwerpen, zooals centen bij het spel.

Bara, *n-bara*, opzwellen, zwellen, ook van voorwerpen, die vocht opzuigen, enz.; *barbara*, gezwel.

Barbaroen, uitvaagsel, vuilnis.

Barbaroen, kleine vischsoort.

Barberan, heele jonge kokosnoot met nog bijna geen vleesch.

Barboras, klein rood vliegje.

Bareat, sieraden, toebehooren van bijv. een huis, het ameublement.

Bari, *na-k-bari*, verzuren van etenswaren; *n-fa-k-bari*, doen verzuren.

Baroek, zie **baroet**.

Baroet, zwam van den arenpalm om te kalefaten; *n-baroek*, kalefaten; *barbaroek*, breeuwsel.

Basal, *n-basal*, een boom beklimmen, door zich met armen en knieën vast te houden, opsprin-

gen tegen, zooals van hond tegen meester; *basbasal, kibasal,* geen plaats biedend om de voeten te zetten, glad van boomstammen.

Basar, boomsoort, timmerhout.

Basil, zekerlijk, blijvenderwijs.

Batan, dwars aan een stokje steken zooals visch; *batbatan,* braadspit.

Batang, *n-batang,* bewaken, waken, met zang en dans een doode bewaken; *n-toeba batbatang,* zich half wakker houden.

Batar, *n-batar,* waken, wakker zijn, wakker worden, uit liggende in zittende houding overgaan; *n-fa-batar,* uit liggende in zittende houding doen overgaan; *na-t-batar,* zich half weer oprichten, van een gevallen boom; *beta n-tal'batbatar ralan,* hij is pas opgestaan.

Batbital, bamboelatje als onderdeel van het weefgetouw, waarmede het weefsel overdwars wordt strak gehouden.

Batbitin, pluisboogje om katoen te pluizen; *soemar batbitin,* ijlen in de koorts.

Batoel, nerf van de zijbladeren der palmen.

Batoen, *na-batoen,* bamboe tot heel fijne latjes splijten, zoodat niets dan het harde overblijft, vooral voor vloerbedekking; koken met slechts weinig water.

Baöel, alleen in *n-bara n-baöel,* erg veel gezwellen hebben.

Bava, *n-bava,* naar den spreker toe naar beneden, of naar het Zuiden komen; *kabava,* laag, niet hoog.

Beat, een manggasoort.

Beboe, *beboe-n,* afgeschilde schil, nageboorte; *taä-beboen,* dop van kokosnoot; *noeoer beboen,* dop samen met bolster.

Bela, alleen in de samenstelling *kida bela,* vrienden; *rotoe kida bela,* vriendschap sluiten tusschen geheele kampongs.

Bela, in *balbela,* tatoeage; *n-tavat balbela,* tatoeëeren.

Belan, de tegenwoordig door de Tanimbareezen vervaardigde van planken ineengezette prauw met roerstellage.

Belat, omrastering; *n-belat,* omrasteren, met uitgestrekte armen tegenhouden; *balbelat,* omrastering.

Belat, vischsoort.

Beloes, *n-beloes,* achterover, of achteruit buigen; *na-t-beloes,* achteruit of achterover gebogen zijn, doorgebogen zijn; *abeloes,* afdak; *balbeloes,* achteruitgebogen.

Bera, *bera-n,* speeksel; *n-fa-bera,* met speeksel bevochtigen; *berakasaar,* zeeveren.

Bera-bera, verbastering van beriberi.

Besoek, vischsoort.

Beta, misschien, indien; *beta wol nmaa,* hij mocht eens niet komen, als hij niet komt.

Beta, zoo juist, pas; *beta ini,* of *beta lahir ini,* zoo juist, of ook hier vlak bij; *bet'i,* en toen, en dan.

Beta, *n-fa-k-beta,* verstopt doen raken, wordt alleen van etenswaar gezegd; *kbeta,* schildpadworst.

Betan, *n-betan,* stinken; *batbetan,* stinkend, stank; *ngabetan,* gie-

rig; *n-nga-betan,* gierig zijn.

Betoe, litteeken van expres gemaakte brandwonden.

Betoer, alleen in *jaf'betoer,* vonk.

Betoer, *n-betoer,* voor het eerst gebruiken van een nieuwe vischlijn; *na-t-betoer,* bijna doorgetrokken worden van een lijn door visch; *n-fa-t-betoer,* bijna doortrekken van lijn van de visch; *na-ng-betoer,* openknappen, openbarsten met een knal, afgaan van vuurwapens; *na-t-betoer,* middendoor breken van een staanden boom; *nail n-fa-t-betoer aa,* de wind doet een boom zoo breken; *voea-n batbetoer,* op en neergaan van de navelstreek.

Beöe, *n-beöe,* zich vooroverbuigen; *n-beöe soemaran,* de lip laten hangen; *n-fa-t-beöe,* onbenullig aankijken.

Bia, zie **kbia.**

Bian, klein stekend vischje.

Bibi, geit; *bibi itai,* moedergeit; *bibi lakmetan,* bok.

Bibi, *n-bibi,* met witte vlekjes bedekt zijn van de huid, of van een lichaamsdeel; *na-s-bibi,* een schuifknoop leggen; *n-bibi n-jabar,* met witte vlekjes bedekt zijn.

Bihing, *n-bihing,* een aardvrucht van scheut ontdoen, om die scheut te poten; *babihing,* afgesneden scheut.

Biil, *n-biil,* een omheining vlechten om; *na-t-biil,* scheef staan van palen of boomen.

Binan, bord, aardewerk.

Binan, klein eetbaar schelpdiertje.

Binatan, in *nitoe binatan,* allerlei geesten, het geestendom; *na-f-binatan,* geheel bedorven zijn van eetwaren.

Bira, bez. vnw. van den 2den pers. mv., uw.

Biras, *n-biras,* vloeien uit een kleine opening.

Biroe, *biroe-n,* bos, bijv. van sleutels, maiskolven enz.; *na-biroeng,* tot een bos samenvoegen; *barbiroeng,* tros.

Biroeng, zie **biroe.**

Bisa, klein eetbaar schelpdiertje.

Bisak, *n-bisak,* uitblazen van rook of spuw; *na-t-bisak,* opborrelen van water.

Bisar, *n-bisar,* goed afsluiten met doeken, zooals bijv. een palmwijnvat, als men jenever stookt; *basbisar,* die doeken.

Bisi, gevlochten zak; *bis'janan,* klein gevlochten kokertje.

Bising, niet gebruikt dan alleen in *n-af'bising,* zich met een kapmes langs been of hand kappen, zoodat de huid beschadigd wordt.

Bital, *n-bital,* spannen van goed door er een bamboelatje, aan beide einden aangepunt, in te steken, de huid optrekken en er doorheen steken; *bital, batbital,* het bamboelatje waarmee men spant, ook als onderdeel van het weefgetouw; *batbital,* pleuris.

Biti, *n-biti,* schoppen; *r-si-biti,* scheenschoppen, spel.

Bitin, *n-bitin,* vegen, gespannen draad of touw laten veeren; pluizen van katoen met behulp van een pluisboogje; *batbitin,* veger, pluisboogje; *mata-n batbitin,* onwillekeurig knippen met de oogen.

Biting, in *n-biting nitoe,* een doode bedeelen door hem een stukje

eten toe te werpen; *na-s-biting,* wegwerpen.

Bivar, ook goed, laat het zoo zijn; *rfeddan it bivar,* als ze ons dood maken, ook goed.

Blaman, zie **lama.**

Blian, licht van kleur: *kassa-blian,* lichtrood, vgl. **lia.**

Blibir, hanekam en lel.

Boban, doodkist; *nar'boban,* een sterrebeeld, nml. vijf of zes kleine sterren *(boban)* tusschen vier grootere *(ovi rleba)* bij de *v* van den Kreeft.

Bobar, *n-bobar,* bang zijn, bang zijn voor, vreezen; *babobar,* bang; *n-fa-bobar,* bang maken.

Bobarnahin, boomsoort; het hout wordt gebrand, en het vocht dat er uitloopt, wordt gebruikt om er de tanden mee zwart te maken.

Boda, dom; *n-boda,* dom zijn; *n-fa-boda,* dom maken; *n-boda n-badi,* erg dom zijn.

Boka, kleine opzetting van de teelballen.

Boka, *n-boka,* kort zijn, alleen in *ni kaswaa nboka,* zijn voetlengte is kort; *bakboka,* kort en dik, ook van menschen.

Bokoe, eenigen, enkelen, eenige, andere, anderen, zie spraakk.; *bokoe, bokoe-n,* een weinig; *bakbokoen,* ieder een weinig, telkens een weinig, met kleine beetjes.

Bokoenlaä, uitroep: het scheelde maar een haartje.

Bola, *n-bola,* blind zijn; *mata-n nbola,* idem; *mat'bola,* blinde.

Bolak, *n-bolak,* kwaden zin geven van eten of drinken; *af'amtahan injai nbolak jaä,* het eten daarvan geeft me kwaden zin.

Bonan, zie **bonat.**

Bonat, *n-bonat,* in heele kleine stukjes deelen; *n-af'bonat,* in kleine stukjes kappen; *banbonan,* haksel.

Bongil, *na-t-bongil,* scheef staan of hangen; *n-ban'bangbongil ia,* krom loopen; *rahan bongil sangil,* het Zuiderkruis; men hoort zeggen; *rahan bongil a sangil.*

Bori, *n-bori,* stelen; *n-fa-bori,* van stelen betichten; *barbori,* diefachtig, gestolen; *sibori,* diefachtig.

Boramatan, alleen in *sitana boramatan,* een ring met een steen er in.

Bornati, boomsoort; het hout wordt gebrand, en het vocht dat er dan uitloopt wordt gebruikt om de tanden zwart te maken.

Boroe, *n-boroe,* duizelig zijn, bedwelmd zijn, ook van visch, als men het water vergiftigd heeft, bevangen zijn door bijv. rooken; *na-boroe,* dwarrelen; *n-fa-boroe,* doen dwarrelen, van den wind; *na-s-boroe,* zoo hard loopen, dat men a.h.w. vliegt; *barboroe,* bedwelmd, van visch; *siboroe,* boegspriet; misschien hoort dit alles thuis onder *oroe,* vliegen, van *ba-oroe.*

Boroengraa, groote vischsoort.

Boroet, vischsoort.

Bosa, *n-bosa,* lui zijn, ergens genoeg van hebben iets moe zijn, het land hebben aan; *n-fa-bosa,* doen uitgespeeld zijn, in het spel anderen overwinnen; *n-ot' basbosa,* vadsig doen.

Bosal, *n-bosal, na-t-bosal,* voorbij zijn, van plaats en tijd; *na-k-*

bosal, alleen in *naa-n nakbosal,* den laatsten adem uitblazen; *n-toeb' basbosal,* op het uiterste randje liggen van iets; *slaroe ngarbosal,* mais, die al even door het dekblad breekt.

Bosin, *n-bosin,* uitkrabben van kokosnoot, van de oogen; *basbosin,* de krabber, waarmee men de kokosnoot uitkrabt.

Bosoek, *n-bosoek,* doordringen, doorzijpelen van vloeistoffen; *na-t-bosoek,* doorzijpelen; *basbosoek,* doortrekkend.

Botan, trosgierst.

Botoe, *botoe-n,* nek, nekwervel, pas gezette vrucht van den broodboom; *na-f-botoeng,* zulke vruchten zetten; *n-fa-botoeng,* zulke vruchten doen zetten, met als onderwerp de regen; *botoe-n tomatta,* Epistopheus of draaier, wordt als reliquie bewaard, evenals de *botoe-n tomatta ni marvalin,* atlas of drager.

Botoeng, zie **botoe.**

Botoet, *n-botoet, na-t-botoet,* uitkomen van scheuten uit den grond; *n-fa-botoet,* doen uitschieten, met als onderwerp de regen; *batbotoet,* verhevenheid van 10 tot 20 cM.

Boöe, schaamdeel der vrouw, plat.

Braba, *braba-n,* sluitring aan heften.

Brahi, zie **rahi.**

Brana, man, mannelijk; *vata brana,* mannen en vrouwen; zie ook **rana.**

Breka, zie **reka.**

Brena, in *meti brena,* de morgenebbe die nog juist het opkomen van de zon meemaakt.

Brengan, potelingen van aardvruchten.

Brian, zie **rian.**

Boean, in *baboean,* in gruizelementen kapot.

Boear, groote vischsoort.

Boear, *na-boear,* eerste scheut zetten van kokosnoot.

Boeas, zeer, erg; *n-boeas,* iets in groote hoeveelheden vangen, opeten, verzamelen enz. bijv. *nboeas ian,* hij heeft veel visch gevangen; *na-k-boeas,* in groote hoeveelheid aanwezig zijn; *n-ka-m-boeas,* in drift alles kapot maken; *n-af'boeas,* in drift alles kapot kappen.

Boeasa, vasten, de vasten, het vasten; *r-ot'boeasa,* zich gemeenschappelijk voor een tijd van alle eten onthouden.

Boeboe, aanspreking van kleinkinderen tot grootouders en omgekeerd.

Boeboel, *n-boeboel,* blijven staan van regen, van terugkeerende vloed op diepere plaatsen, zich op diepe plaatsen verzamelen van vloeistoffen; *baboeboel,* waterplas.

Boeboer, *boeboera-n,* borstkas.

Boeboet, luchtblaas, heel diepe kuil in het rif; *n-boeboet,* klokkend geluid maken, zooals een flesch onder water; *na-t-boeboet,* opborrelen van water uit den grond, van blaasjes uit het water.

Boedi-akal, verstand.

Boekar, *n-boekar,* bol zetten, bol buigen, met bollen kant naar boven gericht zijn; *na-t-boekar,* gebocheld zijn, gebogen loopen van oude lui; *na-k-boekar,* met beide einden, maar niet met het midden op den grond raken;

n-ban'bakboekar teta-n, met een krommen rug loopen.

Boekoel, *n-boekoel,* niet pakken van mes, pijl, enz.; *n-af'boekoel,* zoo kappen dat het kapmes niet snijdt; *n-fan'boekoel,* zoo pijlen dat de pijl niet pakt.

Boekoet, roefje op een boot.

Boela, *n-fa-t-boela,* alleen in *moeöe nfatboela ia,* de pisang zet knop.

Boenan, *na-k-boenan,* verschimmelen.

Boengaa, groote vischsoort.

Boengal, *n-boengal,* alleen in *oran ihin nboengal,* de harpoen laat los uit de schacht; *n-taa boengal,* in een diepte misstappen; *ea-n natboengal,* verzwikken van den voet.

Boengeli, palmsoort, die lijkt op den arekapalm, en waarvan de noot ook gekauwd wordt.

Boeri, *n-fa-t-boeri,* iets van iemand afnemen om zich schadeloos te stellen voor hetgeen een ander niet wil betalen, en den bestolene naar den schuldenaar verwijzen.

Boerik, *na-t-boerik,* geluid maken met opeengeperste lippen.

Boering, *na-s-boering,* blazend van zich afspuwen, het stofregent; *daöet barboering,* stofregen.

Boeritin, *na-f-boeritin,* bedruppeld zijn met zweet of regendruppels.

Boeroet, *n-boeroet,* dun worden van bijv. mes, atap, enz.; *noehoe nboeroet,* wegspoelen van het land; *barboeroet,* dun geworden.

Boesa, *n-boesa,* alleen in *n-boesa soemar-an,* hij steekt de lippen vooruit; *na-t-boesa,* een kleine verhevenheid hebben; *evoe-n basboesa,* te veel gegeten hebben.

Boeti, wit schoonheidsvlekje op de huid; *boet'masa,* de echte schoonheidsvlekjes; *boet'krossi,* vlekjes, die meer schurft zijn.

Boetjara, parelmoerschelp.

Boeoe, groote leguaansoort.

Boeoek, *n-boeoek,* opzuigen, opslorpen, ook van zaken; *n-boeoek tabakkoe,* tabak rooken.

Boeoet, zwaluwsoort.

Boeoet, alleen in *mata-n nboeoet,* kleine oogopening hebben.

Bwaa, worm van bederf, ingewandsworm.

Bwaär, *na-bwaär,* stevig gebonden zijn.

Bwaa-rabroeba, harige rups.

Bwea, krokodil.

D.

Daa, de landkant, als de spreker zich daar bevindt; *n-daa,* landwaarts naar den spreker komen.

Daal, pandanussoort.

Daboe, pandanussoort met zeer lange en breede bladeren; mat, zoo gevlochten, dat men ze tegen regen over het hoofd kan hangen.

Dadan, zoldertje, vlierinkje in tuinhuis.

Dadan, een laag boomschors; *n-dadan,* van een laag schors ontdoen, afpellen; *na-k-dadan,* afschilferen, vervellen; *n-fa-k-dadan,* een laag van iets maken.

Dadar, alleen in *waha-n adadar,* duizelig zijn.

Dadir, verdieping, laag; *na-f-dadir*, in lagen liggen.

Dadoel, kluister, blok; *n-dadoel*, in een blok zetten, *n-dadoel jaha*, een hond een stuk hout om den hals binden, om hem het loopen te bemoeilijken.

Daffi, *n-daffi*, met de vleugels slaan.

Dai, *na-s-dai*, zich bewegen; *nasdai affa*, met iets bezig zijn; *nasdai tomatta*, een zieke behandelen; *nasdai nalla*, doen genezen van een zieke.

Dail, *n-dail*, haten.

Daïl, *n-daïl*, rechtbuigen; *na-t-daïl*, scheefgebouwd zijn, van het menschelijk lichaam.

Daïn, te; *n-daïn*, *na-f-daïn*, te groot zijn voor een opening of ruimte; *n-fa-daïng*, dichter zijn bij het doel dan bij het begin der reis, of omgekeerd.

Daïng, zie **daïn**.

Daïr, *n-daïr*, *na-f-daïr*, in kleine stukjes snijden om te drogen, bijv. van broodvruchten.

Dakal, in *froean dakdakal*, juist in het midden.

Dakdekar, kleine vischsoort.

Dakoer, *n-dakoer*, kloppen, aankloppen met den rug van de hand, met de knokkels; *dakdakoer*, bamboe waarop geslagen wordt, terwijl een ander er telkens den voet op zet, spel.

Dalang, zeer, erg; soms *daldalang*; *n-dalang*, bekwaam zijn in; *n-dalang voevoe*, of wel *n-dalang ma n-anan voevoe*, bekwaam zijn in het fuikvlechten.

Daldala, een kleine tromsoort.

Daloe, hermaphrodiet; *n-daloe*, dat zijn; *fella-n daldaloe*, gekke manieren hebben.

Daman, boomsoort, die vooral wordt gebruikt om uit te hollen voor prauwen, de bast wordt als mand gebruikt.

Damoer, *n-damoer*, met kokosblad versieren; *damdamoer*, die versiering.

Dangat, wandluis.

Dangat-ni-mofoen, kleine boomsoort; aftreksel der bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Dangwaloe, aalsoort.

Dangweöe, *n-dangweöe*, hermaphrodiet zijn.

Daran, droge, afgevallen bladeren.

Dardara, kippevel verwekkend van water.

Dari, slaapmat.

Datan, *na-f-datan*, veel bladeren en ranken hebben van slingerplanten.

Datar, boomschors, waarvan men de schors plette om kleedingstukken te maken; kleedingstuk van die schors.

Datditi, klein eetbaar schelpdiertje; zie ook **diti**.

Datta, boven, het Noorden als de spreker ook daar is; *n-datta*, naar boven of naar het Noorden naar den spreker toe komen, aankomen, opkomen van hemellichamen; *voelan datdattan*, opkomende maan; *jaä ning datdattan veran injai roak*, ik kom hier niet meer terug.

Dattan, zie **datta**.

Daöek, aldus noemt een man den broer van zijn vrouw, en een vrouw noemt aldus de zuster van haar man.

Daöet, regen, het regent; *daöet namteroe*, de regen houdt op.

Dava, *n-dava,* zoeken, vinden; *n-dava n-alla,* vinden; *n-faliak dava,* gissend zeggen; *davdava,* het gezochte; *na-f-dava,* oogsten of rooien van aardvruchten; *fadavan,* rooitijd.

Davan, zie **dava.**

Dawan, groot, voornaam, veel van massahoeveelheden; *ma dawan,* zeer, erg, veel; *dawanr,* de ouden, de aanzienlijken; *na-f-dawang,* reeds groot worden, aankomend zijn van jongelui; *n-fa-dawang,* de borst opzetten van trots.

Dawang, zie **dawan.**

Dean, in *indean,* gisterenavond, vannacht, d.w.z. gepasseerde nacht.

Dear, *n-dear,* beloonen.

Dear, *n-fa-dear,* of *n-fa-dwear,* poepen.

Deda, *na-deda,* aanbieden, rondventen.

Dedan, duisternis als er geen maan is, donkere maan; *dedan amafal,* dikke duisternis; *dedan etal,* als er een deel van den nacht geen maan is; *na-f-dedang,* in *voelan nafdedang,* na volle maan tot het laatste kwartier.

Dedang, n-dedang, zingen; *daddedang,* gezang.

Dedang, zie **dedan.**

Dedar, *n-dedar,* uit het gelid doen geraken; *oevara vatoe ndedar jaä,* het dragen van steenen heeft me uit het gelid doen geraken; d.w.z. heeft me erg vermoeid; *na-m-dedar,* uit het gelid geraakt zijn, ook van menschen.

Dedik, *n-dedik,* aanpunten; *na-s-dedik,* voorvechter zijn, haantje de voorste zijn in een zaak.

Dekar, sneedje; *n-dekar,* in sneden snijden; *na-f-dekar,* in sneden gesneden drogen; *dakdekar,* in sneden gesneden gedroogde aardvruchten; *na-m-dekar,* afschilferen van steen; *baal dakdekar,* vaste leem, kleverige leem.

Dekin, *n-dekin,* tegen iets of iemand aan gaan staan, dringen, ook fig.; *r-si-dekin ira,* elkaar verdringen, ook fig.

Dekka, voor verbiedende wijs, zooals het Mal. djangan.

Dekoet, tweeling, ook van vruchten of van voorwerpen; *jana-n dekoet, kossikoöe dekoet,* tweelingen; *n-fa-dekoet,* twee dingen als een paar bijeen leggen.

Demi, *demi-n,* kin, onderkaak; *demi-n voeloen,* baard; *demi-n wahan,* bovenste deel van de onderkaak.

Derjaa, soort muskaatboom, timmerhout.

Desa, *na-k-desa,* geheel weggekookt zijn van het water van een kooksel; *tomatta nakdesa,* erg toornig zijn; *n-fa-k-desa,* droogkoken.

Desal, in *affa injai desal dalang,* dat is erg mooi.

Desar, *n-desar,* met den stamper na het eigenlijke stampen nog fijnwrijven; *dasdesar,* de stamper waarmee men dat doet.

Devak, *n-devak,* alleen in *n-devak baroet,* zwam van den arenpalm schrappen; *davdevak,* de schrapper waarmee men dat doet.

Devan, afgaand water; *na-devan,* het getij neemt af.

Devin, zie **devit.**

Devit, *n-devit,* brokken afstooten

van; *n-ka-m-devit*, idem; *na-m-devit*, afbrokkelen van steen; *aa davdevin*, vermolmd hout.

Devoe, *na-devoe*, rukken aan een touw; *ian n-viing davdevoe*, de visch rukt aan de lijn.

Dewang, *n-dewang*, in elkaar draaien; *n-ka-m-dewang*, idem; *n-dewang soemar-an*, den mond scheef trekken; *na-t-dewang*, omgebogen zijn van de snede van een mes; *n-fa-t-dewang*, de snede van een mes omhakken.

Diar, *n-diar*, afsnijden van rijstaren, rijstoogsten; *fadiar*, rijstoogst.

Diban, boomsoort, timmerhout.

Dida, bez. vnw. ons, met insluiting van den aangesprokene.

Didalan, dorpsplein.

Didin, *n-didin*, openslaan met een steen van kanarienoot.

Dii, grondslag, achterste, achterwerk, onderste van voorwerpen, oorzaak, uitgangspunt, begin van gezangen, vertellingen; *ngrihi ni dii*, de oorzaak, het begin, de aanleiding van een zaak; *ni dii sian*, of *wol ni dii*, of *ni dii ngloear*, bang zijn; *dii matan*, aarsgat; *dii fafaran*, bil.

Diir, *na-k-diir*, openbarsten van den grond, van hout enz., de tanden laten zien; *n-fa-k-diir*, doen barsten; *kidiir*, barst.

Dika, *n-dika*, met den voet opzij schoppen.

Dikan, in *daöet dakdikan*, motregen.

Dikar, *n-dikar*, aftrekken, trekkend afplukken van boonen, erwten; *na-f-dikar*, idem.

Dimoar, nipahpalm, moeraspalm.

Diri, *n-diri*, staan; *n-fa-diri*, doen staan, overeind zetten; *n-ka-m-fa-diri*, in de bedreiging *oekamfadiri oa*, ik zal je op je kop zetten; *r-ot'dardirin*, klopjacht houden.

Dirin, naald; *dirin masa*, *dirin sina*, uitheemsche naald.

Diti, zwarte armband van aardewerk.

Diti, een vlek op de maan.

Diti, *n-diti*, druppelen, lek zijn; *daöet nditi*, het regent; *n-fa-diti*, doen druppelen; *datditi*, druppel.

Diwovoel, kleine vischsoort.

Djaän, een huiduitslag.

Doal, de zeekant, als de spreker er ook is; *n-doal*, zeewaarts naar den spreker komen.

Dodoe, voorloopige echtgenoot of echtgenoote, tot de harta is afbetaald en de vrouw tot echtgenoote genomen of weggestuurd wordt; *ni dodoe*, hij of zij heeft of neemt een *dodoe*, trouwt voorloopig, of is voorloopig getrouwd.

Dodoe, *n-fa-ng-dodoe*, doen stommelen, bijv. *n-fa-ng-dodoe rahan*.

Dodoeng, donder, het dondert; *na-f-dodoeng*, het dondert; *fitik dodoeng*, donder en bliksem.

Dokka, zijkant van de billen; *dokka loerin*, heupbeen.

Dokoe, *n-dokoe*, zitten, gaan zitten, wonen, achterblijven, ook van enkele voorwerpen, waarvan wij zeggen, dat ze staan; *n-fa-dokoe*, doen zitten, nederzetten, wegleggen, opbergen, aanklagen, verraden; *n-fa-dokoe avat*, garen in een verfstof zetten; *n-fa-dokoe ngora-n*, een beslissing nemen, een belofte doen;

dakdokoe, zitbankje; *dakdokoen,* richel waartegen deur of deksel sluit; *soes'dakdokoen,* ronde borsten.

Dokoen, zie **dokoe.**

Dolan, klein mooi kistje met deksel.

Dolang, *na-dolang,* braken.

Dongoer, of ook *dongoer wear,* keel, strot; *n-dongoer,* doorslikken van vloeistoffen, klokkend geluid maken van den buik of van een flesch; *n-ka-m-dongoer,* den nek doen breken; *na-t-dongoer,* een hoogen rug hebben; *dangdongoer,* een slok.

Dori, *dori-n,* dat deel van het mes, wat in het heft zit; *n-fa-dorit,* daarvan voorzien.

Dorit, zie **dori.**

Doroe, *na-doroe,* in iets anders steken, in zee duwen van een prauw; *ra-s-doroe,* met velen in zee duwen van een prauw.

Dovak, *n dovak,* opjagen van visch.

Doval, in *davdoval,* het is woelig op zee, klotsen van water in een prauw.

Dovat, *n-dovat,* overvloeien; *davdovat,* overvloeiend.

Dovoe, Dobo.

Dovoe, *n-dovoe, na-s-dovoe, n-si-dovoeng,* verzamelen, bijeenbrengen; ook vergaderen, bij elkaar komen; *rsidovoeng ira,* bij elkaar komen, vergaderen; *na-s-dovoek,* verzamelen; *n-si-dovoek jafoe,* een vuur aanleggen, vuur maken.

Dovoek, zie **dovoe.**

Dovoeng, zie **dovoe.**

Doea, *doea-n,* eigenaar, heer, meester, moedersbroer in zooverre hij macht heeft op zijn zusters kinderen, alle matriarchale machthebbers; *vata-doea,* een echtgenoote die kind is ook in uitgebreiden zin kind van den *doea.*

Doeak, *n-fa-doeak,* doen schudden.

Doeba, blokjes, die men bij het kappen van planken heeft laten zitten.

Doebal, *n-doebal,* zoo onder iets liggen, dat het niet plat kan liggen of recht kan staan, een steenen aambeeldje in den pas gevormden pot houden, om er op den buitenkant op te slaan; *dabdoebal,* dat aambeeldje.

Doebil, pijl.

Doebwaan, gevlochten mandje met deksel voor pruimgerei enz.

Doedilaä, het Opperwezen, van *Doead Ilaä,* onze Groote Heer.

Dodoe, kakkerlak.

Doedoen, ladder van een enkelen bamboe met afgeknotte takken.

Doedoer, *n-doedoer, na-doedoer,* afdalen van een helling; *daddoedoer,* helling.

Doefan, de dikke draden in de vezelstof van arenpalm.

Doefoer, *n-doefoer,* langzaam door de gesloten hand trekken; *na-k-doefoer,* langzaam langs een boom afglijden, uit de hand glijden.

Doelan, *n-doelan,* vouwen, opvouwen; *daldoelan,* gevouwen.

Doema, schaap.

Doema, *n-doema,* gekruld zijn van de haren.

Doemoer, *n-doemoer,* laten doortrekken van een vloeistof; *na-t-doemoer, n-fa-t-doemoer,* van water doortrokken zijn, onder water staan van land;

damdoemoer, doortokken van een vloeistof.

Doeoe, *na-s-doeoe,* met het heele lichaam iets doen schudden.

Doeoer, menigte, kudde, zwerm, vlucht, school; *rdoeoer ira, r-fa-dadoeoer ira,* op een rij staan.

Doeoer, klein eetbaar schelpdiertje.

Doevoel, *n-doevoel,* onder water doen gaan; *na-k-doevoel,* onder water gaan, volloopen van prauwen; *n-aä doevoel,* met den boeg in de golven stooten; *n-ka-m-doevoel,* onder water duwen; *n-af'doevoel,* onder water kappen; *na-k-doevoel,* ondergaan van hemellichamen, verdwijnen in iets anders, zooals een spijker die geheel in het hout verdwijnt.

E.

Ea, *ea-n,* voet, been; *lima-n ea-n,* handen en voeten, of armen en beenen; *ea-n ralan,* voetzool; *ea-n roan,* het bovendeel van den voet; *ea-n tanan,* teen.

Eak, *n-eak,* uitdagen.

Ean, *n-ean,* blazen, bewaaien van den wind, bewaaien met een waaier; *sasean,* waaier.

Ean, in *n-ma-ean,* kuchen, droog hoesten; *balaan maëan,* teringhoest.

Eang, *n-eang,* alleen in *n-eang vatoek oeloer ear-an,* de kroos uit een broodvrucht doen.

Ear, *ear-an,* tong, uitgesproken wil, kroos van sommige vruchten.

Ear, *n-ear,* droog zijn; *n-fa-ear,* droog maken; *aëar,* droge plaats, het droge.

Ear, *n-ear,* vervloeken; *n-fa-k-n-ear,* idem; *n-si-fa-k-n-ear,* erg verwenschen, herhaaldelijk verwenschen, verwenschingen uitspreken; *n-fa-ng-ear,* bekladden van iemands naam; *n-ear n-fa-soba,* verwenschen.

Eat, onopengevouwen blad van palmen; soort fuik van klapperblad.

Eat, *n-eat,* breien van netten, weven van de spin; *n-eat ahir,* een deksel op een mand met kostbaarheden vastbreien; *ahir ineat,* zulk een mand met deksel.

Ebang, *n-ebang,* dicht zijn bij; *n-ebang ia,* leunen; *n-ebang ia naä,* leunen tegen.

Ebas, *n-ebas,* iets alleen gebruiken, terwijl het ook anderen toekomt, wordt ook gebruikt als verwijt door de vrouwen van een polygaam.

Ebi, tripang, zeeslak.

Edal, *n-edal,* uit den grond halen van palen of steenen, uittrekken; *na-k-edal, na-m'-edal,* uitgetrokken zijn; *na-s-kedal,* uit het heft of uit de schacht gaan.

Edoe, *n-edoe,* stooten, bijv. van varkens met de slagtanden; weven; *n-edoe bakan,* beteekent sarongweven, maar eigenlijk alleen het vastslaan van den inslag; *n-edoe voevoe,* het vastslaan met een stuk hout bij het fuikvlechten.

Efa, *n-efa,* herkennen, trachten te herkennen, aandachtig beschouwen; *n-ef'n-al,* herkennen; *n-ef'sala,* voor den verkeerde aanzien; *noehoe nef'ia,* hij is aan het acclimatiseeren; *n-fa-k-n-efa,* wordt gezegd van een kind dat geen melk wil dan van zijn moeder.

Efi, in *lera efi,* of *ler'efi,* de droge tijd tusschen Oost- en Westmoesson in October en November.

Ekit, *n-ekit,* van kleine takjes ontdoen; *na-m-ekit,* afbreken van boomtakken.

Ekka, partikel van den imperatief.

Elak, zie **elat.**

Elar, phosphorescentie van de zee.

Elar, groote diepzeevisch.

Elat, groote vischsoort.

Elat, grens; *n-elak,* grens bepalen, afpalen, grens vormen, liggen tusschen, begrenzen; *narat isaa nelak,* er ligt een jaar tusschen, een jaar geleden, over een jaar.

Eli, liaansoort; *n-eli ahir,* een band van die liaansoort in den rand van een mand vlechten.

Elik, *n-elik,* naar beneden werpen; fig. naar het hoofd werpen, bijv. *n-elik sian verin jaä,* hij beleedigt mij; *n-elik boda ven jaä,* hij verwijt me mijn domheid.

Eling, *n-eling,* iets moe zijn, iets zat zijn; *naän slaroe neling roak,* hij heeft zooveel mais gegeten, dat ze hem tegenstaat.

Elir, *n-elir,* zonder orde alles door elkaar leggen, uitstrooien; *n-ka-m-elir,* laten slingeren, overhoop gooien; *na-m-elir,* overal verstrooid liggen, tegen den grond slaan van rook.

Eloek, *n-eloek,* dienen voor, vervangen, aanhebben of aantrekken van broek, sarong, schaamgordel, teruggeven van geld, schadeloos stellen, beloonen; *ia neloek ning farea,* hij beloont mijn moeite.

Eloen, *n-eloen, na-t-eloen,* krom zijn.

Eman, schaamgordel; *n-eloek eman,* schaamgordel aanhebben, aandoen,

Ena, aardvruchtsoort, Maleisch: oebi.

Enna, *na-f-enna,* niet willen; *na-ng-rihi fanfenna,* onwillig spreken.

Enoe, *n-enoe,* drinken; *na-f-n-enoe,* drinken, meestal zonder voorwerp; *fnenoe,* drinken, drank; *nafnaän nafnenoe,* eten en drinken; *fnaän fnenoe,* spijs en drank.

Enoer, *n-enoer,* alleen in *savi nenoer aa,* de bijl doet het hout stuk vliegen; *dodoeng nafnenoer,* de donder ratelt.

Engas, struiksoort, waarvan het blad gebruikt wordt om visch te bedwelmen.

Engoer, *n-engoer,* kloppen, aankloppen.

Era, sagopalm.

Era, *n-era,* vragen om, iets vragen aan; *nera af'amtahan ven jaä, nera jaä ma oealla af'amtahan ven ia,* hij vraagt mij om eten; ook aanroepen, gewoon roepen, afroepen; *nera Oebilaä,* God aanroepen; *nera nitoer,* de dooden aanroepen, of oproepen.

Erak, *n-erak,* rondom doorsnijden.

Eran, schildpad met kostbaar schild.

Eri, *n-eri*, optrekken als over een katrol; *areri ilaä*, het touw waarmee het zeil wordt geheschen.

Eri, *n-eri*, *n-eri ia*, zich verschuilen achter, onder.

Eri, *eri-n*, tegenwoordigheid; *naä erin*, in zijn tegenwoordigheid; *ntii erin*, naar hem toe gaan; *ntii tomat'isaa erin*, hij gaat naar iemand toe.

Eri, daar, die daar; *ineri*, idem.

Erit, *n-erit*, alleen in *n-vakaar ma n-erit roak*, hij huilt zeer erg.

Eroe, *eroe-n*, klein topje van brandend hout; *n-eroe*, zulk een topje van het groote stuk afslaan; *na-m-eroe*, afvliegen van zulke stukjes, vallen of verschieten van sterren.

Esa, *n-esa*, strikken van vogels, enz., optrekken van prauwen, wegnemen van brandstof uit het vuur, lostrekken van een schuifknoop; *asesa*, schuifknoop, strik.

Esi, de uitloopers der haren langs de ooren, bakkebaard.

Eta, *eta-n*, of ook *etan*, schoondochter; *ranetan*, schoonzoon; *na-f-ra-n-etan*, schoonzoon zijn, d.w.z. in het huis van zijn voorloopige echtgenoote wonen.

Etak, *n-etak*, uit zittende houding in staande overgaan.

Etal, stuk, deel; *aa etal*, een stuk hout, een eind hout; *n-etal*, doorsnijden, afsnijden, ook van een weg, oversteken, ook van bijv. een rivier; *n-ka-m-etal*, door midden doen breken; *faëtal*, de breedte, overdwars; *nahin etal*, kapmes.

Etan, in *vat'etan*, koraalsteen.

Etan, schoondochter, zie ook **eta**.

Etan, *n-etan*, vellen, omkappen; *na-f-n-etan*, vellen van hoog hout.

Etar, *n-etar*, uitstrekken van armen of beenen, opendoen van een knipmes, vouwstoel, en derg.

Eti, *n-eti*, lans of speer opgeheven houden, gereed om te werpen of te steken.

Eting, *n-eting*, tusschen aaneengebonden stokken zetten van bamboe-omheining.

Evan, *n-evan*, met de knokkels kloppen op, aankloppen.

Evang, *n-evang*, iets tegen iets anders stooten; *n-evang oeloe-n naä liri*, hij stiet zijn hoofd tegen een paal; *na-m-evang*, stooten op van prauwen.

Evoe, *evoe-n*, buik; *vata evoen*, de vrouw is zwanger; *evoe-n nafihi*, hoogstzwanger zijn; *evoe-n nleka*, een miskraam hebben; *evoe-n nveda*, verzadigd zijn.

Evoe, *n-evoe*, optrekken van den hengel bij het visschen; *savsevoe*, hengel.

Evoer, *evoer-an*, maag.

Evoet, boomsoort; een aftreksel der bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Ewal, opnieuw, weder; bij pers. vnw. gevoegd kan het de beteekenis hebben van zelf, en bij bez. vnw. die van eigen; *n-vavval ewal ia*, hij sloeg zich zelf; *ikii nvavval ia? ia ewal*, wie heeft hem geslagen? hij zelf; *ia ni koeda ewal*, zijn eigen paard; *n-ewal ia*, *n-ewal*, terugkeeren; *n-ewal waha-n*, omkijken.

F.

Fa, causaal partikel bij het werkwoord.

Fa, partikel vóór telwoorden, in de beteekenis van maal.

Faa, manggaboom en vrucht; soorten: *faa seran, faa malaka, faa malaka ngtoan, faa malak'ngangiar, faa kiit, faa beat, faa masa, faa foelak, faa voeloen.*

Faa, *faa-n*, in *ea-n faan*, kuit van het been.

Faa, *n-faa*, huwen met; men hoort ook wel *n-faoe; n-si-faa*, huwen; *ngri'sifaa*, huwelijkszaak.

Faak, *n-faak*, vullen met droge stoffen, doen in.

Faan, lokaas.

Faän, zie **an**.

Faät, *ifaät*, vier; *fafaät*, viermaal; *fafaän*, vier aan vier, ieder vier; *ikifaät*, slechts vier.

Faar, arm van inktvisch.

Faar, *n-faar*, ophijschen.

Faär, *n-faär*, bewanden; *fafaär*, bewanding.

Fadear, afgang, stoelgang; *n-fadear*, poepen.

Fadoek, fakkeltje, dat men als huislamp gebruikt.

Fadoekdoean, alle insectjes, die zich om het lamplicht verzamelen.

Fadoeli, *n-fa-doeli*, geven om.

Fadwear, stoelgang, diarrhee; *n-fa-dwear*, poepen.

Fafaa, boomsoort.

Fafaat, de argusvisch.

Faffar, *faffar-an*, wang; *dii faffaran*, bil.

Fafoat, klein klieskruid.

Faha, *faha-n*, vrouwelijk schaamdeel.

Faha, *n-faha*, koopen.

Fahi, *n-fahi*, veesten, een wind laten; *r-ot'ngafahi*, door het lot laten uitwijzen, wie geveest heeft.

Fahil, *n-fahil*, lubben; *na-t-fahil*, gelubd zijn.

Fahoeng, *n-fahoeng*, slapen om geen pijn te hebben; *n-fahoeng ea-n ma dekka nwaöek*, hij slaapt om geen pijn aan zijn been te voelen.

Fair, *n-fair*, uitwringen; *n-ka-m-fair*, uitwringen van darmen, etterbuilen; *na-k-fair*, erg stevig gebonden zijn.

Faïr, *n-faïr*, *na-faïr*, genezen van wonden en zweren; *n-fa-faïr*, doen genezen; *obat fafaïr*, een geneesmiddel, dat de wond doet genezen.

Fakoer, zijtakje van bloesem van palmen.

Fakoes, *n-fakoes*, fluiten op de vingers.

Falangoes, inkeping in kokospalmen, waarlangs men omhoogklimt; *n-fa-langoes*, klimmen als op een ladder, d.w.z. de voeten tegen den boom zetten.

Falavar, vischsoort.

Fanaboer, grassoort.

Fallak, *n-fallak*, zeggen, bespreken; *falfallak*, geruchten; *n-fallak ngrihi*, een zaak behandelen, besprekingen houden.

Faloe, *n-faloe*, hameren op, kloppen op; *n-faloe tmaän*, smeden; *n-faloe era*, of alleen *n-faloe*, sagokloppen; *falfaloe*, tijd van algemeen sagokloppen; *falfaloe*,

klopper voor het sagokloppen.

Fana, *n-fana*, pijlen, met een boog schieten; *na-k-fana*, spuiten, onz.

Fanaan, plat bennetje van lontar- of pandanusblad gevlochten.

Faneak, teeken; *n-fa-neak*, merken, begrijpen.

Faneat, teeken.

Fani, *fani-n*, licht.

Fanga, spanwijdte; *n-fangat*, bespannen met de hand; *oelar fangat*, spanworm.

Fara, in *fara ne*, in het geheel niet; *fara ne keddan*, in het geheel niets.

Farak, in *Farak-Silalin*, de beide zuidelijkste sterren van de Centaurus.

Farak, *n-farak*, sparen van personen, ontzien, sparen van zaken in den zin van niet veel gebruiken, laten groeien van haren, baard, nagels, gewassen, boomen enz., en in dit laatste geval met de uitgebreide beteekenis van kweeken.

Fareling, aangenomen; *jama-n fareling*, aangenomen vader, stiefvader; *jana-n fareling*, aangenomen kind.

Faretin, toestel om de schering op te spannen.

Faretta, bestuur; *faretta vavan*, bestuursdistrikt, onderdanen; *n-fa-retta*, besturen.

Farfariwar, boomsoort, timmerhout.

Fari, rogvisch; sterrebeeld, nml. de Schorpioen behalve de kromming van de staart, die *jai* genoemd wordt; *fari kikoer sian*, sterrebeeld: de Beker.

Fari, *n-fari*, slaan, palmwijn tappen; *n-fari noeoer*, palmwijn tappen van de kokospalm; *farfari*, taptijd.

Farmaa, *n-far-maa*, opmerken, opmerking maken over, aanduiden, doen opmerken.

Farnoeang, *n-farnoeang*, voelen; *n-farnoeang wawaöek*, pijn lijden.

Fatnima, een man noemt aldus de dochters van moeders broer; een vrouw noemt aldus de zoons van vaders zuster.

Fatroea, overdwars; *n-fa-t-roea ia*, dwars liggen.

Faoe, het geplante; *faoe tnanan*, iemands geplante boomen; *n-faoe*, planten.

Favira, geplette bamboe.

Feal, blik waarmee men de punt van een bamboepijl omkleed heeft.

Feal, *n-feal*, in korte stukken kappen van een gevelden boom; *fafeal*, de gewrichten van het lichaam; *lima-n fafeal*, handgewricht.

Feddan, *n-feddan*, dooden, uitdooven van vuur en licht, doorhalen van geschrift, uitvagen van teekeningen enz., doen ophouden van perkara; *n-ka-m-feddan*, idem, maar drukt meer moedwil uit.

Feddang, *n-feddang*, stoppen van gaten.

Feddi, *n-feddi*, verkoopen.

Feffar, *n-feffar*, bedr., breken van aardewerk en dergelijke; *n-feffar, noeoer* het noodlot raadplegen uit een klappernoot; *n-ka-m-feffar*, met moedwil breken; *na-k-feffar*, *na-ng-feffar*, onz., breken van aardewerk en

derg.; *fafeffar*, gebarsten.

Feffik, *n-feffik, n-fa-feffik*, trommelen, slaan van de trom, groote zoowel als kleine.

Fekan, alleen in *malmoli fakfekan*, zwaar pemali.

Fela, *n-fela*, kwaden zin doen hebben, lui en zwaar maken, van eten en drinken.

Felak, *n-felak*, achterover hangen, bijv. op een stoel; *n-felak Varat*, de wind draait naar het Westen.

Fella, *fella-n*, vorm, voorkomen; *fel'boeas*, mooi.

Feloer, *feloer-an*, gal.

Fenboba, schildpad met waardeloos schild.

Fenna, *na-fenna*, zie **enna**.

Fennoe, schildpad met waardeloos schild.

Fennoe, *n-fennoe*, om den hals dragen; *fanfennoe*, halssnoer.

Fenoer, *n-fenoer*, neus snuiten, spuiten van een walvisch, blazen of snuiven van een paard.

Fenga, etensschotel gesneden uit kalebas.

Fengkaan, zelfde als voorg. woord.

Fera, *na-k-fera*, driftig zijn; *kfera*, bitter.

Feras, *n-feras*, uitwringen; *n-kam-feras*, uitwringen van darmen of etterbuilen; *na-k-feras*, tusschen twee anderen slapend half plat gedrukt worden, erg stevig gebonden zijn; *n-taha farferas*, stevig vasthouden.

Fetar, *n-fetar*, het been strak zetten; *n-fetar lilit noeoer*, stokken om een jongen klapper zetten; *fatfetar*, zulk een omrastering.

Fetoer, *n-fetoer*, hout opruimen, dat niet verbrand is bij het afstoken van gekapt bosch; *vaï fatfetoer*, opgeruimde tuin.

Fiang, tijdstip, maar alleen in *fiang ini*, nu, en *fiang injai*, toen.

Fiang, *n-fiang*, voor niets geven, weggeven; *fafiang*, gift, aalmoes.

Fidoe, ingang van de kampong; *fid'matan*, poort van een kampong.

Fifi, *fifi-n*, slaap van het hoofd, ook zijde van iets.

Fifi, *n-fifi*, het hoofd scheef houden; ook *n-fifi oeloe-n*, of *n-fifi vnoea-n; ian nfifi ia*, de visch houdt zich schuil langs een steen; *na-t-fifi*, met scheeven nek loopen; *n-fifi naä aroen*, in het oor fluisteren; *n-fallak fafifi*, fluisterend zeggen.

Fifing, alleen in *n-dok'fafifing*, apart zitten.

Fiik, *n-fiik*, doen spatten; *na-t-fiik*, onz., spatten; *n-laït fiik tahat*, het water doen spatten bij het boomen.

Fili, *n-fili*, oprapen, bijeen rapen.

Fingin, *na-fingin ia*, zich vermeien, spelen; *na-fingin*, spelen met; *affa fangfingin*, iets om mee te spelen.

Fira, *ifira*, hoeveel; *fafira*, hoe dikwijls; *farfiran*, hoeveel ieder; *ikifira*, hoeveel slechts; *ravfira, ovan ifira, ammar ifira*, over hoeveel dagen.

Fitik, bliksem, het bliksemt; *n-fitik*, het bliksemt, schitteren, blinken; *fatfitik*, schitterend, blinkend.

Fitil, *n-fitil*, in één keer doorhakken.

Fitoe, *ifitoe*, zeven; *fafitoe*, zeven maal; *fatfitoen*, ieder zeven,

zeven aan zeven, telkens zeven; *fafatfitoen,* ieder zevenmaal, telkens zevenmaal; *ikifitoe,* slechts zeven.

Fjawa, *fjawa-n,* koopprijs, prijs, waarde; *fjawa-n dawan,* duur; *fjawa-n kakoöe,* goedkoop.

Fjerin, overgang tusschen kiel en opstaande zij van vlerkprauw.

Fnaän, het eten, eetwaar, zie **an.**

Fneboeng, zie **teboeng.**

Fnenoe, het drinken, zie **enoe.**

Fnera, zie **nera.**

Fneran, zie **neran.**

Fneri, jeukerig, het jeukt; *na-f-neri,* jeuk hebben, ook van geslachtsdrift; *n-fa-f-neri,* doen jeuken; *n-fafneri rala-n,* driftig maken.

Fniri, *na-f-niri,* dekken van een huis.

Fnita, trap, ladder; *fnit'kaan,* de stijlen of boomen van trap of ladder; *fnit'jawoen,* sport, trede; *fnit'matan dardirin,* de deurstijlen van een Tanimbareesch huis.

Fnoenoe, jeukerig, het jeukt; *n-fa-fnoenoe,* doen jeuken; *fneri fnoenoe,* erg jeuken.

Fngear, vliering, zoldertje in Tan. huizen, aan zee- en landzijde.

Foar, gek; *fafoar,* alleen in *fella-n fafoar,* er uitzien als een gek; *n-fa-foar,* gek maken; *af'sian rfafoar ia,* de geesten maken hem gek, d.w.z. hij is bezeten.

Foffa, *n-foffa,* drijven, niet zinken, afdrijven; *n-fa-foffa,* de zee in doen drijven; *fafoffan,* iets wat drijvend is, bijv. drijfhout; *aa marfoffan,* drijfhout.

Foffan, zie **foffa.**

Fokal, in *fakfokal,* dicht van rook.

Fokat, alleen in *rdiri fakfokat,* dicht opeen staan.

Folat, *n-folat,* dichtwentelen; *falfolat,* deur, venster.

Foloer, *n-foloer,* jouwen, uitjouwen, hoerah roepen.

Foloer, *n-foloer,* vlammen.

Fonak, *n-fonak,* verbergen, zich verbergen; *n-fonak ia,* zich verbergen; *fanfonak,* in het verborgen.

Forin, *n-forin,* afschrappen; *farforin,* schrapsel.

Forit, *n-forit,* kraken van twee boomen, die door den wind tegen elkaar in bewogen worden.

Foroek, *n-foroek,* neuriënd zingen, ruischen van den wind; *nait far foroek,* zachte wind; *n-foroek Varat, Varat nforoek,* de wind blaast zachtjes uit het Westen.

Fraa, ijzerhoutsoort.

Fraa, schelpdiersoort.

Fraa, in *vahi-fraa,* sterrebeeld: de Gordel van Orion.

Fraa, *n-si-fraa,* wedloopen om, om het hardst dingen naar.

Frangan, klappertor.

Frii, de naaste omgeving der tuinen, waar het hooge hout is weggekapt.

Froa, *froa-n,* zorg voor iets; *ia wol froa-n,* hij zorgt niet voor zijn spullen; *na-f-roak,* verzorgen van zaken, van zijn lichaam.

Froak, zie **froa.**

Froangwaan, gevlochten voetbal.

Froea, *froea-n,* midden; *fafroean,* midden; *lera vava froean,* middernacht; *nafafroeang tenan,* het is middernacht.

Froeang, zie **froea.**

Froeoeng, kreeft.

Fteni, de paradijsvogelvisch.

Foeal, het dopje tusschen steel en vrucht.

Foean, *na-k-foean*, stoffig zijn, wit zijn van de huid waar men gekrabd heeft; *n-fa-k-foean*, zoo maken; *kfoean*, haard, haardasch, asch.

Foear, *foear-an*, navel, navelstreng.

Foeat, gaas, netwerk, werpnet, spinneweb; *n-foeat ian*, met het net visschen.

Foefoe, *n-foefoe*, plukken van vruchten; *n-ka-m-foefoe*, idem; *na-k-foefoe*, afvallen van rijpe vruchten.

Foekat, gek; *n-foekat*, gek zijn.

Foelak, *n-foelak*, een halven slag omdraaien; *n-foelak ia*, zich omkeeren; *na-t-foelak*, een halven slag omgekeerd zijn; *n-foelak ia naä*, *n-foelak ia n-leal* of *leal*, zich veranderen in.

Foelat, *n-foelat*, omdraaien, ineendraaien van touw enz., afdraaien van vruchten; *n-ka-m-foelat*, met kracht zoo omdraaien; *na-t-foelat*, in elkaar gedraaid zijn, verwrongen zijn.

Foeloe, in *falfoeloe*, opzwelling van de voetzool.

Foeloe, *na-foeloe*, ordenen.

Foeloek, zie **foeloet**.

Foeloen, hoop, verzameling.

Foeloet, kleverig sap van den broodboom, wordt ook als vogellijm gebruikt; *n-foeloek*, onz., vastkleven, vastzitten van een doorn in het vleesch; *falfoeloek*, kleverig, dik van vloeistoffen.

Foenoe, tros van pisang, klapper, pinang, aar van rijst enz.; *fafoenoe*, manggatros.

Foenoeng, alleen in *n-taha fanfoenoeng*, veel dingen tegelijk vasthouden.

Foengal, *n-foengal*, *n-ka-m-foengal*, de keel dichtknijpen.

Foera, een vogel van de familie der feliphagidae.

Foeri, *n-foeri*, een halven slag omdraaien; *n-ka-m-foeri*, idem maar met meer kracht; *na-t-foeri*, zoo omgedraaid zijn.

Foeoe, *foeoe-n*, bloem, bloesem; *na-foeoet*, bloeien; *fafoeoen*, bloem; *daöet nfafoeoet*, de regen doet bloeien.

Foeoen, vloer, grond.

Foeoet, klapperbladnerf, gebruikt om er fakkels mee te binden.

Foeoet, zie **foeoe**.

H.

Hier zijn in het kort alle woorden opgenomen, die op Larat, Fordata en Sera met een klinker beginnen, maar op Moloe de oorspronkelijke scherpe aspiratie behouden hebben.

Haä, oudere broeder of zuster.

Haä, straal.

Haä, werpen enz.

Haään, schommeling der golven.

Haan, openkappen van klappers.

Haän, weerhaak.

Haak, dringen door.

Haäng, opstapelen.

Haba, op de heup dragen.

Habaa, dewelke.

Habak, in den grond stooten.
Habaoe, boot.
Habovi, dewelke.
Hadadar, in *wahan hadadar*.
Hadir, scheuren.
Hahaän, op en neer gaan van de navelstreek.
Haï, afdrogen.
Haï, half doorbreken.
Hakaa, wat.
Halak, ontkennen.
Haling, wegdoen.
Halela, mandje.
Halit, losraken.
Halolang, harpoensoort.
Hamang, verdeelen.
Hamari, palmwijnmes.
Hamin, bijten van visch.
Hammar, dag.
Hangal, recht tegen in.
Hangar, zeewortel.
Hangat, pisangkam.
Hanglean, mik.
Hangoen, tegenhanger.
Hara, zoo............ zoo.
Haraa, endeldarm.
Haran, bereiken.
Harang, verbranden.
Hari, van tuit voorzien.
Harira, zilt.
Haroe, helft van dak.
Haroe, adder.
Haroek, openkappen.
Haroen, onderdeel van dorp.
Haroen, mand.
Haroet, in tweeën snijden.
Haöe, in *haöen neran*.
Haöek, slechts.
Haöek, schokken.
Haöel, vuurkool.
Haöel, gehakt koken.
Haöeng, insmeren.
Haöer, ankersteen.
Havan, met de punt van een mes uitpeuteren.
Havik, afkappen van kokosnoot.
Havit, platslaan.
Havoel, varen met.
Hawan, echtgenoot.
Heak, uitdagen.
Hean, blazen.
Hear, droog.
Hebang, dichtbij.
Hedal, uittrekken.
Hedoe, stooten.
Hekit, ontdoen van kleine takjes.
Helar, phosphorescentie.
Heli, liaansoort.
Helik, naar beneden werpen.
Heling, iets moe zijn.
Heloek, dienen voor.
Heman, schaamgordel.
Hengoer, kloppen.
Hera, vragen, roepen.
Heri, optrekken over katrol.
Heri, tegenwoordigheid.
Heri, zich verschuilen.
Heroe, topje vuurkool.
Heti, dreigen met lans.
Hevan, kloppen.
Hevang, stooten.
Hevoe, optrekken van hengel.
Hia, hij, zij.
Hidat, splijten.
Hiï, elleboog.
Hiïr, schuren.
Hikii, wie.
Hilaä, groot.
Hilari, vloerbedekking.
Hilili, oksel.
Hilir, roeren.
Himan, doorn.
Himat, aanrijgen.
Himoeroet, kokkelkorrel.
Hinaroet, doorgang.
Hinawaan, deuropening.
Hinivoen, venster.
Hira, zij.

Hira, wegjagen.
Hirin, vliering.
Hirit, wreken.
Hitil, springen.
Hivar, pletten.
Hivaöe, ijver.
Hivoek, steken.
Hivoet, prikken.
Hoar, stroom.
Hoar, naaien.
Hobal, reizen.
Hoï, winnen bij het spel.
Holak, kruipen.
Holal, met den wind mee.
Holang, boren.
Holat, rivier.
Holat, in *vain nholat*.
Holi, gast.
Honga, vlam.
Hongir, boomwortel.
Hongir, heft maken.
Horak, opsnuiven.
Horan, harpoensoort.
Horang, volgen.
Horat, vragen naar.
Hori, schommelen.
Horit, moeilijk slikken.
Horoe, vliegen.
Hovan, nacht.
Hovi, bedelven.
Hovoen, met.
Hoeak, wroeten.
Hoeal, kam.
Hoean, puntige stok.
Hoelang, dichtdoen.
Hoelar, boren.
Hoeloe, fakkel.
Hoema, wasem.
Hoeni, aanschuiven van hout bij vuur.
Hoengar, hoorn.
Hoengir, brandhout kappen.
Hoeroe, lepel.
Hoeroek, kruipen door.
Hoeboeng, om het lijf slaan.

I.

Ia, pers. vnw., hij, zij.
Ia, ongebr., *ian*, visch; *na-s-k-ia*, *na-s-k-ia sian*, erg veel visch eten.
Iaa, in *wear iaa*, regenwater.
Iaän, de oudste van kinderen, broers of zusters; *iaän iwarin ira*, zij zijn gebroers, gezusters, nichten, neven enz., zie bij **aä** en bij **wari**; *iaän iwarin*, de leden van een onderdeel van een *aroen*, of van den *aroen* zelf, als deze geen onderdeelen heeft.
Iak, *n-iak*, ontwijken van worp of schot; *r-iak dakdakoer*, zie bij **dakdakoer**, dat spel spelen.
Ian, zie **ia**.
Ianaroan, vischsoort: de zwarte bawal (stromateus niger).
Ianaroe, vischsoort.
Ianboeti, groote vischsoort.
Iankalakala, groote vischsoort.
Iankoeloevangal, kleine vischsoort.
Ianlaar, groote vischsoort.
Ianlabibi, vischsoort.
Ianloean, groote legendarische visch.
Ianmalavarat, vischsoort.
Ianmasamasa, vischsoort.
Ianmataklesoe, vischsoort.
Ian-ni-voat, de zuigvisch of koperzuiger.
Ian-noehoe-lean, groote vischsoort.
Ian-oar, riviervischsoort.
Ianroeat, vischsoort.
Iansaïnlifa, heel groote legendari-

sche visch.

Ianserawaï, groote vischsoort.

Ianoeliniïr, groote vischsoort.

Ianoengan, vischsoort.

Ianvavoe, groote vischsoort.

Iar, in *ngangiar*, wit; *na-ng-iar*, wit zijn; *ngiar*, wit.

Iaroe, rif in zee; door de bewoners van het eiland Larat en door de bewoners van Fordata zelf wordt Fordata genoemd *Iaroe*, en het eiland Larat *Jamdena*, terwijl het officieele Jamdena door hen *Jamden'Timoer* wordt genoemd; *iaroe jamdena*, Larat en Fordata samen, of ook wel eens de heele bekende wereld.

Ibas, *n-ibas*, ruzie maken van twee vrouwen over een man.

Ibeboe, zeewier, zeegrassoort.

Ibil, *n-ibil*, het uiteinde van een touw in het bindsel steken.

Iboer, koperen kettingen die de vrouwen om haar middel dragen; *n-iboer*, dragen van zulke kettingen.

Idang, *n-idang*, beletten ergens heen te gaan, weg te gaan.

Idat, *n-idat*, in tweeën splijten, ook van kokosnoot; *n-ka-m-idat*, idem; *n-idat*, halfweg zijn; *na-k-idat, na-m-idat*, onz., in tweeën splijten, barsten, breken van aardewerk en derg.

Ideli, houtsoort, timmerhout.

Ifak, *n-ifak ilari*, de latjes van de vloerbedekking op gelijken afstand ordenen.

Ifan, paddestoel.

Ifar, *ifar-an;* een man noemt aldus den man van zijn zuster; een vrouw noemt aldus de vrouw van haar broer.

Ifat, *n-ifat*, met een aangepunt bamboelatje in het zand steken om het een of ander, bijv. schildpadeieren te zoeken.

Ifoer, *n-ifoer*, schrapen, afschrappen.

Ihi, *ihi-n*, vleesch, inhoud, vrucht van aardvruchten, pit van noot, opbrengst van tuin; *vaï ihin dalang*, de tuin brengt veel op; *nahin ihin*, lemmet van mes, ook van andere wapens; *na-f-ihi*, volgroeid zijn van pisang, aardvruchten, broodvrucht, kind in de moederschoot, enz.; *wol nafihi obi*, wordt gezegd van een te vroeg geboren kind; *evoe-n nafihi*, hoogst zwanger zijn; *n-fa-ihing*, met als onderwerp de regen, doen volgroeien; *n-far'ihi*, met een steen kanarinoten openslaan; *lanit ihin*, het blauw van de lucht, onbewolkt zijn.

Ihi, vischangel; *ihi wadoe*, harpoenweerhaak.

Ihing, zie **ihi.**

Ihir, *n-ihir*, in reepjes snijden van *arean*, een liaansoort, voor het binden der atap; *lanit nihir*, de hemel is helder.

Iï, *iï-n*, elleboog; *n-iï*, met den elleboog achteruitstooten.

Iï, *n-iï*, doen draaien als een tol; *niï ni kadit*, zijn tol zetten.

Iik, jukbeen, kuiltje in de wangen.

Iik, *n-iik*, een soort jodelen.

Iir, *na-ng-iir*, in *lera nangiir*, de zon steekt, is erg heet.

Iïr, *n-iïr*, schuren, afschuren; *talla ngoeoer al tiïr af'isaa ma nmerat*, men schuurt iets af met zand om het schoon te krijgen.

Iït, *n-iït*, schelden, uitschelden met termen die op het geslachtelijke duiden; *n-si-fa-k-iït*, veelvuldig

aldus schelden; *n-ïit fangori,* zelfde als *n-ïit; n-ïit n-avak,* erg schelden.

Ikii, wie, vr.; bijvoegelijk gebr. beteekent het: welke.

Ila, *n-ila,* met water bevochtigen als het te droog is; *n-af'ila,* per ongeluk zich of een ander raak kappen; *n-af'ila ea-n,* hij kapte zich in het been.

Ilaä, groot, zie **laä.**

Ilari, bamboelatwerk, bamboemat als vloerbedekking; *ilari roehoen,* de ribben daarvan.

Ilat, *n-ilat,* ontbolsteren van een kokosnoot, pinang, enz.

Ileva, een pot waarin men mais brandt, zie **leva.**

Ili, klapperbolster.

Ilia, gember.

Ilili, *ilili-n,* oksel.

Ilir, *n-ilir,* roeren in, met iets ronddraaien in; *nalla manoet voeloen al nilir aroen,* hij draait met een kippeveer rond in zijn oor; *n-ka-m'-ilir,* rommelen in een hoop zaken; *n-ilir n-waäk,* heel sterk roeren.

Iljaan, morgen, de dag van morgen.

Iloek, in *n-iloek kiloen,* krulfiguren in hout snijden.

Ima, houtsoort.

Iman, doorn.

Imat, *n-imat,* aanrijgen, speciaal van atap.

Imatan, boomsoort, vooral gebruikt om uit te hollen voor prauwen.

Imeta, groote vischsoort.

Imoroe, strandwortelboom, waarvan de schors roode verf levert.

Imoe, *imoe-n,* scheut uit takken of stam; *imoet,* idem; *na-f-imoek,* uitschieten, uitbotten.

Imoek, zie **imoe.**

Imoeroet, kokkelkorrel, waarmee visch bedwelmd wordt.

Imoet, zie **imoe.**

In, partikel in plaats- en tijdsbepaling, bijv. *ineri, inveli, inravin.*

Ina, *ina-n,* binnenste, genoegen; *ia inan,* hij is blij; *inan af'isaa,* blij zijn over, graag hebben, beminnen; *inan sian,* kwade zin; *inan lolin,* goede zin; *wol kinan,* eigenlijk *wol kaï inan,* niet erg gesteld zijn op; *rala-n inan,* idem als *ina-n.*

Inaän, sirih, boom zoowel als blad.

Inaänvoean, zeer groote vischsoort.

Inaloe, de tijd van iets, bijv. van den regen; *vata ni inaloe,* de tijd van baren.

Inaroet, doorgang tusschen huizen straat in de kampong.

Inawaan, deuropening.

Ineat, zie **eat.**

Inelak, in *inelak malolan,* lett. gewone begrenzing, en *inelak ngeng'roan,* varenbladbegrenzing, twee patronen van sarongs.

Inesan, dwarsbalken op de hoekpalen van Tan. huis.

Ini, deze, hier.

Inini, *inini-n,* tandvleesch.

Inivoen, vensteropening.

Inova, *inova-n,* passen op, passen bij, liggen tegenover; *wol inovan, wol inovan af'isaa,* tot niets deugen; *ia wol inovan tlolak ia,* hij is niet waard dat we hem bezoeken; *inovan akaa,* waar is het goed voor.

Inga, *n-inga,* iets doorbreken door het aan den rand vast te pakken.

Ingat, *n-ingat,* zich herinneren.

Ingi, boomsoort, goed timmerhout, petrocarpus indicus.

Ingi, *n-ingi soemar-an*, de lippen even opendoen.

Ingiir, stank van schildpad, haai of rogvisch.

Ira, pers. vnw. derde pers. mv., zij.

Ira, *n-ira*, wegjagen van vogels, vliegen, menschen; *na-m-ira*, opvliegen; *n-ka-m-ira*, wegjagen.

Iria, slaaf, lijfeigene.

Irin, vliering, zie ook **iring.**

Iring, *n-iring*, op een vliering doen zitten van een jonge adellijke vrouw, met de bedoeling, dat ze niet naar de tuinen gaat, of ruw werk verricht; weghangen van zaken boven in het huis.

Iring, *n-iring*, varkensjacht des nachts of vischvangst ook overdag waarbij men slechts op zijn buit zit te loeren.

Irit, dun koord, lange vischlijn; *na-f-kaa irit*, met de sleeplijn visschen.

Irit, *n-irit*, betaald zetten, wreken; *n-irit warin*, onrecht zijn jongeren broer aangedaan wreken; *n-irit rahan*, een huis opnieuw dekken.

Irit, *n-irit*, ondergaan van hemellichamen.

Iroe, *iroe-n ndiri*, misselijk zijn.

Iroeboet, kiembol in kokosnoot, kiem van aardvruchten, mais enz., zie ook **roeboe.**

Iroes, *n-iroes*, wordt gezegd van vliegen, wormen, muizen, die ergens op azen.

Isak, *n-isak*, sissend opzuigen.

Isi, *n-isi*, knijpen, afknijpen, zie ook **kisi**; *soehoet asisi*, tering.

Isoea, pinang, arekapalm.

Isoek, *n-isoek*, opzij schuiven, opzij zetten; *n-isoek ia*, opzij gaan, uit den weg gaan; *na-t-isoek*, ontwijken van wat van boven komt.

Ita, pers. vnw. 1ste pers. mv., met insluiting van aangesprokene.

Itai, moederdier.

Itar, vischsoort met vergiftige doorn op den staart.

Itil, *n-itil*, springen van sprinkhanen, vlooien en derg., van stukken hout of spaanders bij het kappen, spatten van kokende olie; *na-s-k-itil*, wegspringen van steenen, spaanders enz.; *satsitil*, vloo.

Itimoen, komkommersoort.

Iting, *n-iting*, aanhitsen tot vechten.

Itrana, oude man.

Itoe, *n-itoe*, scheppen van water; *n-it'vaha*, hoozen, kielwater hoozen; *itoe*, of *kitoe*, hoosvat, iets om mee te scheppen.

Itvata, oude vrouw.

Ioeboe, alleen in *soehoet ioeboe*, constipatie vergezeld van bloedige urine.

Iva, eetbaar schelpdier.

Ivar, tijding, nieuws; *na-f-ivar*, nieuws brengen, aankondigen.

Ivar, *n-ivar*, pletten van bamboe; *na-m-ivar*, in gruizelementen kapot vallen.

Ivaöe, *ivaöen*, vlijt, ijver, ijverig zijn.

Ivi, komt zelden voor, en dan in de beteekenis van reeds, bijv. als antwoord op: *dekka bwaäk ian*, kook de visch niet, zegt men: *ivi oevaäk*, ik ben al aan het koken.

Ivodoe, boomsoort, timmerhout.

Ivoek, *n-ivoek*, in den buik steken, den buik opensnijden.

Ivoel, *n-ivoel*, draaien als de

schroef van een boot.

Ivoet, *n-ivoet,* prikken, doorprikken; *na-k-ivoet,* opengaan van een zweer, opengeprikt zijn.

Iwaat, vischspeer met een bundel stekels van *ngofat,* een palmsoort.

Iwar, kanariboomsoort.

Iwar, *n-iwar,* boren; *na-f-iwar,* idem.

Iwar, *n-iwar,* met den voet over den vloer schuren, of van kleine kinderen: met het achterste over den vloer schuiven.

Iwarin, jongste van kinderen, broers, of zusters; *iaän iwarin ira,* zij zijn gebroers, gezusters, neven, nichten, zie bij **aä** en **wari**; *iaän iwarin,* de leden van een *aroen*-onderdeel, of van den *aroen* zelf, als deze geen onderdeelen heeft.

J.

Jaä, pers. vnw., ik.

Jaä, tamelijk; *jaä dawan,* tamelijk groot; *koemal jaä nbana,* de boot loopt tamelijk vlug.

Jaäl, heel hoog geworden waaierpalm.

Jaän, *n-jaän,* op zij werpen; *n-si-f-jaän,* versjouwen; *n-ka-m-jaän,* uitpakken van veel zaken; *n-si-k-jaän,* opstroopen van broek of sarong.

Jaar, *n-fa-l-jaär,* gelijken op.

Jaat, in *r-diri jaat,* in slagorde staan, aldus vechten; *mata-n njaat,* een oogvliesontsteking hebben; *matjaat,* oogvliesontsteking; *na-m-jaat,* sleetsch zijn van goed.

Jaba, *n-fa-k-jaba,* of ook *n-fa-k-jabak,* los laten hangen van de haren.

Jabak, in *n-diri jabjabak,* op den uitersten rand staan van.

Jabak, zie **jaba.**

Jabar, vliegende hond, vleermuis.

Jabar, vischsoort, groote rog.

Jabar, alleen in *n-bibi n-jabar,* met witte vlekjes bezet zijn, van de huid.

Jabararoen, boomsoort, waarvan het hout gebruikt wordt voor mesheften.

Jabarmasa, vleermuissoort.

Jabarnoeoer, vleermuissoort.

Jabi, klein vlechtwerk; *jabi namat,* vrouwenwerk.

Jabik, *n-jabik, na-jabik,* mooi afwerken; *jabjabik,* mooi afgewerkt.

Jaboen, Ambon, Ambonees, Amboneesch, ook protestant.

Jabvaan, weeftoestel, weefgerei, weefgetouw.

Jadat, een groot phosphoresceerend insect; *jadjadat,* glimwormpje; *n-jadat,* in het duister opflikkeren.

Jadoe, *na-jadoe ia,* bibberen, beven; *ihi-n jadjadoe,* idem.

Jafoe, vuur.

Jafoe, *n-jafoe,* onthalen op pruimgerei; *jafjafoe,* pruimgerei.

Jafoer, kalk; *na-f-jafoer,* heel wit zijn van vleesch van den sagopalm.

Jafoervatoel, kleine pukkeltjes, soort huiduitslag.

Jaha, hond; *jaha itai,* teef met jongen; *jaha lilin, jaha oeloer,* verwilderde hond; *na-s-jaha,* een

hond wegjagen;
na-f-jahavoetoer, verschimmelen, verschimmeld zijn.

Jahafahan, eetbaar schelpdiertje.

Jahar, *n-jahar* honden of varkens doodmaken, die men laat betalen door zijn schuldenaar.

Jahatean, boomsoort, zeer goed timmerhout, eetbare vrucht, wordt ook gebruikt als geneesmiddel tegen schurft.

Jahavisoel, *na-f-jahavisoel*, een zweertje op het ooglid hebben.

Jahir, groote vischsoort.

Jai, haai; sterrenbeeld: de uiterste kromming van den staart van den Schorpioen.

Jai, in *injai*, daar, dat, die.

Jaïr, slijpsteen.

Jakit, *n-jakit*, den voet achteruitsteken, huppelen; *r-jakit*, een bepaalde dans uitvoeren; *jakjakit*, die mannendans.

Jalar, *na-s-jalar*, dik doen.

Jalat, woud; *jaljalat*, dichtbegroeid.

Jaloek, *n-jaloek*, iets tegen iets anders laten fladderen, bijv.: *dekka mjaloek bakan naä ia wahan*, loop niet zoo, dat je sarong hem bijna in het gezicht slaat; *jaljaloek*, fladderend.

Jama, *jama-n*, vader, vadersbroer, man van moeders zuster.

Jamang, *na-s-jamang*, knikkebollen van doodenziener, als de dooden nederdalen.

Jamdena, eiland, maar in den geest der Tanimbareezen groot eiland; *Jamdena*, het eiland Larat; *Jamden'Timoer*, het eiland dat tegenwoordig officieel Jamdena heet.

Jana, *jana-n*, kind, in den zin van spruit; voor een man zijn ook *jana-n* de kinderen van broers, en de dochters van zusters; voor een vrouw zijn ook *jana-n* de kinderen van zusters, en de zoons van broers.

Janan, *na-janan*, een stukje bamboe achter de speerpunt in het holle van de bamboeschacht steken.

Janan, *n-janan*, heel goed gemaakt of afgewerkt zijn; *n-ot'ma janjanan*, fijn afwerken.

Janar, boomsoort, alstonia scholaris, Ap., de schors wordt als geneesmiddel gebruikt.

Janar, groote vischsoort.

Janat, klein.

Janit, *na-janit*, snijden van het mes; *nahin najanit liman*, het mes sneed hem door de vingers.

Janjanit, groote vischsoort.

Janga-janga, eetbaar schelpdiertje.

Jara, *jara-n*, borstkas.

Jarak, bij gebiedende wijs, vlug.

Jaran, aalsoort.

Jarar, *n-jarar*, een reepje ergens afsnijden; *n-jarar ian ma nfaang*, een reepje van een visch snijden om het als aas te gebruiken.

Jaras, *na-t-jaras*, wegvluchten van een school visch.

Jari, *n-jari ia*, uitrusten.

Jarin, *ra-m-jarin*, met velen ergens naar kijken.

Jaroek, *na-s-jaroek*, uitschudden, bijv. van kleeren; zich uitschudden van vogels.

Jasoe, *n-jasoe*, draaien op dezelfde plaats van een tol.

Jata, *jata-n*, lever.

Jata, *jata-n,* half geopend palmblad.

Jatak, *n-jatak,* bedekken, zich bedekken met, zich omhullen met; *jatjatak,* atapbedekking van den nok; *kbaa ilaä ni jatjatak, noetoen ni jatjatak,* de tweede plank van resp. de lengte- en de breedtezijde van een Tan. huis.

Jatoer, *n-jatoer,* op een rij leggen.

Jaöek, *na-jaöek,* met het lichaam op en neer bewegen; *n-ban'jajaöek,* zoo loopen.

Javan, in *javjavan,* met gaatjes bezet.

Javar, boomsoort, vooral uitgehold voor prauwen.

Javat, opening in groote steenen op het rif; ook *javjavat.*

Javjava, belletje.

Javoe, in *fnit'javoen,* trede, sport van trap of ladder.

Javoen, in *javjavoen,* zonder steenen, van den grond.

Javoer, *n-javoer,* voor zich uit werpen van zand, water enz.; *javjavoer,* school van heele kleine vischjes.

Jawang, *n-jawang,* goed passen; *n-afat jawang, n-fan'jawang, n-bak'jawang,* vastkappen, vastpijlen, vastspijkeren aan iets anders; *n-bak'jawang af'isaa naä vavean,* iets aan den wand vastspijkeren.

Jeal, *n-jeal ia,* zich beroemen, zich zelf ophemelen.

Jeba, *n-jeba,* verlichten, bijlichten; *jeba-n,* licht, verlichting; *jabjeba,* een fakkel om den weg te verlichten.

Jelar, de zaagvisch.

Jengin, *jangjengin,* ruw van planken enz.

Jengir, *n-jengir,* doen breken van één punt van de *iwaat,* zie aldaar.

Jera, holle steensoort op het rif.

Jesang, *n-jesang,* bedr., een weinig opzij schuiven van iets zwaars.

Jeöe, *na-k-jeöe, n-ba-k-jeöe,* janken van pijn of schrik, van honden.

Joan, *na-joan,* van binnen gladschuren van schotels; *jajoan,* de steen waarmee men dat doet.

Joas, *n-joas,* alleen in *ni dii najoas,* een mager achterste hebben.

Joboek, eerstgestorven kind van iemand; wordt ook gezegd als antwoord op de vraag, of de doode een kind of een volwassene is, als het een kind is; *joboek lean,* iemands tweede gestorven kind.

Jodil, in *jadjodil,* heel dik en vet.

Joïn, alleen in *n-diri jajoïn,* op den uitersten rand van iets staan; verder in: *n-taha jajoïn,* triomfantelijk omhoog steken.

Joli, *na-joli,* in uitdrukkingen als: *n-alla moenoek affa fjawarira al na-joli wari-n,* van gemeenschappelijke goederen de opbrengst voor zich alleen nemen.

Jonak, *na-jonak,* zeven, ziften; *janjonak,* zeef.

Joran, alleen in *jarjoran,* triomfantelijk omhoog steken.

Jotan, *na-s-jotan,* zeer vuil zijn op zijn lichaam; *kada ravit rasjotan,* de kleeren zijn zeer vuil.

Jova, in *javjova,* bel, schel.

K.

Kaä, *n-kaä,* weten, kennen; *na-f-kaä,* geleerd zijn, geleerd zijn in, bedreven zijn, bedreven zijn in, *kakaä,* kennis, ook in de beteekenis van bekende; *ka'bi,* ik weet het niet; *ka'bi nmaa,* misschien komt hij.

Kaan, juffertje in het groen; ook *kaan-ratoe.*

Kaan, stam van een boom, halm van planten, schacht van wapens, boom van een ladder, enz.

Kaan, in *feng'kaan,* etensschotel zie **fenga.**

Kaantemar, lang insect, dat op een bamboetakje lijkt.

Kaat, zeemeeuw.

Kaat, schurftsoort.

Kaat, *n-kaat,* afdraaien van vruchten met een langen bamboe met een gaffel er aan; *kakaat,* die bamboe met gaffel; *r-si-kaat ira,* als gaffels in elkaar grijpen.

Kaban, marmerzuilschelp.

Kaban, *na-f-kaban,* erg hard zijn van een klapperdop; niet stil kunnen zitten, van kleine kinderen.

Kabasaar, klein eetbaar schelpdier onder de strandwortelboomen.

Kabava, laag, klein van menschen; zie ook **bava.**

Kabeat, boomsoort, goed hout, ook gebruikt voor in te graven palen.

Kabil, *n-kabil,* met een lus aan iets anders bevestigen, dichtknoopen; men zegt ook: *warat nkabil teri aa,* de liaan slingert zich om den boom, zoodat hij niet vallen kan; *ngrihi rivoen rkabil teri jaä,* een hoop perkara's beletten mij.

Kabina, sprinkhaansoort; *kabin'lafoetar,* groote soort.

Kabiras, boomsoort met eetbare vruchten.

Kaboan, palmsoort, die lijkt op den arekapalm, en waarvan de noot ook wel gekauwd wordt.

Kabola, boomsoort.

Kaboroe, gekleurd katoengoed.

Kabrassi, vetknobbel in den nek; *n-ka-b-rassi,* krabben.

Kaboea, kleine made in de huid, ook *kaboea doean.*

Kaboeboe, kalebassoort.

Kaboes, kapok.

Kada, broek; *kada-ravit,* kleederen.

Kadar, *n-kadar,* schillen zooals van vruchten, bijv. mangga; *kadkadar,* geschilde mangga; *nifa-n kadar, kadar oeloe,* snijtand.

Kadar-oeloe, snijtand.

Kadi, verb. van Maleisch, zaag; *n-kadi,* zagen.

Kading, verb. Mal., knie in een boot.

Kadir, *n-kadir,* teekenen, zooals men in het zand teekent.

Kadit, tol; *na-s-kadit,* alleen in *n-bana ma naskadit,* heel vlug loopen.

Kadjai, vischsoort.

Kadjanin, *n-ka-djanin,* wandelen en vertoon maken van de jongelui.

Kadkadir, boomsoort, waarvan de wortel als geneesmiddel wordt gebruikt.

Kadkoeda, houtskool, potzwart, ook van vuil, dat erg zwart is.

Kadoe, *n-kadoe,* wekken, wakker

maken; *n-fa-kadoe,* met de lijn schudden bij het visschen met hengel of lijn.

Kadoet, ruwe baalzak.

Kadwari, boomsoort, waarvan het hout gebrand wordt, en het vocht dat er dan uitloopt wordt gebruikt om de tanden zwart te maken.

Kadwar-ni-liri, zie **kadwari**, idem.

Kafal, in *kafkafal,* heel vuil van lichaam.

Kafil, trekker aan het geweer; *n-kafil,* aftrekken van het geweer; *kafkafil,* trekker.

Kafir, *n-kafir,* met de toppen der vingers aanraken, zooals bij het harpspelen; *kafkafir,* pooten of vinnen van schildpad.

Kafjata, klein struikgewas met witte bloemen.

Kafkafir, pooten of vinnen van schildpad.

Kaflattan, boomsoort, waarvan de bladeren bij aanraking verschrikkelijke jeuk veroorzaken.

Kafroea, midden van de voetzool.

Kafwata, struikgewas met witte bloemen.

Kahoet, *n-kahoet,* krabben.

Kaï, rijkdom; *n-kaï,* rijk zijn.

Kaï, *n-kaï, na-kaï,* haken van vischangel of anker.

Kaï, in *wol kaï,* niet erg, niet aanmerkelijk, bijv. *wol kaï rivoen,* niet erg veel.

Kai, *n-kai, na-kai,* met gedroogd kokosvleesch insmeren tegen roest; *kakai,* dat vleesch; *na-s-kai,* afteekenen van planken van een prauw, met een ijzer met twee punten.

Kaïmoear, boomsoort met eetbare vruchten.

Kaïnotan, bamboe, waarop men met twee houtjes slaat om vogels uit de mais te verdrijven; *kaïnotan voehoer,* soort aeolusharp, bamboe met gaatjes.

Kaïwar, boomsoort.

Kakahoe, duifsoort.

Kakahoet, soort huiduitslag.

Kakas, struiksoort, waarvan de bladeren als groente worden gebruikt.

Kakawan, groote vischsoort.

Kakit, puistjes over het heele lichaam, die maar één of twee dagen duren.

Kakit, *n-kakit,* kauwen, ook pruimen van tabak; *tabakkoe kakakit,* pruimtabak.

Kakiwan, buikwormen, aarswormen.

Kakka, *na-kakka,* de keel schrapen; *na-kak'alar,* idem.

Kakkar, *n-kakkar,* wordt gezegd van zware zaken, die den drager a.h.w. in elkaar drukken, bijv. *affa injai nkakkar jaä.*

Kakoe, in *voe'kakoe,* krulhaar.

Kalboban, kleine vischsoort.

Kalboeoer, vlieg.

Kalfifi, gevel.

Kali, *n-kali,* graven, maar vooral uithollen; *oar nkali ngoeoer,* de rivier breekt door het strand; *n-kear n-kali,* uit alle macht graven; *kalkali,* groeve; *na-s-kali,* erg stevig gebonden zijn.

Kalkala, spin.

Kalkaoe, de kolipalm.

Kalkoelar, bloedzweer, die zeer langzaam geneest.

Kalkoeloen, doodshoofd.

Kaloar, spierkrampen.

Kalolin, rijk; van **kaï**, en **lolin**.

Kalosi, scheenbeen.

Kaloeloe, eetbaar schelpdiertje.

Kaloeloe, inlandsche hoed van sagopalmbast.

Kaloeloen, lengte planken in Tan. huis, die als schab gebruikt worden.

Kaloemoes, slijk, modder; ook *kiloemoes.*

Kaloen, *n-kaloen,* aansporen; *nangrihi kalkaloen,* idem.

Kalvoesi, papegaaivisch.

Kama, *kama-n,* teelbalzak; *kama-n vatoel,* teelbal.

Kama, *n-kama,* zetten van gebroken beenderen of ontwrichte gewrichten, visch vangen die op het droge rif is achtergebleven.

Kamaloes, heestersoort, waarvan de bladeren als geneesmiddel worden gebruikt.

Kamaratta, omhoogkomen van de teelballen. ,

Kamasa, boomsoort, timmerhout.

Kamasngoeoer, boomsoort, timmerhout.

Kamat, in *oeloer kamat,* pit van de broodvrucht; *rela-n ni kamat,* Adamsappel.

Kamat, in *n-kili n-kamat,* erg kietelen; *n-kear n-kamat,* erg zoeken.

Kameran, langzaam; *n-ka-meran,* langzaam zijn, doen, lang uitblijven, misschien *n-ka-m-eran.*

Kaminat, boomsoort; de vrucht wordt zooals de kemirinoot fijngestampt voor fakkeltjes.

Kamis, groot eetbaar schelpdier in de strandwortelboomen.

Kamoa, kleine pukkeltjes, huiduitslag.

Kamoeda, boomsoort, waarvan het hout gebruikt wordt om mesheften te maken; aftreksel van bladeren wordt gedronken.

Kamoekoe, enkel van den voet.

Kamoemoet, vuilnis, zie **moemoe.**

Kanaat, mug, muskiet.

Kanak, *n-kanak, n-si-kanak,* gekscheren, spelen, gekheid maken, gekheid maken tegen; *ngri'kankanak, ngri'sikanak,* gekheid.

Kanal, *kankanal,* heel mooi van kleine kinderen.

Kananinit, *n-kananinit,* de tanden laten zien.

Kanefoe, groote boomsoort.

Kanikir, vijl; *n-kanikir,* vijlen, zie ook **kikir.**

Kanilaä, kleine vischsoort.

Kanitoe, boomsoort, waarvan het blad gebruikt wordt als trekpleister.

Kanria, vischsoort.

Kanoeboen, vischsoort.

Kanoeoer, boomsoort, die heel hoog wordt, maar geen takken heeft.

Kanvisoel, bloedzweer, steenpuist.

Kangihi, boomsoort, timmerhout.

Kara, kleine vischsoort.

Kara, kleine vischsoort.

Karaboeas, inlandsche hoed.

Karali, voetzool.

Karamoeson, afschrikbeeld, een groot beest.

Karan, *n-karan,* raak werpen bij het *veï*-spel.

Karangoeloe, hoofdkussen.

Karas, *n-karas,* bijten; *n-fa-karas,* kleine inkepingen maken in.

Karat, *na-s-karat,* honger hebben.

Karatat, hoog, groot van menschen; zie ook **ratta.**

Karaoe, alleen in *ralan karaoe,* misselijk zijn; *n-karaoe,* idem.

Karaoen, boomsoort, aftreksel van

bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Karbaa, buffel, karbouw.

Karbahan, groote vischsoort.

Karebak, band om het lijf, waarmee de weefster het weefgetouw strak houdt.

Kari, *n-kari,* opdreggen; *kari,* krom stuk hout; *karkari,* doornige struiksoort.

Karika, touw of lus, waarmee het weefgetouw bijv. aan een paar palen wordt vastgemaakt, zie **rika**.

Karivas, zelfde als *rivas,* nml. djamboe, boomsoort met eetbare vruchten.

Kakarngonit, boomsoort, aftreksel van wortels als geneesmiddel gebruikt.

Karkean, vischsoort, de tijgerkrapoe (serranus fuscoguttatus).

Karkean, alleen in *lanit nafkarkean,* de hemel is met schaapwolkjes bedekt.

Karkoroe, mast; *karkoroe marana,* de vooruitstekende mastboom; *karkoroe mavatar,* de twee achteruitstaande mastboomen.

Karlanoen, vergiftig, niet goed gaar.

Karmatan, schelpdier met witte schelp.

Karmoeta, kleine boomsoort, bladeren worden op de prauw meegenomen, om daarmee de visch te lokken, zooals men meent.

Karoa, wreef.

Karokoe, boomsoort.

Kartoetoe, lood.

Karoe, eetbaar schelpdiertje.

Karoe, ongebr., maar in samenstellingen met de beteekenis van oor; *kar'wenan,* oorvocht; *kar'braat,* gekarteld oor van varkens; *kar'wawaöek,* oorpijn.

Karoek, in *fakaroek,* rocistrop.

Kar'wawaöek, oorpijn.

Kar'wenan, oorvocht.

Kasaa, boomsoort.

Kasaar, alleen in *bera-kasaar,* zie **bera**.

Kasian, arm, behoeftig; van **kaï** en **sian**.

Kasiri, *n-kasiri,* vies zijn van.

Kaskasoe, vergiftige kogelvisch; donkere vlek in het Zuiderkruis.

Kas'kisar, in *tmaän navoeli kas'kisar,* het ijzer is gloeiend rood, van **kassa**.

Kasramat, puimsteen.

Kassa, rood, rood katoen; *kas'kisar,* alleen in *tmaän navoeli kas'kisar,* het ijzer is gloeiend rood.

Kassi, *na-m-kassi,* niezen.

Kasoeran, boomsoort, aftreksel van bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Kaswaa, voetlengte; *n-kaswaa,* meten met voetlengte.

Kaswari, boomsoort, zeer goed timmerhout.

Katangoen, kleine boomsoort.

Katavoe, hiel, hak.

Kateloe, drietandige vischspeer.

Katemar, boomsoort, timmerhout.

Katevoe, boomsoort.

Katir, alleen in *n-keri n-katir,* erg krabben; *jafoe naän katir wattan,* het vuur heeft alleen even langs boven geraakt.

Katkattan, tang, ook boom van het weefgetouw, borstboom.

Katkoetoe, soort platluis.

Katta, bijna; op...... na, behalve.

Kattan, *n-kattan,* met een tang

aanpakken; *katkaltan*, tang.
Katti, *n-katti*, opvolgen, vervangen.
Kattir, tripangsoort.
Katoera, in *katoer'lolin* en *katoer'sian*, rechter en linker knie.
Katoetoe, buitenkant van de groote teen.
Kaval, *n-kaval*, beantwoorden, vooral bij beurtzangen; *r-fa-kaval*, *r-si-kaval*, beurtzangen zingen, tegen elkaar op zingen.
Kavarat, boomsoort met eetbare vruchtjes.
Kavatoe, boomsoort, timmerhout.
Kavi, *n-kavi*, alleen in *n-kavi wilin*, het roer wenden.
Kavia, vischsoort.
Kavivit, bamboekoker, waarin men den palmwijn mee uit den boom naar beneden brengt.
Kavleka, rupssoort.
Kavnaan, bamboesoort.
Kavoeli, boomsoort, timmerhout.
Kavoevoer, boomsoort met heel zacht hout, dat voor doodkisten gebruikt wordt.
Kawaa, voetspoor.
Kawavar, boomsoort.
Kbaa, plank; *moetan rfakbaa*, egaal betrokken zijn van de lucht; *kbaa ilaä*, de breede lengteplank van de bewanding der Tan. huizen.
Kbaa, vischsoort.
Kbeta, zie **beta**.
Kbia, azijn, zuur; *na-k-bia*, verzuren; *n-fa-k-biak waha-n*, een zuur gezicht zetten.
Kdoekoer, kleine gevlochten tasch, waarin men behalve doodenwervels en zielebeeldjes ook wel andere voorwerpen meedraagt.
Keak, *n-keak*, binden; *kakeak*, bundel, ook *kakeat*; *n-keak*, wordt ook gezegd van het omwoelen der draden bij het ikatten; *n-keak tantenak*, ikatten.
Kear, *n-kear*, *na-f-kear*, graven, ingraven; *kakear*, groeve.
Keat, zie **keak**.
Kedak, *n-kedak*, als men gebruik maakt van een anders tabak, water enz., alles opmaken; *kadkedak*, heelemaal op.
Kedal, *na-k-edal*, zie **edal**.
Kedda, *kedda-n*, weinig; *kadkeddan*, ieder een weinig, met kleine beetjes.
Keddan-soeï, of *keddan wela*, een heel klein beetje.
Kedoel, *na-t-kedoel*, zich verschrikt oprichten uit liggende houding.
Keï, de Kei-eilanden, Keiees, Keieesch; *Keï-Tnebar*, Kei-Tanimbar.
Kekal, *n-kekal*, schetteren van sommige vogels; *n-malit ma n-kekal*, of *n-malit kakekal*, schaterlachen.
Kekkir, in *kakekkir*, heel recht.
Kekoe, *n-kekoe*, alleen in *n-kekoe ronan*, enkele vruchten afplukken van een tros ronan; *na-m-kekoe*, afvallen dier vruchten.
Kelak, *n-kelak*, afwisselend van kleuren maken; *kalkelak*, veelkleurig, bont; *na-kalkelak*, veelkleurig zijn; *r-si-kelak*, elkaar afwisselen; *jana-n sikelak*, kinderen die elkaar afwisselen, dus eerst bijv. een jongen, dan een meisje, enz.
Keliboban, het pincetvischje en het witkraagje.
Kellar, pakkist.
Kena, raak, juist, waar; *n-fa-kena*,

juist maken, doen uitkomen van een som gelds of van berekening, vereffenen; *n-kena*, aanraken.

Kendati, *wol kendati jaä*, ik deed het niet vrijwillig.

Kera, *kera-n*, lies aan de voorzijde.

Kerak, *na-m-kerak*, ingescheurd zijn van een mes.

Keri, *n-keri*, krabben; *n-fa-keri*, doen jeuken van de keel; *n-fa-keri isaa ralan*, iemand driftig maken; *karkeri*, een soort huiduitslag; *karkeri*, rasp.

Kesi, mondvoorraad; *n-ot'kesi*, *n-fa-kesi*, van mondvoorraad voorzien; *kes'waan*, ruw gevlochten mandje voor mondvoorraad.

Kessa-kessa, onderdeel van het roer bij inl. prauwen.

Kes'waan, ruw gevlochten mandje voor mondvoorraad.

Keta, *n-fa-keta*, korter maken; *katketa*, kort.

Kev'malmelan, opgezette buik, zie **kevoe** en **mela**.

Kevoe, ongebruikt, maar in samenstellingen met de beteekenis van buik; bijv. *kev'wawaöek*, buikpijn; *kev'malmelan*, opgezette buik.

Kevoe, kuit van het been, van *ka-evoe*; *kevoe koöe*, onderkuit.

Kevoe, *na-t-kevoe*, terugslaan van iets elastisch, zich ontspannen; *na-s-kevoe*, met de vuist slaan op.

Kewal, moeras.

Kewar, in *n-la'kewar*, kronkelen, van een slang.

Kfera, bitter; *kfera kfoeran*, zeer bitter.

Kfoean, vuurhaard, haardasch; *kfoean lean*, de ledige plaatsen aan beide zijden van den haard; *kfoean kaan*, het voorstuk van den haard.

Kfoeran, zie **kfera**.

Kia, *na-s-k-ia*, veel visch eten zie **ia**.

Kiban, *n-kiban*, rond buigen; *n-kiban ia*, zich opzij buigen; *kabkiban*, omgebogen pinangbladscheede; *na-t-kiban*, omgebogen zijn.

Kibas, *n-kibas*, in kegelvorm rollen; *n-taha kabkibas*, in dien vorm vasthouden.

Kibetan, boomsoort.

Kiboe, eetbaar schelpdiertje.

Kiboe, *n-kiboe*, in *n-kiboe mata-n*, de oogleden omkeeren; *mata-n nkiboe*, blind zijn met gesloten oogen; *mat'kiboe*, zulk een blinde.

Kiboek, *n-kiboek*, stompen met de vuist; *kabkiboek*, boksijzer; *r-si-kiboek ira*, boksen.

Kiboel, *n-kiboel oeloe-n*, vreemd haar op het hoofd dragen.

Kida, vriend; *kida bela*, vrienden en kennissen; *r-ot'kida*, vriendschap sluiten; *r-ot'kida bela*, vriendschap sluiten vooral van heele kampongs onderling; *n-kida*, met één arm om den hals vasthouden; *r-si-kida*, zoo loopen, of zoo staan.

Kidik, *n-kidik*, afpellen, doppen, wordt ook gezegd van de kip, als ze op het uiteinde van den broeitijd de eieren openpikt, in uitgebreiden zin uitbroeien; *na-t-kidik*, afgepeld zijn, openbarsten van peulvruchten.

Kifan, *n-kifan*, haten; *na-ng-rihi kafkifan*, met haat spreken.

Kifoet, *n-kifoet,* knipoogen.
Kihit, *n-kihit,* afschampen van pijl, speer, enz. op.
Kiï, *kiï-n,* schubben van visch; *n-kiït,* ontschubben; *kakiït,* datgene waarmee men ontschubt.
Kiït, zie **kiï.**
Kikbaal, vischsoort.
Kiki, *n-kiki,* prikken met een mes. pikken van vogels; *na-s-kiki,* schuren, schoonschuren; *kakiki,* heel scherp van een punt.
Kikir, *n-kikir,* vijlen; *kanikir,* vijl.
Kikis, roof op het hoofd.
Kikis, *n-kikis teri,* in den weg zitten van kleine voorwerpen.
Kikjai, aanstonds, vooral bij gebiedende wijs.
Kiknadan, vischsoort.
Kikoemaöe, vischsoort.
Kikoer, *kikoer-an,* staart behalve van vogels.
Kikoermoekoe, vischsoort.
Kikoersaïr, vischsoort.
Kilat, *n-kilat, na-f-kilat,* met de punt van een mes iets uitpeuteren, lichten als met een hefboom.
Kileban, pijn onder de ribben boven de navelstreek.
Kili, *n-kili,* kietelen; *kalkiki,* kietelend; *kalkili jaä,* ik kan geen kietelen verdragen.
Kiloïwaan, ben of gevlochten platte hanger waarop men etenswaren bewaart.
Kiloe, *n-kiloe,* krom maken, krom houden; *kalkiloe,* krom; *na-s-kiloe, na-t-kiloe,* krom staan van een speerpunt, enz.
Kiloek, *n-kiloek,* krom zijn; *kalkiloek,* krom; *na-kalkiloen,* krom zijn; *n-fa-kiloek,* krom maken; *kiloen,* krulfiguur; soorten o.a. *kiloen labatar, kiloen ilaä, kiloen koöe.*
Kiloen, zie **kiloek.**
Kiman, *na-s-kiman,* mager zijn.
Kimar, *n-fa-kimar,* alleen in *n-fakimar era,* sagostam ongeklopt bakken onder steenen.
Kimis, *n-kimis,* tusschen duim en wijsvingers nemen, knijpen; *kamkimis,* wat men zoo vasthoudt.
Kina, *kina-n,* zie **ina.**
Kira, *n-kira,* verleiden tot kwaad, van iets goeds afhouden.
Kiroes, *n-kiroes,* azen van muizen, vliegen, wormen.
Kisar, alleen in *tmaän naroeli kaskisar,* ijzer is gloeiend rood.
Kisi, *n-kisi,* knijpen, afknijpen, tusschen duim en wijsvinger houden; *n-af'kisi,* in heele kleine stukjes kappen; *n-kisi avat,* de pitten uit de katoen halen.
Kisin, aangevreten vrucht.
Kitain, *ea-n kitain,* groote teen; *lima-n kitain,* duim; *kitain,* moeder ten opzichte van de jongen, soms ook wel van menschen gezegd.
Kitak, *n-kitak,* uit medelijden niet straffen; *nangrihi katkitak janan,* hij spreekt en trekt zijn kind voor.
Kitil, *na-s-k-itil,* zie **itil.**
Kitjai, aanstonds, vooral bij gebiedende wijs.
Kitobi, boomsoort.
Kitoe, *n-kitoe,* scheppen van vloeistof; *n-kit'vaha,* kielwater hoozen; *kitoe,* hoosvat; vgl. **itoe.**
Kiöe, *n-kiöe,* den nek scheef houden.
Kivlaoe, aalsoort als ze nog jong is.
Kivoel, *n-kivoel,* met stok of ijzer

als koevoet lichten.
Kivoet, zie **ivoet**.
Kiwal, *n-kiwal*, aansporen, ompraten, overhalen, streven naar.
Kiwal, in *kakiwal*, altijddurend, voorgoed; *naä kakiwal*, voorgoed.
Kiwan, *n-kiwan*, in cylindervorm oprollen; *na-s-kiwan*, garen winden op een schietspoel; *skiwan*, schietspoel, *kakiwan*, ingewandswormen, aarswormen.
Kjaba, haviksoort.
Kjabkoekoen, doornige liaansoort.
Kjab-ni-ikan, vischsoort.
Kjaboeoen, vischsoort.
Kjavoe, stof; *na-kjavoe*, stoffig zijn, vol stof zitten.
Klaöer, kleine vischsoort.
Kleloe, eetbaar schelpdiertje.
Klesoen, wild vleesch aan de voetzool; *mata-n naklesoe*, erg schooien; zie **lesoe**.
Klian, groote steen met opening er boven in.
Klora, kleine vischsoort.
Kmiri, boomsoort, de kamiri, waarvan de oliehoudende nootjes bij spijsbereiding en voor het vervaardigen van fakkelstokjes worden gebruikt.
Koa, *koa-n*, vierel; *n-koan*, een helft in tweeën deelen; *kakoan*, een hoop viereltjes.
Koat, *n-koat*, *n-fa-koat*, inkepingen snijden of kappen in; *na-kakoat*, aldus gemerkt zijn; *n-koat vavoe aroen*, een varkensoor kartelen als merk; *vavoe aroen nakakoat*, de ooren van het varken zijn gekarteld; *kakoat*, inkeping, gekarteld.
Koba, phosphoresceerend vliegje.
Kobas, *n-kobas*, met beide handen bedekken, zoo vangen.
Kobil, *na-s-kobil*, of *naskobil sian*, een veelvraat zijn.
Kobis, *n-kobis*, een scherpe punt of kant afslijpen; *kabkobis*, stomp.
Kodal, *n-kodal*, idem als **kosal**.
Kofir, in *kafkofir*, uitslag op gezicht en keel.
Kofoet, *n-kofoet*, met gesloten hand om een takje er de bladeren aftrekken.
Koï, bed, ligplaats, brits, waarsch. verbasterd Nederl.
Koïl, *n-koïl*, in *mkoïl kikjai fiang ini*, had je me maar!
Kokka, *n-kokka*, onder de vleugels nemen; *manoet nkokka jananr*; *n-kokka ia*, ineenkrimpen.
Kokkal, *na-f-kokkal*, opstijgen van den rook.
Kokkar, *n-kokkar*, bamboe in dunne latjes snijden; *na-m-kokkar*, *na-t-kokkar*, in dunne latjes gesneden zijn.
Kokkat, *n-kokkat*, vastknijpen, zich sluiten van schelpdieren; *na-t-kokkat*, *na-m-kokkat*, zich sluiten van schelpdieren.
Kokkil, *n-kokkil*, uitdraaien van een tol.
Kola, *n-kola*, verblinden, de zon weerspiegelen met een spiegel; *kalkola*, schemerduister; *mata-n kalkola*, verblind zijn door licht, het schemert hem voor de oogen; *dammar nkola matan*, het lamplicht verblindt zijn oogen.
Kolak, *n-kolak*, met kleine beetjes eten, omdat de voorraad bijna is uitgeput; ook *nafnaän kalkolak*.
Kolal, *na-s-kolal*, los in iets zitten, naar beneden glijden, met den

wind mee zeilen, zie ook **olal.**

Kolat, *n-kolat,* kleine inkepingen maken in.

Komma, in *n-taha komma,* of *n-taha kamkomma,* ineenfrommelen.

Kora, uitstekende punt van de nok, voor of achtersteven van prauwen.

Koran, *n-koran,* het hoofd buigen; *n-diri karkoran,* gebogen staan.

Koran, *n-koran medar,* een opossum lokken.

Kori, rimpeling in zee, veroorzaakt door komenden wind.

Koris, *n-koris,* een lijn trekken, streep zetten.

Korit, *na-korit,* misschien *na-korit,* met moeite doorslikken.

Koroe, in *karkoroe,* mast, zie aldaar.

Kosal, *n-kosal,* de eikel van de roede te voorschijn brengen door het terugtrekken van de voorhuid; *na-t-kosal,* te voorschijn komen, bloot liggen van de eikel.

Kosit, *n-kosit,* een streep zetten, lijn trekken, pokken inenten; *kaskosit,* lijntje, streepje.

Kossikoöe, persoon, jongen, meisje, onderdaan.

Kotat, *n-fa-kotat,* verengen; *katkotat,* eng.

Kotta, *kotta-n,* hersens.

Koöe, klein, weinig van massahoeveelheden; *kakoöe,* idem; *n-fa-koöe ia,* van angst ineenkrimpen.

Koval, kluwen, bol; *n-fa-koval,* tot een bol maken, op een kluwen winden; *kavkoval,* bol van leem of iets dergelijks; *n-koval,* op een klos winden; *r-diri kavkoval,* op een hoop staan.

Kovoel, *n-kovoel,* in zijn geheel doorslikken, van wat eigenlijk te groot is.

Krakat, in *makrakat,* kietelig.

Krita, polyp.

Kritmatan, wrat, wild vleesch op de handen.

Krossi-krassi, zeer vuil.

Koeal, *n-koeal,* heen en weer draaien, zoo een stok in den grond werken of wiegelen; *na-s-koeal,* onz., heen en weer draaien; *koeal-moang,* heen en weer; *kakoeal,* stampertje, waarmee men peper en zout fijnwrijft; *koeal,* een stok die in den grond steekt.

Koebak, *n-koebak,* sluiten van de oogen; *n-fa-koebak,* idem; *na-t-koebak,* gesloten zijn, dichtvallen van de oogen; *mata-n kabkoebak,* slaap hebben

Koebanii, gemeenschap, gemeenschappelijk.

Koebang, geld, koperen knoop.

Koebas, in *tangoen nkoebas roak fafoeoen ma katta voean roak,* de bloem der erwten valt er al af, dus zal er spoedig vrucht zijn.

Koeboe, *n-koeboe,* ingedrukt zijn van den neus.

Koeboes, *n-koeboes,* omwinden van het hoofd met een doek; *kabkoeboes,* hoofddoek.

Koeboet, roefje op een boot.

Koeda, rups die op de mais zit.

Koeda, paard, Mal.; heeft het Inlandsche woord *ledjaran* geheel verdrongen.

Koedar, vetknobbel.

Koedar, klein eetbaar schelpdiertje.

Koeï, klein schelpdiertje.

Koeka, *koeka-n,* bolster van rijst; *n-koeka,* pellen van rijst.

Koeka, *n-koeka,* de mais scheiden van het zand, waarmee ze gebrand is; *kakoeka,* het schoteltje waarmee men dat doet.

Koekit, *n-koekit,* roepen bij het verstoppertje spelen.

Koekoe, heel jonge vrucht van palmen; *na-f-koekoe,* vrucht zetten.

Koekoe, *n-koekoe,* roepen of lokken van honden; *n-koek'vai,* kraaien van den haan; *n-koekoe deka,* kakelen van de hen.

Koelametal, groote vischsoort.

Koelar, *n-koelar,* heen en weer draaien om ergens een gat in te boren, boren; *kalkoelar,* vermolmd, ook diepe zweer.

Koelidat, hoofdpijn.

Koeling, *n-koeling,* oprollen, rollen; *n-koeling tabakkoe,* een sigaret draaien; *n-koeling laar,* het zeil oprollen.

Koelit, leder.

Koelkaa, strop om de voeten om in een pinangpalm te klimmen.

Koelkaba, houtsoort, waarvan men het sap gebruikt om visch te bedwelmen.

Koelmessin, kaalgeschoren hoofd.

Koelola, horizontaal, recht vooruit, zonder omwegen.

Koelsabit, groote vischsoort.

Koeloe, *koeloe-n,* wordt soms gebruikt in plaats van *oeloe-n,* hoofd; vooral in *n-bahir koeloen,* belasting betalen; *kalkoeloe,* of *kalkoeloen,* of *nit'kalkoeloen,* doodshoofd.

Koelvatoe, vischsoort.

Koelvingoe, vischsoort.

Koelvoetoek, hoofdpijn, waarbij men zich aan de haren laat trekken, zoodat de wortels een knakkend geluid geven.

Koelweka, groote vogelsoort.

Koema, *n-koema,* inwikkelen; *kamkoema,* pakje; *n-koema ngrihi,* of alleen *n-koema,* in beeldspraak spreken, toespelingen maken; *ngri'kamkoema,* beeldspraak, toespeling.

Koemal, de tegenwoordig veel aangebouwde prauw, van planken ineengezet, zonder roerstellage.

Koerait, eetbaar schelpdiertje.

Koerangaar, vischsoort.

Koerlarlora, groote vischsoort.

Koesa, *koesa-n,* houtskool; *jaf'koesan,* idem; *n-koesa,* snuiten van lampepit, fakkeltje, asch van de sigaret doen; *na-m-koesa,* een afgebroken punt hebben.

Koesa, *n-koesa,* doen smelten; *na-m-koesa,* smelten.

Koesar, alleen in de verwensching: *Oeboe, malla ia, mkoesar mwear ia,* God hale en vernietige hem.

Koesi, sleutel, slot; *n-koesi,* op slot doen.

Koeting, *n-koeting,* knippen; *katkoeting,* schaar.

Koeoe, *koeoe-n,* longen.

Koeoek, *n-koeoek,* de schouders optrekken; *n-koeoek ia,* ineenkrimpen van de kou; *n-koeoek niroe,* knipoogen; *na-s-koeoek,* ineenkrimpen van wormen.

Koeoen, *na-s-koeoen,* mager zijn, slinken van gezwellen; *n-fa-s-koeoen,* doen slinken van gezwellen; *soehoet skoeoen,* tering.

Koewaal, *n-koewaal,* een fakkel zwaaien om hem aan te houden.

Kwaar, boschkip.

Kwamoer, vischsoort.

L.

Laa, *na-f-laa*, hard loopen, vluchten, ontvluchten, wegloopen voor, zeilen; *na-f-laa laar*, zeilen met een zeil; *na-f-laa sisin*, zeilen met een mat; *raflaa koemal*, zeilen met een prauw; *koemal naflaa*, de prauw zeilt; *falaa*, loop.

Laa, *na-k-laa*, verflensen van bloemen en bladeren, heel zwak zijn van lichaam, slap zijn van den honger; *voe'laa*, sluik haar.

Laä, *n-laä*, kruipen van kinderen, insecten ,wormen; *n-fa-laä*, doen kruipen.

Laä, *na-laä*, door het water halen van goed, spoelen van aardewerk enz.

Laak, *na-laak*, *na-s-laak*, lekken van de vlammen om.

Laäk, *n-laäk*, gieten in, volgieten, bijv. water in een flesch gieten, *n-laäk wear na bottal*, *n-laäk bottal; ra-b-laäk*, in groote menigte ergens heen gaan.

Laan, de schorpioenvisch.

Laan, in *balaan*, verkoudheid, hoest; *ni-balaan*, verkouden zijn; *na-b-laan*, hoesten; *balaan maëan*, teringhoest.

Laan, *n-far-laan*, vlug zijn, haast maken.

Laan, vroeger, het eerst; *lalaan*, vroeger, het eerst; *ammar laan*, de oude tijd, indertijd.

Laäng, *n-laäng*, vullen met vaste stoffen; *n-laäng oeran*, de eetwaren in de kookpot doen; *n-laäng wanat na oeran*, rijst in de pot doen; *feng'lalaäng*, gevuld bord.

Laar, zeil; *laar evoen*, touw waarmee men het zeil strak houdt; men onderscheidt *laar evoen toer'ratta* en *laar evoen toer'bara*.

Laar, in *na-s-laar waha-n*, wild, woest kijken.

Laär, *n-laär*, aaneenbinden, naasteenbinden, zooals de latjes van de vloerbedekking, de lussen maken aan de schering voor den ophaler; *lalaär*, het bindsel, en bij het weven het garen waarmee de lussen gemaakt worden.

Laarnavoen, buikvlies van varkens.

Laat, *n-b-laat*, bijna geheel droog zijn van boven het vuur gedroogde visch, klapper enz.

Laat, in *lora-laat*, mistig.

Laät, in *lalaät*, jong van menschen.

Laba, kleine bamboekoker om palmwijn uit te drinken.

Labar, *n-labar*, kruipen van luizen, enz.

Labas, *n-labas*, achtervolgen.

Labir, *n-labir*, bedriegen, plagen, voor den gek houden, bezig zijn met; *wol nlabir*, niet willen; *n-ka-m-labir*, niet willen, niets geven om; *si-k-labir*, leugenachtig; *n-si-k-labir*, liegen, jokken, gekscheren; *nlabir ma*, ongeveer.

Labirtoeat, kleine vogelsoort.

Lablabar, klein krabbetje.

Lablibir, vinnen van visch, lel en kam van haan.

Labloeba, distelsoort, aftreksel van bladeren wordt gedronken.

Ladar, *n-ladar*, uithuizig zijn.

Lading, ijzeren punt, waarboven een stuk lood, om tripang te steken in diep water; *n-lading*,

daarmee steken.

Lafa, *n-lafa,* in vezels snijden van lontarblad.

Lafan, zachte bamboesoort met dunnen wand.

Lafar, honger, hongersnood; *na-b-lafar,* honger hebben, honger lijden; *n-fa-k-lafar,* den buik intrekken om te laten zien dat men honger heeft.

Lafatar, struikgewas, een aftreksel der bladeren wordt gedronken.

Lafeï, streng van garen, het toestel waarmee men strengen maakt; *n-lafeï avat,* garen op strengen winden.

Lafin, *lafin wear,* groote insectsoort.

Laha, groote vischsoort.

Lahang, in *lalahang, ngalalahang,* langzaam aan, langzaam, zachtjes aan; *n-lahang,* gedruischloos, heel langzaam loopen.

Lahar, boomsoort.

Lahar, in *aroe-n lahar,* oorlel.

Lahar, in *falahar,* versiering; *na-f-lahar,* versieren, opdirken, goed verzorgen; *Oebilaä naflahar ita,* God zorgt voor ons.

Laharvina, klein veldhagedisje.

Lahi, diepe schotel.

Lahi, *n-lahi,* een gat maken in, doorboren; *bilahin,* gat, opening; *na-b-lahi,* een gat of opening hebben; *n-ka-m-lahi, n-fa-b-lahi,* een gat maken in; *n-af'lahi,* een gat kappen in; *mata-n nlahi,* gaten in de oogen hebben, wordt gezegd van den of de *mat'lalahi,* geestenziener of -zienster; *lalahi,* reet.

Lahin, *n-lahin,* bij zich zelf met den vinger een luis zoeken.

Lahir, ten eenenmale, aanstonds.

Lahir, *n-fa-lahir,* verbieden.

Lahir, *n-si-lahir,* etenswaren meebrengen voor een andere vrouw, aan wie men zijn kind toevertrouwde, terwijl men zelf naar de tuinen ging; *lalahir,* die etenswaar.

Lahoer, *lahoer-an,* kielplank.

Lahoer, *na-lahoer,* wilde manieren hebben, wild zijn, alles kapot maken; *lalahoer,* die manier van doen.

Lain, in *tanlain* en *ngorilain,* gezangen.

Laing, *n-laing,* als kind verzorgen, aannemen, of ook als broer aannemen.

Laïng, *n-laïng, na-laïng,* wegjagen, afwijzen, een duw geven.

Lair, *n-lair,* zeven, ziften; *lalair,* zeef.

Lair, *na-lair,* fladderen, onzeker vliegen zooals ook papegaaien, fladderen van kleeren; *n-ba-k-lair,* idem, ook zwak zijn van lichaam na een ziekte; *na-s-lair mata-n,* de oogen wijd opensperren.

Laït, boomstok; *n-laït,* boomen.

Laka, gebloemd katoen.

Lakat, gek; *n-lakat,* gek zijn; *n-fa-lakat,* gek maken; *fella-n laklakat,* gekke manieren hebben, doen als een gek.

Lakateöe, een soort legendarische vogel, door niemand gekend; komt voor in de uitdrukking: *kossikoöe nfarlaan ma nvotoe ma nfaän ni bebak lakateöe,* waarom heeft die jongen toch zoo 'n haast om naar de kampong terug te gaan, zooals wij vragen: moet je nog gaan hooien?

Lakawar-jaha, vischsoort.

Lakboeka, huishagedisje.

Lakboeknara, klein veldhagedisje.

Lakboekteloer, opgezette okselklieren.

Lakitan, aalsoort.

Lakmetan, mannetje van vliegende hond, opossum, geit.

Lakmodoe, kleine vischsoort.

Lakteri, broodboomsoort.

Lakoe, *n-lakoe,* alleen in *demi-n nlakoe,* een lange kin hebben.

Lakoer, vischsoort.

Lakoer, in *laklakoer,* glad, glibberig.

Lala, *n-lala,* smelten, in gesmolten toestand zijn van goud of andere metalen; *jarak moelala,* loop zoo hard je kan.

Lala, *na-b-lala,* bedekken, omhullen van rook, wolken; ook *nablal'jatak.*

Lalaa, pluim, mannelijke bloem van de mais, staart van een ster.

Lalaan, vroeger, eerst.

Lalaän, opgezwollen voeten.

Lalaän, heestersoort, bladeren worden als trekpleister gebruikt.

Lalaär, ophaler van het weefgetouw, bindsel van wat naast elkaar gebonden is als de bamboelatjes van de vloerbedekking, het garen waarmee men de lussen maakt voor den ophaler; zie **laär.**

Lalaïn, diepe inham, zeeëngte.

Lalak, *n-lalak,* veroorzaken, aanleiding zijn tot.

Lalan, in *lalalan,* zacht van vruchten.

Lalar, potscherf, die men verhit om er gekauwde klapper in te verwarmen, waarmee men zich inwrijft.

Lalar, *n-lalar,* doen smelten van metalen, klappermelk tot het kookpunt brengen, om er zich mee in te wrijven; *n-lalar ian,* slechts één of twee vischjes koken; *lalalar,* verwarmde klappermelk.

Lalas, zacht van vruchten, zwak van lichaam; *n-fa-lalas,* doen zacht worden.

Lalawan, roller van het weefgetouw.

Laleal, dwarsbalkjes van den vloer der Tan. huizen; *laleal ilaä,* twee ervan, die midden in het huis liggen; *laleal janan,* dwarsbalkjes onder de bijvertrekken.

Lali, *na-k-lali,* op de schouders dragen, van een mensch die er schrijdelings op zit.

Lalia, vischsoort.

Lalin, *na-f-lalin,* geel zijn, groen zijn; *flalin,* geel, groen.

Laling, *n-laling,* goed verzorgen van personen of zaken, voortrekken, bevoorrechten.

Laloe, struiksoort.

Laloe, *n-laloe,* uit vrees of schaamte iemand op afstand voorbijgaan.

Laloet, alleen in *soemar-an lalaloet,* op en neer bewegen van de lippen wegens koude; wij zouden zeggen klappertanden.

Laloeoer, roode parkietsoort.

Lama, *lama-n,* diepte; *balaman, blaman,* diep, een diepte; *n-falamang,* langs den horizont varen.

Lamang, zie **lama.**

Lamera, haan; *manoet lamera,* idem.

Lamin, *n-lamin, na-f-lamin,* wieden.

Lamloemoer, kleine boomsoort, waarvan men rijststampers maakt.

Lamoer, *n-lamoer, n-ka-m-lamoer,* wasschen van rijst, visch enz.; *leka-lamoer,* in het honderd weg.

Lanan, *na-t-lanan,* passen in, tusschen; *tlanan,* scheede van mes.

Lanar, alleen in *oetoe nlanar,* de luis kruipt heen en weer.

Lanat, *n-lanat,* kwikken, wikken, wegen; *n-taha lanlanat,* kwikken.

Lanit, hemel, uitspansel; *laniti vavan,* de aarde; *lanit ni dii,* de horizont.

Lanloenoer, richel.

Lanoe, een vergiftige plant, gebruikt om visch te bedwelmen; *n-fa-lanoe,* op die manier visschen; *na-b-lanoe,* vergiftigd zijn door welk vergif ook, ongekookt iets eten.

Lanoe-boeli, roode aarde.

Lanoeoen, aarde, grond.

Lanoeoen-doean, zwarte miersoort.

Langa, *n-langa,* vooruitsteken van hoofd of handen; *na-t-langa,* de vleugels uitstrekken van zittende vogels; *n-si-langa,* schering spannen, en de onderdeelen van het weefgetouw er in brengen.

Langar, in *af'iman nlangar ia,* gestoken zijn of worden door een doorn.

Langat, groote steen, die op het diepe rif ligt, en alleen bij heel laag water zichtbaar wordt.

Langin, in *inlangin,* straks in het verleden; *varverak inlangin,* van morgen.

Langlangan, kuiltje.

Langlangar, een enkele bamboegeleding om water in te bewaren.

Laöar, zoetwatervisch.

Lara, *lara-n,* bloed; *lara, lara-n, lara roak,* het bloedt.

Lara, *lara-n,* smaak van iets; *n-falarang,* proeven.

Larang, zie **lara.**

Larat, *n-larat,* op afstand iemand voorbijgaan.

Lari, *n-lari,* in de vlam houden, zooals een varken om er de haren af te branden.

Larit, vuursteen; *n-afat larit,* vuur slaan; *na-f-larit,* hard zijn van peulvruchten.

Larlerat, zwarte miersoort.

Larlora, een watermeloen.

Larloroet, een klein wormpje dat in den regentijd voorkomt, en bij aanraking jeuk veroorzaakt.

Larmida, regenboog.

Lar'moeri, de achillespees.

Larngoeoer, groote vischsoort.

Laroeloe, pees van de wreef.

Laroe, strandwortelboomsoort, waarvan men de schors gebruikt om palmwijn te kruiden.

Laroet, *na-f-laroet,* het aangezicht wasschen.

Lasan, *n-lasan,* in *n-lasan ralan,* iemands bedoeling of gevoelens trachten te weten te komen.

Lasar, *n-lasar,* zeer onbeschaamd liegen.

Lasbatoe, bovenbuik.

Lasivit, groote vischsoort.

Laslasoen, moeras.

Lata, omhoogbrengen door er iets anders onder te leggen; *latlata,* dat wat men er onder schuift.

Latin, fijne haartjes op bamboe die jeuk veroorzaken; laken en alles wat er op lijkt.

Lattan, *n-lattan,* onz. en bedr., kleven, aankleven; *na-k-lattan,*

vadsig zijn.

Laoe, *n-laoe,* vlot liggen van een vaartuig, in beperkte beteekenis: ergens geankerd liggen te visschen; *n-fa-laoe,* ankeren, ten anker leggen; *lalaoe,* enkel, louter; *rala-n lalaoe,* treurig, bedroefd zijn, bedroefd zijn over.

Laöe, vischsoort.

Laöehoe, klein rijstvogeltje.

Laoek, *n-laoek,* aangeven, aanreiken, vooruitsteken; *n-laoek lima-n,* de hand vooruitsteken; *n-taha laoek,* vooruit houden.

Laoen, *n-laoen,* verlaten; *na-t-laoen,* van iets weg zijn, weg zijn van.

Laoen, in *malaoen,* nog geen kinderen hebbend van een vrouw.

Laöer, mandje met draaiende deksel.

Lava, kleine boomsoort.

Lavan, *n-lavan,* oplappen; *lavlavan,* gelapt, de lap.

Lavar, *lavar-an,* breedte; *nglavar,* breed; *n-fa-ng-lavar,* verbreeden; *slavar,* plat en breed; *na-s-lavar,* plat en breed zijn; *tena-n naslavar,* breede schouders hebben.

Lavar, *na-k-lavar,* heel zacht zijn van vruchten, zwak zijn van menschen; *n-ka-m-lavar,* uitwerpselen en derg. met de hand aanraken, aanpakken.

Lavat, *na-s-lavat,* met handfuik visschen; *slavat,* handfuik.

Lavavan, de plaats onder een huis; ook *rahan lavavan.*

Lavi-lavi, rogvischsoort.

Lavir, lage palmsoort, cycas Rumphii.

Lavoat, groote vischsoort.

Lavoe, *lavoe-n,* asch van; *aa lavoen,* houtasch; *temar lavoen,* bamboeasch; *jaf'lavoen,* asch.

Lavoer, *n-lavoer,* witloogen van de haren; *waha-n lavlavoer,* half dronken zijn.

Lavoeroen, grassoort.

Lawa, *lawa-n,* lengte; *blawat,* lang; *n-fa-b-lawak,* verlengen, in de lengte leggen of liggen; *ilawan,* over den heelen duur van bijv. een dag: *ammar ilawan,* den heelen dag door.

Lawadar, boomsoort, aftreksel van schors als laxeermiddel.

Lawak, zie **lawa.**

Lawakas, eetbaar schelpdiertje.

Lawan, lengtebalken van dak in Tan. huis.

Lawan, zie **lawa.**

Lawan, *n-lawan,* de bewerking die men doet met de rollers bij het weven; *lalawan,* de roller.

Lawar, *na-f-lawar,* in den tuin hout bijeen sleepen om het te verbranden.

Lawar, *n-lawar,* doen rollen over een vlak; *n-si-k-lawar,* onz., rollen; *lalawar,* deininggolf.

Lawat, zie **lawa.**

Lawilin, kleine vischsoort.

Lawofar, kleine vischsoort.

Lea, aanspreking van de *memi,* zie aldaar.

Leal, *n-leal,* blijven, achterblijven, verblijven te, zijn te; *laleal,* zie aldaar.

Lean, ruimte tusschen twee dingen, plaatsen, tijdstippen, ook erf van een huis; *n-fa-lean,* een ruimte maken tusschen; *n-falean ammarr,* om den anderen dag iets doen; *n-falean ammar raroean,* telkens twee dagen overslaan; *wol ni lean,* zonder

ophouden, zonder onderbreking; *na lean*, onderweg.

Lean, in *lalean*, echt, zeer, rechtdoor.

Leat, *na-k-laleat*, wees zijn.

Leba, *n-leba*, aan een stok dragen, op een baar dragen; *na-k-leba*, een graat in de keel hebben; *lableba*, draagstok, draagbaar.

Leba, het zeepaardje.

Lebar, *n-lebar*, in gloeiende houtskool bakken; *lablebar*, in vuurkool gebakken.

Lebarmalaa, vischsoort.

Lebjaran, boomsoort, waarvan de schors gezocht wordt door de Javanen.

Ledjaran, de Inlandsche naam voor paard, maar niet meer gebruikt.

Lefira, over hoeveel dagen; *lefir'injai*, voor hoeveel dagen, laatst.

Leka, *n-leka*, vallen, verloren gaan, vervallen, loslaten van wat vast zit; *vata velin nleka*, de koopsom der vrouw vervalt; *orang kaja nleka*, de orang kaja werd afgezet; *lakleka*, *laklekan*, afgevallen vruchten; *leka-lamoer*, in het honderd.

Lekar, *na-s-lekar*, niet stil kunnen zitten van kleine kinderen.

Lela, ivoor; *lela doean*, olifant.

Lela, in het dekblad gebakken mais.

Lela, *n-lela*, wijder maken van een opening, uithollen; *n-ka-m-lela*, idem; *na-b-lela*, heel wijd zijn van vuile wonden; *n-lela n-loear*, veel wijder maken.

Lelajawar, boomsoort met roode bloem.

Lelamoekoe, orchidee.

Lelan, *na-k-lelan*, te vroeg geboren zijn, onvoldragen zijn; *na-f-lelan*, opgezwollen zijn van de borsten der vrouw.

Lelbilan, kleine boomsoort.

Leljalat, boomsoort, timmerhout.

Lelkaï, boomsoort met eetbare vrucht.

Lelmarar, een vaam lange slang, die met kracht op zijn buit afschiet.

Leroen, boomsoort, timmerhout.

Lema, *lema-n*, zwaarte, gewicht; *aleman*, zwaar, gewichtig, ook in overdr. beteekenis; *n-fa-lemang*, als groot en gewichtig man behandelen, eer brengen aan; *n-leal aleman*, gewichtig zijn; *na-t-lemat*, vadsig zijn; *daöet nleka leman*, heel hard regenen.

Leman, zie **lema**.

Lemang, zie **lema**.

Lemat, zie **lema**.

Lemoe, zeer groote vischsoort.

Lena, varkenspaadje.

Lena, *n-lena*, onderstutten, iets onder leggen om gelijk te maken; *n-lena medja*, een spie onder de tafelpooten steken; *lanlena*, spie.

Lenan, in *manlenan*, omheining van bamboe, waarin men aardvruchten opstapelt.

Lenan, *na-lenan*, goede kans hebben, in een zaak overwinnaar blijven.

Lengar, kruin.

Lengar, *n-lengar*, luisteren.

Lera, zon, zonnetijd, d.i. de droge tijd op het einde van den Oostmoesson, in de maanden Augustus, September; *ler'efi*, de maanden October en November; *lera vava*, avond, nacht; *lera vava*

ini, komende nacht; *lera nvali ni natal,* er is een krans om de zon.

Lera, *n-fa-lera,* met leedvermaak bespotten; *na-b-lera,* berouw hebben, berouw hebben over; *na-b-lera rala-n,* berouw hebben.

Leroe, *n-leroe,* zingen bij den dans, zwetsen over.

Lesmaat, geelhout, dat veel wordt uitgevoerd.

Lestavoe, staart van vogels.

Lesoe, *n-lesoe,* uitpeuteren, in de bedreiging: *oesoengoe lesoe matam; na-k-lesoe,* wild vleesch aan de voeten hebben; *klesoen,* wild vleesch aan de voeten.

Lesoeat, eetbaar schelpdiertje; ook *lesoeat seran.*

Lesoek, *n-lesoek,* tong of iets anders uit den mond steken; *na-b-lesoek,* uitkomen van de mais.

Leta, brug; *n-leta, na-f-leta,* als brug gebruiken, gaan over wat geen begane grond is; *nocoer latleta,* een klapper die zoo scheef hangt dat men over den stam kan loopen.

Letar, *na-s-letar,* niet stil kunnen zitten van kleine kinderen.

Letatahat, insect dat op het zeewater loopt.

Leti, *n-si-leti,* mengen van verschillende stoffen; ook gemengd zijn; van menschen of voorwerpen zegt men ook *rleal sileti, rdok'sileti, rdiri sileti* enz.

Letvava, de onderwereld.

Leöer, vischsoort.

Leva, *na-leva,* branden van koffie, mais in een pan; *na-f-leva,* zoo branden ,als men niet zegt wat men brandt; *ngleva,* gedroogde in stukjes gesneden *ronan; lavlevan,* gebrand.

Levaleva, schelpdiertje.

Levdari, een torsoort.

Levngoengoe, vischsoort.

Levoer, *n-levoer,* alleen in *jafoe nlevoer,* het vuur gaat verder dan het gekapte hout, dus veroorzaakt boschbrand; *jafoe lavlevoer,* boschbrand.

Lewa, in *lalewa,* vlot.

Lewan, *n-lewan,* inhouden, meenemen met prauw, zwanger zijn; *nlewan ia,* zwanger zijn; *n-lewan kossikoöe,* zwanger zijn van een kind; *n-barlewan,* zwanger zijn, zwanger zijn van.

Lewar, *n-lewar,* in korte stukken kappen; *n-ka-m-lewar,* idem; *n-af'lewar,* in korte stukken kappen; *n-lewar vatoek,* afkappen van een stuk; *na-b-lewar,* in korte stukken liggen; *vai-n na-s-lewar,* met dikke tong spreken.

Lia, *n-lia,* voorbij zijn, voorbij gaan van tijd en plaats, overtreffen, achter zich aan slepen; *na-b-lia,* verschieten, verkleuren; *n-toeb'lia,* zich verslapen; *r-si-lilia,* wedloopen, wedstrijden.

Liak, andere, vreemde; *vat'liak,* in tegenstelling met *vat'doca.*

Liak, *n-fa-liak, na-f-liak,* denken; *vai Tnebar nfaliak affa ini wen inbaa?* hoe zegt men dit in het Tanimbareesch?

Libar, *n-libar,* scheef loopen, scheef zwemmen van visch.

Libat, *n-libat,* een zoom omvouwen, een zoom vouwen aan; *lablibat,* zoom; *n-oar lablibat,* zoomen.

Lidan, coïtus; *na-f-lidan,* coïre, coïre cum.

Lifa, *n-lifa,* struikgewas opzij

duwen, opzij strijken, achteruitstrijken van de haren; *na-b-lifa,* opzij gebogen van struiken; *laflifa,* hoofddoek.

Lifit, zie **singlifit.**

Lihi, *na-lihi,* het lichaam met veel poehaai heen en weer bewegen.

Lihir, zijde, kant, overkant, helft; ook *lalihir; n-lihir,* in tweeën verdeelen; *na-b-lihir,* in tweeën vallen, liggen.

Lii, *n-lii, na-f-lii,* doen smelten van goud, uitstorten van vloeistoffen, rijst en derg..

Liik, *n-liik, na-t-liik,* overhellen van prauwen, en ook van sommige andere voorwerpen; *baliin, biliin,* helling, ook van het rif naar de diepzee; *n-diri laliik,* scheef staan van menschen; *na-b-liik,* hellen van een terrein; *n-dok'laliik,* scheef zitten.

Liin, zie **liik.**

Liir, *na-ng-liir,* scherp zijn van de stem; *n-fa-ng-liir vai-n,* een scherpe stem opzetten.

Liïr, *n-liïr,* alleen in *n-liïr ni vaï* eigen tuin apart omheinen; *meti rol nliïr,* de ebbe gaat heel ver; *laliïr,* pagar.

Likit, *n-likit,* scheel opzij kijken; *n-tof likit wahan,* iemand een oorvijg geven, opzij in het gezicht slaan; *n-siik laklikit,* scheel opzij kijken.

Likoer, *n-likoer,* bij het worstelen iemand opzij van zich vasthouden; *n-keak sablikoer,* met de handen op den rug binden; *na-b-likoer,* of *na-t-likoer,* opzij uitwijken van slangen; *na-f-laa laklikoer,* niet recht op het doel af zeilen.

Lili, in *ilili, ilili-n,* oksel; *na-lili,* over den schouder dragen met een band.

Lilik, uitroep van medelijden, wee! ook *lalilik; n-lilik,* dien uitroep doen, jammeren, bejammeren; *lilik jaä,* wee mij!

Lilin, *n-lilin,* hoog liggen van een prauw, in het wild rondloopen van huisdieren, verwilderen, op diepzee met een prauw rondzwalkend visschen; *jaha lilin, jaha lalilin,* verwilderde hond.

Lilir, nautilusschelp.

Lilir, *na-f-lilir,* bleek zijn van gezicht, van kleuren; *n-fa-f-lilir,* bleek doen zijn.

Lili-sengal, opgezette okselklieren.

Lilit, *n-lilit,* zich bevinden rondom, zich bewegen rondom, omringen, rondloopen in; *n-ban'lilit,* een omweg maken; ook: *n-ban'lalilit.*

Lilitbisi, groote vischsoort.

Lima, *lima-n,* hand, arm; *lima-n ea-n,* handen en voeten, armen en beenen; *lima-n tanan,* vinger; *lim'sa,* met één hand; *lim'roea,* met beide handen; *lim'voeoet,* iemand zonder vingers.

Lima, *ilima,* vijf; *falima,* vijf maal; *lamliman,* ieder vijf, vijf aan vijf; *falamliman,* ieder vijfmaal, telkens vijfmaal; *ikilima,* slechts vijf.

Limaan, klein luisje.

Lina, een plaats in het water die geheel helder is; *n-lina,* helder maken van water of andere vloeistof; *ngarlina,* helder van water, en daarom ook stil van de zee; *malinan,* vrede; *lanlina,* de olie waardoor het water helder wordt; *n-fa-ngar-lina,* dom, niet spraakzaam zijn.

Linan, zie **lina.**

Lingaa, *n-lingaa,* onderzoeken, nagaan.

Lingaän, weg, pad; *lingaän sitvoeöen,* kruisweg.

Linganar, boomsoort; vruchten, blad en schors worden gekauwd tegen hoest; met het sap der bladeren wordt touw gedrenkt.

Lingat, drankhuis, pondok; *oeboe lingat,* beeld van het Opperwezen in de *lingat.*

Lingat, *n-lingat,* openmaken van steenen fuik, afdoen van oorhangers; *na-b-lingat,* breken van de beenen; *n-ban'langlingat,* kreupel loopen.

Lingoe, *na-b-lingoe,* in bezwijming vallen, buiten kennis zijn.

Lira, *lira-n,* snot; *ni liran,* verkouden zijn, snotterig zijn.

Lira, *n-fa-lira,* verbieden.

Lirahoe, boomsoort.

Lirena, zie **liri**.

Liri, paal, stijl; *lirena,* de vier korte palen onder het Tan. huis; *liri soesoen,* de hoekpalen; *liri inawaan,* de twee palen naast den ingang; *liri tavoe,* de twee palen achter de *tavoe; liri-oeat,* een sterrenbeeld: de Gordel van Orion, ook *vahi-fraa* genoemd.

Liri, *n-liri,* met een mes scheuren maken in; *n-ka-m-liri,* idem; *na-b-liri,* onz., scheuren; *larliri,* het geluid daarbij.

Lirin, in *larlirin,* ongewied van tuinen.

Liri-oeat, een sterrenbeeld: de Gordel van Orion.

Liroe, *n-liroe,* baden, wasschen, afwasschen; *n-liroe ia,* een bad nemen; *rliroe ia naä sorani,* gedoopt worden, zijn.

Lisa, *n-lisa,* van kroos ontdoen van broodvruchten; *wol nlisa,* niet willen; *n-ka-m-lisa,* niet willen.

Lisan, *n-lisan,* knijpen.

Lisan, luizenei.

Lisang, *n-lisang,* uitverkiezen; *n-alla laslisang,* kiezen.

Lita, *na-k-lita,* koken van boonen en erwten; *kilitan,* boonen- of erwtensoep.

Litan, zie **lita**.

Litir, *n-litir,* doen afdrijven; *nait nean latlitir,* of *nean litir,* de wind doet afdrijven.

Livak, *na-b-livak,* achter iets anders uit voor den dag komen.

Livoer, plaats waar verschillende buitenhuizen bijeen staan, pondokkencomplex.

Livoer, *n-livoer,* goed behandelen, vriendelijk zijn voor; *n-si-livoer,* gewoon zijn anderen goed te behandelen.

Ljawan, helder, duidelijk, licht, dag, open van plaats; *ljawan roak,* het is reeds dag; *n-fa-ljawang,* duidelijk maken, ophelderen, uitleg geven over, openkappen van plaats.

Ljawang, zie **ljawan**.

Loat, steenen vischfuik.

Loba, *loba-n,* schijnsel; *n-loba,* licht afwerpen op afstand.

Lobang, *n-lobang* medelijden hebben met, met spijt terugdenken aan, terugverlangen naar, niet van iets kunnen scheiden.

Lobi, *n-lobi,* heel lang kauwen.

Lodoer, *n-lodoer, na-s-lodoer,* tot op den bodem zinken, tot aan den bodem van de zee reiken van vischlijn; *n-fa-lodoer,* aldus doen zinken.

Lofan, in *laflofan,* schemerduister.

Lofi, *n-lofi,* met gekauwde klapper of andere palmvruchten insmeren van de haren; *na-s-lofi,* wegwrijven van mieren enz.

Loï *n-loï,* in de ruimte zweven, omhoog houden van een kind; *na-k-loï, n-ba-k-loï, na-k-laloï,* hangen, hangen aan; *n-fa-k-loï,* bedr. ophangen; *laloï,* in *ikisaa laloï,* één enkele; *kiloï-waan,* hanger in Tan. huizen om eten op te bewaren.

Lokat, ieder; *n-fa-lokat,* niets of niemand overslaan.

Lokka, baai, inham.

Lola, *lola-n,* de heele lengte van iets; *temar lolan,* een heele bamboe; *ammar lolan,* een heele dag; *voelan lolan,* een heele maand; *lola,* voorwendsel; *n-ot'ni lola,* iets voorwenden; *malola,* recht, niet krom; *n-ma-lola,* recht zijn; *n-fa-lola,* recht maken; *n-fa-ma-lola,* goedspreken, voorwendsels aanvoeren; *na-s-lola,* springen; *n-ban'falolang,* in de lengte doorloopen; *na-f-lolwaan,* op reis zijn of gaan binnen Tanimbar; *lera nlola,* de zon is heet; *lera ndiri lola,* het is middag.

Lolak, *n-lolak,* bekijken, aankijken, bezoeken, inwonen bij, bijslaap; *lalolak,* verrekijker.

Lolan, in *malolan,* gewoon, vergeefsch, voor niets; *n-lek'malolan wattan,* tevergeefsch zijn; *inelak malolan,* een sarongpatroon.

Lolang, zie **lola**.

Lolat, rij van achter elkaar staande voorwerpen; alle zusterskinderen van een man; alle ondergeschikten volgens het matriarchale recht; *n-fa-lolat,* op een rij zetten; *na-lolat slaroe nlilit ni vaï,* mais op een rij om zijn tuin planten; *n-fa-dok'lalolat,* op een rij leggen.

Loli, *n-loli,* fijnstampen.

Lolik, *n-lolik,* kneden van leem.

Lolin, goed, schoon, mooi; *n-faloling,* mooi maken, verbeteren; *kalolin,* rijk; *lolin roak,* genezen van zieken; *rala-n lolin,* goedgeefsch zijn, goed gestemd zijn; *i lolin,* basta, houd op, genoeg!

Lol'waan, *na-f-lolwaan,* buitendorps op reis zijn of gaan.

Lomar, lampeglas, lampekap.

Lonat, *n-lonat,* zeer lang koken, bijv. van ongestampte mais; *lanlonat,* spijs die zoo gekookt is.

Longar, *n-longar,* aftrekken van den schaamgordel; *na-t-longar,* afzaken van broek, schaamgordel of sarong.

Lora, *lora-n,* komt alleen voor in *lora-n ralan,* knieholte.

Lora, *n-lora,* heel even lek zijn.

Lorak, *n-lorak,* doorsnijden of kappen enz. een sierlijken vorm geven; *n-lorak waloet,* een beeld snijden; *Oebilaä nlorak roak jaä wean ini,* God heeft me aldus gevormd, wat zal ik er aan doen; *larlorak,* snijwerk.

Loran, gouden of zilveren oorhanger, door mannen zoowel als door vrouwen gedragen; *loran singlifit isaa,* een paar oorhangers.

Lorang, *n-lorang,* in elkaar zetten of passen van onderdeelen van huizen of prauwen; *larlorang,* waterpas.

Lorat, *n-lorat, n-ka-m-lorat,* met een mes doorsnijden van touw;

na-b-lorat, doorzijn van touw; *larlorat,* doorgesneden.

Lori, in *larlori,* van bamboe gevlochten platte hanger met vuur er op, die men onder het huis hangt, om een kraamvrouw te verwarmen.

Lori, *na-lori,* een touw heen en weer trekken, zooals bijvoorbeeld bij het spel touwtrekken, of bij het visschen met de lange lijn; *n-fa-k-lori,* verschuiven, uitstellen.

Lorik, *n-lorik,* kneden van leem.

Lorit, in *larlorit,* smal.

Loroe, walvisch, potvisch.

Loroet, *n-loroet,* in de uitdrukking *affa i nloroet ralang,* ik vind dat lekker, dat behaagt mij.

Losa, *n-fa-losa,* afgunstig zijn op, wraak koesteren tegen.

Losak, *n-losak,* roepen over de goede vangst van een ander.

Lossi, *lossi-n,* komt alleen voor in *aa lossi-n,* dun, rechtopgaand hout; *ea-n lossin,* onderbeen; *laslossin,* slank, ook van mensch.

Lotar, *n-lotar,* verdedigen, beschermen; *n-fa-k-lotar,* heel vlug antwoorden bij stechelen, zoodat de ander niet aan het woord kan komen; *latlotar,* verdediger.

Loti-loti, puistjes over het heele lichaam, soms waterpokken.

Lotoe, houtsoort, steenhard hout.

Lova, mist; *mata-n lavlova,* het schemert hem voor de oogen; *lova-laat,* mistig.

Lovar, *n-lovar,* vleesch van een jongen klapper raspen en mengen met het sap; *na-k-lovar,* heel zacht zijn; *vaï lavlovar,* aangesproken tuin.

Lovi, *n-lovi,* op een paal hijschen, kan bijv. ook gezegd worden van Christus op het kruis.

Loean, *na-loean,* door vrees aanjagen tot iets dwingen; *tahat naloean,* het zeewater is gerimpeld; *laloean,* de rimpels.

Loear, gevlochten mand of hanger om etenswaren op te bewaren.

Loear, in *ngloear,* wijd; *ngloear-an,* wijdte; *n-fa-ng-loear,* verwijden; *n-ka-m-loear,* een scheur nog verder doen scheuren; *n-lela n-loear,* een opening wijder maken.

Loeba, *n-loeba,* alleen in *daöet nloeba ma ngarlin'dalang,* de regen heeft de zee stil gemaakt.

Loefa, in *n-toeb'loefa,* slapen ter onderscheiding van *n-toeba,* dat liggen beteekent, maar ook voor slapen gebruikt wordt; *n-fa-loefa,* in slaap sussen; *na-b-loefang,* vergeten.

Loefang, zie **loefa.**

Loehoe, *n-loehoe, n-ka-m-loehoe,* ontblooten van de schaamdeelen; *n-loehoe ia,* zich ontblooten; *na-b-loehoe,* met ontbloote schaamdeelen loopen, zitten, zijn.

Loehoen, stamblok.

Loekoen, zie **loekoet.**

Loekoet, *n-loekoet,* buigen van armen of beenen, van knipmes, vouwen van vouwstoel enz.; *na-b-loekoet, na-k-loekoet,* lam zijn met gebogen armen of beenen; *na-s-loekoet,* gebogen, gevouwen, gerimpeld zijn; *tali nasloekoet,* er is een kink in het touw; *n-dokoe lakloekoet,* met gebogen beenen zitten; *nahin lakloekoen,* knipmes; *liman lakloekoem,* polsgewricht.

Loeloe, *na-k-loeloe,* op het hoofd zetten, dragen, hebben; *kaloeloe,* hoofddeksel.

Loeloeng, *n-loeloeng,* oprollen van zeil, mat enz.; *na-b-loeloeng, na-t-loeloeng,* opgerold zijn.

Loemoek, alleen in *n-loemoek kadit,* een tol kleiner maken.

Loemoeng, *n-fa-loemoeng,* tusschen de lippen houden bijv. van tabakspruim.

Loemoer, in *n-loemoer kadit,* een tol kleiner maken.

Loemoes, *n-loemoes,* zakken of zinken in vaste stoffen, vastzitten van mes, pijl enz. in hout enz.; *n-af'loemoes,* een parang ergens in kappen zoo dat hij vast blijft zitten; *n-taa loemoes,* met den voet ergens in zakken; *kaloemoes,* of *kiloemoes,* slijk, modder.

Loena, *n-loena,* met een band om het hoofd op den rug dragen, op den rug dragen van een mensch; *ahir lanloena,* draagmand.

Loeni, *na-loeni,* het hoofd laten rusten op, als oorkussen gebruiken; *na-loeni lima-n,* het hoofd op de handen laten rusten; *lanloeni,* wat men als hoofdkussen gebruikt, ook langwerpig rijstzakje van palmblad.

Loenoer, krul, kronkel.

Loenoer, dwarslegger onder prauw; *n-loenoer koemal,* dwarsleggers onder een prauw leggen, om hem daarover te trekken; *lanloenoer,* dwarslegger, ook richel.

Loera, *na-s-loera,* slap hangen van touw, zeil enz.; *n-loerak,* vieren van touw of zeil; *n-loerak ralan,* berouw hebben; *n-waöek larloerak roak,* de pijn is al aan het minderen.

Loerak, zie **loera**.

Loeri, *loeri-n,* been, knook, geraamte van huizen of prauwen.

Loeri, alleen in *n-loeri ia naä jafoe,* bij het vuur gaan liggen.

Loerin, in *larloerin,* slank.

Loeroe, *n-loeroe,* waden, doorwaden; *larloeroe,* doorwaadbare plaats.

Loeroet, *na-f-loeroet,* verzoenen van de dooden door kostbaarheden te offeren.

Loeroet, *n-loeroet, n-ka-m-loeroet,* kapotte atap uit een dak nemen; de haren van de *nafit* uittrekken, pluizen, om er touw van te maken; *na-b-loeroet, na-k-loeroet,* uitvallen van atap, of van stukken touw van een bindsel.

Loesi, zeearend.

Loeta, *loeta-n,* vuurkool; ook *jaf'loetan.*

Loetoer, gestapelde muur; *n-loetoer kossikoöe oeloen,* het hoofd van een slapend kind met doeken omringen, zoodat het niet bewegen kan.

Loeoe, *loeoe-n,* traan; *loeoen rditi,* tranen storten.

Loeoe, *n-loeoe,* baren; *n-loeoe i,* baren zonder voorwerp.

Loeöek, *n-loeöek,* slapen bij; *n-loeöek janan,* slapen bij zijn kind; *n-si-loeöek,* als men alleen is bij een ander gaan slapen; *laloeöek,* medeslaper.

Loeoeng, *n-loeoeng,* alleen in *n-loeoeng toeat,* de bloemtros naar beneden buigen bij het palmwijn tappen; *na-b-loeoeng,* naar beneden gebogen hangen.

Loeoer, alleen in *ra-k-loeoer ahoe,* de kampong bezweren door er eten rond omheen te dragen.

Loeva, *na-loeva,* gebukt gaan onder.

Loevar, gehalveerde pinangnoot van hout of ivoor om het noodlot te raadplegen; *n-elik loevar,* aldus het noodlot raadplegen; *n-loevar,* het onderste boven zetten van potten of ander vaatwerk.

Loevoe, tasch van lontarblad gevlochten, alle andere tasschen.

Loevoer, *n-loevoer,* vlug spreken; *na-f-loevoer, na-loevoer,* schuimen; *roeat naloevoer,* de vloed begint op te komen; *faloevoer,* schuim; *larloevoer,* vlug.

M.

Ma, voegwoord, en; ook voegwoord met betrekkelijke beteekenis, het betr. voornw. vervangend, of als men wil, is *ma* het betr. voornaamw.

Ma, voegwoord, opdat, dat; *ma ne,* opdat; *ma ne nmaa,* hij was van plan of is van plan te komen.

Ma, partikel tot verbinding van het bijw. met het werkwoord, of met het bijv. naamw.

Maa, *n-maa,* zich bewegen in een richting naar den spreker toe, of naar een plaats waar de spreker zich ook bevindt.

Maa, *n-far-maa,* opmerken, doen opmerken, spreken over.

Maak, *na-maak,* misschien *na-m-aak,* niet meer rooken van vuur.

Maal, boomsoort, waarvan de schors als boogpees wordt gebruikt.

Maang, *na-maang,* bijna rijp zijn van klappers.

Maar, *na-k-maar,* bijna droog zijn; *n-fa-k-maar,* in den wind laten drogen.

Maat, in *kmaat,* grijs haartje; *oeloe-n na-k-maat,* een grijs hoofd hebben; *koel'kmaat,* grijsaard.

Madaar, groene papagaai.

Madi, alleen in *n-moeda n-madi wear,* het water troebel maken.

Madiï, groote schelpdiersoort.

Mafal, in *amafal,* dik van platte voorwerpen; *tomatla ini amafal dalang ia,* die man is een bedrieger.

Mafat, vischsoort.

Mafoen, in *mafmafoen,* zacht; *n-mafoen,* zacht zijn, geen pijn meer doen; *n-fa-ma-foeng,* zacht maken; *n-fa-mafoeng ralan,* iemand troosten; *n-fa-mafoeng,* met korten naam noemen; ook *n-era famafoeng.*

Mafoeng, zie **mafoen.**

Mafoerloean, schildpad met waardeloos schild.

Mafoeti, boomsoort.

Mahan, tridaknaschelp; *mahan beboen,* ofwel *wadal,* de schelp zelf zonder inhoud.

Mahin, in *mamahin,* zeldzaam, zelden.

Mai, de roode klipvisch (Lutjanus erythropterus).

Maïk, zie **maït.**

Maïn, afloopend water.

Maïr, *n-maïr,* pruilen van kleine kinderen, niet willen spreken of

omgaan met; *r-si-maïr,* niet met elkaar willen spreken of omgaan.

Maït, *n-maït,* zich schamen, zich schamen over, voor; *n-maïk,* een voorloopige echtgenoote verstooten door haar harta af te betalen; *n-fa-maït,* beschaamd maken; *mamaït,* schaamte.

Makal, in *makmakal,* een zootje aaneengebonden visch.

Malaa, Maleier, Maleisch; *vai malaa,* de Maleische taal.

Malan, in *malmalan* of *lera nta'malan,* het is minder warm, in den namiddag.

Malas, zacht, vochtig, van tabak, bladeren enz., taai bijv. van koperdraad, lenig, slap van lichaam; *n-malas,* aldus zijn; *n-fa-malas,* zacht, lenig maken.

Malela, meertje.

Mali, alleen in *voa-n na-k-mali,* een zweetlucht afgeven.

Malik, *n-fa-malik,* vertellen, verhalen.

Malit, *n-malit,* lachen, lachen om, uitlachen; *malmalit,* om mee te lachen.

Malmaloe, hamer.

Maloli, ellegoederen.

Mama, *n-mama,* sirih pruimen.

Mamal, in *n-fari mamal,* bont en blauw slaan.

Mami, bez. vnw. 1ste pers. mv., met uitsluiting van den aangespr.

Mamin, vischsoort.

Mamomang, de baktanden van haaien en roggen.

Mamoe, *n-mamoe,* verloren gaan of zijn; *n-fa-mamoe,* verliezen, doen verloren gaan; *af'mamamoe, af'mamamoen,* verloren ding

Manaka, kraai.

Manawosi, stinkende vogel, die op het strand verblijft.

Manbibi, duifsoort.

Manekoe, groote vogelsoort.

Manera, *r-manera,* met velen ergens heen stroomen.

Mani, *mani-n,* vleugel.

Maniik, klein vogeltje dat volgens het volksgeloof den dood voorspelt.

Manovan, muis, rat.

Manrita, mooie vogelsoort, die in den Oostmoesson te voorschijn komt.

Mantaar, kleine wilde eend.

Mantean, mooie gele houtsoort.

Mantival, groote vogelsoort.

Manoe, stomme; *n-manoe,* stom zijn.

Manoe-manoe, bovenste deel met katrol van de mast.

Manoet, vogel, meer bijzonder kip; *manoet lamera,* haan; *manoet itai,* kloekhen; *manoet vata,* hen.

Manoet, kinderkoorts, die des morgens bij het hanengekraai opkomt.

Manoet, sterrenbeeld: enkele sterren van de Groote Hond, waarvan Sirius de uiterste punt van den rechtervleugel vormt, terwijl Canopus de uiterste punt vormt van den linkervleugel, zoodat de rechter korter is, door de Keieezen afgekapt *(Keï raf'lewar),* Kop is de ε van de Groote Hond, de staart de ξ van Schip Arago.

Manoetdoean, kippeluis.

Manoetkabal, eendsoort.

Manoet-leka-leka, vogelsoort.

Manoet-ni-roeat, boomsoort, waar-

van het hout gebruikt wordt om pinnen te maken voor prauwen.

Manoet-siwora, vogelsoort.

Manvavoe, kleine vogelsoort.

Manvoeri, zeemeeuwsoort.

Mangal, sagomeel.

Mangassar, Makassar.

Mangelan, groote vischsoort.

Mangoen, vreemdeling.

Maradika, iemand die geen kostbaarheden, geen mensch, niets meer heeft.

Maran, in *bakan maran*, een sarongpatroon met lichte en donkere breede strepen in het midden.

Marar, in *ihi-n nakmarar*, een koortsachtig gevoel hebben; *n-ta-k-marar*, *na-k-marar*, lui zijn.

Marat, vischsoort.

Maressan, peperstruik, peper, gepeperd.

Marfokkat, vischsoort.

Maria, *n-maria*, dronken, misselijk zijn van betelpruimen.

Markai, verstandig, goedaardig, tam; *n-markai*, aldus zijn.

Marmaar, Noorden, Noordelijk.

Marmeran, groote vischsoort.

Marnifan, vischsoort.

Maroemat, kralensnoer; *na-f-maroemat*, kleine korreltjes zetten van mais.

Maroet, *n-maroet*, tam zijn van dieren; *marmaroet*, tam; *n-fa-maroek*, temmen, tam maken.

Maroeroet, deelhebbers aan het bouwen van huis of prauw, of in het aankoopen van iets.

Masa, goud; *n-fa-masa waha-n*, een lief gezicht zetten; *masmasa*, glad, effen.

Masalaa, gebloemd of geruit katoen.

Masela, een eilandje ten Zuid-Westen van Jamdena, van de Babbargroep; *Masela ravoel raa ma rriing onoe*, sterrenbeeld, zie bij **raa** en **onoe**.

Masmawaan, een vlek op de maan.

Masraat, buikwormen.

Mata, *mata-n*, oog, spruit van bijv. pisang; *mat'lalahi*, doodenziener; *mata-flalin*, gele oogen bij ziekte; *mat'jaat*, oogvliesontsteking; *mat'bola*, blinde; *mat'kiboe*, blinde met gesloten oogen; *mata-n tomatta*, pupil van het oog; *mata-n ngtoan*, regenboogvlies; *mata-n ngiar*, wit van het oog; *sitana matan*, de steen in een vingerring; *na-matan*, uitspruiten.

Mata, rauw, ongekookt, ongaar, onrijp; *toeat mata*, palmwijn, in tegenstelling met *toeat amtahan*, overgehaalde palmwijn, jenever; *n-fa-ngar-mata*, half gaar branden van mais; *ngarmata*, half gaar gebrand van mais.

Mataan, *na-mataan*, klopjacht houden op visch; *rmataan noeoer roan*, de visch op het rif in een omheining van klapperblad drijven; *rmataan loat*, de visch in een steenen fuik drijven.

Matangloear, vischsoort.

Matateloer, kippenei.

Matlalin, kleine vogelsoort.

Matngerit, vischsoort.

Matoboer, broodboomsoort.

Matroeti, klein wit schelpje, katje genaamd.

Matta, *n-matta*, sterven, dood zijn, uitgaan, uit zijn van vuur, licht, uit zijn van een zaak; *matmattan*, dood, doode, sterfte; *n-fa-matta*,

dood doen gaan van planten; *vaï matmatta,* niet goed afgebrande tuingrond.

Mattan, zie **matta**.

Matvavoea, groote vischsoort.

Matvoelan, schelpdiersoort.

Matvoeli, boomsoort, excaecaria Agolocha L.

Mavoe, in *noehoe mavoe,* de vreemde, uitheemsch, van buiten Tanimbar.

Mawat, *n-mawat,* geeuwen.

Mawelat, *n-mawelat,* hunkeren naar visch of vleesch, omdat men ze lang niet meer gehad heeft.

Meal, *n-meal,* ontleden van een dier door de gewrichten los te maken; *makmekil,* gewricht.

Medaar, groene papegaaisoort.

Medar, opossum, buideldier.

Mêê, *na-k-mêê,* blaten van geiten.

Meka, in *makmeka,* verblind door fel licht.

Mekil, *n-mekil,* ontleden van een dier door de gewichten los te maken; *makmekil,* gewricht.

Mekit, karang-wortel.

Mela, rechtsch, rechter; *lihir mela,* rechterzijde; *ngamela,* rechterhand; *n-alla ngamela,* met de rechterhand werken.

Mela, adel, adellijke; *mela-snoba,* offeraar; *mela-fwaak,* de afroeper; *mela-ngrihi,* de spreker; *mela-tnebar,* die drie waardigheden; *ban'mela,* afgezant; *n-ban'mela,* als zoodanig optreden.

Mela, *n-mela,* groeien, vermeerderen; *n-fa-mela,* doen groeien, doen vermeerderen; *n-fa-mela ia,* zich vermenigvuldigen.

Meli, kleine vischsoort.

Mema, *n-fa-mema,* naam geven aan.

Memi, *memi-n,* moedersbroer, de man van moeders zuster, schoonvader.

Memit, in *ngarmemit,* ziltig, brak.

Menil, in *manmenil,* erg zoet, overzoet.

Mera, begroeid van verlaten tuinen.

Merak, zie **merat**.

Meran, in *marmeran, ngarmeran,* duister, donker, onduidelijk; *kameran,* langzaam; *n-ka-meran,* kan ook zijn: *n-ka-m-eran,* langzaam zijn, langzaam doen, te laat komen; *n-fa-ka-meran,* oorzaak zijn dat een zaak niet opschiet, of dat een ander niet uit de voeten kan, vertragen.

Merat, in *marmerat,* zuiver; *n-merat,* zuiver zijn; *n-fa-merak,* zuiver maken.

Mesa, in *simesa,* alles samen, allen samen, geheel en al op; *r-simesa,* allen samen iets doen.

Mesal, *n-mesal,* heel zuiver maken.

Messin, kaalgeschoren; *n-messin,* kaalgeschoren zijn; *masmessin,* grond zonder steenen.

Meti, ebbe, afgaand water.

Metin, rif dat bij het land aansluit.

Mia, pers. vnw. 2de pers. mv., gij.

Mia, pis; *na-k-mia,* pissen; *ni mia,* moeten pissen; *na-mi'salit,* onwillekeurig pissen.

Mifi, droom; *n-mifi, na-mifi,* droomen.

Miir, *n-miir,* wegwerpen met een slingerbeweging van den arm, zooals bijv. een vischlijn wordt weggeworpen.

Mina, *mina-n,* vet; *manminat,* vet, vetachtig.

Minak, geweer; *minak janan*, kogel; *minak riti*, kanon.

Minak, *manminak*, zoet, lekker; *na-manminak*, zoet zijn, lekker zijn; *n-fa-minak*, lekker, zoet maken.

Minan, kern van hout; *val'minan*, harde steensoorten; *avat minan*, ongesponnen katoen, watten; *manminan*, fijn.

Minat, vet, reuzel; *manminat*, vet, vetachtig, zie ook **mina**.

Mirin, *n-mirin*, heel vlug iets doen; *marmirin*, vlug, telkens weer.

Mkerak, gespleten voetzolen, framboesia.

Mnanat, langdurig, zie **nana**.

Mnelat, jonge vrouw, ongetrouwde vrouw.

Mneran, scherpe punt, wapen; *na-mneran*, scherpe punt hebben, scherp zijn ook van snee van mes: *rtaha mneran*, men is gewapend.

Mngala, wonde; *na-m-ngala*, verwond zijn, een wonde hebben; *n-fa-ngala*, verwonden.

Mngelan, groote vuile wonde aan de beenen.

Moak, *na-moak*, *n-fa-moak*, alleen in *lira-n namoak ia*, of *lira-n nfamoak ia*, lang verkouden en snotterig zijn.

Moang, *n-moang*, in draaiende beweging brengen; *na-s-moang*, in draaiende beweging zijn; *waha-n nasmoang*, duizelig zijn; *koealmoang*, op veranderlijke wijze; *mamoang*, in elkaar gedraaide katoendraad.

Moas, *na-moas*, erg stinken; *mamoas*, erg stinkend.

Modar, in *madmodar*, een soort oorhanger.

Modar, *na-s-modar*, in horizontaal draaiende beweging brengen; in die beweging zijn; *wahan nasmodar*, duizelig zijn.

Modarlaka, duifsoort.

Modoet, groote vischsoort.

Mola, *mola-n*, schaduw, spiegelbeeld; *n-fa-mola*, beschaduwen, in het licht staan.

Mola, in *malmola*, blauw; *n-mola*, bijna rijp zijn van de mais.

Molan, in *malmolan*, licht van kleur zijn van de zee.

Moli, *moli-n*, dat deel van het varken wat men offert; *ian molin*, gedroogde visch; *malmoli*, pemali; *na-moli*, niet mogen doen, eten, gebruiken van iets, wegens pemali; *n-la-moli*, wegens rouw geen gedruisch mogen maken; *malmoli-fakfekan*, zwaar pemali.

Molin, zie **moli**.

Moloe, het eiland Moloe, ook *Tnebar Mavoe*.

Moloe, *n-moloe*, ophouden met weenen; *n-fa-moloe*, doen ophouden met weenen; *n-ka-malmoloe*, uit het gezicht verdwijnen.

Moma, krabsoort.

Momang, *n-momang*, mummelen, zooals van tandelooze menschen.

Momar, *n-momar*, bedekken.

Momoe, *n-momoe*, lokken van honden.

Morar, dauw.

Morin, *n-morin* afschrappen.

Morin, in *marmorin*, heel klein *ronan*-vruchtje.

Mosoe, *n-mosoe*, lokken van varkens.

Motak, *n-motak*, verstopt zijn, dom zijn; *matmotak;* dom; *karmotak*, doove.

Moe, bez. vnw. 2de pers. enk., uw.

Moeal, *na-t-moeal,* dom staan kijken; *natmoeal ma ndiri wattan,* hij staat daar met een dom en onnoozel gezicht te kijken.

Moeda, citroen; *moeda ranminat,* sinaasappel.

Moeda, *n-moeda,* vertroebelen; *ngalmoeda,* troebel; *n-fa-ngalmoeda,* vertroebelen.

Moehoer, *n-moehoer,* in *vavoe nmoehoer janánr,* de zeug lokt de biggen.

Moekan, *n-moekan,* zich aanvlijen tegen; *jaha nmoekan doean,* de hond vlijt zich tegen zijn meester aan; *n-malit makmoekan,* glimlachen.

Moekoer, *n-moekoer,* rond maken van een tol, enz.; *makmoekoer,* rond, bolvormig; *na-moekoer,* rond maken van hout; *na-s-moekoer,* in de war zijn van touw; *naflaa ma nasmoekoer,* heel vlug loopen.

Moeli, *na-moeli,* verdwijnen van geesten.

Moe'malaa, papaja.

Moemoe, *moemoe-n,* kruimel; *kamoemoet,* stukjes, brokjes; *mamoemoen,* heele kleine *ronan*-vruchtjes.

Moemoer, *n-moemoer,* den mond spoelen met.

Moemoet, *n-moemoet,* van vruchten ontdaan zijn, afvallen van rijpe vruchten.

Moemoet, zie **moemoe.**

Moena, in *manmoena,* heel rijp van pisang, papaja, mangga.

Moenin, *n-moenin, na-moenin,* bekijken; *manmoenin,* groote menigte toeschouwers.

Moenoek, alle, alles, gedaan, afgeloopen.

Moeri, *moeri-n,* buiten, het buiten zijnde; *moeri,* achter, het achterzijnde, achtersteven, achterhuis; *n-tii moeri,* zijn behoefte gaan doen; *moeri-waan,* de plaats waar men zijn behoefte doet; *n-ta'moeri,* achterom zien; *marmoeri,* later.

Moeta, *n-moeta,* braken, uitbraken, ook van pollutio.

Moetan, wolk.

Moetar, *n-moetar,* met een spie een bindsel vast aandraaien; *matmoetar,* zulk een spie.

Moetoen, *n-moetoen,* in *noeoer ni tabeboen nmoetoen,* donkerkleurig zijn van klapperdop, een teeken dat de vrucht rijp is; *ngarmoetoen,* even aangebrand van mais.

Moeöe, banaan; soorten: *m. batavi; m. batavi-ngtoan; m. dailola; m. doan, m. fadolan; m. fennoe-vnoean; m. isoea. m. ivoek; m. kabal; m. Keï; m. kbiit; m. koel'ngbabbal; m. laba; m. laba-boekar; m. lableba; m. nifan; m. labvavroehoen; m. lafa; m. laf'Keï; m. laflaa; m. lafvavnifan; m. Larat; m. Moloe; m. ngevoe; m. Ngriis; m. roeoen; m. sakvoeli; m. Seran; m. silan; m. silanvatvelin; m. Sroeoe; m. tadatlera; m. tamatta; m. tangratoe; m. toba; m. voelmasa; m. voeloerblawat; m. voeroen; m. Wadan; m. wadanvavnifan.*

Moeoer, *n-moeoer,* te goedkoop verkoopen.

Moeöer, *n-moeöer,* brommen, foeteren, ook met voorwerp;

na-f-nga-moeöer, n-fa-nga-moeöer, foeteren over iemand, kwaadspreken van.

N.

Naa, *naa-n,* adem; *naa-n nakbosal roak,* ofwel *naa-n nvocoer roak,* hij heeft den laatsten adem uitgeblazen; *ia naan nalla jaä,* hij kan mij aan; *oa naam wol nalla jaä,* gij kunt mij niet aan; *na-naak,* ademhalen.

Naä, omdat, wijl, wegens.

Naä, te, wordt ook als werkwoord gebruikt, en beteekent dan zijn te, verblijven te, in den toestand zijn van enz.; de persoonsvormen zijn: *oenaä, mnaä, naä, mnaä, tnaä, mnjaä, rnaä, oenaä tomatta,* ik ben mensch, ik word mensch.

Naa, *n-fal-naa,* gelijken op.

Naak, *na-s-naak,* stappen.

Naak, zie **naa.**

Naäk, maar; *naäk ma,* maar, *naäk vali,* en toch.

Naän, *na-f-naän,* eten; zie ook **an.**

Naäng, zie **an.**

Naang, in *na-v-naang ahir,* een bewerking bij het mandvlechten.

Naat, *r-si-naat,* op vischvangst gaan, hoe dan ook, idem voor jacht; *ni sinaat ralan,* persoonlijk goed, dat men niet aan de *doea's* behoeft af te staan.

Naba, *na-f-naba,* sterk samenbinden van twee touwen.

Nabak, *n-fa-n-abak,* zie **abak.**

Nabal, *ra-nabal,* bij elkaar voegen van twee stukken.

Naban, *r-naban,* wachten op, verwachten, wachten; *naban,* voor, bijv. *oefadokoe naban ia,* ik leg het weg voor hem; *notoe soerat naban jaä,* hij schreef mij een brief; *naban,* zullen; *naban oemaa,* ik zal komen.

Nabar, *na-s-nabar,* stampen met de voeten.

Nabat, zaailing, poteling.

Naboer, *n-fa-k-naboer,* van ooren voorzien van een mand.

Nadan, de katvisch (Plotosus canius).

Nafit, de zwarte vezelstof van den arenpalm, het touw daarvan.

Nahin, mes; *nahin kooe,* mes in tegenstelling met *nahin etal,* kapmes; *nahin lakloekoen,* knipmes.

Nahoe, zie **ahoe.**

Nai, *ra-nai, r-nai,* scherpe kant afdoen van bamboelatjes.

Nait, wind, het waait.

Nali, *nali-n,* buikvlies van den mensch.

Nama, diepe geul in het rif, reikend tot de diepzee.

Namat, tripangsoort.

Nana, *nana-n,* tijdsduur; *mnanat,* lang van duur, oud.

Nanaat, kleine vischsoort.

Nanang, *na-ng-nanang, n-fa-ng-nanang,* zich herinneren, zich met droefheid herinneren, terugverlangen naar, verlangen.

Nanat, zie **nana.**

Nanenat, springvloed.

Nanonar, vischsoort.

Nanoe, *r-nanoe, ra-nanoe,* zwemmen.

Nangan, de buiten, buiten het dorp, het land; *vav'nangan,* wild

varken.

Nangnari, alleen in *na-ngrihi na-ngnari daïn,* veel praats hebben.

Nara, ster, sterrenbeeld; *nar'salsaling,* een enkele ster in tegenstelling met een sterrenbeeld; *nara vaharira,* regen; *nara ini vahan lolin,* als deze ster even na zonsondergang zichtbaar is, regent het veel; *nara ini vahan sian,* als deze ster zichtbaar is, regent het weinig, *narnara,* stuk zijn van atap of bewanding, zoodat men als het ware sterretjes ziet.

Nara, *nara-n,* naam; *n-fa-nara,* een naam geven aan.

Narak, *na-f-narak,* iets niet mogen eten wegens pemali.

Narat, jaar.

Narboban, sterrenbeeld, nml. vijf of zes kleine sterretjes tusschen vier grootere (*ovi rleba,* de dragers) bij de *v (boban)* van de Kreeft.

Narin, *r-narin,* meenen.

Nar'nitoe, Casseopea.

Nar'noeoer, een sterrenbeeld.

Nar'slavat, een sterrenbeeld.

Nar'siweang, de avondster.

Nar'voehoer, sterrenbeeld: de Kraanvogel.

Naroe, *n-si-naroe,* versjouwen.

Nasar, *ra-nasar, r-nasar,* in de lengte openleggen van visch, openbreken van een citroen, openmaken van een streng garen.

Nata, *na-k-nata,* in den mond verwerken van mais, die gebrand en daarna gestampt is; *na-f-nata,* haartjes van aardvruchten doen, om ze ongeschild te koken.

Natal, een harsboom, de hars daarvan; *r-natal,* met hars aan een schacht lijmen van speerpunt; bijv. *rnatal salsola.*

Natar, *r-natar,* met vele prauwen tegelijk varen.

Nattan, *r-nattan,* tusschen twee latten klemmen; *natnattan,* zoo geklemd zijn; *natnattan,* de latten waarmee men de atap van de nok geklemd heeft.

Naoe, *na-k-naoe, n-ba-k-naoe,* miauwen.

Naoe, *r-naoe,* zenden van zaken.

Naöet, ten tijde dat, indertijd.

Naöet, gedeelte, bijv. *na-m-saat naöet iroea,* het scheurde in twee stukken.

Nava, *nava-n,* vergaan zijn van goed; *ihi-n navan,* slecht bloed hebben.

Navnavar, vaargeul in het rif, geul waardoor de regen naar zee loopt.

Navoe, boomsoort, waarvan de schors voor touw wordt gebruikt.

Navoek, zie **navoet**.

Navoel, *na-f-navoel,* bevaren van een boot; zie **avoel**.

Navoet, *ra-navoet,* dronken zijn; *n-fa-navoek,* dronken maken.

Nawan, tamelijk diep water op het rif; *na-nawan,* aldus diep zijn.

Nawar, is moeilijk weer te geven, zie de voorbeelden: *nawar jaä,* ik heb het zwaar, ik ben moe; *ia nkerja ma nawar ia,* zwaar werk doen; *n-toeb'ma nawar ia,* vast slapen; *n-vara affar nawar ia,* zware lasten dragen.

Ne, voegwoord: dat.

Nea, *r-nea,* boven het vuur drogen; *n-fa-ng-nea,* warm maken; *ng-nea,* warm; *lera ngnea,* het is

warm, de zon is heet; *rala-n ngnea,* driftig zijn; *na-ng-nea,* warm zijn; *nocoer nanean,* boven het vuur gedroogde klapper; *ian naneang,* idem van visch; *r-neang,* warm maken van vloeistoffen; *naneang,* verwarmd van vloeistoffen.

Neak, *faneak,* teeken; *n-fa-neak,* teekenen, merken, begrijpen; *n-ka-naneak,* beloeren, beluisteren.

Nean, *inean,* zes; *fanean,* zesmaal; *nanean,* zes aan zes, telkens zes, ieder zes; *fananean,* ieder zes maal, telkens zesmaal; *ikinean,* slechts zes.

Nean, zie **nea.**

Neang, zie **nea.**

Near, baan van ellegoed, alle bamboelatjes uit één bamboe gesneden samengelegd, helft van een sarong; *r-near,* verdeelen van een tuin, een versleten baan uit een sarong nemen.

Near, zie **ear.**

Neboer, vischsoort.

Nefa, *n-fa-k-nefa,* zie **efa.**

Nefoe, vischsoort, de drakenkop; *tofat nefoe,* een *tofat* in den vorm van een *nefoe.*

Nela, *nela-n,* zijde, kant; *n-fa-t-nelak,* op zijn zij leggen; *n-fa-t-nelak ia, n-toeb'fatnelak,* op zijn zij liggen of gaan liggen.

Nelak, zie **nela.**

Neli, *ra-neli,* met een mes schoon maken van een ander mes; *nalneli,* de steen waarmee men zich den mond inwrijft om spraakzaam te zijn.

Nemoe, *na-t-nemoe,* in zijn geheel zijn; *tinemoen,* het geheel van iets; *n-fa-t-nemoeng,* in zijn geheel herstellen, doen; *n-leka fatnemoeng,* in zijn geheele lengte tegen den grond vallen.

Nemoen, zie **nemoe.**

Nemoeng, zie **nemoe.**

Nenoe, *na-f-nenoe,* zie **enoe.**

Nenoer, *r-nenoer,* doen barsten; *na-m-nenoer,* barsten, gebarsten zijn; *na-f-nenoer,* zoo varen van een prauw, dat de voorsteven branding maakt.

Nengat, *r-nengat,* lichtvaardig van stelen betichten.

Nera, *nera-n,* de scherpte van iets, punt of snee van wapen of mes; *aöe-n neran,* scheen; *mneran,* wapen; *na-m-neran,* puntig of scherp zijn; *na-f-nera,* er staat branding; *fanera,* branding; *n-fa-nerang,* voorzien van een puntigen bamboe, van de varkensval; *r-nerang, ra-nerang,* aanpunten van bamboe.

Neran, zie **nera.**

Nerang, zie **nera.**

Neri, *na-f-neri,* jeuk hebben, driftig zijn; *na-f-neri nal oeloen ralan,* hij is geweldig driftig; *fneri,* jeuk, jeukerig; *fneri ia,* hij heeft jeuk, wordt ook gezegd van geslachtsdrift; *rala-n fneri,* driftig zijn; *n-fa-f-neri,* doen jeuken; *n-fa-f-neri isaa ralan,* iemand driftig maken; *fneri-fnoenoe,* erg jeuken.

Neroeng, *na-f-neroeng,* schuilen, schuilen voor, schuilen onder, achter.

Nessa, in *manessa,* effen; *n-ma-nessa,* effen zijn; *manessan,* effen terrein.

Nessan, zie **nessa.**

Netan, zie **eta.**

Neva, *na-f-neva,* fijnstampen.

Ni, bez. vnw. 3de pers. enk., zijn, haar.

Nifa, slang; *nif'tahat,* zeeslang; *nif'valvoelin,* een groote gevaarlijke bruinachtige slang; *nif'olat,* rivierslang; *nif'meti,* wit gestreepte zeeslang, die op het rif voorkomt; *nif'aletan,* diepzeeslang.

Nifa, *nifa-n,* tand; *nif'oeloer,* holle kies; *nif'foar,* volwassen beervarken; *n-fa-nifang,* van inkepingen voorzien; *nif'wawaöek,* tandpijn.

Nifit, in *masnifit,* dun.

Niir, *na-s-niir,* heel hard loopen.

Niit, *na-f-niit,* spuwen, van zich af spuwen.

Nilik, *na-s-nilik,* tusschen den buikband en het lichaam steken.

Ninir, *r-ninir,* van zijbladeren ontdoen van palmblad.

Ninit, *na-s-ninit, n-ka-naninit,* dreigend de tanden laten zien.

Ninoe, bez. vnw. 1ste pers. enk. mijn.

Ningil, *r-ningil,* van een inkeping voorzien op het uiteinde, van een stok of pijlschacht; *fatningil,* de inkeping; *n-fa-t-ningil,* inkepingen maken.

Ningoe, bez. vnw. 1ste pers. enk., mijn.

Niri, *na-f-niri,* dekken van een huis.

Niroe, *niroe-n,* neus; *r-ot'niroen vavan,* schelparmbanden op oogen en mond van den doode leggen.

Niroe, *na-f-niroe,* naar beneden spuwen; *r-niroe,* uitspuwen van gekauwde klapper.

Niroengloear, boomsoort.

Nitik, *na-f-nitik,* afkrabben van een prauw.

Nitoe, doode, geest, schim; *nit'matmattan,* schimmen der dooden; *nit'ratlan,* vrije geesten; *nitoe binatan,* allerlei geesten; *nit'jabi,* een beeldje of doode, die iemand helpt bij het bouwen van huizen, prauwen enz.; *nar'nitoe,* sterrenbeeld: Casseopea.

Nitoebrena, soort sprinkhaan met vergiftige beet.

Noar, *n-ba-k-n-oar,* zie **oar.**

Nobang, *n-far-nobang,* in de maak doen; *oefarnobang nahin ven isaa ma nraha,* ik geef iemand mijn mes om het te slijpen.

Noboer, *ne-s-noboer,* zie **toboer.**

Nokka, of *sanokka,* tegenhanger, één van een paar, gelijke, evennaaste, evenknie; *brana ni nokka injai roak,* dat is een karweitje voor een man.

Noloe, *ra-noloe,* vel uitschieten van slangen; *nif'noloen,* uitgeschoten slangevel.

Nona, *ra-nona,* kusbeweging maken met de lippen, zoo zuigen van een kind.

Norang, *n-al'norang,* van stelen betichten, daar hij ter plaatse was.

Nova, *na-s-nova,* trappelen.

Novak, *ra-novak, n-fa-novak,* nadenken over, begrijpen, bespreken, beraadslagen.

Novat, *n-fa-t-novat,* de vischlijn aan een speer binden, dien men in het rif steekt.

Noeak, zie **oeak.**

Noean, alleen in *n-al'fanoeang ia,* met iemand rekening houden wegens zijn rijkdom en macht.

Noeang, *n-far-noeang,* voelen, ge-

voelen; *n-farnoeang wawaöek,* pijn lijden.

Noeang, *r-noeang, ra-noeang,* een duw geven, duwen, wegduwen, aanporren, aansporen; *n-lolak nanoeang, n-siik nanoeang,* heel aandachtig bekijken; vgl. **toeang.**

Noeba, zie **toeba.**

Noefoel, *na-f-noefoel,* zie **toefoel.**

Noehoe, land, volk, men; *noehoe riroen,* men, het volk in tegenstelling met de hoofden.

Noenoer, *na-f-noenoer,* rommelen van den donder, rommelen in den buik.

Noenoer, *r-noenoer,* sloopen van heuvels, verhevenheden; *na-m-noenoer,* slinken, verdwijnen van heuvels, verhevenheden.

Noeri, *r-noeri, ra-noeri,* verstoppen om te laten zoeken (spel); *r-si-noeri,* aldus verstoppertje spelen.

Noeri, *ne-s-noeri,* doen verbranden, in brand steken.

Noeroek, *n-si-noeroek,* aan elkaar binden van twee touwen, zie **toeroek.**

Noesi, *noesi-n,* overgrootouder, achterkleinkind; *oeboe-n noesi-n,* voorouders.

Noesi, *r-noesi,* afschillen van hout, vruchten; *na-k-noesi,* geschramd worden of zijn van de huid.

Noetoen, de onderste breedteplank van de bewanding der Tan. huizen; *noetoen,* of *natnoetoen,* voeg, bijv. de plaats waar de uiteinden van twee atappen bijeen komen.

Noeoek, *r-noeoek,* door struikgewas loopen; *n-af'noeoek,* zich met het kapmes een weg banen door het struikgewas.

Noeoer, kokospalm, vrucht; *nar'noeoer,* een sterrenbeeld.

Noeoet, leger van dieren.

NG.

Ngaal, *n-ngaal,* opendoen van hand of mond, openzetten van knijptang, ring, enz.; *na-t-ngaal, na-m-ngaal,* openstaan, ook van andere dingen; *n-ka-m-ngaal,* openmaken van iets waartoe kracht vereischt wordt, bijv. eens anders vuist; *n-af'ngaal,* openkappen; *n-fa-s-ngaal,* met de beenen ver uiteen staan.

Ngaan, tusschenwerpsel van spijtigheid.

Ngaar, *n-fa-ngaar,* mais plukken, die nog niet rijp is; ook soms overdrachtelijk van andere dingen: te vroeg doen.

Ngaat, *ra-f-ngaat,* een geregeld gevecht leveren; *r-si-f-ngaat,* vechten van honden.

Ngabaa, melaatschheid; *ni ngabaa,* melaatsch zijn; *tomat'ngabaa,* melaatsche.

Ngaboek, *na-ngaboek, na-s-ngaboek, n-ngaboek,* in de armen nemen, omarmen, omhelzen, omvademen: *r-si-ngaboek ira,* elkaar omhelzen; *ngabngaboek,* zooveel men in beide armen kan nemen.

Ngaboeoen, groote vischsoort.

Ngadangan, vischsoort.

Ngadiwar, boomsoort, aftreksel van wortels en bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Ngafat, witte mier.

Ngafaoet, bruine boonsoort.

Ngafoe, boomsoort, timmerhout; aftreksel van de bladeren wordt gebruikt tegen oogontstekingen.

Ngafoeti, boomsoort.

Ngahar, *n-ngahar*, schrammen van de huid; *na-m-ngahar*, loslaten van de huid; *ea-n namngahar*, het vel hangt er bij aan zijn voet; *oetaa ngahar eang*, ik trapte ergens in, zoodat het vel er bij hangt.

Ngai, *n-ngai, na-f-ngai*, omkappen van struikgewas bij het tuinkappen.

Ngaïr, *na-s-ngaïr*, vlug zijn, vlug doen; *sngaïr*, vlug, snel.

Ngaïwar, boomsoort.

Ngala, *na-m-ngala*, verwond zijn; *mngala*, wonde; *n-fa-ngala*, verwonden.

Ngalai, soort gevlochten tasch.

Ngalar, *na-s-ngalar*, mager zijn van pisang; *moeöe sngalar*, zulk een pisang.

Ngalara, zeeslaksoort.

Ngalea, heele groote gevlochten mand.

Ngalik, *na-ngalik*, aan de kook zijn; *lera nangalik, lera nasngalik*, de zon is erg heet.

Ngalmoeda, troebel, zie **moeda**.

Ngalngali, larf van de muskiet.

Ngalngola, krekelsoort.

Ngalngolan, gedeeltelijk gaar van mais.

Ngaloema, boonsoort.

Ngaloema, *ngaloema-n*, nier.

Ngaloet, *n-ngaloet*, van binnen vermolmd zijn; *ngalngaloet*, idem.

Ngalwear, in *kossikoöe ngalwear*, pasgeboren kind.

Ngama, kleine vischsoort.

Ngama, *ngama-n*, hoofdnerf van palmbladeren.

Ngamii, weekdiersoort.

Ngamir, *n-ngamir*, ontdoen van dorre bladstengels van palmen; *na-t-ngamir, na-m-ngamir*, loslaten van dorre stengels.

Nganngona, brits op vlerkprauwen.

Nganga, in *n-nganga lima-n*, de hand opendoen.

Ngangaa, *ngangaa-n*, splinter; *aa ngangaan*, houtsplinter.

Ngangahoe, kleine vischsoort.

Ngangaït, pijl met weerhaak.

Ngangal, *n-ngangal*, met het een of ander in het water te steken de vaart van een prauw tegenhouden; *n-ngangal vaing*, hij onderbreekt mij; zie ook **angal**.

Ngangaöer, kleine vischsoort.

Ngangoï, het kuiltje onder den enkel.

Ngangoeoet, boomsoort; aftreksel van bladeren wordt gebruikt als geneesmiddel; wortel levert roode verf; (morinda tinctoria).

Ngaran, *na-ngaran*, rijp zijn van klappers, mais, rijst, droog zijn van hout; *angaran*, rijp van bovengenoemde, droog van hout; *n-fa-ngaran*, drogen, doen drogen van hout; *na-f-ngar-voelin*, rijp zijn van pinang.

Ngarbatoe, schelpdiertje.

Ngarin, zeeoortje, oorschelpje; *ngengoe ngarin*, erg gekroesd.

Ngarin, in *lima-n nngarin*, zijn hand trekt, van buiten kennis zijnden.

Ngarlina, helder van vloeistoffen, stil van de zee, zie **lina**.

Ngarmeran, duister, donker, on-

duidelijk; *na-ngarmeran*, donker zijn; zie ook **meran.**

Ngarmotak, vischsoort.

Ngarngara, kikvorsch.

Ngarngera, sago in bamboe gekookt.

Ngarngiroe, heestersoort; aftreksel van bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Ngarngoran, opzetting, zwelling van het geheele lichaam.

Ngarngoeroen, aardworm, pier.

Ngartoefan, groote, zwarte, bijtende mier.

Ngaroean, *n-ngaroean*, behandelen van een zieke.

Ngarvinit, boomsoort, timmerhout.

Ngarvoelin, *na-ngarvoelin*, rijp zijn van pinang, zie **ngaran.**

Ngatal, vischspeer met een bundel stekels.

Ngatan, *n-ngatan*, niet willen geven, niet willen afstaan, gierig zijn; *na-s-ngatan*, onder den arm geklemd houden.

Ngatngatoel, hagedissoort.

Ngatonar, zeeslaksoort.

Ngatoel *n-ngatoel*, klakken met de tong.

Ngatoen, huiduitslag op het hoofd; ook knobbels op huid van schildpad of krokodil.

Ngatoenat, schelpdiersoort.

Ngaöen, *na-m-ngaöen*, waar zijn, het meenen, de waarheid spreken; *mngaöen*, echt, waar.

Ngaöet, en *sngaöet*, vlug, snel; *na-ngaöet, na-s-ngaöet*, vlug zijn, vlug doen.

Ngavaan, spaander.

Ngavar, het ondereinde van den sagobladstengel, mat daarvan, waarop men kleine kinderen te slapen legt.

Ngavi, *na-m-ngavi*, afbrokkelen, maar alleen van aardvruchten.

Ngavngova, ronde mand om schaamgordel en sarong in te bewaren.

Ngavngovil, schelpdiersoort.

Ngawatwattan, heestersoort; aftreksel van de bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Ngaworat, zeeslaksoort.

Ngbaar, dorre stengel van den sagopalm, gaba-gaba; *na-ng-baar*, zeer droog zijn, wordt wel gezegd van visch.

Ngbair, vischsoort.

Ngean, vischsoort.

Ngean, omrastering.

Ngear, zie **ear.**

Ngefat, kleine palmsoort.

Ngelan, *na-m-ngelan*, rotten van wonden; *ea-n namngelan*, hij heeft een groote vuile wonde aan het been; *mngelan*, groote vuile wond.

Ngelar, *na-s-ngelar*, braden in klapperolie.

Ngelas, *na-f-ngelas*, indruk hebben van bijv. ring, broeksband, enz.

Ngeljaa, schild.

Ngenga, varen, varenkruid.

Ngengaletan, groote schelpdiersoort.

Ngengar, *n-ngengar*, veel praats hebben.

Ngeng'roan, in *inelak ngeng'roan*, een sarongpatroon.

Ngengoe, schelpsoort; *ngeng'aletan, ngeng'mavata*, andere soorten.

Ngengoe, *n-ngengoe*, gekroesd zijn van de haren, krom staan van de vingers; *voe'ngengoe*, kroeshaar; *ngengoe ngarin*, erg gekroesd.

Ngera, *na-s-ngera,* tot koek bakken van sagomeel; *snger'kaan,*'steen, waarin de sago gebakken wordt; *n-fa-s-ngera,* van een rand voorzien van aarden pot.

Ngerat, *n-ngerat,* onvruchtbaar zijn van vrouwen; *ngarngerat,* onvruchtbaar.

Ngerit, spreeuwsoort.

Ngeroe, kniestuk als dakpoot.

Ngesa, *n-ngesa,* om den buik binden, om het middel dragen; *n-ngesa ia,* een buikband aandoen, of aanhebben; *ngesan, ngasngesa,* buikband.

Ngesa, zie **ngesa.**

Ngeta, of *ngatngeta,* een rij van naast elkaar staande voorwerpen; *r-ngeta,* zoo naast elkaar staan, tegelijk iets doen; *na-ngeta, n-fa-ngeta,* op zoo'n rij zetten; *rangrihi ngatngeta,* of *fangatngeta,* allen tegelijk spreken; *rvahi ngatngeta,* allen tegelijk roeien.

Ngetal, *n-ngetal,* in tweeën vouwen; *ngatngetal,* in tweeën gevouwen.

Ngeti, opgezwollen teelballen; *n-ngeti, na-f-ngeti,* opgezette teelballen hebben.

Ngevoe, ananas, pandanus met stekelige bladeren.

Ngevoen, luissoort.

Ngiar, wit; *ngangiar,* wit, witheid; *na-ngiar,* wit zijn, blank zijn.

Ngiboel, *na-s-ngiboel,* van boven oprollen en zoo vastmaken van broek of sarong.

Ngidir, de harde huid van palmbladstengels.

Ngihi, zeeëgel.

Ngilemoe, boomsoort.

Ngili, in *ngalngili,* rond belletje.

Ngingin, *n-ngingin,* oprollen van den onderkant van broekspijp.

Ngirat, boomsoort, timmerhout.

Ngirat, *n-ngirat,* in *jaha nngiral jaha isaa,* de hond vecht om iets met een anderen hond.

Ngiroe, vischsoort.

Ngiroet, zwarte erwtsoort.

Ngitear, boomsoort.

Ngitemin, boomsoort, soort ebbenhout.

Ngitil, *n-ngitil,* knippen, wegknippen met de nagels; *ngatngitil,* bamboesplinter, waarmee men een gezwel openknipt.

Ngitoer, heup; *n-taha ngitoer,* de handen op de heupen zetten; *n-ngitoer,* een prauw wenden door met een boomstok aan één kant te duwen.

Ngjaa, *n-si-ngjaa,* opruimen.

Ngjaan, boomsoort met eetbare vruchten, hout wordt gebruikt voor mesheften.

Ngleva, ongekookte *ronan* in stukjes gesneden en in de zon gedroogd.

Ngoa, *ngoa-n,* geluid, klank; *ngangoan,* geluidgevend.

Ngoak, *n-fa-ngoak,* bewegen, doen bewegen, schudden, doen schudden, aanporren.

Ngobar, batikwerk.

Ngoboet, dor klapperblad.

Ngofak, *n-ngofak, n-fa-ngofak,* plat op de voorzijde leggen, het onderste boven leggen van bijv. potten, borden, prauwen; *na-t-ngofak,* op den buik liggen, op de voorzijde liggen, het onderste boven liggen; *n-fa-ngofak ia,* op den buik liggen of gaan liggen; *n-ka-m-ngofak,* met geweld zoo neerleggen; *n-ngofak ia,* op den

buik liggen of gaan liggen; *n-toeb'fangofak ia*, idem.

Ngola, *n-fa-s-ngola*, op zijn langen kant zetten.

Ngolan, in *ngälngolan*, wordt gezegd van mais als ze nog niet heel fijn gestampt is.

Ngolat, *n-ngolat*, kleine inkepingen maken in; ook: *n-fa-ngolat*, en *n-ka-m-ngolat; na-m-ngolat*, gekarteld zijn van een mes; *n-af'ngolat*, zoo kappen, dat het mes gekarteld wordt; *n-ka-m-ngolat*, een mes zoo behandelen dat het gekarteld wordt.

Ngoli, *na-f-ngoli*, kort kappen van geveld hout bij het tuinkappen.

Ngonit, bamboesoort met heele dunne wanden.

Ngonit, een der weefboomen.

Ngonga, *n-ngonga*, vernauwen, tusschen twee handen vasthouden, drukken; *na-t-ngonga*, nauw zijn van een opening.

Ngora, *n-ngora*, vol zijn; *ngarngoran, ngarngorat*, vol; *n-fa-ngora*, vullen, vol doen.

Ngora, *ngora-n*, opening van iets, front van huis, kampong mondopening, belofte; *ngora-n dawan*, een grooten mond hebben; *ngora-n waan*, belofte, beslissing; *n-fa-dokoe ngora-n waan*, een belofte doen, een beslissing nemen.

Ngoramafal, groote vischsoort.

Ngoran, zie **ngora**.

Ngoran, Goram.

Ngorat, *na-m-ngorat*, vol menschen zijn van een huis, zie **ngora**.

Ngorat, *na-ngorat*, koeren van duiven.

Ngori, *n-fa-ngori*, verkrachten van een vrouw; *n-iït fangori*, schelden, uitschelden met termen die op het geslachtelijke duiden.

Ngorilain, zangsoort.

Ngorit, bladscheede van pinang.

Ngorvaän, nieuw.

Ngotal, *n-ngotal*, knippen; *n-ngotal oeloe-n*, haarknippen; *ngatngotal*, schaar.

Ngotoe, laag; *n-ngotoe*, niet of slecht groeien.

Ngovil, kleine vogelsoort.

Ngovil, *n-ngovil, n-ka-m-ngovil*, doen kreuken van blik, papier enz.; *na-t-ngovil*, gekreukt zijn, worden.

Ngraa, vischsoort.

Ngraa, vuil, vuiligheid; *n-fa-ngraa*, vuil maken; *ngraa ngrodi*, erg vuil.

Ngraä, *ngraä-n*, ziel; *ngraän*, geest, spook, schim.

Ngreba, eetbare zeeslang, aalsoort; *ngreb'aroe*, niet eetbare zeeslang.

Ngrebat, sterk, hard, krachtig; *na-ng-rebat*, sterk zijn, hard zijn; zie **reba**.

Ngrera, *n-si-ngrera*, tasten in den blinde of in den donkere.

Ngrii, *ngriin ndatta*, kippevel krijgen van kou.

Ngriis, Engeland, Engelschman, Engelsch.

Ngrongoen, eetbaar zeewier.

Ngrotin, jong van klappernoot, als de dop nog eetbaar is.

Ngrov'doean, krekelsoort, die een zeer scherp geluid geeft.

Ngrov'saïr, heestersoort, amaranthus.

Ngroetoen, zwart of donker; *na-ngroetoen*, aldus zijn.

Ngoedir, papegaaivisch.

Ngoedir, scheede van lontarblad.

Ngoefar, boomsoort met heel licht, maar goed hout.

Ngoeloe, *n-fa-ngoeloe*, voeden van het vuur.

Ngoelwetoen, *na-f-ngoelwetoen*, met blaasjes bezet zijn, zooals bij brandwonden.

Ngoengoe, *ngoengoe-n*, vuist; *ngoeng'ralan*, een handvol; *n-ngoengoen*, de vuist ballen, de hand sluiten.

Ngoeran, zie **ngoerat**.

Ngoerat, *n-ngoerat*, hol zijn van boomen, hout; *aa ngarngoerat*, een holle boom; *aa ni ngarngoeran*, de holte van een boom.

Ngoerbea, boomsoort, vooral gebruikt om uit te hollen voor prauwen.

Ngoeroes, in *n-ka-m-ngoeroes ni dongoer wear*, iemand zijn keel dicht knijpen.

Ngoesi, groote aarden waterkruik.

Ngoeoel, klapperolie.

Ngoeoer, zand, zeezand, zandstrand.

Ngoeoer-doean, een aalsoort.

Ngoeval, bezinksel, pulp, uitgekauwde pruim.

O.

Oa, pers. vnw. 2de pers. enk., gij.

Oar, rivier, stroom, strooming in zee, de Melkweg.

Oar, *n-oar*, *n-ba-k-n-oar*, naaien; *baknoar*, naad.

Oba, harnas van karbouwehuid.

Obal, *n-obal*, op reis zijn of gaan buiten Tanimbar per Inlandsche prauw; *n-fa-obal*, de zee in laten drijven; *inobal*, de prauw waarmee men die reizen maakte; *inobal ralan*, de gezamenlijke reizigers.

Obi, nog.

Obit, *n-obit*, vereffenen, gelijkmaken van een rand, afkanten, vlak kappen.

Odat, *n-odat*, fijnstampen, heel fijn pletten van bamboe voor fakkels; *na-m-odat*, niet meer vlammen.

Oï, *n-oï*, op het einde van het spel de meeste voorwerpen hebben waarmee men speelt.

Ola, *ola-n*, kropgezwel, plooien onder de kin.

Olak, *n-olak*, kruipen van slangen, van lianen.

Olal, *n-olal*, *na-s-k-olal*, met den wind mee varen; *na-olal ia*, van een hoogte vallen; *na-k-olal*, uit een sling schieten; zie ook **kolal**.

Olang, *n-olang*, met een gloeiend ijzer een gat boren in.

Olat, dat deel van een rivier waar ebbe en vloed nog merkbaar zijn.

Olat, *n-olat*, alleen in *vai-n nolat*, heesch zijn.

Oli, *n-oli*, te gast zijn, te gast zijn bij, bezoeken, in de kampong op sjouw zijn; *r-si-oli ira*, elkaar bezoeken; *inolin*, gast.

Oma, overblijfsel bij het sagokloppen.

Onoe, vischsoort; een sterrenbeeld: de Dolfijn.

Onga, *onga-n*, vlam, vlammen; *n-onga*, vlammen.

Ongir, dikke boomwortels bovengronds; *n-ongir nahin toear*, een heft aan een mes maken; *n-ongir aa naä nahin toear*, van hout

een mesheft maken.

Ora, boomsoort, timmerhout; aftreksel van de bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Orak, *n-orak*, opsnuiven.

Oran, harpoen.

Orang, *n-orang*, volgen, gelooven, nakomen van een bevel.

Orat, *n-orat*, vragen, vragen naar, ondervragen.

Ori, *na-ori*, heen en weer geschommeld worden door het getij van iets wat aan het strand ligt.

Oris, *n-oris*, een lijn trekken.

Orit, *na-k-orit*, met moeite doorslikken, zich verslikken.

Oroe, *n-oroe*, vliegen, aandoen van broek of jas, bezitten van geesten doordringen van vloeistof, uitsteken van punt of tak, enz.

Oroen, de koningsvisch.

Osit, *n-osit*, een lijn trekken.

Otan, groote vischsoort.

Otoe, *n-otoe*, doen maken, het ambt uitoefenen van, mishandelen; *r-si-otoe ira*, zij mishandelen elkaar, zij vechten.

Otoet, *n-otoet*, *n-ka-m-otoet*, kapot maken van een kralensnoer; *na-m-otoet*, kapot zijn van zulk een snoer.

Oöe, ja.

Ovan, nacht; *ovan ilawan*, den heelen nacht door; ook *sar'ovan*; *ovan ammar*, dag en nacht.

Ovan, staanplankje op prauwen.

Ovat, *n-ovat*, zonder doel lukraak bekappen.

Ovi, allen, zie verder voor dit woord de Spraakkunst.

Ovi, *n-ka-m-ovi*, *n-oving*, onder de aarde bedelven; *na-m-ovi*, bedolven zijn.

Oving, zie **ovi**.

Ovoen, met, en; *n-ovoen*, samen zijn met, zijn met, meedoen.

R.

Raa, landkant als de spreker daar niet is; *inraa*, aan den landkant; *n-raa*, *na-raa*, in landwaartsche richting van den spreker weg.

Raa, uitgeholde boomstam met vlerken, vlerkprauw.

Raa, sterrenbeeld: de Altair met β en γ van den Arend.

Raan, in *avat raan*, een knot garen.

Raan, *maraan*, licht, niet zwaar, min; *mararaan*, tamelijk licht; *na-f-raan*, *n-fa-ma-raang*, oneerbiedig bejegenen, vernederen; *n-leal maraan*, beleedigd zijn.

Raang, *n-raang*, met een doek of mat bedekken, om er wat op te zetten of om er op te gaan zitten; *na-b-raang*, aanvallen met; *nabraang nahin naä ia*, hij viel hem aan met een mes.

Raang, zie **raan**.

Raat, *n-raat*, *n-fa-k-raat*, *n-ka-m-raat*, van binnen uit naar buiten uit naar buiten snijden, opensnijden; *n-ba-k-raat*, *na-b-raat*, enz.; van binnen uit naar buiten openscheuren.

Raät, vloot.

Rabas, *n-rabas*, rooven, berooven.

Rabraboe, eigenlijk behaard; mann. en vr. schaamdeel; zie **raboe**.

Rabroebi, groote vischsoort.

Raboe, *raboe-n*, alleen in *raboe-n voeloe-n*, lichaamsharen.

Radin, millioen; *radin isaa*, één

millioen.

Rafat, gesneden bladeren van den sagopalm voor dakbedekking, ook als men ze reeds aangeregen heeft.

Rafoek, *n-rafoek,* binden.

Raha, *n-raha,* slijpen van mes; *n-ka-m-raha,* in de bedreiging: *oekamraha waham; n-af'raha,* langs den grond afkappen; *na-s-raha,* langs den grond schuren met het achterste, van kleine kinderen.

Rahan, huis; *rahan ralan,* de open plaats in het Tan. huis, waar geen britsen zijn, huisgenooten, gezin, ook: onderdeel van een *aroen.*

Rahan-bongil-sangil, het Zuiderkruis.

Rahi, *rahi-n,* het overtreffende, het overschietende, ook bij telwoorden, bijv. *voetoe rahin iroea,* twaalf; *voetoe rahin,* meer dan tien; *n-rahi,* overtreffen, gaan over, meer zijn dan; *na-b-rahi,* moedig zijn; *brahin,* moed; *r-si-nga-rahi,* twisten; *r-nga-rahi,* twisten over.

Raï, *n-raï, na-raï,* van een oor voorzien van mand, van een oog voorzien bijv. van ijzerdraad.

Raï, *raï-n,* schoot, de bocht aan het onderlijf; *n-raïn,* op zijn kleermakers zitten; *n-raïn,* op den schoot hebben; een touw in losse windingen opwinden; *na-s-raïn,* ineengekronkeld zijn van slang; *raraïn,* schoot.

Raik, *na-f-raik,* blazen, fluiten.

Raik, zie **rait.**

Rait, *n-rait,* met een kapmes eetbare wormen uit het zeezand opgraven; *na-t-raik,* naar boven gekruld staan bijv. van de bovenlip.

Rakroeka, uil, nachtuil.

Rala, *rala-n,* binnenste, binnen in; *rala-n lolin,* goedgeefsch zijn, goedgestemd zijn, blij zijn; *rala-n sian,* gierig zijn, slecht gehumeurd zijn; *rala-n waan,* iets waarop men al zijn vertrouwen stelt; *ral'norang,* toegefelijk.

Rala, *na-b-rala,* half bedorven zijn van vleesch of visch.

Ralan, in *n-ot'ralan,* het noodlot raadplegen.

Ralang, *n-ralang,* ploegen van planken, enz.

Rali, vischsoort.

Rali, *n-rali,* overscheppen van droge stoffen, bijv. van rijst uit een zak in iets anders, het bovenste van iets af nemen; *n-rali ia,* baren.

Ramas, *n-ramas,* kneden, knedend masseeren.

Ramat, bamboeriet.

Ramat, *n-ramat, na-f-ramat,* uitkneden van sago.

Ramat-tmaän, lange ijzeren punt in een bamboe gestoken om visch te steken.

Raming, *n-raming,* afwasschen, spoelen.

Ramoli, dun pijltje van bamboe, wel gebruikt om kleine vischjes te pijlen.

Rana, in *brana,* man, mannelijk; *marana,* mannelijk, bijv. van papajastammen, van krabben; *karkoroe marana,* één der drie boomen van de mast, die welke naar den voorsteven gericht is.

Ranetan, schoonzoon, zie ook **eta.**

Raning, *n-raning,* roemen, prijzen; *ranraning,* roem, roemend;

n-runing ia, zich beroemen.

Ranminat, alleen in moeda *ranminat,* sinaasappel.

Ranoe, *n-ranoe, na-f-ranoe,* knabbelen van mais en derg.

Ranoen, *na-ranoen,* winden, opwinden, bijv. *naranoen varveri naä ihi,* koperdraad om den angel winden.

Ranoeng, *n-ranoeng,* knabbelen van mais en derg., zie ook **ranoe.**

Rangit, *n-rangit,* met veel touwen stevig vastbinden; *na-f-rangit,* in de war zijn van touwen of haren.

Rangrangas, tros van vruchten.

Rangrengi, groote vischsoort.

Raran, *n-raran,* bij het vuur houden; *na-f-raran jafoe,* zich warmen bij het vuur.

Rari, *rari-n,* de lies aan den achterkant.

Rasan, tienduizendtal; *rasan isaa,* tienduizend.

Rassi, *n-rassi,* met de vingers optrekken van oogleden, neus, enz.; *n-taha rassi,* idem; *niroe-n natrassi,* een wipneus hebben; *n-ka-b-rassi, n-ka-m-rassi,* krabben met de nagels, ook van katten.

Rata, bunzing.

Ratat, *na-b-ratat,* veel vrucht dragen; *daöet nabratat nmaa,* de regen komt opgezet.

Ratat, in *karatat,* hoog; zie ook **ratta.**

Rati, *rati-n,* zweet, zweeten.

Ratta, het Noorden, boven, als de spreker daar niet is; *inratta,* daar in het Noorden, daar boven; *n-ratta,* naar boven gaan, naar het Noorden gaan, in Noordelijke of bovenwaartsche richting zijn, maar altijd van den spreker af; *ratta-n,* het bovenste van iets, de bovenkant van; *vara rattan,* de bolle kant van, maar bol genomen in den meest uitgebreiden zin, zoodat men ook bijv. bij een tafel van *vara rattan* kan spreken; als een prauw overhelt, is het hoogst liggende deel de *vara ratta* of *vara rattan; titi-n rattan,* het bovenste van iets; *n-fa-rattan,* bij het vellen van een boom kappen aan den nog niet bekapten kant.

Ratoe, koning.

Ratoet, honderdtal; *ratoet isaa,* honderd; *faratoet-isaa,* honderd maal.

Raoe, *na-s-raoe,* met den voet stevig over den grond schuren.

Raöe, groote eetbare schelpdiersoort.

Raöet, stal, hok.

Rav-, voor telwoorden in de beteekenis van dag; *ravteloe,* over drie dagen; *ravteloen injai,* vóór drie dagen.

Ravas, *na-k-ravas,* zwak zijn van lichaam.

Ravin, in *inravin,* gisteren.

Ravit, jas, kleed, baadje; *kada ravit,* kleederen.

Ravoet, *n-ravoet,* trekken.

Rawan, roest; *na-rawan,* roesten.

Rea, *rea-n,* voorhoofd.

Rea, *n-rea,* zien; *n-si-rea,* ziende zijn, niet blind zijn, kunnen zien.

Rea, *n-rea,* de maandstonden hebben.

Rea, *na-f-rea,* vermoeid zijn; *farea,* moeite, vermoeidheid.

Rea, *na-b-rea,* niet gaar zijn van gepofte broodvrucht of pisang; *n-fa-b-rea,* half gaar poffen.

Reak, *na-reak,* gebukt gaan onder, *nareak ni ahir,* zij gaat gebukt onder haar draagmand.

Real, blik, als stofnaam en als voorwerpsnaam.

Rean, huurprijs, loon; *n-rean,* in dienst hebben, in huur hebben, loon betalen aan, huur betalen voor; *rarean,* loon, huurprijs.

Reat, *n-reat, n-ba-k-reat,* binden zooals men de onderdeelen van huizen en prauwen bindt; *bakreat,* bindsel; *n-reat,* versieren; *bareat,* versiering, tegenharta betaald aan de familie van den jongen.

Reba, *reba-n,* sterkte, kracht; *ngrebat,* sterk, krachtig, hard; *na-ng-rebat,* sterk, hard zijn; *n-fa-ng-rebat,* versterken, zijn best doen, zijn kracht inspannen, zich tegen pijn verzetten.

Rebak, *n-rebak,* stutten.

Reboe, *reboe-n,* voorouder of afstammeling in den 5den graad.

Reda, *n-reda,* alleen in de uitdrukking: *moetii aöek, mewal oa vekka oereda roak moe fenga,* ga maar, als je terugkomt zal ik je eten opscheppen, waarmee men een jongen wegstuurt, die ongehoorzaam is.

Refa, vaam; *ref'saa, ref'roea,* één, twee vaam; *ref'teran,* meer dan een vaam; *n-refa,* vademen.

Refi, *n-refi, n-ka-m-refi,* ontdoen van de zijbladeren van palmbladeren; *na-b-refi, na-t-refi,* zich scheiden van de hoofdnerf.

Reka, vezels die overblijven, als het vleesch van den sagopalm is uitgewrongen.

Reka, *na-b-reka,* kortademig zijn van het hoesten; *breka,* hevige hoest; *na-b-laan rakreka,* hevig hoesten.

Rekat, *n-rekat,* aan de kook zijn; *na-s-rekat, na-k-rekat,* zich kronkelen van een geslagen slang.

Rela, *rela-n,* keel, hals; *kakeat-rela,* halsband.

Relak, *na-k-relak,* doorgebogen zijn van een boomstam, ook van de nok van een dak.

Relak, zie **relat.**

Relat, pees van een boog; *n-relak ni voehoer,* zijn boog van een pees voorzien.

Relat, *na-k-relat,* dorst hebben.

Rena, *rena-n,* moeder, moederszuster, vrouw van vaders broer.

Renar, *n-renar,* hooren; *n-renar n-talli oa,* hij staat onder uw gezag; *na-f-renar,* kunnen hooren, niet doof zijn.

Renga, *n-fa-renga,* nest maken voor, voor kippen; *rengan,* vogelnest.

Rengan, zie **renga.**

Rengat, *n-rengat, n-ka-m-rengat,* van elkaar scheiden van aardvruchten van denzelfden tros; *na-b-rengat,* van elkaar gescheiden zijn van die aardvruchten.

Rengi, *n-rengi,* snij- of schilderwerk aanbrengen op; *rangrengi,* snijwerk, figuren.

Rera, *n-rera, n-ka-m-rera,* alle boomen, die ergens staan omkappen, alle menschen dooden, die ergens zijn; *n-af'rera,* idem, doch met meer nadruk op kappen; *aa rareran,* klein hout.

Resan, aambeeld.

Resi, *n-resi,* met het kapmes uitsteken, zooals het vleesch van een kokosnoot; *na-b-resi,* uitgestoken zijn; *rasresin,* het mes of

de bamboe waarmee men steekt.

Ressan, in *maressan*, peperstruik, peper, gepeperd.

Retan, droog liggen van het rif: *meti retan*.

Reti, *na-k-reti*, vastzitten van een prauw, vastzitten op, ledig zijn van een put, van vaatwerk; *kiretin*, ondiep; *n-fa-k-reti*, op het droge leggen, droog maken; *n-reti*, in uitdrukkingen als *n-en'reti*, leegdrinken; *n-taa reti*, leeg trappen; *n-taa reti boeboel*, een plasje leeg trappen; *n-reti vaha*, het kielwater geheel wegscheppen.

Reti, *na-f-reti*, spannen; *faretin*, het toestel voor het spannen van de geïkatte draden.

Retin, zie **reti**.

Retta, in *faretta*, bestuur; regeering; *n-fa-retta*, besturen, regeeren; *ni faretta vavan*, zijn bestuursgebied, zijn onderdanen.

Reva, *n-reva*, doen overhellen; *na-t-reva*, schuin staan, achteroverleunen, overhellen; *n-ka-m-reva*, half door doen breken, zóó dat de deelen niet van elkaar gescheiden worden; *n-ka-m-reva minak*, aanleggen met het geweer; *na-b-reva*, tegen den grond liggen van gekapt hout; *r-si-reva*, worstelen;
n-ban'ngareva, onvast loopen van kinderen.

Revang, *n-revang*, een boom doen vallen naar den tegenovergestelden kant als waar hij heen helt.

Rewa, ketting, zooals van horloge.

Ria, hooggras, alang-alang.

Riak, *n-riak*, opzij duwen van struikgewas, van menschen, met duim en wijsvinger de haren uiteendoen om te luizen; *n-ka-m-riak*, zoo uit elkaar duwen van wat steviger is, bijv. de latjes van *ilari* of *javira*; *na-i-riak*, zoo uiteen geduwd zijn; *r-si-riak oeloer*, elkaar luizen; *n-riak oeloe*, luizen vangen.

Rian, *na-b-rian*, bewonderen, schrikken, verwonderd zijn; *brian*, aanstonds, plotseling; *brian*......... *brian*, nu eens...... dan weer; *n-fa-rian*, doen schrikken, doen verwonderd staan; *affa farian*, iets verwonderlijks.

Riat, *n-riat*, tot iets bewegen, aansporen; *riat* achter werkwoorden geplaatst beteekent kunnen; *wol nsikat riat*, hij kan het niet beuren; vgl. **rikat**.

Rida, *rida-n*, viereltje van citroenen, enz.; *n-rida*, in viereltjes breken, of pellen van citroenen, sinaasappels enz.

Rida, *na-s-rida*, schrijnen van wonden bij aanraking met bijv. zeewater; *na-fa-s-rida*, doen schrijnen; *na-t-rida*, huilen.

Ridin, heestersoort; aftreksel van bladeren wordt gebruikt tegen kinderkoorts.

Ridin, koude, koud; *n-fa-ng-ridin*, koud maken, vooral in hocuspocus-beteekenis; *radridin*, koude, koud.

Rifan, *na-s-rifan*, stoffig zijn.

Rifoe, samengebonden tros; *na-rifoe*, in trossen samenbinden.

Rihi, oorlog; *r-ot'rihi*, oorlogvoeren; *rih'ralin*, vijand, tegenpartij; *ngrihi*, zaak, perkara, *na-ngrihi*, spreken; *n-fallak ngrihi*, een zaak bespreken.

Rii, *n-rii*, opzij duwen, over doen hellen; *na-t-rii*, scheef staan,

overhellen van boomen, huizen enz.; *na-k-rii*, een soort jodelen; *lera nabrii*, de zon helt over, d.w.z. het is na den middag; *n-rii ia*, opzij gaan, uit den weg gaan.

Riit, *n-riit*, schuld op een ander laten overgaan, schuld door een schuldenaar laten betalen; *n-riit ia*, iemand ergens uitwerken bijv. door afbetaling.

Rika, *na-k-rika*, gebonden zijn aan een touw; *n-fa-k-rika*, aan een touw binden, een touw binden aan; *fakrika*, een touw waaraan iets gebonden is.

Rikan, *na-rikan*, minachten, minachtend spreken over, afkeuren.

Rikat, *n-rikat*, overhalen, aansporen; *rikat* achter werkwoorden geplaatst heeft de beteekenis van kunnen, bijv. *n-sikat rikat*, hij kan het beuren; *wol newal rikat ia*, hij kan niet meer terug komen.

Rikit, *na-b-rikit*, reeds weer bij krachten zijn, van vrouwen, die gebaard hebben, of ook van zieken.

Rima, alleen in *noeoer rima*, kopra.

Rinin, *n-rinin*, besprenkelen.

Rira, bez. vnw. 3de pers. mv., hun, haar.

Risi, *n-risi*, tusschen duim en wijsvinger nemen van kleine dingen.

Riti, koper; *minak riti*, kanon; *rit'angar*, koperen armband.

Ritit, *na-b-ritit*, in knop zijn van pisang; weer op krachten zijn van een kraamvrouw.

Ritlalawan, postelein; dik koperdraad, voor beenringen gebruikt.

Rivas, boomsoort met eetbare vrucht, djamboe.

Rivoen, veel, velen; *rivoen isaa*, duizend; *rivoen iroea*, tweeduizend; *farivoen*, dikwijls; *ravrivoen*, met velen tegelijk, ieder veel.

Rivoet, *n-rivoet*, spannen, stellen van klemmen.

Roa, *roa-n*, blad; *na-f-roan*, opnieuw bladeren krijgen; *aa roan*, geneesmiddel, vergif.

Roa, *roa-n*, afstand; *raroa*, ver; *n-fa-roa ia*, zich op afstand houden.

Roa, *na-b-roa*, dorst, hebben; *na-b-roa ia*, idem; *n-fa-b-roa*, dorst doen lijden; *baroa*, dorstig.

Roak, reeds, gedaan, af; *roak rouk*, af, gedaan, op; *wahoel roak*, niet meer, er is niets meer; *wol af'isaa roak*, er is niets meer.

Roak, *na-f-rouk*, goed verzorgen van zaken, of eigen lichaam; *froa-n*, zorg; *oa wol froam moe affar*, gij hebt geen zorg voor uw spullen.

Roal, zee, zeekant als de spreker daar niet is; *n-roal*, *na-roal*, zeewaarts, in zeewaartsche richting van den spreker af; *n-tii roal*, naar zee gaan visschen.

Roat, *n-roat*, afbijten.

Rodin, honderdduizendtal; *rodin isaa*, honderdduizend.

Rofoek, *n-rofoek*, van korrels ontdoen van mais, rijst enz.; zie **rofoet**.

Rofoet, *n-rofoet*, met gesloten hand schuivend aftrekken, afdoen van bladeren, vruchten, maiskorrels enz.; *n-ka-m-rofoet*, idem; *na-b-rofoet*, *na-k-rofoet*, afvallen van rijpe vruchten en bladeren; *na-f-rofoek*, korrels

van maiskolf doen; *na-s-rofoek*, langs iets naar beneden wrijven; *nifa-n rabrofoet*, zijn tanden vallen uit.

Roka, *roka-n*, klein stukje van visch of vleesch; ook *rakroka*; *n-roka*, in kleine stukjes snijden van visch of vleesch.

Rol, zie **roal**, waarvan het een afkorting is.

Romak, *n-romak*, *n-fa-romak*, met velen omringen.

Romang, *n-romang*, met de vlakke hand inwrijven.

Ronan, een aardvruchtsoort, Mal. kaladi.

Rongoen, *n-rongoen*, verfrommelen; *na-b-rongoen*, *na-t-rongoen*, verfrommeld zijn; *n-rongoen ia*, ineenkrimpen van kou.

Rora, *n-rora*, slaan met stuk hout of iets derg., vooral fijnslaan van bladstengels tot touw, enz.; *n-ka-m-rora*, in de bedreiging: *oekamrora waham*; *na-b-rora*, van boven af in stukken vallen.

Rosa, *n-rosa*, *na-rosa*, half gaar zijn.

Rosak, *na-b-rosak*, bewrijven, inwrijven; *n-ka-m-rosak*, alleen in de bedreiging: *oekamrosak waham*, ik zal je met het gezicht in het zand wrijven.

Rossi, *na-k-rossi*, schurft hebben; *krossi*, schurft.

Rotoek, *na-rotoek*, tegemoet gaan van komenden; *n-ban'koerotoek*, idem; *na-b-rotoek*, te voorschijn komen.

Rotoet, in *maroemat na-b-rotoet*, het halssnoer valt in stukken.

Rova, *n-rova*, bedekken of omringen met doornen enz., om te beletten, dat er gestolen wordt; *ngrova*, allerlei onkruid, struikgewas, rommel, afval, enz.; *na-ng-rova*, vol onkruid staan, vol rommel liggen, onduidelijk zijn, driftig zijn, vertoornd zijn, berispen; *n-fa-ng-rova*, met rommel bevuilen; *na-t-rova*, behangen zijn met het een of ander waardoor men wil aanduiden, dat men niet wil hebben, dat anderen er aan komen.

Rovoe, *rovoe-n*, scherf; *n-rovoe*, *n-ka-m-rovoe*, openslaan van kokosnoot, stuk maken van aardewerk en derg.; *na-b-rovoe*, stuk zijn van idem.

Roea, *iroea*, twee; *faroea*, tweemaal; *raroean*, twee aan twee, telkens twee, ieder twee; *fararoean*, telkens tweemaal, ieder tweemaal; *ikiroea*, slechts twee; *rarroea*, overmorgen; *rarroean injai*, eergisteren; *n-fa-t-roea*, dwars liggen, dwars leggen; *froea-n*, midden; *na-froeang*, half vol zijn.

Roeang, zie **roea**.

Roeat, kleine boomsoort, waarvan het hout gebruikt wordt voor pinnen om prauwen ineen te zetten, de pinnen daarvan, of ook wel van ander hout.

Roeat, vloed, opkomend water; *roeat nngora*, het is vloed; *roeat ndaa*, de vloed komt op.

Roebi, *n-roebi*, hooger maken van een prauw, door er atap of iets derg. op te zetten.

Roeboe, *roeboe-n*, scheut van planten; *na-roeboe*, uitschieten.

Roehoe, *roehoe-n*, ribbe.

Roehoet, *n-fa-roehoet*, kreunen, kermen, zuchten.

Roehoet, kniestuk in prauwen.

Roe'malahir, vloed bij zonsopgang.

Roemang, *n-roemang*, schieten of steken van door anderen aangeschoten wild of visch.

Roemas, in *ramroemas*, niet goed gekookt, niet goed gaar.

Roenak, in *faroenak*, een der planken van de Tan. prauwen.

Roenoek, *n-roenoek*, *na-roenoek*, bedekken met een *roenoet*, zie aldaar; *na-f-roenoek*, stadium van rijpheid van de mangga, waarin de pit reeds hard is.

Roenoet, bladbeschutting der palmen, bijna als zakkengoed uitziend.

Roengat, *n-roengat*, benijden; *n-roengat nifa-n*, tandeknarsen; *na-f-roengat*, kraken bijv. van de schoenen.

Roengoen, *n-roengoen*, een hoek omvouwen; *na-b-roengoen*, *na-t-roengoen*, een omgevouwen hoek hebben; *n-roengoen ia*, ineenkrimpen van kou.

Roeroe, aardbeving; *na-roeroe*, schudden van boomen om er de vruchten af te doen vallen; *na-roeroe ia*, de koorts hebben; *raroeroe*, koorts; *raroeroe ia*, beven, bibberen; *raroeroe aar ia*, vaak ziek.

Roeroe, palmsoort die lijkt op de arekapalm, en waarvan de noten ook gekauwd worden.

Roeroek, zie **roeroet**.

Roeroet, stapel, hoop; *n-fa-roeroek*, op een hoop gooien, bijeenbrengen; *na-b-roeroek*, op een hoop liggen, met veel bijeenliggen.

Roesa, armband van celluloïd.

Roesoe, *roesoe-n*, zijde, kant van.

Roesoe, in *naa faroesa ia*, buiten adem zijn.

Roesoek, *na-b-roesoek*, mager zijn.

Roesoen, plank van een prauw; *n-roesoeng*, bouwen van prauwen; *roesoen etal*, een der planken van de Tan. prauw; *roesoen ilaä*, idem.

Roesoeng, zie **roesoen**.

Roetoen, *na-ng-roetoen*, onduidelijk zijn wegens de duisternis; *ngroetoen*, onduidelijk, niet goed zichtbaar.

Roeoe, *n-fa-ng-roeoe*, boos zijn; *n-fa-ngroeoe noeloe*, boos zijn op; *r-fa-ng-roeoe*, boos op elkaar zijn, twisten, ruzie hebben.

Roeoen, zeekoe.

Roeoeng, *n-roeoeng*, doorslikken van gekauwd eten.

Roeoet, *n-roeoet*, blaffen, aanblaffen.

Roeöet, *n-roeöet*, de vischlijn aanhalen om den angel in den bek van de visch vast te trekken; *n-ka-m-roeöet*, doen breken van een been zoodat het gebogen staat.

Roevat, *n-roevat*, losmaken van gebonden touw, ontbinden; *na-k-roevat*, losgaan, los zijn, ontbonden zijn.

S.

Saa, *isaa*, één, een, iemand, ander, zie spraakk.; *sasaan*, ieder één, één voor één; *fasaa*, eenmaal; *ikisaa*, slechts één; *fasasaan*, ieder éénmaal, telkens éénmaal; *wol isaa*, niemand; *wol af'isaa*,

niets; *af'isaa,* iets.

Saä, rijststamper ,maisstamper.

Saä, *n-saä,* opwachten, opvangen, inhouden.

Saa, *saa-n,* overschot van lappen; *af'saan, maloli saan.*

Saan, zie **saa** en **saat**.

Saat, *n-saat, n-ka-m-saat,* bedr., scheuren; *na-m-saat,* onz., scheuren; *na-k-saat,* openbarsten van de uiteinden van een bamboe, ratelen van den donder.

Saba, *n-saba,* van een lossen ring van touw voorzien; *sabsaba,* die ring.

Sabal, *n-sabal,* stampen met een kleinen stamper; *sabsabal,* die stamper.

Sabang, *n-sabang,* dansen der vrouwen; *snabang,* die dans.

Sabar, alleen in *n-saöe n-sabar,* met de voeten trappelen.

Sabeöe, hoofddoek, hoofddeksel.

Sabit, *n-sabit,* hol uitsnijden.

Sablakki, tamarinde.

Sablean, doel, plan; *n-sa-b-lean,* van plan zijn.

Sabsaboen, erg gescheurd.

Sabsobal, touw waarmee het zeil wordt opgeheschen.

Saboek, *n-saboek,* om de lendenen slaan of binden; *sabsaboek,* datgene wat men om de lendenen slaat.

Saboekoel, pisblaas.

Saboeroe, een bamboestok, die men gebruikt om het noodlot te raadplegen over gestolen of verloren zaken; *r-ot'saboeroe,* aldus het noodlot raadplegen.

Sada, indien; *sada ne,* indien.

Sadaa, buskruit; *sadaa-waan,* tasch.

Sadaloeng, boomsoort, waarvan vrucht en bladeren als groente gegeten worden.

Sadar, *n-sadar,* voor anker liggen, in de haven liggen; *n-ta'sadar,* zoo loopen, dat een wondje aan den voet den grond niet raakt; *n-ban'sadsadar,* op de hielen loopen.

Sadir, *n-sadir, n-ka-m-sadir,* bedr., scheuren; *na-m-sadir, na-k-sadir,* onz., scheuren.

Sadsedoe, zwaard van het weefgetouw, zie **edoe**.

Sahak, *n-sahak,* door oefening leeren; *na-m-sahak,* op goed geluk af iets doen of zeggen; *n-fa-sahak,* idem.

Sahi, *sahi-n,* bovenbeen.

Saï, vooral.

Saïr, vlag, vaandel, wimpel.

Sakal, *na-m-sakal, na-t-sjakal,* met het boveneinde schuin omhoog liggen; *n-sakal,* zoo nederleggen; *na-k-sakal,* iets doen haken, zoodat het in die ligging komt; *n-sakal,* opduwen, zooals van de atap om naar buiten te kunnen kijken; *saksakal,* aan den stamper vastkleven van wat gestampt wordt.

Sakderi, in *n-toeb'sakderi,* niet vlak liggen.

Sakka, *n-sakka,* met de hand omhoog steken, boven op iets leggen, een kind op schoot of armen hebben, oppassen van kinderen; *n-sakka lima-n,* de hand omhoog steken; *saksakkan,* woelige zee; *n-fa-sakka,* leggen boven op; *n-taha sakka,* in de hand omhoog heffen; *n-sakka,* offeren; *sak'vavoeal,* heuveltje.

Sakkan, zie **sakka**.

Saknaa, boomsoort, timmerhout;

aftreksel van vruchten en bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Sakramat, puimsteen.

Saktea, struikgewas met breede bladeren, die worden gebruikt om de uitwerpselen van kleine kinderen weg te nemen, waarvandaan de naam.

Sakoel, *n-sakoel,* afweren; *'saksakoel,* klein schildje.

Sakvavoeal, heuveltje.

Sala, schuld, fout, mis, verkeerd, zonde; *n-sala ni dii,* zijn achterste ontblooten; *ni di natsjala,* half ontbloot zijn van het achterste wegens afzakken van sarong of broek; *n-fa-sala,* veroordeelen, foutief maken; in de war brengen; *wol sala nal,* het kan niet missen.

Salan, bennetje van gevlochten klapperblad, waarin men het eten doet alvorens het in porties te verdeelen.

Salan, in *basalan,* fijn afgewerkt.

Salavakoel, klein schild.

Saling, *n-saling,* in een flesch of ander klein vat gieten.

Saling, in *noeoer salsaling,* een kokosnoot, die geheel alleen aan een tros zit; *nar'salsaling,* een enkele ster in tegenstelling met sterrenbeeld, zie **aling**.

Salir, goot om water te leiden.

Salit, in *na-k-mi'salit, n-fa-dear salit,* onwillekeurige ontlasting.

Saljavak, misschien een woord voor malaria, want men zegt van iemand die geregeld koorts heeft: *saljavak notoe ia.*

Salsaling, zie **saling**.

Salsila, latje, waardoor de onderste rij atap van een dak wordt opgehouden.

Salsola, vischspeer in den vorm van een gaffel.

Saloek, *na-saloek,* met dauw bedekt zijn, bedauwd zijn; meestal zegt men *nasaloek nalla.*

Saloekjebar, kleine boomsoort.

Salvia, bloemkolfscheede van kokospalmen.

Salwaa, opeenhooping van bloed bij de kraamvrouw.

Saman, *n-saman,* op het droge trekken van een prauw.

Samir, de vier hoekpalen van het middendeel van een Tan. huis.

Samsoemar, uiterste punt van een kaap.

Sana, *sana-n,* tak, zijweg, zijtak van rivier; *sansanan,* veel takken hebbend.

Sanan, zie **sana**.

Sanewa, een propje touw of iets derg., dat men in een etterbuil steekt om open te houden.

Sangal, heestersoort.

Sangal, *na-t-sjangal,* sissen van water in het vuur.

Sangatoeoer, *n-sangatoeoer,* knielen.

Sangil, alleen in *rahan bongil sangil,* het Zuiderkruis.

Sangir, helft van een sirihblad; *n-sangir,* in tweeën scheuren van een sirihblad.

Sangiti, *n-sangiti,* op de teenen staan; *n-ban'sangiti,* op de teenen loopen.

Sangitil, *n-sangitil,* hurken.

Sanglii, heelemaal.

Sangsengoer, heestersoort.

Sangsoengoe, heestersoort met doornachtige vrucht.

Sangsoengoen, pen om ergens in te steken.

Sara, *n-sara*, meten, eerbiedigen; *snara, sarsara*, maat, meter.

Sarat, *n-sarat*, diep liggen van een prauw.

Sari, tuinhuisje, hutje.

Sariba, dolkmes, kris.

Saring, een palm die lijkt op den arekapalm, en waarvan de noot ook gekauwd wordt.

Sarnaa, *n-sarnaa*, om het langst onder water blijven, ook als Godsoordeel; van *n-sara naa-n*, den adem meten.

Sarnaat, kortademigheid, afleiding zie vor. woord.

Sarovan, den heelen nacht door.

Sarsara, buitenbritsen op een vlerkprauw.

Sarsaroet, soort kolipalm.

Sarserit, in *n-sïik sarserit*, scheel kijken, scheel opzij zien.

Sarsoeroen, kokosnoot met nog heel jong vruchtvleesch.

Saroet, *n-saroet, n-ka-m-saroet*, bedr., scheuren van kleine scheurtjes; *na-k-saroet, na-m-saroet*, onz., aldus scheuren.

Sasawar, soort zeewier, dat men gebruikt om katoendraad lenig en sterk te maken.

Sasean, waaier om het vuur aan te waaien.

Sasiwar, een bamboe waarmee men torenschelpen steekt.

Sassak, *n-sassak*, alleen in *koemal naflaa sassak*, langzaam zeilen.

Sassan, *n-sassan, n-ka-m-sassan*, losmaken van wat kleeft; *na-k-sassan*, loslaten van wat kleeft, afschilferen van de huid, ontvellen.

Saöe, alleen in *n-saöe n-sabar*, trappelen met de voeten.

Saoer, *n-saoer*, sloffen, met de voeten over den grond schuren.

Savak, *n-savak*, meten van inhoud; *snavak, savsavak*, inhoudsmaat.

Savar, *n-savar*, uiteentrekken van katoen om ze te pluizen.

Savar, *na-k-savar*, druipen van hars, ook van den neus.

Savar, *n-savar*, fluiten.

Savat, *n-savat*, meten; *snavat*, maat, meter.

Savi, en ook *savsavi*, bijl.

Savloehoe, onderdeel van Tan. prauw, *belan* of *koemal*.

Savsavi, of ook *savi*, bijl.

Savtera, het verdeelde.

Savoer, golf die over den boeg komt; *savoer ndatta*, de zee slaat over den boeg; *n-savoer*, voor zich uit gooien met beide handen van water, zand, enz.; bijv. *n-savoer vaha*, aldus het kielwater hoozen.

Sawan, *na-sawan*, pap van aardvruchten bereiden; *sasawan*, zulke pap.

Sawasa, koper, brons.

Sbingar, geweer.

Sboean, eetbare schelpsoort.

Sboeanwattan, eetbare schelpsoort.

Sdai, klein windmolentje van klapperblad gevlochten, zie **dai**.

Seak, in *maseak*, verlangen, begeeren, hartstocht; *n-maseak, na-m-seak*, verlangen, begeeren.

Sean, zie **ean**.

Sear, draagbaar van bamboe.

Sedoe, ongebr. voor **edoe**; *sadsedoe*, zwaard van het weefgetouw.

Sefa, boomsoort, timmerhout.

Sefat, krabsoort.

Seka, *n-seka*, bijeen harken van bladeren enz., ook van het krabben der kippen, kleine paadjes maken om het vuur te beperken

bij tuinbranden, of om te jagen; *sakseka,* zulk een paadje.

Sekan, bloeiwijze der palmen.

Sekoer, *na-m-sekoer,* hikken; *msekoer,* de *hik; na-m-saksekoer,* hevig snikkende huilen.

Sena, *n-sena,* verlaten van een ziekte of schuld, die iemand verlaat.

Sengal, mosselschelp.

Sera, sagokoek.

Sera, eiland Sera ten Westen van Jamdena.

Seran, Ceram, Ceramsch, Cerammer.

Seravoetoe, gevlochten arm- of beenbanden van lontarblad.

Serawaï, groote vischsoort.

Seri, in *sarseri,* dichtbij; *n-fa-seri,* dicht zijn bij.

Serit, *n-serit,* scheelkijken, scheel zijn; *mat'serit,* scheel, scheele; *n-siïk sarserit,* hij kijkt scheel opzij.

Sesa, *n-sesa,* verschuiven van ankersteen; *n-ban'sesa ia,* trekkebeenen; *na-t-sjesa,* van zijn plaats gaan van draaiende tol.

Sesar, *n-sesar,* in horizontale richting kappen; ook in: *koemal tain nsesar tahat,* de kiel alleen van de boot raakt het water; *n-ka-m-sesar,* rakelings over iets heen werpen; *n-ba-k-sesar,* rakelings over iets heen gaan.

Seti, *n-seti,* hinken, ook gezegd van mannendans; *n-ban'satseti,* hinken.

Sevoe, *n-sevoe,* hengelen; *savsevoe,* hengel; *na-k-sevoe,* zich weer oprichten van een gevallen boom, zie **evoe.**

Sewal, in *sasewal,* zeer, doch alleen bij sommige bijv. nw. of werkw., bijv. *ngarlin'sasewal,* zeer stil; *n-ma-lola sasewal,* zeer recht zijn.

Siak, *n-siak,* heel vroeg in den morgen al eten.

Sian, slecht, niets waard, bedorven; soms: *sasian; n-fa-sian,* bederven, slecht maken, vernielen, kapot maken; *n-fa-sian naran,* of *n-fallak sian ia,* iemands naam bekladden; *n-ot'sian jaä,* hij heeft me slecht behandeld, onrecht aangedaan; *kasian,* arm.

Sibar, *n-sibar,* in *af'amtahan nsibar voean,* het eten zit hem tot in de keel, misselijk zijn, slechte spijsvertering hebben.

Sibarjahat, dunne palmsoort, waarvan het vleesch ook geklopt wordt bij gebrek aan sago.

Sibi, prop, stop; *n-sibi,* dichtstoppen, kurken, stoppen van prauwen; *snibi,* prop, stop; *n-ka-m-sibi,* ruw ergens in stoppen, *sabsibi,* breeuwsel;

n-sibi n-sokoet, gulzig eten.

Sibil, wrong van het haar; ook *sabsibil; n-sibil,* in een wrong leggen.

Sibitin, heestersoort; aftreksel van de bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Sidang, *n-sidang,* in tweeën splijten van boomen; *sadsidang,* een in tweeën gespleten boom.

Sidoek, *n-sidoek,* verdeelen, aanstellen; *n-taha sadsidoek,* nemen naar keus.

Sifoet, kleine vischsoort.

Sihi, pandanussoort.

Sihi, *n-sihi,* een gaatje in hout of bamboe wijder maken met een gloeiend ijzer; *na-t-sjihi,* sissen van water in het vuur, zingen

van kokend water.

Sihit, *n-sihit*, in *koemal naflaa ma nsihit*, heel vlug zeilen; van menschen: *naflaa sasihit*, als men naar de tuinen gaat in allerijl terugkeeren, omdat men zich ziek gevoelt.

Sii, *isii*, negen; *fasii*, negenmaal; *sasiin*, negen aan negen, elk negen; *fasasiin*, elk negenmaal, telkens negenmaal; *ikisii*, slechts negen.

Siik, *n-siik*, kijken, bekijken, kijken naar.

Siit, *n-siit*, opensnijden.

Sikan, in *saksikan*, kozijn.

Sikar, *n-sikar*, in *nsikar oeloen*, het hoofd van een slapend kind met doeken omringen.

Sikat, *n-sikat*, opheffen ook fig. verheffen tot een waardigheid; *n-sikat ia nleal orang kaja*, hij stelde hem aan tot orang kaja.

Siklalawar, legendarische slang met slagtanden.

Sikoe, zwemkrab.

Sikoe, *n-sikoe*, dragen aan of doen aan den bovenarm.

Sikoe, *n-sikoe*, raadseltjes opgeven; *saksikoe*, raadsel.

Sila, *n-sila*, repareeren van een dak; *salsila*, stukken atap om een dak te lappen, ook het latje, waarop de onderste rij ataps rusten.

Silalin, in *Farak-Silalin*, de twee Zuidelijkste sterren van den Centaurus.

Silkaa, een wijde pas; *n-silkaa*, groote pas nemen, overschrijden, fig. overslaan; *silkaa-waan*, drempel.

Simodar, boomsoort met heel zacht hout, wordt voor doodkisten gebruikt.

Sina, China, Chinees, Chineesch.

Sinak, *n-sinak*, stoppen; *sansinak*, wat in de oorlel gestopt wordt om ze open te houden.

Sinir, *n-sinir*, zenden van personen, gebieden, aanzoeken, ook vrijen, en in dit laatste geval zegt men *n-sinir ven*; *sansinir*, gezant, gezondene.

Sinoeoen, een weefsel dat de mannen om het bovenlijf droegen.

Singjaa, *n-singjaa*, opruimen, schoonmaken van weg of kampong, of erf.

Singlifit, *n-singlifit*, twee dingen aaneenbinden, zooals men dat doet met klappernoten, maiskolven; *singlifit*, de aan elkander gebonden voorwerpen.

Singvoeöet, knoop in een touw; *n-singvoeöet*, een knoop leggen.

Sira, zout; *n-sira*, inzouten, zouten; *sarsiran*, zoutig, zilt, brak.

Siran, zie **sira**.

Siri, onderste uiteinde van een dak.

Siri, *n-ka-siri*, vies zijn van, afkeerig zijn van.

Siri, *n-siri*, beloven en niet uitvoeren.

Sirik, *na-sirik*, *n-fa-sirik*, *n-ka-m-sirik*, *n-ba-k-sirik*, steken tusschen, en daarvandaan steken in van een mes in de scheede, daar een Tan. scheede bestaat uit twee plankjes.

Siroe, *n-siroe ia*, zich uit den weg maken; *m-siroe oa*, pak je weg.

Sisi, *n-sisi*, met saus begieten.

Sisi, in *n-sisi eli*, een liaan in den bovenrand van een mand bevestigen.

Sisik, *n-sisik*, alles wegstelen; van

een vrouw die veel *dodoe's* gehad heeft, zegt men: *nsisik ahoe ralan.*

Sisin, mat van pandanus- of lontarblad.

Sisir, kam; *n-sisir,* kammen; *n-sisir oeloe-n,* zijn haren kammen.

Sislaoe, armband van marmerzuilschelp, die *kaban* genoemd wordt.

Sita, kat; *sit'oeloer,* verwilderde kat; *n-sita,* de kat roepen.

Sitana, vinger- of teenring.

Sivit, in *savsivit keï,* en *savsivit ngeljaa,* twee verschillende planken van een Tan. prauw.

Sivivit, een boschgeest, die kinderen meevoert door de lucht, van **vivik.**

Sivoel, *n-sivoel, n-ka-m-sivoel,* den vinger in een opening steken; *na-k-sivoel,* alleen in *mata-n naksivoel,* oogenblikkelijk verblind zijn door een slag op het oog; *noeoer matan naksivoel,* open zijn van het kiemgat van een klapper.

Siwiti-siwati, kleine vogelsoort.

Skati, anker.

Skoetan, boomsoort.

Slafoen, kleine vogelsoort.

Slarnangat, kiekendief, vogelsoort.

Slaroe, mais.

Slaroe, eiland ten Zuid-Westen van Jamdena.

Slavar, breed en plat.

Slavat, gevlochten handfuik.

Sletarjaha, groote leguaansoort.

Sloda, kleine vischsoort.

Sloebi, windveer, overstek; *sloebi janan,* de pinnen waarmee de *sloebi* aan het dak vastzit.

Snain, misschien.

Snaki, een rij atap op het dak van boven naar beneden.

Snara, toestel om het garen op te spannen voor het ikatten.

Sneti, groote vischsoort.

Sniir, platluis, die zich met den kop in de huid werkt.

Snoban, strandwortelboomsoort.

Snoean, passen in.

Snoeloen, gevlochten beenband, als teeken dat men iemand gesneld heeft.

Sngaat, soort pijl.

Sngaat, wild vleesch tusschen de teenen.

Sngera, steenen bakoven voor sagokoeken; *snger'kaan,* idem.

Sngiar, kleine gevlochten vischfuik.

Sngitil, groot soort alang-alang.

Sngoeran, kleine vischsoort; sterrenbeeld: de Phoenix.

Soak, *n-soak,* buigen van hoofd of lichaam; *n-soak ia,* zich buigen; *n-soak oeloe-n,* het hoofd buigen; *n-ka-m-soak,* met het gezicht tegen den grond drukken; *na-t-sjoak,* met het boveneinde schuin naar beneden liggen; *n-ban'sasoak ia,* krom loopen.

Soba, *n-soba,* offeren, vervloeken; *n-fa-soba,* vervloeken, bidden, smeeken; *sabsoba,* offer; *snoba,* idem; *mela-snoba,* de offeraar; *n-ear n-soba,* erg verwenschen.

Sobak, *n-sobak,* met gevouwen handen biddend omhoog kijken.

Sobal, *n-sobal,* spannen van een boog.

Sodak, groote lepel om mee op te scheppen.

Soï, *n-soï,* dansen der vrouwen; *sasoï,* die dans.

Soï, in *wol ning masoï,* ik heb er

geen zin in, ik houd er niet van.

Sokka, *n-sokka*, wrijven, bestrijken, masseeren, vijlen van de tanden; *sokka*, steensoort, waarmee de tanden gevijld worden; ook wel *saksokka; nitoer rsokka ia*, in ziekten door geesten behandeld worden; *nif'saksokkan*, gevijlde tanden.

Sokka, doornige struik.

Sokkan, zie **sokka**.

Sokki, uitroep van verwondering, van bewondering, van verontwaardiging; *lolin sokki*, dat is toch mooi! *nmaa lo sokki*, hij komt immers al.

Sokoet, *n-sokoet*, *n-ka-m-sokoet*, een lang voorwerp in iets anders stooten; *na-t-sjokoet, na-k-sokoet*, in iets anders geschoten zijn, bijv. van speerpunt in schacht; *ea-n naksokoet*, hij verstuikt zijn voet; *n-sibi n-sokoet*, gulzig eten; *saksokoet*, stok waarmee men de *laroe* stampt voor den palmwijn; *minak ni saksokoen*, laadstok.

Sokoen, zie **sokoet**.

Sola, in *salsola*, vischspeer in vorm van gaffel.

Sola, *n-sola*, bekijken, nagaan wie of wat de beste is of het beste iets doet, op afstand kijken of iets recht staat; *salsolang*, waterpas.

Solal, vischsoort.

Solal, *n-solal*, glijden, niet vast zitten van een ring, verschuiven; *salsolal*, glad; *n-fa-solal*, polijsten, glad maken; *n-ta'solal*, uitglijden.

Solang, *n-solang*, op afstand iets bekijken of het recht staat; *salsolang* waterpas; zie ook **sola**.

Solat, *n-solat*, op het doel van de reis aandraaien van vaartuigen.

Soli, *n-soli*, over den grond doen slepen, in den oorlog den vijand verjagen en achtervolgen; *nasoli*, vegen; *na-soli ni soehoet verin jaä*, hij heeft me aangestoken; *nasoli ni sala ven isaa*, hij schuift zijn schuld op een ander; *n-taï soli ia*, het viel rakelings langs hem af; *salsoli*, veger,

Soling, *n-soling*, aantrekken van vischlijn.

Somalaï, paradijsvogel.

Somar, *n-somar*, dansen van vrouwen; *snomar*, die dans.

Somoet, *n-somoet*, met de beide handen bijeen nemen; *samsomoet*, met beide handen bijeen.

Songa, *n-songa*, achtervolgen, maar alleen van groote visschen, die een school kleine achtervolgen; *snonga*, zoo'n vervolging als er ook nog roofvogels bij komen.

Sorat, *n-sorat*, trappen op, met de voeten iets bevuilen; *n-ka-m-sorat*, trappen op een mensch; *n-taa sarsorat*, met de voeten betrappelen.

Sori, spatel, roerspatel.

Sori, *na-t-sori*, om een der uiteinden gedraaid zijn; *n-ot'sori*, zoo doen draaien.

Soroe, blaasbalg.

Soroe, *n-soroe*, totaliseeren, overal zijn; *n-fa-soroe*, idem; *sarsoroe*, ineens door, volledig; *n-ot'soroe*, afmaken.

Soroefraik, heel zware wind, storm.

Soroe-jafoe, bamboe waarmee men

het vuur aanblaast.

Soroek, *n-soroek,* wannen, met de wan heen en weer schudden; *sarsoroek,* wan.

Sossa, *n-sossa,* iets met vuile dingen in aanraking brengen; *n-sossa ia,* in vuiligheid gaan liggen; *n-ka-m-sossak,* met de hand schoonwrijven.

Sossing, *n-sossing, n-ka-m-sossing,* met een mes de huid van bamboe of gaba-gaba schrappen; *slaroe sasossing,* jonge mais, die nog met een mes van de kolf wordt geschrapt.

Sossir, *n-sossir,* afschampen; *n-ka-m-sossir,* doen afschampen.

Sovoe, *n-sovoe,* soppen; *savsov'jafoer,* wijsvinger; *savsovoe,* zout met peper gemengd, waarin men al etend de visch sopt; *nahin savsovoen,* gestaald mes.

Sovoen, zie **sovoe.**

Srabat, *n-srabat,* twee planken met touwen bijeen trekken, of met touwen een prauw weer in het gelid trekken; *sarabat,* de prauw of de planken die zoo gebonden zijn.

Srafan, vischsoort.

Srean, vischsoort.

Sroeki, de gehoornde koffervisch.

Sroeoe, vischsoort.

Soe, *n-soe,* heel zacht fluiten, heel zacht veesten.

Soear, *n-soear,* opzij schuiven; *n-soear ia,* opzij gaan; *na-t-sjoear,* opzij geschoven worden.

Soeat, *n-soeat, n-ka-m-soeat,* met mes of parang dwars in den grond steken, en er zoo iets uit halen, ook in iets anders dan grond; *sasoeat,* de pokken; *sasoeat wear,* de waterpokken.

Soeat, *n-soeat,* bij het weven figuren maken met den inslagdraad.

Soebit, honigvogeltje.

Soebit, in *wahan sabsoebit,* een heel mooi gezicht hebben.

Soebitnanan, kleine boomsoort; aftreksel van de bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Soeboe, soort mand van sagoblad, waarin de geklopte en gewasschen sago verpakt en bewaard wordt.

Soefa, worm op het rif.

Soefak, *n-soefak, n-ka-m-soefak,* de beide handen tegen elkaar wrijven, iets tusschen de beide handen wrijven.

Soehoek, zie **soehoet.**

Soehoet, kwaal, ziekte; *ni soehoet,* een kwaal hebben; *na-m-soehoek,* vaak ziek zijn, ziekelijk zijn.

Soeï, alleen in *kedda soeï,* een heel klein beetje.

Soeka, vischsoort.

Soeka, *n-soeka,* achteruit doen gaan, terugbewegen, teruggeven; *n-soeka ia,* achteruitgaan, in achterwaartsche beweging zijn; *na-t-sjoeka,* teruggestooten worden van prauwen; *n-fa-soeka,* naar beneden laten.

Soeka, zie **soeta.**

Soekat, *n-soekat,* terugnemen, teruggeven, kleiner maken van huis of prauw, van ouderdom kleiner worden.

Soela, spintoestel; *soel'veli,* korfje, waarin de katoen gedaan wordt; *soel'kaan,* de klos van het spintoestel.

Soela, zeeworm, *soela nleka,* de tijd dat de zeeworm geraapt wordt, d.w.z. de kentering tus-

schen West- en Oostmoesson.

Soelaar, walvisch, waarvan de vinnen boven het water uitsteken, als hij aan de oppervlakte zwemt.

Soelang, zeer groote vischsoort.

Soelbaar, ijsvogeltje.

Soelfaan, zeer groote vischsoort.

Soelmaal, groote roode miersoort.

Soema, reigersoort; *soem'oar,* een andere soort.

Soemar, *soemar-an,* lippen, mond, wil, bevel; *soemar-an roeloen,* snor; *soemar siit,* hazenlip; *soemar-an blawat, soemar-an sian,* een grooten mond hebben; *soemar batbitin,* ijlen in koorts.

Soengar, vischsoort.

Soengar, *n-soengar,* bijv. in *sanan rsoengar teri ma dekka aa nsoet'lanoeoen,* de takken steken uit, zoodat de stam den grond niet kan raken, van een gevallen boom.

Soengoe, *n-soengoe,* steken, insteken, doorsteken, aanwijzen; *sangsoengoen,* pen die ergens in gestoken **wordt,** ook de Tan. sleutel, grendel enz.

Soengoen, zie **soengoe.**

Soerak, *n-soerak,* opdragen, inlichten, aanbevelen, kapittelen; *nsoerak, sarsoerak,* opdracht, afspraak; *r-si-soerak ira,* een afspraak maken.

Soeran, kruik.

Soerat, brief, boek.

Soerat, in *sarsoerat,* vlam op hout.

Soeroek, klewang.

Soeroen, in *noeoer sarsoeroen,* jonge kokosnoot, waarvan het vleesch nog heel zacht is.

Soeroet, *n-soeroet,* van onder naar boven steken; *n-si-soeroet,* manier van vrijen, waarbij de jonge man onder het huis staande de jonge vrouw door den vloer heen tracht aan te raken.

Soesan, *n-soesan,* in orde brengen, ook van perkara's.

Soesbaboer-ngangiar, heestersoort, waarvan blad op vuile wonden gelegd wordt.

Soesdakdokoen, schelpdiersoort.

Soesraboe, kleine vischsoort.

Soesoe, borsten van man zoowel als van vrouw; *soesoe matan,* tepel; *soesoe rahan,* melk; *n-soesoe,* de borst geven aan, zuigen; *n-fa-soesoe,* doen rijpen, van zweren.

Soesoe, *soesoe-n,* hoek.

Soesoeblawat, schelpdiersoort.

Soesoedirin, kleine vogelsoort.

Soeta, *n-soeta,* nederdalen, afdalen; *n-fa-soeka,* doen nederdalen, nederlaten, afladen;
moe satsoeta wen injai roak, je hoeft hier niet meer terug te komen.

Soeoet, lengtebalken die op de hoek- en de middenpalen rusten in Tan. huis.

Sviroe, kleine bederfwormpjes.

Svoeöeng, vetknobbel op den enkel.

Swakan, groote vischsoort.

Swakiltea, vogelsoort, die zich meestal op den grond ophoudt.

T.

Ta, of, niet waar?

Taa, *taa-n,* hoeveelheid; *taan injai,* zóó veel; *tomatta taar!* wat een massa menschen! *masa taan ba?*

hoeveel goud?

Taa, *n-taa,* treden, betreden, treden op, vertrappen; *na-f-taa,* aardvruchten poten met een *tataa,* pootstok; *tata'ea,* sandaal; *n-ta'moeri,* achterom zien; *n-ta'datta,* omhoog zien; *n-ta'bava,* naar beneden kijken, neerzien op; *n-ta'laan,* het eerste bezit nemen van een land.

Taä, achterhoofd; *taä beboen,* ledige klapperdop.

Taal, *n-taal,* verblinden, weerspiegelen; *n-taal ia,* zich spiegelen; *tataal,* spiegel, glas; *n-fa-taal,* balanceeren van een prauw.

Taan, *n-taan,* in het water leggen van kleeren, enz.; *n-toffi n-taan,* heel lang bezig zijn met kleeren wasschen.

Taang, in *tataang,* langzaam; *vai-n tataang,* stotteren.

Taang, *n-taang,* nadenken, bedenken, zich trachten te herinneren, nagaan van een spoor; *n-taang ilari,* alle latjes van één bamboe afkomstig op hun natuurlijke plaats leggen.

Taar, meertje.

Taar, *na-m-taar,* afvallen van jonge vruchten.

Tabakkoe, tabaksplant, tabak; *n-boeoek tabakkoe,* tabak rooken; *n-kakit tabakkoe,* tabak pruimen.

Tabar, *n-tabar,* schoppen, mannendans uitvoeren; *tnabar,* die dans; *na-s-nabar,* trappelen.

Tabasiri, verb. van het Mal. tempat sirih, naam voor verschillende soorten tasschen.

Ta'bava, zie **taa**.

Taboe, *n-taboe,* verbieden, voorkomen, verhinderen; meestal *n-taboe teri.*

Tadatlera, groote leguaansoort.

Ta'datta, zie **taa**.

Tadatwaät, vischsoort.

Tadi, heestersoort, waarvan de schors wordt gebruikt om vischlijnen te maken.

Tadwattan, heestersoort, waarvan de schors wordt gebruikt als trekpleister.

Tafal, *n-tafal,* onz. en bedr., aankleven, plakken, aanplakken, bijvoegen, vermeerderen, bakken van sago; *taftafal,* kleverig.

Tafaldaran, kleine vogelsoort, die zich meestal op den grond ophoudt.

Taffi, *n-taffi,* wannen, op en neer schudden met de wan.

Tafit, fijn weefsel.

Taha, *n-taha,* in de hand houden, vatten, pakken, aannemen, vastgrijpen; *n-taha n-tii,* brengen naar; *n-taha n-maa,* naar hier brengen.

Taha, *na-m-taha,* gaar zijn van gekookte, gebakken enz. eetwaren; *af'amtahan,* eetwaren, gekookt of niet; *toeat amtahan,* overgehaalde palmwijn, jenever; *n-fataha,* behandelen van wonden, kruiden van palmwijn, verven van vaste stoffen.

Tahan, rijp zijn van het grootste deel van de vruchten van een boom.

Tahan, zie **taha**.

Tahang, *n-tahang,* tegenhouden, achterhouden, weigeren te geven.

Tahat, zeewater, de zee.

Tahi, *na-f-tahi,* verdeelen van landerijen.

Tai, *tai-n,* kiel van booten, bodem

van vaatwerk, flesschen enz., ook bodem der zee.

Taï, *n-taï*, drukken op, liggen op, broeien op, naar beneden drukken, met iets bezwaren; vandaar: *n-taï roevoe*, vischfuik zetten; wijl men er een steen op legt om het wegspoelen te voorkomen; *na-m-taï*, ingedrukt zijn, plat zijn van den neus; *na-f-taï*, kort hout wegkappen, kort kappen van geveld hout bij het tuinkappen; *ni oeta ntaï jaä*, ik heb schuld aan hem; *ning oeta ntaï ia ringi isaa*, hij heeft een rijksdaalder schuld aan mij; *tataïlaleal*, de lengtebalken in Tan. huis, die op de uiteinden der vloerbalkjes liggen.

Tain, *n-tain*, drukken bij stoelgang of baren.

Taïng, *n-taïng*, tegemoet gaan, ontmoeten.

Takal, *n-takal*, *n-fa-takal*, *n-ba-k-takal*, losmaken van een touw, van de haren, afwinden van een kluwen, ontwarren, uitpakken van kist, mand enz.; *na-m-takal*, losraken, afgerold worden, ontward raken of zijn.

Takdaar, pronkerij; *n-ta-k-daar*, pronken, geurmaken.

Takil, wandelstok, stok als teeken van ambt; *takil oeloen*, knop van een stok; *n-takil*, kreupel zijn, kreupel loopen; *n-takil ia*, een stok gebruiken bij het gaan; *n-aä taktakil*, korte stevige passen maken.

Takjaa, houtsoort, die gebruikt wordt als zwarte verf.

Taklisa, boomsoort, timmerhout.

Taktakoe, kloppen van pols of hart.

Takoe, *n-takoe*, stooten tegen iets anders; *n-takoe lima-n naä vavean*, zijn hand stooten tegen de bewanding; *n-takoe ia*, zich stooten.

Tal, *n-tal*, zie **talli**.

Talboehoe, onderdeel van het weefgetouw.

Talik, *n-talik*, loslaten, verlaten, ophouden, niet meer doen; *ihi-n ntalik roak*, geen koorts meer hebben; *n-talik awan*, zijn echtgenoot(e) verstooten of verlaten; *r-si-talik ira*, echtscheiding doorzetten, ook wel *r-si-talik*.

Talkakka, *r-talkakka*, allen ineens zwijgen om naar iets te luisteren.

Talli, *n-talli*, meestal gehoord als *n-tal*, in een richting vanuit, vanaf.

Taltelas, ziltig, brak.

Taltolar, meters lange slang, die in de boomen hangt.

Taltoli, boomsoort.

Tamatta, of ook **tomatta**, mensch, zie aldaar.

Tamdalan, reede, ankerplaats.

Taming, *n-taming*, te dik afschillen van aardvruchten.

Ta'moeri, *n-ta'moeri*, omzien, achteruit zien, met den rug gekeerd zijn naar, zie **taa**.

Tana, in *lima-n tanan*, vinger, en *ea-n tanan*, teen; *ea-n tanan kiwarin*, kleine teen; *lima-n tanan kiwarin*, pink; *lima-n tanan froean*, middelvinger; *ea-n tanan froean*, middelteen; *lima-n tanan tinoeroen*, *ea-n tanan tinoeroen*, de 4de vinger, of teen.

Tana, *n-tana*, op zijn langen kant zetten.

Tanang, *n-tanang*, *n-fa-tanang*, uitreiken, uitdeelen; *tantanang*,

het uitgereikte.

Tanit, *n-tanit, n-fa-k-tanit,* beweenen, beklagen van dooden; *tantanit,* rouwgehuil, geween bij een doode.

Tanlain, zang, gezangsoort.

Tantona, kleine vischsoort.

Tantoenoe, een zwarte en een roode miersoort, meest gebruikte naam voor mieren in het algemeen.

Tanoevoer, benedenarm; *n-tanoevoer,* aan den benedenarm dragen van armbanden of ringen, zie ook **oevoer.**

Tangar, in *n-tangar aloan,* zoolang weghangen van lontarvezels, die gevlochten zullen; worden; *n-tangar-los,* over den grond slepen van een sarong; *n-fa-tangar,* overal laten slingeren.

Tangean, zeldzaam, gebrek aan; *wol tangean af'isaa,* nergens gebrek aan hebben

Tangoen, erwtsoort.

Tangoes, *n-tangoes,* met de voeten tegen een boom opklimmen.

Tara, dun puntig bamboestokje, latje; *n-tara,* scherpe latjes in een kokospalm slaan om stelen te voorkomen.

Tara, *tara-n,* een vierde van een pinangnoot; *n-tara,* stuk slaan van pinangnoot.

Taran, luchtblaas.

Taran, fregatvogel.

Taras, *n-taras,* opstapelen; *r-si-taras ira,* op een stapel liggen.

Taraöera, vischsoort.

Taring, *n-taring, na-f-taring,* ruw aanpunten van stok of bamboe.

Taroe, *n-taroe,* leggen van eieren, eieren leggen; *n-fa-taroe,* uitgeleide doen, wegbrengen tot een bepaalde plaats; *oetaroe oa,* ik dank je; *oetaroe nal jaä,* dat doet me goed, als men na vermoeiend werk enz. zich wat rust kan gunnen; *oetaroe oa,* ik heb medelijden met je; *n-taroe naran,* zijn eigen naam noemen, wanneer men tot rust komt; men noemt dan niet zijn gewonen naam, maar den *nara tataroe,* een naam die van vader op zoon, van moeder op dochter overgaat; *r-ba-taroe, r-si-ba-taroe,* een weddenschap aangaan.

Tasik, zeer groote vischsoort.

Tasoek, *n-tasoek,* uitschudden van goed; *na-k-tasoek, na-m-tasoek,* wapperen van vlag, zeil enz.; *af'isaa ntasoek teri,* er zit iets in den weg.

Tataï-laleal, lengtebalken in Tan. huis, die rusten op de uiteinden der vloerbalkjes, zie **taï.**

Tatak, *n-tatak,* met iets kloppen om wat er in zit los te maken.

Tataöe, bijna geheel op.

Tatta, *n-tatta,* terugdraaien van een veer; *na-m-tatta,* onz., afdraaien van een veer.

Tattar, *n-tattar, na-m-tattar,* opengaan van bladeren.

Tatoean-lalolat, keelpijn.

Taöe, groote vischsoort.

Taöek, *n-taöek,* uitbraken van iets in zijn geheel, zooals bijv. van visschen die kleinere vischjes inslikken, van duiven die nootjes weer uitspuwen; *n-taöek orang,* in leeftijd volgen op.

Taoel, een klapperdop of iets derg. om water mee te scheppen; *n-taoel,* met zoo iets scheppen.

Taoel, *n-taoel, na-f-taoel,* van takken ontdoen; *na-m-taoel,* onttakt

zijn, afnemen, zakken van water.

Taöeng, *n-taöeng*, masseeren van een kraamvrouw om het baren te vergemakkelijken; *mataöen*, vroedvrouw.

Tava, zeeweekdier.

Tavar, *n-tavar*, uittrekken van iets wat niet vast zit, bijv. een mes uit de scheede; *na-k-tavar*, getrokken zijn van wapens, uitgetrokken zijn.

Tavat, *n-tavat*, steken met mes enz., prikken; *n-tavat, na-f-tavat*, met een pootstok gaten steken; *n-tavat wanat*, aldus rijst poten; *ihi-n tavtavat*, kippevel krijgen.

Taverak, broodboomsoort.

Tavik, *n-tavik*, afkappen van het onderste deel van kokosnoot.

Tavit, *n-tavit, na-f-tavit*, bekappen van steen of hout; *n-tavit vatoe naä waloet*, een beeld kappen uit steen.

Tavlaa, *n-tavlaa*, glad zitten van het haar.

Tavnaang, *n-tavnaang*, ergens in doen; *oetavnaang tabakkoe naä real*, ik doe de tabak in een blik.

Tavnoeang, *n-tavnoeang*, in *ntavnoeang ni sala ven isaa*, hij schuift zijn schuld op een ander.

Tavolan, groote vischsoort.

Tavtavoe, phosphoresceerende duizendpoot.

Tavteva, torenschelp.

Tavtevoe, vischsoort.

Tavtevoe, onkruidsoort.

Tavtovak, enkele dwarsbalkjes in Tan. huizen.

Tavoe, het stellage in Tan. huizen, dat min of meer den vorm heeft van een mensch met uitgestrekte armen; *tav'dakdokoen*, het liggende deel er van; *tav'dardirin*, het staande deel; *tav'liman*, de armen.

Tavoe, *tavoe-n*, het onderste deel van iets; *n-tavoen, na-f-tavoen*, met als voorwerp *vai*, beginnen met tuinkappen; *tnavoen*, de plaats waar men het eerst gekapt heeft, waar geen ander meer mag kappen; *n-tavoen*, als het zijne bespreken, opzij leggen; *al ntavoe*, beginnen; *ammar ini al tatavoe skola*, vandaag beginnen we de school; *daöet al ntavoe inravin*, gisteren is de regen beginnen te vallen.

Tavoe, *n-tavoe*, op den oever leggen van prauw of iets anders; *ngoeoer tavoen*, rand langs het zeestrand waar reeds plantengroei is.

Tavoel, kalebassoort, die als waterkruik gebruikt wordt, zulk een waterkruik; *tavoel malaa*, eetbare meloensoort.

Tavoelmalaa, eetbare meloensoort.

Tavoen, zie **tavoe**.

Tawak, *n-tawak*, een stok, mes of iets derg. met de punt ergens in zetten; *n-tawak*, zoo ergens in staan; *n-tawak waba*, verbodsteekens plaatsen.

Tbilan, bamboesoort met dikke wanden.

Tboenan, romp zonder kop, zoowel van dieren als van menschen.

Tea, uitwerpselen; *tea-n*, alles wat als vuil uit iets anders komt, bezinksel; *mata-n tean*, vuil uit het oog, *aroe-n tean*, vuil uit het oor; *ngoeoel tean*, wat overschiet als men klapperolie gekookt heeft; *ni tea*, moeten poepen.

Teal, *n-teal*, doen rekken van een touw, tot stikkens toe weenen

van een kind, inhouden van den adem; *n-teal naa-n ma blawat dalang,* den adem heel lang inhouden.

Tear, *n-tear,* in schijven snijden, in porties verdeelen van rijst- of aardvruchtenkoek; *na-m-tear,* wegslinken, wegspoelen van een verhevenheid; *tatear,* het mes waarmee men verdeelt.

Tebar, *n-tebar,* onder water gaan, maar zoo dat het geheel verdwijnt, verzinken van land, ook wegzinken aan den horizont; *n-fa-tebar, n-fa-nebar,* onderdompelen; *vai-n ntebar,* heesch zijn; *voea-n ntebar,* neiging tot braken hebben; *tabakkoe ntebar jaä,* de tabak heeft me misselijk gemaakt.

Teboen, platte steen, atapbedekking van de nok.

Teboeng, *n-teboeng,* vlechten van haren, touw; *fneboeng,* vlecht; *tabteboeng,* gevlochten.

Tefan, *n-tefan,* alleen in *fennoe ntefan,* de schildpad kwam aan land zonder eieren te leggen.

Tekan, *n-tekan,* denken, nadenken.

Telas, *n-telas,* slikken, doorslikken van iets in zijn geheel.

Teljawar, de Morgenster.

Teloe, *iteloe,* drie; *fateloe,* driemaal; *talteloen,* drie aan drie, ieder drie; *fatalteloen,* ieder driemaal, telkens driemaal; *ravteloe,* overovermorgen; *ravteloen injai,* vooreergisteren; *ovan iteloe,* overovermorgen; *ikiteloe,* slechts drie.

Teloer, ei; *troeoet teloer,* duivenei; *fen'teloer,* schildpadei; *matateloer,* kippenei; *manoet teloer,* vogelei.

Teman, *n-teman,* aanraken, beproeven, probeeren; *n-fa-temang,* proeven.

Temang, zie **teman.**

Temar, alle dikke bamboesoorten.

Temar-aletan, bamboesoort.

Temar-laa, heel fijne bamboesoort.

Temar-lela, zwarte bamboesoort.

Temarvoeöen, kleine eetbare schelpdiersoort.

Temar-wattan, bamboesoort met dikke wanden.

Tena, *tena-n,* lichaam van mensch en dier, ook van voorwerpen in den zin van romp; *tena-n ilawan,* het heele lichaam.

Tenak, zie **tenat.**

Tenat, schoof, bos, bundel; n-*tenak,* in schooven of bossen bijeenvoegen; *tantenak,* geïkatte figuren in een weefsel; *n-keak tantenak,* ikatten; *n-tenak ia,* zich omgorden.

Tera, *tera-n,* ook *tarteran,* het overblijvende, einde; *wol teran,* er blijft niets over, zonder einde; *teran,* of *ti teran,* tot aan.

Tera, *tera-n,* familie; ook *teran-valin,* of *teran-valinr.*

Teras, *n-teras,* draaien van bijv. een tol.

Teri, *n-teri,* beschutten tegen, tusschen iets in staan, tegen iets opkomen; *n-diri teri,* hij staat er voor, hij staat in den weg; *n-otoe teri,* tusschenbeide komen; *n-al af'isaa al nteri lera,* hij houdt met iets de warmte of het licht van de zon tegen; *n-otoe teri jaä ma dekka oetii,* hij belette mij te gaan; *tater'lera,* zonnescherm; *na-f-teri,* tegenhouden; *n-si-teri,* tusschenbeide komen bij een gevecht; *tarteri,* al wat gebruikt

wordt om zich tegen iets te beschutten, bijv. tegen zon of regen; *n-fallak teri*, verbieden.

Teroe, *na-m-teroe*, ophouden van den regen: *daöet namteroe.*

Teroenr, sterrenbeeld, de Kaapsche Wolken, onderverdeeld in *teroen vaha lolin* en *teroen vaha sian*, resp. met veel en weinig regen.

Teta, *teta-n*, rug; *teta-n loerin*, ruggegraat; *mata-n tetan*, ooglid.

Teta, bamboebrits.

Teta, *na-m-teta*, niet meer vlammen.

Tetar, *n-tetar*, doen rollen van steenen, geld, enz.; *n-tetar*, onz., rollen.

Tetat, *n-tetat*, in kleine stukjes kappen; *ftetat*, beitel; *ftetatkaan*, bamboekokertje, waarin de oude lui hun sirihpruim met de *ftetat* fijnstampen; *na-m-tetat*, in kleine stukjes gehakt zijn; *tatetat*, plank waarop men visch hakt.

Teva, *n-teva*, werpen naar.

Tevak, *na-f-tevak*, rijstoogsten, in den rijstoogst zijn.

Tevat, de overgang van rif naar diepzee.

Teva-teva, torenschelp.

Tevi, *tevi-n*, alleen in *mata-n tevin*, wenkbrauwen.

Tevi, *n-tevi*, in *n-tevi toeat*, het snijden van den palmbloesem bij het palmwijn tappen; *na-m-tevi*, afgespoeld worden door stroom of getij.

Tevjai, *n-tevjai*, liegen; *n-tevjai sian*, erg liegen; soms hoort men ook: *n-tevjaik.*

Tevoe, suikerriet.

Tevoet, *n-tevoet*, vrijkoopen, afbetalen van iemands schuld *n-sitevoet*, dat veel doen.

Tewan, *n-tewan*, ineendraaien van touw, vlechten; *n-tewan ia*, zich ineendraaien van touw.

Tial, *n-tial*, kortademig maken, van eten of drinken; *na-f-laa tial*, zich buiten adem loopen; *na-m-tial*, kortademig zijn wegens overmatig eten of drinken.

Tibang, *n-tibang*, balanceeren op een prauw.

Tibil, *n-tibil*, wegknippen met duim en wijsvinger.

Tii, *n-tii*, zich bewegen in een richting van den spreker weg, of van de plaats weg, waar de spreker is; *tii-maa*, heen en weder, in het honderd, zonder zorg.

Timoer, het Oosten, Oostelijk, de Oostmoesson; *Timoer*, heel Jamdena, vooral de Oostkust, ook wel *Jamden'Timoer* genoemd; *vai Timoer*, de taal van de Oostkust van Jamdena, het Jamdeensch.

Tinemoen, het geheel; *na-t-nemoe*, in zijn geheel zijn;
n-fa-t-nemoeng, in zijn geheel herstellen, *n-leka fatnemoeng ia*, hij viel in zijn geheele lengte tegen den grond.

Tiniman, familielid, verwanten.

Tirak, *n-tirak*, met schelpjes versieren.

Tirat, groote vischsoort.

Tirat, *n-tirat*, touw aan zeil naaien, waarmee het aan de boomen wordt vastgemaakt; *baktirat*, dat touw.

Tiri, zeeappel.

Tita, opgestapelde weg van steenen, pier.

Titi, aanspreking van kind tot moeder, van ouders tot dochter, en verder ook wel als vertrouwelijke aanspreking tot alle vrouwen.

Titi, *n-titi*, ineendraaien van garens; *na-f-titi*, met blaasjes bezet zijn van brandwonden.

Titik, *n-titik*, besproeien.

Titin, alleen in *titin rattan*, het bovenste van iets.

Titin, in *fatitin*, huiduitslag, zie **titi**, *na-f-titi*.

Titir, gong, klankbord; *n-aä* of *n-voenoet titir*, de gong slaan.

Tival, handtrom; *n-feffik tival*, die trom slaan; *n-tival*, plechtig begeleiden.

Tivan, *n-tivan*, kappen met beitel en hamer; *na-f-tivan*, idem; *tnivan*, *tavtivan*, het gebeitelde gat.

Tivat, diepe kuil.

Tivoe, diepe kuil in het rif.

Tlana, *tlana-n*, scheede; zie **lanan**.

Tmaän, ijzer; *n-faloe tmaän*, ijzer smeden.

Tnaï, onderdeel van het weefgetouw, van **taï**.

Tnai, *tnai-n*, wordt gezegd van geneesmiddelen, in den zin van geneeskrachtig ten opzichte van een of andere ziekte, de een of andere wonde, den een of anderen mensch; ook van een landstreek, die goed is voor den een of andere, voor het een of ander gewas; van een naam die goed of niet goed is ten opzichte van een bepaalden persoon, en in het laatste geval hem ziekte bezorgt; bijv. *obat ini tnain sangsoengoe*, dit geneesmiddel is goed tegen bronchitis; *noehoe ini wol tnain jaä*, dit land is niet goed voor mijn gezondheid; *kossikoöe ini naran wol tnain ia*, deze jongen heeft een verkeerden naam.

Tnarar, groote vischsoort.

Tnavoe, onderdeel van het weefgetouw, nml. een dun latje, dat men in het begin van de schering legt, om den inslag te kunnen beginnen.

Tnawat, boomsoort.

Tnea, *tnea-n*, darmen.

Tnebar, Tanimbar, Tanimbarees, Tanimbareesch, waaronder vooral verstaan worden de eilanden Larat en Fordata, maar ook Jamdena en Moloe; *vai tnebar*, de Tanimbareesche taal, d.w.z. de taal van de eilanden Larat, Fordata, Moloe en Sera, niet van het Jamdeensch, dat *vai Timoer* genoemd wordt.

Tnebar-mavoe, het eiland Moloe; ook *Moloe* genoemd.

Tniri, groote vischsoort.

Toak, *n-toak*, buigen van lichaam of hoofd, zooals ook **soak**; *n-toak ia*, zich buigen; *n-toak oeloe-n*, het hoofd buigen.

Toan, *na-ng-toan*, zwart, donkerkleurig zijn; *ihi-n nangtoan*, zwart of donker van huidskleur zijn; *ngtoan*, zwart; *n-fa-ng-toan*, zwart maken.

Toat, modderpoel.

Toba, dobber van gaba-gaba bij het hengelen; wordt ook gebruikt voor zwemgordel of zwemvest.

Toboer, *n-toboer*, naar beneden springen, reeds naar beneden hangen van een pisangtros; *ne-s-noboer*, naar beneden springen; *moeöe tabtoboer*, pisang

waarvan de tros reeds naar beneden hangt.

Toda, *n-toda*, op sleeptouw nemen, met verf beschilderen.

Tofat, gevlochten zakje van klapperblad, waarin men rijst kookt; *r-fa-tofat*, rijst aldus invlechten; *tofat nefoe*, zulke zakjes gevlochten in den vorm van een drakenkop: *nefoe*.

Toffi, *n-toffi*, met de platte hand slaan, wasschen van goed; *n-toffi n-taan*, erg lang wasschen; *n-tof'baal wahan*, vlak in het gezicht slaan; *n-tof'likit wahan*, opzij in het gezicht slaan, een oorvijg geven; *taftoffin*, het slaan der golven tegen een prauw.

Toffin, zie **toffi**.

Tokka, gekko.

Tokka, in *n-tokka naä aroen*, in het oor fluisteren.

Tokkan, of *laar tokkan*, boegsprietzeil.

Tokkal, in *taktokkal*, heel droog.

Tolar, *n-tolar*, naar beneden laten; *na-m-tolar*, in *rala-n namtolar*, weer rustig zijn na aandoeningen van vrees, droefheid, drift enz.

Tolat, *n-tolat*, vasten; *n-fa-tolat*, uithongeren; *noeoer ntolat*, de kokosnoot is nog vol melk, zoodat zij bij het schudden geen geluid geeft; *n-fa-t-nolak*, laten liggen van klappers tot de melk slinkt.

Toli, *n-toli*, een wig steken in een bindsel, iemand op een ander af sturen om hem te slaan; *n-toli tival*, het trommelvel spannen; *taltoli*, spie, wig.

Tomak, *n-tomak*, onz. en bedr., aanplakken, kleven, hechten.

Tomar, *na-f-tomar*, uitwasemen, vochtig zijn.

Tomat, *n-tomat*, met water mengen van gekookt eten.

Tomatta, mensch.

Tomat'wattan, het stellage op een prauw, waarop de mast wordt vastgezet.

Tomroan, vischsoort.

Tomoe, verhaal, legende, *n-tomoe*, verhalen doen, vertellen.

Tonan, *n-tonan*, haten, wrok koesteren tegen, erg op iets gesteld zijn; *na-ngrihi tantonan*, met wrok spreken.

Tonar, vrucht van de *imoroe*.

Torat, groote vischsoort.

Torin, boomsoort met eetbare vrucht, timmerhout.

Toroe, *n-toroe*, scheren, kaalscheren; *n-af'toroe*, met parang wegscheren van onkruid; *na-toroe*, scheefstaan, overhellen van boomen of huizen enz.

Toroeng, *n-toroeng*, toestemmen, beloven; *tnoroeng*, *tartoroeng*, het beloofde; *n-tartoroeng*, knikkebollen van den slaap.

Tota, *n-fantota*, aanwijzen van den weg, ook overdrachtelijk.

Totak, *n-totak*, met spatel platslaan van opgeschepte rijst; *na-m-totak*, platgeslagen zijn; *tatotak*, platgeslagen.

Totar, *n-totar*, geluid maken van iets wat niet zichtbaar is; *na-m-totar*, door iets wat valt verpletterd worden; *n-ka-m-totar*, breken van aardewerk en derg.; *na-k-totar*, in gruizelementen kapot vallen.

Totngili, een krekelsoort.

Tovak, *n-tovak*, bepalen van een

plaats, beschikken van God; *n-tovak kossikoöe waan,* bepalen met wie een jongen of meisje trouwen zal; *rtovak waarira,* bepalen waar men zal jagen; *tavtovak,* rand van een brits, en enkele andere balkjes als onderdeelen van Tan. huis; men heeft *tavtovak inawaan, tavtovak tavoe, tavtovak kfoean.*

Tovik, *n-tovik,* men graaft een kuiltje, legt daar steenen in, brandt daarop een vuur, en als de steenen gloeiend zijn, neemt men het vuur weg, bedekt ze met bladeren, legt er aardvruchten op, en dekt deze met aarde af; *ena tavtovik,* aldus gepofte aardvrucht.

Tovil, *n-tovil,* overhalen, aansporen; *na-k-tovil,* of *na-k-tovil vnoea-n,* met gevouwen handen den nek omklemmen bij het dragen van zware lasten aan een band om het voorhoofd; *n-tovil* kan ook beteekenen najagen, streven naar.

Tovoe, spons.

Tovoe, *n-tovoe,* soppen; *n-tovoe avat,* katoendraad verven.

Tranan, Zuiden, Zuidelijk.

Trassi, *na-trassi,* wijd opengesperd zijn van de oogen, beter *na-t-rassi.*

Trian, gevlochten onderlegger voor de kookpot.

Troefa, *na-troefa,* hardop droomen, beter *na-t-roefa.*

Troeoet, boschduif, carcophaga rosacea.

Toeak, *n-toeak,* iets tegen iets anders stooten, tegen iets stooten.

Toeal, aardvruchtsoort, Mal. kombili; *toeal malaa,* zoete aardappel; *toeal aa,* tapiocasoort; *toeal valada,* of *toeal kabal,* de Europeesche aardappel.

Toean, *n-toean,* ontmoeten; *r-si-toean, r-si-toean ira,* elkaar ontmoeten.

Toeang, alleen in *n-siik tatoeang,* zonder ophouden kijken naar.

Toear, stoppel, stronk; *n-toear,* van zich afduwen door middel van een stuk hout of iets derg.: *n-ka-m-toear,* van vlak bij beschieten met een geweer; *ou mkamtoear aöek jaä,* je stuurt er ook altijd mij op af; *n-fan'toear,* op korten afstand bepijlen.

Toear, heft van mes; *n-fa-toear,* in een heft steken van mes, ook van andere dingen in een heft of schacht steken; bijv. *n-fa-toear salsola.*

Toeba, *n-toeba,* liggen van menschen zoowel als van voorwerpen; kan ook beteekenen slapen, ook buiten de kampong overnachten, of eenvoudig overnachten; om slapen van liggen te onderscheiden, zegt men; *n-toeb'loefa; n-toeb'lia,* zich verslapen; *r-toeb'isaa* wordt gezegd van copula; *n-fa-noeba,* neerleggen.

Toebal, *n-toebal,* stutten; *tabtoebal,* stut.

Toeboer, stuk rif dat bedekt is met zand, zandbank.

Toefan, *na-k-toefan,* dom zijn; *n-fa-k-toefan,* dom maken.

Toefat, groote vischsoort.

Toefoel, *n-toefoel, n-ka-m-toefoel,* aan- of afdoen van ringen en armbanden; *na-m-toefoel, na-k-toefoel,* afglijden van ringen of

armbanden; *na-f-noefoel,* ontdoen van kleeren of sieraden.

Toehoet, puntige stok of bamboe, waarmee men zoekend naar visch steekt op het rif.

Toeï, *n-toeï, na-m-toeï,* zich ophoopen van stroomend water.

Toeïl, *n-toeïl,* koken in een bamboehuis.

Toeka, *n-toeka,* heel vaak berispen.

Toekil, groote vischsoort.

Toekil, *n-toekil,* tegen iets aanloopen, wat door de lucht geworpen wordt; *n-ta-k-toekil,* terugkaatsen.

Toela, *n-toela,* ophitsen tot ruziemaken.

Toelan, *n-toelan,* aan een puntigen stok of bamboe steken; *taltoelan,* die stok of bamboe.

Toeli, *n-toeli,* waarschuwen, dat men vertrekt, iets doet, iets neemt, enz.; *n-toeli teri,* op beleefde wijze iets weigeren, door zeggen, dat men het niet heeft; *n-toeli,* groeten van den blijvende door den vertrekkende; *r-si-toeli ira,* afscheid van elkaar nemen.

Toelin, in *taltoelin,* lauw, minder warm, ook van de zon.

Toeloeng, *n-toeloeng,* helpen; *taltoeloeng,* hulp.

Toema, gembersoort.

Toenaa, arenpalm, de palmwijn daarvan.

Toenan, werkelijk, wordt alleen gebruikt bij *n-matta,* dood zijn of uit zijn van vuur en licht.

Toenat, de drie pootjes of stutten, waarop een pot boven het vuur wordt gezet, onverschillig wat voor dingen het zijn.

Toenoe, *n-toenoe,* in het vuur bakken, afschieten van een geweer; *tantoenoen,* in het vuur gebakken.

Toenoen, zie **toenoe.**

Toengil, *n-toengil,* weer uit elkaar kloppen van timmerwerk.

Toengoe, *toengoe-n,* rug van een mes.

Toengoe, *toengoe-n,* plaats waar de scheut uit de aardvrucht komt.

Toengoen, in *n-tof'toengoen,* met vlakke hand in het gelaat of tegen het hoofd slaan.

Toera, *toera-n,* knie.

Toerak, *n-toerak, n-si-toerak,* aanleggen van vuur.

Toerat, de boomen van het Inlandsche zeil; *toer'ratta, toer'vava,* resp. boven en onderboom; *n-toerat,* roesten van kippen, bemannen van een prauw, met velen een huis binnen gaan; *n-fa-toerat,* uitgeleide doen van menschen, die met een prauw vertrekken.

Toeroe, *n-toeroe,* lokken van kippen.

Toeroe, *n-fa-toeroe,* aanwijzen, toonen, onderwijzen.

Toeroek, *n-toeroek,* aanlasschen, verlengen; *tartoeroek,* verlengstuk.

Toeroen, alleen in *n-toeroen veï,* de *veï* werpen; *r-si-toeroen ira,* elkaar naderen in den strijd.

Toetoe, *n-toetoe,* stooten met het heele lichaam.

Toetoek, *n-toetoek,* opsluiten; *rahan tnoetoek,* gevangenis.

Toetoel, top, kruin, boveneinde; *n-alla soemar-an toetoel wattan,* hij spreekt zonder het te meenen.

Toetoen, *n-toetoen,* aansteken met

een vlam; *n-ka-m-toetoen* in de bedreiging: *oekamtoetoen jafoe naä wuham.*

Toetoet, *na-toetoet,* heen en weer kruipen of loopen van kinderen.

Toeoe, *n-toeoe,* aansporen van hond om varkens te achtervolgen.

Toeöe, *n-toeöe,* uit den pot doen van gebrande mais; *tatoeöe,* klapperdop, waarmee men dat doet.

Toeoen, in *tatoeoen,* kaap.

Toeoen, *na-k-toeoen,* doof zijn.

Toeoer, ris, snoer; *n-toeoer*, aanrijgen.

Toevan, *n-toevan,* dichtdoen, dichtwentelen; *na-m-toevan,* dicht zijn; *na-k-toevan,* oogenblikkelijk doof zijn; *tavtoevan,* oorringetje; ook een op zijn kant staand plankje op vlerkprauw.

Toevoe, de menschen van hetzelfde geboortejaar; *amroea toevoe,* wij zijn van hetzelfde geboortejaar.

Toevoe, *n-toevoe,* iemands lichaam deel voor deel afbetalen.

Toevoel, of *tavtoevoel,* nog onontplooid klapperblad; *na-f-toevoel,* zulk een jong blad hebben.

Tvoeri, tritonschelp.

Twala, *twala-n,* middel, lendenen.

Oe.

Oea, rottan.

Oeak, *n-oeak, na-f-n-oeak,* wroeten van varkens; *n-oeak ngoeoer,* de moesson die op de kust staat zet door.

Oeakngoeoer, vischsoort.

Oeal, kam, die men achter op het hoofd zet; *n-oeal,* kammen daarmee.

Oeal, *n-oeal,* stuk drukken van peper, zout enz.

Oean, puntige stok.

Oeat, in *liri oeat,* sterrenbeeld: de Gordel van Orion, ook *vahi-fraa.*

Oebal, *n-oebal,* stuk drukken van peper, zout enz.

Oebal, jonge scheut van bamboe, die als groente wordt gebruikt.

Oebi, vliegende vischsoort.

Oebilaä, van *Oeboe-ilaä,* het Opperwezen, God.

Oeboe, *oeboe-n,* grootouder, kleinkind; *Oeboe,* het Opperwezen; *oeboe-lingat,* beeld van het Opperwezen in de drinkhuizen; *oeboe-n noesi-n,* de voorouders; *oeboe,* het altaartje in Tan. huis, waarop men aan het Opperwezen offert; men onderscheidt *oeboe oeloen,* en *oeboe tenan,* misschien omdat het altaartje zelf een beeld is.

Oeboek, *n-oeboek,* ontdoen van bladeren, van palmen, om ze daarna om te kappen.

Oeboet, *n-oeboet,* uitgestorven zijn van een huis.

Oedar, *n-oedar,* in de verwensching *soehoet noedar ia,* een ziekte hale hem.

Oedoe, *n-oedoe,* omkappen van een heelen bamboestoel.

Oefoel, vezelige pit, zooals van de mangga.

Oehoe, zeeslang; *oehoe kfoean, oehoe ibeboe, oehoe lakitan,* soorten zeeslangen.

Oehoe, *n-oehoe,* zich omkeeren in

den slaap.

Oehoe-ian, vischsoort.

Oehoer, *n-oehoer*, wroeten van varkens; *n-oehoer wahan*, iemand met het gezicht in het zand drukken.

Oehoet, klein mugje, ook klein houtwormpje, kan ook beteekenen: wordt opgegeten door houtworm; bijv. *liri ini oehoet*, de houtworm zit in deze paal.

Oeka, een liaansoort.

Oekmeti, kleine schelpdiersoort.

Oela, vooruit, het eerst.

Oelair, casuarine-boom.

Oelak, *na-oelak*, gierig zijn, gierig zijn op; *na-oelak ni fneran*, geen betelpruim willen geven.

Oelan, zie **oelang**.

Oelang, *n-oelang*, dicht doen van deuren en vensters, deksels, enz.; *na-t-oelang*, dicht zijn, dicht slaan; *inoelan*, deksel.

Oelar, rups.

Oelar, *n-oelar*, een gaatje boren in.

Oelarwear, tandziekte, holle kies.

Oelas, houtsoort.

Oelbeat, groote vischsoort.

Oeli, *oeli-n*, huid, schors, schil, bast, schaal; *na-f-oeling*, dichtgroeien van de huid boven een nog etterende wonde.

Oeliir, spint van hout.

Oeling, zie **oeli**.

Oelmaär, vischsoort.

Oelroea, slangsoort, zeer vergiftig wegens den staart.

Oeloe, fakkel van klapperblad; *n-oeloe*, visschen met fakkels.

Oeloe, vooraan, voorste deel van iets, bijv. voorsteven van een prauw; *oeloe-n*, hoofd, kop, stukswoord voor prauwen; *n-bahir oeloe-n* zijn belasting betalen; *noeloe*, neemt de plaats in van een voorzetsel in de beteekenis van aan, voor, tot, tegen, bijv. *oa motoe ngrihi noeloe jaü*, gij drijft een zaak tegen mij; *ia nangrihi noeloe oa*, hij spreekt tot u; *n-es'oeloe*, de aanvoerder zijn bij jacht of vischvangst.

Oeloeng, *n-oeloeng*, na het eigenlijke vlechten van de mand de vezels ombuigen en naar beneden vlechten.

Oeloer, broodvruchtboom, broodvrucht.

Oeloer, *n-oeloer*, in het wild rondloopen van katten of honden, verwilderen; *jaha oeloer*, verwilderde hond.

Oeloerwaär, slang van ongeveer een el lengte.

Oelwangir, groote vischsoort.

Oelwean, wervelwind, windhoos, waterhoos.

Oema, *oema-n*, wasem, damp, rook; *jaf'oeman*, rook; *na-soemak*, *na-t-oemak*, dampen, uitwasemen; *n-oemak*, doen rooken; *moetan oeman* of ook *oeman* alleen, bui; *n-oemak tomatta*, een heete steen in het water leggen, om den damp tegen een wonde of ontwrichting te laten slaan.

Oemak, *n-oemak*, ongeschild koken van aardvruchten; zie ook **oema**.

Oemat, *n-oemat*, gezouten visch of gedroogde waren koken; *ian amoemat*, gedroogde en daarna gekookte visch.

Oemoen, kuiltje in den grond, waarin men aardvruchten poft.

Oemoeng, *n-oemoeng*, poffen in de asch; zie **oemoen**.

Oeni, *n-oeni*, in *n-oeni jafoe*, hout in het vuur schuiven.

Oengar, hoorn; *n-oengar*, met de horens stooten; *r-si-oengar*, elkaar met de horens stooten.

Oengir, *n-oengir*, brandhout kappen.

Oera, *oera-n*, een man noemt *oera-n* zijn zusters, de dochters van vaders broers, de dochters van moeders zusters, de dochters van vaders zusters, de echtgenooten van de zoons van vaders zusters, de echtgenooten van de zoons van moeders broers; een vrouw noemt *oera-n* haar broers, de zoons van vaders broers, de zoons van moeders zusters, de echtgenooten van de dochters van vaders zusters, de zoons van moeders broers, de echtgenooten van de dochters van moeders broers.

Oera, *n-oera*, met scherpe bamboepunten omringen, om te beletten dat er gestolen wordt.

Oerak, *n-oerak*, masseeren van een buil.

Oeran, kookpot; *n-ot'oeran*, de pot koken.

Oeran, *n-oeran*, met wortel en al uitdoen van planten.

Oerat, ader, pees, spier.

Oeroan, vischsoort.

Oeroe, lepel; *n-oeroe*, met een lepel opscheppen, *oer-waan*, lepelmandje.

Oeroek, *n-oeroek*, door of onder iets heen kruipen; *n-oeroek vaan*, door een steenspleet kruipen; *n-oeroek medja vavan*, onder de tafel heen kruipen; *n-oeroek n-aak*, ruw door struikgewas dringen.

Oeroen, waar, echt, werkelijk.

Oeroen, *n-oeroen*, steunen, kreunen.

Oeroet, *n-oeroet*, besteken in kooi, huis, met lans of iets derg.

Oervea, *oervea-n*, bovenste van benedenarm; *oervea-n ralan*, elleboogholte.

Oesal, kleine boomsoort; hout gebruikt voor meshéften.

Oetal, ledige maiskolf.

Oetoe, luis.

Oetoe, *oetoe-n*, voorspoed, geluk, voordeel.

Oetoer, vischsoort: de roodhals.

Oeoe, *oeoe-n*, gedruisch van iets, veroorzaakt door den wind, bijv. *aa roan oeoer*, de bladeren ruischen.

Oeoe, *n-ba-k-oeoe*, *na-k-oeoe*, huilen van honden.

Oeöe, *oeöen*, *lima-n oeöen*, *ea-n oeöen*, nagels van handen en voeten, ook van viervoetige dieren en vogels; *n-ka-m-oeöe*, met de nagels dooddrukken van luizen.

Oeoek, *n-oeoek*, zich buigen als men iets hoort of ziet vallen, door het struikgewas dringen.

Oeoeng, of *aoeoeng*, uitheemsche sarong; *n-oeoeng*, om het lijf slaan of hangen; *n-oeoeng ia*, zich inwikkelen; *n-oeoeng n-eloek*, van kleederen voorzien.

Oeoet, in *manoet n-oeoet ni renga*, de kip maakt haar nest gereed.

Oevar, boomsoort met eetbare vruchten, Mal. djamboe oetan.

Oevat, vischsoort.

Oevat, *n-oevat*, losmaken van touw, vgl. **roevat**.

Oevoer, palmiet, het hart uit de kroon der palmen.

Oevoer, *n-oevoer*, aan den benedenarm doen, dragen, van ringen, korthakken van brandhout;

lel'oevoer, een benedenarmband van ivoor; zie ook **tanoevoer.**

V.

Vaa, *vaa-n,* onderdeel; *vaan rivoen,* veel fratsen; *ia not'ni vaan dalang,* hij is een grootdoener.

Vaa, *na-vaa,* poten van mais, rijst enz.

Vaa, *na-vaa,* stroomen van een rivier.

Vaak, *n-vaak,* opgeheven boven den schouder houden van een kapmes, gereed om te kappen; *n-veloek n-vaak,* zich uitrekken.

Vaäk, *n-vaäk,* koken van spijzen; *na-f-vaäk,* koken zonder te zeggen wat.

Vaäl, *n-vaäl,* bestijgen van een helling, stijgen, opstijgen.

Vaan, milt; *ni vaan nmela,* een opgezette milt hebben.

Vaan, grot, holte of spleet in steenen.

Vaär, zachte steensoort, zandsteen.

Vaat, bamboerooster; *n-vaat,* op een rooster drogen van visch, klapper, enz.

Vaät, *n-vaät,* leven; *n-fa-vaät,* doen leven; *vavaät,* het leven, levende.

Vadaa, gevlochten rooster om klappers enz. op te drogen.

Vadar, *na-vadar,* wilde manieren hebben, alles kapot maken.

Vadil, *n-vadil,* omwentelen, openmaken bijv. van een deur; *na-t-vadil,* opengaan, openstaan, omgewenteld zijn.

Vaha, *vaha-n,* vocht van iets; *noeoer vahan,* klapperwater; *soesoe vahan,* melk; *tomatta vahan,* semen virile; *vaha,* kielwater, etter; *vavahan,* modder.

Vahar, *na-vahar,* diarrhee.

Vahi, *vahi-n,* schouderblad.

Vahi, pagaai; *n-vahi,* pagaaien; *na-ng-vahi,* uitstaan van een kleedingstuk; *va'ngaan,* roeispaan; *n-va'ngaan,* roeien.

Vahi-fraa, sterrenbeeld: de Gordel van Orion, ook *liri-oeat.*

Vahoek, *n-vahoek,* van top ontdoen van boomen, doorbreken van laag hout; *n-ka-m-vahoek* in de bedreiging: *oekamvahoek waham; na-t-vahoek,* onz., doorbreken.

Vahoer, *vahoer-an,* buik.

Vahoet, *n-vahoet,* van top ontdoen van boomen, door den wind.

Vai, taal; *vai Tnebar,* het Fordaatsch; *vai-n,* stem, wil, bevel.

Vaï, tuin, akker, deel, aandeel; *n-ot'vaï,* een tuin bebouwen; *vaï-jabi,* vrouwenwerk.

Vaïl, *na-vaïl,* opkweeken van scheuten van broodboom; *na-s-vaïl,* doorzakken van een gevelden boom, die nog op zijn takken rustte.

Vakaar, *n-vakaar,* weenen, beweenen.

Vakan, groote vischsoort.

Vakis, *n-vakis,* iets of wat oprollen van het zeil; *vakvakis,* handvat waarmee men het zeil oprolt.

Vakvoeka, boomsoort met eetbare vrucht.

Valada, Holland, Hollander, Hollandsch.

Valak, *n-valak,* aanhitsen van honden op jacht

Valat, *n-valat,* antwoorden, beant-

woorden, vergelden, komen als men geroepen is; *bwalat toean,* ga naar Toean, hij heeft je geroepen.

Vali, heestersoort; een aftreksel van de wortels wordt als geneesmiddel gebruikt.

Vali, ook.

Vali, *n-vali,* een min of meer plat voorwerp, bijv. een bord, het onderste boven keeren; *na-s-vali, na-t-vali,* omgekeerd liggen; *n-ka-m-vali,* teekens geven met een spiegel; *n-ka-m-valik,* een mensch het onderste boven houden, zie **valik.**

Valik, *n-valik,* mengen van vloeistoffen met droge stoffen.

Valik, *na-valik,* met het hoofd omlaag naar beneden vallen; ook *na-valik oeloe-n; n-ka-m-valik,* een mensch het onderste boven houden; *meti rol navalik ia,* de ebbe trekt zich heel ver terug.

Valvoelin, boomsoort, waarvan de wortel roode verf oplevert.

Vana, *vana-n,* licht zijn, helder zijn, licht, klaarheid.

Vanak, in *al na-k-vanak,* wegens iets of iemand iets doen; *n-maa al na-k-vanak ita,* hij is om ons gekomen; *Kristoes nmat'naä aa walwaloer al nakvanak tomatta ovi moenoek,* Christus is voor alle menschen aan het kruis gestorven.

Vanit, liaansoort.

Vanoek, *na-k-vanoek,* aan den mond zetten van flesch, bamboekoker enz.

Vanoeng, *n-vanoeng,* oprichten, rechtzetten; *n-vanoeng ia,* zich uit gebogen houding oprichten; *n-fa-vanoeng,* overeind zetten van paal of iets derg.; *na-t-vanoeng,* overeind staan; *favanoeng,* overeind.

Vanvinit, vischsoort.

Vangaa, *n-vangaa,* een offermaaltijd houden.

Va'ngaan, roeispaan; *n-va'ngaan,* roeien.

Vangal, *n-vangal,* mensch of dier den kop afhakken; *na-vangal,* een lang voorwerp, ook mensch, het onderste boven zetten of hangen; *avangal,* het onderste boven; *n-ba-k-loï avangal,* het onderste boven hangen; *na-t-vangal,* het onderste boven staan of hangen.

Vangar, *na-t-vangar,* achteroverhangen van het hoofd van een lijk.

Vara, vlerk van een vlerkprauw, dwarsbalkje op andere prauwen; *var'ilaä,* het dikke deel van de vlerk; *var'ngoli,* het dunnere schuin naar beneden stekende deel; *vara rattan,* het bolle deel van iets, maar bol in zoo uitgebreid mogelijke beteekenis; *vara vavan,* het holle deel van iets; men spreekt bijv. van *vara rattan* en *vara vavan* bij een tafel, bij een hellenden boom, bij een overhellende prauw enz.

Vara, *vara-n,* voorouder of afstammeling in den 4den graad.

Vara, *n-vara,* op de schouders nemen, hebben, dragen; *avara-n,* schouder.

Vara, *n-vara,* tegen den wind op zeilen.

Varan, vuurkool.

Varat, het Westen, Westelijk, de Westmoesson; *varat doean,* vliegende witte mieren.

Varoe, weduwnaar, weduwe; *n-varoe,* weduwnaar of weduwe zijn.

Varvoeroe, dunwandig bamboeriet.

Vasi, *n-vasi, na-vasi ni dii,* zich vooroverbuigen met het achterste omhoog; *na-t-vasi,* een gebogen vorm gelijk de achtersteven van een schip.

Vasoel, *n-si-vasoel,* na het algemeen inzamelen van de heele kampong van tripang of torenschelpen, gaan enkelen naar verkiezen nog een tijdje inzamelen, tot het rif weer gesloten wordt.

Vata, vrouw, vrouwelijk; *n-ot'fel'vata,* manieren hebben als een vrouw, het werk doen van een vrouw, meisjesachtig zijn; *vat'Awear rtabar,* een sterrenbeeld.

Vatar, in *karkoroe mavatar,* de twee boomen van den mast die achteruit staan.

Vatat, *n-vatat,* bedekken met deksel of iets derg., een nieuw stuk in een houten voorwerp zetten; *vatvatat,* koffer; *n-vatat tival, n-vatat babbal,* een vel op een trom zetten.

Vat'Awear-rtabar, een sterrenbeeld.

Vatdoean, jonge tridakna-schelp.

Vatir, *na-vatir,* gedeeltelijk gaar zijn.

Vat-itai, steen waarop kamiri-nootjes worden stuk geklopt.

Vat-janat, steentje waarmee de kamiri-nootjes worden opengeklopt.

Vat'kaï, kiezelsteen, keisteen.

Vatmaha, vischsoort, de kakap (lates calcarifer).

Vatmalaa, zachte roode steensoort.

Vatmanga, vischsoort.

Vatmasela-ni-lasoeat, schelpdiersoort.

Vatminan, zeer harde steensoort.

Vatnait, zwaluwsoort.

Vatneloen, boomsoort, waarvan het hout gebruikt wordt voor mesheften.

Vatoe, steen.

Vatoek, *n-vatoek,* wegwerpen, verkwisten, dikwijls in verbinding met andere werkwoorden in de beteekenis van weg-, bijv. *n-ot'vatoek,* wegdoen; *n-tabar vatoek,* wegschoppen.

Vatoel, pit, korrel, enz.; *ngoeoer vatoel,* zandkorrel; *ngri'vatoel,* woord; *vatvatoel,* grof van meelachtige stoffen, korrelig; *na-ng-vatoel,* opzwelling in den vorm van een korrel; *vatoel* is ook stukswoord voor noten, bijv. *noeoer vatoel ilima,* vijf kokosnoten.

Vatoeran, vreemdeling uit onbekende streken.

Vaöe, *n-vaöe,* weenen, huilen.

Vava, *vava-n,* mond, mondholte; *vava ngrova,* iemand die onduidelijk spreekt.

Vava, beneden, het Zuiden als de spreker daar niet is; *invava,* daar beneden, daar in het Zuiden; *n-vava,* in Zuidelijke of benedenwaartsche richting van den spreker weg; *vava-n,* wat onder iets is; *rahan vavan,* de plaats onder het huis, ook *rahan ni lavavan; laniti vavan,* het ondermaansche, de aarde; *Tnebar vavan,* alle Tanimbareezen; *ni faretta vavan,* zijn bestuursdistrikt, zijn onderdanen.

Vavoe, varken; *vav'nif'foar,* vol-

wassen beer; *vav'itai,* zeug met biggen; *vavoe nisiat,* big; *vav'nangan,* wild varken.

Vavoea, de waringin.

Vavoemeti, de gehoornde koffervisch.

Vavval, *n-vavval,* slaan; *vnavval,* iets om mee te slaan; *na-s-vavval,* vallen op, van boom.

Veak, *n-veak, na-t-veak,* naar buiten uitstaan van palmbladeren, van den rand van een mand.

Vean, *n-vean,* bewanden; *vavean,* bewanding.

Vear, *n-vear,* zich uitrekken; *na-t-vear,* achteroverhangen van het hoofd van een klein kind, dat men slordig vasthoudt; *n-fa-t-vear,* den nek doen breken.

Veda, *n-veda,* strak staan, gespannen zijn; *evoe-n nveda,* verzadigd zijn, ook *n-veda* alleen; *n-fa-veda,* strak spannen, te eten geven, verzadigen.

Veï, boomsoort, waarvan de vruchten, gelijkend op wilde kastanjes, door de kinderen als speelgoed gebruikt worden.

Veï, *na-veï,* in dunne sneetjes snijden van *ena,* en zóó bakken.

Veka, kolipalmsoort.

Vekka, het partikel dat den toekomenden tijd aanduidt; ook *mnaban vekka,* wacht nog wat, waarvoor men vaak hoort *mnaban ekka; mwaa vekka,* kom eerst hier; *oefallak vekka,* laat mij het eerst zeggen; *dekka...... vekka,* bij de gebiedende wijs, nog niet.

Velar, *n-velar,* ontvouwen, ontrollen, uitspreiden, openen van een boek; *na-t-velar,* ontvouwen, ontrold, uitgespreid zijn, het onderste boven liggen; *n-fa-t-velar,* het onderste boven leggen; *n-velar mata-n,* de oogen open doen; *mata-n natvelar,* open zijn van de oogen; *n-ka-m-velar,* met de hand een omheining of bewanding wegslaan; *n-tabar velar,* wegschoppen van idem; *na-s-velar,* schrikken.

Velat, *na-s-velat,* werpen van het werpnet; *na-s-velat foeat,* met een net visschen; *sivelat,* werpnet.

Veli, *veli-n,* koopprijs van een vrouw; *vata velin,* idem; *r-ot'velin,* den koopprijs van een vrouw betalen; *na-veli,* handel drijven.

Veli, het gindsche, gindsche; *inveli,* daar ginds.

Velik, ofschoon, niettegenstaande; ook *velik ne.*

Velik, *sivelik, n-si-velik,* om de beurt gebruiken, afwisselen; *foroek sivelik,* afwisselende Oosten- en Westen-wind, kentering.

Veloek, *n-veloek,* met behulp van vuur recht maken van een bamboe; *na-t-veloek,* zich strekken van arm of been, of lichaam; *n-veloek n-vaak,* zich uitrekken.

Ven, aan, voor.

Vengar, *n-vengar,* uitspreiden, ontvouwen, ontrollen; *na-t-vengar,* uitgespreid, ontrold, ontvouwen zijn, vooral van bladeren en bloemen.

Vengoel, *na-s-vengoel,* zich bewegen van slangen bij aanraking.

Ver, aan, voor.

Vera, *vera-n,* gedaante; *vera-n injai,* zoodanig.

Verak, *na-verak,* beraadslagen.

Verak, in *varverak,* ochtend; *varverak inlangin,* dezen morgen, als men later op den dag spreekt; *iljaan varverak,* morgenochtend;
varverak soemattan, heel vroeg in den morgen.

Veran, *na-veran,* opgezwollen zijn wegens slaan.

Veri, in *varveri,* koperdraad.

Verin, aan, voor, tot.

Veroe, onrijp, jong; *iveroe,* jonge vrucht van pisang, aardvrucht, maïs; *varveroen,* jonge man, ongehuwde jonge man.

Veroen, zie **veroe.**

Veroet, in *alveroet,* aanstonds, vlug.

Vesa, *n-vesa,* vleesch van beenderen afsnijden, uitwringen van klappervleesch, enz.;
n-ves'minat, koken met klappermelk.

Veta, *n-veta,* de copula verrichten, doch meer spelenderwijze, ook van tegennatuurlijke handelingen.

Vetal, *na-s-vetal,* met stijve knieën staan of loopen; *na-s-vetal ea-n,* het been strak zetten; *n-vetal teri,* tusschenbeide komen bij ruzie, een perkara in het reine brengen, den vrede bewerken.

Vetit, bovenarm; *vetit ni vavoe,* de bovenarmspier.

Vetoe, *n-vetoe,* katoenvrucht in de zon leggen om te laten barsten; *na-s-vetoe,* openbarsten.

Veva, *n-veva,* omwinden, omwikkelen; *n-veva oeloe-n,* een hoofddoek dragen; *na-s-veva,* met iets zwiepends slaan; *na-k-veva,* gewonden zijn om.

Veva, *veva-n,* weinig, een beetje; *amroea vevan,* wij alleen met ons tweeën; *irmoenoek vevan,* zij met hun allen; *r-si-vevan,* met de armen over elkaars schouder staan, loopen; *slaroe vevan,* enkele maiskolven; *kossikoöe vevan,* enkelen personen.

Veval, *n-veval,* uitdagen, verlangen naar.

Vevan, zie **veva.**

Vevang, *ra-vevang,* omringen van een mensch.

Via, *na-s-via ia,* het bovenlijf wasschen.

Viak, *n-viak,* *n-ka-m-viak,* in tweeën doen splijten, doen scheuren; *n-viak manoet,* het noodlot raadplegen uit een kip; *na-t-viak,* onz., in tweeën splijten.

Viaklanit, de planeet Jupiter.

Vian, sleetsch, oud, versleten, vooral van goed.

Vidal, *n-vidal,* openleggen van visch of vleesch om te zouten, het binnenste buiten keeren; *n-ka-m-vidal,* op soortgelijke wijze openleggen; *na-t-vidal,* zoo openliggen van wonden.

Vihi, *vihi-n,* penis; *vihi-n oelin,* de voorhuid; *vihin ndiri,* erectio.

Vii, *na-s-vii,* met iets langwerpigs, bijv. een knuppel, gooien naar.

Viing, *n-viing,* naar zich toe trekken; *n-viing ian,* visschen met de lijn.

Viing, *na-s-viing,* heen en weder zwaaien van een vallenden boom.

Vikoe, *n-vikoe,* vrouwelijke manieren hebben, hermaphrodiet zijn.

Viloe, *n-viloe,* inwikkelen; *n-viloe nitoe,* een doode de laatste eer bewijzen; *vniloen,* de geschenken

aan een doode.

Vina, groote schelpdiersoort.

Vina, *n-vina,* kaal zijn van hoofd, kaalhoofdig zijn.

Vinik, *n-vinik, n-ka-m-vinik,* ontschillen van gekookte aardvruchten; *na-t-vinik, na-k-vinik,* afschilferen van de huid; zie **vinit.**

Vinit, *n-vinit,* villen, van schors ontdoen; *na-k-vinik,* ontvellen, zie ook **vinik.**

Vingoe, dissel; *n-vingoe,* met een dissel bewerken.

Vingoefaat, kleine vogelsoort.

Vira, aardvruchtsoort, Mal. oebi gatal.

Visa, *n-visa,* in *nahin nvisa,* de punt van het mes is afgesleten.

Visal, *n-visal, n-ka-m-visal,* kapot maken; *na-k-visal,* verrotten, zweren; *kivisal,* vuile wond, open zweer; *n-fa-k-visal,* doen rotten, doen zweren.

Visoel, *n-visoel, n-ka-m-visoel,* breken, doorbreken van sagokoek, gekookte aardvruchten, en derg.

Visoer, *n-visoer,* wegjagen.

Vivik, in *vavivik,* ophaler van het weefgetouw, zie **vivit.**

Vivit, *n-vivit,* aan de hand hebben hangen; *kavivit,* bamboekoker, die men in de hand mee naar beneden brengt na het palmwijn tappen; *sivivit,* boschgeest, waarvan men gelooft dat hij kinderen of menschen mee door de lucht neemt.

Vivitvatoe, groot insect, dat steentjes versjouwt.

Vivoel, heele jonge vrucht van aardvruchten, mais, rijst, enz., foetus, te vroeg geboren kind; *vavivoel,* idem.

Vlada, Holland, juister *Valada.*

Vlaloe, heestersoort.

Vloenoer, boomsoort, aftreksel van bladeren wordt gedronken.

Vloeri, tiental voor visschen en varkens.

Vnaang, in *n-taï vnaang naä kellar,* in een kist doen; *na-vnaang,* een bewerking bij het manden vlechten.

Vnaroe, boomsoort.

Vniloen, zie **viloe.**

Vnoea, *vnoea-n,* nek.

Voa, *voa-n,* geur; *voa-n sian,* stinken, stank; *n-voan,* besnuffelen, de inlandsche kus; *n-fa-voa,* ruiken.

Voa, in *n-ot'vavoa,* gonzen van een mug.

Voak, zie **voat.**

Voan, slijkwesp.

Voan, zie **voa.**

Voar, vogelklem.

Voar, *na-t-voar,* met de kruin alleen den grond raken van gevallen boom.

Voat, aangehoopte aarde om geplante aardvruchten.

Voat, *n-voat,* wegvloeien, overstroomen, overloopen, ook van droge stoffen; *n-voak,* weggieten, uitstorten.

Volan, *n-volan,* bedr., doorbreken, een dag bepalen om iets te doen, van de reis terug te komen enz.; *valvolan,* de afgesproken tijd; *n-ka-m-volan,* bedr., doorbreken.

Vongoer, *n-vongoer, n-ka-m-vongoer,* met de hand doorbreken; *n-vongoer lima-n,* de vingers laten kraken; *na-t-vongoer,* onz., afbreken van takken enz.

Vorat, *na-t-vorat,* geheel overhangen van bamboe of licht hout.

Vosal, *n-vosal*, met duim en wijsvinger van schil ontdoen van gekookte *ronan*; *n-ka-m-vosal*, idem; *na-k-vosal*, *na-t-vosal*, van schil ontdaan zijn.

Votoe, *n-votoe*, *alleen* in *voelan nvotoe*, het is nieuwe maan; verder in de beteekenis van: in de kampong terugkeeren, als men naar tuin of pondok geweest is; *ravotoe ira*, na langen tijd in de tuinen overnacht te hebben in de kampong terugkeeren; *r-silvotoe*, met velen komen aangeloopen; vgl. **votoek.**

Votoek, *n-votoek*, voor den dag komen, verschijnen; *n-fa-votoek*, voor den dag brengen, te voorschijn brengen, opnoemen.

Votoen, in *valvotoen*, heuvelachtig, verhevenheid.

Votoen, *na-s-votoen*, struikelen, struikelen over.

Vova, *n-vova*, zitten op, van vliegen, muggen, vogels, geesten op den mensch, ziel op het lichaam.

Vovar, bamboekoker, waarin de palmwijn wordt opgevangen; *n-vovar*, den bamboekoker om den bloesem doen.

Vraa-ni-bajaoe, bruine schelpsoort.

Vraang, *na-vraang*, met kracht neerleggen of zetten; *na-vraang ia*, tegen den grond vallen; *na-vraang fangofak ia*, voorover tegen den grond vallen.

Vrada, *na-vrada*, voortwoekeren van slinger- of kruipplanten.

Vrangoe, gevlochten zakje waarin men rijst doet.

Vrea, broodboomsoort.

Vreki, groote leguaansoort; rijstzakje in den vorm van dat beest.

Voe, afkorting van *voeoet*, in *voe'kakoe*, krulhaar; *voe'laa*, sluikhaar; *voe'ngengoe*, kroeshaar.

Voea, *voea-n*, hart.

Voea, *voea-n*, vrucht; *n-ot'voean*, vrucht dragen.

Voea, *n-voea*, medenemen, gelijken op, enz., zie **voeat.**

Voear, berg, heuvel.

Voear-laïan-ni-nara, een sterrenbeeld in den vorm van een kralensnoer boven de Jachthonden.

Voeat, *n-voeat*, medenemen, medebrengen, inladen, inhebben van schepen, lijken op; *vnoeat*, lading, wat men medebrengt of medeneemt.

Voedar, *na-voedar*, te dicht bij huis of kampong zijn behoefte doen.

Voehoer, handboog, boog als val in het bosch; *n-es'voehoer*, zulk een val zetten; *nar'voehoer*, sterrenbeeld: de Kraanvogel.

Voelan, maan, maand; *voelan nvotoe*, nieuwe maan; *voelan lihir*, kwartier der maan; *voelan natnemoe*, volle maan; *voelan nabrii Timoer*, laatste kwartier; *nabrii Varat*, eerste kwartier; *voelan nal ni fennoe*, er is een krans om de maan.

Voelan, *na-ng-voelan*, openliggen, vrij zijn, opgeruimd zijn van onkruid of struikgewas.

Voeli, porseleinschelp.

Voeli, *na-voeli*, rood zijn, gloeiend zijn van ijzer; *valvoeli*, rood; *valvoelin*, uitslag van roode vlekjes op het lichaam; struiksoort; *ngarvoelin*, rijpe arekanoot.

Voelin, zie **voeli.**

Voel'jaha, schelpsoort.

Voel'kora, schelpsoort.

Voel'nila, schelpsoort.
Voel'sita, schelpsoort.
Voeloe, *voeloe-n* lichaamshaar, veeren van vogels; *mata-n voeloen,* oogwimpers; *demi-n voeloen,* baard; *soemar-an voeloen,* snor.
Voeloer, stuksnaam van sommige vruchten, bananen, maiskolven.
Voel'wenga, olijfschelp, cyprea.
Voemarar, boomsoort, timmerhout.
Voena, *voena-n,* nok; *voenan dardirin* koningsstijl; *voenan tinoeban,* nokbalk; *voenan lanit,* balkje dat evenwijdig met den nokbalk op de mikken der daksparren ligt.
Voena, *voena-n,* bloemkolf van klapper en enkele andere palmen.
Voenan-aling, uitstekend nokbalkje.
Voenan-dardirin, koningsstijl.
Voenan-lanit, balkje dat evenwijdig aan den nokbalk op de mikken der daksparren rust.
Voenan-tinoeban, nokbalk.
Voenar, de stippelvisch.
Voen-itai, sterrenbeeld, de driehoek in het midden van de Stier.
Voen janat, sterrenbeeld, de η van de Stier met het kleine groepje er omheen.
Voenoe, in *slaroe voenoen,* maiskolf met dekblad er nog om; *wanat voenoen,* ongepelde rijst.
Voenoeng, *n-voenoeng, n-fa-voenoeng,* aanvullen, vermeerderen van wat niet toereikend was.
Voenoet, lans; *n-voenoet,* stampen; *n-voenoet slaroe,* gebrande mais fijnstampen; *n-voenoet tmaän,* smeden; *n-voenoet titir,* de gong slaan.
Voerat, groote rijst- of maiskoek.
Voeri, witte stof.
Voeri, *na-voeri,* uitstrooien; *koemal navoeri wahan,* de prauw loopt niet recht.
Voerloean, kleine schelpdiersoort.
Voeroe, *n-voeroe, na-voeroe,* opensnijden met een mes; ook *nahin nvoeroe lima-n,* het mes sneed hem door de vingers; *varvoer'tahat,* dat deel van de vlerkprauw, dat de golven klieft.
Voeroet, *na-voeroet,* verspreid liggen.
Voetafoe, broodboomsoort.
Voetan, *na-k-voetan,* lui zijn.
Voetan, in *aa voetan,* omgevallen boom.
Voetoe, kruin van een berg of heuvel.
Voetoe, tien; *favoetoe,* tienmaal; *vatvoetoen,* tien aan tien, ieder tien, telkens tien; *favatvoetoen,* telkens tienmaal, ieder tienmaal; *ikivoetoe,* slechts tien.
Voetoek, *n-voetoek,* uittrekken van wat vast zit; *n-ka-m-voetoek,* idem; *na-k-voetoek,* loszitten van de haren; *n-af'voetoek,* uitkappen.
Voetoen, *n-voetoen,* wegloopen van varken, dat men bijna geschoten had of waarop men aanlegt.
Voetoen, Boeton.
Voeoe, ledig; *lean voeoe,* ledige ruimte, ook de lucht.
Voeoe, *n-voeoe,* achtervolgen van visschen door visschen.
Voeöe, *voeöe-n,* gewricht, geleding van bamboe, noest in hout; *lingaän sitvoeöen,* splitsing in een weg.

Voeoel, zeeslak, soort tripang.

Voeoen, plantaardige opbrengst van een land.

Voeöen, zie **voeöe**.

Voeöeng, *na-s-voeöeng*, opgezwollen zijn; *svoeöeng*, gezwel.

Voeoer, *n-voeoer*, aangebrand zijn, geschroeid zijn, op zijn of opgaan van al wat langzaamaan korter wordt zooals sigaar, potlood, fakkel enz., onder water staan, d.w.z. niet tot de oppervlakte van het water reiken van hooge voorwerpen; *n-ka-m-voeoer*, in de bedreiging: *oekamvoeoer nahin naä oa*, ik steek je het mes heelemaal in het lijf; *na-k-voeoer*, onder water staan van hooge voorwerpen; *n-fa-voeoer*, poffen van mais en derg. in vuur.

Voeoet, hoofdhaar, harige pluim van de mais.

Voeoet, *n-voeoet*, afgeknot zijn van lichaamsdeelen.

Voeöet, *n-si-ng-voeöet*, twee einden van een touw aan elkaar knoopen.

Voeoe, vischfuik van bamboe; *na-taï voevoe*, zulk een fuik zetten.

Voev'jaran, gevlochten kubus, die onder de fuik wordt gelegd.

Voevoek, *n-voevoek*, uitstrooien met duim en wijsvinger.

Voevoer, rogvischsoort.

Voevoer, *n-voevoer slaroe*, eerst het grove van de gestampte mais koken en dan het fijne er bijdoen.

Voevoet, *na-k-voevoet*, vermolmd zijn; *aa kivoevoet*, houtworm.

W.

Waa, *waa-n*, plaats, spoor; *n-fa-waa*, merken, van een teeken voorzien; *fawaa*, merk, kenteeken; *mngala waan*, litteeken; *kawaa*, voetspoor.

Waa, *n-waa*, omroeren; *na-s-waa*, slijpen van een mes door het in de breedte uit te strijken; *na-s-waa*, fijngestampt koken van mais; *na-s-waa*, spannen met een spie, zooals bij de spanzaag.

Waak, *na-f-waak*, roepen, schreeuwen, afroepen, omroepen; *n-woroek n-waak*, verwenschen.

Waal, *n-waal*, heen en weer zwaaien, bedr.

Waal, vogelsoort, strandlooper.

Waäl, alleen in *n-lilir n-waäl*, heel sterk roeren.

Waan, *n-waan*, loeren op menschen of dieren om ze te dooden.

Waang, *n-fa-waang*, tellen.

Waar, *n-fa-t-waar*, mais in trossen ophangen.

Waär, wortel van boomen en planten; *na-f-waär*, wortel schieten; *aa waär*, geneesmiddel, vergif.

Waär-laslisan, heestersoort, waarvan de wortel gebruikt wordt op wonden.

Waät, strandwortelboom, rhizophore; *wawaät*, roode verf daarvan afkomstig; *n-waät*, daarmede verven.

Waba, ook *wabwaba*, verbod om klappers te plukken, tripang te visschen, enz., verbodsteeken; *r-waba*, zulk een verbod uitvaardigen; *na-f-waba*, een eed doen, beëedigen, verwenschen.

Waban, vischsoort (scomber neglectus).

Waban, liaansoort.

Wadal, voederbak, meestal de tridakna- of reuzeschelp.

Wadan, Banda.

Wadar, *n-wadar,* goede vangst maken bij jacht of vischvangst.

Wafir, groote vischsoort.

Waha, *waha-n,* aangezicht, rand; *waha-n ralan,* onder zijn oogen; *waha-wawaöek,* hoofdpijn; *waha-n nwaöek,* hoofdpijn hebben.

Wahak, *n-wahak, na-wahak,* vernielen, misbruiken, vergiftigen, betooveren, verkwisten; *na-wahak ewal ia,* zelfmoord plegen; *na-wahak evoe-n,* abortus veroorzaken.

Wahat, aandeel; *n-wahat,* van zijn aandeel voorzien.

Wahing, *n-wahing,* van het rotte ontdoen van vruchten; *na-m-wahing,* aangestoken zijn van broodvrucht.

Wahoel, neen, niet.

Wai, staal; *na-t-wai, n-fa-t-wai,* in het water zetten

Wail, *n-wail, na-s-wail,* doen slingeren; *na-s-wail,* onz., heen en weer slingeren; *siwail, wawail,* schommel, slingerwieg; *n-siwail,* doen slingeren van die wieg, wiegen.

Wakil, *n-wakil,* uitpeuteren; *n-wikil n-wakil,* heel erg peuteren; *na-s-wakil,* met de teenen iets achteruit schuiven.

Walak, *n-walak,* spinnen; ook *n-walak soela.*

Walewa, boomsoort met eetbare vrucht, timmerhout.

Walin, *n-walin,* ineendraaien in plaats van knoopen.

Waloe, *iwaloe,* acht; *fawaloe,* achtmaal; *walwaloen,* acht aan acht, ieder acht, telkens acht; *fawalwaloen,* telkens achtmaal, ieder achtmaal; *ikiwaloe,* slechts acht.

Waloe, *waloe-n,* afbeelding, beeltenis; *ia wol waloen,* hij heeft geen kinderen; vgl. **waloet.**

Waloer, *n-waloer,* merken met een kruis; *walwaloer,* kruis; *aa walwaloer,* kruishout; *na-ng-waloer, na-m-waloer,* met als onderwerp *ni dii,* bang zijn.

Waloet, beeld.

Walwalan, smal van lichaam.

Walwaloer, zeester; zie ook **waloer.**

Wamoes, *n-wamoes,* uitwringen van klappervleesch; *na-k-wamoes,* een vuile wond hebben; *ea-n nakwamoes,* een vuile wond aan het been hebben.

Wamoet, zelfde als **wamoes.**

Wanan, bamboelat, waaraan de atap geregen wordt; stuksnaam voor atap.

Wanar, *n-wanar,* dicht zijn bij, bewaken, bewaren, beschermen.

Wanat, rijst.

Wanat, bloesemknopjes der palmen.

Wanatmeti, zachte roode steensoort, alleen op het rif voorkomend.

Wanwanoe, rupssoort.

Wanga, boomsoort, waarvan de schors geplet wordt voor banden, die de vrouwen gebruiken voor de draagmanden.

Wangi, in *iwangi,* toovenaar; *na-wangi,* toovenaar zijn.

Wangin, oud, volwassen van mais enz.; *iwangin,* oude mais, rijst, enz.

Wangir, liaansoort; de wortel

wordt als zeep gebruikt; *n-wangir*, daarmee wasschen.

Wangir, *n-wangir*, van jongs af aan gewoon zijn te doen.

Waras, *n-waras*, in een cirkel rondzwemmen van visschen.

Warat, liaansoort.

Wari, *wari-n;* een man noemt *wari-n* zijn jongeren broer en diens vrouw, de zoons met hun vrouwen van zijn vaders jongeren broer, de zoons en hun vrouwen van zijn moeders jongere zuster, den man van zijn *fatnima* (dochter van zijn moeders broer), de jongere zuster van zijn vrouw en dier man; een vrouw noemt *wari-n* haar jongere zuster en dier man, de dochters met haar mannen van haar vaders jongeren broer, de dochters met haar mannen van haar moeders jongere zuster, de mannen van haar *fatnima's* (zoons van haar vaders zuster), den jongeren broer van haar man en diens vrouw; *aä-n wari-n*, oudere en jongere broers en zusters, neven en nichten, zie boven; *iaän iwarin ira*, zij zijn gebroers, gezusters, neven en nichten, als boven, ook leden van dezelfde *aroen* of van hetzelfde *aroen*-onderdeel; *wawarin* of *iwarin*, de jongste van kinderen, broers, zusters.

Warik, *n-warik*, drogen in de zon, in de zon leggen, hangen enz.

Waringoen, *ne-n-waringoen*, slap zijn van den honger.

Warkeka, liaansoort.

Warmera, liaansoort.

Waroen, boomsoort, timmerhout; aftreksel van de bladeren wordt als geneesmiddel gebruikt.

Warwera, onkruidsoort.

Warworin, eerste vangst van jongeman op jacht of vischvangst.

Wasil, *n-si-wasil*, na het gemeenschappelijke inzamelen op het rif nog als enkeling nawerken.

Watak, zie **watat**.

Watang, *na-watang*, iets doen zonder het te kennen, op een zonderlinge manier loopen, spreken enz.

Watat, wees; *n-watat*, wees zijn; *n-fa-watak*, opvoeden, opfokken.

Wati, boomsoort.

Watil, sprong; *n-watil, na-s-watil*, springen, opspringen, ook van visch uit de zee; *na-s-watil ia*, spartelen.

Wattan, slechts, ook wel arm; *oeloer wattan*, broodboomsoort; *tomat'wattan*, vogelverschrikker, stellage waarop de mast wordt vastgezet, wordt ook wel gezegd van beelden en plaatjes.

Watwotoe, vogelsoort, van de familie der meliphagidae.

Waöek, *n-waöek*, pijn doen, pijn lijden; *wawaöek*, pijn, ziekte.

Waoel, *n-waoel*, teruggeven als tegengeschenk; *r-si-waoel*, elkaar geschenken geven.

Waöeng, *na-r-waöeng*, doen schudden.

Wavar, rijp, ook van zweren; *n-wavar*, rijp zijn; *n-fa-wavar*, doen rijpen; *wawavar*, ongeveer rijp.

Wawaat, heestersoort.

Wawaat, vischsoort.

Wea, *wea-n*, gedaante, voorkomen, uiterlijk, gelijk, zooals; *wean isaa*, gelijk, gelijkerwijze.

Weak, zie **weat**.

Weang, *n-weang,* lokken, overhalen, veroorzaken, aanleiding zijn tot, bedriegen; *waweang, siweang,* bedriegelijk, namaak, enz.; *nar'siweang,* letterlijk lokster: de Avondster.

Wear, water, bron, waterput; *n-wear,* oplossen, doen oplossen; *na-m-wear,* onz., oplossen, wegsmelten, verdwijnen, vervallen van de koopsom eener vrouw; *n-fa-m-wear,* misbruiken door een niet-adellijke van een adellijke vrouw.

Wear, hart van hout.

Wear, *n-fa-d-wear,* poepen.

Wearbangin, boomsoort, waarvan het hout wordt gebruikt voor stelen van bijlen, enz.

Weat, verbodsteeken; *n-weak,* van verbodsteeken voorzien.

Weat, *n-weat,* op min of meer plechtige wijze ondervragen, ook het ondervragen van zon of maan naar oorzaak van verduistering.

Weba, framboesia-uitslag; *n-weba, na-f-weba,* dien uitslag hebben, ook hardnekkige vuile wonden hebben.

Wedaan, inktvisch.

Wekoer, *n-wekoer,* vertikaal doen draaien of rondzwaaien; *na-s-wekoer,* in vertikaal draaiende beweging zijn.

Wela, *n-wela,* bedr., een halven slag omdraaien van liggende voorwerpen; *na-s-wela,* heen en weer zwaaien van palmen.

Welak, *n-welak,* in het oor dragen, in het oor doen van oorhangers; *walwelak,* oorhanger.

Welak, zie **welat.**

Welakdii, vogelsoort, cacomantis assimilis.

Welat, *n-welat,* aandoen, aanloopen, aangaan, zich een kwartslag draaien, afslaan; *na-t-welat,* onvasten gang hebben, omgedraaid zijn van prauw; *na-f-welak,* doen draaien van prauw door aan één kant te pagaaien; *lera natwelat,* het is na den middag; *lingaän walwelat,* zijweg.

Weloe, *n-weloe, n-fa-weloe,* schudden, doen schudden; *n-weloe oeloe-n,* het hoofd schudden; *na-weloe,* onz., schudden; daarvoor in de plaats gebruikt men ook *walweloe.*

Weman, houtsoort, meest gewilde voor prauwen.

Wemoel, *na-t-wemoel,* van binnen rotten van wonden, van lijken.

Wemoer, groote vischsoort.

Wen, afkorting van *wean; wen inbaa,* hoe? *wen injai,* zóó.

Wenan, was; *wenan ihin,* was; *wenan doean,* bij; *wenan vahan,* honing.

Wenan, *n-wenan; aroen nwenan,* zijn oor is verstopt; *n-wenan tival,* op het midden van de trom trommelen; *na-t-wenan,* doof zijn.

Wenga, olijfschelp, cyprea.

Werfoeat, een liaansoort.

Weri, *weri-n,* staart en vinnen van haai.

Wetaan, boomsoort; vrucht wordt gebruikt om visch te bedwelmen.

Weva, boomsoort met eetbare vrucht lijkend op amandelen.

Wii, *n-wii,* alleen in *n-wii n-waa,* heel sterk roeren.

Wii, *na-k-wii,* schreeuwen van varkens.

Wii, *na-s-wii,* werpen met knuppel

of iets derg.; *siwii,* datgene waarmee men werpt.

Wiin, *na-ng-wiin,* hermaphrodiet zijn.

Wiing, *n-wiing,* zwaaien met de armen; *n-ban'siwiing,* of *wawiing,* met de armen zwaaiend gaan.

Wika, zie **wikan.**

Wikan, of *wakwikan,* een touw waaraan men iets bindt, draagband, hengsel van emmer enz.; *n-wika,* van zulk een touw voorzien; *na-k-wika,* gebonden zijn.

Wikil, alleen in *soemar-an wakwikil wakwakil,* heel veel plaats hebben.

Wilat, parkietsoort.

Wilin, roer, stuur; *n-taha wilin,* het roer houden; *wilin waan,* de plank of het stellage waaraan het roer is vastgemaakt; *n-wilin,* zwemmen van een visch met een werpspies in het lichaam.

Wisoe, *n-wisoe,* lokken van varkens.

Woda, *n-woda,* in kleine stukjes kappen van visch om te kruiden; *na-f-woda,* kruiden zonder uitgedrukt voorwerp; *n-fa-woda,* met inkepingen versieren; *wadwoda,* het in stukjes gekapte.

Woda, vischsoort.

Wodang, *n-wodang,* in het zuur zetten, kruiden van visch; *wadwodang,* gekruide visch.

Wofoen, groote vogelsoort.

Wol, niet, geen.

Womin, geest, schim.

Wora, wee! *n-wora,* beklagen; *wora-kroeoe,* wee! *wora jaä,* wee mij!

Wori, *na-wori,* bedreigen met hand of wapen.

Woroe, *n-woroe,* bekladden, zwart maken in overdr. beteekenis.

Woroek, *n-woroek,* uitschelden, schelden.

Wosan, boomsoort met eetbare vrucht.

Wosoe, *n-wosoe,* dommelen, met het hoofd knikken van slaap; *mata-n waswosoe,* zware oogen hebben van slaap, slaap hebben.

VERHANDELINGEN

van het

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP
VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

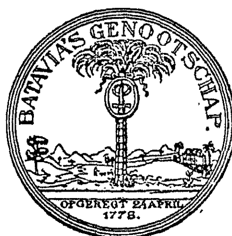
DEEL LXXI

DERDE STUK

WOORDENBOEK DER JAMDEENSCHE TAAL

door

P. DRABBE, M. S. C.
R. K. MISSIONARIS
OP TANIMBAR

BANDOENG
A. C. NIX & Co.
1932

BEMERKINGEN VOORAF

Om met vrucht dit Woordenboek te kunnen gebruiken, zal men minstens een overzicht moeten hebben van de Spraakkunst, en bovendien zal men goed doen de volgende bemerkingen in het oog te houden.

Het Jamdeensch schrijven wij met de volgende letters: *a, b, mb, d, nd, e, f, i, j, k, l, m, n, ng, o, p, r, s, t, oe, w.* Deze volgorde is doorgevoerd in het Woordenboek, zoodat men *ng* niet vindt bij *n,* en *mb, nd, oe* resp. niet bij *b, d,* en *o; mb* volgt op *b, nd* op *d, ng* op *n,* en *oe* op *t.* Dat we van het algemeen gebruik zijn afgeweken, heeft zijn oorzaak hierin, dat we getracht hebben ons werk zoo overzichtelijk mogelijk te maken, wat men o.a. niet bereikt, als de letters *n* en *ng* bijeengezet worden, of men de *oe* volgens onze Hollandsche schrijfwijze en alleen dáárom geheel laat verdwijnen bij de *o.*

Ook ter wille van de overzichtelijkheid hebben we zooveel mogelijk de afleidingen slechts bij het stamwoord geplaatst, zoodat men bij elk stamwoord alle afleidingen vindt, die in de taal gebruikelijk zijn. Men zoeke dus over het algemeen afleidingen slechts bij het stamwoord, waarvan ze zijn afgeleid. Nochtans staan er zeer veel afgeleide woorden afzonderlijk opgegeven, omdat ze geheel apart zijn komen te staan als namen van boomen, dieren enz. Zoo hebben we bijv. den naam van de boomsoort *fatasak-srije* onder de *f* gerangschikt, en niet onder de *t* bij *tasak,* waarvan het woord een afleiding moet zijn. Andere afleidingen, welke wèl haar verband met het stamwoord bewaarden, hebben we soms ook apart in de lijst opgenomen, omdat men er misschien niet aan zou denken, ze bij het stamwoord te zoeken; maar dan hebben we ze toch ook daar weer aangegeven.

Om gemakkelijk te zoeken in het Woordenboek, houde men in het oog, wat de eigenlijke woordvorm is in deze taal. Een stamwoord bestaat in het Jamdeensch uit den wortel met een uitgang, die beide éénlettergrepig zijn. De wortel kan open of gesloten zijn, maar bestaat nooit uit meer dan drie, en is hij open, nooit uit meer dan twee letters. Zoo heeft men bijv. den open wortel *toe* van *toeak,* palmwijn, en den gesloten wortel *ndand* van *ndandir; toe* bestaat uit twee, en *ndand* uit drie letters.

Zeer weinig stamwoorden zijn éénlettergrepig, of hebben geen uitgang; misschien geen andere dan enkele modale partikels, zooals bijv. *ma,* opdat, *né,* en, enz. Men denke er echter aan, dat twee klinkers naast elkaar altijd twee lettergrepen zijn; zoo is bijv. de stam *loi,* zweven, tweelettergrepig.

Hoewel alle stamwoorden eigenlijk tweelettergrepig zijn, komen ze toch vaak, soms zelfs uitsluitend in éénlettergrepigen vorm voor. Meestal vindt men in het Woordenboek slechts den eigenlijken stam alfabetisch gerangschikt. Ziehier een paar regels, waaruit men kan weten, welke de eigenlijke vorm kan zijn van éénlettergrepige vormen.

Eénlettergrepige vormen, die uitgaan op *a*, *e*, of *i*, zijn vormen van tweelettergrepige stammen, die uitgaan op *je*; *a*, *e*, en *i* worden dus *aje*, *eje* en *ije*; evenzoo worden *o* en *oe* resp. *owe* en *oewe*. De stamwoorden van vormen, die uitgaan op *aoe*, *éoe*, *ioe* en *ooe* zijn *awe*, *éwe*, *iwe*, *owe*. Eénlettergrepige vormen, die uitgaan op een medeklinker, zijn afkomstig van tweelettergrepige stammen met *e*, *i* of *oe* achter, of wel *a* vóór dien medeklinker. Ziehier enkele voorbeelden:

Stammen:	Verkort:	Hollandsch:
laje,	la,	loopen.
tije,	ti,	gaan.
wéje,	wé,	water.
mowe,	mo,	breken.
lawe,	laoe,	wentelen.
réwe,	réoe,	ketting.
siwe,	sioe,	negen.
bowe,	booe,	kracht, en.
tole,	tol,	putten.
toeki,	toek,	pikken.
bokoe,	bok,	kort.
roeap,	roep,	vloed.
ian,	in,	visch.

De uitgang kan open of gesloten zijn, maar begint nooit met een medeklinker, zoodat men ook geen stamwoorden kan hebben met twee medeklinkers in het midden. Als men bijv. den vorm *namatsit*, hij is scheel, ontleedt, doet men eerst het persoonlijk voorvoegsel *na* weg, zoodat men overhoudt *matsit*; dat kan echter geen stamwoord zijn, daar de uitgang begint met een medeklinker. Men ziet dus alleen reeds aan den vorm van het woord, dat men niet met een stamwoord te doen heeft.

Betrekking-aanduidende zelfstandige naamwoorden worden aangegeven in den onpersoonlijken vorm, gevolgd door den derden-persoon-enkelvoudsvorm; het bezittelijk achtervoegsel schrijven we achter den stam door een streepje ervan gescheiden. Bij woorden op *e* schrijven we het bezittelijk achterv. met den bindklinker *a* achter den wortel. De afkorting b. z. beteekent betrekking-aanduidend zelfstandig naamwoord.

Werkwoorden worden aangegeven in den primairen stamvorm; daarachter geven we den derden-persoon-enkelvoudsvorm, waarin we door een streepje het persoonlijk voorvoegsel van den stam scheiden; en aldus scheiden we ook van den stam en van het persoonlijk voor-

voegsel de overgebleven letters der modale voorvoegsels bij secundaire stammen, bijv. *fefar* (stam); *n-fefar* (vervoeging van den primairen stam in den derden persoon enkelv.); *na-ng-fefar* (vervoeging van een secundairen stam in den derden persoon enkelv.).

De beteekenis der werkwoorden geven we aan in de onbepaalde wijs. Men denke er altijd aan, dat zulks niet bedoeld is als een vertaling van den derden pers. enk. van het Jamdeensch, die er altijd vlak voor staat. Ook lette men er op, dat we niet altijd geheel volledig geweest zijn, maar een weinig aan het denken van den gebruiker van het Woordenboek hebben overgelaten. Zoo krijgt men bijv. bij onzijdige werkwoordsvormen dit: een werkwoord met onzijdige beteekenis kan als zoodanig zonder verandering van vorm in alle tijden gebruikt worden; in het Hollandsch hebben we vaak een heel anderen vorm voor de onvoltooide dan voor de voltooide wijs, bijv. dood zijn en dood gaan, gestorven zijn en sterven, wat in het Jamdeensch in den derden pers. enk. gewoon wordt weergegeven door *nmat*. We zouden dus achter stammen met onzijdige beteekenis altijd twee vertalingen moeten geven, en dus bijv. achter *mat, nmat,* moeten schrijven: sterven, gestorven zijn, dood zijn, dood gaan. Soms hebben we dat gedaan, soms niet; soms hebben we de voltooide wijs aangegeven, soms de onvoltooide wijs naargelang ons dat het eerst in het hoofd kwam. Zoo bijv. vindt men bij *fefar, na-ng-fefar,* enz., misschien breken, misschien gebroken zijn, hetgeen allebei onvolledig is, maar door den denkenden gebruiker vanzelf wordt aangevuld. Het is eigenlijk geen andere onvolledigheid dan die bij de bedrijvende werkwoorden; daar echter valt het niet op; het is vanzelf sprekend, dat we bijv. achter *falak, n-falak* niet schrijven: zeggen, gezegd hebben.

Of een werkwoord onzijdige of bedrijvende beteekenis heeft, hebben we aangegeven door de afkortingen bedr. en onz., maar alleen wanneer het uit de Hollandsche vertaling niet duidelijk was.

Planten en dieren hebben we over het algemeen niet kunnen determineeren; toch kan het zijn nut hebben voor de wetenschap, dat ze opgenomen zijn met alleen de bemerking erbij, dat het namen zijn van boomen, visschen, vogels, wormen, insecten enz. Bij boomen hebben we vaak geschreven: timmerhout, waarmee we bedoelen hout, dat door den Tanimbarees gebruikt wordt voor huizen of prauwen.

We hebben ons uitsluitend gehouden aan één enkel dialect, nml. het dialect van het Zuidelijk gedeelte van de Oostkust van Jamdena, en wel zooals het gesproken wordt in de kampongs Olilit, Laoeran, en Séfnane. Hier en daar is misschien een enkel woord uit andere streken ingeslopen.

A.

A, *n-a*, werkwoordelijk partikel met de beteekenis van: om er mee te.

Aboel, *n-aboel*, verstoppen, verbergen van andermans zaken, om ze voor zichzelf te behouden.

Ambak, *n-ambak*, in den grond stooten, stampen, met den voet stampen.

Ambat, grond, landerij, grondbezit, terrein.

Ambil, knoop aan kleeren; *n-ambil*, dichtdoen van knoop.

Ambletali, vischsoort.

Ambo, aanspreking van kleinkind tot grootouder en omgekeerd.

Ambokéli, palmsoort.

Andim, heestersoort.

Afak, *n-afak*, op zijn plaats blijven of zijn; *n-afak angrije*, in één trek door de heele zaak afmaken.

Afe, *af-an*, de plaats waarop een huis staat.

Afin, *n-afin*, bedekken met doek, mat enz., om er op te gaan zitten, of om er iets op te zetten.

Afoe, asch, vuurhaard; *af'mboetboet*, asch; *afoe das*, vuurhaard; *afoe doerin*, de lengtebalk van den haard; *afoe ni matoran-ain*, de zitbank vóór den haard; *lilitan afoe*, de plank ter afsluiting van den haard.

Afoe-ndoean, worm die zich in de haardasch ophoudt.

Afoeki, andere vorm voor *foeki*, gebruikt wanneer het voor de welluidendheid noodig is, nml. als een medeklinker voorafgaat.

Ai, *ai-n*, plaats; *n-éloek ain*, plaats vervangen.

Air, *n-air*, in de buitenlucht hangen, luchten.

Airwadan, groote bamboemand.

Ait, *n-ait*, bereiken, aankomen, voldoende zijn.

Akal, bedrog, list; *n-ose ni akal*, list gebruiken; *n-akal*, bedriegen.

Ake, kraai.

Alair, slangsoort.

Alak, *n-alak*, ontkennen; *n-alak feti to ni sal*, hij ontkent alle schuld; *n-alak i*, ontkennen.

Alak-batoe, kielplank.

Alas, bosch, woud; *babjalas*, boschvarken, wild zwijn.

Alas, vogelsoort.

Al-bati, schelpdiersoort.

Ale, schelpdiersoort.

Ale, *n-al*, geven, nemen, gebruiken; gebruikt achter een ander werkwoord als bepaling daarbij, beteekent het: kunnen, in staat zijn; met een richtingswoord achter zich beteekent het: in beweging zijn naar; *jakose kal*, ik ben in staat het te doen; *ko mal far Aloes*, gij gaat naar Aloesi; *kamal bab*, wij gaan naar het Zuiden; *farete to nal i*, hij stoort zich niet aan het bestuur.

Ali, vraagwoord in het begin van den zin; *ali to nma foek'*, is hij nog niet gekomen?

Ali, zeer groote vischsoort.

Alin, *n-alin*, wegnemen, uitdoen van kleeren of sieraden; *n-alin kalin*, idem.

Alisin, sarong geweven van lontarvezels.

Aloe, rijst- of maisstamper; *aloe-n*,

steel van pijl, schop, lans enz.

Aman, een soort van spruw.

Ame, *am-an*, vader, vaders broer, man van moeders zuster; *am-an sa*, vaders broer, man van moeders zuster.

Ametaman-ni-wase, vlindersoort.

Amin, *n-amin*, zich beroemen.

Amo, aanpreking van kind tot vader, van ouders tot zoon, en verder tot mannelijke personen in het algemeen.

Anak, kind in de beteekenis van afstammeling, spruit; een man noemt de kinderen van zijn broer, en een vrouw noemt de kinderen van haar zuster ook *anak*; *na-l-anak*, baren; *na-l-anak jate*, *na-l-anak jatak*, in het kraambed sterven.

Ané, andere vorm voor *né*, en wel wegens de welluidendheid.

Ane, *n-ane*, eten, zie ook **né**, *na-ne*, wat misschien juister is.

Aniroes, zie **Iroes**.

Anjawak, uiteinde van den schaamgordel; *n-ose anjawak*, het uiteinde van den schaamgordel op zij steken.

Anloi-ain, staand kozijn van de deuropening in Tanimbareesche huizen.

Ano, aanspreking van kind tot moeder, van ouders tot dochter, en verder tot vrouwelijke personen in het algemeen; *ano jé*, uitroep van schrik, droefheid.

Anwajat, portie van eten.

Angal, *n-angal*, tegen den stroom opgaan, tegen den wind opgaan; *mnaoer nangal kdjaip*, de wind staat tegen den stroom in.

Angat, b.z., geur, rieken; *angat ian*, vischlucht; *n-angat*, ruiken; *angat lo*, in het begin van bederf zijn.

Angrije, andere vorm voor *ngrije*, zaak, zie aldaar; deze vorm wordt gebruikt wegens de welluidendheid, als nml. een medeklinker voorafgaat.

Angoel, tegenhanger van een paar; *angoel diat*, bij elkaar passen; *angoel sale*, niet bij elkaar passen; *ra-angoel sir*, bij, of op elkaar passen; *ra-angoel*, bij elkaar loopen; *ra-f-angoel*, bij elkaar passen.

Apat, mv. *aptir*, één deel van het dak in zijn geheel.

Apoe, *n-apoe*, bedr., verbranden, in brand steken.

Arai, naam van de drie windperioden in den Westmoesson.

Arak, oestersoort.

Are, *ar-an*, tandvleesch aan den binnenkant.

Aré, uitroep van verwondering.

Aroe, schouderblad, stuk plat hout, spatel; *n-waroe*, met een spatel platslaan, fijndrukken.

Aroemat, aardvruchtsoort, Mal. oebi; soorten: *aoesbose*, *atjoki*, *kjakap*, *aroemat fian*, *tangerat*, *aroemat sori*, *oelmakoran*, *aroemat tomwate*, *dengar sujajal*, *aroemat foefoeloe*, *toetoeke kudosi*, *aroemat kasi*, *aroemat dare*, *aoeflije*, *afwatan*, *aroemat léti*, *jarboelan*, *angjei*, *waljoboean*, *aroemat sljaroe*.

Aroemjar, verbodsteeken (*wase*), bestaande uit een prauw met strijders, meestal van gaba-gaba, soms van hout.

Aroet, *n-aroet*, bedr., scheuren, snijden van den wind; *na-m-aroet*, onz., scheuren, ge-

scheurd zijn, vooral van kleine scheurtjes.

Arwajatak, groote vischsoort.

Arwaloe(k), groot, zeer, dik van lichaam, gezet, dik (van niet platte voorwerpen).

Arwanain, slaapplaats, zie **rwaje**.

Ase, dakspar; *ase taboen*, de balk waarop de ondereinden der daksparren rusten; *rerer'ase*, balkje dat evenwijdig aan den nokbalk op de mikken der daksparren rust.

Asoe, schelpdiersoort.

Asoe, hond; *babi-asoe*, viervoetige dieren.

Asoe-koekoetin, hondenluis.

Asoe-ni-bababal, boomsoort, timmerhout.

Atak, *n-atak*, bedorven zijn, bederven, afkorting van *na-jatak*.

Atar, *n-atar*, weggaan, niet blijven bij perkara's.

Ate, *at-an*, lever.

Aoe, ja.

Aoe, vuur; *aoe foloer*, vlam; *aoe nane*, branden, verbrand worden.

Aoek, *n-aoek*, huilen van honden; *n-aoek lele*, soort jodelen.

Awa, of *awai*, aanspreking tot ouderen broeder.

Awai, in *awai sir*, zij zijn gebroers, gezusters; als men over kampongs spreekt, beteekent het dat zij vriendschap hebben gesloten; *awajar*, alle leden van een *tnjame-matan*, zie aldaar.

Awain, mv. *awanir*, hutje waarin men sago klopt.

Awatan, aardvruchtsoort, Mal. kaladi; soorten: *aroebjawe, awatan kei, ronan ka, awatan sife batin, ambjole, ambambar, awatan londan, awotar tange, atoetmoene, awatan fian, awaloek, abibire, asoe ni awatan, amabobe, amjaboe.*

Awotar, aardvruchtsoort, gelijkend op de biroe.

B.

Babain, krachtstuk, frats, ceremonie; *ni babanir jadin*, veel fratsen verkoopen; *to babain lo*, niets meer waard zijn.

Babal, *n-babal*, slaan; *na-babal*, veel slaan, gewoon zijn te slaan; *bababal*, iets waarmee men slaat.

Babange, *babang-an*, schouderblad.

Babare, *babar-an*, de uiterste punt van den schouder, zie ook **bare**.

Babe, het beneden zijnde, zuidelijk; *bab*, het Zuiden, beneden; *noes'bab*, het Zuidelijk deel van de Oostkust van Jamdena; *n-ma bab* of *n-toen bjab*, naar beneden vallen.

Babi, varken; *babi-asoe*, viervoetige dieren; *babjalas*, wild varken; *bab'waoe*, wild varken; *bab'pnoewe*, tam varken; *babjene*, zeug; *na-babi*, in een varken veranderen.

Babi koekoetin, varkensluis.

Babimatan, kleine houtsoort.

Bab'ni-fwiris, groote boomsoort.

Baboer, vischsoort.

Bandan, Banda; ook *Wandan*.

Bandil, *n-bandil*, *na-bandil*, openen, opendoen; *n-ta-k-bandil*, opengaan, openstaan.

Bae, *n-bae*, vinden; *n-bae ni sale*, iemands schuld, fout ontdekken.

Bai, *bai-n*, kracht, onderdeel, ambt, waardigheid; *ngarak bain*, epidemie; *bain silajar*, de drie groote waardigheden in de Tan. maatschappij: *pnoewe ndoean, mangafwajak, mangsombe*; *n-ondi bain*, een waardigheid bekleeden; *mangondi-bain*, waardigheidsbekleeder.

Baianak, slank, dun.

Bain, in *ra-kes bain*, met de armen over elkaars schouders staan, gaan, enz.

Bait, nog, behalve; *bait lan doe*, nog maar twee; *bait lerar doe*, nog twee dagen.

Bajal, links, linker, linksch.

Bajan, snede van brood en derg.; *n-bajan*, in sneden snijden; *na-bajan*, in stukken gesneden koken van aardvruchten.

Bajar, *n-bajar*, betalen.

Bakan, boomsoort, timmerhout.

Bal, *n-bal*, ook.

Bal, *n-bal i*, zich liggend omdraaien; *n-bal i na*, zich veranderen in; *angat nbal dalam*, de reuk maakt hem misselijk.

Balak, *n-balak*, *na-balak*, gelijken op.

Balak, *na-balak* of *na-balak i*, stijf, kleverig zijn.

Bale, *n-bal*, bespuwen met een geneesmiddel.

Bali, *bali-n*, zijde, kant, overzijde, helft, één van een paar; *bali sja*, de andere kant, de andere helft: *bal'djoe*, beide kanten, beide helften; *ngrije balin*, vijand, tegenstander, tegenpartij; *kede balin*, vijf stuks sagokoeken; *kede balin*, vrienden en kennissen; *mbije ansikoe balin*, staat gelijk met één ris armbanden van marmerzuilschelp; *lelboetir balin*, één van een paar oorhangers.

Bali, *n-bali*, *na-bali*, antwoorden, beantwoorden, komen als men geroepen is; *n-bali i*, terug keeren; *na-t-bal*, terugkeeren; *n-bali*, kan ook als bepaling bij andere werkwoorden staan in de beteekenis van terug, opnieuw; *n-ose n-bali*, hij deed het opnieuw; ook als omschrijving van het wederkeerende zich; *n-babal n-bali i*, *jakbwabal jak-kbwali*, of *i nbabal i n-bali*, *jakbwabal kbwali jak*, hij slaat zich zelf, ik sla mij zelf; ook nog als vertaling van zelf, b.v.: wie heeft dat gezegd? ik zelf, *isé nfalak? jak kbwali* of *jak nbali*: ten slotte als vertaling van eigen, bijv. mijn eigen hond, *jak ning asoe nbali*.

Balik, *n-balik*, omdraaien; *n-ta-r-bjalik em-an*, zijn voet verzwikken.

Balnjote, *na-balnjot*, er is een echo, iemands woorden nazeggen, tegenstribbelen, ongehoorzaam zijn.

Baloean, het eerst, eerst, voorop; *n-baloean*, ouder zijn, eerder komen dan, vooropgaan, voorafgaan; *tomwat'baloean*, mensch van vroeger; *baloenar*, de voorouders; *mangbaloean*, andere naam voor de waardigheid van *sori-loer*, zie aldaar.

Banit, *n-banit* met de vingers aanpakken, opnemen van bijv. een

kluit aarde; *na-banit, n-ta-k-banit,* loslaten van de kopra uit den dop bij het drogen, loslaten van wat kleeft, van de huid enz.

Bangal, *bangal,* beurtzangen zingen, beantwoorden; *n-bangal n-al i,* hij heeft hem weten te antwoorden; *n-bangal boengan,* een nieuwe atapbedekking op de nok leggen; *sljaroe nbangal,* de mais komt uit; *ra-bangal,* beurtzangen zingen, tegen elkaar opzingen, redetwisten; *mnaoer nabangal,* de wind waait uit alle hoeken.

Bangas, *n-bangas,* oververzadigd zijn.

Bange, grot, opening in steenen; vr. schaamdeel.

Bange, roeispaan; *n-bang; nabange,* roeien; *n-bange sori,* de prauw roeien.

Bange, *bang-an,* in *fnite bangan,* trede van trap, sport van ladder.

Bangléti, *n-bangléti,* reten hebben, reten vertoonen, zie **léti.**

Bangoen, *n-bangoen,* gieten, ingieten; *n-ta-r-bangoen,* achteroverleunen, achterovervallen.

Baras, *n-baras,* afspoelen.

Barat, het Westen, Westelijk, de Westmoesson, ook wel gebruikt voor jaar; *barat lese,* één jaar, eigenlijk één Westmoesson.

Bare, *bar-an,* gloeiende kool; *aoe baran, katoetoen baran,* idem.

Bare, *na-bar,* als schaambedekking dragen; *na-bar téik,* een schaamgordel aandoen, aanhebben; *na-bar i,* een schaamgordel aandoen, aanhebben.

Bare, *n-bare,* opzwellen, zwellen, ook van te week gelegde voorwerpen, enz; *babare,* gezwel.

Bare, *na-bare,* op de schouders nemen, hebben, dragen, tegen den wind opzeilen; *koemal nabare resi,* de prauw zeilt sterk tegen den wind op; *anbare,* draagbaar; *babar-an* uiterste punt van den schouder.

Bare, de twee dwarsbalkjes in Tan. huizen, die bij den ingang uitkomen en langer zijn dan de andere.

Bare, vlerkboom van de vlerkprauw; *bar'ngolin,* het dunne schuin naar beneden uitstekende deel daarvan.

Barfatan, kleine houtsoort.

Barfate, liaansoort.

Bari, boomsoort, waarvan de schors gebruikt wordt voor draagbanden.

Barkakoe, vogelsoort.

Barokoen, fijn van korrel, dun, ook fijn van stem; *na-barokoen,* fijn zijn; *na-f-bwarokoen,* fijn maken, ook van de stem.

Basjéri, *na-basjéri,* verwrongen zijn van boomen, balken, enz.

Batak, *n-batak,* dekken met een plank, afsluiten met een plank of iets derg.; *babatak,* kistje met deksel die dichtslaat; *na-batak,* begroeien van kruipplanten, voortkruipen van idem.

Batan, *na-batan,* doornat zijn.

Batar, *n-batar,* waken, bewaken, plechtig bewaken van dooden, opblijven, opstaan, wakker worden, wakker zijn; *na-f-bwatar,* uit liggende houding oprichten.

Bataroe, *n-bataroe,* wedden.

Bat'awerar-rtambar, een sterrenbeeld.

Bat'bébéri, schelpdiersoort.

Bat'boear, alles wat de *ndoewe's* geven aan de *oeranak's*.

Bate, vrouw, vrouwelijk; *bat'makene*, oude vrouw, nageboorte; *bat'maken'toekan*, nageboorte; *na-bat'maken*, oud zijn, van een vrouw; *n-abat*, zich als vrouw gedragen; *bat'dare*, jonge vrouw, jonge ongehuwde vrouw; *na-bat'dar*, jonge vrouw worden, huwbaar worden, zijn.

Bati, steen; *bati-oerat*, steenlaag, steenader; *na-bat*, verharden, versteenen; *batjaoe*, vuursteen; *bat'sjonoe*, zandsteen; *bat'fjajat*, kleine koraalsteentjes; *bat'sire*, witte harde steensoort; *bat'oefoe*, zandsteensoort; *bat'swate*, groote steen op het strand; *bat'sjoke*, slijpsteentje.

Bati, *bati-n*, hart, pit, ei; *sife batin*, kippenei; *ngrije batin*, woord; *matan batin*, oogbol; *babatin*, een weinigje.

Bati, *n-bati*, maken van een tol.

Batiboean, schelpdiersoort.

Bati-ene, groote steen waarop men kemiri enz. stukslaat.

Bati-toetoek, steentje waarmee men kemiri enz. stukslaat.

Bat'makene, hagedissoort; zie ook **Bate.**

Baoel, onderdeel van een vogelklem; *n-baoel kekete*, strak zetten, spannen van een klem.

Baoean, hetzelfde als *baloean*; *n-baoen*, hetzelfde als *n-baloen*.

Bawar, *na-bawar*, visschen met lossen dobber.

Bébak, eendsoort.

Bebal, *n-bebal*, bij voorkeur willen hebben; *n-bebal lan sjaboe*, hij wil alleen maar *sjaboe*-aardvruchten hebben;

Bebar, *n-bebar*, omringen.

Bebarloi, kreeftsoort.

Bebe, *n-bebe*, omwinden, winden om; *n-bebe tali na diri*, *n-al tali n-a n-bebe diri*, een touw om een paal winden; *kasi nbeb diri*, de slang kronkelt zich om den paal; *bebeb'oeloen*, hoofddoek; *na-bebe*, zeuren, zeuren om.

Bebebar, diaphragma in het lichaam.

Bebebe, een van de planken van een prauw.

Bébéje, *na-k-bébéje-mat*, een scheef gezicht trekken.

Belar, *n-belar*, openvouwen, openrollen, ontrollen; *n-belar*, onz. openliggen, opengerold zijn, opengaan van bloemen, bladeren; *n-belar mat-mir*, de oogen opendoen; *n-belar mboemboembocr*, de borst opzetten; *na-ng bwelar*, breken van borden en derg.; *na-t-bjelar*, met de beenen uit elkaar staan, loopen; *tabelar*, wijd van openingen, enz.; *koemal baban tabelar*, de prauw is van boven wijd, breed.

Béli, *béli-n*, koopsom van een bruid; *n-ose bate bélin*, de koopsom eener vrouw betalen; *na-béli*, handel drijven.

Beloek, *n-beloek*, met behulp van hitte recht buigen van hout, bamboe; *em-an nbeloek*, lam zijn met uitgestrekt been.

Bengoel, *n-bengoel*, in *kamboe-n nbengoel*, een harden buik hebben; ook: *nane wawe nbengoel kamboen*, een harden buik hebben van het mangga-eten; *kasi nabengoel i*, de slang kronkelt voort.

Ber, aan, voor.

Bérat, b. z., *bért-an,* gewicht, zwaarte; *ma-bérat,* zwaar, gewichtig, ook fig.; *na-f-bwérat,* hoogachten, een bewijs van hoogachting geven aan, loven, prijzen; *na-ng-bwérat,* lui, vadsig zijn; *na-ng-bwérat ber,* niet vlug gehoorzamen aan, niet gedienstig zijn voor; *na-min ma-bérat,* algemeen geacht zijn, van hoogen stand zijn.

Bere, *n-ber,* rotten van gekwetste vruchten; *na-ng-bwer,* verzuren van etenswaren; *na-f-bwere,* leedvermaak uiten over.

Béri, *n-béri,* opengaan van zweren; *ngrije nbéri nbali,* de ruzie ontbrandt opnieuw; *na-f-béri,* doen opengaan van zweren, opnieuw doen ontbranden van ruzie; *bébéri,* nieuw; *na-bébéri,* nieuw zijn, weer als nieuw zijn; *na-t-bjéri,* zwanger zijn.

Béroen, buikband, vooral die der vrouwen, buikriem; *na-béroen,* als buikband gebruiken, aandoen, aanhebben.

Béroen, spanning van de trom.

Bese, pagaai, benedenarm; *n-bes,* pagaaien; *n-bese koemal,* een prauw pagaaien; *na-bes,* dun zijn van armen of beenen.

Bese, *n-bes,* besluipen.

Bese, gevlochten zuigdop voor kinderen.

Bete, pas; *bete desar jé,* zoo juist, vlak bij; *bete no, bet'no,* en dan, daarna.

Béti, boomsoort, goed timmerhout.

Béti, *n-bét,* openbarsten van hout, peulvruchten, enz., opengaan van bloemen, te voorschijn komen, zichtbaar worden; *n-béti,* bedr., van een klein gaatje voorzien van kokosnoten, eieren, zweren; *na-béti,* openbarsten van grond, hout, peulvruchten enz.

Bétin, in *noere bétin,* nog niet dragende kokospalm.

Bétoe, *n-bét,* te kennen geven, opzeggen, opnoemen, zeggen, noemen, raden, opgeven; *n-bétoe,* aanwijzen als van zich; *sif'bébétoe,* raadsel.

Betoean, hoort men wel eens in plaats van *botoean,* zie aldaar.

Betoek, bovenarm.

Bétoer, *n-bétoer,* met de schouders of met het lichaam opzij duwen; *bébétoer,* op en neer gaan van de navelstreek, een teeken van koorts; *r-bétoer,* tegen elkaar loopen; *na-ng-bwétoer,* ontploffen.

Béoe, gezang; *n-béoe,* zingen.

Bi, ik weet het niet.

Bibi, *na-t-bib,* bol staan van het zeil, van zak, buil enz.; *aoe nabjar i ma natbib,* met blaasjes bezet zijn van brandwonden.

Bibis, *n-bibis,* naaien, aaneennaaien van de twee helften van een sarong.

Bibit, *n-bibit,* spannen van een boog; *n-ta-r-bibit,* openstaan, loslaten van atap.

Bibitik-mate, een lengtebalk in Tan. huizen.

Biboel, onervaren, niets kennend.

Bindar, b.z., schilfer, spaander; *n-bindar,* splijten van hout, bamboe; *n-ta-k-bindar,* onz., splijten, gespleten zijn.

Bije, *n-bije,* verlaten; *n-bije i,* weggaan, zich uit de voeten maken.

Bine, *na-bin,* kaal zijn van het hoofd, kaal van hoofd zijn.

Bine, groote schelpsoort.

Binik, *n-ta-r-binik,* loslaten, afschilferen, ontvellen.

Binit, *n-binit,* bedr., ontvellen, het vel afstroopen, schors afdoen, van schors ontdoen; *na-binit,* onz., ontvellen, vervellen.

Bire, groote inlandsche aardvrucht, Mal. biroe; *na-wese bire,* ongetrouwd blijven.

Bisal, *n-bisal, na-bisal,* tusschen de vingers nemen, knijpen.

Bisi, *n-bis, na-bis,* bedr., verscheuren, ook van honden en varkens; *n-ta-r-bis,* onz., scheuren, gescheurd zijn; *mat-an nambis,* kleine oogopening hebben; *n-bis nbasi,* in flarden scheuren; *nbis sife,* uit een kip het noodlot raadplegen.

Bisoe, *na-bisoe,* wegjagen van varkens.

Bisoek, *n-ta-m-bisoek,* geschaafd zijn, worden van de huid.

Bitik, *n-bitik,* hengelen, ophalen van den hengel, terugspringen van boomtak, veeren; *n-bitik, kapas,* katoen pluizen; *bibitik,* hengel, pluisboogje; *na-f-bwitik,* vlug doen.

Bitil, *n-bitil,* omhoogduwen; *mnaoer nbitil daftar,* de wind waait de dakbedekking op; *n-bitil i,* springen, opspringen.

Bitoe, hondenhok; *kamboen nabit,* een dikken buik hebben.

Bitoe, soort zak van boomschors, meestal van de *waoer.*

Bjare, *na-bjare,* diarrhee hebben; *anbjare,* buikloop.

Bjate *na-bjate,* vernielen, kwaaddoen aan, verspillen, vergiftigen.

Bjé, ik weet het niet, weet ik het.

Bjola, id.

Bjoe, id.

Boat, *n-boat,* snijden van de palmbloesem om er wijn uit te tappen; men zegt: *nboat toeak.*

Bobak, *na-bobak,* met blaasjes bezet zijn, van brandwonden.

Bobar, *n-bobar,* zuur zijn, verzuren van etenswaren.

Bobir, *na-bobir,* pas beginnen met wat men nog niet kent.

Bobmjasoe, zwaluwsoort.

Bobokisin, in *n-aluk bobokisin,* iets heel heet eten.

Bobokoe, ziekte die met een opzetting van den buik gepaard gaat.

Bobole, de dag van morgen; *na-bobol,* waken tegen vogels die op rijst of mais afkomen; *na-bobole wawe,* heel vroeg gevallen mangga's gaan rapen; *bobol'isin,* ochtend, zie hieronder.

Bobolisin, morgenvroeg, ochtend, dezen morgen.

Boboras, in *wekat boboras,* erg slijkerig, geheel doorweekte grond.

Bobosak, in *arwal'bobosak,* kolossaal groot, dik.

Bobowe, bel, schel, klok.

Bokoe, *n-bok,* kortknippen; *n-bok ma batin,* heel kort knippen van de haren; *bobokoe,* rond, kort; *na-bobokoe,* kort, rond zijn.

Bolar, in het honderd weg, verkeerd, veel.

Bole, *na-bol,* in *mat-an nabol,* blind zijn; *n-bol matan,* blind maken; *mat'bole,* blind, blinde; *na-t-bole,* met blaasjes bezet

zijn, van brandwonden, bijv. *aoe nabjar i ma natbole.*

Boli, partikel van de verbiedende wijs als het werkwoord verzwegen is, in het Zuiderdialect niet gebruikt; *boli foek,* nog even wachten.

Bolo, ook *bolo ka,* ofschoon.

Bomaki, tamarinde, tamarindeboom.

Bone, *n-bon,* kussen door te ruiken; *n-bobon,* met het gezicht dicht komen bij.

Bonit, *n-bonit,* omslaan van broekspijpen enz., het binnenste buiten aanhebben, aandoen, het binnenste buiten keeren; *n-ta-k-bonit,* het binnenste buiten gekeerd zijn; *rabit nbonit dalam,* de jas is het binnenste buiten gekeerd; *na-bonit i,* aan de kook zijn.

Borat, *n-borat, na-borat,* in kleine stukjes snijden van broodvrucht om te koken; *boborat,* zoo klaargemaakte broodvrucht.

Borat, *n-k-borat, na-k-bworat,* languit liggen, op den rug liggen; *koek-borat ko,* verwensching, bet.: ik zal je op den rug leggen om je als een varken te slachten; *kaborat,* dwarslegger.

Bore, *n-bore, na-bore,* ongelukkig maken, betooveren; *mnaoer nabore,* de wind komt van alle kanten.

Boresin, *na-l-boresin namraoe,* het is bijna licht.

Boroe, *n-boroe,* janken van honden als ze geslagen of bedreigd worden.

Bosal, *n-bosal,* met de vingers gekookte *awatan* afschillen, ontschieten, uit de hand glippen, laten ontglippen; *na-bosal oeti-n,* erectio penis verwekken; *n-ta-k-bosal,* uit de hand glijden, ontglippen.

Bose, *na-k-bos,* wit zijn van wonden.

Bosi, *na-bobosi,* vuil zijn van wonden; *na-k-bos,* vol vuile wonden zitten.

Bosoe, *na-bosoe,* lokken van varkens.

Botal, flesch.

Botan, overvloed van eten; *nabotan,* verzadigd zijn; *na-f-botan,* verzadigen.

Boti, draagmand; *boti timbe,* draagmand van bamboe gevlochten; *bot'ngoflaje,* of *bot'ngolfaje,* breede dunne mand waarin men de gevangen visschen doet; *sil'boti,* een mand gevlochten van klapperblad in den vorm van een *boti.*

Boti, *na-boti,* zeggen, meenen.

Botin, *n-botin,* te voorschijn komen; *boelan nbotin,* het is nieuwe maan; *na-f-botin,* te voorschijn brengen, openbaren; *na-f-botin i,* te voorschijn komen.

Botoean, waar, juist, waarachtig; *bobotoean,* waarachtig; *na-botoean,* echt zijn, meenens spreken, niet liegen, het meenen.

Booe, groote boomsoort.

Bowase, vasten of dieet, zooals dat door de jongelui soms gemeenschappelijk gehouden werd, ter bevordering van de slankheid; *n-ose bowase,* zulk een vasten houden.

Bowe, tuin, akker; *bowe-life,* tuinbouw, landbouw, akkers;

na-os bo, landbouwer zijn, het land bewerken; *ngabo,* ijverig; *n-ngabo,* ijverig zijn; *bo-an resi,* ijverig zijn; *bo-an nal,* hij kan het, het is niet boven zijn krachten; *jak boang nal ko,* ik kan u aan, ik ben u te machtig af; *booe jatak,* slecht gedrag.

Boe, alleen in *ni soeswar rboe,* zich zetten van de borsten.

Boeai, krokodil; juister *bwaje.*

Boeak, in *soesoe naboeak kanak,* de melk maakt het kind dik; *oerwar raboeak sir,* het onkruid staat dicht opeen; *na-boeak* veel scheuten hebben, van kruipplanten.

Boeal, *na-boeal i,* op en neer gaan.

Boeam, groote boomsoort.

Boean, *na-k-boean,* kletsen van het water als er op geslagen wordt.

Boear, zeer groote vischsoort.

Boear, *n-boear,* een verhevenheid hebben; *boeboear,* berg, heuvel.

Boeat, *na-boeat,* afgeknot zijn van lichaamsdeelen.

Boeboe, gevlochten vischfuik; soorten: *boeb'talabar, boeb'lalawe, boeb'fian.*

Boeboel, *n-boeboel wéje, n-boeboel botal,* een waterkruik, flesch in het water duwen en zoo vol laten loopen.

Boeboeli, goed zichtbaar.

Boeboeloer, hooge heuvel.

Boeboenir, aan de dooden geofferd eten, dat alleen door dengene, die het geofferd heeft, mag gegeten worden.

Boeboengan, klein heuveltje, kleine verhevenheid.

Boeboer, *n-boeboer,* ruw bekappen van hout.

Boeboer, *n-boeboer kapas,* garen met een soort zeewier lenig en sterk maken.

Boeboer, *na-boeboer,* papperig zijn van gekookte rijst; *boeboeboer,* pap.

Boeboetir, kleine oorringetjes der vrouwen aan het onderste deel van den oorrand.

Boei, *n-boei,* uitgieten, gieten, weggieten; *n-ta-r-boei,* gestort of vergoten worden of zijn, wegstroomen, overloopen.

Boeke, mv. *boekar,* hoofdhaar; *oeloe-n boeke,* idem; *boek'walјéte,* valsche haren, waarmee zoowel mannen als vrouwen hun haartooi vergrooten.

Boekoet, dak met lage nok, roef op een boot; *das boekoet,* huis met lage nok.

Boelan maan, maand; *boelan n-botin,* nieuwe maan; *boelan nsorit'lalawe,* eerste kwartier; *boelan naktem, boelan nfakmbaoe i,* volle maan; *namtoran tasik,* even na volle maan; *boelan nsoboe i,* of *nose ni soeloe,* eenige dagen later; *soeloe toekar,* eerste deel van het laatste kwartier; *soeloe toran,* tweede deel van het laatste kwartier; *nanglawar nal i lo,* bijna nieuwe maan; *na-boelan,* bleek zijn, verkleurd zijn.

Boele, tripangsoort.

Boele, mann. geslachtsdeel.

Boeli, dun bamboeriet, buis, loop van geweer, lampeglas.

Boeli, *na-boel,* licht van kleur, verschoten zijn; *n-la-boel,* bleek, licht van kleur zijn.

Boeloe-loean, schelpdiersoort.

Boenjanak, sterrenbeeld, de drie-

hoek in het midden van de Stier.

Boenjene, sterrenbeeld, de η van de Stier met het kleine groepje er omheen.

Boenoet, kaf; *noere boenoet*, klappervrucht met nog groene bolster; *na-boenoet*, ruw zijn van ongeschaafde planken; *n-ta-r-boenoet*, opgekruld zijn.

Boengae, vischsoort.

Boengal, *n-boengal*, stutten, doen omhoogstaan, bijv. *kabanir sa nboengal maloli na mede das; boeboengal*, stut.

Boengan, nok; *boengan doerin*, nokbalk; *didir'boengan*, koningsstijl; *didir'boengan taboen*, de balk waarop de koningsstijl staat; *epat boengan*, atapbedekking van de nok.

Boerak, slijpsteen; soorten: *boerak fian* en *boerak sire*.

Boerat, *na-f-boerat*, verzamelen, zich verzamelen; *ra-f-boerat sir*, bijeenkomen, samen zijn, vergaderen, samenstaan, samenliggen.

Boere, in *n-boere bate*, een vrouw schaken.

Boere, *na-f-boere*, loslaten van dieren.

Boere, vischsoort.

Boeri, witte stof, wit katoen, wit.

Boeri, *n-boer*, afspoelen, uitspoelen, afwasschen; *boeboeri*, spoelwater.

Boerit, *boetrj-an*, rug; *nal boetrjan na ntaboe jak*, hij draait me den rug toe.

Boerit, buiten; *das boerit*, buitenshuis; *nti boerit*, hij gaat naar buiten.

Boerit-ngandoewe, groote vischsoort.

Boese, het pas opkomen van den vloed; *n-boes*, de vloed begint op te komen; *na-boeboese*, *n-la-boese*, schuimen; *boeboese*, schuim.

Boesir, handboog; sterrenbeeld, de Kraanvogel.

Boeti, tien, tiental; *boetjar sa*, een tiental; *na-ng-boeti*, de tiende zijn; *boeboeti*, tien aan tien, ieder tien.

Boeti, *na-boeti*, verzamelen; *ra-boet'sir*, zich verzamelen, vergaderen, samenkomen, samengaan, samenzijn; *anboeti-ain*, vergaderplaats.

Boetin, *n-boetin*, *na-boetin*, verzamelen; *ra-boetin sir*, vergaderen, samenkomen, samengaan, samenzijn; *na-f-boetin*, verzamelen.

Boetoe, in *boeboetoe*, onkruid, rommel; *na-boeboetoe*, vol onkruid staan, vol rommel liggen, onduidelijk zijn; *bab-an naboeboetoe*, stom zijn; *bab'boeboetoe*, stomme; *n-fa-boetoe*, vuil maken.

Boewe, *boe-an*, vrucht; *na-boe*, vrucht dragen.

Boewe, *maboewe*, kort. *na-ma-boewe*, kort zijn; *dalam maboewe*, nederig.

Bwaje, *bwaj-an*, milt; *na-bwa*, een opgezette milt hebben.

Bwaje, krokodil; *na-bwai*, in een krokodil veranderen; *bwa'watan*, zeepaardje.

Bware, in *aoe bwaran*, vuurkool; zie **bare**; *na-ng-bwar*, gloeien van vuur, ijzer, enz.

Bwari, zie **twari**.

Bwawatan, het zeepaardje (hippocampus).

Bwelan, in *tasik bwelan*, de zee is gerimpeld.

Bwong, *na-k-bwong*, van binnen rot zijn van aardvruchten.

Bworat, *na-k-bworat*, op den rug liggen; zie **Borat**.

MB.

Mbambal, groote trom.

Mbambalisin, kleine ringetjes door de vrouwen aan het bovendeel van den oorrand gedragen.

Mbambanar, loopstok om de kinderen te leeren loopen.

Mbambangal, in *arwaloe mbambangal*, kort en dik; *na-mbambangal*, kort en dik zijn.

Mbamboer, etter; *na-mbamboer*, etteren.

Mbambren, Babbar; *mbambrene*, Babbarees, Babbareesch.

Mbai, *na-mbai*, vreten, gulzig eten; *na-mbai jatak*, veel vreten, veelvraat zijn; *na-ndiak ni anmbai*, alleen aan zijn eten denken; *mbajan*, eetbak van hout.

Mbail, in *fitik-mbail*, onweer.

Mbajar, schelpdiersoort.

Mbajoi, de versierselen der vrouw als tegenharta.

Mbakar, *n-mbakar*, vastzitten bijv. van palen in den grond; *na-f-mbakar*, vastzetten van palen; *mbambakar*, paal die heel vastzit.

Mbalam, *n-mbalam*, beschaduwen, bedekken, bedelven, ook bezitten van geesten; *mangmwatar rmbalam i*, hij is door geesten bezeten; *mbambalam*, geest die iemand bezit.

Mbali, in *mbambali*, koperdraad, ijzerdraad.

Mbalik, palmsoort; ook de zwam daarvan en van de arenpalm, die voor het kalefaten gebruikt wordt.

Mbalik, litteeken van expres gemaakte brandwonden; *na-t-mbalik*, zulke litteekens hebben.

Mbalim, *na-mbalim*, rouwen, in den rouw zijn, in den rouw zijn wegens, rouwen over; *mbambalim*, rouw.

Mbalowe, groote boomsoort.

Mbane, *n-mban*, gaan, loopen, naar de tuinen gaan; er in zitten, er uit kunnen; *katoetoen nmban dirjar doe*, er zitten twee palen in den boom; *maloli jé nmban rabtjar doe*, in dat stuk goed zitten twee jasjes; *n-sajat nmban doe*, in tweeën scheuren; *na-ng-bwan*, goede vaart hebben, van een prauw; *na-f-mbwane*, in gang zetten, doen gaan, geleiden; *mbambane*, gang, gedrag, manier van doen; *n-mban mel*, afgezant zijn; *mangmban mele*, afgezant.

Mbane, ieder afzonderlijk, zie spraakkunst; *lelese mbane*, ieder afzonderlijk; *tomwatar mbane*, de eene mensch is de andere niet; *tfalak mbane*, we zullen er over spreken naargelang we het tegenkomen.

Mbar, *na-l-mbwar*, bovenkomen van krengen in het water; *noere nalmbwar*, de kokosnoot heeft geen melk meer.

Mbareat, versierselen, de versierselen der vrouw; *das ni mbareat*,

het huisraad.

Mbaretar, de versierselen der vrouw als tegenharta.

Mbarline, dom, idioot, stom, zwijgzaam, verlegen; *n-mbarlin,* stom zijn, zwijgzaam zijn, verlegen zijn.

Mbasar, boomsoort, timmerhout.

Mbase, boomsoort, timmerhout; de vruchten lijken op mangga en worden ook gegeten.

Mbasjoi, *n-mbasjoi,* vlug groeien van menschen, dieren, planten.

Mbatoek, *na-f-mbatoek,* doen verstijven van koude; *ndirin nafmbatoek kit,* wij zijn verstijfd van kou.

Mbaoe, *n-mbaoe,* het onderste boven staan, hangen enz., van hooge voorwerpen, van menschen; *n-mbaoe oeloe-n,* idem; *nmba'bwab,* idem.

Mbaoe, *na-mbaoe, mat-an nambaoe,* blind zijn; *mat'mbaoe,* blinde.

Mbaoel, gezwel, melaatschheid; *na-mbaoel,* melaatsch zijn; *mangambaoel,* melaatsche.

Mbe, waar; *mbe ndé mbe, mbe ndé mbe né monoek,* waar dan ook, overal; zie ook **Mbeje.**

Mbéang, *n-mbéang,* beminnen, gaarne hebben; *na-f-mbwéang,* goed gehumeurd zijn; *mbémbéang,* liefde, zin in iets.

Mbémbétoer, *na-mbémbétoer,* uitslag van kleine pukkeltjes hebben.

Mbemboe, ledig; *mbemboe-n,* ledig omhulsel, schil; *mbembwar,* afval.

Mbemboe, vr. schaamdeel.

Mbemboer, *na-s-mbjemboer,* zich uitschudden van vogels.

Mbeje, welke, de waar zijnde; *mbe,* waar.

Mbelan, kleine prauw die men pagaait, en zonder roerstellage.

Mbelat, *n-mbelat,* omheinen, bewanden, omwanden; *mbembelat,* omheining, bewanding; *mangmbelat,* degene die bij het gemeenschappelijk tuinen maken op de laatste plaats komt, bijv. het laatst zijn rijst plant, oogst; het is geen waardigheid.

Mbele, *n-mbele,* de beenen wijd uiteen zetten; *tambele,* ruim, wijd.

Mbéloes, *n-mbéloes i,* recht staan, recht gaan staan, achterover gebogen staan.

Mbe-né, welnu, dus, daarom.

Mbérane, licht, niet zwaar, min; *na-mbérane,* vlug zijn, vlug gehoorzamen, gedienstig zijn; *na-f-mbérane,* beleedigen; *na-min mbérane,* beleedigd zijn.

Mbesak, *n-mbesak,* niet willen vlammen van vuur, fakkel enz.

Mbesak of *koeloer mbesak,* een broodvruchtsoort.

Mbese, gras; soorten: *mbes'laloere, mbes'limsikoe, mbes'krite, mbes'kamat, mbes'tefoe, mbes'sasai, mbes'fian, mbes'boeli, mbes'méméje, mbes'lalae, mbes'bain barokoen.*

Mbesmjate, een roofvischsoort: de kakap (lates calcarifer).

Mbetan, nattigheid, vocht, nat, versch van vleesch of visch; *na-mbetan,* nat zijn, ook van pollutie; *na-f-mbetan,* nat maken, ook van pollueeren; *mbembetan,* nattigheid.

Mbétoer, *n-mbétoer,* voor het

eerst gebruiken, probeeren van pijl, boog, prauw enz.; *na-k-mbétoer*, opzij springen, bijv. van vallende klapper; *mbémbétoer*, soort huiduitslag.

Mbéoe, *n-mbéoe*, in een tros binden van mais; *na-mbéoe*, veel vrucht dragen; *ngambéoe*, veel vrucht dragend.

Mbiange, dus, daarom.

Mbiange, *n-mbiang*, hol uitkappen.

Mbimbi, geit; *mbimb'sorbwebe*, geitebok; ook *mbimb'lakmetam*; *mbimb'toeme*, bok zonder hoornen.

Mbimbi, wit vlekje op de huid; *na-mbimb*, witte vlekjes op de huid hebben, ook splijten van de voetzolen als gevolg van framboesia; *n-la-mbimb*, verschoten zijn van kleur.

Mbimbise, onkruidsoort, die jeuk veroorzaakt.

Mbimbjoe, *mbimbjoe-n*, heup.

Mbije, de marmerzuilschelp, de daarvan gezaagde armband.

Mbikam, looze korrels van rijst; *fase mbikam*, idem; *na-mbikam*, mager of loos zijn van de rijst.

Mbile, *n-mbil*, onz., ombuigen van snee van mes, bijl, enz..

Mbiloek, paalworm; *na-t-mbiloek*, door paalworm aangevreten zijn of worden.

Mbinan, bord, eetbord, aardewerk.

Mbinge, *n-mbinge*, van de oogen ontdoen van aardvruchten, voor het poten bestemd; *mbimbinge*, oogen die men poot.

Mbise, schelpdiersoort.

Mbise, krekelsoort.

Mbise, in *n-mbis wembe nifan*, met verhitte bladeren bewerken van framboesia-uitslag.

Mbitik, *n-mbitik*, in *n-mbitik ndekar ngatan*, of *sujawe don ber*, van betelpruim voorzien.

Mbitin, *n-mbitin*, wegtooveren van ziekten enz.; *na-f-mbitin*, tot haast aanzetten.

Mbomban, doodkist met vlag en wimpel van adellijken; sterrenbeeld, nml. vijf of zes kleine sterren tusschen vier grootere bij de *r* van de Kreeft.

Mbombar, *n-mbombar*, afschrik hebben van nattigheid; *na-f-mbombar*, bang maken.

Mbombe, kuif.

Mbombor, in *isi-n mbombor*, koortsachtig zijn.

Mbombore, vlieg; *mbombor'nitoe*, groote vlieg.

Mbombor'klafar, kleine insectjes die zich met menigten aan elkaar vasthouden.

Mbombosoeng, een bamboelatje waarmee men sagokoek uit den oven haalt.

Mbombotam, de reuzeschelp, met inhoud.

Mbombotoe, *mbombotoe-n*, halswervel; *mbombotoe-n tomwate*, draaier of epistropheus; *mbombotnwar*, doodenwervels.

Mboil, *n-mboil*, de haren wasschen met asch, kokosvleesch, zeep enz.

Mboraoe, aalsoort.

Mbore, *n-mbore*, omzwermen, omringen, met velen bezoeken; *mbombore*, vlieg.

Mboroet, zeer groote vischsoort.

Mbosoek, *n-mbosoek*, doorsijpelen, doortrekken, doordringen; *angat nmbosoek i*, de geur heeft

hem bedwelmd; *ngrije nmbosoek i,* hij is doordrongen van de zaak; *to mbombosoek,* wordt gezegd van iemand die bijna niet uit zijn huis komt.

Mbotam, vogeltjeszaad.

Mbotoe, idem als *mbombotoe,* zie aldaar.

Mbowawafoe, leguaansoort.

Mbowe, aangepunt bamboeriet.

Mbraban, sluitring van een mesheft.

Mbrene, in *méti mbrene,* ebbe bij opkomende zon.

Mboe, *na-mboe,* zie *mboewe.*

Mboeam, *na-l-mboeam,* begraven, bedelven.

Mboear, in *noere mboear,* kiembol van klapper.

Mboear, *n-mboear,* opgaan, korter worden van wat verbrandt, korter worden als van potlood, langzaam onder water geraken bij opkomenden vloed, onder water staan van menschen, hooge voorwerpen; *na-f-mboear,* doen opraken van kaars, potlood, sigaar enz.

Mboeat, *na-mboeat,* spelen, spelen met, gekscheren; *anmboeat,* gekheid, het spelen, spel.

Mboemboe, *n-mboemb,* foeteren, morren; *n-mboemboe,* foeteren, morren tegen, over; *r-sar-mboemb,* onder elkaar fluisteren.

Mboemboemboer, *mboemboembr-an,* borstkas.

Mboemboene, fijn slijpsteentje.

Mboemboer, *mboembr-an,* borstkas.

Mboemboet, in *af'mboemboet,* asch.

Mboemboet, *n-mboemboet,* opborrelen.

Mboembwaoe, kleine vischsoort.

Mboeki, *na-mboek,* feestvieren, dansen enz.; *na-mboemboeki,* met vreugde tegemoet gaan, zien komen; *mboemboeki,* feestviering.

Mboekoe, de drakenkop (synancidium horridum).

Mboelak-isi, hagedissoort.

Mboene, *n-mboen,* aanzetten op een fijn steentje; *mboemboene,* zulk een steentje.

Mboeri, *n-fa-t-mboer,* iets van iemand afnemen om zich schadeloos te stellen voor hetgeen een ander niet wil betalen, en den bestolene naar den schuldenaar verwijzen.

Mboeri, *na-t-mboer,* omhelzen, omvademen, in de armen nemen, hebben; *ra-ta-mboer sir,* elkaar omhelzen; *tmboeri,* zooveel als men in eens omvademen kan.

Mboering, *na-s-mboering,* stofregenen.

Mboeroet, *n-mboeroet,* heel dun worden van een mes.

Mboesoek, *n-mboesoek,* rotten, stinken; *na-f-mboesoek,* doen rotten; *na-f-mboesoek. tomwate ngaran,* iemands naam zwart maken; *mboemboesoek,* stank, stinkend.

Mboeti, grijs haarpijltje; *na-mboet, oeloe-n namboet,* grijze haren hebben; *oel'mboeti,* grijsaard, grijskop.

Mboetjare, parelmoerschelp; *mboetjare batin,* parel; *mboetjare nifan,* parelmoer.

Mboetjole, vogelsoort.

Mboewe, *ngamboewe,* aangebrand; *na-mboe,* aanbranden, aange-

brand zijn.

Mboewe, *n-mboewe*, met een mes uitpeuteren.

Mboewe, leguaansoort.

Mbwar, *n-la-k-mbwar*, verzuren van eetenswaren.

D.

Da, landkant, zie **Daje**.

Dadan, *n-dadan, na-dadan*, bij het vuur houden; *n-dadan i, na-dadan i*, zich warmen bij het vuur; *n-dadan* kan ook *aoe* als onderwerp hebben, en we kunnen het dan het best vertalen door verwarmen; *aoe ndadan soesoesoe*, het vuur verwarmt den zuigeling.

Dadaran, nog niet geheel droog, van hout.

Dadarisin, in *dadarisin monoek*, geheel bebloed zijn; zie **dare**.

Dafat, atap, gesneden sagoblad voor dakbedekking, dakbedekking.

Dafe, *n-dafe*, wachten op, opwachten.

Dai, *n-dai*, een streep trekken, zoo snijden, kerven; bijv. *n-dai tabakoe*, tabak kerven; *dadai*, streep; *na-t-djai*, steenigen, met iets gooien naar, tegen; *na-s-dai*, bewegen, in beweging zijn, werkzaam zijn, werken aan; *dadai-ain*, kerfplank.

Dain, *n-dain, na-dain*, een streep trekken, zoo snijden, kerven; *dadain*, streep.

Daje, het aan den landkant zijnde, Westelijk; *da*, landkant, Westen, westkant; wordt ook gebruikt in tegenstelling met *dol*, wat beteekent buitenland; bijv. *jakti dol' Jamboen, ko moemin da jé;* ook Fordata is *dol*, en *da* is het eigen eiland; in tegenstelling met de Oostkust noemt men de Westkust *da: jakti da barat, ko moemin dol jé*, ik ga naar de Westkust, gij blijft hier; *dada*, landwaarts.

Dakan, *n-dakan*, wachten op, opwachten.

Dakoer, kleine vischsoort.

Dalam, binnenste, inhoud, in; *dalam loloi*, bedroefd zijn; *n-al dalam*, van ganscher harte; *n-al dalam kateman, n-al dalam silai*, van ganscher harte; *n-al dalam sérin*, niet van ganscher harte; *botal' dalam*, die flesch kan veel bevatten; *botal' dalam lese*, één fleschvol; *dalam mélawas*, hoovaardig; *dalam maboewe*, nederig; *dalam ngamone*, goedgeefsch; *dalam jatak*, gierig; *dal'amméfanas*, driftig; *bate nafrawe dalam i*, baren; *bate dalmir*, vreemden uit andere kampong, die afstammen van vrouwen uit deze kampong.

Dalamtene, pad, weg.

Dalan, tasch; *n-ose dalan*, de dooden ondervragen door ze met die tasch te laten schommelen.

Dalngene, pad, weg.

Damar, lamp.

Dane, *n-dane, na-dane*, bedr., koken; *dadane*, gekookt, kooksel.

Danjaroe, groote vischsoort.

Dangin, *n-dangin, na-dangin*, loven, prijzen; *dadangin*, lof, lovend; *n-dangin i*, blijde zijn.

Dangin-tore, krabsoort.

Darbéti, *na-darbéti*, een bloedblaar hebben; *lim-an na-darbéti*, een bloedblaar aan de hand hebben.

Dare, bloed; *dar-an*, bloed; *na-dare*, bloeden; *dare lo*, het bloedt al; *bat'dare*, jonge vrouw, ongehuwde vrouw; *da-dar-isin monoek*, geheel bebloed.

Dase, *das*, huis; *das-sale*, het Zuiderkruis.

Dase, *médase*, hoog; *na-f-das*, een hooge borst opzetten.

Dasi, *das*, op; bijv. *boeboear das*, op den berg; *dasi-n*, het bovenste van, hoogte.

Das-sale, het Zuiderkruis.

Daoen, *n-daoen*, *na-daoen*, denken, nadenken.

Dedelak, bamboe met gaatjes, waarop men met twee stokjes slaat, om vogels uit mais of rijst te verdrijven; *dedelak manik*, soort aeolusharp, bamboe met gaatjes.

Dedesar, blijvend, altijd.

Dédi, *dédi-n*, voorhoofd.

Dédik, *n-dédik*, scherp aanpunten.

Defe, vaam; *n-def*, afvademen.

Def-natar, zwaluwsoort.

Deke, *n-deke*, *na-deke*, met een *soesoesoek* in het eten steken, dat te koken staat, om te zien of het gaar is: men zegt: *ndeke aroemat, ndeke koedan; dedeke*, of *soesoesoek*, een latje waarmee men dat doet.

Dékin, *n-dékin*, wegduwen met schouder, lichaam, wegdringen, opvolgen; *ra-dékin sir*, elkaar opvolgen.

Delak, b.z., geluid, klank, klinken; *n-delak*, *na-delak*, kloppen, kloppen op; *ngadelak*, sterk klinkend.

Démi, *démi-n*, wapen, werktuig; *ni démnir*, gewapend zijn, van werktuigen voorzien zijn.

Dengan, genoeg, voldoende, voldoende zijn.

Dengar, *n-dengar*, hooren, gehoorzamen aan; *na-dengar*, goede ooren hebben, kunnen hooren.

Dere, *na-f-dere*, leedvermaak hebben over.

Desar, aanstonds, te eenenmale, vlak bij.

Déwe, *fen déwe*, een weinig.

Diat, raak, waar, juist; *n-diat*, raken; *na-diat*, juist zijn, waar zijn; *na-f-diat*, op zijn waarde schatten, in eer herstellen, gelijk geven; *n-falak diat*, hij spreekt juist.

Didan, schelpsoort.

Didan, *na-k-didan* erg vet zijn van saus.

Didikat, een heel klein beetje.

Didiri, opstaande stijl; zie ook **didir'boengan.**

Didirin, opstaande stijl.

Dine, zooeven.

Diri, paal, stijl; *na-m-dir*, staan, gaan staan; *na-f-diri*, doen staan, neerzetten, opzetten; *dir-jene*, de vier korte palen onder een Tan. huis; *diri kmber-matan*, de vier lange palen onder de topgevels; *diri dolmatan*, de twee palen aan den ingang; *diri taboe*, de twee palen achter de langmataboe, *dir'sioe*, hoekpaal.

Diris, *na-diris*, baden, zich baden, wasschen van kinderen, doopen; *andiris*, bad, het baden; *andiris sorani*, doopsel; *na-diris na sorani*, doopen; *andiris-ain*, baadplaats.

Disir, *na-disir*, baden, zich baden,

zie vor. woord.

Dja, uitroep van aansporing.

Djai, *na-t-djai*, met steenen of iets anders werpen naar, tegen; *ra-ta-djai sir*, elkaar met iets gooien.

Djake, *na-djake*, bewaren, bewaken, oppassen, passen op.

Djaring, werpnet.

Djasi, *na-t-djasi*, een grens trekken; *tdjasi, atdjasi*, grens.

Djaoe, Java.

Djaoe, *n-djaoe*, ziek zijn, van kippen.

Djawe, Javaan, Javaansch.

Djenele, venster.

Djomar, *na-djomar* wegspringen van een geraakte *kaplili*, spel.

Djowe, *na-djowe*, aansporen, aanporren, zenden, sturen.

Doit, geld; *doit memetam*, kopergeld.

Dokoen, *n-dokoen*, *na-dokoen*, niet meer meespelen.

Dolas, b.z., pees, reep vleesch, reep van bijv. bladeren, pees van boog; *n-dolas*, in reepen snijden; *dodolas*, gesneden reep.

Dole, aan den zeekant zijnde, uitheemsch, Oostelijk; *dol*, zee, zeekant, Oosten, buitenland, ook voor Larat en Fordata, in tegenstelling met de Westkust ook de Oostkust van Jamdena; *dodol*, op zee aan; *n-ti dol*, gaan visschen.

Dolmatan, ingang, voorzijde van Tan. huizen.

Done, blad zonder betrekking tot den stam, meerv. *donar; nadone*, bladeren hebben.

Doni, (waarvan men de eind-*i* ongeveer niet hoort), blad in betrekking tot den stam; *katoetoen don*, boomblad; *katoetoen donjar*, boombladeren.

Donkeswange, heestersoort, als obat gebruikt.

Donlalatan, heestersoort.

Donlelebe, kleine boomsoort als obat gebruikt.

Dongap, *n-dongap*, *na-dongap*, met aarde of met asch enz. bedekken, vooral van wat stinkt.

Dongoer, b.z., keel; *dongoer wéje*, het keelgat waardoor zooals men meent het drinken gaat; *dongoer tnjame*, het keelgat waardoor het eten gaat; *dongoer sanaoe-ain*, het keelgat waardoor men ademt.

Dotar, *n-dotar*, vernieuwen, vervangen van versleten deelen, van iemand die moe is, tusschenbeide komen bij gevecht, ook beschermen, helpen bij vechten; *dodotar*, wat een versleten deel vervangt.

Dooet, *n-dooet*, *na-dooet*, met de parang uit den grond halen.

Dowe, in *dodo*, ver, lang van tijd; *do-an*, afstand, duur; *doanjaman*, reeds heel lang; *ndondam ngadowe*, den heelen nacht door; *ler'ngadowe*, den heelen dag door.

Dowe, *n-dowe*, *na-do*, de hand steken, den arm steken in; *n-dowe lim-an n-ti*, den arm in een opening steken; *n-do ian*, visch met de hand uit een opening in de steenen halen.

Doe, twee, zie **Doewe**.

Doede, *na-doede i*, zich ongesteld voelen.

Doedoeke, *na-doedoeke*, gekromd gaan onder een last.

Doedoekoet, een heel klein beetje.

Doein, zeekoe.
Doein-tatafal, de zuigvisch of koperzuiger (echenis naucrates).
Doeke, *n-doek ber*, zich werpen op iets, vooral fig..
Doenak, in *madoenak*, dik, vet; *na-m-doenak*, dik zijn, vet zijn.
Doengoen, boomsoort, timmerhout.
Doengoen, bult, bochel; *na-doengoen*, krom loopen, een bochel hebben.
Doeri, doorn; *n-la-doeri*, doornachtig zijn.
Doeri, been, bot, graat; *doeri-n*, been, bot, graat; *boengan doerin*, nokbalk.
Doewe, *na-ng-doewe*, de tweede zijn; *doe*, twee; *doedoe*, twee aan twee, ieder twee; *na-m-doe*, of *na-m-doe bab*, zich buigen; *n-fa-r-doewe*, in tweeën deelen; *boelan nfardoewe langit*, eerste kwartier; *lere nfardoewe langit*, het is middag; *bengdoe*, overmorgen; *bengdoe ané*, eergisteren.

ND.

Ndandanjaroe, vlierinkje aan beide zijden in Tan. huizen; *ndandanjaroe da*, en *ndandanjaroe dol*, aan land- en zeezijde.
Ndandir, b.z., verdieping, laag; *na-f-ndandir*, afschilferen van steen.
Ndandoel, kluisterblok; *n-ndandoel*, kluisteren.
Ndalang, *n-ndalang*, raak aankomen van pijl, steen enz.; *n-ndalang i*, idem.
Ndami, aar van rijst of mais, kam van pisang; *n-ndam*, in kammen snijden.
Ndangat, palmsoort.
Ndaran, dorre bladeren op den grond.
Ndare-ndoean, worm die zich op den grond ophoudt.
Ndare, *n-ndare* binden, zooals men de bamboelatjes van vloerbedekking aaneenbindt; *ndandare*, zulk bindsel, deel van een streng garen.
Ndatan, *n-ndatan*, in den grond zetten, opzetten, van *kaplili*; *ra-f-ndatan*, met velen bijeen zijn, van personen en zaken.
Ndaoel, *n-ndaoel*, besmetten, aansteken; *na-ndaoel*, aanstekelijk zijn.
Ndawan, ervaren; *n-ndawan*, ervaren zijn.
Ndé, of, ofwel, niet waar?
Ndendar, groote boomsoort.
Ndendar, *na-k-ndendar mat*, de oogen opensperren, straf kijken; *mat'kandendar*, iemand met groote oogen; *in-matkandendar*, vischsoort.
Ndende, *na-ndende*, aanreiken, vooruitsteken.
Ndéfan, b.z., schub van schildpad, schildpadsoort met waardevol schild.
Ndekar, arekapalm, pinang; *n-séram ndekar snjawe*, betelpruimen; *n-lend ndekar ngatan*, een liefdesverklaring overbrengen.
Ndekar, stuk; *n-ndekar*, in stukjes snijden van aardvruchten enz.; *na-m-ndekar*, *n-ta-m-nde-*

kar, afschilferen, openbarsten, van steen, leem, afbrokkelen; *ndendekar*, stukje.

Ndémi, *na-ndémi*, onthouden, zich herinneren, verlangen naar, zich met droefheid herinneren.

Ndere, *n-ndere*, in stukjes snijden van aardvruchten; *ndendere*, stukje.

Ndere, *na-f-ndere*, beschaamd maken.

Nderjae, boomsoort, timmerhout.

Ndese, *na-k-ndese*, in de keel blijven steken, van te droog eten.

Ndéwan, *n-ndéwan*, los opwinden, van touw; *na-ndéwan i*, zich oprollen, van slangen; *na-ndéndéwan*, kroeshaar hebben, gekroesd zijn van de haren.

Ndéwe, ketting; *kndelan ndéwe*, koperen ketting door de vrouwen om haar middel gedragen; *soar ndéwe*, ankerketting.

Ndiak, *na-ndiak*, zoeken; *na-ndiak n-al*, vinden.

Ndilak, in *mandilak*, vlug; *na-m-ndilak*, vlug zijn, aanmaken; *na-f-ndilak*, vlug aanmaken.

Ndinak, kippennest.

Ndiri, *na-ndir*, waaien, bewaaien; *m'naoer nandir jak*, de wind raakt mij; *m'naoer nandir rabit samboek ma rm'angrét*, laat de wind door de kleeren waaien, dat ze droog worden.

Ndirin, inlandsche naald; *ndirin mase*, naald.

Ndirin, koude; *mandirin*, koud; *ndindirin*, koude; *n-mandirin*, het koud hebben, koud zijn; *mangndirin*, het ambt in de Tan. maatschappij, om bij ziekten enz. de heele bevolking met uitgekauwde klapper te besprenkelen; het kwam toe aan den *mangsombe*; *n-ndirin*, afkoelen, koud maken.

Nditan, *n-nditan*, in den grond zetten, opzetten, van *kaplili*.

Nditi, zwarte armband van aardewerk.

Ndjaoer, *n-ta-ndjaoer*, overhellen van paal, huis, boom, enz.

Ndjolak, *na-ndjolak*, schudden; *na-ndjolak bobowe*, de bel doen rinkelen.

Ndjoroen, *na-ndjoroen*, schudden, doen schudden, bewegen.

Ndoal, oververzadigd; *n-ndoal i*, oververzadigd zijn.

Ndoan, *na-k-ndoan*, in de keel hebben; *nakndoan doeri*, hij heeft een graat in de keel.

Ndondam, nacht; *ndondam fetwalan*, middernacht; *ndondam fen nanglawar*, of *fen namraoe*, den heelen nacht door.

Ndondoke, kleine vischsoort.

Ndondone, huishagedis.

Ndondoe, voorloopige echtgenoot(e); *na-l-ndond*, een voorloopige(n) echtgenoot(e) nemen, tot voorl. echtgenoot(e) nemen.

Ndoir, hanekam; ook vr. schaamdeel.

Ndoke, *n-ndok*, *na-ndok*, morren, morren om, zeuren om; wordt aldus gebruikt: *nndok inar sa*, hij zeurt om een visch; *nndok enan*, hij zeurt erom bij zijn moeder; *na-ndondoke*, koeren van duiven.

Ndolan, oud familiestuk, eigenlijk een mooi koffertje.

Ndone, *n-ndon*, kakelen van kippen.

Ndongam, zeewiersoort.

Ndongoem, *n-ndongoem*, doen breken van aardewerk; *na-m-ndongoem*, onz., breken, gebroken zijn.

Ndowe, boomsoort, timmerhout.

Ndoembe, blokjes die men bij het bekappen van een plank heeft laten zitten.

Ndoendoem, gerommel van den donder, donder, gestommel; *das ndoendoem*, gestommel in huis; *ndoendoem-sélar*, onweder.

Ndoendoen, kakkerlak.

Ndoendoen, scheut van stekken of stronken; *na-ndoendoen*, uitschieten.

Ndoendoer, *n-ndoendoer*, afdalen, afdalen van een helling; *ndoendoendoer*, helling.

Ndoefoer, *n-ndoefoer*, aftrekken, trekkend plukken; *na-m-ndoefoer*, afvallen van rijpe vruchten.

Ndoele, of ook *ndoele-létjar*, smalle geulen van het rif naar de diepzee.

Ndoelan, *n-ndoelan*, op een rij leggen.

Ndoeme, inlandsche naald.

Ndoemoer, *na-t-ndoemoer*, onder water staan, in het water liggen, doorweekt zijn; *na-f-ndoemoer*, doorweeken; ook: het misbruiken van een adellijke vrouw door een niet- adellijke; *nafndoemoer bate*, een vrouw boven zijn stand huwen.

Ndoengar *na-m-ndoengar*, een erectio penis hebben; *na-f-ndoengar*, daarvan betichten, ofwel een erectio opwekken bij.

Ndoengat, luissoort.

Ndoere, rij, reeks van achter elkaar staande voorwerpen of personen; *r-ndoer*, in een rij staan, loopen; *n-ndoere*, op een rij zetten; *ra-ndoere sir*, op een rij staan, loopen; *ndoendoere*, rij.

Ndoesi, *na-f-ndoes*, wieden van rijstvelden; *fandoesi*, onkruid op het rijstveld.

Ndoeti, vleermuis; soorten: *ndoetjene*, *ndoet'foend'wabar*.

Ndoeti, framboesia-uitslag in de mondhoeken; *na-ndoet*, dien uitslag hebben.

Ndoeti-ni-naname, e. s. v. slingerplant.

Ndoewe, eigenaar, moedersbroer, de machthebber volgens het matriarchale recht; *ndoe-an*, idem.

Ndoewe, mot in kleeren; *na-ndoe*, de mot zit er in.

E.

é, vragend partikel, bijv. *ko é?* gij? *nma lo é*, komt hij al?

éar, *n-éar*, masseeren.

Eat, *n-eat*, breien van netten.

Eban, kort stuk hout als houten hamer gebruikt; *n-eban*, kloppen met hamer of wat hamer vervangt.

éboe, *n-éboe*, waden, doorwaden, gaan door, bijv. gras; *n-éboe tasik*, door zeewater waden; *n-éboe tomwate sooen*, vlak voor iemand heen loopen; *n-éboe em-an*, den voet voor zich heen en weer zwaaien; *na-éboe*, voor anderen heen gaan.

émbang, *n-émbang*, staan, liggen tegen, met schouder steunen

tegen.

Emboe, *emboe-n,* grootouder, kleinkind; *emboe-n noesi-n,* de voorouders.

éndal, *n-éndal, na-éndal,* uittrekken van wat vastzit.

éndat, *n-éndat, na-éndat,* vragen, vragen naar, ondervragen.

Ende, omheining; *n-bebe ende,* zulk een omheining maken.

Elak, *n-elak,* afgrenzen; *ngarkar tél relak mangastrapar lo,* de lui hebben al drie jaar straf achter den rug; *lerar lim relak festa Paska lo,* het is al vijf dagen na Paschen; *soar nelak pnoewar doe,* een zeestraat scheidt, begrenst de beide kampongs.

Elas, kleine boomsoort.

élas, *n-élas,* gladschuren, polijsten.

élat, groote vischsoort.

Elat, *n-elat,* aangaan, gaan langs, afslaan, aanleggen; *na-elat,* overal aangaan, aanleggen; verg. **Welat.**

Ele, *n-ele,* uitspreiden van veel voorwerpen, verspreiden, doen uiteen gaan van menschen, dieren; *t-ele kit,* laten we verder van elkaar gaan staan, laten we ons verspreiden; *ra-m-el,* uit elkaar, verspreid zijn.

Ele, *na-ele i,* met fakkel of brandend stuk hout door het donker gaan.

éli, *n-éli,* reiken tot op zekere hoogte, van water enz.; *roeap néli fetwalang,* de vloed reikte tot mijn middel; *pnoewe ni éljar,* steile rand van de kampong waartegen de vloed slaat.

éli, rand van bamboe aan een prauw.

éling, *n-éling,* klagen, klagen over; *n-éling n-al,* kunnen verdragen.

éloe, rottansoort, die men gebruikt om de bovenranden van manden te maken; *n-él boti,* een draagmand van een rand van die rottan voorzien; *na-éloe,* dat werk doen.

éloek, *n-éloek, na-éloek,* vervangen, in de plaats stellen van, in de plaats zijn van; *n-éloek jatak ber jak,* hij scheldt mij uit; *néloek babi ber ko,* hij scheldt u uit voor varken.

Eme, *em-an,* voet, been, poot; *em-an kamboen,* kuit; *sapatweme,* schoen; *tatajeme,* slof, sandaal; *em-an don,* blad van de voet, palm van de voet.

Ene, *en-an,* moeder, moederszuster, vrouw van vadersbroer; *en-an sa,* genoemd soort tante; *pnoe-ene,* moederdorp; *babjene,* zeug; *sif-ene,* kloek.

énang, alleen in *n-énang sale riboen,* veel miseries hebben van ziekte en tegenslag.

énoe, varkenspaadje; *na-énoe,* over zulk een paadje loopen.

énoem, drinken, drank; *n-énoem,* drinken; *énoem-tnjame,* eten en drinken, spijs en drank; *ngéngénoem,* drinkbaar, drank.

Engas, houtsoort; *n-engas,* bedwelmen van visch door middel van die houtsoort.

Epat, b.z., deksel; *n-epat, na-epat,* afdekken; *epat boengan,* de ataphedekking van de nok.

ére, *ér-an,* in leven zijn, aan zijn, van vuur.

Ere, *na-ere,* niet met iemand willen spreken, geweldig kletsen, zeuren om.

Ere, in *ni ere nana das,* hij wordt

driftig; *lolone dalam ere,* nog driftig zijn; ook *er-an lolone,* idem; *er-an to nlije,* zijn drift gaat niet over.

éri, *n-ér,* om een paal, over een katrol slaan enz., van touw, en zoo aantrekken, optrekken, heen en weer trekken enz., ook haken achter, geslagen zijn om, over, van touw, bijv. *koede ni tali nér jak,* het paardetouw bleef achter mij haken.

Ese, *es-an,* geluid; *to esan,* stilzwijgen; *kete esam,* zwijg; *esang ko,* ik spreek u aan; *i to esan jak,* hij groette mij niet, sprak me niet aan.

étan, groote vischsoort.

éti, *n-éti,* aanhalen, vaster aantrekken, strak spannen; *n-salan éti ko,* hij kijkt u straf aan; *na-m-ét,* gespannen zijn.

éti, *n-éti,* haten, jaloersch zijn op; *ra-éti sir,* in vijandschap leven.

étoe, kleine vischsoort.

Etoe, *etoe-n,* vuurkooltje, vonk.

éoe, in *n-éoe nal ni lafar,* hij weet honger te lijden.

éoe, *n-éoe i,* hoogzwanger zijn.

F.

Fadoek, fakkeltje als huislamp gebruikt.

Fadoek, *n-fadoek,* onz. en bedr., omhoogsteken, ook voor urineeren.

Fadoekjombe, kleine boomsoort.

Fadoenak, de hooge drempel van Tan. huizen.

Fafai, ongeveer, van plaats en van tijd.

Fafake, beitel, breekijzer; zie bij **fake.**

Fafal, *na-fafal,* pas beginnen met iets te doen, pas beginnen te loopen, van kinderen.

Fafan, boonsoort; ondersoorten: *fafan watan, fafan tnjanam, fafan moekoe.*

Fai, *na-fai,* weten, kennen; *na-f-kai,* goed op de hoogte zijn; *an-fai dalam,* bekende, kennis.

Fain-séri, iets waarin men afval voor de varkens bewaart.

Fair, *n-fair, na-fair,* omhoog tillen, omhoog halen, omhoog houden; *n-fair skati,* het anker lichten; *n-fair lare,* het zeil hijschen; *n-fair mbembelat,* een omheining weer opzetten, *n-fair sair,* de vlag hijschen.

Fajal, *n-fajal,* laveeren; *sori nfajal, rfajal sori.*

Fajan, strandworm.

Fajan, lokaas.

Fajan-ene, strandworm.

Fakar, omheining van bijv. een geplanten boom, omheining met punten ter verdediging van de kampong; *n-fakar,* aldus omheinen; *fafakar,* de bamboelatten daarvoor gebruikt.

Fake, *n-fak,* beitelen, indrijven van een wig tot het splijten van een boom; *fafake,* wig, beitel, breekijzer.

Fake, stuk van uitgeholden boomstam, gebruikt bij het sagokloppen.

Fakini, *n-fakini, afakini,* nutteloos, in het honderd, zie **kini.**

Fakir, *n-fakir, na-fakir,* afschrappen, schoonschrappen.

Fakoran, talisman, voorbehoedmiddel, geluksteen.

Fakoer, b.z., vangarmen van de poliep, stralen van de zon; *fafakoer*, idem.

Fala, loop; *na-f-la*, loopen, zie **laje.**

Falak, *n-falak*, zeggen, spreken over; *fafalak*, het spreken; *fafalkar*, geruchten; *n-falak ngrije*, een zaak bespreken; *n-falak oer-an*, de harta van zijn zuster vragen; *n-fafalak*, lijken op.

Falawelak, fokzeil.

Falere, *n-falere*, afroepen van bevel, zaak, enz.

Fali, omdat, wegens; *fali safe*, waarom.

Falir, *n-falir*, verbieden.

Falond-kamboen, kielplank, ook wel *alak-batoe* genoemd.

Faloe, *n-faloe*, spijkeren, hameren; *fafaloe*, in den grond geslagen stok.

Faloeroek, *n-faloeroek*, bij de een of andere ernstige zaak plechtig een offer brengen aan de geesten; *mangfaloeroek*, een der mindere waardigheden in de Tan. maatschappij, nl. degene die bij gemeenschappelijke zaken in naam van allen aan de geesten offert; bij particuliere tuinfeesten, offerfeesten enz. heeft men ook een *mangfaloeroek*.

Fame, vogelsoort.

Famoedi, jongste van kinderen, nakomeling, niet adellijke, afstammeling van slaven; later; *n-famoed*, achteraankomen, later komen, zie **moedi.**

Fanak, *n-fanak*, schieten met pijl en boog, schieten op; *n-fanak oedan*, den regen bezweren door er met toovermiddelen naar te wijzen; *mangfanak-boeke*, een der mindere waardigheden in de Tan. maatschappij: degene die na een snelpartij eenige haren van den gesnelde wegschiet aan een pijlschacht, om alle onheil van zich af te wenden op de kampong waar men gesneld heeft (*ma mabérat ntait lan kitnin kande*).

Fanas, b.z., hitte, warmte; *méfanas*, warm, heet; *dalam méfanas*, driftig, driftig zijn, toornig zijn; *na-fanas*, ziek zijn, koorts hebben; *isi-n méfanas*, de koorts hebben; *anfanas*, ziekte; *mangafanas*, zieke; *n-fanas*, warm maken van vloeistoffen; *na-fanas*, opwarmen van eten.

Fane, aarden schotel van inlandsch maaksel.

Fane, klein diertje in het zeezand.

Fane, *n-fane*, voeden, te eten geven aan; offeren aan, opvoeden, dempen, opfokken, grooter maken, verlengen, verhoogen; *fafane*, lokaas; *n-fan*, van lokaas voorzien van den angel; *fafane*, gedempte diepte.

Faniak, teeken, kenteeken; *n-faniak*, beduiden, teekenen, merken.

Fanoar, afgesproken tijd; *ni fanoar rlengan*, of *nlengan ni fanoar*, over den afgesproken tijd zijn.

Fangat, *n-fangat*, klimmen, opklimmen, beklimmen, opstijgen, omhooggaan; *fafangat*, treden in kokospalm uitgekapt.

Fangat, *na-fangat*, vermolmd zijn.

Fange, span van de hand, stap; *fange lese,* één span, één stap; *n-fang,* een stap zetten, afspannen met de hand.

Fangoes, *n-fangoes,* fluiten.

Far, naar, gelijk; *far lan,* zooals, aldus; *far ket'lala,* zoo aanstonds.

Farak, in *Farak-Silalin,* de twee Zuidelijkste sterren van de Centaurus.

Farak, *n-farak,* sparen, in den zin van: niet gebruiken, niet wegdoen, niet straffen, laten groeien van planten, laten staan van baard, haren, nagels, enz.; *rabit fafarak,* een jas die men voor best bewaart; *bat'fafarak,* een vrouw, die men niet laat werken.

Faram, zeer groote vischsoort.

Faréling, aangenomen, bijv. *aman faréling,* zijn aangenomen vader.

Farete, bestuur; *n-farete,* besturen; *mangfarete,* bestuurder; *farete dalam,* de onderhoorigen, het bestuursgebied; *namin ning farete lébaban,* hij staat onder mijn bestuur.

Fari, een rogsoort; sterrenbeeld, de Schorpioen, behalve de kromming van de staart, die *jéoe* genoemd wordt.

Farit, *n-farit,* doof, half doof zijn.

Farit, *n-farit,* met een prop openhouden van een gat in de oorlel.

Farjooep, leguaansoort.

Farjooep, *n-farjooep,* blazen, ook van den wind; zie ook **ooep.**

Farmjai, *n-farmjai,* opmerken, bemerken, bevelen, zenden.

Farnjobak, *n-farnjobak,* begrijpen, bedenken.

Farpe, hoe.

Farpe-né-né, soms; *farpe-né-né* ...... *farpe-né-né,* nu eens ...... dan weer, nu en dan.

Farsa, heel veel, niet goed, verkeerd, slecht; *dalam farsa,* gierig.

Faroen, *na-faroen,* vochtig zijn van goed.

Fase, rijst.

Fase, *n-fas,* vleien.

Fasi, vr. schaamdeel; *rafasi sir,* tegennatuurlijke handeling.

Fatar, bamboebrits.

Fatasak srije, kleine boomsoort.

Fatdjémin-kmwajan, houtsoort voor stelen van bijlen gebruikt.

Fat, vier, zie **fate.**

Fate, *na-ng-fate,* de vierde zijn; *fat,* vier; *fafat,* vier aan vier, ieder vier.

Fate, *n-fate,* vouwen; *n-fat,* bedr., doorbreken; *nangfwat,* onz., doorbreken; *fafate,* geleding van het lichaam; *n-fate katoetnwar sa ber i,* hij sloeg hem met een stuk hout.

Fatnjéme, familielid van welke soort ook; *na-fatnjéme n-or,* familie zijn van; *ra-fatnjém,* familie van elkaar zijn.

Fatnjémoe, *n-fatnjémoe,* in het water leggen; *n-fatnjém,* in het water liggen, vol water staan.

Faoek, kleine vischsoort.

Faoek, *n-faoek,* laden van geweer, boot, kist enz.; *na-faoek,* heel oud zijn van menschen.

Faoes, *n-faoes,* binden van bijv. omheining, daksparren.

Fndajar, boomsoort, timmerhout.

Fndirin, kleine boomsoort.

Fndjénoe, kleine boomsoort.

Féal, *n-féal,* lubben; *faféal,* gelubd.

Fedam, *n-fedam*, stoppen, verstoppen; *na-fefedam*, dom zijn; *fefedam*, prop, stopsel; *fefedam-tlinge*, een oorringetje door vrouwen gedragen in het kraakbeentje aan den ingang van het oor.

Fendane, of *koekoetoe fendane*, boschluis; *na-fendan*, boschluizen hebben.

Fendere, *n-fender*, *na-fender*, poepen; *na-fendere dare*, bloed afgaan.

Fendéwe, man, in hooge taal; *Limnditi Fendéwe*, het Opperwezen.

Fendi, *n-fendi*, verkoopen.

Fefar, *n-fefar*, bedr., breken; *na-ng-fefar*, onz., breken.

Fefik, *n-fefik*, slaan van groote of kleine trom.

Felak, *na-fefelak*, gelijken op.

Fele, *fel-an*, vorm, uiterlijk, gedaante; *ngafele*, mooi, schoon, schoonheid; *na-nga-fel*, mooi zijn; *fele lese*, *felnir lese*, evenzoo, hetzelfde, van dezelfde soort; *felan sja*, anders, andersoortig; *felnir jadin*, veelsoortig; *na-f-nga-fele*, vermooien.

Fele, *n-fele*, nederleggen, te slapen leggen, van kinderen.

Félingat, *na-félingat*, iets of iemand moe zijn.

Fen, tot, doelaanduidend, ten getale van (bij telwoorden), inleidend voor bijwoorden; bijv. *fen safe*, waartoe; *fen lim*, vijf in getal; *fen silai*, grootelijks.

Fenai, *n-fenai*, spijt hebben, spijt hebben over.

Fenat, *n-fenat*, stoppen, verstoppen, dichtstoppen; *fefenat*, prop, stopsel.

Fene, *n-fen*, dooden, uitdoen van vuur, licht, uitdoen van schrift; *na-fen*, moorden, scherp zijn, ook met voorwerp, bijv. *sandi to nafen frae*, het mes is niet scherp genoeg voor ijzerhout.

Feni, schildpad; *fen'lai*, schildpadsoort met waardeloos schild, *fen'kéran*, schildpad met waardevol schild.

Féni, *n-fén*, vol zijn; *n-fén wéje*, *nfén ber wéje* of *wéje nfén*, vol zijn met water; *na-féni*, vol maken, voldoen.

Fenlwarak, eendsoort.

Fenoe, *n-fen*, om den hals dragen; *fefenoe*, halssnoer, al wat men om den hals draagt.

Fengi, *na-fengi*, verzuimen.

Fengoer, *n-fengoer*, den neus snuiten, spuiten van walvisschen; *n-fengoer noes-an*, den neus snuiten.

Feras, *n-feras*, uitknijpen, uitwringen; *na-feras i*, poepen.

Fere, *n-fer*, uitwringen van sago.

Fere, *na-fere*, uittrekken van onkruid.

Fere, *na-fere*, allemaal erbij zijn, allemaal doen, alles er bij nemen; *rma rafere*, ze kwamen allen; *kose koefere lo*, ik heb het geheel af; *ko mal moefere sir*, gij hebt ze alle genomen; *nbabal nafere sir*, hij sloeg hen allen.

Féri, zeer groote vischsoort.

Féri, worm van bederf.

Féroe, *féroe-n*, gal.

Fesal, *n-fesal*, *na-fesal*, voelen of iets zacht of hard is, of iemand flinke spieren heeft.

Fesoe, *n-fes*, veesten; *fespote*, iemand die veel winden laat;

n-fes n-pote i, hij laat bij ongeluk een wind.

Fesoel, blaar van werken of loopen.

Feswain, tros van pisang.

Fete, *na-fet,* copula verrichten; *na-fete,* copula verrichten met; deze stam gebruikt men meer voor tegennatuurlijke handelingen; *koefet, o koefet,* dagelijksche uitroep van verwondering.

Feti, dat; *feti ma,* opdat.

Fetnjanam, vruchtboomen en andere aanplantingen; *n-ngai n-fetnjanam,* aanplantingen maken.

Fétrjat, plotseling; *n-fétrjat,* doen schrikken, plotseling iets doen.

Fétoen, *n-fétoen,* koken in bamboe, in blad gewikkeld in het vuur bakken; *féfétoen,* aldus gekookt, gebakken.

Fétoer, een groot man; *n-fétoer,* voor het eerst gebruiken.

Fetwale, *fetwalan,* middel van het lichaam, midden; *na-fetwale,* tot op de helft zijn.

Féoe, in *matféoe,* bitter; *n-matféoe,* bitter zijn.

Féoe, *féoe-n,* het midden van den rug, ruggegraat.

Fian, rechtsch, rechts, in samenstellingen: echt; *fifian,* levende mensch, in tegenstelling met geesten of spoken.

Fian, *na-fian,* spoelen van kleeren.

Findoe, of *findoe matan,* ingang van kampong of tuinen.

Fifil, vogelsoort.

Fikal, *n-fikal,* onzedelijke aanrakingen verrichten bij mann. pers.; *na-fikal,* idem zonder uitgedrukt voorwerp.

Fili, *n-fil,* hier en daar oprapen, uitzoekend oprapen; *na-fili,* uitzoeken, uitkiezen.

Fin, *n-fin,* genezen van wonden, verloopen van perkara's.

Finaoe, *n-finaoe,* koken voor; *jakfinaoe ko,* ik kook voor u; *na-finaoe,* de pot koken.

Finjatoe, *na-finjatoe,* zenden, sturen, van zaken.

Fire, *na-ng-fire,* de hoeveelste zijn; *fir,* hoeveel, eenigen; *fifir,* ieder hoeveel, hoeveel telkens, ieder eenige, telkens eenige; *ra-fir,* met hoevelen zijn zij.

Fise, *n-fis,* mededeelen uit overvloed; *jakal ian jé ka kfis ko; fifise,* het medegedeelde.

Fitik, bliksem, het bliksemt; *n-fitik,* het bliksemt, schitteren, blinken; *fitik diat das,* de bliksem is in het huis geslagen; *fifitik,* schitterend, blinkend, schittering; *fitik mbail,* onweder.

Fkori, erwtsoort.

Flangiroe, vogelsoort.

Flapoetoek, kleine vischsoort.

Flilbange, kleine vischsoort.

Flese, zielebeeld, dat men aanspreekt, als men zich op iemand wil wreken; *na-f-lese i,* zich beroemen.

Fnite, trap, ladder.

Fnjaloek, b.z., gestalte, leest; *fnjaloek ngafele,* niet te dik en niet te dun zijn.

Fnoetan, ijzer; *na-fnoetan,* dapper zijn.

Fnoetoe, *na-f-noet,* verkouden zijn.

Fodam, *n-fodam,* vasten; *na-f-modam,* zich verhongeren; *ler'fo-*

fodam, vastendag.

Fondan, pandanus, ananas; *fondam dole,* pandanus; *fondan watan,* pandanussoort; *fondan tujanam,* ananas.

Fofak, *n-fofak,* of *n-fén n-fofak,* overvol zijn.

Foforang, katrol.

Fofotoer, tol, kruin.

Fofoer, *n-fofoer, na-fofoer,* betasten, tasten.

Foin, bussel; *n-foin,* in bussels binden.

Foke, in *fofoke,* rond; *na-fofoke,* rond zijn.

Folang, in *mat-an nfolang,* erg veel slaap hebben.

Folas, b.z., een kort stuk van hout; *n-folas,* in korte stukken kappen.

Folat, *n-folat,* dichtwentelen, dichtdoen; *fofolat,* deur, venster.

Foloer, *n-foloer,* vlammen; *aoe foloer* of *aoe fofoloer,* vlam.

Fon, *n-fon na,* blijven kijken naar.

Fonak, *n-fonak,* aandoen, aanhebben van jas, baadje; *na-fonak,* op een steen of stellage zetten van lijken, begraven.

Forak, *na-forak,* zich met moeite of lui oprichten.

Forang, in *foforang,* katrol.

Forndate, Fordater, Fordaatsch; *Forndat,* Fordata.

Fore, *n-fore,* een halven slag omdraaien.

Forit, *n-forit,* in *asoe nforit das,* de hond tracht het huis binnen te komen; *kanak nforit enan,* het kind loopt zijn moeder achterna; *tarwa tforit afoek,* laten we vannacht nog maar op den buiten slapen; *n-forit ni mamate,* of *ni kébjatan,* op sterven liggen.

Foroek, *n-foroek,* azen, van vliegen, insecten, mieren; ook bijv. *fadoek ndoenir rforoek damar,* insecten komen op de lamp af.

Fosar, *n-fosar,* een gaatje maken in, als met een els; *fofosar,* kruintje.

Fosi, *n-fos,* een gat boren in; *fofosi,* els, zweer die naar binnen werkt en als een geboord gaatje veroorzaakt; *na-fofosi,* zulk een zweer hebben.

Fotoer, *n-fotoer,* doen draaien; *fofotoer,* tol, kruintje.

Fooe, *n-fooe,* met meerderen in aantal tegen de minderheid ruzie maken.

Frae, ijzerhoutsoort.

Frae-don, vischsoort, de zwarte bawal (stromateus niger).

Frafan, groote vischsoort.

Framan, de dobbers van een vlerkprauw.

Frangan, algemeene naam voor groote torsoorten.

Frangan-mase, torsoort.

Froene, kreeft.

Ftéoe, band om het lijf, waarmee men het weefgetouw strak houdt.

Ftoene, ster, sterrenbeeld; *na-f-toen,* gaatjes hebben van dak of bewanding.

Ftoen-méroe, boombeersoort.

Foe, in *liri-n n-foe,* heesch zijn.

Foeat, vischnet, net, netwerk.

Foendi, banaan; soorten: *foend'sjakméje, foend'koelit mekafal, foend'kabal, foend'sisiboek, foend'Forndate, foend' karjangas, foend'af'mboemboet, foend'bobokoe, foend'fondan*

boean, foend'dailole, foend' Tnjémbar, foend'matoe mandilak, foend'ljafe, foend'watan, foend'moeklili, foend'nile, foendi ndekar.

Foendoesoek, vischsoort.

Foendwabar, vogelsoort.

Foefoe, *foefoe-n,* kruin op het hoofd; *foefoe-n tomwate,* groote fontanel.

Foefoe, *n-foefoe,* doen vallen, van prijzen, verstooten, van *oeranak; n-foef,* vallen, naar beneden vallen, naar beneden gaan van prijzen; *liri-n nfoef,* heesch zijn.

Foefoeloe, lichaamsharen; zie **foeloe.**

Foekat, gek, krankzinnig; *n-foekat,* gek zijn; *n-foekat ber,* of *n-foekat n-war ber,* wordt gezegd van tegennatuurlijke handelingen en van bloedschande.

Foeki, men hoort alleen *foek,* nog even, eerst even, voorloopig; *to* of *tate foek,* nog niet.

Foeksjéri, *n-foeksjéri,* dicht zijn bij.

Foelak, *n-foelak,* krom of gewrongen loopen wegens steenpuist of wonde; *n-foelak i,* het hoofd omkeeren.

Foelaksepe, vogelsoort.

Foele, *n-foele,* een halven slag omdraaien, verleiden, afdoen van kokosnoot door te draaien; *n-foele i,* zich omkeeren; *n-foele i na,* zich veranderen in; *kapas foefoele,* een streng garen.

Foelele, slingerplantsoort met eetbare boonen; twee soorten: *foelel'watan* en *foelel'tnjanam.*

Foeli, schelpdiersoort.

Foeli, in *mat-an nafoeli,* wit zijn van de oogappel; *mat'foeli,* zulk een oog; mensch met zulk een oog.

Foelin, in *foefoelin,* uitslag van kleine pukkeltjes.

Foeloe, lichaamshaar of veer, gescheiden van het lichaam; ook *foefoeloe; foeloe-n,* lichaamshaar, veer; *na-foefoeloe,* behaard zijn, bevederd zijn; *n-ngelfoeloe,* idem; *kek-an nafoefoeloe,* baard hebben; *soesoek-an nafoefoeloe,* snor hebben.

Foeloes, b.z., spint.

Foemalae, papaja.

Foengal, pompelmoessoort.

Foengal in *foefoengal,* steel van vruchten.

Foengoe, *foengoe-n,* tros van palmen.

Foeri, *na-foeri,* achtervolgen; *n-foer,* uit het oor nemen van oorhangers; *to tfoer tal,* onherroepelijk zijn.

Foering, *n-foering,* voeren van kinderen, voederen.

Foesak, *n-foesak,* wrijven tusschen de beide handen, dorschen.

Foesar, *foesr-an,* navel; navelstreng; *foesar fakrikan,* navelstreng.

Foese, *na-foese,* in bloei staan.

Foese, *na-foes,* schuimen, er staat branding; *mangafoesar,* brandinggolven.

Foesi, bloem.

Foetar, *n-foetar,* goed branden, vlammen; *foefoetar,* vlam.

Foeti, in *mafoeti,* wit, blank; *na-ng-foet,* wit, blank zijn.

Foetoe, haarwrong, bergkruin; *n-foet,* in wrong leggen.

Foewe, *foe-an,* long.

Foewe, in *kobal foewe,* naaigaren.

Foewe, *na-foewe,* verzoeken, aansporen, bevelen; *na-foewe ber bate,* aanzoek doen bij een vrouw, vrijen met een meisje.

Fwas, *na-fwas,* heel droog zijn, van sago.

Fwiris, band van schors waaraan men een vracht om het hoofd draagt; *na-fwiris,* van een draagband voorzien.

I.

I, pers. vnw. derde pers. enk., hij, zij.

Ian, visch, *na-in,* vischrijk zijn.

Iat, liaansoort.

Ibang, *na-ibang, na-f-wibang,* verwijden van het onderste deel van een kuil.

Ibar, bericht; *na-f-wibar,* berichten.

Iboek, *n-iboek,* afbedelen van veel dingen.

Iboer, groote zak van koliblad gevlochten voor rijst.

Imban, wand, bewanding; in Tan. huizen de breede plank in de lengtebewanding; *imban ni papapan,* de tweede smallere plank die daarop rust; *imban kborat,* de breede plank in de breedtebewanding; *imban kborat ni papapan,* de smallere die daarop rust; *n-imban,* bewanden.

Idak, b.z., schittering, glans, licht; *n-idak, na-idak,* schitteren, spiegelen, glanzen; *n-idak,* spiegelen met een spiegel; *n-al totote n-a n-idak tomwate,* iemand met een spiegel bespiegelen.

Idar, *n-idar,* een geneesmiddel aanwenden om bijv. een buil te doen slinken; *n-idar mbaoel,* een buil doen slinken.

Idik, *na-idik mat,* knipoogen.

Indang, *n-indang,* toestaan.

Indar, of *indar maloli,* of *indar dédi,* of *indar lelar,* voorhoofdversiering van been van de zaagvisch.

Ifar, een man noemt aldus den man van zijn zuster; een vrouw noemt aldus de vrouw van haar broer; verder noemt een man nog aldus den man van de dochter van zijns vaders broer; evenzoo den man van de dochter van zijns vaders zuster; verder den zoon van moeders broer en ook den man van de dochter van zijn moeders zuster; een vrouw noemt verder ook aldus: de vrouw van den zoon van haar vaders broer; de dochter van vaders zuster, de vrouw van den zoon van haar moeders broer; de dochter van haar moeders broer; de vrouw van den zoon van haar moeders zuster.

Ije, pers. vnw. van den derden pers. enk., hij, zij.

Ije, eigenlijk *i jé,* deze, dit.

Ikat, *n-ikat,* opheffen.

Ikoe, vogelsoort.

Ikoer, b.z., staart.

Ikoer-kasjange, vogelsoort.

Ilang, *n-ilang,* laten verloren gaan, verkwisten.

Ilat, koperdraad, waarmee de angel aan de lijn bevestigd wordt.

Ile, *na-ile,* soort masseeren tusschen de ribben.

Ili, klapperbolster; *n-il,* ontbolste-

ren van droge klappers.

Ilkjeke, soort halsgezwel.

In, *na-in,* vischrijk zijn, zie **ian.**

Inaroet, tusschenruimte tusschen huizen, straat tusschen huizen.

In-babi, de gehoornde koffervisch (ostracium cornutum).

In-balabarat, groote vischsoort.

In-bibinit, kleine vischsoort.

In-kaborat-lere, kleine vischsoort.

In-kelmbjomban, kleine vischsoort.

In-lere, kleine vischsoort.

In-loefjambing, kleine vischsoort.

In-mafoeti, witte schoonheidsvlekjes; *in-mafoeti mbotam,* kleinere; *in-mafoeti pwaoe,* grootere.

In-mafoeti, groote vischsoort.

In-mase, kleine vischsoort.

In-masele, vergiftige kogelvisch (tetrodon reticularis); een donkere vlek in de Melkweg bij het Zuiderkruis.

In-melenan, vischsoort.

In-metam, groote vischsoort.

In-minat, kleine vischsoort.

In-naroe, groote vischsoort.

In-sabit, kleine vischsoort.

In-sandi, zeer kleine vischsoort.

In-sair, de wimpelvisch (heniochus macrolepidotes).

In-sime, zeer kleine vischsoort.

Ingat, *ra-ingat,* vechten, stechelen, ruzie maken.

Ingi, boomsoort, waarvan het hout voor meubels gebruikt wordt.

Iri, torenschelp.

Iri, *iri-n,* neus; *iri-n tisak, iri-n tiskir,* neusvleugels; *iri-n welan,* rug van den neus; *iri-n lose,* neusgat.

Iring, *na-iring,* loeren, op de loer liggen.

Irit, koord, vischlijn; *irit nifan,* angel; *irit ni ilat,* het koperdraad, waarmee de angel aan de lijn wordt bevestigd; *na-f-la irit, na-kei irit,* met de lange lijn visschen.

Irit, waaier om vuur aan te blazen; *n-irit,* met zulk een waaier het vuur aanwakkeren.

Irit, wraak; *n-irit,* wreken, zich wreken, zich wreken over (niet: zich wreken op).

Irit, in *inar rairit sir,* het wemelt van visch.

Irmjangoede, de koero, vischsoort (Polynemus tetradactylus).

Iroe, buidelrat.

Iroes, borststuk van een geslacht dier.

Iroes, *na-iroes i,* juist genoeg eten om in het leven te blijven; *ni aniroes,* duizelig zijn van den honger.

Is'mbjait, *na-ismbjait,* van een litteeken dat omhoogkomt.

Isndoean, boschgeest, geesten die zich in varkens veranderen als men er op schiet.

Isé, vr. vnw., wie; *sé,* welke, voor personen.

Isi, *isi-n,* vleesch, inhoud, dat waarin de steel steekt, dus schop, lemmet van mes, punt van pijl enz., opbrengst van tuinen, vrucht van aardvrucht; *na-is,* goed in het vleesch zitten, veel opbrengen van tuinen, veel vruchten hebben van aardvruchten; *ngaisi,* vleezigheid.

Iskjéwawe, liaansoort.

Itak, *na-itak,* niet straffen, sparen; *na-itak i,* opnieuw doen, herhalen.

Ite, *n-ite,* dikwijls bezoeken, dik-

wijls komen.

Itik, *na-itik i*, kloppen van hart of aderen.

Itoe, *na-ng-itoe*, de zevende zijn; *it*, zeven; *iit*, ieder zeven, telkens zeven.

Ioek, alle vogelsoorten die het geluid *ioek* voortbrengen, waarvan het werkwoord *na-ioek*, dat geluid voortbrengen; wordt ook van varkens gezegd.

Iwal, *n-iwal*, aandringen, blijven aandringen met een verzoek.

J.

Jabar, boomsoort, timmerhout.

Jabe, *na-jab*, zoeken naar wilde aardvruchten.

Jabe, *n-jab*, kappen in, misschien alleen met het voorwerp: *memetoe-n*, zich in de knie kappen.

Jabe, *n-jabe*, in of na ziekte afwasschen met een afkooksel.

Jabe, *na-ng-jab*, slecht groeien, van aardvruchten enz.

Jaboer, *n-jaboer*, *na-jaboer*, doen vluchten, vluchten, loopen; *na-m-jaboer*, uit elkaar gaan, uit elkaar vallen; *na-f-jaboer*, versjouwen; *r-ta-m-jaboer*, in grooten getale wegvluchten; *jajaboer lese rti rsalan*, allen tegelijk liepen ze er heen om te kijken.

Jaboet, *na-f-jaboet*, van vele dingen enkele wegnemen.

Jambi, *jambin*, zorg, zorg voor, zorg hebben voor, verzorgen; *jambnindar nin kabanir*, wij hebben zorg voor onze zaken; *na-jambi*, ijverig werken, met zorg werken; *na-f-jambing*, zorg hebben voor, goed verzorgen, opsieren, in orde brengen; *jamb'bjanir*, werktuigen, maar vooral weeftoestel, weefgetouw; *n-ngor-jambi*, handig zijn.

Jambing, zie vorige woord.

Jamboen, Ambon, Ambonees, Amboneesch, ook: protestant.

Jadak, groote boomsoort.

Jadat, *n-jadat*, kappen in, alleen in *n-jadat tomurate sooen*, iemand in het gezicht kappen.

Jadi, *jadin*, veel; *jadnir*, hoeveelheid, aantal.

Jae, *n-jae*, bedr., schudden van vruchtboomen, zeven, ziften.

Jafe, in *n-jafe oetoe-n*, zijn haren niet lang laten worden.

Jafe, *n-jaf*, zitten te wachten op wild om het te schieten; *na-jaf*, aldus jagen; *na-jaf babi*, aldus op varkens wachten.

Jafin, *na-f-jafin*, gereed maken.

Jafoe, *na-ng-jafoe*, kruimelig zijn, van gekookt eten.

Jafoer, kalk; *na-ng-jafoer*, zuiver afgebrand zijn.

Jajak, *na-jajak*, langzaam doen, zachtjesaan doen.

Jajak, *n-jajak*, sparen, niet gebruiken, niet omkappen, laten staan van planten, haren, baard, nagels.

Jajakir, bezem van klappertros; *n-jakir*, daarmede vegen.

Jajat, rij, op een rij; *ramdir jajat*, op een rij staan met de wapens in de hand, een geregeld gevecht leveren.

Jaki, *n-jaki*, *n-fa-jaki*, tellen, rekenen.

Jakir, *n-jakir, na-jakir*, krabben, opkrabben van den grond, vooral van kippen; *jajakir*, veger van klappertros; zie ook aldaar.

Jakit, *n-jakit i*, huppelen, dansen van een mannendans.

Jakoe, waarvan de *oe* maar even gehoord wordt, pers. vnw., ik.

Jalar, *n-jalar*, met ebbe even boven water beginnen te komen.

Jali, *n-jal, na-jal*, bekijken, toeschouwen; *jajali*, een menigte toeschouwers.

Jali, in *sljaroe najajali*, de mais heeft weinig korrels.

Jaman, *n-jaman*, uitschelden met termen, die duiden op het geslachtelijke; *na-jaman*, aldus schelden; het geschiedt op de volgende wijze: *mérwane njaman mérwane, nfalak ber i feti: moefet anoi, moefet oeram, moefet sawam, moefet angkam; ndé nfalak: koefet anoi* enz.; *nfalak far jé njaman mérwane noemoer batar; mérwane njaman bate nfalak: ksarit ko, ktetal ko, ma nfalak far jé, to nkande liman eman, né mba ni momolnir; bate njaman mérwane, nfalak: nim nenge, ma ktekin ko, ma ktekin nim nenge; bate njaman bate, nfalak: nim lose, nim mbemboe, artinja, ma ksarit nim lose* enz. Verder is alle taal, waarmede men een vrouw ten opzichte van haar vrouwelijkheid beschaamd maakt, waarmede men haar vrouwelijkheid noemt, ook schelden: *njaman, najaman*. Dat alles wordt absoluut kwalijk genomen en beboet, als gezegd wordt bij **sarit**.

Jamndene, vastland, volgens Tanimbareesche begrippen.

Jane, *jan-an*, vaderszuster, schoonmoeder.

Jangar, *n-jangar, na-jangar*, bewaken, dicht zijn bij, oppassen.

Jangar, boomsoort, timmerhout.

Jange, *n-jang*, om den anderen dag doen.

Jange, *jang-an*, geneeskracht, geneeskracht voor, geneeskrachtig voor, gezond voor; *obat jé jangan mbaoel*, dat geneesmiddel is goed tegen melaatschheid; *obat jé to jangan jak*, dat geneesmiddel is niet goed voor mij; *ombak jé to jangan katoetoen ané*, deze grond is niet goed voor dien boom.

Jaran, vischsoort.

Jaran, *n-jaran*, met droge bladeren beleggen, om schoon te verbranden.

Jare, pagar, omheining.

Jare, *n-jare*, afbreken van muren, huizen enz.; *na-m-jar*, instorten, ingestort zijn.

Jare, *jar-an*, houtskool; *aoe jaran*, idem; *n-jaran, na-jaran*, met droge bladeren bedekken om schoon af te branden.

Jari, *na-jari*, aanleiding zijn tot het ongeluk van een ander, ongelukkig maken; *aoe na-b-jar i*, het vuur verschroeit hem.

Jaroe, de Aroe-eilanden.

Jasak, *n-jasak*, in den grond duwen.

Jasoek, *n-jasoek sooen*, op zijn gezicht vallen.

Jatak, slecht, bedorven, niets waard; *na-jatak*, bedervem, slecht zijn, niets meer waard zijn; *najatak*, als het ware bijvoegelijk gebruikt in de betee-

kenis van erg veel; *na-f-jatak*, bedr., bederven, verkwisten, verknoeien.

Jatang, *n-jatang, na-jatang*, bedelen alleen door tegenwoordigheid, bijv. bij het slachten van een varken.

Jate, *na-m-jat*, niet meer vlammen.

Jati, *jati-n*, zweet; *na-jatin*, zweeten.

Jatin, zie vorig woord.

Jatir, *n-jatir*, met den voet in het zand roeren, om het water troebel te maken.

Jatrene, de beide lengtebalken in Tan. huizen, die op de vier korte palen rusten.

Jaoek, *n-jaoek i*, zich voorover-buigen; *na-jaoek oel*, het hoofd buigen.

Jaoer, vischsoort.

Jaoer-tndingan, de argusvisch (scatophagus argus).

Jaoer, *n-jaoer*, recht duwen, bijv. van hellende huizen; *na-f-jaoer*, versjouwen.

Jaoer, *n-jaoer i*, zich voorover-buigen; *na-jaoer i*, knikkebollen van slaap.

Jaoet, *n-jaoet*, afkappen van palmbladeren; *na-jaoet soeloe*, fakkels.

Jawak, *anjawak*, uiteinde van den schaamgordel; *n-ose anjawak*, het uiteinde van den schaamgordel opzij steken.

Jawang, in *to njawang*, niet goed zijn, niet passend.

Jé, hier, deze; *i-jé*, deze, dit, zelfstandig gebr..

Jéban, *na-jéban*, aanspoelen, wegspoelen, door wind of stroom worden meegenomen; *kébjatan mangajéban*, drijfhout.

Jébas, *n-jébas, na-jébas*, werpen, wegwerpen, verbannen, verstooten van de vrouw, verknoeien; *mangjébas bati*, een der mindere waardigheden in de Tan. maatschappij: degene die bij een epidemie op bevel van de drie groote *mele's* met zonsondergang een steen wegwierp de zon achterna (*nlarat lere*), om aldus de epidemie te doen ophouden.

Jembar, landkrabsoort.

Jembar, dauw; *na-jembar*, nat zijn van den dauw.

Jemborjaman-ni-wase, vlindersoort.

Jéfar, *n-jéfar, na-jéfar*, zaaien, sprenkelen, uitstrooien; *na-m-jéfar*, verspreid liggen, verspreid worden.

Jefe, *na-jefe*, na het wegkappen van het kleinere hout de groote boomen omkappen.

Jelar, de zaagvisch.

Jélar, *n-jélar, na-jélar*, met een stuk hout gooien, gooien naar; *jéjélar*, datgene waarmee men gooit.

Jéri, *na-jéri*, schuilen achter, onder; *na-jéri i*, schuilen; *jéjérin*, waarachter men schuilt.

Jéri-boean, groote steen op het rif.

Jérin, zie **jéri.**

Jesir, groote vischsoort.

Jéoe, haai; sterrenbeeld, uiterste kromming van de staart van de Schorpioen.

Jo, *na-jo*, tieren en schelden als men bestolen is.

Jobal, *na-t-jobal*, klotsen van de golven of van het kielwater, rimpelen van de zee.

Jombe, *n-jombe,* verblinden van licht; *damar njombe matnir,* de lamp verblindt zijn oogen; *n-jombe ngangame,* op *ngangame* visschen met fakkels, om ze te verblinden.

Joding, *n-joding,* toestemmen, beloven; *jojoding,* het beloofde.

Jojong-dolas, heestersoort.

Jojooek, vogelsoort.

Jol, *n-jol,* branden van mais.

Joli, *na-joli,* verwisselen; *na-joli kabanir,* ruilen; *ra-joli sir,* elkaar afwisselen.

Jonge, *n-jonge,* inwrijven, insmeren; *na-jonge i,* zich insmeren; *jojonge,* was om garen in te smeren voor het naaien van sarongs.

Jore, *na-jore,* sussen van kinderen als ze huilen.

Jori, *na-jori,* slingerbeweging maken met den arm voor men iets wegwerpt.

Joti, *na-t-joti, na-s-joti,* aanhitsen, ophitsen.

Jooe, *n-jooe,* bedreigen met woorden.

Jooek, *r-jooek,* in koor antwoorden in gezangen.

Jooet, in *inar rajojooet,* het wemelt van visch, zoodat men het aan de oppervlakte van het water zien kan; *jojooet,* rimpeling van het water veroorzaakt door visch.

Jowe, *na-jowe,* tieren en schelden als men bestolen is.

K.

Ka, partikel van geb. wijs; *ka wéni,* idem; *ka kete,* verbiedend.

Ka, misschien.

Ka, uitroep in de beteekenis van: kom nou!

Kabain, mv. *kabanir,* ding, zaak.

Kabal, schip; *kabal lare,* zeilschip; *kabal aoe,* stoomschip.

Kabi, *n-kabi,* platslaan met een zwaar voorwerp.

Kabit, *n-kabit,* opstroopen, van onderen optrekken van broek, sarong.

Kabjarat, boomsoort met eetbare vruchten.

Kabjasimban, groote boomsoort.

Ka-bjatdare, boomsoort, timmerhout.

Ka-bjati, kleine boomsoort.

Kaborat, dwarslegger, zie **borat.**

Kaboroe, bont katoen.

Kaboear, zeer kleine vischsoort.

Kambar, *n-kambar,* denken, bedenken.

Kambe, *n-kamb,* likken, belikken, proeven.

Kambil, *n-kambil,* met den vinger even aanraken zooals bij het harpspelen; *kakambil,* trekker van het geweer.

Kambiras, boomsoort.

Ka-mbjase, boomsoort.

Ka-mjasbobak, boomsoort, waarvan het hout gebruikt wordt voor uitgeholde prauwen.

Kamblili, zie **kaplili.**

Kamboe, *kamboen,* buik, ingewanden; *kamboe-n,* zwanger zijn; *kamboe-n nbije,* een miskraam hebben; *kamboe-n ene,* maag; *kamboe-angkir,* de darmen; *kamboe-n oefal,* onderbuik; *na-kamboe-ene,* een dikken buik hebben; *kamb'maninik,* buik-

pijn; *kamboen dalam*, lengtebalk in het midden van het dak, waarop de daksparren rusten; *lare kamboen*, de beide touwen waarmee het zeil wordt strak gehouden; *kamboe-n dalam*, baarmoeder.

Ka-mboesoek, boomsoort.

Kadéang, borgtocht; *n-kadéang*, borgen.

Kadek, aanspreking van alle *ifar's*.

Ka-didikat, boomsoort, timmerhout.

Kadir, oorsmeer.

Ka-djare, kleine boomsoort.

Kadoet, zak, baalzak.

Kandan, *na-kandan*, in beeldspraak spreken.

Kande, vijand, tegenpartij; *n-kande*, met opgeheven arm bedreigen, bedreigen door handelingen of gebaren.

Kandip, tol.

Kandip, *n-kandip*, aftrekken van het geweer.

Kandoe, *n-kand*, een drankje maken door een vrucht in water uit te persen; *kakandoe*, zulk een drankje, limonade.

Kafal, in *mékafal*, dik van platte voorwerpen; *na-mé-kafal*, *na-m-kafal*, dik zijn; *na-f-kafal*, dikker maken.

Kafar, *n-kafar*, naar boven klimmen, ook van boomen; *noer'kakafar*, kokospalm zonder ingekapte treden.

Kafélowe, dinges.

Kafi, *n-kaf*, wenken.

Kafifi, *n-kafifi*, al dicht bij gekomen zijn, al dicht gekomen zijn bij; *nkafifi noere das lo*, hij heeft al bijna de kruin van den klapper bereikt.

Kafifian, redelijk wezen, werkelijke mensch, in tegenstelling met geesten en schimmen.

Kafjambang, geesten die zich in varkens veranderen als men er op schiet, boschgeest.

Ka-fjake, houtsoort, timmerhout.

Ka-fjaloe, geelhout.

Ka-fjaloe watan, boomsoort, timmerhout.

Ka-fjese, *n-kafjese na loloi*, in een zak doen, van rijst; *kafjese* in *fas'kafjese*, opgeborgen rijst.

Ka-fjésoe, kleine boomsoort.

Ka-flilngjawar, groote boomsoort.

Kafori, *n-kafor*, zoo maar nemen van andermans zaken, wegens vriendschap of verwantschap.

Kafreje, *n-kafreje*, stoehelen om, ruzie maken om, ruzie maken met; *r-kafre*, *ra-kafre*, *ra-kafreje sir*, ruzie maken; *na-kafre*, ruziemaker zijn.

Ka-foeak, boomsoort, timmerhout.

Kafoet, *n-kafoet*, afnemen, ontnemen, ontrukken, grijpen, naar zich toe trekken.

Kai, ding, dinges.

Kai, rijkdom; *na-os kai*, rijk zijn; *mangos'kai*, rijkaard.

Kai, *n-kai*, zich voortbewegen, van een schildpad.

Kaianak, klein.

Kaindoean, eigenaar van zaken.

Kai-fnoetan, boomsoort, timmerhout.

Kai-krite, groote boomsoort.

Kail, schakel, mv. *kaljar*; *n-kail*, schakelen van kettingen; *n-kail kdelan*, een ketting schakelen; *ra-kail sir*, ineengrijpen, zooals bijv. schakels; *na-s-kwail*, vier klappers of maiskolven met de

stelen aan elkaar binden; *kakail,* ijzertje om te schakelen.

Kailwengar, huisjesslaksoort.

Kain, een paar, van voorwerpen die een paar vormen, bijv. *lelboetir kain lese,* een paar oorhangers; *oeboer kain doe,* twee paar rissen van benedenarmbanden van marmerzuilschelp; bij prauwen beteekent het: één stuk, bijv. *sori kain doe,* twee prauwen.

Kai-plasan, boomsoort.

Kai-plate, boomsoort met eetbare vruchten.

Kai-prasan, kleine boomsoort.

Kaiprasan, wormsoort.

Kai-sine, boomsoort.

Kai-sljaroe, boomsoort, timmerhout.

Kai-sméram, groote boomsoort.

Kait, *n-kait,* haken achter, met een haak visschen naar, dreggen, door pagaaien doen draaien van een prauw; *kakait,* haak; *rabit 'nkait pakoe,* de jas haakt aan een spijker; *n-kait wilin,* het roer houden; *mangkait-wilin,* roerganger; *mangkait-wilin,* een der mindere waardigheden in de Tan. maatschappij, zonder bepaalde functie.

Kaitjeme, groote vlerkprauw, waarmee men naar andere dorpen reisde; twee soorten: *toetoek oeloen* en *loer'wangap,* zie aldaar.

Kai-tjomar, boomsoort, waarvan het hout gebruikt wordt voor pinnen.

Ka-jamban, boomsoort, timmerhout.

Kakafi, gewenk, zie **kafi.**

Kakali, vischsoort.

Kakan, fluim; *n-kakan,* de keel schrapen.

Kakanit, schurft; *ni kakanit,* schurft hebben.

Kakap, vlinder.

Kakap, *n-kakap i, na-kakap i,* met de vleugels slaan.

Kakape, *kakap-an,* op zij van den buik, waar geen beenderen zitten.

Kakar, *n-kakar,* doen ineenstorten van muren; *na-m-kakar,* ineenstorten; *na-f-kakar,* met de beenen uiteen staan, loopen.

Kakar, *foendi n-kakar,* de pisang zet vrucht.

Kakaran, bamboelat.

Kakarfoesi, vogelsoort.

Kakari, doornige heester.

Kakawan, kleine vischsoort.

Kakit, soort huiduitslag, schurft.

Kakit, *n-kakit,* kauwen; *n-kakit tabakoe,* tabak pruimen; *tabakoe kakakit,* pruimtabak.

Kakit, *na-m-kakit,* stomp worden van pijlpunt door aanraking met steenen.

Kakjélap, een plaats waar te veel schaduw is voor den plantengroei.

Ka-koendwere, boomsoort, timmerhout.

Ka-koeloer, boomsoort, timmerhout.

Kalakwete, aardwormsoort.

Kalap, *n-kalap, na-kalap,* sagokloppen; *kakalap,* de dissel waarmee men dat doet.

Ka-larat, kleine boomsoort.

Kalatan, in *bab'kalatan,* stomme; *baban na-kalatan,* stom zijn, zie **latan.**

Kalawai, vischspeer met twee tanden.

Kalbite, groote mand, gevlochten van bamboe, rottan.

Kale, *n-kale,* ontmoeten, tegemoet gaan; *ra-kakal',* elkaar ontmoeten.

Kali, *n-kal', na-kal,* ingraven, graven, uithollen van boomen; *na-t-kal,* indruk achterlaten, van touw, ringen enz.; *n-kal asak,* gaten maken voor het poten van aardvruchten; *kakali,* gegraven, om mee te graven.

Kalin, weg, uit, na werkwoorden, als bijv. in *n-jébas kalin,* wegwerpen; *n-alin kal'in,* uitdoen van kleeren.

Ka-ljafoeme, boomsoort, timmerhout.

Ka-ljakwasoe, boomsoort, timmerhout.

Ka-ljangbwajar, groote boomsoort.

Ka-ljangrije, boomsoort, timmerhout.

Ka-ljarat, boomsoort.

Ka-ljatboeri, boomsoort, timmerhout.

Ka-ljaoe, kleine boomsoort.

Ka-ljenge, houtsoort met eetbare zaden.

Kaljenge, *na-kal'jenge,* vermolmen van hout.

Kalkoi, kolipalm.

Kamakini, vuilnis, zie **kini.**

Kamaknise, vuilnis, rommel, zie **nise.**

Ka-mamase, boomsoort, timmerhout.

Kamat, *n-kamat roeroe-mbajan,* het eten verdeelen.

Kamaoen, groote vischsoort.

Kami, waarvan de *i* maar heel even gehoord wordt, pers. vnw. eerste pers. mv. met uitsluiting van den aangesprokene, wij.

Kamis, schelpdiersoort.

Kamis, *n-kamis,* goeddoen aan, vriendelijk zijn voor; *na-kamis,* vriendelijk, goedaardig zijn, goedgeefsch zijn.

Ka-mjase, boomsoort, timmerhout.

Ka-mjatboeli, groote boomsoort.

Ka-mjéroe, boomsoort, waarvan het afkooksel der bladeren als zwarte verf gebruikt wordt, speciaal voor het verven van de buikbanden der vrouwen.

Ka-mjetam, kleine boomsoort.

Kamresi, *n-ka-m-res,* kippen, varkens, of andere dingen nemen in bevriende kampongs.

Kamroean, schelpdiersoort.

Kanak, kind, jonge mensch; *kanak watak,* wees; *kanak bate,* meisje; *kanak mérwane,* jongen.

Kanak, *n-kanak, na-kanak,* gekheid maken, gekheid maken tegen.

Kanak-watak-ni-fase, hooge grassoort.

Kananeak, *n-kananeak,* in bedekte termen spreken.

Kanikir, ijzeren vijl; *n-kanikir,* daarmee vijlen; zie **kikir.**

Kanit, *n-kanit,* stroopen, van de huid ontdoen; *kakanit,* schurft.

Kanoere, palmsoort met mooie sierbladen, cycas Rumphii.

Kanoese, slingerplant, waarvan men de bladeren opsnuift tegen verkoudheid.

Ka-noese, boomsoort, timmerhout.

Ka-ngjengoe, boomsoort, timmerhout.

Ka-ondoe, boomsoort.

Kapal, slager, die men gebruikt bij het vormen van aarden potten; *n-kapal,* slaan met iets

plats, zooals bijv. parang; *n-kapal koedan*, aarden potten vormen; *kakapal*, stuk hout waarmee men leem slaat om te kneden.
Kapas, katoenboom, katoen, garen, watten.
Kapas-ndoean, een gevleugeld insect.
Kapas-watan, onkruidsoort.
Kape, ledig; *na-kap,* ledig zijn; *na-f-kap,* ledigen; *em-an kjape,* blootsvoets; *oeloe-n kjape,* blootshoofds.
Ka-petjafoe, kleine boomsoort.
Kaplili, slingerhout, met vrucht bijna als onze kastanjes, waarmee de kinderen spelen.
Kaplili, *kaplili-n,* nier.
Kapoenan, *n-kapoenan,* verschimmelen.
Karan, in *kakaran,* bamboelat.
Karapoese, hoed.
Karat, *n-karat,* bijten.
Karat-kéri, huishagedissoort.
Kare, *na-f-kar,* met de beenen uit elkaar staan, loopen.
Kare, een gevleugeld insect.
Kari, *n-kari,* met de nagels krabben, over harde voorwerpen, krassen, een lijn trekken.
Ka-rije, kleine boomsoort.
Karja, *nkarja,* werken.
Karkotan, tripang, zeeslaksoort, soort der holothuriën.
Karnitoe, schurftsoort.
Kartajas, papier.
Karowe, alleen in *dalam karowe,* misselijk zijn.
Kase, *n-kase,* slijpen, wetten, raspen, afschuren; *n-kas wéri,* met geraspte houtsoorten de rivier vergiftigen voor de vischvangst; *kakase,* geslepen.
Kasdjole, zeeslangsoort.
Kase, roode stof.
Kasi, slang.
Kasi, *na-m-kas,* niezen.
Kasir, geleding van lichaamsdeelen, van bamboe, hout; *kakasir,* geledingen hebbend; *na-kakasir,* geledingen hebben.
Kasir, in *n-toes n-kasir,* heelemaal kapot hakken; *na-m-kasir,* onz., afbreken; *tomwate namtoes namkasir,* op jeugdigen leeftijd sterven.
Ka-sirfoeloe, groote boomsoort.
Kasjabar, *n-kasjabar,* verrotten, zich uitbreiden, van verrotting.
Ka-sjange, stok met mik eraan; *kasjang'lare ain,* mik op prauwen, waarin men zeilen en boomstokken legt.
Kas'latimoen, slangsoort.
Ka-sljaroe, boomsoort.
Kas'poepoet'mate, slangsoort.
Ka-soeloe, boomsoort.
Ka-soewe, boomsoort.
Katam, *n-katam,* tusschen iets vastknijpen; *kakatam,* knijper, knijptang; *sand'kjakatam,* schaar; *na-s-kwatam,* onder de oksels geklemd houden.
Katan, in *toeak nkatan,* één keer niet gesneden worden van den palmwijn; *na-f-katan toeak,* één dag niet snijden van palmwijn; *na-f-katan ni rajar,* niet baden.
Katar, *n-katar,* verzuimen.
Kate, vogelsoort.
Kateme, het geheel; *katem-an,* het geheel; *skolar nir kateman,* alle schoolkinderen samen; *lelboetir kateman,* een paar oorhangers; *mbij'ansikoe kateman,* staat gelijk met twee rissen bovenarmbanden van marmerzuilschelp;

ook wel *kateme lese; oeboer kateme doe*, of *katemnir doe*, staat gelijk met vier rissen benedenarmbanden.

Kati, *n-kat*, lokken van honden.

Ka-timbe, kleine boomsoort.

Ka-timoen, houtsoort.

Katip, *na-f-katip i*, niet spreken.

Katir, *n-katir*, afkrabben met een schelpje; *noere katir*, bijna geheel uitgekrabde kokosnoot.

Ka-tjanglele, kleine boomsoort.

Ka-tjangsefi, kleine boomsoort.

Ka-tjasik, kleine boomsoort.

Ka-tjawe, boomsoort, die roode verf levert.

Ka-tjéik, groote boomsoort.

Ka-tjémoe, heestersoort.

Ka-tjémoe-ndoean, vlindersoort.

Katjene, kolossaal, alleen in *arwal'katjene*, kolossaal groot.

Ka-tjongar, boomsoort.

Katoewale, boomsoort, timmerhout.

Katoekar, mv. *katoekrar*, staande boomstronk.

Katoetoen, hout, boom, houtsoort, geneesmiddel, vergif, bijgeloovige middelen.

Katoetoen-bate, groote boomsoort.

Katoetwombe, groote boomsoort.

Kaoe, *n-kaoe*, huilen van honden.

Kaoe, *na-s-kjaoe*, met een band over de borst op den rug dragen.

Ka-oebar, boomsoort, timmerhout.

Kaoemboe, gemeenschap, gemeenschappelijk.

Kaoedoet, kleine boomsoort.

Kaoendoe, kleine boomsoort.

Ka-oelsisi, kleine boomsoort.

Kaoet, *n-kaoet*, aanslaan, van rijstkoek enz.; *kakaoet*, in bijv. *anwajat kakaoet*, aangeslagen portie.

Ka-wabar, boomsoort, timmerhout.

Kawal, *n-kawal i*, met handen en voeten slaan bij het zwemmen, zwemmen.

Kawal, *na-kawal*, in beeldspraak spreken.

Kawali, braadpan.

Kawaloen, touw dat aan het zeil genaaid wordt om het aan de boomen te kunnen vastmaken; *n-kawaloen*, daarvan voorzien, van het zeil.

Kawar, slaaf; *na-kawar*, tot slaaf maken.

Kawat, muis, rat.

Kawatan, redeloos wezen; *na-kawatan*, dom zijn, in een redeloos wezen veranderen.

Kawatbatin, opzetting van de liesklier.

Kawélin, weg, uit, na werkwoorden als bijv. *n-jébas kawélin*, wegwerpen; *n-alin kawélin*, uitdoen van kleeren.

Ka-wétjajan, houtsoort, die uitgehold wordt voor prauwen, en ook gebruikt wordt voor het bedwelmen van visch.

Kbwatar, worm die de wortels van planten aanvreet.

Kmbaoe, plank; *kmbaoe mangsombe*, altaartje in sommige Tan. huizen, waarop aan het Opperwezen wordt geofferd.

Kmbere, bamboerooster; *kmbere das*, vlierinkje in Tan. huizen; *kmbere das dole*, en *kmbere das daje*, aan zee- en landzijde.

Kdelan, versiering der vrouwen, gedragen om het middel, in verschillende bochten afhangend over den onderbuik; *kdelan*

ndéwe, die versiering van koperen kettingen; *kdelan irit*, of *kdelan smboering*, idem van dunne koorden; *kdelan tarinati*, van roodkoperen kettingen.

Kdjaip, sterke stroom na zware regens, ook strooming in zee; *na-kdjaip*, banjiren.

Kndari, kleine boomsoort.

Kndjai, zeezand.

Kndjai-ndoean, wormsoort die zich in het zand ophoudt.

Kndjolak, vischsoort.

Kndoan, *na-kndoan*, vischgraat of iets derg. in de keel hebben.

Kndowe, boomsoort, timmerhout.

Kndowéri, reigersoort.

Kndowéri-ni-sori, een groote steen op het rif.

Kndoendoeme, groote boomsoort.

Knoendoere, kleine vischsoort.

Kndoekoer, gevlochten tasch.

Keban, *n-keban*, zien, vinden; *na-keban*, ziende zijn, goede oogen hebben, kunnen zien; *kekeban*, gevonden.

Kébjatan, gevelde of gevallen boom; *kébjatan mangajéban*, drijfhout; *n-forit ni kébjatan*, op sterven liggen.

Kebwake, in *is'kebwake*, luiaard.

Kembar, *kembar*, b.z., *kembr-an*, speeksel; *n-kembar*, uitschrappen van zacht klappervleesch met een soort lepel; *noer'ke-kembar*, kokosnoot, die nog bijna geen vleesch heeft; *mat-an nakembar*, loopende oogen hebben.

Kembar-toeroe, schelpdiersoort.

Kemboe, zeegrassoort.

Kemboe-sepan, krabsoort.

Kedan, *n-kedan*, haten.

Kede, sago, sagokoek; *kede balin*, vijf sagokoeken.

Kede-balin, familie en betrekkingen, vrienden en kennissen.

Kendi, vogelsoort.

Kendir, *n-kendir*, met een steen openkloppen van kamiri; *n-kekendir*, vlug loopen.

Kéndjape, tuinhuis, buitenhuis; *kéndjap'sale*, het Zuiderkruis.

Kei, de Kei-eilanden, Keiees, Keieesch.

Kei, in *foendi n-kei n-soewe*; de pisang zet al bijna tros.

Kei, *n-kei*, trekken, optrekken, in zee trekken van prauwen; *na-kei*, achter zich aan sleepen; *n-mban nakei ni téik*, zijn schaamgordel achter zich aan sleepen; *na-m-kei*, teruggetrokken zijn of worden, losgaan van bindsel, losrafelen, uitrafelen; *n-kei ŀoer*, voorganger zijn bij een werk enz.; *mangkei-ŀoer*, andere naam voor de waardigheid van *sori ŀoer*, zie aldaar.

Kéi, *n-kéi*, raspen, schrappen met een schelpje; *noer'kékéi*, kokosnoot met reeds hard vleesch; *kékéi*, rasp.

Kejai, oudste van kinderen, broers, zusters.

Kejere, *n-kejere*, opspelen, berispen.

Kekap, duizendpoot.

Kekap, *na-m-kekap*, duizelen op een hoogte.

Keke, *kek-an*, onderkaak, kin, lel van kippen; *kek'foefoeloe*, baard.

Kékéi-sljaroe, schelpdiersoort.

Kékélin, of *kékéŀin térik*, de grens tusschen rif en diepzee; de helling van rif naar diepzee.

Kékéri, spinsoort.

Kékér'mjate, natte uitslag tusschen de teenen of de vingers.

Kékéwe, worm van bederf, ingewandsworm, ascaris lumbricoides.

Kekoe, *n-kekoe, n-kek,* aftrekken van maiskolven, palmbladeren enz. in benedenwaartsche richting; *na-m-kek,* afbreken van takken van den stam; *kekekoe,* afgetrokken, afgebroken.

Kélak, *r-sikélak,* om den andere; *sikjélak,* bont, veelkleurig.

Kelar, ruwe kist.

Kélmbjomban, het pincetvischje, ook het witkraagje.

Keldjangin, *n-keldjangin,* opgetooid door de kampong wandelen en vertoon maken, van de jongelui.

Kele, *n-kele,* heel vast binden, zoodat het touw erin gaat; *nakekele,* indruk vertoonen van bindsel, bijv. *lim-an nakekele,* de afdruk van het touw staat op den arm; *kekele,* sterk aangebonden touw; *kekel'lime, kekel'eme* zulk een touw aan arm of been.

Kéli, rand van afgrond; *na-kékéli,* op den rand van den afgrond staan.

Kelre, *kelr-an,* schoot; de onpersoonlijke vorm zal wel *kelar* zijn.

Kemre, *kemr-an,* speeksel; beter *kembar, kembr-an,* zie aldaar.

Kene, in *makene,* oud, op jaren, oude man; *bat'makene,* oude vrouw; *na-maken,* oud zijn, van mannen; *na-batmaken,* oud zijn, van vrouwen.

Képoes, pisblaas.

Kerak, *n-fa-kerak,* afkanten.

Kere, *n-kere,* rollen met een riet om pitten uit katoen te halen; *kekere,* de roller daarvoor gebruikt; *na-m-ker,* min of meer bot zijn.

Kéri, tong, bevel, wil, uitgedrukte wil, taal, afspraak, belofte; *Timoer kérin,* de inlandsche taal, de adat; *kéri-n toeboen,* punt van de tong; *kéri-n sepan,* wortel van de tong.

Kéri, *n-kér, na-kér,* krabben met de nagels; *n-ma-kéri,* lust hebben in; *kékéri,* een soort huiduitslag; *na-kékéri,* die uitslag hebben.

Kese, vriend; *na-kese,* tot vriend hebben; *ra-kes,* vrienden zijn; *ra-kes bain,* met de armen over elkaars schouders staan, loopen.

Kese, *n-kese,* afscheiden; *n-kese i,* zich onderscheiden, anders zijn, alleen zijn, zich afscheiden, zich afzonderen; *kekese,* eenling, particulier; *to kekes,* niemand; *ra-kekese sir,* van elkaar verschillen; *ra-kese sir,* scheiden, uit elkaar gaan, van elkaar gescheiden zijn.

Kési, *n-kés,* figuren maken bijv. met houtskool; *kékési,* figuur.

Keswange, toovenaar.

Keswari, vogelsoort.

Keta, indien.

Kete, verbiedend partikel, zooals het Mal. djangan; *ka kete,* versterkt verb. partikel.

Kete, *ket-an,* weinigheid, weinig; *kete la,* of *ket'la,* bijna; *far ket'la-la,* zoo aanstonds.

Kete, *n-kete,* binden; *kekete,* strik, vogelstrik, klem, enz.; *ra-kete sir,* wederkeerig elkaar geschenken geven, van vrijers; *kekete,* onderpand; *n-fa-kete,* tot onder-

pand zijn; *keket'lime,* polsband.

Kéti, dat deel van de vlerkprauw dat de golven klieft; *n-két,* snijden van varken, visch, pinang; *kékétin,* afgesneden stuk.

Keti, *n-ket,* met de hand afplukken; *r-ket'fjase,* rijstoogsten; *na-m-keti,* loslaten, van wat aan een punt gestoken was.

Ket'la, bijna; *far ket'la la,* zoo aanstonds.

Keoes, *na-m-keoes, n-ma-keoes,* verlangen, begeeren; *makeoes,* verlangen, begeerte; *ngri'makesuar,* alles wat begeerte verwekt.

Kéwakar, geneesmiddel, vergif.

Kéware, houtsoort, die uitgehold wordt voor prauwen.

Kewas, rivier, dat deel van de rivier waar de vloed niet merkbaar meer is; de Melkweg.

Kéwe, *kékéwe,* krom; *na-kékéwe,* krom zijn.

Kidar, in *lere kidar,* de zon is heet tusschen de regenbuien door.

Kide, *n-kide,* eigen kostbaarheden tegen andere ruilen; *kikide,* wat men in ruil geeft of krijgt.

Kindoek, *n-kindoek,* aanduwen van inslagdraden met een naald of iets derg.; *kikindoek,* datgene waarmee men aandrukt.

Kifan, *n-kifan,* haten, niet omgaan met, zich bij algemeen werk afzonderen, anderen stiekem buitensluiten; *ra-kifan sir,* elkaar buitensluiten, niet met elkaar omgaan.

Kifin, een klein mugje.

Kije, *n-kije,* smalle paadjes maken; *kikije,* zulk een paadje.

Kiki, *na-s-kik,* schuren, afschuren.

Kikime, schelpdiersoort in de rivieren.

Kikir, *n-kikir,* vijlen met rogge- of haaiehuid; *kikikir,* zulk een vijl; *kanikir,* ijzeren vijl; *n-kanikir,* daarmee vijlen; *na-kikir,* scherp zijn van rogge- of haaiehuid.

Kikit, b.z., schub; *n-kikit,* ontschubben.

Kikjéoe, *n-kikjéoe,* kraaien; *sif'kikjéoe,* haan.

Kili, *na-s-kil,* kietelen.

Kiloek, krulfiguur; *n-kiloek,* met krullen versieren; *n-babal kiloek,* krullen slaan, d.w.z. men slaat met een stuk hout op een mes, waarmee men de figuren maakt.

Kimi, wat men hoort als *kmi,* pers. vnw. tweede pers. mv., gijlieden; verbonden met werkwoorden *kim,* bijv. *kimfjalak.*

Kimit, *n-kimit,* tusschen duim en wijsvinger nemen, aldus knijpen.

Kini, *na-m-kini,* vies zijn van, een afkeer hebben van; *na-f-kini,* in het honderd doen; *afakini,* in het honderd, vergeefsch; *kamakini,* vuilnis, rommel.

Kire, slaapmat.

Kire, *n-kir,* overhalen tot verzuim, tot verkeerde handelingen; *n-kir dalam,* twijfelen, weifelen.

Kit, zie vlg. woord.

Kite, waarvan men de *e* niet hoort, pers. vnw. eerste pers. mv., met insluiting van den aangesprokene, wij.

Kitoe, schepper; *n-kit,* scheppen, putten; *kikitoe,* hoosvat; *n-kit krawe,* hoozen.

Kiwal, *n-kiwal,* bijna wakker worden, woelen in den slaap.

Kjéoe, zie **kikjéoe.**

Klafar, klein mugje.
Klale, *na-k-lal,* vloeien; zie **lale.**
Klangoe, *maklang,* zie **langoe.**
Klele, roode parkietsoort.
Klele, aars; *klele doerin,* stuitbeen, *na-k-lel,* bang zijn; *na-k-lele,* bang zijn voor; deze beide woorden mag men niet van vrouwen zeggen; *klele dalam.* endeldarm; *klele matan,* aarsgat.
Kleleje, *klele-an,* holte tusschen schouder en sleutelbeen.
Klian, holte in groote steenen.
Klikoet, varensoort.
Klilikoe, *klilikoe-n,* holle kant.
Klise, boomsoort, timmerhout.
Kloet, *makloet,* taai.
Kmajan, bijl.
Kmete, leguaansoort.
Kmi, pers. vnw. tweede pers. mv., gijlieden.
Kmiri, boomsoort, de kemiri.
Kmiri, in *em-an kmirin,* enkel.
Kmirwatan, kleine boomsoort.
Kmwajan, bijl.
Kmwene, oorhanger van vrouwen.
Kmwete, leguaansoort.
Knase, groote vischsoort.
Knawe, boomsoort, zeer goed timmerhout.
Knije, vliegende hond.
Knjari, de kanariboom.
Knjarwatan, groote boomsoort.
Ko, pers. vnw. van den tweeden pers. enk., gij; eigenlijk *kooe.*
Kobal, kluwen, groep van bijeenstaande boomen, menschen, voorwerpen; *noere kobal,* een groep klappers; *oeloen kobal,* een haarvlok; *na-f-kobal,* tot een bal vormen van leem enz.; *kokobal,* molentje om garen op te winden; *ra-f-kobal sir,* op een hoop staan, liggen enz.
Kombi, drinkbeker, kopje.
Kodan, knapzak, voorraad; *nose kodan jak,* hij voorziet mij van leeftocht.
Kode, *na-kode,* uitsluitend eten van het een of ander; *nakode ian,* hij eet uitsluitend visch.
Koding, groote vischsoort.
Kodnawe, krop van vogels.
Kondar, *n-kondar,* *na-kondar,* uitleggen van een streng touw, enz., strekken van armen of beenen; *na-kondar i,* zich strekken, gestrekt zijn.
Kofal, *n-kofal,* tot een bol vormen van leem enz.; *kokofal,* bol.
Kofat, boschkip.
Kofe, *n-kofe,* top van een fakkel doen.
Kofoe, *n-kofoe,* het ongelijke eind van een balk afkappen; *na-m-kof,* afgeknot zijn.
Kofoer, *n-kofoer,* *na-kofoer,* grazen, van paarden, karbouwen enz.
Koi, de bank voor de *langmataboe* in Tan. huis.
Koil, *n-koil,* samenslapen met, in hetzelfde huis slapen, liggend omhelzen; *kokoil,* iets wat men slapend omarmd houdt.
Koir, *n-koir,* stuiven, van den regen.
Kokap, *n-kokap,* met de beide handen bedekken; *n-kokap sooen,* met de handen zijn gelaat bedekken; *n-kokap i,* idem.
Kokbirat, houtsoort.
Kokbjarat, groote boomsoort.
Koke, *n-koke,* liggend omarmen; *kanak nkoke nawan,* het kind houdt zich met de armen vast aan den hals van die hem op

den rug draagt; *n-koke i*, de armen over elkaar houden.

Kokil, bamboebuis van ongeveer een el lengte waarin men sagero doet.

Koko, alleen, zelf, eigen; *koko i*, hij zelf, hij alleen; *koko i ni*, zijn eigen.

Kokombe, glimvliegje.

Kokombili, glimvliegje.

Kokoratoe, vogelsoort.

Kokoratoe, klem voor vogels.

Kokori, mast van een vaartuig; *kokor'bjate*, de twee achteruitstekende boomen; *kokor'mérwane*, de éene vooruitstekende boom.

Kokoris, hout of wortel van den sirihboom.

Kokowe, wrat.

Kokra-enan, schelpsoort.

Kolak, *n-kolak*, bedenken; bijv. *n-naoe n-a n- kolak anak*, hij legt het opzij voor zijn kind.

Kolat, *n-kolat*, bij de hand houden, leiden; *ra-kolat*, elkaar bij de hand houden; *kokolat*, een half gespleten bamboe, waarmee men een stuk sagostam voortrolt.

Kole, *n-kole*, verblinden van bijv. licht; *damar nkole matang*, de lamp verblindt mijn oogen.

Kole, in *kokole*, avond, nacht; *kokol'dalam*, kort na het vallen van de duisternis.

Koli, omdat, wegens.

Koloe, *n-koloe*, omringen; *na-t-kol*, samenkomen van bijv. twee uiteinden van een rij.

Koman, *n-koman*, voelen, bevoelen, betasten.

Komkate, pompelmoessoort, sinaasappel.

Kopnane, bamboesoort.

Kopoes, in *makopoes*, zeldzaam, zelden; *n-makopoes*, gebrek hebben aan.

Koran, in *makoran*, sterk, hard; *n-ma-koran, na-m-koran*, sterk zijn, hard zijn; *fakoran*, kracht; *na-f-koran*, versterken, zijn best doen; *na-f-koran i*, zich schrap zetten; *fakoran*, talisman, geluksteen, voorbehoedmiddel.

Kormbaoe, karbouw.

Kormbaoe-watan, torsoort met horen.

Kore, uitstekende punt van dak, omhoogstekende punt van een prauw.

Korekore, groote prauw, zooals door de handelaren hier gebr. worden.

Kori, *n-kori*, wegwerpen, doen dwarrelen, van den wind; *n-kor*, onvast loopen.

Kokori, in *kokori*, mast, zie aldaar.

Koris, *n-koris*, met een mes afschrappen, schoonschrappen; *na-m-koris*, mooi glad af in tweeën, van kokosdop.

Korjaroe, schelpdiersoort.

Korwamban, sprinkhaansoort.

Kosi, *n-kosi*, plagen met lichaams- en andere gebreken; *ra-kosi sir*, dansen van vrouwen; *ankosi*, die dans; *n-kos'bjati*, wegtooveren van ziekte, schuld enz.

Kotak, b.z., prijs, waarde, koopprijs.

Kotip, *n-kotip*, doorbijten van jonge rijst of mais door wormen.

Kooe (waarvan de *oe* maar even gehoord wordt), pers. vnw. tweede pers. enk., gij.

Kowe, *na-kowe*, in het duister loopen of doen; *n-fanak na-kowe*, schieten zonder het doel te zien; *n-falak na-kowe*, maar in het honderd zeggen, er maar naar raden.

Kpaoe, plank, zie **kmbaoe**.

Kpere, bamboerooster enz., zie **kmbere**; *na-k-pere*, boven een vuur drogen; *noer'mangakpere*, zoo gedroogde kopra.

Krafoe, zeer groote vischsoort.

Krai, klewang; soorten: *kra'pete*, een rechte; *kra'ooer*, een kromme; *kra'silai*, lange rechte, als hartastuk gebruikt; *kra'sibar*, met breede punt.

Krape, krabsoort.

Krap'feni, krabsoort.

Krawe, vocht, nattigheid, afkooksel, heet water, kielwater; *kraw-an*, sap, vocht, semen virile; *na-kraoe*, sappig zijn, kielwater inhebben; *kraw-an ntoer*, een pollutio hebben.

Krean, *na-krean*, kraken, van vallende boomen.

Kreme, rottansoort, gebruikt voor het binden der atap aan de daksparren.

Krereje, eendsoort.

Kri, uitroep om aan te geven, dat iets zeer vlug gaat.

Krian, *na-krian*, ruischen van bladeren.

Kribas, djamboeboom, djamboevrucht; aambeien.

Krike, soort huiduitslag; *na-k-rik*, die huiduitslag hebben; *krike-krosi*, erg vol huiduitslag zitten.

Krite, poliep.

Kroan, *na-kroan*, kraken.

Krok, in *makrok*, duister van den nacht; *lere fen makrok*, of alleen *fen makrok*, den heelen dag door.

Krokap, in *makrokap*, duister, onduidelijk; *n-fa-krokap i*, het wordt duister wegens een wolk, enz.; *n-fa-krokap sooe-n*, een donker gezicht zetten.

Kroroke, *krorok-an*, holte achter de knie.

Kroean, *na-kroean*, het vreugdegeluid *kroe* voortbrengen, oproepen van geesten.

Kroeroekoe, uil.

Kroeroek'watan, vogelsoort.

Ksi, uitroep om aan te geven, dat iets heel vlug gaat.

Ksian, *na-ksian*, sissen.

Ksoean, *na-ksoean*, het geluid ksss voortbrengen, zooals bijv. de geesten dat doen.

Ksoentok, geen geluid geven, stil zijn, stilzwijgen.

Koe, *n-koe*, openkrabben van huiduitslag.

Koembak, *n-koembak matnir*, de oogen sluiten; *na-koembak mat*, idem; *n-koembak*, ook wel: overnachten.

Koembak-batar, schelpdiersoort.

Koembang mase, goudstuk.

Koede, paard.

Koedan, aarden kookpot.

Koende, krop van vogels.

Koekoe, in *noere koekoe*, kokosnoot, zoo groot als een ganzenei.

Koekoekoe, soort huiduitslag.

Koekoem, boomsoort.

Koekoer, *n-koekoer sooe-n*, op zijn gezicht vallen.

Koekoet, b.z., hoef van dieren, nagels van dieren, klauw, wondje aan de toppen der vingers; *na-f-la n-koekoet i*, heel hard loopen.

Koekoewe, beeldje dat als talisman gebruikt wordt bij het bouwen van huizen of prauwen.

Koelat, paddestoel, spons, mos op boomen, steenen enz.; *na-koelat,* met mos begroeid zijn.

Koelit, b.z., huid, vel, schors.

Koeloer, broodvruchtboom, broodvrucht soorten: *koeloer silai, koeloer sife, koeloer kapas, koeloer jomboek, koeloer mbesak.*

Koeloer sangan, aalsoort.

Koemak, kuil om aardvruchten in te poffen; *n-koemak,* poffen in een kuil; *koekoemak,* zoo gepoft.

Koemal, prauw uit planken ineengezet, met roerstellage en roeistroppen.

Koeman, huidmade, mijt.

Koeme, groote vischsoort.

Koene, *na-l-koen,* lussen maken voor den ophaler bij het weven; *lkoene,* zulk een lus; *lkoeneeman,* onderdeel van het weefgetouw.

Koerat, *n-koerat,* bosch kappen voor het aanleggen van tuinen; *koekoerat,* pas opengekapte tuin.

Koere, *n-koer, na-koer, na-m-koer,* kruipen van kinderen; *na-f-koere,* bedr., opzij schuiven; *na-f-koere i,* opzij schuiven, schuivend opzij gaan.

Koeri, *n-koer,* wegvagen, met hand of voet schuren over; *koekoeri,* vaagdoek.

Koersepe, heestersoort.

Koesali, huisje, in legenden.

Koese, aalsoort.

Koesi, *n-koesi,* sluiten met sleutel; *koekoesi,* sleutel.

Koeskandjéoe, vischsoort.

Koeskemboe, aalsoort.

Koetak, *na-f-koetak,* kapot maken, vernielen.

Koete, *n-koet,* piepen van muizen en ratten.

Koete, *n-koete,* afbreken van huizen, prauwen; *na-m-koet,* bouwvallig zijn, invallen; *na-f-koete,* uit elkaar nemen van timmerwerk.

Koeti, schelpdiersoort.

Koetoe, luis; *na-koet,* luizen hebben.

Koetoem, *na-s-koetoem,* struikelen, struikelen over, den voet stooten tegen.

Koewe, *koe-an,* nagel van menschen.

Kwail, *na-s-kwail,* beentje lichten bij het worstelen.

Kwatam, zie **katam** en **skwatam.**

Kwitan, vischsoort.

L.

La, partikel met de beteekenis van: om er mee te.

La, partikel voor den toekomenden tijd.

Lababjombak, keldermot.

Labar, *n-labar,* liggen op, leggen op, van iets wat plat en breed is; *maloli nlabar mede,* de doek ligt op de tafel uitgespeid; *na-t-labar,* voorover liggen, op den buik liggen; *n-ose arwa talabar,* idem; *talabar,* liggend; *boeb'talabar,* platte vischfuik; *in talabar,* visch die stil in het water ligt.

Labar, b.z., breedte; *mélabar,*

breed; *na-mélabar,* breed zijn; *na-f-mélabar,* breeder maken.

Labas, *n-labas,* van nabij achtervolgen; *na-k-labas,* aan zijn plaats gebonden zijn door ziekte, lamheid, enz.

Labas, een bos bijeengebonden broodvruchten.

Labe, *n-lab,* koken in bamboe; *na-lab,* daarmee bezig zijn.

Laboelan, *n-laboelan,* bleek zijn, ook van gelaat.

Laboes, *n-laboes,* hard loopen van prauwen, erg kletsen; zal wel dezelfde secundaire stam zijn als het vlg. woord.

Laboese, *na-laboese,* schuimen, zie **boese.**

Laboewe, *laboe-an,* knokel, gewricht, geleding van bamboe, enz.

Lambat, *n-lambat,* werken aan; *na-lambat kai,* werken; *na-lambat,* bezig zijn met.

Lambimbi, *n-lambimb,* verschoten zijn, zie **mbimbi.**

Lambir, *n-lambir,* bedriegen, voor den gek houden, plagen; *to n-lambir,* niet willen; *na-lambir,* in het donker onder de huizen vrijen met de meisjes boven, gekscheren.

Lambjore, *n-lambjor,* wandelen, vertoon maken van de jongelui.

Ladoer, *n-ladoer,* veel graat hebben; zie **doeri.**

Lande, *n-lande,* voorbijgaan, voorbijgaan langs; *na-land,* figuren maken met een touwtje (spel); *n-land,* de touwfiguur veranderen; *lalande,* dat spel.

Landjoke, *n-landjok,* recht tegenover zijn, liggen; *bati na métin dalam nlandjok pnoe,* de steen op het rif ligt juist voor de kampong; zie **oke.**

Lae, vooral.

Lafan, *na-f-lafan,* bij het vuur leggen, van visch enz.; niet gaar zijn, van eetwaren; *lalafan,* jong, van bamboe.

Lafar, honger, hongersnood; *na-m-lafar,* honger hebben.

Lafei, toestel om garen op te winden en tot strengen te maken; *n-lafei,* op strengen winden.

Lafesi, algemeene naam voor kleine schelpdiertjes; soorten: *lafes'kemboe, lafes'méje, lafes'-tibal.*

Lafngatan, dun bamboeriet.

Lafoe, *n-laf,* in *sandi nlaf limang,* het mes sneed me door de vingers.

Lafoe, *lafoe-n,* kroos van broodvruchten, anamas.

Lafoeme, miersoort.

Lafoem'mangkarat, bijtende miersoort.

Lafoem'méméje, roode miersoort.

Lafoet, *n-lafoet,* bijv. *waras nlafoet emang,* mijn voet was verward in de liaan; *lalafoet,* datgene waarachter men haakt, of waarin men verward raakt.

Lai, boomsoort, timmerhout.

Lai, *na-lai,* dwingen van kinderen om mee te gaan.

Lai, *n-lai,* wegjagen; *lalai,* iets waarmee men wegjaagt.

Lai, *n-lai,* verloren gaan, verloren doen gaan, verliezen, afbetalen, betalen, overschrijden.

Lai, *na-p-lai,* of ook *na-mblai,* slap zijn, verflensen, ook van menschen.

Lai-alas, boomsoort, timmerhout.

Laijanan, boomsoort, timmerhout.

Laik, *n-laik*, verwisselen, behulpzaam zijn; *n-laik ngaran*, iemands naam veranderen, van naam veranderen; *n-laik sori*, voor en achter puntig bijwerken van een uitgeholden boomstam.

Lain, keer, maal; *lain lese*, eens, éénmaal; *lain jadin*, dikwijls.

Laingili, boomsoort, timmerhout.

Lair, b.z., rank.

Lair, *n-lair*, eeuwig leven.

Lair, *n-lair*, niet doordringen van een punt; *na-lair*, zeer scherp, scherp zijn van een punt.

Lair, *na-f-ljair*, opnieuw doen, versieren, goed verzorgen; *nafljair bate*, de bruidschat betalen, van de ouders van het meisje aan de familie van den jongen; *dengan nafljair*, juist genoeg; *rati nafljair*, juist honderd.

Lair, in *sori nlair*, wordt gezegd van een prauw waarheen twee anderen de visch of schildpad drijven; beteekent ook: als *sori-loer* optreden; *manglair*, andere naam voor de waardigheid van *sori-loer*, zie aldaar; *sor'manglair*, de prauw, waarvan we boven spraken.

Laisane, een lanssoort.

Lait, *na-f-lait*, palmwijn tappen; *na-f-lait toeak*, idem; *naflait noere*, palmwijn tappen van de kokospalm.

Lajan, zie laje.

Laje, *na-f-la*, loopen, vluchten, rennen, zeilen; *na-f-laje*, wegloopen met; *na-f-laje koemal*, met een *koemal* zeilen; *na-f-lajan aroemat*, met een prauw aardvruchten versjouwen; *n-ose fala titik*, op een sukkeldrafje loopen; *falaje*, vlucht, loop.

Lajése, een roofvischsoort: krapoe (epinephelus of serranus).

Lakamrafe, schelpdiersoort.

Lakanotoe, kleine vischsoort.

Lakatéoe, reigersoort.

Lakbinge, *lakbing-an*, bovenbeen, dij, bil.

Lakmbarim, groote vischsoort.

Lakmboir, grassoort.

Lake, gebloemd katoen.

Lakimit, schelpdiersoort.

Lakmwetam, in *mbimb'lakmwetam*, bok, geitebok.

Laknite, algemeene naam voor roodachtige krabben; soorten: *laknit'babi*, *laknit'lake*, *laknit'nere-nere*, *laknit'ngelfoeloe*, *laknit'ngobe*, *laknit'robe*, *laknit'sapar*, *laknit'soesoek*, *laknit'tongar*.

Laknoenoe, krabsoort; andere soorten; *laknoen'bati*, *laknoen'-tongar*.

Lakorene, vischsoort.

Lakpar, schimmel; *n-lakpar*, schimmelen.

Lakpoir, onkruidsoort.

Lakpoenan, zie **poenan**.

Lakpwef, *n-lakpwef*, veel praats hebben, kletsen.

Lakroewe, tweeling.

Laksaman, boomsoort, timmerhout.

Laksiman, krabsoort.

Laksiloe, e. s. v. vogel; men heeft: *laksil'foelaksepe*; *laksil'kormbaoe*.

Laktéroe, geel, groen; *na-laktéroe*, geel zijn, groen zijn.

Laktotoki, hagedissoort.

Lakoe, *na-k-lakoe i*, den buik intrekken.

Lakwasoe, vogelsoort.
Lakwatan, groen; *na-lakwatan*, groen zijn.
Lakwatan, soort alang-alang.
Lalai, pluim van vogels enz.; *sif'kikjéoe ni lalai*, de staart van een haan; *ftoen'lalai*, staartster.
Lalaik, verwarde boel van lianen boven in de boomen.
Lalal'ain, klein beekje.
Lalaloet, één deel van een streng garen.
Lalangar, een bamboekoker om water in te halen.
Lalaran, niet al te vet, van varkensvleesch.
Lalatan, grassoort, waaraan kleine zaadbolletjes die zich aan de kleeren hechten; zie **latan**.
Lalatoe, groen; *na-lalatoe*, groen zijn.
Lale, *n-lale, na-k-lale*, vloeien, stroomen; loopen van het oor.
Lale, *na-m-lal*, half rijp zijn van vruchten; *na-f-lal*, te rijpen leggen.
Lali, *n-lal*, ledigen met de hand, bijv. van een mand of zak.
Lalin, *n-lalin*, overspel bedrijven; wordt aldus gebruikt: *mérwan'waljéte nlalin mérwan'mangafsaoe; bat'waljéte nlalin bat'mangafsaoe; na-lalin*, overspel bedrijven, zonder uitgedrukt voorwerp.
Lalin, *n-lalin*, omschudden, ook: drenkeling boven een vuur leggen, opdat hij het ingeslikte water weer kwijtraakt.
Lalin, *n-ta-p-lalin*, druipen, van snot.
Laloe, boomsoort, timmerhout.
Laloere, pluim van mais; *na-laloere*, pluim hebben, van mais.
Laloet, even boven den horizont uitkomend.
Lamak, mat van lontarblad om bijv. tabak op te drogen.
Laman, in *mélaman*, diep; *na-f-mé-laman*, dieper maken.
Lamngataboe, opstaande plank in Tan. huis, in den vorm van een mensch.
Lamoeis, in *sooe-n nlamoeis*, ingevallen gelaat hebben.
Lamoer, *n-lamoer*, knijpend masseeren, wasschen van rijst, erwten enz.
Lan, slechts, alleen.
Langam, zeearend.
Langamkoewe, boomsoort.
Langan, *n-langan*, dwarsbalken leggen onder, bijv. onder prauwen; *lalangan*, zulk een dwarsbalk.
Langape, dwarsplankje om op te staan, voor en achter op vlerkprauwen.
Langar, *n-langar*, twisten met de wapens in de handen.
Langas, *n-langas*, stappen over, er over heen zijn of gaan, overschrijden, overtreden, ook fig. voorbijgaan.
Langatar, witte mier; *na-langatar*, vol witte mieren zitten.
Lange, *n-lang*, opnoemen.
Lange, *na-s-lang*, uitstaan, bijv. van kleeren; geschramd zijn van de huid, afschilferen; *n-ta-s-lang*, geschramd zijn van de huid, afschilferen; *na-m-lang*, weggenomen zijn, omliggen, van de huistrap.
Langefe, vogelsoort.
Langi of *langjain*, rijst- of maisstengels waar de aar is afgesne-

den, steel van vruchten.

Langit, hemel, uitspansel; *langit sepan,* horizont; *langit lébaban,* het ondermaansche, de aarde; *langit médase, langit ngotoe,* toen de hemel hoog was, toen de hemel laag was; volgens de legenden was in de oertijden de hemel zeer laag, totdat hij door een vrouw met haar rijststamper werd omhoog geduwd; tegenwoordig zegt men figuurlijk van den tijd dat de Regeering zich hier doet voelen, dat de hemel weer laag is.

Langjabir, een platte koraalsteen.

Langjain, stengel zonder aar van rijst of mais, steel van vruchten.

Langjere, koraal, koraalsteen; *langjer'boeboe,* groote koraalsteen.

Langjere-ndoean, het oranjevischje (amphiprion percula).

Langmwataboe, opstaande plank in Tan. huis, in den vorm van een mensch, ook wel *lamngataboe* genoemd.

Langoe, in *maklang,* bitter, vergiftig; *na-m-langoe,* vergiftigd worden, vergiftigd zijn, vergiftigd worden door; *na-f-lang,* vergiftigen; *n-fa-k-langoe,* bitter maken.

Langoemar, vezelachtige stof van den sagopalm.

Langoet, *n-langoet,* stappen.

Lapat, in *na-lalapat,* dik, kleverig zijn, van vloeistof.

Lapetik, groote zwarte miersoort.

Lapjalas, lus.

Lapoetoek, vischsoort.

Larak, stuk van een aarden kookpot, waarin men mais brandt; *n-larak,* koken van visch of vleesch.

Laraksindak, aardworm, pier.

Laran, strand.

Laran, *na-f-laran* of *na-f-laran aoe,* zich bij het vuur warmen.

Larang, *n-larang,* verbieden; misschien Mal.

Larat, *n-larat,* volgen, volgen op, opvolgen, gelooven; *na-larat,* volgzaam zijn, gezeggelijk zijn.

Laratmas, naam van het dorp Larat; *Laratmase,* Laratees, Larateesch.

Larndane, mat van lontarblad om iets op te drogen.

Lare, zeil; *na-f-laje lare,* met een zeil zeilen; *lare kamboen,* het touw waarmee men den bovenboom strak houdt; *lare taboen,* het touw waarmee men den benedenboom strak houdt.

Lare, *n-lar,* kruipen, van krokodil, slang, duizendpoot, leguaan, vlieg, enz.; *lalare,* kruipend dier.

Lare, *na-f-lare,* naar een diepere plaats sleepen van prauwen; *lalar'ain,* geul in het rif, waardoor men ook bij ebbe een prauw kan voortsleepen.

Lare, *n-lar, na-lar,* in de vlam houden.

Lare, *na-slar,* niet tam zijn, wild zijn, ook van menschen.

Lari, kleine vischsoort.

Lari, *na-t-lari,* met het gezicht staan naar.

Larit, vuursteen; *n-pet larit,* vuur slaan; *na-larit,* heel hard zijn.

Lasafe, *n-la-saf,* verschoten zijn.

Lasar, *n-lasar,* veel praats hebben.

Lasare, vogelsoort.

Laséi, vogelsoort.

Lasiloe, vischsoort.

Laskjéti, vogelsoort.

Lasolar, groote zwarte miersoort.

Lasoeat-sere, schelpdiersoort.

Latan, *n-latan,* aankleven, doen aankleven; *na-latan, na-latan i,* onz., aankleven; *kéri-in naklatan,* stom zijn; *bab'kalatan,* stomme; *lalatan,* zie aldaar.

Late, *n-lat,* afsluiten van de lange zijde van iets; *ral batjar ra rlat dalamtene,* met steenen den weg begrenzen; *lalate,* zulk een begrenzing.

Latin, zwart goed.

Latjomboer, erf.

Latngare, kikvorsch.

Latoe, zeewiersoort.

Latwiri, *n-latwiri,* iets zoo ophangen dat het vrij hangt.

Laoe, klein soort boombeer.

Laoen, kleine vischsoort.

Laoes, *n-laoes,* ontsnappen van menschen of dieren, die men tracht te dooden.

Lawandar, groote boomsoort.

Lawak, spinneweb; *na-lawak,* vol spinnewebben zitten.

Lawak, in *n-lawak koeloer lafoen, fondan lafoen,* enz., van kroos ontdoen.

Lawan, *n-lawan,* overtreden, weerstreven, ongehoorzaam zijn tegenover; waarschijnlijk Mal.

Lawar, *n-lawar,* verlichten, bijlichten, visschen met fakkels; *ngalawar,* helder, duidelijk, helderheid, duidelijkheid; *na-ng-lawar,* het wordt licht, helder zijn, duidelijk zijn; *fen nanglawar,* den heelen nacht door; *sooe-n nanglawar,* bleek van gelaat zijn; *na-f-lawar,* helder duidelijk maken, verduidelijken, uitleggen, zuiveren, wegdoen van onkruid, zuiveren van struikgewas.

Lawas, b.z., lengte; *mélawas,* lang; *na-mélawas,* lang zijn, langer worden; *na-f-lawas,* verlengen; *na-f-lawas ngrije,* de zaak doen slepen.

Lawe, in *lalawe,* dobber.

Lawe, *n-lawe,* doen rollen; *n-lalaoe,* rollen; *na-lawe,* deinen van de zee; *mangalawar,* deininggolven; *na-lalawe,* golven, zie ook bij **lili.**

Laweri, *n-lawer,* heen en weer varen met een nieuwe prauw.

Lawilin, kleine vischsoort.

Lawofar, kleine vischsoort.

Lé, *na-lé,* zonder vleesch zijn, slecht gegroeid, van noten, vruchten.

Le, *n-le,* drijven.

Lébabe, *lébab-an,* het onder zijnde; *das lébaban,* de ruimte onder het huis; *langit lébaban,* het ondermaansche, de aarde.

Lebe, *n-leb,* likken, aflikken, belikken.

Lebe, leugen; *n-lebe,* liegen; *na-f-leb,* van liegen betichten.

Lebe-lebe, klein bootje, uitgeholdde boomstam zonder uitleggers.

Lebe-lebe, schelpdiersoort.

Lemboe, in *n-lemboe,* dapper zijn; *tomwat'lemboe-kormbaoe,* of *tomwat'lemboe-makoran,* een zeer dapper man.

Lendan, heuvel, berg.

Lende, brug; *n-lend,* als brug gebruiken, loopen over; *na-lend,* niet over den beganen grond gaan.

Lende, *n-lend,* inhouden, lading hebben, zwanger zijn, zwanger

zijn van; *na-f-lend,* meenemen in een prauw, een mand enz.; *naflend ndekarngatan,* een liefdesverklaring overbrengen.

Lende, *na-t-lend i,* met de borst omhoog liggen.

Lefat, in *n-kande n-lefat sooen,* hij bedreigde hem.

Léfit, gevlochten voorwerpen van klapperblad; *n-léfit,* zóó vasthouden, van bijv. een blad, dat men er water in kan scheppen.

Léfoe, *léléfoe,* stellage waarop men rijst dorscht.

Léing, *n-léing, na-léing,* als kind of broer aannemen; *anak léléing,* voedsterkind; *aman léléing,* voedstervader.

Leke, *n-fa-leke,* beslissen.

Leke, *na-m-lek,* speelsch zijn, van menschen en dieren.

Lékoe, *n-lék,* krom zijn; *lélékoe,* krom; *na-lélék,* krom zijn.

Lekwanenan-ni-tokdise, sprinkhaamsoort.

Lelan, *n-lelan,* beven van koude.

Lelboetir, schelpdiersoort.

Lelboetir, oorhanger van goud of zilver, gedragen door mannen zoowel als vrouwen; *lelboetir mafoeti,* zilveren oorhanger; *lelboetir lolore,* gouden oorhanger, gemaakt van eigen goud; *lelboetir koembang,* oorhanger die gegoten werd ingevoerd; *lelboetir Loean,* van het eiland Loean afkomstig; *lelboetir taware,* een grootere soort.

Lele, ivoor, olifantstand; *lel'defe,* een tand van een vaam lengte; *lele ndoean,* olifant; *lel'oeboer,* benedenarmband van ivoor; *lel'ansikoe,* bovenarmband van ivoor.

Lele, *na-lele,* steunen op, vertrouwen op, zijn vertrouwen stellen op.

Lele, *n-lele,* inwikkelen; *lelele,* datgene waarin iets gewikkeld is; *n-lel,* koken in een broodboomblad gewikkeld.

Lele, *na-lel i,* zich beroemen.

Lele, *na-k-lel,* bang zijn; *na-k-lele,* bang zijn voor, vreezen; van vrouwen mag men die beide woorden niet zeggen; *k-lele,* aars.

Lele, *lel-an,* hart van een boom, zenuw in de tanden, kolf van mais, enz.

Lelembi, tripang of zeeslaksoort.

Lelémoekoe, orchidee.

Leljawar, groote vischsoort.

Lelmoedi, in *n-ti lelmoedi,* naar achter gaan, behoefte doen, vooral als men over vrouwen spreekt.

Lemat, *na-ng-lemat,* lui, vadsig zijn.

Lémoe, bruinvisch.

Len, *na-len,* als brug gebruiken, loopen over, zie ook **Lende.**

Len, *na-f-len i,* een vracht opnemen, zie **lende.**

Lénoe, vrucht van arenpalm.

Lengan, *na-t-lengan,* op den rug liggen.

Lengan, schoonzoon, zusterszoon; *na-lengan,* schoonzoon zijn, d.w.z. als jonggetrouwde man in het huis van den schoonvader wonen.

Lengan, *n-lengan,* overtreffen, wordt ook gebruikt bij werkwoorden, bijv. *nafai nlengan,* hij weet het beter, kent meer; *lelengan,* meer dan; *n-lelengan,* iets of wat overtreffen; *r-si-le-*

lengan, wedstrijden.

Lépoesoek, leugenachtig; *n-lépoesoek,* liegen, van *n-lebe mboesoek.*

Lerap, *n-lerap,* zuiver zijn; *na-ng-lerap,* zuiver zijn; *n-lelerap, na-ng-lelerap,* zeer zuiver zijn; *lelerap,* zuiver; *ngalerap,* zuiver; *na-f-lerap,* zuiveren.

Lere, zon, dag; *lerar,* gewoonlijk, dagelijks; *lere nfardoewe langit,* op het middaguur; *lere da,* in den namiddag; *lere bab,* in den avond, na zonsondergang, in den nacht; *lébabe,* gisterenavond; *lere nti bab,* de zon gaat onder; *lere nma das,* de zon komt op; *lere loran,* of *lere fen makrok,* den heelen dag door; *n-ler, oedan nler,* de regen houdt op; *lelere,* bijna zonsopgang.

Lére, *lér-an,* nog in leven zijn, van menschen, dieren; aan zijn, van vuur.

Lere, *n-fa-lere,* afroepen.

Léroe, *n-lér,* gonzen van muggen, vliegen. neuriën, neuriënd zingen; *nlér lan ma nti Saumlak,* hij praat alleen van naar Saumlaki gaan; *léroe-béoe,* gezangen; *toekan léroe-béoe,* dichter, zanger.

Lese, één; *lan lese,* slechts één; *lelese,* telkens één, ieder één; *to fen les,* geen één.

Lese, *na-f-lese i,* zich beroemen.

Lesi, *n-les,* uitnemen, zooals een deur uit de hengsels, mes uit heft, enz.; *na-m-les,* op die manier losgaan of los zijn.

Lete, tuin, akker; *let'bébérjar,* tuinen van het eerste jaar; *let'lolobrar* of *loloprar,* tuinen in het tweede jaar; *let'wasjar,* tuinen in het derde jaar.

Lete, *lelete,* lange plank in de Tan. huizen, die men als schab gebruikt.

Lete, *n-let, na-let,* van voren tegenhouden van wie of wat achtervolgd wordt, den weg afsnijden aan; *na-m-let,* raken van in beweging zijnde dieren; *n-let toeak,* palmwijn uit den boom stelen.

Léti, meestal *lét,* ruimte, tusschenruimte; *to lét,* zonder ophouden; *na-k-léti, n-ba-ng-léti,* spleten vertoonen, zooals bewanding, enz.; *ra-k-léti sir,* gescheiden zijn, scheiden, van gehuwden; *n-si-ljéti,* bijeendoen van verschillende soorten.

Léoe, *n-léoe,* krom maken, in krommen vorm brengen; *na-léléoe,* krom zijn; *n-léléoe,* gebukt gaan, als men zware dingen draagt; *léléoe,* ijzertje om te schakelen.

Léwak, *na-p-léwak,* er zit merg in; *pléwak,* beenmerg, merg.

Léwam, *n-léwam,* in de armen houden van veel dingen tegelijk; *n-léwam mangmwate,* een doode de laatste eer bewijzen; *léléwam,* een stuk goed waarop men den doode nederlegt.

Léwe, in *léléwe,* vlot.

Liak, *na-f-liak,* denken, meenen.

Liak, *n-liak,* niet willen eten of pruimen met; *ra-liak sir,* niet met elkaar willen eten of pruimen.

Lian, mv. *linir, linjar,* overschot.

Lian, *na-k-lian,* onderin verwijden van een kuil.

Libak, *n-libak,* dwarrelen, wappe-

ren; *na-libak i,* in beweging zijn.

Liboer, *ra-ma-k-liboer,* of *rama-kliboer sir,* gezworen vrienden zijn, veel met elkaar omgaan; *n-makliboer,* dikke vrienden zijn met, veel omgaan met.

Limbe, *n-limbe,* doen schudden; men kan dit bijvoorb. aldus gebruiken: *tpot kangkir sa namkoran nlimbe kit,* het kind woelt zoo dat wie het op den arm heeft, niet stil kan staan.

Lindan, copula; *na-f-lindan,* copula uitoefenen, copula uitoefenen met; *lindan-fasawe,* copula.

Life, *n-life,* opzij duwen van struikgewas, opzij strijken van de haren; *boeboetwar rlif,* het struikgewas wordt door den wind uiteen gewaaid; *roeap nlife das,* pas afnemen, van den vloed; *na-m-lif,* opzij of uiteengebogen zijn van struiken.

Lifoe, diepe plaats in een rivier.

Lije, gember.

Lije, *li-an,* overblijfsel, mv. *linir* of *linjar;* zie vlg. woord.

Lije, *n-lije,* voorbijgaan van tijd of plaats, overtreffen; *r-si-lilije,* wedstrijden; *li-an,* overblijfsel.

Like, *n-like,* met het hoofd schudden bij den dans.

Lili, *n-lik,* overhellen van een boot, uitwijken, ontwijken, hellen van een terrein.

Likoe, *n-lik, na-lik,* vervangen, opvolgen; *n-likoe,* in de plaats stellen van.

Likoer, *n-likoer,* vervangen, opvolgen, bijv. *n-likoer daftar,* de atap door nieuwe vervangen.

Likoet, drievoet onder een kookpot; *na-likoet koedan,* de pot op den drievoet zetten.

Likoet, *n-likoet,* buigen van armen en beenen; *n-likoet i,* in elkaar gedoken liggen, opgevouwen liggen; *n-likoet nkoke i,* idem; *na-m-likoet,* lam zijn met gebogen armen of beenen; *manga-mlikoet,* zulk een lamme.

Lili, nautilusschelp.

Lili, *n-lili,* bedr., omwentelen, omrollen; *n-lili i, na-lili i,* liggend zich omwentelen, uit den weg gaan; *n-lili laoe, n-lili n-bali i, lili bali i, n-lili n-lawe i, lili-lawe i,* zich wentelen; *n-ta-k-lili,* neerleggen van zaken, voorwerpen; *n-ta-k-lil,* nederliggen van zaken; *lilili-ain,* een klapperdop waarin men peper en zout mengt.

Lili, *na-s-lil,* over den schouder dragen met een band.

Lili, *na-f-lili,* aan één kant blijven, bijv. wieden aan één kant van een boom.

Lilibak, oorhanger, die door de vrouwen aan het bovenste deel van de oorlel wordt gedragen.

Lilije, tusschenbeide, nu eens ... dan weer.

Lilik, wee! betreurenswaardig; *lilik kit,* wee ons; *n-lilik,* beklagen; *na-lilik,* weeklagen.

Lilikjamban, vischsoort.

Liliklawe, wormsoort.

Lililing, roller van het weefgetouw.

Lilin, *n-lilin,* zweven van vogels, op de wieken drijven, op een varende prauw staande visch beloeren.

Lilit, *n-lilit,* omringen, gaan om, een omweg maken; *na-f-lilit,* rond maken; *noer'lililit,* kokoshelft, waarvan men rondom een

randje heeft afgesneden.

Lilitbisi, vischsoort.

Limditi, vrouw, in deftige taal; *Limditi Fendéwe*, benaming voor het Opperwezen.

Lime, *na-ng-lime*, de vijfde zijn; *lim*, vijf; *lilim*, ieder vijf, telkens vijf.

Lime, *lim-an*, hand, arm, voorpoot; *lim-an ngongolin*, polsgewricht; *lim-an bese*, onderarm; *lim-an* oeboer, handpalm; *lim-an dalam*, de binnenzijde van de hand, ook werk; *lim-an boerit*, de rug van de hand.

Lime in *ni lime*, de eerste vangst van een jongen man.

Lime, *na-lime*, na het wegkappen van het kleinere hout de groote boomen omkappen.

Line, vrede; *maline*, helder, van vloeistof; *mline*, stil weer, gladde zee; *mline far lopat*, bladstil van den wind, spiegelglad van de zee; *na-m-lin*, stil zijn van wind of zee, glad van de zee, helder zijn van een vloeistof; *ngrije nmalin lo*, de oorlog is uit; *na-f-line i*, niet spreken; *mbarline*, stom, idioot; *n-mbarlin*, stom, idioot zijn.

Line, *n-line*, inschenken, ingieten, uitgieten.

Lini, mv. *linjar, linir*, overblijfsel, zie ook **lije**.

Lingat, drankhuis, buitenshuis.

Lingat, in *n-lingat ni pnjotoe*, lang in een vreemde kampong blijven om er kostbaarheden los te krijgen.

Linge, *n-ling*, met als voorwerp *roat, boeboe, kekete*, enz., gaan naar fuiken, klemmen enz.

Lipan, wan, ook zuigdop voor meisjes; *lipan fian, lipan bajal*, hartastukken.

Lipat, *n-lipat*, omvouwen van een rand, een rand vouwen aan; *na-lipat*, omgevouwen zijn van een rand.

Liran, *n-liran*, uitschudden van goed; *na-liran i*, zich uitschudden, van dieren.

Lire, *na-p-lir*, bol staan van zeil.

Liri, *liri-n*, stem, taal; *liliri*, taal, gezang bij den stampdans; *Timoer lirin*, de Jamdeensche taal; *ngéliri, mengiri* gedruisch, lawaai; *n-ngélir, n-mélir* lawaai maken; *n-tare liliri*, gezangen zingen.

Lisan, *n-lisan, na-lisan*, van beenderen of van graat ontdoen, van vuil ontdoen van katoen; kan aldus gebruikt worden: *nlisan babi, nlisan ian, nlisan kapas*, maar ook *nlisan kalin doernir, nlisan kalin kamaknisar; lilisan*, ontbeend vleesch.

Lise, neet, luizenei.

Litan, *n-litan*, tegenhouden, afsluiten met een richel, vrijkoopen, inruilen; *lilitan*, richel, losprijs.

Lioe, *n-lioe*, niet aannemen, teruggeven.

Lioer, *na-t-lioer*, met den rug staan naar.

Lioet, *n-lioet ngaran*, een naam ontnemen; *rlioet ni lete*, iemands tuin buiten de gemeenschappelijke omheining laten vallen; *lilioet*, wat buiten de tuinpagar valt.

Ljair, *na-f-ljair*, opnieuw doen, versieren, goed verzorgen; *dengan nafljair*, juist genoeg; *rati nafljair*, juist honderd.

Ljéan *na-s-ljéan,* kuchen.
Ljémoer, boschduifsoort.
Ljéroen, kasuarine.
Ljéoer, *na-ljéoer,* wegtooveren van ziektes, enz.
Ljole, zie **lole.**
Lkoene, lus die bij het kettingscheren gemaakt wordt; *lkoene eman,* onderdeel van het weeftoestel; *na-l-koen,* die lussen leggen.
Lmoene, vogelsoort.
Lmoerak, lood.
Lo, reeds.
Lobar, *n-lobar,* heel fijn snijden.
Lobar, *na-lobar,* mengen; *nalobar wéje noemoer goele,* suiker met water mengen; *na-lobar,* gemengd zijn, bijv. *wéje noemoer goele ralobar,* het water is met suiker gemengd; *bate mérwane ralobar,* mannen en vrouwen staan dooreen; *let'lolobrar,* tuinen in het tweede jaar.
Lobe, mist; *n-lob, n-ta-lob, noese n-lob,* het is matig.
Lobi, *n-lob,* aan een langen stok omhoogsteken; *n-lob sair,* de vlag aan een stok omhooghouden; *n-lob bjate,* beweren, dat men een meisje heeft verleid; *lolobi,* wat men omhoogsteekt.
Lobik, *n-lobik,* in de hand omhoogheffen; *n-lobik lim-an,* de hand omhoogheffen.
Lobing, *na-s-ljobing bate,* zich leugenachtig er op beroemen, dat men een vrouw verleid heeft.
Lombang, *n-lombang,* betreuren, medelijden hebben met.
Lombe, *n-lomb,* samen zijn met, bijv. *tomwat'waljéte nlomb kit motak,* de vreemde doet zoo maar met ons mee, of komt zoo maar bij ons staan; *tkete i tlomb katoetoen,* laten we hem aan den boom binden.
Lombe, *n-lomb,* braken van kinderen, die te veel melk hebben gehad.
Lombwé, *n-lombwé,* met veel water baden.
Londan, *n-londan,* liggen, staan tegen.
Londi, *n-londi,* mikken op; *malondi,* recht, niet krom; *na-m-lond,* recht zijn; *n-ngarlond,* recht tegenover zijn, gericht zijn naar; *na-f-ljondi,* recht maken.
Londoer, zinken, onder water gaan, volloopen; *n-fa-londoer,* bezwaard in diepzee laten zinken .
Lofe, *n-lof,* met een toovermiddel pijl, honden, boog enz. inwrijven om een goede vangst te hebben, ook van prauwen om ze goed te laten loopen.
Lofoe, *n-lof,* met aschwater loogen, ook met klapperwater van de haren; men zegt: *n-lof oeloen,* of wel *nlof afoe krawan; manglofoe, mangalofoe,* vroedvrouw.
Loi, *n-loi,* zweven, vlot liggen, voor anker liggen; *n-mban eman loi bab,* kreupel loopen; *n-loi toeak,* opvangen van palmwijn; *loloi-ain,* ankerplaats; *to loi nal,* zonder twijfel; *kete loi,* zonder mankeeren (gebiedend).
Loik, *n-loik,* van den vloer afzetten, van den vloer afstaan, bijv. *tloik das ma nloik,* een huis zoo maken, dat het niet op den beganen grond staat, m.a.w. een

huis op palen bouwen; *dalam nloik,* zorg, verdriet hebben.

Loin, *n-loin,* verlaten.

Loin, *n-loin,* niet diep liggen, van prauwen.

Lokan, *n-lokan,* braken.

Lokat, *n-lokat, n-far-ljokat,* iedereen iets geven, doen enz.; *lolokat,* ieder.

Loke, baai, zeeboezem.

Loke, *méloke,* diep; *na-m-lok,* diep zijn, van borden enz.; *na-f-loke,* dieper maken.

Lokoe, plasje water.

Lolak, schelpdiersoort

Lolak, *n-lolak,* bekijken, bezien, zien wie het is, of iets goed is, met aandacht bekijken; *na-lolak,* uitkiezen.

Lolan, *n-lolan,* een stukje afsnijden, bijv. *nlolan ketan, nlolan sérin.*

Lolar, stuk hout of bamboe in huis, waaraan men mais ophangt.

Lolat, of *loltar,* de zustersfamilie, de onderhoorigen volgens het matriarchale recht.

Lole, rij, reeks van naast elkaar staande personen of voorwerpen; ook gebruikt in *lcl'bab* en *lol'das,* d.w.z. de Zuidelijke en de Noordelijke dorpenrij; *rlole mangmwate,* een doode bezingen, befeesten, terwijl het lijk nog in huis is; *r-lol,* op een rij staan; *na-ng-lol,* hoog opschieten van hout; *na-ljole,* gaan, loopen langs; *n-fa-ljole i,* zich bekend maken door vader en moeder bekend te maken, te noemen; *n-lole,* op de rij afgaan, bezoeken, op een rij zetten.

Lole, in *mbalole,* nauw.

Lole, voorwendsel; *n-ose ni lole motak,* hij wendt maar wat voor.

Lole, *na-lole,* in slaap zingen van kinderen, bezingen van dooden.

Loli, *n-loli,* stampen, fijnstampen; *loloti-isin,* stampertje om de betelpruim fijn te stampen.

Loli, *n-lol,* neerkomen op, nedervallen op; *n-toen bjab nlol bjati,* het viel op een steen; *isi-n nlol mjalin lo,* hij geneest, is genezen.

Loling, *n-loling,* altijd, uitsluitend gebruiken.

Loljajat, lievelingskost.

Loljarat, woekerplant langs het zeestrand.

Loljéin, vreemde, andere.

Lolkewas, vogelsoort.

Lolmesan, éénig, van kinderen.

Lolo, ver naar, maar alleen in *lolo dol, lolo da, lolo das, lolo bab,* ver naar het Oosten, Westen, Noorden, Zuiden.

Lolobar, in *let'lolobar,* tuin in het tweede jaar; zie **lobar.**

Lolobar, ongekookte visch in stukjes gesneden, gekruid met pompelmoes, peper en palmwijn.

Loloi, rijstzak van kolibladvezels; *loloi-snoengap,* dubbel kokertje van lontarbladvezels, waarvan de eene helft voor deksel dient.

Loloi, allemaal, niets dan, uitsluitend, bijv. *Tanémbar loloi,* niets dan Tanimbareezen.

Loloi, in *dalam loloi,* bedroefd zijn.

Loloi, *na-loloi,* het roepen van den vogel *wowotoe.*

Loloi, *na-loloi,* in *sooe-n naloloi i,* spits van gezicht zijn.

Lolokap, dal.

Lololan, stukje.

Lolole, dwarsbalkje.

Lolone, nog, als het bij een werkwoord staat, of bij een bijv. nw.; nog niet, als het alleen staat; *lolone natanoek,* hij spreekt nog; *nma lo ndé tate? lolone,* komt hij al of niet? nog niet.

Lolor-ain, etensbak van bamboe voor dieren.

Lolotoebe, mandje van koliblad gevlochten met deksel, die er overheen gaat.

Lolwain, *na-f-lolwain,* op reis zijn of gaan binnen Tanimbar.

Lolwange, lengtebalkjes in Tan. huis, die rusten op de uiteinden der vloerdwarsbalkjes.

Lolwéje, aalsoort.

Lonat, *n-lonat,* lang koken van harde dingen zooals boonen.

Lopjatoe, groote vischsoort.

Loram, *n-loram,* in het water nat maken; *n-loram i,* zich in het water nat maken; *na-t-loram,* volloopen van een prauw.

Loran, bamboe met tuit.

Lore, watermeloen.

Lore, *n-lor,* vergaan, verrotten, bederven; *lolore,* etensbak voor jonge honden of varkens.

Lore, *n-lore,* doen smelten van metalen.

Lore, *lor-an,* de heele lengte van iets, ook van tijd; *kopnane loran,* een heele bamboestaak; *lere loran,* de heele dag; *na-loran,* doorgaan, doorgaan met het een of ander, doorloopen, recht doorgaan.

Lore, *na-s-ljor,* vlug groeien, ook van menschen.

Lorlore, zeer groote vischsoort.

Lori, boomsoort; van het roode taaie hout maakt men pinnen voor prauwen; ook die pinnen worden *lori* genoemd, al zijn ze van ander hout; *n-lor,* met pinnen vastmaken; *na-lori,* in elkaar zetten.

Loroe, potvisch.

Loroet, *n-loroet,* overrijp zijn.

Lorwatan, slingerplantsoort.

Losak, *n-losak,* prijzen, loven; *lolosak,* lofprijzing.

Lose, gat, opening, ook pudendum muliebre; *n-los,* er is een gat in; *n-lose,* een gat maken in; *mat-'lose,* doodenziener; *n-ta-m-ljos,* in het slijk, in het losse zand zakken.

Lose, *na-t-los,* schoonmaken van aardvruchten, haren er afdoen.

Lose, *n-fa-ljose,* graag iets doen wat niet gaat.

Losi, dwarsbalkjes in vloer van Tan. huis.

Losi, *na-los,* inwonen bij; *nalos jak, nalos ning das,* hij woont bij mij in.

Losir, *n-losir,* dicht zijn bij; *losrj-an,* zie vgl. woord.

Losrije, *losri-an,* zijspier; beter *losir, losrjan; losrjan dalam,* binnenzijspier; *losrjan boerit,* buitenzijspier.

Lotidole, klein kokertje van lontarbladvezels.

Loean, *n-loean,* achtervolgen.

Loear, gehalveerde pinangnoot van ivoor of hout, om het noodlot te raadplegen; *n-sai loear,* aldus het noodlot raadplegen.

Loeat, *na-loeat,* samenleggen; *ra-loeat,* met velen samenliggen, in groot getal aanwezig zijn; *raloeloeat,* idem.

Loebar, *n-loebar,* met pijl en boog omhoogschieten; *n-loebar ma-*

nik, vogels schieten.

Loebe, hoogopgestapelde vracht; *n-loebe i,* zulk een vracht dragen.

Loeboer, *n-loeboer,* schuimen van kooksel; *koedan loeloeprir,* het schuim in den pot.

Loefe, *na-m-loefe,* vergeten.

Loefjambing, kleine vischsoort.

Loefoe, tasch, mandje of iets anders om het pruimgerei in te bewaren; *loef'tenan,* kleine draagmand; *loefoe,* blinde darm; *loef'jafoer,* teelbalzak; *loef'lake,* zak van katoen waarin men beeldjes, doodenwervels, amuletten bewaart; *loefoe ndandir,* tamelijk hoog plat mandje.

Loei, *n-loei,* uitspannen van goed, touw; *n-loei kapas,* of *n-loei soele,* spinnen, katoen spinnen; *na-loei,* daarmee bezig zijn; *na-f-loei,* aanscherpen van den kant van bamboelatje enz., scherpe kant maken aan; *na-p-loei,* rekbaar zijn, rekken, doen rekken.

Loeklime, gevleugeld insect.

Loekoe, in *loeloekoe,* rottanband om de beenen gedragen ten teeken, dat men iemand gesneld heeft; *n-loekoe i,* zulk een band dragen.

Loekoet, lam in den zin van armen of beenen niet kunnen strekken; *n-loekoet,* buigen van armen of beenen, ook dichtdoen van een knipmes en derg.; *na-m-loekoet,* lam zijn in de aangegeven beteekenis; *tomwat'-loekoet, mangamloekoet,* lamme.

Loeloefan, in *tnémban loeloefan la betno tfen i áné,* laten we wachten, dat de zaak een beetje vergeten is, en hem dan dooden; vergel. **loefe.**

Loeloen, *n-loeloen,* oprollen; *naloeloen,* gerimpeld zijn van vel, voorhoofd enz.

Loeloerat, *na-loeloerat,* de kramp hebben in de spieren.

Loeme, *n-loem,* zwak zijn van menschen.

Loeni, *na-loen,* het hoofd leggen op; *loeloeni,* datgene waarop men het hoofd te slapen legt; *na-loen lim-an,* het hoofd op den arm leggen; *loeloeni,* dwarsbalkje.

Loenit, *n-loenit, na-loenit,* oprollen van gewied onkruid.

Loengan, doodkist.

Loengar, *n-loengar,* onderstutten, zoodat het den grond niet raakt; *loeloengar,* stutsel.

Loengoem, *n-loengoem,* ineenfrommelen; *fase nloengoem,* plat gaan liggen, van rijst na zwaren regen; *maloli naloengoem,* verfrommeld zijn van goed.

Loere, *n-loere,* vieren, berouw hebben, berouw hebbèn over; *n-loere dalam,* berouw hebben; *dalam namloer lo,* idem; *na-m-loer,* gevierd zijn, slap hangen; *na-f-loere,* kleiner maken; *na-fa-loer,* bij het spel ook anderen eens laten winnen; *n-loere i,* zich overgeven.

Loeri, voorste; altijd behalve wanneer het strikt bijvoegelijk is gebruikt wordt het *loer,* het voorste deel, vooraan van tijd en plaats; *loerjain,* in het begin, vroeger, het eerst, eerst; *sori-loer,* voorsteven van de prauw; ook een waardigheid, zie bij **sori-loer.**

Loeri, *n-loer,* waden, waden door,

loopen door bijv. gras, ook wel voor zwemmen gebruikt; *n-loeri*, zwemmend vasthouden; *loeloeri*, datgene wat men zwemmend vasthoudt; ook zwemgordel en zwemvest worden zoo genoemd.

Loerjain, eerst, vroeger, in het begin, het eerst.

Loeroe, *na-loeroe*, bevelen, aanzoeken, zenden van menschen.

Loeroek, *n-fa-loeroek*, voorganger zijn bij het een of ander werk, zie **faloeroek**.

Loerwangap, een groote vlerkprauw met uitgesneden boeg, die bovendien met porseleinschelpen versierd is.

Loesi, een zeearend.

Loesoe, *n-loesoe*, ontblooten van de schaamdeelen; *n-loesoe i*, zich aldus ontblooten, aldus ontbloot zijn; *n-loesoe ni téik*, zijn schaamgordel afdoen; *na-m-loes*, zonder schaambedekking zijn.

Loeti, *na-k-loet*, taai zijn.

Loeti, *n-loet*, bijtend trekken; *na-loet*, *na-loeloet*, tusschen de tanden houden.

Loetoer, muur van opgestapelde steenen; *n-loetoer*, ommuren.

Loewe, *loe-an*, traan, meerv. *loenir* en *loear; loenir rma das*, hij krijgt de tranen in de oogen; *loenir rtoer*, de tranen loopen hem over de wangen.

Loewe, *n-loewe*, bloesem krijgen, van de pisang.

Loewe, *n-loewe*, uitspuwen van eten enz.

Loewe, *na-p-loe i*, rotten van broodvrucht aan den boom.

Lwai, *na-ng-lwai*, vlug zijn, ver dragen van pijlen.

Lwéti, *malwét*, in *em-an malwét*, stijf zijn in de beenspieren; *na-l-wéti*, straf trekken, spannen.

M.

Ma, opdat, om te.

Ma, en, verbinding tusschen twee begrippen, of ook wel tusschen twee zinnen.

Ma, *n-ma*, komen, in een richting naar den spreker toe; *n-salan n-ma*, hij kijkt naar hier.

Mabal, vischsoort.

Mabosi, kralensoort.

Madaknifan, groote vischsoort.

Madar, bijna rijp, van klapper; half dor, van bladeren; *na-madar*, aldus zijn.

Mande, boombeer.

Mandoe, puimsteen; *n-mandoe*, met puimsteen schoonschuren.

Maforit, schildpad met waardeloos schild.

Mafoen, *n-mafoen*, zwak zijn, zacht zijn; over zijn, van pijn; *dalam nmafoen*, misselijk zijn; ook zachtzinnig zijn; *mamafoen*, zacht; *na-f-mafoen*, *nafmafoen tomwate dalam*, iemand troosten.

Mail, *na-mail anak*, een dood kind ter wereld brengen.

Mair, dissel; *n-mair*, met dissel hakken, bekappen.

Makal, *n-makal*, in de lengte opensnijden van bijv. visch, gabagaba.

Makboengal, groote vischsoort.

Makene, zie **kene**.

Makoe, onvruchtbaar, van vrouwen; *n-mak*, onvruchtbaar zijn.

Makoene, in *béoe makoene*, minneliederen, enz.

Malai, Maleisch; *malai lirin* of *mala lirin*, de Maleische taal.

Malai, hoogedel, van waardigheidsbekleeders, bijv. *rat'malai*, hoogedele; *na-malai*, zuiver zijn, van goud of gouden voorwerpen; *lelboetir namalai*, de oorhanger is van zuiver goud.

Mala-lirin, de Maleische taal.

Malas, zacht, lenig, bijv. van bladeren, garen, enz.; *n-malas*, aldus zacht zijn; *na-f-mwalas*, zacht, lenig maken, zich inhouden bij toorn.

Male, *n-mal*, niet sterk meer zijn van den wind.

Maline, zie **line**.

Malip, *n-malip*, lachen, lachen om; *mamalip*, gelach, lachenswaardig; *na-f-mwalip*, doen lachen; *ngri'mamalip*, lacheding.

Malir, loods, schuur.

Malmoendam, troebel.

Maloli, ellegoed, schatten, rijkdom.

Mamali, (waarvan men de *i* niet hoort, dus *mamal'*), brak.

Mamame, in *kanak mamame*, *as'mamame*, enz., reeds kunnend eten, tegenover *soesoesoe*.

Mamange, groote boomsoort.

Mamin, groote vischsoort.

Maniap, gisteren, vroeger.

Manik-babi, vogelsoort.

Manik-barat, vogelsoort.

Manik-mbimbi, vogelsoort.

Manik-fase, vogelsoort.

Manik-kabal, eendsoort.

Manik-kakap, vogelsoort.

Manik-lawar, vogelsoort.

Manik-lere, vogelsoort.

Manik-lim-sikoe, sterrenbeeld, de Orion.

Manik-rije, vogelsoort.

Manik-silai, sterrenbeeld, enkele sterren van de Groote Hond met Canopus.

Manik-tboeri, vogelsoort.

Maninik, zeer doen, pijn doen, pijn, ziekte; *na-maninik*, een ziekte hebben.

Manisi, *manisi-n*, het vleezige deel van de wang.

Manjene, in *n-ale manjene*, dwingen; *n-loean manjene*, zonder ophouden achtervolgen.

Manoe, doof, doove; *n-man*, doof zijn, loopend oor hebben.

Manoek, *mankw-an*, nek.

Manoenoe, adder.

Manoet'soesoei, een schaamgordel van blauw katoen, waarop men met wit garen dwarsfiguren heeft aangebracht, zie vlg. woord.

Manoetoe, donker blauwe stof, donker blauw.

Mangan, *n-mangan*, bijna droog zijn, van hout.

Mangasar, Makassar, Makassaar.

Mange, *n-mange*, doen draaien; *n-mang*, onz., draaien; *mamange*, molentje van klapperblad; *matnir rmang*, duizelig zijn.

Mangelam, vischsoort.

Mangmwate, doode, overledene, spook, geest; sterrenbeeld, nml. 5 of 6 kleine sterretjes, de doodkist, tusschen vier grootere, de dragers, bij de ν van de Kreeft.

Marboean, mv. *marboenir*, deelgenoot bij het bouwen van huis of prauw.

Marfoendi, *n-marfoendi,* nog niet tot de jaren van verstand gekomen zijn.

Marfoetan, groote vischsoort.

Markéin, vriendelijk, zachtaardig; *n-markéin,* aldus zijn.

Marmare, Noordelijk; *Marmar,* het Noorden; *mnaoer marmare,* Noordenwind.

Maroes, in *sooe-n nmaroes,* een boos gezicht zetten.

Masmbere, blik, als voorwerpsen als stofnaam.

Mase, goud; *mas'mafoeti,* zilver.

Maslwain, of *aoe maslwain,* roet.

Masrioe, *n-masrioe,* bedwelmd zijn van het betelpruimen.

Masoe, of *aoe masoen,* rook; *nanam aoe maslwain,* smaken naar rook; *n-mas,* rooken.

Matbare, gezwollen oogen.

Matboengal, een vuiltje in het oog.

Matdjémin, doorn, doornachtig; *na-matdjémin,* doornig zijn, doornachtig zijn, scherp zijn van een punt.

Mate, *mat-an,* oog, snede van een mes, soort, opening; *mat-an foeloen,* wenkbrauw; *mat-an koelit,* ooglid; *mat-an batin,* oogbol; *mat-an tomwate,* pupil; *mat-an ikoer,* buitenhoek van het oog; *mat-an oeloen,* binnenhoek van het oog; *wéje matan,* brom; *na-tean mat,* straf kijken; *na-ngifit mat,* de oogen half sluiten; *mat'lose,* doodenziener; *matnir rlos,* doodenziener zijn; *ka wéni matar rkeban,* mocht het maar eens ontdekt worden.

Mate, onrijp, ongekookt; *na-mate,* onrijp, ongekookt zijn; *na-l-mwat,* nog niet heelemaal droog zijn, van hout; *toek mate,* niet overgehaalde palmwijn.

Mate, *n-mat,* sterven, uitgaan van vuur, licht, uit zijn van een zaak, vervallen van een zaak; *mangmwate,* doode, zie aldaar; *mamate,* dood, zelfst. nw.; *mangmwat'ene,* groot zielebeeld; *na-f-mwate i,* geen kik geven, niet tegenspreken; *nforit ni mamate,* op sterven liggen.

Mate, *na-k-mwat,* bezoeken, eigenlijk: bekijken, van *mate,* oog.

Mate, bij sommige woorden beteekent: zeer, buitengewoon, bijv. *dodo mate,* heel erg ver.

Matkaroei, kleine vischsoort.

Matkembar, last van oogvocht hebben, loopende oogen.

Matkjaoe, *n-matkjaoe,* erg verschrikken, paf staan.

Matroeti, katjes, schelpsoort.

Matsesele, schemerdonker.

Matsidik, scheele.

Mat'soesoek, ooglidontsteking.

Matoeak, gierstsoort.

Matwaloe, in *tangan na-matwaloe,* wordt gezegd van verzwering van vinger- of teentoppen.

Maoe, *n-maoe,* slap zijn, van boog.

Maoek, damp, wasem, stoom; *n-maoek,* dampen, stoomen; *nmaoek barat,* de wind blaast uit het Westen.

Maoep, *n-maoep,* tam zijn van dieren; *na-f-maoep,* temmen.

Maoep, *n-maoep,* gapen, geeuwen.

Mé, afkorting van *méje* of *méméje,* in *mé'daje,* inlandsch rood, ongev. steenrood; *mé'dole,* uitheemsch rood, hoogrood; ook *mé'kase.*

Meang, tafel.

Meat, *n-meat,* zich schamen, be-

schaamd zijn, zich schamen over, zich schamen voor; *n-meat bate,* een voorloopige echtgenoote wegdoen door afbetaling; *na-meat,* afbetalen van vrouwen; *na-f-meat,* beschaamd maken; *memeat,* iemand aan wien men volgens de familie-adat niets weigeren mag.

Memboer, *na-f-memboer, na-s-membοer,* weer droog zijn, niet meer plakken, van de haren.

Mé'daje, zie **mé.**

Médase, een geest, die kinderen meeneemt.

Mé'dole, zie **mé.**

Méndak, *n-méndak,* met volle hand vastpakken, aldus knijpen.

Mefi, droom; *n-mefi,* droomen.

Meje, vischsoort.

Méje, *méméje,* rood, pasgeboren kind; *na-méméje,* rood zijn, rood worden; zie ook **mé.**

Méje, huiduitslagsoort.

Mekal, worm; *na-mekal,* door wormen aangevreten zijn van aardvruchten.

Mé'kase, hoogrood, zie ook **mé.**

Mele, adellijk, adellijke, waardigheidsbekleeder; *mangmban mele,* afgezant, afgevaardigde; *n-mban mel,* als zoodanig optreden; *mel'dasar,* geesten.

Mele, *n-mel,* zich vermeerderen, zich vermenigvuldigen; *na-f-mwele,* doen vermeerderen.

Mele-oeboer, kleine boomsoort.

Méli, de paradijsvogelvisch (chaerops macrodon).

Melir, *na-melĭr,* verspreid liggen, overal bekend zijn van perkara's, overal bekend worden; *na-f-mwelir,* doen bekend worden.

Meljapi, dikke soort alang-alang.

Memeat, familielid, waarvoor men zich volgens de adat moet schamen, waaraan men niets mag weigeren, nml. iemands *oere*'s, degenen die met die *oere*'s getrouwd zijn, de kinderen van de *oere*'s; men noemt alleen hun goeden naam, *ngar-an ngamone* d.w.z. den kindsnaam.

Méméndak, geest waarvan men gelooft dat hij de menschen in de armen knijpt, zie **méndak.**

Memetam, een tripang of zeeslaksoort.

Memetoe, *memetoe-n,* knieschijf.

Memi, *memi-n,* moedersbroer, de man van vaders zuster, schoonvader.

Méram, boomsoort, timmerhout.

Mérat, *n-mérat,* fijndrukken van gekookte aardvruchten enz.

Méroe, *n-mér,* van schrik hard wegloopen; *ftoene nmér,* vallen of verschieten van sterren.

Mérwane, man, mannelijk; *bate mérwane,* mannen en vrouwen.

Mesan, éénig, van kinderen, beter *lolmesan.*

Metal, *n-metal,* na den regen beginnen te groeien, van planten; *kanak nmetal ni wéje,* het kind begint sterk te worden.

Metam, inkt, zwarte verf enz.; *memetam,* zwart, donker van kleur; *na-memetam,* zwart, donker van kleur zijn.

Metan, schat, rijkdommen.

Méti, ebbe; *n-mét,* het wordt ebbe; *méti nti dol,* het water loopt af; *méti nangrét,* de ebbe is op zijn laagst.

Méti, *n-méti,* van de borst afzijn

omdat moeder dood is.

Métin, mv. *métnir,* rif om het eiland.

Métngjade, *n-métngjade,* omhoogkijken, omhoogkijken naar.

Métrjat, *n-métrjat,* verschrikken, wordt ook gezegd van een kind dat stuipen heeft, en van iemand die flauw valt; *n-fétrjat,* doen schrikken, onverwachts doen, komen, gebeuren.

Metoer, *na-s-mjetoer,* hikken, snikken.

Metwale, middelste van kinderen, broers, zusters.

Mian, *n-mian, na-mian,* blijven, achterblijven, niet uitgaan, achterblijven als anderen gaan; *na-min,* blijven, verblijven te, zijn te, wonen te, bewonen.

Mije, pis; *na-mi,* pissen; *na-mije dare,* bloed urineeren.

Min, *na-min,* zie **mian.**

Minak, b.z., vet.

Minak, meel, meelachtig; *miminak,* fijn, meelachtig; *na-miminak,* meelachtig zijn.

Minak, geweer.

Minat, in *noer'minat,* kanariklapper; *noere naminat,* die klapper is een kanariklapper.

Mire, bez. vnw. 2de pers. meerv. zelfstandig gebruikt, anders *mir,* uw; ook *kimmire, kimmir.*

Miri, *r-mimir,* veel lawaai maken; *na-fa-mir,* met als voorwerp bijv. *pnoewe,* veel lawaai maken in de kampong.

Mirin, *n-mirin,* heel vlug zijn.

Mla, maar, doch.

Mlesnifan-tenan, volwassen varkensbeer.

Mline, zie **line.**

Mnaoer, wind; *na-mnaoer,* er staat wind, het waait.

Mngale, wond, zie **ngale.**

Mngore, palmsoort.

Mo, *n-mo,* kapot maken van breekbare voorwerpen; *na-mo,* stuk zijn, stuk gaan; *na-mo bolar,* een barst hebben.

Moan, *n-moan,* blijven als anderen gaan, achterblijven.

Modam, *na-f-mwodam,* doen verhongeren, vergel. **fodam.**

Mode, dom; *n-mod,* dom zijn; *na-f-mod,* dom maken, voor domoor uitmaken.

Mondar, *n-mondar,* doen draaien, bijv. *mnaoer nmondar donar ma rmang,* de wind doet de bladeren dwarrelen; *matnir rmondar,* duizelig zijn; *momondar,* dwarrelwind.

Mofoe, in *wéje mofoe,* verwarmd water; *mofoen,* met heet ijzer warm gemaakt drankje.

Mofoen, zie voorg. woord.

Mofoen, kleine boomsoort.

Mole, *mol-an,* schaduw; *n-fa-mole,* beschaduwen, in het licht staan.

Moli, het verbodene wegens pemali; *na-moli,* iets niet mogen eten of doen wegens pemali; *na-moli babi,* geen varken mogen eten; *momolin,* pemali, verboden, het verbodene, de geslachtsdeelen; *ramoli sır,* niet met elkaar mogen spreken, eten enz.; *n-famoli i,* niet uit het huis komen, van kraamvrouwen.

Molin, zie voorg. woord.

Mome, krabsoort.

Momoroe, flauw, zouteloos.

Mom'tongar, een krabsoort.

Mon, *n-mon,* eigenlijk *n-moan,* blijven als anderen gaan, achterblijven.

Mone, *mon-an*, het goede van iets; *ngamone*, goed, mooi; *na-ngamon*, goed zijn, mooi zijn, goed of mooi worden, genezen van zieken; *na-f-ngamone*, goed maken, beter maken, doen genezen van zieke.

Monoe, aalsoort.

Monoek, alle, allen; bij werkwoorden beteekent het: af, gedaan, klaar.

Morar, dauw.

More, nipah- of moeraspalm.

Morip, *n-morip*, leven; *na-f-morip*, doen leven, door inzouten voor bederf bewaren.

Moroe, boomsoort, timmerhout.

Mose, *n-mos*, er is een luchtje aan, van visch of vleesch.

Mosoe, *n-mosoe*, doen draaien, alleen van de spinklos; *koemal nafla nmosoe*, snelle vaart hebben; *kapas momosoe*, gesponnen in tegenstelling met ongesponnen katoen.

Motak, slechts maar.

Motak, aldus noemt men een kind, dat nog geen naam heeft; ook: zonder versiering, *toflal motak*, *mbi motak*.

Motoe, de papegaaivisch (pseudoxarus viridis).

Mooe, *n-mooe*, niets vangen op jacht of vischvangst.

Mooet, *n-mooet*, uitgestorven zijn, van huizen.

Mraoeng, partikel van verre toekomst.

Mreban, een hoop door elkaar gelegen boomen en struiken, zie **rebe**.

Mrete, bovenstel van een vlerkprauw; de marmerzuilschelpen van de tegenharta.

Mriri, afgevelde schors van sagopalmen, zie **riri**.

Moear, *na-moear*, knorren van varkens, rommelen van den buik.

Moedi, alleen als het strikt bijvoeglijk gebruikt wordt, achterste; anders altijd *moed*, het achterste deel; *sori moed*, de achtersteven; *famoedi*, zie aldaar.

Moedi, *moedi-n*, buiten, het buiten zijnde; *moednir* of *moedin térik*, de grens tusschen rif en diepzee.

Moedim, *na-moedim*, verbergen, zich verbergen; *na-moedim i*, zich verbergen; *anmoedim*, geheim, verborgen; *ngri anmoedim*, geheim.

Moendam, in *malmoendam* en *moemoendam*, troebel.

Moende, *moend-an*, restje van vloeibare waar.

Moeis, *n-moeis*, zingend een piepgeluid maken, kussen op Europeesche wijze; *sooe-n nlamoeis*, een ingevallen gelaat hebben.

Moekoer, in *tangnir rasmoekoer*, uitslag hebben tusschen vingers of teenen.

Moeli, *n-moel*, in *méti nmoel lo*, het is dood tij; *na-moel*, *n-lamoel*, verdwijnen, verzwinden, van geesten.

Moeli, *n-la-moel*, *n-fa-moel*, uitgekauwd zijn, van tabak.

Moemoendam, troebel; bijv. *wé'moemoendam*, troebel water.

Moemoek, overrijpe vrucht; *n-moemoek i*, overrijp zijn.

Moetan, wolk; *na-moetan*, bewolkt zijn.

Moete, *n-moet*, braken; *n-moete*

dare, bloed spuwen; *moemoet'dare,* bloedspuwing; *moemoete,* algemeene of epidemische braakziekte.

Moete, semen virile; *n-moet, ni moetar rma das,* of *rtoer,* pollutio hebben.

Moetoe, *na-moet,* rot zijn, van touw; waarschijnlijk: *na-m-oet.*

Mwane, *na-f-mwane,* met min of meer ontzag aanspreken.

Mwaran, in *mangmwaran,* iemand die een onnatuurlijken dood is gestorven; *n-of mangmwaran,* een onnatuurlijken dood sterven; *n-tare mangmwaran ber i,* verwenschen van mannen door vrouwen.

N.

Na, te, in, op, bij, voor, tot.

Naboek, *na-naboek,* dronken zijn; *na-f-naboek,* dronken maken.

Naboel, *na-f-naboel,* bevaren, varen met, rondloopen; *na-f-naboel sir,* met hen meevaren.

Nafoe, heestersoort, waarvan de bladeren zeer slecht zijn voor de oogen.

Nait, *n-nait,* om den hals hangen van een doek.

Nait, *na-nait,* spelen met *kaplilis.*

Nalik, *na-s-njalik,* aanmaken, vlug zijn, tot spoed aanzetten.

Naloe, etenswaar, die ter eere van een doode gegeten wordt, etenswaar van een doodenfeest; *nanaloe,* befeesten van een doode.

Namat, tripang of zeeslaksoort.

Name, diepe geul van de diepzee in het rif.

Name, de klapperbladeren, waarop een varken gelegd wordt als men het opensnijdt.

Nanak, *n-nanak,* proeven; *aoe na-nanak i,* het vuur smeult.

Nanam, b.z., smaak, lekkerheid, zoetigheid, lekker, zoet.

Nanar, *n-nanar,* goeden raad geven, leiding geven.

Nanas, een soort zeewier.

Nanas, *na-k-nanas,* glimmen van de olie.

Nanatoer, *na-nanatoer,* zachtjes loopend wegbrengen van iemand die ziek is.

Nanaoe, *na-nanaoe,* loopende loeren op varkens; ook: onderzoeken.

Nane, in *kabain nanane,* eetbare dingen, zie **ane** en **né.**

Nangan, groot stuk land.

Nange, *na-m-nang,* stelen; *mnange,* diefstal, gestolen; *kabain mnangar,* gestolen zaken; *na-f-nang,* van stelen betichten.

Nangin, legende, verhaal; *n-nangin,* verhalen doen, legenden vertellen.

Nari, *n-nari,* uitrusten; *nanari-ain,* plaats waar men rust.

Nar'nitoe, sterrenbeeld, Casseopea.

Natan, rubberboom, rubber.

Natar, dams- en vergaderplaats, dorpsplein.

Nat, *na-m-nat,* niet meer jeuken.

Naoe, *na-naoe,* op jacht gaan zonder honden.

Naoe, *n-naoe,* wegleggen, neerleggen, ophouden, eieren leggen; *na-f-naoe i,* uitrusten.

Nawar, in *nawar i,* vermoeid zijn,

het niet gemakkelijk hebben.

Nawe, *naw-an*, hals, keel.

Nawe, arenpalm; *toek nawe*, palmwijn van dien palm.

Né, daar, die, dat in aanwijzende beteekenis; verlengd voor de welluidendheid: *ané*.

Né, *na-né*, eten; verdere vormen: *koene, moene, nane, tane, mane, mine, rane*.

Némban, *n-némban*, wachten, wachten op.

Néi, *n-néi*, afdrogen o.a. met een doek; *nénéi*, droogdoek.

Néi, *n-néi, na-néi*, met een mes afschrappen van bamboelatjes; *n-salan na-nénéi*, nazien, achternazien; *n-malip ma na-nénéi*, schaterlachen.

Néme, *na-ng-néme*, de zesde zijn; *ném*, zes; *nénèm*, ieder zes, telkens zes.

Nenas, samen met, en, bovendien.

Nénéli, in *nénéli desar soesoekan*, de prauw ligt heel diep, het water staat tot aan den rand; vergel. **éli**.

Néni, *na-f-néni*, benoemen, naam geven aan.

Néngar, *n-néngar*, wachten op, opwachten, wachten.

Nenge, lange bamboekoker voor palmwijn, ladder van een enkelen bamboe met zijtakjes, hanespoor, knobbel, membrum virile.

Nere, golf; *na-ner*, golven; *sljaroe na-nere-nere*, openbreken van mais bij het branden.

Nese, *na-m-nes*, vlak, effen zijn; *na-f-nese*, glad, effen maken, ook vereffenen van zaken, geschillen; *manese*, effen.

Nésoen, rijstblok, stampblok.

Ni, bez. vnw. 3de pers. enk., zijn, haar; zelfst. gebr.: *nije*.

Ninde, bez. vnw. eerste pers. mv. met insluiting van den aangespr., zelfst. gebruikt; anders: *nind*, of *nin*.

Nife, *nif-an*, tand; *nifan loer*, snijtand; *nif-an asoe*, hoektand; *nif'sije*, slagtand van varken, die pas uitkomt.

Nife, groote slangsoort.

Nife, *nganife*, moedig; *na-nga-nif*. *n-nga-nif*, moedig zijn.

Nife, *na-nif*, korrelig zijn, van gestampte mais of rijst.

Nif'sije, groote slangsoort.

Nif'solan, groote slangsoort.

Nije, bez. vnw. van den derden pers. enk., zelfst. gebruikt, anders: *ni*.

Nile, sproet, zwart vlekje op de huid.

Niloe, in *maniloe*, zuur.

Nime, bez. vnw. van den 2den pers. enk., zelfst. gebruikt, anders: *nim*.

Nimete, soort ebbenhout.

Ninik, onkruidsoort.

Ninik, mug, muskiet.

Ninik, zie **maninik**.

Ninisi, tering.

Ninoe, *ninoe-n*, schaduw, spiegelbeeld.

Ninoek, *na-ninoek*, naar beneden kijken, neerzien op, bezoeken, vooral ook van zieken.

Ningoe, bez. vnw. van den eersten pers. enk., zelfst. gebruikt, anders; *ning;* ook *jak ningoe*, *jak ning*.

Nire, bez. vnw. 3de pers. meerv., zelfst. gebruikt, anders: *nir;* ook *sinire, sinir*.

Nisndoean-ni-asoe, hagedissoort.

Nise, *kamaknise*, vuil, rommel;

na-fa-k-nise, vuil maken.

Nisi, *n-nis,* een stukje afbijten van; *na-nis,* een stukje afbijten; *na-f-nis,* beenderen van vleesch ontdoen.

Nisik, *mbanisik,* dun; *na-m-nisik,* dun zijn; *méti namnisik,* de vloed is aan het afnemen.

Nisik, *n-nisik, na-nisik,* luizen; aan het strand of tegen steenen komen eten van visschen; *n-nisik tomwate oeloen,* iemands haren luizen; *na-ninisik i,* zich luizen van vogels.

Nitoe, geest, spook; *na-nit,* knikkebollen van de doodenzieners vóór het nederdalen der dooden; *manganitoe,* doodenziener; *nitoe-maoewe,* het geestendom.

Njalik, *na-s-njalik,* vlug aanmaken, haast hebben.

Njange, *na-s-njange,* vergiftigen, betooveren.

Njarak, *na-f-njarak,* in orde brengen.

Njene, in *manjene; n-ale manjene,* dwingen; *n-loean manjene,* zonder ophouden achtervolgen.

Njoemboer, *na-f-njoemboer,* probeeren van booten.

No, partikel van uitnoodigende wijs.

No, ginds, gindsch; wegens welluidendheid vaak verlengd tot **ano.**

Noak, toen, ten tijde van; *noak ané,* toentertijd; *noak jé,* nu; *noak dodo lo,* al lang geleden, zie **oak.**

Noke, tegenhanger van een paar, gelijke.

Nole, stuk hout, waarop men een varken legt om het de haren af te branden; zie hieronder.

Nole, *na-nole i,* met een steun onder den rug liggen, op een steen, stuk hout of iets derg. vallen, alleen van menschen; bijv. *na-nole i na katoetoen toekar,* hij viel op een stuk hout.

Notil, *na-s-njotil,* met den voet stooten tegen, struikelen, struikelen over.

Noean, *na-p-noean,* staan op van den wind, raken van den wind.

Noefat, zeer groote vischsoort.

Noefoel, *na-f-noefoel,* van alles ontdoen, iemand alles afnemen, van sieraden ontdoen.

Noeke, leger van varkens.

Noemar, samen met, en, bovendien.

Noemoer, samen met, en, bovendien.

Noenoemar, een kralensoort.

Noere, kokospalm, kokosnoot; *noer'boenoet,* noot met bolster; *noere ni ili,* droge bolster; *noere batin,* noot zonder bolster; *noere boean,* kokosnoot; *noere toetap,* de dop; *noere matnir,* kiemgat; *noere isin,* kokosvleesch; *noere krawan,* kokossap; *noere taboen,* het bovenste van de noot; *noer minat* de kanari klapper; *noere troemboen,* de kiembol.

Noese, streek, bevolking van een streek, men; *noese jadin,* de menigte, velen.

Noese, *noes-an,* snot; *na-noese,* snotterig zijn; *ian noesan,* amber.

Noesi, *noesi-n,* overgrootouder, achterkleinkind; *emboe-n noesi-n,* voorouders.

Noete, *na-k-noet,* in een blad gewikkeld in het vuur bakken.

Noetoe, in *manoetoe,* donkerblauw katoen, donkerblauw.

Noetoe, *na-f-noet,* verkouden zijn, snotterig zijn, verstopt zijn, niet willen vlammen van vuur.

Noetoel, in *manoetoel,* ondiep.

Ng.

Ngabo, ijverig; *n-nga-bo,* ijverig zijn; zie **bowe.**

Ngaboes, *n-ngaboes,* een stuk afbijten van.

Ngaboes, in *foendi ngaboes,* de pisang-tros is al zwaar en hangt recht naar beneden.

Ngambair, in *bab'ngambair,* een groote mond, veel praats.

Ngambital, *n-ngambital,* vastmaken van den gesponnen draad aan het spinklosje.

Ngadak, *na-ngadak,* tegenhouden, verhinderen, beletten.

Ngande, groote vischsoort.

Ngafoe, boomsoort, timmerhout.

Nga, *n-ngai,* strooien, zaaien, uitstrooien; *n-ngai n-fetnjanam,* aanplantingen maken.

Ngai, *na-m-ngai,* stomp zijn van een punt; *na-f-ngai,* stomp maken van een punt.

Ngait *n-ngait,* vastzitten van een weerhaak in het lichaam; *ngangait,* weerhaak; *na-ngait toenis,* een pijl van een weerhaak voorzien.

Ngale, *na-m-ngal,* verwond zijn, worden, een wond hebben; *mngale,* wond; *na-f-ngal,* verwonden.

Ngale, *na-ngale,* wordt aldus gebruikt: *jakoengale amang,* ik laat het wegens mijn vader; *ngrije nangale jak,* de zaak belet mij, zit me in den weg; *ngangale,* beletsel; *ngangale jak,* ik ben belet; *na-ngale,* weifelen; *ngangale i,* van een vrouw, zwanger zijn; *ngangal'isin,* onmogelijkheid, in het nauw zitten.

Ngali, *n-ngal, n-si-ngal,* borrelen van kokend water, aan de kook zijn.

Ngamak, palmbladstengel met hoofdnerf.

Ngamoi, *n-ngamoi,* al mooi zijn, er hoeft niets meer aan gedaan te worden, van nature goed of mooi zijn.

Ngamoer, soort mos.

Ngane, *ngan-an,* het vr. schaamdeel.

Ngani, *na-ngani,* eten uit; *annganí,* dat waaruit men eet, wat men als bord gebruikt.

Nganife, dapper, moedig, hard van ijzer; *na-nga-nif, na-ng-nif,* dapper, moedig, hard zijn.

Nganit, *n-nganit,* van bast ontdoen van pisangstam; *sljar'ngangauit,* van blad ontdane maiskolf.

Ngangame, kleine vischsoort.

Ngangasar, *n-ngangasar,* rillen van koude.

Ngangi, *n-ngang,* opendoen van bijv. ringen, schakels, schelpen; *n-ngang bab-an,* den mond opendoen; *na-m-ngang,* opengaan, openstaan van mond, lichaamsopeningen, schelpen, hemel of aarde.

Ngangis, *n-ngangis, na-ngangis,* een stukje afbijten van, afbijten

van klappervleesch in den dop; *ngangangis, lian,* afgebeten stuk.

Ngangtoere, *ngangtoer-an,* in *fem ngangtoeran,* de onvoldragen eieren van een schildpad.

Ngarak, jaar.

Ngarak-bain, epidemie.

Ngarakwaloe, slangsoort.

Ngarakwaloe-dole, zeeslangsoort.

Ngaran, *na-ngaran,* dor zijn, van bladeren.

Ngarat, in *méngarat,* straf, van bogen; woest, van de zee; hevig, van den wind; *na-méngarat,* straf zijn, enz.; *n-féngarat,* op heftige wijze doen, bijv. *nbabal nféngarat desar.*

Ngare, *n-ngar,* voor den eersten keer bewerken bijv. van een rif, een sagobosch enz.; *sandi oeloen na-m-ngar,* stuk zijn, van een heft.

Ngare, naam, naamgenoot; ook *ngar-an; na-f-ngare,* een naam geven aan, benoemen; *ngar'jatak,* de eigenlijke naam van iemand, bijv. *Karorot; ngar-ngamone,* tweede naam, nml. de kindsnaam, bijv. *Alaraman; ngar-an sorani,* doopnaam; *ngare lan,* nauwelijks, bijv. *ngare lan nfalak,* nauwelijks had hij het gezegd of.

Ngare, in *ta tangare i,* bijv. *foendi ta tangare i,* pisang voor hem bestemmen.

Ngarjétin, ondiep, ook *ngorjétin.*

Ngarljondi, *n-ngarljondi,* recht toeloopen, toezeilen op; *n-ngarljond,* liggen tegenover.

Ngasar, *n-ngasar,* dringen, haast maken, haastig zijn; *n-ngangasar,* beven, rillen; *ni ngangasar,* hij rilt; *n-ngasar mangafanas,* een zieke behandelen.

Ngatan, sirih.

Ngatoen, uitslag op het hoofd; *na-ngatoen,* die hebben.

Ngatoen, boomsoort, timmerhout.

Ngaoe, *na-m-ngaoe,* niet heel nieuw meer zijn, van goed.

Ngaoer-binit, boomsoort, timmerhout.

Ngaoes, bamboesoort met heele dunne wanden.

Ngawar, bast van strandwortelboomen; *n-ngawar, na-ngawar,* daarmee kruiden van palmwijn.

Ngéfrwai, *ngéfrwain,* kuit van visch; *ian ngéfrwain lese sir,* zij zijn kinderen van dezelfde moeder.

Ngelam, kajoe-poetih-boom.

Ngelfoeloe, behaard, bevederd.

Ngébin, *n-fa-t-ngébin,* scherp maken.

Ngéli, alleen in *na-ngéli anmbai,* slokkerig, vraatzuchtig zijn.

Ngéljafoer, schelpdiersoort.

Ngéljawe, vischsoort.

Ngéljawe, schild; *na-ngéljawe,* er uitzien als een schild, den vorm hebben van een schild.

Ngeljombak, vol aarde zitten, zie **ombak.**

Ngéloes, groote vischsoort.

Ngene, framboesia-uitslag aan de aars; *na-ngen,* dien uitslag hebben; *noere nangen,* niet vol vleesch zitten, van kokosnoot.

Ngengan, *na-ngengan,* niets te doen hebben, lanterfanten.

Ngengar, b.z., kieuw.

Ngengar, onderdeel van een vlerkprauw.

Ngenge, *n-ngeng,* geluid voortbrengen, van een slang.

Ngenge, *n-ta-l-ngeng,* vet zijn, van saus.

Ngengelas, vernauwing bijv. de hals van een flesch of fleschkalebas.

Ngengene, zeer groote vischsoort.

Ngéngénoem, drinken, drinkbaar; *wé'ngéngénoem,* drinkwater.

Ngéngéri, warande, galerij, afdak.

Ngengetar, *mét'ngengetar,* ebbes waar iedereen gaat visschen. vgl. **ngete.**

Ngengi, vogelnest.

Ngengkwemboen, kleine schelpsoort.

Ngeng'rjai, schelpdiersoort.

Ngeng'sawak, schelpdiersoort.

Ngengoe, schelpdiersoort.

Ngengoe-bati, schelpdiersoort.

Ngéram, in *snjawe ngéram,* uitgekauwde betelpruim.

Ngere, *n-nger,* in een bamboebuis in het vuur poffen; *ngengere,* aldus gepofte sago.

Ngéroe, kniestuk als dakpoot of in prauwen.

Ngéroe, gek, krankzinnig; *n-ngér,* gek zijn.

Ngéroe, *na-f-ngéngéroe,* langzaam zijn, treuzelen.

Ngéroes, boomsoort.

Ngese, dorst; ook *nges-an; nal ngesan,* den dorst doen ophouden, van een dronk; *na-m-nges,* dorst hebben.

Ngetal, *mangetal,* jeukerig, jeuk veroorzakend; *na-mangetal,* jeuken, jeuk hebben; *na-f-ngetal,* doen jeuken.

Ngete, *n-ngete,* ordenen; *n-ngete poepoet'mate,* spannen van de te ikatten garens; *n-ngete,* tegelijk, allen samen iets doen; *tafla tngete,* laten we allen samen, tegelijkertijd, vluchten; *ngenget-ain,* toestel om garens op te spannen voor het ikatten; *r-si-ngengete,* wedstrijden.

Ngéti, *na-ngét,* geen kinderen meer krijgen; geen wijn meer geven, van palmen.

Ngifit, *na-ngingifit,* of *na-ngingi fit mat,* de oogen half sluiten.

Ngilat, in *ngingilat,* mager; *na-ngilat,* mager zijn; *na-ngingilat,* heel mager zijn.

Ngili, in *delak n-ngil,* een fijnen klank hebben; *ngingili,* klein rond belletje.

Ngingiroe, heestersoort, als geneesmiddel bij wonden gebruikt.

Ngingis, *ngings-an,* tandvleesch, ook roede, membrum virile; *n-tar-ngingis,* grijnzen, zoodat het tandvleesch zichtbaar wordt; *n-ngingis nifnir,* of *na-ngingis nif,* de tanden laten zien.

Ngirak, *n-ngirak,* grommen van honden, grommen tegen; *asoe nngirak i,* de hond gromt tegen hem.

Ngiras, boomsoort.

Ngitil, *n-ngitil,* op een sukkeldrafje loopen.

Ngitoer, b.z., onderste deel van den rug; *babi ngitoer,* een groot varken, dat geslacht wordt bij doodenfeesten.

Ngioe, groote vischsoort.

Ngjaoe, *na-ngjaoe,* miauwen.

Ngjélam, in *ngangjélam,* begroeid.

Nglisam, boomsoort, timmerhout.

Nglole, *nglol-an,* scheen.

Ngloeape, zeer groote vischsoort.

Ngloewe, *ngloe-an,* in *aoe ngloean,* en *katoetoen ngloean,* houtskool; asch, houtasch; *na-ng-loe i,* niet goed branden.

Ngo, *n-ngo,* nauw zijn, zie **ngowe.**

Ngoak, *na-ngoak,* vervloeken, verwenschen, een eed doen; *na-ngoak ni toenis,* aan het Opperwezen een teeken vragen, door te maken, dat men raak schiet als men de waarheid spreekt.

Ngombit, de vezelstof van de pinangpalm.

Ngoi, *n-ngoi,* branden van mais of koffie; *sljar'ngongoi,* gebrande mais; *na-ngoi,* braden in olie.

Ngoir, in *roep mangoir,* hooge vloed.

Ngolap, voet van heuvel of berg, vallei.

Ngolbije, duifsoort.

Ngole, *n-ngole,* schudden van een kokosnoot om te hooren of er melk in zit; *noer'mangole,* bijna rijpe kokosnoot; *na-mangole,* bijna rijp zijn.

Ngoléje, mand van lontarblad gevlochten.

Ngoli, *n-ngoli,* takken afkappen van gevelde boomen, ledematen afkappen van menschen of dieren; wordt aldus gebruikt: *nngoli limnir, nngoli sangnir; na-m-ngol,* vermoeid zijn, vermoeiend werk doen; *mangolin,* moeite, zwaar werk; *néloek ni mangolin,* zijn moeite beloonen; *na-f-ngol,* de takken van een gevelden boom kappen.

Ngonim, *na-m-ngonim,* langzaam zijn, onhandig werken, laat komen.

Ngongal, *n-ngongal,* tusschen de beide handen drukken.

Ngonge, *n-ngonge,* doen deuken, deuken; *na-ngong,* gedeukt zijn, worden.

Ngongil, *n-fa-ngongil,* inkepen.

Ngongof-ain, doorgang.

Ngongofat, vernauwing van bijv. flesch of fleschkalebas.

Ngongole, in *lese ngongol'watan,* één enkele.

Ngongone, offeraltaartje in de Tam. huizen voor de dooden, ook *taboe* genoemd.

Ngongosit, van *osit,* streep, lijn, gekorven lijn.

Ngongratmele, vogelsoort.

Ngongratoe, parkietsoort.

Ngongrisan, *n-ngongrisan,* ingevallen zijn, van klapperbolster, als de noot lang gelegen heeft.

Ngope, *n-ngope,* doen omkantelen, op de voorzij leggen, het onderste boven leggen, een gezang der tegenpartij beantwoorden; *na-t-ngop,* op de voorzij liggen, het onderste boven liggen, omkantelen; *n-ngop,* idem.

Ngoras, halssnoer; soorten naargelang de koralensoort: *ngoras oekoer boean, ngoras mabosi, ngoras méjar.*

Ngorat, *tangorat,* nauw, van ingang, weg, enz.

Ngorbae, boomsoort, timmerhout.

Ngore, *n-ngore,* broeien, broeien op; *sif'ngongore,* broeiende kip.

Ngori, *n-ngor,* in stukken snijden van visch; *in ngongori,* in stukken gesneden visch.

Ngorjambi, in *n-ngorjambi,* handig zijn, behendig zijn.

Ngorjétin, ondiep, ook *ngarjétin.*

Ngotal, *n-ngotal,* toppen; *ngongotal,* getopt; *nngotal tomwate oeloen,* iemands haren knippen.

Ngotan, *na-ngotan,* eten zoeken in verlaten tuinen.

Ngotoe, laag, niet hoog; *n-ngot,* laag zijn; *langit ngotoe,* de oer-

tijd, of ook wel: de latere tijd, sedert de regeering haar invloed doet gelden.

Ngowe, kleine vischsoort.

Ngowe, *n-ngowe,* vernauwen; *tangowe,* nauw, eng; *n-ngo,* nauw zijn.

Ngpwajar, droge stengels van den sagopalm, gaba-gaba.

Ngrae, zeer groote vischsoort.

Ngrangoe, mandje met deksel die er overheen gaat, van koliblad gevlochten.

Ngraoe, *ngraoe-n,* zijnerf van palmbladeren, aar zonder korrels, stengel van een tros vruchten van palmen.

Ngréti, *na-ngrét,* aan den grond raken van prauwen, droog liggen van put, ledig zijn van vaatwerk; *mèti nangrét lo,* de ebbe is op zijn laagst; zie ook **réti.**

Ngrétoe, in *mangrétoe,* droog; *n-mangrét,* droog zijn; *n-fa-ngrét,* droog doen worden.

Ngrije, zaak, perkara; *ngri'silai,* voorname zaak; *ngri'anak,* minder voorname zaak; *n-falak ngrije, nfalak angrije,* een zaak bespreken; *r-ose ngrije,* oorlogvoeren; wordt vaak verlengd tot *angrije,* wegens de welluidendheid, zooals men uit een der voorbeelden ziet.

Ngrise, Engelsch, Engelschman; *Ngris,* Engeland.

Ngrjap, *mangrjap,* kietelgevoel; *na-mangrjap,* dat gevoel hebben.

Ngroti, in *noer ngroti,* heel jonge kokosnoot, waarvan men de dop nog eten kan.

Ngrwaoe, *ngrwaoe-n,* overblijfsel bij het kneden van de sago.

Ngoebal, vod, vodden, kaf van rijst, uitgeperste klapper, uitgekauwde pruim, enz.; *na-ngoebal,* versleten zijn, van kleeren en derg.; *na-f-ngoebal,* afdragen, verslijten, doen verslijten.

Ngoeboen, knoop in een touw; *n-ngoeboen,* twee klappers of maiskolven aan elkaar binden; *na-ngoeboen i,* er is een knoop in het touw gekomen; *ngoengoeboen,* knoop; *ngoengoeboen kei,* schuifknoop; *n-ngoeboen,* een knoop leggen.

Ngoede, in *mangoede,* jong, van kinderen, vruchten, hout, bamboe; *na-m-ngoed,* jong zijn; *na-f-ngoed,* onrijp opeten.

Ngoefoel, *n-ngoefoel,* met één draai afplukken van vruchten.

Ngoefoel, *n-ngoefoel,* ontdoen van kleeren, sieraden; *na-m-ngoefoel,* loslaten van de schacht van harpoen; *na-f-ngoefoel,* ontdoen van kleeren, sieraden.

Ngoefoet, *n-ngoefoet,* de haren boven op het hoofd vastmaken, ineenfrommelen.

Ngoein, *na-ngoein,* gekke manieren hebben.

Ngoele, klapperolie.

Ngoeloe, in *oran nngoeloe,* de schacht van de harpoen laat los.

Ngoengoem, *n-ngoengoem,* de vuist ballen; de hand sluiten, in de gesloten hand houden.

Ngoengoer, *na-l-ngoengoer,* den mond spoelen, den mond spoelen met; *nalngoengoer wéje,* den mond spoelen met water.

Ngoepe, steen of iets derg. onder in een stampblok; *n-ngoepe,* van een harden bodem voorzien van een stampblok; *na-t-ngoep,*

overvol zijn met vaste stoffen, volgepropt zijn, ook van menschen met eten; hikken.

Ngoerak, holte in een boom; *na-ngoerak,* hol zijn, van boomen.

Ngoere, *ngoer-an,* het deel van den stam der palmen, dat vlak aan de kroon grenst.

Ngoesi, aarden kruik, tampajan.

O.

O, ja.

Oak, *n-oak,* passen bij; *ra-oak sir,* aan elkaar grenzen, elkaar ontmoeten; zie ook **noak.**

Oal, *n-oal,* mummelen van tandeloozen.

Oan, zie **owe.**

Obal, in *to n-obal nal,* te klein zijn van een kapmes voor een werk.

Ombak, grond, aarde.

Ombak, *na-ombak,* te oud zijn, van broodvruchten.

Ombak-ndoean, aardworm.

Ombang, *n-ombang, na-ombang,* op flinke hoogte afkappen van boomen.

Ombar, *n-ombar,* opstoken; *n-ombar bate ber,* met een vrouw spreken ten gunste van.

Odir, b.z., licht; *ngaodir,* licht, helderheid, lichtend; *na-odir,* bijlichten; *n-odir,* lichten, belichten, licht geven, bijlichten.

Ondak, *n-ondak, na-ondak,* ongekookt, rauw eten.

Ondi, *n-ondi, na-ondi,* nemen, krijgen, ontvangen; *n-ond,* brengen, medenemen; *n-ond n-ti,* brengen naar; *n-ond n-ma,* meebrengen; *n-ondi bain,* een waardigheid bekleeden; *mangond'bjanir,* de waardigheidsbekleeders; *na-ondi aoe,* het vuur bewaken, dat het niet uitgaat; *katoetoen silai na-ondi aoe,* het dikke hout blijft aan.

Ondjange, inktvisch; *ondjange ni sori,* geraamte ervan zooals het aandrijft.

Ondjooet, Adaoet, een kampong op Selaroe.

Ofe, *n-of,* langs liggen, langs gaan, in een richting vanaf; *ngongofain,* doorgang.

Oke, tegenhanger van een paar, gelijke.

Ol, *n-ol,* in heen en wedergaande beweging zijn; *n-mban n-ol,* hij gaat heen en weer; *na-ndiak n-ol,* heen en weder zoeken; *ti-ol-ma i,* hij loopt heen en weer.

Olak, rijstveld.

Olang, gloeiend ijzer waarmee men gaatjes boort; *n-olang,* zoo boren.

Oli, *n-oli, na-oli,* gaan over, langs, volgen; *na-oli dalamtene,* over den weg gaan.

Oli, gast; *n-oli,* te gast zijn, te gast zijn bij.

Oljai, *na-oljai,* heen en weer zoeken, weerhaanachtig spreken of handelen.

Om, gedaan, af.

Omat, *n-omat, na-omat,* nemen, in de hand nemen, hebben, vasthouden, grijpen, vastgrijpen, aanhouden.

Onjare, koolboom.

Ongal, *na-m-ongal,* aangestoken zijn van broodvrucht.

Ongir, *n-ongir,* kauwen van heel harde dingen; *ra-ongir,* elkaar bijten van vliegende honden.

Ope, groep strandwortelboomen met zeezand achter het eigenlijke strand.

Or, *n-or,* te zamen met, samengaan met.

Oran, harpoen; *oran tali,* harpoen met koord.

Oran, *n-oran oedan,* door den regen loopen, in den regen staan.

Oras, *na-oras i,* kraken.

Ormbije, sagopalm.

Ordeng, *n-ordeng,* recht tegenover liggen, staan, zijn; *kabal nordeng kitnin pnoewe,* het schip ligt tegenover onze kampong.

Ore, *na-ore,* voor een gemeenschappelijk werk samenroepen.

Orin, *n-orin,* passen in, op, aan, langs iets wrijven, gaande of zich bewegende aanraken, zagend snijden; *n-orin aoe,* vuur strijken; *i natanoek norin jak dalang,* hij spreekt volgens mijn hart; *sisimbit norin ni salar,* de pokken zijn een straf voor zijn zonden.

Ororoe, of *tais ororoe,* sarong van buitenlandsch weefsel.

Oroe, blaasbalg; *oroe ra roroe fnoetan,* met behulp van een blaasbalg het ijzer gloeiend maken.

Oroe, zeer groote vischsoort.

Oroe, *n-oroe,* met gesmolten lood op de proef stellen; *ra-oroe,* die proef nemen.

Orpije, sagopalm, ook *ormbije* en *wormbije.*

Ose, *n-ose,* doen, maken, maken dat.

Osik, *n-osik,* opzij gaan.

Osisik, *n-osisik,* opzij gaan.

Osit, *n-osit, na-osit,* verscheuren, doortrekken van touw; *na-m-osit,* scheuren, gescheurd zijn, doorgaan of doorzijn van touw.

Osoe, *n-osoe, na-osoe,* kauwen van suikerriet en derg.

Otak, b.z., merg der beenderen, hersens.

Otar, *n-otar,* zeggen: *kete mfwalak far jé.*

Ote, afdeeling, vertrek, kamer.

Ooep, *n-ooep, na-ooep,* blazen, fluiten; *n-far-jooep,* idem.

Owe, hok voor varkens, honden, enz.; *n-owe,* in een hok zetten.

Owe, *o-an,* in *narwa oan, jakoerwa oang,* hij slaapt, ik slaap, ter onderscheiding van *narwa,* dat ook alleen liggen kan beteekenen.

P.

Pafe, *n-paf, na-paf,* op het hoofd dragen, aan een band om het voorhoofd op den rug dragen; *papafe,* de band om het voorhoofd.

Pai, *n-pai,* vreten; *anpai,* het vreten, ook uitroeping van verachting: het zou wat! *na-ndiak m anpai,* hij denkt alleen aan zijn eten; *na-ngéli anpai,* vraatzuchtig zijn; *far npai,* slordig; zie ook **mbai.**

Pafoet, *n-pafoet,* uittrekken van boomen, planten, veeren, haren enz.

Pakar, *n-pakar,* vaststaan, niet

schudden, ook van menschen; zie **mbakar.**

Paki, schilfertje; *n-paki,* aftrekken van klevende dingen, ook van de huid; *na-paki,* loslaten van idem.

Pakwai, *r-pakwai, ra-pakwai,* stampen van rijst, mais, vooral bij feestelijke gelegenheden.

Palam, *n-palam,* bedekken, afdekken, ook bezitten, van geesten; *mangmwatar rpalam i,* hij is door schimmen bezeten; zie **mbalam.**

Palas, *n-palas,* lus leggen in een touw, de lus maken waaraan de weefboom vastzit; *lapjalas,* die lus; dus: *npalas lapjalas.*

Pali, *n-pal, na-pal,* uittrekken van boomen, planten, veeren, haren, enz.; *oer'papali,* uitgetrokken onkruid.

Pan, zie **mbane.**

Pangal, *n-pangal,* een slechte spijsvertering hebben.

Pangoen, *n-pangoen,* wekken.

Papake, gespleten bamboe als klepper tegen vogels.

Papake, *na-papake,* gebarsten klinken.

Papakoen, een zeediertje.

Papan, *n-papan,* opeenstapelen van platte voorwerpen, bijv. borden.

Papaoe, vogelsoort.

Paroe, *n-paroe,* onz., schudden; *na-paroe i,* idem.

Pasal, *na-pasal,* op elkaar plakken, boven elkaar leggen, liggen; *katoetoen papasal,* een stuk hout dat boven op een ander ligt.

Pase, *n-pas,* erg mooi zijn.

Pasmate, rijksdaalder.

Pasoet, *n-pasoet,* uittrekken; *oer'-papasoet,* uitgetrokken onkruid.

Patan, *n-patan, na-patan,* opeenstapelen van platte voorwerpen, bijv. borden; *papatan,* stapel.

Pati, in *ral anwajat ra rpat bjate,* na het tandenvijlen door de vrouw een stukje van een rijstkoek of iets derg. laten bijten.

Patoek, *n-patoek, na-patoek,* klappertanden en beven van de kou.

Patoen, *n-patoen,* bedeelen; bijv. *nal tnjame na npatoen tomwat babatin,* iedereen een part van het eten geven.

Patoen, *na-patoen, n-tar-patoen,* losgaan, loslaten van pin en gat, uitgetrokken, uitgerukt zijn.

Paoe, *n-paoe,* prikken in, tatoueeren; *papaoe,* tatouage.

Péang, zie **mbéang.**

Pefak, *n-pefak,* bijten op iets hards.

Pefe, *n-pef,* kauwen van harde dingen als sagokoek, enz.

Pefe, *na-k-pwef,* heel droog liggen, van strand, vaatwerk, put enz.

Peje, in *ir'tarpeje,* platneus; *iri-n ntarpe,* een platten neus hebben.

Peke, *n-pek,* aan het oor dragen; *pepeke,* oorhanger van hout, koper, ivoor, enz.; *pepek-ain,* oorlel.

Pelak, *n-pelak,* tegen iets aan slaan, tegen den grond werpen; *n-pelak i, na-pelak i,* tegen iets aan vallen; *n-pelak sooen,* met het gezicht tegen den grond of tegen iets anders aan vallen.

Pepar, *na-pepar i,* zich schudden, wapperen van een vlag, slaan van een zeil.

Pepat, geplette bamboe; *n-pepat,*

pletten van bamboe; *na-pepat,* bamboe pletten; *na-s-pjepat,* heen en weer zwaaien of doen zwaaien; *pepepat,* geplette bamboe.

Pere, *na-k-pwere,* op een bamboerooster drogen, boven het vuur drogen; *kpere,* bamboerooster; *ian kpere,* gedroogde visch; zie **mbere.**

Pese, *n-pes,* gebarsten zijn van hout, bamboe, van kleine barstjes.

Pete, *n-pet,* kappen, bekappen, hakken op, hakken met een mes, kapmes; *n-pete tais,* een sarong weven; *pete,* zwaard van het weefgetouw.

Petik, *n-petik, na-petik,* met den vinger wegknippen, proppen schieten met een buigzaam latje; bijten van de *lapetik.*

Péoe, zie **mbéoe.**

Pindi, *n-pind,* intrekken van de vischlijn, strikken van vogels, enz.; omstrikken enz.; bijv. *warsar rpind katoetoen ma to namrak nal,* de lianen omstrikken den boom, zoodat hij niet vallen kan; *pipindi,* strik die men dicht kan trekken; *na-pindi,* visschen met de lijn.

Pindik, *n-pindik,* uittrekken van boomwortels.

Pifit, *n-pifit,* uit de verschillende porties eten een nieuwe portie vormen, als men ziet, dat er meer eters zijn dan men eerst gedacht had; *na-pifit,* tusschen duim en wijsvinger nemen van kleine dingen; *wabar pipifit,* gezegd van een broodvrucht, zoo rijp, dat men er stukjes uit kan knijpen.

Pise, *n-pis,* tegen iets aanslaan; *n-pis i,* tegen den grond vallen.

Pitin, *n-pitin,* met de scheen schoppen; *rapitin sir,* scheenschoppen (spel).

Pioe, *n-pioe,* draaien van touw; *na-pioe,* voorkeur geven aan, voor zaken; *pipioe,* gereedschap waarmee men touw draait.

Plandi, groote boomsoort.

Plai, *na-plai,* zie **lai.**

Pléwak, zie **léwak.**

Plire, *na-plir,* zie **lire.**

Pljore, kleine boomsoort.

Ploeri, tiental van visschen.

Ploewe, *na-ploe i,* zie **loewe.**

Pnjai, *ra-pnjai,* samen uit één bord eten.

Pnjati, kleine boomsoort.

Pnjotoe, oud familiestuk, goud, enz.

Pnoean, *na-pnoean,* zie **noean.**

Pnoeat, bagage, vracht, lading.

Pnoewe, kampong; *ra-pnoe sir,* een kampong vormen; *pnoewe dalam,* de kampongbewoners; *pnoe-an,* scheede; *sandi pnoean,* messcheede.

Pnoewe ndoean, kampongbewoner; ook een van de drie groote waardigheden in de Tan. maatschappij, de stamhouder van den kampongstichter.

Poil, *n-poil,* uit de hand eten; *na-poil,* idem zonder uitgedrukt voorwerp.

Pois, *na-pois,* pas uitbotten van zaden.

Polan, *n-polan, na-polan,* aan een draagstok dragen, op de schouders dragen van lange voorwerpen als palen, enz., van één persoon, en ook van meer tezamen.

Poroe, *n-por,* schreeuwen, ruzie

maken; *poporoe,* geschreeuw.

Pote, *n-pote,* opheffen tot borsthoogte, opbeuren, in de handen nemen, oppassen van kinderen; *na-pot,* op kinderen passen; *n-pote kede,* sagokoek bakken; *n-pote ī,* opstaan, wakker worden.

Posal, *n-posal,* zie **bosal.**

Prasik, *na-prasik,* zie **rasik.**

Pratan, *na-pratan,* zie **ratan.**

Préan, *na-préan,* zie **réan.**

Prékoe, zeewiersoort, gebruikt om katoen lenig en sterk te maken; *na-prékoe,* zwak van lichaam zijn.

Prindik, *na-prindik,* zie **rindik.**

Prike, *na-prik,* zie **rike.**

Prise, *na-pris,* zie **rise.**

Priwan, roeistrop.

Priwan, *na-priwan,* zie **riwan.**

Proeat, *na-proeat,* zie **roeat.**

Proeti, *na-proeti,* zie **roeti.**

Poeak, *n-poeak,* bedr., vel van iets afdoen, doen afschilferen; *na-poeak,* onz., ontvellen, afschilferen; *n-poek, na-poek,* pellen of doppen van peulvruchten.

Poele, *n-poele,* inwikkelen; *n-poele 'ngrije,* in beeldspraak spreken; *ngri'poepoele,* beeldspraak, parabel; *n-poele mangmwate,* een doode de laatste eer bewijzen; *poepoele,* pakje.

Poenan, *n-ka-poenan, n-lak-poenan,* verschimmelen, verschimmeld zijn.

Poepoele, *poepoel-an,* buikvlies; zie **poele.**

Poeri, *na-t-poeri* enz., zie **mboeri.**

Poerik, walvisch; *n-poerik,* spuiten van den walvisch, geluid maken met de lippen; *na-poerik,* spatten.

Poese, *n-poes, na-poes,* met de hand doorbreken van brood, dun plankje, gekookte aardvruchten, enz.; *n-tar-poes,* verkruimeld zijn.

Poesi, *n-poesi,* werpen met *kaplili's; na-poesi,* met *kaplili's* spelen.

Poeti, *na-poeti,* tusschen duim en wijsvinger nemen.

Poetoe, *n-poetoe,* tusschen duim en wijsvinger nemen, omwoelen van garens, in bundels of bussels binden, omwinden; *poet'-keke,* baardtangetje; *poepoet'-mate,* ikatfiguur.

Poetoek, *n-poetoek, na-poetoek,* springen, naar beneden springen, overspringen, door de branding varen, overloopen van vloeistoffen.

Poewe, *na-poewe,* peuteren in, uitpeuteren.

R.

Raban, *n-raban, na-raban,* oplappen, een lap zetten op; *raraban,* opgezette lap.

Rabit, jas, baadje; *rabit samboek,* kleeren.

Raboet, *n-raboet, na-raboet,* trekken, fig. overhalen; *na-k-raboet,* idem; *raraboet,* touw om mee te trekken.

Rafoet, in *n-poetoe n-rafoet,* ruwweg binden; *rarafoet,* het bindsel.

Rai, vuil, vlek; *na-rai,* vuil zijn, bevlekt zijn; *na-f-rai,* vuil maken.

Rai, *na-s-rwai,* met den rug leunen tegen.

Rai, na-f-rwai, vechten om.

Rake, *n-rak,* splijten met een wig; *rarake,* wig.

Rake, *n-rak,* doen omvallen van hooge voorwerpen; *na-m-rak,* omvallen; *na-f-rake,* doen omvallen.

Raman, *na-f-raman,* van vlerken voorzien van prauwen; *framan,* de vlerk.

Ramas, *na-k-ramas,* krabben met de nagels.

Rane, *n-ran,* wikken; *n-ran najoli,* twee voorwerpen tegen elkaar wikken.

Rane, *mbérane,* min, licht, vlug van bewegingen; *na-mbéran, na-ng-mbéran,* rap zijn, gemakkelijk gehoorzamen; *na-f-mbéran,* beleedigen; *na-m-ran,* niets in de handen hebben, niets dragen.

Rangan, *na-f-rangan iri-n,* den neus in de lucht steken om iets te ruiken.

Rangas, b.z., zijtakje; *na-rangas,* zulke zijtakjes hebben.

Rangas, in *tangnir rakrangas,* krom staan van de vingers.

Rangit, *n-rangit,* binden met verschillende touwen; *na-rangit,* idem, zonder uitgedrukt voorwerp; *na-k-rangit,* in de war zijn, van touwen, haren; *na-f-rangit,* doen verward zijn, in de war brengen; *rarangit,* de touwen.

Rape, *na-k-rap,* niets vast kunnen houden.

Raraban, een plank onder in de vlerkprauw.

Rasan, tienduizend.

Rase, *n-ras,* droogwrijven, schoonwrijven, wrijven; *na-f-ras,* afdrogen, met de hand wrijven; *kande nafrase na tèmjatan,* de vijand komt tot voor het dorp; *rarase,* iets om mee te wrijven.

Rasik, *na-p-rasik,* overvloedig aanwezig zijn van eetwaren.

Ratan, *na-p-ratan,* oppervlakkig etteren.

Rate, soort alang-alang.

Rate, zeer groote vischsoort.

Rati, honderd, honderdtal; *ratjar sa,* een honderdtal.

Ratoe, groot man, koning, waardigheidsbekleeder; God.

Raoe, *na-m-raoe,* zie **rawe.**

Raoen, *na-s-rwaoen,* droog eten uit de keel doen terugkomen.

Raoep, *na-raoep,* of *na-raoep sooe-n,* het gezicht wasschen.

Raoes, *n-raoes, na-raoes,* met iets buigzaams slaan op; *n-raoes mbambal,* de groote trom slaan; *raraoes,* datgene waarmee men slaat; *mangraoes,* degene die bij een jachtpartij met een tak op den grond slaat ten teeken, dat men van het uitgangspunt gaat vertrekken (*matoran ain*), waar men zich verzameld heeft; het slaan gebeurt na tellen tot negen; bij jacht van de gemeenschap uitgaande doet de *mangatanoek* het.

Raoet, *na-raoet,* uittrekken van planten.

Rawe, *na-m-raoe,* lichten van den dageraad, het begint licht te worden; *fen namraoe,* den heelen nacht door.

Rawe, *na-f-rawe,* rooien van tuinen, aardvruchten; *na-f-rawe i,*

of *nafrawe dalam i,* of *nafrawe kanak,* of *nafrawe dalam kanak,* baren, een kind baren; *boelan nafrawe ain,* men ziet reeds het licht van de maan aan den horizont.

Réal, blikken bord.

Réan, van palmblad gevlochten onderlaag voor de kookpot; *n-réan,* op die onderlaag zetten.

Réan, *n-réan,* op den schoot hebben, nemen; *na-réan em,* op zijn kleermakersch zitten.

Réan, hanger, in Tan. huizen, waarop men etenswaren bewaart.

Réan, *na-p-réan,* rammelen, rammelend geluid maken.

Reban, zie **rebe.**

Rebat, *na-rebat,* een opgezetten buik hebben.

Rebe, *n-rebe, na-rebe,* omkappen van veel boomen; *mreban,* nederliggende boomen.

Réi, kleine vischsoort.

Réje, *ré-an,* onderste deel van den rug, zitbeenderen, achterste bekkenbeenderen.

Reje, zie **kafreje.**

Rekat, *n-rekat boeboetoe,* door de struiken loopen.

Reke, *rek-an,* adem; *na-rek,* duiken; *na-reke,* duiken naar, ten doel hebben; *na-m-rek,* buiten adem zijn; *rek-an ljoi,* zijn laatsten adem uitblazen; *to rek-an nal,* het is boven zijn macht.

Rékoe, zie **prékoe.**

Reme, in *oedan na-rem,* het regent zwaar.

Renge, varensoort.

Réngi, *n-réng, na-réng,* teekenen, figuren maken, met figuren versieren; *na-réréngi,* met figuren bezet zijn; *réréngi,* figuur.

Rere, *n-rer, na-rer,* dwarskappend omhakken van klein hout *na-m-rer, n-ta-m-rer, n-ta-f-rwer,* niet massief zijn van bamboe.

Rerere, balkje dat evenwijdig met den nokbalk op de mikken der daksparren ligt; beter *rerer'ase.*

Resan, aambeeld.

Rese, het opspelen, boosheid, dapperheid; *na-res,* boos zijn, vertoornd zijn, dapper zijn, opspelen, reeds iemand gedood hebben; *ngarese,* boosaardig, ook: kwaadaardig; *na-rese,* opspelen tegen, berispen, kwaad zijn op.

Rese, *na-t-res,* pas ontkiemen, van aardvruchten.

Resi, erg, zeer; *resi-n,* overschot, het meerdere; *boeti resnir,* meer dan tien; *boeti resin doe,* twaalf; *n-res,* meer zijn dan, er over heen zijn van plaats, getal en tijd, overtreden, overtreffen, verder gaan dan; *n-res tdjasi,* de grens overschrijden; *na-f-reresi i,* meer willen hebben, of meer willen zijn dan de anderen.

Resjatak, in *ni resjatak,* een miskraam hebben.

Rétan, het droge; *méti rétan,* het rif ligt droog, bij ebbe.

Retan, *n-fa-k-retan, na-f-retan,* met een menigte bij elkaar komen.

Rete, *n-fa-rete,* heerschen, besturen, de baas zijn; *farete,* bestuur; *farete dalam,* de onderhoorigen, het bestuursgebied; *mangfarete,* bestuurder; *namin ni farete lébaban,* onder zijn bestuur staan.

Rete, *n-ret, na-ret,* binden zooals

men de onderdeelen van huizen of prauwen bindt; *rerete,* het bindsel.

Réti, *na-f-rét,* in *aroen nafrét,* verdoofd zijn, suizen van de ooren.

Réti, *na-ng-rét,* droog liggen van put, vaatwerk; *méti nangrét,* de ebbe is op zijn laagst; *koemal nangrét,* de prauw zit vast; *koemal nangrét bati,* de prauw zit vast op een steen.

Rétoe, in *mangrétoe,* droog; *n-ma-ng-rét,* droog zijn; *n-fa-ng-rét,* drogen van vleesch, klappers, enz.

Rétoen, *na-ng-rétoen,* heelemaal verbrand zijn, van gebakken aardvruchten.

Réwe, ketting; *soar réwe,* dikke ketting, ankerketting.

Riang, *na-m-riang,* zich verwonderen over, verwonderd staan, schrikken.

Riat, *na-t-riat,* of *nat-rjat,* plotseling opschrikken.

Riboek, *n-ta-riboek,* bandjiren van rivieren; misschien *n-ta-r-iboek.*

Riboek, *n-riboek,* opensnijden van den buik, etterbuilen enz.

Riboet, *n-riboet, na-riboet,* aansporen, overhalen.

Rindik, *na-p-rindik,* trekken.

Rindin, in *marindin,* koud, koude; *n-marindin,* het koud hebben, koud zijn; zie **ndirin.**

Rije, alang-alang; *rije kindoek,* scherpe vergiftige haartjes van de alang-alang.

Rikan, *na-rikan,* minachtend spreken over, afkeuren

Rike, *na-p-rik,* erge diarrhee hebben.

Ri'manile, soort alang-alang.

Riri, *n-riri, na-riri,* gaten snijden in; *maloli ririri,* zoo gesneden goed.

Ririboen, britsen op vlerkprauw; *ririboen rérénqjar,* andere naam voor de waardigheid van **pnoewe ndoean.**

Ririwase, stuk uit den rug van een varken.

Risan, *na-t-risan,* uitschieten, uitspruiten van planten.

Rise, *na-p-ris,* te pletter vallen, van rijpe vruchten.

Risi, *n-risi,* palmblad ontdoen van zijbladeren.

Risin, *n-risin, na-risin,* palmblad met de nagels in vezels scheuren; *oedan ririsin,* stofregen; *oedan na-ririsin,* het stofregent.

Riti, in *minak riti,* kanon.

Rioe, *n-rioe,* opzij duwen, wegduwen; *n-rioe i,* opzij gaan; *na-m-rioe,* over de helft zijn, van de zon; achteruit staan, van den arm; iemand meer dan anderen geven, goed gedenken; *ririwar,* datgene wat voor een bijzonder persoon opzij gelegd wordt, van etenswaar; *na-f-rioe,* opruimen van dooden, begraven.

Riwan, *na-priwan,* met den top heen en weder zwaaien, van bijv. palmen.

Rjat, *na-trjat,* plotseling opschrikken.

Roak, *na-f-roak,* goed verzorgen.

Roak, *na-f-roroak,* steken, van doornen.

Roat, steenen fuik.

Roboe, *na-ng-rob,* broos zijn, in scherven breken.

Rombit, *na-s-rjombit,* met den éénen voet voor den anderen

loopen, met de voeten over elkaar loopen.

Rofoek, *n-rofoek*, in kleine stukjes vallen.

Roi, *n-roi, na-roi*, lichten met een koevoet, ontwortelen om over te planten, ontdoppen van kokosnoten; *na-s-rjoi*, met den voet stooten tegen; *na-m-roi*, ontworteld zijn, worden; *roroi*, iets om mee te lichten; *bat'roroi*, steen waaraan men zijn voet stoot.

Rokan, *na-s-rjokan*, de keel schrapen, kuchen.

Roke, *na-s-rjok*, de keel schrapen, kuchen.

Rokoen, in *mbarokoen*, fijn, dun; *na-f-mbarokoen*, heel fijn maken, ook van de stem.

Rone, kleine boomsoort.

Rongoen, *na-ng-rongoen*, in stukken liggen.

Roroke, *rorok-an dalam*, knieholte.

Rose, *na-m-ros*, ruw, geschaafd, van de huid, vruchten enz.

Rosi, *na-k-ros*, huiduitslag hebben.

Rotan, *n-rotan*, afrukken, afsnijden, kortsnijden van onkruid, gras; *na-rotan*, afrukken van onkruid, ook grazen van geiten, paarden, enz.; *na-m-rotan*, afgetrokken, afgebroken zijn van onkruid, gras; *oer'rorotan*, afgerukt onkruid.

Roti, *n-rot, na-rot*, doorsnijden van touw, afsnijden van den hals, enz.; *na-roroti*, doorgesneden zijn; *n-fa-roti*, inkepen; *roroti*, doorgesneden.

Rooe, schelpdiersoort.

Rowe, *na-t-ro*, wegzakken in slijk, los zand, enz.

Roeap, vloed; *roeap nma da, roeap ntai da*, opkomen van den vloed; *roeap lo, roeap nboes*, idem; *roeap nkei i* of *ntotar*, de vloed neemt af.

Roeat, *na-p-roeat*, met de vleugels slaan, van gevangen vogels.

Roebak, van pandanus gevlochten mand met deksel.

Roeban, *na-t-roeban*, goed afgedekt zijn.

Roebat, *na-roebat, n-roebat*, losmaken van bindsels, enz.; *na-f-roebat*, idem.

Roembi, verhooging van een vlerkprauw met atap.

Roemboe, *na-t-roemboe*, ontkiemen; *troemboe-n* scheut; *ngatroemboe*, uitgeschoten vrucht.

Roefoe, *na-t-roef*, hardop droomen.

Roefoe, *roefoe-n*, weinig; *roeroefoen*, ieder een weinig, telkens een weinig.

Roefoek, b.z., weinig, een weinig; *ngaroefoek* jeugd *na-roeroefoek*, verkruimeld, fijn zijn.

Roei, na-t-roei, besproeien; *krawe na-troei i*, het heete water is over hem uitgestort.

Roekoe, zeef; *n-roekoe*, zeven, ziften.

Roekoe, aardbeving; *na-roeroekoe*, beven.

Roekoen, *na-roekoen*, bedrijv., schudden van boomen; *na-roekoen i*, onz., schudden.

Roeman, *na-f-roeman*, steken of schieten van aangeschoten wild.

Roemat, in *maroemat*, klein, weinig.

Roenoet, op jutezak gelijkende vezelachtige stof van de ko-

kosboomen; *na-roenoet,* zulke vezelachtige stof hebben.

Roenge, *roeng-an,* in *roat roengan,* de zak van een steenen fuik.

Roenge, *na-roenge,* bevelen van een werk.

Roep, *n-roep,* het is vloed, opkomende vloed, van *roeap,* zie aldaar.

Roere, *n-roere,* iemands dapperheid op de proef stellen.

Roeroe, *na-roeroe i,* aanstalten maken om te schieten, te steken, te slaan enz.

Roeroekoe, in *bati-n nroeroek,* kloppen van het hart.

Roesoek, *na-m-roesoek,* mager zijn.

Roesoek, b.z., rib; *roesoek kese,* zwevende ribbe.

Roesoekwaloe, reuzenschelpsoort.

Roesoen, plank van een prauw; *n-roesoen,* bouwen van een prauw; *na-roesoen koemlar,* bootenmaker zijn; *roesoen toekar,* verlenging van de eerste en tweede kielplank.

Roesoen-boeli, lang snoer van aangeregen witte schelpjes, dat men om het been windt.

Roete, *n-roet,* tegenhouden van vechtenden; *na-t-roet,* kippenvel hebben; *roeroete,* degene die bij vechtpartij tusschenbeide komt.

Roeti, *na-p-roeti,* uithuizig zijn.

Roetoe (waarvan de laatste *oe* maar even gehoord wordt), te; *jadin roet,* te veel.

Rwai, zie rai.

Rwajan, zie rwaje.

Rwaje, *na-rwa,* liggen, nederliggen, slapen; *na-rwa o-an,* slapen, om te onderscheiden van *na-rwa,* dat ook alleen liggen kan beteekenen; *narwajan,* liggen op, bijv. een mat; *arwanain, arwajain,* slaapplaats.

S.

Sa, één in optellingen, andere, onbepaald lidwoord.

Saban, *n-saban,* graven, delven; *sasaban,* schop, datgene waarmee men graaft.

Sabar, *na-sabar,* vrouwendans uitvoeren; *snjabar,* die dans.

Sabat, *n-sabat,* met voorwerp *oeranak* of *ndoewe,* hun vragen of ze eenige kostbaarheden ter beschikking hebben.

Sabat, *n-sabat,* met het oog schatten of iets recht staat, twee dingen op gelijke maat maken; *snjabat,* merk.

Sabéoe, hoed.

Sabit, *n-sabit,* ineens doorhakken; *n-ta-r-sabit,* ineens doorgekapt worden; *katoetoen sasabit,* een boompje dat ineens is afgekapt, dun boompje.

Saboer, *n-saboer,* met beide handen water, zand of iets derg. opwerpen, wegwerpen, afspoelen.

Sambak, *n-sambak,* op den grond stampen met voeten of iets anders, het stampdansen der vrouwen; *n-sambak ni soritjar,* zij stampt met de voeten, zoodat de koperen ringen rinkelen; *n-sambak botal ber ndoenir,* bij de *ndoewe's* om goud of ivoor komen; *sasambak,* iets waarmee men graaft.

Sambal, *n-sambal,* met den stamper in schuine richting stampen om de mais niet al te fijn te stampen; *sljar'sasambat,* zoo gestampte mais.
Sambir, *n-sambir,* bekappen, in vorm kappen.
Sambonoe, de pinnen waarmee de overstekken van de *kore* worden vastgemaakt.
Samboe, in *ombak samboe,* het stuift.
Samboemboel, *n-samboemboel,* heel moe zijn van werken.
Samboek, *n-samboek,* fijnstampen van gebrande mais.
Samboek, broek; *na-samboek i,* een broek dragen, aanhebben, aantrekken.
Samboer, *n-samboer,* mengen; *snjamboer,* mengsel.
Sadjas, zie **sai.**
Sandawe, buskruit.
Sandi, mes; *sandjanak,* mes; *sand'silai,* kapmes; *sand'toeak,* mes om palmwijn mee te snijden; *sand'kjakatam,* schaar; *sandi oeloen,* heft van mes; *sandi isin,* lemmet.
Sandjoeloen, boomsoort, timmerhout.
Safak, *n-safak,* iets uit het niet te voorschijn tooveren, alleen van *keswange's.*
Safe, wat, vragend vnw.; *safe safe monoek,* alles; *safe ndé safe,* wat dan ook.
Safi, *n-saf,* aanpunten; *sasafi,* punt, gesneden punt.
Sai, *n-sai,* beklimmen, helpen bijv. bij een werk, werpen met lange voorwerpen als lansen, aldus werpen naar, slaan van de gong, paren van dieren, den angel uitwerpen om eens te probeeren, inhouden; *nsai noere don,* klapperblad rondbrengen voor het *tofat*-vlechten bij gemeenschappelijke maaltijden; *n-sa'njal,* kunnen bevatten, groot genoeg zijn voor een inhoud; *rasai,* paren van dieren; *n-sa'ljol,* te wijd zijn voor, wordt aldus gebruikt: *rabit nsa'ljol,* of *jaksa'ljol rabit,* de jas is me te wijd; *n-sa'tjor,* overhellen, vgl. **tore**; *bate nsa'djas,* het meisje is in het huis van haar *ndondoe* gaan wonen; *sooe-n nsa'djas,* bleek zijn; *n-sai olak,* rijst planten; *n-sai noere,* klappers beklimmen; *minak nsai,* het geweer stoot; *sasai,* bijv. de slager van de gong.
Sail, *n-sail i,* verhevenheid hebben, met schokken omhoog gaan, zooals iemand die te paard zit, ook van vogels die met schokken omhoog vliegen, terugspringen, terugkaatsen; *n-sail boeboear,* een berg beklimmen.
Sair, vlag, wimpel; *sair sikjélak,* zoo wordt de Holl. vlag vaak genoemd.
Sair, groote boomsoort.
Sair-eme, vlaggetje bevestigd aan een reep karbouwenhuid, die men onder de knieën droeg.
Sairlili, bonte schaamgordel van aaneengenaaide lapjes katoen.
Sait, *na-m-sait,* een weinig mager zijn.
Sajak, *n-sajak,* in *n-sajak res,* of *ni res, nsajak ni anfen, nsajak ni nganife,* snoeven op zijn moed, niets willen dan moord en doodslag; *n-sajak ber,* op-

dragen, bevelen aan; *snjajak*, raad, opdracht.

Sajak, *r-sajak*, op dezelfde manier gekleed gaan, gekamd, geschoeid, enz.

Sajal, *n-sajal*, poten, eigenlijk pootgaten maken; *snjajal*, de stok waarmee men pootgaten maakt.

Sajat, *n-sajat*, verscheuren; *na-m-sajat*, *n-ta-m-sajat*, verscheurd zijn, scheuren.

Sakamboe, *sakamboe-n*, in *em-an sakamboen*, kuit.

Sakal, *na-m-sakal*, vervormd zijn, van menschelijk lichaam of lichaamsdeel.

Sakar, *n-sakar*, met den stamper in schuine richting stampen om de rijst of de mais niet al te fijn te stampen.

Sakat, *na-m-sakat*, geheel van takken ontdaan zijn.

Sakbingal, *n-sakbingal*, kreupel loopen.

Sake, *n-sak*, er tusschen liggen, begrenzen; *na-sake lerar*, om den anderen dag doen; *sasake*, grens, begrenzing; *snjakan*, grens; *na-snjake*, een grens bepalen, maken.

Saki, *n-sak'sjale*, niet op elkaar passen.

Sakil, *n-sakil*, voorzichtig loopen wegens wond aan den voet, zóó loopen, dat een wondje aan den voet den grond niet raakt.

Sakoelean, *n-sakoelean*, in bootjes met fakkels visschen.

Sakoer, *n-sakoer sal*, verstuiken; *n-sakoer sal em-an*, zijn voet verstuiken.

Salamboeroe, schelpdiersoort.

Salan, *n-salan*, kijken; *ra-salan sir*, elkaar aankijken, naar elkaar kijken, ook fig. elkaar naar de oogen kijken.

Salan, een geest die 's nachts bij een huis komt staan kijken, en ook wel aan de dwarsbalkjes van den vloer gaat hangen.

Sale, schuld, zonde, fout, mis, verkeerd, schuldig, foutief; *na-sal*, in gebreke zijn; *n-sal*, verdwaald zijn; *sale i*, hij is schuldig, hij heeft het mis, hij heeft ongelijk.

Sale, *na-m-sal*, onz., doorbreken, van hout.

Sa'lian, *n-sa'lian*, de keel schrapen, kuchen.

Salik, *n-salik*, op een andere plaats verstoppen.

Salili, de pennen waarmee de overstekken aan het dak zijn vastgemaakt.

Salilin-térik, de grens tusschen rif en diepzee.

Salir, *n-salir*, door bamboebuizen geleiden van water; *snjalir*, geleiding.

Saljean, *n-saljean*, kuchen, de keel schrapen.

Saljol, zie **sai**.

Saloek, *n-saloek*, opvangen, in beide handen nemen, wordt ook gezegd van de vroedvrouw: *nsaloek kanak*.

Saloet, *n-saloet*, in fijne vezels snijden van palmblad; *sasaloet*, datgene waarmee men snijdt.

Salwé, schelpdiersoort.

Saman, *n-saman*, *na-saman*, verdeelen, uitdeelen.

Same, liaansoort.

Samlawas, zeer groote vischsoort.

Sanare, *n-sanare i*, uitrusten, rusten.

Sanawe, adem, ademhaling; *n-sanae,* ademen; *na-f-sanawe,* rusten.

Sanjal, zie **sai.**

Sanoer, *na-sanoer,* urineeren van kleine kinderen.

Sangal, *n-sangal,* tegemoet gaan van komenden, vooral met vijandige bedoelingen, tegen den wind, tegen den stroom opvaren.

Sangan, vijf stuks van *tofat's,* zie aldaar, *tofat sangan.*

Sangat, *n-sangat,* blazen met den neus, opsnuiven; *don'sasangat,* een blad dat men opsnuift tegen verkoudheid.

Sangdoewe, mik in levenden boom.

Sange, *n-sange,* doen breken, afbreken van tand van speer, van helft van oorhanger, enz., hangen bijv. over de leuning van een stoel; *nsange rabit na kadere,* hij hangt zijn jas over de stoel; ook: *rabit nsang kadere,* de jas hangt over de stoel; *nam-sang,* gebroken, van oorhangers, tanden van speer, enz.

Sange, tak gescheiden van boom; *sang-an,* tak, zijtak van rivier; *na-sang,* takken hebben; *na-sasang,* veel takken of uitloopers hebben; *na-f-sang i,* takken, vertakkingen hebben.

Sangitil, *n-sangitil,* hurken, knielen.

Sangmwaoe, *n-sangmwaoe i,* opdrogen van zweet door den wind; ook *isnindar rsangmwaoe sir.*

Sangwaloe, kruis, kruisvorm; *katoetoen sangwaloe,* kruishout.

Sangwaloe, zeester.

Sapar, *n-sapar,* schoppen.

Sapat, *n-sapat,* voorbij zijn, van tijd of plaats; *lerar doe rsapat,* het is twee dagen geleden; *na-m-sapat,* ontschieten, ontglippen; *n-omat sapat,* misgrijpen; *n-ta'sjapat,* misstappen, misloopen, te laat komen; *snjapat lo,* we komen te laat, gij komt te laat enz.

Saran, *n-saran,* aanleggen van een prauw of met een prauw.

Sarmboemboe, *r-sarmboemb,* onder elkaar fluisteren.

Sarndiken, gierstsoort.

Sare, *sar-an,* vet van darmen en buikvlies, aar van rijst, valsche vischkuit; ook *fase sasaran,* rijstaar.

Sare, *n-sare,* meten, ook fig. naar waarde schatten, naar behooren behandelen, eerbiedig bejegenen; *snjare, sasare,* maat, meter.

Sarerete, lans met weerhaken.

Sari, rif in zee; *sar'djasjar,* brandinggolven op den rand van het rif rondom het eiland.

Sarit, *n-sarit,* halfdoor hakken van varken of visch, in de lengte opensnijden, snijden van den wind, openhakken van een nieuwen weg; *n-sarit,* uitschelden met termen die op het geslachtelijke duiden; *na-sarit,* aldus schelden; het gebeurt aldus: *mérwane nsarit mérwane nfalak: ma ksarit anoi, oeram, sawam, angkam, ma nfalak far jé, to nkande motak linir emnir, né mba nir momolnir; mérwane nsarit bate, nfalak: ma ksarit ko, ma ktetal ko; bate to tfalak feti nsarit mérwane; bate nsarit*

bate, nfalak: nim lose, nim mbemboe, artinja: ma ksarit nim lose, enz.; dit alles wordt absoluut kwalijk genomen en beboet, behalve als het duidelijk is, dat het maar gekheid was, dat het maar spelenderwijze gezegd werd; als het in drift of meenens gezegd werd, wordt het altijd kwalijk genomen en beboet, behalve wanneer men zijn *wai's*, zoowel mannelijke als vrouwelijke, aldus uitscheldt.

Sarjamiéne, Jamdena met alle omliggende eilanden, de wereld.

Sarkikit, roos op het hoofd.

Sasabi, mosselsoort.

Sasamboe-enan, kleine vischsoort.

Sasamwenan, vogelsoort.

Sasange, kruis in de broek.

Sasange, slingerplantsoort.

Sasaran, aardhoop; *fase sasaran,* rijstaar.

Sase, boomsoort, timmerhout.

Satjor, zie **sai.**

Satngjade, *n-satngjad,* of *n-satngjade sooe-n,* het hoofd achteroverhouden.

Saoe, zie **sawe.**

Saoem, *n-saoem,* ontbolsteren van klappernoten; *ra-pet ra-saoem,* er op in hakken in het gevecht; *noer'sasaoem,* ontbolsterde noot.

Saoep, *n-saoep,* leggen bovenop, zetten bovenop, offeren, vervloeken.

Saoer, *n-saoer,* verlengen van huizen, touwen, balken enz.; *snjaoer,* verlenging, verlengstuk, lasch.

Saoer, *na-saoer,* vertellen, verhalen; *amsaoer, sasaoer,* verhaal.

Saoet, *n-saoet,* zoeken naar wilde aardvruchten; *n-si-naoet,* op jacht of vischvangst gaan.

Sawak, diepzee in tegenstelling met het rif; *na-sawak,* diep zijn.

Sawe, *saw-an,* echtgenoot, echtgenoote; *fasaoe,* huwelijk, uitoefening van de huwelijksacte; *na-f-saoe,* huwen, gehuwd zijn, huwen met; *na-f-sawe,* de huwelijksacte stellen.

Sbonge, slijkwesp.

Sbong'res, slijkwespsoort.

Sbwalar, vischsoort.

Smboemboe, boomsoort, timmerhout.

Smboemboe, groote vischsoort.

Smboering, dun koord, dunne vischlijn.

Smboering, *na-smboering,* van zich afspuwen met geperste lippen.

Smbwalar, groote vischsoort.

Sé, vragend: welke; alleen van personen.

Seat, *n-seat,* uitnoodigen, bevelen, overhalen.

Sédi, *sédi-n,* bijzijn, tegenwoordigheid; *sésédin,* dichtbij.

Séndan, *n-séndan,* met een speer op visch steken zonder ze te zien, steken naar mensch of dier in huis of kooi.

Séndi, *n-séndi,* drijven, bovendrijven; *séséndi,* wat drijft, drijvend.

Sefi, *sefi-n,* baan van goed.

Sefi, *n-sefi,* afkappen van kleine takjes van gevelde boomen, van zijtakjes van palmbladeren; *na-m-sef,* geheel van takken ontdaan zijn.

Séje, séan, lies.

Séje, *séan,* kleine kolf van mais.

Seje, *n-se,* spieën, van bijv. een

bijl; *seseje,* spie.

Sekan, *n-sekan,* wegduwen met lichaam of schouders, ook fig. verdringen; *rasekan sir,* elkaar wegduwen, elkaar verdringen.

Seke, *n-sek,* kappen van scheuten om te planten; *seseke,* gekapte scheut.

Sekit, *n-sekit,* zijtakjes van hout of bamboe kappen; *na-m-sekit,* onz., afbreken van zijtakjes.

Sélar, phosphorescentie; *ndoendoem sélar,* onweder.

Sele, *na-sele kapas banir,* aanduwen van den inslagdraad met naald of iets derg.; *na-m-sel,* schuin liggen.

Sele, *n-sel,* in uitdrukkingen als: *nsel angkir sa ber oeran,* hij staat een kind af aan zijn zuster; *nsel tomwatar sa ma namtoran ni das,* hij neemt iemand die hem als familievader zal opvolgen.

Sele, *na-sesele i,* opschuiven, een eindje verder gaan.

Séléti, *n-sélét,* zich op een klein plaatsje dringen; *séséléti,* indringer.

Sélir, *n-sélir,* koopen; *sésélir,* gekocht.

Séloe, vetknobbel.

Séloe, *n-sél,* uitdoen van kleeren, bijv. *n-sél kalin ni rabit,* hij deed zijn goede jas uit; *n-séloe i,* zich verkleeden; *séséloe,* werkpak.

Séman, *n-séman,* doen vermoeid zijn, in uitdrukkingen als: *koebare katoetoen nséman jak,* ik ben vermoeid van het hout dragen.

Sengal, schelpdiersoort.

Sengar, *n-sengar,* gelijksnijden van litteekens.

Sepak, *n-sepak,* schoppen.

Sepe, *sep-an,* achterste, stam, begin, oorzaak; *nof sepan,* vanaf het begin; *langit sepan,* de horizont.

Seplakroewe, schorpioen.

Séram, *n-séram,* betelpruimen; *n-séram snjawe,* of *n-séram ndekar snjawe,* idem, idem.

Serap, *n-serap,* aandachtig bekijken, om iets of iemand te herkennen, te beproeven; *n-serap n-al,* herkennen; *n-serap sale,* voor den verkeerde aanzien.

Sere, Seranees, Seraneesch; *Ser,* Sera, eiland ten Westen van Jamdena.

Sere, *n-sere,* bij maanlicht heen en weer kuieren op een opengekapt paadje om varkens te schieten; *snjere,* zulk een paadje; *n-oli snjere,* idem als *n-sere.*

Sere, *n-ser,* klein onkruid scherend wegkappen, fijn bekappen van hout.

Séri, *séri-n,* zijde, kant; zie ook **sjéri.**

Séri, topgevel van Tan. huis; de topgevelzijde van het huis; *sér'djole,* zeezijde van huis; *sér'djaje,* landzijde van huis.

Séri, *n-foek-sjéri,* dicht staan bij.

Séring, *n-séring,* dicht komen staan bij; *n-séring bate,* bij een meisje komen om te vrijen.

Sérngjamboewe, vischsoort.

Séroek, *n-séroek,* wegkappen van onkruid, bijv. *nséroek boeboetwar rbije ni noere koeloer sepnir,* hij kapt het onkruid weg rondom zijn vruchtboomen.

Sesak, *n-sesak,* stoppen, volstoppen, bijv. *n-sesak kadoet,* den

zak volstoppen; *n-sesak minak batnir,* hagel in de hulzen doen; *n-sesak noere na kadoet,* kopra in de zakken doen; *n-sesak bab-an,* veel eten.

Sesal, *n-sesal,* verwijten aan; *n-sesal i,* zich zelf een verwijt doen; *na-sesal,* spijt hebben over.

Sesere, kleine vischsoort.

Séti, *n-sét,* schommelen van dronken menschen, waggelen; *lere nsét'ljo,* het is over twaalven.

Séoe, in *kéndjap'séoe,* buitenhuis, pondok.

Séoer, *n-séoer,* het noodlot raadplegen over, bijv. *n-séoer mangafanas,* het noodlot raadplegen over een zieke.

Séwe, loon; *n-séwe,* bezoldigen, huren; *snjéwe,* loon.

Siap, *n-siap,* op de hand houden.

Siat, *n-siat,* bedwelmd zijn van visch door bijv. *oefal.*

Sibar, *n-sibar,* opscheppen met iets als schop; *n-sibar sori,* ophouden met sagokloppen, nml. het uitscheppen van de prauw, waarin de sago gewasschen wordt.

Sibiboel, palmsoort ongeveer als pinang, maar zonder vruchten.

Siboek, *n-siboek,* opensnijden.

Simban, *n-simban,* steken met lans of dolk; *sand'sisimban,* dolkmes.

Simbe, in *noere n-simbe,* de klapper zet tros; *noere snimban,* pas uitgekomen tros; *noer'sisimbe,* troszettende klapper.

Simbit, *n-simbit,* snijden door een lijn te trekken, kerven, pokken inenten; *n-simbit tabakoe,* tabak kerven; *sisimbit,* de pokken; *sisimbit nose i,* of *ni sisimbit,* de pokken hebben.

Simboean, schelpsoort.

Sidik, in *mat'sidik,* witte vlek op het oog.

Sidik, *n-sidik,* van zich afspuwen met geperste lippen.

Sidoek, *n-sidoek,* aanstellen; *na-sidoek,* verdeelen.

Sindak, *n-sindak,* klieven, openhakken van klapper met bolster er nog om; *na-m-sindak,* gespleten zijn, splijten van hout, bamboe enz.; *mangsindak,* degene die uit een gehalveerden klapper den uitslag van de jacht voorspelt; bij jachtpartijen van de gemeenschap uitgaande werd het gedaan door den *soriloer,* zie aldaar.

Sindak-bab'oeloen, groote schelpsoort.

Sindi, litteeken; *na-sindi,* een litteeken hebben.

Sifaslajan, de schorpioenvisch (pterois russeli).

Sif'bébétoe, raadsel.

Sife, kip, haan van het geweer; *sif'ene,* hen; *sif'kikjéoe,* haan.

Sife-ndoean, kippenluis.

Sifi, *n-sif,* in *n-sif das,* de atap van een huis gedeeltelijk vernieuwen.

Sifik, *n-sifik,* steken tusschen, bijv. *n-sifik na daftar,* tusschen de atapbedekking steken; *n-sifik sandi na pnoean,* het mes in de scheede steken.

Sifljoi, kiekendief.

Sif'toeak, en *sif'toeak-mele,* vogelsoorten.

Sif'watan, vogelsoort.

Sije, *n-sije,* in dunne latjes splijten; *na-m-si, n-ta-m-si,* even

gescheurd zijn van bamboe, hout; *n-si,* met een mes in dunne reepjes snijden, van palmblad, goed, papier, enz.; *na-sije,* ordenen van geïkatte en geverfde garens op de weefboomen.

Sikat, *n-sikat,* afwerpen van wat men op de schouders heeft.

Sikawele, *n-sikawel,* terugveeren; zie **wele.**

Sikjélak, bont, bont gekleurd.

Sikoe, *na-sikoe,* aan den bovenarm doen, dragen; *ansikoe,* een armband, die aan den bovenarm gedragen wordt, bijv. *lel'ansikoe,* ivoren bovenarmband.

Sikoel, *n-sikoel,* met de hand wegduwen.

Silabat, handfuik; een sterrenbeeld.

Silai, groot, dik van niet platte voorwerpen, van lichaam, veel; *sljain,* grootte, dikte, hoeveelheid; *na-sljai,* groot worden, groeien, veel worden; *mangasljai,* volwassene.

Silalin, in *Farak-Silalin,* de twee Zuidelijkste sterren van de Centaurus.

Sile, *n-sile,* heen en weer bewegen van de wan; *n-sil,* slaan.

Silimbe, latje waarop de onderste ataprij rust; *silimbar-toeboen,* onderrand van het dak.

Siljéboer, *n-siljéboer,* huppelen.

Siljobar, *n-siljobar,* mengen, zie ook **lobar.**

Siloe, mandje van klapperblad gevlochten; *sil'boti,* idem in den vorm van een draagmand.

Siloeke, *n-siloeke,* mikken op één *kaplili,* verbasterd van *n-soel wike.*

Simare, vogelsoort.

Simare, een stinkende plant.

Simat, *n-simat,* aanrijgen; *n-simat daftar,* atap naaien.

Simondar, boomsoort, timmerhout.

Simsime, boomsoort, timmerhout.

Sinaoet, *n-sinaoet,* op jacht of vischvangst gaan.

Sine, Chinees, Chineesch; *Sin,* China.

Sinoene, een weefsel, dat de mannen om het bovenlijf dragen.

Singat, *n-singat,* dichtstoppen, kurken, een stop inzetten; bijv. *ral mbalkjar ra rsingat koemal,* men kalefatert de prauw met zwam; *sningat,* kurk, prop; *nasisingat,* dom zijn; *bati-n nsingat i lo,* het geweten doet hem zwijgen.

Singat, in *masingat,* heet, van geneesmiddelen, branderig, heet, van gemoed; *dalam masingat,* boos zijn, woedend zijn.

Singi, *na-m-singi,* haten; *masingi,* haat; *ramasingi sir,* elkaar haten.

Singin, *na-singin,* lanterfanten, niets doen, spelen, spelen met; *ansingin ain,* plaats om te lanterfanten, speelplaats.

Singoi, spatel.

Singoe, de open plaatsen aan beide zijden van den haard.

Singoel, *n-singoel,* achter den rug aangeven.

Sipe, luizenkam; *n-sip koetwar,* luizen kammen.

Sipe, in de uitdrukkingen: *n-sip lare,* weggaan omdat men bang gemaakt is; *n-sip lare tomwatar sa,* iemand bang maken.

Sipe, *n-sip,* aansporen, aan één kant oplichten, met bijv. een

blad wegnemen van uitwerpselen; *n-sip tomwatar sa,* of *nsip tomwatar sa dalam,* aansporen, moed inspreken.

Sipoeit, *n-sipoeit,* in de uitdrukking: *Ratoe ndé mangmwatar rsipoeit kabain jatkar ber kit,* het Opperwezen of de dooden sturen ons ziekten enz. over, in verwijtende beteekenis.

Sipoer, *n-sipoer,* wuiven met de hand of met een voorwerp, met den rug van de hand wegduwen, wegslaan; *na-sipoer,* wegtooveren van ziekte enz.

Sir, pers. vnw. van den derden pers. mv., zij, zijlieden; eigenlijk *sire.*

Sire, zout; *n-sir,* zouten, inzouten; *na-sire,* zout zijn, vol zout zitten; *in sisire,* gezouten visch.

Sirik, *n-sirik,* spuwen, spuiten bijv. van bloed uit een slagader.

Siri-siri, dieet, zooals door de jongelui soms gemeenschappelijk gehouden werd ter bevordering van de slankheid; *r-ose siri-siri,* zulk een dieet houden.

Sirwakil, *n-sirwakil,* roeren, vgl. **wakil.**

Sise, *n-sis,* zwevend dalen, van vogels.

Sisi, *n-sisi, na-sisi,* in kleine stukjes snijden, schillen van vruchten, schrammen; *n-sisi kapas,* katoen plukken; *na-m-sisi,* bijna overeengekomen zijn, en dan weer niet, mislukken van onderhandelingen, wit worden van gouden oorhangers; *sisisi,* pap; *tamsisi,* schram; *n-ta-m-sis,* geschramd worden, zijn.

Sisi, *n-sisi, na-sisi,* afkoopen, inruilen.

Sisibar, in *ormbije sisibar,* ongeklopte sago die men zoo eet.

Sisik, *n-sisik,* van schors ontdoen, in vezels snijden van palmblad; *oend'sisisik,* zóó gesneden lontarblad.

Sisile, *oer'sisile,* onkruid, dat langs het pad staat, en die er langs gaan om de beenen zwiept.

Sisipe, aanleiding tot een ongeluk.

Sisir, haarkam; *n-sisir,* kammen; *n-sisir oeloe-n,* de haren kammen.

Sisitil, vloo.

Sisioe, krabsoort (neptunus pelagicus).

Sisjaoe, vogelsoort.

Sisrjate, lui; *n-sisrjat,* lui zijn, luieren, het land hebben aan, iets moe zijn.

Sisrjekat, *n-sisrjekat* van *n-sisi rekat,* in *koetoe nsisrjekat oeloeng,* een luis kruipt door mijn haren.

Site, schelpdiersoort.

Site, kat; *mat'site,* scheel, scheele; *na-mat'sit,* scheel zijn.

Siti, scherf, latje; *n-sit,* een stukje afbreken, van aardewerk enz.; *na-m-sit,* afgebroken zijn.

Sitil, *n-sitil,* losmaken, lostrekken van wat gespijkerd was.

Sioe, in *dir'sioe,* hoekpaal.

Sioe, *n-sioe,* zetten van een tol.

Sioe, *sioe-n,* elleboog; *n-sioe,* wegduwen met de elleboog.

Sioek, *n-sioek, na-sioek,* wroeten van varkens.

Siwail, *n-siwail,* roeren, doorroeren.

Siwase, brons.

Siwaoe, sprinkhaansoort.

Siwe, *na-ng-siwe,* de negende zijn;

sioe, negen; *sisioe,* ieder negen, telkens negen.

Siwore, diepe plaats in het rif, kuil in het rif.

Sjab'kabal, de Europeesche aardappel.

Sjab'malae, zoete aardappel.

Sjab'katoetoen, tapioca-soort.

Sjaboe, aardvruchtsoort, Mal. kombili; soorten; *sjab'feni batin, sjab'foemase, sjab'lele, sjab'ndoembal, sjab'fian, sjab'-tarbaljene, sjab'noere, sjab'watan, sjab'wawae, sjab'lambaroboe, sjab'tomwate, sjab-sori, sjab'kabal, sjab'kreme, sjab-kribas, sjab'kawat; sjaboe kindoek,* kleine scherpe vergiftige haartjes van de *sjaboe.*

Sjab'waljowe, tapioca-soort.

Sjélar, *na-sjélar sooe-n,* omkijken.

Sjéri, *na-sjeri,* opzij liggen; *na-sjéri sep,* op één bil zitten; *matlasjéri,* scheel; *na-k-mat-sjéri,* met scheele oogen kijken, aankijken; *na-ba-sjéri,* verwrongen, van hout.

Sjoli, *na-sjol,* aanraken.

Sjoroe, *na-sjoroe,* wegjagen door *sjoroe* te roepen, met honden achtervolgen van varkens.

Sjoti, *na-sjoti,* aanhitsen.

Skati, anker.

Skéti, *n-las-két,* met praten overtroeven, beliegen; *skétjar,* leugens, drogredenen.

Skiki, liaansoort.

Skjait, pijl om op visschen te schieten.

Skjaran, in *meskjaran,* glad, glibberig; *na-meskjaran,* glad zijn.

Skoetan, boomsoort, timmerhout.

Skwail, krabsoort.

Skwatam, klem, borstboom van het weefgetouw; *na-skwatam,* tusschen iets klemmen, vgl. **katam.**

Slange, *slang-an,* vin.

Slar, wild; *na-slar,* wild zijn.

Slarmangat, kiekendief.

Slaoe, *slaoe-n,* de alvleeschklier.

Slili, *slili-n,* oksel.

Slili-kndoekoer, schelpdiersoort.

Sljape, *sljap-an,* schouder, vleugel; *sljapan doerin,* schouderbeen.

Sljarfase, gierstsoort.

Sljarkailwikit, gierstsoort.

Slar'mangetal, gierstsoort.

Sljar'pepefe, de gewone mais ter onderscheiding van andere *sljaroe*-soorten, zie o.a. de bovenstaande woorden.

Sljaroe, mais.

Sljaroe, Selaroeees, Selaroeeesch; *Sljar,* het eiland Selaroe ten Zuiden van Jamdena.

Sljesè, *n-ma-sljes,* in het honderd praten of iets doen.

Sljoin, groote vischsoort.

Smade, zwaard, sabel.

Smangat, b.z., ziel, geest, schim.

Smoendir, citroen.

Snimban, pas uitgekomen tros van klapper.

Snikir, naam van twee halswervels: de atlas of drager, en de wervel onder den draaier.

Snimat, de rottan- of bamboevezels, waarmee men atap naait, zie **simat.**

Sningat, vischsoort.

Snire, of *sngire,* reuk van varkensvleesch of visch.

Snisin, losprijs, prijs, zie **sisi.**

Snitil, stronken van alang-alang.

Snjabat-ndondam, de planeet Ju-

piter.

Snjamboer, mengsel, zie **samboer.**

Snjafin, in *to snjafin,* niet passen.

Snjai, *snjai-n,* straal, reden; *snjain, safe,* waartoe, waarom.

Snjakan, grens, voeg tusschen planken, afgeschoten vertrek.

Snjake, *na-snjake,* grens bepalen, maken; vgl. vorige woord.

Snjange, *na-snjange,* vergiftigen, betooveren.

Snjapat, bijv. *snjapat lo,* wij komen te laat, zie **sapat.**

Snjapi, grens.

Snjarit, paadje, zie **sarit.**

Snjarwain, gevlochten schaal voor het presenteeren van pruimgerei.

Snjaoer, lasch, zie **saoer.**

Snjaoet, schelpdiersoort met gele schelp; *snjaoet mele,* de beenversiering van die schelp; ook wel *snjat mwele.*

Snjawe, betelpruim; *ndekar snjawe,* idem; *nséram snjawe,* betelpruimen; *n-al snjawe,* of *na-f-ljondi snjawe,* in geval van ziekte een pruim offeren aan Opperwezen of dooden; *na-snjawe,* met een pruim vereeren, een pruim presenteeren aan; *na-joli snjawe sir,* twee vijanden ten teeken van vrede doen pruimen, als bemiddelaar optreden.

Snjendar, versiering van jong palmblad; *na-snjendar,* daarmee versieren van het lichaam.

Snjekan, in *pete snjekan,* een smal zwaard, waarmee het laatste stukje van een sarong wordt geweven, zie **seke.**

Snjéram, het gepruim van velen, pruimpartij, zie **séram.**

Snjere, zijpaadje, smal paadje; *r-sol snjere,* een smal paadje maken, waarop men in het maanlicht heen en weer loopt om wild te schieten; zie **sere.**

Snjere, bakoven of vorm voor sagokoeken; *na-snjere,* bakken van sago.

Snjoat, koker van gevlochten lontarbladvezels, zoo groot als een sigarenkoker.

Snjombal, reis buiten Tanimbar, de soort prauw waarmee men die reizen vroeger ondernam; zie **sombal.**

Snjombe, offer, zie **sombe; *snjomb'loer,*** andere naam voor *sori loer,* waardigheid, zie aldaar.

Snjomboen, lasterpraat, kwaadsprekerij; zie **somboen.**

Snjoir, klopjacht, zie **soir.**

Snjoit, kleine vischsoort.

Snjolin, in *bet'no snjolin,* als de Oostenwind even begint te blazen.

Snjoroen, *n-ose n-or snjoroen,* geheel afwerken, zie **soroe.**

Snjoerat, het afgesprokene, de afspraak, ook, *snoerat,* zie **soerat.**

Snoemban, strandwortelboomsoort.

Snoeram, kleine boomsoort.

Snoeram, soort garnalen; sterrenbeeld, de Phoenix.

Snoerat, het afgesprokene, de afspraak, zie **soerat.**

Sngire, in *ian sngire,* vischlucht.

Sngiran, in *ni boelan sngiran,* de maandstonden hebben.

Soak, in *n-soak lan res,* hij spreekt alleen maar van er op in hakken.

Soak, *n-soak i,* vooruitsteken van

bijv. een kaap, uitsteken van takken enz.

Soal, *na-m-soal,* niet willen.

Soar, ankertouw, landengte, zeestraat.

Sobak, *na-m-sobak,* zin hebben in vleesch of visch, omdat men het lang heeft moeten derven; *snjobak,* honger naar visch of vleesch.

Soboe, *n-sob,* soppen, in de verf zetten van garens; *sosoboe,* datgene waarin men sopt.

Sombal, *n-sombal,* reizen buiten Tanimbar; *snjombal,* zulk een reis, de prauw waarmee men reist.

Sombe, *n-sombe,* offeren, verwenschen, vervloeken; *n-somb i,* een offer brengen om zich voor kwaad te vrijwaren, ook soort dankoffer; *snjombe,* offer, offermaal; *mangsombe,* de offeraar, een der drie groote waardigheden op Tanimbar; hij was de moeder, terwijl de *mangafwajak* de vader van de kampong was; *n-sombe,* of *n-ondi snjombe,* offeraar zijn.

Sombit, n-sombit, afwijken, van lansen en pijlen.

Somboen, *n-somboen,* lasteren, kwaadspreken, belasteren, kwaadspreken van.

Soi, *n-soi,* leggen op, in een opening duwen; *n-soi toenis,* een pijl op den boog leggen; *n-soi ber jak,* hij zegt dat ik de schuld heb; *nsoi ber jak feti koemnang,* hij beticht mij van stelen; *n-soi fangat,* met de voeten klimmen; *n-soi,* bijspijs gebruiken bij: *babi ta tsoi fase,* varken bij de rijst eten; *soin, sosoin,* bijspijs.

Soi, *na-soi,* niets mee te doen willen hebben.

Soin, of *sosoin,* bijspijs, zie ook soi.

Soin, *n-soin,* onz. en bedr., vooruitsteken, omhoogsteken van een lang voorwerp, in een opening steken.

Soir, *n-soir,* even onder water staan, bijv. *ombak soir, dalamtene nsoir; roep mangsoir,* hooge vloed; *méti nsoir,* dood tij.

Soir, *n-soir,* klopjacht houden, klopjacht houden op; *snjoir,* klopjacht.

Sojembar, kleine boomsoort.

Sokap, *n-sokap,* op slokkerige manier verorberen.

Soke, *n-soke,* wrijven, insmeren; *sosoke,* iemand die zich het lichaam heeft ingewreven tegen schurft, ingesmeerd bijv. van touw.

Soke, *n-soke,* vijlen van de tanden; *n-soke nifnir,* iemands tanden vijlen; *nif'sosoke,* een vrouw met afgevijlde tanden; *bat'sjoke,* de steensoort, waarmee men tanden vijlt.

Soke, *n-sok,* des morgens heel vroeg iets doen; ook *nsok sif'lirnir.*

Soke, *n-sok,* langs een touw afdalen of omhoogklimmen.

Sokit, *n-sokit,* met een lang voorwerp steken in.

Sokoer, soort alang-alang.

Sokoer, *n-sokoer,* uitgestorven zijn van huizen.

Solan, lans.

Solan-aloen, boomsoort, timmerhout.

Solar, *n-solar,* een lang voorwerp in struiken of gras steken, om het te verbergen.

Solar, *n-solar,* aan beide kanten van een draagstok dragen.

Solat, zeestraat, doorgang tusschen twee eilanden.

Solbije, omhulsel van de bloem van de kokospalm.

Sole, *n-sol,* mikken, langs rechte lijn kijken, met de oogen meten, begluren.

Solfjajan, zeer groote vischsoort.

Soli, *n-sol,* vegen, achtervolgen van velen, met velen bijeenbrengen; *sosoli,* veger.

Soli, dikke ketting.

Soljar, *n-soljar,* ranken schieten van kruipplanten.

Solrjai, *n-solrjai,* bevuilen van goed, van *nsoli rai.*

Somalai, paradijsvogel.

Somar, *n-somar,* vooruitsteken, vooroverhellen, tegen den wind in schuine richting opvaren; *n-somar sooe-n,* het hoofd vooruitsteken.

Somar-soelari, boegspriet.

Some, weduwnaar, weduwe; *bat'-some,* weduwe; *n-som,* weduwnaar zijn, weduwe zijn; *na-som,* ongetrouwd blijven.

Somlajan slingerplantsoort.

Sonoe, in *ombak sonoe,* witte aarde; *bat'sjonoe,* zandsteen.

Songe, *r-song,* met velen gaan kijken naar; *rsong ngrije,* men ging met velen naar de perkara kijken; *mankjar rsonge snjonge,* de vogels kwamen op de school visch af; *snjonge,* school visch als er vogels boven vliegen.

Songe, *na-s-ong,* worstelen; *ra-sosonge,* met velen om iets vechten; *na-songe bate,* een vrouw verkrachten.

Songe, mat van lontarblad, zoo gevlochten dat men hem als regenscherm over het hoofd kan hangen.

Songili, *n-songil,* heel droog zijn, van hout.

Songrarait, *n-songrarait,* met blijdschap tegemoet gaan.

Songoe, vischsoort; sterrenbeeld: de Dolfijn.

Sopal, *n-sopal,* het bovenste van een vloeistof afscheppen; *n-ta'sjopal,* overvol zijn, met als onderwerp de vloeistof.

Sopoel, *n-sopoel,* den top kappen uit.

Soralas, heel groote slangsoort.

Soran, *n-soran,* beoordeelen van een zaak door adellijken.

Soran, *na-sosoran,* dik zijn, van een vloeistof; *sosoran,* dik.

Soran, *n-soran,* met een lang voorwerp met bladeren omwonden een buis schoonmaken.

Sorap, *n-sorap,* opslurpen.

Sore, *n-sore,* drukkend ergens overheen schuren, schuiven; *n-sore em-an,* den voet over den grond schuren, schuiven.

Sori, algemeen woord voor verschillende soorten prauwen; *sori fian,* algemeen woord voor vlerkprauwen; *sori,* sterrenbeeld, de Altair met β en γ van de Arend.

Sorimbe, kris, dolk.

Sori-loer, een der mindere waardigheden in de Tan. maatschappij; bij alle gemeenschappelijke zaken begon men met hem; andere namen van deze

waardigheid zijn: *mangbaloean, manglair, mangkei, mangkeiloer, snjomb'loer;* bij niet-gemeenschappelijke jacht, tuinfeest enz. is iemand *sori-loer, mangbaloean* enz.; iedereen van de partij kan daarvoor in aanmerking komen.

Soriti, koper, koperen beenringen gedragen door de vrouwen; *soritjene*, de dikke waarop de andere rusten; *sorit'lalawe*, of *sorit'tatait*, de dunnere die rusten op de *soritjene*.

Sormoekoe, hagedissoort.

Soroe, *na-sjoroe*, met honden achtervolgen van varkens.

Soroe, *soroe-n*, uitstekende punt, slaap aan het hoofd, horen.

Soroe, *n-soroe*, volledig maken, afmaken, totaliseeren; *n-sor*, volwassen zijn, overal zijn; *nafai ti snjoroen*, hij kent de zaak door en door.

Sorwaki, zeeappel.

Sosar, *n-sosar*, zakken, van een vloeistof.

Sose, *n-sose*, afbreken; *n-sose sljaroe*, de korrels van de maiskolf doen; *sljar'sosose*, losse maiskorrels; *na-m-sos*, invallen, kapot zijn, van huizen enz.

Sosing, *n-sosing*, met een mes afkrabben.

Sosir, *n-sosir*, met een parang afkrabben; *n-sosir kafjaloe*, geelhout schellen.

Sosoan, een uitstekende kaap.

Sosokal, *wé'sosokal*, een fleschkalebas, die geen halsvernauwing heeft.

Sosokit, verzwering aan de aars.

Sosolan, langwerpig rond.

Sosoran, *na-sosoran*, papperig gekookt zijn, van aardvruchten, rijst enz.

Sosoroe, windveer, overstek.

Sote, *n-sot*, naaien; *sosote*, naad.

Sooe, halve klapperdop als drinknap.

Sooe, *sooe-n*, gelaat, gezicht; *sooe-n masoemboet*, vuil kijken.

Sooet, *n-sooet*, eten zoeken, van menschen en dieren.

Sowe, *n-so*, drinken uit een flesch, bamboekoker, enz.; *n-so toeak*, palmwijn drinken uit een bamboekoker.

Srjoke, schelpdiersoort.

Sropi, nog eetbare dop van kokosnoot.

Srwene, paal in een pagar.

Srwene, kleine boomsoort, waarvan mesheften gemaakt worden.

Srwen'forndate, boomsoort, timmerhout.

Soean, voetangel.

Soean, volksstam, onderdeel van een dorp.

Soean, stok voor het rooien van aardvruchten.

Soear, *n-soear*, wegschuiven, opzij schuiven.

Soear, bamboekam; *n-soear, n-soer*, daarmee kammen.

Soemboer, *n-soemboer*, bevlammen van onderen af, verwarmen met als onderwerp het vuur; *aoe nsoemboer koedan*, het vuur bevlamt de kookpot; *takpere kit ma aoe nsoemboer kit*, laten we boven het vuur gaan liggen, dat het ons verwarmt.

Soemboet, in *masoemboet*, duister, donker, met onkruid begroeid, moeilijk te begrijpen of uit te spreken; *sooe-n masoemboet*,

een vuil gezicht zetten; *n-fasoemboet sooe-n*, idem; *dalam masoemboet*, toornig zijn.

Soei, in *n-soe kjérin*, of *na-soe kjéri*, de tong uitsteken; *n-soei sife*, feestmaal houden, om dien men gedood heeft te verzoenen.

Soei, *n-soei*, afdoen van vruchten met een *soesoei*, gaffelvormige stok; *n-soei kaplili*, het werpen van den tweeden werper.

Soei, groote rijstkoek.

Soei, *soei-n*, rand, zijde.

Soekat, *n-soekat*, boven het hoofd heffen van zware dingen.

Soeke, *n-soek*, uitdeelen van rijst en derg.

Soeke, *n-soek*, *na-soek*, met beide handen oprapen van veel kleine dingen; vandaar ook de beteekenis van het vorige woord.

Soeke, zin, goesting; *ni soeke*, zin hebben in.

Soelang, *n-soelang*, stekend pijn doen; *bwajan nsoelang*, pijn in de milt hebben.

Soelari, walvisch, waarvan de vinnen boven het water uitsteken.

Soele, *n-soele*, met de honden de varkens opjagen bij klopjacht.

Soele, spintoestel; *soele aloen*, spinklos; *soel'béli*, spinkorfje.

Soele, zeeworm, de periode na den Westmoesson, dat men dien worm vangt.

Soele, *n-soel*, het werpen met de *kaplili* van den tweeden werper; *n-soel wike*, alleen op één *kaplili* mikken.

Soeléti, vischsoort.

Soeléti, posteleinsoort.

Soeloe, dor klapperblad, fakkel daarvan; *soel'mangoe*, heel dor klapperblad; *soel'madar*, halfdroog klapperblad; *soeloe*, of *soeloe lo*, donkere maan; *n-soeloe*, met fakkel belichten; *nasoel*, met fakkels visschen; *soel'mékafal*, *soel'méfanas*, stikdonker.

Soeme, reigersoort.

Soeni, *n-soeni aoe*, vuur maken, een vuur aanleggen.

Soengap, *n-soengap*, onder een omgekeerde pot of mand vangen; *boti n-a n-soengap sife*, een kip onder een omgekeerde mand vangen.

Soengap, *ra-soengap sir*, dicht bij elkaar staan van huizen.

Soenge, *n-soeng*, bukkend doorgaan onder, zich binnenwringen.

Soer, in *n-soer oeloe-n*, het haar kammen, van **soear.**

Soerat, *n-soerat*, een opdracht geven aan; iets aanbevelen aan, op het hart drukken; *soerat*, herinneringsgeschenk; *ra-soerat sir*, afspreken, een afspraak, *snoerat*, *snjoerat* maken; *ni snjoertar rlengan*, of *nlengan ni snjoertar*, hij is over den afgesproken tijd.

Soeroe, lepel; *soer'toetap*, lepel van klapperdop; *soer'lili*, van nautilusschelp; *soesoer'kwai*, potlepel; *soer'tetebak*, vork; *n-soer*, opscheppen; *noer'soesoeroe*, jonge klapper met nog zacht vleesch, dat men nog uit kan lepelen.

Soesan, *na-soesan*, in orde brengen; *na-soesan i*, zich gereed maken; *na-soesan dalam*, zijn binnenste in orde brengen.

Soese, moeite, soesah.

Soeslangoe, vogelsoort.

Soeslwangoe, schelpdiersoort.
Soesméje, groote vischsoort.
Soesngéroes, vogelsoort.
Soestéik, groote vischsoort.
Soesoe, de borsten, zoowel van mannen als van vrouwen; *soesoe krawan,* melk; *n-soes,* zuigen van den zuigeling; *n-soesoe,* zoogen; *soesoesoe,* zuigeling.
Soesoe, *soesoe-n,* hoek.
Soesoek, *n-soesoek,* prikken met een puntig voorwerp; *soesoesoek,* zulk een prikker.
Soesoek, houtworm, tabakskevertje; *diri na-soesoek,* de houtworm zit in de paal; *mat-an nasoesoek,* een oogontsteking hebben; *mat'soesoek,* een oogontsteking.
Soesoek, *n-soesoek,* vlechten.
Soesoeke, *soesoek-an,* lippen, mond: *soesoekan das* en *bab,* boven- en onderlip.
Soesoenge, een waterinsect.
Soesoer, *n-soesoer,* vooroverhellen; *n-soesoer sooe-n,* op zijn gezicht vallen.
Soewe, boomsoort, timmerhout.
Soewe, *n-soewe,* achterwaarts doen gaan, niet aannemen, teruggeven; *n-soewe i,* zich achterwaarts bewegen; ook *n-ose soewe-soewe.*
Swani, schietspoel.
Swéri, palmblad als verbodsteeken.
Swilir, vischsoort.

T.

Tabak, *n-tabak,* steken in; *n-tabak kakaran na ombak,* een bamboelat in den grond steken, zetten; *n-tabak boenga na oeloen,* een bloem in de haren steken; *tatabak,* datgene wat men ergens in gestoken heeft.
Tabakoe, tabak; *tabak'wowokoet,* rooktabak; *tabak'kakakit,* pruimtabak.
Tabal, *n-tabal,* de eene plank op of tegen de andere zetten.
Tabar, *n-tabar,* opnieuw dekken van huizen; *na-m-tabar,* afvallen, van bladeren.
Tabat, *n-tabat,* planten, eigenlijk gaten steken, ook tatoueeren; *tatabat,* de verfstof waarmee men tatoueert, ook speer met één punt.
Taboe, *na-taboe,* den voet zetten op, met den voet wegduwen.
Taboe, offeraltaartje, waarop men offert aan de dooden, boven de *langmataboe.*
Taboe, in *n-taboe i,* aanzijn, aanleggen, van een prauw.
Taboe, *taboe-n,* beginpunt, onderste deel van bijv. een flesch, zak, enz.; *n-taboe,* beginnen.
Taboe, *taboe-n,* de achterzijde van Tan. huis.
Taboen, *n-taboen,* door een teeken een stuk grond of iets anders voor iets of iemand bestemmen, tot pand geven, tot pand zijn; *lele ra rtaboen,* een olifantstand als pand; *tnjaboen,* het geteekende; *tataboen,* teeken.
Tabwéri, jonge man; *na-tabwér,* jonge man zijn, worden.
Tambar, *n-tambar,* dansen van de *tnjambar* (mannendans).
Tambil, brits, slaapplaats, ver-

trek in Tan. huis.

Tambjan, *n-tambjan*, idioot zijn.

Tamboe, *n-tamboe*, tegengaan, doen ophouden, verbieden; ook wel *n-tamboe n-téri*.

Tamboemboe, fleschkalebas, waar men den kop heeft afgesneden.

Tamboemboe, boomsoort, die verf levert.

Tade, *n-tade*, met een boomstok de vaart van een boot tegenhouden; *n-tade em-an*, het been strak zetten; *n-tade i*, tegenspartelen, niet willen.

Tade, scherp aangepunte bamboe als voetangel; *n-tade*, die voetangels plaatsen, plaatsen bij.

Tadjelak, *n-tadjelak*, van *n-tai delak*, benoemen, beduiden, aanduiden, toevallig noemen.

Tandi, *n-tand*, met den rug van een parang of een kort eind hout kloppen op, met een dun latje het beginpunt van een weefsel leggen; *tatandi*, dat latje, ook harnas van karbouwenhuid.

Tandin, *n-tandin*, met korte dunne lijn *(smboering)* visschen.

Tafal, *n-tafal*, bedr. en onz., plakken, aankleven, aangroeien, er bij komen; *tatafal*, het bijgevoegde.

Tafi, *n-taf*, wannen, d.w.z. met de wan op en neer schudden.

Tafoe, *tafoe-n*, teelbal.

Tai, *n-tai*, treden op, betreden, schoppen, bevaren van prauwen, berijden van paarden, opstappen op paard of prauw, staan op, met de voeten kneden van leem, planten van wat aangetreden wordt; *tnjai*, een geplante in tegenstelling met een in het wild groeienden boom; *dalam ntai*, al op zijn gemak zijn, iets volhouden; *tataieme*, slof, sandaal; *tata'djas*, een der weefboomen; *tatai-ain*, drempel.

Tair, vloot, school van visschen, vlucht van vogels, troep van dieren; *rbes tair*, harta gaan vragen voor een meisje dat geschaakt is; *ra-f-tair sir*, troep, school, vloot, vlucht vormen.

Tais, sarong van inlandsch weefsel; *tais metam loran*, geheel zwart; *tais maran*, waarvan het midden uit witte en zwarte strepen bestaat; *tais matan*, met ikatfiguren alleen onder en boven; *tais andai*, niet met ikatfiguren, maar alleen met strepen; *tais rérengi*, ook *tais sor'twenan*, geheel bezet met ikatfiguren; *tais focat*, waarvan de ikatfiguren niets dan gebroken lijnen vormen; *na-tais*, als sarong aanhebben, aandoen; *na-tais i*, een tais aanhebben, aandoen; *na-tais mangmwate*, de laatste eer bewijzen aan een doode.

Tait, *n-tait*, drukken op, drukkend liggen op, liggen op, bezwaren met steenen of andere zware dingen, door ze er op te leggen of aan te hangen; *n-foef n-tait jak*, hij viel boven op mij; *ra-tait*, op elkaar liggen; *tatait*, bovenop liggend.

Tajal, *n-tajal i*, niet meedoen aan een algemeen werk.

Tajan, *n-tajan*, tegenhouden, terughouden, niet willen geven.

Takndar, *n-takndar*, heel mooi zijn van zaken.

Take, *n-tak,* vragen, verzoeken, vragen om; *tatake,* verzoek, het gevraagde; *n-tak toeak,* boete eischen.

Taklili, *n-taklili,* neerleggen, leggen; *n-taklil,* nederliggen van zaken, fig. voor besprekingen, blijven liggen.

Talak, *n-talak,* naar beide zijden afhellen; *n-talak oeloe-n,* het hoofd buigen; *n-talak lo,* op sterven liggen; *mnaoer ntalak,* de wind gaat liggen.

Talbwabmese, krabsoort.

Tale, *n-tale,* opzoeken, bezoeken uit genegenheid.

Tali, touw.

Talinge, soort oor onder aan een mand, waardoor men den draagband steekt; *n-taling,* van zulke ooren voorzien.

Talir, *n-talir,* wild zijn van dieren, niet tam zijn; *na-f-talir,* laten verwilderen.

Taljol, *n-taljol,* van *n-tai lole,* procedeeren.

Tame, *n-tame,* eten, zonder uitgedrukt voorwerp; *tnjame,* het eten; *énoem-tnjame,* spijs en drank.

Tanam, *n-tanam,* poten van mais, rijst, katjang, boonen, zaden; *tnjanam,* aangeplant; *koeloer tnjanam,* aangeplante broodboom.

Tane, *n-tane,* aanreiken, aangeven, vooruitsteken; *n-tan,* het nog halen, het nog beleefd hebben, het nog zullen beleven; *n-tan i far,* gericht zijn naar.

Tanoek, *na-tanoek,* spreken, bespreken, beraadslagen; *tnjanoek,* het spreken.

Tangap, *n-tangap,* zeuren om iets, verlangen.

Tangar, *n-tangar,* blaffen van honden achter het wild, aanblaffen.

Tangaoe, vogelsoort.

Tangbalin, krabsoort.

Tangboeat, kleine boomsoort.

Tange, *tang-an,* vinger, teen; *tang-an ene,* duim; *tang-an lalarat,* of *tangan loer,* wijsvinger; *sosob'-jafoer,* middelvinger, ook *tang-an metwale; tang-an snikir,* ringvinger; *tang-an ili,* of *tang-an famoedi,* pink; *tang-an laboean,* vingergewricht.

Tangnai, zeekwal.

Tangowe, nauw van opening, weg, ruimte.

Tangroroit, spinsoort.

Tangséri, krabsoort.

Tangoe, *n-tang,* vermoeid zijn, vooral van de spieren; *em-an ntang,* stijve, moede beenen hebben.

Tarak, zeer groote vischsoort.

Taram, fregatvogel.

Taras, soort; *taras lese,* van één soort.

Tarboengan, staande afgeknotte boom, lijf zonder kop.

Tare, *n-tare,* roepen, aanroepen, noemen, benoemen; *na-tare,* idem; *n-tare liliri,* een soort zingen; *n-tare sembajang,* een gebed opzeggen; *na-f-tar,* verzoenen van dooden, geesten; *iri-n na-tar,* snorken; *n-tare tomwate ngaran, n-tare mangmwaran ber,* of ook wel *n-al tomwate ngaran,* verwenschen; wordt alleen gedaan door vrouwen ten opzichte van mannen.

Tare, wieg.

Taring, *n-taring,* een scherpe punt

kappen aan, tuit maken aan een bamboekoker; *tataring*, scherpe punt.

Tarowe, kuiltje.

Tarpake, donderslag; *n-tarpak*, het dondert.

Tarpeje, in *ir'tarpeje*, platneus; *iri-n ntarpe*, hij heeft een platten neus.

Taroe, *n-ba-taroe*, wedden.

Tasak, *na-f-tasak*, *n-fa-tasak*, obat doen op, insmeren van mes, kruiden van palmwijn.

Tasak, *na-m-tasak*, gekookt zijn, gaar zijn; *métasak*, gekookt, gaar; *toek métasak*, overgehaalde palmwijn, jenever.

Tasik, zeewater, zee.

Tasing, *n-tasing*, weenen, weenen over, beweenen; *tnjasing*, geween.

Tatabat, speer met één punt.

Tatadan, top van een berg.

Tatandi, onderdeel van het weeftoestel, ook harnas van karbouwenhuid.

Tatal, liaansoort.

Tatar, *n-tatar*, openrafelen van touw, openmaken van windsels, losmaken van de haren; *kasi na-m-tatar*, de slang ontrolt zich.

Tate, neen; *ntate*, loslaten; *ra-tate sir*, elkaar loslaten, scheiden, van gehuwden.

Tatoetoek, zwijgzaam; *n-tatoetoek*, zwijgzaam zijn.

Taoel, *n-taoel*, de bamboelatjes uit één bamboe gesneden weer op hun natuurlijke plaats schikken: *n-taoel wanjar*.

Taoel, *na-taoel*, nadenken.

Taoep, *n-taoep*, dekken van huizen.

Taoer, *n-taoer*, een boog van een pees voorzien.

Taoet, *na-m-taoet*, vreezen, bang zijn, vreezen voor, bang zijn voor; *na-f-taoet*, bang maken.

Tawak, vischsoort: de roodhals (chilinus iasciatus).

Taware, een gouden oorhanger van bijzondere grootte.

Tbéri, *tbéri-n*, in *sljaroe tbérin*, pasgevormde maiskolf.

Tbjaoer, boomsoort, timmerhout.

Tbole, betovergrootvader, achterachterkleinkind.

Tboean, ziekte, opzetting van de teelballen, mensch met die ziekte; *na-t-boen*, opgezette teelballen hebben; *tafnir ratboen*, zijn teelballen zijn opgezet.

Tboende, groote vischsoort.

Tboerak, slijpsteen.

Tboeri, tritonschelp.

Tbwari, *tbwari-n*, ziel, vriend; *na-t-bwari*, bevriend zijn met; *mangatbwari*, vriend.

Tmbaoe, grootouder in den 5den graad, afstammeling in den 5den graad.

Tmbilam, dikke bamboesoort.

Tmbiloek, paalworm.

Tmboende, de stippelvisch (Drepane punctata).

Tndingan, de katvisch.

Tndiri, zeer groote vischsoort.

Tndjolak, kleine vischsoort.

Teal, *n-teal*, aan den nog niet bekapten kant kappen, als de boom op vallen staat.

Tean, *n-tean*, drukken op, tegen den grond drukken, geduldig verdragen, tegen den grond werpen van een persoon, met de handen kneden, een vloeistof gebruiken om het eten te doen

zakken; *toeak ta 'tean sjaboe,* maar ook *sjaboe ta 'tean toeak*; *n-tean wilin,* het roer houden; *tetean tasik,* uitlegger van een vlerkprauw; *n-tean na dalam,* trachten te onthouden; *tetean,* een onderdeel van het weeftoestel.

Teas, *n-teas,* onder den nagel dooddrukken van luizen, vlooien enz.; *n-teas matnir na,* den blik vestigen op.

Tebak, *n-tebak,* steken, prikken, aanwijzen, beslissen, eischen van een zekeren prijs, steken van pijn; *tetebak,* stekende pijn, pleuris, bronchitis.

Tebe, Teparees, Tepareesch; *Teb,* Tepa, een dorp op de Babbar-eil.

Tébi, *n-tébi,* afsteken van grond, heuvel, bekappen van steen; *na-m-téb, na-tnjéb,* afspoelen, wegspoelen, afbrokkelen van grond, heuvel, wal.

Téboes, *n-téboes,* verlossen, loskoopen, vrijkoopen, afkoopen van schuld.

Tembe, groep strandwortelboomen met zeezand nog achter het eigenlijke strand.

Tembe, *na-temb,* rotten in den grond van aardvruchten wegens te veel vocht; misschien *na-t-emb,* van *embe.*

Temboen, *n-temboen,* vlechten van touw, haren, enz.; *na-temboen i,* er is een kink (in de kabel); *tetemboen,* gevlochten, vlecht; *temboen,* vlecht.

Tefal, *n-tefal,* met de hand op het water slaan.

Tefe, *n-tefe,* wasschen van goed; *n-tef,* slaan met de vlakke hand.

Tefoe, suikerriet.

Téik, kleine boomsoort, waarvan de schors tot goed geslagen wordt.

Téik, schaamgordel; *na-bar téik,* een schaamgordel aandoen, aanhebben; *na-bar i,* idem; *téik fian,* schaamgordel van geslagen schors.

Téikmale groote boomsoort.

Téikoelit, boomsoort, waarvan de schors tot goed geslagen wordt.

Teje, *n-te,* vangen, met als onderwerp fuik, klem, enz., bijv. *roat nte ian, kekete nte manik.*

Teje, poep; *ning teje,* ik moet een behoefte doen; *na-te,* roesten.

Tekan, wandelstok, stut; *na-tekan i,* een stut gebruiken; *n-omat tekan,* orang kaja zijn.

Tekin, *n-tekin,* wegkappen van zijtakjes van bamboe, hout; wordt aldus gebruikt: *ntekin rangsir; na-m-tekin,* van den stam afbreken van takken.

Téli, *na-ng-téli,* de derde zijn; *tél,* drie; *tétél,* drie aan drie, ieder drie; *bengtél,* over drie dagen; *bengtél ané,* vóór drie dagen.

Té-la, aanstonds.

Telak, in *tetelak,* groen; *na-tetelak,* groen zijn.

Télan, *na-f-télan,* beschaamd maken.

Télan, *na-m-télan,* moe zijn.

Télan, *n-télan,* slikken, doorslikken.

Télanbati, kleine vischsoort.

Télas, in *matélas,* zoutig, zilt, brak.

Teljawar, de Morgenster.

Téloer, uitgeschoten vel van een slang; ook: *kasi téloer.*

Teman, *n-teman,* beproeven.

Temar, *n-temar,* duiken, onder-

duiken, onder water houden.

Teme, *na-k-tem*, aan elkaar sluiten, in zijn geheel zijn; *katem-an*, *kateme*, het totaal, zie aldaar.

Témjatan, zeezijde van een kampong aan het strand.

Temljos, *n-temljos*, in een gat stappen, door den vloer trappen.

Temloat, zeeappelsoort.

Tenak, *n-tenak*, gedenken bij eten enz.

Tenas, *n-tenas*, liggen, zitten, staan enz. tegen; *na-f-tenas*, kneden, in elkaar drukken, tegen elkaar leggen.

Tene, *ten-an*, lichaam, romp.

Tene, kiel van een boot.

Tene-balin, kleine vlerkprauw.

Tenge, *n-teng*, haat dragen, wrok koesteren tegen; *na-tenge*, tot doel hebben, zich als einddoel voorstellen; *tamin sarjamréne tatenge lan sorga*, laten we op aarde alleen den hemel tot doel hebben; *rafla ratenge*, *rfanak ratenge*, om het hardst loopen, schieten.

Tengin, *n-tengin*, draaien, van touw, van katoendraad; *n-foeléma tetengin*, twee touwen ineendraaien; *tal'tetengin*, gedraaid touw.

Terak, *na-m-terak*, boeren, een boer laten.

Tererek, *n-tererek*, lang, veel drinken.

Téri, *n-téri*, beletten, in den weg staan, zich het onderlijf bedekken; *n-ose n-téri*, beletten; *natéri*, verdedigen, tusschenbeide komen bij twist; *na-f-téri*, *n-fatéri*, zich verzetten tegen iets.

Térik, grens van iets; *roeap térik*, de plaats tot waar de vloed komt; *térik* of *ti térik*, tot aan; *térik jé lo*, tot hier toe slechts, soedah.

Téroen, *na-téroen i*, het bovenlijf bedekken; *tujéroen*, waarmee men het bovenlijf bedekt.

Téroen, *Térnwar*, bestaande uit *Téroen barat* en *Téroen timoer*, Nubecula Major en Minor, of Kaapsche Wolken.

Tesi, *tesi-n*, het harde van hout; *na-tes*, hard zijn, dapper zijn; *na-f-tesi*, in vasten toestand brengen, bemoedigen, moedig maken.

Tetak, *n-tetak*, doorhakken, in dwarse richting doorhakken, doortrekken van een touw; *n-tetak oeloen*, iemands hoofd afslaan; *na-m-tetak*, onz., breken van touw; *tetetak*, beitel.

Tetak, *na-f-tetak*, verwenschen; *na-f-tetak i*, een eed doen.

Tetal, *n-tetal*, in kleine stukjes kappen, even inkappen; *tetetal*, inkeping, gehakt.

Tetar, *n-tetar*, *na-tetar*, slaan met kleeren om er het vuil uit te slaan, ook bijv. slaan met een fakkel om er het uitgebrande eind af te slaan; *na-tetar i*, zich uitschudden.

Tete, *na-m-tet*, derven.

Tetéas, vogelsoort.

Tetelak, groen; *na-tetelak*, groen zijn.

Tetenan, gekookte aardvruchtkost, waarbij men de aardvruchten van het afkooksel gescheiden heeft.

Tétér'lere, zonnescherm, paraplu; zie **Téri**.

Tian, *na-tian,* verjagen, wegjagen, afwijzen.

Tibal, kleine trom, *n-tef tibal,* de kleine trom slaan.

Timbe, bamboesoort; *timb'lele,* zwarte bamboesoort.

Tindi, *n-tind,* met de parang op den rand van de doodkist kloppen, even voor de begrafenis den overledene ondervragen over de doodsoorzaak.

Tindin *n-tindin,* afkappen van de top van een torenschelp.

Tije, *n-tī,* gaan, in beweging zijn naar, gericht zijn naar; *na-f-tije,* wegjagen van dieren; *ti-ti,* totdat; *ti térik,* tot aan.

Tikar, *n-tikar,* met de nagels afknijpen; *na-m-tikar,* afgeknepen van bladeren; *titikar,* of *doit na ntikar don,* doktersloon.

Tikloi, *n-tikloi,* hangen, doen hangen, ophangen.

Tilngoi, witte papegaai.

Timoen, komkommer.

Timoer, Oosten, Oostelijk, Oostmoesson, de Tanimbarees van de Oostkust van Jamdena, de Oostkust van Jamdena; *Timoer dalam,* alle Tanimbareezen van de Oostkust; *Timoer lirin,* het Jamdeensch.

Tine, *n-tine i,* al doende leeren, zich oefenen.

Tingil, *n-tingil,* doen draaien van een prauw door aan één kant te boomen.

Tipal, *n-tipal,* hoog boven den grond afkappen van boomen; *na-m-tipal,* zoo afbreken, afgebroken of afgekapt zijn.

Tiras, *na-tiras,* water van vuil ontdoen; *titiras,* troebel.

Tisak, b.z., scheut, spruit; *iri-n tisak,* de neusvleugel; *na-tisak,* ontspruiten .

Titar, pier, steenen dijk.

Titian, pagar tegen karbouwen.

Titik, *n-titik,* met de wan korte slagen op en neer maken, om de fijne van de grove mais te scheiden.

Titil, in *na-titil oelan,* de vezelstof van den arenpalm van den stam trekken.

Titil, alleen in *fala-titil,* een gang met kleine pasjes; *n-ose fala-titil,* met kleine pasjes loopen.

Titir, gong, klankbord; *n-sai titir,* de gong slaan.

Titiras, troebel, zie **tiras**.

Tlabe, schelpdiersoort.

Tlinge, *tling-an,* oor; *n-sai tling,* luisteren; *tlingan don,* oorschelp; *tling-an biboel,* oorrand; *tlingan anak,* het kleine stukje kraakbeen aan den ingang van het oor; *tling-an ngengar,* een gedeelte van de oorlel; *tling-an sepan,* oorwortel; *tling-an boerit,* de achterkant van het oor; *tling-an lose,* ooropening.

Tlingmafoeti, vogelsoort.

Tniman, het familielid waarmee men volgens de adat kan trouwen; een man noemt *tniman:* de dochter van moeders broer; een vrouw noemt aldus den zoon van vaders zuster.

Tnjafar, pondokken-komplex.

Tnjame, etenswaar, het eten, zie **tame**.

Tnjame-matan, onderdeel van een *soean,* zelf onderdeel van een dorp.

Tnjare, in bijv. *tnjare nal ko ndé tate?* zijt gij ook uitgenoodigd?

Tnjémoe, *n-fa-tnjémoe,* in het wa-

ter zetten; *n-fa-tnjém,* in het water liggen; ook *wéje* of *oedan nfatnjém,* blijven staan, van water, regen.

Tnjobil, kuiltjes in zeezand op het rif.

Tnjomboer, feest als de kraamvrouw voor het eerst weer uit het huis komt; zie **tomboer.**

Tnjoding, belofte, afspraak, verdrag, zie **joding.**

Tnjomas, plas; zie **tomas.**

Tnjose, *na-tnjose,* zoekend kijken bijv. naar voetspoor, verloren zaken.

Tnjotak, open plaats tusschen strandwortelboomen.

Tngadar, de roode klipvisch (Lutjanus erythropterus of Mesoprion annularis).

Tngale, uitzondering; *to tngal,* zonder uitzondering.

To, geen, niet.

Toan, boomstok; *n-toan,* boomen, met voorwerp; *n-ton,* boomen, zonder voorwerp.

Toat, modderpoel; *n-toat i,* zich in modder wentelen.

Toat, *n-toat i,* kreupel loopen.

Tobe, *n-tob,* doorbuigen van balken enz.

Tobil, *n-tobil,* trotseeren van zware zee of branding.

Tomban, *n-tomban,* tamelijk hoog boven den grond afkappen van boomen, doorkappen van de achillespees van karbouwen; *katoetoen totomban,* aldus afgekapte of doorgebroken boom.

Tombe, *na-tombe,* dikke onderbuik hebben, van vrouwen.

Tombjaling, *n-tombjaling,* veel takken hebben.

Tomboe, boomsoort.

Tomboer, *n-tomboer,* afdalen, nederdalen, naar beneden komen; *na-f-tomboer,* naar beneden laten; *na-f-nomboer,* wordt gezegd van de plechtigheid als de kraamvrouw weer voor het eerst uit het huis komt; *tnjomboer,* die plechtigheid; *totomboer-ain,* smal paadje naar een afgrond.

Todate, *n-todate,* met één voet vooruitstaan.

Tode, *n-tode,* plechtig begeleiden; *n-tode i,* een sprong doen.

Todik, *n-todik oeloe-n,* een halven klapperdop in de haren doen, en daarom een knot maken.

Tondan, *n-tondan,* hoesten; *totondan,* hoest.

Tofak, *n-tofak,* in *dare ntofak i,* een vrouw sterft in het kraambed, omdat het bloed zich ophoopt.

Tofak-enan, groote vischsoort.

Tofat, een zakje van kokosblad waarin rijst gekookt wordt; *na-f-tofat,* zulke zakjes maken; *na-f-tofat fase,* rijst aldus invlechten.

Toflale, schotel van kalebas; ook de kalebassoort.

Tofoer, *na-tofoer,* onder water staan.

Tofwale, schotel van kalebas; ook de kalebassoort; zelfde als *toflale.*

Toi, zeer groote vischsoort.

Toil, *n-toil,* van takken ontdoen, van staande boomen; armen afkappen; *totoil,* ontdaan van takken.

Tokdise, sprinkhaan; soorten: *tokdis'fase, tokdis'done, tokdis'babatak; n-tokdis,* viervoets

springen.
Tokndate, groote vischsoort.
Toke, gekko.
Toke, doof; *n-tok,* doof zijn, *tling-an totok,* wordt gezegd van het gevoel in het oor bij te hard geluid.
Toki, *n-tok,* beitelen, een gat kappen in, ook van vogels die gaten maken in kokosnoten, van ratten; *totoki,* gekapt gat.
Tokil, *n-tokil,* op de teenen loopen, hinken.
Toklelete, vogelsoort.
Tolar, *n-tolar,* naar beneden laten, zakken van water; *n-tolar i,* zakken; *na-m-tolar,* naar beneden gelaten zijn; *dalam namtolar,* tevreden gesteld zijn, tot rust gekomen zijn; *na-f-tolar,* naar beneden laten, nederlaten; *oedan nfatjolar soele, ndoendoem tarpake rfatjolar oele,* de regen doet de zeeworm naar beneden komen; donder en bliksem doen wormen naar beneden komen; *is'totolar,* tering; *n-tolar i,* buigen wijken.
Tolar, *n-tolar boesir ni dolas,* de boog ontspannen.
Tolas, *n-tolas,* onz. en bedr., hangen, ophangen.
Tolas, *n-tolas, na-f-tolas i,* zich uithongeren als teeken van droefheid; *is'totolas,* tering.
Tole, *n-tol,* neerhangen van buik, kin.
Tole, *n-tol,* putten uit een put; *wé'tole,* put.
Tole, soort lange soeplepel, gemaakt van klapperdop.
Tole, *tol-an,* in *sep-an tolan,* bil.
Tole, *ra-tole,* met zijn vieren dragen.
Toliling, *n-toliling;* diep zijn, van een grot; helder zijn, van vloeistof.
Tomas, *n-tomas,* van boven af begieten met water; *tnjomas,* plas.
Tomoe, *n-tomoe i,* klein blijven, niet groeien van menschen, kleiner worden.
Tomwate, mensch, zusterskinderen, onderhoorigen in het matriarchale recht; *na-tomwate,* mensch worden, geboren worden; *na-f-tomwate i,* zich als een mensch of als een man gedragen, zich als mensch voordoen van geesten.
Tomwat-watan, stellage waarop men de mast plaatst, vogelverschrikker.
Tongar, strandwortelboom.
Tongar-slilin, mosselsoort.
Tope, ronde kalebassoort, daarvan gemaakte bergplaats.
Topoe, boomsoort, timmerhout.
Torak, *n-torak,* loeien van een karbouw, ook het geluid van sommige vogels; *na-torak i,* borrelen van kokend water.
Toran, *na-m-toran,* zitten, staan van sommige voorwerpen, wonen, bewonen; *na-f-toran,* doen zitten, nederzetten; *matoran-ain,* zitplaats, ook dooier van een ei.
Torat, vischsoort.
Tore, *n-tor,* overhellen; *katoetoen totore,* overhellende boom.
Tore, slingerplantsoort.
Tore, schoot; *na ni tore das,* op zijn schoot.
Torim, boomsoort met eetbare vruchtjes, zeer goed timmerhout; twee soorten: *torim daje,*

torim dole.

Tosjangan, vingerring, teenring; *tosljangan ene,* ring aan duim of groote teen.

Totap, *n-totap,* met de hand slaan op een kind om het in slaap te sussen.

Totap, *n-totap,* treden hakken in kokospalm; *tototap,* trede.

Totar, in *méti ntotar, roeap ntotar,* afnemen van den vloed; *tototar lo,* de vloed neemt af.

Tote, *n-tot,* aanstaren; *n-tot i,* of *n-tot ninoe-n na totote,* zich spiegelen; *totote,* spiegel.

Tote, *tot-an,* in *totan ngamone,* goedgeefsch; *totan jatak,* gierig; *tot-an nangamon,* goedgeefsch zijn; *tot-an najatak,* gierig zijn.

Toti, *na-m-tot,* heel mooi zijn.

Totin, *mbatotin,* effen, glad; *na-mba-totin,* effen, glad zijn.

Totin, in *boeti ntotin,* juist tien; *rati ntotin,* juist honderd.

Totlake, vogelsoort.

Totngili, krekelsoort; *delak totngili,* hard en scherp klinken.

Totobat, platte steenen, waarop de adellijken plaats namen om te beraadslagen.

Totoboe, vischsoort.

Totodi, een dwarsbalk in Tan. huis; onderdeel van het weeftoestel om het weefsel in de breedte strak te spannen.

Totoke, *totok-an,* beenderig deel van de wang.

Totolar, in *ninisi-totolar,* tering.

Totongar, tripang of zeeslaksoort.

Totoek, vogelsoort.

Trangan, Zuiden, Zuidelijk.

Trange, *na-trang nal,* voldoende zijn.

Trifoe, mand met deksel.

Troetoen, zee-egel.

Troetoen, boomsoort, timmerhout.

Toeak, palmwijn; *toek noere,* palmwijn van den klapper; *toek nawe,* palmwijn van den arenpalm; *n-tak toeak,* boete eischen; *n-ose toeak,* boete betalen.

Toeat, *n-toeat,* met een stuk hout heete steenen uiteenleggen.

Toeban, *n-toeban,* in een doek binden van de lange haren, zooals de mannen dat vroeger deden; *toetoeban-oeloe,* die doek.

Toeban, *n-toeban,* dichtdekken met bladeren.

Toebar, *n-toebar,* losmaken van bindsel; *na-m-toebar,* losgaan, loszijn, van bindsel.

Toebe, liaansoort, waarvan de vruchtjes gebruikt worden om visch te bedwelmen.

Toeboe, *n-toeboe,* geheel afbetalen, van menschen, zoodat elk lichaamsdeel betaald wordt.

Toeboe, *toeboe-n,* uiteinde, kaap; *noese toeboen,* kaap.

Toeboe, de kinderen van één jaar, lichting; *toeboe sir,* zij zijn van denzelfden leeftijd; *toeb'diat,* op denzelfden tijd geboren; *toeb'lalarat,* een jaar na elkaar geboren.

Toebwéje, houtsoort, gebruikt voor het bedwelmen van visch.

Toembe, in *toemb-ene,* de groote darm; *toemb'anak,* de kleine darm.

Toembe, *n-toemb,* onz., snel draaien, zooals een tol; *matnir rtoemb,* slaap hebben; *na-f-toemb mat-an,* gaan slapen.

Toemboer, zandbank, zandplaat.

Toemboer-ndoean, krabsoort.

Toedak, *n-toedak,* van binnen uit tegen de huid steken, bijv. van een been, enz.

Toede, *n-toed,* stutten; *na-toed'keke,* met de hand onder de kin zitten; *toetoede,* stut.

Toefoek, slingerplantsoort.

Toefoel, *n-toefoel,* dichtdoen van knoopen, losmaken van knoopen, van een spijker afnemen; *na-m-toefoel,* loszijn, losgaan, van knoopen aan kleeren; *rabit toetoefoel,* knoop aan kleeren.

Toei, boomsoort, timmerhout.

Toekan, maker; *tomwate ni toekan,* of ook wel *bat'maken'toekan,* nageboorte; *toekan léroebéoe,* zanger, dichter.

Toekar, b.z., stuk, eind; *n-toekar,* in stukken verdeelen, een stuk er af doen, wisselen van geld; *katoetoen toekar,* een eind hout, niet te verwarren met *katoekar,* boomstronk; *na-m-toekar,* doorbreken, van bijv. een vallenden boom; *na-f-toekar,* korter maken; *nangfwat ma toetoekar,* in stukken breken.

Toeki, *n-toek,* steken met den vinger, met een stokje, doen uitkomen van eieren, pikken van vogels, paren van vogels.

Toeki, *n-toek,* even aanbijten, van visch

Toekteje, vogelsoort.

Toelan, *n-toelan,* aan een punt steken; *na-toelan,* in elkaar zetten.

Toeli, *n-toel,* groeten als men weggaat, waarschuwen dat men weggaat, dat men iets neemt; *n-toel n-téri,* op beleefde manier iets weigeren; *ra-toel sir,* afscheid van elkaar nemen.

Toelis, *n-toelis,* schrijven; *toetoelis,* datgene waarmee men schrijft.

Toeloe, *n-toel,* zitten, staan, zijn onder, boven het hoofd hebben, op den nek dragen; *koede ntoel tomwate,* het paard draagt den mensch; ook hoort men wel het tegenovergestelde met dezelfde beteekenis: *tomwate ntoel koede,* het paard draagt den mensch; *na-toeloe,* op het hoofd zetten, hebben, dragen, misschien echter: *na-t-oeloe,* van *oeloe.*

Toeloeng, *n-toeloeng,* een gunst bewijzen aan, iets geven aan; *toetoeloeng,* gunstbewijs.

Toeman, *n-toeman,* met een pijlschicht schieten om bang te maken; *na-k-toeman,* verborgen houden van geheimen enz.

Toeme, luissoort; ook: bok zonder horens.

Toen'ndangat, wandluis.

Toeni, *n-toeni,* naar beneden werpen, naar beneden doen komen; *n-toen,* of *n-toen bjab,* naar beneden vallen; *toeni,* een met lood bezwaarde ijzeren punt om in diep water tripang te steken.

Toenis, pijl.

Toenoe, *n-toen,* bakken, poffen in het vuur, afschieten van vuurwapen, verzengen, bestralen van de zon; *in toetoenoe,* in het vuur gebakken visch.

Toengan, *n-toengan,* ontmoeten; *ra-toengan,* of *ra-toengan sir,* elkaar ontmoeten; *oeloe-n natoengan,* het hoofd stooten.

Toengap, b.z., geraas van wind of ander geluid; *na-toengap,*

met de platte hand slaande geluid maken.

Toepe, *n-toep,* met water uitdooven van vuur; *oedan toep tasik,* de regen maakt de zee stil.

Toepoel, boomsoort, timmerhout.

Toeras, boom van het Ceramsch zeil; *toeras bab* en *toeras das,* de onder- en bovenboom; *n-toeras lare,* het zeil van boomen voorzien, naaien met grove steken.

Toere, *toer-an,* knie; *toer-an mpajar,* knieschijf.

Toere, *n-toer,* aanrijgen; *toere,* het touw waaraan men iets rijgt, ris.

Toerim, *n-toerim,* vliegen; *toetoerim,* vliegende witte mier; *na-f-toerim,* doen vliegen, ook gezegd van moedervogels.

Toerkesi, parkietsoort.

Toerloi, slingerplantsoort.

Toeroe, *n-toer,* druppen, lekken, afdruppelen; *toeroen,* druppel.

Toeroe, *na-toeroe,* lokken van kippen.

Toeroek, *n-toeroek,* verlengen van huizen, balken, touwen; *n-toeroek wéje,* een leiding maken van de bron af; *toetoeroek,* aangebouwd vertrekje, verlengstuk.

Toes'doewe, tweede plank vanaf de kielbalk.

Toesi, *n-toes,* in stukken kappen, een stuk afkappen, afsnijden van een weg, oversteken; *na-m-toes,* onz., doorbreken van hout; *na-f-toesi,* kapot snijden van strikken.

Toesi, vischsoort.

Toes'teli, derde plank van de kielbalk af.

Toes'tjange, wormsoort.

Toetap, klapperdop.

Toetoe, aambeeldje, dat men bij het potvormen binnen in den pot houdt.

Toetoe, *n-toetoe, n-fa-toetoe,* aanwijzen; *n-toet,* aanstooten, stooten, een stoot geven; *ra-toet sir,* boksen; *ian ntoet boeboe,* de stoot met den neus tegen de wanden van de fuik.

Toetoean, zeker, zekerlijk, waar.

Toetoek, *n-toetoek i,* zich stooten; *n-toetoek oeloe-n, lim-an na dirjar sa,* hij stoot hoofd of hand aan een paal.

Toetoek, *n-toetoek, na-toetoek,* slaan met iets zwaars, of met de vuist, een vuistslag geven op; *n-toetoek loetoer,* een muur stapelen; *n-toetoek roat,* een fuik stapelen; *sife ntoetoek lo,* de kip heeft de eieren al uitgebroeid.

Toetoek-oeloen, groote vlerkprauw met hooge boeg zonder versiering.

Toetoelin, lauw.

Toetoen, *n-toetoen,* aansteken van lamp, tabak enz.

Toetoen'bjoti, als men het eten verdeeld in *boti's* werpt; zie **toeni**.

Toetoeras, in *samboek toetoeras,* touw van een broek; *ngoras toetoeras,* de draad waaraan de kralen geregen zijn.

Toetoes'ljéti, als men kostbaarheden afstaat aan zijn onrechtstreeksche *ndoewe's* met voorbijgaan van de rechtstreeksche.

Toewe, *n-toewe i,* zich terugtrekken, bijv. van een leguaan, die zich tusschen de steenen terug-

trekt bij het zien van gevaar.

Toewe, *na-m-toe*, oud zijn van menschen, oud worden; volwassen zijn, van vruchten, hout, bamboe; *mbatoewe*, volwassen, van vruchten, hout, bamboe.

Twale, *na-twale*, zwanger zijn; *fetwalan*, helft, midden.

Twalelean, helft, midden.

Oe.

Oe, ja.

Oeal, *n-oeal*, in den grond wiegelen; *oeal*, de stok dien men aldus in den grond gestoken heeft.

Oeam, *n-oeam*, dorschen; knagen van muizen.

Oeam, ledige schelp, klein krabbetje in ledige schelp wonend; *na-oeam*, door kleine krabbetjes bewoond zijn.

Oear, *n-oear*, aanblaffen.

Oeas, boonsoort; ondersoorten: *oes watan*, niet eetbaar; *oes mafoeti, oes méméje, oesmanikrije, kormbaoe ni oeas*, alle eetbaar.

Oebar, *ra-oebar*, vechten, van karbouwen; op een hoop staan, van idem.

Oebi, vischsoort.

Oeboe, *oeboe-n*, geluk, voordeel, winst.

Oeboer, b.z., pols; wordt bijv. gebruikt achter den naam van ringen om aan te duiden, dat ze aan den benedenarm gedragen worden, bijv. *lel'oeboer*, een ivoren onderarmband; *n-oeboer*, aan den onderarm doen, dragen.

Oeboer, b.z., scheut van planten; *na-t-oeboer*, uitschieten.

Oemban, schaamgordel van inlandsch weefsel; modellen: *oemban maran*, heeft aan beide uiteinden streep- en inslagfiguren, maar geen ikatfiguren; *oemban metam*, geheel zwart zonder figuren; *oemban silai*, zwart maar met witte en roode strepen op de uiteinden; *oemban lakoekoet*, met ikatfiguren; *oemban toke*, met ikatfiguren over het geheel, zeer dicht bijeen; *na-bar oemban*, zulk een schaamgordel aandoen, aanhebben, dragen.

Oemboe, *n-oemboe*, veel bamboe kappen.

Oemboer, *n-oemboer i*, zich het middenlijf bedekken; *tais ta toemboer kit.*

Oemboet, b.z., kudde, school, menigte, ook van menschen.

Oedan, regen, het regent; *naoedan*, het regent; *oedan nler*, het houdt op met regenen.

Oedar, *n-oedar*, met obat wegwerken van een gezwel.

Oendoe, de lontarpalm.

Oendoe, *oendoe-n*, top, uiteinde, boveneinde.

Oefal, vergiftige liaansoort, waarvan men de wortels gebruikt om visch te bedwelmen; *n-oefal*, bedwelmen van visch met die wortels; men zegt ook *n-oefal wéri*, de rivier vergiftigen; *na-oefal*, met die wortels visschen.

Oefal, in *kamboe-n oefal*, de onderbuik.

Oeflanéoe, vogelsoort.

Oefoe, *na-oef*, geheel vermolmd zijn.

Oekalele, in *n-ose oekalelar*, jodelen.

Oeke, *n-oeke*, *na-oek*, jodelen.

Oekoen, *n-oekoen*, oordeelen, beoordeelen, veroordeelen.

Oekoer, waringin, ficus religiosa.

Oekoer, *n-oekoer*, meten, passen.

Oelak, *n-oelak*, vergiftigen, betooveren; *n-oelak i*, ontkennen; *n-oelak ngrije*, een zaak verbergen, verduisteren.

Oelakekar, vogelsoort.

Oelan, zwarte vezelachtige stof van den arenpalm, touw daarvan gemaakt.

Oel'mbombise, wormsoort.

Oele, worm, pier, made; *na-oel*, vol wormen, vol maden zitten.

Oeli, geul in het rif, in verband staande met diepzee.

Oeli, *na-oeli bab*, diep in den grond zitten, van wortels, aardvruchten.

Oellaoes, slangsoort.

Oelmabérat, vogelsoort.

Oelmae-aoer, vischsoort.

Oelmaninik, hoofdpijn.

Oelmanisik, vischsoort.

Oelngatoen, schelpdiersoort.

Oel'pipioe, aardwormsoort.

Oeloe, *oeloe-n*, hoofd, kop, de hoofdharen; *oeloe*, aanvoerder, hoofd; *oeloe-n boeke*, de hoofdharen; *oelwar*, gesnelde koppen; *oeloe-n toetap*, schedel; *oel'maninik*, hoofdpijn; *oeloe-n batin*, schedel; *oeloe-n*, *oeloe-n batin*, belasting, zijn belasting; *oel'batjar*, de belastinggelden; *rbajar oelnir*, of *rbajar oelnir batin*, hun belasting betalen; *na-t-oeloe*, op het hoofd hebben, zetten, dragen.

Oeloengjame, vischsoort.

Oeloer, *n-oeloer*, verwilderen van dieren; *babjoeloer*, verwilderd varken; *as'oeloer*, verwilderde hond.

Oel'wéan, waterhoos, windhoos, wervelwind.

Oelweke, parkietsoort.

Oemak, *n-oemak*, min of meer verstikken, gezegd van den rook.

Oeme, *oem-an*, vlaag; *mnaoer oeman*, windvlaag; *oeman motak*, in een oinmezien.

Oepoen, in *masoe na-oepoen i*, de rook blijft hangen, bijv. in een huis.

Oeran, *na-oeran*, zonder rusten achtervolgen.

Oeranak, *oerangkar*, zustersfamilie, zusterskinderen, onderhoorigen volgens het matriarchale familierecht.

Oeras, boomsoort, timmerhout.

Oerat, ader, pees, spier; *oerat moed*, achillespees; *oerat loer*, pees op de wreef; *na-oerat*, sterk zijn van menschen, dieren, hout, enz.

Oere, *oer-an*; een man noemt *oer-an* zijn zusters, de dochters van vaders broers, de dochters van moeders zusters, de dochters van vaders zusters, de echtgenooten van de zoons van moeders broers; een vrouw noemt *oer-an* haar broers, de zoons van vaders broers, de zoons van moeders zusters, de zoons van moeders broers, de echtgenooten van de dochters van vaders zusters, de echtgenooten van de dochters van moeders broers.

Oereman, vlakte.

Oeroe, *n-oeroe*, naaien van de vezelachtige stof van den sagopalm tot een soort mand of zak.

Oeroe, onkruid; *na-oer*, vol onkruid staan.

Oeroet, *n-oeroet*, in een opening duwen.

Oeroet, *n-oeroet*, met verlengde speer naar diepliggende tripang steken; *na-oeroet*, aldus op tripang visschen.

Oesam, vischsoort.

Oesar, *n-oesar, na-oesar*, ingraven; *n-oesar em-an taboen*, met den hak in den grond draaien.

Oes'bwati watan en *oes'bwati tnjanam*, twee eetbare boonsoorten.

Oesi, *n-oesi, na-oesi*, uitwringen van darmen, met gesloten hand aftrekken van bladeren, rijstaren enz.; *na-m-oes*, verbrand zijn door heete vloeistof.

Oesmwetam, groote boomsoort.

Oesoe, steenpuist, bloedzweer; *na-oes*, een steenpuist of bloedzweer hebben.

Oetak, b.z., hersens.

Oetan, meel, melig.

Oetan, zie **oete**.

Oetang, schuld; *jakning oetang ntait i*, of *ntoenj ntait i*, hij heeft schuld aan mij; *i ni oetang ntait jak pasmatar fat*, ik ben hem vier rijksdaalders schuldig.

Oete, *oet-an*, holte in een boom; *na-oetan*, hol zijn van boomen.

Oete, meel, melige dingen; *na-oet*, fijngestampt, melig zijn; zie ook **oetan**.

Oeti, *oeti-n*, mannelijk schaamdeel; *oeti-n sepan*, de peniswortel; *oetin làboean*, de eikel; *oetin koelit*, de voorhuid.

Oeti, *n-oet, na-oet*, in een sling dragen van kinderen.

Oetoek, *na-oetoek*, berispen over luiheid, over niet naar de tuinen gaan, over geen water halen, enz.

Oewe, rotan, rottingriet.

W.

Wabar, rijp; *n-wabar, na-wabar*, rijp zijn, ook van zweren; *na-f-wabar*, laten rijpen.

Wambe, verbod; *n-wamb*, verbod leggen op.

Wade, in *ngilit wade*, zeer mager; *na-wade i*, nog zwak zijn na ziekte.

Wandal, de schelp van de reuzenschelp, voederbak.

Wandan, Banda.

Wandar, beeldje dat men als talisman gebruikt om een goede jacht of vischvangst te hebben; *na-wandar*, goede vangst maken op jacht of vischvangst; *na-f-wandar*, een goede vangst doen hebben, wordt gezegd van de geesten of van genoemde beeldjes.

Wande, *n-wande*, loeren op, beloeren.

Wai, *wai-n*; een man noemt *wai-n*: zijn broer en diens vrouw, de zoons met hun vrouwen van zijn vaders broer, de zoons en hun vrouwen van zijn moeders broer, den man van zijn *tniman* (d.w.z. de dochters van zijn moeders broer), de zuster van

zijn vrouw en dier man; een vrouw noemt *wai-n*: haar zuster en dier man, de dochters met haar mannen van haar vaders broer, de dochters met haar mannen van haar moeders zuster, de mannen van haar *tniman* (d.w.z. de zoons van haar vaders zuster), den broer van haar man en diens vrouw.

Wai, staal.

Wai, *n-wai*, optrekken, bijv. een gebroken balk optrekken en dan met een lang touw aan de nok vastbinden, men zegt het ook van het optrekken en vastbinden van de beenen van een lijk; *wawai*, het touw, dat er voor gebruikt wordt.

Wain, *n-wain*, luizen, van anderen; *na-wain*, brandhout halen.

Wain, vaker echter het meerv. *wanjar*, mat van aaneengebonden bamboelatjes; *wain-tenan*, het midden van het Tan. huis.

Wajak, *na-f-wajak*, roepen, afroepen, schreeuwen; *mangafwajak*, een der drie groote waardigheden van de Tan. maatschappij; hij werd beschouwd als de vader van de kampong, in tegenstelling met den *mangsombe*, de moeder; *nafwajak* of *nondi fwajak*, die waardigheid bekleeden.

Wajang, *na-wajang*, *n-wajang*, met voorwerp *kekete*, klemmen zetten.

Wajat, aandeel; *nose watar*, het eten verdeelen.

Wajat, *n-wajat*, lokken, vleien, bedriegen, aanleiding zijn tot, verleiden, veroorzaken; *na-wajat*, spoken, van geesten; *auwajat*, lokaas; *wawajat*, bedrieglijk, namaak, proef.

Wakar, wortel; *na-wakar*, wortel schieten.

Wakarloin, strandwortelboomsoort.

Wake, *n-wak*, bedr., splijten met behulp van een wig; *na-m-wak*, onz., splijten, gespleten zijn.

Wakil, *n-wakil*, *na-wakil*, uitpeuteren, peuteren in; *wawakil*, trekker van een geweer.

Wakoen, vischsoort.

Walan, *n-walan*, hangen van vleermuizen.

Walan, *n-walan*, *na-walan*, omkappen van groote boomen bij het tuinkappen; *bait wawalnar*, alleen nog maar de groote boomen.

Waljéte, vreemd, vreemde, andere; *na-waljét*, als vreemde worden, of geworden zijn.

Waljowe, boomsoort.

Waljowe-ndoean, een gevleugeld insect.

Waloe, *na-ng-waloe*, de achtste zijn; *wal*, acht; *wawal*, ieder acht; telkens acht.

Waloe, *waloe-n*, afbeelding.

Waloet, beeld.

Wamoer, *na-b-wamoer*, zoeken naar *wawamoer*, eetbaar stranddiertje met kalkachtig omhulsel.

Wanan, bamboelat, waaraan atap geregen wordt of is.

Wane, *na-wan*, een vernauwing hebben.

Wane, *n-wane*, loeren op, beloeren; *na-wane*, vluchten en zich verbergen om geen slaag te krijgen.

Wanim, *n-wanim*, *na-wanim*,

vlechten van manden en matten enz.

Wanjar, zelfde als **wain.**

Wangal, *na-wangal,* afkappen door van onderen naar boven te kappen.

Wangap, porseleinschelp; *wangpar,* halsversiering van die schelpen, door oude lui gedragen bij plechtige gelegenheden.

Wangap-taboen, Adamsappel.

Wange, *n-wang,* bij het verdeelen van iets eerst ieder een bepaald aantal geven, en als er dan nog overschiet, weer opnieuw beginnen.

Wangim, oud, niet van leeftijd, vroegere, versleten; *na-wangim,* verouderd, versleten zijn.

Wangir, slingerplant, waarvan de wortel als zeep gebruikt wordt; men heeft twee soorten: *wangir fian* en *wangir séran; n-wangir, na-wangir,* daarmede wasschen.

Wangle, *wangl-an,* kies; de onpersoonlijke vorm zal wel *wangal* zijn.

Wangoe, *n-wang,* bij jacht of vischvangst, sagokloppen enz., iets afstaan aan familieleden; *na-wangoe,* bedeelen van zijn familie, *na-wangoe ni fatnjémar.*

Waras, aardvruchtsoort, bijna als de *aroemat.*

Waras, koperen armband; *waras dole,* of *waras memetam,* akar bahar; *waras lele dalam,* breede armband van ivoor; *waras bebe,* zwarte armband van celluloid.

Waras, algemeene naam voor liaansoorten en slingerplanten; liaansoorten: *waras bati, waras boeboe, waras mboewe, waroli;* slingerplantsoorten; *waras mbimb'tafoen, waras foefoeloe, waras kakit, waras kélane, waras malae, waras mat' médase, waras mat'méloke, waras meramboean, waras minak, waras sasange, waras sengal, waras soeloe, waras timbe, waras tnjanam, waras watan.*

Wari, *na-f-wari,* in de zon leggen, zetten, hangen.

Warik, *n-warik,* openmaken van andermans zaken, om er de kostbaarheden uit te halen; *na-warik,* idem, zonder uitgedrukt voorwerp.

Waroli, liaansoort.

Waroe, *na-waroe,* visschen met handfuik; *n-waroe,* roeren met een spatel, of fijnmaken van gekookt eten.

Waroe, gek, krankzinnig; *n-war,* gek zijn.

Waroek, *n-waroek,* wapperen.

Wasbine, regenboog.

Wase, vlindersoort; *ametaman ni wase,* en *jemborjaman ni wase,* vlindersoorten.

Wase, groot zielebeeld, ruw beeld van gaba-gaba, beide om anderen van zijn eigendommen af te houden; *na-was,* daarvan voorzien.

Wasi, in *let'wasjar,* tuinen in het derde jaar; *lete na-wasi,* de tuin is in het derde jaar.

Wasmete, liaansoort.

Watak, wees; *n-watak,* wees zijn; *na-f-watak,* opvoeden, grootbrengen, opfokken, houden van dieren.

Watan, arm, behoeftig; *na-watan,* arm zijn; *kabain watnar,* gees-

ten, dieren en levenlooze wezens.

Watang, *na-watang*, sparen, wegleggen.

Wate, *n-ose wate*, het eten verdeelen; *na-s-wat, n-os wat*, voorzien van aandeel in het eten; *mangos-wate*, een der mindere waardigheden in de Tan. maatschappij, degenen, die bij offermaaltijden het eten verdeelen; in iedere kampong had men er twee.

Wati, vischsoort.

Watil, *n-watil*, opbinden van de beenen van een lijk; *rwatil emnir*.

Watil, *n-watil*, voor zich zelf behouden: *nwatil. desar ma ber i lo.*

Watoe, kanarienoot door duiven uitgeworpen.

Watoean, groote krabsoort, die nog jong zijnde in ledige schelpen woont.

Watoel, *na-watoel i*, springend loopen van dieren, viervoets loopen.

Waoe, de omtrek van een kampong; *na-waoe*, buiten de kampong.

Waoe, *na-m-waoe*, zich in den kokenden damp houden; *na-m-waoe lim-an*, zijn arm in kokenden damp houden.

Waoer, in *sandi waoer*, de rug van het mes.

Waoer, boomsoort, waarvan de schors geslagen wordt tot schaamgordel.

Wawade, *na-wawade*, heel mager zijn; zie ook **wade**.

Wawae, boomsoort, timmerhout.

Wawajat, lokgeest, zie ook **wajat**.

Wawamoer, stranddiertje, dat gegeten wordt, met kalkachtig omhulsel.

Wawan, *na-wawan*, onz. en bedr., schudden, slingeren, heen en weer bewegen; *na-wawan i*, onz., schudden; *nawawan bobowe*, de klok luiden.

Wawane, geest waardoor de menschen bezeten worden zoodat zij half gek worden.

Wawange, een bepaalde soort geest.

Wawe, mangga; soorten: *wa'swéran, wa'bwalande, waoe foemalake, wa'mbwase, wa'lworoe, waoe fian, mbase, wa'lwarak, waoe mjérbali, waoe foemalae, wa'lwoljajat, wa'mwaklangoe, wa'lwele.*

Wembe, framboesia-uitslag; *na-wemb*, dien uitslag hebben, vol vuile wonden zitten.

Wembojai, slingerplantsoort.

Wembojai, vogelsoort.

Wéje, water, bron, put, kalebassoort, die men uitgehold als waterkruik gebruikt; *na-wéwéje*, vochtig zijn, van water doortrokken zijn; *wé'tole*, waterput; *na-l-wéje*, urineeren.

Wéje, *n-wé*, plat zijn, vlak zijn; *wéwéan*, vlakte.

Wéje, *na-m-wéje*, ontdaan zijn van alle vruchten.

Wéje-ndoean, een gevleugeld insect.

Wéje-ndoean, boomsoort.

Wekat, slijk; *na-wekat*, slijkerig zijn.

Welat, *n-welat*, aangaan, aandoen, gaan langs, afslaan; *na-welat*, overal aanleggen.

Wele, *wel-an*, in *iri-n welan*, rug

van den neus.

Wele, *wel-an*, dat deel van een mes, dat in het heft zit.

Wele, *na-s-wel*, schommelen, slingeren; *na-s-wele*, doen schommelen, doen slingeren, met de hand in het water roeren; *na-b-wele ikrw-an*, kwispelstaarten.

Wéloe, *n-wéloe*, *na-wéloe*, zwaaien met de armen; *n-wéloe limnir*, met de armen zwaaien; *n-wéloe i*, niets dragen, niets bij zich hebben.

Wémalae, eetbare meloensoort.

Weman, boomsoort, goed timmerhout, vooral voor prauwen gebruikt.

Weman-manjaroe, groote boomsoort.

Wémoel, meertje, groote plas, ook wel *twémoel; na-t-wémoel*, zich vormen van een plas.

Wenan, honigraat; *wenan krawan*, honig; *wenan isin*, was; *wenan ndoean*, bij.

Wéni, partikel van gebiedende wijs; versterkt: *ka wéni.*

Wenge, roest; *na-weng*, roesten, roestig zijn, verroest zijn.

Were, *na-t-fwer*, onz., oplossen van suiker, zout enz.; *na-m-wer*, idem, ook vervallen, van vrouw of harta; *na-f-were*, doen smelten, doen oplossen, doen vervallen van vrouw of harta.

Wéri, dat deel van de rivier, waar ebbe en vloed nog merkbaar zijn.

Wérisnjai, vogelsoort.

Werlakiloe, worm die in het water leeft.

Wesam, *n-wesam*, roepen van den vogel *lakwasoe.*

Wesdidan, duifsoort.

Wese, *na-m-wes*, zoeken naar vruchten, gaan halen van vruchten: *na-m-wes noere koeloer.*

Wese, *na-wese*, voor den gek houden, nadoen, naäpen, napraten.

Wesi, in *let'wesjar*, tuinen in het derde jaar; *lete nawesi*, de tuin is in het derde jaar; zelfde als **wasi.**

Wesnjai, duifsoort.

Wetan, pijl van palmhout met één punt.

Wéti, *na-l-wéti*, *n-wéti*, aantrekken, vaster aantrekken; *malwéti* of *n-malwéti*, trekken van wonden.

Wétroewe, duifsoort.

Wéwéan, vlakte, zie **wéje.**

Wewere, wilde aardvruchtsoort.

Wibang, *na-f-wibang*, zie **ibang.**

Wibar, *na-f-wibar*, zie **ibar.**

Wike, omgeworpen *kaplili; n-wik*, raak gooien bij het *kaplili*-spel.

Wikit, *n-wikit*, *na-wikit*, aan de hand dragen, in den bek dragen, zóó dat het afhangt; *wiwikit*, ophaler van het weefgetouw.

Wilin, roer; *n-tean wilin*, het roer houden.

Wilin, *na-wilin*, een mes voorzien van dat deel dat in het heft komt te zitten.

Winik, *n-winik*, *na-winik*, met een mes uitpeuteren, bijv. van rotte deelen, aardvruchten, een beetje van de schil afdoen, om te zien of de vrucht rijp is.

Wirik, *n-wirik*, openmaken van andermans zaken, om er de kostbaarheden uit te halen; *na-wirik*, idem zonder uitgedrukt voorwerp.

Wis, *na-m-wis*, scherp lipgeluid

voortbrengen, zooals de geesten.

Wo, misschien, bijv. *bobole nma wo,* morgen komt hij misschien.

Wonde, vischsoort.

Wokoet, *n-wokoet,* zuigen, opzuigen; *n-wokoet tabakoe,* tabak rooken; *na-wokoet,* trekken van wonden.

Woloe, *n-wol,* uitdoen van kleeren, aandoen of afdoen van ringen; *n-wol tosljangan na tangan,* ring aan den vinger doen; *n-wol kalin tosljangan,* de ring afdoen; *n-wol sapatoe na eman,* schoen aandoen; *na-woloe i,* zich ontvellen van slangen; *na-m-wol,* afglijden van ringen.

Womalae, eetbare meloensoort.

Womalae-ndoean, een gevleugeld insect.

Wotefoe, vischsoort.

Wongal, *n-wongal,* uitsteken, van de rotte deelen van broodvruchten; *na-wongal,* een weinig rot zijn, van broodvrucht.

Worat, soort zeeslak.

Worat, *na-worat,* ergens niet in kunnen, bijv. *tomwatar raworat das,* de lui kunnen niet allen in het huis; *na-m-worat,* te nauw zijn, bijv. *das namworat.*

Wormbije, hoort men ook wel in plaats van *ormbije* of *orpije,* sagopalm.

Wore, uitroep van medelijden, wee! *wore ko,* wee u! *na-wore,* beklagen, jammeren, weeklagen.

Wore, *n-wor,* met iets omringen van kokosboomen, zoodat men er niet in kan klimmen; ook: een enkelen klapper uitzonderen van de *wambe.*

Wore, in *n-wor tais,* of *n-wor i,* een sarong met den bovenkant boven de borsten vastmaken.

Woroe, *na-woroe,* met de handen aan het eten komen, ook aan vuile dingen, uitwerpselen enz. raken: *naworoe tnjame, nawo-roe teje.*

Wotoe, *n-wotoe,* roepen van den vogel *wowotoe,* duifsoort.

Wowombe, vischsoort: de kamboeng, verwant aan de makreel (scomber neglectus).

Wowore, in *noer'wowore,* klapperstam, die men met iets omringd heeft zoodat men er niet in kan klimmen, zie **wore.**

Wowotoe, duifsoort; *na-wowotoe,* *n-wotoe,* roepen van die duif.

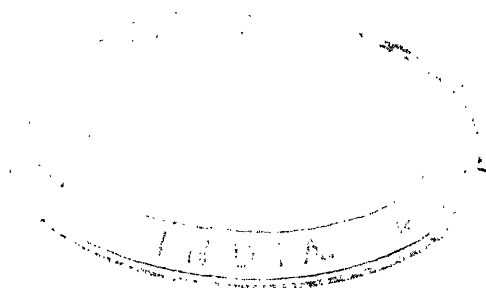
VERHANDELINGEN

van het

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP
VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXXI

VIERDE STUK

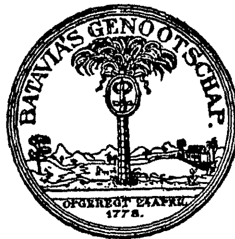
BEKNOPTE SPRAAKKUNST EN KORTE WOORDENLIJST

der

SLAROEËESCHE TAAL

door

P. DRABBE, M. S. C.
R. K. MISSIONARIS OP TANIMBAR

BANDOENG
A. C. NIX & Co.
1932

INLEIDING.

Na het verschijnen van de Spraakkunsten [1]) en Woordenboeken [2]) van het Fordaatsch en van het Jamdeensch is het uit wetenschappelijk oogpunt overbodig ook nog een volledige Spraakkunst van het Slaroeëesch uit te geven, en bovendien zijn we er niet toe in staat, daar we het Slaroeëesch niet zooals de beide andere Tanimbareesche talen jaren lang beluisterd en gesproken hebben. Daarom de hier volgende beknopte Spraakkunst, of liever een beknopte bespreking van de taalkundige eigenaardigheden, welke speciaal aan deze soort talen eigen zijn, en verder een korte Woordenlijst, waarin we slechts een aantal stamwoorden geven, zonder er de verdere afleidingen bij te kunnen voegen.

Voor afkortingen enz. leze men de inleidingen in de Jamdeensche en Fordaatsche Woordenboeken.

---

1) Zie Verhandelingen Kon. Bat. Gen. Deel LXVII Eerste en Tweede Stuk (1926).

2) Verhandelingen Deel LXXI Tweede en Derde Stuk.

GEBIED DER TAAL.

1. Het Slaroeëesch is één der Tanimbareesche talen en wordt gesproken in alle dorpen, die liggen op het eiland Slaroe, uitgezonderd het dorp Adaoet, dat Jamdeensch spreekt. Die dorpen zijn *Kadar*, *Namtaboen*, *Likat*, *Weraoe*, *Hoersœ̄*, *Iljasa*, met een gezamelijk zielenaantal van ongeveer 3600.

De bewoners van die dorpen noemen hun eiland *Masljar* en hun taal *téla Masljarke*. In het Jamdeensch spreekt men van *Sljar'lirin* en in het Fordaatsch van *vai Slaroe*.

DE SPELLING.

2. Om de klanken van deze taal voor te stellen gebruiken we 20 verschillende letterteekens: *a*, *b*, *mb*, *d*, *nd*, *e*, *f*, *h*, *i*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *o*, *r*, *s*, *t*, *oe*, *w*.

Wat betreft de medeklinkers valt het volgende op te merken.

De *mb* komt maar weinig voor en de *nd* nog minder. In de Woordenlijst vinden we deze laatste slechts éénmaal, nml. in het woord *sendoel* „mossel",

De *f* komt ook weinig voor, daar aan *b*, *f*, *p* en *v* van de verwante talen in het Slaroeëesch meestal *h* beantwoordt, welke klank dan ook zeer veel voorkomt. Bijv. Jamdeensch *boelan* „maan", Fordaatsch *voelan*, is in het Slaroeëesch *hoela*; Jamdeensch *pnoewe* „dorp", is *hnoea*; Fordaatsch en Jamdeensch *farak* „sparen", is *haroek*. Als men echter vlug en zonder zorg spreekt, wordt de *h* dikwijls als *f* gehoord en daardoor hebben we in de Woordenlijst misschien nog te veel *f*'s geschreven. *F* is bahasa kasar en *h* is bahasa haloes, zei een mijner zegslui.

De *h* is een scherpe aspiratie, welke soms zelfs bijna klinkt als de Hollandsche *ch*, zoo bijv. de tweede *h* in *hahkje* „varken".

De *k* stelt een klank voor, die schommelt tusschen de Hollandsche k en de Fransche g.

De *ng* komt nooit voor; aan *ng* in verwante talen beantwoordt hier veelal *k*, bijv. Fordaatsch *rangrengi* „figuur", Slaroeëesch *rekreki*; Jamdeensch *ngai* „strooien", Slar. *kai*.

De *p* komt in de Woordenlijst niet voor. In één woord, nml. *psen* „honig" hoort men zeer duidelijk een *p*, maar dat komt waarschijnlijk hiervandaan, dat een *b* voor *s* niet uit te spreken is en vanzelf als *p* klinkt; we hebben dat woord dan ook onder de *b* gerangschikt.

De *s* komt veelvuldig voor, daar ze ook vaak aan de *l* van aanverwante talen beantwoordt, bijv. Jamdeensch en Fordaatsch *lim* „hand", „vijf", Slar. *sim*.

3. De klinkers.

De klinkers *a*, *i* en *oe* klinken altijd helder en zijn eer kort dan lang.

De klinkers *e* en *o* komen beide in twee vormen voor, nml. helder en gebroken; wat de quantiteit betreft zijn beide vormen, evenals *a*, *i* en *oe*, eer kort dan lang. De gebroken *e* en *o* stellen we voor door *e* en *o* zonder verder teeken. De heldere *e* en *o* stellen we voor door *é* en *ó*.

WOORDVORM EN KLEMTOON.

4. Zooals in de andere Tanimbareesche talen bestaat ook in het Slaroeeesch elk stamwoord uit den wortel en een uitgang, die beide éénlettergrepig zijn. Als de uitgang op een klinker uitgaat, verspringt, verzwakt of vervalt deze zeer dikwijls. Dit schijnt wel volgens bepaalde regels te gebeuren, maar we hebben die niet kunnen achterhalen.

De klemtoon valt op den wortel, maar verspringt nog al eens naar een voor- of achtervoegsel. In de woordenlijst hebben we dat soms aangegeven door boven de lettergreep met den klemtoon een accent grave te schrijven.

ENKEL- EN MEERVOUDSVORMEN.

5. Alle woorden, die als zelfstandig naamwoord of als bijvoegelijk naamwoord gebruikt worden, kunnen als zoodanig een enkelvoudsvorm of een meervoudsvorm aannemen. Het meervoudsachtervoegsel is *re*. Daartegenover staat het achtervoegsel *ke*, dat men het achtervoegsel van het enkelvoud kan noemen. Daarmede strijdt niet, dat men ook bijv. wel hoort *irkje enasim* „vijf menschen", waarin het dus gaat over meer dan één persoon, en toch *ke* gebruikt wordt. Het is een geval waarin ook in het Jamdeensch vaak het meervoudsteeken niet gebruikt wordt.

6. Het meervoudsachtervoegsel wordt achter het woord gevoegd, soms door eenvoudige achterplaatsing; soms geschiedt het met invoeging van een bindklank. Men moet er echter altijd aan denken, dat alle woorden tweelettergrepig zijn, en rekening houden met den werkelijken uitgang van het woord, die in het enkelvoud vaak geheel verdwijnt.

De woorden kunnen uitgaan op een medeklinker, op een *a*, op een *i* of op een *oe*; andere mogelijkheden zijn er niet. In al de gevallen dat een woord op een klinker uitgaat, voegt men het achtervoegsel *re* er gewoon achter, bijv. *kwé* „pisang", eigenlijk *kwéa*, wordt *kwéare* „pisangs"; *ir* of *iri* „mensch", wordt *irire*; *as* of *asoe* „hond", wordt *asoere*. Als het woord uitgaat op een medeklinker, wordt een *a* als bindklank gebruikt, en men krijgt *are* in plaats van *re*, bijv. *likat* „drankhuis" wordt *likatare*.

Als het woord uitgaat op een klinker, blijft in het meervoud de klemtoon op zijn plaats, nml. op den wortel van het woord, en heeft men een tweeden, lichteren, klemtoon op het achtervoegsel *re*. Als het woord uitgaat op een medeklinker, komt de zwaarste klemtoon op de bind-*a*, en een lichtere blijft op den klinker, die ook in het enkelvoud den klemtoon heeft.

Vele woorden maken op deze regels een uitzondering, en hebben den uitgang van den derden persoon meervoud van betrekkings-zelfstandige naamwoorden, misschien, omdat ze dat oorspronkelijk waren, hoewel ze tegenwoordig niet meer als zoodanig gevoeld worden.

7. Het achtervoegsel *ke* wordt bijna altijd gebruikt, wanneer men niet het meervouds-achtervoegsel aanwendt. Bij woorden op een medeklinker wordt het er eenvoudig achtergevoegd, bijv. *tais* „saroeng", wordt *taiske*. Bij woorden, die op een *a* uitgaan, vervalt deze, bijv. *baka* „vlinder", wordt *bakke*. Bij woorden, die op een *i* of een *oe* uitgaan, heeft men een verzwakt verspringen van die klinkers: *i* wordt *j* en *oe* wordt *w*. Bijv. *hahi* „varken" *hahkje*; *séoe* „dag", wordt *sékwe*.

De klemtoon blijft in alle gevallen op den wortel van het woord.

De woorden, waarover we boven spraken als makende een uitzondering op den regel van de meervoudsvorming, maken ook hier een uitzondering. De eindklinkers dier woorden vervallen nooit. Zoo bijv. *tasisi* „zout", wordt *tasisi-ke*, en niet *tasis-kje*; het meervoud is *tasisi-nare*, en niet *tasisiare*. Zoo ook *nina* „mug", dat wordt *ninake*, en niet *ninke*; meervoud *ninanare*, en niet *ninare*. *Toetoe* „kaap", wordt *toetoeke* en *toetoenare*; *weraoe* „rivier", wordt *weraoeke* en *weraoenare*.

Zelfs heeft men stammen, die uitgaan op een medeklinker, zooals *koekoesoen* „berg", die den betrekkings-vorm nog bewaard hebben, en alleen in dien vorm gebruikt worden; voor *koekoesoen* is die vorm *koekoeswan*, *koekoeswanke*, *koekoeswanare*.

Bij die woorden, welke een uitzondering vormen op den algemeenen meervoudsregel, komt in het enkelvoud de klemtoon op de gewone plaats, in het meervoud op de *a* van den meervoudsuitgang.

In de woordenlijst wordt ieder woord, voor zoover het me mogelijk was, met enkel- en meervoudsvorm opgegeven, zoodat men kan zien, welke de uitzonderingen zijn op den algemeenen regel.

BEZITTELIJKE VORMEN.

8. In het Slaroeëesch bestaan geen bezittelijke voornaamwoorden, doch alleen bezittelijke achtervoegsels. Deze bezittelijke achtervoegsels zijn in oorsprong klaarblijkelijk, naar de in verwante talen voorkomende vormen ons doen zien, verkorte persoonlijke voornaamwoorden. Ze worden niet achter onverschillig welk zelfst. nw. gebruikt, maar slechts achter eenige, die we noemen betrekking-aanduidende zelfstandige naamwoorden, of korter: betrekkings-zelfst. nw., afgekort b. z. Welke die zijn zullen we verder bespreken.

9. Hoe echter geeft men den bezitter aan, wanneer men te doen heeft met zelfst. nw., die het achtervoegsel niet kunnen aannemen? Men gebruikt dan het woord *wasi*, dat men zou kunnen vertalen door „eigendom", „bezit"; dat woord kan het bezittelijk achtervoegsel aannemen, en men voegt het

voor het zelfst. nw., dat het bezetene aanduidt, zoodat men bijv. „mijn huis" weergeeft door „mijn eigendom huis", *wasik sèkje*; „uw hond", „uw eigendom hond", *wasim askwe*. Men kan er ook het pers. vnw. nog voorzetten, zoodat men dan krijgt: *jaoe wasik sèkje*, *oa wasim askwe*.

10. Ziehier een lijstje van de bezittelijke achtervoegsels:
koe, vgl. Jamdeensch *jakoe*, elders *akoe*.
moe, evenals b.v. Fordaatsch *moe*, bezitt. vnwd. v.d. 2en pers.
n of *ni*, vgl. Jamd. *ni*.
mi, vgl. *kami*, dat in het Jamdeensch en elders voorkomt.
t vgl. het pers. vnw. *kite*, dat voorkomt o. a. in het Jamdeensch; Slaroeëesch *iti*.
mi, vgl. Jamdeensch *kmi*, Fordaatsch *mi*.
t, waarvoor moeilijk parallellen zijn aan te wijzen.
De gegeven eindklinkers zijn alle onvolwaardig, en worden volwaardig in het meervoudige: *koere*, *moere*, *mire*, *mire*.

11. Wat betreft de woorden, die uitgaan op een klinker, is het zeer gemakkelijk, er de uitgangen achter te voegen. De klinkers, waarop woorden kunnen uitgaan, zijn *a*, *i*, en *oe*; *e* of *o* staan nooit op het einde, of het moest schijnbaar zijn; als een *e* of een *o* op het einde schijnen te staan, hoort daar altijd nog een *a*, een *i* of een *oe* achter. Achter deze nu voegt men de achtervoegsels, zonder dat er eenige veranderingen in het stamwoord plaats heeft.

We zullen een voorbeeld geven van ieder geval: *ana* „kind"; *loeri* „been", „bot"; *éboe* „grootouder".

anak-kwe,	*loerik-kwe*,	*éboek-kwe*,
anam-kwe,	*loerim-kwe*,	*éboem-kwe*,
anan-ke,	*loeri-ke*,	*éboe-ke*,
anat-ke,	*loerit-ke*,	*éboet-ke*,
anam-kje,	*loerim-kje*,	*éboem-kje*,
anam-kje,	*loerim-kje*,	*éboem-kje*,
anat-ke,	*loerit-ke*,	*éboet-ke*.

De eenige onregelmatigheid, die men in de gegeven voorbeelden vindt, is dat in de beide laatste in den derden pers. enk. geen *n* gevonden wordt, maar alleen de stam. Bij welke woorden dat wel, en bij welke niet geschiedt, is me niet duidelijk geworden. In de Woordenlijst wordt het voor ieder woord in het bijzonder aangegeven.

12. Uit het voorgaande kan men afleiden, dat de vormen van het boven in No. 9 genoemde *wasi* moeten zijn: *wasik*, *wasim*, *wasi*, *wasit*, *wasim*, *wasim*, *wasit*.

13. Het meervoud der verschillende vormen wordt ook zeer regelmatig gevormd door eenvoudige achtervoeging van *re*; zoo de volgende voorbeelden:

anakoere,	*loerikoere,*	*éboekoere,*
anamoere,	*loerimoere,*	*éboemoere,*
ananare,	*loerinare,*	*éboenare,*
anatare,	*loeritare,*	*éboetare,*
anamire,	*loerimire,*	*éboemire,*
anamire,	*loerimire,*	*éboemire,*
anatare,	*loeritare,*	*éboetare.*

Men ziet, dat wanneer in den derden pers. enk. geen *n* gebruikt wordt, die *n* in het meervoud weer voor den dag komt.

14. Voor de duidelijkheid een lijstje met het Hollandsch voorop:

mijn kind,	*anakkwe;*
uw kind,	*anamkwe;*
zijn kind, haar kind,	*ananke;*
ons kind (insl.),	*anatke;*
ons kind (uitsl.),	*anamkje;*
uw (mv.) kind,	*anamkje;*
hun kind, haar kind,	*anatke;*
mijn kinderen,	*anakoere;*
uw (enk.) kinderen,	*anamoere;*
zijn of haar kinderen,	*ananare;*
onze kinderen (insl.),	*anatare;*
onze kinderen (uitsl.),	*anamire;*
uwe (mv.) kinderen,	*anamire;*
hunne of hare kinderen,	*anatare.*

15. Men kan dezen bezittelijken vorm versterken door voorvoeging van het pers. vnw., bijv. *jaoe loerikkwe, ara loerimire,* enz. In den derden persoon vooral komt er dikwijls een zelfst. nw. voor te staan, dat den bezitter nauwer aanduidt, bijv. *irkje simake* „de hand van den mensch".

16. Woorden, die in den onpersoonlijken vorm uitgaan op een medeklinker, hebben in den uitgang één der klinkers *a, i,* of *oe.* Als de klinker *a* is vervalt die; is hij *i* of *oe,* dan verspringt hij. Achter den uitgangsmedeklinker komt dan een *a* als verbindingsklinker, en daarachter het bezittelijk achtervoegsel. We geven als voorbeelden: *kamdatan* „zwaarte"; *katin* „ingewanden"; *koekoen* „hersens".

kamdatnakkwe,	*katnjakkwe,*	*koekwakkwe,*
kamdatnamkwe,	*katnjamkwe,*	*koekwamkwe,*
kamdatnanke,	*katnjanke,*	*koekwanke,*
kamdatnatke,	*katnjatke,*	*koekwatke,*
kamdatnamkje,	*katnjamkje,*	*koekwamkje,*
kamdatnamkje,	*katnjamkje,*	*koekwamkje,*
kamdatnatke,	*katnjatke,*	*koekwatke.*

17. Enkele zelfst. nw., die een familiebetrekking aanduiden:

ama,	vader,
ena,	moeder,
ana-n,	kind,
wai,	soedara van hetzelfde geslacht.
rahjeta,	soedara van het andere geslacht.
éboe,	grootouder, kleinkind,
memi,	oom, schoonvader,
rjana,	tante, schoonmoeder,
sawa,	echtgenoot(e),
mwana,	zwager,
moesoe,	overgrootouder, achterkleinkind,
laba,	betovergrootvader, betachterkleinkind.

18. Eenige zelfst. nw., die een betrekking aanduiden in het menschelijk of dierlijk lichaam:

tena-n,	lichaam,	*tlia,*	oor,
smakna-n,	ziel,	*séri,*	zijde,
kati,	hart,	*ibloe-n,*	huid,
hoea,	hart,	*haha,*	mondholte,
rala,	binnenste,	*hihi,*	lip,
mina-n,	vet,	*lara,*	bloed,
tota,	binnenste,	*tana,*	vinger, teen,
téla,	stem,	*leti,*	achterste,
mā,	tong,	*ikoe,*	staart,
sima,	hand,	*oesoe,*	hoofd,
lwaoe,	voet, been,	*nisi,*	tand,
ftéi,	buik,	*smwela,*	middel,
sóoe,	voorhoofd,	*hesa,*	schouder,
noera,	neus,	*ani,*	vleugel,
mata,	oog,	*eta,*	rug,
roeskwa-n,	rib,	*loeri,*	been, bot,
isi,	vleesch,	*hoesi,*	lichaamshaar,
sorsoroe,	hoorn,	*itja-n,*	schub.

19. Eenige woorden, die een onderdeelsbetrekking aanduiden van planten of boomen:

koesoe,	stam,	*klela-n memetke,*	het harde van hout,
kawa-n,	wortel,	*kibloe-n bokbok,*	spint,
ksansana-n,	tak,	*kibloe-n,*	schors,
klela-n,	hart,	*khisi,*	vrucht,
tahara-n,	blad,	*kamnasa-n,*	doorn,
khatoe,	pit.		

20. Eenige woorden, die een onderdeelsbetrekking aangeven in levenlooze voorwerpen:

kibloe-n,	schil,	*kasona-n,*	stop, kurk,
kahtahta-n,	deksel,	*ktera,*	overblijfsel,

21. Eenige woorden, die een plaatselijke betrekking aanduiden:

wena,	plaats,	*koesoe,*	beginpunt,
khihi,	rand,	*khaha,*	het onderzijnde,
toetoe,	uiteinde,	*séri,*	zijde,
ksikoe,	hoek,	*kasnoela,*	scheede,
séi,	huis,	*salhaha,*	deuropening.

22. Eenige woorden, die een eigenschapsbetrekking aanduiden:

kamwani,	sterkte,	*kasona-n,*	tijdsduur,
kelelna-n,	licht,	*knaroe,*	lengte,
krela,	geluid,	*katfjakna-n,*	breedte,
honhona-n,	geur,	*katkana,*	hoogte,
hesi, khesi,	prijs, waarde,	*kamdatna-n,*	zwaarte.

23. Eenige woorden, die nog een andere betrekking aanduiden:

wenwana-n,	schaduw,
ani,	naam,
waltwa-n,	beeld.

24. Om aan te duiden, dat de bezitter geen persoon is, voegt men een *k* voor het zelfst. nw., dat het bezetene aanduidt; bijv. *ibloeke* „huid van een mensch"; dus *irkje ibloeke*; maar *askwe kibloeke* „de huid van een hond"; *akwe kibloeke* „de schors van een boom".

VERVOEGING.

25. Door vervoeging wordt in deze taal bij de werkwoorden uitgedrukt persoon en getal. Zij bestaat in het plaatsen van overblijfselen van pers. of bezitt. vnw. of van het pers. vnw. zelf vóór den stam van het werkwoord, den primairen of den secundairen stam. Die overblijfselen van het voornaamwoord noemen we persoonlijke voorvoegsels, afgekort pers. voorv., zooals men ook spreekt van persoonlijke voornaamwoorden.

26. In dit nummer geven we een lijstje van de pers. voorv. met de voornaamwoorden, waarvan ze zijn afgeleid:

1ste pers. enk.	*koe,* van het pers. vnw. *akoe* in verwante talen.
2de pers. enk.	*moe,* van het bezitt. vnw. *moe* in verwante talen.

3de pers. enk.	*i*, dat het pers. vnw. zelf is.
1ste pers. mv. met insl. van den aangesprokene,	*t*, van het pers. voornw. *kita* in verwante talen.
1ste pers. mv. met uitsl. van den aangesprokene,	*mi*, van het pers. vnw. *ami* in verwante talen.
2de pers. mv.	*mi*, van het pers. vnw. *mi* in verwante talen,
3de pers. mv.	*r*, van het pers. vnm. *sira*.

27. Men lette er op, dat we in *koe*, *moe*, *i*, *mi* en *mi* te doen hebben met niet-volwaardige klinkers. Begint de werkwoordstam met een medeklinker, dan verspringen ze, als de welluidendheid het toelaat, naar den stam, en komen dan achter den aanvangsmedeklinker te staan, en we schrijven *w* en *j*; als de welluidendheid het verspringen niet toelaat, dan vervallen ze geheel. Begint de stam met een klinker, dan schrijven we ook *w* en *j*, daar ze ook dan niet meer waarde hebben. Ze vervallen natuurlijk wanneer ze in den samenhang niet uit te spreken zijn.

28. Hier geven we een voorbeeld van vervoeging; op de eerste plaats een stam, die begint met een medeklinker, nml. *tabar*, „dansen"; op de tweede plaats een stam, die begint met een klinker, nml. *alak*, „ontkennen".

ktwabar,	ik dans,	*kwalak*,	ik ontken,
mtwabar,	gij danst,	*mwalak*,	gij ontkent,
tjabar,	hij danst,	*jalak*,	hij ontkent,
'tabar,	wij dansen,	*talak*,	wij ontkennen,
mtjabar,	wij dansen,	*mjalak*,	wij ontkennen,
mtjabar,	gij danst,	*mjalak*,	gij ontkent,
rtabar,	zij dansen,	*ralak*,	zij ontkennen.

29. Voor die personen, welke een restant van het pers. voornaamw. tot voorvoegsel hebben, kan men ook in de plaats van het voorvoegsel het pers. vnw. voor den stam zetten, met weglating van den eindklinker. In het lijstje van No 26 zien we, dat we als zoodanig alleen hebben de voorvoegsels van den eersten pers. mv. met insluiting van den aangesprokene, en van den derden pers. mv., dus *t* van *iti*, en *r* van *sira*. Ook kunnen we er bij rekenen het voorvoegsel van den eersten pers. mv. met uitsluiting van den aangesprokene, als men aanneemt, dat het pers. voornaamwoord is *arami*, in plaats van *ara*, wat men dan als een afkorting kan beschouwen.

Aldus krijgt men van de bovengenoemde voorbeelden de volgende dubbele vormen:

ktwabar,	*jaoe ktwabar*,	*kwalak*,	*jaoe kwalak*,
mtwabar,	*oa mtwabar*,	*mwalak*,	*oa mwalak*,
tjabar,	*ia tjabar*,	*jalak*,	*ia jalak*,
'tabar,	*ititabar*,	*talak*,	*ititalak*,

mtjabar,	*aramtjabar,*	*mjalak,*	*aramjalak,*
mtjabar,	*éa mtjabar,*	*mjalak,*	*éa mjalak,*
rtabar,	*sirtabar,*	*ralak,*	*siralak.*

30. Nu heeft men werkwoordstammen, die vervoegd worden, niet met het pers. vnw. zonder meer, doch met een verlenging daarvan, zoodat men twee soorten vervoeging krijgt, de eerste met het onverlengde, de tweede met het verlengde persoonlijk voorvoegsel. Hetzelfde geldt voor de pers. voornaamwoorden, die we in het vorig nummer bespraken. Die verlenging bestaat in een eigen klinker voor ieder persoon enkel- en meervoud. Voor den eersten pers. enk. en den tweeden pers. enkel- en meervoud, evenals voor den eersten pers. mv. met uitsluiting van den aangesprokene bestaat de verlenging hierin, dat de halfklinkers *oe* en *i* volwaardige klinkers worden, die niet kunnen vervallen of verspringen. De overige verlengklinkers ziet men in het volgende lijstje:

Pers. voorv. van den	onverlengd,		verlengd,	
1sten pers. enk.	*koe*	(halfkl.)	*koe*	(volw. kl.)
2den pers. enk.	*moe*	(halfkl.)	*moe*	(volw. kl.)
3den pers. enk.	*i*	(halfkl.)	*i*	(volw. kl.)
1sten pers. mv. insl.	*t*		*ta*	
1sten pers. mv. uitsl.	*mi*	(halfkl.)	*mi*	(volw.. kl.)
2den pers. mv.	*mi*	(halfkl.)	*mi*	(volw. kl.)
3den pers. mv.	*r.*		*ra.*	

31. Hier geven we een voorbeeld van vervoeging met behulp van het verlengde voorvoegsel bij den stam *kilat* „mager zijn":

koekilat, *moekilat,* *ikilat,* *takilat,* *mikilat,* *mikilat,* *rakilat,*

Bij enkele stammen gebruikt men als verlengd voorvoegsel van den derden persoon enkelv. niet een volwaardige *i*, maar den halfklinker *j* met een bind-*a*, dus *ja*, bijv. *jaditi* „hij verlaat"; *jasnoel* „hij stopt"; *jatdjai* „hij werpt". In de Woordenlijst hebben we altijd achter den stam den vervoegden vorm gegeven van den derden pers. mw. als de stam met een onverlengd voorvoegsel, maar van den derden pers. enk., als de stam met het verlengde voorvoegsel vervoegd wordt.

32. Bij de stammen, die met een klinker beginnen, heeft men de eigenaardigheid, dat het verlengde voorvoegsel met den stam samenvloeit. Die stammen zijn o. a. *al* „geven", „nemen"; *én* „drinken"; *osa* „zenden"; *oban,* „slaan"; *osi* „langs"; *or* „met"; *ala* „doen".

Ziehier de vervoeging dier stammen:

kal,	*kén,*	*kosa,*	*koban,*	*kosi,*	*kor,*	*kala,*
mal,	*mén,*	*mosa,*	*moban,*	*mosi,*	*mor,*	*mala,*
jal,	*jén,*	*josa,*	*joban,*	*josi,*	*jor,*	*jala,*

tal,	*tén,*	*tosa,*	*toban,*	*tosi,*	*tor,*	*tala,*
mjal,	*mjén,*	*mjosa,*	*mjoban,*	*mjosi,*	*mjor,*	*mjala,*
mjal,	*mjén,*	*mjosa,*	*mjoban,*	*mjosi,*	*mjor,*	*mjala,*
ral,	*rén,*	*rosa,*	*roban,*	*rosi,*	*ror,*	*rala.*

Het komt hier op neer, dat bij deze stammen in den eersten en tweeden persoon enkelv. de *oe* geheel wegvalt. Ook worden de voorvoegsels geheel zonder voorslag uitgesproken.

33. Een stam, die zooals in de beide andere Tanimbareesche talen onregelmatigheid vertoont, is de stam, die „eten" beteekent. Welke die stam is, valt moeilijk te zeggen. De heele vervoeging ervan is niets meer dan alleen het verlengde persoonlijk voorvoegsel, dus:

jaoe koe, oa moe, ia nja, iti ta, ara mi, éa mi, sira ra.

Waarschijnlijk is de stam *a*, welke echter geheel verdwijnt in de vervoeging, zoodat we eigenlijk moesten hebben: *koea, moea, njaa, taa, mia, mia, raa.*

34. Boven, No 24, hebben we reeds gezegd, dat men een *k* gebruikt, vóór betrekkings-zelfst. nw. om aan te duiden, dat de bezitter een zaak of een dier is. Ook vóór werkwoordsvormen, nml. den derden-persoon-enkelvoudsvorm, wordt die *k* gebruikt, met dezelfde beteekenis, bijv.

krjesik	overtreffen,	*kimnan*	open zijn,
kdi	naar beneden vallen,	*kibloekoet*	gevouwen zijn.

In den derden persoon meerv. heeft men de eigenaardigheid, dat men in plaats van het gewone pers. voorv. van den derden pers. meerv. dat van den derden pers. enk. neemt, zoodat men de bovengegeven voorbeelden zoowel voor het meervoud als voor het enkelvoud kan gebruiken.

A.

A, *r-a*, eten, voeden, voederen.

Abat, *abat-ke*, *abat-are*, terrein, grond, landerij.

Aboek, *r-aboek*, roepen, schreeuwen; *r-aboek béoe*, een gezang zingen.

Adar, *adar-ke*, *adar-are*, houten beeld als verbodsteeken in de tuinen.

Ado, partikel van de gebiedende wijs, bijv. *ado mwa*, kom.

Adoek, voorloopig.

Af, *af-kwe*, *afoe-re*, haard.

Af, *r-af*, bedr. scheuren; *k-i-m-af*, onz., scheuren.

Ai, *a-kje*, *ài-re*, vuur; *r-orif akje*, vuur aanleggen; *akje kindir*, het vuur vlamt.

Ail, *ail-ke*, *ail-are*, angel, hengel; *r-ail*, hengelen.

Ailhat, gevelde boom, omliggende boom.

Ain, *ain-ke*, *ain-are*, jaar.

Ait, *r-ait*, aankomen, bereiken, voldoende zijn, er bij kunnen.

Ajak, *r-ajak*, bedr., draaien, schudden, slingeren.

Aka, *r-aka*, ontbinden, losmaken.

Akal, *r-akal*, bedriegen.

Aki, *r-aki*, tellen.

Akol, *akol-kje*, *akoli-re*, kolipalm.

Akw'ahas, *akw'ahaske*, kapok, kapokboom.

Al, *r-al*, ontvangen, nemen, geven; *r-al ti*, geven aan.

Al, *r-al*, achter het werkwoord heeft de beteekenis van kunnen, bijv. *koeka kal*, ik kan het maken.

Al, *mà-al*, dik, van platte voorwerpen.

Al, *al-ke*, *ala-re*, waaierpalm.

Ala, *r-ala*, maken, doen; *r-ala ma* met een bijv. nw., aldus maken, bijv. *rala ma njenjél*, zij maken het zuiver.

Alak, *r-alak sir*, zij ontkennen; *ia jalak wasi salke*, hij ontkent zijn schuld.

Alal, *alal-ke*, *alal-are*, kraai.

Alala, *alala-n-ke*, b.z., verhemelte.

Alamrin, *alamrin-ke*, *alamrin-are*, kakkerlak.

Alas, *r-alas*, antwoorden, beantwoorden.

Alas, *alas-ke*, *alas-are*, woud, bosch

Ali, omdat, wijl; *ali kjan*, waarom?

Alik, *r-alik*, begieten, besproeien.

Alisin, *alisin-ke*, *alisin-are*, saroeng, geweven van lontarbladvezels.

Aljaoe, rijst.

Almwai, leguaansoort.

Aloeri, nerf van zijbladeren van palmen.

Ama, *ama-ke*, b. z., vader.

Amas, *r-amas*, tasten.

Amkora, nog.

Amò, aanspraakwoord van ouder tot zoon, en van kind tot vader.

Amosoe, *amos-kwe*, *amòsoe-re*, oude man.

Amoer, jongere, jongste; *wai amoer-ke*, jongere soedara van hetzelfde geslacht.

An, *an-ke*, *ana-re*, planken, waaruit een prauw is samengesteld.

An, *r-an*, vlechten van matten, manden enz.

An, in *an dé mja*, enz. in de beteekenis van zullen, dus een partikel voor den toekomstigen tijd.

Ana, *ana-ke*, *ana-nare*, volksstam

Ana, *ana-n-ke*, b. z., kind van, spruit; *ana-n wamwankje*, zoon; *ana-n wamhetke*, dochter.

Anakjai, misschien.

Anas, *m-anas*, heet, warm; *r-anas*, verwarmen van vloeistoffen.

Ani, *an-kje*, *ani-re*, altaartje in de huizen voor God of de dooden.
Ani, eetbak.
Ani, *ani-ke*, b. z., naam; *anim kwa*, hoe is uw naam? of *animkwe kol kja*?
Ani, *ani-ke*, b. z., vleugel.
Ano, *r-ano*, bedoelen.
Antjaf, *antjaf-kwe*, *antjàfoe-re*, schotel van kalebas.
Ar, *ar-kje*, *àri-re*, rogvisch.
Ara, of ook wel *aram* of *arami*, pers. vnw. eerste pers. mv. excl.
Arai, *ara-kje*, *aràì-re*, ijzerhout, ijzerhoutboom.
Arak, *arka-n-ke*, b. z., borst.
Ares, *aresa-re*, trap, ladder.
Arin, tuinencomplex.
Aro, *arò-ke*, *oròa-re*, prauwsoort.
As, *as-kwe*, *asoe-re*, hond.
As, *as-kwe*, *asoe-re*, stamper.
As, *r-as*, vasten.
Asa, *asa-ke*, *asa-nare*, pootgat.
Asoe, *asoe-ke*, b.z., wang, kaak, kies.
At, *at-kwe*, honderd, honderdtal.
At, *at-ke*, *ata-re*, slaaf.
At, *en-at*, vier; *rat-rat*, vier aan vier, telkens vier.
Ataf, *ataf-ke*, *ataf-are*, grens.
Atal, *m-atal*, jeukerig.
Atat, hoog.
Atjat, slecht, bedorven.
Aoe, *a-kwe*, *aoe-re*, hout, boom.
Aoe-kmoer, *aoe-kmoerkje*, kanariboom.
Aoektem vlerkprauw.
Aoer, *aoer-ke*, kalk.
Aoes, *aoes-ke*, *aoes-are*, eerstgeborene, oudere; *wai-aoeske*, oudere soedara van hetzelfde geslacht.

B.

Ba, *r-ba*, loopen, gaan, weggaan, gaan naar.
Baa, weg-, in samenstellingen als wegwerpen, enz., achter het werkw.
Bababa, *bababa-ke*, b. z., sluitring van een mes.
Babah, slank.
Baf, in *babaf*, laag, niet hoog.
Bahoen, *r-ta-bahoen*, dooden.
Bai, *k-bai-ke*, b. z., onderdeel.
Bai, *r-bai*, scheppen.
Bailola, *bailola-ke*, *bailola-nare*, webbe, spin.
Bain, werkelijk, waar; *i-bain*, waar zijn.
Bajar, *r-bajar*, betalen.
Bak, *bak-ke*, *baka-re*, vlinder.
Bakas, *r-bakas*, verstopt zijn.
Bakbak, droog, ondiep.
Balat, *balat-ke*, *balata-re*, Holland, Hollander, Hollandsch.
Bali bruinvisch.
Balik, *sja-balik*, het onderste boven keeren.
Ban, *i-m-ban*, gekarteld zijn.
Barbjar, schimmel.
Baroek, *r-baroek*, breeuwen; *baroek-ke*, *baroek-are*, zwam van den arenpalm.
Basar, in *basbasar*, geknot.
Batak *r-batak*, afdekken met een plank; *batbatak*, kist of koffer met draaienden deksel.
Batar, *r-batar*, waken, wakker worden, opstaan; *sja-batar*, doen opstaan.
Batoe, *r-batoe*, dorst hebben.
Bebal, *r-bebal*, verlangen.
Bebat, *bebat-ke*, *bebat-are*, geplette bamboe.
Bek, *r-bek*, overhellen van huizen.

Belat, heining, omheining.
Bélan, *bélan-ke*, *bélan-are*, prauwsoort.
Bén, *r-bén(oe)*, vol zijn.
Bésa, *bésa-ke*, *bésa-nare*, golf, golving.
Bésoek, *r-bésoek*, doordringen, van vloeistoffen.
Bésoer, *r-bésoer*, verzadigd zijn.
Bet, *k-i-k-bet*, zwellen.
Betar, in *batbetar*, nat.
Bétbjét, garnaal.
Bétik, *r-bétik*, te voorschijn komen.
Bétoer, *k-bjétoer*, knallen.
Béoe, gezang.
Bi, *r-bi* uittrekken.
Bib, *bib-kje*, *bibi-re*, geit; *bib'-ltjen-ke*, geit, tegenover bok.
Bin, *r-bin*, bedr., breken.
Bir, *bir-ke*, *bira-re*, aardvruchtsoort, Mal. birah.
Biti, *r-biti*, trekken.
Bitik, *r-bitik*, wegknippen met de vingers.
Bjai, *i-s-bjai*, diarrhee hebben.
Bjai, *k-bjal*, vlot liggen.
Bo, *bo-kwe*, *bòoe-re*, waringin.
Bo, *k-i-bo*, uitgegoten zijn, worden.
Bo, slechts.
Bo, *i-k-bo*, lui zijn.
Bo, *bo-ke*, *boa-re*, akker.
Boa, *boa-ke*, b.z., milt.
Bohe, meenen, bijv. *jaoe bohe kete mja de*, ik meen dat hij al gekomen is.
Bòkbok, wit, blank.
Bol, in *matake kbjol*, hij is blind
Bòlbol, morgen, de dag van morgen; *bòlbol bol*, morgenochtend, ochtend; *dai bòlbol*, dezen morgen, als men later op den dag spreekt.
Boli, *ra-boli*, worstelen.
Bolkwait, pijlsoort.
Boloe, *bol-kwe*, *boloe-re*, lanssoort.
Bonjaki, *bonjak-kje*, *bonjaki-re*, tamarinde.
Boras, *r-boras*, fijnhakken.
Booe, een boomsoort.
Bramas, *bramas-ke*, *bramas-àre*, mes.
Brita, *brita-ke*, *brita-nare*, nieuws, tijding; *ja-brita*, melden, zie RITA.
Briwan, roeistrop.
Bsen, in *bsenke khisi*, was; *bsénke kéboe*, bij; *bsenke kwenke*, honig.
Boe, *r-boe*, zeggen.
Boe, in *rala-ke masboe*, toornig zijn.
Boeboet, roef op een boot.
Boerat, *ra-h-boerat sir*, vergaderen.
Boeri, *ra-t-boeri*, afnemen van iemand, om zich daardoor schadeloos te stellen voor wat door een ander niet betaald wordt.
Boerik, *r-boerik*, spuiten van walvisch.
Boeroe, houtworm.
Boesoe *k-i-boesoe*, onz., aanbranden.
Boesoe, *r-boesoe*, stinken.
Bwi, *bwi-ke*, *bwi-are*, sagopalm, dorre sagobladstengel, gaba-gaba.

MB.

Mbambal, *mbambal-ke*, *mbambal-are*, groote trom.
Mban, *mban-ke*, *mbana-re*, plank.
Mbaoel, lepra.
Mbebat, *r-mbebat*, pletten van bamboe.
Mbinan, *mbinan-ke*, *mbinan-are*, bord, aardewerk.
Mbomban, *mbomban-ke*, *mbomban-are*, doodkist.
Mboemboe, *r-mboemboe*, borrelen, opborrelen.
Mboeki, *r-mboeki*, zingen, een soort zingen.

D.

Da, dat, die, aanw.
Dadanjaroe, vliering.
Dadi, *dadi-ke*, b. z., verdieping.
Dahoe, *dahoe-ke*, b.z., pis; *i-dahoe*, pissen.
Dai, *i-dai*, poepen.
Dakin, *r-dakin*, roemen, prijzen, liefhebben, verlangen.
Dakoe, ook.
Damar, *damar-ke*, *damar-are* lamp.
Dar, *dar-kje*, *dari-re*, netwerk.
De, bij vraagwoorden zooals *ese i de*, wie is dat; *ti sai de*, waartoe.
De, reeds.
Dé, als partikel van den toekomstigen tijd, bijv. *an dé mja*, hij zal komen; *bolbol dé mja*, morgen zal hij komen.
Dedan, *m-dedan*, zwaar; *i-m-dedan*, zwaar zijn.
Dékar, *r-dékar*, in schijven snijden.
Delaf, in *k-djelaf*, het is licht, tegenover duister.
Demdem, diep.
Démoer, *r-démoer*, stampen.
Demoer, *demoer-ke*, *demoer-are*, lanssoort.
Des, dat, aanw.
Déoe, *r-déoe*, in korte stukken kappen.
Déwan, *r-déwan*, opwinden.
Di, *r-di*, naar beneden vallen.
Didirkje, de staande plank met zitbank voor heer des huizes in Tan. huis.
Dil, *i-m-dil*, vlijtig zijn.
Dir, ik *akje kindir*, het vuur vlamt.
Diri, *i-n-dir*, staan; *sja-diri*, doen staan, overeind zetten.
Dis, *dis-ke*, *disa-re*, sprinkhaansoort.
Dital, *ditla-n-ke*, midden, helft; *metdjeke kditlan*, middernacht.
Diti, *ja-diti i*, verlaten, weggaan; bijv. *kaditi jaoe toha sékje*, ik verlaat het huis; *raditi sir toha sékje*, zij verlaten het huis; *r-diti kahas khatoe*, ontpitten van katoen.
Djai, *ja-t-djai*, steenigen, werpen naar.
Djékoer, slokdarm.
Dodom, fregatvogel.
Dohoet, *r-dohoet*, bedr., breken; *k-djohoet*, onz., breken.
Doti, *ja-l-doti*, de huwelijksakte stellen.
Doeha, *k-doeha-n-ke*, b.z., rook.
Doel, in *rala-ke màdoel*, misselijk zijn.
Doem, eenigen, sommigen.
Doer, *i-doer*, zitten; *i-doer hah*, baren.
Doesa, *k-doesa*, kort zijn.
Doet, in *sékwe doet*, middag.

E.

Éa, *é-ke*, *éa-re*, mast.
Éa, pers. vnw. tweede pers. meerv., gij.
Éboe, *éboe-ke*, b.z., grootouder, kleinkind.
Éboe, het Opperwezen.
Eboer, *eboer-ke*, *eboer-are*, kokosdop.
Emboeh, *emboeh-kwe*, *embòehoere*, nok.
Ededa, *r-ededa*, aanbieden, aanreiken.
Ehat, zee-egel.
Ek, *ek-ke*, *eka-re*, pandanus, ananas.
El, *el-ke*, *ela-re*, rijstveld.
Élak, *r-élak*, begrenzen; *k-jélak*, voorbij zijn; *sékwe enaroe kjélak*, het is twee dagen geleden.
Eloek, *r-éloek*, vergelden, vergoe-

den, vervangen.
Én, *r-én*, drinken.
En, *en-kwe, enoé-re*, schilpadsoort.
Ena, *ena-ke*, b. z., moeder; *ena-wama*, ouders.
Éna, *r-éna*, vragen naar, ondervragen; *ra-éna sir*, elkaar vragen.
Ena, stukspartikel voor telwoorden; *ena-i*, hoeveel.
Enaf, *r-enaf*, slapen, liggen; *jenaf ma tjepti*, hij slaapt, om te onderscheiden van gewoon liggen.
Enmomoena, na; bijv. *sékwe enaroe enmomoena*, na twee dagen; *sékwe sasam enmomoena*, na één dag.
Enmoselselné, stap, pas.
Enmosoe, *enmos-kwe, enmòsoe-re*, oude vrouw.
Enmosoe-kloekloekoet, kikvorsch.
Enò, aanspraakwoord van kind tot moeder, en van ouder tot dochter.
Eras, schoon, mooi, goed.
Es, *es-kwe*, wind.
Esak, *r-esak*, wegjagen.
Ese wie; *ese i de*, wie; *ese kar de*, welke personen *ese so de*, wie is dat; *ese kar so de*, wie zijn dat.
Esoeswaoe, een vrouw, die een klein kind heeft.
Et, *r-et*, medenemen; bijv. *jaoe ket ba i sékje*, ik neem het mee naar huis; *ia jet bja*, hij neemt het mede; *jaoe ket aljakwe ba i sékje*, ik neem de rijst mee naar huis; *r-et rba*, wegbrengen; *r-et ti toean*, naar mijnheer brengen; *r-et rma*, naar hier brengen.
Et, *r-et*, binden.
Eta, in *r-boe eta*, verbieden.
Eta, of.
Eta, *eta-ke*, b. z., rug.
Eteta, *r-eteta*, beletten.
Etjet, klem voor vogels, kluisterblok.
Etoet, *r-étoet*, vrijkoopen.
Éoe, *m-éoe*, bitter.
Éoe, *r-éoe*, waden, doorwaden.

F.

Fah, *r-fah*, op den rug dragen.
Fela, *fela-n-ke*, vorm, voorkomen, gedaante.
Fikir, *r-fikir*, denken.
Fil, *r-fil*, uitkiezen.
Fnoetan, *fnoetan-ke, fnoetan-are*, ijzer.
Fro, *fro-ke, fròa-re*, bijl.
Ftéi, *ftéi-ke*, b.z., buik; *ftéike ksoen*, buikpijn hebben.
Ftéit, *i-f-téit*, zwanger zijn.
Ftoen, *ftoen-ke, ftoena-re*, ster; *ftoen-mahoer*, avondster.
Ftoeri, tritonschelp.

H.

Hadoek, *hadoek-ke, hadoek-are*, fakkeltje voor huisverlichting.
Hah, *hah-ke, haha-re*, beneden; *radoer hah*, baren.
Haha, *haha-ke*, b.z., op; *medja khahake*, op de tafel.
Haha, *haha-ke*, b.z., mondholte.
Hahi, *hah-kje, hahi-re*, varken; *hahi ltjenke*, zeug; *hah'ljéboerke*, beer; *hah'kjakanke*, big.
Hahi, *hahi-ke*, b.z., vrouwelijk schaamdeel.
Hajak, *rhajak*, roeien.
Hajan, *hajan-ke*, aas.

Hakin, *i-hakin*, schelden met termen, die op het geslachtelijke duiden.
Hakit, *r-hakit*, knijpen.
Hal, *r-hal*, noemen.
Hamana, *hamana-ke, hamana-nare*, polyp.
Han, *i-han*, de handen wasschen.
Haniak, *haniak-ke, haniak-are*, teeken.
Hanja, *hanja-ke*, b. z., scheut van aardvruchten.
Hanoen, tegenhanger.
Har, *r-har*, op den schouder dragen, dragen of aandoen van een schaamgordel.
Hara, *k-hara*, houtskool.
Harat, *harat-ke*, West, Westen.
Hareta, *r-hareta*, regeeren, besturen.
Haroek, *r-haroek*, sparen.
Has, *i-has*, niezen.
Has, *r-has*, wasschen van goed.
Hasoes, pemali, verboden; *nam hasoesire*, verboden zaken; *jaoe koesoesi oehkje*, oebi is voor mij pemali.
Hat, *hat-kwe, hatoe-re*, steen; *k-hatoe-ke*, b. z., pit; *toenke khatoe*, woord; *minak khatoe*, kogel, hagel; *oesoeke khatoe*, schedel.
Hatnim, *hatnim-ke, hatnìma-re*, bloedverwant, familie, familielid.
Hatoe, *i-ka-hatoe*, rouwen.
Haoe, *r-haoe*, stampen.
Haoe, *r-haoe*, hinken.
He, dat, voegwoord.
He, *r-he*, kennen, weten.
He, in de beteekenis van nacht of dag in *he tjél*, over drie dagen; *he at*, over vier dagen, enz. tot en met negen; eigenlijk *hei*.
Hean, tien; *hean-hean*, tien aan tien, telkens tien.
Hei ka, wanneer?
Héit, eergisteren.
Hekat, *ma-hekat*, nauw.
Hela, *r-hela*, het onderste boven draaien.
Helhela, breed, plat.
Hena, *hena-ke*, b. z., aandeel in het eten.
Hera, *i-hera*, wieden.
Hes, *hes-kje, hesi-re*, pagaai; *r-hes*, pagaaien.
Hes, *r-hes*, veesten.
Hesa, *hesa-ke*, schouder.
Hesi, *hesi-ke*, koopprijs van een vrouw, bruidschat; *k-hesi-ke*, waarde, prijs van zaken; *khesike kakàn*, goedkoop; *khèsike lan*, duur.
Het, *r-het*, kappen, hakken.
Heta, *r-heta*, reiken, aanreiken; *rheta simat*, de hand uitstrekken.
Hetkil, *hetkil-kje, hetkili-re*, mais, turksche weit.
Hihi, *hihi-ke*, b. z., lip, mond; *k-hihi-ke*, de scherpe kant van iets.
Hini, *hin-kje, hini-re*, poteling.
Hisi, *hisi-ke*, b.z., vleesch; *k-hisi-ke*, vleesch van dieren, vrucht; *bramaske khisi*, lemmet van een mes.
Hisih, *r-hisih*, in zijn gordel steken.
Hitik, bliksem; *k-hitik*, het bliksemt.
Hjet, *i-m-hjet*, zich gedragen als een vrouw.
Hnoe, *hnoe-ke, hnoea-re*, dorp; *hnoeke klarake*, straat in een dorp.
Hoak, *i-hoak*, schreeuwen, roepen, afroepen; *mahoak*, de afroeper.
Hodi, *r-hodi*, of *r-hodi baa*, weggieten, uitgieten.
Hof, *r-hof*, slaan op de trom.
Holat, *r-holat*, sluiten, dichtwentelen.
Hon, *r-hon*, rieken; *honhona-n-ke*, geur.
Hora, *i-hora*, vermengen; *k-i-hora*, vermengd zijn, zich mengen.
Hoea, *hoea-ke*, b. z., hart.
Hoeh, *hoeh-kwe, hoehoe-re*, gevlochten fuik.

Hoehoe, *k-hoehoe*, b. z., geleding.
Hoehoe, *r-hoehoe*, een plas vormen, blijven staan van vloeistoffen.
Hoek, *hoek-ke*, *hòeka-re*, hoofdhaar.
Hoekat, *hoekat-ke*, *hoekat-are*, gek, krankzinnig.
Hoekboeti, in *oesoeke kihoekboet*, grijs van haren zijn.
Hoel, *hoel-ke*, *hoela-re*, maan.
Hoela-Sóoe, *Hoela-Sókwe*, het Opperwezen.
Hoelsisìs, *hoelsisìs-kje*, *hoelsisìsi-re*, roode papagaaisoort.
Hoena, *k-hoena-ke*, b.z., bloem.
Hoera, *k-hoera*, er staat branding; *ma-hoera*, *mahoera-nare*, branding, brandinggolf.
Hoerbjo, *r-hoerbjo*, lokken.
Hoeroek, *hoerkwa-n-ke*, b.z., borst.
Hoeroek, opnieuw, weder, ook.
Hoes, *hoes-kwe*, *hoesoe-re*, handboog.
Hoesi, *hoesi-ke*, lichaamshaar; *k-hoesi-ke*, idem van dieren, veder; *imike khoesi*, baard; *imike kihoes*, een baard hebben; *noenoeke khoesi*, knevel; *noenoeke kihoes*, een knevel hebben; *matake khoesi*, wenkbrauw.
Hoeti, *r-hoeti*, uittrekken.
Hwal, *hwal-kwe*, *hwaloe-re*, boschduif.
Hwela, *r-hwela*, uitspreiden, ontrollen.
Hwis, *hwis-ke*, *hwisa-re*, groene papagaaisoort.

I.

Ia, pers. vnw. 3de pers. enk., hij, zij.
Iboel, *ibloe-n-ke*, huid, vel; *k-ibloe-n-ke*, huid van dieren, schors, schil.
Ida, in *so ida so*, toentertijde.
Ihli, in *oesoeke k-ihli*, kaalhoofdig zijn.
Iit, *itja-n-ke*, b.z., schub.
Ik, *ik-ke*, *ika-re*, mier.
Iris, *iris-ke*, *iris-are*, neet.
Is, *ma-is*, glad, effen.
It, ander, een; *irkje it*, iemand.
It, zeven; *ràit-ràit*, zeven aan zeven, telkens zeven.
It, slechts.
Iti, pers. vnw. 1ste pers. mv. met insluiting van den aangesprokene, wij.

J.

Jabi, in *jabi kbainare*, weefgetouw.
Jahloen, aardhoopje.
Jamdén, *jamdén-ke*, *jamdéna-re*, groot eiland.
Jat, *ra-dir jat*, in slagorde staan.
Jaoe, pers. vnw. 1ste pers. enk. ik.
Jékoe, *i-m-jékoe*, walgen van, vies zijn van.
Jélar, zaagvisch.
Jéoe, *jé-kwe*, *jéoe-re*, dauw.

K.

Ka, *i-ka*, maken, doen, worden; bijv. *jaoe koeka lān*, ik word groot.
Ka, of ook *ka be*, welk; *o bwa i ka*, waar gaat gij heen? *o mkwerja o ka*, waar werkt gij?
Kabarbarak, rond, kluwen, bol.
Kabéi o kabéi, overal.
Kadoet, zak, baalzak.
Kafoe, *r-kafoe*, hoesten.
Kah, *r-kah*, wenken.

Kahal, *r-kahal*, tegen den draad in, tegen den stroom op.

Kahas, *kahas-ke*, *kahas-are*, katoenboom, katoen; *r-loei kahas*, katoen spinnen.

Kahat, *r-kahat*, dichtdoen, sluiten, dekken; *kahtahta-n-ke*, deksel.

Kai, *r-kai*, strooien met de vingers.

Kaik, *i-s-kaik*, afbreken.

Kait, *r-kait*, dreggen.

Kàkakàn, langzaam.

Kakan, *r-kakan*, de keel schrapen; *kakan-ke*, fluim.

Kakan, in *tenan kakan*, een slank lichaam.

Kakàn, klein; *tana kakànke*, pink; *jaoe tanak kakànke*, mijn pink.

Kakaoe, in *soel kakaoe*, spinklos.

Kakmet, *i-kakmet*, liegen.

Kaktjafna, *kaktjafna-n-ke*, b. z., breedte.

Kal, *r-kal*, graven.

Kal, *r-kal*, snorken, ronken.

Kala, *r-kala sir*, zat zijn.

Kalap, *r-kalap*, sagokloppen.

Kalata, straks, in de toekomst.

Kaljaoe, *kalja-kwe*, *kaljàoe-re*, schild.

Kamdatna, *kamdatna-n-ke*, b. z., zwaarte.

Kameti, *kameti-ke*, *kameti-nare*, rif dat bij een eiland aansluit.

Kan, *kan-ke*, *kana-re*, arm, het lichaamsdeel, vangarm van polyp.

Kan, in *sih'kjanke*, kuiken.

Kani, dakhelft.

Kap, *r-kap*, likken.

Kar, in *ese kar de*, wie, welke personen; *ese kar so de*, wie zijn dat?

Karanoel, *karanoel-ke*, *karanòela-re*, oorkussen.

Karbaoe, *karba-kwe*, *karbàoe-re*, karbouw.

Karkar, *karkar-ke*, *karkara-re*, kam, haarkam; *r-kar*, kammen.

Karmwain, *i-karmwain*, verroesten.

Kas, *r-kas*, slijpen.

Kas, *kas-ke*, *kasa-re*, donkerrood.

Kasa, *r-kasa*, wasschen van de haren.

Kasljaoe, *r-kasljaoe*, tusschen de handen wrijven.

Kasnoela, *kasnoela-ke*, b. z., stop, kurk, scheede.

Kasona, *kasona-n-ke*, b. z., tijdsduur.

Kasoe, *r-kasoe*, haken.

Katam, *r-katam*, knijpen, knijpen met een tang; *katkatam*, tang.

Kati, *kati-ke*, b. z., lever, misschien *ati-ke*.

Katin, *katnja-n-ke*, b. z., ingewanden.

Katkana, *katkana-ke*, hoogte.

Kaoe, *ka-kwe*, *kaoe-re*, daklat.

Kaoe, *ka-kwe*, *kaoe-re*, lijstersoort.

Kaoe, *i-kaoe*, raadplegen van doodenwervels in een tasch.

Kaoek, *r-kaoek*, buigen; *rkaoek oesoetare*, het hoofd buigen.

Kaoek, *r-kaoek*, zoomen; *k-i-m-kaoek*, gezoomd zijn.

Kaoes, *i-kaoes*, verlangen naar.

Kawa, *kawa-n-ke*, b. z., wortel, misschien *k-awa-n-ke*.

Kawal, *r-kawal*, buigen.

Kawalai, *kawalai-ke*, *kawalai-re*, tweetandige vischspeer.

Kbotoen, *kbotnwa-n-ke*, b. z., halswervel.

Kboen, *kboen-kje*, *kboeni-re*, halssnoer.

Kéboe, *kéboe-ke*, b. z., eigenaar; *hnoeke kéboeke*, de dorpseigenaar, een der drie hoogste waardigheden op Tanimbar.

Kekè, *kekè-ke*, *kekèa-re*, regenboog.

Kela, *r-kela*, verblinden; *kela-ke*, b. z., licht; *kela*, helder, licht.

Kelar, kist, pakkist.

Kelarkok, nevel, mist.

Kele, in bijv. *kele rlakat*, geopend

zijn; *kele rkahat*, dicht zijn, letterlijk: men heeft het geopend, gesloten.

Keljaoe, in *koemal keljakwe*, achtersteven.

Ken, raak, geraakt.

Kér, *kér-kje*, lover.

Kera, *r-kera*, berispen.

Kérit, *r-kérit*, krabben.

Kes, *kes-ke*, *kesa-re*, vriend.

Kes, *m-kes*, zuur.

Kes, *r-kes*, kerven.

Keskje, maar, doch.

Ket, *r-ket*, allen samen iets doen.

Keta, *r-keta*, verkoopen.

Keta, *keta-ke*, b. z., buiten; *sékje ketake*, buiten het huis, van *eta*.

Kete, verbiedend partikel, bijv. *kete mwa*, kom niet.

Kete, dat, voegwoord, bijv. *jaoe bohe kete mja de*, ik dacht, dat hij al kwam.

Kéti, *r-kéti*, strak staan, strak trekken.

Kéti, *r-kéti*, snijden.

Kéoe, *kéoe-ke*, b.z., gal; misschien *éoe-ke*.

Kiïn, spruw.

Kikok, holte in boomen.

Kilat, *i-kilat*, mager zijn.

Kimar, *kimra-n-ke*, b.z., teelbalzak.

Kimit, *r-kimit*, knijpen.

Kinak, *r-kinak*, de huwelijksakte stellen, meer spelenderwijze, of tegennatuurlijk.

Kinan, sagomeel.

Kirak, *r-kirak*, grommen van honden.

Kirkir, *sja-kirkir*, kietelen.

Kis, *r-kis*, wringen, bijten.

Kita, *i-kita*, wachten, wachten op.

Kjakar, iedereen, elk, ieder.

Kjalasai, aanstonds.

Kjan, in *ali kjan*, waarom?

Kjaoek, vuist.

Kjawan, goed.

Kjoat, te, in tijdsbepaling, bijv. *kjoat ka*, wanneer?

Kla, partikel, dat vóór telwoorden wordt gevoegd, in de beteekenis van maal, keer, bijv. *klasam*, eens; *klaroe*, tweemaal.

Klah, *klah-ke*, *klàha-re*, rat, muis.

Klela, *ja-klela*, op een kluwen winden.

Kloeri, tiental van visch.

Kloeroek, ziek; *kloeroek jaoe*, ik ben ziek; *kloeroek ia*, hij is ziek.

Kmana, *kmana-ke*, b. z., schoonbroeder, schoonzuster enz.

Kmesan, zie **mesan**.

Kmoer, *kmoer-kje*, *kmoeri-re*, kamiri; *aoe-kmoerkje*, kanariboom, kanari.

Kmoera, *kmoera-ke*, *kmoera-nare*, gouden of zilveren oorhanger, gedragen door mannen en vrouwen.

Kmoeraoetan, lood.

Knah, *knah-kje*, *knahi-re*, tripang.

Knja, *knja-kwe*, *knjaoe-re*, kajoe linggoea, houtsoort.

Kof, *r-kof*, slaan met de vlakke hand.

Kof, *r-kof*, schillen.

Kohat, *kohat-ke*, *kohat-are*, boschhaan.

Koil, *r-koil*, branden van mais, koffie.

Koka, *r-koka*, de armen over elkaar slaan.

Kol, *i-m-kol*, vermoeid zijn.

Kolai, draagmand.

Koli, zooals; *kol'kja*, hoe? *kol njé*, zooals dit; *kol djes*, zooals dat.

Kor, *kor-ke*, *kora-re*, uitstekende punt van een dak.

Kora, *r-kora*, omhelzen.

Kora, *m-kora*, hard, sterk; *i-m-kora*, hard zijn, sterk zijn.

Kosir, *r-kosir*, schrappen met een mes.

Koskosa, in *matake koskosa*, slaap hebben.

Kotal, *r-kotal*, korten, kartelen.

Kotoe, *kotoe-ke*, b. z., maag.

Kotoe, *kot-kwe*, *kotoe-re*, eetwaar.

Krai, *kra-kje*, *krai-re*, klewang.

Kre, in *nékre*, het meervoud van *né*, deze, dit; *so kre*, dat, die.

Kribas, *kribas-ke*, *kribas-are*, djamboe.

Kroekroe, *kroekroe-ke*, uil.

Ksjalik, erg, zeer.

Ktem, totaal, zie **tem**.

Koe, *koe-ke*, b. z., tros.

Koebak, *r-koebak*, sluiten van de oogen.

Koeban, geld.

Koei, *r-koei*, boschkappen.

Koek, *i-koek*, knijpen.

Koekoen, *koekwa-n-ke*, b. z., hersens.

Koekoesoen, *koekoesua-n-ke*, heuvel, berg.

Koel, *i-m-koel*, moe zijn.

Koema, *koema-n-ke*, b. z., jonge vrucht.

Koemak, *r-koemak*, vasthouden, grijpen, vatten; *koemkoemak*, handvol.

Koemal, *koemal-ke*, *koemal-are*, prauwsoort.

Koenoe, *r-koenoe*, vertellen.

Koeran, gat, opening.

Koesma, *koesma-n-ke*, b.z., asch.

Koesoe, *koesoe-ke*, *koesoe-nare*, b.z., achterste.

Koetoe, sieraad.

Kwar, *kwar-kje*, *kwari-re*, mat, slaapmat.

Kwé, *kwé-ke*, *kwéa-re*, pisang; *kwé malakje*, papaja.

L.

La, *i-la*, loopen, draven, zeilen; *k-i-la*, zeilen, van de prauw.

Labir, *r-labir*, bedriegen.

Laha, in *r-laha mirin*, haast maken.

Lahjor, koraal.

Lahloer, *lahloer-kwe*, *lahlòeroe-re*, erwt.

Lai, *m-lai*, recht; *i-m-lai*, recht zijn.

Lait, *lait-ke*, hemel, uitspansel; *laitke koesoe*, horizont.

Laja, *k-laja-ke*, b.z., stengel, stam.

Laka, *lak-ke*, *laka-re*, gebloemd katoen.

Laka, *r-laka*, bewaken, beschermen.

Lakat, *r-lakat*, openen; *kele rlakat*, geopend zijn, lett. men heeft het geopend.

Lakbia, *lakbia-ke*, b.z., dijbeen, bil.

Lakdoe, tweeling.

Lakmoeri, kreeft.

Lakoh, *lakoh-ke*, *lakoha-re*, vleermuis.

Lakoet, *r-lakoet*, loopen, gaan; *ljakoet ti ljakoet ma*, heen en weer loopen.

Lal, *lal-ke*, *lala-re*, vlieg.

Lalai, *lala-kje*, *lalài-re*, pluim.

Lam, *r-lam*, kruipen.

Lamdoet, de planeet Jupiter.

Lamtal, de Morgenster.

Lamoer, *r-lamoer*, wasschen van rijst enz.

Lān, groot; *mà-lān*, grootelijks.

Lar, *i-m-lar*, honger hebben.

Lar, of ook *lara-ke*, b. z., bloed.

Lar, *lar-ke*, *lara-re*, zeil.

Lar, *r-lar*, aannemen.

Lara, in *hnoeke klarake*, straat in den kampong.

Laran, *laran-ke*, *laran-are*, zeezand, zandstrand.

Laras, dakspar.

Lari, *r-lari*, gaten in goed snijden of scheuren, kerven.

Larif, *larif-ke, larif-are*, sprinkhaansoort.

Larif, *ilarif*, het gezicht wasschen.

Larit, *larit-ke, larit-are*, vuursteen.

Lasa, *lasa-ke*, b. z., mannelijk schaamdeel.

Lasjér, *lasjér-kje, lasjéri-re*, tuinhuisje.

Lasmjer, *lasmjer-ke*, grond, aarde.

Latan, *r-latan*, plakken, kleven.

Latlat, *latlat-ke*, rooster.

Laoe, *k-laoe*, slank zijn van hout.

Lboeki, *lboeki-ke*, b. z., enkel.

Lboet, *lboet-kwe, lboetoe-re*, onkruid.

Le, *r-le*, boomen; *lje, lje-ke, ljea-re*, boomstok.

Léa, nog niet; *léa mja*, hij komt nog niet.

Léan, *r-léan*, groeien.

Leb, *r-leb*, met tweeën op de schouders dragen.

Léb, *léb-ke, léba-re*, zeepaardje.

Léboer, in *hah-ljéboerke*, varkensbeer.

Lef, *i-m-lef*, naakt zijn.

Leh, *r-leh*, ontblooten, zie vorige woord.

Lékoe, *k-ljékoe*, krom zijn; *r-lékoe*, kronkelen, van een slang.

Lel, *r-lel*, inwikkelen.

Lel, *lel-kje, leli-re*, olifantstand, ivoor.

Lela, *i-k-lela*, rondomgaan, omringen.

Lélé, *lélé-kwe, léléoe-re*, vlot, bamboevlot.

Lelelmoek, *lelelmoek-kwe*, orchidee.

Léma, niet, geen, neen; *léma iri*, niemand; *léma nam*, niets.

Léman, kentering tusschen Oost- en Westmoesson.

Len, *len-ke*, erf; *k-len-ke*, tusschenruimte.

Lena, *lena-ke*, b. z., bovenarm.

Let, *r-let*, als brug gebruiken; *ljet, ljet-ke, ljeta-re*, brug.

Léti, *léti-ke*, b. z., aars; *létike kmermeranke*, aarsgat.

Lhoes, *lhoes-kwe, lhoesoe-re*, bamboeriet.

Liaf, *liafke*, gisteren.

Libir, *libir-ke, libir-are*, pijl.

Lik, *r-lik, ja-lik*, inschenken, ingieten.

Lik, in *né lik*, nu.

Likai, *k-likai*, overhellen van booten enz.

Likat, *likat-ke, likat-are*, drankhuis.

Lil, *i-s-lil*, aan den schouder dragen.

Lil, *r-lil*, vallen.

Lili, *i-b-lili*, bedr. rollen; *k-i-b-lili*, enz., rollen.

Lili, *i-lili*, onderzoeken van fuik of klem.

Lilit, *r-lilit*, op diepzee zwalkende visschen.

Lilioe, *ma-lilioe*, glibberig.

Lin, *m-lin*, helder van vloeistoffen, stil van de zee.

Lisan, *r-lisan*, knijpen.

Lioe, *r-lioe*, koopen.

Ljakoe, *ljak-kwe*, achter.

Ljalaoe, *ljala-kwe, ljalaoe-re*, jongeman.

Ljawa, *ljawa-ke*, b. z., het onderste deel van den rug.

Ljen, *ljen-ke*, zandbank.

Ljet, *ljet-ke, ljeta-re*, brug, zie **Let.**

Ljoi, *ljo-kje, ljòi-re*, tol.

Lkamat, *lkamat-ke, lkamat-àre*, haai.

Lkér, *lkér-ke, lkéra-re*, schildpadsoort.

Lkjohan, *lkjohan-ke*, vlerk van prauwen.

Lkoesi, *lkoes-kje, lkoesi-re*, kruik, tapajan.

Lkwama, *lkwama-ke*, b.z., hoofdnerf van palmbladeren.

Lmoeras, snot.

Lobak, *r-lobak*, medelijden hebben met.
Lobi, *r-lobi*, aan een langen stok of iets derg. omhoog heffen.
Lodoer, *r-lodoer*, zinken.
Loin, *k-ljoin*, van den grond af staan.
Lni, *lni-ke, lni-re*, vliegende hond.
Lok, *lok-ke, loka-re*, inham, baai.
Lol, *m-lol*, juist, waar; *i-m-lol*, juist zijn, waar zijn.
Lol, *k-ljol*, op een rij staan van voorwerpen; *ara mljol*, wij staan op een rij.
Lola, *r-lola simat*, de armen uitstrekken; *k-i-m-lol*, gestrekt zijn.
Lolohisi, *lolohisi-ke, lolohisi-nare*, duizendpoot.
Lolwain, *i-f-lolwain*, op reis gaan of zijn, binnen Tanimbar.
Lonat, *r-lonat*, bedr., lang koken van bijv. boonen.
Lor, *lor-kwe, lòroe-re*, walvisch.
Loran, de geheele lengte van iets.
Lorat, *r-lorat*, bedr., scheuren, snijden; *k-i-b-lorat*, onz., scheuren.
Lori, *lor-kje, lori-re*, poort.
Lorlor, *lorlor-ke*, meloen.
Los, *r-los*, zoenen, ruiken, besnuffelen.
Los, *m-los*, over, van den regen.
Losoe, *r-losoe*, aanwijzen, spreken, zeggen.
Ltjen, *ltjen-ke*, moederdier.
Ltoeat, kubusvormig gevlochten zakje, waarin men rijst vlecht, om ze te koken, Mal. katoepat; *jala ltoeat aljaoe*, rijst invlechten.
Loeak, *i-m-loeak*, vergeten.
Loebloeb, zwak, zacht.
Loehoe, *loehoe-ke, loehoe-nare*, tuin, akker.
Loli, in *r-loei kahas*, katoen spinnen.
Loek, *r-loek*, duiken.
Loekoet, *i-b-loekoet*, lam zijn; *k-i-b-loekoet*, gekreukt zijn.
Loel, in *loel-so-ke*, vroeger, in vroeger tijd.
Loeloek, *r-loeloek*, vouwen, oprollen.
Loen, *r-loen*, als oorkussen gebruiken.
Loen, *ra-h-loen*, begraven.
Loer, *i-loer*, vieren.
Loeri, *loeri-ke*, b. z., been, bot.
Loeroe, *i-loeroe*, zenden van menschen.
Loerwai, *loewa-kje, loerwai-re*, aardbeving.
Loes, *loes-kje, loesi-re*, zeearend.
Loesoek, *r-loesoek*, met de vingers ontschillen van gekookte kaladi.
Lwaoe, *lwaoe-ke*, b. z., voet, been.

M.

Ma, die, dat, betr.
Ma, en.
Ma, opdat.
Ma, *r-ma*, komen.
Mā, *mā-n-ke*, b. z., tong.
Maf, *r-maf*, verzorgen.
Maf, *r-maf*, geeuwen.
Mahis, *i-mahis*, lachen.
Mahoek, *i-mahoek*, vergiftigd zijn.
Mahoer, in *ftoen-mahoer*, avondster.
Mai, *r-mai*, zich schamen.
Mair, dissel.
Mais-mais, samen, allen samen.
Makoen, *makoen-ke, makoen-are*, vreemdeling.
Mal, *mal-ke, mala-re*, schaamgordel; *r-har malke*, een schaamgordel dragen, aandoen.
Malas, *r-malas*, lenig, zacht zijn.
Malir, *malir-ke, malir-are*, loods.
Malmjal, brak, zilt.
Màlol, *màlol-ke, malòla-re*, goed,

doek, rijkdom; *ika màlol*, rijk zijn.
Mamak, weder, opnieuw.
Mamat, *mamat-kje, mamàti-re*, doode.
Mami, *mami-n-ke*, b. z., dierlijk vet.
Mamoekai, *r-mamoekai*, zich bij het vuur warmen.
Mamwaoe, zwijgend; *mamwaoe jaoe*, ik zwijg; *mamwaoe sir*, zij zwijgen.
Manoe, *manoe-ke, manoe-nare*, vogel.
Manoe, *r-manoe*, drijven.
Manoearar, *manoearar-ke*, witte papagaai.
Manoen, *manoen-kwe, manoenoe-re*, adder.
Marboen, *marboen-ke, marboen-are*, medewerker bij het bouwen van huis of prauw.
Mardjam, *r-mardjam*, hardop droomen.
Maresan, peper, peperstruik.
Maroef, *r-maroef*, tam zijn; *ja-maroef*, temmen.
Mas, *mas-ke, masa-re*, goud.
Mas, *mas-kje, masi-re*, visch.
Masles, *r-masles*, zweeten.
Maslar, het eiland Slaroe; *toen masljarke*, of *tél masljarke*, de Slaroeeesche taal.
Masoe, *r-masoe*, zuigen.
Mat, in *matke mnas*, verwilderd zijn, ook van geslachtsdrift.
Mat, rauw, ongekookt, onrijp.
Mat, *mat-ke, mata-re*, boombeer.
Mata, *mata-ke*, b.z., oog; *matake mé*, oogontsteking; *matake koskosa*, slaap hebben; *werke kmata*, bron.
Matakit, *r-matakit*, kunnen zien, het gezicht hebben.
Mati, *r-mat*, sterven; *mamat-kje*, doode.
Matkok, *r-matkok*, voorover liggen.
Matkoeran, gatoogige, ziener; *matanare koeran*, hij is een ziener.
Matlean, *r-matlean*, dwars liggen.
Matsirik, scheel.
Maoer, *k-mjaoer*, het is afgaand water.
Mé, *i-mé*, beven.
Mei, *r-mei*, droomen,
Meja, *r-meja*, ademen, snuiven; *memeja-n-ke*, b.z., adem.
Mel, *mel-ke, mela-re*, adel, adellijke.
Memi, *memi-ke*, b.z., oom, schoonvader.
Mérmér, rood.
Mesa, *ra-mesa*, allen tegelijkertijd.
Mesan, *r-mesan*, alleen, zelf.
Met, *met-kwe, metoe-re*, wees.
Met, *kmjet*, droog zijn.
Mét, *mét-kje, méti-re*, ebbe.
Metdjet, *metdjet-ke*, *metdjèta-re*, nacht, duister; *metdjetke kditlan*, middernacht.
Metmet, roer, zwart.
Min, *i-min*, zijn te, verblijven te.
Min, *i-min*, vet zijn, dik zijn.
Minak, *minak-ke, minak-are*, geweer; *minak ratom*, kanon; *minakke khatoe*, of *minak khatoeke*, geweerkogel, hagel.
Mirin, vlug.
Mkeskwa, *mkeskwa-ke, mkeskwàare*, toovenaar.
Mlaka, *r-mlaka*, beschermen, bewaken.
Mleran, *mleran-ke*, *mleran-àre*, dorpsplein.
Mnas, *mnas-ke, mnasa-re*, doorn.
Mof, *r-mof*, spuwen met opeengeperste lippen.
Moh, *moh-ke, moha-re*, geneesmiddel.
Mol, *r-mol*, doof zijn.
Morif, *r-morif*, leven.
Móoet, *r-móoet*, spoelen.
Msalik, te, al te.
Moekoer, span van de hand.
Moelik, *i-moelik*, laden.
Moemoe, al, alles; *sir moemoe*, allen.

Moemoer, *r-moemoer*, den mond spoelen.

Moena, vooruit, voorop.

Moer, jong van vruchten; *r-moer*, jong zijn.

Moesoe, *moesoe-ke*, b.z., overgrootouder, achterkleinkind.

Moet, *r-moet*, braken.

Mwana, *mwana-ke*, b. z., zwager, schoonbroer, enz.

N.

Naboel, *ra-h-naboel*, bevaren van een boot.

Naha, *k-njaha*, vloeien.

Nair, *r-nair*, tokkelen.

Nakoe, *nak-kwe*, *nakoe-re*, aalsoort.

Nala, *i-nala jor*, ontmoeten.

Nam, *nam-ke*, *nama-re*, zaak, ding; *léma nam*, niets.

Naman, *naman-ke*, *naman-are*, kind, jonge mensch; *naman wamwankje*, knaap; *naman wamhetke*, meisje.

Namet, *i-namet*, stelen.

Nan, *k-i-m-nan*, geopend zijn van de hand.

Nanam, zoet, lekker; *r-nanam*, proeven.

Nani, *k-nani*, ledig zijn.

Nani, *k-nani-ke*, b.z., kokosdop.

Nanit, schurft; *i-nanit*, schurft hebben.

Narnar, lang,

Naroe, *k-naroe-ke*, b.z., lengte.

Nas, *m-nas*, scherp.

Natoen, *k-i-natoen*, uitslag op het hoofd hebben.

Naoe, *r-naoe*, zwemmen.

Né, of *né lik*, nu.

Né, dit, deze; *né kré*, deze, meerv.

Né, hier; *ia imin né*, hij is hier; *ia ika sékje ti né*, hij maakt hier een huis; *ia mja i né*, hij komt hier.

Nelnjél, zuiver; *nelnjél ia*, hij is zuiver; *rala ma nelnjél*, zuiveren.

Ném, zes; *ràném-ràném*, zes aan zes, telkens zes.

Nenas, *r-nenas*, zich herinneren, denken, nadenken.

Nera, *r-nera*, ophouden, uitscheiden; *eskwe njera i*, de wind gaat liggen.

Nesoe, *neskwe*, *nesoe-re*, stampblok.

Netak, *sja-netak*, zich omdraaien.

Ni, *ni-ke*, *nia-re*, slang.

Nina, *nina-ke*, *nina-nare*, mug.

Ninili, *ninil-kje*, *ninili-re*, belletje.

Ninias, *ma-ninias*, dun.

Nisi, *nisi-ke*, b z., tand; *i-m-nis*, de tanden laten zien; *nisike ksoen*, tandpijn hebben.

Nisi, in *areske knisi*, sport van ladder of trap.

Nisik, *i-m-nisik*, haten.

Nisoes, *nisoes-kwe*, *nisoesoe-re*, steenpuist, bloedzweer.

Njatos, *njatos-ke*, *njatòs-are*, kenmerk.

Njatoes, sproet.

Noha, *r-noha*, koken van spijzen.

Nos, *r-nos*, uittrekken.

Nótoe, *r-nótoe*, snijden.

Noe, *noe-ke*, *noea-re* wonde; *noeke kimnoe lăn*, het is een groote wonde; *i-m-noe*, verwond zijn, worden; *r-ka-noe-a*, verwonden.

Noea, *noea-ke*, *noea-re*, framboesia.

Noek, *noek-ke*, *noeka-re*, nest.

Noekoer, *r-noekoer*, dringen in.

Noel, *noel-ke*, *noela-re*, klapperolie, olie.

Noel, *ja-s-noel*, stoppen.

Noenoe, gelaat, aangezicht, opening; *noenoeke ktem*, stom zijn; *noenoeke khoesi*, snor; *noenoeke kihoes*,

een snor hebben; *soeskwe noenoe*, tepel.

Noer, *noer-ke, noera-re*, klapper; *noerke koeman*, zachtvleezige kokosnoot; *noerke njem*, kokosnoot met nog groenen bolster.

Noera, *noera-ke*, b.z., neus.

Noes, *noes-ke, noesa-re*, land, streek, volk, men; *noeske rtanoek*, men zegt.

Noesoek, *rnoesoek*, springen.

O.

O, tot, doelaanduidend.

O, te, bij plaatsbepalingen; *o mkwerja o ka*, waar werkt gij? *o so*, ginds.

O, ja.

O, *ó-kwe, óoe-re*; varkenshok.

Oa, vaak gehoord *o*, pers. vnw. van den tweeden pers. enkelv.

Oan, wolk.

Oansal, *oansal-ke*, waterhoos, windhoos.

Oas, *oas-ke, oas-are*, grot.

Oat, *k-joat*, passen van kleeren.

Oban, *r-oban*, slaan.

Oditi, *r-oditi*, zetten, neerzetten.

Oh, *r-oh*, fluiten.

Oha, *r-oha*, wekken.

Olan, *r-olan*, boren.

Olas, *olas-ke, olas-are*, garen, draad.

Oli, *ma-oli, maòli-re*, gast.

Olik, *r-olik sir*, terugkeeren; *ia jolik i*, hij keert terug.

Or, *r-or*, nederdalen, zakken.

Orif, *r-orif akwe*, een vuur aanleggen.

Oring, *r-oring*, heen en weer trekken.

Orjeta, *r-orjeta*, wraak nemen.

Óroe, blaasbalg.

Orworoes, paalworm.

Osa, *r-osa*, zenden van zaken.

Osi, *r-osi*, langs, uit; *kosi hnoeke kmwa*, ik kom uit de kampong; *mos njé mba*, ga hierlangs; *rosi krala*, zij gaan binnendoor.

Osi, *r-osi*, ontvangen.

Ot, *ot-ke, ota-re*, vertrek, kamer, afdeeling.

Ot, in *otkwe kawan*, akar bahar.

Ota, *r-ota*, inkepingen maken in.

Otoek, *r-otoek*, of *r-otoek baa*, wegwerpen.

Óoe, *r-óoe*, toestemmen.

Óoe, *ó-kwe, óoe-re*, mangga.

Óoer, *r-óoer*, snuiten van den neus.

R.

Ra, *ra-ke, ra-re*, land tegenover zee, landkant.

Rabit, *rabit-ke, rabit-are*, baadje, jas.

Rahjeta, *rahjeta-ke*, b.z., soedara van het andere geslacht.

Rahoe, *k-i-m-rahoe*, wit gevlekt zijn van de huid.

Rai, *i-b-rai*, niet willen, onwillig zijn.

Rai, *k-i-rai*, vuil zijn.

Rakit, *r-rakit*, binden met verschillende touwen.

Rala, *rala-ke*, b.z., binnenste, hart; *k-rala-ke*, binnen, het binnenste van dingen; *hnoeke rala*, binnen in de kampong.

Rama, *r-rama*, pijlen, schieten met een boog.

Ramas, *i-k-ramas*, kneden, knedend masseeren.

Rān, *m-rān*, licht, tegenover zwaar.

Rarait, in *séhoe rarait*, dikwijls.

Rasan, één millioen.

Rasik, *k-rasik*, bijna.

Rasrjas, nabij.

Re, *re-ke*, *rea-re*, vaam, depa; *r-re*, vademen.
Rea, *ra-ka-h-rea*, twisten.
Réan, *réan-ke*, vloed.
Reb, *reb-ke*, *reba-re*, harnas.
Rek, *r-rek*, figuren maken op, in; *rekrjek*, *rekrjek-kje*, *rekrjeki-re*, figuur.
Rela, *k-rela*, klank, klinken; *minakke krela*, de knal van het geweer; *minakare krela*, het knallen der geweren.
Ren, *i-b-ren*, spelen.
Res, *i-res*, berispen, kwaad zijn, toornig zijn.
Res, *i-m-res*, rusten.
Res, *res-ke*, *resa-re*, mondvoorraad.
Resan, *resan-ke*, *resan-are*, aambeeld.
Resik, *r-resik*, overtreffen; *riboen krjesik*, meer.
Retan, in *métkje retan*, droog liggen van het rif bij ebbe.
Riboen, duizend, veel.
Riha, *riha-ke*, b.z., schoot.
Rin, *m-rin*, koud.
Ris, *i-ris*, baden, een bad nemen.
Rita, *ja-b-rita*, berichten: *brit*, *brit-ke*, *brita-re*, nieuws, tijding.
Rjana, *rjana-ke*, b. z., tante, schoonmoeder.
Roit, tienduizend.
Rorjoi, *rorjoi-ke*, b. z., scheenbeen, scheen.
Roe, *ena-roe*, twee; *ráruoe-ráruoe*, twee aan twee, telkens twee.
Roe, *k-i-t-roe*, uitbotten.
Roeb, *roeb-kje*, *roebi-re*, wand, bewanding; *r-roeb*, bewanden.
Roeí, *roei-ke*, *roei-nare*, zeekoe.
Roen, *r-roen*, doen oplossen.
Roes, *roes-ke*, pin, waarmee men onderdeelen van huizen of booten met elkaar verbindt.
Roesoek, *roeskwa-n-ke*, b.z., ribbe.
Roesoen, *r-roesoen*, bouwen van prauwen.
Roetoe, *roetoe-ke*, donder.

S.

Sa, *i-sa*, huwen, huwen met.
Sabil, *r-sabil*, ontbolsteren van een kokosnoot.
Sabit, *r-sabit*, bekappen.
Saboer, *r-saboer*, voor zich uit werpen van bijv. zand, water.
Sadaoe, buskruit.
Saf, *r-saf*, aanpunten.
Sah, *sah-ke*, *saha-re*, dat deel van een rivier, waar de vloed nog merkbaar is.
Sahar, *sahar-ke*, *sahar-are*, voorloopige echtgenoot(e); *i-sahar*, een voorloopige(n) echtgenoot(e) nemen, voorloopig huwen met.
Sai, wat, wat voor; *ti sai de*, waartoe; *sakar de*, wat voor, meerv.
Sai, *r-sai*, stijgen.
Sair, *sair-ke*, *sair-are*, vlag, wimpel.
Sait, framboesia.
Sakar, *i-sakar*, deelen, verdeelen.
Sakar-sakar, iets.
Sakil, *r-sakil*, huppelen, een soort dans.
Sakitil, *r-sakitil*, knielen.
Sal, *sal-ke*, *sàla-re*, weg, pad; komt als b.z. voor in *hahire salatare*, varkenspaadje; *salke klen*, onderweg.
Sal, verkeerd, fout, schuld.
Salhaha, *salhaha-ke*, b.z., deur.
Salik, *r-salik toena*, schertsen.
Salik, *ra-salik*, van elkaar verschillen.
Salkait, *salkait-ke*, *salkàit-are*, keten, ketting.

Saman, *r-saman*, moe zijn.
Sana, *k-sana-ke*, b.z., tak.
Sansoe, hoosvat.
Sanwaloe, kruis.
Sar, *sar-kje*, *sari-re*, betel, sirih ; *i-sar*, betelpruimen.
Sar, *r-sar*, meten.
Sar, *sar-kje*, *sari-re*, land, eiland, rif dat afgezonderd in zee ligt, de aarde.
Sar, *i-sar*, palmwijn tappen ; *r-toer*, *snjar(i)*, het eigenlijke snijden.
Sara, *r-sara*, onthalen op sirih.
Sara, *r-sara sir*, landen, aan land komen van prauwen.
Sarak, *r-sarak*, bij het vuur houden, leggen enz.
Sarin, *m-sarin*, licht tegenover duister.
Sasam, één, een ; *ràsam-ràsam*, één voor één, telkens één ; *klasam*, eens.
Saoe, *r-rasoe*, werpen met een lang voorwerp, als bijv. een lans, op en neer schudden.
Saoer, *i-saoer*, verlengen.
Sawa, *sawa-ke*, b.z., echtgenoot(e).
Sbat, *sbat-ke*, *sbata-re*, zwaard, sabel.
Sé, *sé-kwe*, *séoe-re*, zon, dag; *sékwe doet*, middag; *bòlbol séoe af*, morgen na den middag; *sé nwé*, vandaag.
Seak, *r-seak*, kijken, zien naar, kijken naar, zien.
Sendoel, mossel.
Séfle, *séfle-ke*, *séflea-re*, brits.
Séhoe, in *séhoe rarait*, dikwijls.
Séi, *sé-kje*, *séi-re*, huis; wordt ook als b.z., gebruikt, en dan wordt het *séi-ke*, bijv. *bja séike*, hij gaat naar zijn huis, of hij gaat naar hem toe ; *o mwa séikke*, gij komt naar mij toe.
Sek, *rá-sek*, dansen van vrouwen.
Sékir, *r-sékir*, om het lijf dragen van bijv. een saroeng.
Sel, *i-m-sel*, schrikken, verwonderd staan.

Séloek, *ra-séloek namare*, ruilen.
Ser, *r-ser*, weenen, beweenen.
Sér, *sér-ke*, *séra-re*, parelmoerschelp.
Séri, *séri da*, *sér sjo*, de overkant; *sér njé*, deze kant.
Séri *séri-ke*, b.z., lende, zijde.
Sérimhet, *sérimhet-ke*, onderdaan volgens het matriarchaal recht; *jaoe wasik sérimhetke*, mijn onderdaan.
Sérimwan, *sérimwan-kje*, voogd volgens het matriarchaal recht; *oa wasim sérimwankje*, uw voogd.
Sérjap, *sérjap-ke*, Noorden, Noordelijk.
Séroe, *r-sér*, schelden met termen, die op het geslachtelijke duiden.
Séroek, *r-séroek*, openkappen, vrijkappen.
Sesal, *i-sesal i*, spijt hebben.
Simbol, *simbol-ke*, *simbol-are*, afdak.
Sifljoi, *sifljo-kje*, *sifljoi-re*, afdak.
Sih, *sih-kje*, *sihi-re*, kip; *sihkje tanan*, hanespoor; *sihi ltjenke*, hen; *sih' troroakke*, haan.
Sikbi, *sikbi-ke*, *sikbi-are*, marmerzuilschelp.
Sikoe, *sikoe-ke* b.z., elleboog.
Sila, *r-sila mbomban*, een doode in de doodkist raadplegen.
Sim, *ena-sim*, vijf; *ràsim-ràsim*, vijf aan vijf, telkens vijf.
Sima, *sima-ke*, b. z., hand, arm.
Sin, *r-sin*, splijten, bedr.
Sinaoet, *r-sinaoet*, op jacht of vischvangst gaan.
Sinoen, *sinoen-ke*, *sinoen-are*, inlandsch weefsel, dat de mannen om het bovenlijf droegen.
Sira, pers. vnw. 3de pers. meerv., zij, zijlieden, vaak gehoord als *sir*.
Siri, *r-siri*, bewaaien; *sirsir*, waaier.
Sisimbit, de pokken.
Sit, *sit-ke*, *sita-re*, kat.

Sitil, *r-sitil,* springen; *sitsitil,* vloo.

Sioe, negen; *ràsir-wàsioe,* negen aan negen, telkens negen.

Skjerker, *skjerker-ke, skjerker-are,* sagokoek.

Sjakdoi, *sjakdoi-ke, sjakdòi-re,* witte mier.

Sli, *sli-ke, slia-re,* treeft.

Slili, *slili-ke,* b. z., oksel.

Sljet, *sljet-ke,* diepzee.

Smakan, *smakna-n-ke,* b. z., ziel, geest.

Smela, *smela-ke,* b. z., middel van het lichaam.

So, die, dat, daar; *so ida so,* toen tertijde; *so kre,* idem meervoud; *ti so,* daar; *ia imin so,* hij is daar; *ia bja i so,* hij gaat daarheen; *ika sékje ti so,* hij bouwt daar een huis.

Soar, *soar-ke, soar-àre,* anker.

Soba, *r-soba,* offeren, verwenschen; *masob-ke,* offeraar.

Sobai, *sobai-ke,* b.z., schoondochter.

Sobal, *r-sobal,* reizen buiten Tanimbar.

Soblai, *r-soblai,* springen.

Sokar, *r-sokar,* steken met een lang voorwerp in een opening.

Sol, *sol-kje, soli-re,* koper.

Soli, *r-soli,* vegen.

Soltja, *soltja-ke, soltjà-re,* ring, vingerring.

Som, *som-ke, soma-re,* weduwnaar, weduwe; *r-som,* weduwe of weduwnaar zijn.

Somalai, *somala-kje, somalài-re,* paradijsvogel.

Son, *r-son,* metend kijken.

Sor, *k-i-sor,* onz., verbranden.

Sor, *r-sor,* totaliseeren.

Sor, *r-sor,* naaien.

Sorap, *r-sorap,* opsnuiven.

Sorib, *sorib-ke, soriba-re,* dolk, kris.

Srik, *r-sorik,* bedr., draaien.

Sorsoroe, *sorsoroe-ke,* b. z., hoorn.

Soroe, *r-soroe,* stooten bijv. van karbouwen, voortduwen, hijschen van het zeil.

Sos, *r-sos,* afbreken.

Sos, *r-sos,* afdrogen, wrijven, afwrijven.

Sosa, *r-sosa,* trappen op, betreden.

Sosan, *r-sosan,* opsieren, in orde brengen.

Soslilik, *r-soslilik,* uitglijden.

Sos, ver.

Sóoe, *sóoe-ke,* b.z., voorhoofd.

Sra, *sra-ke, sra-are,* boven.

Sroe, *sroe-ke, sroea-re,* lepel.

Soe, *soe-ke, soea-re,* puntige stok, voetangel.

Soe, *soe-ke,* b.z., traan.

Soe, *k-soe-ke,* b.z., rand.

Soe, in *lakbia-ke ksoe,* heup.

Soeh, *soeh-kwe, soehoe-re,* tasch.

Soei, *soe-kje, soei-re,* pinang.

Soel, *soel-ke, soela-re,* spintoestel; *soel kakaoe,* spinklos; *soel béli,* spinmandje.

Soelsoel, *soelsoel-kwe, soelsoeloe-re,* hoed.

Soeloe, stapel.

Soem, *r-soem,* wikken.

Soem, *soem-ke, soema-re,* reiger.

Soemoek, *r-soemoek,* tillen, opbeuren.

Soen, *k-soen,* pijn; *isike ksoen,* pijn hebben; *ljaoeke ksoen,* pijn in het been hebben; *ftéike ksoen,* buikpijn hebben.

Soerat, *r-soerat,* beloven.

Soeri, *r-soeri,* opzij schuiven.

Soes, *r-soes,* zoogen; *soes-kwe, soesoe-re,* mam, borst; *soes' kwenke,* melk.

Soes, *soes-kwe, soesoe-re,* fakkel van dor klapperblad.

Soes, *soes-kje, soesi-re,* aardvrucht-

soort, Mal. kaladi.
Soesi, *i-soesi*, vasten.
Soeskwatoe, *soeskwatoe-ke*, b. z., knie.
Soesoe, *r-soes twaharke*, atap rijgen.
Soesoe, *r-soesoe*, aldoende leeren, wijzen, aanwijzen.
Swakan, *swakna-n-ke*, b.z., nek.
Swan, *swan-ke*, *swana-re*, weversspoel.
Swér, *swér-kje*, *swéri-re*, verbodsteeken.

T.

Tabak, *tabak-kwe*, *tabakoe-re*, tabak.
Tabak, *r-tabak*, steken.
Tabal, *r-tabal*, plakken, kleven.
Tabanoekoer, *r-tabanoekoer*, bedr., breken.
Tabar, *r-tabar*, dansen der mannen.
Tabat, *k-tabat*, gestoken staan in.
Tahar, *tahar-ke*, *tahar-are*, atap.
Tahi. *tahi-ke*, b.z., blad.
Tai, *r-tai*, liggen op, drukken op.
Taik, *r-taik*, wannen, op en neer bewegend.
Tais, *tais-ke*, *tais-are*, saroeng van inlandsch weefsel; *i-tais i*, zulk een saroeng aandoen, dragen.
Tajar, *i-tajar*, verloren gaan; *k-i-tajar*, idem voor zaken.
Tal, *k-i-tal*, stranden, vastzitten van prauwen.
Tama, *r-tama*, kauwen.
Tan, *i-tan i*, blij zijn.
Tana, *tana lwaoeke*, teen; *tana simake*, vinger; *tana lãnke*, duim; *sihkje tanan*, hanespoor.
Tanasai, *ɪ-tanasai*, opzij liggen.
Tanébar, *Tanébar-ke*, *Tanébar-are*, Tanimbar, Tanimbarees, Tanimbareesch.
Tanobarat, *tanobarat-are*, saroeng van uitheemsche katoenstof.
Tanoeboer, *tanoeboera-n-ke*, b.z., benedenarm, pols.
Tanoek, *r-tanoek*, zeggen, bespreken.
Tar, *tar-ke*, *tara-re*, wieg, slingerwieg.
Tarbaka, *tarbaka-ke*, donderslag.
Taroek, *r-taroek*, dekken van een huis.
Tas, *k-i-b-tas*, rotten, verrotten, vergaan.
Tasak, *m-tasak*, gaar, rijp.
Tasi, *tasi-ke*, b.z., pees van een boog; *tas-kje*, *tasi-re*, touw.
Tasi, *tasi-ke*, *tasi-nare*, zee, zeewater; *r-tasi*, zouten; *tasisi*, *tasisi-ke*, *tasisi-nare*, zout.
Tatajal, spiegel, glas.
Tatar, *r-tatar*, losmaken van bijv. de haren.
Tatartabat, gespikkeld.
Taoet, *i-m-taoet*, vreezen.
Tboean, *tboean-are*, romp.
Téar, *téar-ke*, *téar-are*, strandwortelboom, manggrove.
Tebak, *r-tebak*, soppen.
Tebikan, een weinig, een beetje.
Téboes, *r-téboes*, verlossen, vrijkoopen.
Tedan, *r-tedan*, naasteen binden van bijv. bamboelatjes, enz.
Tef, *k-i-m-tef*, onz., breken van aardewerk, afbrokkelen.
Téf, *r-téf*, snijden.
Téh, *téh-kwe*, *téhoe-re*, suikerriet.
Téi, *k-téi*, klaar, gereed.
Tekan, *tekan-ke*, *tekan-are*, wandelstok.
Tél, *ena-tél*, drie; *rátér-wàtér*, drie aan drie; *he tél*, over drie dagen.
Tél, *r-tél*, doorslikken, slikken.

Téla, *téla-ke, téla-nare*, b.z., stem, taal.
Tela, *tela-ke*, b.z., hals, keel, *telake koeran*, keelgat.
Telas, *m-telas*, zoet.
Tem, *i-k-tem*, volledig zijn; *ktem*, volledig; *itaktem*, wij samen; *aramiktem toean*, wij samen met mijnheer.
Teman, *r-teman*, voelen, probeeren, tasten, betasten.
Temar, *temar-ke, temar-are*, bamboe.
Témar, *r-témar*, zinken.
Temi, dom.
Ten, *ten-ke, tena-re*, kiel van booten.
Ten, *i-ten*, vragen om.
Ten, *i-ten tais*, een saroeng weven.
Tena, *tena-n-ke*, b.z., lichaam, stam van een boom, enz.
Tenak, *r-tenak*, in bussels binden.
Tera, *tera-ke*, b.z., overblijfsel.
Tésoe, *tésoe-ke*, b. z., teelbal.
Tésoe, in *sih-kje tésoe*, kippenei.
Tésoek, *i-m-tésoek*, hikken, snikken.
Teta, *r-teta oesoe*, onthoofden, snellen.
Tetak, *r-tetak*, in korte stukjes kappen; *tetetak, tetetak-ke, tetetak-are*, beitel.
Ti, voor, aan.
Ti, in *ti ral*, zij gaan het halen; *jaoe ti kal*, ik ga het halen.
Tian, *r-tian*, wegjagen.
Tiar, *r-tiar*, plukken.
Tihal, *tihal-ke, tihal-are*, kleine trom.
Tika, *tika-ke*, b.z., hiel, hak.
Timoen, *timoen-ke, timoen-are*, komkommer.
Timoer, *timoer-ke*, Oosten, Oostelijk.
Tina, *i-tina*, verbergen.
Tiri, *r-tiri*, bedr., draaien; *ki-tirtir i*, onz., draaien.
Tit, *tit-ke, tita-re*, pier, steenen zeehoofd.
Ti-téi, totdat.
Titir, *titir-ke, titir-are*, gong, klankbord.
Tjésoek, *ja-l-tjésoek*, lubben.
Tjol, put.
Tkoen, *tkoen-kwe, tkoenoe-re*, legende, vertelsel.
Tlia, *tlia-ke*, b.z., oor.
Toat, modderpoel.
Todik, *r-todik*, stooten; *tjodik oesoeke*, zijn hoofd stooten.
Toha, *r-toha*, volgen, gelooven.
Toha, *r-toha*, vanuit, uit.
Tohak, *r-tohak*, berouw hebben.
Toi, *r-toi*, veranderen in, worden, bijv. *koemalke tjoi o hat*, de prauw versteende; *tjoi o ir*, mensch worden; *tjoi o bakbak*, droog worden.
Toi, *r-toi*, breien van netten, binden van onderdeelen van huizen of prauwen.
Tok, *tok-ke, toka-re*, gekko.
Tol, *i-tol*, hangen, zweven; *k-i-tol*, idem voor zaken.
Tom, *r-tom*, stutten.
Tomoloe, *r-tomoloe*, hooren.
Torak, *k-i-torak i*, kokend zijn, aan de kook zijn.
Tortoran, *r-tortoran*, morren.
Tos, in *njatos*, dobber.
Tos, in *tjos ti tjos ma*, heen en weder kijken.
Tosa, *ja-tosa jal*, herkennen, kunnen onderscheiden.
Tosa, *ja-tosa*, kenmerken; *njatos-ke, njatòsa-re*, kenteeken.
Tot, *i-tot*, vinden.
Tota, *tota-ke*, b.z., binnenste, hart; *totake boesoe*, gierig zijn.
Tran, *tran-ke*, Zuiden, Zuidelijk.
Trok, *trok-ke, troka-re*, vloerbalkje.
Toea, *toea-ke*, sagoweer; *toea mta-*

sake, overgehaalde sagoweer, sopi, jenever; *toea matke*, onovergehaalde palmwijn.

Toebal, stomp.

Toeban, *r-toeban*, sluiten, dichtdoen.

Toeh, *toeh-kwe*, *toehoe-re*, leeftijd, lichting.

Toehoe, *r-toehoe*, geheel afbetalen van een mensch, elk lichaamsdeel afzonderlijk.

Toekar, *r-toekar*, zich buigen.

Toeki, *r-toeki*, pikken.

Toekmetam, *toekmetam-ke*, *toekmetam-are*, arenpalm, gamoetoetouw.

Toel, *r-toel*, waarschuwen.

Toel, *toel-ke*, *toela-re*, stijl, paal.

Toel, *r-toel*, aan het spit steken; *toeltoel-ke*, *toeltoel-are*, spit, braadspit.

Toemlef, wandluis.

Toen, *toen-ke*, *toena-re*, taal, zaak, perkara; *r-tanoek toenke*, men bespreekt een zaak.

Toen, *r-toen*, schieten met een vuurwapen, branden, in het vuur braden, aansteken.

Toeni, *ra-toeni*, beurtzangen zingen.

Toena, in *r-salik toena*, schertsen.

Toenik, *r-toenik*, vrijlaten, achtervolgen.

Toer, *k-toer*, druipen, lekken.

Toera, *r-toera*, korter maken.

Toeras, zeilboom.

Toeri, *toeri-ke*, *toeri-nare*, kapmes.

Toetoe, *toetoe-ke*, *toetoe-nare*, kaap.

Toetoe, *r-toetoe*, kloppen.

Toetoek, *r-toetoek*, leggen; *mtoetoek ti né*, leg het hier neer.

Toetoer, *toetoer-ke*, muur.

OE.

Oe, *oe-ke*, *oea-re*, rottingriet.

Oeat, *r-oeat*, wroeten.

Oedoek, *r-oedoek*, dringen.

Oeh, *oeh-kje*, *oehi-re*, aardvruchtsoort, Mal. oebi.

Oehal, *oehla-n-ke*, b.z., uitgeschoten slangehuid.

Oehan, *k-oehna-n*, b. z., bezinksel.

Oek, *r-oek*, blaffen.

Oekat, *r-oekat*, aandoen of dragen van halssnoer.

Oel, *r-oel*, omhakken, vellen.

Oelak, *r-oelak*, omdraaien van het hoofd.

Oel-mét-kje, zeeworm.

Oeloe, geul van de diepzee in het rif.

Oem, *r-oem*, vijlen; *oem-kje*, *oemi-re*, vijl.

Oema, *oema-n-ke*, b. z., nagel.

Oemak, *r-oemak*, poffen van aardvruchten in een kuil.

Oer, *oer-ke*, *oera-re*, kookpot.

Oerat, *oerat-ke*, *oerat-are*, of ook b. z., *oerta-n-ke*, pees, spier, ader,

Oes, *oes-ke*, *oesa-re*, regen; *oeske*, het regent.

Oes, *oes-ke*, *oesa-re*, broodboom.

Oesa, *oesa-ke*, b. z., navel.

Oesak, *r-oesak*, boren.

Oesketa, ofschoon.

Oesoe, *oesoe-ke*, b.z., hoofd, kop; *k-oesoe-ke*, heft van een mes, nml. *bramaske koesoe*.

Oet, *oet-ke*, kaf.

Oet, *oet-kwe*, *oetoe-re*, luis.

Oet, *r-oet*, wasschen, zooals van borden enz.

Oetoe, *r-oetoe*, in den buik steken.

Oetoer, *r-oetoer*, lekken, druipen.

Oetoer, *oetoer-ke*, rist, snoer; *r-oetoer*, aanrijgen.

W.

Wadan, *wadan-ke, wadan-are*, oorhanger voor vrouwen.

Wadar, *r-wadar*, een goede vangst maken.

Wahar, etter.

Wahar, rijp.

Wahoek, *i-wahoek*, verzamelen; *ra-wahoek*, vergaderen.

Wai, *wai-ke*, b.z., soedara van hetzelfde geslacht; neef of nicht, waarmee men volgens de adat trouwen kan, enz.

Wai, *i-wai*, in de zon leggen, hangen enz.

Wai, staal.

Wait, zie **Wasi**.

Wak, *wak-kwe, wàkoe-re*, alang-alang.

Wakir, zeepwortel.

Wal, acht: *râwar-làwar*, acht aan acht, telkens acht.

Waloet, *waloet-ke, waloet-are*, beeld; *waltwa-n-ke*, b.z., afbeelding, beeltenis.

Wamhet, *wamhet-ke, wamhèta-re*, vrouw, vrouwelijk: *ana-n wamhet*, dochter.

Wamwan, *wamwan-kje, wamwàni-re*, man, mannetje, mannelijk.

Wan, in *wan so*, die daar.

Wan, rechtsch, rechter.

Warar, *warar-ke, warar-are*, jonge vrouw, jongedochter.

Waras, liaan.

Wasi, b.z., gebruikt om het bezittelijk voornaamwoord weer te geven; in de volgende vormen volgens de personen: *wasik, wasim, wasi, wait, wasim, wasim, wait*; *wasik askwe*, mijn hond; *wasim sèkje*, uw huis: of ook *jaoe wasik askwe, oa wasim sèkje*.

Watak, *ja-watak*, opvoeden, opfokken.

Watan, *watan-ke, watan-are*, deel, aandeel.

Wekat, slijk.

Welat, *r-welat*, aangaan, aanloopen, afslaan.

Wen, in *psenke kwenke*, honig.

Wena, *k-wena-ke*, b.z., plaats; *jaoe kwenakkwe*, mijn plaats; *jaoe wasik kwena*, mijn voetspoor.

Wenwena, *wenwena-n-ke*, b.z. schaduw, spiegelbeeld.

Wer, *wer-ke, wera-re*, fleschkalebas, water, bron, put; *werke kmata*, bron.

Wer, *k-i-m-wer*, oplossen.

Weraoe, *weraoe-ke, weraoe-nare*, dat deel van de rivier, waar de vloed niet meer merkbaar is.

Weswes, *weswes-kwe, weswesoe-re*, inktvisch.

Wik, *i-wik*, binden aan een touw, een touw binden aan.

Wik, *r-wik*, dragen, zoodat het gedragene afhangt.

Wilin, roer.

Wisal, linker, linksch.

Wora, *i-wora*, zingen, een soort zingen.

Wora, wee!

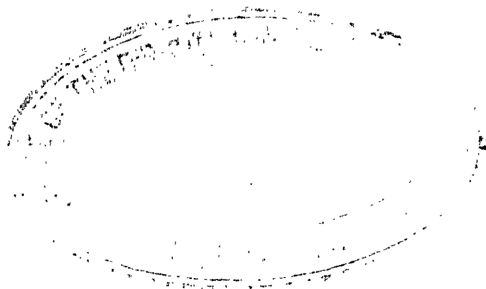
VERHANDELINGEN

van het

KONINKLIJK BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL LXXI

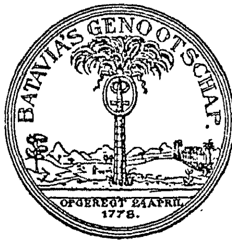
VIJFDE STUK

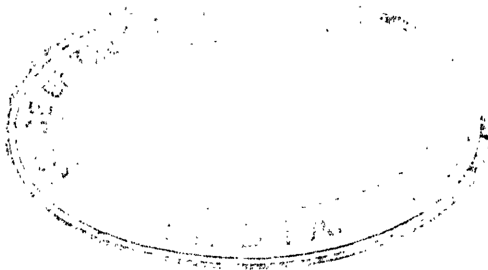

MARINDINEESCH-NEDERLANDSCH WOORDENBOEK

door

H. GEURTJENS, M. S. C.
R. K. MISSIONARIS
OP OKABA

BANDOENG
A. C. NIX & Co.
1933

TER INLEIDING.

De taal is het gereedschap, waarmee de missionaris zijn arbeid moet verrichten. Wanneer hij dan ook tot een primitief volk gezonden wordt, zal zijn eerste zorg zijn, zich zoo goed mogelijk de taal van dit volk eigen te maken.

Deze traditie is ook door de missionarissen op Zuid N.-Guinea in eere gehouden. Doch het is een arbeid van jaren geduldig speuren en vorschen, om een ongeschreven primitieve taal behoorlijk onder den knie te krijgen.

Elke missionaris zal het dan alras zoo ver brengen, dat hij de taal meester is in dien zin, dat hij er zich behoorlijk van kan bedienen in zijn omgang met het volk; en daarmee kan hij zich als missionaris tevreden stellen. Hij houdt zich op het standpunt van het praktisch nut.

Om echter de taal te doorgronden, haar aard en innerlijk wezen te ontsluieren en vast te leggen, daartoe behoort nog weer een heel bizondere studie en een lang en geduldig speuren, waartoe niet iedereen tijd of liefhebberij heeft. Beide zijn daartoe in hooge mate noodig!

Voor de praktische taalkennis waren door Pastoor H. Nollen, den eersten missionaris op Z.-N.-Guinea de grondslagen reeds gelegd. IJverig was daarop doorgebouwd door de Pastoors J. v. d. Kolk, J. v. d. Kooij en vooral P. Vertenten, die al deze, sedert jaren verzamelde gegevens, gerangschikt en geordend in een stapel schrijfboeken had vastgelegd. De bedoeling was, het tweede deel te leveren van het Marindineesch Woordenboek, waarvan Deel I, Nederlandsch — Marindineesch, door J. v. d. Kolk en P. Vertenten in 1922 bij de Landsdrukkerij verschenen is. Het was echter geheel op het eerste standpunt ingesteld; de taal was uitsluitend beschouwd als gebruiksartikel en daardoor kwam als vanzelf de nauwkeurigheid vaak min of meer in 't gedrang. Hierbij toch is het naspeuren der grondbeteekenis van een woord niet zoo'n gebiedende eisch.

Wijl 't hier echter naar mijn bescheiden meening een taal betreft van meer dan gewoon belang voor de taalkunde, oordeelde ik het wenschelijk, dat dit woordenboek iets meer zou zijn en zooveel mogelijk een volledig en duidelijk inzicht in 't wezen der taal zou geven. P. Vertenten was het daarmee terstond volkomen eens en stelde me bereidwillig de door hem verzamelde gegevens ter beschikking. Een geheele omwerking en aanzienlijke uitbreiding dier gegevens was daarvan het gevolg. Door 't opsporen der grondvormen en 't navorschen der verwantschap der woorden, ook in de dialektische

afwijkingen, heb ik getracht het wezen en de aard der taal in 't licht te stellen, en de beteekenis der woorden te bepalen in verband met hun grondvormen en andere afleidingen.

Iederen beoefenaar van 't Marindineesch zal 't opvallen, dat een zoo primitief volk een taal spreekt, die zoo ingewikkeld is, maar toch ook zoo buitengewoon logisch in elkaar zit; de woordvorming is in dit opzicht niet minder opmerkelijk dan de spraakleer.

Bij 't bestudeeren eener primitieve taal is het ontleedmes een zeer voornaam instrument, zoowel bij 't naspeuren der spraakkunstige regels als bij 't achterhalen van de grondbeteekenis der woorden. Men weet echter, hoe stamvormen door 't gebruik vaak afslijten en verworden. Dan wordt het ontleden en uitpluizen zeer bezwaarlijk, vooral wanneer men zooals hier, niet de hulpmiddelen heeft van oude of verouderde vormen uit dezelfde taal of gelijkwaardige uit verwante talen.

Gelukkig bleek hier die afslijting zeer gering te zijn. Als men enkele letterwisselingen en omzettingen in 't oog houdt, zijn de meeste woorden met een beetje speurzin in hun samenstellende vormen te ontleden. Dit is wel opmerkelijk, als men daarbij ziet, hoe in onze moderne talen, woorden die daarin middels het Latijn of Grieksch zijn opgenomen, bijna niet meer als afstammelingen daarvan te herkennen zijn. In deze taal daarentegen hebben de stamvormen weinig wisselingen ondergaan. — Waaraan deze starheid toe te schrijven? — Het is immers wel niet aan te nemen, dat een levende taal onveranderlijk kan zijn; zij moet zich met het volk, dat haar spreekt ontwikkelen of in verval geraken. Zou het stugge conservatisme der primitieven, die ook in heel hun levensopvattingen een formalisme huldigen waarvan de beteekenis hun geheel ontgaat, ook hierop van invloed zijn? — Men heeft dan ook wel eens beweerd, dat de taal hooger staat dan het volk en op een vroegere hoogere ontwikkeling van dit volk zou wijzen. Dat dit conservatisme echter in staat zou zijn alle wijzigingen te weren, is uitgesloten. In de spraakleer konden we dan ook reeds op sommige veranderingen in de taal wijzen en deze wijzen allemaal op verval of verwording, b.v.: het te loor gaan der betrekkingsvormen voor sommige woorden, die toch volstrekt betrekkingswoorden zijn; het verdwijnen van geslachtsvormen en vooral het te loor gaan der personaalvormen van den 1en persoon, die door die van den 3en persoon vervangen werden en later niet meer voor den eigenlijken 3en persoon gelden. Ook gewestelijk of dialectisch wisselen de stamvormen vrij sterk en zal men b.v. uit het Sangaseesche *èh-èh* niet zoo maar terstond het Marindineesche *hazas* herkennen.

Dat de stamvormen zoo zuiver behouden bleven, is wellicht ook voor een goed deel te danken aan de omstandigheid, dat we hier een volstrekt homogene taal hebben, wijl dit volk voor zoolang men weet,

met geen andere volkeren in aanraking is geweest, tenzij met enkele omwonende stammen. En ook met deze was het verkeer zeer gering, wijl men wegens de veelvuldige sneltochten met hen steeds op voet van oorlog verkeerde. Vermenging door huwelijken was dan ook daardoor reeds uitgesloten behalve nog omdat men de binnenlanders als een minderwaardig soort menschen beschouwt. Wel opvallend is het daarom, dat de kinderen, die men op sneltocht roofde, als volkomen gelijkwaardigen in den stam werden opgenomen. De kinderen, die men roofde, moesten echter niet te oud zijn, opdat ze in hun nieuwe omgeving hun familie en geboorteland makkelijk zouden vergeten, en hun taal natuurlijk eveneens. Zoo is de Marindineesche taal vrij gebleven van alle vreemde elementen.

De stamvormen echter stemmen volkomen overeen met die van onze talen, zoodat we kunnen besluiten, dat het Marindineesch tot de groote familie der Indo-Europeesche talen behoort.

Zooveel doenlijk heb ik de woorden in hun stamvormen ontleed, teneinde de zuivere grondbeteekenis te kunnen vaststellen en deze beteekenis daarna aan 't gebruik getoetst, wijl de praktisch gangbare beteekenis vaak aanzienlijk van de theoretische kan afwijken. De afgeleide en overdrachtelijke beteekenissen worden dan meestal vanzelf wel duidelijk.

Ik heb getracht bij deze ontleding me tegen phanthaseeren zooveel mogelijk te vrijwaren en ga daarom liever een woord voorbij, dan een ontleding te wagen, die enkel op gissingen steunt. Daarom ook heb ik de meeste dier- en plantnamen onaangeroerd gelaten. Deze toch hangen vaak samen met dezelver biologie of totemistische verwantschap. Om die allemaal na te sporen, zou weer een uitgebreide studie op zichzelf vereischt worden. Zoo hebben we b.v. het woord *kodiwa*, dat de naam is van een klein zeekrabbetje dat in scholen van duizenden op het strand rondscharrelt. Men kan dit woord ontleden in de stamvormen: *kod*, = wezen, *iv*, donkerte en *wa*, doen worden. Men is echter wel wat huiverig, om zoo'n diertje zoo maar „donkermaker'' te noemen. En toch is dit de juiste vertaling van zijn naam. Deze diertjes toch nijpen tusschen hun schaartjes het zeezand tot kleine balletjes, zoodat de door hen bewerkte plekken op het gladde spiegelende strand afsteken als schaduwvlakken, die dan ook *kodiwa-matoer*, = schaduw der donkermakers heeten.

Doch niet van al wat er leeft en tiert in onze uitbundig rijke natuur zijn me deze bizonderheden bekend en blijft het ontleden der benamingen dus gewaagd.

Een ander bezwaar, hetwelk het ontleden der woorden in hunne stamvormen vaak zeer bemoeielijkt, zijn de zeer veelvuldige omzettingen, metathesis, waarmee de Marindinees als 't ware schijnt te spelen, zoowel bij de samenstelling zijner spaakkunstige vormen als

bij die der woorden. Zoo zou men b.v. niet zoo terstond in het woord *godéma* een omzetting van *dakoem*, navel, vermoeden. En toch is dat zeker het geval: met verscherping van *oe* tot *o* en verzachting van *k* in *g* hebben we niet alleen dezelfde letters, maar ook volkomen dezelfde beteekenis. Deze lust tot omzettingen is hem ook thans nog bij gebleven. Zoo is het kortelings ingevoerde Maleische woord *kartas*, papier, nu reeds algemeen vervormd tot *sarkat* of *serkat*. De Keiees maakte van ditzelfde woord *terkas*. Zulke verhaspelingen maken het uitpluizen heel wat lastiger.

In een volgend paragraaf geven we de stamvormen met hunne waarde.

Evenals in de spraakleer geven we in dit woordenboek de taal zooals die gesproken wordt in de Gawir-streek. Geheel afwijkende woorden van het Imoz-dialekt hebben we ook in 't woordenboek opgenomen. Ze zijn niet heel talrijk. We duiden ze aan door de aanwijzing: *Im. v.*, = Imoz voor................. en verwijzen dan naar het gelijkwaardige woord in het Gawir-dialekt. Dengene, die de taal praktisch bezigt, zullen de overige afwijkingen door 't gebruik alras vertrouwd worden. Als voornaamste verschillen kunnen we aangeven, dat *r* van 't Gawir in 't Imoz steeds *l* wordt; de *r* als sluitletter steeds *h* en anders ook zeer vaak; *z* of *s* worden vaak *j* of *h*; de *h* als beginletter eener lettergreep wordt vaak *g* postgutturalis sonora.

Deze afwijkingen heeft het Sangaseesch dialekt met het Imoz gemeen; de *h* vervalt echter meestal, wordt soms als een sterke hamsa gehoord of verandert soms in *s*. Het heeft echter ook veel afwijkende woorden en spraakkundige vormen. Van deze afwijkende woorden geven we een lijst in een Aanhangsel (III). Ook het Boven-Biansch dialekt vertoont aanmerkelijke verschillen, waarvan we in Aanhangsel IV een overzicht geven.

De groote moeilijkheid in de Marindineesche taal levert de samenstelling der verbaalvormen, die dienen ter vervoeging der werkwoorden. Het zou ondoenlijk zijn al deze vormen in 't woordenboek op te nemen. Daarom geven we in een ander Aanhangsel (II) de regels uit de spraakleer overgenomen, om deze verbaalvormen in elkaar te voegen of te ontleden. Het blijft niettemin een ingewikkelde passerij, waarin alleen oefening vaardigheid kan kweeken.

Ook zou het een lastige ballast voor 't woordenboek worden, indien we alle personaalvormen der werkwoorden als afzonderlijke artikels moesten behandelen. Deze hebben we dus ook ondergebracht in een Aanhangsel (I), waar we dan naar den grondvorm verwijzen. Met een weinig ervaring zal men spoedig zien of men met een personaalvorm te doen heeft en hem, met in achtneming der regels daartoe in de spraakleer gegeven, meestal ook wel zonder de lijst te raadplegen, tot den grondvorm weten terug te brengen. Het scheen daarom

ongewenscht, daarmee het woordenboek te overladen. De verkortingen, die men bij de personaalvormen aantreft, beteekenen: *o.p.* = objectief personaal en *s.p.* = subjectief personaal.

Verder dient nog te worden opgemerkt:

1. Vele werkwoorden worden samengesteld met het voorvoegsel *ka*, *kè*, *ki* of *ko*. Wijl het meestal een wijziging in de beteekenis meebrengt, hebben we zoowel den enkelvoudigen als den samengestelden vorm opgenomen. Het kan echter gebeuren, dat men ook dit voorvoegsel bij werkwoorden hoort, die in den samengestelden vorm niet in 't woordenboek voorkomen. Men zie de verklaring van 't voorvoegsel in 't woordenboek onder *ka* en dan zal men meestal uit de beteekenis van den enkelvoudigen vorm die van den samengestelden wel kunnen afleiden. Ofschoon de verschillende klinkers waarmee *k* verbonden wordt, een nuanceering in de beteekenis brengen als algemeene regel, komt het toch ook voor, dat deze verwisselen.

2. Voor vele woorden hoort men een zacht uitgesproken klinker als voorslag. Soms vervalt deze klinker gewestelijk; soms zijn beide vormen, n.l. met en zonder voorslag in gebruik; soms hoort men gewestelijk een verschillenden klinker als voorslag, vooral *a* voor *e*. Met al deze varianten en mogelijkheden hebben we natuurlijk in 't woordenboek geen rekening kunnen houden. Ook dit zal men bij 't raadplegen ervan in 't oog hebben te houden.

Hetzelfde geldt voor de neusklanken *mb*. *nd* en *ng* als beginletters. Gewestelijk vervalt vaak deze *m*- of *n*-nasalis; vaak ook zijn beide vormen naast elkaar in gebruik.

Indien de *h*-beginletter niet tot den stam van 't woord behoort, vervalt zij ook dikwijls. Ze beduidt dan eenvoudig een aspiratie bij wijze van voorslag. Ook het verschijnen of verdwijnen daarvan is aan plaatselijk verschil onderhevig. In 't Sangaseesch dialect vervalt, zooals we zagen de *h* meestal. De *h* tot den stam behoorend, wordt dan door een scherp hiaat vervangen, tenzij ze in *s* verandert of een andere wisselletter.

Hetzelfde geldt voor een soort aspiratie aan 't eind van sommige woorden, die op een klinker uitgaan. We zouden deze aspiratie vaak het best door een *h* kunnen weergeven, ofschoon ze zeer waarschijnlijk oorspronkelijk *w* was, wijl deze de standaardletter is van den 3en persoon en die aspiratie nu nog dikwijls iets zwevends is tusschen *h* en *w* of *v* en soms ook duidelijk *w* is.

3. Bij werkwoorden, die op een *n* eindigen, kan deze *n* steeds in *t* veranderen, zoodat men deze beide vormen naast elkaar hoort. Wanneer bij den uitgang *wn* de *n* in *t* verandert, hoort men achter deze *t* nog een toonlooze *e*, b.v. *arwawn* = *arwawtĕ*. Wijl echter waarschijnlijk de vorm op *n* de oorspronkelijke is, (zie woordenboek bij *an*), geven we in 't woordenboek den vorm op *n*, op een paar

uitzonderingen na, waarvan de vorm op *n* niet in gebruik is b.v.: *ka-pét* in plaats van *ka-pén*. In samenstellingen heeft men echter steeds den vorm op *n*, in afleidingen altijd dien op *t*. Zie spraakleer.

4. Dubbelklinkers of samengestelde klinkers worden soms plaatselijk geëlideerd of ontbonden, b.v.: *ei* wordt soms *é-i*, *ao* wordt *a* of *aoe*, *aw* of *âw*.

5. Beginlettergrepen van een woord worden vaak omgezet. De meest voorkomende omzettingen zijn *ba* in *ab*, *ka* in *ak*, *ra* in *ar*, *ta* in *at*. Deze omzettingen hebben ook plaats in verbinding van deze medeklinkers met andere klinkers. We hebben er ons op toegelegd, om van deze dubbelvormen de meest gebruikelijke in 't woordenboek op te nemen.

Dit schijnt allemaal nog al ingewikkeld, doch een weinig oefening zal den gebruiker alras wegwijs maken in dezen schijnbaren doolhof, waarin trouwens niet velen het gevaar zullen loopen te verdwalen!

H. GEURTJENS. M.S.C.

Okaba, 2 Oct. '31.

SPELLING.

Wijl het Marindineesch tot de ongeschreven talen behoort, hebben we getracht met behulp onzer Hollandsche letterteekens en zooveel mogelijk hunne waarde behoudend, de klanken weer te geven, die het oor opving uit den mond der inboorlingen. Duidelijkheidshalve, wijl ook in 't Nederlandsch eenzelfde letter niet altijd eenzelfde waarde heeft, hebben we een paar hulpteekens ingevoerd. Zoo zullen we voor alle klinkers het scherp accent (1) gebruiken, om aan te geven, dat deze klinker lang moet worden uitgesproken.

Als klinkers hebben we dus:

a = a als in pad.
á = aa „ „ haar.
â = a „ „ het Engelsche walk.
e = e „ „ bed.
é = ee „ „ heet.
ĕ = e „ „ de.
i = i „ „ Piet.
ĭ = i „ „ pit.
o = o „ „ pot.
ó = oo „ „ poot.
oe = oe „ „ boek.

De *i* wordt lang uitgesproken als in *mier*, wanneer ze voorkomt in een lettergreep, waarop de klemtoon valt en door een zachter medeklinker gevolgd wordt als *b*, *d* of *v*, b.v.: *vid*, afvegen.

Wijl, ofschoon onoordeelkundig, in de officieele Maleische spelling onze oe-klank ook door *oe* wordt weergegeven, hebben we om redenen van praktischen aard deze schrijfwijze behouden.

De tweeklanken schrijven we:

ai = ai als in 't Fransche paille.
ái = aai „ „ fraai.
aw = aw „ „ fraai.
ei = ei „ „ reis.
éw = eeu „ „ leeuw.
oei = oei „ „ foei.
oi = oy „ „ 't Engelsche boy.
ói = ooi „ „ kooi.

De *é* van een accent voorzien, wordt nooit tot een tweeklank verbonden, b.v. *kéi* = *ké-i*, casuaris. Doch de Dubbelklanken *ei* en *ai* loopen plaatselijk vaak min of meer door elkaar.

Als medeklinkers hebben we:

b, *d*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *v*, *w*, *z*, en *ng*.

---

(1) In 't Sangaseesch dialekt valt de klemtoon vaak op de voorlaatste.

Hierbij gelden de volgende opmerkingen:

1e. De zachte medeklinkers *b*, *d*, en *r* worden op het eind van een woord zacht uitgesproken, ongeveer zooals in 't Fransch, wanneer deze letters op het eind van een woord door een toonlooze *e* gevolgd worden.

2e. De *g* wordt uitgesproken bijna als een zachte *k* zooals in 't Duitsche *gut* of 't Fransche *guerre*.

3e. De *v* en de *w* worden dikwijls niet scherp uitgesproken, maar hebben iets zwevends tusschen deze beiden in.

4e. De *ng* aan 't eind eener lettergreep wordt uitgesproken als in bang, ding, enz. Doch in 't begin van een woord hebben *g* en *d* vaak een *n* en *b* een *m* als voorslag, dus *nd*, *ng* en *mb*. Deze neusklanken worden dan dof uitgesproken en vallen ook vaak heelemaal weg.

KLEMTOON.

De klemtoon komt in 't Marindineesch sterk uit. Als algemeenen regel kan men vaststellen, dat de klemtoon op de laatste lettergreep valt ([1]). In geen geval verspringt hij verder dan de voorlaatste lettergreep. Dit is het geval:

1e. In vele eigennamen, b.v.: *erMAsoe*, *oKAba*.

2e. In vele afgeleide woorden, zooals de woorden, die gevormd zijn door toevoeging van een der achtervoegsels *-ti*, *-hi*, *-rīk* of *a*. Wanneer deze achtervoegsels gehecht worden aan woorden, die den klemtoon volgens den gewonen regel op de laatste lettergreep hebben, dan blijft de klemtoon op die lettergreep, b.v.: *kamBI-ti*, met schurft, schurftige. Worden ze echter gehecht aan woorden, die den klemtoon op de voorlaatste lettergreep hebben, dan krijgt het achtervoegsel den klemtoon, b.v.: *héikrĕ-hi*, *als héikrĕ*, een rietsoort, geel. Het achtervoegsel krijgt dan den hoofdklemtoon, terwijl de betoonde lettergreep in 't grondwoord een nevenklemtoon behoudt, b.v. *hĕ īk rĕ hī*.

Het achtervoegsel *a* of *ak*, hiervoren vernoemd, wordt aan werkwoorden gehecht, om den uitslag aan te duiden. Voor deze afleidingen geldt dezelfde regel. Sommige dezer afleidingen zijn echter zóó gemeenzaam geworden, dat men de afleiding als 't ware niet meer voelt en ze als gewone zelfstandige naamwoorden beschouwt en betoont. Ze krijgen dan den klemtoon op de laatste lettergreep, n.l. het achtervoegsel, ofschoon deze volgens den algemeenen regel op de voorlaatste zou moeten vallen, b.v.: *éVES*, opstapelen, *éveSAK*, opstapeling, nest.

Andere achtervoegsels krijgen gewoon, als laatste lettergreep, den klemtoon.

([1]) In 't Sangaseesch dialekt valt de klemtoon vaak op de voorlaatste.

Enkele woorden hebben als slotklinker een toonlooze of nauw hoorbare *ĕ*. In dat geval valt ook de klemtoon op de voorlaaatste, b.v.: *SOprĕ*, asch: *VAkrĕ*, ijzer: *NDOndĕ*, bindsel.

Zeer weinige andere woorden hebben nog den klemtoon op de voorlaatste en dit waarschijnlijk, wijl ze eigenlijk samenstellingen zijn, b.v.: *JAba*, veel, groot, van *jah* en *ba* = in tegenstelling alles.

Naast dezen hoofdklemtoon hebben we nog een neven- of bij-klemtoon, althans voor woorden, die meer dan twee lettergrepen hebben, vóór de lettergreep, waarop de klemtoon valt. Als algemeene regel kunnen we zeggen, dat deze nevenklemtoon trocheevormig over de verdere lettergrepen wordt verdeeld; d.w.z., dat men afwisselend een betoonde en een onbetoonde lettergreep krijgt, b.v.: *DIraRI*, waterkoker.

Door omzettingen en samenvloeiïngen is de klemtoon nog aan velerlei wisselingen onderhevig. Hiervoor verwijzen we naar de Spraakleer.

MARINDINEESCHE STAMVORMEN.

De Marindinees van Zuid-N.-Guinea behoort stellig tot de meest primitieve volkeren, die nog bestaan. En toch, dit zeer laagstaande en zeer weinig ontwikkelde volk beschikt over een taal met een overweldigenden rijkdom aan spraakkunstige vormen, die echter met een verbluffende logica in elkaar sluiten tot een schitterend geheel. En toch weet zich niemand onder hen van al die vormen, nog minder van hun onderling verband eenige rekenschap te geven. Men vraagt zich met verbazing af, hoe bij zoo'n volk zulk een taal ontstaan is en tot zulk een fijn bewerktuigd instrument zich heeft ontwikkeld.

Wat de spraakkundige vormen betreft, verwijs ik belangstellenden naar mijn Spraakleer der Marindineesche taal. (Verhandelingen van het Kon. Bat. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Deel LXVIII, 2e stuk).

Niet minder opmerkelijk is de woordvorming in den zeer beperkten zin van: de samenstelling der woorden uit letters. Elke letter heeft haar eigen en vaste waarde. Dat is natuurlijk in alle talen wel het geval; doch in de meeste talen zijn de woorden veelal onder allerlei invloeden zoozeer vervormd, omgekneed of afgesleten, dat de oorspronkelijke vorm heel vaak slechts zeer moeilijk met behulp van allerlei vergelijkend materiaal van oude en verwante talen is vast te stellen of zelfs maar te gissen.

In een studie „Beiträge zur Stambildungslehre der Indonesischen Sprachen" (Anthropos, Band V, Heft 1) zegt Dr. Wulff, dat voor de studie der stamvorming voornamelijk die talen in aanmerking komen, „die den ursprünglichen Lautstand am reisten bewahrt haben." Dat lijkt wel een beetje op een vérité de La Palisse. Maar dan geloof ik

toch, dat het Marindineesch een goede kans maakt, om in de belangstelling der taalkundigen betrokken te worden.

Voor zoo verre toch bekend, heeft deze taal reeds sedert eeuwen, — en wie zal zeggen hoevele, — buiten elken vreemden invloed gestaan. Van de buitenwereld waren de Marindineezen volkomen afgesloten en zelfs met de naburige stammen hadden ze geen aanrakingen, welke de taal konden beïnvloeden. Men beschouwt ze als minderwaardig, zoodat onderlinge huwelijken uitgesloten zijn. Wel roofde men steeds kinderen op de sneltochten en deze werden als volkomen gelijk gerechtigd met de eigen kinderen in den stam opgenomen, doch men roofde ze slechts op een leeftijd, dat ze nog makkelijk familie en land en natuurlijk ook de taal zouden vergeten.

Al beschikken we over geen enkel vergelijkend materiaal, behalve enkele dialectische nevenvormen, toch kunnen we de woorden, zooals ze nu onder 't volk leven, in de samenstellende letters ontleden en daaruit de grondbeteekenis vaststellen. Ik zeg de *grondbeteekenis*, want door 't gebruik hebben vele vormen van dezelfde grondbeteekenis een meer beperkte eigen beteekenis gekregen evenals bij ons b.v.: dak, dek, doek, dijk.

Evenals in alle talen hebben we hierbij rekening te houden met gewone letterwisselingen, waarvan bepaalde groepen vooral voorkomen en die overigens dezelfde zijn als in de Indo-Europeesche talen in 't algemeen. Ook de omzettingen komen in 't Marindineesch opvallend veelvuldig voor en in zeer sterken graad, zoodat vaak een heel woord en soms twee woorden geheel door elkaar gehaspeld worden. In samenstellingen worden ze vaak door redenen van welluidendheid beheerscht en hebben dan geen invloed op de beteekenis. Soms echter geven ze daarin wel een schakeering aan zooals bij ons in bres en berst, wringen en wurgen, plukken en pulken, veelte en vleet. Soms vormen ze een dialectisch verschil zooals bij ons b.v.: dorschen en 't Duitsch dreschen; priemen en 't Eng. pierce; gaarne en grant; bergen, verbergen en 't Grieksche kruptein; zoo b.v.: *kiparoed*, binden en 't Sangaseesch *kalipoed* (*r* wisselt in dit dialekt altijd met *l*); *kadam*, voet en *takam*.

Dier- en plantnamen leveren echter nog bizondere moeilijkheden op, omdat daarbij dikwijls biologische of legendarische bizonderheden in aanmerking komen. Zoo is b.v. *ambei* samengesteld uit *amb*, ronding en *bi*, bijten = rondbijter = bloedzuiger, wijl die ronde wondjes bijt, die daarom lang blijven bloeden. — Een kleine krabsoort heet *kodiwa*, dat volgens de samenstellende elementen beteekent: donkermaker, welke eigenaardige benaming we hiervoor reeds verklaarden.

Vooreerst zullen we even 't materiaal beschouwen, dat we te behandelen hebben.

Met betrekking tot de klinkers dienen we op te merken, dat we

in 't Marindineesch wel de korte en lange varianten hebben, doch geen gemengde of tusschenklanken. Alleen in 't Gawir-dialekt, dat we hier voornamelijk behandelen, treft men sporadisch een samensmelting van *ao*, die dan klinkt als *a* in 't Engelsche *walk, talk*. We geven ze weer door *â*. Overigens hebben we de zuivere klanken kort of lang: *a, e, i, o, oe*. De *e* hebben we echter open als in *heet*, gebroken als in *pet* of toonloos zooals in *de*. Ook voor de *i* hebben we behalve de korte en lange zuivere *i* als in *Piet* of *lier* nog de gebroken *i* als in *pit*. Deze geven we weer, door *ĭ*, de open *e* door *é*, de toonlooze *e* door *ĕ* en de lange *a* of *o* door *á* of *ó*.

De klinkers kunnen allen, doch enkel met toevoeging van *i* tot dubbelklanken gemaakt worden, dus: *ai* of *ái*, *ei* (klinkend als ons *ei*), *oi* of *ói* en *oei*.

De *a-oe* of *o-oe*, die in andere talen wel tot *au* of *ou* verbonden worden, beschouwen we niet als dubbelklinkers; we hebben immers volgens de samenstelling duidelijk te doen met *a-w* of *o-w* ofwel met *a-oe* of *o-oe*, dat dan ook duidelijk als twee onderscheiden klanken gehoord wordt. Hetzelfde geldt voor *e-w-* en *e-oe*.

Als medeklinkers hebben we: *b, d, g, h, j, k, m, n, p, r, s, t, v, w*, en *z*.

Hierbij dient opgemerkt, dat de *g* steeds wordt uitgesproken als de Fransche in *guerre*, dus als een zachte *k*. De eveneens met *k* en *h* verwante hamsa of hamzah hebben we enkel dialektisch en in 't Sangaseesch dialekt zeer veelvuldig; de slot-*h* wordt daar steeds als hamsa gehoord, terwijl de begin-*h* meestal door een aspiratie of een hiaat wordt weergegeven. — Dialektisch wordt de *g* ook uitgesproken als een *g*-postgutturalis sonora = *g-h* met een Engelsche *r* er doorheen. Vandaar, dat de *gh* dikwijls in hare samenstellende deelen uiteenvalt en *g* met *h* wisselt. In 't Boven-Biansch dialekt hebben we dit verschijnsel algemeen en zeer sterk uitgesproken. In 't Imaz-dialekt vertoont het zich sporadisch en veel zwakker.

De *l* hebben we niet in 't Gawir-dialekt, terwijl we de *r* in 't Imaz missen. Dialektisch wisselen deze letters dus altijd. In 't Boven-Biansch wordt de *r* min of meer gebrouwen en op vele plaatsen zeer sterk, zoodat het soms lastig is te onderscheiden, of men met een *r* danwel met een *g*-postgutturalis sonora te doen heeft.

De *ng*, in Oostersche talen gewoonlijk als een enkelen medeklinker beschouwd, zullen we niettemin als een samenstelling uit *n* en *g* onder N behandelen.

Wijl de medeklinkers het geraamte van 't woord vormen, komt het daar voornamelijk op aan. De klinkers dienen meer als aanvulling en hebben slechts in bizondere gevallen invloed op de beteekenis. Weliswaar klinken *a* en *o* voller en grootscher dan *e* en *i*, die meer op iets kleins of benepens wijzen, doch de wisseling der klinkers is aan zooveel invloeden onderhevig, dat daarvoor bezwaarlijk regels zijn vast te

stellen. Alle klinkers, doch voornamelijk de *a* komen als bindletters voor en ook als voorslag voor woorden; ze oefenen geen invloed uit op de beteekenis en kunnen vaak ook willekeurig vervallen.

Inzonderheid bij de ontleding der werkwoorden moet men steeds den stamvorm onderscheiden van de gebeurlijke voor- en vooral achtervoegsels. Krachtens hun beteekenis geven de verschillende achtervoegsels of uitgangen aan de werkwoorden een schakeering in de beteekenis, welke echter in de praktijk niet altijd streng is door te voeren, evenmin als dat voor de voorvoegsels het geval is. Vele werkwoorden hebben heelemaal geen bizonderen werkwoordelijken uitgang. De gewone werkwoordelijke uitgang is evenals in 't Grieksch en in 't Nederlandsch *n*, de stamletter van den derden persoon, die dus op de meest onbepaalde wijze een handeling of een toestand in betrekking brengt tot iets of iemand. Deze *n* kan steeds willekeurig met *t* omwisselen en voor enkele werkwoorden hoort men uitsluitend den vorm op *t*. In samenstellingen met het demonstrativum *a* heeft deze wisseling altijd plaats, b.v.: *kamin*, maken en *kamit-a*, het gemaakte. Deze gewone uitgang *n* kan wisselen met:

B, die een samentrekking is van *h-b*, hebben, houden, behept zijn met, doende zijn met.

D, drukken, geeft meer nadruk. Zie verder onder *D*.

K, is activans, bedrijvend makend; of ook actief = met kracht doen.

Behalve deze enkelvoudige uitgangen hebben we nog sommige veel voorkomende achtervoegsels als:

H-b, in beteekenis overeenkomend met *b*, b.v.: *woremaheb*, (*w* = *wa*, doen, *rema*, omzetting van *aram*, ronding), buigen, krommen, krom zijn; *kiwa-heb*, (*k*-activ. of *ki*, ding, *wa*, ronding), draaien; *két-eb*, (*két*, omzett. v. *ték*, nagel, klauw), krabben.

K-b, (samentrekking v. *k*-activ. en *hab*) nemen, meenemen, ontnemen, b.v. *Kanda-kab*, voor zaken en *kanda-kib*, voor personen (*kand*, iemand, iets), meenemen; *wasa-hab*, (*was*, weg zijn of doen zijn), ontnemen, aannemen; *asa-ker*, (*asák*, breken), breken, uitspreiden.

M-n, meestal *man*, eigenlijk treden, dus tredend de handeling verrichten of ook in 't algemeen met kracht of geweld. Zie hierover onder *M*.

T-k, meestal *tok*, stootend, stekend de handeling verrichten. Zie bij *T*.

Verder komen ook alle hulpwerkwoorden voor als achtervoegsel bij werkwoorden. Ze beteekenen zijn of doen zijn of worden. Alleen *wa* komt ook vrij veelvuldig als voorvoegsel voor. Wanneer de hulpwerkwoorden als achtervoegsel optreden ondergaan ze eenige wijziging. *Ora*

wordt *r*; *ongat* wordt *ng*; *wa* wordt *w* of *v*; *win* wordt *wn*, of *in*, of gewoon *n*.

Brandstetter beweert, dat in de Indonesische talen de woorden vooral gevormd worden door een „Präfix + Wurzel"; Dr. K. Wulff meent dat men vaker te doen heeft met „Verbindung zweier Wurzeln". Wie gelijk heeft mogen meer bevoegden uitvechten. Wel kunnen we terloops even opmerken, dat we in samenstellingen van vele woorden een soort reduplicatie aantreffen, die niet zoo terstond in 't oog springt, omdat ze uit verschillende wisselletters bestaat. Zoo hebben we b.v. voor vuur en wat daarmee samenhangt als branden, hitte, licht, enz. de *p*, die in vele Europeesche en Indonesische talen dezelfde beteekenis heeft. *P* wisselt echter met *v* en *v* met *w* of *oe* of *oew* en *h*, doch *h* ook met *s*, zoodat we voor vuur hebben: *p*, *v*, *oe* of *w* en *s* en bovendien nog *éna* en *ar*. Dit laatste van *r* in de beteekenis van draaien. Zoo hebben we namelijk *ar-apa* naast *tak-av*, (*tak* of *atek*, wrijven, strijken) en hebben we dus onderscheidelijk het vuur door draaien en 't vuur door wrijven verkregen. Beide manieren zijn hier in zwang. In de praktijk is echter *takav* met de gewone aanduiding geworden voor vuur in 't algemeen. Verder hebben we voor branden; *ar-oei, (v+oe); ho-n-ip, (h+n+p); is-ip, (s+p); is-iz, (s+s); ah-ip, (h+p); h-oe-s, (h+oe+s)*. Voor bakken: *s-ép, (s+ép); wak-oe-n, (w=v+oe+n); h-oe-sig*, (vgl.: *hoes*); *wak-an-ev, (w=v+ena+n)* hier is echter *wa* zeker een prefix, *wa*, doen zijn; vgl.: den nevenvorm *anakev* en *ev* is zeer waarschijnlijk de uitgang *hab*, dus blijft over *ena*. Schroeien: *kas-ip*, of de verdubbeling *kasasip*, (nevenvorm van *ahip*); *s-op-ab, (s+p+ab=hab)*. Asch: *só-pr*, (*s+p* en *r* welke echter *r*-finalis is van *ora*).

Bizonder opvallend is dit verschijnsel met woorden, die op vuur betrekking hebben. Het komt echter ook in andere samenstellingen voor, b.v. *hai* en *haved (h+v)*, lachen; *avasih, (v+s+h)*, opsnuiven; *vahin, (v+h)*, grommen; *vis, (v+s)*, afdalen; *robotok, (r+b*, we hebben echter ook *abotok*, neerleggen en kan *r* ook meervoud of herhaling aanduiden), te hoop gooien. *Wo-ré-ma-heb*, (*wo*, *ré* en *ma* duiden alle drie op ronding; *heb* = hebben, houden); gebogen zijn of doen zijn.

Ook vinden we in sommige stamvormen ongeveer gelijkwaardige elementen, b.v.: *h-b* voor hebben, houden, behept zijn met; *k-t* of *t-k* voor stooten, steken, kappen, enz.; *v-s* voor beweging van of naar, doch meestal verwijdering; *g-r* of *k-r* voor kartelen, krassen, kerven, graven of figuurlijk krakeelen.

Ik heb echter niet den indruk gekregen, dat onze Marindineezen zich bij hun woordvorming aan een bepaald systeem gehouden hebben! De taalkundigen mogen dit verder uitzoeken; ik wil me bepalen tot het te hunner beschikking stellen der materialen.

KLINKERS.

A.

De *a* schijnt van alle klinkers wel van 't minste belang te zijn. Ze dient zeer veelvuldig als bindletter, wanneer er een voor de welluidendheid gewenscht wordt. In spraakkunstige vormen dient daarvoor steeds de *a*. Ze dient ook als voorslag bij vele woorden. Ze vervalt altijd, wanneer ze in collisie komt met een anderen klinker. Soms wisselt ze met *é*-pluralis of toenadering of verwijdering aanduidend.

A is ook de betrekkingsvorm voor den tweeden persoon enkelvoud. Voor meervoudige betrekking is dat *é*.

A is ook de onzijdige vorm van 't demonstrativum. Als zoodanig wordt ze veel als achtervoegsel aan werkwoorden toegevoegd en wordt dan soms nog met k verbonden tot *ak*. Dit achtervoegsel dient, om den uitslag der handeling aan te duiden, soms ook het middel, b.v.: *ród*, omheinen, *ród-a*, wat omheint, heining; *éres*, op elkaar leggen, opstapelen, *éres-ak*, nest. Wanneer het op personen betrekking heeft, neemt het ook getal- en geslachtsvormen aan en is dan *a* voor 't mannelijk, *oe* voor 't vrouwelijk en *i* voor 't meervoud. Men treft dien vrouwelijken uitgang bij sommige diernamen, omdat alle dieren een grammaticaal vrouwelijk geslacht hebben.

E en I.

E en *i* zijn de gewone teekenen van 't meervoud en dient daarom vooral *i* ook als iterativum. Door vermenigvuldigen brengt men deelen van elkaar of tot elkaar en daarom duidt vooral *é* ook vaak op verwijdering of toenadering, scheiding of vereeniging. Ze wisselt dan soms met *a*. In vervoegingsvormen is het meervoudsteeken steeds *é*; alleen wanneer het meervoudsteeken zou moeten gehecht worden aan een anderen klinker, bezigt men *i*.

Meervoudig:

Abakoe, dichtnijpen — *ébakoe*, dichttrekken van spleten.
Had, lichten, licht afgeven — *éhad*, meerv. onderwerp.
Ahip, barsten — *éhip*, meerv. onderwerp.
Harak, losgaan, — maken — *éharak*, meerv. onderwerp of voorwerp.

Scheiding of verwijdering:

Ahaman, samenbinden — *éhaman*, ontbinden, verbrijzelen.
Harad, doorgaan — *éharad*, niet doorgaan, afwijken.
Homan, naderen — *éhoman*, verwijderen, verwijden, b.v.: losmaken van oorringen.
Ahazab, binden — *éhazab*, ontbinden.

Vereeniging:

Hanid, ordenen — *éhanid*, verzamelen.

Mba, niets, alles — *émba*, alom, rondom of mis, ernaast.

O.

O is de betrekkingsvorm voor den derden persoon enkelvoud en als zoodanig heeft ze soms invloed op de beteekenis van 't woord. Vaak dient ze ook als voorslag. Ze wisselt soms met *oe*.

OE

Oe is vaak een wisselvorm voor *o* of voor *w*. Waarschijnlijk wegens haar verwantschap door *w* met *v* heeft ze ook de beteekenis van verwijdering, verte, b.v.: *oe-étob*, (*étob*, zee), verre zee, ebbe. In samenstellingen heeft ze dan de beteekenis van: van, ver, uit, weg, c.q. naar.

Oe-boeg, wegsnijden.

Oe-doeg, wegvegen, afwasschen.

H-oe of *h-oew*, uitkomen, uitgaan; *oe-h-oe*, opkomen van hemellichamen, ontkiemen. Vgl. den wisselvorm *z-oe* in de verdubbeling *za-zoe* en *ha-oew*, afkeerig zijn.

Oe-m, heengaan; en versterkt: *oem-oe-w*, weggaan; *oem-ak*, uit de verte komen; *oe-n-oem*, wat uitkomt, tong.

Oe-tnĕ, (v. *t*-demonstrat. en *nĕ* inclyticum ornans, dat gewestelijk ook vervalt, dus: dat ver, weg), afkeerig, schuw, bang.

Oe-tid, (*tid*, steken), in-, doorsteken.

Oe-r, (*r*-finalis), wat men ver of nader brengt, boodschap; *oer-eb*, (*eb* = *hab*, hebben, houden), vooruit of toesteken, boodschappen; een wisselvorm hiervan is *voreb*; *sor-am*, verloofde.

Oe-wad, wegschenken, maar ook weg- of opbergen en vandaar mandje, korfje.

Oe of *oew* verwant met *v* of *p*. beteekent ook als deze vormen vuur of licht of warmte.

Oe-dé, (*dé*, plant), vuurplant, struik met rood blad.

Oe-pig, (*pig*, daglicht), daglicht.

Oe-soeh, (*soeh* of *hoes*, branden, dus eigenlijk een verdubbeling van *oes*), branden, roosteren, stoven.

Oe-titoek, (*titoek*, verdubb. v. *tok*, steken) vuur aansteken, ontsteken.

Oew-ai, (*ai*, zijn of doen zijn), aansteken van vuur.

Oew-atok, boven 't vuur houden om te drogen of te roosteren.

Oew-arén, (*arén*, licht), verlichten, bijlichten.

D-ow, (*d*, drukken) vuuruitdrukker, vuurvlieg. *Mand-ow*, (*ma*, met), maan.

MEDEKLINKERS.

B

B wisselt met *p* of *v*. Ze duidt op een ronding, iets wat bol, hol, open, rond, bultig of bochtig is, doch ook holte, kuil; vandaar ook binden, bundelen, samenvatten, maar ook ontbinden, verwijden, openen. Vaak heeft ze als voorslag *m*. Weliswaar is *m* de gewone voorslag voor *b* en *p*, doch ze heeft ook de beteekenis van: krommen, buigen, om, malen, mengen. Vaak heeft men zonder verschil van beteekenis beide vormen met *b* en *mb* naast elkaar; soms gewestelijk den eenen of anderen vorm.

Ba, alleen, = al-een = al te samen, maar ook enkel, slechts.

Ba-ba, grijze vruchtpitjes; groote schildpad.

Ba-b, holte of opening maken. *Ba-k,* openen; wat open is: plaats, inzonderheid plantplaats, planting; de omzetting *kab*, openen en vandaar de verdubbeling *ap-ip,* in 't opene, buiten. Van daar ook *kai,* opening, deur, weg en ook open mensch, openhartige, vriend. Ten teeken van vreedzamen bedoelingen toont men de geopende handen. Met den uitroep *kai-ah! kai-ah!* werden ook de vreemdelingen hier begroet en daarom noemden die de menschen Kaja-kaja.

Bé, of verdubb.: *boe-bé,* spinneweb, spin; nest van slijkwesp.

Ba-bob, groote zeekwal.

Boe-b, vrouwenborst, uier.

Bo-p, vogelkrop. *Bo-b,* kuil, inzonderheid moeras, veen, meer.

Bev, (*v* v. *win* of *wa* of *b* = *hab*), zwellen.

Bé-tok, (*tok,* steken), wat rond opsteekt, heuvel, terp.

Ombo, scrotum. *Mbo,* witte-mierennest.

Amb, ronding, opening, oor als handvat. *Amboe,* gat, opening. *Amb-ad,* (*d,* drukken) opening maken, boren. *W-ambad,* open steken, spitten. *Amb-oeg,* boren, (v. amboe en *g* = kerven).

Bamb, luis.

Hamb-am, omwikkelen; *hamb-ab,* omknellen.

Kambi, (*i* = *hi,* eten), wat rond uitvreet, ringworm, tinea circinata.

B als uitgang van werkwoorden is meestal een samentrekking van *h-b,* (zie bij *h*) en beteekent: hebben, houden bij, naar of van, behept zijn met, een toestand aanduidend.

Kéngar-ab, (*k*-activ., *é*-meerv., *ngar* of *kar,* kerven), verscheuren.

Hang-ab, (*h* en *ng* scheiding), scheuren, barsten, verbrokkelen.

Es-eb (*s* separat.), doorsnijden.

Tap-ab, (*t* steken, *p* op, op- of ontheffen), ontwarren.

Veelvuldig wordt *b* als uitgang van werkwoorden verbonden met

k en beteekent dan: omvatten, grijpen, grijpend, vattend doen. Soms wisselt dit *k-b* met *k-v*.

Kib voor personen en *kab* voor zaken: grijpen, meetrekken. *Kand-akib* of *kand-akab*, (*kand* = iemand, iets), meetrekken.

Wasa-kab, (*was* = *vas*, verwijdering), ontnemen, aannemen.

Ka-tab, (omzett. v. *t* steken en *kab*), aftrekken. *Ata-kib*, vasthouden.

Ha-ker, grijpen, vangen.

Asaker, (*s*-separat), uitspreiden.

Meestal is 't echter moeilijk uit te maken, of *k-v* = *k-b* of *k-w* = *k* met *w* van *wa*, zijn of doen zijn; te meer, wijl ze in beteekenis vrijwel overeen stemmen. Zoo zou men *asa-kev* ook kunnen verklaren: *asa-k*, (*s*-reparat., *k* en *wa*) uitslaande zijn of uitgeslagen, open geslagen zijn.

D

D is ook in beteekenis meestal een verzachte vorm van *t*, dus: duwen, drukken, deuken op of neer, heen of weer; drang uitoefenen; stippelen, strijken. In de beteekenis van weg doen, geeft het aan de verbaalvormen de aanduiding van den verleden tijd: *a*, dat zijn; *da*, dat verwijderd, = dat was. Soms heeft ze *n* als voorslag, *nd*. Enkele malen wisselt ze met *j*.

Dad, neerdrukken. *Da-k*, op en neer duwen, hengelen. *Ada-k*, duwen, drukken, betten, uitdrukken, uitpersen. Vandaar *adak-a*, wat uitgedrukt is: sap, vocht, water. In denzelfden gedachtengang hebben we nog *da*, wat uitgeperst wordt, = sagomeel, bij uitbreiding sagoboom. *Dó*, bloed. Wellicht ook *dé*, wat uitgedreven wordt, ontkiemt, = boom, plant. Waarschijnlijk waren die vormen evenals *adak-a* oorspronkelijk ook *dak-a*, *dok-a* en *dék-a*. We vinden daarvoor aanwijzing in samenstellingen, b.v.: *dag-is*, (*is*, stam van *is-ik*, vullen, dus: vulling, vulsel) merg van sagobladstengel. *Dag-er* (v. *dag* en *ger*, sap, vettigheid), sagobezinksel bij 't sago wasschen. *Dég*, bosch, in 't Boven Biansch *dékmarĕ*, (*marĕ* = *maroe*, planting).

Had-ad, indrukbaar, wijkend, week, zacht, malsch. Vandaar ook in dezelfde beteekenis *adad-ei*, (*ei* = *ai*, zijn) en de omzetting *adei-da*, wat gauw wijkt, zacht en fig.: kortstondig. Evenzoo *adé* of *adi*, even; vgl. ons effen en even.

Od-od, stekel, doorn, doornstruik. *Doe-n*, stekel; wat ingedrukt is, bilnaad.

Da-did, disselen.

Da-bi, (*bi*, omzett. v. *ib* = *k-b*), bedrukt, bestippeld, = vlinder.

Dé-to-do-té, gespikkeld, pokdalig.

Als uitgang of ook wel als voorvoegsel bij werkwoorden is *d* in

gevolge harer beteekenis van: druk of drang uitoefenen, een elativum en legt meer nadruk op de handeling.

Hadétok, even aanraken, *da-hadétok,* afschampen.
Hi, eten, happen, *da-hi,* bijten.
Heb, effen, glad zijn, *da-heb* of *ta-heb,* vol zijn; de omzett. *étob,* zee.
Agarak, stuk zijn, *da-ngarak,* stuk slaan.
Hoew, komen uit of naar, *da-hoew,* doen komen, ontbieden.
Heib, los zijn, *da-heib,* los maken, ontpakken, lossen.

D is evenals *t* ook demonstrativum en kan als zoodanig ook elativum zijn. Praktisch komt *d*-demonstrat. alleen voor in den bijwoordelijken vorm en dan meestal als *nd,* b.v. *d-a* of *nd-a,* die of dat is daar. Het dient dan als prefix bij de verbaalvormen. Zie spraakleer.

G

Evenals *d* van *t* is *g* de zachtere vorm van *k* en heeft dus ook dezelfde beteekenis, doch veelal ook met verzachting. *G* beteekent dus: slaan, kappen, kerven, kartelen, klieven, openen; en ook de zachtere vormen: krabben, krassen, snijden, vegen, schuren, graven en vandaar begraven, bedelven, bedekken. Ze wisselt natuurlijk met *k,* doch ook met *h.* Gewestelijk wordt *g* uitgesproken als g postgutturalis sonora, dus *gh* en valt deze soms uiteen.

Zeer vaak worden *g* en *k* verbonden met *r* = recht door, door en door. De samenstelling *g-r* of *k-r,* die we ook in onze talen veelvuldig aantreffen, heeft dan dezelfde beteekenissen hierboven aangegeven met meer intensiviteit en ook de figuurlijke beteekenis daarvan, als krakeelen, weigeren, gierig, plagerig.

Og, geven, nemen. *Ko-eg-en,* (*k*-activ. en *en* elativ.), wegdoen, weggooien. Een ander *óg* (= *k*-activ.), doen. De verdubbeling *ég-óg,* nadoen, nabootsen.

Eg, graven, delven, dubben. *Og-eb,* (*o*-relat.), begraven, bedelven. *Ig-a,* wat dekt, mat, deken; en *oeg-oe,* vel, huid.

Ag-ov, (*o*-relat. en *v* = *wa*), kittelen.

Is-oeg, (*is,* separat.), weg-, afsnijden.

Gar-a-gar, spleet, barst, kerf; een andere verdubb. is: *gar-igr,* vischschub.

Gar-ak, gekarteld, gekorven.

Gar-i, groot rond schild met beschilderingen, *agré-tok.*

Gar-ev, inkervingen als tatoeage, scarificatie, lidteeken-tatoeage.

Gir, weerhaak.

Kar-a, het gegravene, laagte, vallei.

Kér-é, met gekartelde vleugels, vliegende hond.

In figuurlijke beteekenis:
Gar-il, brabbelaar, broddelaar.
Kar-amih, (*amih,* omzett. v. *ahi'm,* zeggen, vragen), plagen om, met aandrang vragen.
Kaher, (samentrekking v. *kar* en *ahi*), loochenen.
Kéra-rak, (*k*-activ. *v* verwijdering), weigeren, onwillig zijn.
E-rak-ek, (omzett. v. *kahék,* kittelen, vgl.: B.B. *akhéh* en *kar*) speelsch, plagerig.

Als voorbeelden van tegenstelling met de sterkere *k:*

Ahék, kappen,	*ahoeg,* snijden.
Ambak, (ronde opening stooten), tasten in, duiken,	*amboeg,* uitboren.
Arahak, splijten, klieven,	*arahoeg,* afschillen.
Arak, uitkappen,	*aroeg* of *viroeg,* uitschuren.
Asák, ésák, oesák, af-, wegkappen, — slaan, — breken.	*ésóg, isoeg,* afsnijden; *hasig,* afscheren; *oezoeg,* afschuren; *ésazig,* snoeien.
Atak, loskrabben, dabben,	*atoeg,* uitschrapen.
Hasoek, afkloppen,	*hasoeg,* afschrapen.
Og, doen,	*ka-min,* maken.

H

H wisselt met *s* of *z, v* en *j.* In de personaalvormen is de tweede persoon enkelvoud *h;* meervoud *z* of *j* of vervalt. (Zie spraakleer). Ook wisselt *h* soms met *g,* zooals hierboven gezegd. Wijl ze in de uitspraak niet sterk hoorbaar is, vervalt *h* gemakkelijk, wanneer de uitspraak moeilijkheden oplevert. Soms dient ze ook als bindletter tusschen twee klinkers of als voorslag bij woorden, die met een klinker beginnen.

De eigen beteekenis van *h* is: hebben, houden, heffen, halen en dit in alle richtingen, dus ook: naar-, uit-, op-, weg-heffen, houden; overeind zijn, recht, effen en bij uitbreiding glad, glimmend, helder, duidelijk, licht.

Wijl *h* een heffen, houden in alle richtingen aanduidt, heeft ze ook de beteekenis van toenadering of verwijdering, (vgl. de wisselletter *s*), en vinden we ze, of een harer wisselletters, in zoowat alle woorden, die beteekenen zich in een of andere richting begeven en ook die een uiten of innemen vooral door den mond of neus beteekenen. Vgl: ons: heen, hollen, halen; en happen, hijgen, huilen.

Als *h-b* of *b* alleen (zie bij *b*) wordt het vaak als uitgang aan werkwoorden gehecht, om een hebben, houden, nemen of ontnemen, behept zijn met, voorzien zijn van aan te duiden. De vorm *hob* of *ob* met *o-relat,* duidt dan als regel een betrekking aan, als houden, hangen

op, aan, tegen, enz. De vormen *heb* of *eb, hib* of *ib* hebben meestal betrekking op personen, terwijl de vorm *hab* of *ab* dan voor zaken gebruikt wordt. Wel vinden we ook dikwijls *hab* of *ab* als meervoudsvorm van *heb* of *eb,* doch dan is dat een samentrekking van den meervoudsvorm *ahab* of *azab.* Zie Spraakleer onder personaalvormen.

H in de beteekenis van hebben, houden, dat een nabij of aanwezig zijn insluit, is ook het demonstrativum voor de nabije aanwijzing: *éh,* dit, deze, hier, zoo, nu. Als zoodanig is ze in verbinding met het onzijdig demonstrativum *a* = *ah,* dat, het partikel voor de gebiedende wijs; vgl.: onze zegswijze: dat ge 't doet! — Doch wijl de demonstrativa even goed aanwijzingen zijn van tijd en hoedanigheid, beteekent het ook: nu, zoo. Het achtervoegsel *-hi* = zooals, gelijk, is niets anders dan deze *h* met het demonstrativum *i,* zij, deze zoo, zoo zijn zij. — Eveneens de bevestiging *oho,* dit zoo, = ja, dat gewestelijk ook *éh* is.

Noh, (*n,* aanwijzing 3en pers., *o*-relat.) het nu-e, nieuw, versch. Vgl.: de omzett. *hon-a-hon,* nieuwgeborene, wichtje.

Ha, oprecht, echt. (figuurl. beteekenis).

Héd of *ahéd,* overeind, recht, oprecht zijn. De omzett. *adéh,* in orde zijn, welvarend zijn.

Ha-n, houden, vasthouden, nemen, aanreiken, geven. De nevenvorm *ha-t,* zich ophouden, zich bevinden. *Han-ih,* (*ih* = *hi,* (bijten) bijtend houden, bijten in. — *San-ak,* opnemen, oprapen, bepaald. schelpdiertjes inzamelen. *Sin-ik,* dragen. *As-ik,* dragen, bepaalden boog, dus op jacht gaan. *Ki-san,* aanpakken, aanraken. *Ki-sa,* nemen, bepaald. ten huwelijk.

Hé-k of *ka-hék,* hoog, rijzig, stijgen, klimmen. De omzett. *kez,* hoog, rijzig. *Hék-ai,* (*ai,* zijn), recht zijn in fig. zin, = duidelijk, helder, begrijpelijk zijn. *Hei-k,* (*k*-activ.), helder, duidelijk worden. *Ha-d,* (*d* of *nd,* zijnde) helder zijn, lichten, zichtbaar zijn of doen zijn. *Hanid,* (van *had* en *éna,* licht), licht zijnde, daglicht. *Hanir,* weerlicht.

Hé-h, heuvel, terp, zandrug.

He-hai, effen, glad, zacht. Vgl.: *hazas* of *has-has,* zacht, mul en *éh-o,* rijp, beursch. *Hé-ib,* glad, effen; *é-heib,* (é-verwijdering), uitglijden. *Hei-dan,* glad drukken, gelijk strijken. *Hei-dak,* plat slaan, neerslaan. — Met de beteekenis van glad, zacht, malsch hangt waarschijnlijk ook samen *her,* (*r*-finalis). Waarschijnlijk wilde dit oorspronkelijk zeggen vet, zoowel zelfst. naamwoord als bijvoegl. naamw.: vettig, doorvoed, malsch, dik en bij uitbreiding log, vadsig, loom, ziek. Hier geldt vooral al wat vet en malsch is voor lekker. Trouwens *kab-er* (*kab-her*)= behept met vet, vettig, sappig, malsch. Vgl.: den gelijksoortigen vorm *hé-wai,* (*hé* en *wa* of *ai,* zijn), zwaar, vet, vadsig, lui; en *ka-sé* of *ka-hé,* lekker, zoet. Vgl.: de verdubb. en omzett. *réh-a-réh,* vliegend eekhoorntje, doch

slechts wegens associatie, want het beteekent ook: vet, mollig. Vgl.: *ger* en *ager*, vettig sap, getah. De omzetting *roh*, modder. *Har-ei*, (*ei* = *ai*, zijn), olie. *Ar-am*, gezwel en *b-ar-im*, gezwel, elephanteasis. En wellicht ook *ér-ér*, ziek. Wat vet is, is log en loom en ziek heet ook *kanir*, zwaar, loom. Trouwens *kaber* heet in 't Boven Biansch *al-al*, dialectische vorm voor *ér-ér*. Verder hebben we *rev*, (omzett. met letterwiss. v. *her* of *(h)er* en *wa*, zijn), dat in 't Imaz-dialect is *leh-lah* een duidelijke omzetting van *hel-hel* = *her-her* en beteekenend: zwaar, log, slecht ter been, 't zij wegens logheid, 't zij wegens ziekte of uitputting. Ook *ém-ér*, (v. *ma*, behept met en *(h)er*), dus: loom, zwak van honger; of wijl *her* bij uitbreiding ook smaak beteekent: met smaak of eetlust behept. Waarschijnlijker is echter de eerste verklaring, wijl in 't B. Biansch *ém-ér* = *daï*, dat duidelijk samenhangt met het Sangaseesch *déi*, slecht, ook van lichaam dus: ziek.

Voor lichaamsbewegingen her- of derwaarts:

Hein of *heit*, gaan; meerv. onderwerp: *na-hat*.

Hoe-n, *hoe-w* of *ha oew*, uitkomen. *Honad*, ingaan, in doen gaan. *Honak*, copulam perpetrare.

Hod, rennen, loopen. *Ivon*, loopen. *Vir*, gaan. *Voes*, roeien. *Vai*, boomen. *Vis*, dalen.

A-hak, gaan, bepaald. naar de tuinen. *O-han*, gaan, bepaald. op jacht.

Hij, voor personen, voor zaken *hai*, vallen. *Hi-vir* (vallend loopen), sprinkhaan. *Ho-man*, (*man*, komen), naderen.

Voor uiten of innemen vooral door mond of neus:

Hi, nuttigen. *Ta-hi*, uitspuwen. *Avasi* of *avas-hi*, opsnuiven. *Ha-vi*, eten.

Zi, semen emittere; vandaar *z-omb* of *h-omb*, (*omb* = *ombo*, scrotum) zelfde beteekenis. *Zi* is ook meervoud van *hi* en ook zang. Zingen is *kin* (*k* = *g* = *h*).

Hé-w, (*w* = *wa*, worden), fluiten.

H-ai, lachen, glimlachen. *Ha-véd*, lachen, hard lachen, schateren.

Ho-d, braken, overgeven. *Ho-ho*, gerommel in den buik.

Hi-nad, ruiken.

A-hi, zeggen, spreken. *R-ah*, zeggen, spreken. *Es-or*, (*or* = *ora*), schreeuwen. *As-ih*, niezen. *As-ah*, blaffen. *Is-ih*, bijten. *Ahe-b*, opeten, bepaald. dierlijk voedsel.

Ha-rih, uitblazen, uitspuwen. Wellicht is *karim* een samentrekking van *ka-hari'm*, loozen, *na karim*, poepen. *Koe-soen*, loozen, *kono koesoen*, pis loozen, wateren.

Ka-sé, of *ka-hé*, spuw. *K-ésev*, spuitend uitspuwen.

Waarschijnlijk in verband met *h* = stamvorm voor innemen of uiten, is *h* of de wisselvorm *k*, meestal *ho* of *ko*, een stamvorm voor: schoot, buik.

Ko, schoot, buik, buidel van buideldieren. *Ko-toe-n,* (die met buidel), wijfjes kangoeroe.

Ko-no, (*no,* uitwerpsel), buikloozing, pis. *Kono koe-soen,* pis loozen. Dit *koesoen* hoort men uitsluitend in deze uitdrukking. 't Kan zijn *k*-activ. en *soen* = *hoen,* loozen; of *koe* = *ko* en *soen,* = buik-loozen.

Ka-ho, buik, schoot, onderlijf. *Ka-ho-b,* op den buik liggen of gaan liggen. *Hó-k,* liggen, bepaaldelijk om te slapen, d.i. hier gewoonlijk op den buik liggen. Thans alleen voor meervoudig onderwerp gebruikt.

Ho-ho, gerommel in den buik. *Ho-roe* (*roe* v. *roe-n* = roepen, geluid geven), zelfde beteekenis als *ho-ho. Had-in* (*in,* zijn) buikig = verzadigd zijn. *Hand-am,* buik; buikig = zwanger.

Hoe-jam of *hoejev; j* wisselt veelvuldig met *h* en soms met *d,* dus is *hoe-jam* eigenl. een verdubbeling van *ho* en een nevenvorm van *handam;* in 't B.B. is de omzett. *jamoe(h)* = *handam,* buik. In de kusttaal is *hoejam* of *hoejev,* schrikken. Vgl.: *ho-mber,* (*mber* is een nevenvorm van *ém-ér,* hongerig, flauw, zie bij *hé-hai*), misselijk zijn, in katszwijm vallen.

Dakoem of *dak-koe-m,* (*dak,* deuk), navel.

Ho-d, overgeven, braken. *Ka-ró,* (*ró,* omwoelen, omwroeten, dus: buik omwoelen) wordt enkel gebruikt in de uitdrukking: *hod karó,* braken.

J

J treedt wegens welluidendheid vaak in de plaats van *i* en is dan als regel teeken van meervoud. Ook als voorvoegsel bij werkwoorden is *j, ja, jé* of *jo* de meervoudsvorm van 't voorvoegsel *wa.* Soms wisselt ze ook met *h* en is de meervoudsvorm voor *h.* Zie onder *h.*

K

K is bij uitstek het activans en daarom het partikel voor den tegenwoordigen tijd. Doch activans niet alleen in den zin van doen, maken, maar ook actief, d.i. met kracht doen. Ze is een stamvorm voor: slaan, kappen, splijten, openen, krassen, krabben, hakken. Vergelijk den zachteren vorm *g.*

Ze komt zeer veelvuldig voor als voorvoegsel bij werkwoorden en dan als *ka, ké, ki* of *ko, koe.* Van deze klinkers dient *a* eenvoudig als bindletter; *é* of *i* duiden meestal op meervoudige beteekenis of intensiviteit; terwijl *o* een betrekking aanduidt. Dit voorvoegsel wordt dikwijls met *r* of *s* als bindletter, misschien als elativum, aan de werkwoorden verbonden. Het geeft daaraan als regel een overgankelijke of

een bedrijvende beteekenis; soms is 't echter enkel elativum of inclyticum ornans. — Wat de uitdrukking overgankelijk betreft, moeten we die in ruimeren zin nemen, dan we dat in onze talen gewoon zijn, b.v.: *man*, gaan, *ka-man*, zich begeven, gaan naar of gaan met iets, meenemen. Deze dubbele beteekenis van overgankelijk of wederkeerend hebben alle woorden, die een beweging aanduiden. Wij spreken b.v. wel van: een bed beslapen; in denzelfden zin spreekt de Marindinees van iets be-liggen, be-staan, be-zitten, be-hangen, enz., d.i. liggen, staan, zitten, hangen op, bij, onder, aan, tegen, enz.

Hari, liggen, *ko-hari*, liggen op, be-liggen.
Atin, staan, *ko-atin*, be-staan, staan op.
Ambid, zitten, *ko-ambid*, be-zitten, zitten op, bij.

De *o* van *ko* is 't relativum, dat wijst waarop, bij, naast, enz., b.v.: *essara kad wa ko-ambid*, de brits, *daarop* was hij gezeten, die bezat hij.

Door voorvoeging dezer *k*-activans aan stammen, vormt men ook zelfstandige naamwoorden. *K* is dan middel- of uitslagaanduidend, instrumentalis of finalis. Als zoodanig hebben we ze ook als achtervoegsel in verbinding met het demonstrativum *a*, hetwelk dan ook getal- en geslachtsvormen aanneemt en we krijgen voor mannelijk en onzijdig *-ak*, vrouwelijk *-oek* en meervoud *-ik*. Zie onder *a*. Den uitgang *-rik* zou men ook kunnen beschouwen als een samenstelling van dit *ak* met *r*-finalis. Zie onder *r*.

Rarid, sluiten, *ka-rarid*, sluiting.
Amanad, verbinden, *ko-amanad*, verbinding met, gewricht.
Vai, roeien, *ka-vai-a*, roeiriem.
Naraw, zien, *ka-naraw*, spiegel.
Résad, scheppen, *ka-résad* schepper.
Aroeg, vegen, bijeenschrapen, *ka-roeg*, veger, schraapspaan.
Awad, uitsteken, *k-awo*, klapperuitsteker.
Meb, leunen, *ké-meb*, mandje om kinderen te dragen.

Vooral in namen van waterdieren en -planten komt *ak*, *ké* of *gé* soms voor als samenterkking van *adaka* of *gér*, vocht, sap, water.

K in verbinding met *b* = *k-b* wordt zoowel als voor- danwel als achtervoegsel aan vele stammen gehecht; het is een samentrekking van *k*-activans en *hab* en heeft dezelfde beteekenis als *hab*; ofwel: nemen, grijpen, pakken, trekken.

Kab, opentrekken, openen. (Dit misschien ook van *k*-activ. en *p*, op, open); vgl. de omzetting *bak*, openen.
Kab-ab, aftrekken, inzonderheid dorre bladeren van palmboomen.
Kab-er, (*er*, vet), voorzien van vet, vettig, doorvoed.

Kib, meenemen, meetronen. *A-kib,* (*a* = *é*-verwijdering), kwijt raken van personen. *A-kab* of *a-kak,* verliezen van zaken. *Kab-oe,* mandje, korfje, bep. wiegemandje.
Ata-kib, steunen. *Asa-keb,* opscheppen.
Ha-ngab, zich verdeelen, scheuren. *Pa-ngab,* zich openen, ontkiemen, ontluiken. *Ta-ngeb,* samendrijven, hoeden.
Kanda-kab, (*kand,* iets), meetrekken.
Wasa-kab, (*vas,* verwijdering) ontnemen van, aannemen.

K in verbinding met *d* of *nd,* = *k-d* of *k-nd,* (*k* praesenspartikel en *nd* demonstat., dat, daar, die is of wat, wie is), is een stamvorm om een wezen, iemand of iets aan te duiden. Soms vervalt de *d* en hebben we enkel *k.*
Kand-akab, voor zaken, *kand-akib,* voor personen, meetrekken.
Kad-ivoek, (*ivoe-k* = *ivo-n,* loopen), die (hard) loopt, leguaansoort.
Ka-hat, (*ahat,* gaffel; die met gaffel, = grijpers), schorpioen.
Za-kod, (*za* = *sa,* enkel, één), een ding, één. *Nama-kad,* (*nam,* zie bij *m*), ding, zaak. De vrouwelijke vorm *nama-koed,* meerv. *nama-kid,* dier. dieren.
Kand-er, (*er* of *ar,* weerhaak, vgl.: *g-ir,* weerhaak), dat met weerhaak, werphaak om de lans weg te slingeren.
Kind, oog; vgl.: ons: gezicht, wezen. Vgl.: de omzett. *ding,* voorhoofd.

K in verbinding met *s, k-s,* (*k*-activ. en *s* verwijdering of toenadering) is een stamvorm als voorvoegsel gebruikt, om een scheiding of toenadering aan te duiden.
Kas-ab, scheuren.
Kas-id of *kasé-tok* of de omzett. *saki-toek,* binden.
Kes-ev, (*ev* = *hi,* door den mond uiten of innemen), uitspuwen.
Kes-win, (*win,* doen zijn), weg doen zijn, afwasschen.

Ook wordt *k* met *t* verbonden: *k-t* of *t-k* en vormt dan een stamvorm voor steken, stooten, kappen, trekken, staan, stutten.
Kat-ib, wegtrekken, meesleuren. *Atak-ib,* vasthouden, samendrukken.
Kat-ab, afrukken. *Két,* (wat weg-of uitgetrokken is), zakbreuk. *Ket-eb,* afpulken, krabben. De omzett. *ték,* (krabber), nagel, klauw.
Ták of *tak-ad,* openen.
Atek, strijken, schrappen. *Atak,* dabben.
Kéb-eb is krabben, doch ook door krabben betooveren; vandaar *tik,* inwendige ziekte, vooral koorts of aanstekelijke ziekte.

De verbinding van *k-r* zagen we reeds onder *g.*

L zie R.

M

M vaak ook verbonden met *s*-elat. tot *m-s* of de wisseling *m-h* of de omzetting *s-m* of *h-m* beteekent: buigen, krommen, keeren, wenden, ronden, knakken, knellen en bij uitbreiding ook herhaaldelijk buigen, knakken = malen, mengen, vermorzelen, muren, moeren, modder, molm. Vgl.: *mb*. Vandaar ook *ma* = samenvoegen, dat als voorvoegsel beteekent: mee, met, voorzien van.

Masoe, krom, gebogen. *Masa-moen,* doorbuigen. *Masoe-ab,* kronkelen. *Ma-hak,* neerduwen. *Ma-hab,* zwiepen. *Mih-amat,* ombuigen. *Miz,* boog. *Mar-ob,* regenboog.

Sam, rank van aardvruchten; haarstaart als opschik.

Hambam, omwikkelen.

Ma-hoet, (*hoet* of *hoen* of *heit,* uitkomen, uitgaan), ver.

Ma-hai, (*hai,* stam van *hei-n* of *hei-t,* gaan), vooruit, eerst; dansen.

Hoemoem, (verdubb. v. *hoem*), wolk. Vandaar *Moe-ri,* (*r*-finalis en *i*-plur.), als de lucht veel bewolkt is, westmoesson, regentijd. Een verdubb. met dezelfde beteekenis met *mb* is *mbór-a-mbór,* of in 't Im. de omzett. *oembl.*

Mit, (*ma,* met en *ti* demonstat. plur., deze: met deze), met, mede, bij, naar. Vgl. de omzett. met verzachting en *o*-relat. *dom,* samen met.

Mó, modder, troebel. *Móm,* malsch, sappig, zacht. *Mómb,* snot. Ook *moei,* de zachte deelen = vleesch, dat in samenstellingen ook *mó* is, b.v.: *gara-mó,* (*gar,* mengen), sagokoek waarin vleesch gebakken is.

Modó, vermolmd, vergaan. Vandaar de omzetting *dóm,* slecht, bedorven in 't algemeen.

In de beteekenis van keeren, wenden, beantwoordt het ook aan onze partikels: meer, her-, ver-, weer-, maal. Het is dan vaak verbonden met *t* tot *t-m; t* wijst op intensiteit.

Tamab, dobberen, heen en weer drijven of doen drijven. *Tamak,* wegduwen, herhaaldelijk wegstooten, kaatsen. *Méen tamak,* woorden kaatsen, boodschappen. *Tamad* of *tamak,* herhaaldelijk of veelvuldig doen, inzonderheid eten of praten, schrokken, zabberen, kletsen. *Taman,* item, inzonderheid schieten, bepijlen.

Taméwn, (*t,* stooten), wegduwen, verstooten, afstooten, schoppen.

Tamih, (*hi* of *ahi*) met woorden drijven, ontbieden.

Ka-mak, (of *kam-mak*), herhaaldelijk, rap, vlug gezwind.

Tanama, vgl.: het Sang. *tamné,* omzett. v. *taman,* herhaaldelijk doen, dus: weer, opnieuw, nogmaals.

M van *am-ed,* telen, is een stamvorm voor mensch of dier en beteekent: iemand, persoon, levend wezen en bij uitbreiding: levend, bewust, wetend. Hiermee samenhangend is *m* als stamvorm voor geluid vooral geluid door levende wezens voortgebracht, dus stemgeluid of wat daarvoor doorgaat.

An-em, (*an,* zie bij *n*), mensch, goedhartig. *Anim-anem,* menschenvriend, meevoelend. Vandaar *am-am,* menschelijk, medelijdend.

Am-ei, grootvader.

Mé-en, (*en* elat.) taal, spraak, woord, stem.

Mé-ai, (*ai,* zijn, worden), weten, kennen. *Mbé-mbai,* (omzett. v. *mba,* niet en *meai*), onkundig, onwetend.

Mé-mé-en, (*en* elat.) gaaf, ongeschonden, ongerept van jonkvrouw. Vgl.: *mo-ha,* (*ha,* echt, oprecht), ongehuwd, dus ongeschonden of in elk geval de jongelui, de bloem van 't dorp.

Me-nev, (*ev* van *wa;* doende zijn of *hi,* uiten), huilen, janken. *Moe-ger,* mummelen, fazelen.

Dak-oem, (*dak,* deuk, dus: deuk bij mensch), navel.

Mo-r, (*r* = *ora,* worden, dus: menschelijk geworden), tam, mak.

M als stam voor geluid, wordt ook in 't Marindineesch soms verbonden met den Indon, stam voor geluid *ng. Gen-gen-oe,* zeuren, dreinen. *Moegev,* mummelen, fazelen. *Moe-nger,* brommen, gonzen. *Moenga,* bij. *Moengar,* (*r*-instrum.), brommer, hommel.

Soms vindt men ook *mb* voor *m,* b.v.: *mbor-a-mbor,* (*r*-instrum.), gonzer, vlieg. Vgl.: *moe-nga-r* en *moe,* geruisch der zee. Misschien ook *mboemb,* een boom met roode vruchtpitjes, die vooral gebruikt worden om de schilden te versieren, waarmee de *dema*-figuranten, (die bij feesten de *déma*'s, geesten, voorstellen) behangen zijn. Men noemt aardbeving ook *mboemb,* omdat men meent, dat die ontstaat door 't hollen van déma-troepen onder den grond, dus: gedreun, gebons. Vgl.: *mboe-mboe,* tromgebons of ander dof geluid; en *poe-poe,* meer kletterend of kloppend geluid als van regen; *poe,* korte knal, als van geweer. Vandaar *poe-anem,* knal-mensch. De eerste aanrakingen waren niet altijd even vriendschappelijk en leerden ze 't geknal der geweren kennen.

Man, soms *moen* of *min* als achtervoegsel bij werkwoorden kan een tweevoudige beteekenis hebben: het kan een samenstelling zijn van *ma,* behept zijn met, voorzien van en *n* den gewonen werkwoordelijken uitgang en dient dan als elativum; het kan ook zijn de stam van *ma,* komen, keeren, treden en dezelfde *n.* Dan geeft het aan de werkwoorden de bijbeteekenis van tredend of trappend de handeling te verrichten. — Van dezen stam *ma,* komen, hebben we ook *m* als partikel van den toekomenden tijd, futurum.

Handam, buik, *handa-man,* opzwellen.

Miz of *mih*, boog, *miha-man*, buigen.
Sanga, hand, *sangira-man*, stooten.
Za (*kod*), een, *za-min*, optellen, opnoemen.
Ahad, omwinden, *aha-man*, omwinden.
Ró, wroeten, omwoelen, *ro-man*, omkeeren, kantelen.
Eg, graven, *oga-man*, bedelven.
Ra, kant, *ara-man*, wegtrekken.
Daró, modder, *daro-man*, lostrappen.
Hei-hei, glad, *hei-man*, uitglijden.

In den vorm van *'m, am, em, im* of *oem* wordt *ma*-elativum vaak aan werkwoorden gehecht en uit den aard der zaak vooral in de gebiedende wijs. Indien het meervoud elders niet blijkt, bezigt men bij voorkeur *im* voor meervoudige beteekenis, b.v.: *ah-óg'm!* doe! *ah óg-im!* doet! — soms wordt het ook aan andere rededeelen, vooral voornaamwoorden gehecht, b.v.: *épét-am!* dat is 't! c'est cela!

Voor *m* in verbinding met *b* = *mb*, zie onder *b*.

Van den Indon. stam *m-t*, donkerte, vinden we ook enkele afleidingen. *Mat-oer*, schaduw. *Dim-oer*, duisternis, schaduw. *Din-o*, donker. *Sara-tam*, vuilnis. *E-sóm*, vuilnis. En de omzett. *néna-mos* (*néna* = *en*-elativa, zie hieronder) meer bijzonder vuil op 't lichaam.

N

Als zijnde de stamvorm voor den derden persoon, dus de meest algemeene persoonsaanwijzing, dient *n* als uitgang om aan stamwoorden den werkwoordelijken vorm bij te brengen. Deze uitgang is echter niet noodzakelijk voor de vorming der werkwoorden en kan gemist worden. Hij wisselt steeds met *t*, zoodat men in 't algemeen beide vormen op *n* of *t* willekeurig kan gebruiken. Ook kan *n* door een anderen werkwoordelijken uitgang vervangen worden.

Als stamvorm om den derden persoon aan te duiden komt het in samenstellingen voor in de beteekenis van: hij, het, iemand, iets.

An-ep, (*ép*, verwijderde aanwijzing), hij, hijzelf, die, dat.

An-em, (*em*, zie bij *m*), mensch, men, iemand.

Na-ma-kad, (*ma*, zie bij *m*; *kad*, zie bij *k*), ding zaak. De vrouwelijke vorm *namakoed* en meervoud *namakid*, dier, dieren.

Na-ma, (*ma*, met, dus: me-de, met-een, nu), nu, terstond.

Na-ngit, (*ghi-t* = *hi*, bijten), mug, muskiet.

Na-ngo, (*ngo* = *ago*, iets, dus: zijn iets, bestemming aanduidend) voor, om, tot, doelaanduidend; *agó* alleen heeft dezelfde beteekenis. Het hulpwerkwoord *ongat*, worden, overgaan tot, is een omzett. van *nango*.

Na-ni, wezen, gedaante, voorkomen, gelaat. *Waha-ni* (*waha*, gestalte, vgl.: *waha-man*, staan; en de omzett. *awéh*, dier, dierlijk voedsel,

maar inzonderheid visch, als 't Maleisch *ikan*), gestalte, lichaam.
O-na, voorkant, gelaatkant.

De demonstrativa dienen vaak alleen om meer nadruk te leggen en daarom dient *n*-demonstrat. ook vaak als elativum of inclyticum ornans.

Hei, glad, vlak of *hai*, vallen, *Hei-en* of *hai-en*, zeer vlak of geheel gevallen, geluwd van wind, kalm van zee, bedaard van drift.

Ba, op, uit, af. *ba-ren*, geheel op, uit.
Ha, echt, oprecht, *ha-jen*, zeer oprecht.
Wis, gisteren, *ne-na-wis*, voorgisteren.

Soms wordt het ook als *nĕ* aan de woorden gehecht: het is dan onbetoond en heeft dus geen invloed op den klemtoon.

Ab-nĕ, (*ab*, omzett. v. *ba*, weg, op, dus: geheel weg), geheim, verborgen, steelsgewijs.

Hindab-nĕ, (*hind* = *kind*, oog, dus: *hind-ab-nĕ*, voor 't oog verborgen), droom waarin men n.l. dingen ziet, die men wakend niet zien kan, vooral ter ontdekking van gepleegde toovenarij.

Kata-ne, (*kata*, omzett. v. *takav* of *takah*, vuur), zon. Doch plaatselijk hoort men *ta-ne* en lijkt het dus meer verwant met den stam *éna*, vuur. Maar dan zou *ne* den klemtoon moeten hebben en dat is niet het geval. In *takav* is trouwens ook *av* of *ah* het element dat op vuur duidt, dus kan 't dan nog zijn *ta(h)-ne*.

En of *nĕ* worden soms ook *an*, *in* of *oen*, b.v.: *énd-a*, daar is; *éndan*, daarginds. *Menda*, het was; *mand-in* of gewest. *mand-oen*, lang her, voorbij. *Hein* of *heit*, gaan; *heind-oen*, langdurig. *Oet-nĕ* (*t*-demonstr., *oe*, weg, dat weg) afkeerig, schuw, is gewestel. ook *oet* en elders *oet-oen*.

N in verbinding met *g* = *ng*, soms samengetrokken tot *n* of *g*, beteekent verengen, vangen, omsingelen, ronding, kring, dus vereenigen; en ook: mengen, mangelen, vermorzelen, knakken, breken en dus verwijdering. Soms vinden we 't ook als Indon. stam voor brommen, gonzen.

Ang-a-hang, bros, breekbaar.

Ang-ai of *ang-ei*, (*ai*, zijn of doen zijn), verzameling van personen of ook van spijzen, die bij elk feest worden bijeen gebracht, = feest. Vgl.: *bangoe*, samenkomst der *Imo*-leden. *Ab-ang-oek*, samenkomen en vandaar de omzett. *kabanoe*, verzamelkreet, jachtkreet. Elke totem heeft zijn eigen verzamelkreet.

Ang-gra-nak, mengen, roeren.

Hang-ab, scheuren, barsten. *Hang-ak*, vermorzelen, smelten, oplossen. *Hang-oe*, kauwen, malen. Vgl.: *amoe*, malen en *t-amoe*, hetgeen men maalt of kauwt, voedsel.

Pang-ab, (*p*, open, op), ontluiken, ontkiemen. *Pang-ak*, openbreken.

Pang-a, achterste, de billen, dus eigenlijk spleet. Een nevenvorm hiervan met verzachting der letters is *bagé,* vrouwelijk schaamdeel.
Sang-a, (*s* = *h,* houden, *a*-demonstrat. zie bij *a,* dus: die omvat, grijpt) hand.
Tang-eb, samendrijven. *Tang-ih,* (*ih* = *ahi,* spreken), met woorden samendrijven, ontbieden.

Voor geluid:
Moeng-ev, (*moe,* gebrom), brommen, gonzen. *Moeng-a,* bij. *Moeng-ar,* hommel.
Gengenoe of *geng-ngen-oe,* gezeur, dreinen. *Anganid* of *ang-ngan-id,* kijven, twisten, bekvechten.

In haar beteekenis van verwijdering aanduidend, hebben we ook *n* om een ontkenning of ontstentenis aan te duiden. Als zoodanig hebben we vooral het achtervoegsel *né,* zonder, overeenkomend met onze partikels on-, -loos. Het neemt getal- en geslachtsvormen aan: mannelijk en onzijdig *né,* vrouwelijk *noe,* meervoud *ni.*
Na, uitwerpsel, drek. Dus: wat uitgestooten wordt of uitkomt, vandaar ook *daroh-na,* wat in den modder uitkomt, een biessoort. *Ding-na,* wat op 't voorhoofd uitsteekt, een bosje haar, dat men daar laat staan, terwijl de rest kaal geschoren wordt.
Noe, (*oe,* ver, weg), weg zijn, slaap, slapen.
Oena-toek of de nevenvorm *wana-toek,* (*oe,* weg), wegsteken, dus: onwillig of afkeerig zijn; afgekeerd zijn, niet erkennen.
Oen-oegoe, (*oe,* weg, *oegoe,* huid), wat de huid wegmaakt, verbergt, = kleed.
In, (scheiding) midden, tusschen. *In-ah* in 't Sang. *in-is* (*ah* = *is* = *sa,* één, dus: één middendoor), twee.
Né'm-ah! (weg dat), uitroep van wrevel of onwil.

N dient veelvuldig als voorslag bij *d* of *g,* zonder wijziging in de beteekenis aan te brengen.

P

P is de scherpere vorm van *b* en duidt evenals deze op ronding, doch in dezen scherperen vorm meestal ook op scherpere ronding: punt, spits, stekel of klein- of fijnrond. Ook beteekent het op, open, top, boven over en bij uitbreiding: opheffen, openen, overtrekken, verwijden en vandaar ook de verwijderde aanwijzing *ép,* daar, dat, ginds, die, gene.
Pa, hoofd, kop; fig.: schaal, dop, bast, korst; knobbel, bult. *Pa-to,* (*to,* = *ti,* met en *o*-relat.) knobbel, stuitbeen, stuit. De omzett. *tépo,* stuit en *tépod,* hiel.
Pâr, (*p* overtrekken en *r*-instrum., of *pa* en *r*) huid, vel, schil, bast. *Par-a-par,* vel- of vliesachtig, dun, ondiep. *Sarap,* (omzett. v.

pâr sa, enkel de schaal) schaal, schil, bolster, loos, voos. Vandaar *sapar-a,* (weer omzett. v. *sarap*), looze voorstelling n.l. van *demalegenden.*

Pa-poe, steekrog.

Ap-ad, openbersten, ontploffen. *Ap-ip,* de open ruimte, buiten.

Ap-ik, opgooien, bepaaldelijk water, dat men met de hand opgooit en met den mond opvangt volgens de eigenaardige manier der Marindineezen om uit een open kuil te drinken.

Kop-kopoe, paddenstoel.

Ka-b en de omzett. *b-ak,* openen. Vandaar de verdubb. *kab-a-kib,* bron, bovenloop eener rivier. Vandaar ook *gab-gab* of *gab-anim,* binnenlanders, die bij den bovenloop eener rivier wonen.

Ip-iv, (*iv* = *win,* worden of *wa* of *hab*), dik worden, zwellen, opzetten.

In verband met haar beteekenis van spits, beteekent *p* en vooral de verdubb. *p-p* ook: spichtig, klein, puntig, met scherpen hoek of keper.

Pap-is, klein; kleine, klein kind; weinig. Vgl.: *patoer,* kleine jongen.

Pap-oe, (*oe,* vrouwel. uitgang voor dieren), steekrog.

Pap-oen, scherpe kant of keper aan iets.

Pap-ahai, (*pap,* hoek en *hai,* vallen), afbrokkelend.

Bop, vogelkrop. *Boeb,* vrouwenborst.

P in de beteekenis van op, uit in verbinding met *t,* steken of den wisselvorm *s,* = *p-t-* of *t-p* of *p-s,* duidt op een op- of uitsteken, verhevenheid.

Pat-o of de omzett. *tép-o,* knobbel, stuit. *Pata,* hooge landrug.

Pat-a-pit, een pijlsoort.

Tap-eb, zich oprichten: evenzoo *tapad* en de omzett. met *k kot-peit.*

Tap-é, trosje haar, dat men op de kruin laat staan.

Pas-ik, opspuiten. De zachtere vorm *a-pad,* opspatten. *Pis,* straal, lichtstraal; dus is dit wellicht v. *p* en *s* = vuur). De omzett. *sapik,* pas ontkiemt, nog niet ontplooid klapperblad.

P vooral als *ip,* doch ook als *ap* of een der wisselvormen *v, oew, h,* of *s* is een stamvorm voor vuur, licht, warmte en wat daarmee in verband staat, als drogen, branden, koken, bakken, enz. Hiervoren gaven we daarvan reeds de noodige voorbeelden.

R

R wisselt gewestelijk steeds met *l.* — Ze beteekent: rij, regel, lijn, reeks, lengte, overlangs, door, doorheen; dus ook: doordoen, deelen, deel, kant en doorgaan, rennen, stroomen. *R,* meestal *ar* beteekent in

denzelfden gedachtengang ook: weer, terug, her-, keeren, draaien en wijl 't vuur ook door draaien verkregen wordt, soms ook: vuur, licht, b.v. *ar-oei,* (*oe* = *oew,* vuur), branden; *ra-v-ai,* (*v* = vuur), gloeien. Wegens de beteekenis van keeren, beduidt ze ook, vooral de vorm *ró* (*o*-relat. = gekeerd ten opzichte van), gekeerd, ruggelings en bij uitbreiding is dan *ró* in samenstellingen: rug.

Ra, kant, deel. *Ar-ad* of *har-ad,* doorsteken, doorgaan. *Har-a,* doorgaand, aldoor, rap, vlug. *Ar-ak,* losgaan, weeken. *Ara-hab,* splijten. *Ara-h-ip,* (*ip,* en *h,* vuur), splijten door hitte.

Har-i, (*i* =*ai,* zijn), languit liggen of gaan liggen.

Ri-k, stroomen. *Rik-i,* wat stroomt, rivier, beek. Deze *r,* gewest. *l* vinden we ook terug in zeer veel riviernamen: Maro, Moeri, Koloi, Boelaka, Digoel, Wamal, enz., enz. *Ri-b,* uitkomen, ontspruiten, geboren worden.

Ar-ev of *ar-ig.* op één rij zijn, rijen, aanrijgen.

Ar-ib of *ar-rib,* (*rib,* groeien, dus: recht groeien) een palmsoort.

Ari-toek, (*toek,* steken), doorsteken. *Ra-vétok,* (*vétok,* steken), omkeeren.

Ar-aw, (*aw* = *wa,* zijn), ronde opening, gat. *Ar-oea,* (*o*-relat. en *a*-demonstr.) wat aan iemand open is, wonde.

Ro, draaien, twijnen, vlechten; omwoelen, wroeten. *Ro-d,* omheinen.

Ro-bo-tok, (*bo,* ronding, *tok,* steken), uitpuilen. *Robétok,* hobbelig, heuvelachtig zijn.

Ro-wad, (*oewad,* gooien), omgooien, weggooien, weggieten.

Ro-ak, ruggelings, op den rug dragen. *Ro-ban,* (*b,* wenden en *han,* houden), op de gekeerde of open handen dragen.

Wegens zijn beteekenis van her-, weer-, keer, dient *r* ook als voorvoegsel om aan werkwoorden een meervoudige beteekenis bij te brengen; n.l. meervoudig voorwerp of onderwerp of intensiviteit.

Ahad, splijten,	*rahad,* meerv. voorwerp.
Ambak, duiken,	*rambak,* meerv. onderwerp.
Esab, afkappen,	*résab,* meerv. voorwerp.
Avadik, vliegen,	*ravadik,* meerv. onderwerp.
Isik, aanspoelen,	*risik,* intensivans.
Masoed, buigen,	*rémasoed,* intensivans.

R als uitgang aan werkwoorden is een samentrekking van *ora,* zijn, doen zijn of worden. Het vormt dan ook zelfst. naamwoorden en komt dan in beteekenis vrijwel overeen met ons -er, aar, Lat.-or. Het geeft het middel of den uitslag aan: instrumentalis of finalis.

Ta-r, doen staan, poten, poteling.

Ba-r, (v. *ba-k,* openen), gat, aars.

Vâk-r, (*vak,* knakken, knakkend snijden, zooals men met schelpen iets doorsnijdt), snijder, vooral snijijzer en verder ijzer in 't algemeen.

Ehe-r, (*éhé,* deze), iemand.
Ep-r, (*p,* openen, dus: opener), steenen bijl.
Sak-er, (*oesák,* slaan), vechtstok.
Kéte-r, (omzett. v. *takah,* vuur), brandstof.
Gi-r, (*g,* kerven), weerhaak. *Igi-r,* (gekorvene of kerver), mossel die ook als snijschelp dient.
Iti-r, (*iti-d,* steken, peuteren), nagel, hoef, klauw.
Sâ-r, (*s*-separ.), verbodsteeken, plukverbod.
Saki-r, (*asak-ev,* uitspreider), uitspreider, paradijsvogel, die n.l. zijn pronkveeren uitspreidt.

R van den stam *ri* (*ri-b,* ontstaan, geboren worden) verbonden met *k*-activans tot *rĭk,* wordt als achtervoegsel aan woorden gehecht en vormt dan bijvoeglijke naamwoorden, die ook zelfstandig gebruikt kunnen worden, of bijwoorden. De eerste twee nemen getal- en geslachtsvormen aan, n.l. mannelijk en onzijdig *rĭk,* vrouwelijk *rock,* meervoud *rik.* Krachtens zijn afleiding duidt het in de eerste plaats op afstamming of herkomst. *Mangat-rĭk,* van den Mangat-stam. *Okaba-rĭk,* van Okaba afkomstig. — Het kan ook oorzaakaanduidend of redeaangevend zijn. *Sasahi-rĭk zazoc,* moe van 't werken. — Het kan ook tijd- of plaatsaanduidend zijn. *Noc inah-rĭk,* na tweemaal slapen. *Nok Woloem-rĭk,* ik na Woloem of achter Woloem. — Het kan ook middelaanduidend zijn. *Sanga-rĭk samo-óg,* ge moet het met de hand doen. *Wati-rĭk,* (dronken) door wati. Zie uitvoeriger in de spraakleer.

S

S wisselt soms met *t,* vaak met *h* of hare wisselletters *z* of *j.* Ze duidt op scheiding of afzondering, weinig, klein zijn of doen zijn; dus is op de eerste plaats separativa. Als zoodanig hebben we het suffix bij de werkwoorden *-ĭs,* dat echter ook tegenstelling kan beduiden. Vandaar hetgeen afgezonderd is, alleen; of wat vereenigd is tot een, al-een, dus: enkel, eenig, alleen, een, slechts, klein, en vandaar soms ook elativum: eenig, buitengewoon; maar ook: tot een, bijeen, samen, verzamelen, deel, groot zijn of doen zijn. — Hetgeen af- of uitgezonderd is: elders, anders, *isi,* anders; vandaar ook tegenstelling en dus soms tegen, op, (zie in de spraakleer het suffix aan de verbaalvormen *-ĭs*). Vandaar ook achter, na, later, *sé* of *es; sevt,* (*vt* = *wn* = *win,* zijn) achterkant, rug; *so-so,* plaats achter 't dorp of 't binnenland in, achteruit. Verder ook: anders dan men 't gewoon is, dan 't behoort; *isi,* anders, eigenaardig; mis, verkeerd; *sa-ngeb,* missen. Anders is ook andermaal, nogmaals, opnieuw, *isi,* dat in 't B. Biansch ook is *noh,* nieuw. Vandaar geeft *s* soms ook een meervoudige beteekenis aan werkwoorden, doch verwisselt dan meestal met *z.*

Akoebea, verdwijnen, *akoebez.*
Ararei, opdrogen, *arariz.*
Aroch, met de tanden afpellen, (*hoe* = *hi*), *aroez.*
Oes-oeh, (verdubb. v. *oes*), branden, *is-iz.*

Ook voor de personaalvormen der werkwoorden heeft de meervoudsvorm *z* in den tweeden persoon, zooals we te voren reeds verklaarden. Dezelfde vorm dient thans ook voor den derden persoon, die eerste geworden is. Zie hiervan de verklaring in de spraakleer.

Sa, enkel, slechts. *Za-kod,* één ding, één. *In-ah,* (Sang.: *in-is,* één midden door), twee.

Sa-jab, (*s*-elat. en *heib,* glad), glad zijn of maken.

Sa-mb, (*sa,* samen en *mb*), groot, veel.

S-ap, (*s*-exclus. en *pa,* enkel schaal), korst, hard.

Sé-is, (verdubb. v. *s,* klein, slechts), klein, vooral de kleine kinderen. *Sa-soe,* klein, nietig. *Iz-eb,* kleinkind, (misschien ook v. *sé,* na, nakomeling). *Pap-is,* klein. *Pé-is,* de kleintjes, kinderen. *Pat-oer,* (*t* = *s*), vgl.: B. Biansch *pét-is,* jongen.

Sé, achter, na, rug. *Séwt,* rug. *Osó,* lang terug, lang geleden. *Oez-oes,* later = avond. Wijl men de dagen rekent van avond tot avond, zoowel de avond voorbij, als de avond die na komt. Vgl.: *wis,* B. Biansch *oe-si* of *oew-si,* nevenvorm van *oezoes* = gisteren. kort geleden. *Só-só,* achteruit, landwaarts. *So-voer,* (*voer* v. *v* en *oe,* verwijdering en *r*-finalis of *voe,* wisselvorm v. *so* en *r*), het verre binnenland, binnenlander.

S in verbinding met *k, s-k* of *k-s* is een stamvorm voor: slaan, stooten, steken, kappen, scheiden, openen. Ze is in deze samenstelling duidelijk een wisselvorm van *t.* Vgl.: *k-t.*

Oe-sák, slaan. *E-sák,* afsnijden, afkappen. *A-sák,* breken. *Asak-ev,* open-, uitslaan, uitspreiden. *Sak-er,* slaander, vechtstok. *Sak-oed,* steken in, b.v. pijl in schacht.

Tag-oe, gewest. *tak-am* of *kad-am,* voet, poot. *Sag-a-sig,* onderbeen, -poot. *Sak-i,* pols, onderarm,-poot.

Sak-i-toek, steken op of aan, b.v. pluim op 't hoofd. Ook *kas-ki-toek.*

Kas-id, samenbinden. *Kas-is,* vast, stevig.

Kas-mb-itir, (*kas,* vgl.: *sag* en *saki, mb* = *meb,* steunen, *itir,* klauw), de steun- of loopklauwen van krabben in tegenstelling met de nijpers.

S in verbinding met *r,* meestal *sar,* is een stamvorm in de beteekenis van: weg of samen zijn of doen zijn, bedekken, verbergen.

Sar-arig, (*arig,* rijen, rijgen), rijen naast of over elkaar.

Sar-ad, voor zaken; *sar-étok,* voor personen: verbergen, zich versteken.

Ko-ko-sar, (*ko,* iets), wat leeg, voos, loos is; looze klappernoot.
Sar-inĕ, of *sar-in-nĕ,* (*in,* weg, *ne,* elat.), weg, stil, zwijgend. *Araseb,* weg worden, is fig. ook zwijgen.
Sar-atam, (*tam,* donkerte, vgl.: *mat-oer,* schaduw), vuil, wat vuil maakt of is.
De verbinding *s* met *m* zagen we reeds onder *M.*

Ook is s een stam voor vuur als wisselletter van *h* en daardoor verwant met *v, oe* of *oew* en *p,* die alle als stamvormen voor vuur, licht, hitte en voor al wat daarmee samenhangt als bakken, branden, drogen, enz., voorkomen.
Voor voorbeelden zie hiervoren.

T

Behalve met haar zachteren vorm *d* wisselt *t* met *s.* Als uitgang van werkwoorden kan *n* steeds met *t* willekeurig omwisselen. T beteekent staan, stooten, stampen, stompen, stuiken, toonen -op, -naar, -weg, -van, enz. In de beteekenis van toonen is ze ook aanwijzend voornaamwoord, *té,* die, dat, daar, zoo, toen. Als zoodanig hebben we ook den zachteren vorm *d,* of *nd,* doch dit meestal als plaats- of tijdaanwijzing: daar of toen zijnde. *End-a?* waar is? *E-nd-an,* dat daar zijn, daar. *To-ndé?* of *ta-ndé?* wanneer dat zijnde? In samenstellingen heeft *t* ook vaak de beteekenis van een demonstrativum en geeft dan meer nadruk en is elativum.

T demonstrat. met den meervoudsvorm *i* = *ti,* vormt het particulum comitatis: die meerderen, samen, mede, met, behept met, voorzien van. Het kan bijwoordelijk of bijvoeglijk gebruikt worden. In dit laatste geval heeft het getal- en geslachtsvormen: mannelijk, onzijdig en meervoud *ti,* vrouwelijk *toe.*
Ta-d, steken aan, inzonderheid vuur aansteken. *Tad-oe,* die steekt, duizendpoot. *Tad-i,* die steken, doornen, citroenboom. *Atid,* steken.
Ta-bak, (*bak,* openen), openstooten, n.l. der maag, oprisping, hik.
Ta-hi, (*hi,* uiten), uit-, wegspuwen. *Ka-tahi,* bespuwen, spuwen op.
At-in, (*in,* zijn), staan, opstaan. *K-atin,* opstaan van of voor iets en vandaar de omzett. *takin,* opstaan om heen te gaan, weggaan. *Tag-oe, tak-am, kad-am* en *sag-a-sig,* voet, poot.
Ta-p-eb, (*p,* op; *eb* = *heb*), opsteken, verheffen. *Ta-p-ak,* optrekken, opentrekken.
Ti-s, of gewest. *ti-sa,* dat slechts, genoeg, af, uit, op. Gewest. ook: dat zoo, bevestiging, ja.
Ti-t, wat uitsteekt, kant, rand en meer bepaaldelijk bovenkant, oppervlakte, oppervlakkig, ondiep. *Tât,* bloeischeede van klapperbloeiwijze; een rietsoort en pijlschacht daarvan gemaakt.

T in verbinding met *o*-relat. en *k*, *tok*, wordt als achtervoegsel aan zeer veel werkwoorden gehecht en voegt er dan de bijbeteekenis aan toe: stompend, stootend, stekend, enz. doen. Soms vindt men ook *tak*, *tek*, of *tik*; zie bij *K* de verbinding *k-t*.

A-toek, (*a* = *é*-verwijdering), uitslaan van ledematen, spartelen, fladderen.

Ari-toek, doorsteken.

Abo-tok, te hoop gooien, opstapelen.

Hané-tok, houdend steken, toesteken, overreiken.

Haré-tok (*har* = *sar*, mis, *é* verwijdering), missteken, verkeerd doen.

Masa-tok, (*mas*, krom), bukken.

Sangé-tok, (*sanga*, hand), stooten, schudden.

Vasé-tok, (*vas* = *voes*, gewest. *vésai*, roeien), overvaren, oversteken.

T in verbinding met *n* of *ng*, *t-n* of *t-ng*, als ook de wisselvormen *d-ng* en *s-ng*, zijn stamvormen voor: veel, veelvuldig zijn of doen zijn, samen zijn of doen zijn, samendringen of gedrongen zijn en vandaar ook verdringen, wegdringen, wegdoen.

O-tan, voor zaken, voor personen *o-tiv*, veel, talrijk. *O-tanad*, onderbroken zijn, niet aansluiten.

Tan-akev, (*kev* = *kab*), dringen. *Tang-aman*, wegduwen. *Tang-eb*, samendringen. *Tang-hi*, (*hi* = *ahi*, spreken), samenroepen, ontbieden.

Tén, tepel van uier, kroosje van vrucht

Tan, stralen van vloeistoffen. *Tan-in* (*in*, zijn), strikken, stroppen.

Ka-tin of *kat-tin*, vlechten van mat of korfje.

Tong-eb, afknippen. *Ting-a-ting*, een klimplant.

Voor de verbinding van *t* met *p*, zie *p-t* onder *P*.

T in verbinding met *r*, *t-r*, is een stamvorm voor induwen, neerdrukken, poten, staan, doen staan, steken,

I-tar, staan. *Térĕ*, neerliggen, neerleggen. *I-tir*, nagel, hoef, klauw.

Tar-oen, weg-, omduwen. *Tar-étok*, neerduwen.

Atar-eb, indompelen. *Tara-man*, bedelven, indompelen.

Tar-agi, (*agi*, iets, dat, die), die neerduwen, luchtwortels van sommige boomen; Fig.: spier, bliksemstraal.

V

V duidt op beweging, vooral verwijdering: (vgl.: bij *h*, *heit*, *hoew*, *hod*, enz.) van, af, ver, voort, voeren, varen, vorderen, enz.; doch ook op

toenadering, vereenigen, veel zijn of doen zijn. Behalve met de gewone wisselletters *w*, *b* of *p*, wisselt ze vooral dialektisch zeer vaak met *h*, soms met *s*.

Ot-iv, veel, talrijk. *Rav-ai* of *rav-rav-ai*, talrijk, veelvuldig zijn.

Va-d, weg-, afdrukken of -duwen, b.v.: overrijpe, dus loszittende vruchten.

Vai of *voes* of *vésai*, roeien, boomen. *Oem-oev*, (*oem*, gaan), weggaan.

I-von, meerv. *a-wan*, wegloopen, *Vé-wn*, wegloopen. *Vé-vé-t*, ontloopen.

Vir, gaan.

Av-ig, afpellen. *H-av-ih*, (*h* en *hi*, eten), op-eten.

Ov-an, weggaan, bepaald. op het strand, *d-oev*, strand.

V in verbinding met *s*, *v-s* is krachtens haar samenstelling van reduplicatie van *v* een stamvorm in dezelfde beteekenis als de samenstellende elementen.

Vis, dalen. *Voes*, roeien. *Vas-étok*, overroeien, overzetten.

Avas-ad, wegzakken. *Avas-eb*, zich terug trekken, wegteeren. *Vas-id*, zich neerlaten, gaan zitten. *Ves-éwn*, als *vasid*.

Vos-ad, slenteren.

Als werkwoordelijke uitgang: *-av*, *-ev*, *-iv*, *-ov*, heeft het soms de gewone beteekenis van *v* of een harer wisselletters, b.v.: *ha-oev*, (*oev*, afkeerig, vgl.: *ka-hoe* en *za-zoe*, afkeerig), niet willen; *Es-ov*, (*es*, na), navolgen. *Han-iv*, (*v*, licht), weerlichten. — Gewoonlijk is het echter een nevenvorm van *h-b* of *wa*, zijn, worden. In beteekenis komen deze beide vrijwel overeen. Daaruit is dus niet af te leiden met welken vorm men te doen heeft. De meeste werkwoorden met dezen uitgang hebben echter betrekking op personen en ook dezelfde personaalvormen als *wa*, zoodat het meestal zeer waarschijnlijk *wa* is,

Ahók, uittrekken, iets	*ahok-ev*, iemand wegtrekken.
Esák, iets breken,	*asak-ev*, breken, stokken van adem.
Avaram, leuteren,	*avar-ev*, loszitten aan iemand.
Eram, schouderband,	*ér-ev*, aan schouderband dragen.
Ko-eg-en, wegwerpen,	*k-ag-oev*, baren, werpen van dieren.
Eg, graven, krabben, dabben,	*ag-ov*, kittelen.
Bat, niet,	*bat-av*, nietswaardig, leugenachtig.
Hambam, omwinden, (zaken)	*hamb-ev*, omwinden, (personen).
Kaséh, spuw,	*kas-ev*, spuwen.
Mena, gegons,	*men-ev*, grommen, kermen, huilen.
Oran, hangen, (zaken)	*or-ev*, hangen, (lichaamsdeelen).
Mig, draaien, twijnen,	*mik-ev*, zich, 't hoofd, omwenden.
P, ronding aanduidend,	*ip-iv*, dik, zwanger zijn.

W

W wisselt soms met *v* of *oe*. Ze beteekent: wenden, wentelen, woelen, wroeten, draaien, keeren en is als zoodanig verwant met *b*.

Aw-ad, omwoelen. *Wa-mb-ad*, omspitten. *Aw-étok*, omwoelen.

Aw-ahen, draaien, oprollen, omwinden. *Awahet-a*, wat gedraaid is, tritonshoorn. *Ko-wahed*, draaikolk.

Wa-hoek, omwinden. *Wahoek-oe*, de omwondene, n.l. de haarvlechten met verlengsels = jong meisje. Vgl.: *ma-hoek*, kroonduif.

Wab-wab, omgekeerd, n.l. beeld, spiegelbeeld, spiegel.

Wa-g, (*g*, schrapen, vegen), rondveger, wervelwing.

Ki-wa-r, (*ki*, die *r*-instrum, ronddraaier), wind.

Wo-ré-ma-heb, (*ma*, ronding, *ré* = *ró*, rond) buigen, gebogen zijn.

Een ander *wa* of *a*, dat we reeds zagen onder *v* als achtervoegsel, wordt ook vóór vele stamwoorden geplaatst, om er werkwoorden van te vormen. Het is niets anders dan het hulpwerkwoord *a* of *wa* en neemt derhalve dezelfde personaalvormen aan, wanneer ze op een levend wezen betrekking hebben.

Arok, steken,	*wa-rok*, iemand steken.
Abéek, ronden,	*wa-bied*, zich omdraaien.
Gamo, bezwering,	*wa-goem*, bezweren, verwenschen.
H en *ip*, stammen v. vuur,	*wa-hip*, ver-, opdrogen.
Héd, recht, overeind,	*wa-héd*, oprichten, zich oprichten.
Kov, geven,	*wa-kov*, begiftigen, ook opvoeden, voederen.
Moek, arm,	*wa-moek*, slaan.
Roe, noemen,	*wa-rin*, roepen.

Z

Z wisselt met *s* en daardoor met *h* en *j*; zie bij *s*. Ze komt in beteekenis met *s* overeen; soms geeft de zachtere vorm ook een verzachting in de beteekenis aan. b.v.: *ésog*, snijden; *zég*, schuren; *izig*, slijpen; *azáv*, afschaven.

Hazas, of *has-has*, Sangas. *éh-éh* of *aj-aj*, verdubb. v. *hei*, glad: zacht, glad.

Ezón, (v. *éhan* of *a-had*, in- verdeelen), grens, naad, scheiding. *Izan*, deel = kam van pisangtros.

Izanó, (zelfde afleiding met *o*-relat.: ervan gescheiden), verborgen, geheim, onzeker, misschien. Vgl.: Imaz *essa-wa*, (*s*-separat.).

Izas, (verdubb. v. stam *h hei-t*, *na-ha-t*, gaan), voetspoor, in-, afdruk.

Iz-eb, (*iz* = *es*, na), nazaat, nakomeling, kleinkind.

Zimboe, (*z* = *h*, heffen, *mb*, ronding, *o*-relat.: aan iemand rondom

opstekend) krans van opstaande casuarisveeren om 't hoofd gespannen.

Ziwa, (omzett. v. *awih,* vgl.: Sang. *iwah* = *ziwa*), *awih* = pijn, lijden en *ziwa* = langdurig, moeizaam; vgl.: duren en verduren, lijden en verleden. *Ziwa-r,* (r-instrum.), uithouder, volhouder, die lang verduurt, maar ook die lang doet duren: traag, loom. Vgl.: *wih,* ziel, geest; vgl.: zielig, zalig en *awih,* pijn, lijden. Of hangt *wih* samen met *win,* zijn, worden? vgl.: wezen = zijn en wezen = wat bestaat, vgl.: Gr.: bi-ein. Of is *wih* een nevenvorm van *wahani,* lichaam, gestalte? *Wahani,* = *wa*-voorvoegsel, zijn; *h* of *han,* staan ofwel *ni* = *an,* iemand, vgl.: *na-ni,* gelaat, wezen). In 't B. Biansch is *wahani* = *ghi,* en schoon, statig, gestaltelijk is *déwih;* en *awéh,* dierlijk voedsel, dus eigenlijk dierlijk lichaam, is in 't B.B. *wahni.* Maar *déwih* doet denken aan *ndiwei* of *diwa* of *déma,* geest. *Déma* heet in 't B.B. *ndoewë,* maar dit beteekent ook *heis,* schim, ziel van afgestorvene, dat ook weer een nevenvorm is van *wih* (*w* = *v* = *h*, *s* = *h*). En *ndoewë* en *diwa* wijzen weer duidelijk naar 't Maleisch djiwa en djin; *mîtoe, nîtoe* e.d.

Terwijl men bij de ontleding van Indonesische talen zich gewoonlijk moet beperken, tot het nasporen van een aantal stamvormen, kan men in 't Marindineesch heel wat verder gaan en zonder veel inspanning veruit de meeste woorden ontleden in de samenstellende letters en daaruit althans de grondbeteekenis vaststellen.

Het is wel vanzelf sprekend, dat we in andere Indonesische talen overeenkomstige stamvormen zullen aantreffen. In 't Marindineesch kunnen we echter ook die nog ontleden, en uit deze elementen is het heele mechanisme der taal in elkaar te zetten. De ontwikkeling dezer taal is sedert niet na te speuren tijden geschied buiten elken vreemden invloed om en hebben we te doen met een volledige homogene ontwikkeling: zeker een zeldzaam verschijnsel in de geschiedenis der talen.

In „Wurzel und Wort in den Indonesischen Sprache" van Renward Brandstetter vindt men b.v. den Oud-Javaanschen stam *kab* en vandaar *oengkap,* openen en *singkap,* onthullen. In 't Marindineesch hebben we denzelfden stam, waarin echter de letter *k* deze grondbeteekenis heeft en *ab* of *hab* een toestand of hebbelijkheid aanduidt. Of ook kunnen we dezen stam verklaren door *k*-activans en *b* of *p.*

De stam *kep* zou woorden vormen als *tangkep* en *sikep,* grijpen. Wij hebben b.v. *asakeb,* samennemen, opscheppen; *tang-geb,* samenbrengen, hoeden. Doch wij brengen dezen stam tot het vorige *k-b* terug, = *ka-hab,* om-vatten.

Eveneens de stam *bak,* waarvan we hebben *oem-bak* en *lim-bak,* golf, wordt in 't Marindineesch aangetroffen, waar we hem echter

alweer meenen te moeten beschouwen als een omzetting van 't bovenvermelde *k-b* of *k-p*. *Bak* of *kab,* openen; *gab,* opwelling, bron, opening van rivier. Naast *limbak* hebben wij voor golf *h-amb-ar-in,* dat daarmee veel verwantschap vertoont, doch dat wij verklaren: *h,* houden, heffen, *amb* en *ar,* ronding en *in,* zijn.

Voor stam in 't Karosch geeft hij *dah* en als afleidingen *idah,* zien *dedah,* kijken, enz. We vinden dienzelfden stam in andere indon. talen, b.v. Keieesch *le-ik* en Fordaatsch *ré,* zien. In 't Marind. hebben we voor zien *idi,* dat in de taal vrijwel vereenzaamd staat; we hebben alleen nog *k-idi,* dat uitsluitend in een paar uitdrukkingen voorkomt, n.l. *sasah-i k-idi,* werken en *awih k-idi,* pijn lijden. Men zou dus dat *idi* kunnen terugbrengen tot den stam *dah.* Toch gelooven we het anders te moeten verklaren, n.l. uit *d,* dat drukken, duwen beteekent. We steunen hierop, dat het Marind. vele dergelijke zegswijzen kent: iets bekijken = de oogen leggen op; staroogen = de oogen stooten of stuiken tegen, enz. Ook het woord *w-araw* beteekent zien, kijken, doch volgens de samenstelling en andere afleidingen is de grondbeteekenis openen en hier bepaaldelijk de oogen openen. We zouden dus iets dergelijks hebben met *idi,* drukken en hier bepaaldelijk: de oogen drukken op. Dit wordt te waarschijnlijker, wanneer we zien, dat *waraw* en *idi* zeer vaak gebruikt worden in verbinding met *kind,* oog, dus: *kind waraw,* de oogen openen; *kind idi,* de oogen drukken op = kijken, zien. Dan kunnen we *k-idi* meteen verklaren als: druk ondergaan, gedrukt gaan onder, vgl.: dragen en verdragen. Dus *sasahi kidi,* arbeid ondergaan, verduren. *Awih kidi,* pijn verdragen. Vgl.: Lat laborare = arbeiden en lijden.

Het woord *sé-sái,* haai, doet ook wel aan dit *haai* en 't Maleisch *hijoe* denken; doch we kunnen 't evengoed verklaren als een verdubbeling van *hi,* bijten. dat we in de benaming van meerdere bijtende dieren aantreffen, o.a. *kiw* of in 't B. Biansch *ah-ghi,* die bijt, krokodil, ofschoon *kiw* ook wel aan 't Maleische *boewaja* en 't Keieesche *oewe* doet denken; *na-ngi-t, na,* die en *hi,* die bijt, muskiet; *pihoei, ip,* vuur, *hi* en *oe,* vrouw, uitgang, die als vuur bijt, wesp. *Amb-ei, amb,* rond, die ronde wondjes bijt, bloedzuiger. *Wap-adih,* v. *wap,* been en *dahi,* die in de beenen bijt, bloedzuiger; enz.

We hebben den Indon. stam *si* en vandaar 't Maleische *isi,* inhoud; Marindineesch *isi-k,* vol worden, opzetten, aanslibben, aanvullen. Doch we leerden *s* ook kennen als een Marind. stam voor samenvatten, vereenigen.

Als we weten, dat het woord *soeroe* fakkel beteekent, denkt men allicht aan 't Maleische *hoeloe,* fakkel. Toch is de verwantschap wellicht niet veel meer dan schijn. Voor 't begrip fakkel hebben we geen eigen woord; het wordt aangeduid door den naam der grondstof, waarvan de fakkel gemaakt is en dat is meestal dor klapperblad.

Soeroe beteekent dan ook: dor klapperblad en slechts bij uitbreiding ook fakkel. Dit *soeroe* of *soeroeh* is misschien *soer* nevenvorm van *ngór* en *oe* of *oew*, vuur, dus: bladvuur, omdat het zoowel dient om vuur aan te maken als voor fakkel. Misschien is het ook een verdubbeling van *ngór* = *hoe*, ontkiemen, uitkomen en *r*-finalis, wat ontspruit, blad. Vandaar dat *ngór* ook de bijbeteekenis heeft van top. Vgl.: *ngór* = jonge scheut van palmboomen.

We vinden dus, zooals te verwachten was ook in 't Marindineesch vele algemeene Indonesische stammen; doch we hebben die niet noodig om daarmee een kleiner of grooter aantal woorden te kunnen verklaren. Uit de letters met de waarde welke ze in de Indo-Europeesche talen hebben, kunnen we stamvormen samenstellen en daarmee de *geheele taal* ontleden.

OMZETTING-METATHESIS.

Met een enkel woord gewaagden we reeds van de omzettingen in de Marindineesche taal. Dit is in de taalkunde wel een zeer algemeen verschijnsel, doch in 't Marindineesch treedt dit wel zoo bizonder sterk op, dat het niet ongewenscht lijkt, daarop even de aandacht te vestigen.

Soms brengt deze omzetting geen verschil in de beteekenis te weeg, soms maakt ze enkel een dialektisch verschil uit. Dikwijls echter ook geeft ze een schakeering aan in de beteekenis of een afgeleide beteekenis. Daarom hebben we hier met een besliste wijze van woordvorming te doen.

In 't woordenboek zelf hebben we deze omzettingen ook aangegeven. Om echter dit eigenaardig verschijnsel meer overzichtelijk onder de aandacht te brengen, hebben we er een aantal in een lijst samengevat.

Het is wel vanzelfsprekend, dat we bij deze omzettingen de gewone letterwisselingen in acht te houden hebben, vooral waar ze dialektische verschillen uitmaken. Bij werkwoorden zal men vaak, om de reden hiervoren reeds opgegeven, den uitgang vaak buiten beschouwing moeten laten; hij behoort niet tot den stam van 't woord.

Abangoek, verzamelen. Vandaar *kabanoe,* jacht- of strijdkreet, = verzamelkreet. — Van *abangoek,* verzamelen en ook samenhouden, hebben we nog met inlassching van *t*-demonstrativa, *nataboek,* samenhouder, = post in zijwand van een huis.

Aboed, vullen of vol zijn met water, is een omzetting van *daheb* of *taheb,* vullen, vol zijn. Een omzetting daarvan is ook *étob,* wat vol water is, = zee. Een omzett. van *aboed* is ook *doeb-a-doeb,* nat, vochtig.

Adak, dak, of *kad,* duwen, herhaaldelijk duwen of op en neer bewegen. Vandaar *adak-a* of omgezet *akada,* wat op en neer bewogen wordt, = vischangel. — *Adak-a* zonder omzett. is: wat uitgedrukt of uitgeperst is, = sap, vocht, water.

Adéh, in orde, goed, gezond; hetgeen dus in overdrachtelijken zin recht of oprecht is. Omzett. van *héd-(a),* wat in letterlijken zin recht is of overeind staat.

Aganoed, insteken, samenvoegen, evenals de omzett. *dangoed* en vandaar *dangói,* hoofdsieraad van tot een boogje ineengestoken casuarispennen met een pluim aan 't uiteinde en dat boven in den haartooi gestoken wordt. De omzett. (of gewone vorm van *ag-anoed*) *énod* is een ander soort pluimhouder.

Ahadir, of *aharid,* wang, koon.

Akadih, eten als hoofdspijs, van *ka-dahi,* bijten, eten.

Akanih, knarsetanden, van *k*-activans en *hanih,* bijten.

Anda, een vischsoort; *(n)dana,* een andere vischsoort.

Atarak, indompelen, zinken. Vandaar *katar*, steen, n.l. wat zinkt of ook wat ingedompeld is, want langs de kust kent men enkel rifsteenen; in 't binnenland zegt men voor steen *koemb.* Of misschien van *asak (s* wisselt met *t)* breken en (*r* finalis) brok, klomp. Vgl.: *k-oemb, k*-activ. en *mb* of *oem*, ronding, = klomp, homp.

Azaki, slang; in 't Imâz *ahaki,* omzetting van *ah kahi*, die bijt, bijter. Vgl.: Boven-Biansch *ghi,* bijten en vandaar *ah-ghi,* die bijt, bijter, = krokodil.

Bahis, pen, pegge, van *haseb*, hechten, vasthouden.

Bak, of *kab,* openen, open zijn.

Bakoema, mand ruw van klapperblad gevlochten, Mal. kamboetoe. Omzetting van *kaboe* een ander soort mandje in *mbakoe* en daarvan *bakoema.*

Bik, of *kib,* meenemen, wegnemen.

Damkoehoed, Imâz voor *kombéa*, navelbreuk; een omzett. van *dakoem*, navel en *hoed* van *hoew*, uitsteken, uitpuilen. *Kombéa* daarentegen is een samentrekking van *dakoem* en *abéa-(k)*, rond, bol zijn. Van *dakoem* hebben we nog de omzetting *godéma*, een borstversiering waarin de navelstreng verwerkt behoort te zijn. Zie woordenboek onder *godéma.*

Désé, diep zijn van water; van *ésad*, staan van water, overstroomd zijn.

Dimoer, donkerte, duisternis. *Matoer,* donkerte, meer bepaald schaduw.

Doa, zonder opschik; van *ha-oeda(n),* losmaken, afleggen van versieringen en opschik.

Gamó, tooverij; *wagoem,* van *gamo wa,* tooverij doen, betooveren.

Gova, ziel van afgestorvene kort na den dood, als wanneer ze nog voor de toovenaars zichtbaar heet te zijn. Omzett. v. *ogeb-a*, begravene.

Hai, lachen; *ahi*, spreken, doch beiden van den stamvorm *hi*, openen, meer bepaaldelijk den mond. Zie woordenboek onder *hi.*

Hap, nacht. De nacht over, voorbij, zou men kunnen verlaten door *ba hap;* dit werd omgezet in *hap-ab* en wegens welluidendheid daar *hap-hap* van gemaakt. Gewestelijk zegt men ook *pa-hap.*

Hazin, (meervoudsvorm v. *han*), houden *haniz*, houden.

Homan, los, slap zijn, ontspannen ,b.v. boogpees; *honam*, los, slap zijn van brei e.d.

Horamak of *homarak,* uitspoelen.

Ikim, volgen; is in 't Boven Biansch *awidim* of *adiwin.*

Izanos, neef; Sang.: *hinasoe.*

Jakeja, dolk of klapperuitsteker van casuarisbeen; omzetting van *kaï-hejaw,* casuarisbeen.

Kadam-ti, met (gebrekkigen) voet; *kadam* is echter in de kusttaal onbekend, doch in 't Sang. en B. Biansch hebben we *takam*, voet. *Kadam-ti* is hiervan een omzetting.

Kadosara, of *kasodara,* kuil, laagte; samentrekking met omzetting van *kara,* laagte en *ésod,* zinken.
Ka-hanib, op of in de armen nemen, aanhalen; *hanakev,* figuurlijk aanhalen, lokken.
Kana, ei; *akan,* (eivormig) druppel, drop.
Kahoew in *kind-ka-hoew* of *kind-hoew,* wat uit het oog komt, oogetter, wordt *akaw, oekaw,* of *oekha.*
K-atin, opstaan, staan; *takin,* opstaan, staandenbeens iets doen.
Katkaman, laag land, dat in den regentijd onder water staat; samentrekking en omzetting van *ták,* kuil en *makan,* grond, land, dus kuilland of kuilgrond.
Ket-eb, of *ket-ib,* krabben met nagel of klauw; van *ték,* nagel, klauw.
Kez, hoog van boomen; van *ka-hék,* hoog.
'Kiparoed, binden; Imâz *kipaloed;* Sang. en Boven Biansch *kalipoed.*
Kisan, nemen; *kisa,* nemen, meer bepaaldelijk iemand tot vrouw nemen, dus trouwen; *asik,* nemen, meer bepaaldelijk boog en pijl om op jacht te gaan; *k-asik,* meer bepaaldelijk iemand bij de hand nemen, geleiden; vgl.: *wa-hik (h = s),* geleiden; *sinik,* dat in 't B. Biansch 't gewone woord is voor nemen, meenemen, is in de kusttaal meer bepaaldelijk een last opnemen, torsen.
Ko-honip of *ko-hanip,* verbranden; *kopnahik,* verbranden.
Manemne, legende, verhaal, is een verdubb. met omzett. van *méen,* taal, spraak; vgl.: B. Biansch waar *manemne = méen-méen.*
Matapeb, gedoken zitten, samentrekking en omzetting van *pa,* hoofd en *tameb,* wegduwen.
Mbór-a-mbór, regenwolk, regentijd; Imâz *(l = r) oembl.*
Mig, knie; vandaar *amig,* twijnen, n.l. op den bovenknie en dijbeen met de platte hand vezels rollen om te twijnen; vandaar in dezelfde beteekenis de omzetting *k-akim.*
Mingoei, made, van *moei,* vleesch en *hi,* eten dus: vleescheters of vleeschbeestjes. Vgl.: *soemind,* made, van *moei* en *ind,* herkomst aanduidend, dus: die van of uit het vleesch.
Modapo, zonder hoofdtooi of haarverlengsels; samentrekking en omzetting van *pa* hoofd en *modo,* vergaan, bedorven; hetgeen weer een omzetting is van *dóm,* slecht, bedorven, met *o*-relativa.
Moeriwah, van *Moeri,* Prinses Marianna-straat, ook westen en bij uitbreiding westmoessonbui, en *wah,* moeder, = stormvogel, die vooral bij buiïg westmoessonweer verschijnt. Sang.: *mowilah.*
Nareg, honing; samentrekking en omzetting van *(moe)nga,* bij en *gér,* sap, vocht; dus letterlijk: bijenvocht.
Oehoe, hoew, hoeh of *hoeoe,* uitkomen, opkomen, te voorschijn komen.
Ongat, hulpwerkwoord is de omgezette werkwoordelijke vorm van *nangó,* voor, om, tot; n.l. *nangon* of *nangot;* dus omgezet *ongat,* zijn of worden tot, om.

Pad-a-pid, muskietlarve; Sang. *adoepi*.
Paréko, of *karépo*, een krotonsoort.
Pasndat, nabij zijn van feest; samentrekking en omzetting met toevoeging van *n* of *t* werkwoordvorm, van *sapa* droog en *da*, sago. Dus wanneer de sago voor 't feest verzameld reeds droog geworden is.
Pato of *tépo*, stuit, stuitbeen.
Pihoei, wesp; van *ahip*, branden en *oe*, vrouwelijke vorm van *a* I, dus; *ahip-oe* = *pihoei*, die brandt, = brandend steekt. Vgl.: hetzelfde associatiebegrip in *tad*, aansteken van vuur, en *tadoe*, groote duizendpoot, die brandend steekt.
Prahó, lui, vadsig; omzetting van *haoev* (*v* = *p*), onwillig en *ora*, zijn. Hiermee verwant is *wahoen*, slap zijn, en *zazoe* (*z* = *h* of *v*) in dezelfde beteekenis als *haoev* en *prahó*.
Rabev, zuchten; Sang. *baleh*.
Sabarak of *sabbarak*, loos, voos, vergaan; samentrekking en omzetting van *ba*, enkel en *sarap*, omhulsel, met toevoeging van *k*-uitslag-aanduidend. Dit *sarap* op zijn beurt omzetting van *sa*, enkel en *pâr*, omhulsel.
Samandak of *santamak*, verstoppen, versperren.
Sanak, inzamelen van schelpdiertjes; Sang. *kasna*.
Sekra-javoen, vlotje van sagobladstengels; van *javoen*, boot en omzetting van *késara* of *essara*, rooster, rasterwerk.
Serkat, papier; van 't Mal. kertas. Vgl.: de Keieesche omzetting *terkas*.
Sikoko, vergane, verschrompelde kokosnoot; omzetting en verdubbeling van *kosi*, klein, verschrompeld.
Sokdaha, eenige; omzetting van *sakod*, één en *ha*-elativus. Vgl.: B. Biansch *eskada*.
Song, bamboesoort; B. Biansch *na-ngas*.
Takoi, omkappen; B. Biansch *kotè*.
Taman, herhaaldelijk iets doen. Vandaar *taman-a* of de omzetting *tanama*, wat herhaaldelijk gedaan wordt, herhaaldelijk, opnieuw. Vgl.: Sang. zonder omzetting *tamné*.
Tamak, wegdrijven; *katman* meer figuurlijk doen wegdrijven, lenigen, sussen van leed of pijn, enz.
Tanin, strikken, stroppen; *katin*, omzetting van *tanin* doch met *k* in plaats van *n* als uitgang, vlechten.
Awéh, alle dierlijk voedsel doch vooral visch; omzetting van *wahani*, lichaam, lijf. Vgl.: B.B. waar *awéh* = *wahani*.
Wanakev, of *wakanev*, bakken, braden.
Wapadih, bloedzuiger; samentrekking en omzetting van *wap*, been en *dahi*, bijten, dus eigenlijk: beenbijter.
Wéjah, voetangel, n.l. stekel van been of hout in den grond bevestigd; omzetting van *héjaw*, been, graat, knook.

Wipr, doorgeschoten, bloeiende sagoboom. Van *péw* bloeistok van sagoboom en *r*-finalis.

Ziwa, duren en *awih*, verduren, pijn hebben. Vgl.: Sang.: *iwih* of *iwah* of *hiwa, hiwi,* = *ziwa*. Vgl.: Lat. passare en pati.

Ook in eigennamen treffen we dezelfde omzettingen veelvuldig aan. We willen volstaan met er hier enkele voorbeelden van te geven.

P e r s o o n s n a m e n:

Oelam, Maloe, Mélô.	Boelam, Mabol of Malob
Wakim, Mikaw	Jowela, Woleja
Aliwa, Waliw	Jaoembal, Baljoema.

P l a a t s n a m e n:

Méwi, Wémé	Imboeti, Jatomb
Komolom, Kolopom	Omai, imo
Batara, Tawala, Alatip.	Jowid, Iwolj.
Mawekle, riviernaam.	Makléw, volksstam aan die rivier wonend.

Wanneer men zoo'n enkele omzetting afzonderlijk beschouwt, kan men allicht spreken van toevallige gelijkenis of...... spitsvondigheid. Doch wanneer men ze in grooten getale en vaak zeer duidelijk nawijsbaar aantreft, moet men wel besluiten, dat men hier met een eigen en wel zeer eigenaardig element in de woordvorming te doen heeft.

AFKORTINGEN.

De enkele niet algemeen gebruikelijke afkortingen, die in dit woordenboek voorkomen zijn:

o.p.	= objectief personaal.
s.p.	= subjectief personaal.
s. en o.p.	= subjectief en objectief personaal.
Im. v.	= Imâz-dialekt voor.
Sang.	= Sangaseesch dialekt.
B.B.	= Boven-Biansch dialekt.

A

A 1) Onzijdige vorm van 't demonstrativum *é*, doch als zoodanig alleen in samenstellingen voorkomend, behalve als verbaalvorm van het persoonlijk voornaamwoord, 3e pers. enklv.; als zoodanig kan het al of niet met prae- en of met suffixen verbonden worden. In verbinding met andere aanwijzende partikels vormt het demonstrativa. Ook wordt het als suffix aan werkwoorden gehecht om bijvoeglijke naamwoorden te vormen, die den uitslag of 't middel aanduiden der handeling door het werkwoord aangegeven. Deze bijvoegl. naamwoorden worden vaak ook zelfstandig gebruikt. Ze nemen ook getal en geslachtsvormen aan. B.v. *Ród,* omheinen; *ród-a,* het omheinde, of het omheinende, heining. Het wordt dan ook nog vaak met *k*-finalis verbonden en hebben we voor manl. en onz.: *a(k),* vrouw.: *oe(k),* meerv.: *i(k).* Ook vormt het in verbinding met suffixen de gebiedende wijs, b.v.: *a-k man,* dat gij komet, kom.

2) Dativus van 't bezittelijk voornaamwoord, 2e pers. enklv. Zie de Spraakleer voor deze beide beteekenissen.

3) Inclyticum ornans dat langgerekt aan woorden gehecht wordt, om er een elative beteekenis aan te geven, b.v.: *saham-áúá!* en een kangoeroes (als er waren)!

4) *a* = *wa.*

Ab (v. *b*), oksel. Zie *ganangin.* *Ab-lik,* Im. v. *ab-ganangin.*

Abajed = *wabied.*

Abakoe = *ébakoe.*

Abangoek of *abangik* (v. *ba, ng* en *k*-activ.), verzamelen, bijeen brengen, vergaren; samen zijn of samen komen, zich verzamelen, vergaderen.

Abara 1) een groote stekende vlieg.
2) een grassoort.

Abatok = *obatok.*

Abawir (v. *b, w* 1 en *r*-final.), een mosselsoort, als *ahatip.*

Abawit Im. v. *wor-a-war.*

Abéab (v. *b* en *hab*), platrond zijn. *Abéak,* bolrond zijn, doen zijn, kneden. Bal, bol, of worden, afronden.

Abéak zie *abéab.*

Abétok (v. *b* en *tok*), samendringen, samenscholen. Vgl.: *abotok.*

Abga een sierboompje.

Abi (v. *b*), struik met donkerbruine, platronde vruchtpitten; deze vruchten, die door kinderen als speelgoed gebruikt worden.

Abkaman (v. *kab,* openen en *man,* zitten) of gaan zitten met opengespreide beenen d.i. kleermakersgewijs.

Abkatok = *bakatok.*

Abnĕ (v. *ba* en *nĕ* elat. = geheel weg), heimelijk, diefachtig, steelsgewijs, verborgen. *Abnĕ bât mendanó óg,* ik heb het niet heimelijk gedaan. Met de hulpwerkwoorden, *win, ka-win,* en *ongat* en werkwoorden, die meenemen beteekenen, als *k-ivon, k-oemoev, ka-heit,* enz., beteekent het stelen. *Abn-anem* of *abnĕ-rĭk,* dief.

Abnétok (v. *b, n* 1 en *tok*), o.p. *abnétanoek, abnétahoek, abnitoek,* stompen, duwen, stooten.

Abobai (v. verdubb. v. *ba,* ontkenning en *obai*), gauw, te gauw, ontijdig, overhaastig. *Abobai tamtaka oemaháv,* ga niet te spoedig heen. *Abobai-angei,* feest, dat overhaastig klaar gemaakt moet worden. Vgl.: *obai.*

Aboebé = *béboe.*

Aboed (Wellicht is *aboed* een omzett. v. *dab-oe* en een nevenvorm v. *(a)dak-a,* vocht, water. Vgl.: de verdubb. *dab-a-doeb* = vochtig; en ter vergelijking met *aboeh* de omzett. met letterwiss. *sab-saboe* = vochtig en *boe-boe-zoeb* of *ba-boe-zoeb,* sappig.) met water vullen, vooral door onderdompeling of ook door onder een straal te houden.

Aboeh (nevenvorm v. *aboed*), o. en s.p. *abonab, abohab, abozab,* met water onderloopen of doen onderloopen, zinken of doen zinken. *Etob a abozab javoen,* de zee heeft de boot doen zinken, onderloopen. *Maké abonab,* we zullen zinken, vergaan, en daardoor bij uitbreiding: verdrinken.

Aboen (geluidnabootsing), blaffen, keffen, aanblaffen.

Abokatok of *bokatok,* (v. *boka* en *tok*), knoopen of knobbels hebben of doen hebben: knoopen, geknoopt zijn, knobbelig of hobbelig zijn. *Abokatok-né,* effen, zonder knobbels of bulten.

Abotoek of *aboetoek,* zie *abotok.*

Abotok of *botok* (v. *b* of *v* 1 en *tok*), liggen of doen liggen, leggen; geven, vooral meerv. voorwerp. Met meerv. voorw. *abotoek* of *aboetoek,* samenleggen, verzamelen, zich verzamelen, bijeen komen. *Ba anim damé abotoek izakod mirâv,* hij zal alle menschen op één plaats verzamelen; of: alle menschen zullen op één plaats samenkomen.

Abraman (vgl.: *abkaman*) zitten met één been opgetrokken vóór zich en 't ander gebogen voor zich op den grond liggend. Fig.: stam zetten van palmboomen.

Ad een vischsoort.

Ad gewestel., *âz* of *jai,* aanspreking voor vader. Vgl.: Sangas.: *dada.*

Ad! zie *adé!*

Adadeiĕ of *hadeiĕ,* (v. *hadad*), rijp, zacht van vruchten, zacht in 't algemeen. Zie: *hadeiĕ.*

Adagen zie *adagin.*

Adagin (v. *adak* en *win*), s.p. *adganin, adgahin, adgazin,* ergens tegen

leunen, steunen, hangen; zich hechten aan. Voor zaken *adagen*, aan- of tegen leunen, hechten, kleven, plakken of doen kleven, plakken; soms opdrogen, d.i. zich hechten van vochten als b.v. verf. *Adazab*, voor meerv. voorw. inzonderheid kleine dingen, b.v. veertjes opplakken op versiering.

Adak (v. *d* 2 en *k*-activ.), meerv. voorw.: *jadak*, duwen, beduwen, drukken, deuken, aanstippen, betten; in-, uitduwen. *Kind damoua adak*, ge zult me de oogen induwen.

Adaka (v. *adak* en *a* 1), vocht, sap en vooral water. *Araroend-* of *boeb-adaka*, zoet water, drinkwater. *Hei-adaka*, regenwater. *Etob-adaka*, zeewater. *Adaka dapap kawan*, het water zal stroomen! = het zal er spannen! b.v. bij dans. *Adaka-rik*, al wat uit het water komt; in 't water leeft of groeit; waterdier, waterplant. *Adaka-ti*, met water: die, dat water bij zich heeft; wat gevuld is met water; nat, sappig, waterachtig, slijmerig.

Adazab zie *adagin*.

Adazig zie *adoeg*.

Adéh (omzetting v. *héd*, vgl.: *heidé*, vgl.: B.B. *aghawi* v. *wahani*), oprecht, in orde, gezond, wel. *Ba adéh ka*, 't is goed, in orde.

Adé (zie spraakleer bij tusschenwerpsels); (*adé* en *adadeië* evenals de nevenvormen *hadeië* en *hadaia* zijn zeer waarschijnlijk stamverwant, n.l. v. *hadad*, zacht zijn. Vgl.: ons zacht = strelend voor 't gevoel of langzaam voor beweging; even = zonder ruigheden of zonder noemenswaardig uitstel, s-effen-s, t-even-s.) kort van tijd of afstand. *Adé obai*, wacht even. *Ba adé éhé*, hier vlak bij. Veelvuldig *ad-éh!* als uitroep gebezigd: wacht! stil! weg! pas op! *Ad* of *adé obai!* wacht eens! — ook als *adi* gebruikt.

Adéib, bont, gevlekt zijn.

Adeïda, bont, gevlekt zijn.

Adeida (verdubb. v. *adé*), even, tijdelijk, kortstondig; aanstonds, terstond. *Adeida mano man*, ik kom terstond. *Adeida miráv éhkanambé*, we hebben hier een tijdelijke woonplaats. *Adeida heiskâv*, een zoete-aardappelsoort.

Adi! nevenvorm van *adé*. Men hoort het enkel als stopwoord, wanneer men op een vraag geen bevredigend antwoord weet te geven; dus als ons: wacht eens! en bij uitbreiding ook: weet ik het? Misschien wel!

Adina (Omzett. v. *in* en *nda*, wat midden in is), geleding tusschen twee knoopen van riet- en grassoorten, als bamboe, wati, suikerriet, enz. Fig.: romp van lichaam. *Ba adina*, alleen de romp, lichaam zonder hoofd.

Adnan (waarschijnlijk werkwoordvorm van *adina-n*, geleding vormen), aaneenleggen, aaneenlasschen; brug leggen door boomen achter elkaar in stevige mikken te leggen. *Adanat-a(k)*, zoo'n brug.

Adoak. (v. *d* 2 en *k*-activ.) samendrukken, versmallen, smal zijn of doen zijn.

Adoas (v. *d* 2 *o*-relat. en *s;* vgl.: *k-oas-an*), aan iets afvegen. *Dé ahop adoas,* veeg 't af tegen een boom.

Adoeg (v. *d* 2 en *g* 1), uitsnijden, uitstukken. *Kadivoek-pâr kandara nangó, ah adoeg,* snij een leguaanhuid uit voor de trom, (als tromvel). Voor meerv. voorw., inzonderheid kleine dingen; *adazig,* veelvuldig uitsnijden, kartelen, inzonderheid veertjes voor opschik.

Adoepi Im. v. *padapid.*

Adóró (geluidnabootsing), groote groene kikker.

A-éh! uitroep van verrassing, opgetogenheid of bewondering. *Basik aéh!* sjonges wat een varken. Ook als groet.

Aéwaroemb boom met kleine oranjekleurige eetbare vruchtjes.

Aga (v. *g* 1) een ziltige huiduitslag, die zeer aanstekelijk is.

Aganoed (omzett. v. *dangoed*), insteken, aaneensteken, instampen, b.v. steel aan gereedschap.

Agarad zie *agareb.*

Agarak zie *agareb.*

Agareb (v. *gar* en *hab*), o.p. *agranab, agrahab, agrab,* dooreengetrokken, verward, verwisseld zijn. *Mahi ka wa agranab,* de opschik is aan mij verward, mijn opschik is verward. Dooreengetrokken van kleuren, bont; *agareb-oe sapi,* bonte koe. In wanorde, verslonst; ruig, ruw van haar. — *Agarad,* doorhalen, doorsteken, inzonderheid de haarvlechtjes met de vlechtpen, *bán,* ontwarren en dooreen strengelen, *majoeb ró.* — *Agarak,* voor zaken: afwisselen, onderbroken zijn van lijn of kleur: gekarteld, getand, inzonderheid van messnede of schelprand, enz.: *agarak-a(k).* Bont. Afwisselend gebruiken. *Tamoe damo agarak,* ge moet verschillend eten gebruiken — *Agaréwn,* 1e pers. meerv.: *agranawn,* eigenlijk: verward zijn van ledematen, = spartelen, stoeien, worstelen. *Ipénan agranawn,* ze zijn aan 't stoeien.

Agaréwn zie *agareb.*

Agat oude, harde, gedroogde betelnoot. (wellicht omzett. v. *tagé;* hard).

Agâv of *agov,* v. *g* 1 en *v* 2), o.p. *agonáv, agoháv, agáv* of *agozáv,* kittelen.

Agé onbepaald voornaamwoord, vrouw. *agoe,* onz. *agó,* meerv. *agi,* iemand, iets. Men gebruikt ook, naar gelang het geslacht, een of anderen dezer vormen voor ons „dinges'', wanneer men niet op den naam kan komen van den persoon of de zaak, die men noemen wil. Vandaar ook: *agó-rĭk,* daarom, n.l. wanneer men geen bepaalde reden weet. De onzijdige vorm *agó* wordt ook als bijwoord gebruikt: om, voor, vanwege, ter wille van die of dat. *Awé agó kénam nasák,* ze vechten om een visch. *Nohan békai ba wo agó,* mijn hart is geheel voor u, ik houd veel van u. — Vgl.: *nango.*

Agér (v. *ka* en *r*-fin.; vgl.: B.B. de omzett. *ég-a,* v. *ég* en *a* 1: wat uitgekrabd of -geperst is en plantenmerg of -sap in 't algemeen beteekent), sap inzonderheid plantensap. *Boeb-agér,* borst- of uiersap, melk. Vgl.: *gér* en *her.*

Agév (v. *ka* en *iv*) s.p. *aganáv, agaháv, agâv,* knorren, grommen.

Agitoek zie *agotok.*

Agóna (v. *agó* en *né* 3), stopwoordje als een soort voegwoord dienst doende, maar, edoch, en daarom.

Agó-ndé (v. *agó* en *ndé,* iets onbepaalds zijnde), later, eenmaal, daarna.

Agotok (v. *g* 1 en *tok*), stompen, stuiken. Voor meerv. voorw. inzonderheid kleine zaken, *agitoek,* b.v. *mbamb agitoek,* luizen knappen.

Agóv zie *agâv.*

Agranigr (verdubb. v. *gar*) oneffen, ruw, schilferachtig zijn. Vgl.: *garigr.*

Agrétok (v. *gar* en *tok*), o.p. *agrétanoek, agrétahoek, agritoek,* streken trekken, beschilderen, uitschilderen, uitsnijden, krassen, teekenen, schilderen, schrijven. *Nani agrétok,* het wezen schilderen, portretteeren. *Agrétok* of *agrétok-a,* teekening, schildering, versiering, brief, boek. *Agrétok zamin,* het geschrevene noemen, lezen.

Agroro een onkruid.

Ah onz. vorm van 't aanwijzend voornaamwoord *èh,* die als relativum dienst doet. Zie spraakleer: Betrekkelijk voornaamwoord. Of ook als partikel der gebiedende wijs bij werkwoorden. Zie spraakleer; Werkwoord.

Ah! uitroep van bewondering of verwondering.

Aha! uitroep van goedkeuring of instemming.

Aha zie *oha.*

Ahab of *ka-hab,* (v. *h* 1 en *b*), invouwen of inwikkelen van spijzen in bladeren. Vgl.: *kahib.*

Ahab Im. v. *arahab.*

Ahad zie *ahan.*

Ahadip (v. *ahan* en *ip*), openknallen, openbarsten door vuur of hitte; knappen, knetteren.

Ahadir (v. *ahan* en *r*-fin. deel van 't gelaat), wang, koon.

Ahaja schelpdiertje, suaeda maritima Dum.

Ahajak zie *ahan.*

Ahak zie *ahan.*

Ahakoep Im. v. *avakoev.*

Ahaman (v. *h* 1 en *man*), zie *ambid.*

Ahaman zie *ahan.*

Ahan (v. *h* 2 en den gewonen werkwoordel. uitgang *n,* dus een scheiding of verwijdering aanduidend door gaan of anderszins; vgl.: *heit,* = *hein,* weggaan, meerv.: *nahat(n)*), scheiden, zich van

elkaar verwijderen, zich vertakken of splitsen, splijten, een mik, sprong, of gaffel vormen. *Ahat* of *ahat-a,* al wat een vertakking, mik of sprong vormt: tak, vork, gaffel, knoest van boom. arm van rivier, kapstok. *Koei-ahat,* besneden en beschilderde staak om gesnelde koppen op te hangen, welke ook bij wijze van standaard op sneltocht werd meegenomen. Voor meerv. onderw.: *arahan,* zich veelvuldig vertakken of splitsen. Als zelfst. naamw.: spleet, gleuf, geul. *Arahat-a,* takken, getakte, boomkruin. — *Ahad,* in strooken, vakken of reepen verdeelen door snijden, zagen, enz. *Ohan ahad* (vgl.: *nahat*), op klop- of drijfjacht gaan en wijl men daarbij 't jachtveld in aaneengesloten rij doortrekt, wellicht met de bijbeteekenis: het jachtveld in strooken of reepen verdeelen. *Ohan man ahad,* ze gaan of zijn op klopjacht. Zie *tikém* en *kandi.* Voor afzonderlijk op jacht gaan, zie *asik. Ahad-a,* al wat in strooken of reepen verdeeld is, b.v.: plank, lat. Ook de hoofdversiering eener *iwag,* bestaande uit evenwijdige tressen, aan elken kant twee. Vgl.; *wahaman.* — *Ahak,* gaan en meer bepaaldelijk van zee af het land ingaan. *Etob makis ahak,* ik ontwijk de (hooge) zee en ga (over 't landpad). Zonder nadere bepaling beteekent *ahak* naar de tuinen gaan of gegaan zijn. In de beteekenis van: in de tuinen zijn of verblijven, wordt het niet als werkwoord beschouwd, doch in attributieve zinnen gebezigd. *Kané ahak,* ze zijn in de tuinen. *Ka wa ahak,* hij is in de tuinen. Maar: *mano ahak,* ik ga naar de tuinen. *Kan ahak,* ze gaan naar de tuinen. — *Ahajak,* (gewestel.) is wellicht een versterking van *ahak:* kuieren, lanterfanten. *Ahajakanem,* wandelaar, leeglooper. — *Aha-man,* (v. *ahan* en *man* 1; vgl.: *ahad-a*) het hoofdhaar in vlechten splitsen en met vezeltouw, *moembr,* aanvlechten tot dikke tressen: *ahamat-a. Ahamat-roek,* vrouw die met *ahamat-a* is opgesmukt. Ook de hoofdstaart der mannen, *sam,* wordt aldus afwisselend omwonden en heet daarom ook wel *ahamat-ak.* — *Ahin,* (vgl.: *heit,* = *hein*) s.p. *ahanin, ahahin, ahazin,* loopen, rennen, meer bepaald naloopen, nazetten, achtervolgen, verjagen. *Anim épé ndané ahazit, maké awan,* ze zitten ons achterna, laten we ontloopen, vluchten. *Ahit-roek,* opgejaagd dier; mannenaloopster, vrouw die herhaaldelijk gescheiden en hertrouwd is.

Aharab (v. *h* 2, *r* 1 en b; vgl.: *ka-hareb*), op-, los-, vrij komen, opdoemen, te voorschijn komen, zichtbaar worden. — *Aharak,* op-, los-, vrij doen komen, te voorschijn doen komen; inzonderheid zich ontlasten van den buik. *Handam ap aharak?* is de buik los gekomen? Hebt ge ontlasting gehad?

Aharak zie *aharab.*

Aharid omzett. van en soms gebruikt voor *ahadir.*

Ahat zie *ahan.*

Ahasoed (v. *a* = *wa* en *hahoe* = verdubb. v. *hoe*), s.p. *nahasoed*, *hahasoed*, *jahasoed*, opgroeien.

Ahatĭp (v. *ahan* splitsen en *p* demonstrst.) een mosselschelp, dienst doende als klapperrasp en als snijgereedschap, soms ook als lepel. *Kémazibi ahatĭp*, verbrokkelde, botte snijschelp; fig.; lafaard. Lepelreiger, steltlooper met platten lepelvormigen bek.

Ahatok (v. *h* 1 en *tok*), uitgraven, opwoelen.

Ahazab (v. *h* 1, *z* 2 en *b*), vlechten van *karori*, *nawa*, enz. Vgl.: *ahazak*.

Ahazak (v. *h* 1, *z* 2 en *k*-activ.), bundelen, tot tros of bos binden of ophangen; tros, b.v. pisang; bundel, b.v. klappers. Overbuigen, overhangen als een tros.

Aheb (v. *hi*, vgl.: *havi*), opeten, oppeuzelen van dierlijk voedsel. Ook bij wijze van liefkozing tegen kleine kinderen met bijgaand gebaar. *Maka aheb*, ik zal je opeten. — Misschien is *aheb* ook een omzett. met wissel. v. *w* in *b* van *awéh*, dierlijk voedsel.

Aheb of *heb*, als *aheib*.

Aheb (v. *h* 1 en *b* of *a* = *é* 3 en *hab*. Vgl.: *áheib*), o.p. *ahénab*, *ahéhab*, *ahézab*, iemand tegenkomen, ontmoeten, kruisen, voorbijgaan. *In épé kénamap ahénab*, ze hebben elkaar halverwege gekruisd. Fig.: Onpersoonlijk gebruikt en dan steeds met het demonstrat. — *ap* aan den verbaalvorm: overtreffen. *Wo samb kahék*, *nok makap aheb*, gij zijt groot het overtreft mij, gij zijt grooter dan ik, gaat mij voorbij in grootte. *Aheb-dé*, een klimplant.

Aheib (v. *hé-hai* en *b* of v. *a* = *é*-sapar. en *hab*), s.p. *aheinab*, *aheihab*, *aheizab* uitglijden, uitschuiven; uit doen glijden; glad, glibberig zijn, losschieten.

Aheik (v. *h* 1 en *k* 1), slaan naar. Vgl. de omzett. *heidak*.

Aheimin (v. *aheib* en *man* 2), spannen van boogpees; men zet n.l. den voet tegen den boog om hem te buigen en de pees er op te schuiven.

Aheitok (nevenvorm v. *vétok*), s.p. *aheitanoek*, *aheitahoek*, *ahitoek*, uitsteken, strekken van ledematen, zich uitrekken. — Voor zaken: steken. *Koema ka wa aheitok*, de milt steekt. In elkaar steken, oprichten, omhoog steken, steken op of aan; stooten tegen, aanvaren van boot. Voor meerv. voorw.: *aheitoek*, of *ahitoek*. *Bomi sakei ip aheitoek*, de termieten, die de termietheuvels omhoog werken. Doorsteken, uitrafelen, splitten, als b.v. *menga* voor opschik. Vgl.: *heitok*.

Ahek soms voor *avek*.

Ahek (v. *h* 1 en *k* 1), kloppen, tikken. *N'ahek*, zij kloppen, = een rouwgebruik, het 's nachts zingen van *gaga* of *jaroet* op de maat van geklop tegen *mangón* of *sid*, tot bedreiging en afwering der geesten. Bedreigen. *Ahek-anem*, bedreiger.

Aher (v. *h* 1 en *r*-instrum.), schuren, zich schuren tegen. *Dé kakadop (k)aher*, ik schuurde mij tegen een boom. Rakelings langs gaan,

strijkend tegen iemand aanloopen als een blijde hond, of kopjes geven als een poes.

Ahéwn (v. *héd*), o.p. *ahanawn, ahahawn, ahawn,* be-zitten, zitten op. *Mó ahanawn,* ge zit op mij. *Papis ma ahéwn,* zij zit op het kind. Ook *ahéwn* (v. *h* 1 en *win*) = *ambid* met meerv. onderw. samenzitten of gaan zitten. Vgl.: *ahaman.*

Ahi (v. *h* 1 of *hi*), klemmetje van hout of bamboe om bij 't sago wasschen de zeef vast te steken.

Ahi (vgl.: *hi*), zeggen, mededeelen, bevelen. *Méen ahi,* praten. *Papĭs méen menda ahi,* de kleine heeft al spraak gezegd, kan al praten. *Zi ahi,* zang zeggen, = inzetten, aanheffen.

Ahih Im. v. *arahih.*

Ahin zie *ahan.*

Ahin Im. v. *arahin.*

Ahin een schelpdiertje.

Ahip (v. *h* = *s,* Indon. stam v. vuur en *ip*), o.p. *ahanip, ahahip, ahazip,* verbranden, schroeien, zengen. *Jandoe kikapa ahanip,* de schrik schroeide me, ik werd koud van schrik. —Voor zaken: aanbranden, verbranden, schroeien; barsten, springen van de hitte.

Ahitoek zie *aheitok.*

Ahlod Im. v. *azarod.*

Ahob (v. *a* = *é*-verwijder en *hab,* vgl.: *awob*), bedekken, afdekken met scherm, mat, enz.; omvatten, omknellen; overhuiven, overstolpen. Zie *k-ahob.*

Ahoeg of *hahoeg,* (v. *h* 2 en *g* 1; vgl.: *isoeg*), snijden, opensnijden, doorsnijden, stuk snijden, opereeren. *Aróm ahoeg,* aderlaten. Voor meerv. voorw.: *arahoeg,* schillen, afschillen, b.v. vruchten.

Ahoemb een zoetwatervisch.

Ahoembr boomsoort, welks hout veel gebruikt wordt om vuur te wrijven of te draaien; zie *arapa.*

Ahoemoen (v. *hi* of *ahoen* en *man* 1 of *am*), beklemd zijn van borst en vandaar: hijgen, naar adem snakken. *Kapa kahoejanáv, dino kakĭs na ahoemoen,* het is mij bang, ik hijg (van schrik) voor de duisternis.

Ahoen (v. *h* 2 en *o*-relat.), ombinden, inpakken, vastbinden. *Sanga ahoen,* boeien. Voor meerv. voorw. = meerdere pakken of bundels maken, *ahoezawn,* vgl.: *ahazak.* Ook: levende wezens tot tros of bos of rist samenbinden, als b.v. visch, gesnelde koppen, enz.

Ahoezab, ahozab of *ahoezoeb,* (v. *hoew* en *hab*), af- of uittrekken van vele kleine dingen als bloemen, dons, haartjes, enz.

Ahoezawn zie *ahoen.*

Ahoezoeb zie *ahoezab.*

Ahoho Im. v. *karaho.*

Ahók (v. *h* 1 en *k* 1), zakelijke vorm van *ahokev,* uittrekken, uitrukken;

zich terug trekken, verdwijnen, wegduiken. *Omasa ahók,* grazen. *Epara ahók,* wieden. Vgl.; *haoek.*

Ahokev o.p. *ahokanáv, ahokaháv, ahokáv,* (vgl.: *ahók*), weg-, op zij trekken. *Enam ahokanáv,* elkander trekken, touwtrekken. Vgl.: *haoekev.*

Ahopó, (v. *ah*-relat. *ép,* demonstrat. *o*-relat.: als dat tot betrekking ervan is gebeurd of omzett. v. *pahap* en *o*-relat.), daarna later, meestal: na enkele dagen.

Ahotok (v. *h* 1 en *tok*), o.p. *ahotanoek, ahotahoek, ahotoek,* vasthouden, ondersteunen. Fig.: beletten, tegenhouden, beschermen. — Voor zaken: vasthouden, neerdrukken, de hand houden op, neergedrukt zijn, neerhangen, overhellen.

Ahozab als *ahoezab.*

Ahohev (v. *ahob* en *wa*), overleggen om te knoopen.

Ai hulpwerkwoord: worden. Zie spraakleer. Als er van planten sprake is, wordt het attributief vaak verzwegen en beteekent *ai* (groot) worden, groeien. *Damé ai, damé koem,* het zal groeien en vrucht dragen.

Ai? (waarschijnl. samentrekking v. *ah ahi,* zeg), uitroep, met verwondering vragend: wablief? wat zegt ge? Achter een stellenden zin geplaatst, maakt het dezen vragend. *Menda oemoev, ai?* is hij gegaan, zeg?

Aidaman of *haidaman* of *heidaman* (v. *hei* en *man* 2, teeken van komenden regen, zooals het ook beschouwd wordt), avondrood, wolkengloeien bij zonsondergang.

Aidéh als *adéh.*

Ajakev s.p. *ajkanáv, ajkaháv, ajkáv,* spieden, loeren, bespieden.

Ajam Mal., kip. *Amnangib ajam',* haan. *Sâw ajam,* hen. *Ajam nin,* kuiken.

Ajasé getrom der ouden op groote trommen bij opening van een groot feest. Bizonder gezang met trombegeleiding tijdens sneltochten gezongen. Vgl.: *ajéw.*

Ajem (Misschien v. *hajé(w)* en *am,* geraamte-dier) of *kiw-anoem,* (wegens gelijkenis van vorm), levende tak, (insekt).

Ajel Im. v. *garit.*

Ajéw (v. *jah* en *w* 2), wraak. *Ajéw win,* wraak nemen *Em'baw ajéw ma jin,* ze wreken Embaw. *Jah ajéw maké nin,* we zullen weerwraak nemen. Elders *heijaw* voor *ajéw.* Misschien is dit ook de stamvorm en is *heijaw* of *ajéw win,* = een geraamte = doode maken, n.l. uit wraak of taliorecht.

Ajoe-ah! uitroep van blijdschap of verwondering of tot aansporing.

Ajoel Im. v. *azoer.*

Ak (v. *a* demonstrat. en *k*-finalis, soms instrum.), achtervoegsel aan werkwoorden gehecht, om woorden te vormen, die den uitslag,

soms het middel, aanduiden der handeling door het werkwoord uitgedrukt. Het zijn meestal bijvoegl. naamwoorden, die vaak zelfstandig gebruikt worden en ook getal- en geslachtsvormen aannemen, n.l.: manl. en onz. *-ak,* vrouw,*-oek,* meerv.*-ik.* — Zie *a.*

Akab of *akib,* (v. *a* = é 4 = verwijdering en kib; vgl.: *akheib*), o.p. *akanab, akahab, akab,* laten vallen, kwijt raken, verliezen, achterlaten. *Tamaté akanab,* verlies ons niet, raak niet van ons weg. Voor zaken: *akak,* loslaten, verliezen, afstand doen van, afschudden, trachten kwijt te raken. *Tamtanamb akak,* verlies het mijne niet.

Akaba akba of *kaba,* (v. *k*-activ. en *ba*), met steeds het demonstrat. *ap* aan den verbaalvorm: opmaken, ledigen, op doen zijn.

Akaboeh (v. *ka* en *aboed*), vullen of zich vullen met water en vandaar: zinken of doen zinken, inzonderheid van boot. met meerv. voorw. *akaboez:* zinken of doen zinken, b.v. van bemande boot.

Akada (omzett. v. *dák* en *a*), vischangel. De oorspronkelijke angel was een doorn van het sagoblad, *doen. Akada koveg,* angel uitwerpen, hengelen.

Akadih (omzett. v. *da-hi,* eten en *ka,* eten bij), eten als bijspijs of toespijs. *Awé, ngoes, mes mo akadih,* bij visch en krab moet ge klapper eten (als bijspijs). Men zegt het vooral, als men bij machtig eten als visch of vleesch er een stukje klapper of iets anders bij eet, om den al te vetten smaak tegen te gaan.

Akahab of *kahab,* (v. *k*-activ. en *hab,* vgl.: *ahazab*), gevlochten bandje, om de *beisam* samen te houden.

Akahasoeb of *kahasoeb,* (v. *k*-activ. *h* 1, *s* en *b* 2), uit-, afkrabben, afpulken, gewoon krabben tegen jeuk. *Mato katahoek, tamtanambo akahasoeb,* laat het er op zitten, pulk het er me niet af, (b.v. roof van wond).

Akahev (v. *k*-activ. en *hab;* vgl. de omzett. *hakev* 2), o.p. *akhanáv, akhaháv, akháv,* aannemen, bespreken, zich verloven. *Oteb mendap akhaháv o,* Oteb heeft u besproken, is met u verloofd. — Voor zaken: *akhan,* nemen, aannemen, aanvaarden, ontvangen.

Akahoezoeb zie *akhaoek.*

Akak zie *akab* en *akĭk.*

Akakĭk (verdubb. v. *akĭk*), zeer licht, subtiel als een geest of ziel. Meerv. *akakĭk. Akakĭk ón,* lichte lever, = de longen; ook een deel van den lever, dat ook *békai-rĭk ón* heet.

Akakoed als *ékakoed.*

Akan (v. *ka* 2 en *an* of omzett. v. *kana*), druppel, druppelen, druipen, doorzijgen.

Akanih (v. *k*-activ. en omzett. v. *hanih*), tandenknarsen, tandengeknars. *Mangat akanih,* met de tanden knarsen, de tanden op elkaar klemmen.

Akap (v. *k*-avtiv. en *p* 4), achtereind van dier, ruggegraat, staart of achterpooten. *Akap oesák,* met de achterpooten slaan; van een hond ook: kwispelstaarten.

Akarén zenden, opsturen van zaken.

Akarob of *karob,* (v. *k*-activ., *ar* 1 en *ob,* zie bij *hab*), gestrekt hangen inzonderheid aan de handen hangen, zich zoo optrekken of voortbewegen.

Akasok (v. *k*-activ. en *asob*), klemmen, knellen, aantrekken van lus of knoop.

Akba als *akaba.*

Akbab of *akbak,* (v. *k*-activ. en *bák,* openingen maken), oortjes in kalkkoker vlechten.

Akboeboer (v. *ka* 2, *b* 1 en *r*-final.; vgl.: *boeb* en *oer* of *ar* bij *Marind.*), opborreling, opborrelen, b.v. water in lekke boot; doorsijpelen. *Mendanambop akboeboer,* mijne (boot) is lek.

Akboha (omzett. v. *boka* en *ha*), stuit, onderste van den ruggegraat. Fig.: achtersteven van kano. Men stelt zich n.l. een kano geheel als mensch voor met oogen, neus, ooren en schouders aan den voorsteven zeer gestyleerd uitgesneden. De rugplooi over den ruggegraat van den mensch heet ook *jaroen:* vandaar de associatie van stuit en achtersteven van kano.

Aké een boomsoort, welks vrucht bij de sirihpruim gekauwd wordt, areka.

Akéjaboe Im. v. *akaboez.*

Akéhoezoeb Gewestelijk voor *akahoezoeb.*

Akhan zie *akahev.*

Akhaoe of *akhaw* zie *haoe.*

Akhaoek (v. *k*-activ. en *haoe*), omhangen, b.v. kraalsnoer; den hals omwinden met; iets aan een om het hoofd of om den hals geslagen band dragen, zoodat het gedragen voorwerp op de borst of rug hangt.

Akhaoezoeb als voorgaande met meerv. voorwerp.

Akhawn (v. *ka* 2 en *haoew*), hoozen.

Akhéd (v. *k*-activ. en *héd*), recht zijn of doen zijn; recht opschieten van planten; recht opstijgen van rook.

Akheib (v. *k*-activ. *a* = *é* 3 en *hab*; vgl.: *akib*), achterblijven of doen achterblijven; achterlaten.

Akheiman (v. *k*-activ., *h* 2 en *man* 2, vgl.: *azaman*), wijdbeens loopen.

Akheiwn (v. *k*-activ. en *ajéw;* vgl.: *hiwn*), o.p. *akheinawn, akheizawn,* uittarten, uitdagen.

Akib als *akab.*

Akik (Vgl.: *akab* en *kib,* wat licht meegevoerd of verloren wordt), vrouw.; *akoek,* meerv. *akik;* voor zaken enklv. en meerv. *akak,* licht, niet zwaar, onzwaar. Fig.: licht verteerbaar van voedsel;

lenig, levendig van mensch of dier; hoog van stem; niet bezwaarlijk, makkelijk.

Akit-ón Im. v. *akĭk-ón*.

Akmaneb of *kamaneb* (v. *k*-activ., *m* 2 en *hab*, samenhouden, bewaren), overhouden, overlaten; iets te doen overlaten, = onderbreken van werkzaamheid of bezigheid, schaften, rusten, staken.

Akmanih of *kamanih,* (Vgl.: *akmaneb* en *hi*), voor meerv. voorw.: *akémanih* of *ak-* of *ka-maniz,* overlaten, niet geheel opmaken, vooral spijs en drank. *Nok adaka ahnap akmanih,* laat wat water voor mij over. Vgl.: *kamnizoeb.*

Aknazib (Meerv. van *kahanib*), vasthouden, bewaren, sparen.

Akoead als *koead.*

Akoebéa (v. *k*-act., *o*-relat., *é* meerv. en *ba;* de personaalvormen zijn v. *k*-act. en *ba* en dus de persoonlijke vormen van *akba*), s.p. *akneben, akhébeh, akhébez,* verdwijnen, ophouden te bestaan, verloren loopen, vergaan.

Akoepan als *koepan.*

Akoekoe (geluidnabootsing), een klein torteldhuifje.

Akoer een welriekend onkruid, ook als tooverkruid gebruikt. Philydrum lanuginosum Bank.

Akoerih (v. *k*-activ., *ar* 1 en *hi*), afknagen.

Akoevib (v. *k*-act., *oe* 2 en *hab*) o.p. *akoevanib, akoevahib, akoevazib,* vergeten worden, er over schieten, niet bedacht worden. Vgl.: *akoveg.*

Akok voor zaken; meerv. voorw.: *rakok,* ophangen, gebonden over de schouders dragen of aan den arm.

Akotok (v. *k*-act. *a* = *é*-verwijder en *tok*), o.p. *akotanoek, akotahoek, akoetoek,* verwerpen, verstooten, verwenschen, vervloeken, lasteren, bespotten. *Akotok-méen,* vervloeking, verwensching, kwaadsprekerij.

Akoveg zie *koveg.*

Akovétok (v. *k*-act. en *vétok*), o.p. *akovtanoek, akovtahoek, akovitoek,* steken naar, aanraken, de hand steken aan. *Sanga tamatop akovétok,* steek er de hand niet aan. Fig.: aansteken, besmetten van ziekte. *Tik menda akovtanoek,* de ziekte heeft mij aangestoken.

Akrémed (v. *k*-act. en *rémed*), volgen, achterna komen. Fig.: opvolgen, b.v.: jonger kind op ouder, tweede echtgenoot op eerste. *Epé kop akrémed,* die volgt op hem (in leeftijd). *Kabol do akrémed,* Kabol is hem opgevolgd (als echtgenoot).

Akrisih (v. *ka* 2 en *isid* of *isik*), inslaan van water, spatten of bespatten, spuwen in. *Etob kapa akrisih,* de zee spat in (de boot).

Akroban (vgl.: *roban*), kinband bij opschik; thans ook: stormband van hoofddeksel.

Akroead als *roead.*

Akroehab (v. *k*-act., *r* 3 en *hab*), voor levende wezens: zich vergaderen, verzamelen, samenscholen, samenwonen. — Voor zaken: bijeen garen, opzamelen, opstapelen. Vgl. *roeab*.

Ak-takab of *ka-takab*, zie: *takab*.

Ak-takob = *ka-takob*.

Alangi Im. v. *mopa*.

Alendoe Im. v. *jerwengoe*.

Allah (Mal.) God. *Toehan Allah*, de Heer God, God de Heer.

Aloebéia Im. v. *kahar*.

Am, *em*, *oem* of *om* (v. *am-ed*) komt als stamvorm in vele woorden voor en beteekent: levend wezen, mensch of dier.

Amadeb (v. *ma* 1 en *d* 2), o.p. *amdanab*, *amdahab*, *amadab*, zacht drukken of beduwen.

Amadin (vgl.: *amadeb*), de oogen dichtknijpen, met de oogen knipperen.

Amahob (v. *m* 2 en *hab*), plukken van vogel.

Amahoed (v. *masoed*; vgl.: *ambasoed*), bot zijn van snij- of steekgereedschappen.

Amai = *amei*.

Am-am (verdubb. v. *am*, vgl.: *an-em*, dus eigenl.: menschelijk), medelijdend, barmhartig, zachtmoedig, goedertieren, meedoogend. *Amam kawin*, zich ontfermen over, medelijden hebben met. *Amam békai*, zachtmoedig, barmhartig. *Amam anem*, goedhartig mensch. *Amam méen*, zachte taal, troostwoorden, vriendelijke taal. *Amam-né*, meedoogenloos, hardvochtig.

Amamoen Im. v. *méméen*.

Amanad (v. *m* 2 en *d*), verbinden, koppelen, vereenigen, samenknoopen, aaneenschakelen, aaneenhangen, samenhouden. *Amanad-rik*, gewricht; wat aaneen hangt.

Amanak (vgl.: *amanad*), samenvoegen, bijeenleggen, inzonderheid stukken brandhout met de einden straalsgewijs samenleggen om vuur te maken of bij te stoken.

Amanam = *namanam*.

Amandak = *samandak*.

Amarak (v. *m* 2 en *arok*), losslaan. *Mangat ko amarak*, hij sloeg hem de tanden los.

Amarip (v. *m* 2, *ar* 3 en *ip*), aanbranden, verbranden. *Amaripa(k)*, wat aangebrand is.

Amaseb (v. *ma* 1, *s* en *hab* vgl.: *asob*), zachtjes slaan, kloppen, tokkelen. Fig.: druppelen. *Hei mendap amaseb*, de regen druppelt.

Amasin (v. *ma* 1, *s* of *m-s* en *win*), s.p. *amsanin*, *amsahin*, *amsazin*, den neus optrekken (teeken van afkeer, afkeuring of wantrouwen); snuiven van woede; walging of afkeer te kennen geven.

Amasob (v. *m* 2, *s* en *hab*), s.p. *amasonab*, *amsohab*, *amsozab*, zich ineen draaien, ineengerold liggen of gaan liggen, als b.v. een hond.

Amasoek of *ramasoek,* zie: *masoek.*

Amazig zie *amoeg.*

Amb (v. *mb*), opening, ronding, ringvormige handvat, oor als handvat. Vgl.: *amboe.*

Amb bezittel. voornaamw. 2e pers. enkelvoud: uw.

Ambad meerv. voorw.: *rambad* (v. *amb* en *d;* vgl.: *wambad*), opensteken, doorsteken, doorboren; in elkaar steken of zetten van een gebouw, opzetten van gebouw.

Ambai of *ambei,* (v. *amb* en *hi,* bijten; vgl.: *miz-ambih*), bloedzuiger. *Ambei nap tahozab,* bloedzuigers hebben zich op mij vastgezet.

Ambai-ngasi een sierplant.

Ambak voor meerv. onderw.: *rambak,* (v. *mb* en *k*-activ.) uithollen, uitkrabben, duiken, dompelen, de hand dompelen of steken in. Als zelfst. naamw.: *ambak(a),* open diepe wond. Vgl.: *ko-ambak.*

Amban (v. *mb* en *han*), s.p. *ambanin,* (soms *ambin*) *ambahin, ambazin,* pukkels, puistjes, uitslag krijgen. Voor planten: uitbotten; voor zaden, *ambazin,* ontkiemen. *Ambat-a,* pukkel, puistje. *Amban-tik,* mazelen.

Ambar (v. *mb* en *r*-fin.) een tonvormige versiering, die bij een feest, *hoemoem-angei,* door een figurant gedragen wordt.

Ambarad (v. *mb* en *arad*), stijf, stram zijn of worden.

Ambasoek of *ambasoed,* (v. *mb, s*-elativ. en *k*-activ. of *d,* in 't rond gedaan. Vgl.: *masoek*) in de war maken of zijn als van touwtjes of vezels bij vlechtwerk; inzonderheid van hoofdhaar, dat dan opnieuw gevlochten wordt, *ró. Ambasoek-ak,* verward haar.

Ambasoed zie *hambasoed.*

Ambata (v. *amban* en *a* 1, dus eigenl.: met spruiten of scheuten), pijl met als punt een kroontje van punten en vooral dienend om visch te schieten. Fig.: sterrenbeeld van dien naam, bêta van Centaurus: *Mbavik* zie *mbavik.* Zie ook *amban.*

Ambatok (v. *mb* en *tok*), o.p. *ambtanoek, ambtahoek, rambitoek,* door een opening steken, of ergens een opening doorsteken, zie bij *arangi.* Het hoofd tusschen de beenen steken van mensch of dier en zoo dragen, mensch, vooral kind zittende op de schouders, dier afhangend op den rug. Ook rond uitsteken, = rond, welgedaan zijn, goed in 't vleesch zitten.

Ambazig zie *amboeg.*

Ambazin zie *amban.*

Ambdaman (v. *mb, d* 1 en *man* 2), dringen. — *Nam ambdaman,* elkaar verdringen, in den weg staan; ook zóó staan, dat de een den ander bedekt (verdringt), als lui, die achter elkaar staan.

Ambei = *ambai.*

Ambid (v. *mb* en *d* 1), zitten, gaan zitten, doen zitten. *Ahna ambid,* zet mij neer, er op, er in, enz. Fig.: bezinken, b.v. van sagomeel.

Winai Mabol ko ambid, Winai (jonkvrouw) gaat zitten voor, trouwt met, Mabol (jonkman); de bruid gaat n.l. op het feestterrein zitten en wordt met een wal van vruchten omsloten. Zie bij *moek.* — Voor meerv. onderw.: *ahaman* of *ahéwn,* zitten of gaan zitten met velen, samenzitten. *Jamoe ahéwn,* samenzitten voor een doodenmaal.

Ambih of *rambih,* (v. *mb* en *hi,* bijten), uitvreten, uitknagen, knagen vooral van boorwormen; gaatjes dabben. *Kodiwa kana rambih,* de krabbetjes dabben gaatjes. *Ambih-anoem,* hout-, paalworm. *Ambiha(k),* vermolmd, doorknaagd door houtworm.

Ambip (v. *mb* en *ip*), tot een kale plek uit- of wegbranden als b.v. in hoog gras of steppen. *Ambipa(k),* zoo'n uitgebrande plek.

Amblahi, gewest. voor *jaragar.*

Amboe (v. *mb*), ronde opening, opening als handvat, oor; opening om iets door te steken, oog.

Amboeg (v. *mb* en *g*), opening maken, boren. Als boor heeft men een stokje waaraan men aan een uiteinde een of anderen stekel bevestigd heeft, b.v. een haaientand. Al naar de grootte wordt dit boortje dan in vlug draaiende beweging gebracht ofwel tusschen duim en vinger, ofwel tusschen de plat tegen elkaar gedrukte handen. Bij uitbreiding noemt men deze draaiende beweging maken in 't algemeen ook *amboeg,* b.v. om vuur te draaien, een tol te zetten, enz. Boren voor meerv. voorw. vooral kleine dingen: *ambazig,* b.v. vruchtpitjes, schelpjes, enz.

Amdaman = *ambdaman.*

Amé gewestel. = *wéra,* lies.

Amed (v. *am*), grondvorm van *katmétok;* zie *katmétok.*

Amei (v. *amed*), grootvader, grootmoeder; kleinkind; dieren, planten of andere wezens, met welke men zich totemistisch verwant acht. De personaalvormen zijn: enkelv.: grootvader: 1. *amei,* 2. *hazam,* 3. *izam;* grootmoeder: 1. *nazoe,* 2. *hazoe,* 3. *oezoe;* algemeen meerv.: 1. *nazé,* 2. *hazé,* 3. *izé;* aanspreking: *amei.* Voor kleinkind zie de personaalvormen bij *izeb.*

Amhoetoek of *amhowtoek,* (v. *mb, hoew* en *tok*), voor meerv. onderw.: *amhitoek,* krom, gebogen steken bepaaldelijk van 't hoofd; dus: voorover vallen, buitelen, keukelen; het hoofd voorover ombuigen, als b.v. langhalzige vogels, slang, e.d. *Kaï nanoe ka wa amhowtoek,* de casuaris buigt zijn kop om, buigt den nek.

Amig (v. *m* 2), draaien of doen draaien, schudden van 't hoofd; schudden met het hoofd ter ontkenning; losstaan of -hangen op iets en daardoor schudden of draaien, b.v. hoofddeksel. Vgl.: *mig.*

Amnanga meerv. v. *amnangib.*

Amnangib meerv. *amnanga* (afleiding, zie spraakleer), man, gehuwd man. Man in tegenstelling van vrouw, dus ook: mannelijk, b.v.

amnangib sapi, mannetjes koe, stier. *Amnangib oerawé,* een *wati*-soort; zie *sâv oerawé. Amnanga-aha* of *amnanga-otiv,* mannenhuis. Ook een banaansoort heet *amnangib.*

Amnétok (v. *ma* 1 en *tok*), verbonden zijn of doen zijn, aaneenzitten, aaneenbinden, lasschen.

Amnigiz zie bij *baboe.*

Amob (v. *mb*), het vleezige deel van den bil bij mensch en dier.

Amod (v. *m* 2) of *amoed,* wrijven, fijnwrijven, vijzelen, vergruizen, malen. Vgl.: *amoe.*

Amoe (v. *m* 2), knabbelen, kauwen, knauwen, stukbijten. Voor meerv. voorw.: *amoez.* Vgl.: *amod* en *tamoe.*

Amoeg (v. *m* 2 en *g*), gelijk zijn, worden of maken; gelijksnijden b.v. nagels; gelijk knippen, b.v. haarverlengsels; afbrokkelen. Voor levende wezens: *amazig,* b.v.: *namakid ba izakod da amazig,* alle dieren waren gelijk, evengroot. Vgl.: *amoe.*

Amoetoek (v. *amod* en *tok*), vijzelen, fijnstampen, vergruizen, malen.

Amoez zie *amoe.*

Amoezoeb (v. *amod*), verpletteren, vergruizelen, vermorzelen. Bij uitbreiding: dooden. (Eigenl. Meerv. v. *amoe* of *amod*).

Amsétok (v. *mas* en *tok*), kreuken, vouwen, knakken. Voor meerv. voorw.: *amsitoek. Arib ka wa amsitoek,* de pijlpunt is stomp = met geknakte punt. Vgl.: *masatok.*

Amsizawn (v. *mas* en *ahéwn*), zitten of gaan zitten met de beenen onder zich gevouwen, doorgezakt op de knieën zitten; ook voor sommige dieren, als vogels, kangoeroe, op de saamgevouwen pooten zitten.

An aanwijzing voor den 3en persoon en zoodanig in vele werkwoord-, of verbaalvormen voorkomend. In andere samenstellingen heeft het de beteekenis van: iemand, iets. — Ook algemeene uitgang om een zaak of hoedanigheid in betrekking tot iemand of iets te brengen en dus van zelfst. naamw. of bijvoegl. naamw. werkwoorden te vormen.

An = *ân,* elders *nè* of *ânnè,* aanspreking voor moeder.

Anab of *hanab,* soms gebruikt voor *ko-anab.*

An-a-han of *han-a-han,* (v. *h* 1 en *an*), rimpeling op 't water.

Anahi klein zeekwalletje. Komt op 't einde van den drogen tijd bij groote scholen onder de kust, waar ze 's nachts sterk fosforesseeren en op het strand als een paarsch stinkend vlies achterblijven.

Anak (v. *han* en *k*-activ.; vgl.: *onak*) wiegelend doen indringen of zakken, b.v. een paal in den grond. Zich wriemelend in den grond dabben zooals krabbetjes en schelpdiertjes in 't zeezand.

Anakev (v. *éna*) voor meerv. voorw.: *ankáv,* zie *wakanev.*

Anam (v. *eh* partikel van den imperat. en *ma,* Sangas. *nam* partikel

van 't futuv.; dus: het zij) verbaalvorm voor de aansporende wijs, modus adhortalivas. — Zie spraakleer.

Anda of *zohé,* een steekvisch Mal., ikan sembilan, plotosus spec. *Anda kanis,* een betelsoort, zie *kanis. Anda wak,* letterl.: staart van *anda* = een wilde lelie. *Anda oegoeg,* een slijkvischje.

(a)ndahar bot, stomp. Voor dieren geldt de vrouwl. vorm *(a)ndahoer,* meerv.: *(a)ndahir,* niet bijtend, in tegenstelling met *ariri namakoed,* bijtend, kwaadaardig dier.

Andand kreeft.

Andawa wild, schuw, bang van dier; ook als tegenstelling van *mór,* tam, huisdier. Vgl.: *anda-har (har = ora)* en *anda-wa.*

Andépi een boomsoort; bindsel daarvan afkomstig.

Andi (v. *nda,* het is of aanwijz. *énd* en *hi,* als er zijnde), dicht bij van tijd of plaats; nabij, rakelings, even, schielijk. *Andi épé* of *papis andi épé,* aanstonds, wacht even. Vgl.: *andwa* en *adi.*

Andod of *ahandod,* (v. *han* en *d* 2), gaaf-, gelijk-, effensteken, inzonderheid van tuinbed, dat men pas gespit heeft.

Andor hinken, op één voet springen. *Andor-andor* een spel, dat bestaat in het springen op één voet, terwijl men den anderen met de hand vasthoudt.

Andwa (v. *énd* en *wa,* er worden, vaak nog met elativ. *ha,* er geheel, volkomen worden, zijn) of *andwa ha,* nabij zoowel van tijd als van plaats. Vgl.: *andi* en *adi.*

Anem (v. *an* en *am*), vrouw.: *anoem,* meerv.: *anim,* levend wezen en meer bepaald, mensch, persoon, iemand, men. Ook als tegenstelling van doode of van levenloos wezen of dier, en vandaar ook als bijvoegl. naamw. dat de voornaamste tegenstelling aangeeft, als: levend, verstandiig, redelijk, goedig. *Octnĕ tamatop havara, anem ka,* gezegd tegen schuwe kinderen: wees niet bang, het is een mensch, = geen *déma* of toovenaar. *Anim anem,* goedhartig, medelijdend mensch. *Anem há,* waar, echt, oprecht mensch; ook als tegenstelling met de bewoners van 't verre binnenland, die men voor een minderwaardig menschensoort houdt, *savoer. Anim énd,* van (de) menschen, iemand (anders) toebehoorend. *Anim euj!* hei daar! volk! uitroep om lui te roepen, of te vernemen of er wellicht iemand in de buurt is. *Anim téi?* hoeveel, voor levende wezens. *Anem tó?* hoeveel? voor zaken, (was waarschijnlijk oorspronkelijk een te loor gegane onzijdige vorm *anam to?* vgl.: de omzett.: *nama-kad,* zaak).

Anep (v. *an* en *ép*), vr. *anoep,* mv. *anip,* hij, zij, het. Het kan ook als bepaling dienen van zelfst. naamw. of voornaamw. in den 3en persoon en dan door *zelf* vertaald worden, b.v.: *anep épé* of *Boedajam anep da kamit,* hijzelf of Boedajam zelf heeft het gemaakt. *Anep éhété ka,* diezelfde is het, hij is het juist. *Anep*

alleen wil ook vaak zeggen: hijzelf, hetzelf, en vandaar ook: vanzelf of uit zichzelf. *Anep oemoev damé wa,* hij zal uit zichzelf gaan. *Anep nda,* hij of het is zelf, vanzelf of uit zichzelf ontstaan; het is vanzelf gekomen, b.v. een wonde. *Ba anep,* allemaal 't zelfde, eender. *Anep win ka win,* hij of het is uit zichzelf, vanzelf, ontstaan.

Anéwn (v. *n* 1 en *win*), afwijzen, versmaden.

Angahang (verdubb. v. *hang,* vgl.: *hangad, hangak,* enz.), bros, breekbaar.

Angaman (v. *ng* en *man* 1), breken, stuk maken, doen breken.

Anganid (v. *ng;* vgl.: *geng-(ng)-énoe,* zeuren, dreinen, naast *angngan-id*). twisten, kibbelen, bekvechten.

Angar (v. *ng* en *r*-instrum., binder), een boomsoort; bindsel daarvan afkomstig, inzonderheid hoofdband daarvan. *Angar-rĭk,* al wat van *angar* gemaakt is. *Angar-wahoeka(k),* haarverlengsel daarvan, door de *wokravid* gedragen.

Angei (v. *ng*), feest, vooral bestaande in 't samenbrengen en onderling verdeelen van eten en vruchten. *Angei-aha,* feesthuis, vooral dienend om al hetgeen voor 't feest wordt samengebracht, op te stapelen. Vgl.: *soma. Angei-bák,* feestterrein.

Angérawеb (v. *ng, ar* 1 en *hab,* vgl.: *angaman*), vertreden, vertrappen.

Angin (v. *ng* en *win*), in den armband van den bovenarm steken. *Pisó ah angin,* steek het mes in den armband. Al wat gewoonlijk ter versiering in den armband gestoken wordt, n.l. bloemen en sierhout, inzonderheid croton, codiacum variegatum. Als verscheidenheden hebben we: *Paré-ko,* of de omzetting *karépo, jarang, kiw-pé, heit-dé, bangoe-iwag, ndik-izas, omsaki, koendama, péw-rawi, kondo-nini.*

Angior (v. *ng* en *r*-instrum., vgl.: *angar*), fijn gevlochten en fraai gekleurde hoofdband, om de haarverlengsels van mannen en jongelui samen te houden.

Angip (v. *ng* en *hab,* waar het hoofd saamgehouden wordt of in twee helften verdeeld; vgl. *hangab*), neus, snavel, bek (van deze twee laatste alleen het uiterlijke, de opening of holte van bek of snavel is *bébaké*). Fig.: zeer jonge scheut van klappernoot, ook wel *wâr-angip,* reigerbek, genoemd; sneb van kano. *Mit-angip,* neuswortel; *ngór-angip,* neuspunt; of met *mit* en *ngór* zelfstandig gebruikt: *angip-mit* en *angip-ngór. Angip-ti,* iemand met een door opschik, misvorming of anderszins opvallenden neus. *Samb angip ko,* hij heeft een grooten neus, = is brutaal, aanmatigend, heftig.

Angranak (v. *ng, ar,* 3 en *k*-activ. Vgl.: *agarak*), roeren, doorroeren, vermengen. Fig.: door elkaar schreeuwen, kibbelen.

Anisis (v. *an* en *isiz*), zeepoliep, octopus. Plaatselijk ook = *isis.*

Anoep-héw letterl.: zij fluit = een vogel, die fluit als een mensch.

Anohar (v. *hona (d* of *k)* en *ora*), uitschelden, vooral op grove ruwe

manier. *Anohar-méen,* ruwe scheldtaal, waarvan de motieven zich meestal op sexueel gebied bewegen.

Aoe! uitroep van zege, juichkreet, hoera!

Aoe-dé of *oe-dé* (v. *oew* en *dé,* vuurhout), een heester, sierhout met rood blad, vandaar de naam.

Aoewé een zeemeeuw; fregatvogel.

Ap een onzijdige doch afzonderlijk niet gebruikte vorm van *ép.* Als voorvoegsel aan verbaalvormen gevoegd dient het als vragend partikel, als achtervoegsel daaraan gehecht, is het nadrukleggend. Zie spraakleer.

Apad (v. *p* 3 en *d* 2; vgl.: *tapeb*), spatten, opspatten, spetteren, openspatten, openbarsten, sprankelen, twinkelen van sterren (= herhaaldelijk open gaan). Opgooien en vandaar in samenstellingen: opgegooid, opgehoogd van grond.

Apahan als *aphan.*

Apan-apnĕ (Misschien v. *p* 3 en *han* = op-houden, op-heffen, wijl de *apanapnĕ-anem* den feesteling op den koek met de opgestapelde vruchten zet of leidt, om hem daar de kenmerkende sieraden aan te doen), hulpbetoon bij feestelijke gelegenheden en spitten. *Apanapnĕ-anem,* helper, die bij feestelijke gelegenheden de taak van een soort ceremoniemeester vervult: hij moet dan den feesteling de kenmerkende versierselen aandoen, het feestvarken doodslaan, enz. Het is een eerebaantje. *Apanapnĕ-awambad,* gezamelijk spitten, met het daarmee gepaard gaande misbruik, dat degene voor wien gespit wordt, na het werk zijn vrouw ter beschikking der helpers moet stellen.

Apanev (v. *p* 3, *han* en *wa*), o.p. *apnanáv, apnaháv, repnáv,* op den rug dragen, b.v. kind in wiegemandje. Vgl.: *kopanev.*

Apanéwn o.p. *apnanawn, apnahawn, apanawn,* bezoeken, opzoeken, buurten.

Apasig (v. *p* 3, *s* en *k*-activ.) *apasik, pasig* of *pasik,* bespatten, spatten.

Apat (v. *p* 3 en *han,* openhouden), dunwandige dikke bamboesoort; klosjes daarvan gemaakt, dienen om het gat, in de oorlel gestoken, open te houden en te verruimen.

Aphan (v. *p* 3 en *han* openhouden) het breede, holstaande okselstuk van sagoblad, waarin men ook het sagomerg wascht.

Aphata (v. *apad,* wat opgespat of -gespoeld is of v. *p* en *han(t)* en *a,* wat opgeheven is), zandrug, zooals zich die op het drooggevallen strand, soms meerdere naast elkaar en steeds in dezelfde richting uitstrekken. Oostelijk der Merauke-rivier zegt men meer *poter.* De watervlakken of wadden tusschen deze ruggen heeten *kadosara.*

Apik (v. *p* 3 en *k*-activ.; vgl.: *apad*), eigenaardige wijze van drinken, waarbij men het water met de holle hand uit den drinkkuil opwerpt met rappe bewegingen en het in den mond opvangt.

Apip (v. *p* 3 en *ép*, het opene of verdubb. v. *p* 3), buiten, uitwendig, naar buiten, er uit, van buiten, buitenkant, c.q. bovenkant. *Apip aha*, buitenhuis, verandah. *Apip oenoegoe*, bovenkleed. *Apip pâr*, opperhuid. *Apip sanga*, rug der hand. *Apip tagoe*, wreef. *Apip-rĭk*, 't buitenste, 't bovenste. *Apiprĭk ahap koepan*, neem er een handvol boven af.

Apoebind (v. *p* 3 en *b* 1), huidpuistje.

Ar stamvorm, 1) lengte, lang, overlangs, in de lengte, rij, regel, reeks, door de lengte, doorheen, deelen: *ra*, deel, overkant, uiteinde. Ook: rechtuit zich voortbewegen, rennen, stroomen en als zoodanig vindt men 't in vele riviernamen.
2) vuur, licht.
3) draaien, boren, graven. Dit is met het vorige verwant, wijl het vuur door draaien ontstaat. Vgl.: *ro*.

Ar of *hár* (v. *ar* 1), stekel, punt. Meestal overdracht. = buikvin van visch. Anatom.: kittelaar, clitoris. *Hár-éh!* uitroep van drift, verbazing, enz. *Mato har-éh!* gemeene scheldwijze.

Arad of *harad* (v. *ar* 1 en *d* 2), steken door, doorsteken, b.v. puistje of blaasje; naaien, d.i. vaststeken van atap, n.l. het blad met een stuk van deszelfs afgebroken nerf in den stok, hier een sagostengel, vaststeken. Ook het blad zelf wordt op ongeveer de helft met een stukje van de afgebroken nerf aan het vorige vastgestoken. — Met *ban*, beenen naald het haar tot tresjes vlechten. — Fig.: ergens door komen of voorbij gaan, doortrekken. *Jéi mirâv kop arad*, hij trok door het Jéi-land. *Kanod na arad*, ik ben voorbij gegaan, door gegaan, zonder mij op te houden. Een weg banen, het eerst gaan. *Kai épété op arad*, hij is 't eerst dien weg gegaan. Fig.: voorbijgaan, overslaan b.v. bij opnoemen van dingen er een vergeten of overslaan of door te vlug praten, zoodat de tong kadul slaat woorden of lettergrepen overslaan, broddelen. Zie *horak*.

Arahab zie *araheb*.
Arahad „ „
Arahak „ „
Arahan „ „
Arahar „ „
Ar(a)hazib „ „ of *arhéib*.

Araheb (v. *ar* 1 en *hab*), o.p. *arahanab*, *arahahab*, *arahab* of *arahazib*, verdeelen, in stukken snijden; loopen met verdeelde, d.i. gescheiden beenen, *kapa araheb*, hij loopt wijdbeens.
Voor zaken: *arahab*, splijten, klieven, doorsnijden. — *Arahad*, in stukjes snijden, splijten of doen splijten van zachte voorwerpen; omwoelen van den grond. — *Arahak*, splijten, barsten, doen barsten, stuk vallen of laten vallen van harde voorwerpen, b.v.

klapper, leemkluit. — *Ar(a)hazib,* item met meerv. voorw. inzonderheid kleine zaken. — *Arahip,* (*ip,* vuur), splijten, barsten door hitte; voor meerv. voorw.: *arazip* of *rahazip.* — *Arahan,* (*ahan,* splijten), zich splitsen, vertakken als weg, rivier, enz. Als zelfst. naamw.: gleuf, spleet, kier; vertakking. — *Araher,* (met *r*-final.) vr. *arahoer,* onz. *arahar,* mv. *arahir,* bijv. naamw.: letterl.: verdeeld, = dun, smal, fijn, tenger.

Araher zie *araheb.*

Arahéwn (v. *araheb* en *win*), opensnijden van levende wezens, verscheuren van prooi door dieren.

Arahi (v. *ar* 1 en *hi,* bijten), meerv. onderw.: *arahiz,* bijtend verdeelen, stuk bijten, knauwen; met de tanden pellen of afschillen.

Arahip zie *araheb.*

Arahoeg meerv. van *ahoeg.*

Arak (v. *ar* 1 en *k*-activ.), een scheiding maken, een doortocht kappen, b.v. een weg in een bosch. Loslaten, losmaken, losweeken, oplossen. *Arak,* (v. *ar* 3), rondtasten, tastend zoeken; met maai- of zwaaibeweging vegen, scharen. Vandaar *aréak,* fm. *é-alak,* met maaibeweging met een spaan den grond scharen om vuilnis op te ruimen, voornamelijk voor de hut of de plek, waar men samenzit. Vgl.: *aroeg.*

Arakem (v. *arad* en *am,* steekdier), een van stekels voorzien schelpdiertje, de z.g. spinnekop.

Arakoem (v. *arad* en *am,* steekdier), een vischsoort, plotosus papuensis.

Aram (v. *ar* 3 en *am,* vgl.: *her*), gezwel; zwellen, opzetten van lichaamsdeel.

Araram (v. verdubb. *ar* 1 en *man* 2), stuktrappen, vertrappen, vertreden, wegtrappen.

Aram-aram pluimhouder op de kruin bevestigd met een band, die onder de kin wordt vastgemaakt.

Aram emb-ap-isih struik met rood blad, die op de *mamoei* groeit. Het uitgekauwde sap der bladeren wordt met sago gemengd en deze gepoft en gegeten door vrouwen als voorbehoedsmiddel tegen bevruchting.

Arangi (v. *ar* 1) een vischsoort, smal en lang, met langen spitsen bek. Deze bek wordt onder in den stengel van sirihplanten gestoken, opdat daaraan dan lange katjes zouden groeien. (Sympathetische magie). *Arangi mit maké rambitoek,* we steken *arangi* door den stengel.

Arangib (v. *ar* 1, *ng* en *hab,* vgl.: *tangeb*), o.p. *aranganib, arangahib, arangazib,* voortstuwen, opdrijven, hoeden, begeleiden.

Aranig als *anganid.*

Arapa (v. *ar* 3 en *ip*), gedraaid vuur, al zegt men daarvoor ook *arapa takav,* want *takav,* (v. *atek* en *ip* = *av*), is gewreven vuur. Hout

om vuur te draaien, waarvoor inzonderheid *hahoembr* en *wokati* gebruikt worden. — *Arapa-anim*, of *Rapa*, een geheim genootschap in de Kondo-streek, de vuursekte. Daar ontstond ook het vuur en wel door buitengewoon geweld bij een geslachtelijke gemeenschap tusschen *déma's*. Vandaar de analogie der copula met het vuurdraaien, n.l. met een hardhouten stokje in een putje in een stuk zacht hout. Ook de roode kleur, de kleur van het vuur, wijst op beiden; vandaar b.v. roode papagaaienveertjes ter versiering in de *oewip* der vrouwen en roode pitjes, *boemb*, op de *sahoe* der mannen.

Araram (v. *ar* 2, vgl.: *ko-rariz*, weerlichten, zinderen der lucht. *Kapa araram*, het (de lucht) trilt, zindert, weerlicht, zeebrand.

Araraw (verdubb. v. *ar* 1 en *wa;* vgl.: *araw*), verweerd, vergaan, versleten zijn, inzonderheid van bindsels. *Kapa araraw*, het is verweerd, vergaan, niet sterk.

Ararei (v. *ar* 2) s.p. *ararén, araréh, arariz*, drogen, op- of uitdrogen.

Ararénd (v. *ar* 1), lintworm. Kroon van kroonduif. Reepje haar, dat men bij kinderen dwars over 't hoofd laat staan, terwijl het overige kaal geschoren wordt.

Araroend met of zonder *adaka:* zoet water, drinkwater. Vgl.: *ara-had* met *énd*, gegraven water. Volgens de legende ontstond het grondwater doordat in een drogen tijd, dat alle putten en vennen, die lang het regenwater uit den natten tijd behouden, verdroogd waren, de *déma*-vrouw *Dawéna* een kuil groef om water te zoeken. Ze groef zeer diep, doch tevergeefsch. Toen waterde ze in den kuil en sedert dien vindt men overal water in den grond.

Aráv als *arev*.

Araw (v. *ar* 3; vgl.: *waraw*), gat, putje, kuil, opening. *Araw-ti doewit*, doorboord muntstuk.

Arawéwn (v. *ar* 1 en *win*), s.p. *arwanawn, arwahawn, arwawn*, zitten, gaan zitten, verblijven, aanwezig zijn; neerleggen, neerzetten, liggen. Op rij staan, vooral van visschende meisjes, die met de steekmand, *haoepr*, in zee op één rij staan.

Arazib, of *rahazib*, zie *araheb*.

Aréak (v. *ar* 3 en *k*-activ.), met een spaan in zwaaiende beweging over den grond scharen, om vuilnis bij elkaar te schrapen. Bij uitbreid.: schoonmaken van terrein in 't algemeen. Zie *arak*.

Areb (v. *ar* 3 en *hab*), tot riggels, gleuven of spleten gemaakt, gegraven of gestoken zijn; als riggel, verhooging boven de omgeving uitsteken, ook land, dat boven 't water uitsteekt, dus omspoeld zijn of omspoelen.

Aréd (v. *ar* 3), disselen, bedisselen, afschilferen; een boom ringen, om hem op stam te doen verdorren. *Aréd-vâkr*, dissel. *Areda(k)*, spaander.

Arék (v. *ar* 1 en *k*-activ.), loskloppen, bekloppen, kloppen.

Arén (v. *ar* 2 en *an* of *en*-elativ. of omzett. v. *éna* en *ora*), licht, daglicht; lichten, licht, dag worden; dageraad; weerlichten. *Arén ma nin,* hij slaapt overdag. Fig.: *arén* of *arét,* vgl.: *jarét,* vurig, warm van inborst zijn; bazig, bevelerig zijn. *Arén-anem,* bazig mensch, dwingeland.

Arev (v. *ar* 1 en *wa*), voor levende wezens: aanrijgen, b.v. visch; op één rij plaatsen of zijn; op één rij, = herhaaldelijk iets doen. Rijgen, rijen. Voor zaken: *arig,* aanrijgen, b.v. kraaltjes; op één rij zetten of zijn. *Ariga(k),* op rij staande palen eener schutting of heining; vandaar later ook: hark, reek, wegens de op rij staande tanden. — *Aroevig,* voor meerv. onderw., b.v. booten, op één rij achter of naast elkaar zijn.

Arhan meerv. v. *ahan.*

Arhazid (v. *ar* 1 en *hazin,* meerv. v. *hat,* gedeeld liggen), dubbel zijn van vruchten.

Arhéib (v. *ar* 1 en *aheib*), voor meerv. onderw. *ar(a)hazib,* overhangen, hellen.

Arib (wellicht van *ar* 1 en *rib* = rechtgroeiend), een palmsoort met hard zwart hout; lange dunne pijlpunten van dit hout gemaakt; de pijlen waarop deze punten bevestigd zijn en als zoodanig is *arib* een uitsluitend meervoudig begrip. — *Arib-ti,* figurant bij rouwplechtigheden der *Imo's.* Hij draagt boven 't hoofd een lange zwiepende lat van *arib,* aan welks boveneinde een echte of nagebootste reigerkop. — *Arib-ngar,* het eetbare kruinhart of palmiet van den *arib*-palm. — *Arib-hei,* pijlregen, = hagel; ouden van dagen weten te vertellen, dat ze daarvan eens een bui hebben mee gemaakt. — Fig. is *arib,* bot, knop of scheut aan een boomtak, waarop hij als de punt van een pijl staat. Wellicht is echter dit *arib* een omzett. v. *rib-a* van *rib,* = het ontsprotene, wat uitgeschoten is. *Arib-arib,* een soort kleine vischjes. Melktanden, misschien omdat ze zoo fijn en scherp zijn als pijlpunten, of ook omzett. v. *rib-a.*

Arig zie *arev.*

Arih (v. *ar* 3 en *hi* van *heit*), spelen, stoeien, schertsen, boerten. *Arih-toek,* stoeien. *Arih-anem,* een grappenmaker, iemand die graag speelt. *Arih-méen,* boert, grap, scherts. *Arih békai,* vroolijk, opgeruimd, luchthartig. — *Arih* is ook een bizondere dans met zang zonder trombegeleiding; de deelnemers(-sters) zijn opgesierd met pruiken van lang fijn gras, die bij den dans, die uit huppelen bestaat, op en neer wipperen. Deze dans wordt gehouden, *arih win,* om vruchtbaarheid over de tuinen te verkrijgen of om ziekten af te weren.

Arindé (samentrekking v. *arir,* langzaam en *ndé*), later, daarna. *Arindé sé,* later; eigenl.: na daarna, dus versterking van *arindé.*

Arir (verdubb. v. *ar* 3, veel draaien en wenden of v. *her*, zie aldaar. Vgl. *arahar*, dun, fijn.), langzaam, voorzichtig, zorgvuldig, nauwkeurig zijn of doen zijn; dus ook: afmaken, voltooien, afwerken, met zorg of kundig bewerken of afwerken. Vandaar ook versieringsmotief, b.v. *pihoei-arir*, versieringsmotief van de wesp, = kringetjes, zooals de wesp die om het achterlijf heeft. *Arir-anem*, kundig werker, vakman; *ségos-arir-anem*, buikbandenmaker. Diende later ook, om alle ambachten aan te duiden, b.v. *dé-arir-anem*, houtbewerker, timmerman; *vâkr-arir-anem*, ijzerbewerker, smid, enz. *Déma-arir*, de kunstig gemaakte voorstellingen van geesten en totems, zooals die bij sommige feesten vertoond worden. *Méen arir*, eigenl.: woordkundig zijn, = beslissen, beslechten, uitspraak doen. *Arir-méen*, voorzichtig gepraat, gefluister; beslechtende, verzoenende taal. — Als werkwoord heeft *arir* meestal het hulpwerkwoord *ongat* bij zich, b.v.: *oha arir ekkapasap ongat?* zal hij het huis afmaken? zal hij met het huis klaar komen?

Ariri (verdubb. v. *ar* 3) stekelig, getand; bijtend, kwaadaardig van dieren, in tegenstelling met *ndahoer* of *andahoer* vr. v. *(a)ndahar*. Overdracht.: een pandanussoort met stekelige bladeren; ook deze bladeren als werkmateriaal of dingen daarvan gemaakt. Fig.: de stekelige staart van den kaaiman.

Aritir (v. *ar* 3, *t* 2 en *r*-final.) stekelige sagosoort.

Aritoek (v. *ar* 1 en *hitoek*), doorsteken, inzonderheid van zweer.

Ariwa een kangoeroesoort.

Armab een vischsoort, kleine *jemara*, een kakap-soort.

Aro (v. *ar* 1), aardworm, pier, regenworm.

Arob-pa een vischsoort.

Arod (v. *ar* 1 en *d* 2; vgl.: *araw*), verzakken, verzinken, wegzakken, doorzakken; wegduwen, uitdrukken, b.v. een splinter; doen verzakken of verzinken, door ondergraving of uitspoelen; dubben, dabben, peuteren. *Aroda(k)*, inzinking, indruk, inzonderheid in 't zand waar iemand gezeten of gelegen heeft.

Aroe(w) (v. *ar* 3 en *wa*, vgl.: *araw*), wond zijn. *Aroew, aroewa* of *aroewe*, wonde. *Kana wa aroewa*, ik heb wonden.

Aroebaia zwarte klei, die gekauwd wordt, om de tanden zwart te maken.

Aroeg (v. *ar* 1 en *g* 1; vgl.: *arak*), schuren, wrijven, schrapen met spaan om vuilnis bijeen te krabben; door schuren of wrijven een piepend geluid maken. Vandaar noemde men ook zoo: trompetblazen, hoorngeschal, trompet, hoorn.

Aroeh (v. *ar* 1, vgl.: *aroe(w)*), afpellen, ontbolsteren, ontvellen; inzonderh.: afpellen of ontbolsteren met de tanden, b.v. suikerriet, zoete klapper, enz. Voor meerv. voorw. of herhaling, *aroez*.

Aroei (v. *ar* 2 en *oew*), ontbranden, branden, flakkeren, vlam vatten.

(A)roemoen (v. *ró* 1 en *m* 2), zich buigen, bukken, buigen, gebogen zijn; de knieën buigen, knielen. *Marob ép roemoen,* daar buigt zich, staat, een regenboog.

Aroevig zie *arev.*

Aroez zie *aroeh.*

Aroi tot *aroi-patoer* bevorderd worden, d.i. den eersten graad in de *gotad,* jongelingenverblijf. *Aroia(k)* of *aroi-patoer,* jongen, die tot dezen graad bevorderd is. Het geheele, overigens naakte lichaam is zwart gemaakt met verkoolde *ranaw* en *pajoem.* Dit is misschien de verklaring der benaming, n.l. verkoolde, vgl.: *aroei.* Hij heeft nog geen haarverlengsels maar draagt heele snoeren vruchtpitjes om den hals, bamboekokertjes in de oorlellen en *kimb* om de bovenarmen.

Arok of *warok,* (v. *wa, ar* 1 en *k*-activ., vgl.: *araw;* of omzett. v. stamvorm *kar*), o.p. *narok, harok, jarok,* steken, stooten met eenig voorwerp of met den vinger en dan inzonderheid op schunnige wijze naar anderer anus, welk gebaar duidt op pederastie, die veelvuldig voorkomt. Zie *tapik.* Ook treffen door toovenarij; doorsteken, doorprikken, doorboren, ook van oorlellen, neusvleugels of neusschot, *Kambét warok,* de oorlellen doorsteken, hetgeen steeds met een feestje gepaard gaat. — Voor zaken: uitsnijden, uitsteken, inkepen, inkerven; snij- of steekwerk maken. *Arok-a,* gekorven, door kerf of insnijding gemerkt. Kappen, omkappen van meerv. voorw., dus meervoud van *takói.* — Fig.: gappen, kapen, stelen. *Namakad ndanambap arok,* hij heeft mijn spullen gegapt.

Arokara (verdubb. v. *arok*), knuppel.

Aróm (v. *ar* 1 en *am*), fijne inkervingen maken voor aderlating, op het voorhoofd tegen hoofdpijn en op andere deelen van 't lichaam tegen jicht en andere ziekten. Is er genoeg bloed gevloeid, dan worden de wondjes met kalk of sirihpruimsel dichtgesmeerd. *Aróm-a,* inkerving, aderlating. *Aróm ahoeg,* aderlaten.

Arondev of *rondev* (wellicht v. *ró,* dus afkeerig zijn), s.p. *arondanáv, arondaháv, arondáv,* benijden, afgunstig zijn, afgunstig kijken. *Bát nakep arondanáv,* wij zijn niet afgunstig.

Arop-aha een *vischsoort.*

Arora een boomsoort.

Arwahin (v. *ar* 3, *w* 1 en *win*), s.p. *arwanin, arwahin, arwazin,* zich wringen, kronkelen; draaien, rommelen van den buik. *Handam kana arwahit,* de buik draait mij, ik heb buikkrampen.

Arwakap een vogelsoort, beo. *Arwakap-méen,* brabbeltaal, n.l. als het gesnater van dezen vogel.

Arwawn (v. *ar* 3 en *win*), voor levende wezens 1e pers. *arwanawn,* samen zijn met velen, met velen samenwonen; talrijk ergens zijn. Zie bij *arawéwn.* Voor zaken: met relativum aan den verbaalvorm:

zijn aan iemand of iets. *Boengi kana arwawn,* er is etter aan mij, ik heb zweren.

Arwétok (v. *ar* 3, en *vétok.* Vgl.: *ravétok*), keeren, draaien, omkeeren; schommelen van boot; *javoen bá kap arwétok,* de boot schommelt niet. Voor meerv. voorw.: *arwitoek;* ook voor herhaling der handeling, veelvuldig draaien en keeren ook om iets uit te kiezen.

Asa 1.) (v. *hi* of *iv* zie bij *hi,* vgl.: *asi*), keffen, blaffen, bassen, aanblaffen. *Asa-anoem,* keffer, blaffer.

2) poot met wijd uitgespreide teenen als van krokodil, leguaan, hagedis, enz. Schaar van krab, kreeft, enz. (Vgl. *asa-kev,* uitspreiden).

Asabin (v. *sa,* zand en *in* meerv. v. *an,* zandbeestjes), vloo.

Asabism Im. v. *adeida.*

Asad (vgl.: *ésad* 1), dwarshout op een dak.

Asad (vgl.: *ésad* 2), of *rasad,* staan van water; *ták té ka rasad,* in dien put staat (water); vandaar ook: overstroomen, *adaka ka wa rasad,* water overstroomt het, staat er op. *Rasad* dient ook ter aanduiding van meerv. onderw.: *adaka épénda rasad,* daar zijn waters, meerdere putten, plassen, kuilen.

Asahen Im. v. *ko-azáv.*

Asajen elativus van *asa.*

Asák zie *asakev.*

Asakeb of *kasakeb,* voor meerv. voorw.: *raskeb,* of *reskab,* (v. *s* = samen en *kab*), scheppen, opscheppen; scheppen met vischnet.

Asakev (v. *sak* of *kas* en *wa,* vgl.: *k-isakev* en *ésák*), o.p. *askanáv, askaháv, askáv,* breken, gebroken zijn, stokken, van adem: *békai kap askanáv,* de adem is mij gebroken, ik ben buiten adem. *Kapoer kap asakev,* de hoest breekt hem (den adem.) — *Asakev* zonder personaalvormen is: openbreken = openslaan of uitspreiden van een mat voor iemand (uitspreiden in 't algemeen is *omos*). *Asakev-a(k),* beslag gelegde, bezette plaats. — Voor zaken: *asák,* stukslaan, openslaan, breken, stuk gaan inzonderheid van brooze dingen. *Asak-a,* scherven, stukken. Voor meerv. voorw., inzonderheid kleine dingen: *asazab,* vermorzelen, verbrijzelen, vergruizen, b.v. schelp, pit, glas. *Asák,* meervoudig voorwerp *ésák* is ook: door openbreken uitdrijven en vandaar ook baren, bevallen. *Mandin menda asák,* ze is sedert lang bevallen. *Na ka wa ésák,* hij drijft drek uit, hij kakt.

Asaman (v. *s* en *man* 2, vgl.: *asák* en *ésaman*), oversteken, overschrijden, afsnijden van weg.

Asan (vgl.: *asák),* met *imoe,* doorbreken van geur, lekker of kwalijk rieken. *Imoe ka wa asat,* de geur breekt door, het geurt, het stinkt. Vgl.: *jarét her kagoeb,* den bitteren smaak breken.

Asaseb zie *rasaseb.*

Asaséwn (v. *asa* en *win,* vgl.: *éséwn*), schreeuwen, herrie, lawaai maken.

Asatok (v. *s* en *tok;* vgl.: *aswatok*), eigenl.: wegstooten, verwerpen, vandaar dat de verbaalvorm steeds het bezittelijk voornaamwoord heeft: iemands (gezegde) verwerpen, niet luisteren, ongezeglijk zijn. *Tamat-omb asatok,* weerstreef hem niet.

Asazab zie *asákev.*

Asazig zie *asig.*

Asazip zie *asip.*

Asi (v. *hi* of *iv.* Vgl.: *asa*), genies, het niezen. *Asi wa,* niezen, *Asi-dé,* nieskruid, snuif. *Asi-méen,* nieswoord, uitroep dien men bezigt, wanneer men niest: het is de naam van een *amei,* totem, of iets wat daarmee samenhangt, b.v. *kaber!* vet, voor de *basik-boan-rik,* die het varken tot totem hebben.

Asik (omzett. v. *kisa(n),* nemen, vasthouden; vgl.: *k-asik),* dus: nemen of vasthouden en wel bepaaldelijk den boog aan den gestrekten arm dragen, dus klaar om te schieten. Vandaar bij uitbreiding: op jacht gaan, doch alleen of met enkelen in tegenstelling van klop- of drijfjacht houden, *ohan.* Men moet hierbij het wild dus meer bespieden en beloeren. Vandaar bij uitbreiding: de wacht houden. waken. *Asik-anem,* waker, wachter.

Asip (v. *s* en *ip;* vgl.: *isip*), verbranden, aanbranden, roosteren, geroosterd zijn. *Mangat hékai ndo asip,* zijn tanden zijn opengeroosterd, zegt men van iemand, die zijn tanden laat zien. Beeldspraak ontleend aan geroosterde honden- of varkenskoppen, waarvan het gebit steeds bloot ligt, waardoor ze een grimmige grijnzende uitdrukking hebben.

Asob (v. *s* en *hab;* vgl.: *ésab*), met de *ka-hangad,* steker, het sagomerg uit den boom steken, sago kloppen.

Asoean (Vgl.: *k-eswan), Hei* of *hoemoem kap asoean,* het motregent.

Asok (v. *sak* en *o*-relat.), uitstrijken, (vgl.: *ésog*), inzonderheid met verf, klei of pruimsel een streep trekken midden over 't voorhoofd tot aan de punt van den neus. Deze streep zelf.

Asov (v. *hi* en *wa*), uitspuwen, vooral van uitgekauwde *wati,* uitspugen van *wati*-sap. Uitkauwsel van *wati*-rank of sirihpruim. *Ko-asov,* ergens in uitspuwen, bepaaldelijk in een napje uitspuwen van het uitgekauwde *wati*-sap, dat daarna gedronken wordt.

Aswan zie *keswan.*

Aswajen zie *keswajen.*

Aswatok of *eswatok,* (v. *s* en *vétok.* Vgl.: *asatok*), verlaten, onderbreken, nalaten, laten steken, onafgewerkt laten liggen. *Tamatop eswatok,* laat het niet ten halve liggen. *Kakoi na eswatok,* we laten het voor hem liggen (ter beëindiging). *Dóm eswatok nó in déma-arir,*

ze hebben verkeerdelijk of jammerlijk zijn *déma*-versiering onderbroken, of afgebroken, niet voltooid.

At (v. *t* 2), donker huidvlekje, moedervlek.

Atad (v. *t* 2 en d 2), dabben, dubben, krabbelen, graaien. Naar iets graaien of dabben; bijhalen of aanhalen van iets dat op den grond ligt of op 't water drijft. (Dus niet van iets, dat buiten 't bereik hangt = *émarak*). — *Atak* (met *k*-activ.) opgraven, los-, uitkrabben of -dabben. Ook (vgl.: *ták*), opendabben of graven, inzonderheid een geultje voor waterafvoer. Vandaar *Atak-a,* geul, groef. *Mako atak, toetoe damé hoew,* ik zal er een geul maken, dan zal de stroom uitkomen, 't zal wegvloeien. *Méen atak,* woorden opdabben (als een hond zand), kletsmeieren. Zelfst. naamw.: lies, de liezen en daardoor gevormde mik tusschen de beenen. *Saham atak kana haoew,* de kangoeroe is me tusschen de beenen door ontsnapt. Vgl.: *atek.*

Atak zie *atad.*

Atakeb zie *atakib.*

Atakek zie *atakib.*

Atakib (v. *t* 2 en *kib,* of omzett. v. *kat* en *hab;* vgl.: *katib*), of *étakib,* o.p. *atkanib, atkahib, atkazib,* steunen, ondersteunen, vasthouden, duwen tegen. — *Atakeb,* 1e pers. *atkanab,* tegeneen duwen, -drukken of -slaan; *képa atkanab,* hij drukte of sloeg ons tegeneen.
Voor zaken: *atakèk,* tegeneen duwen, -drukken of -slaan; tusschen iets drukken, klemmen of vouwen; tusschen iets of tegen elkaar geklemd zijn of vastgedrukt, b.v.: *napét kapa atakek* de pisang zit dicht opeen; of ook: is dubbel.

Atamin (v. *t* 2 en *man* 2), spartelen, tegenspartelen, tegenstribbelen, zich weren, zich verdedigen, zich wringen.

Atarak (v. *tar*), dompelen in water, slijk, modder, enz.; soppen; indompelen of gedompeld houden; zinken, onder-gaan.

Atareb (v. *tar* of *tér* en *hab*), s.p. *atranab, atrahab, atarab,* lui neerliggen; bij uitbreiding: zich liggend wentelen of rollen van slaap of luiheid.

Atawip (v. *t* 1, *w* 2 en *ip*), uitblazen, uitwaaien van vlam.

Ateb (v. *t* 1 en *hab*), meerv. onderw.: *atib,* weggestreken, weggedaan zijn inzonderheid van het lichaam: uitgeteerd, vermagerd, zwak zijn of worden; slinken, wegteren. *Wahani kapa ateb,* zijn lichaam is uitgeput, verteerd. — *Ated,* (met *d* 2), strijken, wrijven, schuren. *Ateb-* of *atek-takav,* strijkvuur, lucifer. — *Atek,* strijken, schrappen, streep of lijn trekken; streep, lijn. Vgl.: *atak.*

Ated zie *ateb.*

Atek zie *ateb.*

Atéman zie *téman.*

Atétok (v. *t* 2 en *tok*), voor meerv. voorw.: *atitoek,* steken naar iets,

meer bepaald om 't vluchten te beletten, b.v. visch of krabben samendrijven, om ze te vangen.

Atib zie *ateb.*

Atid (Vgl.: *atin*), pleisterplaats. Schoongemaakte plaats, waar men, op stap zijnde, gewoon is te rusten, stand te houden.

Atik of *tatik,* (*t* 2 en *k*-final., het ont-staan, vgl.: *atin* en *wahaman* voor de beteekenis: ont-staan), verhalen over het ontstaan der dingen, de totemlegenden vertellen. *Atik* of *(t)atik-méen,* oorsprongsverhaal, legende. Verder al wat met de *déma*-overlevering in verband staat *Atik-oha,* hutje waar *dema*-plechtigheden gehouden worden. *Atik-dé* genees- en tooverniddelen van de *déma's* herkomstig als b.v. de kruiden en drankjes om iemand de kunst der toovenarij bij te brengen.

Atin (v. *t* 2 en *win*), voor meerv. onderw.: *wahaman,* staan of gaan staan, recht staan, overeind staan, ergens op gaan staan. Gaan staan, = uitkomen van aardvruchten. Spannen van boogpees, hetgeen geschiedt, door met den voet op het ééne uiteinde van den boog te staan; *toep mendakap atin,* ik heb de boogpees gespannen. — Fig.: stand houden, volhouden, volharden. *Ahap atin!* houd vol! houd aan! Vgl.: *itar.*

Atĭn (Vgl. *atin*), o.p. *atnan, athan, rétézan,* neerzetten, doen staan, zetten in, b.v. kind in wiegje, dier in kooi. *Hâz damop atnan, sa mano atĭn,* vader zet me neer, ik zal op den grond gaan staan. Geven, schenken, als 't geschenk een levend wezen is; vgl.: *baker,* leggen en geven voor zaken, die men neerlegt, terwijl men een kind of dier neerzet, doet staan. — Voor zaken, meerv. voorw.: *atnan,* (dat nu 1e pers. is, maar oorspronk. 3e pers. meerv. was, zooals we in de spraakleer aantoonden), leggen, neerleggen, inzonderheid houten bij 't leggen eener brug, om een brits of rooster te maken e.d.

Atikoek zie *atétok.*

Atnan zie *atĭn.*

Atoeg (v. *t* 1, *oe* 2 en *g*), uitschrabben, uitscharren, uitraspen.

Atoek (v. *t* 2, *oe* 2 en *k*-activ.), uitslaan van vleugels, pooten, enz.; fladderen, spartelen; weg doen fladderen, opwaaien. *Kiwar sa ka wa atoek,* de wind waait het zand op. *Atoek-anoem,* wordt gezegd van *kipoeka,* een groote platvisch, die wanneer hij op 't droge komt, met de zwemvliezen hard op het zand slaat. — *Atoek-oezoeb,* vogeltje uit sagostengelmerg gesneden, dat in den wind aan een touw te fladderen gehangen wordt. Zie *biroe.*

Atoev of *atóv,* (v. *t* 2, *oe* 2 en *wa;* vgl.: *ha-oev*), de rusthand, de hand die weggedaan of weggelaten wordt, n.l. de hand, die minder gebruikt wordt: voor een linksche is dit dus de rechterhand (zie *awa*), doch in 't algemeen de linksche. Fig.: onhandig, linksch.

Atowab zie *atoweb.*

Atowak (v. *t* 1, *oe* 2, *w* 1 en *k*-activ.), wegwisschen, afvegen, b.v. zweet, vuil, enz. *Boengi atowak,* etter wegvegen. Vgl.: *atoweb.*

Atoweb of *atowab,* (v. *t* 1, *oe* 2, *w* 1 en *hab,* vgl.: *toweb*), afvegen, -scheren.

Ava of *hava,* kleisoort, hooggeel van kleur, die gebrand wordt en dan een steenroode verfstof levert, die veelvuldig gebruikt wordt, bij 't beschilderen van kano's, trommen, posten van feesthuizen, en ook van haarverlengsels en 't lichaam.

Avadak (v. *v* 1, *d* 2 en *k*-activ. vgl.: *avadik*), waaien, tochten, wegwaaien, afkoelen. Wind, koelte, tocht.

Avadeb (v. *v* 1, *d* 2 en *hab*), verdwijnen, vergaan. *Gamó-rĭk mé avadeb gém,* door tooverspreuk zal de leembank afdrijven.

Avadik (v. *v* 1, *d* 2 en *k*-activ., vgl.: *avadak*), voor meerv. onderw.: *ravadik,* vliegen, weg-, opvliegen. Fig.: stuiven van zand, dwarrelen van blaren, enz.

Avahab (v. *v* 1 en *hab*), wegslaan, van zich afslaan, b.v. muggen, vliegen. Fig.: wegwaaien, wegblazen. *Kiwar tatoep ma avahab,* de wind blaast het vuil weg. — Ook 2e pers. v. *avob.*

Avahak (Vgl.: *avahab* met voor *b* de *k*-activ.), slaan, zwaaien met de *pandoe,* waaier, om muggen of vliegen te verjagen of om vuur aan te wakkeren.

Avahazoeb zie *avahob.*

Avahéwn, Im. v. *haoezan.*

Avakam (v. *v.* 1, *k*-activ. en *m* 3), opruimen, wegvegen, bijeenscharen.

Avakeb (v. *v* 1, *k* 1 en *hab*), af-, wegvegen inzonderheid vuil van 't lichaam.

Avakoev (Wellicht omzett. v. *ka-haoev,* afgekeerd of afkeerig zijn; vgl.: omzett. *avanoek* voor *avakoev*), met het hulpwerkw. *wa:* weigeren, ontveinzen, als men van iets niet wil meedeelen, ontkennen, dat men het heeft.

Avaman zie *vaman.*

Avamin (v. *v* 1 en *man* 1), afschuiven, afglijden, b.v. pees van boog. Glijden, doorglijden; doen doorglijden, slikken. Opstroopen of afschuiven, slippen, glippen.

Avanih (v. *v* 1, *n* 2 en *hi*), of *évanih* of *avawih,* likken, aflikken. *Avanih-anem,* scheldwoord: ontuchtige, smeerlap.

Avanoek (Vgl.: *avakoev*), gescheiden, verwijderd, afgezonderd zijn van iemand. *Papĭs évai map avanoek,* de kleine is van zijn vader gescheiden, zonder zijn vader. Gescheiden zijn afgezonderd zijn als een mokkende van zijn kameraden, overlevende van overleden nabestaande, kind van ouders; vandaar de bijbeteekenis van spijt of verlangen.

Avaram als *kovaram.*

Avarev (v. *v* 1, *ar* 1 en *wa*), o.p. *avranáv, avraháv, avráv,* te groot, te wijd zijn, loszitten. Bij uitbreiding: nog niet verzadigd zijn, in tegenstelling met *isik.*

Avarip (v. *v* 1, *ar* 1 en *ip*), barsten, openspringen door hitte. *Ngém gargar a avarip,* de leem is te barsten gesprongen. *Avarip-a(k),* barst, scheur.

Avaroek of *évaroek,* (v. *v* 1, *ar* 3 en *k*-activ.) zwaaien, ronddraaien, ronddrijven; heen en weer doen bewegen, -duwen, -trekken. *Ravarav dapisep avaroek,* hij zwaaide of zweefde er boven. *O ma avaroek,* hij zwaait, wuift tegen u.

Avasa zie *avaseb.*

Avasad zie *avaseb.*

Avasak zie *avaseb.*

Avasaz zie *avaseb.*

Avaseb (v. *v* 1 en *s* of *vas* en *hab*), s.p. *avsanab, avsahab, avsab, avasab* of *rav(a)sab,* wegtrekken van 't lichaam, = uitteren, vermageren, vervallen, afnemen van ziekte. Ook: spits, smal, dun worden of zijn; spits, taps toeloopen. Fig.: zich terugtrekken, in zijn schulp kruipen, zich stil houden. *Avsanab sano nin,* ik doe er maar het zwijgen toe. *Avaseb sapomb win,* hij kon afdruipen. Voor zaken, *avaseb,* = *avasad. Méen mendomb avaseb,* de spraak is hem ontgaan, hij kan niet meer spreken. *Avasa,* voor meerv. voorw. *avasaz* of *ravasa,* soms *ravasaz,* uittrekken, b.v. splinter, wegtrekken, b.v. van gezwel. — *Avasad* wegtrekken, -vloeien, -zakken van water, (vgl.: *asad*); zich terug trekken, wijken, opzij gaan. *Es nangó ah avasad!* ga achteruit! uit den weg! *Momb ah avasad,* snuit uw neus, trek den snot weg. *Avasak,* verzakken, wegzakken, wegtrekken. *Békai mendó avasak,* hem is de adem weggetrokken, hij is dood. Zie *ravasak.*

Avasi (v. *avas-ad* en *i* meerv. v. *a* 1, hetgeen wegvloeit), traan, tranen. *Avasi kovahib* (Im. v. *kovazib*) *man óg,* ze houden (een plechtigheid) van tranen-stillen. In de omgeving van Okaba een klein rouwfeest, ook *roeab* genoemd, dat een der eerste dagen na 't overlijden van iemand gehouden wordt. Het bestaat uit een kleine bedeeling. Als men voor voornamere personen daarvoor op jacht gaat, dan heet die jacht ook *avasi-kovahib-ohan.*

Avasih (v. *avas-eb* en *hi*), door snuiven of zuigen *(hi)* weg doen trekken, = snuiven, opsnuiven; zuigen, opzuigen. *Im'oe avasih,* reuk opsnuiven, ruiken.

Ava-voer zie *va-voer.*

Avaweb als *avaheb.*

Avawih of *évawih,* (v. *v* 1, *w* 1 en *hi*), als *avanih.*

Avazawn (v. *v* 1, *s* en *win,* vgl.: *avasad*), afschuiven, afdoen van arm-

banden, *ndoevndoevi* en *mbarar.*

Avazoeb zie *vahob.*

Avéd (v. *hai* met verwissel v. *h* in *v.* Zie bij *hi*), lachen, uitlachen, schertsen. *Wohan mambap avéd,* hij lacht het uwe, = om of tegen u. *Avéd-anem,* lachbek. Een ander *avéd,* = *havéd.*

Avétok (v. *v* 1 en *tok* of v. *a* = *é* 3 en *vétok*), voor meerv. voorw.: *avitoek,* aftrekken, afrukken, rukken aan. *Kiwar kamé avitoek sangonam,* de wind zal met de *sagonam,* graspluimen rukken, ze op doen waaien.

Avézab zie *avig.*

Avhab zie *avahab.*

Avhazoeb zie *vahazoeb.*

Avig (v. *v* 1 en *g*), blad van nerf trekken, schil van vrucht, huid van dier, pellen, stroopen, afkrabben. Voor meerv. voorw.: *avézab,* b.v. blaren van sagostengel trekken, om atap te maken.

Avih (v. *v* 1), schuren, schrammen, ontvellen. *Wap ko wa avih,* het been is hem ontveld. Meerv. voorw.: *avizoeb,* schubben, afschilferen, scheren.

Avik (v. *v* 1 en *k*-activ.), dichtsnoeren, snoer aantrekken.

Avimin als *avamin.*

Avizoeb zie *avih.*

Avoei dragen op den rug aan een om 't voorhoofd geslagen band, zooals de vrouwen gewoonlijk lasten dragen. Voor meerv. voorw.: *ravoem.*

Avoek (v. *v* 1 en *k*-activ.), uitzien naar, verlangen naar, partij kiezen voor. *Anep manop avoek,* hem volgen zij.

Avoer (v. *a* = *é*-plur. en *hoe,* uitkomen, ontkiemen), jong gras.

Avoereb s.p. *avoeranab, avoerahab, avoerab,.* (vgl.: *voreb,* ruilen, wisselen) telkens wisselen van gevoelen door iemand, zoodat men niet weet, wat men aan hem heeft, onoprecht zijn, dubbelhartig zijn, huichelen, veinzen.

Avoes (omzett. met letterwiss. v. *hoez,* meerv. v. *hoew,* uitkomen of uit doen komen of v. *vas*), uittrekken, uitrukken, uitplukken. Voor meerv. voorwerp, alsook voor overdracht. beteekenis zie *ravos.*

Av-oev (verdubb. v. *hoe*), gewestelijk voor *avoer.*

Avoezawn of *avozawn* (eigenlijk een meervoudsvorm v. *avoes* in de overdracht. beteekenis), laten uittrekken door in 't water te leggen, weeken, loogen.

Avór (vgl.: *voe-s*), zwemmen. *Heis-avór,* op den rug zwemmen.

Avo-voe, los, opgelost, week, ontbonden zijn of doen zijn. (Vgl.: *avoes,* uittrekken, losmaken en *avoe-zawn*).

Aw? (samentrekking van *ah wo?* wat gij? Dit *ah wo?* is in dezelfde beteekenis in gebruik. Tegen meerdere personen zegt men: *ah jo?*) vraagwoordje, dat al naar de omstandigheden kan beteekenen: wat zegt ge? wat is er? waar gaat ge heen? waar komt ge vandaan? wat

doet ge? enz.

Awah of *hawa* (wellicht *ha* en *wa*, echt, het ware zijn), de werkhand, d.i. gewoonlijk de rechter; kan echter, n.l. voor linkschen, ook de linker zijn. Men kan het nog nader aanduiden door *nohan awah*, mijn werkhand en *itawand awah*, de vreemde of ongewone werkhand. *Awah-anem*, handig mensch. Ook uitroep ter bemoediging of aansporing: vooruit! pak aan! houdt vol! houvast! Zie *atov*.

Awah (wellicht van *w* in 't rond en *hi*, bijten), een soort schelpdiertjes die zich rondom drijfhout in zee in menigte vastzetten.

Awad (v. *w* 1, vgl.: *oewad*), uitsteken, opgraven, opkrabben; insteken, opscheppen, vergaren.

Awahen (v. *w* 1 en *han*) oprollen, opwinden, omwinden, inwikkelen, vouwen, invouwen. *Awahet-rik*, opgevouwen, ingewikkeld. Voor meerv. voorw.: *awhazin*, vouwen van blaren, invouwen van diertjes om ze te poffen in 't vuur, enz.

Awahet(a) (v. *awahen*, het gedraaide), gedraaide schelpsoort, tritonshoorn, fasciolaria. *Awahet-arir*, versieringsmotief aan den tritonshoorn ontleend, n.l. concentrische cirkels en de spiraal.

Awahob (v. *w* en *hab*), s.p. en o.p. *awahonab*, *awahohab*, *awahozab*, kronkelen, zich kronkelen, omkronkelen, omslingeren. Vgl.: *wahob*.

Awahoek zie *wahoek*.

Awak (vgl.: *awad*), insteken, inzonderheid planten, pooten van *kémb*.

Awakei de groote spieren langs den ruggegraat.

Awakoe een vogelsoort.

Awam (v. *w* 1), rollen van golven; opborrelen van welwater.

Awan zie *ivon*.

Awa-toe (klanknabootsing), vogelsoort, die *awa* roept.

Aw-aw roode bloemsoort, die bij de eerste regens bloeit.

Awazin zie *awin*.

Awéh (omzett. v. *wahani*; vgl.: B.B. *wahni* = *awéh*), alle dierlijk voedsel, inzonderheid visch, zooals 't Mal. *ikan*. Visch als diersoort.

Awe(h) (wellicht hetzelfde als 't voorgaande: *awéh* = *wahani*; *wahani* = gestalte, ding; 't komt overeen met het Lat.: causa; terzake van), voorzetsel het onmiddellijk doel aanduidend, (zie spraakleer). *Wati awé mano heit*, ik ga op *wati* uit. *Mbatáv awé-rik*, die vergeefsch op iets uitgaat.

Awétok (v. *w* 1 en *tok*, om-keeren), *awtanoek*, *awtahoek*, *awitoek*, s. en o.p., zich opwerken, naar boven werken, los werken. *Nakap awtanoek*, ik werk me naar boven of los van drenkeling of iemand die vast zit. Opwerpen door de zee. Ophalen, uitpeuteren uit het zand van schelpdiertjes. *Heinó manó awitoek*, ik graaf mosselen uit.

Awhazin zie *awahen*.

Awi (vgl. *aw-oh* bij *aw*; dus *aw* en *i* relat.) bindwoord om een tegenstelling in te leiden;...... *awi N,?*... en N dan? hoe met N dan?

Awib een kangoeroesoort.

Awih (omzett. v. *ziwa*), pijn, smart; pijn doen, pijnlijk zijn. *Ko awih*, het doet hem pijn, hij heeft pijn.

Awin (v. *w* 1 en *win* of v. *w* = *oe* v. *hoe*, vgl.: *hown*), lossen van boot, uitpakken, uitladen, uithalen. Voor meerv. voorw.: *awazin*, vooral voor vele kleine dingen of levende wezens.

Awin (evenals *nawa* v. *w* 1; vgl.: *awahen*), vrouwelijke schaambedekking, gemaakt uit de schors van een boom van denzelfden naam. Een man mag fatsoenshalve het woord *nawa* niet gebruiken en moet *awin* zeggen. *Awin-toe*, vrouw.

Awitoek zie *awétok*.

Awob zie *awahob*.

Awong (v. *w* 1 en *ng*, verzamelplaats, om te verzamelen), in de Gawirstreek zegt men meer *sakweib*. Houten post of okselstuk van sagobladstengel waarop een menschelijke figuur geschilderd wordt, den overledene voorstellend, bij wiens klappertuin de *awong* wordt opgericht, al of niet in een hutje, *sâr-oha*. Zoolang de *awong* staat, die bij een rouwfeest ongeveer een jaar na 't overlijden wordt opgeheven, blijven de vruchten nog ter beschikking van den overledene en mag men daar geen noten plukken of rapen en worden ze om de *awong* bijeen gegooid of men laat ze onder de boomen liggen.

Awozab zie *ahob*.

Awsatok (v. *w* 1, *sa* en *tok*, draaiend weg-steken), den ontbolsterstok of -ijzer in den klapperbast steken en dien met een draaienden handslag loswringen, afpellen; op die manier losgaan; aldus uitsteken in 't algemeen. *Kind maka awsatok*, ik zal je oog uitstekend. Fig.: zijn gezicht scheef trekken, verdraaien, een zuur gezicht zetten, een lange lip trekken, *nani kap a awsatok*, zijn gezicht wordt lang, zuur, hij trekt een zuur gezicht.

Azab of *ahazab* (v. *h* 1 en *hab*. Vgl.: *ahazab*), casuaris- of paradijsvogelveeren tot een krans samennaaien.

Azaki (omzett. met letterwisseling v. *a-kahi*, vgl.: Im. *a-haki*, = die bijt), slang. Wijl men hier verschillende soorten aantreft, die zeer gevaarlijk zijn, is men er in 't algemeen zeer bang voor. Sommige soorten worden gegeten, als de python, de *hanid*, e.a.

Azaman (v. *s* en *man* 2), wijdbeens loopen. Vgl.: *akheiman*.

Azambir een schelpdiertje.

Azarod (v. *ah* en *arok*, wat steekt), oneffen zijn, stekels of weerhaken hebben. *Papoe-ban ka wa azarod*, een rogstekel heeft weerhaken.

Azâv (v. *s* en *v* 2), of *hazâv*, afkrabben, polijsten, fijn afschrapen, afschaven, gladschaven, b.v. boog, rotan, steel voor iets, enz. Vgl.: *rasoeh*.

Azétok of *hazétok* (nevenvorm met letterwiss. v. *vétok*, steken en *a* =

é vereeniging), aansteken, doorpriemen, aanrijgen, b.v. aas aan angel. Voor meerv. voorw.: *havezitoek.*

Azoer een kreeftsoort.

B

B 1) in beteekenis altijd en ook in praktijk meestal een wisselvorm van *mb*, is een stamvorm, die iets aanduidt, dat bol of rond is; bundelen, samenvatten.

2) als uitgang van werkwoorden is *b* = *hab.*

Ba verwant met den stamvorm *b*, heeft als grondbeteekenis: al-omvattend, alles; doch zoowel alles aanwezig, als alles afwezig; dus zoowel alles als niets, geen; ledig en in samenstellingen vol.

In deze beteekenis van niets, geen, is het bijwoord en steeds met een verbaalvorm verbonden. Het is dan ook vaak *mba. Ba* of *mba ka,* het is niet, neen. *Mba ka anim,* er zijn geen menschen. *Ba nó idi,* ik heb het niet gezien. Als ontkenning is het ook vaak met het demonstratief *t* tot *bát* verbonden: *ba* of *bát nó idi,* ik heb 't niet gezien, (zie spraakleer).

In de beteekenis van: alles aanwezig, is het steeds *ba* en heeft dan als grondbeteekenis: alles, allen, alle, geheel; en vandaar ook: uitsluitend, enkel, alleen, slechts, bloot. *Ba anim,* alle menschen. *Ba anip,* zijlieden alleen, of allemaal, van dezelfde soort. *Ba miráv,* het heele dorp, of het dorp alleen, of het dorp is alleen, is leeg. *Ba han kané ja,* ze hebben 't ons alleen (voor niets) gegeven. *Ba man samo na'm,* ik zal uitsluitend slechts komen, niet anders doen dan komen, ik zal beslist komen. *Ba anep,* hij alleen, of hij is alleen, = kinderloos. *Ba adéh ka,* het is enkel goed, volkomen goed. *Ba ipeti ka,* daar zijn ze allen, die alleen, of alle hetzelfde, (de overeenkomst moet uit den samenhang blijken. *Ba pé,* alleen de darmen, = nuchter. *Ba nâh,* alleen de hals, = zonder kralen. *Ba été,* alleen de kaken, = zonder baard. *Ba ndas*, alleen het neusbeen, = mager, schraal, schrepel van uiterlijk. *Ba panga,* alleen de billen, = met bloote billen, is hier: zonder *wib.*

Voor *ba* als werkwoord, = opmaken, zie *akba.*

Báb aanspreking van *wahók,* oom, broer van moeders zijde.

Bab (vgl.: *bák* en *obak*), openen.

Baba Mal. Chinees.

Ba-ba (v. *b* 1), struik met witte of grijze vruchtpitjes, die als kralen gebruikt worden, coyx lacryma Jobi Linn. Deze pitjes zelf en ook andere witte kralen.

Ba-ba (v. *b* 1), groote zeeschildpad. Een kinderspel, dat bestaat in 't nabootsen eener schildpad in 't zand. Twee jongens gaan op z'n kleermakersch zitten, met de knieën tegeneen, vullen de tusschen-

ruimte met nat zand aan en trekken zich dan terug: de zandhoop aldus ontstaan lijkt eenigszins op een schildpad.

Babaha (v. *b* 1), klein zeekwalletje. De zee is er soms vol van en heet dan *bahana-ti étob*. Ze blijven dan ook in menigte op het strand achter, waar ze in ontbinding overgaan en een kwalijken reuk verspreiden.

Babid een heestersoort, aegialitis annullata.

Babik jonge klapperplant.

Babind een boomsoort.

Babob (v. *b* 1), groote, veel voorkomende zeekwal.

Ba-boe (v. *b* 1; vgl.: *béboe*), taaie, melige korst, die zich vormt als een dikke huid om een stuk ongekneede sago, zooals het van de wegge wordt afgebroken, als men 't in 't open vuur laat poffen. De gebakken korst die makkelijk loslaat, wordt afgepeld en gegeten, terwijl het overblijvende brokstuk weer op 't vuur gelegd wordt en zoo door, tot alles op is. Wegens gelijkenis van uiterlijk en benaming heeft men dit taai omhulsel geassocieerd met het vrouwelijk schaamdeel en beteekent *baboe* overdrachtelijk ook; ontucht en inzonderheid overspel. *Baboe roeh*, van overspel beschuldigen. *Baboe-anem*, ontuchtige, overspelige. *Baboe-bombari*, ontucht, overspel. — In denzelfden gedachtengang hebben we *amnigiz*, (v. *mb*, *s*-separ. en *g*; omzett. v. *isig*; vgl.: *isoeg*, *isig*, *zizid*, enz. = rondom afpellen). Men voert dezelfde bewerking uit met tot een bal, *kana*, gekneede sago. De gare korst daaraf pellen, heet *amniziz*. Ook die korst zelf heet zoo, doch wordt wegens gelijkenis met het scrotum ook wel *ombó* genoemd, vooral door vrouwen.

Baboer een sierhout.

Baboezoeb zie *boeboezoeb*.

Babosar een schelpdiertje.

Babot een wilde plantsoort.

Badi een boomsoort, saccharum edulis. De lange bruine, fluweelige katjes van dezen boom. Smeulend steekt men ze tusschen den armband der dooden bij de begrafenis, om hen vuur mee te geven naar de schimmenwereld. Ook de nieuwe *Majo*-leden dragen het bij de sluiting der inwijding.

Bág als *banga*.

Bagaw gember. Hij wordt veel gebruikt bij onttoovering of om kwade invloeden af te wenden. Een uitkauwsel ervan wordt dan vaak over 't heele lichaam gespuwd.

Bagé (wellicht nevenvorm v. *panga* met *b* = *p* en *g* = *ng*), vrouwelijk schaamdeel, = *péra*. (Wellicht v. *boeg*, dus *boeg-a* = snede = scheede).

Bagoes-ti (v. Mal. bagoes, mooi), lang, stevig broodmes, hier veel in gebruik en zoo genoemd, wijl ze door de ruilers als bizonder fraai,

= bagoes, werden aangeprezen.

Baha (Misschien = *ba ha* = geheel recht), bovenbeen, dij. Fig.: de beentjes van de *haoepa,* een soort mondharpje; ook de bovenkant van den voorsteven eener kano, die overigens een heel menschelijk lichaam voorstelt.

Baharim (Waarschijnl. samenvt. van *ab,* oksel, *érev* of *éram* onder den oksel dragen en *imoe,* geur. Zie *érev*), lijflucht, die van 't menschelijk lichaam uitgaat, vooral onder de oksels. *Ngat baharim imoe ma ravasih,* de hond snuift de lijflucht op (om het spoor te volgen). — Fig.: vriend, kameraad, makker. Vgl.: *gan-a-ngin.*

Bahéwn (v. *b* 1, *h* 1 en *win*), ombinden, omwinden. Meer bepaald: aandoen van *pango.* Vgl.: *béwn,* buigen.

Bahis (omzett. v. *haseb,* hechten, vasthouden), pin of pen, peg en later ook spijker, schroef, bout; wijzer van klok.

Bahoes een boomsoort, welks hout gezocht is voor 't maken van werplansen, *dam.*

Bahor een boomsoort. — Een vogelsoort.

Bai een aardvruchtsoort.

Bai-a-bai een klimplant met groot blad, veel op sagoboomen voorkomend. Uitkauwsel van 't blad wordt door vrouwen ingenomen om bevruchting te voorkomen of de vrucht af te drijven en ook als zuiveringsmiddel na de bevalling.

Bajam boombeertje, koeskoes. Fig.: bangerik; bang, schuw, vreesachtig.

Bak (v. *ba* en *ka,* waar alles = veel of niets is. Vgl.: omzett. *kab*), niets doen zijn = openen, een gat maken in, (vgl.: *obak*). Inzonderheid den neus openen, om te ruiken. *Imoe bak,* voor den reuk openen, ruiken. *Imoe ahiep bak,* ruik het eens. — Plaats, ruimte, veld. *Boes-bak,* kajoe-poetih-plaats (bosch, waar veel is). *Da-bak,* sagoplaats (planting). — Open ruimte, buiten, buitenshuis, in de open ruimte, in tegenstelling met binnenshuis.

Bakaman (v. *bak* en *man* 2), zich schrap zetten, schrap staan; eigenl.: geopend = wijdbeensch staan.

Bakatok (v. *boka* en *tok*), mv. voorw. *bakitoek,* omstulpen, overstolpen, bedekken, den vinger houden op een knoop (= bedekken); omslaan van een boot, *javoen ké wa bakitoek,* de boot is omgeslagen, eigenl.: heeft hen overstelpt. Soms ook als *bokatok.*

Bakáv zie *bakev.*

Bakaw een sagosoort. — Oud versleten besje.

Bakboekit knoop, knod, knud. (Verdubb. met omzett. v. *bokatok,* knoopen).

Bakev (v. *bak* en *hab*), s. en o.p. *bakanáv, bakaháv, bakáv,* liggen, leggen, inzonderheid op den rug. *Bakáv,* ook: samenliggen of leggen. *Pocno ka ja bakáv,* de Pleiaden, d.i. *déma*-kinderen, liggen samen (in

een wiegemandje).

Voor zaken: *bakev,* meerv. voorw.: *rawéwn,* leggen, neerleggen; uitleggen om te planten, meer bepaald klappernoten. Ze worden daarvoor half of in elk geval heel oppervlakkig begraven, zoodat een deel der noot of minstens de jonge scheut zichtbaar is. Vandaar bij uitbreiding iets ten deele bedelven of begraven of aldus bedolven zijn. *Sa javoen mendap bakev,* het zand heeft de boot half bedolven, in den grond gewerkt. — Evenals bijna alle werkwoorden, die leggen of zetten beteekenen, heeft *bakev* ook de bijbeteekenis van: neerleggen voor, = geven, wegschenken.

Bakitoek zie *bakatok.*

Bakoe (v. *b* 1; vgl.: *boka*), nekwervel; bij uitbreiding: nek in 't algemeen of meer bepaald *soso bakoe* of *mbakoe.*

Bakoe-bakoe of *dakémbakoe,* naam eener maanmaand.

Bakoeh (v. *boka* of *bak* en *hi*), nijpen, knellen; overbijten, overgapen. *Da map bakoeh,* hij overbijt den sagokoek. Den mond sluiten.

Bakoema (omzett. v. *kaboe* in *mbakoe* en *bakoema*), korf van groen klapperblad gevlochten, (Mal. kamboetoe). De over heel Indië bekende mand of korf, die men even vlecht waar de behoefte zich voordoet en daarna als waardeloos weggooit.

Bakoet (omzett. v. *kaboe*), een klein mandje of korfje. Een bizondere invlechting op armmof.

Bám een boomsoort.

Bam (zie *m* 4), of *bom,* een stopwoordje om meer nadruk op 't gezegde te leggen, *épété ka bam!* daar is hij zoo waar!

Baman (v. *b* 1 en *man* 2; vgl.: *hambam*), omwikkelen, bedekken, verhullen; het lichaam bedekken met mat, kleed of deken. Aandoen van dingen die men om bindt als *nawa, moer, ségos,* e.d..

Bamb (v. *b* 1 en *mb*), luis. *Bamb égitoek,* luizen knappen.

Bambit (v. *b* 1 en *mb*), een platrond zoetwatervischje.

Bámét (de vorm op *n* is niet gebruikelijk; in 't B.B.: *ba-meng;* vgl.: *meng*), voornamelijk met meerv. onderw.: wegloopen, rennen, vluchten; doen vluchten, wegjagen. Fig.: vloeien, wegvloeien, vlieten, stroomen. *Koema ka bamét,* het binnenste vlucht, = hij schrikt, hij verschiet. *Dó mendanap bamét,* bloed ontvloeide mij, ik bloedde. — *Ka-bamét,* met iets loopen of wegloopen; voor een bepaald doel loopen. — Voor enkelv. onderw. gebruikt men meer *oemak, koemak* of *kamak. Bamét* wordt daarom ook gebruikt voor samen- of in optocht loopen. *Maké bamét,* we zullen samen loopen, wedloopen. *Sapara man bamét,* ze houden optocht met de *déma*-voorstellingen. Zie *sapara.*

Ban (v. *b* 1 of *p* 3), lang dun beentje, b.v. uit vogelpoot; priem daarvan gemaakt, vooral dienende bij 't vlechtwerk of 't vlechten van 't haar tot tresjes; stekel. *Ban-ti awéh,* steekvisch. *Ban résák,* stekel

stukslaan, b.v. van gevangen steekvisch. *Ban-tagoe,* stekelvoet, hoort men soms voor schoen, wellicht wegens de puntige koppen, waarmee de schoenen van soldaten en politie beslagen zijn.

Banboena-ela Im. v. *dosé-dosé.*

Band een soort *kémb,* kaladisoort. Zie *band-imoe.*

Bandahiv een wilde pisangsoort zonder eetbare vruchten. Het blad dient om te poffen spijzen in te wikkelen. De ronde vrucht wordt door kinderen met een pennetje doorstoken en dient dan als tol, *kéwahib.*

Bandi een boomsoort. Ook groote *sosom,* als *paranaw.*

Band-imoe geurig, hoogopschietend onkruid. Mal. koemoek hoetan. Als geneesmiddel wordt het geschroeid en op de pijnlijke plek gelegd.

Bandoer een korte biessoort.

Bandok Im. v. *hoes.*

Bandra gezang der mannen, bij de viering der geheimen van den *sosom.*

Bang (v. *b* 1 en *ng*), een dikke rietsoort of bamboe; de daarvan gemaakte tabakspijp, die langs de kust zoo goed als geheel in onbruik geraakte; bij uitbreiding ook de tabakspijp der vreemdelingen. Fig.: slokdarm, luchtpijp, keel, strot; alle soort dunne buizen en ook geweerloop en vandaar *bang-hi,* geweer, = als een *bang.*

Banga boombeertje, koeskoes. Fig.: bangerik; bang, laf, schuw.

Bang-a-bang (v. *b* 1 en *ng*), bolvormige zeevisch, tetrodon. Huid en vooral ingewanden zijn zeer vergiftig.

Bangawa (v. *bang* en *éwa*), = *kahó,* schoot, moederschoot, onderlijf.

Bangoe (v. *b* en *ng;* vgl.: *abangoek*), 1) samenkomst en plechtigheid der *Imo's,* om besmettelijke ziekten af te weren. De plechtigheid eindigt met een optocht langs het strand: een lange rij van opgesierde lansdragende *Imo*-leden. Voorop gaat een man met een brandend stuk hout op den schouder.

2) een groote krabsoort.

3) *bangoe-iwâg,* een krotonsoort met groen, rood en geel gekleurd blad.

Baning ziekte, die zich openbaart door jichtig gezwollen kniegewrichten.

Bâr (v. *bák* en *r*-final.), gat, gaatje, opening, inzonderheid aars. *Bâr-ti* of *dóm bâr-ti,* scheldwijze.

Barakaw (v. *ba,* geheel; *arak,* scheiden en *wa,* d.i. in de als lange franjes afhangende haarverlengsels der *wahoekoe* scheidingen maken en ze tot bundels samenvoegen; vgl.: *iwâg*), de drie dikke tressen haarverlengsels der *kivasom-iwâg.*

Bar-a-mboer of *mbar-a-mboer,* (v. *mboe* of *moe,* geluidnabootsing), vlieg.

Baramé een kaladisoort.

Baraw 1) broodvruchtboom, artocarpus incisa communis. De vrucht

zelf, soorten zijn: *gawija-baraw* en *rakarik-baraw.*
2) een banaansoort.
3) zijpunt van den schedel.

Baraw-baraw 1) een boomsoort.
2) een zoetwatervisch.

Baraw-pindapind dor blad van broodboom. Een vogelsoort.

Baraw-saparéd een vogelsoort.

Baren (elativus v. *ba* of *akba* en *en;* vgl.: B.B. *bár*), op, af, weg zijn; opmaken, afmaken, voltooien. Voor levende wezens gebruikt men *bazin. Mendap baren,* het is op, af, uit. *Makap baren* of *baren makap nin,* ik zal het op of af maken. *Ap baren javoen?* is de boot klaar? *Hanid ahpanap baren épé*..........., als ik er vandaag mee klaar kom......... *Baren-da* of *barét-da,* het laatste stuk, gewoonlijk het topstuk uit een sagoboom, dat nog te kloppen overblijft, dat dus maakt, dat het op, of af is.

Barénd heup.

Barézoe een pisangsoort.

Barhaoen zie *sabarhaoen.*

Barhéjoe een vogelsoort.

Barim (v. *aram;* vgl.: *bé* en *her*), zwelling der beenen, elephantheasis; wordt beschouwd als een straf, omdat men in of bij een kraamhutje, *oram-oha,* geweest is.

Baringaw een klappersoort.

Baroeh (v. *roeh* roepen of omzett. v. *soeba*) toethoorn van bamboe om 't volk bijeen te roepen. Vooral in 't binnenland in gebruik.

Baroe-haráv een boomsoort.

Bar-oe-mbar of *mbar-oe-mbar,* (vgl.: *bar-a-mboer*), groote tor, soort klappertor.

Barómbr slijk, modder, oppervlakkig als b.v. op den weg, in tegenstelling met *mó,* modder op den bodem van sloten, enz. (Eigenl.: *mbar-o-mbar,* v, *mb* en *r*-final. klonterig, hobbelig).

Barók een kruipplant.

Ba-sai (enkel de plaats), open ruimte, verlaten, onbewoonde plaats. Fig. ledige, = wolkelooze lucht.

Basik 1) (wellicht v. *ba,* alles en *hi,* eten en *k*-activ. = al-vreter), varken, zwijn, ever; zoowel tam als wild varken, die trouwens van 't zelfde ras zijn. *Gommĕ,* mannelijk dier is zonder nadere bepaling: beer; *jambatoer,* vrouwelijk dier eveneens: zeug. In de dorpen vindt men alleen gelubbe beeren omdat ze anders te gevaarlijk zijn. De tamme zeugen worden door wilde beeren gedekt, die zich tot nabij de dorpen vertoonen. Overdrachtelijk de voornaamste eigenschappen van 't varken: dapper, moedig, rap. *Basik-basik!* aansporing om hard te loopen, te rennen, zich dapper, kranig te houden. — *Basik-*

angei, varkensfeest, een gelegenheid om vriendschap te onderhouden met verwante dorpen; er wordt *gadzi* gehouden en enkele der vetste dorpsvarkens worden geslacht. *Basik-bamb,* varkensluis. *Basik-basik,* een totemgroep, waarvan het varken de voornaamste *amei* is. *Basik-bi,* varkensendeldarm; Fig.: een onkruidsoort. *Basik-hanitoek,* Im. v. *na-taboek. Basik-ngoei,* varkensstaart, ook als borstversiering een rijtje gedroogde en roodgeverfde varkensstaarten, als bef gedragen. *Basik-ngoei-a-ngoei,* een onkruidsoort. *Basik-oend,* letterl. die van 't varken, als totemverband: varkensluis. *Basik-oenoem,* varkenstong; fig.: houten spade in dien vorm. *Basik-pa,* varkenskop, koppige. *Basik-roer,* varkenshaar, fig.: een grassoort. *Basik-sagit,* varkensborstels.

2) een plant.

3) soort honingvogeltje, zwart met wit borstje.

Basom (vgl.: B.B. *tama-tamei,* waarvan met wisseling van *s* in *t, mbas-som* een nevenvorm is; voor *tama* zie *tam-ak*), of *mbasom,* de platte steenen disselvormige strijdbijl, die niet als gereedschap diende. Waarschijnlijk wegens overeenkomst van vorm, werd de ijzeren bijl, die toch voornamelijk gereedschap is, *basom* genoemd en niet *épr,* zooals de wigvormige steenen werkbijl heet.

Basom of *mbasom,* welriekend plantje, dat bij 't water groeit, waarmee men zich, ter wille van den zachten geur, *basom-imoe,* gaarne opsiert, of ze in den gevulden waterkoker steekt.

Bát zie *ba.*

Bat suffix, dat aan verbaalvormen gehecht wordt, om den modus dubitativus of de twijfelachtige wijs te vormen. (Zie spraakleer). Deze twijfelachtige vorm kan echter ook evenals ons: niet waar? immers? toch, een bevestiging zijn, b.v.: *amei kabat,* 't is immers je oom of opa! (dus wees niet bang) zal men tegen kinderen zeggen.

Batad zie mbatad.

Ba-tagoe barrevoets, te voet.

Batara een vischsoort.

Batata een schelpdiertje, genus Toxotidae.

Batáv zie *mbatáv.*

Baténd 1) een helder rood, geel en zwart gekleurde vogel uit het binnenland, Xantomelus ardens, die in de legenden een voorname rol speelt. Bij *déma*-voorstellingen en rouwgebruiken wordt hij dan ook door vele figuranten gedragen als onderdeel van den opschik. Hij wordt dan met uitgebreide vleugels en den kop naar omlaag op het voorhoofd bevestigd. Bij gebreke aan den echten vogel, wordt hij, nog al gestyleerd, in een stuk bloemschede van den sagopalm of zacht hout uitgesneden en vormt dan een schildje, dat

ook *baténd* genoemd wordt en op dezelfde wijze gedragen. *Baténd-oha,* huis met half dak en ingang opzij. Volgens de legende werd de *déma-baténd* in zulk een huis opgesloten, maar ontsnapte. *Baténd-kanis,* een pinangsoort. — *Baténd oga,* een honing-vogeltje, grauw, met geel buikje; het mannetje met zwart-irizeerende keel. — *Harav baténd,* een vogelsoort, grauw met geel onderlijf en witten hals met zwart kraagje.

2) een vischsoort.

3) een kevertje, Lieven-Heer-beestje.

4) een pisangsoort.

Bati-doga vogeltje met roode borst.

Batma zie *karam.*

Batman (omzett. v. *tab* en *man* = open zitten; vgl.: *abkaman*), op zijn kleermakersch zitten, plat op den grond met gevouwen beenen.

Batne boomsoort met zeer hard hout. De schors wordt gepruimd.

Bató, een zeeslang.

Batoed zacht, malsch vleesch. (Vgl. B.B. *moetoed, moe* = *moei*).

Bátr een dans der *Kanoem-anim.*

Báv zie *bev.*

Bavak zie *mbavak.*

Bavik (v. *mb* en *éveb*) of *mbavik,* een fijne dunne liaansoort. Tot een touw zonder eind geknoopt, dient deze liaan vooral, om tusschen de vingers en soms de teenen er nog bij, figuren te spannen, die eveneens *bavik* heeten. Er bestaat een groote verscheidenheid van en sommige zijn zeer kunstig en ingewikkeld, en niet altijd even netjes. Enkele der meest bekende *bavik*-figuren zijn: *ovom, ngoes, javoen, patoer nas, dawi-dawi, karvitoek,* enz. enz. — Om ze aan anderen te leeren, moet men ze herhaaldelijk voordoen; vandaar, dat *bavik* als werkwoord beteekent: voordoen, om te toonen hoe iets moet. Fig. hoort men *bavik* ook voor rimpeling, kringen op het water, die aan een *mbavik*-figuur doen denken.

Báw zie *tibawa.*

Bawar (v. *b* 1 en *w* 1 en *r*-fin. = samenpakken), masseeren; massage. Gewoonlijk geschiedt dit met klappermelk en is een geneeswijze, die algemeen wordt aangewend tegen verschillende ziekten en in 't bizonder om in 't lichaam getooverde schadelijke voorwerpen, er weer uit te tooveren en voor den dag te halen.

Bawma pisangsoort. Nevensoorten zijn: *koë bawma,* de witte en *dó bawma,* de roode.

Bazawn (v. *mb, h* 1 en *win*), omgorden.

Bazin (v. *ba, z*-plur. en *win*), (vgl.: *baren*), voor levend voorwerp: op zijn, op maken; verdwijnen, doen verdwijnen.

Bazoer als *péra,* vrouwelijk schaamdeel. (Wellicht omzett. v. *soev* en *ar* 2).

Bé (v. *b* 1) of *mbé,* (vgl.: *mba-rin*), klein gezwel, inzonderheid uitpuilend wild vleesch en frambosia.

Béa (v. *b* 1 en *a* 1), ring van rotan gevlochten, inzonderheid de ring, die aan de boogpees, die ook van rotan of bamboeschil is, gevlochten wordt, om ze om den boogtop, die ook *béa* heet, te bevestigen. Kettinkje van kleine gevlochten rotanringetjes als sieraad, vooral in de oorringen, gedragen. Bij uitbreiding, allerlei kleine ringen en bandjes, en later ook vingerring.

Béb een groote schildpad.

Bebaké (v. *bák* en *a*), mondholte of mond opening; mond van menschen en muil van dieren; de bek of snavel, dus uitwendige mond van vogels heet echter *angip* = neus. *Bebaké-né,* sprakeloos, stom, met den mond vol tanden.

Bé-boe (v. *b* 1), of de omzetting *aboebé.*

1) spin; spinneweb; made met spindraden als in rijst, mais, enz. Ook nest van de slijkwesp.

2) ronde spier als vulva, keel, aars. *Béboe mano kabab,* ik maak de keel open, drink op een nuchtere maag, of spoel eten door. *Béboe mahai wohan o bab,* gij hebt eerst de vulva geopend, zijt eerstgeborenen. Vgl.: *baboe.*

Bed-a-bed plant met hooggelen wortel, curcuma longa. *Bedabed-hi,* geel.

Béhaw (v. *ba, h* 1 en *wa;* vgl.: *héd*) of *béhéw,* staak, lange stok; vandaar ook vlaggestok, scheepsmast. *Izakod-béhaw-ti,* eenmaster; *inah-béhaw-ti,* tweemaster.

Béhob een soort groente, die in de sloten groeit, ipomea reptans Poïr.

Béi (v. *b* 1), *soeroe,* lidi, omvlochten met *menga,* nog niet ontplooid klapperblad, als haarverlengsel dienend; vgl.: *beisam.*

Bei (v. *bin* of *mbin,* effenen, gelijkmaken), als, gelijk, alsof. *Bei* luidt meer op een buitengewone, dus opvallende overeenkomst, terwijl het achtervoegsel *-hi* meer op eene gewone gelijkenis wijst. *Bei oezoeb ha,* als een echte vogel. *Bei mahai,* gelijkend op den eersten, = eerstvolgende, inzonderheid voor geboorte, *Bei ndad koakam-ti,* 't was net alsof 't druppelde.

Beisam (v. *béi* en *sam*), haartooi der mannen, *amnanga.* De *beisam há* of ware *beisam* bestaat uit *majoeb,* fijne haarvlechtjes, omwonden met *menga,* nog niet ontplooid jong klapperblad. Elke vlecht eindigt in een knoop. *Beisam-ti,* man met dien haartooi.

Bék (omzett. v. *kib*) of *mbék,* vischangel, oorspronkelijk een doorn, doen.

Békai (v. *wih, k*-activans en *ai,* zijn, dat doet zijn, leven), hart, als orgaan zoowel voor het dierlijk als voor het gemoedsleven, dus ook: leven, adem en gemoed, inborst, gevoelen, neiging. Deze verschillende beteekenissen houde men in 't oog voor den goeden verstande

der vele uitdrukkingen met *békai* samengesteld, o.a.: *békai-érér,* hartpijn, aamborstig. *Békai ka,* hij leeft; *békai-ti,* levend. *Békai wa* of *win,* ademen. *Jáh békai win,* herademen, weer op adem komen. *Arih békai,* blij, vroolijk, opgeruimd. *Dé-hi békai,* hardvochtig, moedig. *Dohakis békai,* kortademig, opvliegend. *Dóm békai,* bedroefd, neerslachtig. *Hazas békai,* zachtmoedig, gevoelig, zenuwachtig. *Izakod békai,* in één adem, zonder rusten, eendrachtig. *Jába békai,* of *samb békai,* hoogmoedig, hooghartig, moedig. *Jarét békai,* gramstorig, woest. *Ogatok békai,* lang van adem, lankmoedig, kalm, geduldig. *Waningap békai,* gelukkig, verheugd, tevreden, vredig, verzoend. *Nohan békai wo agó,* ik houd van u. *Békai asakev,* gebroken zijn van adem, buiten adem zijn. *Békai ahip,* het hart schroeien, = schrikken: *békai kikap ahanip,* ik schrok er van. *Békai mendo avasak,* de adem is hem ontvloden, hij is dood. *Békai nakombap hanih,* het hart bijt naar hem of het zijne, ik verlang vurig naar hem of het zijne. *Békai itar,* staan van 't hart, door hevige aandoening; *békai kana wa itar,* mijn hart stond stil. *Bekai mendanap ivon,* de adem is me ontvloden, ik ben buiten adem. *Békai bát makep ivon,* de adem zal hen niet begeven, ze zullen 't volhouden. *Békai kapo ambasoed,* het hart is hem stijf, hij is buiten adem. *To békai kasabindo karémed?* welk gevoelen stelt hij tegen hem? wat heeft hij tegen hem? *Békai waningap kamo kabakev,* ge moet uw hart goed neerleggen, stel u gerust. *Békai mona katab,* ge verscheurt mij 't hart, door droefheid. *Békai jába kana samek,* dat draait mij zeer het hart om, dat grieft mij of spijt mij zeer; doch niet spijt = afkeer, maar spijt = verlangen b.v. spijt of verdriet over een verloren voorwerp.

Bémbid Im. v. *vavoer.*

Bén een heestersoort.

Béna (v. *b* 1 en *an*), varkensblaas; bij uitbreiding ook voetbal, doch daarvoor thans reeds meer algemeen het Mal.: *bola.*

Béna een toovermiddel om vruchtbaarheid aan tuinen, planten en vruchtboomen bij te brengen.

Ber (v. *b* 1 en *r*-instrum.), borst, inzonderheid mannenborst; borstkas.

Bérbéré of *mam,* een soort schurft. (Verdub. v. *ber* v. *b* 1 en *r*-instrum.).

Béri steenen bijl als *épr.*

Bérisazig (letterl.: ze snijden met de *béri*) een grassoort, waarvan de breede blaren zeer snijdend zijn.

Bermangi een pisangsoort.

Bes (vgl.: *bahis;* als omzett. v. *haseb,* vasthouden), knuppel, lange stok, vooral door vrouwen gebruikt als wandelstok en c.q. ook als wapen. Het gebeurt toch, dat ook de vrouwen iets hebben uit te vechten,

inzonderheid als ze elkaar te-kort-komingen op het punt der echtelijke trouw te verwijten hebben. Dit wordt dan met een *bes*-gevecht uitgevochten. Vgl.: *sakér.*

Bétok (v. *bé* ronding en *tok* steken), tot ronding omhoog steken, b.v. het vischnet, *kipa,* dat men met de hand of 't hoofd ondersteunt; omhoog of overeind trekken of steken. *Kambét bétok,* het oor omhoog trekken, aan 't oor trekken. Tot ronding of heuvel zijn of doen zijn. *Jewati-miráv kap a bétok,* Jewati is een heuvel, ligt op een heuvel. *Ka wa bétok miráv,* het land is heuvelachtig. Tot een heuvel, hoop of stapel leggen of liggen, b.v. klappers op een hoop gooien; vgl.: *Botok. Bétok-a,* heuvel, terp. *Etob ép bétok,* de zee heuvelt, = staat hol. — *Bétok,* meerv. voorw.: *bitoek,* tot een hoop of bos aanrijgen of samenbinden, b.v. visch aan een snoer geregen, om te dragen en bij uitbreiding: aldus dragen.

Bev (v. *b* 1 en *v* 2), meerv. onderw.: *báv,* (vgl.: *bé* en *ba-rim*), een gezwel zijn of worden, zwellen, opzetten, kroppen, dik worden.

Bévom (v. *bev* en *am,* kropdier), de blauwe duif, (wit en groenirizeerend blauw), notenkraker, myristicivora bicolor. Ze vliegen graag op één lijn; vandaar de beeldspraak: *bévom ti kan ésab,* daar vliegen notenkrakers op één lijn, of *bévom ko ésab,* notenkrakers vliegen op één lijn over hem of haar. Men zegt dit van kinderen, wier haar kaal is weggeschoren, maar zóó, dat men een reepje dwars over 't hoofd heeft laten staan, dat aan een rij vliegende duiven doet denken.

Béwn (v. *b* en *win*), zich bukken, krom, gebogen staan of gaan staan. Vgl. *bahéwn.*

Béwo een aardvrucht.

Bi (v. *iv,* omzett. met letterwisseling), endeldarm. *Bi-zi-anem,* pederast. *Bi-ongat,* kokosnoot met roodachtig vruchtvleesch.

Bib 1) (v. *b* 1), zwarte uitslag of schimmel, die zich als donkere vlekken op boomen, vooral klapperboomen vastzet. Vandaar nieswoord van den *ongat-boan,* klapper-totem. Bij uitbreiding: glad, klefferig, week, n.l. als die schimmel.
2) een sirihsoort. Vlechtmotief daaraan ontleend, dat veel op armbanden wordt aangebracht; men onderscheidt *apip bib,* buitenvlechtsel en *koema bib,* binnenvlechtsel.

Bibi 1) een zeeworm.
2) een kaladisoort.
3) een kinderspel: men gooit een kleibal in de lucht en tracht dien met een anderen te raken.

Bik (omzett. v. *kib*) in of aan de hand houden of dragen; meenemen, c.q. stelen. Ook v. meerv. voorw.: v. *roban.*

Bin of *mbin* (v. *mb* en *win*), effenen, gelijk maken; wrijven, gelijk wrijven.

Binahor (zeer waarschijnlijk omzett. v. *(m)bi(t)*, zwager en *hinar*, helpen, dus: de helpende zwager, d.i. voor den pleegzoon de helpende oom, die ook deze betrekking gewoonlijk waarneemt. Vgl.: *jarang)*, voeden, opvoeden van jongen. Pleegvader van jongen; pleegzoon. *Binahor-évai*, pleegvader van jongen. *Bínahor-wa*, pleegmoeder van jongen. *Binahor-wanangip*, pleegzoon. Zie *jarang*.

Bing (v. *b* 1 en *ng*), okselstuk van klapperblad. De vezels daaruit heeten *éwa*.

Binga een grassoort lang en spichtig.

Bingaroe een platte zeevisch; tarbotsoort.

Bingit (v. *b* 1, *ng* en *ti*, met samenhouden, = samenhouder), middenpost van huis.

Bingoe een welriekende boomsoort.

Bir 1) groote slang, python.
2) een schelpdier met langwerpig driehoekige, glazige paarlemoerachtige schelp.

Bir-a-bir (verdubb. v. *bir* 2), hoofdbandje, waarop paarlemoerachtige schelpruitjes *(bir)* genaaid zijn, en die langs de haargrens over 't voorhoofd gespannen wordt. Men gebruikt hiervoor echter ook andere paarlemoerachtige schelpen, als nautilus.

Biraka een groote wilde aardvrucht.

Bir-bira zeepostelein, esuvium portulacastrum Linn. *Birbira-arir*, versieringsmotief bestaande uit evenwijdige schuine streepjes, zooals de stand der blaadjes dezer plant.

Birémba een slangsoort.

Biroe een witte zeemeeuw. Plaatselijk ook voor *atoek-oezoeb*, (zie bij *atoek*), wijl men daarmee de *biroe* of *mbiroe* wil voorstellen.

Biraszig zie *bérisazig*.

Birwapa schelpdier. In 't eerste stadium heet het *azambir*.

Bisa Venusberg *(anat.)*: *Bisa-roer* schaamhaar der vrouwelijke pudenda, inzonderh. van jonge vrouwen. Zie *oeraroer*.

Bis-a-mbis een banaansoort.

Bitaw 1) of *mbitaw*, roodbloemige woekerplant, die op boomen groeit.
2) meerv. van *méakim*.

Bitoek zie *bétok*.

Bo! of *boe!* klanknabootsing voor dof of klinkend zwaar geluid. *Boe-anem*, luiklok, doch thans algemeen lontjeng. Vgl. *poe*.

Bó (v. *b* 1, dus ronding, doch bij voorkeur bolrond en heeft *bó* of *mbó* vooral in samenstellingen de beteekenis van bol, krop, knobbel. Vgl.: *pa*). Bast, schors, schilfer, schil, huid, schild van schaaldieren; vezelig overblijfsel van den uitgekauwden bolster van zoete klapper (kalapa manis, *wimap*) of van suikerriet. De knobbelige staart van kaaiman en bij uitbreiding: krokodillenstaart in 't

algemeen en ook van slang of hagedis of leguaan. *Bó* of *mbó,* bolvormig wittemierennest zooals men die tegen boomen ziet; (de termietheuvel heet *mbo-mi*) ; witte mier, termiet. — Een pandansoort zonder stam met lange breede bladeren.

Boan (v. *b* 1 en *an*), totemgroep, familieverband, afstamming, verwantschap. De *boan*-genooten noemen elkaar *namik,* broeders en hun totem *amei.* De *boan*'s zijn in verschillende groepen verdeeld, naar gelang ze volgens de afstammingsgelegenden met elkaar in verband staan. Men heeft dus totemgroepen, die onderling verwant zijn en de leden daarvan noemen zich onderling ook *namik.* Wijl men het exogame huwelijkstelsel huldigt, is het verboden te huwen niet alleen in zijn eigen *boan,* maar ook in de *boan*-groep waartoe men behoort. Een weduwe mag echter wel een tweeden man nemen uit de *boan* van haar overleden man, zelfs diens eigen broer. Ook de bezittingen, n.l. klapper- en sagotuinen behooren aan den *boan;* wijl het endogame huwelijk verboden is en de meisjes door haar huwelijk in den *boan* van haar man overgaan, kunnen ze niet erven. Ongehuwd hebben ze 't medegebruiksrecht der tuinen van haar vader of broers; als echtgenoote of weduwe van die van haar man. *Izakod boan-rĭk,* van eenzelfde *boan, boan*-genoot. *Té kasabomb boat?* van wiens totem is dit? *Boan-méen,* afstammingsverhaal, wordingslegende. *Boan-mirán,* plaats van oorsprong. *Boanni javara sad javara poe-anim,* de vreemdelingen, zonder familieafstamming, zijn zoo maar ontstaan.

Bob (v. *b* 1), ven, poel, plas, meer, moeras.

Bo-bo (v. *b* 1, zie *bó*), soort groote klappernoot; nap of waterkruik uit dezer schaal gemaakt.

Bobob een boomsoort.

Bobodi roomkleurige duif met zwartgetopte staartveeren en slagpennen. (Mal. merpati). *Bobodi-poet,* de staartveeren dezer duif, die zeer gezocht zijn voor opschik, door de *iwag*'s in de *énod* gestoken en door de *éwati*'s aan de *dangoi.*

Bobok sago, die bij 't wasschen geen meel zet.

Bobosor een boomsoort met ronde roode vruchten.

Boe! uitroep van verbazing of bewondering.

Boe heestersoort, Pleomele angustifolia. N.E. Brown.

Boeb (v. *b* 1. Misschien ook verwant met *boeboezoeb;* zie bij *aboed*), borst, vooral vrouwenborst, uier. *Dakov-boeb,* pas ontluikende borsten. *Mangon-boeb,* ronde borsten. *Héhai boeb* slappe of hangborsten. Fig.: scheut van pisangplant. *Boeb kéhahob,* uier uitknijpen, melken. *Boeb-adaka,* regenwater. *Boeb-ager,* melk. *Boeb-napét,* jonge pisangscheut. *Boeb-rĭk, (-roek),* zuigeling; jonge pisangscheut. *Boeb-rĭk-mangat,* melktand. *Boeb-té,* geklots van uier of borsten bij 't loopen. *Boeb-toe,* vrouw; inzonderheid vrouw, die

melk heeft. *Boeb hi,* zuigen aan de borst. *Boeb óg,* de borst geven, zoogen.

Boeb-ahet orchidee, (letterl. borsttakje, wellicht omdat die vaak op een knobbel of uitwas aan den boom zitten).

Boe-bé zie *aboebé.*

Boebasar een schelpdiertje.

Boeboezoeb of *baboezoeb,* (vgl.: *aboed*), frisch, sappig, hartelijk van smaak in tegenstelling van flauw, verschaald of voosachtig voor vochten of sappige vruchten als zoete klapper, manga, semangka, enz. Zilt zoutig van water, brak. *Boeboezoeb-rĭk,* zilt, brak; ook met of zonder *adaka,* zilt, brak water. *Boeboezoebrĭk (adaka) da mendap oesák,* brak water heeft de sago geslagen, bedorven; n.l. wanneer bij zeer hoog tij het zeewater door de rivieren of kreeken in de sagotuinen komt.

Boedahi of *boke* of *kéré,* vliegende hond.

Boed (omzett. v. *doeb,* sap; vgl.: *doeb-a-doeb*), een soort rubberboom. Het sap of de getah, die er uitloopt, als men inkervingen in de schors maakt, en dat ook als kleefstof, vogellijm en zalf voor wonden gebruikt wordt. De kinderen kauwen een bal van die getah en blazen ze dan uit den mond als een vliezige zeepbel. Vandaar ook: vlies en inzonderheid vlies der vlerken van vliegende honden en ook oorlel. Fig.: een ziltige huiduitslag.

Boeg (v. *g* 1), den buik opensnijden van visch of wild, om schoon te maken. Later ook van mensch om te opereeren.

Boeh een wilde aardvrucht.

Boei Nederl., gevangenis. *Boei-anem,* gevangene. Ook boei = baken.

Boejai Im. v. *papiové.*

Boek (v. *b* 1 en *k*-final.) of *naboek* of *bong,* stuit van vogels. *Boek-rĭk* of *naboek-rĭk,* vogelstaart; staartveer. Een banaansoort.

Boekatam een struik met zwarte eetbare bes. Deze bes.

Boekr een pisangsoort.

Boemakir (omzetting v. *bomi* en *k*-activans en *r*-instrum., dat mier doet worden), miereneitje.

Boemara een schelpdiertje.

Boemb (verdubb. v. *mb*) of *mboemb,* boom met harde, glinsterend roode vruchtpitten. Deze vruchtpitten, die zeer veelvuldig tot versiering gebruikt worden, ze worden dan meestal met was van wilde bijen vastgekleefd. Vooral bij de *déma*-vertooningen wordt er zeer veel gebruik van gemaakt. *Boemb* beteekent ook aardbeving. Misschien is het woord daarom verwant met *mboe-mboe,* gerommel, gestommel; ofwel denkt men aan de aardbeving veroorzakende *déma's,* die met *boemb* versierd zijn en die bij troepen onder de aarde voorthollen en daardoor den grond doen dreunen en de aardbeving veroorzaken. *Boemb ip joem,* daar komen de *boemb* aan, het is

aardbeving. — Fig. is *boemb* kieuw van visschen, waarschijnlijk wegens de roode kleur; ook amandel in de keel (anatom.). Een vetplantje, waarvan de blaadjes op *boemb* gelijken.

Boemet een boomsoort.

Boenanga struik met roode vergiftige vruchtjes. Door er zich mee in te wrijven, meent men de geesten op afstand te houden. Men beweert, dat wanneer deze boom bloeit, de *nambimb,* een zeer gewaardeerde slootvisch, jongen heeft.

Boend-imoe een sterk geurend plantje met kleine paarsche bloempjes. Zie *band-imoe.*

Boengengér een plant. Cyperus digitatus Roxb.

Boengi (v. *bong* en *hi*), etterbuil, zweer, etter. Bij uitbreiding: vloeibare rottigheid of bederf b.v. van een bedorven kokosnoot. *Boengi mendap ivon,* de zweer heeft uitgedreven, is doorgebroken.

Boengi-boengi een vischsoort. Ook *boeng-boengi* of *bang-boengi.*

Boerang (omzett. v. *rangoe*), groote slagtand van kaaiman.

Boerap oningewijde, die nog tot geen der geheime genootschappen, *Majo, Rapa,* of *Imo,* behoort, of geen *messâv* is.

Boeraro (met wisseling v. *t* in *r,* omzett. v. *taropa*), stok met meerdere vertakkingen, zooals die bij feestelijke gelegenheden rondom den grooten feestkoek in den grond geplant worden en met allerlei vruchten behangen. *Boeraro hanid,* deze stokken aldus gereed maken, planten en behangen. Vgl.: *taropa.*

Boeraroe (Geluidnabootsend), zwirreltje, als kinderspeelgoed, bestaande uit een klapperbladnerf, waaraan op 't eind een reepje blad gelaten is, dat al een boogje gespannen wordt. Als men er mee draait, brengt het een zoemend geluid voort. Andere worden gemaakt van een latje dat men aan een stokje ronddraait, zie *sosom.*

Boes (v. *bo* en *is,* schors weg, waarvan n.l. de schors steeds afblotterd), kajoe-poetih-boom, eucalyptus, melaleuca leucadendron Linn. De schors daarvan; ze wordt algemeen gebruikt om het eten, dat op heetgestookte steenen gepoft wordt, af te dekken. In 't binnenland ook algemeen als dakbedekking in gebruik en wijl de grond daar niet zoo zuiver is als 't zeezand aan de kust, wordt in de hutten en op de plaatsen waar men zit ook vaak een tapijt van *boes* gespreid. *Boes hoed,* kajoe-poetih-schors blekken, afpellen. *Boes-bak,* kajoepoetih-bosch. *Boes-oem,* een witte waterlelie, lotus.

Boeti of *mboeti,* een pisangsoort; de meest voorkomende hier en daarom ook *napét há,* de echte pisang, genaamd.

Boet-i-mboet een klimplant.

Boetoek als *aboetoek.*

Bóg waterrat met lang zwart haar. Fig.: bangerik, bang, schuw.

Bói weduwstaat. *Bói* of *bóirik,* weduwnaar; *bói* of *bóiroek,* weduwe wiens verloofde gestorven is.

Bóka (v. *bo* en *ak* v. *a* 1; vgl.: *a-béak*), knoop, knop, knobbel, bobbel, knoest. Fig.: vruchtknop van klappernoot, zeer jonge onvolgroeide noot. Jonge paddestoel. Stuit, stuitbeen.

Bó-kanis een pinangsoort.

Bokatok (v. *boka* en *tok*), als knobbel uitsteken, hobbelig, bultig zijn. Tegen een bult of knobbel stroppen, stooten.

Bokboekit (verdubb. v. *bok-a* en *ti* = met), knobbelig, hobbelig zijn; *ka wa bokboekit,* het is hobbelig. *Bokboekit-a,* knobbel, knoest, knoestig.

Bokè (Misschien v. *boka,* wijl ze als bollen aan de boomen hangen), vliegende hond. Fig.: lange bamboestokken aan wier boveneinde een tros klappernoten en flarden van de baalzakkengoed-achtige klapperbladscheede worden opgehangen en die hoog boven de omheining van een feestterrein uitsteken en als vlaggentooi dienst doen. Van verre gelijken ze op takken, waaraan vliegende honden te slapen hangen.

Bokoperi looze of vergane klappernoot. (Wellicht = *boka* en *pâr-hi* = bol als schaal = bolle, holle schaal).

Bók-rik als *boek-rik.*

Bom een stopwoordje, vooral verrassing uitdrukkend, b.v. *épété ka bom,* daar is hij zoo waar! Zie *bam.*

Bombari (v. verdubb. *ba* en *arir,* allerlei vertoon of handeling), gewoonte, gebruik, adat, plechtigheid, vertoon. *Déma-bombari,* plechtigheden ter eere der déma's. *Majo* of *Imo bombari,* plechtigheden der Majo- of Imogenootschappen. *Dóm bombari,* slechte handelingen, inzonderheid ontucht in 't algemeen. *Otiv-bombari,* het jus primae noctis bij huwelijksfeest. *Wambad-bombari,* ontucht bij gezamenlijk spitten in gebruik, dat n.l. de vrouw van dengene voor wien men spitte alle spitters ter wille moest zijn. — Bij uitbreiding: ijdel vertoon, bombarie, *bombari ma wa,* hij doet het uit gekheid, hij bootst maar iets na. *Bombari-kahivd-anem,* schijndoode, door beroerte getroffene of ook een grappenmaker, die zich voor dood houdt. *Ta bombari!* wat is dat voor een manier van doen! — *Bombari ma rah,* hij gekscheert.

Bombo (verdubb. v. *mb*). 1) strak, gespannen. Fig.: flink, stevig van postuur. *Bombo sop wit,* het staat er op gespannen. *Koeda bombo mendap win,* het paard heeft zich schrap gezet.
2) Een kleine leguaansoort.

Bombo-asák Im. v. *sé-ndónd.*

Bomi termietheuvel, = *sakei* (v. *bó* en *am*).

Bómka voorstuk van rog; nieswoord van den *étob-boan,* die met den rog verwant zijn.

Bon een roode kleisoort, ook als verf gebruikt.

Bónd (v. *b* 1 en *nda* het is), breed, wijd, breed uitgegroeid, zwaarlijvig.

Bónd javoen, elke uitheemsche boot of schuit in tegenstelling met de smalle Inlandsche kano, *javoen,* = uitgeholde boomstam. — Te groot uitgegroeid van aardvruchten en andere vruchten, = vezelig, voos, ledig. Vandaar fig.: moederkoek, placenta, n.l. het vooze, ledige omhulsel, waar de vrucht uit is. *Bónd-né,* zonder vezels, malsch, zacht, vleezig.

Bone wilde muskaat, myristica fragrans.

Bong (v. *b* 1 en *ng*), 1) knobbel, inzonderheid, staartwortel of stuit van vogels.
2) een rietsoort. Vgl.: *bang.*
3) een boomsoort met eetbare vrucht; deze vrucht.

Bonga, onderrug; vgl.: *panga,* dat er aan grenst.

Bong-a-bong (verdubb. v. *bong*), de pluisjesachtige bloemtros van de *mbotambot.* Fig.: flosje (als knobbel), van koeskoeshaar als versiering aan oorringen, armband, lendentouwtje, enz.

Bong-a-nbong een boomsoort met eetbare vrucht; deze vrucht.

Bonbonga-àhamat-a zie *ahamat-a;* haarverlengsels van jonge vrouw, bestaande uit vele kleine *ahamat-a,* bundeltjes, aan *majoeb* bevestigd en waarvan de lange *moembr*-vezel afhangen.

Bop (v. *b* 1), krop, vogelkrop, bovenborst; met de borst toegekeerd. *Bop kana itar,* hij staat naar mij toegekeerd.

Borab een soort tortelduifje. Fig.: een fluitje gemaakt uit een zeer kleine kokosnoot en waarmee men ongeveer het geroep van dit duifje nabootst. De fluit dient vooral om de honden te roepen.

Bóraró zie *boeraró.*

Bored (Vgl.: *aréd*), een plantsoort. *Bored-ngór,* blad dezer plant. Fig.: een soort hakmes, dat in vorm daarmee eenigszins overeenkomt.

Bos (v. *bo* en *sa* exclus. = enkel vezels of schil, zonder vaste kern), het aanbrengen van een eenvoudigen haartooi, met *héikr, wib, moek* of klappervezels, die minder tijd vraagt, maar ook minder lang in stand blijft dan de gewone haartooi. *Bos-a* of *bos-mahi,* deze haartooi. Eindigt de *bos-a* in knoopen, dan heet hij *dahitoek.*

Bot-a-mbot of *mbot-a-mbot* een wilde mangasoort.

Bóté-mahi versiersel van jongen man, bestaande uit twee van elkaar afgewende varkensslagtanden; met een beentje, dat met touw omwonden wordt, zijn ze vastgehouden. De *boté-mahi* wordt op den *sam,* haarstaart, bevestigd.

Botok als *abotok.*

Bótr een boomsoort met roode bloem.

Bova of *mbova* wit-zwarte gans. (Wellicht v. *bev* = met bolle borst).

Bów stam van gevallen of gevelden klapperboom. *Bów-rĭk pâr* vlonder van klapperstam. — *Bów,* vgl.: *bó* en *pa* is echter meer bepaaldelijk de halfvergane klapperstam die n.l. eerst inwendig wegrot, zoodat alleen de buitenste schaal of schors, *bó,* overblijft. Vgl.: *da-pa* bij *pa.*

Bowar als *bawar.*
Braga een bekende *déma. Braga-zé* totemgroep, daarmee verwant.
Bramir een struik.
Brawa déma-bosch achter *Nowari.* Men beschouwde het venerisch granuloom, dat zich het eerst in de omgeving van Merauke openbaarde, als een straf der *Brawa-déma's.* Deze waren n.l. verstoord, omdat de vreemdelingen hout en bamboe uit hun bosch wegkapten.

D

D 1) Dient als voor- of achtervoegsel bij werkwoorden, om daaraan een meer intensieve beteekenis te geven. Soms krijgen ze daardoor ook een verschil in de beteekenis, b.v.: *hi,* eten, *dahi,* bijten; *hoch,* komen, *dahoeh,* doen komen, ontbieden.
2) verwant met *t*-verwijderingaanduidend of steken, stooten beteekenend, maar dan minder hevig, als duwen, drukken, deuken.
3) *d* of *nd,* partikel van 't verleden tot samenstelling van verbaalvormen. Zie Spraakleer.
Dá! (met langgerekte *a*), uitroep van verveling.
Da (Voor afleiding zie bij Mar. stamvormen onder *D*), sagoboom, metroxylon Rumphii; sagomeel; sagokoek. *Da asob,* sago kloppen. *Da horě,* sago wasschen. *Da roen,* sago planten. Fig.: op zijn hoofd gaan staan, n.l. met het hoofd, *pa,* op den grond, zooals de sagoplant ook met den wortelknoop, *pa,* op den grond staat. *Da-roen-anem,* iemand die sago plant; iemand die op zijn hoofd staat. *Da koemoev,* om sago gaan, sago meebrengen, de gewone uitdrukking om te zeggen: naar de planting gaan om sago te kloppen. *Da-jómb,* sloot om sagotuin. *Da-jas* of *da-bak,* sagoplanting. *Da-gér* of *-agér,* klopsel van sago dat reeds afgevloeid, maar nog niet bezonken is; sagomeel dat nog nat is. Overdr.: een soort vetplant, die in de steppen groeit. *Da-gér-sa,* nat zand. *Da-évai,* letterl.: sagovader, = een hagedissoort, tjitjak. *Da-sanga,* sagohand, = de bloeiwijze van den sagoboom, die als een reuzenhand boven den top uitsteekt. *Da-soeroe,* zijblaadje van sagoblad. *Da-sarakoe,* nerf van *da-soeroe.*
Dab-a-dab (verdubb. v. *dabi,* stip, vlek), een huidaandoening, waardoor lichter getinte vlekken ontstaan. Zie *émadeb.*
Dab-a-dam (v. *d* 2 en *hab,* vgl.: *dabi*), doorn, prikkel, stekel. *Dab-a-dam da,* sago met doornige bladnerven. Zie den nevenvorm *damb-a-damb.*
Dab-a-doeb of *doeb-a-doeb,* (omzett. en verdubb. v. *aboed*), nat, vochtig, klam, klef. Vgl.: *sab-saboe.*
Dabi (v. *d* 2 en *hab,* vgl.: *emadeb*), vlek, stip, klad. *Dabi-ti,* gevlekt, bont. *Dabi* of *dabi-doro,* vlinder. *Dabi-roro,* een vogel.
Dabolek Im. v. *deboré.*

Dád een boomsoort met eetbare vrucht. Deze vrucht. *Waroe dad* een palmsoort.

Dád (v. *d* 2 en *d* 1, vgl.: *dák*), gebukt, neergedrukt zijn, neerdrukken; buigen of gebogen zijn; vooroverhangen. Als zelfst. naamw.: trogje of kneedbakje, om sagomeel te kneden, ook wel dienend om water te scheppen. Het wordt vervaardigd door een stuk bloesemscheede van de wilde arecapalm, *waroe*, samen te vouwen en vast te steken. *Dad-a,* wat gebogen of gekromd is, inzonderheid, bult, bochel, bultenaar, kromgegroeide.

Dadétok (v. *d* 2 en *tok*), voor meerv. voorw.: *daditoek,* afsteken, afstooten, afblotten, afschilferen, afschubben.

Dadéw (v. *d* 2 en *wa*), gleuf in hout; spleet in pijlschacht, waarin de punt, b.v. *sok,* gestoken wordt. Bij uitbreiding heet zoo'n pijl met ingestoken punt ook *dadéw.*

Dadid v. *d* 1 en *d* 2), disselen, bedisselen, bekappen.

Dadoel Im. v. *jár.*

Dagin als *adagin.*

Dagis (v. *da* en *gis*), merg van sagobladstengel, dat gebruikt wordt om voorwerpen, vooral speelgoed voor kinderen uit te snijden, als bootjes, vogeltjes, *dagis-oezoeb,* enz. Gebrand levert dit merg de veel gebruikte zwarte verfstof ook *dagis* of *ranaw* geheeten.

Dahab zie *daheb.*

Dahad, igiz dahad, (iemands) naam noemen. *Igiz ahop dahad,* noem zijn naam.

Dahadétok (v. *d* 1 en *hadétok*), o.p. *dahad(é)tanoek, dahad(é)tahoek, dahaditoek,* kort maar krachtig raken, afschampen, afketsen. *Tabak a dahad(é)tanoek* of *narok,* de hoest treft mij, ik ben verkouden, ik hoest. *Piso a dahad(é)tahoek,* het mes schampt naar u, in uw richting, uit; of treft u door af te schampen.

Dahaman (v. *d* 1, *h* 1 en *man* 1, vgl.: *ahaman*), vlechten met acht reepjes. Tressen maken aan *majoeb.* De heele haartooi heet *dahamat-a* of *ahamat-a,* die onderscheiden wordt in *noh-ahamata,* tooi met zeven maar minder dikke trossen; *indig-a,* tooi met vijf trossen; *ahad-a,* met vier trossen en *barakaw,* met drie trossen.

Dahamoen (v. *d* 1, *h* 1 en *m* 2), beklemd zijn van den adem. *Bekai ma dahamoen,* de adem is beklemd, hij snakt naar adem, hij reutelt.

Dahanab zie *wahob* en *oekap.*

Dahatoek (v. *déh* en *tok*), schieten, doodschieten.

Daheb (vgl.: *taheb*), vullen, vol zijn, op zijn hoogst zijn van de zee. *Etob ap daheb?* is 't hoog water? Voor levende wezens: *dahab* (= personaalvorm 3e pers. mv. v. *daheb*), b.v. *étob a dahab,* de zee is er vol van of ze vullen de zee, b.v. van bij scholen zwemmende visch of met vele kano's samenvarende menschen.

Daheitok (v. *d* 1, *heit* of *héd* en *tok*), teruggaan, wederkeeren, omkeeren,

terugkomen. Iets omkeeren, onderst boven zijn of doen zijn. Keering der zon, zonnewende. *Namakad-daheitok-anem,* iemand, die alles onderst boven haalt, bedrijvig, ijverig, bewegelijk iemand.

Dahi (v. *d* 1 en *hi*), o.p. *dahanin, dahahih, dahazin,* voor meerv. onderw.: *dahaziz,* bijten, steken van insekten. Vgl.: *isih.*

Dahip (v. *d* 1 en *ip*), o.p. *dahanip, dahahip, dahazip,* branden, schroeien, bepaaldelijk den mond of de keel, dus een heet, scherp, branderig gevoel in den mond hebben. *Kói samb, mé ka-dahahip,* (ge neemt) te veel kalk (bij uw betelpruim), het zal u branderig zijn. *Wati mé dahanip,* de *wati* zal me te scherp, te branderig zijn. — Ook in 't algemeen een branderig gevoel in den mond hebben, = dorsten, dorst hebben, smachten. In deze beteekenis moet echter altijd het voorwerp worden uitgedrukt, waarnaar men dorst; b.v. *adaka* of *ongat ka dahanip,* ik dorst naar water of een jonge klappernoot.

Dahitoek (v. *d* 1 en *hitoek*), omwinden. Door *soeroe* met *moembr* te omwinden, krijgt men de *dahitoek-a(k),* haartooi der *wahoekoe.* Verder: knoop door omwinding onder aan de haarverlengsels bevestigd. — Zie ook *daheitok,* waarvan *dahitoek* de meervoudsvorm is: veelvuldig keeren = omwinden.

Dahoeb (v. *déh* en *hab*), slaan, doodslaan. Meer gewestelijk = *wasib.* — *Dahoed,* omslaan, keeren, wenden, draaien, sturen; afslaan, afwenden; zich wenden of keeren naar. Ook als *dahoeb,* slaan. *Kapoer op dahoed,* de hoest heeft hem geslagen, hij is verkouden. Vastslaan, ophangen; voor meerv. voorw. levende wezens of wat daarvoor doorgaat: *dahoezawn. Mahod izakod ahat kané dahoezawn,* ze hingen de gesnelde koppen aan één gaffel op. — *Dahoek,* slaan, geslagen zijn en vandaar: dood gaan, sterven; doch slaan is de grondbeteekenis en daarom moet de betrekking in den verbaalvorm worden aangeduid, b.v. *mend-o dahoek,* het heeft hem ge- of verslagen, hij is gestorven. *Kapoer kanap dahoek,* de hoest heeft mij geslagen, ik ben verkouden.

Dahoed zie *dahoeb.*

Dahoeh (v. *d* 1 en *hoeh*), met steeds het demonstrat. *ap* aan den verbaalvorm, doen komen, ontbieden. *Mendanap dahoeh,* hij heeft mij ontboden.

Dahoek zie *dahoeb.*

Dahoezawn zie *dahoeb.*

Dai een vogelsoort.

Dajóm een pisangsoort.

Dák (v. *d* 2 en *k*-activ., vgl.: *adak*), als *adak* en meer bepaald: op en neer duwen of bewegen, = hengelen. *Dák-anim,* hengelaars, fig.: lui, die met vlug tempo de trom slaan, zooals de hengelaars hier ook een vlugge wiegelende beweging maken. — *Dák* of *dákrĕ* (v. *adak*) ook als *kadak.*

Daka als *adaka.*

Dakaré een liaansoort; wordt o.m. gebruikt tot het maken van de *haoepr.*

Dâki wondkorst. (Waarschijnlijk *dâ* = *dó,* bloed, en *ki* = *ik,* meerv. v. *a* 1 + *k*).

Daki-ndaki phosphoresseering. Wellicht v. *dák,* op en neer, uit en aan gaan, als b.v. bij 't lichten van vuurvliegen.

Dakoe roode papagaai met blauwe borst.

Dakoem (v. *dák* of *adak,* deuken en *am,* dus: deuk in levend wezen), navel, navelstreng; afstamming. *Dakoem-hogoe,* navelbreuk. *Izakod dakoemrik,* van één navel, van eenzelfde familie. *Dakoem damé ahan,* de familie zal zich splitsen. *Dakoem mendabop kahai,* de navelstreng is hem afgevallen. Wanneer de navelstreng afvalt, wordt die bewaard; die van een jongetje door een *iwag,* die ze aan den hals draagt. Die der meisjes wordt door de moeder bewaard. Wanneer het kind tot *iwag,* huwbare dochter, bevorderd wordt, wordt dit stukje verschrompelde navelstreng gekleefd op een reepje *ngoe* of een stukje bast van de *boed* of *kwisih,* die een kleverig sap bevatten en die dus als ze beklopt worden ook kleverig worden. Hieraan worden dan vaak nog enkele scherven van de nautilusschelp gehecht, en het geheel dient als halssieraad. Is intusschen de echte navelstreng zoek geraakt, wat nog al eens het geval is, dan blijft deze versiering toch en ook onder den naam van *dakoem* behouden als een der onderscheidingsteekenen van deze leeftijdsklasse. Wanneer een jonkman tot *éwati,* huwbare jonkman bevorderd wordt, krijgt hij eenzelfde soort versiering, die eveneens *dakoem* heet of meer algemeen *godéma* (omzett. v. *dakoem*). Wellicht werd daarom ook daarin oorspronkelijk de navelstreng verwerkt. Thans is dit niet meer het geval en bestaat ze uit drie of vier naast elkaar saamgebonden scherven van de nautilusschelp: de middelste zijn langwerpige driehoekjes, de buitenste hebben veelal een naar buiten omgebogen krul. — Fig. is *dakoem,* deurknop.

Dakom-dakoen (v. *dák;* vgl. *dow*), fosforesseering in zee, afwisselend licht en donker. Vgl.: *daki-ndaki.*

Dakov klein, zwart, niet stekend bijtje; de was dezer bijtjes, die voornamelijk gebruikt wordt tot het afstemmen der trommen. Midden op het trommelvel worden ze als kleine kegeltjes vastgedrukt, meestal in drie rijen van drie. Vandaar: *dakov boeb,* nog kleine, spitse, pas ontluikende borsten van jonge meisjes. Fig.: een ziekelijke knobbel op zoo'n waskegeltje gelijkend. Ook een puntig geelkleurig zeeschelpje. Een vischje in vorm op de honingraat gelijkend. *Dakov-adaka,* vocht = honing dezer bijtjes. — Te oordeelen naar de fig. beteekenissen, schijnt men vooral aan 't meest

doelmatige, d.i. de waskegeltjes te denken en is dit waarschijnlijk de grondbeteekenis en stamt *dak-ov* v. *dák,* drukken, kneden.

Dákr een bamboesoort met zijtakken en dingen die daarvan gemaakt worden, als b.v. laddertjes. Fig.: baarmoederhals.

Dâkr-kihoem een aardvrucht.

Dam (v. *d* 2), lans; ze bestaat meestal uit twee in elkaar geschoven stukken; de schacht is van bamboe of hard hout, of 't onderstuk van bamboe en het bovenstuk van hard hout, de punt meestal een nagel of klauw van een casuarispoot. De lans wordt geworpen en daartoe bedient men zich van den lanswerper, *kander.*

Damajoek (v. *dam* en *haoek*), stijf, stram worden of zijn.

Damaka een sierplantje.

Damand-dé een boomsoort.

Damaw een pisangsoort. Nevensoorten zijn: *dó-damaw, ké-hi-damaw.*

Damb-a-damb (v. *d* 2 en *mb*), een doornstruik. *Dambadamb-ti,* doornig, met doornen bezet. Vgl.: *dab-a-dam.*

Dambrétok (v. *d* 2, *amb* en *tok*), steken in een opening of stekend een opening maken, b.v. in een hol of pijp peuteren; *nani dambrétok,* met zijn hoofd een opening steken in, = zijn hoofd ergens in of doorsteken. *Nani sa ka dambrétok,* zijn gezicht steekt een opening in 't zand, = hij valt op zijn gezicht in 't zand. Dit „een gat vallen in" niet te letterlijk op te nemen, b.v.: *nani dé kad dambrétok,* hij viel met zijn gezicht op een boom.

Damkoehoed (omzetting van *dakoem* en *hoed*), Im. v. *kombéa.*

Damóm (v. *am*), wees. *Wa-damóm,* moederlooze; *évai-damóm,* vaderlooze halve wees.

Damónd-ahat een boom waarvan de vrucht, een noot, gepruimd wordt. Deze noot.

Damónd-anem een vischsoort.

Dandind dwarslat, dwarsstok, dwarsbalk, van slaapbrits, vloer, zoldering, rooster, enz. (v. *nda,* er zijn en *nda* + *ind* = *ndind* ginds heen zijn = van hier naar daar).

Dangad of *dangoed* (v. *d* 2 en *ng.* Vgl.: de omzett. *aganoed*), dringen, samendringen, samenvoegen, samengedrongen zijn; samengedrongen optrekken, loopen als b.v. dansers in de *gadzi,* bende die oprukt, krabbetjes die over 't strand dribbelen, enz. *Kénama ka-dangoed'em, bei papis kat naham,* ze dringen samen, als weinigen komen ze, ze schijnen slechts een klein troepje te zijn. Vooral *dangoed* wil ook zeggen: opdringen, zich dringen door een menigte, ook stootend of stoeiend, vgl.: *sangoed.*

Dangarak (v. *d* 2 en *agarak*), stukslaan, verpletteren, vermorzelen, (vgl.: *angranak*).

Dangareb (v. *d* 2 en stam *gar*), s.p. *dangranab, dangrahab, dangrab,*

uitglijden, uitschuiven, afschuiven. *Damé dangrahab,* ge zult uitglijden.

Dangaréwn of *dengaréwn,* mv. onderw. *dangarawn,* (v. *d* 2 en stam *gar* en *win*), vertrappen, uittrappen, wegtrappen.

Dangó groote boom met doorns en kleine ronde witte vruchtjes.

Dangoed zie *dangad.*

Dangói (v. *dangad*), hoofdsieraad der *éwati's*, bestaande uit casuarispennen, tot een boog in elkaar geschoven en aan 't uiteinde een witte zwart getipte staartveer van de *bobodi.* Op de kruin bevestigd, staat de *dangói* naar voren gekeerd op het hoofd te wipperen. — Fig.: het boogvormig sterrenbeeld de Zuiderkroon. — Vgl.: *énod.*

Daoemara een schelpdiertje.

Dapa (v. *p* 2; vgl.: *tépó*), 1) stuitbeen.
2) bast van sagoboom en al wat daarvan gemaakt wordt.

Dapis een lange dunne biessoort. Men gebruikt ze voor haar-verlengsels der *éwati's.*

Dara een boomsoort.

Daraman (v. *d* 1, *ar* 1 en *man* 2 of *daroman,* v. *daroh* en *man,* tot modder trappen), lostrappen, vertrappen, stuktrappen, intrappen.

Daraw groote aschkleurige kraanvogel, antigone Australasiana. *Darawangib,* kraanvogelbek; pijl met langwerpig ruitvormige punt.

Darésé een slijkdiertje. (v. *daroh*).

Daréw een kaladisoort.

Darik waterbakje, zie *ndarik.*

Dâri een sukkelaar, iemand die slecht ter been is, zich slecht kan behelpen.

Darimb-iwag een strandvogel. Zie *daroh-iwag.*

Darimboe een boomsoort. Een aardvrucht.

Dar-ndara een vogeltje.

Dar-ndora (v. *daróh,* slijk) een hagedisje dat op den modder leeft.

Dar-ngoré een plant, die ook als groente gebruikt wordt.

Daróh (v. *róh*), slijk, modder, aan de oppervlakte, in tegenstelling met *mó,* slijk onder water.

Daroh-iwag een snip met langen krommen snavel.

Darómb (wellicht een samentrekking van *das* v. *das-évai* en *omb* v. *momb* of *móm,* die een verdubbeling zijn van *mó;* ofwel v. *daroh* en *omb,* = de opwelling of gisting van *das-évai* of modder), schuim, bruis. *Darómb mendap ésab,* de schuim is overgeloopen (bij 't koken), het kookt over.

Daroh-na letterl.: modder-uitwerpsel of -uitstootsel, = bies, die in de lage vlakte groeit.

Daroh-ngari een zoetwatervisch, moddervisch.

Darvaman (vgl.: *vaman*), wijdbeens staan of loopen.

Das of *mizar*, neusbeen. *Ba das*, enkel 't neusbeen, mager, schrepel van gelaat, beenig gezicht. — *Das-évai*, een boomsoort. In water gekneusd of ook gekauwd geeft vooral de schors overvloedig schuim af. Ze wordt ook door de toovenaars gebruikt, o.a. in geval van bezwijming. De toovenaar blaast den zieke wat uitkauwsel der schors van dezen boom door den neus in, om hem weer tot bewustzijn te brengen.

Davé (Misschien wegens uiterlijke overeenkomst v. *da*, sago en *vé* of *véh*, omzett. v. *hav*, van *hav-a-hav*, achterland, waar men deze leem vindt), een eetbare leemsoort, grijsbruin van kleur. Men bewaart ze tot ballen gekneed. Vandaar fig.: klier.

Davi een boomsoort.

Dawad een vogeltje.

Dawé-dawi (geluidnabootsend) of *tabatoeb*, een kleine strandsnip, die bij groote vluchten voorkomt. *Dawédawi k'arvitoek*, de strandsnippen keeren om, een der vele figuren van de *mbavik*, touw zonder eind.

Dawi een riviervisch.

Dawma koek gebakken van een aardappelsoort, *káv*, en sago.

Dé (v. *t* 2), boom, struik, plant; hout, zoowel als stofnaam dan wel als soortnaam en dus: een stuk hout, plank, stok en wijl de geneesmiddelen ook van plantaardigen aard zijn, ook geneesmiddel, doch zoowel heelend als verderfwekkend toovermiddel, heelkrachtig kruid, tooverkruid. *Dé taman*, met toovenarij treffen. — *Dé jéhavig*, boom of struik planten. *Dé aha*, houten, beplankt huis. *Dé-ahat*, houten gaffel, mik, tak, sprong. *Dé-ngór*, boomblad; orchidee. *Dé-bak*, bosch. *Dé-évai* of *kapiog*, zwarte papagaai. *Dé-kambét*, hardhoorige. Houten oor = hoorn, gewei. *Dé-karab*, een waterslang. *Dé-karamboe*, een salamander. *Dé-kareb*, houtrups, boomrups. *Dé-karéd*, houtdissel. *Dé-kémb*, een kaladisoort. *Dé-moemoe*, een onkruid, crotalaria linifolia Linn. *Dé-napét*, een pisangsoort. Ook pisang, die geen vrucht draagt. *Dé-ngasi*, een sierplant, draceensoort. *Dé-ovar*, een kruipplant. *Dé-pâr*, droog van huid, mager. *Dé-tagoe*, stelt, d.i. een bamboestok met dwars houtje; thans ook klomp. *Dé-ti*, betooverd. — Soms hoort men *dé* in de beteekenis van stam, afstamming. *Izakod dé-rik*, van één stam, stamgenooten. Als bijvoegl. naamw. beteekent *dé* houterig, houten, hard, sterk, vast, stijf, taai, en fig.: koppig, onwillig, hard, norsch. *Dé sikap* (1) *javara*, ze zijn onwillig. *Dé-waroe*, stijf, = dood geboren. *Dé-hi*, als hout, houtachtig met alle beteekenissen van *dé* als bijvoegl. naamw. gebruikt. *Papis dé-hi a rib*, de kleine is stijf, = dood geboren. *Dé-hi kambét*, doof, hardhoorig, koppig. *Dé-hi kind-ti*,

(1) Deze eigenaardige verbaalvorm is aldus te ontleden; *a* 3e pers. enklv. van *no*; *is* separatio, scheiding of tegenstelling en het elativum *kap*: = *a-is-kap*. Doch *a* vervalt voor *is* en *is* wordt omgezet = *sikap*.

scherp van gezicht, streng toeziend. *Dé-hi méen-ti,* hard sprekend, hetzij overluid, hetzij fig.: norsch. *Dé-hi nani,* een onbewogen gelaat, streng, ernstig of onvriendelijk. *Dé-hi sanga,* vaste hand. *Dé-hi sanga-ti,* met vaste hand, sterk, vaardig, bedreven, handig. *Dé-ti aéh!* uitroep van verwondering of bewondering.

Deboré een wilde stekelplant, aracaea. *Deboré-ngor,* blad van *deboré.* Fig.: een kapmes, dat daar door zijn vorm eenigszins op lijkt.

Dedahen (v. *d* 2 en *en* elativ.), gewest.; kort, klein van gestalte.

Dédami sirihplant, sirihkatje, piper betle. *Dédami* is een meerv. begrip. *Dédami ahna kogazin,* gooi mij een sirihkatje toe.

Dédami-dédami een kruipgras, lippia nodiflora Michx.

Dég (vgl.: *dé*), bosch, binnenland. *Dég-jas,* bosch, boschgrond. *Dég-anem,* binnenlander, boschmensch. *Dég-miráv,* boschland, binnenland.

Déh (v. *d* 2; B.B. *déhĕ*), met enkelv. voorwerp; voor meerv. voorwerp: *jadéh, (ja* = meerv. v. *wa),* schieten als oorzaak en als gevolg, dus ook treffen, raken. Fig.: schieten of treffen met tooverkracht *Jemessâv a déh,* de toovenaar heeft hem getroffen, betooverd.

Déhib (v. *d* 1, *é* 4 en *hab*), uitpakken, ontwikkelen.

Déel Im. v. *déhâr.*

Déhâr (v. *dé* en *har-a-har,* ijl bosch) woest achterland, waar slechts weinig en schrepel hout groeit. Dit achterland is 't gewone jachtterrein voor de gezamelijke jacht.

Déma legendarische wezens, die in grooten getale het heelal bevolken. Staande tusschen mensch en geest, zijn ze met vele wonderbare eigenschappen toegerust. Zij waren ook de oorspronkelijke wezens, waarvan alle andere wezens door wonderbare afstamming of gedaanteverwisseling voortkomen. Als verblijfplaatsen der *déma*'s gelden vooral rivieren, bosschen, heuvels en steenen. Wie deze plaatsen niet eerbiedigt, heeft de straf der *déma's,* ziekten of zelfs den dood, te vreezen. Ze treden ook op als wrekers der adatgebruiken en ziekten of plagen worden dan aangemerkt als een straf der *déma's* voor een of ander vergrijp tegen de adat. Deze opvatting, die men elders zoo sterk aantreft, is hier echter slechts flauw ontwikkeld. Vooral besmettelijke ziekten worden als straf der *déma*'s beschouwd. De geheele godsdienst der Marindineezen is een *déma*-cultus en er op gericht de straffen der *déma*'s af te wenden en ze gunstig te stemmen, teneinde lang leven en vruchtbaarheid over de plantingen te verkrijgen. Ritueele moord en ontucht spelen bij al die plechtigheden een voorname rol. Wijl alles van de *déma*'s afstamt en ook de mensch, geven de *déma*-legenden ook den sleutel tot de totemistische verhoudingen tusschen mensch en allerlei andere wezens. De verschillende stammen ontstonden door onderscheiden afstamming van verschillende *déma*'s. Ook ver-

schillende natuurverschijnselen worden in verband met de geschiedenis der *déma*'s op vaak zeer naieve wijze verklaard. Ook historische feiten zijn in deze verhalen opgenomen, doch zijn meestal niet meer van de legende te schiften.

Wijl aan de *déma*'s allerlei buitengewone machten en eigenschappen worden toegekend, heet al wat buitengewoon of onverklaarbaar is, van de *déma*'s herkomstig of door hen veroorzaakt, *déma namakad;* hiertoe behooren o.a. alle fossielen. De toovenaars staan met de *déma*'s in verbinding en beweren deze fossielen weer levend te kunnen maken. De taal hunner bezweringen en tooverformulen is *déma*-taal en onverstaanbaar. Ook buitengewoon groote boomen of dieren worden als *déma*-boomen of -dieren beschouwd. Waar men op thans woeste gronden nog de sporen ziet van vroegere bebouwing, heeten dat *déma*-tuinen, n.l. van de voorvaderen, die ook *déma*'s waren. In 't B.B. is *déma* ook *ndoewĕ,* dat tevens *heis,* schim, geest beteekent. 't Schijnt dus verwant met dergelijke benamingen in andere talen, als *dewa, djiwa, djin, mitoe, nitoe,* enz. Ook de doofstommen heeten *déma*'s, doch wijst hier deze benaming niet op eenige bizondere eigenschap aan hen toegekend, maar eer op het feit, dat zij door een *déma* geslagen of getroffen zijn. *Déma-anem,* iemand, die met de *déma*'s in betrekking staat, inzonderheid de toovenaar, *jémessâv* of *messâv,* die ook in de buitengewone machten der *déma*'s deelt. Ook beweren zij een werkelijken omgang met de *déma*'s te hebben, zoodat zij ze zien en spreken en er fantastische verhalen over weten te vertellen. Wanneer een jong meisje moeder wordt, heet haar kind een *déma*-kind te zijn en moet gedood worden. Wegens de strenge scheiding der geslachten (zie *gotad*) heet het onmogelijk, dat het een natuurlijk kind kan zijn. De jonge meisjes bezigen echter allerlei middeltjes om zwangerschap te voorkomen, *(samtamak dé)* en als die toch komt nemen ze haar toevlucht tot de toovenaars, die dan beproeven de vrucht af te drijven. De huwelijkskansen voor de ongehuwde moeder worden hierdoor niet beïnvloed. Ik zag zelfs een hoogzwanger meisje trouwen. Het kind was niet van haar man en werd dus bij de geboorte, die kort na 't huwelijk plaats vond, als *déma*-kind vermoord. — Ofschoon de *déma's* zoowel goed als kwaad kunnen berokkenen, is men er bang voor. — Bij vele feestelijkheden worden de *déma*'s op zeer schilderachtige wijze door levende beelden voorgesteld, *déma-wir;* of worden legenden ten tooneele gevoerd, *sapara.*

Démar een soort suikerriet.

Dém̃bór een boomsoort.

Dém̃brétok als *dam̃brétok.*

Dém-démó (v. *dé* en *mó;* vgl.: *dóm;* B.B. *dóm-a-doe*), verstikking van

hout; verstikt hout, dat daardoor zwart geworden is en vandaar fig.: zwart en later, geteerd. *Démdémó javoen*, kano, die door 't lang in 't zand liggen verstikt is; geteerde boot of schuit.

Déngev zeer groot, als een reus, reus. *Déngev kahék*, zeer groot van gestalte.

Déngó kleine roode mier.

Déraré een pisangsoort. *Déraré heiskâv* een zoete aardappelsoort.

Déróh een zoetwatervisch, electris Herwerdenti. Vgl.: *da-roh*.

Desé waarschijnlijk een omzett. v. *ésad* 2, diep van water, diepzee. Een *déma*, genaamd *Jorma*, noemt men ook *désé-zib*, zoon der diepzee, waar hij ook zijn verblijf houdt.

Déto-déto (v. *d* 2 en *t* 2), puntjes, spikkels; versiering bestaande uit gekleurde spikkels, gespikkeld. Fig.: *déto-déto-hi nani*, gespikkeld, = pokdalig gezicht.

Déw (v. *dé*, vast en *wa* zijn; vgl.: *dé sanga* onder *dé*) gewest., vaardig, kundig, handig, knap. *Déw ah!* uitroep van bewondering over knap werk.

Di (v. *d* 2 en *i* redupl.), neusversiering bestaande uit varkensslagtanden of adelaarsklauwen, die door de neusvleugels gestoken worden en langs den neus omhoog en van 't gezicht afgekeerd staan.

Diamb koek van pisang en sago.

Dibar *énod*-houder; zie *énod*.

Diboe bang, laf, schuw.

Di-ndi of *ndi-ndi*, klanknabootsing van tromgeluid, waarbij men blijkbaar meer let op het schrille bijgeluid dan op den doffen hoofdklanken.

Dimdiam zand met klei gemengd. (Wellicht omzett. v. *dim-a-dim*).

Dimoer (Vgl.: *di-nó;* omzetting van *matoer*), 1) donker, duister, donkerte, duisternis wegens onderschepping van 't licht, b.v. doordat iemand in 't licht staat, dus ook duisternis in een bosch, waar 't licht door de boomen onderschept wordt. *Dimoer!* uitroep van wrevel, als iemand in 't licht staat.

2) Een insekt.

Ding (Wellicht een omzett. v. *kind*. Vgl.: B.B. *nina*, dat een duidelijke omzett. is v. *na-ni*), voorhoofd. *Ding-na*, letterl.: voorhoofds-uitsteeksel, = trosje haar, dat men bij kinderen voor op het hoofd laat staan, terwijl de rest kaal geschoren wordt. *Ding kiparoed*, het voorhoofd snoeren, = fronsen. *Ding wa* of *hézad*, met het voorhoofd doen of gelijk trekken, = wenkbrauwen hoog optrekken, een veel gebruikelijk teeken van in- of toestemming. *Ding ma wa*, hij doet met het voorhoofd, stemt toe.

Dinó (vgl.: *dimoer* en Indon. stam *d-n* voor donkerte), duisternis, donkerte; bij donker, als 't donker is. *Samb dinó*, stikdonker. *Dinó* of *dinór (r = ora)*, donker zijn of worden. *Ka wa dinó*, het wordt

donker.

Dirari (Vgl.: *darik*, in 't B.B. *klari*), een stuk dikke bamboe, waarvan men de schotten heeft doorgestooten en dat dan als waterkoker dient.

Dirar (samentr. en omzett. v. *otiv* en *ora* = veel, talrijk zijn), dicht van bosch en bij uitbreiding: lommer, schaduw, duisternis in 't bosch.

Dó (v. *d* 2 en *o*-relativ.), bloed. *Dó* of *dó-hi*, rood, roodachtig, rossig, roodbruin, rozig. *Dó-ngór* woekerplant met rood blad. *Dó-ngasi*, sierplant met lang smal rood blad. *Dó-sa*, roode aarde. *Dó-sai*, plek waar roode grond is. *Dó-sanban*, rood stroobloempje. *Dó-ahatip*, mosselschelp als *ahatip*.

Doa naakt, bloot, d.i. zonder opschik. (Wellicht omzetting v. *ha-oeda(n)*, losmaken, afleggen der versieringen).

Dó-dó (verdubb. v. *dó*), roze, rossig, roodachtig. Inzonderheid rossige verkleuring van ontbolsterde jonge klappernoten en de vlekken daardoor veroorzaakt.

Doeb-a-doeb zie *dab-a-doeb*.

Doei een soort buidelrat.

Doem (v. *da* en *oem*, vgl.: *koem*), sagobloeiwijze. *Doem da*, doorgeschoten, bloeiende sago.

Doen (v. *d* 2) 1) stekel. *Doen-ti-da*, stekelsagopalm.
2) bilnaad.

Doen-a-ndoen blauwe vruchtpitjes van den struik van dien naam. Fig.: alle soort kraaltjes.

Doer (v. *d* 1 en *oer*), duidt in 't algemeen op een verbod; meer bizonder al wat door adat- of pomalivoorschriften verboden is. *Doer-rĭk* of *doer-anem*, iemand, die de voorschriften en wetten in acht neemt, rechtschapen mensch, die bang is iets verkeerds te doen, die bleu is, zich schaamt. *Doer ma win*, hij schaamt zich. Ook iemand, die wegens pomali-voorschriften een of ander niet doen of gebruiken mag. *Doer-né*, zich aan geen bevelen of fatsoen storend, onbeschaamd, ongemanierd. *Doer-méen*, verboden of ongepaste taal. *Doer-miráv*, wegens pomali-voorschriften verboden plaats.

Doev (vgl. *ova*, v. *d̆* 1, *oe* 2 en *v*; misschien ook samentrekking van *oe-étob* verre zee = *ebbe*) zeestrand. Als plaatsaanwijzing: op of naar het strand, strandwaarts. *Doev há*, ver het strand op bij laag tij. *Doev-awé*, visch en schelpdiertjes en weekdieren, die men op 't strand vangt. *Doev-oezoeb*, strandvogel. *Doev-anem* of *doev-rĭk*, strandbewoner.

Doewit Mal., geld. *Kartas-doewit*, papieren geld. Geld, dat hij uit allerlei munten ziet bestaan, is voor den Marind. een meerv. begrip, b.v. *doewit ahna hazit*, (mv. v. *han*), geef mij geld. Wat op munten lijkt, medalje.

Doga 1) een boomsoort, semecarpus anacardium Linn. Het blad wordt

gebruikt om tabak in te rollen bij 't rooken der inheemsche pijp. Vandaar, dat men sigarettenpapier ook zoo noemde; nu echter algemeen *roko*. De *doga*-vrucht is eetbaar en wordt o.m. bij bizondere ceremonies tegen ziekten uitgereikt. *Doga-pig,* laatste gedeelte van den drogen tijd, wanneer de *doga*-boom bloeit.

2) een zeevisch.

Dóhakis (Misschien omzett. v. *o*-relat. *is* en *dak,* ingedrukt), kort; klein van gestalte. *Dohakis békai,* kortademig; fig.: kort aangebonden, ongeduldig, opvliegend. *Dohakis kahék,* kort gegroeid, = klein van gestalte.

Dóm (v. *mó*), slecht, leelijk, niets waardig; slecht in moreelen zin. *Dóm-awa-ti,* onhandig. *Dóm ái,* (voor pers. *win*), slecht worden, bederven. *Dóm moei,* schraal, mager; scharminkel.

Dom samen, met, tegelijk. *Inah dom,* beiden, allebei. *Nok dom,* met mij of ik met (u of hem). *Ba anim dom, a*lle menschen tegelijk. Vgl.: de omzett. *mit.*

Dó-na-ti een schelpdiertje.

Dóngam donder*déma,* vandaar gewest. ook donder, zooals elders *gigi*. *Dóngam-anem,* donder en regenmaker. De regenmaker legt enkele steenen in een kleine kano van licht hout of boomschors gemaakt. Deze wordt vlug over den grond heen en weer geschoven, zoodat de steenen rommelen en den donder nabootsen en roepen. — Andere regenmakers hebben weer een andere werkwijze.

Dora een zeevischje.

Dor-doré een vogelsoort.

Doré-dó kaladisoort met roode vlek in 't hart van 't blad: volgens de legende druppelde er bloed, *dó,* op van den *déma Doré.*

Doro-ngari een mosselsoort.

Dosa Mal., zonde.

Dosé-dosé (omzett. met letterwis. v. *déto-déto*), zwarte spikkels op pisang. *Dosé-dosé a was,* de *dosé*'s hebben er op geschoten, = ze hebben zwarte spikkels.

Dów (v. *oew*), lichtkever, vuurvlieg. (Vgl.: B.B. *kéjap* v. *ap* = vuur dus: die met vuur = vuurvlieg en ook ster).

E

E. 1) relativus tot den 2en of 3en persoon meervoud; of in samenstellingen: gewone aanwijzing, demonstrativum.

2) voorvoegsel, dat vóór werkwoorden geplaatst, daaraan de beteekenis geeft van een meervoudige betrekking.

3) soms ook scheiding of verwijdering aanduidend, of vereeniging.

E kelkblaadje van klapperbloesem; dekblaadje van klappernoot. Fig.: lidteeken: pigmentlooze vlek op de huid of haarlooze op het hoofd

en bij dieren ook op het lichaam, als lidteeken van wonden.

Eahab Im. v. *sasab.*

Eahoeh (v. *é* 3 en *hoew*), verdwijnen, weg zijn, zich wegmaken. *Ka wa éahoeh,* hij is weg, verdwenen.

Eahoek of *(é)jahoek,* (mv. v. *wahoek*), ombinden, omwinden, b.v. *arib,* pijl, dat een meervoudig begrip is, of *tât,* pijlschacht.

Eahok breken van brooze dingen, b.v. klapperschaal, bord, enz. Vgl.: *éhák.*

Ealak Im. v. *areak.*

Earaw een soort aardvrucht.

Eavig als *jéhavig.*

Ebakoe (v. *e* 3 en *kab*), dicht nijpen, dicht gaan, dichttrekken b.v. scheuren in boot.

Ebangoe Im. v. *rémangoe.*

Ebangoek zie *abangoek.*

Ebd zijblaadje van sagoblad; atap daarvan gemaakt en bij uitbreiding dakbedekking in 't algemeen, dak. *Vâkr-ébd,* dak van gegalvaniseerd ijzer.

Ebea nier. (Vgl.: *abéak*).

Ebkatok omzetting voor *bokatok.*

Eblaman Im. v. *abkaman.*

Ebob ibis Molukkana. *Ebob-mahi,* gezichtsbeschildering, bestaande uit een roode streep langs over den neus.

Ed samentrekking van *énd,* voorzetsel het werktuig aanduidend, instrumentalis. *Vâkr éd kano óg,* ik doe het met een mes.

Eg (v. *g* 1), graven, opgraven, uitgraven, dubben, rooien; diep uitgevreten zijn van wond.

Ega (v. *ég* en *a* 1, wat uitgestoken is. Vgl.: B.B. *éga* = plantmerg. Vgl.: *gér*), pak sago, platte vierkante koek in een stuk sagoblad verpakt. Een versieringsmotief daaraan ontleend, n.l. een langwerpig vierkant.

Egad (omzett. v. *dak*), aanstampen, b.v. een in den grond geplanten paal of post. In den grond stampen.

Egétok Im. v. *agitoek.*

Egóg (Wellicht verdubb. v. *óg,* doen) met het hulpwerkwoord *ongat* verbonden: *égog ongat,* nabootsen, naäpen, potsierlijk doen.

Egot of *égat* (v. *ég* en *a* 1 of *ta* demonstr.: het opgegravene) nest van boschkip; bij uitbreid.: terp, heuveltje in 't algemeen.

Eh! groet tegen iemand, die heengaat of voorbij komt.

Eh vr, *oeh,* (onz. *ah*), mv. *ih,* het aanwijzend voornaamwoord in verbinding met *h* voor de nabije aanwijzing: deze, dit, hier, zoo. Zie spraakleer. Plaatselijk ook voor toestemming, *éh(a),* dat is 't, zoo is 't ja.

Eh! éi! of *hi!* (waarschijnlijk zijn *éh!* en *ei!* verbasteringen van *hi!*

eten!), lokwoord waarmee men de honden roept. Voor de varkens zegt men *ma!*

Eha! uitroep van verlichting; ook zegekreet, of uitroep van ontstemming.

Ehad (v. *é* 2 en *had*) met meerv. onderwerp, lichten, licht afgeven, verlichten; verschijnen van geesten en spoken. (Vgl.: *had*).

Ehahin mv. v. *ahahin,* 2e pers. v. *ahin.*

Ehahip als *ahip,* met meerv. voorwerp.

Ehahoeh (zie *éahoeh*), verdwijnen, weg zijn of doen zijn. *Kodiwa sa kana éhahoeh,* de kleine krabbetjes verdwijnen, graven zich in 't zand.

Ehák (v. *é* verwijdering en *han* nemen) voor zaken, (voor personen zie *éheib*), losmaken, losgaan, openen, vrijmaken. Fig.: los komen, = wegtrekken, opdrogen van water.

Ehaman (v. *é* verwijdering en *ahaman* samenvoegen), verbrijzelen, inzonderheid van brooze zaken.

Ehambil Im. v. *zazambir.*

Ehamih (v. *é* 3 en *hi*), blazen, beblazen, wegblazen, uitblazen; ook water uit den mond blazend en dus sproeiend wegspuwen.

Ehan zie *éhen.*

Ehanak (v. *é* 3 en *anak,* vgl.: *rivanak),* uitsteken der tong.

Ehanib Im. v. *osheib.*

Ehangok (vgl.: *hangak*), verbreken, onderbreken, inzonderheid van bezigheid of spel. *Arih kémbop éhangok,* hij stoort hun spel.

Ehanid als *hanid* met meerv. voorwerp, b.v. rapen, inzamelen van schelpdiertjes.

Ehanit of *éhanin,* hoort men soms als 1e pers. meerv. van *ahin. Heindoen kénamap éhanit,* ze zitten elkaar (groepsgewijs) steeds achterna.

Eharad (v. *é* verwijdering en *arad,* doorgaan), niet doorgaan of door doen gaan; afwijken van weg of richting, te volgen lijn of plan of voornemen; tot een andere bezigheid overgaan.

Eharak (v. *é* verwijdering en *ar* 1), *harak* met meerv. voorwerp, losgaan of los zijn, scheiden of gescheiden zijn. *Kanep éharak,* ze zijn van ons gescheiden, (vooruit geloopen of achter gebleven).

Ehatak als *ihatak.*

Ehawn (v. *é* verwijdering en *hown*), ontlasten, lossen van vracht, afgooien van vracht. *Kanir matékap éhawn,* laten we de vracht afleggen.

Ehazab (v. *é* 3, *haza(k)* en *win*), (vgl.: *ahazab* en *ahazak* met *é* verwijdering), ontbinden, losmaken, ontknoopen. Ook 2e en 3e pers. mv. v. *éheib.*

Ehazawn vertrappen, verbrijzelen van vele kleine levende dingen.

Ehé (v. *éh,* zie boven, *a* verbaalvorm en *é* aanwijzend voornaamw. dus:

éh-(a)é, aanwijzende zin: dit hier is dit of zoo) vr. *oehé,* mv. *ihé,* deze, dit, hier, aldus. *Ehé ago,* hierom. *Ehé nango,* hiervoor, hiertoe. *Ehétago,* aldus. Zie het achtervoegsel *-hi.*

Eheib (v. *é* verwijdering en *(ka)-hib,* persoonlijke vorm v. *han,* nemen), o.p. *éheinab, éheihab, éheizab* of *éhanab, éhahab, éhazab,* loslaten, vrijmaken, verlossen.

Eheitok (v. *é* 3 en *heitoek),* o.p. *éheitanoek, éheitahoek, éheitoek,* of *éhétok,* enz., zich uitrekken. *Nakap éheitanoek,* ik rek mij uit.

Eheimin of *aheimin* (v. *héhai,* glad zijn), spannen, gespannen of strak houden, opspannen, b.v. boogpees.

Ehen m. en onz. *éhen,* vr. *oehen,* mv. *ihen,* (v. *éhé* en *an*), die daar, gindsche. Het onz. als bijwoord: daarginds. Gewestelijk ook *éhan, oehan, ihan.*

Ehénez zie *hanih.*

Eher vr. *éhoer,* mv. *éhir,* (v. *éhé* en *r*), een zeker iemand, men bezigt dit voornaamwoord, wanneer men den naam van den persoon niet wil noemen of wegens adatvoorschriften niet mag noemen. Vgl.: *agé.*

Ehó (verdubb. v. *h* 1. Waarschijnlijk oorspronkelijk *héhó,* (vgl.: *hihoe;* vgl.: *za-zoe,* dat dezelfde beteekenis heeft als *éhók,* v. *éhó*), rijp, beurs, zacht, murw. Fig.: zacht, slap aanvoelend. — Spreekt men van *éhó* zonder meer, dan bedoelt men rijpe pisang. *Ehó-ger,* brij van rijpe pisang met sagomeel doorelkaar gekneed. *Ehó* is ook = *éha!*

Ehohob Im. v. *ka-haoezoeb.*

Ehók (*éhó,* wisselvorm v. *zoe* v. *za-zoe* of *hoe* v. *ha-oew* en *k*-activ.; vgl.: *praho*), iets moe of beu zijn; vermoeid, afgemat, zijn; onwillig zijn tot iets. *Ehók kap nin,* ik ben het beu. *Ehók nap ka-win,* hij is afkeerig van of onwillig tegen mij; hij wil niet wat ik hem aanbied, gelast of voorstel.

Ehoman (v. *é* 2 en *homan,* naderen), iets losmaken, door de deelen van elkaar te verwijderen; b.v.: ineengestoken oorring van casuarispen.

Ehotok als *ahotok.*

Ehozab (meervoudsvorm v. *éhók*). Im. v. *haoezoeb.*

Eikev (v. *ék* en *wa*), s.p. *eikanáv, eikaháv, eikáv,* het hoofd schuin houden zooals de loerende *ék.*

Ejala v. meerv. voorw. Im. v. *arig,* aanrijgen, vooral kleine dingen, zooals kraaltjes.

Ek kleine felle roofvogelsoort.

Ek (het demonstrat. *é* = dit, hier, zoo, met *k* het partkel van den tegenwoordigen tijd), wordt aan verbaalvormen als praefix toegevoegd, om zinnen vragend te stellen. Ofschoon het krachtens zijn beteekenis niet vragend is, wordt het daarom steeds met vragende

betoning gebruikt. *Ek(a)-é* = *éké?* is dus een vragende bijwoordelijke zin: is het? is er? waar is? *Patoer éké?* is het een jongen? is er een jongen? of: waar is de jongen? Zie spraakleer.

Ekabol Im. v. *kaboha.*

Ekahib Im. v. *akheib.*

Ekahón Im. v. *akhawn.*

Ekakoed (v. *é* meerv. voorw. en *kakoed,* verdubb. v. *koed,* beschutten), beschutten, beschermen, inzonderheid de oogen tegen 't licht, door er de hand boven te houden. *Kind kapa ékahoed,* hij beschermt zijn oogen.

Ekok (v. *akok*), banden benaaid met pitjes, *baba* en *karam,* en die als kruisbanden gedragen worden, loopende van den schouder over den rug, onder den tegenovergestelden arm door en over de borst terug.

Ekosar gewest. voor *kakosar.* Vgl. de omzett.: *sikoko.*

Elokek Im. v. *korwahin.*

Emadak (vgl.: *amandak*), sluiten, dichtknijpen meer bepaaldelijk de oogen; knippen met de oogen. *Kind kapa émadak,* hij knipt met de oogen.

Emadeb (v. *ma* 1 en *dabi*), gespikkeld, gevlekt, bont zijn; stippel, vlek, pukkel. Een huidaandoening waardoor op de huid lichtere vlekken ontstaan. Zie *dab-a-dab.*

Emadok (v. *émba* en *tok*), opzij duwen, deuken van iets zachts, b.v. de huid.

Emalak Im. *garak.*

Emanad Im. v. *adnan* of *otanab.*

Emarak (v. *émba* en *arak,* vgl.: *émbarak,* in 't rond of rondom tasten, zwaaien) n.l. met een stok bijhalen van tak of iets dergelijks, om iets te nemen of te plukken.

Emarip (v. *émba* en *ip*), aanbranden van spijzen. *Emarip-a,* aangebrand eten.

Emba (v. *é* 3 en *ba,* weg alles, al de rest, op zij of één zij alleen), als zelfst. naamw.: zijde, flank, kant; als bijwoord: opzij, rondom, alom, naast, er naast, mis, verkeerd. — *Katané ra émba mendap ai,* de zon is aan den kant ernaast gekomen, = den namiddagkant, het is namiddag. *Emba kad waraw,* hij keek erlangs. *Emba óg,* verkeerd doen. *Emba ka tér,* hij ligt op zijn zij. *Emba heit,* mis gaan; fig.: zich vergissen, van de wijs raken, in de war raken. *Emba hajéw,* zij-been, = rib. *Emba-kind-ti,* scheel. *Emba mirav,* op een verkeerde plaats, er naast. *Emba mirav* meermalen herhaald, beteekent: overal.

Embarak (v. *émba,* in 't rond, n.l. met het schepnet en arak, scheppen, n.l. door 't water; vgl.: *émarak*), visschen met het ronde schepnet, hetgeen vrouwenbedrijf is. De visscherinnen, die met tweeën één

net houden, gaan op een rij door de ondiepe zee om de visch op te drijven. Op een gegeven oogenblik blijven de middelsten staan, terwijl die der uiteinden in gesloten rij tot elkaar komen en aldus de visch in een kring insluiten. Dan scheppen alle met de netten, om de visch te vangen. De grootere of stekelige worden met een stok in 't net doodgeslagen. Thans heet het visschen met het sleepnet der vreemdelingen ook *émbarak.*

Embasoer (v. *émba* of *émén* en *soeroe,* vgl.: B.B. *mba-mboel*), rondom verspreid liggende dorre klapper- en sagobladeren en verder alle dorre vuilnis en afval van boomen en planten.

Emek (v. *émén*), afsluiten, versperren. *Roda émek nangó,* een heining om te beschutten, b.v. tegen den wind. Ook versperren van weg door persoonlijk verzet, zich in den weg stellen, tegenhouden.

Emén opstapelen van dor sago- en palmblad, wiedsel enz., om te verbranden. (Vgl.: *évek; m* = *ma* 1 dat overeenkomt met *v* = *w* 1 van *évek,* zie *émek*).

Emér (zie bij *her*), honger, hongerig, hongeren, trek hebben in, verlangen naar. *Emér wahoen,* honger hebben. *Awé émér ka nok,* ik heb trek in visch. *Mes-émér anem,* iemand die snakt naar klappers, (wordt spottend van de ruilers gezegd). *Emér-émér,* zeer hongerig, uitgehongerd. *Emér-anem,* hongerlijder; het is een zware beleediging, iemand daarvoor uit te maken. *Emér-mandow,* hongermaand; men heeft de kleine, *papis* en de groote, *samb émér mandow.* Ze vallen op het einde van den drogen tijd.

En (vgl.: *né*) wordt als elativum aan sommige woorden gehecht.

Ena (schijnt een stamvorm te zijn voor vuur, hitte, licht. In 't B.B. is *énak* = *haniv,* weerlicht, dat ook een samenstelling is van *éna* evenals *hanid,* daglicht. Vgl.: ook *anakev,* hitten, koken en *katané,* B.B. *tané,* van den werkwoordelijken vorm *éna-n* en de afleiding met *a* 1 of *ak,* waarbij de *n* verandert in *t,* dus *énat-ak,* wat heet of licht is of doet zijn. Wegens die afleiding moet de klemtoon op de voorlaatste vallen, hetgeen bij de omzetting *katané* ook nog het geval is. Vgl.: *arén,* omzett. v. *éna* en *ora.* Ook is *r-n* een Indon. stam v. zengen, branden). Praktisch beteekent *éna* thans: hitte, warmte, heet, warm, vooral warmte van vuur of door vuur veroorzaakt; lichaamswarmte, en bij uitbreiding zweet; koortshitte en bij uitbreiding koorts. *Ena ma hoeh,* het zweet komt (breekt) uit. Voor zonnehitte zegt men echter *pig.* Men kan wel zeggen: *éna ka,* 't is warm, doch dat beteekent: ik heb het warm. Doch: *pig (ka),* (de temperatuur, het weer) is warm.

End 1) voorzetsel, dienend om den 2en naamval of genitivus te omschrijven; b.v.: *ngat patoer énd,* de hond van den knaap. *Nohan énd,* van mij, het mijne.
2) *énd* of *éd,* voorzetsel, om het middel aan te duiden, instrumen-

talis, b.v.: *vâkr é(n)d manó óg,* ik zal het met een mes doen.

3) *énd* of *nd* aan verbaalvormen als praefix toegevoegd, dient om de plaats waar of waar vandaan aan te duiden. Voor de richting waarheen wordt *énd* in *ind* veranderd en als suffix gebruikt. In vragende zinnen kan *énd* ook naar de hoedanigheid vragen en hoe? of welk? beteekenen. — Als bijwoordelijke zin beteekent *énd(a)?* waar? welk? hoedanig? Zie spraakleer. — *Endasob oh?* of *éndasab ha?* hoe ben je? = wat doe je toch (zoo vreemd of vervelend, enz.?) *Endasab wa?* hoe is 't? Wat is er? hoe moet dat? Wat wilt ge?

Endam als *aké,* arecanoot. *Endam* of *éndam-hi,* kleverig, plakkerig, slijmerig van vochten. Wijl het vleesch van den staart van den kangoeroe bij 't eten ook kleverig is in den mond, vooral het knarsbeen, is het nieswoord van den *saham-boan* of kangoeroe-totem ook: *éndam-éndam!* of *saham-wak, éndam-éndam!*

Endan (v. *é* 1 en *nda,* daar zijn en *en* elativ.), aanwijzende zin, = daar, ginds.

Endenamo (verdubb. v. *éné*), blès, witte vlek op voorkop van dier. (Verwant met *dém-démo*).

Endénd 1) een schelpdiertje. 2) Een vogelsoort.

Endetagé? (v. *énd, ta* en *agé*), vr. *oendetagoe?* onz. *éndetagó?* mv. *indetagi?* hoe? hoedanig? welk?

Endetagoté? vr. *oendetagotoe?* mv. *indetagoti?* hoedanige? hoedanig?

Ené (v. *é* en *en*), witte plek op de huid, albino-vlek, zooals die vaak ontstaan bij cicatriseering van wonden. *Ené-hi,* bleek, blank, wit als zoo'n albinovlek.

Enen een schelpdiertje, cardium.

Engó kin.

Engok korte haarverlengsels aanvlechten, zooals oudere lui die dragen. *Oega énd dapano engok,* ze zullen hem korte verlengsels van *oega* aanvlechten. *Engok-a,* deze haarverlengsels.

Engot of *engat,* 2e en 3e pers. mv. van *ongat.*

Engranak of *énggranak* (v. *ng, gar* en *k*-activ.), doorroeren, iets wasschen door het in 't water te roeren, uitspoelen; ploeteren.

Enod (v. *aganoed,* insteken; vgl.: de omzett. *dangoi,* dus: pluimhouder), 1) casuarispen, die door een schotje van de nautilusschelp gestoken wordt en op de kruin aan de haarverlengsels bevestigd. Op de punt der casuarispen wordt voor de vrouwen de zwart-witte staartveer van een duif, *bobodi,* gestoken, voor mannen ook andere soorten. Men onderscheidt de enkele *énod* en de dubbele met twee zulke pennen met veer, *ko-arhan-énod;* verder de vaste en de afneembare *ko-arad-énod.*

2) een wit wormpje.

3) een bizonder soort betoovering. *Enod-anem, énod*-toovenaar.

Enod-énod een soort van made.

Ep is de verwijderde aanwijzing, daar. Het wordt als praefix aan de verbaalvormen gehecht. De aanwijzende zin *ép(a)* of *ép(a)-é,* = *ep* of *épé,* vr. *oep* of *oepé,* (onz. *ap*), mv. *ip* of *ipé,* die, dat, daar; dat = toen. *Epé-épé,* die daar. *Epé ago,* daarom. *Epé nango,* daarvoor, daartoe, *Epétago,* aldus. *Epétagote, oepétagotoe, ipetagiti,* een dusdanige. *Epété, oepetoe, ipeti,* die daar. *Epé-nda,* daar is het, daar, daarginds. Zie spraakleer: aanwijzend voornaamwoord.

Epak (v. *p* 3 en *k*-activ.), verdeelen, doorkappen.

Epani of *ipani* een groote visch, Mal. kakap. Fig.: een sterrenbeeld, de Dolfijn: de *épani* zwemt in de richting van een ander sterrenbeeld, de *kipa-anim* of *kad-anim,* de visscherinnen, bij Altaïr.

Epara onkruid, vuilnis, wiedsel. *Epara éhók,* onkruid uittrekken, wieden.

Eped (v. *p* 2, vgl.: *ta-heb, da-heb*), vol zijn, volgepropt zijn, gevuld zijn. *Kakisep na éped,* (de mond) is er mij vol van, ik heb er (den mond) vol van.

Epek (vgl.: *éped*), vullen, volstoppen, volproppen; dicht stoppen.

Epém een boomsoort. De bladeren worden te samen met zeepostelein, *bir-bira,* door zogende vrouwen gekauwd, om de zogvorming te bevorderen.

Epindé (v. *ép, ind* en *é*), bijwoordelijke zin: daarheen is het, = derwaarts, daarheen, in die richting.

Epop een boomsoort.

Epr de wigvormige steenen bijl, die ook als gereedschap diende. Vgl.: *basom.* Thans aan de kust geheel door ijzeren bijlen verdrongen.

Er een boomsoort, waarvan de schors gepruimd wordt, als toevoegsel bij de betelpruim.

Era een vischsoort met zeer smakelijk vleesch; ook *damónd-anem* genaamd. *Era-hâz,* letterl.: baard van *éra,* = het kleine blad van den sagopalm, dat de bloem vooraf gaat. Wanneer dit verschijnt is de boom rijp om geklopt te worden.

Erakék (v. *kahék,* kittelen. 't B.B. *akhék* is daarvan een duidelijke omzetting en omzett. v. *kar* in fig. beteekenis), vr. *érakoek,* mv. *érakik,* speelsch, vurig, wulpsch, plaagziek. Vgl.: *akĭk.*

Eram (vgl.: *érev*) voor zaken: aan touw of band over den schouder dragen zoodat de vracht onder den oksel hangt; zie *ko-éram;* zoo'n draagband. *Ko-éram-oek* is een biggetje dat nog niet aan 't huis gewend is en aan een sling getuid wordt; het is dan gebonden met een touw, dat achter de beide voorpootjes door en om den nek geslagen is, dus over de schouders; vandaar de benaming, wijl het dit touw als een *éram* draagt.

Erén (vgl.: *iran*), inwikkelen van visch in blad, om hem op het vuur te bakken.

Er-ér (vgl.: *her*), 1) ziek, ziekte, pijn, pijnlijk. *Erér ka,* hij is ziek, het is pijnlijk, het doet pijn. *Erér ongat* of *ora* of *win,* ziek worden. *Handam érér,* zieke buik, buikpijn. *Erér-rik* of *érér-anem,* zieke, kranke.

2) een rood waterkroos.

Erev (v. *ar* 3 en *hab,* vgl.: *éram*), o.p. *éranáv, érahár, érár,* voor levende wezens: aan een draagband over den schouder onder den arm of oksel dragen, zooals men gewoonlijk het op jacht vermeesterd wild draagt. — Fig., en hiervoor gelden vooral de personaalvormen: iemand onder den oksel dragen, = iemand op het hart dragen, vgl.: *baharim;* dus: bevriend zijn met; vriendschap betuigen, ook tegenover derden, b.v.: *N. oh mendap érahav,* N. (uw vriend) heeft u vriendschap betuigd, b.v. belangstellend over u gevraagd. Vgl.: *gan-a-ngin.*

Eroe een rossig waterkroos. Fig.: roest. Vgl.: *érér.*

Eroi-oha hoog opgebouwd feesthuis, (echter minder hoog dan het *kabai-oha*), waarin de feestsago wordt opgehangen.

Eroman (v. *ar* 3 en *man*), schommelen van boot.

Ervétok omzetting van *ravétok.*

Erwahin als *arwahin.*

Es (v. *sé* 1), achter, achteraan, later, laatstelijk, laatste, laatst komende, later of laatst geborene; laatste stuk, eind, uiteinde. Oostelijk, oostwaarts, n.l. in tegenstelling van *mahái,* vooruit, = westelijk. Men stelt zich n.l. de bezetting der bewoonde kust voor als van oostelijke richting uitgaande en zoo westwaarts. Wat men dus reeds voorbij was of achter zich had, was oostelijk en wat men nog vóór zich had, westelijk. Zoo is ook elk dorp verdeeld in *es-, in-* en *mahái-miráv,* het oostelijk, midden en westelijk dorpsdeel. Vandaar Fig.: wat achter den rug is, verleden, voorbij, te laat. *Nok mahái, wo es,* ik (ga) vooruit, jij (komt) later wel. *Es mo man,* ge komt het laatst of te laat. *Angei es dad ora* hij was te laat voor 't feest. *Es-anem, es-anoem,* jongere broer, zuster, jongste broer, zuster of neef of nicht. *Es-rik, es-roek,* zelfde beteekenis, doch wil ook nog zeggen jongere broer van echtgenoote, zuster van echtgenoot. *Esroek* is ook de aanspreking van *nakaroe. Es-évái,* oom, vaders jongere broer. *Es-ézam, es-oezoem,* tweede man, vrouw.

Esab 1 (vgl.: *ésád* 1), s.p. *ésanab, ésahab, résab,* afsnijdend, d.i. naast elkaar, in één lijn gaan, staan of zich bewegen of zijn. *Nakep ésanab,* we loopen naast elkaar, op één lijn. (Achter elkaar loopen = *haved*). *Résab* voor zaken = op rij of achter elkaar aftrekken van blaren als b.v. palmblaren van den hoofdnerf.

Esab 2 zie *ésad* 2.

Esad 1 (v. *s*-separationis; vgl.: *asad* 1) meerv. voorwerp, *résad,* voor zaken, (voor levende wezens zie *éseb*), afkappen, doorkappen.

Résad, snoeien. *Esák,* meerv. voorwerp *résák,* afkappen, kappend afslaan, b.v. gras. Stuk slaan, stuk gaan, afknappen, b.v. touw; barsten, b.v. trommelvel. *Javoen ésák,* de kano stukslaan, = alle betrekkingen afbreken. *Ngat akap ka ésák,* de hond slaat met het achterlijf, kwispelstaart. — Fig.: den wind afsnijden, tegen den wind in zich bewegen. — Zie ook bij *asakev.* — Zie ook *ésab* 1.
Esaman, mv. voorw. *résaman,* stuk gaan, stuk maken, breken. *Pâr mendap ésaman,* de vlonder is gebroken, is stuk. — Fig.: afbekreken, afslaan van weg; *épé kai makep ésaman,* we zullen bij dien weg afslaan. Afbreken, verbreken, verhinderen; *méen ésaman,* gesprek verhinderen, in de rede vallen.

Esad 2 (vgl.: *asad* 2), staan van water of vocht, doen staan van water of vocht, = scheppen in iets. Water onder zich doen staan, in zee steken, diep water zoeken of houden om te varen of te zwemmen. *Esab* of *ésák,* vol staan met water of vocht, overloopen, overvloeien, overkoken. *Daróm mendap ésab,* het schuim is overvol geworden, kookt over. *Adaka mendap ésák,* het water is overvol geworden, loopt over. *Eté kapa wa ésák,* zijn kinnebak, = mond, loopt over, hij krijgt er 't water van in den mond.

Es-a-hes als *gongai.*

Esák zie *ésab* en *ésad* 1 en 2.

Esakab, als *wasakab.*

Esaman, zie *ésad.*

Esarér een plantsoort.

Esawn of *résawn,* (v. *é* 3, *s*-separat. en *win*), o.p. *ésanawn, ésahawn, résawn,* versperren, afsluiten, b.v. weg voor menschen, beek voor visch. Fig.: gehinderd zijn in 't gaan, inzonderheid wegens stijfheid of gebrek aan voet of been. *Meng mendap résanawn,* mijn gang is gehinderd, lastig, moeizaam. *Vos maké ésawn,* we zullen met een hinderlaag versperren, een hinderlaag leggen. *Hèr ka wa ésanawtĕ,* die smaak verspert mij (allen anderen smaak) dat smaakt lekker boven alles uit. Vgl.: *ésák* en *éseb.*

Eseb o.p. *ésanab, esahab, résab,* (vgl.: *ésab* 1 en *réseb*), doorsnijden, in stukken-, afsnijden; kappen, slaan. *Nani mano ésahab,* ik zal je op je gezicht slaan. Fig.: doorgesneden, = afwisselend beschilderen. Het snijden van den honger heet ook *éseb; émér ka wa éseb,* de honger snijdt. Vaak wordt *émér* het eigenlijke onderwerp achterwege gelaten en wil *éseb* alleen zeggen honger hebben en bij uitbreiding: hongeren, zich van eten onthouden. *Ké wa résanab,* wij hebben honger; wij onthouden ons van eten. *Wati nango ma éseb,* hij onthoudt zich van eten, wegens de *wati,* (die hij wil drinken; zoo'n borrel valt slecht op een volle maag).

Esétok vastknijpen.

Eséwn zie *ésór,* (v. *e*-plur., *hi* en *win*).

Esóg (v. *s*-seperationis en *g*, vgl.: *isoeg*), snijden. Mv. voorw. *résóg*.

Esóm (zie *mes*), vuil, vuil op het lichaam, vuilnis. *Esóm-né*, zindelijk zuiver. *Esóm-ti*, vuil, vies, slordig. Een klappersoort, donker van kleur in tegenstelling met *rang-ranga*.

Esór (v. *hi* en *ora*, vgl.: *asa*), mv. onderw. *éséwn*, (v. *hi* en *win*), schreeuwen, hard roepen, tieren, gillen. Ook allerlei dierengeluiden: hinneken, janken, loeien, enz. *Esór-anem*, schreeuwer, lawaai schopper. Fig.: *her ka wa ésór*, de smaak schreeuwt, het is overheerlijk.

Essara brits, legerstede, rooster; later ook: bed, tafel, nevenvorm v. *éves-a*; *v* = *s* en *r* fin. Vgl. B. B. *éresa* = *essara*.

Essawa Im. v. *izano*. (Misschien v. *é*-demonstr., *sa* exclusiv. en *wa* hulpwerkw. = dit alleen ware, = misschien; of: wat weg is = geheim, verborgen).

Eswad (v. *es* en *wad*), bij 't sagowasschen laat men de sago met water vermengd door een gootje loopen. Het laatste stuk van dit gootje, waarin 't sagomeel bezinkt, is de *eswad*. Klein mandje, korfje.

Eswatok als *aswatok*.

Eswin meer *keswin*.

Eté kin, kinnebak, kaak, onderkaak. Vgl.: *tété*, krakelig en is *été* misschien: kraker.

Etakib Im. v. *katakob*.

Etmapeb Im. v. *ramtapeb*.

Etob (vgl.: *taheb*), zee. *Etob ka wa daheb*, het is hoog water. *Etob ka wa kahanávd*, het is ebbe, afloopend water. *Etob ka wa ivon*, *ka wa oemak* of *menda win*, het is vloed, opkomend water. *Papĭs étob*, kalme zee. *Jaba étob*, woeste zee. *Etob-adaka*, zeewater. *Etob-awé*, zeevisch. *Etob-kasé*, letterl.: zeespuw, = zeeschuim, puimsteen, zout. *Etob-moe*, zeegeruisch. *Etob-ravos-anoem*, (zee-opsnuifster of -zuigster) naam voor Venus als avondster; ook *ko-areb-anoem*. *Etob-warin*, een zeeslang, die zich veel in de modder, *iboer*, ophoudt; meestal hoort men hiervoor een omzetting met allitteratie: *tatobarin* of *totobarénd*; vgl.: *barénda*.

Etór zang der *Kanoem-anim* en andere binnenlanders.

Evab (zie *éveb*), beklemmen, een lichaamsdeel vast ombinden inzonderheid om pijn te verzachten, b.v. het hoofd tegen hoofdpijn. Meerv. voorw.: *révab*.

Evahak aanwakkeren van vuur; eigenl.: open doen gaan, vgl.: *vahin*.

Evai vader; met betrekking tot 1en pers.: *navai*, 2en *havai*, 3en *évai*, meerv. 1en *navind*, 2en *havind*, 3en *ivind*. *Mahai-évai*, oudere broer van vader. *Es-évai*, jongere broer van vader. *Evai-énd* of *évai-rĭk*, van vader herkomstig, erfstuk van vader. De aanspreking voor vader is *hâz*, Im. *jai*, gewestelijk *ad*, vgl.: Sangas. *da-da*. Opmerkelijk is, dat *jai* gewest. in 't Biansche de aanspreking is voor

moeder. — Bij uitbreiding: iemand die over anderen gezag of macht uitoefent, noemt men ook wel hun *évai;* zelfs ook den baas van huisdieren, vooral honden, noemt men dezer *évai.*

Evajak betrekking tot 1en pers.: *navjak,* 2en *havjak,* 3en *évajak;* meerv. 1en *ba-kák,* 2en *havjak-havjak,* 3en *évjak-évjak.* aanspreking *kak,* tante, d.i. vaders zuster, moei; schoonmoeder, waarvan echter de aanspreking is *navjak;* vrouw van zwager, ouderen broer van echtgenoot, aanspreking *navjak* en omgekeerd *niknĕ.*

Evanih Im. v. *avawih,* of als *avanih.*

Evarak of *kévarak* v. *é* en *v* verwijdering en *kar* in fig. zin), niet willen doen of niet willen geven, weigeren. *Kévarak-anem,* weigeraar, gierigaard.

Evareb of *kévareb* (v. *é*-verwijder., *v* 1 en *ora;* vgl.: *k-evai*), o.p. wederkeerend, *évranab, évrahab, évarab,* drentelen, talmen, treuzelen, uitstellen. Onverschillig zijn voor, veronachtzamen, zich niets gelegen laten liggen aan. *Navind ip naham, ahémbakap évrahak,* daar komt uw familie, trek u van uw zaken niets aan, laat alles in den steek voor hen. Zonder personaalvormen als overgankel. werkwoord: doordraaien, verkwisten, verknoeien, verwaarloozen. *Namakad tamat évareb,* verknoei de zaken niet, gooi alles niet dooreen. *Evareb-anem,* verkwister, verknoeier, zorgeloos iemand.

Evareb zie *évarak.*

Evari een banaansoort.

Evaroek zie *avaroek.*

Evasig zie *wavasig.*

Evatok (v. *v* 1 en *tok,* of v. *é* 3 en *vétok,* weg-stooten; vgl.: *k-évai*), verknoeien, verwarren, bederven, wegdoen, vernielen. *Kai (k)évatok,* weg of toegang afsluiten of versperren. *Dé kai ka évatok,* de boom maakt den weg bedorven, versperd. Voor levende wezens met mv. voorw. *évatoek,* dat ook uitroeien beteekent.

Eveb 1 (v. *é* 3 en *hab*), o.p. *évanab, évahab, évab* of *révab,* vasthouden, weerhouden, op den arm houden of dragen; vast zitten, beklemd zijn. *Ehé ké évanab,* hier beklemde het ons, raakten we vast, b.v. met boot. *Evek,* mv. voorw. *révek,* voor zaken: (als het overgankelijk is heeft de verbaalvorm het demonstrat. *ap*), beklemmen, geklemd of gekneld zijn of doen zijn, ergens op of tusschen leggen of hangen. *Pâr évek,* een vlonder leggen. *Soeba évek,* bamboe (tusschen staken) klemmen, een heining maken van bamboe. *Pa kap évek,* hij legt het hoofd tusschen (de handen). *Sanga évek,* de handen leggen op. *Kind évek,* het oog leggen op, laten rusten op, in oogenschouw nemen; *Maroe kind makomboip évek,* we zullen zijn tuin bezichtigen. *Mangat évek,* de tanden klemmen tusschen (de lippen of op elkaar), de tanden laten zien. *Na ka wa évek,* de drek zit vast, hij is verstopt. *Békai ka wa évek,* de adem zit vast, stokt, hij is buiten

adem. — Fig.: zonder personaalvormen, klaarleggen, opbergen, bewaren, inzonderheid van eten, *tamoe évek*, voor iemand. Bij uitbreiding wil *évek* alleen ook zeggen: verzorgen, onderhouden; *navind ba waningap maké évek*, we zullen onze ouders zeer goed verzorgen. Vgl.: *éves*. *Evémin*, beklemd, gespannen, strak doen zijn; de huid strak houden, b.v. om te scheren. Vgl.: *aheimin*.

Eveb 2 (zelfde samenstelling als *éveb* 1, doch met é-verwijdering in plaats van toenadering aanduidend), o.p. *évanab*, *évahab*, *évab*, ontschieten, vergeten, kwijt raken of -maken. *Kai menda évanab*, de weg is mij ontgaan, ik ben verdwaald. *Tamat évahab épé*, raak dat niet van u kwijt, vergeet het niet. *Izanorĭk kapa wa évanab*, wegens het geheime (moeilijke) ontgaat het mij, kan ik het niet onthouden. — Soms ook als *wéveb*, b.v.: *tangih kap éveb*, hij verwerpt, verzet zich tegen een bevel.

Evek zie *éveb* 1.

Evémin zie *éveb* 1.

Eves (vgl.: *évek*), op of over elkaar leggen of liggen, geraamte opzetten van huis. Opstapelen van hout of takken, nest opstapelen, nestelen. *Evasa(k)*, nest. *Essara éves*, een slaapbrits maken. *Heijaw ké wa éves*, de botten liggen er op, hij is zeer mager. *Garev éves*, tatoeëering maken, n.l. op en over elkaar liggende litteekens van inkervingen.

Evét-évét (roep nabootsend) een strandvogel.

Evikév, o.p. *évikanáv*, *évikaháv*, *révikáv*, of s.p. *révikev*, dragen, torsen. Fig.: slepen bij zang. (Vgl.: *évek* en *wa*, = belegd, beladen zijn).

Evór mooi, schoon, prachtig. Versiering, pracht. Mooi zijn of doen zijn, versieren, verfraaien. *Té évór kaseb jó?* wat hebt jelui voor moois?

Ewa of *éwa-ndónd*, vezel uit het okselstuk van klapperblad of uit klapperbolster. Touw daarvan, vooral dienend als vischlijn, vischsnoer.

Ewa zie *kagoev*.

Ewai (vgl.: *héwai*), malsch, weelderig, tierig zijn van boomen en planten. *Napét éwai anep sa!* wat staat die pisang weelderig!

Ewai (v. *é* 2 en *v* 1), wegvegen, afvegen, aan iets. Vgl.: *k-éwai*.

Ewati (phonetisch schrijven we *éwati*, ofschoon 't volgens de samenstelling zeer waarschijnlijk *éwat-ti* moet zijn. Het heeft toch den klemtoon op de voorlaatste: is dus een samengesteld woord n.l. v. *éwat* en *ti* = conectiv. comitatis als suffix gebezigd. *Ewat* = omzett. v. *w* 2 en *ita*; zie dit woord en deszelfs afleiding *ita-ti* = *éwat-ti*. Ter bevestiging dezer afleiding hebben we ook *ita* in de beteekenis van *éwati* in *ita-wahoekoe*, zie bij *wahoekoe*). Jongeling, jonkman op huwbaren leeftijd. Als voornaamste onderscheidingsteeken krijgt hij de *sahoe*, schaamschelp.

Ewé! uitroep van spijt, teleurstelling of medelijden.

Ezaknĕ schoonvader van vrouw; met betrekking tot 1en pers.: *naknĕ*

2en *haknĕ*, 3en *ézaknĕ*, aanspreking *páp*.

Ezam (v. *k-isa* en *am*), echtgenoot, man; met betrekking tot 1en pers.: *nazam*, 2en *hazam*, 3en *ézam*, meerv. 1en *nazoes*, 2en *hazoes*, 3en *izoes*. *Ezam-toe*, gehuwde vrouw. *Ezam-noe*, ongehuwde vrouw.

Ezomb (vgl.: *zomb*), terugtrekken der voorhuid of als *zomb*.

Ezón (vgl.: *ahan* en *ahad*, verdeelen), grens, grenslijn, afbakening, naad, streep, afscheiding. *Ezón wa* of *win*, een grens trekken. *Ezón ésák*, een grens uitkappen.

G

G 1) stam van kerven, snijden, vegen, graven, begraven, bedelven bedekken: als uitgang, *-ég*, *-ig*, *-og*, *-oeg*. Vgl.: *k* en *gar*.
2) Soms als verkorting of samentrekking van *ng*.

Gab of *gab-gab*, (v. *kab-a-kib*, B.B. *kab-a-kab*), gebied bij den bovenstroom eener rivier. *Gab-gab* of *gab-anem*, bewoner van dit gebied. Vandaar meer bepaald: *Bian-gab*, *Maro-gab*, enz., het gebied of de bewoners aan den bovenstroom van den Bian-, de Merauke-rivier, enz.

Gág (v. *g*), inkervingen onder aan de pijlschacht, om ze beter vast te kunnen houden. *Gág agrétok*, zulke inkervingen maken, — Fig.: een soort ringworm, huidziekte.

Ga-ga Een ernstige zang der mannen, somber en zwaar, welke gezongen wordt, terwijl ze in een groep te samen zitten. De maat wordt aangegeven door getik op de kalkkokers. Deze zang, die den geheelen nacht door duurt wordt gezongen om de *déma's* gunstig te stemmen en ziekten af te weren of ook om afscheid te nemen van de schimmen der overledenen.

Ga-gé (v. *g* 1), rolblok om kano of boomen te slepen.

Gahoem-gahoe, zie *goengahoe*.

Gám (v. *g* 1 en *am* = snijder of steker), jonge scheut van langgras, alang-alang, die als hij pas uitschiet zeer hard en scherp is, zoodat men er vaak den voet aan bezeert.

Gamangin moedervlek. Wellicht v. *gamo* en *angin*, door betoovering tusschen gestoken n.l. vreemde huid tusschen de gewone.

Gamáv (v. stam v. *vag-ib* bewaren en *am* = bewaarder), omzetting hut met zolder van gaba-gaba om vruchten enz. op te bergen.

Gambir Mal. gambir.

Gamó (vgl.: *wagoem*), tooverij, zoowel om te betooveren als om te onttooveren. Men heeft er voor allerlei doeleinden en elke toovenaar, *gamo-anem*, heeft zijn specialiteit. *Gamo-méen*, tooverspreuk. *Gamó* is ook een hardnekkige wonde, soort melaatschheid, die aan de *gamó*-betoovering wordt toegeschreven. *Gamó-kéteb*, krabben met *gamó*, dat o.m. huidziekten ten gevolge moet hebben.

Gan (Wellicht verzachte vorm voor *ka-n; ka* stam van *ka-b*, openen; vgl.: de uitdrukkingen: *kambét katab, kind katab, imoe katab. Kambét,* oor, zou dan van denzelfden stam zijn: *ka* en *mb* ronding), hooren, luisteren, toeluisteren, aanhooren, vernemen; begrijpen, verstaan; gehoorzamen, gelooven. *Gat sadanamb ora,* hij heeft alleen naar mij geluisterd. *Ekomb gat?* hoort ge 't zijne? hoort ge wat hij zegt?

Gan-a-ngin of *ngan-a-ngin,* okselhaar. *Ganangin-imoe,* reuk van okselhaar. Voeder, dat men aan honden geeft, houdt men een tijd onder den oksel, om er dezen geur aan mee te deelen en zoo de honden aan zich te wennen. Vgl.: *baharim.*

Gang jong, malsch pisangblad, of andere langwerpige bladeren als van gras- en rietsoorten.

Gangoeta een rood vischje. Een *déma* van dien naam.

Gar (v. *g* 1 en *r*-instrum.), stamvorm voor graven, kerven, kartelen; vgl.: *ég, oeg,* en *ak.* Als *kar.* Beiden soms in fig. zin als: krakeelen, weigeren, gierig, knoeien.

Gár 1) een boomsoort. 2) een soort schelpdier. 3) vangarm van polyp.

Garad als *arad.*

Gar-a-gar (verdubb. v. *gar*), spleet, barst, kerf. *Ngém garagar menda ahip,* de klei is gebarsten van de hitte. Fig.: barsten in 't eelt der handen en vooral der voeten, hetgeen zeer pijnlijk is als men op iets hards trapt. Vgl.: *garigr.*

Garak (v. *gar* en *k*-activ.), stukken uit iets kappen of slaan, uitkartelen, b.v. snijgereedschap. *Vâkr tamtanamb garak,* sla geen stukken uit mijn mes. *Garak-a,* wat gekarteld is.

Garam Mal. zout.

Garamo (v. omzett. *agar-eb,* afwisselen, mengen en *mó,* vleesch), of *ngaramó,* feestkoek, waarin vleesch gebakken is en die bestemd is, om feestelingen, vooral de déma-figuranten te beschenken. Vgl.: *kaka.* Ook sagokoek met vleesch of ook wel visch in 't algemeen. Naar het ingebakken vleesch wordt de koek nader aangeduid, b.v.: *basik-garamó,* koek met varkensvleesch; *saham-garamó,* koek met kangoeroevleesch.

Garáv een boomsoort.

Garaw (v. *g* 2 en *wa*), wolk, n.l. een losse afzonderlijke wolk: de bewolkte lucht heet *hoemoem. Garaw-angip,* neus, = kop eener wolk.

Garéáv een biessoort.

Garém (v. *gar* en *am*), gerimpeld, verschrompeld mensch, versleten mensch. Meerv.: *garém-garém.*

Garéna een vischsoort.

Garér zie *ngarér.*

Garev (v. *gar* en *wa.* Vgl.: *arev*), inkervingen, tatoeage. De eenige

tatoeëering hier bekend, is die door inkerving, scarificatie, die uitsluitend op de vrouwen wordt toegepast en wel, als ze den huwbaren leeftijd bereikt hebben. De figuren bestaan gewoonlijk uit halmen, die van de borst over de bovenarmen loopen en verder over den buik dwarsstreepen met ruitjes opgevuld en over de dijen nog een paar halmen of palmtakjes. Bij sommige stammen in 't binnenland worden ook rug en billen versierd. Met een vlijmscherp schelpscherfje worden de figuren in 't lichaam gekorven en de wonden daarna met asch of met betelpruimsel en kalk ingesmeerd, opdat ze niet te vlug maar met dikke litteekens zouden heelen. *Garev mano ja* of *éves,* ze maken haar tatoeëering.

Gar-gar als *garagar.*

Gar-gara schouder, schoft. (Wellicht van *g* 2 en *r*-instrum., = samenhouder).

Gar-goeroe een groene kikkersoort. (v. *gar-goer* geluidnabootsend en *oe* vrouwel. uitgang voor dier).

Gari (v. *gar*), 1) slingerplant met sterke stekels. Fig.: prikkeldraad. 2) een groot halfcirkelvormig vlak van soms wel drie meter middellijn. Het vlak is gemaakt van naast elkaar genaaide sagobladnerfreepjes, op een stevig raam van stokken bevestigd. Het vlak wordt met toepasselijke *déma*-figuren beschilderd, (vgl.: *agré-tok*) en bij gelegenheid van *déma*-feesten opgevoerd door een figurant, die het op de schouders bevestigd draagt, en *gari-ti* heet.

Gari-gari een zware zang der mannen. *Gari-gari damén hoejaman,* ze zullen den *gari-gari*-zang doen dreunen.

Garigr (verdubb. v. *gar*), vischschub. Fig.: barst in de huid, gesprongen handen of voeten. Vgl.: *gar-a-gar.*

Garĭt (vgl.: B.B. *ghatite* = *hazétok;* v. *gar* in de fig. beteek.), met of zonder *anem*, iemand, die slecht schiet, veel mist, onhandig is.

Garoe-garoe een kikkersoort. Vgl.: *gargoeroe.*

Gar-oe-ngár zie *ngar-oe-ngar.*

Garogr een boomsoort.

Garsar een boomsoort.

Gasi zie *ngasi.*

Gatana een mangrovesoort. Het hout is zeer hard. De schors wordt bij de betelpruim gekauwd en ook gebruikt om netten te tanen.

Gatavó een plant met groene eetbare vruchten.

Gavanam zie *ngavaman.*

Gav-gavai (verdubbeling v. *gáv;* zie *agáv*), razend of woedend zijn of worden.

Gavija geelachtige klappernoot. *Gavija-baraw,* een wilde broodboomsoort.

Gaw (v. *ég* en *wa*), loos, leeg, hol. Looze klappernoot; borst of uier zonder melk. Overdracht.: loos van hoofd, dom, vergeetachtig,

lotoor, domoor, stommerik en bij uitbreiding: stom, doof, doofstom; iemand die niet hooren kan of niet hooren wil. Vandaar ook stom dier inzonderheid de landschildpad, Xelodina Novae Guineae. *Gaw-kambét-ti,* vergeetachtige, lotoor. *Gaw-oezoeb,* niet schuwe vogel, die n.l. doet of hij geen onraad hoort.

Gaw-a-gaw mierenleeuw (insekt), (v. *ég* en *wa,* die graaft n.l. kleine putjes waarin hij zijn prooi, mieren enz. vangt).

Gaw-gaw ruggegraat. (Misschien verdubb. v. *gaw* wegens de gelijkenis der wervels met zoo'n krab. Vgl.: *katiw*).

Gawir (misschien v. *ka;* vgl.: *ka-ra,* laag- of waterland en *wir*), benaming der kuststrook ten westen van Sarire. Ten westen der Bian spreekt men van de omstreken van Merauke als van Gawir. Fig.: windmolentje van een aan twee zijden schrank staande bamboelat, dus met twee wieken, of een hoepeltje van rotan of palmblad, die men laat loopen of draaien op den gestadigen oostenwind, die uit Gawir blaast.

Gazib of meer *kagazib,* breken van meerv. voorw., b.v. boog. Zie *kagoeb.*

Gé (v. *g* 2), houten knots.

Geb een der voornaamste *déma's,* waarvan de voornaamste totemgroep of *boan,* n.l. die der *Geb-zé,* afstamt, en die zich dan ook verheven beschouwt boven de andere. Men onderscheidt nog de *Geb-zé-há,* de echte of rechtstreeksche afstammelingen van *Geb* en degenen, die langs zijlijnen van hem afstammen. *Geb* verbleef in de buurt van *Domand-hé* en vele legenden zijn over hem in omloop, die echter niet met elkaar overeenstemmen. We willen er in 't kort enkele vermelden.

1e legende. — *Geb* woonde in een termietheuvel (vandaar de *bomi-boan*). Opdat de mieren, die zijn *nakari* waren, hem niet zouden schaden, was heel zijn lichaam met een soort zeeschelpjes, zeepokken, bezet. Hij was daardoor zóó leelijk, dat hij geen vrouw kon krijgen. Als zoodanig bediende hij zich van 't onderstuk van een bamboe, *hong* en die *hong* wordt daarom *hong-sâv,* genoemd. Vandaar de totemgroepen van de *hong-rik* en de *soeba-rik.* Zijn vriend *Mahoe* gaf hem een zijner twee vrouwen, *Piakor* genaamd, tot echtgenoote. Deze baarde hem verschillende vogels en visschen en ook echte menschen. Vandaar weer 't ontstaan dier vogel- en vischsoorten en hunne onderscheiden totemgroepen.

2e legende. — *Geb* was nog een jongen, *patoer,* en ging op 't strand visschen. Terwijl hij daarmee bezig was, kwamen ook een groepje jonge meisjes het strand op, om schelpjes te zoeken. *Geb,* die wegens zijn zeepokken afschuwelijk leelijk was, werd zeer verlegen en wilde zich verstoppen. Op 't kale strand geen schuilplaats vindende, groef hij zich geheel in 't zand. De meisjes, die om schelpjes te zoeken, met haar stokjes in 't zand peuterden,

stieten ook op *Geb* en groeven hem uit. Verbaasd over haar vreemde vondst, ijlden ze naar 't dorp om de mannen te roepen. Met bamboestokken en steenen bijlen krabden ze *Geb* de schubben van 't lijf. Toen hij schoon was, sloten ze hem in een hut op, en haalden hem daar af en toe uit, om hem als schandknaap te misbruiken. Op een nacht ontsproot daar uit zijn nek een banaanstruik, de *kandéwa,* die oogenblikkelijk groot werd, bloeide en vruchten voortbracht. Men trok ze *Geb* uit den nek en plantte ze en ze werd de moeder van alle banaansoorten. Dit is de oorsprong der bananen en van den *napét-boan.* Maar *Geb,* misnoegd over de mishandelingen, die hij te verduren had, brak uit door 't dak der hut en kroop langs hooge boomen in de lucht en werd de maan *(mandow-boan)* en 't mannetje in de maan, *samani-ti* of *kambi-ti patoer,* schurftige knaap, is niets anders dan *Geb,* die daar nu verblijft.

3e legende. — *Geb* was een verwoed koppensneller en bracht met vele koppen ook de eerste trommen mee uit het binnenland. De binnenlandsche *déma*'s echter namen wraak en snelden ook *Geb.* Doch zijn gesnelde kop liep weg en veranderde in een steen, *Kérambé* genaamd, die nog in zee een eind oostelijk van *Domand-hé* te zien is: *(katar-boan).* Bij 't koppenfeest te zijner eere nog gevierd, werden voor 't eerst trommen gebruikt.

4e legende. — Terwijl de mannen op jacht waren, snelde *Geb* vele jongens, die op 't strand speelden en nam de koppen mee naar zijn verblijf. Toen de mannen terugkeerden, gingen ze hem zoeken. Niet goed wetende hoe dat beschubde lichaam te treffen, groeven ze een kuil, gooiden *Geb* daarin en droegen met bamboekokers water aan om hem te verdrinken. Maar 't water trok telkens even gauw weer weg en ze vorderden niet. Tegen den morgen werden ze moedeloos en besloten toen te beproeven, *Geb* te onthoofden. Dat lukte, doch het hoofd liep weg over 't strand, tot aan den gezichteinder, steeg daar de lucht in en werd de zon; zoodat *Geb* ook de zon-*déma* is. Volgens anderen verdween het hoofd in den kuil en ging onder den grond door naar *Kondo* (in 't Oosten) waar het ten hemel steeg als zon. Hij ging het heele uitspansel langs tot bij de *Moeri* (in 't Westen) waar hij weer op den grond kwam om onder de aarde door weer naar *Kondo* te gaan. Sedert dien maakt hij elken dag diezelfde reis en is daarom de zon 's nachts niet te zien.

Geb-aéh! welkomstgroet, wanneer twee totemgenooten der *Geb-zé* elkaar ontmoeten. *Geb-matow,* een wild gras. *Geb-kakéwi,* een kleine porceleinschelp.

Gégé een vogelsoort.

Geis zie *ngeis.*

Gém 1) of *ngém* (v. *ng,* klemgrond), leem, klei, kleigrond. *Gém doev koes man,* ge komt over 't strand, de leem ontloopend. *Gém-ti,* met leem ingewrevene, vooral ten teeken van rouw. *Gém-makan,* kleigrond. *Gém nasák,* vechten met leemballen, kinderspel. *Gém wambad,* tuin in den kleigrond.
2) een vogelsoort, numenius.

Gémir-gamir zie *ngémir-ngamir.*

Gendar klier bij de onderkaak, amandel.

Gen-genoe (v. *ng,* Indon. stam v. brommen), met het hulpwerkw. *wa: gengenoe wa,* zeuren, drenzen, dreinen. *Gengenoe-anem,* zeurkous, drenzer.

Gé-ngér zie *ngé-ngér.*

Gér vgl. *agér* en *her,* (v. *ka* en *r*-fin.), sap, vocht, slappe brij; meer bepaald het uitgewasschen sagomeel nog met het water vermengd, dat dus nog bezinken moet. *Ehó-gér,* slappe brij van sagomeel en rijpe pisang. *Gér* is ook: afscheiding of zaad uit de schaamdeelen en vandaar bij uitbreiding: ontuchtig, wulpsch en de uitroep van verbazing, spot, enz.: *gér ah!* Vgl.: *ér-arĭk.*

Géram (omzett. v. *arig,* vastrijgen), stijve omboording langs den rand van een fijngevlochten korfje, *wad.* Vandaar *géram* of *géram-ti wad,* zoo'n korfje.

Géraweb of *gérawib,* zie *ngérawеb.*

Géroed boomsoort. Het sap (getah) van takken en bladeren wordt gebruikt als geneesmiddel tegen *kambi,* tinea imbricata, kaskado. Met dit sap wrijft men de aangetaste plekken in, totdat het bloed te voorschijn komt, waarna men er poederkalk over strijkt. Vandaar de naam: *Ger,* sap en *roed* van *oeroed,* inwrijven.

Gév zie *go-ngai.*

Géwa (v. *ka* en *wa*), een veel jeuk veroorzakende huiduitslag tusschen de teenen en onder den voet, gevormd door kleine vochthoudende blaasjes. Men beweert, dat ze ontstaan, doordat men op een plek trapt, waar kort te voren iemand zijn kleine behoefte gedaan heeft.

Géwn verschijnen van geesten, inzonderheid, wanneer ze de schim van een overledene komen afhalen. (Wellicht v. *gé* = *hék-ai* en *win*).

Gha! gha uitroep van bitterheid, omdat men zeer kwaad is of iets zeer bitter smaakt, of als men vies van iets is. Vgl.: *ma-gar.*

Gidawa een boomsoort; de schors levert een gele verfstof. Morinda tinctoria Roxb. Rubiac.

Gidoe een boomsoort, met eetbare vrucht, welks wortel een gele verfstof levert; het sap onder het opperschilletje der wortels is helgeel; doch vermengd met een weinig kalk wordt het helrood en dient als roode verf.

Gigi een donder-*déma;* vandaar: donder. *Gigi ma warin, Gigi* maakt geluid, het dondert.

Gilapai Im. v. *pip.*
Gik (vgl.: *gir*), penis.
Gim zie *ngim.*
Gindoe een lange biessoort, die ook gebruikt wordt om *wib* te maken.
Gir (v. *g* 1 en *r*-instrum.), rugvin van visch. Fig.: weerhaak; penis. (Vgl.: *gik*), *Gir-ti,* pijl met weerhaken. Met *gir* = penis, is *gir-ti* een scheldwijze.
Gir-gira (verdubb. v. *gir*), pijl met als punt een stukje bamboe, waaraan twee punten gesneden zijn, zoodat hij niet diep kan indringen en daarom ook vaak dient ter bestraffing van onwillige kinderen of vrouwen.
Giriwit (roepnabootsend), een soort rijstdiefje.
Gis merg. Zie *da-gis.* Vgl.: B.B. *éga,* verwant met *agèr.*
Gó tooverstokje waaraan een slangenkop is uitgesneden.
Godéma (omzetting v. *dakoem*), borstversiering van *éwati,* elders *dakoem* of *sahoe* genaamd. Zie *dakoem.*
Godéwai een klein strandvogeltje, een klein kwarteltje.
Goe of *ngoe* een lischbloem, die in 't moeras groeit. Het kleverig sap daarvan als plakmiddel.
Goeba gezichtsbeschildering in W-vorm, getrokken van ooghoek naar mondhoek, over den neuswortel naar den anderen mondhoek en van daar naar den anderen ooghoek.
Goe-goe (geluidnabootsend), geroffel. *Kondara goegoe,* tromgeroffel.
Goei zie *ngoei.*
Goem vuurhaard, witte houtasch. Fig.: melkweg: zooals de vrouwen geregeld de witte asch der houtvuurtjes in 't dorp bijvegen en weggooien, zoo gooien de *déma*-meisjes die uit aan het uitspansel en dat is de melkweg: *déma-iwâg goem man roehad,* de *déma*-meisjes dragen de asch uit.
Goendoek zie *ngoendoek.*
Goengahoe of *gahoen-gahoe.* Vgl.: *ghah!* onrijp, wrang.
Goeri klimplant, veel op klapperboomen voorkomend.
Goeri-ébob een ibissoort.
Goes zie *ngoes.*
Gó-gó afdakje, schaduwhutje.
Gómar (vgl.: *gomn*), slagtand van varken.
Gomn mannetje van dieren, inzonderheid van varken, beer. Zie *gomar.*
Gónd stuit, stuitbeen, staartbeen.
Góngai of *ngo-ngai* (verdubb. v. *ngé*) of *gev* een palmsoort, wilde areca, oncosperma filomentosa, arenpalm. De vrucht wordt gepruimd. Van het hout maakt men gaarne lansen bij feestelijke gelegenheden. Ook worden er zwirrelhoutjes van gemaakt, die dan ook *góngai* heeten. De zwarte vezels, *hasind,* of *ngé,* dienen om allerlei versiersels te maken.

Gongo-sid kleine kalkkoker.
Gorang een kleine leguaansoort.
Goras schedel, doodshoofd. (Misschien verwant met *ngór*, top, kruin).
Gotad (Wellicht omzett. v. *ngad*, haar aanvlechten, wijl de jongens bij hun intrede de eerste aanvlechtsels kregen, *(n)gad-a*, aanvlechtsel), een eenigszins afgelegen verblijf naast of achter het dorp, waar de jongelui werden afgezonderd van den tijd dat ze tot *aroi-patoer* bevorderd werden, ± 14 jaar, totdat ze trouwden. Ze mochten overdag niet in 't dorp verschijnen en zelfs geen vrouw zien, doch in de *gotad*, die onder leiding van een paar ouderlingen stond, tierde de tegennatuurlijke ontucht welig. De *binahor-érai* licht daar zijn pupillen in over alles wat ze behooren te weten als adat-voorschriften, afstammingslegenden, de spreuken en bezweringen bij 't planten van verschillende gewassen, enz. Langs de kust is de *gotad* door het Bestuur thans overal afgeschaft.
Gova ziel van afgestorvene kort na den dood. De schim is dan alleen nog voor de toovenaars zichtbaar. Wellicht omzett. v. *ogeb-a*, begravene.
Gow-gaw klein zwart kevertje, oorwormpje.
Grétok zie *agrétok*.

H

H 1) stamvorm voor: hebben, behept zijn, houden, onthouden, nemen, toehouden, geven, heffen, ontheffen, opheffen, oprichten, overeind zetten. Ook samennemen, verbinden, vereenigen en bij uitbreiding: wat verbonden is, = gelijk, effen, glad, zacht. — Als uitgang aan werkwoorden, = *hab, heb, hib* (of met het relativ. *o*, = *hob* en beteekent: aan, bij, tegen, op.........) (v. *h* en *b*) of *ab, eb, ib*, heeft het meestal de beteekenis van: hebben, nemen, behept zijn, houden of hebben.

Het heeft dus zoowel de beteekenis van toenadering dan wel van verwijdering of scheiding. Vandaar treffen we *h* in ongeveer alle woorden, die een lichaamsbeweging aanduiden om zich in een of andere richting te begeven en ook opnemen of uiten door het lichaam, vooral door den mond. Zie bij *hi*.
2) wat opgeheven of afgezonderd is, steekt af tegen de omgeving, is duidelijk en vandaar heeft *h* ook vaak de beteekenis van: duidelijk, helder, zichtbaar, licht, lichtend.
3) ook dient *h* vaak als bindletter tusschen twee klinkers of als voorslag bij sommige woorden, die met een klinker beginnen.

De meest voorkomende wisselletters zijn *s* of *z* en *v*, soms *j*.
Ha (v. *h* 1), 1) waar, echt, oprecht, werkelijk, onvervalscht; duidt in 't algemeen aan, dat iets is, zooals het behoort te zijn. *Méen ha*,

oprechte taal, waarheid. *Anem ha,* echt, werkelijk mensch; oprecht, rechtschapen mensch. *Anep ha ka,* dat is hij heelemaal. — Bij bijvoeglijke naamwoorden heeft *ha* een elatieve beteekenis, b.v. *waningap ha,* zeer goed.

2) tweede pers. v. *wa.*

Hab als uitgang bij werkwoorden, zie *h.*

Habamoen (v. *oemoen* en *hab*), doorzakken; zinken van boot door zwaarte of overbelasting.

Habawir een schelpdiertje.

Habó muis, rat. *Habo-kambét,* muizenoor; fig.: een krotonsoort.

Hád (v. *h* 3 en *d* 2), onthullen, blootleggen, te voorschijn brengen. *Sép had,* gebakken koek blootleggen. Te voorschijn komen, afsteken tegen iets. *Noh aha hap ka wa hád,* een nieuw huis steekt in 't donker (helder) af. Bij uitbreiding: lichten, blinken, schijnen. *Lampoe ka wa hád,* de lamp schijnt, geeft licht.

Hadad (v. *h* 1 en *d* 2, makkelijk samendrukbaar), zacht, malsch, vet.

Hadaia (zie *hadad*), zacht zijn, malsch zijn. *Ka wa hadaia,* het is zacht. Verdubbeling *hadadaia,* zeer zacht. Zie *hadeië* en *her.*

Hadak (v. *h* 1 en *d* 2), deuk, dook, inzinking, vallei, holte, ook kuiltje in wang of kin. Gedeukt zijn, met deuken of kuilen, ongelijk zijn.

Hadan (vgl.: *had-ad*), doorbuigen, neerhangen, slap zijn.

Hadawn zie *hadéwn.*

Hadeië (vgl.: *had-ad*), zacht zijn, zacht worden, jong blad schieten, ontluiken, uitloopen van jong groen. Vgl.: *hadaia.*

Hadétok (v. *h* 1, *d* 2 en *tok,* zacht steken), o.p. *hadétanoek, hadétahoek, haditoek,* zacht aanraken, betasten, aanstooten, steken. *Tabak a hadétanoek,* de hoest steekt mij, ik ben verkouden. — De meervoudsvorm *haditoek* wordt ook voor zaken gebruikt in de beteekenis van veelvuldig betasten, uitpersen, uitnijpen, b.v. zweer.

Hadéwn (v. *h* 2, *d* 1 of *hat,* liggen of leggen en *win*), o.p. *hadanawn, hadahawn, hadawn,* achterlaten, verlaten, afstaan, wegdoen, verstooten. *Hadéwn-roek,* verstooten vrouw.

Voor zaken: achterlaten, nalaten (erfenis), laten liggen, vergeten. *Ehan mop hadéwn,* ge laat daar iets liggen, ge vergeet iets.

Hadin (v. *hó* en *in,* = buikig zijn), s.p. *hadanin, hadahin, hadazin* of *hodazin,* met het determin. *ap* aan den verbaalvorm: verzadigd zijn, zijn bekomst hebben van eten of drinken. *Mendap hadanin,* ik ben verzadigd; eigenl.: dik; vgl.: *handam.*

Zonder *ap* aan den verbaalvorm: verdrinken. *Ba anim menda hadazin,* alle menschen zijn verdronken.

Hadip zie *ahadip.*

Haditoek zie *hadétok.*

Hâgr een klappersoort met zeer groote noten. Zulk een van vruchtvleesch geledigde en gepolijste klappernoot, als waterkan dienst

doende. Het kiemgat is daartoe wat vergroot en door twee daarnaast geboorde gaatjes wordt een touwtje vastgemaakt als hengsel. *Hâgr-ongat,* klapperboom met groote ronde noten, geschikt voor watervat.

Haha een struikje met rood vleezig omhulsel om takjes, blad en bloem.

Hahétok (v. *h* 1 en *tok*), mv. voorw. *hahitoek,* blekken, afpulken, ontschubben.

Hahavi verdubbeling, tevens versterking van *havi.*

Hahéw (verdubb. v. *h* 1 en *wa.* Vgl.: *ka-hék*), 1) klimband om in boomen, vooral klapperboomen, te klimmen. Een plok alang-alang wordt even uitgeslagen en dan gedraaid op de wijze als men een stroowis draait en de einden aan elkaar geknoopt. De band heeft een opening van ± 40 c.M. Men gaat met beide voeten daarin staan, zóó dat de voeten er niet doorheen schieten. Terwijl men den boom omvat, trekt men de voeten met den band op en om dan hooger te grijpen, steunt men op den band, die door 't gewicht van 't lichaam tegen den boom gedrukt, niet uitglijdt. — Een *hahéw* aan een stok gebonden is een soort standaard of herkenningsteeken der *Geb-zé.* Zie bij *Geb* de 2e legende.

2) een slangsoort.

Hahoew (v. *h* 1 en *hoew*), uitvreten, uithalen, zooals papagaaien een klappernoot. *Hahoew-a,* uitgevreten klappernoot.

Hahoembr een boomsoort, premna integrifolia Linn. Stokjes ervan dienen bij voorkeur om vuur te draaien. Het blad wordt gebruikt als trekpleister; de vruchtjes om wratten of pukkels weg te werken.

Hahók (v. *h* 1 en *k*; vgl.: *ésák*), om-, af-, wegkappen.

Hai 1 (omzett. v. *ahi;* vgl.: *vahin*), dus eigenl.: den mond openen en wel bepaaldelijk om te lachen, dus: lach, lachend, meer bepaaldelijk glimlach, glimlachend en bij uitbreiding: vriendelijk, goedig. *Hai-anem,* goedig, vriendelijk, innemend mensch. *Hai ma rah,* hij zegt het lachend, gekscherend. *Hai vit* (eigenl. tweemaal dezelfde stam: zie bij *hi*), glimlachen.

Hai 2 (v. *h* 1), voor zaken, (voor levende wezens zie *hij*), voor meerv. onderw. *(r)éhai* vallen, vervallen, ophouden. *Jarét anamamb hai,* dat uw toorn valle, bedare. *Makalin ndanamb hai,* te Makalin is 't mijne (mijn gaan) vervallen, opgehouden, ik ben tot Makalin geweest.

Hajam (Vgl.: *hajéw*), wandelende tak, insekt.

Hajed (Vgl.: *hai* 1 en *ed* wisselvorm v. *en*-elativ.), spelen, stoeien, ravotten, gekheid maken, speelsch plagen en daardoor vervelen; zeuren, plagen om iets. Aan den verbaalvorm wordt al dan niet het suffix *-ind* toegevoegd, ter aanduiding van den persoon dien men plaagt of de zaak waarom men plaagt. *Oh kona* of *koninda hajed,* ge plaagt, verveelt me. *Tamoekoe tamatind hajed,* zeur niet om

tabak. — Met het bijwoord *agó* of *nangó* wil *hajed* zeggen: verlangen naar, haken naar. *Tamoe nangó amó hajed,* als gij zeurt, verlangt naar eten. *Ba ka hajed nok épé agó,* het plaagt mij niet deswege, daar verlang ik niet naar. *Nok nangó ma hajed,* hij vrijt om mij.

Hajem een boomsoort met eetbare vrucht, inocarpus edulis, strandkastanje.

Hajen (v. *ha* en *en*-elativus) Im v. *ha.*

Hajéw (v. *h* 1 en *wa*) of *héjaw,* knook, been, graat, rif, geraamte. *Hajéw-né,* zonder beenderen, moddervet. *Emba hajéw,* rib. *Hajéw-néné* of *kandó héjaw,* een kinderspel; die 't laatst geraakt is, moet trachten weer een ander te raken, krijgertje spelen. *Ba héjaw,* slechts de beenderen, geraamte, rif; broodmager. *Héjaw ké wa éves,* de botten liggen er op (van magerte). *Héjaw win,* (vgl.: *ajéw* = *héjaw*) vergelden, zoo wel goed met goed als kwaad met kwaad.

Hajoe Im. v. *oezoe.*

Hák (v. *h* 1 en *ka;* vgl.: *sák*), droog komen; op 't droge zitten of komen van boot.

Hakama een pisangsoort.

Hakev 1 (nevenvorm v. *a-sakev,* neerleggen, uitspreiden) s.p. en o.p. *hakanáv, hakaháv, hakáv,* op den rug liggen of gaan liggen; op den rug leggen. Fig.: een vrouw op den rug leggen, haar overweldigen om ontucht met haar te plegen. *Oem hakanáv, makiso ivanon,* hij wilde mij overweldigen, ik ben hem ontloopen. — Voor zaken: op den rug of omgekeerd leggen of houden. *Sanga kaké na hakev kai,* we houden de handen omgekeerd, met den rug naar beneden, ten (teeken van) vrede. Vgl.: *kahob.*

Hakev 2 (v. *h* 1 en *kab* of omzett. v. *akahév*), o.p. *hakanáv, hakaháv,* 1e pers. meerv. *rémanawn, remez;* vangen, grijpen. Soms is de 1e pers. meerv. s.p. *rem'em.*

Hák-hák! aanhitsend geroep. Vgl.: *hakev* 2.

Hám een vogelsoort.

Hambak (v. *h* 1, *mb* en *ka*), zoet water, dat zich voor riviermondingen in zee afteekent. Fig.: groote wonde.

Hambam zie *hambev.*

Hambarin (v. *h* 1 heffen, *mb* en *r,* ronding), golf, baar, deining. *Hambarin-ti étob,* hooge zee.

Hambasoed of *ambasoed* (v. *mb* en vgl.: *asob,* steken; dus: rond of stomp stooten, vgl.: *masoed*), stooten, stuiken, stompen; door stooten of stuiken afstompen; afgestompt zijn. Bij uitbreiding: ergens tegen stooten of stuiken, struikelen. *Tagoe katar kakop na ambasoed,* ik stoot mijn voet tegen een steen. Fig.: de oogen stuiken tegen, star, strak kijken naar iets of naar niets, = in 't honderd staren. *Kind hambasoed sop wa,* hij zit er maar star naar

te kijken. *Kind ambasoed sad wa,* hij zat maar star, in 't onbestemde, te turen. *Békai kapo ambasoed,* de adem stuikt of stokt hem; hij is buiten adem, van vermoeidheid of ook wel door opwinding. — Voor meerv. voorw.: *hamsitoek,* afstompen, stomp stooten, stomp zijn en vandaar ook afbreken of gebroken zijn der punt, b.v. van pijl, dat een meervoudig begrip is. *Hamsitoek-rik,* wat afgestompt is, inzonderheid pijl met afgestompte of gebroken punt.

Hambev (v. *h* 1 en *mb*), o.p. *hambanáv, hambaháv, hambáv,* inwikkelen, omwinden. Voor zaken: *hambam,* (vgl.: *baman*), inwikkelen, omwinden inzonderheid van pisangtrossen ter beschutting tegen vogels; inpakken, verbinden van wonden. *Dóm hambam sémb wa,* hij heeft het hunne slecht ingepakt. *Méen hambam,* woorden omwikkelen, listig onder bedekte termen spreken.

Hamboe (v. *mb*), gevlochten voorhoofdbandje.

Hambama een vischsoort.

Hâmin of *homin* (v. *h* 1 en *man*), huppelen, springen, dansen.

Hamkoekoe naam eener maanmaand; sommigen onderscheiden nog de *objara* of *obeara hamkoekoe* en de *hajem hamkoekoe.* Wellicht is dus *hamkoekoe* een omzett. v. *ahmé koehoew,* als ze, n.l. deze vruchten, uitkomen.

Hamsitoek zie *hambasoed.*

Han (v. *h* en *an*), voor zaken, enkelv. voorw.: geven, nemen, aanpakken, vasthouden; oprapen, opnemen; aanreiken. *Igiz han,* (met demonstrat. *ap* aan den verbaalvorm) een naam geven. *Igiz makop han,* ik zal hem een naam geven. — Voor meerv. voorw. of meerv. begrip als *doewit,* geld en *arib,* pijl: *hazin, boetoek* of *abotok; hazin* vooral voor kleine dingen. — Voor levende wezens zie voor geven: *atĭn;* voor nemen: *haneb, ka-hib* of *ka-hanib.* — In samenstel. is *han* ook: gaan, zich be-geven, b.v. *na-han.*

Hanakev (Vgl.: *ka-hanib*), lokken, aanhalen, sussen. *Hanakev-méen,* loktaal, sussende woorden. *Ahiep hanakev méen,* spreek sussende woorden. *Arir-méen mop ka-hanakev,* ge moet het met zoete woordjes lokken.

Hanarih sterk fosforesseerende diertjes, die tegen 't eind van den drogen tijd bij groote massas in zee verschijnen en als paarsgroene flarden op het droogvallend strand blijven liggen en daar een geweldigen stank verspreiden als karanglucht. Zie *hombr-a-hombr.* — De afwisselende fosforesseerende gloed lijkt veel op weerlicht; vandaar wellicht de naam: omzett. v. *haniv* weerlicht en *r*-instrum. = weerlichter.

Hanaw als *ranaw.*

Handam (v. *am* en *hadad;* vgl.: *hadan* en *hadin*), buik, buikig, dik, zwaarlijvig, zwanger, drachtig, groote behoefte hebbend. *Handam-ti,*

dikbuik. *Handam-toe*, zwangere. *Adaka-handam*, waterbuik, = beginnende zwangerschap. *Handam ka wa oemoen*, zijn buik staat gespannen. *Handam kana arwahin*, mijn buik rommelt. *Handam-hoeroe*, gerommel in den buik. *Handam apod heit?* hebt ge stoelgang gehad? *Handam ahpa harak épé*, als de buik u los wordt, als ge [illegible]gang hebt. *Handam ko ora*, het is hem de buik (die zeer doet). *Handam ko* [illegible] hem den buik, hij heeft buikpijn.

Handaman (v. *handam* en *an*), opzwellen, [illegible]

Haneb (personaalvorm v. *han*), o.p. *hananab, hahahab, rénab*, [illegible] *jéhazab*, nemen, opnemen, dragen, inzonderheid op den arm of de heup. Bij uitbreiding: aannemen, opfokken, ophouden, grootbrengen. *Papoes poes ahna atin, haneb nangó*, geef mij een katje om 't op te fokken. — Fig.: iemand vervangen, aflossen. *Kakénamap na hananab*, we hebben elkaar afgelost.

Hanétok (v. *han é*-separat. en *tok*, stekend houden) uitsteken, vooruit steken, overreiken, toereiken, vooruitgestoken houden, voorhouden, toonen; vooruitgestoken dragen, neerleggen. Geven en nemen, indeelen, verdeelen, scheiden; de plaats deelen, = op zij gaan, plaats maken. — Voor meerv. voorw.: *hanitoek*. *Sanga hanétok*, den arm uitstrekken. *Sai hanétok*, de plaats deelen. *Pig manó hanétok*, ik zal de zonnehitte verdeelen, op den middag rusten. *Ahna hanétok*, maak plaats voor mij, ga uit den weg voor mij.

Hanéwn (Vgl.: *heiniwn* en *heinik*), voor meerv. voorw.: *hanizawn*, iets ergens in- of tusschen steken, inschuiven of inproppen, als pen in gat, wig in kloof, stop in opening, watten in wonde.

Hangab (v. *h* 2 en *ng*), zich verdeelen, scheuren, bersten. *Hoemoem menda hangab*, de regenlucht is gescheurd, wolkbreuk. — *Ka-hangeb*, meerv. voorw.: *ka-hangab* (personaalvorm v. *hangab*) of *hangéwn*, verpletteren, vertrappen van levende wezens als insekt, worm, krabbetjes, enz.; *ka-hangab* ook voor zaken, breken, verbrijzelen van brooze voorwerpen, b.v. schelpen. — *Hangad*, zich verdeelen, zich vermenigvuldigen, stoelen van planten. *Padi ka wa hangad*, de rijst stoelt, zet vele stengels. — *Hangak*, stuk gaan, stuk slaan, smelten, oplossen. *Hangaman*, stuk maken, breken, vergruizen, malen. — *Hangih*, verwoesten, vernielen, verknoeien. — *Hangitoek*, voor meerv. onderw.: zich vermenigvuldigen. *Anim es kad a hangitoek*, later hebben de menschen zich vermenigvuldigd. — *Ka-hangoemoen*, smelten, oplossen. — *Ka-hangad*, uitsteken, uitpeuteren. — Vgl.: *pangab*.

Hangad zie *hangab*.

Hangak zie *hangab*.

Hangaman zie *hangab*.

Hangih zie *hangab*.

Hangitoek zie *hangab*.

Hangod gewestel., vluchten, zich uit de voeten maken, (v. *han* = *na-hat*, gaan en *hod*, rennen).

Hangoe of meervoudsvorm *rangoe* (v. *ng*), kauwen, knabbelen, malen van het voedsel in den mond, (vgl.: *hangab* en *hangak*).

Hanid 1 (v. *had* en *éna*), daglicht, dag in tegenstelling van den nacht, middag, overdag, van middag. *Ehé kadĭs hanid*, het was op dezen [illegible] middagsch. tijd van den dag. *(Izakod)hanidrik* [illegible] meeren, ordenen), voor meerv. voorw.:

Hanid 2 (v. *han* en [illegible], vergaren, ordenen, opbergen, bewaren, opruimen. *Namakad an hanid* of *ka-hanid*, berg de zaken weg, ruim ze op. Bijeenbrengen, inzamelen, b.v. schelpdiertjes, verzamelen. *Sabin jahanid*, vlooien vangen. Met het bezittelijk voornaamw. aan den verbaalvorm: samenbrengen, = te gemoet gaan. *Kanombakap hanid*, ze gaan hem tegemoet. — Klaar houden, gereed maken, voorbereiden, inpakken, b.v. reisvoorraad. *Javoen hanid*, een boot opbergen, d.i. op het drooge trekken, ofwel: gereed leggen, d.i. te water slepen. *Kana hanid*, eieren leggen. *Doewit jéhanid* of *ké-hanid*, geld klaar leggen, betalen. Bij uitbreiding is *hanid* ook de richting houden, = sturen, richten. *Hanid nangó*, om te sturen, stuur. *Hanid-rĭk*, gereed, klaar, enz., volgens de hiervoor aangegeven beteekenissen.

Hanid 3, of *zanid*, een zeer groote dikke zoetwaterslang. Mal. oelar karong, acrohordus Javan. Ze is niet gevaarlijk en wordt ook gegeten. Doch in tegenstelling met dat van andere slangen is haar vleesch zeer los en slap en kwabbig, „als van een oud wijfje'' zeggen de Marindineezen.

Hanih (v. *han* en *hi*, bijtend houden), bijten, bijten op, tusschen de tanden houden. Ook anders klemmen, vastklemmen, beklemmen. Fig.: steken, bijten, van pijn, wonde, scherpe vochten, e.d. *Tamoekoe hanih*, tabak, pijp of sigaret tusschen de tanden houden, rooken. *Hei-hanih-méen*, tooverspreuk om regen te weren of te maken. *Békai... hanih*, het hart bijt, = begeeren, verlangen, haken naar. In deze uitdrukking is *békai* onderwerp en de betrekking tot den persoon wordt weergegeven door aan den verbaalvorm het bezittelijk voornaamwoord toe te voegen met het determinat. *ap* (of *op*, *o*-relativus tot het verzwegen voorwerp), b.v. *békai nambop hanih*, mijn hart bijt ernaar, ik verlang er naar. *Emér ka, wohan tamoe békai ombap* (of als pleonasme *ombop*) *hanih*, hij heeft honger, zijn hart bijt naar, hij begeert, uw eten. — *Ké-hanih* of *ko-hanih*, als *hanih*.

Hanir (v. *han* en *ora*), vasthouden, stevig houden, in de hand of bek houden of dragen. *Méen hanir*, woord houden, aan iemand anders woord houden, = gehoorzamen. *Kavia hanir*, de roeispaan houden, die n.l. als roer dient, een boot sturen. (Vgl.: *hanid* 2). *Karar hanir*,

het snoer houden of slepen, waaraan bij 't visschen de gevangen buit geregen wordt. Fig.: voorop gaan, de rij openen. — Voor meerv. voorw.: *kagoen*.

Haniv (zie *éna*: vgl.: *hanid* 1 en B. B. *énak* = *haniv*), weerlicht, bliksem.

Haniwn als *hanéwn*.

Haniz (omzett. v. *hazin*, meerv. v. *han*, houden), houden, inzonderheid de *zimbombo*, een mondharpje, hetgeen een meervoudig begrip is; dus: *zimbombo, haniz*, het mondharpje houden, bespelen.

Haoe 1 *haoew, hoeh, hoew, hoe* of *ho* komt in vele samenstellingen voor als stamvorm samengesteld uit *h* 1 en *w* 2 of *oe* 2. Het kan dus zoowel vereeniging als verwijdering beteekenen, doch feitelijk duidt het meestal een verwijdering aan.

Haoe 2 (v. *haoe* 1), lijkvocht, wondvocht, etter. *Kind-haoe, -akhaoe* of *-akhaw*, oogetter of afscheiding uit het oog.

Haoe 3 een boomsoort. Bindsel daarvan.

Haoeboek (vgl.: *haoev*), bevangen, overmand worden doch niet door geweld maar door slaap of geplaag. *Noe kanap haoeboek*, de slaap bevangt mij. *Mendop haoeboek*, 't wordt hem te machtig, hij heeft er genoeg van.

Haoed (v. *haoew*, doen uitkomen als), met het demonstr. *op* aan den verbaalvorm.: houden voor, aanzien voor, noemen als, beschuldigen. *Doewit makoemop haoed*, ik zou het voor geld aanzien. *Mbatáv haoed*, valschelijk beschuldigen. Vgl.: *kahoeb*.

Haoedeman (v. *héd* en *man* 2), stijf, stram zijn of worden. *Tagoe kap a haoedamat*, zijn voet is stijf. *Haoedaman-tik*, ziekte, die verstijving veroorzaakt.

Haoedan (v. *haoe, d* 2 en *an*), los(ser) maken wat (te vast) gebonden is; ontbinden.

Haoedétok soms voor *hadétok*.

Haoedih (v. *haoe* en *hi*), liefkozen, aaien, zoenen, = de gezichten tegen elkaar wrijven, snuivend en met vooruitgestoken lippen.

Haoeé een soort stormvogel.

Haoek (v. *haoe* en *k*-activ. Vgl.: *ahók*), uittrekken, uitrukken, gras of planten ontwortelen.

Haoekev (v. *haoe*), groot worden, uitdijen, zich uitbreiden, uittrekken; trekken bij touwtrekken. Vgl.: *ahokev*.

Haoekoen (v. *haoe, k*-act. en *an*), s. en o.p. *haoekanin, haoekazin*, samen zijn zitten of wonen; samen gaan of doen zijn of zitten; inladen in boot van dieren. Voor instappen in boot bezigt men *haoekoen* zonder personaalvormen. *Es maké haoekoen*, wij zullen 't laatst instappen. Voor zaken: ook *ka-oekoen* of *ka-hakoen*, inladen, b.v. in boot; insteken, instoppen, b.v. in zak, mand, korf; instorten, b.v. in kuil, dempen, vullen.

Haoemoen (v. *haoe* en *man* 1), in den grond stampen, vastzetten. — Fig.: pal staan, zich niet laten ompraten.

Haoemó hersenen. (Wellicht v. *haoe* 2 en *mó* = etterachtig of -kleurig vleesch).

Haoepa een fijne bamboesoort. Een muziekinstrumentje daaruit gesneden, n.l. een vork met trillende tong in 't midden; om den zachten toon beter te hooren, wordt het als een stemvork tusschen de tanden gehouden. (Wellicht van *haoe,* vereenigen in een *pa,* kop; vgl.: *haoepr,* zelfde samenstelling met *r*-finalis).

Haoepr (vgl.: *haoepa*), een trechter- of kegelvormige steekmand, vooral in de Gawirstreek gebruikt om te visschen. *Haoepr-dé,* geschikt hout om zulk een steekmand te maken.

Haoesák (vgl.: *haoeseb,* v. *haoe* en *oesák*), roeren, omroeren, mengen.

Haoesatok (v. *haoes-eb* en *tok*), spatten of vlekken krijgen of maken, verweeren, roesten, bevlekken en bij uitbreiding: bedekken, o.a. weer overtrekken der huid over een gesnelden kop, nadat men de weeke deelen daarvan verwijderd heeft en de rest uitgedroogd is. *Nani kapa haoesatok,* zijn gezicht is uitgeslagen, ziekelijk van kleur. *Mandow garaw makap haoesatok,* de wolk zal de maan bedekken. — Voor meerv. voorw. en thans ook voor glaswerk: *haoesitoek. Saporong mendap haoesitoek,* het lampeglas is vuil, aangeslagen.

Haoeseb (v. *haoe, s* en *heb*), o.p. *haoesanab, haoesahab, haoesab,* als *voseb* of *voeseb.*

Haoesev (v. *haoe, s* en *v* 2), afspringen, afschampen, afstuiten. *Basom dé dindop haoesev,* de bijl schampte af op het hout. Ergens uit komen, uit springen, te voorschijn komen. *Saham toe ka haoesev,* daar springt een kangoeroe op.

Haoesig of *hoesig,* (v. *hoes* en *óg*), aanstoken, in brand steken. Fig.: *méen hoesig,* met woorden stoken, twist zaaien.

Haoesoem (v. *haoes-eb* en *am*), schemeren der oogen. *Kind kanambakap haoesoem,* de oogen schemeren mij.

Haoetoek of *haoetok* (v. *haoew* en *tok*), uit den grond trekken, ontwortelen, uitsteken, uitgraven van boom of plant.

Haoev (v. *haoe* en *v* 2), onwillig, afkeerig, weigerig. *Haoev kap ora,* hij wil niet. *Haoev ba kap navara,* ik ben niet onwillig, ik wil wel. *Haoev-anem,* onwillige. *Haoev!* uitroep van wrevel. *Haoev ka!* het is niet willen! uitroep van onwil, of van misnoegdheid. Vgl.: *za-zoe.*

Haoevéd (v. *haoe* en *vé,* stam v. *vétok*), gestrekt liggen of leggen. *Tagoe haoevéd,* den voet rechtuit steken.

Haoevétok zwellen, dik zijn of worden, opzetten, (v. *haoe* en *vétok* 1).

Haoew (zie *haoe* 1), s.p. *haoen, haoeh, haoez* of *hoew, hoen, hoeh, hoez,* uitkomen, uitgaan; uit doen komen, uit doen gaan; uittreden, naar

buiten treden, ook fig. b.v. uit *Majo*-inwijding of *gotad* uittreden; te voorschijn komen, ontkiemen, ontspruiten van planten; opkomen van hemellichamen; doorsteken van punt, pen, spijker, enz.; doorschieten of uitschieten der bloeiwijze van palmen, bananen, enz.; opstijgen van rook; uitbreken van zweet, doorbreken van etter, vloeien van bloed. *Ena ma haoew,* het zweet breekt uit of *éna mo haoew,* gij drijft het zweet uit, gij zweet. — Met het demonstr. *ap* aan den verbaalvorm en zonder verdere bepalingen wil *haoew* zeggen: uit het land naar het strand gaan, strandwaarts gaan of komen. *Makep haoen,* laten we naar 't strand gaan. *Maké haoen,* we gaan naar buiten of we varen uit, we gaan uit. In 't binnenland beteekent het omgekeerd; van 't strand naar 't dorp terugkeeren.

Haoewja (v. *haoew*) reeds uitgeschoten klappernoot, die dus ook van binnen een kiembol gevormd heeft. Bij uitbreiding: klapperolie, die uitsluitend gebruikt wordt om de haarverlengsels en ook het heele lichaam in te smeren. Deze olie wordt verkregen, door rijp klappervleesch, liefst van *haoewja,* wijl die het meest oliehoudend zijn, uit te kauwen en de melk in een klapperdop te spuwen, waarin men ze laat staan, totdat de olie bovendrijft. *Haoewja-ti,* iemand die met klapperolie ingesmeerd is.

Haoezak (vgl.: *haoesák*), roeren, doorroeren, mengen. *Haoezak mangón,* oudje, versleten sukkel. *Haoezak mangón tamat akak,* vergeet den ouden sukkel niet.

Haoezan of *hozan* (v. *haoew* mv. voorw.) uit de schaal halen van *moemoe* met een spateltje, *moemoe-dé.*

Haoezawn als *ahoezawn.*

Haoezi (3e pers. meerv. v. *haoew* = *haoez* en meerv. v. *a* demonstr. dus eigenl.: die uitkomen), schaamhaar bij de pudenda, vooral bij mannen; voor vrouwen zegt men meer *jévaroer,* of *bisa-roer.*

Haoezih (vgl.: *haoesig*), bedreigen, belagen, wrok koesteren. *Haoezih-méen,* wrokkende taal. *Jó épéndanind haoezih,* ze koesteren wrok jegens jelui.

Haoezoeb (v. *haoe, z*-plural. en *hab,* vgl.: *éhozab,* mv. v. *éhók*), uittrekken van haar, dons of veeren.

Hap (misschien van *h* 1 en *ap,* vuur, of wegens de sterren of wegens de vuurtjes, die 's nachts bij elke hut gestookt worden; of v. *h* 2, licht en *ba,* op, weg), late avond, nacht, 's nachts. — *Pa-hap* of *hap-hap,* morgen, 's morgens, ochtend, maar ook als tijdaanwijzing den heelen volgenden dag of zelfs in 't algemeen: later, maar dan toch binnen kort. *Hap-hap maki man,* ik zal morgen weer komen. (Dit *pa-hap* is een omzetting van *hap ba,* de nacht op of over, dus ochtend. Dit omgezet in *hap ab,* werd *hap-hap.* In Imoz zegt men meer *pa-hap*). — *In hap,* middernacht. — *Heiti hap-hap,* morgen ochtend, morgen vroeg, 's morgens, (*Heiti* is een vervorming van

ai-ti, bij 't worden, dus: *heiti (ai-ti) hap-hap,* bij 't worden van den dag). In Imoz zegt men voor *heiti hap-hap* meer: *pa-hap békai* of *hap-hap békai,* (dit *békai* is weer een omzetting van *ép ka-ai,* als het wordt, dus: *pa-hap békai (ép ka-ai),* als het dag wordt). — *Hap sa remed,* hij staat enkel 's nachts, benaming voor uil, *mangoe.*

Hara of *roeg* boom met eetbare vrucht; zoowel het vleesch als de pit wordt gegeten. Terminalia catappa. *Hara-* of *roeg-mandow,* maanmaand samenvallend met het vruchtdragen der *hara.*

Hara' (vgl.: *arad*), aanstonds, vlug, plotseling. *Hara ndapotak,* hij liep ijlings weg. *Hara nda ko-ivim,* 't is plotseling donker geworden.

Harad als *arad.*

Har-a-har (verdubb. van *har-ad*), dun, doorzichtig, ijl, fijn, wazig; ijl van boschbeplanting, haar en dergel.

Harak (v. *h* 1, *ar* 1 en *k*), mv. voorw. *éharak,* loslaten, losgaan, scheiden, van elkaar zijn of doen zijn. Rommelen, los zijn van buik. *Wati-rik mana harak handam,* ik heb een lossen buik van de wati.

Haraman (vgl.: *harak*), uit elkaar gaan, ineen zakken, instorten, neerzijgen, doorzakken.

Haráv mangrove, vicennia marina. *Haráv-bak,* mangrove bosch. *Haráv-kokoti,* een vogelsoort. *Harav-baténd,* zie *baténd.*

Hár-éh! als *ár* of *hár,* zooals het vaak als uitroep wordt gebezigd, of als scheldwijze, b.v.: *mato har-éh!*

Hareb (v. *h* 2, *ar* 1 en *hab*). Vgl.: *har-ak,* van een, gescheiden, afgezonderd = duidelijk zijn mv. voorw.: *harab,* zichtbaar, duidelijk worden, zich scherp afteekenen, van iemand of iets dat van verre nadert, of bedekt of verborgen was.

Harei (wellicht v. *hareb,* n.l. wat gescheiden of geschift is; vgl.: *her*), olie, inzonderheid klapperolie, de eenige inheemsche en die verkregen wordt door uitkauwsel van klappernoot te laten verzuren, zoodat de olie zich vanzelf afscheidt, schift. Zie *haoewja.* Ze dient uitsluitend om haarverlengsels, en verderen opschik en ook het lichaam in te smeren en glimmend te maken, of om verf aan te maken.. Fig.: helder, klaar, doorzichtig, glanzend, blinkend, spiegelend zijn of worden. *Adaka damé harei,* het water zal helder worden. Glas en wat van glas is, glasruit, flesch, spiegel, spiegelglas. *Kind-harei,* oogglas, bril. *Harei-a* open, lichte plek in 't bosch.

Harétok (*H* = wisselletter voor *s* en *harétok* dus een wisselvorm voor *sarétok,* doch met eenig verschil in beteekenis; *sarétok,* = zich versteken, wegsteken; *harétok* = ontgaan, missteken.), o.p. *hartanoek, hartahoek, haritoek,* ontgaan, = weggaan van, zich afzonderen, verwijderen van, b.v. van gezelschap, medereizigers. Fig.: niet meer gedenken, vergeten. *Hon-a-hon kap ivin, wah mendo harétok,* het wichtje weent, (omdat) de moeder hem ontgaan, van hem weg gegaan, is. Ook: missen, niet treffen, zoowel

letterlijk, b.v. mis schieten, als overdrachtelijk: niet ontmoeten. Fig.: zich vergissen in iemand, den een voor den ander aanzien. Voor zaken: missen, misdoen, verkeerd doen, niet raken, niet treffen, niet bereik[illegible] gaan, (vgl.: *arad* of *harad* en den [illegible]vorm *surad*). Kwijt raken, verliezen, vergeten, achter laten. *Epé kai tamat harétok*, mis daar den weg niet, vergis u daar niet in den weg.

Hari (v. *ar* 1), languit liggen of gaan liggen, inzonderheid om te slapen. *Noe hari*, te slapen liggen. Bij uitbreiding: sterven. Fig.: luwen, gaan liggen van den wind. Meerv. onderw. *Hók. Zi noe ma hók,* ze liggen hun dans uit te slapen. Bij uitbr.: beslapen, c.q. ontucht bedrijven. *Irag-ti menda hari,* hij heeft een jong-meisje beslapen. — *Ka-hari* en *ka-hók*, met *ka*-overgank. makend: leggen of beliggen, ergens op liggen, ook als is niet uitdrukkelijk vermeld, waarop men ligt; vandaar dat *ka-hari* en *ka-hók* meer bepaaldelijk beteekent in huis liggen, omdat men daar gewoonlijk op een brits ligt. *Majoeb man ka-hók.* (*kahók* is hier betrekking aanduidend, n.l. zij slapen wegens hun verlengsels) = ze slapen, terwijl men hun verlengsels aanvlecht, (hetgeen dagen duurt). *Mes ka-hók,* klappers uitleggen, planten.

Harih (v. *h* 1 en *hi*), uitblazen, uitademen, uitspuwen. *Kavos ah harih,* spuw de pruim uit.

Harik (vgl.: *harak*), breken, stuk gaan, doorbreken.

Hariz (vgl.: *harak*), mv. voorw.: door zijn, stuk zijn, los zijn.

Hâs baardhaar, baard; kam, lel, baard van dieren; voelspriet van insect.

Has-a-hoes als *hoes-a-hoes.*

Haseb s.p. *hasanab, hasahab, hasab,* (v. *vas* en *hab*), zich hechten aan, vasthouden, b.v. jachthond aan wild; Fig.: zich hechten aan een taak, met ijver en inspanning doen; vasthouden aan besluit, of afspraak. *Sasahi kakindep na hasanab,* we werken met ijver, volharding. *Kakap na hasanab,* we houden aan; we zetten door. *Haseb-ah!* als uitroep van wrevel; gedrein, gezeur; lastige dreiner. *Ba kap hasanab,* daar bekreun ik me niet om, dat gaat mij niet aan. — Voor zaken: *hasib,* kleven aan, zich hechten aan. *Mamind ka-hasib, oedoeg ah honad,* vuil kleeft (aan u), baad u.

Hasib zie *haseb.*

Hasig (v. *s*-separ. of *vas* en *g*), o.p. *hasanig, hasahig, hasazig,* scheren, kort knippen. (Vgl.: *hasoeg*).

Hasind (Vgl.: *hâs*), zwarte vezels van *gongai* en wat daarvan gemaakt wordt. Inzonderheid *hasind* vezels ter lengte van ± 20 c.M. aan een touwtje gevlochten en dat dan als een platte kraag over de *dapis-wahoekak* gedragen wordt. Vooral door *éwati*'s gedragen.

Hasoed (v. *h* 1, *s* en *d* 2, vgl.: *haseb*), dekken, bedekken. Kleeren om of aandoen, (dus niet die waar men instapt, als broek), opzetten

van hoofddeksel. Zich wikkelen in mat of deken.

Hasoeq (v. *h* 1, *s* of *vas* en *g;* vgl.: *hasig*), afschrapen, afschrappen, afschuren, polijsten, afschaven. Wegschuren, afsluiten. Plat afkappen, b.v. houten spade, roeispaan, enz. Vgl.: *zeou*

Hasoek (v. *h* 1, *s* en *k*), afkloppen, loskloppen, b.v. boombast, klappen. bolster.

Hat (vgl.: *tér*. Eigl. nevervorm v. *han,* houden, n.l. zich ophouden), meerv. voorw.: *hazit* of *abotok,* zich bevinden, liggen, zweven in de lucht, drijven op of zwemmen in 't water. *Kapal ti ka hazit,* daar ligt de stoomboot. *Mahoet kap hat mirár,* het dorp ligt ver van hier. *Bévom ravarav dadisep hat,* de duif zweefde er boven. *Mirár ka wa hat,* de plaats ligt, is vlak.

Hataheb (v. *t* 2 en *hab*), s.p. *hathanab, hathahab, hathab,* ergens in trappen. *Mé hathahab!* ge zult er intrappen!

Hatoek zie *atoek.*

Hava zie *ava.*

Havab zie *havob.*

Havahak (Vgl.: *havek*), zand, stof, e.d. afkloppen, afslaan van iets.

Hav-a-hav (wellicht v. *havai,* dus: dicht begroeid; vgl.: *havavai*), wildernis, schaarbosch; achterland in tegenstelling met de kuststrook. *Havahav-otiv,* jongelingenhuis, dat zich n.l. achter het dorp in het schaarhout bevindt, = *gotad. Havahav-rik,* jongeling tot de *havahav-otiv* of de *gotad* behoorend.

Havai (v. *hab* en *ai*), samenkomen, samen doen komen, bijeen roepen, verzamelen; samendoen, bijeenvoegen, opzamelen, vergaren.

Havatok (v. *hab* en *tok*), s.p. *havtanoek, havtahoek, havitoek,* (vgl.: *ravatok*), tegen rugleuning zitten of zetten als doode of stervende. *Havatok-rik,* doode, zooals hij tegen een in den grond geplantte rugleuning ligt en daar volgens de leeftijdsklasse waartoe hij behoort, wordt opgesierd, terwijl nog andere versierselen op het lijk gelegd of daarnaast opgehangen worden en zijn attributen als b.v. boog en pijlen in tropheeën van watiranken, vruchten en sierplanten daarnaast worden opgesteld. Op dit praalbed wordt de doode beweend en bezongen tot aan de begrafenis. Kinderen worden onderscheidelijk als jonkman of als jonkvrouw opgesierd, opdat ze in dit glanspunt van 't bestaan in 't schimmenrijk zouden voortleven.

Havavai (v. *havai*), menigte, talrijk van volk. *Anim havavai!* Wat een volk!

Havavai (v. *hazas* en *ai,* zacht worden), beurs van vruchten, overrijp. Ook als *havavoe.*

Havavoe lam zijn. Vgl.: *havavai* en *za-zoe.*

Havéd (v. *hab* en *d* 2; vgl.: *vétok*), uitsteken, uitstrekken, ook van ledematen; steken, stooten, stuiten tegen; inzonderheid met den

vinger in gaatjes in 't zeezand steken, om te probeeren of er een *moemoe* in zit, dus of men op een *moemoe* stuit. Om *moemoe* te vangen: *mahai téb mooem havéd, kói damoend óg, sanga samop ésétok, damo avasad, wad damo kahakoen,* eerst voelt ge (met den vinger) in 't gaatje, dan doet ge er kalk in, dan knijpt ge ze met de vingers vast, trekt ze uit en gooit ze in 't mandje. — Stooten, vastloopen van boot en vandaar tegen den wal stooten, aanlanden. Bij uitbreiding: een boot vastzetten op 't strand, door er n.l. aan weerszijden enkele staken naast in den grond te drijven. Fig.: tegen elkaar stooten, = op één lijn of rij achter elkaar loopen of staan; vgl.: *ésab.*

Havek (nevenvorm van *ésák;* vgl.: *évek*), meerv. onderw.: *jéhavek,* kloppen, bekloppen, (vgl.: *ka-havek,* klopper om sago te wasschen, hier uitkloppen). Neerslaan. Fig.: afslaan, afstrijden een anders beweren. *Ahomb havek,* strijd zijn (beweren) af, blijf u verzetten. Verslagen zijn, ineenzakken (van slaap); neerliggen, rusten, niet werken. *Havek-a,* luiaard, leeglooper.

Havéwn, o.p. *havanawn, havahawn, havawn,* vertrappen, treden of trappen op.

Havob, o.p. *havanab, havahab, havab,* neerslaan, omgooien, neerleggen bij worstelen, afranselen, soms doodslaan. *Abněrik ma havob,* hij slaat hem af, omdat hij gestolen heeft. S.p. neervallen van slaap.

Havéwn zie *havek.*

Havi (v. *hi* en *v* 1; vgl.: *iv* en *vahin* en *ahi*), eten, opeten, bijten in. *Apip havi,* eten met open mond. *Koema havi,* eten met den mond dicht.

Havip (v. *ip* en *h* 2), gloeien, als vuur dat niet meer vlamt.

Haviz (vgl.: *havi*), zuigen aan, zich vastzuigen, zooals vele visschen aan aas.

Havob zie *havek.*

Hawa! uitroep tot aansporing, bemoediging. Vgl.: *awa.*

Hawai (v. *h* 2 en *ai*), slachten, in stukken snijden, vierendeelen. *Marind hawai maké nin,* we zullen op z'n Marindineesch slachten.

Hawin (v. *hi* en *win.* Vgl.: B.B. *iv-win*), snuiven, proesten, water opspuiten zooals sommige visschen en krokodil.

Hawn (v. *hon* en *win.* Vgl.: *haneb*), of *hown,* o.p. *honawn, hohawn, hozawn,* bewaken. Zonder personaalvormen: de wacht houden. *Jamoe hawn,* waken voor den rouwmaaltijd. *Makan hawn,* de plaatsen bezoeken, waar een overledene gewoonlijk kwam. Bij die gelegenheid zijn de *iwag*'s als *éwati* opgesierd en wordt pruimgerei, sagomeel, enz. op die plaatsen uitgestrooid.

Hâz of *âz,* en gewestelijk *jai, ad dada* of *baw,* aanspreking voor vader of oom. — Ook als *hâs.*

Hazad (v. *h* 1, *z*-plural. en *d* 2; vgl.: *ahazak* en *ahazab*) rimpelen. *Ding hazad,* het voorhoofd rimpelen, de wenkbrauwen hoog optrekken ten teeken van instemming. *Ding kop hazad,* hij trekt het voorhoofd op, hij stemt toe.

Hazad (v. *h* 1; vgl.: *hazas*), zacht, mild worden van 't weer. *Ahmé hazad épé,* als 't beter weer wordt, b.v. de regen opklaart of de wind luwt. *Pig mendap hazad,* de hitte heeft na- of afgelaten, 't is koeler geworden.

Hazas (wellicht oorspronkelijk en thans nog gewestelijk *has-has,* vgl.: Sangas.: *aih-aih* of *éh-éh;* dus verdubb. v. *h* 1; vgl.: *ého*), voor levende wezens: *hazis,* meerv.: *hazéis,* zacht, week, zwak, onsterk, slap-, losgebonden. *Hazis ké jó,* jullie zijt nog te zwak.

Hazâv (v. *h* 1, of *has,* zie bij *hazas* en *va,* zacht, glad doen worden), afschrappen, gladschaven, polijsten, als b.v. boog of napje van kokosschaal. Vroeger gebeurde dit algemeen met een varkensslagtand, nu veel met mes of glas.

Hazeis zie *hazas.*

Hazétok (v. *h* 1 en *vétok*), vast steken, inzonderheid aas aan angel. Blijven waar men is, thuis of elders, doch als uit den samenhang niet anders blijkt, dan thuis. *Maké hasétok,* wij blijven (thuis). *Napét maké hazétok,* we blijven (in de planting om te waken over) de bananen.

Hazin zie *han* of *hat.*

Hazis zie *hazas.*

Héd of *heid,* voor meerv. voorw.: *ahéd* of *aheid,* (v. *h* 1 en *d* 2), recht, overeind zijn, recht maken, recht worden, recht staan. *Meng nama kanambop héd,* mijn loopen is weer recht, ik kan weer recht loopen. Fig.: oprecht, rechtuit zijn, volgens waarheid. *Méen ka wa héd,* die taal is oprecht. *Hed-a,* recht, wat recht is. *Héd oh!* uitroep van verschrikking. Vgl.: *a-déh.*

Héh (v. *h* 1; vgl.: *hei-tok*), heuvel, verhevenheid, inzonderheid eerste landrug vlak achter de duinen. Vgl.: *héd.*

2) Een boomsoort met hard wit hout.

Héhai of *heihai* (verdubb. v. *h* 1), glad, glibberig, effen, gelijk, zacht. Vgl.: *hazas* = *has-has.*

Hei (vgl.: *hai,* vallen), regen. *Hei ma win,* het regent. *Hei mé win,* het zal of zou kunnen regenen. *Hei mendap ták,* de regen is over. *Hei éhété ka't man,* daar komt een bui aan. *Hei wagoem,* regen wegschelden met bezwering, *hei-hanih-méen. Hei ka oesák,* de regen slaat hem, hij regent nat. *Hei-adaka,* regenwater.

Héi zie *hi.*

Heib (v. *h* 1 en *hab*) of *héb* (v. *hé-hai* en *hab*), gelijk, effen, glad, glimmend zijn. Uitglijden, afglijden. *Papoe hékai ka heib,* de rog is aan den buitenkant glad of glimmend.

Heidak (v. *hé-hai* en *adak*), gelijk-, platslaan, neerslaan, ook gewoon klappen geven, de vlammen neerslaan om vuur te blusschen; plat op den grond slaan, zooals men doet om een harde klap te geven om ziektegeesten te verjagen. *Tagoe heidak*, den voet bij 't gaan plat op den grond slaan, als iemand wiens voet verlamd is. Neerduwen, indrukken, deuken, gedeukt zijn. *Kind ka wa heidak*, zijn oog is ingedrukt, dichtgedrukt, b.v. door een zweer of gezwel. *Kind maka heidak*, ik zal u de oogen dicht slaan. *Ehélé ka't o heidak, hai ahmé vit épé*, hier is hij gedeukt, heeft hij een kuiltje, als hij lacht. Vgl.: *heidan*.

Heidan (v. *hé-hai* en *d* 2), strijken, effenen, gelijk maken. Vgl.: *heidak*.

Heidan (v. *héh*), vereelt zijn, knobbelig zijn. *Heidat-rĭk*, vereelt, eelt, knobbel, blein, blaar.

Heidé (v. *héd*) als *adéh*.

Heideb o.p. *heidanab*, *heidahab*, *heidab*, (vgl.: *heidak*), klappen geven, slaan meer spelend of plagend.

Heigégé een vogelsoort.

Heihi witte klokjesbloem, crocussoort, amarilladicea.

Heijaw zie *hajéw*.

Heijen (v. *he-hai*, effen of *hai*, vallen en *en*-elativus; vgl.: Sang. *ka-hin* v. *hij*, vallen), stilte, windstilte, kalmte van zee, stille tijd. Stil worden, luwen, kalm worden van zee, stillen, overgaan van pijn; stil vallen van 't hart, sterven. Fig.: stil zijn, zwijgen, ophouden met iets. *Kiwar menda heijen*, de wind is geluwd. *Békai mendombap heijen*, zijn hart is stil gevallen, hij is dood. *Taptémbap heijen* laat het (humme) niet stil worden, houdt het aan den gang. *Dapanambap heijen*, het mijne zal stil worden, ik zal zwijgen. *Jarét kombap heijen*, zijn toorn is bedaard.

Heik v. *h* 2 en *k*-activ. vgl.: *hékai*), met relativum aan den verbaalvorm alleen met verleden en toekomenden tijd: duidelijk, bekend worden, leeren. *Dapana heik*, het zal mij bekend worden, ik zal 't leeren. *Mendo heik*, het is hem bekend geworden, hij kent, hij weet.

Heikáv (v. *h* 1, *k* en *v* 1) of *heikov*, van de rechte richting afwijken, scheef gaan, zwenken, afzwaaien.

Hĕikr een rietsoort, typha domingebsis Pers. De kolf bevat een helgeel stuifmeel, dat ook als kleurstof gebruikt wordt. *Hĕikr* of *heïkrĕ*, helgeel.

Heimadak of *amadak*, vgl.: *amadeb* en *amandak* en *heidak*), met de oogen knipperen, de oogen dicht knijpen, luiken.

Heiman (v. *héhai* en *man* 2), strijken, bestrijken, glad maken; uitglijden. *Ka-heiman*, strijkijzer.

Heimind een sierplant.

Heina of *hinar*. (Omzett. v. *inah* twee en *ora* worden of v. *han*, geven, aanreiken), helpen, behulpzaam zijn.

Heindoen (vgl.: B.B. *éndoesan*, dus v. *énd*, *o*-relat. met *is* = oes en *n*, dus dubbele verwijdering = wat zeer ver, dus voor tijd zeer lang is of van *heit*, gaan en *en*-elativ.: ver-gaand), langen tijd, voortdurend, aanhoudend, altijd, immer. *Heindoen sa*, zeer lang, altijd. *Heindoen sé*, daarna lang, = voor lang, voor altijd. *Ba heindoen*, voor altijd, immer. *Papis heindoen*, een beetje lang, geruimen tijd. *Heindoen nangó*, blijvend, voor atlijd; in tegenstelling met *adeida nangó*, tijdelijk, voorloopig. *Heindoen mirár*, vaste, bestendige woonplaats; in tegenstelling met *asabism* of *oeboen mirár*, tijdelijk verblijf.

Heineb (Vgl.: *ka-hanib*, v. *han* en *haneb*), o.p. *heinanab*, *heinahab*, *heinab*, stooten, stompen, slaan; vast- of in-kloppen, -slaan, -spijkeren. — *Heinid*, klapperen, dreunen, daveren, schudden. *Makan ka wa heinid*, de grond davert, dreunt, 't is aardbeving. - *Heinik*, voor zaken: vast- of in-slaan, duwen, drijven, spijkeren; stooten, stompen, struikelen. *Dé makop heinik tagoe*, ik stoot den voet tegen een hout, ik struikel over een hout. Vgl.: *anak* en *honak*.

Heinid zie *heineb*.

Heinik zie *heineb*.

Heiniwn (vgl.: *heinik*), als *haniwn*.

Heinó een mosselsoort, die veel gegeten wordt.

Héip (v. *h* 1 en *ip*), meerv. voorw.: *héizip*, op het vuur leggen om te poffen; boven 't vuur houden, b.v. pijlen, om ze recht te buigen.

Heis (nevenvorm v. *wih*, *h* = *v* of *w*, *s* = *h*), schim, geest of ziel van afgestorvene; dooden in 't algemeen. Geraamte. De *heis* of schimmen begeven zich naar 't *heis-mirár*, schimmenrijk, waarover men zich slechts zeer onbestemde begrippen vormt. Ze blijven zich echter nog langen tijd met de levenden bemoeien en daarom moet men ze door sommige plichtplegingen gunstig stemmen, anders melden ze zich door ziekten of andere plagen. Ze worden ook beschouwd als in minder gunstige omstandigheden te verkeeren dan de levenden. Vandaar dat *heis* ook vaak beteekent: minderwaardig, onnut, vervelend. *Heis kó zadi*, jullie lijkt wel schimmen, doet verkeerd, onhandig, nutteloos, vervelend, plagerig. *Heis ko!* ge zijt een plaaggeest! — *Heis* beteekent ook tjitjak; dus hier evenals op veel andere plaatsen staat die kleine hagedis met de schimmen in betrekking. Ook de toovenaars staan nog met haar in gemeenschap en kunnen ze nog zien. *Heis wahik*, een doode uitdragen, grafwaarts brengen. *Heis-gémirgamir*, een onkruid. *Heis hajéw ma hai*, daar valt een doodsbeen, = vallende ster. *Heis-kind*, gebroken oog van doode; spaansche peper, piper longum. *Heis-kind*, struik met ronde vruchten, die veel als speelgoed, kaatsballetje, gebruikt worden. *Heis ko-ahi-a* door een schim leeggegetene, = looze klappernoot. *Heis-kâv*, zoete aardappel. *Heis-*

mbarik, een kruipplant. *Heis-méen*, spookgeschiedenis. *Heis-noranor*, een waterplant. *Heis-sanga*, een zoete aardappelsoort. *Heis-vajéw*, een grassoort. *Heis-avór*, op den rug zwemmen.

Heit (v. *h* 1, vgl.: *han*, geven en zich be-geven. *Heit* of *hein* = nevenvorm v. *han*), meerv. onderw. *nahat*, gaan, zich bewegen naar, heengaan, weggaan.

Heit-dé een sierhout, een krotonsoort.

Heiti in *heiti-haphap*, zie *hap*.

Heitok of *heitoek* (v. *héd* en *tok*; vgl.: *éheitok*), s.p. *heitanoek*, *heitahoek*, *hitoek*, lang, hoog opschieten of opgeschoten zijn, overeind gaan staan, zich oprichten. *Ka wa heitanoek*, ik ga overeind staan. Voor zaken: *héd*.

Heivoei neushoornvogel, jaarvogel, buceroditae. Wellicht is de naam, vgl.: dialekt. *évoei* of *ivoei* een klanknabootsing, *woei*, *woei*, van den zwaren vleugelslag, die aan 't geloei van molenwieken doet denken.

Heiwa, Im. v. *héwai*.

Heizab (v. *héh*, vgl.: *heitok*; *heizab* is een meerv. vorm, dus: verhoogingen hebben), gegolfd zijn van terrein, inzonderheid, zooals hier algemeen de kuststrook, die uit evenwijdig loopende ruggen bestaat. Deze landruggen. Ook verwant met *heit* en dan = gaan.

Heizamad (vgl.: *hazas* en *ko-ahazad*), slap, ontspannen zijn van boogpees, e.d.

Héizip zie *héip*.

Héjaw zie *hajéw*.

Hékai of *heikai* (v. *heik* en *ai*, uit- of afstekend = duidelijk worden), kenbaar, zichtbaar, open, bloot, duidelijk, helder, overluid, gemakkelijk; de zichtbare kant, = de buitenkant, uiterlijk. *Hékai da kobotok*, het lag zichbaar. *Héikai win*, openbaar, kenbaar, duidelijk worden, te voorschijn komen. *Hékairik*, duidelijk, klaarblijkelijk, zichtbaar, klaar, begrijpelijk.

Hén-a-hén-évai een zeevisch.

Her (waarschijnlijk 't zelfde als *ger* v. *eg* en *r*-fin. Vgl.: plaatsel. vorm: *gher* en wil waarschijnlijk oorspronkelijk zeggen vet, zoowel zelfstnaamw.: vettige, smedige zelfstandigheid, als bijv. naamw.: vettig, doorvoed, malsch, dik en bij uitbreiding log, loom, lui. Thans wil het zeggen lekker. Doch hier geldt vooral al wat vet is voor lekker. Trouwens *kaber*, vet, is duidelijk een samenstelling v. *kab* = *ka-hab* en *er* of *her*, = behept met vet. Vgl.: de verdubb. en omzett.: *reh-a-reh* = vliegend eekhoorntje, doch wegens associatie, want het beteekent ook: vet, mollig, malsch. Vgl.: *gér* en *agér*, vettig sap. De omzett. *róh*, modder. *Har-ei*, *ei* = *ai*, zijn, worden of *hi*, als gelijk, olie. Met wisseling v. *r* in *d*: *hadaia*, malsch, zacht. *Bar-im*, elephanteasis. *Ar-am*, gezwel, enz. En wellicht ook *ér-ér*,

ziek. Wat vet is, is ook log en loom en ziek heet ook *kan-ir*, zwaar van lichaam. Trouwens *kaber* is in 't B.B. *al-al* dialektische vorm voor *ér-ér*. Verder hebben we *rev*, omzett. v. *her* met wisseling v. *h* in *v*, dat in 't Im. is: *leh-lah*, een duidelijke omzett. v. *hel-hel* = *her-her*, en beteekent: zwaar log, loom, slecht ter been om te loopen of te klimmen, hetzij wegens logheid of loomheid, hetzij wegens uitputting of ziekte. Ook *ém-ér*, v. *ma* 1 behept met, en *her*, dus: loom, zwak van honger; of, wijl *her* bij uitbreiding ook smaak beteekent; behept met smaak of eetlust. Waarschijnlijker echter de eerste beteekenis van loom, slecht er aan toe, wijl in 't B.B. *ém-ér* = *daï*, dat duidelijk samenhangt met 't Sang. *déi* = slecht, ook van lichaam, dus uitgeput ziek. Of v. *hi* en *r*-finalis), smaak. Smakelijk, lekker. *Waningap her*, lekker. *Dóm her*, onsmakelijk. *Jarét her*, bitter, heet, scherp, wrang van smaak. *Jarét her ód kamó kagoeb*, ge moet den bitteren smaak met suikerriet breken, verdrijven, (vgl.: *asan*). *Rák-her*, rooksmaak. *Her kakap hi*, ik proef den smaak,ik proef het. *Her-rik*, lekker, smakelijk. *Her-tamoe*, lekkernij.

Hérev of *heirev*, (v. *h* 1 en *érev*), s.p. *héranáv*, *hérahåv*, *héráv*, gaan zonder last of vracht, zonder iets te dragen; kuieren, wandelen. Bij uitbr.: gaan zonder tooi of opschik of kleeding te dragen. Fig.: zonder bezwarende hindernissen, met opgewektheid doen. *Zi ka wa hérev*, er zit gang in den dans.

Hes of *héis* of *séis*, klein. De kleintjes, kleine kinderen. Zie *izeb*.

Hes-a-hes een boomsoort. Van 't hout maakt men gaarne speren voor feestelijke gelegenheden.

Héw (v. *hi* en *wa*), gefluit. *Héw wa*, fluiten. *Tó héw masob ha?* wat fluit ge daar?

Héwagé hoort men soms voor *héwai*.

Héwai (vgl.: *éwai* en *éwa*), vruchtbaar, krachtig, kloek, zwaar, vadsig, lui. *Tamoe héwai-rik makoemiso kévarak*, ik wilde hem eten weigeren, omdat hij lui is. *Héwai sép*, harde, stijve oudbakken sagokoek in tegenstelling met *hoejam sép*, malsche, versche sagokoek.

Héw-hé Im. v. *anda*.

Héwn als *hiwn*.

Hézad (v. *hé-hai*), gelijk maken, effenen, losmaken.

Hézad zie *hazad*.

Hi of *héi*, (v. *h* 1), komt in vele samenstellingen voor als *h* of als een der wisselletters *z*, *s* of *v* en volgens de *h* toenadering of verwijdering aanduidt, beteekent het uiten of innen, hier meer bepaaldelijk met den mond. Men treft dan ook deze *h* enkel, of verdubbeld met zichzelf of een harer wisseletters, in alle woorden aan, die een uiten of innen met den mond beteekenen als: eten, drinken, zuigen,

blazen, ademen, spreken, zingen, spuwen, enz. *hi, iv, rah, ahi, asa, zi, hai, aved, héw*, enz. enz.

Zonder andere samenstellende deelen beteekent het: eten, drinken, nuttigen, bijten, happen, proeven, zuigen, slurpen, zabberen. *Her hi*, den smaak proeven, proeven, smaken. *Ahiep hi*, nuttig het, of proef eens. *Boeb hi*, aan de borst zuigen. *Tamoekoe hi*, tabak pruimen, (voor betel-pruimen zegt men *kavos* en voor tabak rooken *ravos*). *Hi-adaka*, drinkwater. *Hi-bang*, slokdarm. *Hi-dé*, plantaardig voedsel; hetgeen van planten eetbaar is. Planten en dezelver vruchten worden met denzelfden naam aangeduid. Is nadere aanwijzing noodig, dan voegt men er voor de plant de bepaling *dé*, plant aan toe, en voor de vrucht, als deze eetbaar is *hi* en anders (of soms toch) *koem*, vrucht. B.v.: *dé-napét*, pisangplant; *hi-napét*, pisangvrucht; *dé-ongat*, klapperboom; *koem-ongat*, kokosnoot.

Voor meerv. voorw., inzonderheid schelpdiertjes, bezigt men *zi*.

Volgens de samenstelling met *h*-verwijdering aanduidend, beteekent *hi* of *zi* natuurstorting verwekken. (Wellicht is ook de tegenwoordige uitdrukking *kind idi*, een vrouw bekennen, oorspronkelijk geweest *kind-hidi*). *Hi-anem*, ontuchtige. *Hi* of *zi* al of niet met *bi*, aars, = pederastie bedrijven. *Bi-hi-anem*, pederast. *Patoer mendó hi* of *zi*, hij heeft den jongen misbruikt.

Hi (meervoudsvorm van *éhé* of *hé*, die, zoo), achtervoegsel om gelijkheid aan te duiden; manl. en onz. *-hi*, vrouw. *-hoe*, meerv. *-hi*, als, lijk. *Bang-hi*, als een bamboe(buis), buis, loop van geweer, geweer. Ook alle kleuren worden met *-hi* weergegeven: *dó-hi*, als bloed, = rood, *koë-hi*, als kalk wit; enz. Zie spraakleer.

Hiboes meerv. onderw. *riboes*, bukken, duiken, gedoken zitten.

Hihoe (verdubb. v. *é-hó*), overrijp, beursch.

Hĭj (v. *h* 1) , s.p. *hĭjn, hĭjn*, 1e pers. mv. *rihin*, 2e en 3e *rihiz*, vallen. Ook o.p. of laten vallen. *-Nam rihin*, elkaar doen of laten vallen, = vechten, handgemeen worden, inzonderheid worstelen bij wijze van sport, waarbij men tracht den tegenstander te leggen. Men schijnt echter *rihin* dan niet meer zoozeer als een personaalvorm van *hĭj* te voelen, maar meer als een afzonderlijk werkwoord en hoort men dus den vorm *rihin* ook voor andere personen en zonder *-nam*. In 't Im. bezigt men in deze beteekenis den 3en pers. meerv. *rahiz*, = *rihiz*.

Hĭjn bladsteel van allerlei bladeren, tenzij daarvoor een bizonder woord bestaat als *bing* voor palmblad, *wagór*, voor pisangblad.

Hinad (v. *hi*), ruiken.

Hinar zie *heina*.

Hinda-hinda Im. v. *ndav-i-ndáv*.

Hindapn (*Hind* is door wisseling v. *k* in *h* = *kind*, oog; en *apn* =

abnĕ, geheim; dus; voor 't oog verborgen), droom, doch meer bepaald droomgezicht of in den droom. droomend. *Hindapn waraw,* een droomgezicht of in den droom zien. *Hindapn hari, térĕ* of *kanin,* te droomen liggen, droomen. — Men meent in den droom vaak verborgen of geheime dingen te zien. Vooral wordt er veel gewicht aan gehecht met betrekking tot de bloedwraak, *pén.* Den derden dag na de begrafenis wordt het graf weer geopend dat gedolven is in de hut op de vroegere slaapplaats van den overledene. De blaasjes met lijkvocht gevuld, die zich intusschen op het lijk gevormd hebben, worden met een scherp snijschelpje doorgestoken en het vocht in een schelp of klapperschaal opgevangen. Een of meer der nabestaanden moet dit met *wati* vermengd drinken. Is de overledene aan tooverij gestorven, dan zal één of meer dergenen, die daarna hun *wati*-roes op of bij het graf uitslapen, in den droom de geheele betoovering in alle bizonderheden weer zien gebeuren en dus ook den toovenaar kunnen aanwijzen, die dan door de nabestaanden moet gedood worden. Men ziet in dien droom ook de dingen, welke men in gewonen toestand niet zien kan of welke de toovenaar volvoerd heeft op voor gewone stervelingen onzichtbare wijze.

Hinitoek zie *hanétok.*

Hiritoek meerv. voorw. v. *harétok.*

Hit-dé een sierplant met bonte blaren. Als *heit-dé.*

Hitoek soms *heitoek,* (v. *h* 1 en *tok,* samensteken), vlechten.

Hivir (v. *hij* vallen en *vir* gaan, = vallend gaan), een groote sprinkhaan.

Hiwn of *héwn,* (vgl.: *tiwn*), o.p. *hinawn, hihawn, hizawn* of *heinawn, heihawn, heizawn,* wekken; oproepen, uitnoodigen, (van *hei,* stam v. *heit* en *win,* doen gaan, komen).

Hó waarschijnlijk in verband met *h* = stamvorm voor innemen en uiten, is *h* of de wisselvorm *k,* meestal *hó* of *kó,* een stamvorm voor: schoot, buik, onderlijf.

Hobaw (v. *hói,* krab en *báv,* mv. v. *bev*), modderhoopen door krabben opgewoeld; zachte modder in 't algemeen.

Hobeara djamboe ajer. Eugenia Brandhorstii Lamk. of eugenia aquosa.

Hod of *haod,* (v. *h* 1 en *d* 1, vgl.: *heit*), hard loopen, rennen. *Hod-anem,* hardlooper; ook wel veellooper of lanterfanter, (vgl.: *hojam*).

Hod (v. *hi* of v. *hó*), opwellen uit ingewanden, oprispen, braken, overgeven; vaak verbonden met *ka-ró,* opwroeten, (of misschien omzetting van *karahó*), dus *hod-karó,* braking opwroeten, braken, overgeven; ook euphemistisch voor andere uitwerpselen loozen. *Hod karó, épara tamat roead,* gooi daar geen vuilnis neer (dan komen de honden er) poepen. *Dóm imoe, hod makop karó,* ik walg van den stank. *Hod kanindep karó,* de braking welt mij op, ik heb

neiging tot braken. *Hod-ah!* uitroep van walging of afschuw, bah! foei! — *Hod-a,* braaksel.

Fig.: *hod,* opwelling, neiging hebben, verlangen. *Mirâv agó ahmó hod, maké oemanâv,* als ge wegens uw dorp verlangend zijt, heimwee hebt, laten we dan gaan. *Ahmó hod, makénam nasák,* als ge lust hebt, laten we dan vechten. *Mirâv idi mind hod,* hij verlangt (vreemde) plaatsen te zien.

Hodam (v. *h* 1, *d* 1 en *am* deuk in mensch), plaats boven 't voorhoofd waar de schedelnaden samenkomen en de beendervorming slechts langzaam plaats heeft, die dus bij de kinderen week is; fontanel.

Hodan zie *haoedan.*

Hoe als *haoe* 1.

Hoeboek zie *haoeboek.*

Hoed (vgl.: *Haoew*), afsteken, uitsteken, b.v. jonge pisangscheut; uittrekken, aftrekken, b.v. *wati;* blekken, schillen, ontschorsen.

Hoe-hoe (verdubb. v. *éhó*) of *ihoe,* overrijp, beursch, murw van vruchten; fig.: rijp van zweer.

Hoe-hoe (v. *haoew*) opborrelen, zieden, kooken.

Hoehoez (v. *haoew*), meerv. voorwerp, vooral vele kleine dingen: te voorschijn komen, b.v. vischjes aan de oppervlakte. Uitkomen, opkomen, ontkiemen. *Samb ko hoehoez poet,* hij kreeg veel veeren.

Hoei-a-hoei band van *oega* gevlochten, om vrachten op het hoofd te dragen

Hoejam zie *hoejev.*

Hoejaman zie *hoejev.*

Hoejev (v. *hó;* zie *ka-hó*), s.p. *hoejanâv, hoejahâv, hoejâv,* beven, sidderen, rillen van kou of van schrik; bibberen, rillen. *Wih hoejev,* de ziel beeft, = woedend zijn. *Wih mendanind hoejev,* hij was woedend op mij. — Voor zaken: *hoejam,* beven, trillen, schudden, lillen, los, onvast zijn. Ook drillen. *Hoejam meng,* zwaar, hard stappen; drilpas. *Hoejam sép,* versche en dus nog malsche, lillende sagokoek in tegenstelling met *héwai sép,* stijve, oudbakken sagokoek. — *Hoejaman* (v. *hoejam* en *man* 2), doen trillen, schudden.

Hoekoen zie *haoekoen.*

Hoemb een riviervisch.

Hoemo zie *haoemo.*

Hoem-oem of *óm-om* (v. *m* 2), wolk, bewolkte lucht. Fig.: versiering bestaande uit een gevlochten halfrond vlak van palmbladnerven, die beplakt worden met kleine witte donsveertjes of pluisjes katoen. Bij vele *dema*-voorstellingen wordt de *hoemoem* door den figurant op het hoofd gedragen.

Hoenip zie *hónip.*

Hoeroe (v. *ho,* buik, en *roe-n,* roepen, geluid) gerommel in den buik. *Handam hoeroe,* zelfde beteekenis. Vgl. *hoho.*

Hoes (v. *h* = *s*, Indon. stam v. vuur, *oe* en zelfde *s*) of *haoes,* een vuur stoken, stoken om eten te bereiden, dus bij uitbreiding ook eten poffen of bakken. *Hoes-wa,* pleegmoeder. *Takav nakisep hoes,* ik stook vuur voor hem, ik zorg voor zijn eten. *Hoes-angei,* feestje tot sluiting van een rouwtijd: in een kring van vruchten en eetwaren stookt men een vuurtje, waarin de verbodsteekens verbrand worden en soms ook gebruiksartikelen die aan den overledene hebben toebehoord en soms ook de hut, *sar oha,* zie *sar.* (Vgl.: *sóprĕtamoe*).

Hoes-a-hoes of *haoes-ahoes,* (vgl.: *haoev* en *za-zoe*), weigeren, tegenhouden, beletten, verbieden. *Tamkat-omb-ap hoesahoes,* weerhoud hem niet, verbied hem dat niet.

Hoesig zie *haoesig.*

Hoesoem zie *haoesoem.*

Hoew zie *haoew.*

Hoewad voor zaken, meerv. voorw., geven, neerleggen voor iemand. Vgl.: *Roewad.*

Hoezawn zie *ahoezawn.*

Hóhab zie *hóheb.*

Hóheb (wellicht van *h* 1 en *hab* = op-beuren in fig. zin), o.p. *hóhanab, hóhahab, hóhab,* stillen, sussen, bedaren, vertroosten. Geween, getreur, geroep of getier doen ophouden. *Hóhan-anem,* trooster, die sust of orde herstelt.

Hó-hó (verdubbeling, v. *hó*), gerommel van ingewanden. *Handam hóhó kó wit,* zijn buik rommelt, is los. Vgl.: *hoe-roe.*

Hói een soort van krab.

Hójam (vgl.: *hod*), hard loopen, vlug gaan, rennen.

Hók zie *hari,* (v. *hó;* vgl.: *ka-hob*).

Hókhaoek (geluidnabootsend) een soort van uil.

Hóman (v. *h* 1), los zitten, slap zijn, b.v. boogpees. Vgl.: *hoejam.*

Hóman (v. *h* 1), naderen, nabij komen, inhalen, achterhalen. *Saham mend-omb homan,* hij heeft den kangoeroe ingehaald. *Kahivd nangó ap-omb hóman,* als hij den dood nabij is, (als tot sterven hem nadert).

Hómarak omzetting van *hóramak.*

Homber (v. *hó* en *mber* = *ém-ér,* hongerig, flauw; zie bij *her*), bewusteloos zijn of worden, in zwijm vallen, misselijk worden. *Homber sap ora,* hij is slechts bewusteloos. *Makep homber, maké oemanáv,* we zullen misselijk worden, laten we gaan. — *Homber* met *indep* aan den verbaalvorm = zuchtend, fleemend om iets vragen. *Makindep homber,* wij zuchten, smeeken er om. *Homber-méen,* kletspraat; flauwe praat. *Homber-méen-anem,* zeurkous.

Hombob elders *ahob,* afdekken van *wati*-planten, om ze tegen de felle zon te beschutten.

Hombr-a-hombr (v. *mb* en *r*-final. Vgl.: *oembl* en *mbór-a-mbór* en *hanari*), slijmerige stikkende vlakken, die in sommige jaargetijden op 't zeewater drijven en bij afloopend tij ook wel als vieze vliezen op 't strand achterblijven.

Hombsa verknoeien, te niet doen. *Arir ka wa hombsa,* hij verknoeit de beschildering, versiering.

Homin (vgl.: *hod* met uitgang *man* 2), of *hoamin,* huppelen, op en neer springen.

Hon (v. *h* 1), voor meerv. voorw.: *éjahon,* bewaken, verzorgen, verplegen, inzonderheid kleine kinderen. Vgl.: *hawn.*

Hónad of *onad,* (v. *h* 1 en *n* verwijdering of verwijding aanduidend. Vgl.: *anak, heinik* en *otanad*), letterlijk: induwen, indrijven, indringen of in doen dringen; voor *honad* echter bepaaldelijk: in 't water of te water gaan, in 't water duiken. *Oedoeg honad,* badend te water gaan, te water gaan om te baden. Schijnbaar in zee ondergaan van hemellichamen. *Mandow kad a honad,* de maan is in zee gedoken, is boven de zee onder gegaan. — *Honak* of *onak* en ook in dezelfde beteekenis *honad* of *onad,* zelfde afleiding, doch met de bepaalde beteekenis van: een vrouw bekennen, den bijslaap uitoefenen, c.q. ontucht bedrijven. Vrouwen mogen in tegenwoordigheid van mannen dit woord niet gebruiken. *Mendo honak,* hij heeft haar beslapen. — Vaak als uitroep van wrevel of ongeduld en ook als scheldwijze, doch dan meer: *honak-rĭk* of *honak-anem,* ontuchtige, of *havoe-honak,* moederschender; moeder ook hier in ruimeren zin te verstaan, dus eigenlijk: bloedschender.

Hon-a-hon (v. *hon* of omzett. en verdubb. v. *noh*), wichtje, zuigeling, kleine kinderen, tot den ouderdom, dat ze goed en wel loopen kunnen.

Honak zie *honad.*

Hónam (omzett. v. *homan*), druipen, slap zijn, los zijn van brei, deeg of sagomeel, dat versch gewasschen is en nog druipt.

Hanazip zie *hónip.*

Hónei! (waarschijnlijk verbastering v. *hónak*), uitroep van verbazing, ontsteltenis.

Honétok (v. *h* 1 en *tok,* stekend telkens toenaderen), schommelen, wiegelen. Ook dieren aan de saamgebonden voor- en achterpooten dragen, dus ook schommelend. *Mandow ahmé honétok épé,* als de maan schommelt of hangt als een aan voor- en achterpooten gedragen dier; wanneer n.l. de twee horens omhoog staan, = laatste kwartier.

Hóng (v. *h* 1 en *ng;* vgl.: *song*), onderstuk van bamboe met den wortelknoop. Deze knoop is zeer taai; men maakt daar een gat in en dan dient die voor steel van de wigvormige steenen bijl, *épr.* Steel van steenen bijl in 't algemeen. *Hong-ti,* steenen bijl met steel. Men

ziet in de wigvormige bijl, die in 't gat van den bamboewortel steekt een beeld der copula, vgl. ons vaar- en moerschroef. Misschien ook, dat deze associatie wortelt in een legendarisch verhaal. De bekende *déma Geb* was afzichtelijk van gestalte, want hij was geheel met zeepokken bezet, opdat de mieren hem niet zouden deeren, want hij woonde in een termietheuvel. Hij kon daarom geen vrouw krijgen en bezigde als zoodanig het onderstuk van een bamboe, dat in de legenden als *hong-sâv* bekend is. Later gaf zijn vriend *Mahoe* hem een zijner vrouwen, *Piakor,* ten huwelijk.

Hónip (v. *h* = *s* 2 en *ip* en *n* vgl.: *éna*), o.p. *hónanip, hónahip, hónazip,* branden. *Takav menda hónanip,* het vuur heeft mij gebrand. — Voor zaken *hónip:* branden, verbranden, aanbranden, vlam vatten; bakken, gaar stoven (lijdend). *Hónip-a,* gaar.

Hórak (v. *h* 1, vgl.: *harad*), te rap praten, brabbelen, onverstaanbaar spreken; een onverstaanbare, = vreemde taal spreken. *Hórak-méen,* brabbeltaal, vreemde taal. *Hórak-anem,* brabbelaar, broddelaar, iemand, die een vreemde taal spreekt.

Hóramak (v. *h* 1), spoelen, losspoelen, uitspoelen. Vgl.: *horĕ.*

Hórĕ (v. *h* 1 en *ora* of v. *hoe* en *rĕ*-elativ. Vgl.: *horamak*), alleen in de uitdrukking *da horĕ,* sago wasschen. Het losgestoken merg wordt in het okselstuk van een sagoblad geschud, rijkelijk met water besproeid en met een lat, *kahavek,* wordt het meel van de vezels geslagen. Met het water drijft het meel af naar een gootje, waar het bezinkt en vergaderd wordt.

Hósev (verdubb. v. *h* beweging en *wa;* vgl.: *hod*), s.p. *hósanáv, hósaháv, hósáv,* huppelen, springen zooals kangoeroe's.

Hósib (v. *h* 1), o.p. *hósanib, hósahib, hósazib,* tegenhouden, weerhouden. Voor zaken zie *osheib.*

Hósob Im. v. *kévahib.*

Hóvai (v. *h* 1 en *v* 1), samenvloeien van water.

Hówmir een boomsoort.

Hown (v. *h* 1 en *win;* vgl.: *hoew*), loozen, spuien, hoozen; ontijdig bevallen, de vrucht verwerpen. *Kadó dó kamó hown, kobakob damó hown,* Kado (déma) loos het bloed, loos het geronnen bloed. (Uit wondbezwering).

Howngoe door den neus praten. *Howngoe-anem,* iemand die door den neus praat. *Howngoe-méen,* gepraat door den neus.

Hózan rusten, ophouden, poozen.

Hózawn zie *hawn.*

Hs! stilte of aandacht gebiedend, st! Men noemt dit gesis *sik.*

I

I 1) in vele gevallen de meervoudsvorm van 't demontrativum *é,* dat

echter als zoodanig enkel in samenstellingen voorkomt.

2) Vandaar ook een soort meervoudsvorm voor werkwoorden, n.l. als suffix aan verbaalvormen gehecht, om de herhaling aan te duiden der handeling door 't werkwoord uitgedrukt, modus iterativus. Dient echter ook vaak alleen, om er meer nadruk op te leggen. Zie Spraakleer.

3) Vaak als *é* 3. — In de beteekenis van verwijdering aanduidend hebben we 't o.m. in den uitroep van wrevel of afkeer: *i-ha! i-hé!* of *i-hó!*

I uitroep bij aangenamen smaak. *I hèr!* wat is dat lekker!

Ibab 1) een vischsoort, groot van stuk.

2) invlechtsel op den armband.

Ibawn stijf loopen. *Kapa ibawtĕ,* hij loopt stijf. Vgl.: *ijawn.*

Iboer uiterwaarden van rivieren. Modderige met mangrove en ander schaarhout begroeide rivieroevers. Vgl.: *aboed* en *akboeboer.*

Idi (v. *d* 1, dus eigenlijk drukken, vgl.: *k-idi,* druk uitoefenen of ondergaan), o.p. *nidi, hidi, zadi,* al of niet in verbinding met *kind,* oog, dus *kind idi,* de oogen drukken op, (vgl.: *kind évek,* de oogen leggen, laten rusten op), zien, bemerken, kijken, bezien, beschouwen. *Idi* is meer met aandacht kijken, kijken om te zien, terwijl *waraw,* (eigenlijk: *kind waraw,* de oogen openen), meer is: ziende zijn, of wakend, wakker zijn. — *Idi,* (zonder *kind*) is ook: schijnen, lijken, uitzien als. *Baba mó idi,* ge lijkt op een Chinees. *Heis kó zadi,* ge lijkt wel schimmen. Zie *heis.* — Fig.: een vrouw bekennen; zie *kind* en *hi.*

Iga (v. *eg* en *a*-demonstr. wat — in reepjes gesneden is. Of v. *g* bedekken en *a*-demonstr.: wat bedekt), groote mat gevlochten met de biezen van dienzelfden naam. Vaak loopt zoo'n mat naar boven als een geknotten kegel bij, doordat de bovenranden van 't midden uit saamgehecht zijn, zoodat ze een kap vormt, die ook als regenmantel dient. Bij uitbreiding: elke mat, deken, sprei.

Igi soms *igiz,* (wellicht verdubb. v. *h* waarvan *g* en *z* wisselletters zijn), in hooge mate, groot, hevig, erg, duchtig. Uitsluitend als bijwoord. *Igi waningap,* zeer schoon. *Igi zazoe anem,* een zeer luie, groote luiaard. *Igi sasahi maké kidi,* we zullen duchtig werken. — Soms is *igi* = *isi* (waarmee het stamverwant is, gewestel. hoort men voor *igi* de *g* postgutturalis *ch-h*) buitengewoon, eigenaardig. *Igi patoer!* zoo'n zonderlinge jongen! zoo'n aap van een jongen!

Igir een mosselsoort.

Igitoek zie *agitoek.*

Igis (v. *ig* = *agé* of *agi* iemand en *hi* = *ahi* zeggen. Vgl.: Sang. *oe'h,* naam.), naam. De naam speelt bij de Marindineezen een groote rol. Als reden der sneltochten werd dan ook steeds aangegeven, dat men namen moest hebben voor de kinderen.

Als men iemand snelde, werd hem eerst zijn naam gevraagd. Hoe dit toeging, wijl men bij stammen snelde, wier taal men niet verstond? Feit is, dat elk kind naar zoo'n gesnelde genoemd werd en dat is dan ook de echte naam, *igiz há* of *pa-igiz,* kop-naam. Deze wordt terstond na de geboorte en zonder plechtigheid aan 't kind gegeven; wellicht om met den naam ook de krachten van den gesnelde op het kind over te dragen. Meestal krijgt het al spoedig een tweeden naam, n.l. den *déma-igiz,* déma-naam, die ontleend is aan een dier, plant of iets anders, waarmee het totemistisch verwant is. Dezen naam krijgt het, wanneer vijandige *déma*'s het plagen, *déma ahmé hajed épé,* teneinde tegen hun boozen invloed te beschermen. — Bij 't huwelijk geeft de schoonvader aan zijn schoondochter nog een anderen naam, n.l. de *mahoedi-* of *mahod-igiz,* die, zooals het woord zelf aangeeft, ook een kop- of snelnaam is. Bij de sneltochten was men er ook op uit, kleine kinderen te rooven. Ze werden mee naar huis gevoerd en als volkomen gelijkberechtigden met de eigen kinderen, in den stam opgenomen. Aan deze geroofde kinderen gaf men als kopnaam den naam van eigen vader of moeder, die bij dezelfde gelegenheid gesneld waren. — Bovendien hebben we nog den *téb-* of *téba-igiz,* = bijnaam, of eigenlijk: teeken-naam, die dan ook meestal op een uitwendig teeken of een eigenaardigheid van den daardoor aangeduide wijst. Elders heet deze ook wel *warei-igiz,* (wellicht van *warin,* roepen; dus: roep- of ook wel oproep-naam). Onder *téb-* of *warei-igiz* wordt ook nog aangeduid de naam, dien men vaak aan iemand geeft bij zijn overgang in een andere ouderdomsklasse. Ook dient hij om de gedachtenis op te roepen of in herinnering te houden van een dierbare. Zoo zal men b.v. den naam overnemen van een dierbaren overledene of een afwezigen vriend.

Igiz roeh, naam noemen. Het is voor vele nabestaanden pomali om elkanders naam te noemen. — De naam wordt met den persoon vereenzelvigd en zijn daarop dus ook de personaalvormen van toepassing en ook op het woord *igiz* zelf, b.v.: *igiz zamin,* namen noemen. *Igiz han* (met *ap* aan den verbaalvorm) een naam geven. *Igiz makop (mak-o-ap = makop) han,* ik zal hem een naam geven. — Soms is *igiz = igi.* Vgl.: Austranzische stam *(n)ag'an.*

Ihatak of *éhatak,* (v. *ahan*), bersten, splijten, door inwendigen drang open gaan. *Napét kopa éhatak,* den pisang is het open gebarsten, de pisang is open gebarsten. *Wati waningap bat a dahanip, kanapa ihatak,* de wati schroeit mij niet goed, hij gaat mij open, de wati bedwelmd mij niet, de kracht ervan ontvliedt mij.

Ihig Im. v. *avih.*

Ihir (Wellicht v. *hi,* bijten, grijpen en *r*-instrum., wijl men om de ringen te vormen, de punt in de wortelopening laat grijpen. Vgl.: *kahir*),

casuarispen, de lange zwarte slagpen. Oorring daarvan, door mannen en vrouwen gedragen. Het elkaar toezenden of geven van zoo'n ring, geldt als een liefdesverklaring.

Ihitoek meerv. v. *heitok.*

Ihiz als *rihiz,* van *hij.*

Ihoe als *hoehoe.*

Ijawn (v. *i* of *é*-verwijdering en *win*), scheef, schrank staan.

Ikaman samendrukken, indrukken; uitpersen, uitwringen b.v. de pulp van reeds gewasschen sago, om er 't laatste meelhoudend water uit te persen; ook *manengop,* om er 't giftige sap uit te persen. *Ikamat-a,* volgedrukt, ingedrukt, vol gepropt; uitgeperst, uitgewrongen, (v. *i* 3, *k*-activ. en *man* 2).

Ikè? mv. v. *ékè?* welke? de waar zijnde? Zie spraakleer.

Ikib (vgl.: *kib*), of *ikid,* iemand van voren vastpakken of tegenhouden. *Bop aho ikib,* grijp hem bij den krop, bovenborst. *Bop kana ikid kiwar,* ik heb tegenwind, letterl.: de wind pakt me bij de borst, houdt me tegen. *Kiwar sévt kanap taroen,* de wind duwt me in den rug, ik heb den wind mee.

Ikik (vgl.: *wahik*), begraven. *Pataré heindoen man ikik,* ze begraven hem voor altijd. De doode werd n.l. ± een jaar na 't overlijden nog eens opgegraven. Er werd weer een rouwfeest gehouden, het geraamte opgesierd en dan voor goed begraven.

Ikim zie *wikim.*

Ikoer een boomsoort. Het blad wordt gebruikt als schuurpapier.

Ikom of *ikam,* alle bewoners van N.-Guinea, die niet tot den Marind-stam behooren.

Im mv. v. *'m* of *oem,* suffix aan werkwoorden gehecht voor meer klem; dus vooral bij de gebiedende wijs. Men voegt dan vooral *im* aan 't werkwoord, als het meervoud elders niet blijkt en men dat toch wil aangeven. Zie *m* 4.

Im im-zi een dans bij de Majo-feesten behoorend. Alleen jonge meisjes van de *Gebzé-ha-boan* namen er aan deel, met paradijsvogels aan een lange lat op het hoofd; in de hand droegen ze ratels van krabbenpootjes, die de trommen vervingen en liepen zoo rondom de mannen, die den *im-zi* zongen.

Imamboer een boomsoort.

Imâz landstreek tusschen de Bian-rivier en Prinses Marianna straat. Wordt veel gebruikt om een richting aan te geven en komt dan overeen met west of noord-west. Vgl.: *Gawir.* In 't westelijk gedeelte der *Imâz*-streek duidt men hiermee het oostelijk gedeelte der eigenlijke *Imâz*-streek aan. Wellicht is *Imâz* een samentrekking van *Imo-zé,* die der *Imó,* een geheim genootschap, waarvan de hoofdzetel was te Sangasee, waar men nog een plaats aantreft, die *Imó* heet.

Imb een rietsoort, die veel groeit tegen den oeverkant der rivieren. In den regentijd raken heele stukken door den sterken stroom los en drijven als kleine eilandjes naar zee.

Imémir (verdubb. v. *am* en *r*-final., mensch, d.i. volgroeid geworden), opgeschoten van knaap of meisje, tot de puberteitsjaren gekomen. *Imémir patoer,* opgeschoten jongen. *Imémir ka nok,* ik ben geen kind meer.

Imind (v. *imoe* en *ind* = uit den neus), een vettig bestanddeel, dat bij wrijving min of meer overvloedig te voorschijn komt aan den buitenkant der neusvleugels. Bij sommige Marindineezen zit het er in een oogenblik als een vetlaag op. *Imind-kai,* neusgat.

Imkova een strandvogel.

Imó Déma-plaats achter het dorp Sangasé, dat het middelpunt vormt van de sekte van dienzelfden naam. Alleen de mannen zijn er lid van. Elk jaar hadden zij de groote geheime bijeenkomst *bangoe* geheeten, die naar men beweerde ten doel had de ziektegeesten te bezweren en de vruchtbaarheid over de plantingen te verkrijgen. Bij die gelegenheid werd ook een menschenoffer gebracht. De *Imó*'s ofschoon minder talrijk dan de *Majó*'s (langs de kust behoorden daartoe alleen de dorpen Ongari, Domandé, Sangasé en Alatïp en Alakoe, Méwi en Makalin gedeeltelijk) waren niettemin meer gevreesd dan de *Majó*'s en deden ook veel geheimzinniger. *Imó-anem,* Imó-lid. *Imó-bombari,* Imo-gebruik of plechtigheid. *Imó-mahi,* opschik der *Imó*'s. Kenteekenend is hunne hoofdbeschildering: gitzwart, met een roode vlek midden op het voorhoofd en op de slapen. Bij de *bangoe-bombari* was ook het geheele lichaam zwart beschilderd en droeg men kruiselings over de borst de *soja*-banden. *Imó-miráv,* vegaderplaats der *Imó*'s; inzonderheid een huis midden in 't dorp Sangasé, waarin bij een tuchtiging in 1912 nog een halfgeroosterden menschenarm gevonden werd. *Imó-paré,* grenspaadje in de tuinen.

Imoe (v. *mó,* vgl.: *momb* en *i* = *é* 3 = met snot = neus), neus, doch thans nog uitsluitend als reukorgaan. *Imoe ahiep bák,* open den neus ruik eens. Bij uitbreiding en thans de meest voorkomende beteekenis: reuk, geur; zonder nadere bepaling vooral slechte geur, stank. *Dóm imoe,* stinkend, stank. *Waningap imoe,* welriekend. *Imoe-ti* stinkend, rottend, in ontbinding verkeerend. *Imoe menda kapad,* de geur is vervlogen (letterl.: gebroken).

In (v. *n* verwijdering of indeeling, scheiding), midden, het midden, middelste, te midden, midden in, tusschen in, midden door. *In heit* of *itar,* in 't midden van een gezelschap gaan of staan, hetgeen voor ongemanierd geldt. *In-anem,* kind tusschen eerst en later geborene. *In-évai,* oom, n.l. vaders *in-anem*. *In-sanga,* midden vinger; de drie middelste vingers. *In-mahai,* eerste middelste, =

de tweede in een rij van vijf. *In-es,* laatst middelste, = vierde in een rij van vijf. *In há,* de echte middelste is dan de derde. *In-hanid,* middag, midden op den dag. *In-hap,* middernacht, midden in den nacht. *In katané,* 's middags, als de zon in 't midden staat. *In mandow,* volle maan, of wanneer de maan in 't zenith staat. *In-mangat,* snijtanden. *In miráv,* middendeel van 't dorp. Elk dorp is van oost naar west verdeeld in *es-*, *in-* en *mahai-miráv,* achter, midden en voor dorp. *In pâr,* middenpost van een huis. *In-wa,* moeders *in-anoem.*

In zie *win.*

Inah (vgl. Sangas. *in-is; is* of *sa* = enkel, slechts: *in-is,* enkel, eens midden door, = twee), twee, een paar, beide, weinige. *Inah dom,* beide samen. *Inah-inah,* vier. *Inah-izakod,* drie. *Inah nas,* twee-gevecht.

Ind (v. *énd*), suffix aan verbaalvormen gehecht, om de richting waarheen aan te geven. Zie spraakleer. Meervoud van *énd.*

Indiga haaraanvlechtsel van *kivasom-iwag,* bestaande uit vijf dikke bundels (v. *in* een midden in en *ngad,* aanvlechten). Vgl.: *ahamat-a.*

Ingangiv rugpijn, (verdubb. v. *ng* en *v* 2). Zie *ngangiv.*

Ingir een schelpdiertje.

Ingra een schelpdiertje.

Ingris (v. Engelsch), zoo heet al wat op Engelsch N.-Guinea betrekking heeft: het land en zijn bewoners en ook wat men vandaar op sneltochten meebracht als *ingris takav,* Engelsch vuur, = lucifer Ook alle blanken, die geen Hollander zijn, noemt men *Ingris.*

Ip verwant met *av* van *tak-av* en *ap* van *ar-ap-a* is een stamvorm voor vuur. Het komt voor als uitgang aan vele woorden.

Ipa (v. *p* 3), houten of bamboetakken op het dak gelegd, om het opwaaien der atap te beletten.

Ipé mv. v. *épé,* die daar. Zie spraakleer.

Ipitoek (v. *p* 3 en *tok*), den penis met de vooruitgetrokken voorhuid tusschen den buikband, *ségos,* steken, zooals de mannen vaak doen, als ze geen andere schaambedekking dragen.

Ipiv (v. *p* 2 en *v* 2), s.p. *ipanáv, ipaháv, ripáv,* dik worden, dik zijn; verzadigd zijn; zwanger worden of zijn. — Voor zaken meerv. onderw. *ripiv,* dik zijn, vol zijn.

Ipoer een struik, waarvan het blad als schuurpapier gebruikt wordt.

Ir een boomsoort. De schors is zeer bitter.

Iraman zie *araman.*

Iran (v. *i* 1, *ar* 3 en *han*), voor zaken: inwikkelen in blad om te poffen of te bakken. Voor levende wezens, b.v. visch of garnalen, *irazin.*

Irazin zie *iran.*

Iré een leguaansoort.

Irid (v. *i* 1, *ar* 3 en *d* 2), wankelen, doen wankelen; los zijn, los maken, los hangen of los doen hangen.

Irik (v. *i* 3 en *rik*), uitspoelen, wegspoelen, door stroom, zee, enz. Uitgespoelde of steile rivieroever of zeekust. Glooiende oever is *tóv.*

Is! uitroep van goedkeuring als iemand handig of raak iets doet.

Is 1) (v. *s*-separationis en daardoor ook vaak elativus), in samenstellingen of als suffix aan verbaalvormen gehecht, om verwijdering, afscheiding of tegenstelling uit te drukken. Zie spraakleer. Vormt *ĭs* de slotlettergreep, dan is de *i* gebroken *ĭs;* wordt het door een andere lettergreep gevolgd, dan is de *i* open *is-ep.*

2) in samenstellingen: één b.v.: *iza-kod,* vgl. Sangas. *is-koed,* één ding, één; *in-ah;* vgl. Sangas. *in-is,* twee. Dus ook; tot één doen worden, samenvatten.

Izahis (verdubb. v. *izé* en *izeb*), *séis, héis* of *péis,* de kleine kinderen, het kleine grut. Vgl.: *hazéis.*

Isahih-olib Im. v. *ngâr-orib.*

Isák zie *oesák.*

Isazig zie *isoeg.*

Isi (v. *i* voornw. en *s*-separat.: die weg. Vgl.: *is*), ander, anders, opnieuw, weer, bovendien, ook, nog meer; anders dan gewoon, vreemd, zonderling, eigenaardig, buitengewoon. (Het voegwoord *anders* wordt weergegeven door een omschrijving b.v.: gij moet komen, anders......... = gij moet komen, als ge niet komt.........). *Isi anem,* iemand anders; een zonderling. *Isi namakad,* iets anders; iets vreemds. *Isi hajed-anem,* een geweldige plager. De elativus, die wij door „wat een'' weergeven, wordt ook door *isi* uitgedrukt: *isi her,* wat een (fijne) smaak! *isi imoe,* wat een stank! *Isi té?* wie nog? *Isi ora sanamb ora,* mijn (doen) is heel anders, vreemd, geworden; wat doe ik nu!? wat overkomt me nu? *Isi*...... *isi*......, sommige......... andere.........

Isid (v. *is* en *d* 2), mv. voorw. *risid,* duwen, drukken op, induwen, insoppen; leunen, steunen op.

Isih (v. *is* en *hi*), (vgl.: *hi*) of *isiz,* o.p. *nasin, hasin,* bijten, steken; eten, uiteten, leegeten. *Ongat vói kana isih,* de papagaaien eten de klappers leeg.

Isik (v. *is* 2 en *k*-activ., één worden met), mv. onderw., *risik,* aandikken, aanzetten; dik zijn of worden, vol zijn, vullen, verzadigd worden. Iets geheel vullen, alle ruimten innemen, dus: goed aansluiten, passen en ook: te eng, te krap zijn. *Mendanap isik,* het is mij vol, ik ben verzadigd. *Makanap isik,* het zal mij dik maken, ik zal er dik van worden; of het zal mij te eng zijn. *Kapa isik,* het sluit goed aan, het past. Fig.: aanspoelen, (d.i. aanvullen door de zee). *Isik-a,* het aangespoelde. De landstrook, die zich vóór de *déhâr,* steppen, uitstrekt en op sommige plaatsen vrij breed is, terwijl ze elders

geheel ontbreekt, waar de steppen de kustlijn vormen, heet ook *isik-a.* Waarschijnlijk is dit dan ook aangespoeld land, zooals het nog voortdurend afwisselend aanspoelt of afkalvert: in 't algemeen echter is het sedert menschenheugenis op de meeste plaatsen aanzienlijk toegenomen.

Isip (v. *s* 2 en *ip*), door hitte barsten, doen barsten, springen, splijten; steken der zon. *Pig kavakáv ka isip,* de zonnehitte steekt geweldig. *Isip-a,* gebarsten, gesprongen, gekrakeleerd. *Risip,* meerv. voorw. of intensivans. Vgl.: *asip.*

Isis (vgl.: *isiz*), zeekwal, bij aanraking sterke jeuk veroorzakend. Vandaar fig.: tintelen, slapen van ledematen; moe en lam gevoel in 't algemeen. *Pé isis kana,* ik heb een onaangenaam gevoel in den buik, b.v. als eten of drank niet goed bekomt en zwaar op de maag ligt. *Bébaké isis kana,* mijn mond is moe (van 't praten).

Isitoek (v. *s*-separat. en *tok*), mv. voorw. *risitoek,* klein snijden, in stukken snijden. Vgl.: *résétok.*

Isiz zie *oesoeh* en *isih.* (Verdubbelingen v. *s* 2).

Isoe (Keieesche benaming voor betelnoot), groote betelsoort van Kei ingevoerd. In 't Marind. bestond reeds 't woord *isoe* ter aanduiding eener inwendig roode betelnoot. *Isoe kasóv,* betelkauwsel, ook tot groote roode vlek uitgespuwd; vandaar fig.: vlag, (nu echter algemeen *bandéra*). Het in den wind wapperend rood der vlag deed aan zoo'n grillige vlek van rood betelpruimsel denken.

Isoeg (v. *s*-separat. en *g*), *éság* of *ésoeg,* voor meerv. onderw. *risoeg,* snijden, doorsnijden, afsnijden. *Ombó isoeg,* lubben. Van de tamme varkens, die in 't dorp rondloopen, worden al de beeren gelubd, omdat ze anders gevaarlijk worden. De wijfjes worden wel gedekt door de beeren, die in 't nabije bosch in 't wild leven. — Fig.: licht worden, dagen: de witte lichtstreep, die dan aan den gezichteinder tegen het donker afsteekt, deed denken aan 't witte vet of vleesch, dat streept, als men een snee maakt door de huid van een dier. *Ahmé isoeg épé,* als het (licht de kim) snijdt, als het licht begint te worden; *pig nangó ahmé isoeg,* zelfde beteekenis.

Voor meerv. kleine voorwerpen: *isazig, risazig* of *résazig,* afsnijden ,snoeien, gelijk snijden of knippen, b.v. haarverlengsels, of anderen opschik, ook nagels van handen en voeten.

It of *té* (v. *t* 2), wat steekt, komt in samenstellingen voor in de beteekenis van klauw, nagel of wortel.

Ita boomsoort, die in de steppen groeit. Vezel daarvan, die gebruikt wordt ter aanvlechting der *éwati*'s. Vandaar *ita-ti* = *éwati.* — *Ita-wahoekoe, wahoekoe* als *éwati* opgesierd; zie bij *wahoek.* (Waarschijnlijk v. stam *tar* neerhangen dezer vezels bij opschik; vgl.: *tar-agi*).

Itamin lies.

Itar (v. *t* 2 en *ora*) of *itarrë*, mv. onderw. *wahaman*, staan in de meest algemeen beteekenis letterlijk en overdrachtelijk voor menschen, dieren, boomen, planten en zaken. *Sokdaha ka itar*, hij staat alleen, = hij is eenig kind. Vgl.: *rémed*. Met *ap* en het bezittelijk voornaamw., den betrokken persoon aanduidend, aan den verbaalvorm, wil het zeggen: op iemand staan wachten. *Péipa makombakap itar*, ik sta op Peipa te wachten. *In itar*, in 't midden staan; fig.: tusschen beiden treden, beletten. Vgl.: *tár* en deszelfs samenstellingen.

Itaró een pisangsoort.

Itawand (v. *itar* en *v* 1; vgl.: *avan-oek*, verwijderd zijn), vreemd, uitheemsch, van een andere streek, dorp of stam. *Itawand anem*, vreemdeling. Vgl.: *ikom* en *poe*.

Itazom (v. *itar*, *z*-meerv. en *-am*, samen staanden, even groot), makker van denzelfden leeftijd. Aanspreking: *ngeis* en verder de betrekkingsvormen 1e pers. *natom*, 2e *hatom*, 3e *itazom*; meerv.: 1e *ngeis-ngeis*, 2e *hitazom-hitazom*, 3e *itazom-itazom*. Ook de nageboorte wordt de *itazom* van het kind genoemd en evenals op vele andere plaatsen als een levend wezen beschouwd.

Itip kleine vischfuik, die men in kreken gebruikt.

Itir (v. *it* en *ar* 1 of v. *tar*), nagel van vinger of teen; hoef, klauw, pootjes van schaaldiertjes. Zie *ték*.

It-it (verdubb. v. *it*), wortel.

Itó (*t* 2, steker), schop, spade. De inheemsche schop is een hardhouten stok, onder plat bijgesneden, ongeveer als een roeiriem; de ijzeren schop heeft ze nog niet geheel kunnen verdringen.

Iv (v. *v* 1; wisselvorm van *hi*), voor meerv. onderw. of ook wel voor meer nadruk *rivanak*, openen, bepaaldelijk den mond openen, gapen. (Geeuwen is *wohávd*). *Bébaké ah rivanak*, gaap eens, doe den mond open. *Oenoem ah rivanak*, maak de tong open(baar), steek de tong eens uit. Bij uitbreiding: gapend geluid voortbrengen: weenen, huilen, schreeuwen; janken, huilen van dieren. — *Ivin*, meerv. onderw.: *ivanak*, zelfde beteekenis. — *Ivanak*, meerv. onderw.: *rivanak*, herhaaldelijk weenen, huilerig zijn. *Ivanak-anem*, huilebalk. — *Ivek*, s.p. *ivanak*, *ivahak*, *rivanak*, beweenen, weenen om iemand.

Ivanak zie *iv*.

Ivé met drie reepen vlechten, zooals voor *bos-mahi*.

Ivek zie *iv*.

Ivid (v. *hei*; vgl.: Sang. *éh*), motregen, druilerig weer, zacht regenen.

Ivim duisternis, donkerte. Verduisteren, donker worden. *Ivim-ti a wa*, en 't werd nacht (verhaaltrant). *Katané ka wa ivim*, de zon verduistert.

Ivin zie *iv*, (v. *iv* en *win*).

Ivind vaders, d.i. vader en ooms, voorouders, ouderen. *Ivind kaké nok,* wij zijn mannen op jaren. De betrekkingsvormen zijn: 1e pers. *navind,* 2e pers. *havind.*

Ivir (v. *iv* en *r,* schreeuwer), een soort sprinkhaan.

Ivi-säv (Vgl.: *ivind*), moeders, d.i. moeder en tantes, oudere vrouwen. De betrekkingsvormen zijn 1e pers. *navi-sâv,* 2e pers. *havi-sâv.*

Ivon (v. *v* 1), s.p. *ivanon, ivahon* en algemeen meerv. *awan,* vluchten, wegloopen; doen vluchten, verdrijven, wegjagen, uitdrijven. Ook in deze gevallen blijft het s.p. en wordt het voorwerp aangeduid door het relativum aan den verbaalvorm gehecht, b.v. *mendana ivon,* hij heeft mij weggejaagd. Doch voor meerv. voorw. zegt men dan ook *awan.* Bij uitbreiding: de vrucht uitdrijven, baren. *Wa a ivon épété,* zoo heeft de moeder hem gebaard, zoo is hij van de geboorte af. Fig.: vlieten, stroomen, loopen van water en andere vloeistoffen en dingen, die toevallig aldus loopen, als b.v. droog zand. Ook opkomen van zeewater, als 't vloed wordt. Vgl.: *oemak. Etob ka wa ivon,* de zee loopt uit, de vloed komt op. Zich vlug voortbewegen van iets dat rolt, schuift of drijft. Bloeistok of spruiten uitschieten van planten en boomen. Genezen van schilferige huidziekte als kaskado.

Iwa (v. *w* 1), raketvormig gebogen rotan, dien men op drijftjacht om den kop van het varken tracht te slaan, dat aangeschoten is om het tegen te houden en af te maken. Een gevaarlijk karweitje!

Iwâg (v. *i*-scheiding en *wâg, â*-samentrekk. v. *a-o* of *a-oe,* dus; *i-wahoek,* in afgescheiden trossen aangevlochten. Vgl.: *wa-hoek-oe),* huwbare jongedochter. Als voornaamste kenteekenen draagt ze zware haarverlengsels, *ahamat-a,* op de borst de *dakoem* en op het hoofd de *énod. Iwâg bói,* meisje, wier verloofde gestorven is. *Iwâg-imoe,* een welriekend kruid, Cyperacee. *Iwâg-rik,* soort kleine visch. *Iwâg-sakébaw,* een boomsoort. *Iwâg* is ook een vogelsoort, zoo genoemd omdat zijn geroep doet denken aan gegil of gelach van meisjes.

Iwâg (als voorgaande n.l. *wâg* = samentrekking v. *wahoek,* winden, gedraaid), of *oewag,* een lang spits boorschelpje. *Iwâg mendkabé awazin, dé-mít kaké boetoek,* we hebben de boorschelpen uit (onze ooren) gedraaid en aan den voet van een boom (waar men afval weggooit) gelegd; beeldspraak, = allen onwil om te luisteren, te gehoorzamen, hebben we afgelegd.

Izakod of *zakod;* in samenstellingen vooral *izakod,* (v. *sa* of *is* 2 en *kad*), een, eenig, enkel, alleen; ineens, samen, tevens, tegelijk; eender, dezelfde, eenzelfde. *Inah-izakod,* drie. *Ba izakod,* dezelfde, hetzelfde, gelijk, eender, eveneens, te gelijk, te samen, alle, alles. *Ba izakod ndémb,* 't is van hen gezamelijk. *Zakod bá ka,* niet een, geen enkel. *Zakod miráv,* één plaats, dezelfde plek; samen, bijeen,

ter zelfder plaatse; blijvend. *Zakod miráv-rĭk,* van eenzelfde dorp, dorpsgenooten. *Zakod boan-rĭk,* stamgenooten. *Zakod pá-rĭk,* van eenzelfden (gesnelden) kop, naamgenooten, d.w.z. indien ze met meerderen den naam dragen van eenzelfden gesnelden kop. *Zakod pig-rĭk,* van één drogen tijd, van één jaar. *Zakod hanid-rĭk,* van één dag; één dag oud; in één dag gedaan of gebeurd. *Zakod békai,* in één adem; eensgezind. *Zakod mát-rĭk,* of *dé-rĭk,* van denzelfden oorsprong, afstamming. *Zakod noe-rĭk kaké nok,* we zijn allemaal even slaperig. *Zakod anem ko,* gij zijt steeds dezelfde, niet wispelturig, man van uw woord. *Zakod méen-ti,* man van zijn woord. *Zakod-rĭk,* van één, uit den samenhang moet blijken, waarin die gelijkheid of éénheid bestaat, b.v. van één ouder, even oud; van één man of vrouw, monogaam, enz. Ook beteekent het; één voor één; de een na den ander. *Zakod sé,* eens, eenmaal, nog eens, voor 't laatst. *Zakod-ti,* één voor één, weinig, schaars, slechts eenlingen.

Izam (v. *izé* en *am*), grootvader, eigenl.: zijn grootvader. De algemeene benaming is *amei,* grootvader, *déma* of totem, waarmee men totemistisch verwant is. Aanspreking *améi,* verdere betrekkingsvormen: 1e pers. *amei,* 2e p. *hazam,* 3e p. *izam;* meerv. 1e p. *nazé,* 2e p. *hazé,* 3e p. *izé.*

Izan (v. *ahad*), ring, kam van pisangtros. (Eigl. scheiding, indeeling, vgl.: *ézón*).

Izano (v. *is* 1 en *an.* Vgl.: dialekt.: *es-* of *is-wa*), geheim, verborgen, onbekend, in 't geheim, heimelijk; misschien, wellicht, mogelijkerwijs. *Izano-rĭk,* geheim, verborgen.

Izanos (vgl. *izeb*), neef, nicht: kind van moeders broer of zuster of vaders zuster. De betrekkingsvormen zijn 1e pers. *onos,* 2e p. *hanos,* 3e p. *izanos,* meerv. 1e p. *onos-onos,* 2e p. *hanos-hanos,* 3e p. *izanos-izanos.* Vgl.: *namek.*

Izapig (v. *is* 2 en *pig*), na overmorgen, overovermorgen, later.

Izas (Vgl.: *hazas*), spoor, indruk, meer bepaald voetspoor.

Izé (zie *hi*), de fatsoenlijke benaming voor mannelijk lid, penis; mag daarom ook door vrouwen gebruikt worden, terwijl ze de andere benamingen daarvoor niet mogen noemen. Zie ook *izam, oezoe* en *izeb.*

Izeb kleinkind. Ook liefkozende benaming tegen kleine kinderen. De betrekkingsvormen zijn: 1e pers. *nazeb,* 2e p. *hazeb,* 3e p. *izeb,* meerv. 1e p. *nazé,* 2e p. *hazé,* 3e p. *izé.*

Izibi neef, kind van broer der moeder. Aanspreking *kémbra.* Vgl.: *izeb.*

Izig slijpen, wetten, aanscherpen. Vgl.: *isoeg.*

Iziknĕ schoondochter. Betrekkingsvormen zijn: 1e pers. *niknĕ,* 2e p. *hiknĕ,* 3e p. *iziknĕ;* meerv. 1e p. *nikoend,* 2e p. *heikoend,* 3e p. *izikoend.* Een man noemt de vrouw van zijn oudsten zoon vaak „moeder van N.” *N-wa,* N = zijn jongere zoon. Vgl. *izeb.*

Izimi bladstengel van jonge sago en wat daarvan gemaakt wordt, (als stofnaam).

Izoes (meerv. v. *ézam*), echtgenooten. *Izoes-ti,* echtpaar, man en vrouw; getrouwde lui in 't algemeen in tegenstelling met vrijgezel, *moharik.*

Izpam (v. *izé, pap* en *am*), benaming, die de betrekking tusschen schoonouders aangeeft; lieden, wier kinderen onderling samen getrouwd zijn. De onderlinge aanspreking is *pám.*

J

Ja (v. *i* 1), vele werkwoorden zijn samengesteld met het hulpwerkwoord *(w)a* als voorvoegsel. Sommige dezer werkwoorden hebben echter geen personaalvormen, doch wel een meervoudsvorm, die dan de meervoudsvorm van *(w)a* is, n.l. *ja* of *jé.*

Jaaha! uitroep ter bevestiging of instemming.

Jába (v. *jáh* en *ba,* tot alles of geheel) groot, veel, zeer, erg, in hooge mate. *Jába* wordt steeds in letterlijken zin gebruikt, terwijl *samb,* groot, ook in overdrachtelijke beteekenis gebezigd wordt; *jába anem,* zwaarlijvig, groot, struisch iemand; *samb anem,* een gewichtig, voornaam iemand; *jába namakad,* een groot ding; *samb namakad,* kan ook beteekenen: een voorname zaak. *Jába samb,* zeer groot, zeer veel, zeer gewichtig. *Jába kind-ti,* met groote oogen, of ontuchtige, zie *kind.* Het wordt veel bij scheldwijzen gebruikt: jij met je groote......... *Jába pa-ti,* dikkop, jij met je dikken kop; *jába hónak,* groote vrouwenschender, enz..

Jaber een boomsoort.

Jadak zie *adak.*

Jád (v. *i* of *é*-separ. en *d* 1), taps maken; schuin afsteken van tuinbed; taps bijslijpen, wetten, scherpen; taps, scherp zijn of worden.

Jadé zie *dé.*

Jág (v. *i* 3 en *g* = uitgesneden of uitgestoken), lange flank- of staartsprieten van paradijs- en sommige andere vogels; aigretten van zilverreiger. Fig.: straal der zon, stralenbundel, stralenkrans; staart van komeet. *Jág-ti,* staartster.

Jag-jág (verdubb. v. *jág*), graspluimen van een bepaalde grassoort.

Jáh (v. *i*-demonstr. en *h* aanwijzing = deze hier, zoo), geeft in 't algemeen een tegenstelling aan. Is deze door een zin uitgedrukt, dan staat *jáh* heelemaal aan 't begin of heelemaal aan 't eind daarvan en beteekent: terug, weer, wederkeerig, in ruil, ter vergelding, b.v.: *jáh mes maké óg,* we zullen in ruil of daarvoor klappers geven. *To kasap jah?* wat dan wel? *Jáh......... jáh.........,* van den eenen kant,...... van den anderen kant......; van...... tot...... *Jáh éhé jáh épé,* van hier tot daar. — Het kan echter ook een enkel woord

bepalen, waar het dan onmiddellijk vóór staat en beteekent: tegen, tot, tegenhanger, tegenstander of herhaling, weer, b.v.: *jáh ajéw maké nin,* we zullen weerwraak nemen. *Jáh békai,* weer op adem, uitgerust. Zonder nadere bepaling beteekent het ook: weergalm, echo; of als uitroep: er tegen in! wraak! — *Jáh-ndé,* later, straks, een anderen keer. *Jáh-ndé...... jáh-ndé,* nu eens...... dan weer......; *jáh-ndé javoen mo heit, jáh-ndé paré,* nu eens gaat ge per boot, dan weer over land.

Jáh reepje bolster, dat men aan overigens geschilde klappers laat zitten, om ze twee aan twee samen te binden. (Wellicht met wisseling v. *z* in *j*, omzetting van den stam v. *a-haz-ak,* bundelen).

Jahajoe bang, schuw, schichtig, (v. *jah* en *hoejev*).

Jahanid zie *hanid.*

Jahasoed s.p. *nahasoed, hahasoed, jahasoed,* opgroeien. *Izakod ké nahasoed,* wij zijn samen opgegroeid. Als *ahasoed.*

Jahavig (v. *i* 3 en *hoew;* zie *ja-hov*), of *jéhavig,* planten, pooten, gepoot staan, geplant zijn; opzitten, overeind planten van paal of staak; opsteken van pluim, uitsteken van vlag. Scheuten, twijgen, bloeistok uitschieten. Als zelfst. naamw.: bloeistok, paal, staak.

Voor meerv. voorw.: *jahov. Kambét ko wa jahov,* hij heeft staande ooren. *Mahi jahov,* versierselen opsteken, b.v. pluimen of siertakjes. *Kind jahov,* staroogen, turen, droomen, verbaasd kijken. *Mangat jahov,* de tanden laten zien. *Jahov-mataw,* opgestoken casuarisveeren, d.i. casuarisveeren tot een lange pluim om een dunne zwiepende rotan gebonden, die ter versiering in *rakarik* of *gim* gestoken wordt.

Jahazab (meerv. v. *ahazab*), ontbinden, losmaken, openleggen, vooral gebundelde planten, *wati*-ranken, krotonstekken, enz. Zie ook *wahob.*

Jahoek zie *éahoek.*

Jahoewab (vgl.: *owab*) of *jéhoewab,* omkransen, omwinden.

Jahov zie *jahavig.*

Jai Im. v. *hâz.*

Jajanani (v. *jah-jah* en *nani*), een worm, die aan beide uiteinden een kop schijnt te hebben en geen achterlijf.

Jajam een pisangsoort.

Jajob (verdubb. v. *i* 3 en *hab,* weg-, los hebben, houden), verlamming, beslag, beroerte; stompzinnigheid, kindschheid. *Jajob* of *jajob-rĭk,* verlamd, stompzinnig, idioot. Een verlamming, of beroerte krijgen, verdwazen. *Jajob-tik,* ziekte, die verlamming of stompzinnigheid ten gevolge heeft. *Jajob-anem,* iemand, die bezwaarlijk of slecht loopt, of fig. die als een dwaas voor niets overal ronddaast; een druk doener.

Jakéja (omzetting v. *kaï* en *héjaw*), 1) een bijgeslepen knook, vooral

uit casuarispoot, die dient als dolk of ook wel om klappers te ontbolsteren. Zie *pind.*

2) een sierplant.

Jakís een kruipplant; ook als bindsel.

Jakov zie *kov.*

Jaman (v. *jád* en *man* 1), scherp maken, slijpen, wetten: scherp, snijdend, puntig; Fig.: dapper, moedig, vurig, onversaagd, strijdlustig; en overdrachtelijk: scherp van smaak, bitter; ook: rood, = de kleur van den moed. *Miráv ka wa jamat,* de plaats is rood (van krotonstruiken, b.v.).

Jambar (meerv. v. *wambad* en *r*-fin.), vrouwelijk schaamdeel, inzonderheid van dieren. Ook uitroep van wrevel, ongeduld of verrassing.

Jambatoer (eigenlijk: *jambod-toe,* vgl.: *jambar*), wijfje van dieren, vooral varkens.

Jambod (vgl.: *jambar* en *wambad* waarvan het de meervoudsvorm is), vrouwelijk schaamdeel, inzonderheid van dieren. Den bijslaap uitoefenen. Zeer veel gebruikt als uitroep van wrevel of ontstemming of afkeuring; vandaar; *jambod-anem!* stommeling! lomperd! knul!

Jamoe (Vgl. B.B. *jajam,* treurzang over doode en *tamoe*), doodenmaal af of niet door nachtelijke treurzang gevolgd. De mannen gaan daarvoor op klopjacht; de vrouwen kloppen sago en maken gezamelijk een grooten koek klaar, aan welks afmetingen men ook de maatschappelijke positie van den overledene kan afmeten. Soms is hij acht meter of meer lang. Rondom den koek worden staken in den grond gestoken, die door de belangstellenden met pisang, *wati,* en aardvruchten behangen worden; ook de koek wordt daaronder bedolven. Tegen den avond wordt alles onder de belangstellenden verdeeld en ieder gaat met zijn aandeel naar huis. Andere plechtigheden hebben daarbij niet plaats. — Bij uitbreiding: zoo'n groote koek, die ook bij vele feestelijke gelegenheden gebakken wordt.

Jandoe kil, koud, guur, verkleumd; griezelig, schrik, angst. *Jandoe kikapa ahanip,* de schrik schroeide me, ik werd stijf van schrik. (Wel opvallend, dat men met koude, fig. schrik, het begrip schroeien verbindt). — Vgl.: de omzetting *hoejam.*

Jangén-jangén groote roode mier.

Jápa (v. *jah* en *ba*), *jápa hei,* korte regen, enkele groote druppels, buitje.

Jàpiw een roofvogel.

Japoe dunne, zeer lenige rotan en wat daarvan gemaakt wordt, vooral de *jahov-mataw,* (zie onder *jahov*), die ook *japoe* genoemd wordt, vooral echter als de *japoe* met andere, vooral witte wapperende veeren, versierd is.

Jár groen pisangblad.

Jarang 1) (omzetting v. *(h)inar,* dus hulpvader of -moeder. Vgl.:

binahor), is ten opzichte van een meisje, wat *binahor* is ten opzichte van een jongen, dus: voeden, opvoeden. *Jarang map ora*. zij is pleegkind geworden; *binahor map ora*, hij is pleegkind geworden. Dit sluit echter niet in, dat het kind bij de pleegouders moet verblijven: *jarang-évai*, pleegvader, *jarang-wa*, pleegmoeder. Deze moeten echter hun pleegkind van de opbrengst hunner tuinen, jacht en visscherij meedeelen. Als pleegouders komen niet in aanmerking naaste bloed- of aanverwanten; ze moeten van een andere *boan* zijn. Het is dus meer een vriendschapsbetrekking, die echter huwelijken tusschen pleegkind en kinderen der pleegouders uitsluit. Bij feesten, dat het pleegkind in een andere klas wordt opgenomen, moeten de pleegouders het de daarbij behoorende onderscheidingsteekenen aandoen.

2) Een krotonsoort met lang smal blad, groen en geel van kleur. Vgl.: *jár*.

Jarangar een bloemsoort met grooten, prachtigen, witten bloemtros, crinum asiaticum Linn. *Jarangar-hi*, spierwit.

Jaráw een aardvrucht, *kâv*-soort.

Jarén zie *jarét*.

Jarén (vgl. meerv. v. *waro-k* = *jaro-k* neergeslagen), zwak zijn, slap zijn, zwak staan, wankelen. *Jarét kaké nangat*, we zijn slap geworden, bek af, afgemat.

Jarét (bij dit woord meer in gebruik dan *jarén*; vgl.: *arén* v. *éna*, heet), dapper, vinnig, vurig, driftig, vertoornd, woedend. Al wat zich te weer stelt, heet *jarét*. *Jarét-né*, bedaard, kalm, mak, zachtzinnig. *Jarét méen*, scherpe, norsche, tartende, dreigende taal. Verder: vinnig op, tuk op, belust op, gulzig. *Tamoe-jarét-anem*, gulzigaard, schrokker, of ook fel op eten wegens grooten honger. — Als zelfst. naamw.: moed, toorn, woede, drift. *Jarét avaseb*, bedaren van woede. *Jarét anamamb hái*, dat uw toorn valle, bedare, — Fig.: scherp, bijtend, bitter, zuur, zilt, giftig, stekend. *Jarét her*, bitter, scherp, enz. van smaak. *Mendanap jarét*, 't is me scherp, bitter, enz., of het bijt of brandt me op de tong.

Jarka een kaladisoort.

Jaró een vogelsoort.

Jaroet (wellicht v. *jah* en *roen*, weer oproepen), treurzingen, treurzang bij dooden. De treurzang wordt door de mannen gezongen den heelen nacht door, zonder andere begeleiding dan dat men door tikken op een kalkkoker of zoo iets de maat aangeeft. Deze zang klinkt zeer somber en indrukwekkend.

Jaroewa een boomsoort.

Jaróm (Mal. djaroem), naald.

Jarwa-jarwa, een schelpdiertje.

Jas bosch, komt als zoodanig voor in enkele geijkte uitdrukkingen.

Ongt(= ongat)-jas, klapperbosch. *Dég(a)-jas,* wild bosch. — Zie *was.*

Jasor een waterlelie, nymphea lotus Linn.

Javitoek of *javeitoek,* (v. *jahov* en *tok*), planten, inzonderheid van stekken en knolplanten. Gaba-gaba inzetten ter bewanding, doch in staande richting. Zie *révab.*

Javoen (v. *ja* en *voes*), kano, de uitgeholde boomstam, het eenige inheemsche vaartuig; alle andere vaartuigen, die ook nader bepaald worden als: *bónd javoen,* breede boot, logger, kotter, de zeilprauwen, die langs de kust varen. *Takav-javoen,* vuurboot, stoomboot; thans meer algemeen *kapar.* *Wapa-javoen,* vlerkprauw, die men op sneltochten in 't Engelsch gebied leerde kennen. *Javoen voes,* een boot roeien. *Javoen vai,* een boot boomen. *Javoen hanid,* een boot sturen; ook naar gelang men er *étob,* zee, of *paré,* land, bijvoegt, als dit voor de duidelijkheid noodig is, een boot te water laten of optrekken. *Javoen-kai,* waterweg, vooral in de lage vlakten, die in den regentijd onder water staan en voor de kano's bevaarbaar zijn. *Javoen-ti,* bootslui, scheepslui. *Javoen mendan ésák,* ze hebben de boot stuk geslagen, beeldspraak: ze hebben er voor goed mee gebroken. — Fig.: tuinbed, dijk, dam. *Javoen man koésad,* letterl.: ze scheppen, = ze werpen een dijk, dam of tuin (die niets anders is, dan een dijk) op, door n.l. een sloot te graven (voor een tuinbed een ringsloot) en 't uitgegravene op te werpen. De tuin of dam ligt dan als een lange kano in 't water. Ook een figuur met *bavik,* touw zonder eind. Ook rugplooi, gleuf midden over den rug.

Jawar (v. *jah* en *va* en *ora*), loos, zonder keest of kern van sommige dingen, b.v. vruchtpit zonder kern, klapper zonder water, borst zonder melk. Overdracht.: zonder geest van mensch, — bedwelmd, buiten kennis, ontoerekenbaar, stompzinnig, idioot, doofstom; onzichtbaar, verdwenen. *Jawar ongat,* bedwelmd raken. *Jawar koamit-a,* die de bedwelming is ingegaan, iemand, die buiten kennis, bewusteloos is. *Mandow jawar sa win,* de maan is slechts onzichtbaar. Zie *jéwar-makan.*

Jawitaro, een banaansoort.

Jé als *é,* kelkblaadje van klappernoot; stengeltje waarmee de noot aan den tros vastzit. Vgl.: *Jah.*

Jégozab zie *wagob.*

Jéh (v. *hi*), varkenssnuit.

Jéhajek Im. v. *ahajak.*

Jéhanid zie *hanid.*

Jéhasoed zie *jahasoed.*

Jéhavek zie *havek.*

Jéhajek Im. v. *ahajak.*

Jéhazab zie *jahazab* en *haneb.*
Jéhoehawn Im. v. *avoezawn.*
Jéhoewab zie *jahoewab.*
Jéhotok Im. v. *kahaotok.*
Jél Im. v. *ér.*
Jéla-jélwa Im. v. *jarwa-jarwa.*
Jelmosoed Im. v. *nermosoed.*
Jemessâv (Eigenl. meervoudsvorm van *messâv*), toovenaar, toovenares, (letterlijk vertaald beteekent de naam: oude vrouw); tooverij. De toovenarij is een zwarte kunst, die door de ouderen aan jongeren wordt overgedaan. De toovenaar staat in werkelijke betrekking tot de geesten, *déma*'s en de schimmen, *heis* en ontleent vooral daaraan zijn macht. Hij kan wonden, ziekten en zelfs den dood veroorzaken. Meestal doet hij dit door iemand een of ander scherp of hard voorwerp op onzichtbare wijze in 't lichaam te schieten, *dé.* Andere toovenaars kunnen dan deze voorwerpen, vooral door stevige massage, weer uit het lichaam verwijderen en genezing brengen. De toovenaar toch is tevens medicijnmeester. De meeste ziekten toch komen van de *déma*'s, die zij kunnen bezweren, of van toovenarij, die zij onschadelijk kunnen maken. Men heeft echter onder hen ook specialiteiten voor bepaalde kwalen en dit is het geheim van bepaalde families. Verder wordt hun hulp ingeroepen, om regen te maken of te verdrijven en allerlei rampen te bezweren en ook om de vrucht af te drijven in geval van onwettige of ongewenschte zwangerschap. *Jemessâv-dé,* tooverkruid. Ook: wilde citroenboom. *Jemessâv-méen,* tooverspreuk; bespreking van een geval van betoovering. *Jemessâv-rik,* betooverd; alles wat op toovenarij betrekking heeft.
Jengén-jangén een miersoort.
Jéréwi een soort eekhoorntje of kleine koeskoes overlangs zwart en wit gestreept.
Jeréwr steentjes, grint, steengruis (van klipsteen).
Jermar-méen bespreking van tooverij; onderzoek naar tooverij of beschuldiging daarvan.
Jéroewa boomsoort, Galophylum inophyllum.
Jérwengoe pijl, waarvan de punt is als een aangescherpte liniaal.
Jésé een pisangsoort.
Jévahab Im. v. *havahab.*
Jévaroer (v. *wa* en *roer*), haar bij de schaamdeelen der vrouw.
Jewar-makan of *jawar-makan,* (zie *jawar*), plaats van bedwelming, naam der legendarische plaats nabij de Engelsche grens, waar de Majo's vandaan gekomen zijn.
Jewréngoe een struiksoort.
Jin zie *win.*

Jó pers. voornaamw. 2e pers. meerv., ulieden, jullie.
Jobé-jobé een boomsoort.
Jóbima een plantsoort. Het blad wordt als pleister gebruikt bij gewrichtspijn.
Jodam (v. *jad,* scherp en *am*), ijzer en bij uitbreiding: mes, kapmes; vooral ijzer als snijgereedschap.
Joe een biessoort.
Joek een sagosoort met stekelig blad.
Joekó een boomsoort.
Joelim = Im. v. *jorem.*
Joem zie *oem.*
Joema een pandanussoort (wordt echter gewestelijk ook verwisseld met *saringa*), waarvan door ongehuwde vrouwen de zaadjes gebruikt worden, om zwangerschap te voorkomen. Een ongehuwde vrouw mag geen kind krijgen: gebeurt dit toch, dan is 't een *déma*-kind en moet gedood worden. Zie bij *Samtamak.*
Joeprim een aardvrucht, *kâv*-soort.
Joerim een plantsoort.
Jog een boomsoort.
Jogar een soort reuzenvisch; leer, dat n.l. naar de huid van dezen visch genoemd werd wegens gelijkenis. *Jogar-tagoe,* schoen.
Johan bezittel. voornaamw. 2e pers. meerv., van ulieden; wordt echter ook vaak als pers. voornaamw. gebruikt. Zie spraakleer.
Jómb sloot, gracht. *Da-jómb,* sloot om sagotuin. *Jómb-awé,* slootvisch. — Gewest. is *jomb* = *zomb.*
Jomin (v. *man*) = *mahai,* dansen.
Joni een boomsoort.
Jorem een pisangsoort. Een variant is de *kondo-jorem. Jorem-hi,* een hakmes in vorm op dezen pisang gelijkend.
Jóvér-pák een sierplant met lang bleek blad.
Jowi of *joewi,* zilverreiger.

K

K 1) *als ak, ék* of *oek,* stamvorm voor slaan, kappen, enz. en ook wegdoen, openen. Vgl.: *g, ég, oeg.*
2) praesenspartikel in de samenstelling der verbaalvormen. Zie Spraakleer.
3) *k* is het activans bij uitnemendheid, niet alleen, doen, maken, maar ook actief, d.i. met kracht doen; vgl.: *k* 1. Het dient als voorvoegsel bij zeer vele werkwoorden, dikwijls als *ka, ko* of *ké, ki* daaraan verbonden, soms met de bindletters *r* of *s.* Vaak wordt het aan 't werkwoord verbonden door de bindletter *a* = *ka,* wanneer n.l. het werkwoord met een medeklinker begint. In *ko* hebben we *k*

verbonden met het relativum *o* en het duidt dan een betrekking tot iemand of iets aan. *Ké* of *ki* is *k* met *é* of *i* pluralis en duidt op meervoudig onderwerp of voorwerp. Deze regel sluit echter uitzonderingen en verwisselingen niet uit. In 't algemeen en als regel geeft het aan de werkwoorden een overgankelijke of bedrijvende beteekenis, b.v.: *ivon,* wegloopen, *k-ivon,* met iets wegloopen, stelen. Deze overgankelijke beteekenis wijkt echter vaak zeer van ons taaleigen af en is vaak alleen met behulp van connectiva te vertalen, b.v.: *hari,* liggen, *ka-hari,* beliggen, = ergens op liggen. *Han,* nemen, *ka-han,* benemen, wegnemen, ontnemen. *Tiwn,* doen opstaan, *ka-tiwn,* van iets doen opstaan. Het duidt een betrekking aan, die zeer verscheiden van aard kan zijn: overgankelijkheid op voorwerp, ten voor- of ten nadeele, oorzaak-, doel- of middelaanduidend. — Dikwijls ook dient het alleen als elativum of brengt heelemaal geen verschil in de beteekenis aan.

Ook als uitgang van werkwoorden, die met schakeering in de beteekenis, verschillende uitgangen hebben, bewijst *k* dezelfde diensten. Zie Spraakleer.

4) Om zelfstandige naamwoorden te vormen, is *k*-voorvoegsel vaak een instrumentalis of finalis, middel-, oorzaak- of uitslagaanduidend.

Ka'ak, ké of *gé* en vaak alleen *a* is een stamvorm voor vocht, sap, water en komt in enkele samenstellingen voor.

Ká afval, vezels van gewasschen sago; geraspt klappervleesch waar de melk reeds uitgeperst is; uitgekauwde *wati*-vezels. Voor uitgekauwde zoete klapper, *wimap,* of suikerriet, *ód,* zegt men *bó.*

Ka-ahotok zie *ahotok.*

Ka-ambarad zie *ambarad.*

Ka-ambid als *ambid,* of overgankelijk: bezitten, = zitten of gaan zitten op.

Ka-aptĕ (Wellicht v. *k*-act. en *aptĕ* = *abnĕ* = zich schuil houden of verbergen n.l. van schrik), s.p. *kanaptĕ, kahaptĕ, kéaptĕ,* of *ko-abd, konabd, kohabd, kozabd,* gewest.: *oetn ka-aptĕ,* van schrik bevangen zijn of worden

Kab (v. *k* 1 en *hab.* Zie de omzett. *bák*), openen, open gaan, open zijn, van dingen, die ter afsluiting dicht gemaakt zijn, om weer geopend te kunnen worden, zooals deur, kist, doos, zak, enz. Fig.: genezen van schilferige huidziekten als tinea, kaskado, welke als 't ware de huid afdekten, sloten. Gedekt vuur heropenen, = weer doen ontvlammen, dus: aanblazen van vuur, hetzij met den mond, hetzij met den daarvoor bestemden waaier, *pandoe.* — In samenstellingen is *kab* vaak een samentrekking van *ka-hab.*

Ka-ba zie *ba.*

Kabab een boomsoort.

Ka-bab als *bab.* Ook: aftrekken (dat wegens het breede aansluitend okselstuk opentrekken is) van palmbladeren, sago, klapper, enz. Ook in aaneengesloten rij met de schepnetten, *kipa,* een kreek, sloot of poel afvisschen, (dus het water opentrekken).

Ka-bad (vgl.: *kab* en *ka-bab*), een deel van een sloot open maken en uitdiepen en daarna afdammen, zoodat men slechts een kleinen toegang open laat. Naar gelang in den drogen tijd de sloot uitdroogt, verzamelt de visch zich in deze soort fuik, waar ze gemakkelijk te vangen is. *Kabad-a,* zoo'n slootfuik.

Kabai 1) of *kabei,* een roofvogelsoort.
2) *kabai aéh!* (misschien verdraaiïng van *kabér*), uitroep van opgetogenheid, wanneer men op jacht kangoeroe's ontwaart of een grooten kangoeroe heeft neergelegd. Vgl.: *mbaré* en *paré.*

Ka-bak als *bak* en inzonderheid openstooten der tusschenschotten van dikke bamboesoorten, b.v. om een *dirari,* waterkoker te maken.

Ka-bakev o. en s.p. *kabkanáv, kabkaháv, kabkáv,* (zie *bakev*), zich ergens op neerzetten, gaan zitten, neerzetten, neerleggen. — Voor zaken: neerleggen, afleggen. Fig.: *békai waningap ka-bakev,* het hart goed neerleggen, zich gerust stellen.

Kab-a-kib (verdubb. v. *kab*), bron, oorsprong, bovenloop eener rivier. *Maró-kabakib-anim,* lui, bewoners van de boven-Merauke-rivier. Zie *gab.*

Ka-bamét vluchten met iets.

Kabanoe strijdleus, jachtkreet. Ze zijn zeer verscheiden en eigen aan elke totemgroep. Eigenl.: verzamelkreet want *kabanoe* is een omzetting van *abangoeh,* verzamelen, samenroepen.

Kabawan (vgl.: *ivon* en *kagoev*), grootvader of grootmoeder worden of zijn. *Mendano kabawan,* ik ben grootvader(-moeder) geworden. *Kabawan-anem,* iemand, die veel kleinkinderen heeft; fig.: iemand, die veel met kleine kinderen opheeft.

Kabawit (v. *ka-bab* en *w* 1), groen sagoblad, dat veelvuldig gebruikt wordt — n.l. enkele bladeren overlangs met bladnerf tot een matje samengestoken, — om sago of visch in te wikkelen, om die in 't open vuur te poffen, of dicht gedekt te stoven.

Kabéd (v. *kab*; vgl.: *kambét*) vragen, zoowel om te vernemen, als om te krijgen. *N. ma kabed,* hij vraagt naar N. *Kabed sadap wa,* hij vroeg, vernam er alleen maar naar. *Kabéd-anem,* vrager, schooier, zeurkous.

Kabei zie *kabai. Kabei-aha,* zeer hoog hutje op lange bamboes, om vruchten in te leggen en aan te hangen bij sommige feestelijke gelegenheden, als b.v. het uittreden van nieuwe *Majo*-leden uit hunne afzondering.

Kaber (v. *ba* en *her,* zie *her*), vet, reuzel, smout. Bijv. naamw., vet, doorvoed. *Kaber-ti,* vet, vettig.

Kabob, zie *kobob*.
Kabodara een aardvrucht, als *nár*.
Kaboe (v. *kab* en *a* 1), mandje, korfje, kindermandje. Bij uitbreiding: wieg, doos, kist, ton, bak, emmer, enz..
Kabó-kabó krabbetje met roode scharen, dat zich ophoudt in de leemige oevers der rivieren. Fig.: droge sago, die ongekneed even op het vuur wordt gelegd en gegeten. Vgl.: *ba-boe*.
Ka-bétok op een hoop leggen, opstapelen. Zie *bétok*.
Ka-botok zie *botok*.
Kad, kod of *kid,* soms *ka* of *ki* of *ko,* soms ook *kind, kand* (v. *k-a,* praesenspartikel, het is en *(é)nd,* zoo, dat, daar, = zoo of dat is) is een stamvorm, die een persoon of zaak aanduidt: iemand, iets.
Kád (vgl.: de omzetting *dák*), met vischnet scheppen. Zie de verdubbeling *kadad*.
Kadad (v. *kád*), gezamelijk met schepnetten in een rivier visschen. Op een rij staande sluit men de rivier af, om de van bovenstrooms komende visch te vangen. — *Kad-anim* of *kipa-ti,* visscherinnen. — Fig.: een sterrenbeeld: de twee sterren links en rechts van Altaïr in den Arend. Altaïr zelf is de zak van 't vischnet.
Ka-dad als *dad* en verder: zich bukken of buigen naar of om iets. *Kindin kadad,* bukken naar alikruikjes, alikruikjes rapen.
Kadad (v. *hadeič; vgl.: hadad*), takje van planten en struiken en heesters, twijg, jonge scheut, in tegenstelling met *ahat-a,* boomtak.
Ka-dadid zie *dadid*. Uithollen, uitsteken, b.v. kano, trom, enz..
Kadahab (v. *kad* en *ahad*), (vgl.: *ar-ahab*), o.p. *kadahanab, kadahahab, kadahazab* of *kédahazab,* onthoofden, den hals afsnijden, onthalzen. — Voor zaken: toppen, den top uitsnijden of kappen; den bloeistok uit sagoboom e.d. kappen; een klappernoot geheel ontbolsteren, dus ook het reepje *jah,* of topje, dat men er gewoonlijk aan laat om ze samen te binden.
Kadahaboet (v. *kadahab*), afgesneden stuk land, eiland.
Ka-daheitok of *ka-dahétok,* terughalen, terugbrengen. *Kadaheitok-angai* feest van de terugkomst in 't dorp van een *éwati,* die *méakim* geworden is en daarom niet langer meer in de *gotad* buiten 't dorp moet verblijven.
Kadahib (v. *kad* en *ahob*), o.p. *kadahanib, kadahahib, kadahazib* of *kédahazib,* (vgl.: *kadahoeb* en *kadahoed*), zich aandrukken tegen, gedrukt zijn tegen, omhelzen, omarmen, omknellen. Fig.: aansluiten, op elkaar volgen in geboorte. — Voor zaken: zich aan iets vastklampen; aansluiten, tegen elkaar zijn, bedekken. *Katané mandow mendap kadahib,* de maan bedekt de zon, de zon is verduisterd.
Ka-dahip zie *dahip*.
Kadahoeb (v. *kad* en *ahob*), (vgl.: *kadahib*), platte uitdrukking voor

bijslaap uitoefenen.

Kadahoed (v. *kad* en *ahob*; vgl.: *kadahib*), alleen voor lev. wezens: tegen iemand aangevleid liggen. *Noeroek wa kakap kadahoed papoes,* slaapdronken ligt het kleintje tegen de moeder aangevleid.

Kadakoed een groote zwarte mier.

Kadam (omzett. v. Sangas. *takam,* voet) eigenl.: voet, doch alleen gebezigd in *kadam-ti,* met gebrekkigen voet, kreupele, horrelvoet.

Kadamó een pisangsoort.

Ka-dangareb zie *dangareb.* Uitglijden op iets.

Kadéib (v. *kad* en *hab*) of *kadib,* (vgl.: *kadahib*), o.p. *kadeinab, kadeihab, kadeizab,* of met *i, kadinab,* enz. vastpakken, betasten, aanraken. *Mendakap kadihab,* ik heb u te pakken.

Kadiroek leguaan, varanus. (Wellicht v. *kad* en *ivon,* vluchter of looper wegens zijn schuwheid of rapheid).

Kad-kada een strandvogel, die omdat hij zoo weinig schuw is ook *gaw,* genoemd wordt, omdat hij als een doove is, die geen onraad hoort.

Kadoe (v. *kád* en vrouwel. uitgang *oe,* visscherin), een vogelsoort, kleine grijze steltlooper.

K-adoeg zie *adoeg.*

Kadósara of *kasodara* (omzett. v. *kara* en *asod*) de meestal modderige wadden, welke op 't strand bij laag tij ontstaan tusschen de hoogere ruggen, *aphata* of *poter* genaamd. Laagte, kuil in 't algemeen.

Ka-éhák zie *éhák.*

Ka-gazib zie *kagoeb.*

Ka-gazin zie *kisa.*

Ka-géd (v. *g* en *d*), ergens opsteken, b.v. pluim; ergens tusschen steken, wegstekken.

Ka-gétok (vgl.: *ka-géd*), visch steken aan, aanrijgen.

Ka-goeb (v. *g* en *hab* of *kab*), breken, doorbreken; in stukken breken, ook koek om te verdeelen en vandaar bij uitbreiding ook: verdeelen; afplukken, afbreken. Koek wordt veelal met een touwtje doorgesneden; het touwtje gaat om den koek heen, door een knoop dicht te trekken, snijdt men den koek door; en ook dit heet *kagoeb.* — Meerv. voorw. kleine zaken: *ka-gazib,* breken, afplukken van kleine zaken, b.v. pijlpunt, naald, speld, bloem, blad. *Da kagoeb,* sago breken, te eten geven. *Da mend-ó kagoeb,* zij heeft hem sago gebroken, beeldspraak om te zeggen: zij, d.i. een weduwe, is met hem getrouwd; men zegt echter meer algemeen *rétok,* zie aldaar. *Jarét her ód kamó kagoeb,* ge moet den bitteren smaak met suikerriet breken, verdrijven.

Ka-goen (vgl.: *han*), vastnemen, grijpen, vasthouden, pakken. *Sanga-nam kagoen,* elkaar de hand drukken. *Oer kagoen,* boodschappen.

Kagoera-anem, een banaansoort.

Kagoeri een vogelsoort.

Ka-goev (vgl. omzetting in 't oog houdend *bagé*), o.p. *kagoenáv, kagoeháv, éwa,* baren, ter wereld brengen; jongen werpen van dieren. *Kagoev-oe,* die gebaard heeft, kraamvrouw.

K-ahab (v. *a* = *é*-verwijdering en *hab*. Vgl.: *kavab, ahad, ahan,* enz.), afbreken, afdoen, losrukken, uittrekken, aftrekken, openbreken, openslaan van klappernoot; breken en verdeelen als *kagoeb*. *Sép kénam kahab,* ze verdeelen den koek onder elkaar. — Meerv. voorw. *k-ahazab,* inzonderheid uittrekken van boogpees; soms ook aftrekken van kleinere zaken. Of *kéhazib,* uitplukken v. veeren, afstroopen; plantengroei uit een sloot trekken.

K-ahab (v. *a* = *é*-toenadering en *hab*), voor zaken: (voor lev. wezens zie *kahib*): knellen, klemmen, geklemd zijn, smal zijn of doen zijn, invouwen b.v. van eten in blad, waarin het smal samengedrukt wordt, zie *ahab*. Bekneld houden tusschen handen of oksels. — *K-ahab* (met *k*-instrumentalis), bandje om de *beisam* bijeen te houden. — in samenstellingen wordt *ka-hab* samengetrokken tot *kab* en komt dan in beteekenis overeen met *hab*.

Ka-hadl Im. v. *karoeg*.

Ka-hahoew zie *hahoew*.

K-ahak als *ahak,* of naar de tuinen meenemen.

K-ahák als *éhák*.

Ka-hakazin of *ka-haoekazin,* meerv. voorw. lev. wezens v. *ka-hakoen*.

Ka-hakev zie *hakev*.

Ka-hakoen zie *haoekoen*.

Ka-ham (v. *h* 1 en *am;* vgl.: *hamin*), opzien, naar boven kijken. *Pa kaham,* het hoofd oprichten. *Kind kaham,* de oogen opslaan.

K-ahaman bij iets of voor iets (doel) samenzitten.

Ka-hambarob s.p. *kahambronab, kahambrohab, kahambrozab,* inwendig ziek zijn, waardoor men veel slijm opgeeft, slijmhoest, e.d. *Wahani kawa kahambronab,* het lichaam is mij inwendig slijmerig, ik heb een slijmziekte. Voor schelpdieren: in de schelp slijmerig en bedorven, in ontbinding zijn. Voor zaken: inzonderheid klappers, inwendig bedorven zijn, rottend zijn, slijmerig, *ékosar-ti*.

Ka-han voor zaken (voor lev. wezens zie *ka-hanib* of *ka-hib*): als *han*. Verder: be-leggen = leggen op of in; plaatsen op of in, planten b.v. *kâv,* = de ranken in den grond leggen. — Houden, bij, tegen, enz. *Kind ah kahat'oem,* houd het dicht bij 't oog. Ook: nemen uit, van, enz.; benemen, wegnemen, meenemen.

Kahanávd afloopen der zee. *Etob ka wa kahanávd,* de zee loopt terug, 't is eb. (Wellicht v. *ka, han* = *hat* of *heit* en omzett. v. *ova*).

Ka-haneb als *haneb*.

Ka-hanétok (v. *han* en *tok*), o.p. *kahantanoek, kahantahoek, kahanitoek,* overreiken, overgeven, overleveren. Voor zaken: als *hanétok* en ook: houden op, in of boven, enz. *Takav sanga ka wa kahanétok,*

hij houdt de handen boven 't vuur.

Ka-hangak zie *hangab.*

Ka-hangad uitsteken, uithalen. Met *ka*-instrumentalis, uitsteker, d.i. een aangescherpte bamboe, om het sagomerg uit den stam te steken, *asob.*

Ka-hangak zie *hangak.*

Ka-hangaman zie *hangaman.*

Ka-hangeb zie *hangab.*

Ka-hangoemoen zie *hangab.*

Ka-hanib o.p. *kahananib, kahahahib, kahahazib,* als *kahib.*

Ka-hanid als *hanid.* Verder: bijbeteekenis voor ordenen: regeling treffen voor iets; afwachten, laten betijen met vooropgesteld doel. — Bijbeteekenis voor richten, sturen: in de richting meevoeren, meesleuren. *Toetoe a kahanid,* de stroom neemt het mee.

Ka-haoesatok (v. *haoew, s* en *tok*), o.p. *kahaoestanoek, kahaoestahoek, kahaoesitoek,* bespatten, bemorsen, nat maken, besmeuren. *Ena menda kahaoestanoek,* het zweet heeft me nat gemaakt, ik ben bezweet. Vgl.: *haoesab.*

Ka-haoezan zie *haoezan.*

Ka-haoezoeb zie *haoezoeb.*

Ka-haotok zie *ahotok.*

Kahar zwarte klei, die gekauwd wordt, om zwarte tanden te krijgen. Wellicht omzett. v. *kara* kuil, met *h* bindletter, wijl hij in laagten en kuilen gevonden wordt.

K-ahareb (vgl.: *aharab*), los-, vrij-, oplaten; verliezen, verloren gaan. *Tik mendap kahareb,* de ziekten heeft hem losgelaten, verlaten.

Ka-hari be-liggen, = liggen op. Zie *hari.*

K-aharib mv. onderw. *kérazib* of *kéharazib* (personaalvorm van *k-ahareb*), verloren gaan door afsterven van klein kind, wichtje.

Ka-hasib (Vgl.: *hasig* en *hasoeg*), o.p. *kahasanib, kahasahib, kahasazib,* stroopen, afstroopen, afschilferen, villen. Ook als *kasib* of als *kasazib.*

Ka-hasob zie *asob.*

Ka-hasoeb (Vgl.: *hasoeg*), krabben (tegen jeuk), afkrabben, schuren, afschuren, uitscharren. Wegrukken, wegwaaien.

Ka-hasoed zie *hasoed.*

Ka-hasoeg zie *hasoeg.*

Kahat (v. *ka* en *ahat* gaffel d.i. de knijpers), schorpioen.

Ka-hat als *hat.* Verder be-liggen, = liggen op, tegen, bij, enz..

Ka-hatoek zie *hatoek.*

Ka-havazib (Vgl.: *avazawn*), afdoen van armband, vingerring, e.d.

Ka-havéd zie *havéd.*

Ka-havek (v. *ka*-instrum. en *havek*), latvormige min of meer taps bijloopende stok, meestal van taai palmhout, om sago te wasschen.

Het flink nat gemaakte merg wordt met dezen stok uitgeklopt. — Fig.: een lange smalle vischsoort; een slangsoort.

Ka-havek (v. *havek*), achtereen loopen. Vgl.: *havéd.*

Ka-havi zie *havi.*

Ka-hazab zie *kahab.*

Kahazak (v. *ahazak*), tros van vruchten.

Ka-hazâv zie *hazâv.*

Ka-hazétok achterblijven met een bepaald doel. *Napét maké kahazétok,* we blijven achter, om de pisang (te bewaken, te omwikkelen, of enz.).

Ka-hazin zie *han.*

Ka-hazin (v. *hazin* mv. voor lev. wezens v. *han,* nemen), achtervolgen, achterna zitten, naloopen.

Kahé, wrang, zuur. *Mangat kahé,* sleeuw van tanden. — Vgl.: *kasé* en *kahék* 2.

K-aheb zie *aheb.*

Ka-heijen luwen wegens. *Hei ma kaheijet,* het luwt van wege den regen.

Ka-heineb zie *heineb.*

Ka-heinid zie *heinid.*

Ka-heinik zie *heinik.*

Ka-heit mv. onderw. *ka-nahat,* om of naar of over iets gaan, iets gaan halen; iets meenemen, met iets weggaan.

K-aheitok zie *aheitok.*

Ka-hék 1. (v. *h* 1 en *k*-activ. *ka-pét,* v. *p* 3 en *an,* werkwoordvorm. Voor *kapét* is echter de vorm op *n* niet in gebruik, doch alleen die op *t*), mv. onderw. *kapét,* klimmen, bestijgen, klimmen in of op, stijgen, omhoog gaan, groeien, groot worden, in oostelijke richting gaan (zie *paré*); naar omhoog doen gaan, oprichten, omhoog steken. *Kéré nama némb kahék,* ze hebben vandaag de vliegende-honden omhoog gestoken; beeldspraak: door de vliegende honden zijn klappers bedoeld, die bij trossen aan hooge bamboestaken rondom het feestterrein als vlaggen worden opgestoken. Zie *boké. Mahi kahék,* versiering opsteken, zich opschikken. *Mahai kano kahék,* ik ben het eerst opgegroeid, of letterl. ik groei vooruit, ik ben de oudste. — Als bijv. n aamw.: groot hoog, lang. *Kahék-rĭk,* hoog van gestalte. *Dóm kahék,* slecht gegroeid, misgroeid, misvormd. *Papĭs kahék,* klein van gestalte. *Obo, Noesi-dom kahék épé,* Obo, die bij Noesi opgegroeid, grootgebracht is.

Kahék 2 (v. *kasé* en *k*-activ.), prikkelen, kietelen. *Kana kahék,* het kittelt mij. Fig.: de tong prikkelen, een prikkelenden smaak hebben van spijzen of dranken. Dit is waarschijnlijk de grondbeteekenis volgens de afleiding v. *ka-sé* = *ka-hi,* be-eten, be-proeven. Vgl.: *her,* smaakprikkeling en *kahé,* zuur, wrang.

Ka-héman zie *heiman.*

Kahèr (v. *kar* in fig. zin en *ahi*), ontkennen, loochenen, verloochenen.

Nohan damop kahèr, ge zult mij verloochenen. *Kahèr-anem,* iemand, die geen schuld wil bekennen, ontkenner.

Ka-hézad als *hézad.* Verder: los, slap maken, vieren van touw. *Anam kahézad,* laat het slap hangen, vier het.

Ka-hib (*hib,* personaalvorm van *han*), o.p. *kahanib, kahahib, kahazib,* vastknellen, vastpakken, vasthouden, vastbinden, boeien. Met *is*-separationis aan den verbaalvorm: loslaten, verlossen, ontbinden, bevrijden. — Voor zaken, vooral eigen lichaamsdeelen: vasthouden op een of andere manier, b.v.: armen over elkaar kruisen; op den rug vasthouden, handen vouwen, de knieën vasthouden, enz. Ook, iets onder den oksel geklemd houden; het roer houden, sturen, richten van boot. Voor andere zaken gebruikt men meer *kahab.* — Vgl.: *kad-ahib,* en *ka-sib.*

Ka-hĭj s.p. *kahĭjn, kahĭjh, kahiz,* als *hĭj.* Verder: vallen met; vallen af, van, uit. *Kasé kap kahiz* het speeksel valt hun uit, ze watertanden er naar.

Kahind Im. v. *kavija.*

Kahipat door de oogspleten kijken.

Kahir (v. *kahib* en *r,* vastgrijper). Meerv. begrip, vuurtang, bestaande uit een geknakt of dubbelgebogen stuk rotan of bamboe.

Kahivd (omzett. v. *k*-act., *wih,* ziel en *vad,* weggaan), s.p. *kahinávd, kahihávd,* 1e pers. mv. *avaven, avaviz* of *kahizávd,* (stam *av* en *h* = *s*-separativ.; vgl.: B.B. *afsarĕ*), sterven, overlijden; slapen van ledematen. — Fig.: uitgaan van vuur, licht ; ophouden te bewegen van iets, dat vanzelf schijnt te bewegen, maar toch mechanisch gedreven wordt, b.v. molentje, klok, enz. Stil zijn van zee. *Etob menda kahivd,* de zee is stil, komt niet hoog, dood tij. *Kahivd-ndé,* stervenstijd, stervensuur. *Kahivd-né,* onsterfelijk, dat echter ook de personaalvormen aanneemt, b.v.: *avaven-né mirâv,* een plaats waar wij onsterfelijk zijn. *Kahivd-rĭk,* doode. *Avaviz-i* of *kahizávd-i anim,* dooden. *To kahivd masap win?* welk sterven is hij geworden? waaraan is hij gestorven? *Nohan kahinávd koem nin,* ik was bijna gestorven (mijn sterven was bijna aan mij geworden).

Ka-hiz zie *kahĭj.*

Kahó (v. *ho*), lendenen, onderlijf, schoot; gordel, buikband. *Kaho-roer,* schaamhaar van man.

Ka-hó (Vgl.: *hoe-jev*), doen schrikken. *Tamatop kahó,* doe hem niet schrikken.

K-ahob (v. *kahó* en *hab*), s.p. *kahonab, kahohab, kahozab,* op den buik liggen of gaan liggen; omslaan met boot, omslaan van bemande boot. *Javoen mendap kahozab,* de boot is omgeslagen. — Voor zaken: omstulpen; de handen omstulpen, met den rug naar boven gekeerd houden, hetgeen beteekent, den vrede verbreken, zijn

woord niet houden; vgl.: *hakev*. Soms ook als *ké-ahob*. — Vgl.: *kasib*.

Kahoe! uitroep van bewondering of ingenomenheid.

K-ahoeb (v. *a* = é-verwijdering en *hab*. Vgl.: *k-ahab* zelfde woord met *a* = é-toenadering. Vgl.: *ahozab, ahoezoeb* en *haoed*), o.p. *kahoenoeb, kahoehoeb, kahoezoeb,* uiten, vernoemen; *igiz tamtanap kahoeb,* vernoem mijn naam niet. Meestal echter in ongunstige beteekenis, dus: aanklagen, beschuldigen, verwenschen, verstooten. Voor zaken: afleggen van last, opschik, ook van kleeren, die men aan 't bovenlijf draagt (zie *vanan*); aflichten, afnemen, opstroopen. *Evai o kahoeb tik,* zijn vader heeft die ziekte op hem ontlast, aan hem overgedaan.

Ka-hoejam als *hoejam*. Verder: doen schudden, trillen, beven.

Ka-hoejev als *hoejev*. Verder: doen schrikken, bang maken.

Ka-hoekoen zie *haoekoen*.

Ka-hoenip zie *hoenip*.

Ka-hoes stoken met doel. *Takav kahoes,* een vuur aanleggen. *Sép kahoes,* stoken om te stoven of te poffen.

Ka-hoesoek Im. v. *katarak*.

Ka-hoew s.p. *kahoen, kahoeh, kahoez,* met het demonstrat. *ap* aan den verbaalvorm; naar buiten gaan of komen met iets, naar buiten, naar het strand brengen, wegsturen; uit de tuinen naar 't strand brengen. Uitvaardigen van een bevel.

K-ahoew (v. *k-* en *haoev*) als *haoev* en vooral niet willen hooren, onwillig, ongezeggelijk zijn, niet begrijpen of niet willen begrijpen. *Kakap na kahoew,* het gaat mij voorbij, ik begrijp het niet. *Kanambap kahoew,* het mijne gaat hem voorbij, hij verstaat mij niet. *Tamatep kahoew jó!* weest niet onwillig! *Kahoew-a,* een doove, onwillige, ongezeggelijke, stijfkop.

Ka-hók zie *ka-hari*.

Ka-hosev s.p. *kahosanáv, kahosaháv, kahosáv,* als een kangoeroe weghuppelen met, naar, door iets.

K-ahotok vastzetten met, tusschen, tegen, op iets, inzonderheid kano met staken, *béhaw*.

Ka-hówn zie *hówn*.

Kai of *kaï,* witte papagaai.

Kai (v. *kab*), opening, doorgang, deur, venster, poort; weg, pad en bij uitbreiding: lijn, streep. *Jába* of *samb kai,* hoofdweg, veel begaan pad. *Kai vagib,* den weg schoon maken, opruimen. *Kai oeman,* den weg toonen. *Momb-kai,* of *imind-kai,* snotweg, = neusgat. *Na-kai,* drekweg, = aars. *Kai rarid,* de deur sluiten. *Kai kab,* deur openen. *Ngat-kai,* hondengat, opening onder in den wand, waardoor de honden uit en in kunnen gaan.

Bij uitbreiding ook: open mensch, openhartig, vreedzaam,

bevriend. Om zijn vreedzame bedoelingen te toonen, strekt men de geopende handen uit. Dus: goedgezind, bevriend, welwillend. *Kai!* of *kai-ah!* uitroep van vrede en vriendschap. Tegen dieren kalmeerend, als: koest! stil! braaf! met dezen uitroep kwamen de Marindineezen ook de eerste vreemdelingen te gemoet, om hun vredelievende gevoelens te betuigen; vandaar de naam *Kaja-kaja,* dien men hun gaf. *Kai kaman,* vrede brengen. *Kavakáv kai,* hechte vrede, duurzame vriendschap. *Dóm kai-anem,* slechte vriend. *Mbatáv kai-anem,* valsche vriend, ook nuttelooze vriend. *Kai-anem,* vriend in tegenstelling van vijand, *sok-anem;* vriend, = kameraad, makker, = *namek. Kai poe-anem,* vriend-vreemdeling: vroeger de benaming van alle vreemdelingen, die geen soldaat of bestuursambtenaar waren. Deze laatsten toch moesten nog al eens optreden en kwamen dus voor de beduiding „vriend'' niet in aanmerking.

Kajab Im. v. *kaaptě.*

Ka-jahanid zie *hanid.*

Kajapoe (v. *kéi* en *poer*), lans, speer van hout en uit één stuk, met punt van casuarisklauw of knook als *pind* of *poer* ook als dolk gebruikt.

Kajaté (v. *kéi* en *té*) als *dam,* lans waarvan de schacht uit twee stukken bestaat, n.l. het onderstuk uit bamboe, waarin een stuk uit hardhout en punt van casuarisklauw.

Ka-jaw (misschien van *wai!* waarschuwing), waarschuwing, ontrading. *Ka-jaw ma ahi,* hij spreekt waarschuwing, ontraadt het.

Ka-joem zie *ka-oem.*

Kajoem (v. *k*-activans, *j*-meerv. en *oem* bloem, bloesem, vgl. *k-oem*), bloeien, in bloei staan. Wordt ook gezegd van haar, dat al te lang wordt. *Kajoem-a,* mv. *kajoemi,* bloem. *Kajoem-rĭk,* wat in bloei staat of gestaan heeft.

Kajor roode paradijsvogel, Ragiana.

Káh stukje gebrande of verkoolde sagostengel, dat men aan een touwtje bevestigd, op het water laat drijven, om er vischjes mee te vangen, die er zich aan vastzuigen.

Kák aanspreking van *évajak,* tante.

Kaka langwerpige feestkoek, waarin gewoonlijk kangoeroe gebakken is; men beschenkt er de feestelingen mee, vooral de figuranten. Zie *ngaramo.*

Ka-kai zie *kei-kei.*

Kakam een soort sponsachtige zeezwam.

Kakaman zich schrap zetten. (Wellicht verdubb. v. *ka* en *man* = treden tegen, voor).

Kakéhoend paggeropening, (v. *kai* en *ka-honad* een opening doorsteken).

Kakep een boomsoort.

Kakéwi een groote schelpsoort, semifusus proboscidens. *Kakéwi-ndónd*, breede als *ségos* gevlochten buikband, waarvan de uiteinden over elkaar worden geslagen. Waarschijnlijk werd oorspronkelijk de *kakéwi*-schelp, die veel door de mannen gedragen wordt, daarop bevestigd. Wanneer een *éwati* tot *méakim* bevorderd wordt, krijgt hij de *kékawi-ndónd* aan. Ook door figuranten bij *déma*-voorstellingen wordt ze veel gedragen. Ook een touwtje met kleine schelpjes versierd en door kinderen om 't middel gedragen.

Kaki een salamandersoort.

K-akim (v. *k* en omzett. van *amig*), op de dij een dun koordje rollen of twijnen uit klapperbastvezels. Zulk touwtje.

Kakósar of *ékósar*, papachtig bestanddeel, dat men vindt in uitgeschoten klappernoten. Vgl.: de omzetting *sikoko*.

Kakóvaré een zwart vogeltje; als *pétpétor-évai*.

Kalal Im. v. *karáv*.

Kalas-kalas Im. v. *karkaras*.

Kalkoti Im. v. *kokoti*.

Kaloe-kaloe Im. v. *jémessâv*.

Kalol Im. v. *Karó*.

Kamahai-kamahai de pop van een grooten sagokever, *moe-anoem*.

K-amahib of *kamsahib* (v. *am* of *mas*, ronding of buiging en *heib*) een hoek maken aan een tuinbed, d.i. tot een gladden keperhoek afsteken.

Ka-mahid kwaad zijn om iets of op iemand.

Kamak (v. *k*-activ. en *ma* = stam v. *man*; vgl.: B.B. *mana-mana*), vlug, gezwind, rap, gauw, herhaaldelijk in vlug tempo. Als uitroep *kamak!* of *kamak énd!* gauw! rap, maak voort! *Kamak-méen*, rappe taal, radde tong. — Herhaaldelijk doen, zich oefenen, beproeven, probeeren, meten of passen of iets voor 't doel geschikt is. Vgl.: *taman* en *tanama*.

K-amakod, Im. v. *kamandib*.

Ka-man mv. onderw. *ka-naham*, komen met of naar, brengen, aanbrengen, aanvoeren. Om iets komen, halen. *Angei anim ma kaman*, het feest brengt de menschen aan, bijeen; of ook: de menschen komen om of naar het feest. *Gadzi kaman*, naar den dans gaan.

Kamandad, zie *samandak*.

K-amandib of *akmandib*, (vgl.: *k-amandad* en *samtamak*), muntig zijn, niet meer werpen van dieren die voorheen wel jongen geworpen hebben. *Ngat oepé ko kamandib*, die hond krijgt geen jongen meer. Zulke dieren worden dan vaak meer gezet en vandaar ook de beteekenis van: doorvoed, goed in 't vleesch. Zulk dier heet dan ook wel *kamandib-oe*. In deze laatste beteekenis zegt men ook beide woorden voor krabben en kreeften. *Ngoes ka akmandib*, de krab zit goed in 't vleesch. *Kamandib-oe*, zoo'n krab of kreeft.

K-amaneb zie *akmaneb.*
K-amani zie *akmani.*
Ka-masoeb zie *masoed.*
Kámb post, stijl, paal, inzonderheid met mik of inkeping aan 't boveneind als steunpost van hut, huis, zoodat de dwarshouten in den mik rusten. Mik, gaffel in 't algemeen.
Kámba een pijlsoort.
K-ambab (v. *amb* en *hab*), knijpen, nijpen, knellen, klemmen. *Boeb mona kambab!* ge nijpt me de borst! hoort men moeders vaak tegen haar zuigeling brommen. Vgl.: *k-ambib.*
K-ambak met of naar iets duiken.
Kambara meest voorkomende soort van tooverij. Vooral inwendige ziëkten worden daaraan toegeschreven. *Kambara-anem,* toovenaar, *kambara-rïk,* door toovenarij getroffen; met toovenarij verband houdend.
Kambarar of *kan-mbarar* (v. *kana,* kuit en *mbarar*) van rotan gevlochten kuitband.
Kambari (v. *amb*), waterkroos, (dat n.l. als ronde vlakken op het water ligt).
K-ambas (v. *amb*), zich wolkvormig samendringen of samengedrongen zijn, b.v. rook, die als een wolk opstijgt, of in huis in alle hoeken doordringt en als een dikke wolk wordt; kleine vischjes, die samenscholen; kleine vogeltjes, die als een wolk samen opvliegen; insekten, die zwermen, enz..
K-ambasoed als *k-ambas.*
Kambét (zie afleiding bij *gan*), oor. Fig.: oor als handvat. *Kambét wa win, ora of ongat,* denken aan, gedenken, indachtig zijn, zich herinneren. *Kambét nakap na,* het wordt mij (in 't) oor, ik denk er aan, ik herinner het mij. *Nok kambét ahap hin,* wordt mij in het oor, gedenk mijner. *Kambét-isep koai,* uit het oor worden, vergeten. *Kambét -isep ko-itar,* uit het oor staan, vergeten. *Kambét -isep ko-hai,* uit het oor vallen, vergeten. *Kambét-kohai-anem,* vergeetachtig mensch, lotoor. *Kambét kahoew,* uit het oor gaan, vergeten. *Dóm kambét-ti,* iemand met ongelukkige ooren. Fig.: iemand, die niet hoort of niet wil hooren, vergeetachtige. *Waningap kambét-anem,* iemand, die goed hoort, gehoorzaam, gewillig is. *Kambét katab,* oor scheuren. Fig.: de ooren openen, goed luisteren. *Kambét warok,* de oorlellen doorsteken. *Eh, kambét!* uitroep, als men zich opeens iets herinnert, dat men haast zou vergeten. *Kambét-ti,* iemand met doorstoken oorlellen of met ongelukkige ooren. Fig.: iets van een oor als handvat voorzien. *Kambét-né,* zonder ooren, zonder doorstoken oorlellen. Fig.: doof, vergeetachtig, ongezeggelijk, onverbiddelijk, onvermurwbaar. *Kambét-ahat,* een soort aardvrucht: *Kambét-(a)na,* oorsmeer, oordrek. *Kambét-évai,* een soort

geurige waterplant. *Kambét-izas,* breed voetspoor (als met uitstaande ooren). *Kambét-kambét,* een boomsoort. *Kambét saloeloe,* Im. v. *saroeroe-anem.*

Kambi (v. *k* 4, *hi* en *amb*), ringworm, kaskado, tinea imbricata. *Kambi menda kab* of *ivon,* de ringworm is open gegaan of gevlucht, = genezen; ook *sajap,* glad geworden.

K-ambib (v. *amb;* vgl.: *kambab),* o.p. *kambanib, kambahib, kambazib,* omvatten, grijpen. *Kidoeb awé-kambazib anem ka,* de zeearend is een visschengrijper. — Omvat houden en aldus dragen van dieren.

Kambin (Mal. kambing), geit, schaap.

Kambiroe een *wati*-soort.

Ka-meb zie *meb.*

Kamém (samentrekking (v. *ka-méméen,* gaaf zijn = onvermengd of volledig = zonder iets of met alles), geheel weg of geheel aanwezig zijn van zaken, dus: op zijn of voltallig zijn; af zijn, voltooid zijn van taak of arbeid. *Mendanambap kamém,* ik ben er mee klaar, ik heb het af.

Kamémét (misschien v. *k* en verdubb. v. *meb* met *n* = *t* als uitgang), neerleggen of neerliggen; wordt alleen gebruikt voor ziekten. *Erér kap kamémét,* de ziekte heeft hem neergelegd, getroffen. *Nok tik kap(a) kamémét,* de koorts heeft mij neergelegd, ik ben koortsig. Ook: ziek-liggen, b.v. *Itim épakap kamémét,* daar ligt Itim ziek. *Kamémét-anem,* iemand, die ziek ligt of veel ziek is, bedlegerige. Vgl.: B.B. *mamih* of *méméh.*

Kamgadé een waterslang.

Kamik zie *kamin.*

Kamin (v. *k,* maken, sterkere vorm v. *óg* = doen en *man* 2), s. en o.p. *kamanin, kamahin, kamazin,* als s.p., maken, vervaardigen, tot stand brengen, bewerken. *Dóm kamahit sod havara,* dat hebt ge slecht gemaakt. *Kamin-anem,* maker, bewerker, vakman. *Vâkr-kamin-anem,* ijzerbewerker, smid. Vgl.: *arir.* — Als o.p. gemaakt worden *Allah énd kamanit-i kakénok,* wij zijn door God gemaakten, gemaakt. *Kamit-a,* het gemaakte. Deze personaalvormen zijn ook van toepassing niet alleen op de *déma*'s zelf, maar ook op de voorstellingen, die men daarvan maakt bij feesten. — *Kamik,* nevenvorm met s.p. beteekenis, = zich maken, hetgeen dan als vele andere woorden een ongunstige bijbeteekenis heeft, dus: zich kwaad of boos maken en bij uitbreiding: kijven, dreigen, uitdagen. *Kamik-méen,* vertoornde taal, kijf-, dreig-, scheldtaal. — *Kamoen,* (nevenvorm van *kamin* misschien met *oe*-conditionalis: doen alsof) dreigen, tergen, plagend dreigen. *Kamoen-anem,* plaaggeest. *Tamtanind kamoen,* dreig, plaag me zoo niet. *Kamoen samo hin,* ge moet slechts doen alsof, slechts dreigen.

Ka-mir zie *mir.*

Ka-mit (v. *mit*), bijzijn, tegenwoordigheid. *Nohan kamit,* bij mij, in mijn bijzijn, tegenwoordigheid.

K-amnétok als *amnétok.* Fig.: zijn aandacht aan iets binden, zijn volle aandacht aan iets schenken, goed bekijken, scherp toeluisteren.

K-amngad (v. *am* en *hangab* of *hangad*), rood wat te voorschijn komt bij 't openbreken van sommige rijpende vruchthauwen. Fig.: vrouwelijk schaamdeel.

K-amnizoeb v. *kamaneb* voor mv. voorw. vooral kleine dingen; ook: een bosje haar laten staan, terwijl men de rest wegscheert.

K-amoed zie *amoed.*

Kamoen zie *kamin.*

Ka-moerang (v. *moe* of omzett. v. *kamoen* en *ora*), kijven, razen, tieren. *Kanindep kamoerang,* hij kijft, tiert tegen mij. *Kamoerang-méen,* kijf-, scheldtaal.

Kamoi (vgl.: *kamak*), vlug, snel, rap, gauw, hevig, heftig. Als uitroep, rap! hard! vlug! *Kamoi torik masobnind havara?* waarom zijt ge zoo heftig tegen mij, vaart ge zoo tegen mij uit? *Kamoi-anem,* woesteling, ongeduldige, heet gebakerde.

K-amsahib Im. v. *k-amahib.*

Kan een boomsoort met hard hout.

Kana (v. *k*-instrum. en *an*), ei, vischkuit, vruchtpit, merg van planten (merg van beenderen = *wahoei*), teelbal, kuit van 't been; hout zonder bast of spint. *Kana hanid,* eieren leggen.

K-anab (vgl.: *haneb*), heen en weer buigen of bewegen, wiegelen; op zij duwen of houden.

Ka-naham mv. onderw. v. *ka-man.*

Ka-nahat mv. onderw. v. *ka-heit.*

Ka-nam (wellicht omzetting v. *ka-man,* meenemen) voorgaan, voorop gaan, leiden.

Kanamin groote gele mier. Gemengd met geraspte kokosnoot worden deze mieren gegeten door kraamvrouwen om de zogvorming te bevorderen.

Kanap kiembol in klappernoot. Vgl.: *kana.*

Ka-naraw (v. *ka*-instrum. en *naraw* v. *waraw*), wat dient om te kijken; al wat spiegelt, spiegel, glasruit; bril, kijker.

Ka-ndakab zie *ka-ndakib.*

Ka-ndakib (v. *ind* en *kib,* heenvoeren of v. *kand* en *kib,* iemand leiden), o.p. *kandkanib, kandkahib, kandkazib* of *kéndkazib,* leiden, meevoeren, meenemen, meesleuren, optrekken, aan de hand leiden. *Awé kéndkazib,* visschen optrekken, ophalen, hengelen; meelokken. Voor zaken: *ka-ndakab,* mv. voorw. *kéndakab,* meetrekken, natrekken, voorttrekken, slepen, aftrekken.

Kandapoer een boomsoort.

Kandara (v. *kand* en *ara* klanknabootsing; Vgl.: Sang. *kandé* v. *ka* of *kand* en *ndé* of *ndi* = tromgeluid), trom. *Kandara goegoe*, tromslag, tromgebrom. *Kandara oesák,* de trom slaan. Fig.: een poepje laten. *Kandara-arir,* trombeschildering en versieringsmotief daarnaar genoemd, n.l. aaneengerijde hoeken en spiralen. *Kandara-boe*, een aardvrucht. *Kandara-toe,* (met een trom) een bonte vlinder, rood, wit en zwart, d.i. de kleuren der trombeschildering. *Kandara-ti,* zoo worden ook bij déma-voorstellingen de dragers der *gari*, *gari-ti,* wel genoemd, omdat deze ook steeds een trom dragen.

Kandér (v. *kad* en *ar,* dat met weerhaak), werphaak om de lans te werpen. Hij bestaat uit een stuk getakte bamboe: onderaan heeft men twee takjes tot een gaffeltje afgeknot, om 't uit de hand glijden te voorkomen en bovenaan een takje tot weerhaak, waarop de lans gezet wordt, die wordt vastgehouden met duim en wijsvinger derzelfde hand, die den *kandér* houdt.

Kandev een zoetwatervisch, oloplotosus Mariae Porochilus Obessi.

Kandéwa 1) (v. *kad* en *éwa* of *wa*), een pisangsoort. Volgens de legende de moeder van alle pisangsoorten. Toen er nog geen pisangs in 't land bekend waren, ontsproot deze uit den nek van den gevangen en slapenden *déma Geb*. Men trok hem uit den nek van *Geb* en plantte hem. Oogenblikkelijk ontsproten uit dezen stam allerlei andere pisangsoorten.

2) misschien volgens analogie met een pisangstoel met verschillende in 't rond staande spruiten: een pijl met driedubbele punt om visch te schieten. Men maakt dobbers van een stuk sagobladstengel en hecht daaraan een snoertje, *éwa,* met aas *ora*. Wanneer de visch bijt, schiet men ze met zulk een pijl. (Misschien hangt daarom de naam van dezen pijl ook samen met *éwa* = snoer, vischsnoer).

Kandi (v. *k*-activ. en *andi,* dicht bij of kortstondig zijn, of kortelings), onrijp, ongaar, groen, versch, frisch, gezond. *Kandi man ahad*, ze jagen op versch vleesch. Bij een klopjacht van meerdere dagen voor een groot feest, wordt het wild geroosterd, om het tegen bederf te vrijwaren. Alleen wat men den laatsten dag schiet neemt men zoo, *kandi* mee. Een der jagers wordt dan met een kangoeroe vooruit naar 't dorp gestuurd als boodschapper. De meegebrachte kangoeroe wordt dan terstond verdeeld en deze boodschapper heet *kandi-kandi-anem. Kandi kahivid,* plotseling, d.i. zonder voorafgaande ziekte sterven. *Kandi ogeb*, levend begraven. *Kandi-éhó*, groen-rijp, halfrijp. Fig.: *Kandi,* groene is iemand, die nog niet in een der geheime genootschappen is opgenomen, in tegenstelling met de *sép-rik,* de garen, die wel opgenomen zijn.

Ka-ndkahib (omzett. v. *ka-ndakib*), vastklemmen, vasthouden, vastzuigen als b.v. natte klei aan spade.

Kandó in de uitdrukking *kandó héjaw*, ook *kandó néné*, een kinderspel, waarbij één der spelers een der andere moet trachten te raken, die dan op zijn beurt jager is. Dit spel spelen heet: *kandó épénam kadinab*, ze raken elkaar bij *kandó*. *Kadinab* is 1e pers. v. *kadéib* of *kadib* en *kandó* is daarvan wellicht een verbasterde omzetting met *o*-relativ.

Kandoer als *jamoe*.

Kanel Im. v. *kanor*.

Ka-nin zie *nin*. Ook be-liggen, = liggen op.

Kanir (v. *ka* en *hanir;* vgl.: *her*), zwaar, moeilijk, lastig, stevig. Fig.: zwaar of laag van stem, van toon. *Papis kanir*, tamelijk zwaar, vrij licht. *Makan kanir ka,* de grond is zwaar (van 't vele volk). *Kanir miráv*, groot dorp; vette, zware grond. *Kanir a nasib, ahap naskanab,* het zware heeft me geslagen, ik bezwijk onder den last, neem hem van mij over.

Kanis betelpalm, areca Catechu. Betelnoot, doch alleen de groene, de rijpe heet *agat* en de ingevoerde droge en groene, *pina,* Mal. pinang. *Kanis mandow*, een maanmaand. *Kanis-kanis,* een torsoort.

Kankazib soms voor *kandkazib.*

Kanoem de streek met de dorpen ten Zuid-Oosten van Sarira.

Kanor vaardig, goed schutter. (Misschien omzett. v. *narok*, dat oorspronk. 3e persoon was).

Ka-oehoew of *ka-hoehoew* (v. *haoew*), verschijnen, te voorschijn komen; opkomen van hemellichamen of wolken.

Ka-oem s.p. *kanoem, kahoem, kajoem,* als *oem.* Ook gaan of komen met, naar, om iets.

Ka-oemoev zie *k-oemoev.*

Ka-oesakab zie *kaoesakib.*

Ka-oesakib of *ka-wasakib* (v. *haoes-eb* of *voseb* en *kib*), o.p. *kaoeskanib, kaoeskahib, kaoeskazib,* voor zaken: *ka-oesakab* of *kawasakab.* (Vgl.: *wasakab*), bestrijken, streelen, aaien, pakken, vastgrijpen. *Hâs kana. Kaoesakab,* hij pakt me (streelend) bij den baard.

Ka-oesatok (v. *haoe;* vgl.: *haoekoen, s*-elat. en *tok*), o.p. *kaoestanoek, kaoestahoek, kaoesitoek*, slikken, inslikken, verzwelgen. *Kiw maké kaoestanoek,* de krokodil zal ons verzwelgen.

Ka-óg zie *óg.*

Kap een kaladisoort.

K-apad (vgl.: *apad* en *k-épad*), vaneen gaan of doen gaan, splijten, breken, afknappen van touw, rotan, e.d., barsten, opengaan, uit elkaar gaan, oplossen, smelten, verdwijnen. *Dó kapad,* bloed (stroom) breken, bloed stelpen. *Imoe menda kapad,* de geur is er afgescheiden, vervlogen. *Hei menda kapad,* de regen(wolk) is uiteen gegaan, de regen is over. *Sép kapad,* koek breken en verdeelen. *Wahani sapap kapad,* het lichaam moet verdwijnen, zóó

op rij gaan staan, dat men slechts één persoon ziet. *K-épad*, losmaken *pé kèpad* de darmen losmaken, masseeren van den buik.

Kapan pijl met als punt een stomp stuk bamboeknoop, dient vooral om vogeltjes te schieten of onwillige honden, vrouwen of kinderen te vermanen. Ook deze stompe pijlpunt alleen.

Ka-pangab zie *pangab*.

Ka-pangak zie *pangak*.

Ka-pangib (v. *pa*, hoofd, *ng* en *hab*, den kop enz. geklemd houden), o.p. *kapanganib, kapangahib, kapangazib*, wurgen. Met een strop of de handen den hals of de keel dicht trekken of houden.

Kaparét (vgl.: *arén* en *ip*), 1) droog, opgedroogd, dor. 2) veenmol.

Ka-paroek (vgl.: *arék* en *arok* of *warok*), wet ledematen of vleugels trekken of slaan; spartelen, fladderen, stuiptrekken.

Kapatoe rietsoort, waarvan de nog niet uitgeschoten bloem gegeten wordt, sacharum edule floridulum. *Kapatoe kamak*, de *kapatoe* probeeren, feestje, met sexueele uitspattingen gepaard, om de eerste *kapatoe* te eten. De stam der *Keï-zé* mogen het eerst de *kapatoe* eten, daarna pas de anderen. *Kapatoe-mandow*, maanmaand, n.l. wanneer de *kapatoe* eetbaar is.

Ka-pét (v. *p* 3), zie *kahék*. Van *ka-pét* is de vorm op *n*, *ka-pén* niet in gebruik.

K-apétok (vgl.: *k-apad*), s.p. *kaptanoek, kaptahoek, kapitoek*, weggaan, uiteen gaan van vergadering, verdwijnen, weg of verdwenen zijn, achterblijven, verhuizen. *Mendabep kaptanoek*, wij zijn achtergebleven. *Wo manis kapitoek, es kó man*, ze zijn van u weg, vóór uw komst, uit elkaar of weggegaan, ge komt te laat.

Voor zaken: *kapétok*, mv. voorw. vooral kleine dingen *kapitoek*, scheuren, stuk trekken, afknappen van boogpees, touwtje of klein bindsel, (voor groot touw of bindsel *kapad*); lostrekken, afrukken, afbreken; breken, stuk gaan, barsten. Zie *kipétok*.

Kapiog groote zwarte papagaai, nicroglossus aterrimus. *Kapiog-ahi*, Im. v. *vara*.

Kap-kopoe kleine, witte, eetbare paddestoel, die op oude boomen groeit.

Kapoer (vgl.: *kapad* en *r*, breker), hoest, verkoudheid, hoestfluimen. *Kapoer win* of *wa*, hoesten. *Kapoer mano na*, ik ben verkouden. *Kapoer a narok*, de hoest steekt mij, ik hoest, ben verkouden. *Kapoer-ti*, iemand die verkouden is; ook asthmalijder. *Kapoer kap hadanit* de hoest vult = verstikt mij.

Kapoes middel van 't lichaam, lenden.

Kar stamvorm beteekenend: graven, kerven, kartelen. Vgl.: *ég, ak, gar*. Ook fig.: krakeelen, weigeren, gierig, knoeien.

Kár een bepaalde groote dans met zang.

Kara (v. *kar-a*, gegravene), laagte, inzinking van 't land, vallei. De

heele streek ten westen van de Bian wordt ook zoo genoemd in tegenstelling van 't oostelijk land dat *Paré* heet. *Kara-rik,* iemand van den westkant der Bian-rivier.

Karab zie *karib.*

Karaboe een groote vischsoort, Doiichtys Novae Guineae.

Ka-raheb zie *ko-raheb.*

Ka-raheitok zie *raheitok.*

Karahó (omzetting v. stam *arah,* vgl.: *arahab* en *arahak,* barsten en *kahó,* onderlijf), gespannen zijn van buik. *Handdam kana karahó,* mijn buik is gespannen. Het langgerekt kreunen of kwaken van kikkers; niet het korte, klankvolle gekwek.

Kar-a-kar 1) een vogelsoort, phalacrocorax sulcirostris. Kormoran, zeeraaf.

2) figurant bij de plechtigheden der *Majo's. Karakar aha,* hutje of omheining, waar die figurant staat.

Karam 1) grijze vruchtpitjes van dezelfde familie als de witte *baba* en die eveneens als kraaltjes dienst doen. Ook de snoeren daarvan gemaakt en door kinderen als kruisbanden gedragen.

2) Rouwnetje dat door weduwen wordt gedragen tijdens den rouwtijd over haar man. Ook *batma* genaamd.

K-araman zie *araman.*

Ka-rambad (vgl.: *ambad* en *ambak*), indringen van iets scherps, vasthaken van punt of haak.

Ka-rambit (v. *ka*-instrum. en *ambid.* Vgl.: B.B. *kékambid*), letterl. zitter, zitstuk van de achterpooten (n.l. van teenen tot hiel) van dieren, die op de gebogen achterpooten zitten met gestrekte voorpooten, als hond, kat, kangoeroe, enz. Van den kangoeroe wordt om dezelfde reden de staart ook wel *karambit* genoemd.

Karamboe (Mal. kalamboe), muggennet.

Karamboe een veel voorkomende vischsoort, puntius art.. *Karamboe-garigr, karamboe*-schubben, overdracht.: een plantje met ovale op elkander liggende blaadjes, desmodium pulchellum Benth.. Men steekt ze graag als opschik tusschen de armbanden. — *Dé-karamboe,* een leguaansoort.

Ka-ramib (v. *am*), omwinden, omwikkelen, b.v. van pisangtros.

Ka-ramih (v. *kar* in fig. zin, *ahi* en *m* 3) met aandrang vragen, verzoeken, smeeken; genade vragen, voor iemand ten beste spreken, voorspreken. *Mendanó wasib-oe, épété na karamih,* ik zou hem geslagen hebben, (maar) die heeft bij mij voor hem ten beste gesproken. *Maka karamih,* ik smeek u (voornamelijk om mede-lijden).

Ka-ranik zie *ranik.*

K-arar (v. *ka*-instrum. en *ar-ev* en *r*), touw of liaan met aan één eind een lus of knoop en dienend om visch aan te rijgen. Strik, lus of

strop om dieren te vangen. *Karar-rĭk,* in een strop gevangen. *Karar ép hanir,* hij houdt de lus; fig.: hij opent de rij, hij gaat voorop. Vgl.: *karaw.*

K-ararétok (v. *ar-ir* en *tok*), vele kleuren uitschieten van de ondergaande zon. Kleurrijke zonsondergang. *Kararétok-arir,* versiering daaraan ontleend, bestaande uit golvende roode, gele en zwarte lijnen op wit veld. De maan of een ster daarin geschilderd moet de bedoeling verduidelijken.

Karari als *voi,* groene papagaai met blauwen staart. (Wellicht v. *kar* en *arir,* met gekartelde kleuren).

Ka-rarid als *rarid.* Met *ka*-instrument.: slot, grendel, al wat dient om te sluiten.

Ka-rarok (vgl.: *rok*), opborrelen, indringen van water.

Ka-rasad zie *asad.*

Ka-rasan of *ka-rosan,* zie *ko-ason.*

K-arav (v. *ka*-instrum. en *arav*), touw of draad om iets aan te rijgen. Vgl.: *karar.*

Ka-ravab (v. *ráv-a-ráv* en *hab* of *han*), boven afnemen.

Ka-ravai zie *ravai.*

Ka-ravasak zie *ravasak.*

Ka-ravaséwn zie *ravaséwn.*

Karávd 1) een eucalyptussoort.
2) een *déma*-versiering bij *hoemoem-angei.*

Ka-ravéd, (vgl.: *ravé-tok*) scheef, schuin, hellend zijn of staan, inzonderh. v. overhellende boomen als klapperstammen.

Ka-ravétok zie *ravétok.*

Ka-raw of *ka-rawn* (v. *ra* en uitgang *wn* = *win,* tot een anderen kant overgaan, overgaan tot), worden, groeien tot; veranderen in. *Périw da a karawn,* Périw (een *déma*-vrouw) veranderde in een sagoboom.

Ka-rawéwn zie *bakév.*

Ka-rbotok zie *botok.*

Karé of verdubb. *karé-karé* (klanknabootsing), getik, zacht geklop. *Karé win* of *wa,* tikken.

Kareb (v. *k* en *areb,* golvend of geriggeld), rups. Kleine slangsoort.

K-aréd (*k*-instrum. en *aréd),* dissel.

Ka-remed ergens in of op staan of doen staan. Aantrekken van kleeren, waar men feitelijk in gaat staan, als broek, sarong. Met *k*-instrum.: voetzool, (waarop men staat).

Ka-remez zie *hakev.*

Karépo, (omzetting v. *paré-ko*), zie bij *paré.*

Karér (verdubb. v. *ar* 2), vuurroode vedertjes van papagaai. Ze worden door de vrouwen in de *oepip* gevlochten; thans wordt als ersatz ook wel rood garen gebruikt. Men herinnere zich de associatie tusschen vuur en rood en geslachtelijke gemeenschap. De

mannen versieren vaak hun *sahoe* in denzelfden geest met roode *boemb*-pitjes. Overdrachtelijk: vuurrood.

Karéréd (v. *kar* en vgl.: *areb*), achterste, billen.

Ka-résab zie *ésab*.

Ka-résad (v. *ésad* 1), overstappen, oversteken, b.v. rivier, brug. *Pâr karésad,* een vlonder overgaan. *Takav mendap karésad,* het vuur is overgeslagen. *Javoen karésad,* met een boot oversteken. *Ban-ti-awé oetnĕ manop karésad,* uit vrees voor steekvisschen stappen ze over hem heen. Alvorens namelijk een doode te begraven, stapt men op een rij over diens beenen heen, om het gevaar te bezweren door steekvischen gestoken te worden.

Ka-résad (v. *ésad* 2) als *ésad*. Met *ka*-instrument., schepper, voorwerp waarmee men water put.

Ka-résák (v. *ésák*), breken van brooze voorwerpen. Opbreken van eten. *Dóm her kana karésák,* het breekt mij slecht, bitter, op. *Her mendana karésák,* ik heb er een goeden nasmaak van.

Ka-résev als *résev*. Verder: met iets uit den weg gaan. *Mano karésanáv,* ik zal ermee uit den weg gaan. Ook: plaats maken om.............. (doelaanduidend). *Ahnéisepa karésahav,* maak plaats voor mij om........., dat ik.........

Ka-réséwn zie *ésór*.

Ka-reskab zie *reskab*.

Karét-karét een plantsoort van de familie der araceae.

Ka-rétok soms voor *ka-rarétok*.

K-arétok zie *arétok*.

Karévaheb (v. *kar* en *va*), stuk gaan, stuk maken, in stukken vallen of springen. Voor mv. voorw. inzonderh. kleine zaken: *Karévazib,* breken, b.v. doorn, vlechtnaald, speld, enz..

Karévazib zie *karévaheb*.

Ka-révek zie *évek*.

Karéwa (v. *kar* en *wa*), een soort bloedzuiger.

Kari vlechten van mat. Vgl.: *arir*.

Karib (v. *kar* en *hab*), o.p. *karanib, karahib, karazib,* ontbolsteren, = openen van schelpdieren met dubbele schelp als *moemoe,* mosselschelpen e.d. Huid opstroopen, b.v. terugtrekken van voorhuid van penis. *Karib-a kind,* opgestroopt, = open oog, b.v. bij doode of slapende (bewust openen der oogen is *waraw*). Aftrekken, losmaken b.v. vechtende dieren, jong van moeder. De meervoudsvorm *karazib* beteekent ook: vervellen, ontvellen, villen. Voor zaken: *karab,* ontbolsteren, schillen, ontschorsen, afpulken, b.v. roofje van wonde; aftrekken, afdoen, iets afleggen, zich ontlasten, ontdoen van iets. *Pa karab,* het hoofd ontlasten. *Oegoe karab,* de huid aftrekken, stroopen. *Mes karab,* kokosnoten ontbolsteren, hetgeen echter vaak de meer uitgebreide beteekenis heeft van: noten

afdoen, ontbolsteren en mee brengen of inleveren. *Mes mano karab,* ik ga op kokosnoten uit. *Tamoekoe ahna óg, mes mano karab jah,* geef me tabak, dan zal ik er kokosnoten voor ontbolsteren, = inleveren.

Ka-riboes zie *hiboes.*

K-arig zie *arig.*

Ka-rik (v. *rik*), afgekapt stuk van hout. *Karik-anim* bij drijfjacht degenen die 't wild opdrijven (den weg afsnijden).

Ka-rim (Wellicht zelfde stam als *rik,* stroomen), hoofdzakelijk gebruikt in de uitdrukking: *na karim,* groote behoefte doen; eigl.: drek loozen. *Hei ka wa karim,* de regen stroomt.

Ka-rireb zie *rireb.*

Ka-ris zie *ris.*

Ka-risan zie *kisan.*

Ka-risid zie *isid.*

Ka-risik als *isik.* Verder: vol zijn inzonderheid van zee. *Etob kopa karisik,* de zee is vol, het is vloed. *Karisik étob,* dood tij met weinig verval, kleine eb.

Ka-risoeg zie *isoeg.*

Ka-rivon (v. *ivon*), iets verjagen, iets uitdrijven. *Ombo o karivon,* hem komen de testicula uit, hij heeft de puberteitsjaren bereikt.

Kariw een groote slangsoort. Vgl.: *kareb.*

Karkaras kleine groene papegaai.

Karkat helder van water.

Karkoeri gewestel. voor *tarkoeri.*

Karkoera groote zeegolf. Zie *koerkoera.*

Karkoras een roofvogel.

Karkoré een hagedis.

Karkorip een vogeltje.

Karó (samentrekk. v. *karaho*), wordt alleen gebruikt met *hod,* braken, overgeven. *Hod kanindap karó,* ik heb neiging tot braken, letterl. het braken woelt aan mij op.

Ka-ró als *ró.* Met *ka*-uitslagaanduidend, gevlochten bandje om pols of enkel, breed mofje om den pols, van rotan gevlochten.

Ka-rob (vgl.: *roban*), s.p. *karonab, karohab, karozab,* eigenl.: zichzelf aan de handen dragen, aan de handen hangen, zich met de handen optrekken, b.v. bij 't klimmen in een boom.

Karob, lies. *Karob-karob,* lies; ook achterkant van bovenbeen, (hangt dus wellicht samen met *ró,* rug).

Ka-roban (v. *roban*), aan of op de handen dragen, als *roban.* Verder: met de handen op-, af-, uit-, wegnemen. *Kamb wad ah karoban,* neem het korfje van den paal af.

Ka-robétok als *abotok.*

Karob-karob (v. *kar*), zie: *karob.*

Ka-robotok als *abotok.*
Ka-roeab zie *akroeab.*
Ka-roead zie *roead.*
K-aroeg (v. *k*-instrum. en *aroeg*), veger, meestal een stuk okselstuk van palmblad, waarmee het vuil wordt bijeen geschraapt.
Ka-roen zie *roen.*
K-aroen zie *ké-aroen.*
Ka-roen (v. *roe,* roepen), oproepen, wekken. Meestal met *-ind* aan den verbaalvorm: overhalen tot, aanzetten tot, verleiden tot. *Dóm bombari mendakind karoen,* hij heeft mij tot kwaad (ontucht) overgehaald. *Tamtanindap karoen,* verleid mij niet daar toe.
Karoeri flank van paradijsvogel. Krans daarvan vooral door mannen op het hoofd gedragen. (Wellicht omzett. v. *arir* en *oe* vr. uitgang).
Ka-roes (v. *aoes,* vgl.: *haoes-ab*), besprenkelen, besproeien, inzonderheid sagodeeg met klappermelk.
Ka-roevái zie *roevái.*
Ka-rokev zie *rokev.*
Karona (v. *gér* en *(h)ona-k),* sperma. Door koek gemengd wordt het gegeten bij inwijdingsfeesten van *Imo* en *Majo;* ook vaak als geneesmiddel en om vruchtbaarheid aan boomen en planten mee te deelen. Uitroep van wrevel of ongeduld of van verrassing.
Ka-ropeb mv. voorw. *karopab,* omsingelen, insluiten.
Ka-rórón Kruipen naar of om iets; kruipend weghalen.
Ka-rosakev zie *rosakev.*
Ka-rosan mv. onderw. v. *koason,* duiken, te water gaan. *Karosan-anim,* de duikers; zoo heet een klasse van toovenaars. *Karosan-mandow,* duikmaan, de maan, die na haar verschijning weer terstond wegduikt, n.l. de eerste dagen der nieuwe maan.
Karosari een vogelsoort.
Ka-rovétok als *ko-rovétok.*
Karvak (v. *kar*), afslaan, afrossen.
Ka-rvasan (vgl.: *ka-rosan* en de omzetting *keswan* of *kesawan*), in 't water onder gaan, onder water staan; duiken, onderdompelen, wasschen. *Nani ma karvasan,* zijn gezicht duikt, spiegelt zich, in 't water; de oorspronkelijke spiegel toch was een stil waterplasje.
Ka-rvaseb zie *avaseb.*
Karvasih (v. *kar*), jicht. *Na karvasih,* aan mij is jicht, ik heb jicht.
Ka-rvétok (v. *ravétok*), o.p. *karvétanoek, karvétahoek, karvitoek,* zich omkeeren, zich omdraaien, van iemand die ligt of staat, b.v. van op den buik op den rug gaan liggen; of van toegekeerd afgekeerd gaan staan. Voor zaken: omkeeren, wentelen, omstulpen, omkantelen. *Méen karvétok,* zijn spraak of taal omkeeren, n.l. zijn woord niet houden of ook een andere taal of dialekt spreken, dan men gewoon is; als b.v. iemand van Gawir de taal van Imoz spreekt.

Ka-rvasid of *karvisid,* (v. *gar* en *isid*), insteken van varkenstanden in de neusvleugels.

Karvob (v. *kar* en *vo* of *va*), uitwisschen, uitvegen.

K-arwawn zie *arwawn.*

Karwéré de wacht houden, op wacht staan voor menschen. (Voor wild zegt men *asik*). (Wellicht v. *k* en *arwé-wn* met *r* = *ora* in plaats van *wn* = *win* als uitgang).

K-arwétok zie *ravétok,* of *karvétok.*

Kas (*k*-activ. en *s*-verwijdering, soms toenadering) is een stamvorm om verwijdering, soms om toenadering aan te duiden.

Kas (v. *s*-separat.), doen alsof men iets wil geven, doch feitelijk niet geven, b.v. een lastigen vrager of een vrager, die zelf vrekkig is iets wat hij vraagt toesteken, doch als hij 't nemen wil, terugtrekken, dus een soort van tergen. *Na kas,* hij tergt mij.

Kás een rietsoort.

K-asab (v. *kas* en *hab*), scheuren, openscheuren, opentrekken, lostrekken.

K-asakeb zie *asakeb.*

K-asakev zie *asakev.*

Ka-sakoed zie *sakoed.*

Ka-sameb zie *sameb.*

Ka-sangak (vgl.: *sangeb*), zich verslikken.

Ka-sarad zie *sarad.*

Ka-sarangid zie *sarangid.*

Kasarivad (v. *kas* en *arev,* vgl.: *araw*), doorsteken, opensteken van buisje, pijpje; in een gaatje steken, peuteren. Overdrachtelijk, bijslaap uitoefenen.

Ka-sarvétok zie *sarvétok.*

Kasatok (v. *kas* en *tok*), kleven, aankleven, zich hechten aan. *Wahani sa kapio kasatok,* er kleeft zand aan zijn lichaam. Vgl.: *sakitoek.*

Ka-sazib of *kahasib,* en voor meerv. voorw. *kahasazib,* (als *ka-razib,* zie *karib*), villen, stroopen. Overdracht.: blaren afstroopen of aftrekken van een tak; inzonderheid van een sagostengel de blaren aftrekken om atap te maken. Opgewaaid (= opgestroopt) zijn, overeind staan van atap op een dak. Vgl.: *aheib,* waarvan *ka-hasib* een meervoudsvorm is en *oshazib.*

Ka-sazip zie *kasip.*

Kasaziz zie *kisa.*

Ka-sé (v. *ka* en *hi;* vgl.: *késev*), speeksel, spuw. *Kasé tahi,* spuwen, gewoon. *Kasé kisig,* spuwen, blazend, proestend, sproeiend. *Kasé késev,* spuwen, straalsgewijs. *Kasé kap kahij,* het speeksel valt uit, hij watertandt. Vandaar ook bij uitbreiding *kasé* of *kazé,* iets waarnaar men watertandt, lekkernij, zoetigheid, zoet en soms: gekittel, jeuk. Vgl.: *kahék* 2. Begeerte, belust zijn op, begeerig zijn

naar. *Kasé-anem,* lekkerbek. *Kasé-ohan,* jacht om het eens lekker te hebben, in tegenstelling met jachten voor een bepaald doel als *jamoe-ohan,* jacht voor doodenfeest of *angei-ohan,* jacht voor feest. *Kasé mano kovan,* ik ga op het strand op wat lekkers, lekkere visch of schelpdiertjes, uit. *Kindin kasé ka nok,* ik ben belust op alikruikjes. *Etob kasé,* zeeschuim; ook puimsteen.

Ka-sétok (v. *kas* en *tok*), o.p. *kastanoek, kastahoek, kasitoek,* binden, vastbinden, aaneenbinden of gebonden zijn. *Ti kénam kastanoek,* ze zijn aaneen gebonden. Soms hoort men *kasitoek* voor *sakitoek.*

Kas-ib of *ka-hasib* (v. *kas* en *hab;* vgl.: *ka-hib* en *ha-sib*) de grondbeteekenis is dus: vasthouden, kleven, klemmen. S. en o.p. *kasanib, kasahib, kasazib,* voorover liggen, gaan liggen of leggen. — Voor zaken: kleven, doen kleven. *Kandara kasib,* een vel over een trom spannen, d.i. er met bloed en kalk op vastkleven.

Kasid, binden, vastbinden aan of met iets. Vgl.: *kasis. Ndónd ah kasid,* bind het met een touw vast.

Ka-sik, (vgl.: *asik*) vasthouden, bepaaldelijk iemand bij de hand houden of aan de hand leiden of geleid worden. Vgl.: *wa-hik.*

Kasid zie *kasib.*

Kasik zie *kasib.*

Kasim een rietsoort, de meestvoorkomende, phragmites karka Trin. Vgl.: *kás.*

Ka-singaram als *sangiraman.*

Ka-sip (v. *s* en *ip*), wv. voorw. *kasazip,* schroeien, aanbranden, afschroeien, b.v. haar van geslacht dier; boven 't vuur houden van trom, opdat het vel strak zou worden, als het door den nachtelijken dauw verslapt is.

Kasir een mosselschelp ook veel in rivieren voorkomend en met zeer dunne schalen, die daarom vooral dienen om inkervingen te maken als bij *arom,* aderlating of *garev,* tatoeëering. Bij uitbreiding ook elke andere schelp voor dit doel gebezigd.

Kasir (v. *kasi-b* en *r*-instrum.; vgl.: *kasis,* dus: stevigmaker) borstbeen, borstplaat, borstgeraamte.

Kasis (v. *kasid*), vast, stevig, hard, sterk, onwrikbaar, onbeweeglijk. Fig.: ongewillig, koppig.

Ka-skatok (vgl.: *sakitoek*), afdekken, bedekken, als bedekking plaatsen op. Met *ka*-instrum. deksel.

Ka-skitoek zie *sakitoek.*

Ka-smbitir (v. *ka*-instrum. *meb* en *itir,* leunklauwen), loop- of steunpooten van krab en dergelijke dieren, in tegenstelling met de scharen en sprieten, de voel- of grijppooten.

Kas-ngab (v. *kas, ng* en *hab*) of *kas-angab,* inwikkelen, inzonderheid sierplanten, die men voor opschik of versiering meeneemt, opdat ze niet zouden verflensen.

Kas-ngak zie *kas-angak.*
Kas-ngok lm. v. *kas-angak.*
Ka-sodara zie *kadosara.*
Kasoe een boomsoort.
Ka-sooeg of *ka-saoeg,* (v. *s* en *óg*), ergens op of in verspreid of verstrooid zijn; ergens op of in verspreiden, uit elkaar gooien, of zich verspreiden, als b.v. gevangen schelpdiertjes die uit het bakje wegkruipen.
Ka-srangit als *ka-sarangit.*
Ka-sratok (v. *ka* en *sarétok*), o.p. *Kasratanoek, kasratahoek, kasritoek,* als *sarétok.*
Ka-sravad als *kasarivad.*
Kasroeroe nog vruchtdragende stengeltros van vruchten, inzonderheid van klapper, pinang e.d..
K-at (samentrekking v. *ka-han*), meenemen, meebrengen. *Ahó kat,* neem het voor hem mee. — *Han,* = houden, maar ook zich ophouden, zich bevinden, zijn. Ook in deze beteekenis hoort men *k-at. Epété kat,* daar is hij of het. Zie *hat.*
Kat (v. *k*-activ. en *t*) is een stamvorm beteekenend bedrijvend gemaakt alle beteekenissen van *t* als staan, stooten, steken, steunen, stutten, verwijdering of toenadering.
Kata bruine boschkip.
K-atab zie *k-atib.*
Ka-tad zie *tad.*
Ka-tahab of *ka-thab,* zie *taheb.*
Ka-tahad (vgl.: *tahi*), een hapje pruimsel op een anders handrug of in den geopenden mond uitspuwen om hem wat van 't lekkers mee te deelen. Zelfs zuigelingen, die nauwelijks loopen kunnen laat men op die wijze al meesnoepen.
Ka-tahi zie *tahi.*
Ka-tahob zie *tahob.*
Ka-tahoek zie *tahoek.*
Ka-ták zie *ták.*
K-atakob (vgl.: *atakib*), ondersteunen, onderstutten, schragen.
K-atakob (vgl.: *atakeb*), of *k-étakob,* s.p. *katkanab, katkahab, katkazab,* liggen of gaan liggen naast, met hoofd in dezelfde richting. Vgl.: *odaheitok.*
Ka-taméwn zie *taméwn.*
Katamó een soort suikerriet.
Katáné (v. *k*-activ. en omzett. v. *éna,* zie aldaar; vgl.: B.B. *tané*), zon. De groote tijdaanwijzer, dus thans overdrachtelijk ook: uurwerk. *Papïs katáné,* weinig zon, = zoowel morgen- als avondschemering. *Koémek katáné,* morgenzon, in den ochtend. *Oezoes katáné,* avondzon, 's avonds. *Hanid* of *in katáné,* middagzon, middag. *End*

katáné? waar de zon? hoe laat? *Mit-katáné,* wortelzon, 's morgens. *Ngór-katáné,* topzon, 's avonds.

Ka-tapid zie *tapid.*

Katar (Wellicht omzett. v. *atarak,* zinken; dus: wat zinkt of v. *tak* en *r*-fin., wat stuk is, brok), steen in den meest algemeenen zin, zoowel allerlei natuursteen als de kunststeen, die men later leerde kennen en wat daar op lijkt als gips, beton, enz. ook knikker, stuiter. *Katar anem,* steenen beeld.

Ka-taroen zie *taroen.*

Ka-tatid (vgl.: *tatid*), koteren van tanden. Met *ka*-instrum. tandenkoter.

Katé-paré (Wellicht omzett. v. *k, tape-b,* opheffen en *paré,* hooge landrug), heuvel, terp.

Ka-tér zie *tér.*

K-atétok zie *atétok.*

Ka-thab zie *ka-tahab.*

Kati (v. *kat* en *a* 1, die uitsteken) of *soeroe,* bladnerf van zijblad van palmbladeren, n.l. sago, kokos, e.d.. *Kati-wahoek,* haarverlengsels bestaande uit omwonden *kati;* dracht van *éwati*'s en *wahoeki*'s. Ook Im. v. *awakei.*

K-atib (v. *kat* en *hab,* vgl.: *at-ed* en *at-ek* en *atakib,* omzett. met wijziging der beteekenis, n.l. *atakib,* beweging naar, toenadering; *katib,* beweging van, verwijdering), o.p. *katanib, katahib, katazib,* losrukken, oppakken, oplichten, opheffen, opwekken, meevoeren. Fig.: meevoeren door stroom; meevoeren, door onbekend land, = verdwalen. *Toetoe a katanib,* de stroom voerde me mee. *Eh ndad katanib dég,* hier heeft het bosch me meegevoerd, ben ik verdwaald. Overdracht. met *ind* aan den verbaalvorm en zonder personaalvormen; dreigen, tegen iemand zich verheffen of iets oppakken, enz. *Nok kanind katib,* hij dreigt mij.

Voor zaken: *katab,* aftrekken, afscheuren, scheuren (overg. en onoverg.). Losgaan van één tand, (voor meerdere: *kémrazib*). Plukken van klapper, betel, e.d. Wegkrabben van zand, e.d. Wegtrekken, opengaan van wolken, opklaren van lucht. *Kambét katab,* oorlel inscheuren. Fig.: de ooren openen, goed luisteren. *Kambét mendo katab,* de ooren gingen hem open. *Kind nambékap katab,* hij rukte onze oogen open, wij zagen hem plotseling. Ook: afscheuren, = zijtak vormen van rivier. — *Katab-a,* wat gescheurd is, wat ingescheurd is, b.v. oorlel of neusvleugel, door te ver uitrekken met opschik. Ook wegje als scheidingspad tusschen de sagoplantingen. — Vandaar ook de samenstelling *otab-i ségos,* een buikband, die losgemaakt en afgedaan kan worden. Zie bij *ségos.*

Ka-timin mv. onderw. *koetimin,* opstaan van of uit, verrijzen. *Woliw*

pataré menda katimin, Woliw, (legendarisch persoon) is uit het graf opgestaan.

Katin (v. *kat* en *tan*), vlechten van matjes, korfjes en ander fijn werk.

Katit-a, vlechtwerk. Voor meerv. voorw.: *kitanad* of *katinad.*

Katina een boomsoort.

Katinad of *kitanad,* (vgl.: *katin*), fijn vlechten, weven, meerv. v. *katin.*

Ka-tipan tasten in, voelen in, grabbelen in, graaien naar.

Kativ moddervischje, dat in den regentijd in alle grachten veelvuldig voorkomt. *Kativ-arav-i.* Letterl.: aaneengeregen *kativ.* Fig.: een krotonsoort. Ruggegraat; vgl.: *gaw-gaw. Kativ-oegoeg,* een groote zeevisch. *Kativ-rik,* lid van de *kativ*-totemgroep.

Ka-tiwn zie *tiwn.* De 2e en 3e p. mv. is *ka-,* of *koe-tizawn.*

Katkaman (Omzett. v. *tak;* kuil en *makan,* land), laagland, dat in den regentijd onder water staat. Letterl. kuilland.

Ka-tkatar (v. *t* en *katar*), steenhard verdroogde klei, versteende klei.

Katkétok Im. v. *vaseb.*

K-atmab zie *tameb.*

K-atman (vgl.: *tamak*), wegdrijven, = overgaan van leed, ophouden met weenen, stillen sussen, gesust zijn.

Ka-tman of *ka-taman,* zie *taman.*

Ka-tmétok (stam *med*), o. en s.p. *katmétanoek, katmétahoek, amed,* soms *émed,* telen, verwekken. *Amed-anem,* iemand met veel kinderen. Fig.: voortbrengen, veroorzaken, mv. voorw. *amed. Dé ngór ka wa amed,* de boom schiet bladeren uit. *Hei na katmétok warin,* de donder veroorzaakt regen.

K-atméwn zie *taméwn.*

Ka-tnakev (v. *tanakev,* vgl.: *hakev,* grijpen, pakken), kind of dier op den schoot houden of nemen. Met *ka*-instrum. wandvlak, dat tusschen twee huisposten gevat is.

Ka-toab zie *toab.*

K-atoak zie *atoak.* Met *ka*-instrum., hetgeen dient om iets af te vegen of uit te wisschen, stofdoek, vaatdoek, enz..

Katobarin zie bij *étob: étob-warin.* — Ook een slangsoort.

Katoean Im. v. *kovasa.*

Ka-toewarén (v. *oewarén*), fel belichten, n.l. bij een spel op het strand; de mannen en jongelingen gaan heimelijk met fakkels ver het strand op en steken ze daar dan plotseling tot een grooten gloed aan, om de vrouwen en kinderen te verschrikken en te verbazen. Zie *sawi.*

Ka-toman afdalen met iets.

Ka-tongak (vgl.: *tongeb*), terugschuiven, wegschuiven, wegduwen.

Katopari een plant met lange breede blaren, die veel gebruikt worden

om visch in te wikkelen om ze te poffen, cordyline fructicosa Backer.

Katpangir of *katipangir.* (Wellicht van *kat,* wegnemen en *pang* opening, vgl.: *panga, pangab,* enz.) verstopping van 't oor; de etter, die uitvloeit en die de verstopping veroorzaakte.

Katpeit zie *kotpeit.*

K-atraman zie *taraman.*

K-atrézan (v. *ka* en *rétézan*), zie *atin.*

Kâv groote inlandsche aardappel. *Kâv-hi,* als *kâv* = bleek van kleur.

K-avab (v. *v* en *ab,* vgl.: *kavob* en *k-ahab*), losmaken, loslaten, losgaan. *Eté mendó kavab,* zijn kaak is los, uit het gewricht, hij heeft zich vergaapt. *Sévt mataka kavab,* laat ik mijn rug uitrekken. Ook: uit-, weg-, afnemen van iets dat ergens op bevestigd is. *Topi ah kavab,* neem uw hoed af.

Kavadl Im. v. *koagran.*

Ka-vagib zie *vagib.*

K-avahak zie *avahak.*

Ka-vahazib zie *vahob.*

Ka-vahazoeb zie *vahob.*

Ka-vahik zie *vahik.*

Ka-vahob zie *vahob.*

Ka-vai iets of iemand boomen; boot met den kloet voortduwen.

Kav-a-kav (v. *k*-activans en *v*), (niet op stoffelijke zaken toepasselijk) hevig, hard, fel, luid, stevig, sterk, krachtig, streng. *Kai kavakav,* hechte vriendschap. *Kavakav mó kagoen,* grijp het stevig vast. *Kavakav samo rah,* ge moet het overluid zeggen.

Ka-vakeb of *ko-vakeb,* als *avakeb.* Met *ka*-instrum., hetgeen dient om te vegen, veger, stoffer.

K-avanoek meten, d.i. passen, probeeren of iets op maat is. Eigenlijk meten kent de Marindinees niet en hij heeft bijgevolg ook geen maten als vadem, pas, e.d. Bij uitbreiding is *kavanoek* thans ook: meten, aftreden, afpassen, en *kavanoek nango,* hetgeen dient om te meten, maatstok, meter, passer, e.d..

K-avarivd (v. *avarip,* vuur doen uitbarsten), aanwakkeren van vuur, doen oplaaien opflikkeren. *Kiwar anamop kavarivd,* dat de wind het aanwakkere.

K-avaroek zie *avaroek.*

K-avaseb zie *avaseb.*

K-avasig mv. onderw. *k-évasig,* aanbrengen, laten komen, bestellen.

K-avaweb (v. *avoe-k* en *hab*), s.p. *kavonab, kavohab, kavozab,* verlangen naar, heimwee hebben. *Kakapa kavonab,* ik heb heimwee. *Mirav képa kavonab,* wij hebben heimwee naar ons dorp.

K-avasaz zie *avasaz.*

K-avazib (meerv. v. *k-avab;* vgl.: *avasah*), uittrekken, loslaten of los-

maken, van mv. voorw. inzonderheid pijlpunt uit schacht. (Pijl of pijlpunt is een meerv. begrip).

K-avazoeb of *ka-vahazoeb,* zie *vahob.*

Ka-vénak of *ka-wénak,* doorsnijden, (v. *v* 1, *é* 1, *n* 1 en *k;* vgl.: *wénak*).

Ka-vétok zie *vétok* 2, denken aan, gedenken, indachtig zijn.

Ka-véwn wegloopen met.

Kavib (v. *k* en *hab,* tot zich trekken, zich aantrekken), steeds het demonstrat. *ap* aan den verbaalvorm, goed toespreken, loven, prijzen, aanmoedigen; weer goed toespreken, verzoenen. *Wohan makap kavib,* ik loof u.

K-avib soms *kovib,* vervellen; afrukken van klappernoot.

K-avig (vgl.: *k-avib*), blad van den nerf stroopen, enz.; zie *avig.*

Ka-vija of *ka-vai-a,* (v. *ka*-instrum. en *vai*), roeispaan, pagaai. Fig.: zwempoot van sommige dieren.

Kavind nekspier. (Misschien omzett. v. *vák* en *énd* = om te knikken).

Ka-vir zie *vir.*

Ka-vis naar omlaag halen, doen zakken, neerhalen, b.v. zeil, vlag, enz. Afdalen, omlaag komen met.

Ka-visab (v. *vis,* n.l. in schuinafdalende lijn staande) post van huis tusschen midden- en wandpost.

Ka-visim (v. *vis*), doorhangen, doorzakken. *Heirik ma kavisim,* het zakt door van den regen.

K-avob (vgl.: *k-avab*), openen, losmaken, deelen, meedeelen. Fig.: openbaren. *Méen kavob,* door spraak openen, bekend maken, verklikken. *Kavob-né,* niet mededeelzaam, gierig.

In den zin van (zich) openbaren (zich) verraden komt het soms voor en is dan o.p. *kavonab, kavohab, kavozab. Méen kap kavohab,* uw spraak verraadt u.

K-avod (vgl.: *kavob*), loslaten = buigen bepaaldelijk van 't lichaam of van het hoofd.

Ka-voereb (v. *v* 1 en *oreb*), o.p. *kavoeranab, kavoerahab, kavoerab,* zwiepen, striemen. Overdr. zwiepen, slaan van regen.

Voor zaken: *ka-voerab,* zie *voerab.*

Ka-voerei (vgl.: *ka-voereb*), schuddebollen van slaap of dronkenschap; zwieren, zwijmelen.

Ka-voesab zie *voesab.*

Ka-voesoek als *voesoek.* Verder: met iets slingeren, zwaaien. *Kind ka-voesoek,* de oogen rondslingeren, schuw rondkijken. *Kavoesoek-a,* iets wat overhangt, wat hangt te slingeren.

K-avor met iets wegzwemmen, naar iets toe zwemmen.

K-avos (vgl.: *ravos* en 't Sang. *kahoew*), pruimen, inzonderheid betel en sirih kauwen. Voor tabak zegt men *hi.* Met *ka*-instrum.: al wat tot pruimen dient; verschillende vruchten, boombast, wortels,

kleisoorten, enz.; ook de pruim zelf. *Kavos-a,* pruimsel, rood pruimspeeksel; zoo'n klad uitgespuwd pruimsel.

Ka-vosad zie *vosad.*

Ka-vosob zie *vosob.*

Kaw (v. *ka*-instrum. en *vai*), boomstok, kloet; stok, staak, stut.

Ka-wa (v. *wa,* worden), schilderen, versieren, teekenen. Bij uitbreiding: schrijven; ook in 't zand schrijven, teekenen. Met *ka*-final.: schildering, teekening, versiering. In 't bizonder: geschilderde pijl, = *toerip.*

Ka-wab (v. *ab,* vgl.: *abeab*), rond zijn.

Ka-wai soms voor *ko-ai.*

Kawai een krabsoort, als *kota.*

Kaw-a-kaw (Vgl.: *kaw*) een grove grassoort met langen stengel en stekelige zaadsporen.

K-awan meerv. onderw. als *awan,* of: met iets wegloopen. *Adaka map kawan,* beeldspraak: ze loopen als water, = daar zit gang in, b.v. van dans.

Kawar (v. *wa* 1 en *r*-final.), aureool om borsttepel, tepelhof.

Ka-waraw zie *waraw.*

Ka-wasib als *wasib,* of: uitstooten, uitslaan.

Kawat een boomsoort met groote ronde vrucht.

Ka-wávd kiemend zaad, dat den grond reeds omhoog werkt.

Kawé-kawé (geluidnabootsend), vogelsoort, die zich vooral 's morgens en 's avonds laat hooren, oriolus mimeta.

Kaweg (v. *kaw* en *ég*) huisbouwen, inzonderheid de posten in den grond graven, opzetten. Ook kinderspel n.l. kuilen in 't zand graven.

Ka-wénad zie *wénad.*

Ka-wénak zie *wénak.*

Kawimb-kawimb een onkruid.

Ka-win als *win,* zie spraakleer.

Kawira een groote krab, ook *déma-anoem* genaamd, omdat een *déma*-vrouw in deze krab veranderde.

K-awjakev s.p. *kawjakanáv, kawjakaháv, kawjakáv,* zie *ajakev.*

Kawkawa (verdubb. v. *kawa*), versiering van *déma*-figurant, als de *hoemoem,* doch van kleiner afmetingen.

Kawo (omzetting van *ko-awad,* vgl.: *kaw*), steker om klappers te ontbolsteren, oorspronkelijk van bamboe, hard hout of been, thans veelal van ijzer.

Kâwra een heester, clerodendron longiflorum Decne.

Kawsitoek (vgl.: *kaoesatok*), insteken, inschuiven, vooral meerv. voorw. kleine dingen. *Itir mendana kawsitoek,* 't is me onder den nagel geschoven, gestoken.

Kaza groene, onrijpe pisang.

K-azab (v. *s* en *hab*), (vgl.: *éhazab*), bij reepen aftrekken b.v. de harde schil van bamboe of van sagostengels. Overdracht.: uittrekken der boogpees.
Kazabit (zeer waarschijnlijk v. *kana* en *asabin*, al beteekent dat eigenlijk vloo), neet, luizeneitje.
K-azap (vgl.: *asip*), doen branden, doen opvlammen.
Kazé zie *kasé*.
Ké-ahazab of *kéjahazab* of *kajahazab*, zie *wahob*.
Ké-ahip zie *ahip*.
Ké-ahob of *ké-hahob*, (v. *é* 3, *h* 2 en *hab*), wringen, te eng zijn; uitwringen, uitpersen, uitknijpen. *Boeb kéahob*, den uier uitwringen, uitnijpen, melken. Vgl.: *ahob*.
K-éahoek (v. *wahoek*), winden om, hangen om, b.v. kraalsnoeren om den hals.
K-éahoew (v. *é* 3 en *haoew*), weg zijn, verborgen zijn.
Ké-ahók zie *ahók*.
Kéaptĕ zie *kaaptĕ*.
Kéaroen of *kéroen* (v. *roen*, of v. *k* en stam v. *ar-ad* overslaan, overspringen, vgl.: Fransch: sauter), springen; springen met beide voeten tegelijk; overeind springen, springen over, op, af. *Kéaroenanem*, vlug, lenig iemand.
Ké-arok zie *arok*.
Ké-(a)sák zie *asák*. Verder: opbreken, uiteengaan of doen uiteengaan van vergadering; bij uitbreiding: uitslaan, uittrommen, n.l. een eind maken aan den dans, door een laatste getrom, waarna men uiteen gaat.
Kéavig of *ké-javig* of *ka-jahavig*, zie *jahavig*.
Ké-awak (v. *at-owak*), zie *atoak*.
Ké-hahob, zie *ké-ahob*.
Ké-hakéwn als *haoekoen*.
Kéhéki zie *kékaki*.
K-ékak-i, *kéhaki* of *k-éhék-i*, (vgl.: *ahad*), pijlen, vooral *arib*, alle van dezelfde lengte, tot een scherm van ± een halven meter breedte aaneen gebonden. Bij dansen en bij *déma*-voorstellingen wordt dit scherm als sieraad aan een schouderband onder den oksel gedragen. Ook dient het bij feestelijke gelegenheden als geschenk. *Arib kéhéki mendomb win*, zijn pijlen zijn aaneengeregen, = 't zal spoedig feest zijn.
Ké-hanid zie *hanid*.
Ké-hanih zie *hanih*.
Ké-hazab of *ka-hazab*, of *k-azab*, zie *hazab*.
K-éhazib zie *k-ahab*.
Kéhé Im. v. *kévai*.
K-éheb (v. *é* 3 en *hab*), scheuren, afscheuren, losrukken.

Kéhei of *kéhé* (geluidnabootsing), kraken, piepen als b.v. leer.
Kéhó Im. v. *kát.*
K-éhoezoeb zie *akhaoek.*
Kéhoehoet Im. v. *koehoet.*
Kéhoewab Im. v. *akahoek.*
Kéi of *kaï* casuaris. *Kei zin,* casuarisscheen of poot, waarvan de *jakéja* gemaakt wordt. *Kéi matâw,* de kortere veeren van casuaris en *kéi soboroc* de langere, ook als opschik: *kéi soem* de zeer korte.
Keikei of *kai-kai* of *ka-kai,* waterjuffer, glazenmaker, libel. Nevensoorten zijn: *boes-keikei,* de eucalyptuslibel en de *sam-keikei,* de zwaai-libel. Ook totemgroep, zie bij *saham.*
Kéim (vgl.: *gém,* misschien van *gém* en *in*) een gele leemsoort, die onder de gewone laag soms gevonden wordt en ook als verfstof gebruikt wordt.
Kéis (v. Kees) , aap. De eerste aap, die hier vertoond werd door een gezagvoerder der K.P.M. en aan de lui ten geschenke gegeven werd, heette Kees.
Keisépé (v. *Gém,* vgl.: *kéim* en *sép*). Een kleisoort, die gebrand, een roode verfstof geeft. Bij uitbreiding: roode verf door vreemden ingevoerd. Struik waarvan de kogelvormige houwkes pitjes bevatten, die met een helrood laagje fulp bedekt zijn; dienend als verf vooral tot gelaatversiering.
Kéiso Im. v. *kéisoem.* Zie bij *kéi.*
Keiwa een soort betoovering. In een toovernap of rieten buis wordt een of ander van den bedreigde herkomstig, haar, uitwerpselen, afval van eten of pruim, begraven, verbrand of in een moeras geworpen. De betrokken persoon zal ziek worden of sterven.
Ké-jahóv zie *jahóv.*
Ké-jaroet zie *jaroet.*
Kéké donkerbruine, hier veelvuldig voorkomende roofvogel, kiekendief, astur doviaesalwad d'Alb.
Kékéwi zie *kakéwi.*
Kém een wespsoort.
Ké-mahab stooten, drukken tegen, stuk drukken, afstooten. Geplet, gespleten, b.v. van bamboe. *Kémahab-a* wat geplet of gespleten is, inzonderh.: gespleten of geplette bamboe. *Emba ména kémahab,* jullie zult me de ribben indeuken.
Ké-mahih Im. v. *haniz.*
Ké-mahin (vgl.: *mahid* en *kamin*), bedreigen, bang maken. *Kémahin-anem,* bedreiger, iemand die veel of gaarne dreigt, boeman.
Ké-mamoeb (verdubb. *m* 2 en *hab;* of *ké-amam-oeb,* vgl.: *amanam*), samenknijpen, de hand dicht knijpen, de vuist ballen, de handen vouwen; omknellen, stuipachtig samentrekken der vingers. *Sanga kado wa kémamoeb,* zijn hand kromp dicht (van pijn). *Wohan*

méen kakisep na ké-mamoeb, we zullen uw woord omknellen, er aan houden. *Kind kémamoeb,* oog dichtknijpen.

Ké-mandab (vgl.: *amandab*), sluiten der oogen; dichtkleven der oogen door etter of oogvuil.

Ké-maneb zie *ka-maneb.*

Ké-marab (vgl.: *amarak*), uitpellen, uit den bolster halen, als b.v. pinang. Soms ook als *ké-marib*), waarvan het de onpersoonl. vorm is.

Ké-marib (vgl.: *amarak*), s.p. *kémranib, kémrahib, kémrazib,* uitvallen van tanden. *Mangat menda kémranib,* mij is een tand uitgevallen.

Ké-masoeb of *ka-masoeb,* (v. *m* 2, *s* en *hab*), gekromd, gebogen zijn, ineengekrompen liggen. *Kapa kémasoeb,* hij ligt krom, met gekromde beenen. *Ahap kamasoeb,* buk u; buig (uw been, arm). Overdracht.: gekromd, = golvend zijn der zee. *Etob ka wa kémasoeb,* de zee staat gekromd, staat hol, is woest.

Ké-masoed (v. *mas,* vgl.: *ké-masoeb*), krommen, buigen.

Ké-mazib (vgl.: *amazig*), afbrokkelen, inkartelen, inzonderheid van schelp. *Kémazib-i ahatip,* afgebrokkelde, dus niet meer scherpe, snijschelp. Fig.: lafaard.

Kémb 1) een vischsoort.
2) een kaladisoort, alocasia esculenta.

Kémbra of *kémbara,* neef, aanspreking voor *izibi.*

Ké-meb zie *meb,* (*k*-instrum. en *meb*), schommel, wiegje, kindermandje.

Ké-ndakab zie *ka-ndakab.*

Ké-ngarab (v. *gar*), mv. voorw.: *kéngrab,* scheuren, openscheuren, schrammen, openrijten der huid. *Sanga ko wa kangarab,* zijn hand is opengereten. Vgl.: *ké-ngarib.*

Ké-ngaraw(n) (v. *gar* en *win;* vgl.: *agareb*), verstrooien, vertrappen, in de war schoppen. *Arih kémbap kéngaraw, vóv kap karawn,* hun spel raakte verstoord, het werd een vechtpartij.

Ké-ngarib (v. *gar,* vgl.: *agareb*), mv. voorw.: *kéngrazib,* verscheuren, wegvreten, vernielen, voor levende wezens; als *kéngarab* voor zaken. *Gamo nani menda kéngarib,* de lupus (letterlijk: betoovering) heeft zijn gelaat weggevreten.

Ké-ngek (v. stam *ng,* samen, vgl.: *t-ang-eb* e.a.), talrijk, veelvuldig zijn, bij elkaar zijn, niet verspreid of vermist zijn. *Namakad komb kéngek,* zijn zaken zijn bij elkaar, voltallig, er is niets van weg; of: hij heeft veel zaken.

Ké-ngrazib mv. voorw.: van *kéngarab* of *kéngarib.*

Ké-pad zie *k-apad.*

K-épak (vgl.: *épak*), met pruimsel een streep trekken van de mondhoeken naar de slapen. *Képak-a,* zulk een streep.

Képanih (v. verbaalv. *k-ép* en *wa-hani*), besmeurd zijn met, besmeerd zijn met. *Gém ko képanih,* aan zijn lichaam is leem, hij is besmeerd met leem.

Kep-a-kep een roofvogel.
Ké-pasik zie *pasik.*
Ké-razib zie *ké-harib.*
Kéré (wellicht v. *kar,* wegens de gekartelde vlerken) of *boke,* vliegende hond. *Kéré-boed,* vliezen der vlerken van den vliegenden hond. *Kéré-boed-hi,* vliezig, elastisch, rekbaar als de vlerken van den vliegenden hond. *Kéré-imoe,* lucht, die de vliegende honden afgeven; een boomsoort.
Kérob 1) (v. *k*-activ. en *arod,* induwen), afsluiten, bepaaldelijk stop zetten op water- of kalkkoker, flesch, e.d. Stop. Bij uitbr.: kurken, kurk.
2) (v. *kar* kerven) een steekvisch.
K-ésák zie *ésák.*
K-ésev (v. *e* 3, *hi* en *v* 2), o.p. *késanáv, késahav, késáv,* bespuiten, spuitend bespuwen. *Kasé kasev,* straalsgewijs spuwen, spiertsen, spritsen.
K-éséwn zie *ésór.*
K-eskazin zie *ko-ésakoen.*
Keskésoe een vogelsoort.
K-ésór zie *ésór.*
Keswajen zie *keswin.*
Keswan zie *keswin.*
Keswin (omzett. v. *ko-asan,* n.l. *kasoan,* dat men ook hoort voor *keswan* v. *kas* en *win*), o.p. *keswanin, keswahin, keswazin* of *keswajen,* wasschen, afwasschen, baden, reinigen. *Oedoeg keswin,* baden, een bad nemen. — Voor zaken: *keswan* of *kesawan,* voor meerv. voorw.: *keswajen.*
Két (v. *kat,* vgl.: *kat-ab*), zakbreuk.
K-étab (v. *kat* en *hab;* vgl.: *katab*), aan elkaar vlechten, steken of binden, zoodat een ruimte tusschen de voorwerpen uitgespaard blijft, als b.v. vlechten der reepjes eener fuik of van een vischkorf. *Kétazib,* mv. voorw., kleinere zaken aldus vlechten, als b.v.: veeren tot krans, biezen tot *wib;* ook het naaien van atap, zooals de vreemdelingen dat doen; op Marindineesche manier is dat *arad.*
Ké-ták zie *ták.*
Ké-takob of *ka-takob,* (zie *takab*), o.p. *kétkanab, kétkahab, kétkazab,* samen liggen of slapen. *Kétakob-évai, -wa,* pleegvader, -moeder die n.l. naast het pleegkind slaapt. — Voor zaken: iets ergens bij, naast of tegen leggen of liggen. *Dé ahó katakob, arwétok oetně,* leg er een hout langs, dat het niet wentele.
Kéteb of *kétib,* (v. *kat* en *hab*), o.p. *kétanib, kétahib, kétazib,* (meestal worden de personaalvormen verwaarloosd), krabben, afkrabben, afpulken; ook krabben van kat of andere dieren; met de nagels even aanraken of aanstooten ten teeken van een afspraakje, meestal

in ongunstige beteekenis; treffen met toovenarij. *Gamó mendan kéteb,* ze hebben hem geraakt met tooverij. Vgl.: *tik.*

Kéter (omzett. en samentrekking v. *takav* en *ora* of *r*-fin. Veelal bezigt men ook *takav* voor *kéter*), brandhout en verdere brandstof in 't algemeen. *Kéter-ohan,* eerste dag van een groote jacht; men verzamelt dan n.l. brandhout, om den volgenden dag den jachtbuit te roosteren.

Kétnab (v. *k*-instrum. en *otanad*), smal bandje ter versiering om het voorhoofd, vlak langs de haarlijn met kleine tusschenruimte.

Ket-ra-ket (geluidnabootsend) een soort vogeltje.

K-évaheb zie *k-évahib.*

K-évahib (v. *e* 3, *v* 1 en *hab*), mv. voorw.: *k-évazib,* voor levende wezens: heen en weer trekken, ruw behandelen, door elkaar schudden, haffelen, knuffelen. — Voor zaken: *k-évaheb,* uiteen trekken, duwen, wrijven, kneden, verfrommelen, verknoeien.

K-évai (v. *e* 3, *v* 1 en *ai;* vgl.: *k-éwai!*) beletten, verhinderen, zich verzetten. *Mát wambad, tamatop kévai,* laat spitten, belet het niet. Ook voor zaken; b.v.: *tik* of *hei ndanap kévai,* de ziekte of de regen heeft me verhinderd.

K-évakeb (v. *e* 3, *v* 1 en *kab*), opruimen, wegnemen van vuilnis.

K-évarak zie *évarak.*

K-évareb zie *évareb.*

K-évasig zie *ko-avasig.*

K-évatok zie *évatok.*

Ké-veitok (v. *vétok*), mv. voorw. *kéveitoek,* steken naar; uitsteken, vooruitsteken (waar wij vaak zouden zeggen steken in, als b.v. pijlen, die in een boom geschoten zijn, een stuk hout dat uit den bodem opsteekt, enz.). *Kéveitok-a kai,* deur, die uitsteekt en daardoor klemt of vast zit. *Ka wa kéveitok nani,* zijn gezicht steekt uit, hij heeft een vooruitstekend gezicht.

Kév-é-kev (v. *k*-activ. en *v* 1), op zij gaan, plaats maken, opschuiven; zaken opschuiven, uit den weg nemen.

Kéwaheb zie *kiwaheb.*

Ké-wahib (v. *w* 1 en *hab;* vgl.: *awahen*), s.p. *kéwahanib, kéwahahib, kéwahazib,* zich draaien, in de ronde draaien, kringen beschrijven, om iets of iemand heen draaien, *-nam kéwahanib,* rond elkaar draaien, zooals sommige vogels. — Als zelfst. naamw.: tol, draaitol.

Ké-wai (vgl.: *wai!* weg! en *ké-vai*), verwoesten, vernielen, wegvegen, omwoelen, omwroeten.

Ké-wazib of *kéwahazib* (v. *wa* 1), meerv. voorw. kleine zaken: uitboren, b.v. vruchtpitjes, om die aan te rijgen.

Kéwin een pisangsoort.

Kez (omzett. v. *ka-hék*), hoog van boomen. *Kez ongat,* hooge klapperboom.

Kia kleine porceleinschelp.
Ki-ahob zie *ké-ahob.*
Ki-arob zie *ké-arob.*
K-ib (v. *k*-activ. en *hab*), o.p. *kinib, kihib, kizib,* meenemen, meetrekken, meetronen, verleiden.
Kibawa of *tibawa,* dolfijn, bruinvisch.
Ki-bib (v. *b* 1 en *hab*), s.p. *kibanib, kibahib, kibazib,* zich rollen, wentelen.
Kidakd sleutelbeen.
K-idi (v. *d* 2, vgl.: *idi*), druk uitoefenen of ondergaan, lijden of bedrijven in sommige uitdrukkingen als: *sasahi kidi,* arbeid doen. *Awih kidi,* pijn lijden. *Dóm-bombari kidi,* ontucht bedrijven; thans hoort men ook: *dosa kidi,* zonde bedrijven.
Kidoeb zeearend haliaetus leuscogaster. *Kidoeb-itir* of *-téb,* klauw van zeearend, zeer gewild als neusversieirng. *Kidoeb-mahi,* versieringsmotief aan den zeearendklauw ontleend en bestaande uit een 6-vorm aan weerszijden van den neus geschilderd. *Kidoeb-poet,* zeearendveer, vooral de lange slagpennen die als hoofdsieraad dienst doen.
Ki-hakéwn (vgl.: *haoekoen*), o.p. *kihakanawn, kihakahawn,* enklv. voorw. inladen, steken in, leggen in. *Awé nohan wad damóna kihakéwn,* ge moet den visch voor mij in mijn mandje steken. Voor meerv. voorw. zie *haoekoen.*
Ki-hazib zie *kisib.*
Ki-heineb zie *heineb.*
Kihel Im. v. *kizar.*
K-ihiz mv. v. *ka-hĭj.*
Kihoem een aardappelsoort.
Kim (Vgl.: *koem*), vrucht dragen, vrucht zetten. *Ongat rér kanamb kim,* mijn klapperboomen dragen veel vrucht. *Kim-dé,* vruchtdragende boom. *Kim-ód,* een suikerrietsoort.
Kimb (v. *mb;* vgl.: *kim*), pezerik. De pezerik of scrotum, balzak der varkens gedroogd en plat gedrukt is de gewone armversiering van jongelieden en mannen.
Kimba-kai deuropening. (Wellicht van *kamb* en *kai,* opening tusschen posten, van 't huis, ter onderscheiding van *kai* = weg, pad).
Kimoe krabsoort.
Kimoetr een kruipplant met eetbaar vruchtje.
Kimopa naam eener maanmaand.
Kin zingen. *Zi kin,* een zang zingen. (Wellicht samentrek. v. *k* en *hi,* vgl.: *ahi*).
Kind (v. *kad* of *kind,* zie *kad,* dus eigenlijk: wezen, persoon en als zoodanig treft men 't nog in sommige uitdrukkingen aan; vgl.: *nani*), oog. Overdr.: vrouwelijk schaamdeel; gaatje in 't algemeen

en meer bepaaldelijk kiemgat in klappernoot. Fig.: kiem of knop van blad of bloem; zeer jonge scheut. — Ofschoon men de lui vaak tegen vreemdelingen hoort zeggen: *kind-kind,* = kijken, laat kijken, is dit potjestaal en heeft *kind* alleen nooit deze beteekenis, doch is steeds van een bepalend werkwoord vergezeld, al heeft dit werkwoord niet altijd rechtstreeks betrekking op *kind,* zooals blijkt uit de eerste volgende zegswijzen. *Kind man,* met de oogen komen, = komen kijken. *Kind oemoer,* met of voor de oogen gaan, = gaan kijken. *Kind remed,* met de oogen staan, = staan kijken. *Kind jahóv,* de oogen planten, = staroogen. *Kind kana wa jahóv,* hij kijkt mij star aan. *Kind koagen,* de oogen uitgooien, = openen, opslaan, wakker worden. *Kind évek,* de oogen leggen op, = in oogenschouw nemen; goed in 't oog houden; met zorg, goed toekijkend, met aandacht doen. *Kind mirάv makomboip évek,* we komen zijn plaats in oogenschouw nemen. *Kind namakad-arir anip sanop évek,* zij alleen houden zóó 't afwerken in 't oog, = wat werken zij dat keurig af! *Kind waraw,* de oogen openen, kijken, wakker zijn. *Jaba kind waraw,* de oogen groot openen, met groote oogen, verbaasd kijken. *Dóm kind-ti,* iemand met slechte oogen. Overdracht.: ontuchtige. *Kind idi,* de oogen drukken op, = kijken, toekijken. Overdr.: *kind* in de beteekenis van: vrouwelijk schaamdeel is *kind idi,* ontucht plegen, een vrouw bekennen; vgl.: *hi.* *Kind tapat ai,* word niet (met de) oogen, = kijk er niet naar. *Kind waningap samó ziwa,* ge moet duurzaam zijn met de oogen, = ge moet goed in 't oog houden, u er goed op toeleggen, goed in acht nemen. *Dóm kind waraw,* met slechte oogen kijken, = ontucht plegen. *Kind katab,* de oogen openscheuren, = plotseling zien. *Kind nambakap katab,* ik zag plotseling. *Kind ai* of *ora* of *win,* kijkend worden, toezien. *Waningap samomb havara kind,* ge moet goed op het zijne letten. *Kind hambasoed,* de oogen stuiten tegen, = star, strak kijken. *Kind kavahob,* de oogen hangen aan. = turen op, naar. *Kind aroew mop kavahob,* hij tuurt slechts naar zijn wond, denkt slechts aan zijn wond. *Mit-kind,* ooghoek bij neus, ook vlak bij 't oog. *Ngór-kind,* ooghoek buiten kant, ook: op afstand van 't oog. *Mit-kind mó haraw,* ge moet het vlak bij 't oog bekijken. *Kind!* uitroep tegen iemand, die iets niet ziet, wat hij zien moest, b.v. als hij iets omstoot of ergens tegen struikelt. *Kind-anem,* ooggetuige; iemand met scheel of gebrekkig oog. *Kind-dé,* peper, lombok setan, peterstruik. Deze peper wordt ook gebruikt als geneesmiddel, vooral tegen jicht; men kerft de pijnlijke plaats en wrijft met pepersap in. *Kind-mandow,* oogmaan of maanoog, = enkel oog, zooals de maan een enkel licht is aan den donkeren hemel, = eenoogige. *Mó-kind,* troebel oog. Men zegt het ook van kleine wichtjes, die de oogen nog niet weten te vestigen.

doch star in 't honderd kijken. *Kind-rik,* getuige. *Kindé-poet,* wenkbrauw, wimper. *Kind-ravétok-a,* omgedraaid oog, = blinde. *Kind-ti,* iemand of iets met een oog of oogen; iemand met opvallend goede of gebrekkige oogen; wakend, wakker. *Kind-haoe, -hoewa, -akhaoe* of *-akaw* en in 't Im. de omzetting: *kind-oekaw* of *-oekha,* (zie *haoe*), wat uit het oog komt, = oogvuil, oogetter, leepoog, siepoog, leepoogige. In dezelfde beteekenis ook: *kind-imoe,* oogstank, rotoog, siepoogige. Bij uitbreiding als scheldwijze: slaperige, die n.l. met de slaapzware oogen knippert als iemand, die zeere oogen heeft. *Kind-apak-a,* een wakker iemand; iemand die lang zonder slaap kan. *Kind-mangón,* klapperdop met kiemopening, ook als trechter dienst doende.

Kindari (v. *kind* en *arir,* wegens den paarlemoerglans op oogglans gelijkend), nautilusschelp en de sieraden die ervan gemaakt worden, vooral halssnoeren van scherfjes dezer schelp. *Kindaridakoem,* borstversiering der *éwati*'s; zie *dakoem. Tapé-kindari,* zie *tapé.*

Kindin een soort alikruikje, dat zeer veel gegeten wordt.

Kind-wahat een vischsoort, klein zeevischje.

Kingis uitwrijven, uitwisschen. Elders *karvob.*

Kió-kió-anem (geluidnabootsend) een vogelsoort.

Kipa (v. *k* en *p* 3), rond vischnet, schepnet. *Poe kipa,* vischnet zooals de vreemdelingen gebruiken. *Kipa émbarak,* visschen met het schepnet. *Kipa ró,* vischnet vlechten (de mazen worden niet geknoopt, doch verkregen door het vrij dikke koord van klapperbolster door de voorgaande mazen te steken en los bij te trekken). Ook een kinderspel; op bizondere wijze rondhuppelend maakt men met één voet telkens een streepje in 't zand. Deze schuine evenwijdige lijntjes worden in spiraalvormige kringen getrokken, zoodat het geheel op een schepnet gelijkt. — *Kipa-ti,* visscherinnen, (visschen met het schepnet is vrouwenwerk). Ook een sterrenbeeld, n.l. de twee sterren van derde grootte rechts en links van Altaïr in den Arend. Altaïr zelf is de zak van 't vischnet. Vgl.: *épani.*

Kiparoed (v. *kib* en *arad*), (voor levende wezens zie *kiprétok*), binden, snoeren, knoopen, vastbinden. Overdr.: dicht gaan van wonde. *Ding kiparoed,* rimpels in 't voorhoofd hebben, het voorhoofd fronsen. *Méen kiparoed,* strikvragen stellen, iemand in zijn woorden vangen. *Kiparoed-a,* geknoopt, gebonden, knoop. *Kiparoed,* bindsel, inzonderheid voor klappers; *izakod kiparoed,* een bindsel, = twee aaneengebonden klappers.

Ki-paseb o.p. *kipsanab, kipsahab, kip(a)sab,* (vgl.: *pasik*), slaan met of zwiepen met of geslagen of gezwiept worden door iets kleins als rwijg, bundeltje gras of i.d. Voor zaken, uitslaan, uitkloppen, b.v. het zand afslaan van uitgetrokken gras of onkruid. Ofwel voor zaken de onpersoonl. vorm *kipasoek.*

Kipasoed als *kipaseb*, doch alleen voor zaken.

Kipétok of *kapétok* (v. *kib* en *tok*), breken, doorknappen; stuktrekken van iets levends, b.v. slang, worm of i.d. Zie *kapétok*.

Kipoei (v. *k*-activ. en *p* 3), verwaaien, opwaaien, uitwaaien. *Kiwar ka wa kipoei,* de wind verwaait het, blaast het uit.

Kipoeka een groote platvisch, reuzenrog.

Kiprétok (v. *kipar-oed* en *tok*), o.p. *kiprétanoek, kiprétahoek, kiprétoek* of *kipritoek,* samen binden, in elkaar winden, ineen kronkelen als slangen, stroppen; aaneenzitten van parende honden. *Ngat mendénam kiprétanoek,* de honden paren.

K-irazib zie *kirib*.

K-irib (v. *i*-iterat. en *rib*) uitpuilen, gespannen staan van buik; herstellen van zieke, weer bijkomen van uitgeteerde. Meerv. voorw. inzonderheid hoofdhaar, *kirazib,* b.v.: *nakikap kirazib,* het (haar) is mij weelderig, lang, dik geworden.

Kirkirip vogeltje met twee fijne lange rugsprieten, Mal.: keping-keping, koningsparadijsvogel.

Kiroeb vischsoort, knorhaan, arius.

Kisa (v. *k,* of *kas* en *han* of *hab;* vgl.: omzett. *asik* en *w-ahik;* dus grondbeteekenis: nemen, vasthouden) o.p. *kisanin, kisahin,* 1e pers. meerv.: *kéganin* of *kaganin, kagazin;* soms 1e en 2e pers., *kasanin* en *kasahin* en 3e pers. meerv.: *kasaziz,* tot zich nemen, bepaaldelijk een vrouw tot echtgenoote, trouwen, huwen door een man. — *Kisan,* meerv. voorw.: *karisan,* vast-, wegnemen, aanpakken. Met *-op* aan den verbaalvorm: aanraken, bevoelen, betasten. *Tamatop kisan,* raak het niet aan. *Sanga kénam karisan,* ze houden elkaar bij de hand. Vgl.: *kasik.* — *Kisib* of *kizib,* af-, lostrekken als vrucht van tros, blad van plant, enz. — *Kisih,* voor levende wezens: tot zich nemen, opnemen, aannemen, tot zich trekken. Fig.: uitnoodigen, ontbieden, verleiden; een weduwe huwen. *Kisih-évai,* aangenomen vader, = stiefvader. *Kisih-wah,* stiefmoeder. *Kisih-namek,* halfbroer. Voor zaken: meenemen, wegnemen, c.q. stelen.

K-isakev (vgl.: *asakev*), neerleggen; voor iemand neerleggen, geven. *Sép kisakev,* te bakken leggen. *Izakod ahna kisakev,* geef mij er een. Zie *botok*.

K-isan zie *kisa*.

K-isib zie *kisa*.

Kisid (v. *kas,* nevenvorm van *kas-id,* binden), met lus of strop vastmaken. Bij uitbreiding: aan lus of strop ophangen. — Als zelfst. naamw.: iets wat men of waaraan men zich vasthoudt: wandelstok, stut om op te steunen.

Kisig (vgl.: *késév*), *kasé kisig,* speeksel uitspuwen.

K-isih zie *kisa*.

K-isitoek 1) (v. *is* en *tok*), kappend snijden; flitsen. *Araramrĭk taragi ka wa kisitoek,* de bliksem flitst uit de weerlicht.
2) soms voor *kasitoek* van *kasétok.*

Kitanad (vgl.: *katin* en *katinad*), vlechten van mandjes e.d.; meerv. v. *katin.*

Kitoer kakkerlak.

Kiva een vischsoort. De onderkaak, die met scherpe fijne tandjes is bezet, dient om breede bladeren in fijne reepjes te trekken, welke dan voor opschik gebruikt worden.

Kiv-a-kiv (verdubb. v. *iv-im* met *k*-activans), zeer donker zijn of worden. *Dino kivakiv,* dikke duisternis. *Dino damé kivakiv,* het zal stikdonker worden.

Kivarak zie *kévarak.*

Kivasom (omzett. v. *ki,* zie bij *kind, sâv* en *am*), meisje. Meisjes worden onder deze benaming aangeduid totdat ze de puberteitsjaren bereikt hebben; dan worden ze *wahoekoe. Kivasom-iwâg,* kortelings tot *iwâg* bevorderde *wahoekoe.*

K-ivim als *ivim,* donker zijn of worden; ook: donker doen zijn of worden. *Hei ma kivim,* de (komende) regen maakt donker, het wordt donker wegens een aankomende bui.

K-ivin beweenen; tuiten der ooren. *Kambét damé kivin,* de ooren zullen er van huilen, = tuiten.

Ki-vitoek, zie *witoek.*

K-ivon s.p. *kivanon, kivahon, kawan* (*kawan* ook voor den 1en pers. meerv.) met iets wegloopen; stelen. Voor de beteekenis van stelen, kan men er al of niet *abn* aan toevoegen, *abn kivon,* stelen.

Kiw of *kioew,* krokodil, kaaiman. (Wegens het groote schaamdeel der mannetjesdieren is de krokodil het zinnebeeld van ontucht. Misschien is de naam dan ook een omzetting van *oevik.* In 't B.B. heet hij *aghi* of *ah-ghi,* = die bijt, bijter. Misschien is *kioe(w)* ook iets dergelijks, n.l. *ki* voor *ghi* of *hi,* bijten, met den vrouwelijken vorm van 't demonstat. *a* = *oe,* wijl alle dieren 't vrouwelijk grammatikaal geslacht hebben, dus *ki-oe,* = die bijt). *Kiw-anem* ontuchtige. *Kiw-anoem,* ontuchtig vrouwspersoon en wegens uiterlijke gelijkenis in vorm met de krokodil ook: levende tak, insekt. *Kiw-bombari,* ontucht, ontuchtige handeling of gebruik. *Kiw-été,* kinnebak van krokodil; sterrenbeeld overeenkomend met de Hyaden. *Kiw-pé,* krokodillendarm; ook naam van een sierhout, een krotonsoort met lange smalle blaadjes, groen en geel gekleurd.

K-iwahasip (v. *k*-activ. en *awahen;* vgl.: *kiwahazib*), gekroesd zijn van haar.

K-iwahazib (meervoudsvorm v. *kéwahib*), meerv. voorw.: draaien, twijnen, inzonderheid gras tot een klimband om in klapperboomen te klimmen.

K-iwaheb (vgl.: *awahen*), draaien, afdraaien van vruchten e.d., ronddraaien, omdraaien, doordraaien, malen. *Kopi-kiwaheb,* koffie malen. *Katar kiwaheb,* (slijp)steen draaien. *Kambét kiwaheb,* de ooren omdraaien, bij de ooren trekken. Vgl.: *kiwahid.*

K-iwahib zie *kéwahib.*

K-iwahid (vgl.: *awahen*), ronddraaien inzonderheid der oogen. *Kind ka wa kiwahid,* hij draait met de oogen, kijkt schichtig rond.

Kiwar 1) (v. *kad, wa* en *r,* draaier), wind, tocht. *Tik kiwar,* wind die ziekten aanvoert, voornamelijk de westmoesson. *Jaba kiwar,* sterke wind, storm, *Papis kiwar,* labberwind. *Méen kiwar ka,* dat woord is wind, loos gerucht, ijdele klank. *Anep wagoem-méen ba kiwar ka, bat mé kahinavd,* zijn gescheld is louter wind, ik zal er niet van sterven. — Soms is *kiwar* = besmettelijke ziekte. *Jaba kiwar ah win épé,* ten tijde der groote besmetting, (n.l. de spaansche griep).

2) een wit bloempje.

Kiwindr een boomsoort.

Kizar (Vgl.: *mizar*), hard, vast van grond.

Kó 1) klanknabootsing voor een hollen klank of hol geluid.

2) een watervogel.

3) schoot, baarmoeder, onderbuik, buidel van buideldieren. *Kó-toen,* wijfje van buideldier. *Izakod kó-rik,* tweelingen. Vgl. *kaho.*

Kó-aboeh den mond vol hebben; in den mond nemen of houden, den mond vullen met. Vgl. *aboen* en *aboed.*

Koa-dé een boomsoort.

Kó-agin meerv. voorw.: *koveg* (voor levende wezens zie *koégen*), werpen, gooien, wegwerpen, uitgooien, afgooien, lossen van boot. *Kind koagin,* de oogen opslaan, opkijken, wakker worden. *Tagoe koagin,* den voet uitstrekken. Fig.: verwerpen, verzaken aan, ophouden met, afzien van, afschaffen, eindigen. *Ehé bombari mendaké koagin,* die gewoonte hebben we afgeschaft. *Angei ahmé koagin* als t' feest uit, voorbij is. Ofschoon *koagin* zaken aanduidt, hoort men het vaak, misschien uit verachting, voor: verstooten van man, vrouw of kind. — *Koagin,* het geworpene, heet ook de eenige kanonskogel, die eertijds door een Gouvernements stoomer in een der kampongs geschoten werd.

Kó-agran (v. *gar*), ruig, ruw zijn door uitslag van mond of keel.

Kó-ahab zie *ko-ajab.*

Kó-ahaman zie *ahaman.*

Kó-ahazad (vgl.: *ahazak*), los, slap zijn van touw of boogpees. Vgl.: *heizamad.*

Kó-ahazak (vgl.: *ahazak*), verwarren, in de war raken. *Ndónd nap koahazak,* de band (b.v. klimband) is om mij geward, ik ben er in verward, verstrikt.

Kó-aheb (vgl.: *aheb*), scheiding in 't haar.
Kó-ahéwn zie *ahéwn*.
Kó-ahi zie *ahi*. *Zi koahi*, een zang inzetten, aanheffen.
Kó-ahip zie *ahip*.
Kó-ahit zie *ahin*.
Kó-ahoejak bewegen, rondwaren van geesten boven poelen en moerassen. Vgl.: *hoejev*.
Kó-ahók zie *ahók*.
Kó-ahown zie *hawn*.
Kó-ai zie *ai*.
Kó-ajab (v. *a* = *é* 3 en *hab*), een bizondere manier om iets vast te binden, kruiselings over elkaar. *Kóajab-énod*, aldus vastgebonden pluimhouder, *énod*, waarop de *dangoi* steekt.
Kó-ajakev zie *ajakev*.
Kó-akam zie *akam*.
Kó-alak, Im. v. *warawak*.
Kó-amanad (*ko*-instrument.), gewricht, kneukel. Werkwoord: als *amanad*.
Kó-amanak zie *amanak*.
Kó-ambad wegsteken, instampen, opbergen.
Kó-ambak uithollen, leegpulken van kalabas voor kalkoker, uitgraven, uitdabben.
Kó-mbazig zie *ambazig*.
Kó-ambid zie *ambid*.
Kó-amboeg zie *amboeg*.
Kó-amin (vgl.: *man*), of *ka-amin*, s. en o.p. *kanamin, kahamin, kéamin*, ingaan, binnen komen, binnen gaan; doen ingaan of binnen gaan. Overdr. tot een genootschap, *Imo, Majo*, toetreden; in de afzondering of inwijding voor de opname in deze genootschappen treden; toetreden, lid, deelgenoot worden. Zonder nadere bepaling beteekent het in tegenstelling met *haoew*: van het strand uit het binnenland ingaan, of ook wel: het graf ingaan, begraven worden. *Wis menda koamin*, hij is gisteren begraven.
Kó-amndéwn (vgl.: *amand-ak*), o.p. *kóamndanawn, kóamndahawn, kóamndawn*, (voor iemand) versperren, afsluiten. *Makap kóamndahawn*, ik zal het (pad) voor u versperren.
Kó-amnétok (v. *amanad* en *tok*), o.p. *kóamnétanoek, kóamnétehoek, kóamnitoek*, aaneen zitten, verbonden zijn, als b.v. de lichaamsdeelen door de gewrichten; samen hooren, bijeen passen. *Kakapa kóamnétanoek*, het past mij, hoort samen, komt overeen met iets wat ik reeds heb.
Kó-amnit-oe (v. *kó*-instrument. en *amanad*), gewricht, van knie, elleboog, schouder, dij.
Kó-amoed zie *amoed*.

Kó-anak zie *anak.*
Kó-aneb zie *kó-haneb.*
Kó-angoeh bij 't eten op iets, bepaaldelijk een vreemd voorwerp bijten, zand, hout, steentje, enz..
Kó-apad zie *apad.*
Kó-arad (v. *k, o*-relat. en *arad*), steken in, -op, -bij, -tusschen. Bij uitbreiding: toevoegen, bijvoegen, samendoen, bijeen doen. *Nok oh makambap koarad,* ik zal bij uw (sagodeeg het mijne) voegen (n.l. om dan samen te bakken). — *Koarad-énod,* pluimhouder, die met pin of naald wordt vastgestoken en dus makkelijk afneembaar is.
Kó-arak (Vgl.: *kó-arad*), de hand of iets anders ergens in- of tusschen steken; daardoor losmaken. Aldus los zijn, ook door andere oorzaak. *Mes ka wa koarak,* de klapper is losgestoken, n.l. het vruchtvleesch los van de schaal; bij uitbreiding ook als het door andere oorzaak, b.v. drogen, losgegaan is.
Kó-ararei zie *ararei.*
Kó-aráv als *aráv;* aanbinden van *wib.*
Kó-aréak, als *aréak* en verder: grijpen, grissen, graaien in zak, korfje, mandje, enz..
Kó-areb als *areb. Etob mendap kóareb javoen,* de zee heeft de boot omspoeld, vlot gemaakt. Met personaalvormen, o.p. *kóranab, kórahab, kórazab,* hoort men 't vooral in verbinding met *kasé,* speeksel, het speeksel omspoelt, = watertanden. *Kasé ka wa kóranab,* het speeksel omspoelt mij, ik watertand.
Soms is *kó-areb* = *ké-vareb.*
Kó-arek zie *arek.*
Kó-aréwn (vgl.: *arén* 2), o.p. *kóranawn, kórahawn, kóarawn,* nooden, aanzoeken om mee te gaan, mee te doen.
Kó-arhan zie *arhan. Kóarhan-énod,* dubbele *énod, énod* met twee veeren.
Kó-arih zie *arih.*
Kó-arkazin (meervoudsvorm v. *arak*), uitdijen, groot worden van zweer of wonde.
Kó-arwahin zie *arwahin.*
Kó-arwawn zie *arwawn.*
Kó-asad zie *asad.*
Kó-asan of *ko-ason,* (v. *asad,* dus: zich doen overstroomen), meerv. voorw.: *karosan,* te water gaan, duiken, doorwaden, onderdompelen, ondergaan van hemellichamen in zee; weeken, in de week zetten. *Nani ma koason,* zijn gelaat duikt, weerspiegelt zich in 't water. Vgl.: *karosan.*
Kó-asangab in blad wikkelen van *wati,* pisang, e.d..
Kó-asas met een lus of schuifknoop vastbinden. Vgl.: *kisid.*
Kó-asasip zie *asasip.*

Kó-asip zie *asip*. Rood, als brandend zijn der lucht. *Kóasip mandow* maanmaand in 't begin der kentering voor den natten tijd, wanneer het wolkengloeien vooral sterk voorkomt.

Kó-ason zie *kó-asan*.

Kó-asov zie *asov*.

Kó-atab (vgl.: *atak*), uit het zand krabben, oppeuteren, uitpeuteren b.v. van schelpdiertjes uit het zand; omwoelen, loswroeten.

Kó-atad (vgl.: *atak*), peuteren, dabben; inzonderheid het oor uitpeuteren. Met *kó*-instrument. oorpeuter.

Kó-atak, dabben met bepaald doel, b.v. *ngat toe ka koatak*, die hand dabt (n.l. een kuil om te gaan liggen).

Kó-ataman zie *téman*.

Kó-atareb zie *atareb*.

Kó-atawip zie *atawip*.

Kó-ated (vgl.: *atek*), afschrappen, wegstrijken, wegkrabben.

Kó-atin meerv. onderw.: *kó-wahaman*, als *atin*, doch met betrekking tot iets, dus: staan of gaan staan op, in, bij iets, enz. *Javoen kó-atin*, in een boot gaan staan, scheep gaan, zich inschepen. Aantrekken van kleeren, waarin men eigenlijk gaat staan, als sarong, broek, enz.. Vandaar de uitdrukking: *oenoegoe menda kóatin*, hij heeft kleeren aangetrokken, hoort tot de gekleeden in tegenstelling met de naaktloopers, *majoebti*. *Kó-atin*, meerv. voorw.: *katrézan*, ergens doen staan, ergens neer of in zetten, b.v. dier in kooi.

Kó-atitoek (v. *atétok*), meerv. voorw. vooral kleinere zaken, uitsteken, uitpeuteren, inzonderheid alikruikjes uit de schelp steken met een stukje klapperbladnerf, om ze te eten.

Kó-atoek (vgl.: *atoeg*), uitkrabben, uitgraven.

Kó-atoek zie *atoek*.

Kó-avahab zie *avahab*.

Kó-avakeb of *kó-vakeb*, zie *avakeb*.

Kó-avarob (vgl.: *varob*), zich heen en weer wringen als b.v. een dier dat gevangen of beklemd zit of vastgehouden wordt. Overdracht.: links en rechts kijken, schichtig rondkijken.

Kó-avaroek zie *avaroek*.

Kó-avasak zie *avasak*.

Kó-avasaz zie *avasaz*.

Kó-avaseb zie *avaseb*.

Kó-avasig of *k-avasig*, (zie *wavasig*), meebrengen, inzonderheid over zee of van het strand naar land, van strandwaarts landwaarts. Voor meerv. voorw.: *ké-vasig*. Vgl.: *kova*.

Kó-avaweb zie *avaweb*.

Kó-avénak zie *wénak*.

Kó-avoes zie *avoes*.

Kó-awad (v. *k*-activ., *o*-relativ., *w* 1 en *d* 2; vgl.: *oewad*), uitsteken,

inzonderheid van klappervrucht uit dop. Met *kó*-instrument., klapperuitsteker. Vgl.: de omzetting: *kawo*. Zie *ko-awak*.

Kó-awahen zie *awahen*.

Kó-awak (vgl.: *awad*), uitkrabben, uitscharren, schoonschrapen. Vgl.: *ko-awak*.

Kó-awih zie *awih*.

Kó-azâv uitvijlen, afslijpen, b.v. stukjes nautilusschelp tot langwerpige driehoekjes, zooals ze voor versiering gebruikt worden. Afschrappen, polijsten.

Kó-bab (vgl.: *bab*), sloopen, afbreken, ondergraven.

K-óbad (Wellicht v. *k*-activ., *o*-relat. en *bad* = omzett. v. *dab* van *dab-a-doeb*, vocht), stokken dwars in de boot leggen, opdat de daarop gelegde zaken niet nat zouden worden, dat de lading niet door het kielwater bespoeld kan worden.

K-óbak (Vgl.: *bak*), doorsteken, een gaatje maken in; de schotten in een bamboe doorstooten.

Kó-ban (v. *ba*, een geheel doen zijn) met een bandje de haarverlengsels samenhouden, opdat ze niet hinderlijk om 't lijf zouden vallen en hangen. Het wordt ter hoogte van den nek erom gebonden.

Kob-a-kob (v. *k*-final. en *b* 1), geronnen, geklonterd of bedorven bloed.

Kober als *kaber*.

Kobkarávd (v. *kob*, *k*-final. en *arev*, slecht bloed zit aaneen, vast), stijf zijn van lichaamsdeelen vooral door ontsteking, maar bij uitbreiding ook om andere oorzaken. *Eté kana kobkarávd*, mijn kinnebak is stijf, b.v. door kiespijn, ofwel ook door tandeloosheid en beteekent dan dat men geen bijtbewegingen kan maken, niet meer bijten kan.

Kobob (v. *k*-activ. en *b* en *hab*, samen doen zijn), s.p. *koboben*, *kobobeh*, *kobobez*, samen zijn of doen zijn, samen iets doen, vergezellen. *Ermasoe mahoet ka, bât makap koboben*, Merauke is te ver, ik ga niet met u mee. Overdracht.: het eens zijn met, instemmen met, gunstig gestemd zijn voor. *Képa kobobet*, we voelen er voor, we willen graag. *Kobob sapep javara*, ze zijn 't er over eens, er mee ingenomen. Het tegenstelde is *dé ora* of *win*, stijf, onwillig zijn tegenover iets. *Dé sikap* (omzett. v. *is* en versterking *kap*) *javara*, ze zijn onwillig, hebben geen zin.

Koboe een aardvrucht.

Ko-botok zie *botok*.

Kó-dahoen (v. *da* en *hoew*), *pataré kódahoen*, een plechtigheid, waarbij de graven met sago en allerlei vruchten behangen worden. Het feest van sago (en vruchten) uitbrengen naar de dooden.

Kóë zie *kói*.

Koe vlot. *Koe-éves*, een vlot maken. (Wellicht v. *k* en *oew* of *hoew*, wat uitsteekt, boven drijft).

Koead (vgl.: *oewad*), drinken van bedwelmenden drank. *Wati koead*, wati drinken.
Koe-ambad opstapelen, opbergen.
Kó-é-arak (v. *é*-scheiding en *arak*), losgaan, losmaken.
Koe-atoek zie *atoek*.
Kó-é-azab (v. *é*-scheiding of plural. en *asák*), breken.
Koe-bitoek (v. *bétok*), huispost tusschen middenpost en wand; vóór- en achterwand van huis.
Koed (vgl.: *sa-koed* 2, af-dekken), dekking of schutting maken vooral tegen den wind. Meestal wordt deze schutting, *koed-a*, gemaakt, door tusschen een raam van bamboe dorre klappertakken te steken. — Gewestelijk is *koed* = *ambid*. Vgl.: *omos* of *koemoes* in dezelfde dubbele beteekenis. Zie *ród*.
Koeda Mal., paard. *Koeda-aha*, paardenstal.
Koediwa (v. *kad*, *iv* en *wa*, = donkermaker), klein strandkrabbetje. Ze krabbelen bij duizenden samen op het strand en verwerken het zand tot kleine bolletjes. Daardoor verliest het strand zijn glans en zien de omgewerkte plaatsen er uit als donkere schaduwvlekken, waarom ze dan ook *koediwa-matoer* genoemd worden, = schaduw der *koediwa*.
Kó-eg begraven, uitgraven, voor zaken.
Kó-égen (of *kowegen* = *koveg* met elativ. *en*), o.p. *kóganen*, *kógahen*, 1e pers. mv. *kóvaneg*, *kóvazeg* of *kóveg*, verstooten, b.v. van vrouw; afstaan b.v. van kind; wegwerpen, b.v. slechte visch; vrijlaten, ontslaan, loslaten. Ook: opdrijven van wild. In deze beteekenis voor meerv. voorw.: *kógazin*, dat echter ook in de gewone beteekenis vaak een meerv. voorw. aanduidt, b.v.: *tamoe man kógazin*, ze gooien eten (bij elkaar) voor een feest, dat daarom ook wel *kógazin-angei* genoemd wordt en de saamgebrachte sago *kógazin-da*. — *Ahna kógazin dédami*, gooi mij een sirihkatje (meerv. begrip) toe. *Kóégen-anem* een aardvrucht. — Voor zaken zie *kóagin*.
Kó-égin als *kóégen*.
Kó-éhamih (omzett. v *m* 1 en verdubb. v. *hi*; vgl.: Sang. *ko-emhé*), beblazen, blazen op, in of over; uitblazen.
Kó-éharak zie *éharak*.
Koe-hávd (v. *hav-a-háv*), verwilderen, begroeien met onkruid en struikgewas. *Dé menda koehávd*, het struikgewas heeft het verwilderd. *Koehávd-angei* of *pataré-angei*, plechtigheid, waarbij de graven behangen worden met vruchten, waarna men ze als vervreemd of verwilderd kan beschouwen, of ze kan laten verwilderen. Men hoeft ze niet langer in eere te houden.
Koe-heb s.p. *koehanab*, *koehahab*, *koehab*, omringen, omsingelen.
Koehoe groote watervogel.

Koe-hoew opkomen, uitschieten, ontspruiten in, op of uit. Meerv. voorw.: *koehoez. Oem adaka ka koehoez,* waterlelies schieten op uit, groeien in het water. *Popo dapi koehoez,* de brobbels zullen weer opkomen, het zal weer zieden, borrelen.

Koe-hoek (v. *hoew*), als *hoew;* te voorschijn komen, opkomen van hemellichamen of wolken. *Koehoek-hoemoem,* opkomende wolken.

Koe-hoem (v. *hom-an,* naderen), de namen van afwezige dierbare personen en plaatsen noemen en zich voor den geest halen (doen naderen). Denken aan, verzuchten naar met verlangen of heimwee. *Miráv nangó map koehoem,* hij verzucht naar zijn dorp. Wanneer iemand zich verslikt, wijt hij dit aan een verren vriend, die aan hem denkt en zegt: *namek nap koehoem,* een vriend denkt aan mij, noemt mijn naam.

Koe-hoen (v. *hoew*), opkomen, te voorschijn komen; met *-nam* aan den verbaalvorm, elkaar afwisselen, aflossen, om beurten doen; elkaar kruisen. *Makénamé koehoet,* wij zullen elkaar aflossen.

Koehoen (v. *ko* en *wahoen*), in de uitdrukking: *kind koehoen,* slap zijn der oogleden = luiken of geloken zijn der oogen; blindheid waarbij de oogen gesloten zijn. Ook zonder *kind,* b.v. *noerik kapa koehoet,* hij sluit de oogen van slaperigheid.

Koei (samentrekking van *ka-hoei,* — *k*-activ., *hoe,* stam van *hoe-d,* afsteken; vgl.: *ma-hod,* afgesneden, gesnelde kop; en *i* of *j* wisselletters voor *z*-meervoudsvorm), koppensnellerij, sneltocht. *Koei heit,* op sneltocht gaan. *Koei óg,* snellen. *Koei mendanambé ngoendoek,* ons snellen heeft opgehouden. *Koei-ahat,* snelvork, gaffel op het feestterrein geplaatst om bij het snelfeest de koppen op te hangen. Zie *ahat. Koei-anem* of *koei-rik,* koppensneller. *Koei-miráv,* snelplaats, plaats waar men op sneltocht heen gaat. *Koei-zi,* zang met dans voor een koppenfeest.

Koejata een kaladisoort.

Koek! uitroep bij 't verstoppertje spelen, *arétok* of *sarétok.* De zoeker roept: *koek ahiep kahin!* roept eens *koek!* Eerst nadat men dit geroepen heeft mag hij gaan zoeken.

Koe-kanih (misschien omzett. v. *hanik* of *heinik,* wat klemt of verbonden is), inwendige hoek van een ruimte als hut, bak, kist, enz. Vgl.: *Koema.*

Koekanit afbrokkelen van tanden.

Kó-ékev zie *kó-ajakev.*

Kó-élokéh Im. v. *kó-ékev.*

K-oem vrucht dragen. *Koem* of *koem-a* (of eigenl. *oem* v. *am,* = vrucht of bloem), vrucht. Overdr.: milt.

K-oem komen met, aanbrengen, vervoeren. (Voor *oem,* vgl.: *man* en *koemak*).

Koema (omzett. v. *oemak,* tot-, naar-, in komend), binnen, in, er in,

naar binnen, inwendig, binnenkant, binnenste, c.q. onderste. *Koema matanamb*, laat het onderste voor mij. Bij uitbreiding: diep, diep erin, in den grond. Fig.: geheim, verborgen; ook pudenda der vrouw. *Koema her*, diepe smaak, n.l. wat men niet terstond proeft, maar waarvan de smaak langzaam doorkomt. *Koema méen*, wat men inwendig zegt of denkt; ook: figuurlijke taal, beeldspraak. *Koema-sanga*, binnenste der hand, handpalm. *Koema-tagoe*, voetzool.

K-oemak meerv. onderw.: *ka-naham* of *ka-nahat* (nevenvorm van *man*), met iets aankomen, aanbrengen, meebrengen. *Oer ma koemak*, hij brengt een boodschap. *Abn koemak*, stelen. (Vgl.: *koeman*).

Koem-a-koem (verdubb. v. *koem*, ofwel *koem* en *k*-praesens part. en *oem*-irrealis, = wat vrucht zou worden), onvoldragen vrucht van dieren, onvolgroeide vrucht van planten. Bij uitbr. ook: onvolgroeide veeren van vogels, nestveeren, donsveertjes.

Koe-man, mv. voorw. *koe-nahat* van iets of van ergens terugkomen. *Ahmop koeman, isi anem dapind oemoev*, als gij er van terugkomt, zal een ander er heen gaan.

Koemana jonge haai.

Ko-émanadl Im. v. *kovad*.

Koemboe (v. *koem* en *bo*, schilfer), geraspt vleesch van de klappernoot, zooals het gebruikt wordt om door sagodeeg gemengd te worden voor den koek, *sép*, het gewone hoofdvoedsel of ook om olie te maken. *Koemboe atoeg*, klapper tot *koemboe* raspen. *Koemboe-ti da*, sagomeel met *koemboe* vermengd. Bij uitbreiding: naam van een der dagen, die een groot feest voorafgaan en waarop men de klappers haalt, noodig voor de *koemboe* der feestkoeken. Fig.: witte vlek. *Koemboe-ti katar*, witgevlekte steen.

Kó-émek afsluiten, afsluiting maken, inzonderheid het opstapelen van dwarshouten tusschen staande posten. Fig.: afsluiting of afscheiding tusschen dag en nacht, = ochtend, morgenstond, vroeg in den morgen. *Kóémek adaka*, voormiddagvloed der zee. *Kóémek hajen*, voor dag en dauw. In deze fig. beteek. vooral in Imâz gebruikelijk; in Gawir zegt men meer *heiti-haphap*. In 't B.B. *zó* (= *oso*) *haphap*.

Koemoe een sagosoort. Het versch ontluikend blad is roodachtig.

Koemoen (Vgl.: *koehoem*), begeerig naar iets kijken. *Epind nakadombap koemoet*, ik zat daar begeerig naar het zijne te kijken.

K-oemoes of *k-omos*, een plaats beleggen met mat, schors of i.d. om op iemands plaats innemen, iemand opvolgen, vervangen. Voor zaken: omruilen, in ruil geven, ter vergelding geven. *Nap koemoes*, zij vergelden, d.i. wanneer bij een feest door iemand een varken gegeven is, brengt men aan den eigenaar ter vergoeding *wati*, bananen, enz..

K-oemoev s.p. *koemnanáv, koemaháv, koemáv,* met iets weggaan meenemen. Ergens heengaan. *Zi koemoev,* naar den zang (dans) gaan.

Koenatr een boomsoort.

Koendama een krotonsoort, cordyline variegatum. Een nevensoort is de *napét-koendama.*

Koenei (Waarschijnlijk v. *o*-relativ. en *kné* omzett. v. *ngé* en *hi.* Vgl.: *na-ngé* en *nangéhi.* Dit is te waarschijnlijker, wijl alle kleuren door vergelijking worden aangeduid en *koenei* geen enkel voorwerp aanduidt. Vgl.: *ngongai*), zwart. *Koenei-hi,* zwart. *Koenei-hi anem,* iemand met donkere huidskleur in tegenstelling met de lichter getinte die *dó-hi* genoemd worden. Soms wordt dit aan den naam toegevoegd om naamgenooten te onderkennen, b.v. *koenei-hi Méli,* de donkere Méli en *dó-hi Méli,* de lichte Meli.

Koenmĕ een pisangsoort.

Koepa knots met platronden steen. Die met eivormigen steen heet *wagané.* Fig.: eikel van mannelijk lid. Zie *wagané.*

Koepab zie *koepeb.*

Koepan (vgl.: *koepeb*), een handvol nemen, wegnemen, weggooien; een greep doen; voor dieren: een hap doen, weghappen. Handvol, greep.

Koe-peb (vgl.: *apad*), een greep nemen, een handvol nemen of weggooien, meerv. voorw.: *koepab,* wegwerpen met handen vol, uitstrooien, zaaien.

Kó-épek (vgl.: *kó-évek*), dichtstoppen.

Koe-poek (vgl.: *koepeb*), uitstrooien, zaaien.

Koepr-sâv paarlemoerschelp.

Kó-éram als *éram. Kó-éráz,* meerv. voorw. onder de oksels dragen, b.v. bundels sierplanten, zooals vele figuranten bij *déma*-voorstellingen.

Koeriba een kaladisoort.

Koer-koera (v. *kar*), groote golf, roller, vooral het koken van 't water waar twee tegenstrijdige stroomingen elkaar ontmoeten.

Koerwan een slangsoort.

Koes 1) een kleine kreeftsoort. Vgl.: *ngoes.*
2) kleine witte uitgekartelde veertjes, zooals ze voor opschik veel gebruikt worden. Vgl.: de omzett. *i-soeg.*

Kó-ésad zie *ésad.*

Ko-ésák zie *ésák.*

K-oesák slaan tegen. *Vâkr koesák,* ijzer (klok) slaan, luiden, bellen.

Ko-ésakoen (v. *sakoed, kóeskanin, kóeskahin, kóeskazin,* dicht opeen liggen, gaan liggen of leggen, zitten, gaan zitten of doen zitten. *Enam kóeskanit,* dicht opeen zitten of liggen. Voor zaken: op elkaar leggen, of liggen; bij een stapel leggen, leggen op, in, of bij. Voor meerv. voorw. geldt ook voor zaken de personaalvorm

kóeskazin, op elkaar zitten, samengepakt zitten, b.v. nog niet ontplooide blaren. *Napét ivon nango ma kóeskazin*, de pisangstruik zet de blaren dicht opeen, om (den bloeistok) uit te schieten.

Kó-ésam 1) een onkruid.
2) als *kó-ésaman*. *Kind ko-ésam*, de oogen verspreiden, = rondloeren.

Kó-ésaman als *ésaman*. Den troep verbreken, zich verspreiden, inzonderheid op drijfjacht tot een lange rij. *Kanapa kóésaman*, zij verspreiden, verdeelen zich in een lange rij. *Kóésaman-anim*, een sterrenbeeld, n.l. het zwaard van Orion. Volgens de Marindineezen, *déma*-jongens, die visch schieten. De nevelvlek is een kleinere jongen, die achteraan komt met de geschoten vischjes in een mandje en heet daarom *wad-kóg-anem*, de manddrager.

Kó-ésazab (meervoudsvorm, vgl.: *éseb* en *ésák*), breken van brooze dingen.

Kó-eskazib nevenvorm van en als *kó-eskazin*, zie *kó-ésakoen*.

K-oesoen (v. *is*-separat. en *oe* 2 of *soe-n* verwant met *hi*), wateren. pissen; meestal *kono koesoen*, pis loozen.

Kó-ésog zie *ésog*.

Kó-ésór zie *ésór*.

Koe-ssa (v. *is*-separat. en *sa* zand), klein putje of kuiltje in 't zand als kenteeken. *Koessa ndanod ég*, ik heb een kuiltje, = teeken, gegraven, b.v. bij spel.

Koe-tad (v. *k*-activ. en *tan*; vgl.: *otiv*, velen doen zijn), vergezellen, begeleiden, meegaan, doen meegaan, samengaan, -doen.

Koe-tar zie *kó-itar*.

Kó-étareb zie *étareb*.

Koe-tid zie *ka-tatid*.

Koe-timin zie *ka-timin*.

Koe-tiwn zie *tiwn*.

Koe-tritoek (v. *tarétok*), te weeken leggen, onder water zetten.

Kó-éveb o.p. *kóévanab*, *kóévahab*, *kóévab*, in tak, mik of vork hangen of liggen; blijven steken tusschen. Vastraken van boot, = beklemd raken. Zie *kóévek*.

Kó-évek leggen in of op, boom leggen over (water als brug); opwerpen van dijk of dam; opstapelen in de lengte. Vastraken van boot = op iets komen te liggen; *javoen dé kap kó-évek*, de boot loopt vast op een boom (onder water). Zie *kóéveb*. *Kóévek(a)*, dijk, dam.

Kó-éves zie *éves*.

Koevib (v. *k*-activ., *v* 1 en *hab*), *koevanib*, *koevahib*, *koevazib*, verscheuren. vierendeelen van prooi (levend wezen).

Kó-éwa zie *éwa*.

Koewa, een boomsoort met eetbare vruchtjes.

K-óg zie *óg*.
Kógalad Im. v. *ngad*.
Kó-ganoed uitsteken, uithollen, b.v. van trom, van kano.
Kó-gazin zie *kóégen*.
K-ógeb zie *ógeb*.
Kó-gran zie *kóagran*.
Kó-hadéwn zie *hadéwn*.
Kó-hahib Im. v. *ko-vazib*, zie *ko-vib*.
Kó-hajed plagen om, zeuren om, vrijen om.
Kó-ham (v. *kó* en *ham* = samentr. v. *handam*), intrekken van buik.
Kó-hajen als *hajen*. Verder: kalm worden van 't weer, luwen, stil worden der zee. *Kóhajen mandow*, stille maanmaand, n.l. in de kentering.
Kó-han zie *han*.
Kó-haneb *kónanab*, *kónahab*, *kórénab*, opnemen, aannemen, afnemen. Met *-ĭs* aan den verbaalvorm: onttrekken aan, verlossen van, wegnemen.
Kó-harak zie *harak*.
Kó-hareb zie *ka-hareb*.
Kó-hari gaan liggen, inzonderheid om te slapen, dus met bepaald doel, of iets be-liggen = op iets liggen of gaan liggen.
Kó-havhab zie *avahab*.
Kó-hazad (Vgl.: *éhazab*), los zijn, los laten.
Kó-hazak (vgl.: *éhaz-awn*), struikelen, doen struikelen, een voetje lichten. *Nok kakop kó-hazak*, ik heb hem doen struikelen, een voetje gelicht. *Kanapa kóhazak*, het doet mij struikelen, ik struikel er over. *Dé makap kóhazak*, het hout zal u doen struikelen. Soms *kóhazak* voor *kó-ahazak*.
Kó-hazâv als *azâv*.
Kói of *kóĕ* (v. *k* en *oew*, lichtend, wit; vgl.: B.B. *kwéj*), kalk, kalkschelp, wit. Een schelpdier, waarvan de schelp vooral voor kalkbranden gebruikt wordt. *Kói hoes*, kalk branden. *Kói-hi*, wit. *Kói-méen*, tooverspreuk bij kalkbranden gebezigd. *Kói-mbasom*, een waterplantje. *Kói-kâv*, een aardappelsoort. *Koi-samban*, een wit strooبloempje.
Kói-a-kói een boomsoort, clerodendron inerme Gaertn. Een bleeke kleine mugsoort.
Kó-irab (vgl.: *irik*), loswoelen, ondermijnen, doen vallen, los gaan.
Kó-irik zie *irik*.
Kó-isi zie *isi* 2. Verder: stuk touw door oudere mannen om den hals gedragen.
Kó-isik zie *isik*.
Kó-itar(ĕ) staan, gaan staan; be-staan, = staan in, bij of op, en bij uitbreiding, in den weg staan. *Kamó na kóitar*, ik moet gaan staan.

Kambét nisep kóitar, het is mij uit het oor gaan staan, ik ben 't vergeten. *Sévt a kóitar érér*, de pijn staat in den rug, de rug doet pijn. *Tamatomb kóitar*, ga hem niet in den weg staan, letterl.: ga niet op, voor of bij het zijne staan.

Kó-ivid zie *vahid*.

Kokari kleine sierlijke palmsoort, cycas Rumphii. *Kokari-kanis*, een pinangsoort.

Kokara (v. *kó* en *arad*), darmen, ingewanden.

Kókev kókev beisam, een bizonder soort *beisam* op *bos* gelijkend, van *ménga* gevlochten.

Kokok een wilde aardvrucht op kaladi gelijkend.

Koko-ti (geluidnabootsend) een vogelsoort; klein en bij groote vluchten vliegend, vandaar de meervoudsvorm.

Kokovaré een vogelsoort, soort kwikstaartje, dat echter zijn staartje niet op en neer, doch heen en weer slaat.

Kolésaleg of *kósélaled*, Im. v. *kó-rasig*.

Kolawad, Im. v. *korwávd*.

Kólitoek Im. v. *ipitoek*.

Kó-mab zie *ko-meb*.

Kómanad zie *kó-manad*.

Komani een onkruid.

Komasa een kaladisoort.

Kómb (v. *mb*), bovenarm, inzonderheid vlak bij den schouder, de deltoïde-spieren.

Kómbadi bezinksel van *wati*, klapperolie, e.d.. (Omzett. v. *ko* en *ambid*, bezinken).

Kó-mbazig als *ambazig*. Met *kó*-instrument.: boortje bestaande uit een scherpen haaientand, die bevestigd is aan een lang stokje dat tusschen de plat tegen elkaar gedrukte handen vlug heen en weer gedraaid wordt, terwijl het uit te boren voorwerp met de voeten of teenen vast gehouden wordt. Voor kleinere dingen als pitjes, draait men met duim en wijsvinger der eene hand en houdt het uit te boren pitje met de andere vast.

Kombéa (samentrekking v. *da-koem* en *abéék*), navelbreuk, rond uitpuilende navel.

Kombó een vogeltje.

Kó-meb zie *meb*.

Kómind een vogelsoort.

Kó-mndawn zie *kó-amndawn*.

K-omos zie *koemoes*.

Komsali Im. v. *karosari*.

Kó-msoeab zie *masoeab*.

Kónab 1) ontbieden, gaan halen, (v. *haneb*).
2) zie *kó-aneb*.

3) soms voor *kanab*.

Kónd 1) een boomsoort met hard hout.
2) een roofvogel met bruine vleugels en witten kop en borst.
3) ronde voorsnuit van krokodil.

Kónd-kabai een roofvogel, haliastus Indicus.

Kondó streek in de nabijheid der Engelsche grens en waar zich vele der Marindineesche legenden afspelen, ook de oorspronglegenden en de legende van 't ontstaan van 't vuur, enz., hetgeen er op wijst dat de Marindineezen van daaruit zich langs de kust verspreid hebben. — *Kondó-nini* krotonsoort met fijne groene, geelgespikkelde blaadjes.

Kongloja Im. v. *kabo-kabo*.

Kónó (v. *ko*, onderbuik en *no* of *na*, uitwerpsel), gier, pis; gal. *Kónó koesoen*, pis loozen, wateren. Wanneer men trapt op een plek waar iemand pas gewaterd heeft, zal men hoest, *kapoer* krijgen. *Kónó-kai*, pisbuis. *Kónó kap dahanin, mano koesoen*, de pis bijt me, ik zal loozen, ik heb behoefte te wateren, ik zal wateren. *Wajar kónó mendisep koesoen*, de sterren hebben er op gepist; zegt men van de pisang wanneer ze door een zekere ziekte zijn aangetast. *Sapi-kónó*, koepis. Overdr.: het doorschijnende door de tabak bruinachtig gekleurde papier, waarin shagtabak verpakt is en verder alle dergelijk papier.

Kóoe (v. *ko* instrument. en *oew*, lichtgevend, wegens het phosforesseeren) of *ko-oew*, paddestoel; de eetbare soorten vindt men vooral op klapper- en sagoboomen. Fig.: oorschelp (of in deze beteekenis een samentrek. v. *ko* en *hoew*).

Ko-panéwn zie *apanéwn*.

Kop-anim meloeto of agas, zeer kleine vliegjes, wier steek veel jeuk veroorzaakt.

Ko-panev zie *apanev*.

Kop-kopoe (vgl.: *ko-oew*), paddestoel.

Kopi Mal., koffie. *Kopi-adaka*, koffiedrank. *Kopi-mangón*, koffiepot, — kom.

Ko-pnahik omzetting van en als *kó-nahip* of *kó-honip* of *kó-hanip*; zie *hónip*.

Koptat een rietsoort, lang en dik. (Wellicht omzett. v. *kapatoe*).

Kó-rab 1) soms voor *ka-rab*.
2) meerv. v. *k-oreb*.

K-oran zie *oran*.

Kó-rarab (verdubb. v. *ar* 1, vgl.: *arev*), op één rij hangen, als b.v. de sagopakken in de hutten; in één rij zijn, liggen, staan, enz.

Korareb-anoem Venus als avondster.

Kó-rariz (verdubb. v. *ar* 2, vgl.: *arar-am*), sissen op het vuur.

Korat groote grijze reiger.

Kó-ráv of *kó-aráv*, (vgl.: *arig*), aanrijgen. Met *kó*-uitslag aanduid.: halssnoer, aangeregen kralen.

Kó-rawéwn zie *kó-arwéwn*. *Hoemoem anem-pa-hi makó kórawéwt(n)*, de wolken zitten opeen als menschenkoppen.

Kó-razig (v. *kó*-uitslagaanduid. en *razig*, mv. v. *arig*), banden, die vol *baba*-pitjes geregen of genaaid zijn en die kruiselings over de borst gedragen worden. Vandaar bij uitbreiding: deze banden en ook andere dingen kruiselings of dwars over de borst dragen en ook in 't algemeen iets kruiselings over elkaar leggen.

Koré-api Mal., korek api, lucifer. Dit woord verdringt langzamerhand de door associatie gevormde uitdrukkingen: *nìn-takav*, en *Ingris takav*, zaadvuur of Engelsch vuur.

K-óreb als *óreb*. *Oer mop kóreb*, ge zult de boodschap overbrengen. *Hai mendan kóreb*, ze hebben een lach gewisseld, ze lachten tegen elkaar, *-nam koranab*, elkander kiezen, elkaar schertsend of in ernst vrijer en vrijster, *s-óram*, noemen.

K-órev zie *órev*.

Kó-révab voor meerv. voorw.: zie *kó-éveb*.

Kó-réwn (vgl.: *arih*), s.p. *kóranawn*, *kórahawn*, *kórawn*, lachen, uitlachen, bespotten. *Hai kóráwn*, lachen tegen.

K-óritoek (v. *órétok*), iets ergens in of tusschen steken, b.v. stukken atap om 't dak te herstellen.

Kó-rjaman (v. *wa-réma-heb*), met gekromde beenen loopen.

Kó-roek (v. *kó* en *roek*, = vrouw. v. *rìk*), jong van kangoeroe, dat nog in den buidel gedragen wordt.

Korósari een vogelsoort.

Kó-rovétok (v. *ravétok*, zich keeren), niet passen door te klein of te kort te zijn.

Ko-rwahin zie *kó-arwahin*.

Ko-rwávd (vgl.: *éwai*) of *ko-rwóhávd*, vrucht zetten van klapperboom. *Ongat mendó korwávd*, de klapper heeft voor hem vrucht gezet, zijn klapperboom draagt al.

Ko-rwawn zie *kó-arwawn*.

Kosai (Wellicht omzett. v. *oesák*, neerslaan; vgl. de zegswijze *kanir kana oesák* het zware slaat me neer, ik bezwijk onder den last, dus: wat doet bezwijken), zwaar. Fig.: moeizaam, moeilijk.

Kó-sakev bedekken, afdekken, beschutten, wind of licht onderscheppen. *Dé o kosakev*, de boom bedekt, verbergt hem. Voor meerv. onderw.: *kárósakev*. *Matoer ka kosakev*, hij bedekt (het licht) met zijn schaduw, hij staat in 't licht.

Kó-saman zie *kó-ésaman*.

Kó-sameb s.p. *kosmanab*, *kosmahab*, *kosmab*, zie *sameb*.

Kó-san zie *kó-asan*.

Kó-sazab zie *kóasazab*.

Kósi (v. *kad* en *s* = klein; Vgl.: *séis*), klein. *Kósi mes,* kleingegroeide klappernoot. *Kósi kandara,* kindertrom. Als bijwoord: weinig.

Kosig een klein eetbaar schelpdiertje.

Kosod-né vr.: *-noe,* mv.: *-ni,* onbeschaamde, brutale schooier. (Misschien v. *né* zonder en *hod,* walgen, = die nooit te veel of genoeg heeft).

Kóta of *kawai,* een krabsoort.

Kó-tab zie *kó-tib.*

Kó-tahoek als *tahoek. Sanga kótahoek,* met de armen (de borst) bedekken, de armen kruisen. Met *kó*-uitslagaanduid.: *kótahoek,* afdekking, = het uitspansel, de hemelkoepel.

Kó-tak (v. *atak*), aftrekken, afgooien.

Kó-ták (v. *ták*), opraken, op zijn; uitsterven. *Basik mak(an)nambé kották,* onze varkens zullen op raken, c.q. uitsterven. Ook: open,, leeg zijn van ruimte; *éhé ndapap koták* hier moet een open, leege plaats zijn.

Kó-tamak zie *tamak.*

Kó-taman 1) (vgl.: *atamin*), stoeien, spartelen.
2) Soms voor *kó-ataman.*

Kó-tameb s.p. *kotmanab, kotmahab, kotmab,* zie *tameb.*

Kó-tamin of *kó-atamin,* zie *atamin.*

Kó-tapak zie *tapak.* Met *kó*-uitslagaanduid.: *kótapak(vâkr),* knipmes, schaar.

Kó-tarak of *kó-atarak,* zie *atarak.*

Kó-tareb of *kó-atareb,* zie *atareb.*

K-otarén (v. *otarén*), licht worden. Men hoort meer den vorm op *t* = *kotarét.*

K-oteb zie *k-otib.*

K-otib (v *ta*), o.p. *kotanib, kotahib, kotazib,* in 't algemeen verwijdering aanduidend; meevoeren, ontvoeren, meetrekken, losrukken, zich afscheiden, scheiden, verlaten, achter laten of blijven, uiteen gaan. *-Nam kotanib,* van elkaar scheiden, (ook echtscheiding), elkaar verlaten. *Tamténam kotanib, door ka,* verlaat elkander niet door echtscheiding), dat is verboden. *Maró Kombes épkénam kótanib,* daar verwijderen de Maró- en de Fly-rivier zich van elkaar. *Kotazib-a,* ingescheurde (lichaamsdeelen), inzonderheid oorlel of neusvleugel, die door het sterke uitrekken der daarin gemaakte gaten inscheuren. De meervoudsvorm *kotazib* wordt ook gebruikt voor sirih-katjes, *dédami,* dat een meervoudig begrip is. *Dédami kotazib,* sirih-katjes afplukken; vaak ook met de bijbeteekenis: heimelijk afplukken, = stelen.

Kóteb of *oteb,* voor levende wezens of zaken. *Ngoes-itir dé mó kóteb,* de krabbescharen moet ge met een stok verwijderen, afslaan. *Tik mendó kóteb,* de koorts heeft hem verlaten.

Kótab of *otab,* voor zaken: verwijderen, aftrekken, wegtrekken, scheiden, uit elkaar trekken. *Otab-i ségos* een gordel dien men los kan maken. *Kótab-né,* onbreekbaar, onscheidbaar.

Kó-tétok zie *atétok,* uitpeuteren. Voor meerv. voorw.: *kó-titoek,* uitpeuteren, inzonderheid gekookte alikruikjes en dergelijke uit hun schelpje, om ze te eten.

Ko-tméwn of *kó-taméwn,* o.p. *kotmanawn, kotmahawn, kotmawn,* zie *taméwn.*

Kó-toab zie *toab.*

Kó-toen (v. *kó* en *toe,* vr. v. *ti* en *an,* die met buidel), wijfje van buideldieren, inzonderheid van kangoeroe.

Ko-tpat (v. *t* 2 en *p* 3), zie *tapad. Sanga kanapa kotpat,* mijn vingers staan opgericht, d.i. achterover gebogen.

Ko-tpeit (v. *t* 2 en *p* 3, zie *tapid*), s.p. *kotpanit, kotpahit, kotpazit,* zich oprichten, recht gaan staan, zich rekken, zich strekken, recht in de houding zijn.

Ko-traman (v. *taraman*), onderdompelen, in de week zetten, b.v. vezels voor vlechtwerk, kleeren, enz..

Kov zie *kâv.*

Kov (v. *k*-activ. en *v* 1, = wegdoen; vgl.: *kov-eg*), o.p. *nakov, hakov, jakov,* geven, meedeelen, uitdeelen; meer bizonder; eten geven, voeren, grootbrengen; opleiden in, = meedeelen van de tooverkunst. *Jaba jakov-anem,* zeer mededeelzaam mensch, vrijgevige. *Kov-né,* wien niet meegedeeld wordt, slecht gevoede, die niet of niet genoeg te eten krijgt.

K-ova (v. *v* 1) of *k-ovar,* s.p. *kovan, kovah, kovaz,* naar of op het strand iets gaan halen of zoeken. In 't algemeen het strand op gaan om schelpdiertjes te zoeken. Ook: iets strand- of zeewaarts brengen b.v. lading naar een boot; over zee wegvoeren.

Kó-vab zie *kó-vib.*

Kó-vad (vgl.: *kóvab*), losslaan, afslaan.

Kó-vakeb zie *kó-avakeb.*

K-óvar zie *k-óva.*

Kó-varam of *kó-avaram,* als *avaram. Kapa kovaram,* het zit los, het leutert.

Kó-varoek als *avaroek. Kind kovaroek,* met de oogen draaien, verbaasd of verdwaasd kijken. *Hei ka wa kóvaroek,* de regen zwaait of slaat binnen.

Kó-vasa zie *kó-avasa* of *k-avasa.*

Kó-vasak of *kóavasad* (v. *avasad*), zakken, naar beneden dringen van wortels. *Hei menda kovasa,* de regen zakt, = valt.

Kó-vaseb of *kó-avaseb,* (vgl.: *avasad*), in of onder iets wegzakken.

Kóvavd elleboog (v. *kó* en *avarev*).

Kó-vazeg zie *kó-veg.*

Kóveg (v. *kov* en *eg*, vgl.: *kóagin* en *kóégen*), heeft steeds een meerv. voorw.: o.p. *kóvaneg, kóvazeg*, verwerpen, verstooten, wegwerpen. *Ti kénam kóvaneg*, ze gooien elkaar (op den grond, te water) Thans zegt men ook *koveg* voor wegdoen, kwijtschelden van schuld, *hoetan koveg*.

Kovei een bepaalde wijze van vlechten. *Kovei-beisam*, een bepaalde soort *beisam*, aldus gevlochten.

Kó-vétok 1) als *vétok*, denken aan. *Nok mendé kovtanoek*, hij heeft aan ons gedacht.

2) als *akovétok* of als *vétok* = steken naar of aan. Fig.: aansteken, besmetten van ziekte. *Ari Woloem kop kovetok, Kawam ndi win*, Ari heeft Woloem aangestoken, toen is 't Kawam weer geworden, heeft het ook gekregen.

Kó-vib (v. *v* en *hab*), o.p. *kóvanib, kóvahib, kóvazib*, mee-, weg-, aftrekken; zich iets af of uittrekken. *Azaki oegoe kap kovib*, de slang trekt haar vel uit, vervelt. Bij uitbreiding zich kleeren uittrekken, van kleeren verwisselen. -*Nam kovanib*, elkaar aantrekken, elkaar naar elkaar toe trekken. *Etob mandow kénam kovanib*, de zee en de (daarin ondergaande) maan trekken elkaar naar zich toe. Als regel volgt het zeetij de maan, d.w.z. wanneer de maan ondergaat, veelal in zee, heeft ook de zee zich terug getrokken en is 't ebbe. Staat de maan in 't Zenith, dan is 't vloed. Voor zaken: *kó-vab*, af-, weg-, lostrekken, los gaan, los zijn, inzonderheid vruchten of bladeren, vooral kokosnoten en palmblaren, omtrekken zoodat de steel bij den oksel los scheurt. Aldus klappernoten of palmblaren aftrekken. *Kovab-rĭk*, aldus losgescheurd en afhangend palmblad. Meerv. voorw. vooral kleinere zaken *kovazib* b.v. losgaan van kralensnoer; afvallen der kralen. Ook wegdoen, weg doen zijn. *Avasi kovahib* (Im. v. *kovazib*, tranen stillen). Zie bij *avasi*.

Kóvitoek-ségos Im. v. *otabi-ségos*.

Kó-voereb zie *avoereb*.

Kó-vosad zie *vósad*.

Kó-vráv of *kó-avráv*, zie *avarev*.

Kowa of *kawa*, als *kapraw* of *toerip*, beschilderde pijl.

Kó-wa s.p. *kona, koha, koja*, als hulpwerkwoord *wa*. Verder: doen zijn, doen ontstaan. *Ajam kana da kowa*, de kip heeft een ei gelegd. Zie spraakleer.

Kó-wahamat zie *wahamat*.

Kó-wahéd (v. *kó*-instrument. en *awahen*), draaikolk, tegenstroom.

Kó-wahen of *kó-awahen*, zie *awahen*.

Kó-wahoek of *kó-awahoek*, zie *awahoek*.

Kó-wahik als *wahik*. Verder, geleiden naar.

Kó-wambad zie *wambad*.

Kó-waraw als *waraw*. Verder: er uit zien, schijnen, lijken, vertoonen.

doen zien. *Mirâv pig-ndé isi nani sadap kówaraw,* de plaats toont in den drogen tijd een heel ander gezicht, ziet er heel anders uit.

Kó-warawak zie *warawak.*

Kó-was zie *was.*

Kó-wasib zie *wasib.*

Ko-wéveb als *wéveb.* Ook tegenhouden, weigeren.

Kowi klein bijltje.

Kowra een plantsoort.

Kwémek zie *kóémek.*

Kwemnitoek-lik Im. v. *kó-amnitar.*

Kwisih een boomsoort met kleverig sap.

L

Lahig Im. v. *ahoeg.*

Lapana Im. v. *rambitoek.*

Latahan Im. v. *rétézan.*

Lav-a-lah, Im. v. *hav-a-hav.*

Lavit Im. v. *ravein.*

Lé Im. v. *rarat.*

Léh-lah vr. *léh-loeh,* Im. v. *rev.*

Lémasob Im. v. *amasob.*

Lil Im. v. *irk.*

Limi Im. v. *aririm.*

Lokéh Im. v. *ajakev.*

M

M 1) partikel voor den toekomenden tijd, futurum; zie spraakleer.

2) *ma, mas, mé, mes, mi,* stamvorm om een buigen, breken, knakken, knellen, keeren, weer doen, samenvoegen aan te duiden; en verder: malen, mengen, vermorzelen, vergruizen.

3) stamvorm voor: treden, gaan. *M* met den algemeenen werkwoordelijken uitgang *an* = *m-an,* treden, komen. Dit *man* wordt ook als uitgang aan vele werkwoorden gehecht en geeft daaraan dan de bijbeteekenis, dat de uitgedrukte handeling tredend of trappend verricht wordt.

4) *m* of *oem,* soms *am,* meerv. *im,* wordt vaak als een elativum aan werkwoorden gehecht. *Im* voegt men vooral aan de gebiedende wijs 2en pers., om het meervoud aan te duiden, dat anders niet blijkt. Als *am* wordt het ook aan andere rededeelen gehecht, vooral aan verbaalvormen, b.v.: *épét-am* of *épéta-m,* dat is het, dat is je ware, c'est cela. *Hèr épétam!* wat is dat lekker! *Epétam ma rah,* dat is juist wat hij zegt.

Ma 1) of *man*, (v. *m* 2 en *n* als algemeene werkwoordvorm), stamvorm aan woorden gevoegd, om een „voorzien zijn van", „behept zijn met" aan te duiden; met, be-, -baar. Komt dus veel overeen met *wa*. Wellicht verwant met *ma-n*, = komen; vgl. dit *man* als uitgang van werkwoorden. Soms ook als *am*.

2) uitroep, wanneer men iets gezegd heeft en men meteen vermoedt, dat men zich vergist. *Inah*...... *ma!* twee...... 's kijken!- Wellicht ook van denzelfden stam *ma-n*. In dezelfde omstandigheden bezigen wij ook vaak het woordje kom! als uitroep.

3) *mâ! mâ!* lokwoord om varkens te roepen, vooral om ze te voeren met *mes-mamahi*, brokken klappernoot. *Mâ* is de stamvorm van *ma-n*, = komen. Vgl.; het lokwoord voor honden: *hi! hi! hi!* = eten, of *hé! hé!* hier!

Máb-arir een bizonder versieringsmotief, dat op den buikband, *ségos*, of op armbanden wordt ingevlochten. Vgl.: *mahab*.

Mabat! verbaalvorm en daarvoor zie spraakleer. Men kan hem vertalen door: Is er wat! wat is er? scheelt er wat aan? enz. en als zoodanig dient hij ook als uitroep of betuiging van medelijden of deelneming.

Madé stopwoordje vaak aan 't eind van een zin gebezigd en ongeveer overeenkomend met ons: immers, niet waar? e.d., of: maar-concessivus.

Madadi een zoetwatervisch, melano taenia.

Madaré of *madréré* (v. *ma* 1 en *da* en *réré*, geluidnabootsend), krekel.

Magar (v. *ma* 1) galblaas, gal. *Magar* of *magar-hi*, als gal, voornamelijk wat de kleur betreft, dus: geel, groengeel; een suikerrietsoort van deze kleur. *Magar kind*, gele oogen, vooral door koorts veroorzaakt, dus koortsige oogen.

Magoem (v. *ma* 1 en *goem*, asch, wijl de opgehoopte zaadjes op asch gelijken), een *kapatoe*-soort, riet waarvan het zaad gegeten wordt.

Mahab (v. *m* 2 en *hab*), zwiepen, doen zwiepen, wiegelen, heen en weer bewegen, schommelen van boot, stooten. Vgl.: *meb*.

Mahai (v. *ma* 1 en *hei-t*, gaan; vgl.: *ma-hoet*), zoowel voor tijd als voor plaats: vooraan, voorop, vooruit; eerst, eerste, voorste, voorgaande; wat vooraan was, in 't begin, vroeger; wat vooraan is, in de toekomst, later, verderop. *Mahai*...... *es*, eerst...... later. *Wo mahai, nok es*, (ga) gij eerst, ik (kom) later. *Mahai-anem*, voorganger; oudste zoon; oudere broer; oudere. *Mahai-évai*, eerste vader; oom, d.i. oudere broer van vader. *Mahai-ézam*, eerste of vroegere echtgenoot. *Mahai-oezoem*, eerste of vroegere echtgenoote. *Mahai-mirâv*, eerste of vroeger dorp; het meest westelijke deel van 't dorp, zie bij *es*. *Mahai nangó*, voor verderop, voor onderweg, proviand, lijftocht voor de reis. *Mahai-ótiv*, het eerste mannenhuis aan den westkant van 't dorp. *Mahai-rĭk*, van verderop, iemand van den westkant van 't dorp. *Mahai-wa*, eerste moeder,

moei, d.i. oudere zuster van moeder. *Bei mahai*, als eerste, = die volgt op den eerstgeborene.

Mahai (v. *ma*, in 't rond en *heit*, gaan), dansen, huppelen, danspassen uitvoeren.

Mahak (v. *ma* 1 en *éhak*), verpletteren; (v. *m* 2), neerslaan neerduwen, buigend breken.

Maha-móhó of *móhó-móhó*, een vogelsoort.

Mahi (v. *ma* 1 en waarschijnlijk *arir*. De *h* van *mahi* is in 't Imâz en B.B. een g-postgutturalis sonora, waarin de r duidelijk uitkomt. Ofwel van *ma*, met en stamvorm v. *ahoen*, omvlechten wijl de opschik vooral in haaraanvlechtsels bestaat), opsmuk, opsiering, versiering, tooi, versiersel. Versiering aanbengen, opsmukken. *Mahi wa*, zich opsieren, zich opschikken. — *Sa-mahi*, zandtooi, d.i. beschildering van 't gezicht met leem, klei of pijpaarde, (zandsoorten). Ook de opschik, welke een doode, — ook wel *sa-anem*, zandmensch, genoemd, — in 't graf wordt meegegeven. Bij uitbreiding al wat men een doode in 't graf meegeeft, zelfs de huisdieren die gedood en mee begraven worden.

De opschik wordt bepaald volgens de verschillende leeftijdsklassen. Ziehier daarvan een kort overzicht. — de leeftijdsklassen zijn:

Mannen		Vrouwen
Patoer	overeenkomend met	*kivasom*
Aroi-patoer	„ „	geen bizondere klas.
Wokravid	„ „	*wahoekoe.*
Ewati	„ „	*kivasom-iwag.*
Méakim	„ „	*iwag.*
Amnangib	„ „	*sáv.*
Mes-méakim	„ „	*mes-iwag.*

De kenmerkende versieringen zijn voor:

Patoer. De eerste jaren niets, tot het *mbarar-angei* gevierd wordt als hij van 4 tot 6 jaar oud is. Dan krijgt hij om de armen de *mbarar* en *ndoen-ndoevi*. Over borst en rug als kruisbanden de *karam*, om 't middel de *kakéwi*, om den pols de *rakarik*. Om den hals snoeren vruchtpitjes en *kindari*. Op den leeftijd van 6 tot 8 jaar worden de oorlellen doorstoken en in de gaatjes eerst een bladnerf en vervolgens een steeds dikker klosje bamboe ingevoerd, om de oorlellen uit te rekken.

Aroi-patoer. Het lichaam is geheel met *pajoem* zwart gemaakt. Om den hals dikke snoeren *samónd*. In de ooren *sagaw*. Om de armen *kimb* en *ndoen-ndoevi*.

Wokravid. Het lichaam zwart gemaakt met *pajoem*. Het haar wordt aangevlochten met *angar-wahoekak*. Verder als *aroi-patoer*.

Ewati. Krijgt de schaambedekking *sahoe*. Als haaraanvlechting de

dapis-wahoekak of *rétak*. In de ooren *ihir*, al of niet versierd met kraaltjes, kettinkjes van rotan, *mbatata* of *bong-a-bong*. In de neusvleugels arendsklauwen of kangoeroe hoeven, of bamboeklosjes. Door 't neusschot *népos*. Om den hals *samónd*. Op de borst *korazig-baba* en *godéma* en *ngoei*. Aan de bovenarmen *kimb*, *ndoen-ndoevi* en *mbarar*. Aan den pols *rakarik* met *japoe*. Boven de kuiten *kanmbarar*. Om de enkels *sagazig*. Verder boog en pijlen en knots. Wanneer hij in vol ornaat is op 't hoofd de *énod* met de *dangoi*.

Méakim. Als haaraanvlechtsel *bokboka* met *sam*. Om 't middel de *ségos* en *wib*. Op 't hoofd als *énod* de *wai-mbarik*. Overigens als *érati*.

Amnangib. Als haarverlengsel *bokboka* met lange *sam*, *beisam* of *majoeb-wahoeka*. Als hoofdversiering *pajaman*, *karoeri* en *zimboe*. Over de borst *saham-semb* of *ngat-énd*. Om de bovenarmen ringen tot mof samengesnoerd van varkensslagtanden. Overigens als *méakim*.

Mes-méakim. Als haarverlengsels *engoka*. Verder als *amnangib*, maar bij 't klimmen der jaren vergaat steeds meer de lust tot opschik.

Kivasom. Krijgt al heel spoedig een lendentouwtje en dan evenals de jongen na 't *mbarar-angei* met ongeveer dezelfde versieringen.

Wahoekoe. Als haarverlengsels de *moembrĕ-wahoeka*. Ze krijgt de schaambedekking *nowa*. Om den hals *samónd* en *kindari*. Over de borst *korazig-baba*. In de ooren *ihir*. Om den bovenarm *mbarar*.

Kivasom-iwag. Als haarverlengsels *ahamata*, waarvan men naar 't aantal dikke trossen vier soorten onderscheidt: *noh-ahamata*, *indiga*, *okada*, en *barakaw*. Als versiering hiervan de *énod*. In de ooren *ihir*. Om den hals *samónd*. Op de borst *ngoei*, *karazig-baba* en *ngat-énd* of *saham-semb*. Op dezen leeftijd wordt op haar de tatoeage met scarificatie, *ngarev*, toegepast. Om de armen *mbarar* en *ndoen-ndoevi*. Om de kuiten *kanmbarar*. Om de enkels *sagasig*.

Iwag. Als haarverlengsels *wisoeka* of *moembrĕ-majoeb*. Op de borst de *dakoem*, overigens als *kivasom-iwag*.

Sâv. Als haarverlengsels *dahamata* en *bongbonga-ahamata*. Overigens als *iwag*; doch zonder *énod* of *ngoei* of *dakoem* of kraalsnoeren. Terstond na 't huwelijk draagt ze eenigen tijd de *ba-nowa*.

Mes-iwag. Als haarverlengsels *engokak*. Verder laat zij ook bij 't stijgen der jaren allen opschik voor en na varen.

Voor een uitvoerige beschrijving zie men het rijk geïllustreerde artikel van Pastoor H. Nollen: „Les différentes Classes d'age dans la Société kaja-kaja, Nouvelle Guinée Néerlandaise''. Anthropos, tome IV (1909), fasc. 3,4.

Mahid (v. *ma* 1 en *ahin*), boos, vertoornd, kwaad; boos worden of zijn. Met *-ind* aan den verbaalvorm, boos zijn op, *kaninda mahid*, hij is boos op mij.

Mahod (v. *ma* 1 en *od* of *hoed*), klein netje van *iga* om den haartooi der *méakim* te dekken. De gesnelde koppen worden ook met een dergelijk netje omvlochten, waaraan dan de haartooi en haarverlengsels bevestigd worden; vandaar bij uitbreiding: gesnelde kop en verder een vlechtsel van grasbloemen, dat bij spel een gesnelden kop moet voorstellen. Fig.: bovenste gedeelte of hoedje van de *haoepr*, steekmand.

Mahoek (v. *ma* 1 en *hoek*, dus eigenlijk hetzelfde als *wa-hoek-oe*, n.l. met hoofdtooi), kroonduif.

Mahoed of *mahoed-i*, (als *mahod*), in *mahoed-i igiz*, zie *igiz*.

Mahoem een *wati*soort.

Mahoet (v. *ma* 1 en *hei-t*, vgl.: *mahai*, wellicht omzett. met gewone verwisseling v. *v* en *h* van *oemav* of *oemoev*, zich verwijderen. Vgl.: *heit* en *hoew*), ver, afgelegen, op afstand en vertaalt daarom ook ons: laag, diep, hoog; in de verte, van verre. *Mahoet anem*, iemand die van verre komt. *Mahoet-á*, een stopwoordje of koppelwoordje tusschen twee zinnen, dat men zou kunnen weergeven door: dat is verre, dat zij verre; dus een tegenstelling inleidend en vaak door maar of edoch, nochtans e.d. te vertalen.

Mahos luchtblaas van visch. *Mahos ka wa ripiv*, de luchtblaas is dik, opgeblazen.

Majó een geheim genootschap met eigen inwijdingsfeesten, gebruiken en samenkomsten. De naam is waarschijnlijk ontleend aan 't eiland *Majó*, aan de monding der Flijrivier, *Kombes*, gelegen en waar volgens de legenden dit genootschap ontstond. Evenals van de *Imó* schijnt het voornaamste doel te zijn, de vruchtbaarheid van menschen, huisdieren en nuttige gewassen te bevorderen en daarbij werd vaak ritueele ontucht toegepast. De *Majó* is veel meer langs de kust verspreid, terwijl de *Imó* ook in 't nabije binnenland meer aanhang heeft. In de *Majó*-dorpen zijn alle volwassenen, ook de vrouwen lid. Wegens de vele daarmee gepaard gaande misbruiken, zijn de geheime genootschappen door 't Bestuur verboden. *Majó-anem*, lid van 't *Majó*-genootschap. *Majó-bombari*, *Majó*-gebruik. *Majó dapi hiz*, er zullen weer *Majo's* komen, ze zullen weer inwijdingsfeesten houden. *Majó-mirâv*, inwijdingsplaats der *Majó*, de plaats waar volgens de legende de *Majó* ontstond. *Majó-mandow* of *dóga-mandow*, naam eener maanmaand, in welke de *dóga*-vruchten rijp zijn (in 't voorjaar) en de *Majó*-inwijdingsplechtigheden moeten aanvangen. *Majó-iwâg*, *iwâg*, die bij de inwijdingsfeesten werd misbruikt en daarna gedood en opgegeten. *Majó-mes-iwâg*, een soort ceremoniemeester, als oude vrouw vermomd, die de inwijdelingen in de *Majó-marav* binnendraagt. De inwijdelingen toch werden beschouwd als kleine kinderen, die alles, ook de gewone levenshandelingen als loopen

en eten, weer opnieuw in hun nieuw leven, dat thans aanving, moesten leeren. *Majó-iwâg* is ook een kleine mooi gekleurde slangsoort.

Majoeb (v. *ma* 1 en *hoe-k*, vlechten; vgl.: *wa-hoek*), haarvlechtje, haardos; ook valsche haarvlechtjes die te gelegener tijd weer aan de echte worden aangevlochten. *Majoeb-ti*, iemand met haarvlechten, waaraan de versiering of verlengsels worden vastgemaakt. Thans ook opgesierde in tegenstelling met *Marind-poe-anem*, vreemde Marindinees, d.i. iemand, die de kleeding heeft aangenomen, waarbij ook de haarvlechten afgeschoren worden. *Majoeb ró*, het haar tot dunne sliertjes vlechten, waarmee dagen gemoeid zijn, die de behandelde zooveel mogelijk slapende tracht door te brengen. Vandaar de uitdrukking: *majoeb makep kahók*, we slapen om het haar (te laten vlechten). *Majoeb-wahoek-a*, lange dunne slierten haarverlengsels van aan elkaar gevlochten haartressen, gedeeltelijk met *éwa* omwoeld en ter hoogte der lenden saamgebonden en verder verloopend in haartressen met nootjes en blaren versierd en tot ongeveer op den grond afhangend. *Majoeb vák-a da*, zijn haarvlechten waren wipperende, d.i. zonder verlengsels, die ze strak gespannen houden. *Majoeb-toe* of *jâg-toe*, staartster. Fig. is *majoeb* ook vangarm van polyp.

Makan grond, bodem, de aarde, grondslag. Beneden, onder, laag, omlaag, naar beneden, onder aan, er onder. *Maroe-makan*, tuingrond. *Da-makan*, sagogrond. *Makan-dé*, kruipplant. *Makan-rĭk*, van of uit den grond, aardsch, op den grond kruipend of levend. als b.v. de kruipdieren. *Makan kanir ka*, zie *kanir*.

Malob Im. v. *mbitaw*.

Mám! als uitroep: geef hier! geef op! (Wellicht stam v. *ma-n* komen en *m* 3, dus: het kome!)

Mâm ruwe schilfer van sagobast. Fig.: een schilferige huidziekte.

Mam! mam ah! of *mam éh!* als uitroep van medelijden. Van *amam*.

Mamahi (verdubb. v. *m* 2), brok, brokkeling, verbrokkeld, gruis, vergruisd.

Mamat groote waterbloem, nelumbo nucifera.

Mamatan (verdubb. zie *mé* of *m* 2), *mamatan méen*, verbrokkelde taal, stottertaal. Zie *wambad*, en *mamahi*.

Mambara een struiksoort, timoneus sericeus Schum..

Mamek een boomsoort.

Mamim (verdubb. v. *m* 2), verbrokkelen en losgaan der tanden. *Mangat mendop mamim*, zijn tanden verbrokkelen, staan los. Vgl.: *mamatan*.

Mamind vuil op het lichaam.

Mamoei (v. *m* 2), steppe, lage onvruchtbare leemachtige vlakte, die zich langs heel de kust uitstrekt, hetzij vlak aan de kust, hetzij

min of meer landwaarts in. In den drogen tijd is de grond door de hitte gesprongen en verbrokkeld. Vgl.: *mamahi.*

Mamoen als *amamoen.*

Man 1) als voorvoegsel zie bij *ma* 2. Als achtervoegsel dient het om van zelfst. naamw. of bijvoegl. naamw. werkwoorden te vormen. Zie spraakleer.

2) Ook kan het, als achtervoegsel aan werkwoorden, verwant zijn met *man* = treden, gaan, komen en dan geeft het aan 't werkwoord de beteekenis van: tredend, trappend de handeling aangeduid, verrichten.

Man (v. *m* 3 en *an*), meerv. onderw.: *naham,* treden, doch zonder nadere bepaling: aantreden, komen, doen komen. *Honahon ahhé man,* doe het kind hier komen, breng den kleine hier. Voor zaken zegt men voor: doen komen *ka-man.* Dit wordt echter niet voor levende wezens gebruikt.

Manáw een roode aarde, die ook als verfstof gebruikt wordt.

Manda aanspreking voor *zimanda,* zwager. Hiermee spreekt iemand den man zijner jongere zuster aan en omgekeerd.

Mandand droge *dóga*-noot, waarvan de pit gegeten wordt.

Mandin (v. den verbaalvorm van 't verleden *manda* of *menda* en *en* elat.), voorheen, vroeger, eertijds; sedert lang, langdurig. *Mandin-rik,* oud, van lang her. *Mandin-anem,* ouderling, iemand van den ouden tijd. *Arindĕ mandin,* na zeer langen tijd. *Mandin ahmé ai,* als 't lang geleden zal zijn geworden, na, over langen tijd. *Mandin idi mop ha!* jij kijkt al zoo lang!

Mandip (Wellicht van *ma* 1 en *dahip* in zijn algemeene beteekenis van prikkeling ondergaan, hier bepaald van honger en dorst), onthouding, verbod wegens pomali-voorschriften om bepaalde spijzen te gebruiken, b.v. sommige zieken alsmede hun naaste verwanten, moeten zich onthouden van 't nuttigen van bepaalde, inzonderheid stekelige, vischsoorten. *Mandip mir,* in onthouding zijn, vasten. *Mandip kavakáv kamo karanik,* ge moet stevig in de onthouding zitten, ge moet u streng aan de vastenvoorschriften houden.

Mandow (v. *man* 1 en *da* en *oew*), maan, maanmaand. *Isi mandow,* de andere (al naar omstandigheden vorige of volgende) maan. *Mendow menda karanik,* de maan is onder gegaan, n.l. boven land; als ze boven zee ondergaat, spreekt men van *karosan* of *koason,* te water gaan. *Karanik* of c.q. *karosan mandow,* kan ook beteekenen maan die reeds ver in 't westen ten ondergang neigt, of ook. althans *karanik-mandow,* nieuwe maan, d.i. maan die blijft zitten, niet te voorschijn komt. In tegenstelling daarvan *hoehoe mandow,* pas opkomende maan, of maan, die in 't oosten staat. Verder spreekt men nog van *ravétok mandow,* omgekeerde maan = nieuwe maan, wijl de sikkel dan juist andersom weer verschijnt.

als hij pas kort te voren verdween. *Ravétok mandow,* omgekeerde maan is ook: verduisterde maan of maansverduistering, waarbij men denkt, dat de volle maan omgedraaid is, n.l. met den lichtenden kant van ons afgekeerd. Voor het eerste kwartier zegt men *sósóbali-mandow,* wegens de gelijkenis met de schelp van dien naam; of ook *zin-ti mandow,* maan met de scheen; van te voren, toen ze nog sikkelvormig was, had ze alleen maar de gebogen kuit, nu de rechte scheen erbij. De volle maan heet *mes mandow,* rijpe maan of klappernoot-maan. Waarschijnlijker nog is *mes-mandow* een samenstelling met den stamvorm *m(a)s,* buiging-, ronding-aanduidend, dus: ronde maan. — Verder kan men de maanstanden nog aanduiden volgens den stand, dien ze aan den hemel inneemt, welke is verdeeld in *mit,* wortelknoop, oosten, *in,* midden en *ngór,* top, westen. Als men de maan bij 't invallen der duisternis in 't Oosten, *mit,* ziet opkomen, is 't *mit-mandow,* = volle maan; ziet men ze dan in 't midden, *in,* dan is 't *in-mandow,* eerste kwartier; ziet men ze enkel in 't Westen, *ngór,* dan is 't *ngór-mandow,* of laatste kwartier. Al deze aanduidingen natuurlijk niet te wiskundig te nemen! — Ook voor tijdsbepalingen dienen de maanstanden. Voor nabije aanwijzing, zegt men: als de maan daar of daar aan den hemel staat, b.v. *mandow ahmé karanik épé,* als de maan ondergaat; of *éhé mandow,* als de maan daar (staat). Voor meer verwijderde aanduidingen wijst men op den maanstand bij 't opkomen, c.q. ondergaan der zon. *Ehé mandow dapis ivim,* de maan hier (staande), zal 't donker worden. *Epé mandow dapisep pig,* daar de maan (staande) zal 't licht worden. Men heeft nog *mandinrĭk mandow,* oude maan, laatste kwartier in tegenstelling met *namaharĭk mandow,* nieuwe maan, tot ± eerste kwartier. *Mandow-dó,* maandstond van vrouw. *Mandow-roek,* vrouw die de maandstonden heeft.

Mandow-mandow een boomsoort; de bastvezels worden gebruikt tot het vlechten van mandjes.

Mandr-a-moendr allerlei waterplanten, wieren en kroos, die op de poelen, grachten en vennen groeien. Fig.: *mandr-a-moendr-ti,* iemand die allerlei rommel heeft.

Manemnĕ (v. *ma* 2 en omzetting v. *méen* of verdubb. met omzett. v. *méen;* Vgl.: B.B. *méen-méen*), verhaal, legende, vertelsel, sprookje, reisverhaal. *Manemnĕ rah,* vertellen, verhalen. *Manemnĕ-anem,* verteller. *Manemnĕ-méen,* verhaal, vertelsel.

Manengĕ ruggevleesch van kaaiman of krokodil; het wordt uitsluitend door mannen gegeten.

Manengin (vgl.: *nangit*), zeer kleine roode insekten, die vooral in 't binnenland in de bosschen voorkomen en een geweldige jeuk veroorzaken en daarom onder den naam van N-Guineesche jeuk

berucht zijn.

Manengop een struiksoort, derris elliptica Benth.. Van den wortel klopt men den bast los, zoodat het zeer vergiftige sap zich makkelijk met het water vermengt, waarin ze gestoken worden, en de visschen bedwelmt. *Manengop oesák* of *havek*, visscherij met dit bedwelmingsmiddel; zoo wordt ook een bijeenkomst der *Imó*-genootschappen genoemd, waarbij ook een groote vischtractatie hoort. *Manengop awé maké oemanáv*, we gaan met vergif visschen. *Koloi maké oesák*, we zullen 't in de Koloi (riviertje) slaan, we zullen de Koloi afvisschen.

Manga (v. *ma* 2 en *gi*, vg.: *mangat*), een slangsoort. *Manga-pá*, een plant, polygonum barbatum Linn..

Mangat (v. *ma* 1 en *hi*, bijten. In 't Im. is de *h* v. *hi* een *g*-postgutturalis, dus *g* en *h*. De *n* dient als voorslag voor *g*. Of hebben we *ng* en *hi*, = malend of mengend bijten. In 't verwante Boven-Biansche is *mangat* = *ghi-ghi*. Dus *nga* v. *mangat* en *ngat*, zoowel als *ngi* v. *nangit* en *menengin* zijn verwant met *hi* = bijten.) tand, gebit. *Mit-mangat*, kies. *In-mangat*, voortand, snijtand. *Mangat-kazé*, sleeuw van tanden. Fig.: tand van zaag of andere scherpe spitse punt; snede van snij- en kapgereedschap. *Mangat-ti*, getand, gekarteld, met punten.

Mangĕ (v. *ma* 2 en *ng*), val. *Basik-mangĕ*, varkensval.

Mangoe (vgl.: *re-mangoe*, knijpen, dus: knijper of grijper), uil. *Mangoe-mahi*, uilversiering, bestaande uit twee meest witte ringen rondom de oogen geschilderd.

Mangoeri-warak, een groote hagedissoort.

Mangón (v. *m* 2 en *ng*), klapperschaal, klapperdop, halve klapperdop ook als gebruiksartikel, n.l. nap daarvan gemaakt en bij uitbreiding, kommetje, bakje, kruik, kopje. *Patoer mangón*, duidt bepaaldelijk op een ongepolijsten of ruwen klapperdop, ook al wordt hij als napje gebruikt. *Mig-mangón*, knieschijf. *Messâv-mangón*, toovernap. *Mangón-sahoe* schaambedekking der mannen uit een klapperdop vervaardigd. *Mangón-vambad*, klein rond tuintje. Fig.: vrouwelijk schaamdeel. *Mangón-mangón*, waterplantje met komvormige blaadjes, die op het water drijven, hydrodiaris Dirbia Backer. — *Mangón boeb*, ronde borsten.

Manipoe wâr een reigersoort.

Mao-ngat Im. v. *mar-ngat*.

Mapasar een pisangsoort.

Mapó een hoofdziekte, roofjes op het hoofd. (Misschien omzett. v. *mo* en *pa*).

Mapó-mapó een grassoort.

Marahó (v. *ma* 2 en *aród*), een houtworm.

Marakar (v. *mar*, zie *mar-a-mir*) wordt vooral gezegd van visch, die

door bederf bont en blauw begint uit te zien. *Marakar* of *marakar-ki*, gore, geelachtige, ziekelijke huidskleur.

Mar-a-mar (v. *mar*, zie *mar-a-mir*), albino-vlek, witte huidvlek door cicatriseering van wonden ontstaan.

Mar-a-mir (v. *ma* 2 en *ar* 1), heester met langwerpig bont blad: de overheerschende kleur is bleekgeel naast groen en rood.

Mareb, een banaansoort.

Marésé een boomsoort.

Marik een palmsoort.

Marind Marindineesch. Misschien van *Maro* en *ind,* (*ind,* meerv. v. *énd*), dus: die van de Maro. Onder dit Maró moet dan een der groote stroomen in 't Engelsch gebied verstaan worden. Onder den naam Maro toch worden meerdere rivieren aangeduid en is Maro waarschijnlijk oorspronkelijk ook een algemeene benaming voor rivier of stroom (v. *m* 2 en *ar* 1), evenals *riki.* Men vindt immers dezen stam *ar* of *or* in vele riviernamen terug, evenals in 't woord *riki* zelf; b.v.: *Digoer* = *dég-oer,* de stroom van 't binnenland; men bereikte deze rivier n.l. nooit langs de monding, maar stiet er steeds op, wanneer men noordelijk het land in trok. Verder hebben we *K-or-oi, Wam-ar, M-oer-i, B-oer-aka,* enz.. Deze verklaring zou in overeenstemming zijn met de legende volgens welke de Marindineezen van uit het Engelsch gebied in westelijke richting zijn voortgetrokken. Vandaar ook, dat alle dorpen zijn ingedeeld in *es-*, *in-* en *mahai-miráv,* d.i. achter-, midden- en voordorp. *Es* is dan steeds het oostelijk gedeelte, dat men namelijk reeds achter zich had en *mahai,* wat men voor zich had is de westelijke richting in welke men voorttrok.
Marind-anem, Marindinees. *Marind-méén,* Marindineesche taal. *Marind-bombari,* Marindineesche zeden, gebruiken of gewoonten. *Marind-miráv.* Marindland, het gebied door de Marindineezen bewoond; in engeren zin, als tegenstelling met *Gawir* en *Imâz,* de streek tusschen Merauke en Ongari. *Marind-poe-anem,* Marindineesche vreemdeling, d.i. een Marindinees, die de kleeding der vreemdelingen heeft aangenomen, in tegenstelling met de opgesierden, *majoeb-ti.*

Maripoet een aardappelsoort.

Már-ngat een waterrat. (Misschien van *maroe,* dus letterl. tuinhond, omdat ze zich in de grachten om de tuinen ophoudt).

Marob (v. *m* 2 en *bó*), regenboog. *Marob ka roemoet épé,* daar buigt zich, staat, een regenboog. *Marob-bitaw,* een woekerplant met roode bloem.

Maroe (v. *ma* 2 en *roen*), tuin, veld, akker. *Maroe-rod-a,* tuinheining. *Maroe-maroe,* een onkruid; de blaadjes worden tusschen de handen fijngewreven en uitgewrongen en het sap als smeersel gebruikt

tegen huiduitslag en tinea imbricata, kaskado, ringworm.

Marpata een kaladisoort.

Marpeti (v. *marpat-hi* of *-ti*), een soort hamerhaai, met de uitwassen langs den kop, lijkt hij op het blad van de *marpata*. *Marpeti-kambét,* hamerhaaiooren; fig.: wapooren, flapooren.

M (as) als *m* 2, *s*-tegenstelling aanduidend; stamvorm voor kromming, buiging.

Masahó (v. *mas* en *haoew:* rond uit doen komen), den mond tot een toetje zetten en dan door sterk in te ademen een slurpend geluid maken, dus het tegenovergestelde van fluiten. *Masaho win,* fluitend inademen.

Masai (Im. v. *mahai*), vlug, rap. Als uitroep: vooruit! gauw!

Masamoen (v. *mas* en *m* 2), doorbuigen, ombuigen.

Masatok (v. *mas* en *tok*) s. en o.p. *mastanoek, mastahoek, masitoek* of *remsitoek,* bukken, buigen, krommen of gebukt, gebogen, gekromd zijn. Voor meerv. voorw. voor zaken dient ook de meervoudsvorm der personaalvormen en beteekent dan ook vaak: opkrullen, kronkelen; omvouwen. Voor zaken meer *masamoen.*

Maseb (v. *mas* en *hab*), o.p. *masonab, masohab, masozab,* doen bukken, buigen, krommen; neerdrukken; duwen, slaan. *Hei mendap maseb,* de regen slaat neer.

Masétok (vgl.: *masatok*), omkrullen, opkrullen.

Masi of *mazi,* dwarslat of- balk in hek- of bouwwerk.

Masim een moerasplant.

Masin verbastering voor machine.

Masin (v. *ma* 1, *is*-separat. en *win*), s.p. *masanin, masahin, masazin,* afkeerig zijn, vies zijn van. *Ka wa masit,* hij is er vies van, of hij veracht het. *Tik makombep masanit,* we zijn afkeerig van zijn ziekte.

Masoe (v. *mas*), krom, gebogen, verbogen, gedraaid.

Masoeab of *masowab* (v. *mas* en *owab*), spiraalsgewijs omwinden of opwinden, kronkelen, gekronkeld zijn.

Masoed (v. *mas*), buigen, ombuigen, plooien, draaien, kronkelen van weg. *In masoéd,* in 't midden buigen, dubbel vouwen. *Jémessâv ndo masoed oenoem,* de toovenaar heeft zijn tong omgedraaid, hem stom gemaakt. *Méen masoed,* woorden verdraaien, liegen. Meerv. voorw. *rémasoed,* buigen, gebogen zijn, enz..

Masoek (als *masoed* met *k*-activans), of *amasoek,* draaien, buigen, bukken, krommen; een anderen weg inslaan; sturen, besturen. *(A)masoek nangó,* stuur, roer. *Masoek-a,* wat krom of verborgen is.

Masoerim een waterplantje.

Masor (v. *mas* en *r,* kronkelaar), een slangsoort.

Mat(a of *ĕ),* concessivus of prohibitivus, dus toelaten of nalaten; vgl.: *mata-kai;* als verbaalvorm, zie spraakleer. Als toestemmende of

inwilligende uitroep, laat maar begaan! laat maar zijn! 't is niets! dat hindert niet!

Mataka(i) concessivus, als verbaalvorm, zie spraakleer. Als uitroep *matakai!* (Sangas. *matka!*), prohibitivus, laat af! dat gebeurt of gebeure niet! doe niet! Vgl.: *mat-a.*

Matapeb meerv. onderw.: *rémtapab,* (waarschijnlijk omzett. v. *pa* en *tameb,* 't hoofd wegduwen), gedoken zitten of leunen tegen; voor zaken, liggen onder, tegen. Bekneld, beklemd zijn.

Matapek (als *matapeb*), knellen, knijpen, nijpend nemen, bekneld zijn. *Moei kana matapek,* vleesch knelt mij (tusschen de tanden).

Mataw korte casuarisveeren sommige dingen daarvan gemaakt, vooral het zwiepend rottinkje daarmee omwonden en dat in den armmof gestoken wordt. Zie *japoe.*

Matied een vergeet-mij-nietje, Buchnera urticifolia. Evenals *wamb* en ander blad of bast wordt het met *aroebeia* of *kahar,* zwarte klei, gekauwd, om zwarte tanden te krijgen.

Matiw, een banaansoort.

Mató een pisangsoort.

Matoebl Im. v. *Kémazibi.*

Matoer (Wellicht van den Indon. stam *t-m* = donkerte; vgl.: *dino* en de omzett. *dimoer*), schaduw, lommer. Als uitroep, uit het licht! Ge staat in 't licht!

Matonda een plant, asplenium Nidus Linn..

Matram een heester met eetbare vruchtjes.

Maw (v. *m* 2 en *wa*), een latje van zacht hout of merg van sagobladstengel, waarin veeren gestoken worden en dat bij den dans aan een sprietje als opschik met een touwtje op het hoofd wordt bevestigd.

Mawi een eetbaar schelpdiertje.

Mazar een boomsoort; van de schors wordt touw gemaakt en repen daarvan dienen ook zoo als bindsel en ook om de gewone schaambedekking der vrouwen te maken en wordt daartoe met *aroebeia* en klei zwart geverfd. Vandaar is *mazar* de fatsoenlijke benaming dezer schaambedekking en wordt ze zoo door de mannen genoemd. terwijl de vrouwen ze *nawa* noemen.

Mb stamvorm in vele woorden voorkomend en wijzend op ronding, vooral opening zich afteekenend in een vlak of een vlak zich afteekenend op de omgeving. Vgl.: *b.*

Mbakoe (v. *mb*), zie *bakoe.* — *Mbakoe-mbakoe* of *bakémbakoe,* naam eener maanmaand.

Mbár een soort wilde muskaatnoot.

Mbar-a-mbir (v. *mb* en *ar*), schurft, ringworm.

Mbar-a-mboer (v. *mb* en *ar* 3; of misschien geluidnabootsing), vlieg. *Mbaramboer anim,* innig bevrienden, (misschien, die om elkaar

heen draaien, als de vlieg om den mensch). Vgl.: *mbar-oe-mbar.*

Mbarar (v. *mb* en *ar* 3 en *r*, omringer), breede van rotanreepjes gevlochten armband, die om den bovenarm gedragen wordt. *Mbarar-angei,* feestje, om kinderen, als ze goed en wel loopen kunnen, de eerste *mbarar* aan te doen. Het is de eerste opschik, die de kinderen krijgen. *Mbarar. oevheitok,* zoo'n armband aandoen.

Mbaré (v. *mbaréw*), *Mbaré aéh!* of *kaber aéh!* is een uitroep van opgetogenheid, wanneer men op jacht een zwijn ontwaart of het geveld heeft, of als men een tam varken doodgeslagen heeft. Vgl.: *kabai* en *paré.*

Mbaréw (v. *ba* en *her* en *w* 2; zie *her*), groote beer, zwaar mannelijk varken.

Mbar-oe-mbar (v. *mb* en *ar* 3; of geluidnabootsing), een keversoort. Vgl.: *mbar-a-mboer.*

Mbar-ombr (verdubb. v. *mbaró;* voor *mbaró* vgl.: *daró*), zwarte modder.

Mbasom zie *basom.*

Mbatad (v. *ba* en *tad*), staande posten, waartegen dwarshouten bevestigd zijn, ingestoken, opgelegd of tegen gebonden. Brug met staande posten met dwarsleggers als onderstel. Inzonderheid een leuning van in den grond geplante staken, waartegen dwarslatten zijn vastgebonden en waartegen men soms zware zieken plaatst en steeds een overledene, zoodra de dood is ingetreden. (Zie *haratok*). Hij wordt volgens de leeftijdsklasse waartoe hij behoort, in vollen luister opgesierd. Rondom worden staken geplaatst behangen met vruchten en sierplanten waarbij zijn attributen, voor mannen zijn wapens, voor vrouwen mandjes en sagoklopper. Het is het praalbed, waar men den doode komt betreuren en hem de laatste eer bewijzen. — Bij uitbreiding is *mbatad* al wat daarop lijkt, als trap, ladder, stoel en ook ketting. Vgl.: *mbatata.*

Mbatara een zoetwatervisch.

Mbatata (verdubb. v. *mbatad*), kettinkje van uit fijne rotanreepjes gevlochten ringetjes, als sieraad dienend. Bij uitbreiding ketting in 't algemeen. Een boorschelpje (n.l. trapvormig of met spiraalringen).

Mbatáv (v. *mba* rondom of *ba* alles en *tav* v. *ta* en *av,* weg), voor niets, nutteloos, vergeefsch, ondeugdelijk, onjuist, valsch, verkeerd, schijnbaar, leugenachtig, bedriegelijk, onecht. *Mbatáv ai?* 't is toch niet waar? *Mbatáv ora,* leugenachtig worden, liegen. *Mbatáv win,* bedriegen. *Mbatáv rah,* leugenachtig spreken, liegen. *Mbatáv óg ma wa,* hij veinst maar, dreigt maar, doet maar alsof. *Mbatáv-anem,* leugenaar, een vent van niets, een die van niets weet. Ook schijnmensch, = beeld. *Mbatáv dé,* nuttelooze boom, of plant, zonder bruikbare vruchten of hout. *Mbatáv kai-anem,* valsche

vriend, schijnvriend. *Mbatáv-méen,* leugentaal. *Mbatér-méen-ti,* leugenaar. *Mbatáv namakad,* een nietswaardig, nutteloos ding, rommel. *Mbatáv sasahi,* vergeefs, nutteloos werk. *Mbatáv vir-anem,* slenteraar, leeglooper. *Mbatáv vir manó man,* ik kom te vergeefsch.

Mbavak hoofdhaar. (Misschien = *bav-ak,* wat n.l. om 't hoofd uitzet, bolt).

Mbé (v. *mb*), wild vleesch, vooral door ronde openingen in den voetzool naar buiten uitpuilend en zeer pijnlijk. Ook framboesia.

Mbéi (Wellicht verwant met *bei,* gelijk en *mbin,* gelijk, effen maken, vereffenen). Het kan niet gewoon attributief gebruikt worden, doch moet steeds met een hulpwerkwoord verbonden worden. De hoofdbeteekenis is dus niet: spijt of leedwezen, doch de gezindheid om weer goed te worden of te maken, te vereffenen. *Mbéi ai* of *angat,* spijt, berouw hebben. *Mbéi anam ongat, tamatop kavib,* laat het hem maar berouwen, vergoelijk het niet.

Mbék (v. *mb* en *k* gaatjes steker), stekel, vischangel.

Mbémbai (omzett. v. *mba,* niet en *méai* kennen), onwetend, onkundig, niet wetend, niet kennend. *Mbémbai ka nok,* ik weet het niet, ik ken het niet, ik kan het niet(doch wegens gemis aan kunde en niet wegens gemis aan macht). *Mbémbai-anem,* onwetende, onhandige. Ook nog niet wetend, = voor 't eerst. *Mbémbai no idi,* ik zie het voor 't eerst. *Mbémbai mano man,* (de plaats) nog niet kennende, = voor 't eerst kom ik.

Mbén een plant.

Mbéwé een eendsoort.

Mbi-mbi 1) lam, verlamd.
2) een zeeworm.
3) een kaladisoort.

Mbin of *bin,* (vgl.: *bib*), gelijk, effen zijn of maken, effenen, gladstrijken. Bestrijken. Vgl.: *bei* of *mbei,* zooals, gelijk, met *n* werkw. uitgang.

Mbir (v. *mb* en *r,* kronkelaar), een groote slangsoort, python.

Mbir (v. *mb* en *r*-fin.), een schelpdiertje.

Mbir (v. *mb, hi* en *r*-instrum.: bijter; vgl.: *ambih*), groote kegelvormige tanden der krokodil. Vgl.: *boerang.* — Legendarische gezel van den kaaiman of de krokodil, die hem tegen gevaar waarschuwt of in nood helpt. *Mbir mendó koamin,* de *mbir* is in hem gegaan, zegt men, wanneer een krokodil plotseling het dreigend gevaar bemerkende, wegvlucht of ook indien hij, schijnbaar doodelijk getroffen, weer bijkomt en vlucht of onderduikt. Misschien hangt hiermee samen *simb,* (omzett, met *s* voor *r),* de kleine vogeltjes, die met de krokodil symbiotisch samenleven en vaak den geopenden muil binnen dringen.

Mbis-a-mbis klein roodachtig vogeltje. Overdracht.: pisangsoort met

kleine roode vruchten. Struik met kleine roode vruchtjes, ficus fistulosa Reinw..

Mbisoe een klein boompje, met welks sap men *orib,* een vischsoort, uit den modder drijft, om ze te vangen.

Mbit aansprekiug voor *zambit-évai,* zwager, d.i. man van oudere zuster. Omgekeerde betrekking is *savok.*

Mbitaw meervoud van *méakim.*

Mbitaw of *mbitáv,* een woekerplantje met roode bloem, op boomen groeiend.

Mbó (v. *mb*), witte-mierennest, dat als een grooten bult tegen boomen wordt opgebouwd; loopgraaf van witte mier; witte mier zelf. Vgl.: *bomi.*

Mboemb zie *boemb.*

Mboe-mboe (klanknabootsing), gebons der trommen; gedreun of dof geluid in 't algemeen.

Mboer een suikerrietsoort.

Mboer-a-mboer (geluidnabootsing gegons en *r*-instrum.; vgl.: *mboe-mboe* en *moe*) vlieg. Vgl.: *mbar-a-mboer.*

Mbó-mbó, (v. *mb,* vgl.: *mbó*), bolstaand, gespannen, strak. Rond of bol van welgedaanheid, vet, zwaarlijvig. *Mbombó-asák,* buikband der *Imo's*, waarvan de uiteinden overeen geslagen worden.

Mbór-a-mbór (v. *mb.* Vgl.: Im. de omzetting *oembl* en *óm-om* of *hoem-oem*), dikke regenwolk. Regentijd, westmoesson, ook als tijdsbepaling. *Mendadis mbórambór,* er is een regentijd overheen (gegaan). *Mbórambór mandow,* de maanmaanden van den regentijd.

Mbot-a-mbot een boomsoort, van de familie der manga.

Mbótr een boomsoort met roode bloem.

Mbóv een sagosoort.

Mé soms *ma* of *moe,* stamvorm voor geluid door levende wezens voortgebracht, dus inzonderheid stemgeluid of wat daarvoor gehouden wordt. Bij uitbreiding ook: wetend, bewust als iemand, die wat te zeggen heeft, die kan spreken. Vgl.: *am.*

Méai (v. *mé* en *ai,* worden), wetend zijn, kennen, kunnen, d.i. kundig zijn. *Méai ka nok,* ik weet het; ik ken het; ik kan het, d.i. wat kundigheid betreft, niet wat macht betreft. *Méai mendap nin,* het is ik wetend geworden, ik heb het geleerd. *Méai od o,* gij waart wetend, gij wist het. *Méai-anem,* een weter, die veel weet, die goed kent. *Anep méai, ma résétok awé,* hij kent, hij snijdt visch, hij heeft verstand van visch snijden. *Anep sa méai,* hij alleen kent, wat kan hij goed........, wat is hij knap. Vgl.: *mbémbai.*

Méakim (Wellicht omzett. v. *kó-* of *ké-amin* ingaan, n.l. die de *gotad* verlaat, om zijn officieele intrede in 't dorp te doen). Huwbare jongeman.

Meb (v. *m* 2 en *hab*), overhellen naar, schommelen, wiegen, wiegelen; ophangen of neerzetten, zoodat het nog wiegelt of schommelt. *Kâv manap meb,* ze hangen de aardvruchten op (in 't feesthuis).

Voor levende wezens: s.p. *ménab, méhab, mézab* of *oménab, oméhab, omézab,* hellend zitten of staan, = leunen of doen leunen tegen. *Dé makep oménab,* ik leun tegen een boom. Zie *kémeb.*

Méen (v. *mé* en elativ. *en*), woord, taal, spraak, praat, verhaal, stem; geluid, d.i. stemgeluid of wat men daarvoor houdt, van allerlei dieren. Als uitroep: dat is taal! Zoo wil ik 't hooren! *Méen aoh!* dat is taal! Flink gesproken! *Méen épé-rik!* Dat is taal van hem! hem waardig. *Waningap méen,* goede taal, uitspraak die bevalt, gezegde waarmee men zich kan vereenigen, vriendelijke taal. *Dóm méen,* slechte taal, ruwe, onbehoorlijke, ontuchtige taal; gezegde of uitspraak waarmee men zich niet kan vereenigen. *Doer méen,* onbehoorlijke, onbetamelijke, onvertogen taal. *Kanir méen,* zware taal, d.i. gewichtige taal, woord met gezag; zware stem. *Akak méen,* lichte taal, d.i. looze praat, woord zonder gezag; lichte, fijne stem. *Wohan méen makisep kémamoeb,* we houden uw woord vast, we houden u aan uw woord; we onthouden uw woord (en zullen daarnaar handelen). *Méen kiparoed,* met woorden binden, strikken, bepraten, overreden, overhalen. *Méen mendona kiparoed,* ge hebt mij bepraat. *Horak-méen, wambud méen* of *mamatan méen,* brabbeltaal. *Méen menda ahi,* hij heeft gesproken, kan al praten. *Méen vagib,* woorden ordenen, vrede spreken, vrede sluiten, een zaak beslechten, in orde brengen. *Méen arir mendé ongat,* hij is hun woorden ordenend geworden, hij heeft ze met elkaar verzoend. *Méen adé mendap ai,* de woorden zijn goed, vriendelijk, geworden, het is weer vrede, ze zijn weer verzoend. *Kapa ésaman méen,* hij snijdt het woord af, belet te spreken. *Méen-anem,* spreker, d.i. iemand die het woord voert; een veelprater; een tolk; een kind dat al kan praten. *Waningap méen-anem,* iemand die goede woorden spreekt, vriendelijk is. *Méen ha,* ware, oprechte taal. *Méen ha ka,* dat is waar, dat is zoo; waarachtig! beslist! *Méen-hat-a,* kletser, veelpraat. *Méen-hombêr-anem,* een onbetrouwbare, die nu dit dan dat zegt. *Wohan méen ahiep rah,* zeg uw meening eens. *Méen mano rah,* ik zal spreken. *Mbatáv-méen,* leugentaal, looze praat. *Asi-méen,* nieswoord, zie *asi.*

Mégawit sandelhout, een boomsoort.

Méhaman Im. v. *woshib.*

Meiga een salamandersoort.

Mémé (v. *mé*), nabootsing van 't stotterend geluid door een doofstomme voortgebracht en vandaar: doofstomme.

Méméen (v. *mé;* vgl.: B.B. *méen-en*), vr.: *méméoen,* mv.: *méméin,* geheel, gaaf, ongeschonden, levend in tegenst. van overleden, echt,

oprecht. *Méméen anem,* oprechte mensch in tegenstelling met *jémessâv,* toovenaar. *Méméoen* (Im. *amamoen*) is ook: ongeschonden, ongerept van jonkvrouw, dus: maagdelijk.

Mémessâv zie *massâv* of *jémessâv.*

Ména (v. *mé*), gonzen, brommen, gegons.

Ménev (v. *mé*), s.p. *ménanáv, ménaháv, ménáv,* huilen om, janken, grienen. *Bát makap ménanáv,* ik zal er niet om huilen. *Ngat évai mind ménev,* de hond jankt om zijn baas.

Meng (v. *m* 3 en *an,* vgl.: *man*), gang, wijze van gaan. *Meng mba ka,* gaan is niet, hij kan niet loopen. *Meng nama kanambap héd,* mijn gang is nu recht, ik kan nu weer recht loopen. *Meng anep énd!* zijn eigen gang, wat een eigenaardige gang!

Ménga (v. *m* 2 en *ng*), jong nog niet ontplooid klapperblad, bleekgeel van kleur. Het wordt veel gebruikt voor haaraanvlechtsels en allerlei opschik en versiering. Wanneer nieuwe candidaten voor de *Majo* in de afzondering gaan, mogen ze deze alleen verlaten geheel behangen met *ménga.* Bij feesten versieren sommigen zich overdadig met *ménga,* een opschik, die heel wat lijkt en weinig moeite kost. Daarom wordt ook een opsnijder, iemand, die veel praat en weinig doet ook *ménga-ti* genoemd.

Méngoe vleesch van jonge klappernoot. Vgl.: *menga.*

Méri-ongat, een bizondere klappersoort: de vruchten hangen aan 't uiteinde van de bloeistengels in tegenstelling met de gewone klappernoot, die er op zij aan hangt.

Mes (v. *mas,* gebogen door ouderdom of v. den Indones. stam *m-s* = gebrekkig, verlept, rijp, slecht enz. Vgl.: *ésóm*), oud, oud van jaren; rijp, volwassen. Zonder nadere bepaling is *mes* rijpe klappernoot, zoo wel de heele noot als het vruchtvleesch. *Mes ago,* iets wat oud of rijp is. *Mes ago menda ai napét, manó hambam,* de pisang is tot rijpen, rijpend geworden, ik zal hem omwikkelen. *Mes agé,* een oud iemand. *Mes-méakim,* meerv. *mes-mbitaw* oude man, reeds versleten, zoodat hij niet meer als *samb-anem,* ouderling, in tel is. *Més-iwâg,* oude vrouw. *Mes-iwâg-panga,* waterlelie met hartvormig diepingesneden blad, zoodat het doet denken aan den afdruk, die het zitvlak eener oude vrouw in 't zand nalaat: vandaar de benaming. *Mes patoer,* groote, opgeschoten jongen. *Mes mandow,* zie bij *mandow. Mandow-mes,* klappers, die men als belasting moet opbrengen, wellicht zoo genoemd, omdat een maanmaand aangewezen wordt, in welke ze verzameld moeten worden. *Mes hanid,* rijpe klappers verzamelen; thans ook, kopra maken, n.l. klappervleesch verzamelen. *Mes ko-ambad,* kopra (in zakken) instampen. *Mes-javoen,* kopraprauw. *Mes-rik,* van klappers, voor klappers (geruild). *Mes-roek,* kevertje dat in de kopra zit.

Mesaho zie *masaho.*

Messâv zie *jémessâv*. *Messâv-sanga*, de wijs- en middelvinger, waarmee ook de toovenaars de zieken masseeren.

Messiaraw (v. *mes* en *araw*, gebogen opening of misschien *siara(w)* = omzett. met letterwiss. v. *harei*), hemelkoepel, uitspansel; blauwe lucht; hemelblauw. Bij uitbreiding en door associatie, glas, flesch. (wegens de doorzichtige of licht blauwe kleur).

Métok schijnen, lichten. *Takav té ka métok*, daar licht vuur.

Mid (v. *m* 2), insmeren, inwrijven.

Mig (v. *m* 2; vgl.: *amig* draaien), knie; ook de eigenlijke hiel van vogels en der achterpooten van viervoetige dieren, dien men voor den knie aanziet. Vandaar overdracht.: knoop in *wati*stengel, omdat die lijkt op den knie van den reiger, waarmee de *wati* totemistisch verwant is. — Op de knie (eigenlijk dij) rollen of twijnen van touwtjes; men legt de vezels op de dij en strijkt er met de platte hand over. Vgl.: *k-akim*.

Mih (v. *m* 2), fijnwrijven, vergruizen. Ook twijnen, zooals *mig*. Vgl.: *amoe*.

Mihaman (v. *m* 2, *hab* en *man*), ombuigen, buigend breken, b.v. punt van iets afbreken.

Mihel Im. v. *mizar*.

Mihik (v. *m* 2 en *ahék*), zenuwachtig snokken, schokken of schudden van 't lichaam, b.v. wegens *wati*-gebruik. Met een snuk uittrekken als b.v. onkruid of wortels.

Mikev (v. *m* 2 en *v*), meerv. *mikáv*, gebogen verloopen, schranken, verbogen zijn, krom zijn. *Arib kanapa mikáv, émba kap jawaw*, mijn pijl (pijl is een meervoudig begrip) is krom, verbogen, hij kijkt (= schiet) er naast. Voor levende wezens: s.p. *mikanáv, mikaháv, mikáv*, het hoofd scheef, opzij gebogen houden, opzij kijken, omkijken. *Nok manindap mikev*, hij kijkt om naar mij.

Mingoei (omzett. v. *moei* en *hi*, vleeschdiertje) made, worm. De eitjes waaruit ze zich ontwikkelen, heeten *sooemind* en zoo worden ook vaak kleine maden genoemd.

Mir (v. *m* 2 en *ora*), meerv. onderw. *ahamat* of *ahéwn*, zitten, zich bevinden, wonen, zitten bij, wonen bij. *Nohan mir makap nin*, ik doe mijn zitten, ik zit hier zoo maar. *Handam mir*, zwanger zijn. *Mir-anem*, thuisblijver.

Mir-a-mir een struiksoort, sierhout.

Mirâv (v. *mir* en *hab* of *wa*), woonplaats, dorp, verblijfplaats, plaats in 't algemeen, land, plek. In tegenstelling met *otiv*, mannenhut, beteekent *mirâv* vrouwenhut. *Izakod mirâv*, bijeen, op dezelfde plek, samen. *Ba mirâv*, slechts plaats, = verlaten dorp; het heele dorp. *Ba mirâv mendis taman*, hij (raakte) alleen de plaats en schoot neven (het doel). *Mirâv-anem* of *mirâv-rĭk*, iemand van de plaats, grondeigenaar.

Mit (v. *ma* 1 en *ti* demonstrat. = met deze; mee-de, met, mede, bij), naar, heen, bij, nabij, tegenaan. *Da mit,* naar of bij den sago. *Nani takav mit matiep hidi,* laat mij uw gelaat eens bij 't vuur (licht) zien. *Soerabaja mit,* naar Soerabaja, = dood. Toen den ruilers gevraagd werd, waarom ze toch zoo fel op klappers waren, zeiden de slimmeriken, dat ze door de kaja-kaja-voorouders, die nu te Soerabaja woonden, gezonden waren om voor hen klappers te halen. Dit moest voor de inboorlingen een aansporing zijn, veel klappers te brengen. Naar Soerabaja wil dus zooveel zeggen als naar 't schimmenrijk.

Mít (v. *ma* 1 en *it*), voet van boom, bij uitbreiding de heele stam. Overdrachtel.: onderstuk, ondereind in 't algemeen; grondslag, oorsprong, begin, oorzaak, reden; romp van 't lichaam. Als bijwoord: tot aan den wortel, tot aan den grond, tot onderaan, tot in 't begin. *Mbavak mít mó toab,* ge moet het haar tot aan den wortel afscheren. *Mít ha,* geheel onderaan. In deze beteekenissen is het tegenovergestelde van *mít, ngór;* zie bij *angip* en *kind.* Ook het uitspansel wordt volgens deze plaatsbepalingen ingedeeld om den stand of de gestalte der hemellichamen aan te duiden. *Mít* is dan oosten, *in* midden of zenith, *ngór,* top of westen. Zie bij *mandow* en *katané. Mít-évai,* stamvader. *Mít mangat,* kies. *Mít sanga,* onderste vingerlid; onderste der hand. *Mít tagoe,* teenwortel; bal van den voet. *Mít-ti,* ineengedrongene, dwerg. *Mít wak,* staartwortel; staart vlak bij 't lijf. *Mít-wak-toe,* dier met stompstaart. *Mít wap,* bovenbeen, dij. *Mít wâr,* oud lid van *Imo-* en *Majo*-sekte; het tegenovergestelde is *nóh wâr.*

Mit-a-mit (verdubb. v. *mít*), dwerg, kort, ineengedrongen.

Mitawlĕ Im v. *mít wâr.*

Mitéd (v. *mít* en *énd*), duim, groote teen. De duim en de groote teen worden als beginvinger en -teen beschouwd; bij 't tellen begint men ook steeds daarmee. Vgl.: *sarek* = *es-rĭk,* de laatste = pink.

Miz (v. *m* 2), boog, schietboog. *Miz-toep,* boogpees. *Miz-ambih,* boogboorder, d.i. een kevertje, dat de bogen (van bamboe) en andere bamboe doorboort; klander. Mal. boeboek.

Mizar 1) een sierstruik met wit en groen blad.
2) hardhout. *Mizar-ti,* een pisangsoort met harde kern. Vgl.: *kizar.*
3) neusbeen, als *ndas. Mizar-habó,* spitsmuis (met lang neusbeen).

Mó modder, zacht slijk onder water, slib; slijkerig, modderig, troebel vooral van water, doch ook van andere vloeistoffen. Bij uitbreiding: modderkleurig, d.i. lei- of leemkleurig, zooals de meeste modder hier is. Ook: ondoorzichtbaar van dingen, die dat van nature wel zijn als b.v. water. Vandaar de uitdrukking *mó-kind,*

troebele oogen; men zegt het ook van kleine kinderen wier oogen zich nog moeilijk kunnen richten en men dus last heeft, om ze te bewegen naar een bepaald ding te kijken: ze kijken dus wel, maar zien niet, wat men hun wil laten zien. Vgl.: *daroh*. — In samenstellingen is *mó* soms een samentrekking van *moei*, vleesch of ook als *om* of *omb* = week, zacht als modder en ook beursch, rot, bedorven.

Móba jonge pisangplant.

Mobara een strandvogel.

Modapó (omzett. v. *modo* en *pa*, hoofd waar de luister n.l. de opschik af is; na een tijd verwaait en verrafelt die en wordt afgedaan), zonder haarverlengsels of hoofdtooi; zonder mooie sierveeren, zooals vele wijfjesvogels.

Modo (omzett. v. *dóm* en *o*-relativ.), bedorven, afgestorven, vermolmd, verweerd, vergaan, vooral van hout, atap, kajoe-poetih-schors, e.d..

Moe (v. *mé*), gegons, gebrom, geruisch, geloei. *Etob-moe*, zeegeruisch. *Moe-anoem*, brommer, = groote sagokever (als larve heet hij *wéi*, als pop *kamahai-kamahai*).

Moegev (v. *moe*), meerv. onderw. *moegáv*, mummelen, fazelen als klein kind. *Moegev-méen*, gemummel, gefazel. — Vgl.: *moengev*.

Moeha (omzett. v. *mahoe*, v. *ma* 1 en *ahoen*), gevlochten band met aan de uiteinden slierten, die vaak nog met *baba*-pitjes versierd zijn en die ten teeken van rouw in de ooren gedragen wordt.

Moei termietheuvel evenals *bomi*, doch de *moei* is zwart, terwijl de *bomi* rossig van kleur is. (*Bomi* = omzett. v. *mbo* en *moei* = omzett. v. *bomi* met verwaarloozing der *b* van *mbo*).

Moei (v. *mó* en *hi*, als modder, d.i. de zachte deelen; in vele samenstellingen komt *mó* voor in de beteekenis van *moei*), vleesch, *Basik-moei*, varkensvleesch. *Moei-adaka*, vleeschnat, soep. *Dóm moei ka*, het vleesch is slecht, hij zit slecht in 't vleesch, is mager.

Moek (v. *m* 2) elleboog, het ellebooggewricht, doch bij uitbreiding ook het onderste deel van den bovenarm. Overdr.: knoop in den stengel allerlei gras- en rietsoorten. *Moek han*, bij den elleboog nemen, n.l. een jonge meid, voor het huwelijk. Wanneer deze van een ánder dorp is en naar het dorp van den bruidegom geleid wordt, meestal reeds eenigen tijd voor 't huwelijk, heet dit *moek* han. Doch ook bij het trouwfeest zelf, wanneer de *binahor-évai* de bruid bij den arm neemt, om haar naar het feestterrein te begeleiden. Daar wordt ze niet alleen beladen, maar ook omstapeld met allerlei vruchten en etenswaren en moet de *binahor-évai* haar weer de hand reiken, om haar uit die omwalling van heerlijkheden te helpen. Soms hoort men ook *moek han* voor een vrouw verleiden. — *Moek ndónd*, touw aan beide uiteinden met een kwastje voorzien

en dat als sieraad aan den arm even boven den elleboog wordt gebonden, zoodat de kwastjes lang afhangen.

2) een biessoort.

Moek-a-moek (vgl.: *moek* 2), een biessoort.

Moekoe zwarte steenachtige stof, die men aan 't strand vindt. Men kauwt ze om zwarte tanden te krijgen.

Moembi een boomsoort.

Moembr een boomsoort. Van den bast klopt men de vezels, die ook *moembr* heeten en dienen voor de lange haaraanvlechtsels der vrouwen, welke eveneens *moembr* of *moembr-majoeb* genoemd worden, terwijl een aldus opgesierde *moembr-toe* heet.

Moemoe (v. *m* 2), een als voedsel zeer gewaardeerd schelpdiertje. De broze schelp, ± 1 d.M. lang, en een pink dik, is cylindervormig en overlangs in twee helften verdeeld, lamellibranche asiphonien. Men meent dat de *moemoe*, die slechts op vaste tijden gevonden worden, uit de lucht vallen. *Moemoe ik hiz?* zijn er *moemoe* gevallen? *Moemoe-dé,* een onkruid, waarvan men stokjes maakt om *moemoe* uit het zand te halen. *Moemoe-pa,* moemoe-kop, = een krotonsoort.

Moen een biessoort. De vrouwen dragen er soms bundeltjes van aan de armen of den hals bij wijze van opschik. Vgl.: *moek* 2.

Moenam (vgl.: *ta-moe* en *nam* misschien omzetting van *man;* aan de Boven-Digoel is *nam* = eten), krachtvoedsel als visch, vleesch e.d. wat men als toespijs bij sago of klapper eet. *Ba moenam makadé hawi,* we hebben alleen maar krachtvoedsel gegeten. Men ziet n.l. den Marindinees vaak alleen maar visch, vleesch, zelfs vet vleesch of schelpdieren eten met enkel een stukje klappernoot tegen den al te vetten smaak.

Moenga (vgl.: *moengev*), bij, honingbij.

Moengar-moengar (v. *moengev* en *r,* brommer), hommel.

Moengé een walvisch- of potvischsoort.

Moengev (v. *moe* en *ng,* Indon. stam voor brommen, gonzen), s.p. *moenganáv, moengaháv, moengáv,* brommen, gonzen, snorren, zoemen, loeien.

Moengoei (v. *moe* en *ng,* zie *moengev*), schreeuwen, tieren, razen. *Moengoei-anem,* lawaaimaker, herrieschopper.

Moepasar, een banaansoort.

Moer vezelrokje, bont gekleurd en van de lenden tot aan de knieën reikend, dat bij *déma*-vertooningen vaak door de figuranten gedragen wordt.

Moeri (v. *ma* 1 en *ar* 1), de Prinses Marianna-straat, d.i. de westelijke grens van de Marindineesche wereld, vandaar bij uitbreiding: westen, westenwind, westmoesson, regentijd. *Moeri-hei,* westmoesson bui. *Moeri-wa,* westmoesson-moeder, d.i. de fregatvogel

die vooral in den regentijd voorkomt en zich voornamelijk bij stormachtig ruw weer vertoont, ook *aoewé* genaamd, tachypodes aquila. *Moeri-wa-sahoe*, een schelpdiertje.

Moes-a-moes meerv. v. *moesnakim* en *moesnakawn.*

Moesm een zoetwatervisch, genus serranidae.

Moesnakawn opgeschoten meisje, dat echter nog geen *wahoekoe* is.

Moesnakim opgeschoten jongen, die echter nog niet in de *gotad* is afgezonderd.

Moet een klein wit schelpdiertje.

Moha (Wellicht omzett. v. *om* = *am* en *ha* = mensch bij uitstek, wijl de huwbare jongelui *ewati* en *iwag* de bloem van 't dorp zijn. Vgl. *ma-moen)* ongehuwde staat; ongehuwd. *Moha-rik*, ongehuwd man. *Moha-roek*, ongehuwde vrouw. *Oram moharoek dad kamir*, zij was ongehuwd moeder. Volgens de adat mag een ongehuwde vrouw geen omgang met mannen hebben, dus dat ze moeder wordt bestaat niet of mag althans niet bestaan. Gebeurt het toch, dan is het kind, dat zij draagt een *déma*-kind, en moet vermoord worden. Is de moeder er niet in kunnen slagen, meestal met de hulp van toovenaars, de vrucht af te drijven, dan wordt het kind terstond bij de geboorte gedood.

Moho-moho (geluidnabootsing) een uilsoort.

Mokra een van de Kei-eilanden ingevoerde pisangsoort.

Móm (v. *ma* 1 en *mó* of verdubb. v. *mó*) malsch, sappig van vruchten; zacht, beursch; vermolmd.

Momaw jeuk, gekittel. (Omzett. v. *móm* en *wa*, zachtjes doen; vgl.: *kazé* en *kahék).*

Mómb (vgl.: *móm*), snot; snotterigheid, verkoudheid die veel snotteren veroorzaakt. *Mómb avasad,* snot optrekken. *Mómb-kai*, snotweg, = neusgat; loodrecht gleufje midden in de bovenlip. *Mómb-ti,* snotneus. *Mómb-anim,* een plant met slijmerige vruchten.

Mómb-a-momb (v. *mómb*), slijm, slijmerig; vruchtwater, dat bij de bevalling vooraf uitvloeit; bloed der maandstonden. *Mómb-a-mómb-anim,* schaambedekking der vrouw. *Mómb-a-mómb-ti,* slijmerig, glad van slijm; dieren die slijm uitspuwen worden in 't algemeen ook zoo genoemd, als b.v. de knorhaan, (visch).

Mómbara een boomsoort.

Mómbi-dé een heestersoort.

Móoepa een zoetwatervisch.

Mopa een zeepaling. (Wellicht van *mó* en *pa*).

Mór (v. *am* en *ora,* menschelijk worden.) tam, mak. *Mór-a-mór,* mak, tamme dieren, huisdieren.

Mótó (vgl.: *mata.*) stopwoordje, dat vaak aan 't eind van den zin wordt toegevoegd.

N.

N 1) Soms is *n* een verkorting van en in beteekenis gelijk aan *ng*.
2) Meestal echter verwijdering aanduidend; vgl.: het achtervoegsel *-né*. Doch evenals *sa* of *-is*, zoowel exclusivus als elativus; vgl.: het achtervoegsel *-en*-elativus. Dus ook afgezonderd en bijgevolg meer op den voorgrond tredend, naar voren gebracht; vgl.: *ona, nani*, enz.. Ook als verwijdering in tijdsbepaling; vgl.: *néna-wis*, voor-gisteren. Ook *noh*, nieuw, van *n* en demonstrat. *éh*, is hiervan afgeleid. Nieuw is ook iets wat pas op den voorgrond treedt, te voorschijn komt. In 't B.B. is *noh* dan ook een wisselwoord van *isi*, ander en beteekent *noh* zoowel nieuw als ander, anders.

Na 1) of *an* aanwijzing voor den 3en persoon, dus de meest onbepaalde aanwijzing, vgl.: unus, een. Vgl.: *an*.
2) relativus van den 1en persoon, als verbaalvorm dienend of aan een verbaalvorm gehecht. Zie spraakleer.

Ná (v. n 2, de grondbeteek. is dus: uitwerpsel en meer algemeen wat uitgestooten wordt of uitsteekt of uitkomt: vgl.: de samenstellingen *daroh-na*, bies die uit den modder opschiet; *ding-na*, haarbosje dat uitsteekt op den overigens kalen voorschedel) stront, drek, uitwerpsel, keutel. Bij uitbreiding: aars; veest, poepje. Fig.: pukkel, trosje, bosje, hoopje, haarbosje dat men bij kinderen op het hoofd laat staan, terwijl men de rest kaal scheert. Roest, vijlsel. *Dóti-ná*, bloedafgang. *Ná karim* of *ésak*, poepen, kakken. *Na warin*, veesten, een wind laten. *Ná jahóv*, buikloop hebben. *Ná-évai*, benaming waaronder uitwerpselenetende dieren worden aangeduid, als *kéké* en hond. *Ná-imoe*, strontstank. *Ná-kai*, strontweg, aars. *Ná-mbasom*, een *mbasom*-soort, plantje. *Kambét-(a)na*, oorsmeer, ooretter.

Naba schoonvader, schoonmoeder (van man) en omgekeerd schoonzoon. Aanspreking voor *Zinaba*.

Nabakoe een schelpdiertje.

Naboek (v. *na* en *boek*, vgl. *bong*), staart of stuit van vogels. Im. v. *boek*.

Nâh keel; stem.

Nahat meerv. v. *heit*.

N'ahék eigenlijk: zij kloppen, = geklop bij *gaga* en *jaroet*. Zie *ahék*. Men voelt echter die afleiding niet meer en is *nahék* ook als gewoon werkwoord in gebruik, b.v.: *nahéh ah oemáv-'m*, gaat kloppen, n.l. voor *gaga* of *jaroet*. *Maké nahék*, wij kloppen, enz..

Nák kruipplant met lange taaie ranken, die veel als bindsel gebruikt worden.

Nakaroe meerv.: *nakari*, aanspreking: *es-roek*. Uit deze aanspreking blijkt duidelijk, dat *nakaroe* zooveel als jongere zuster, doch ook

in de ruimere beteekenis, moet beduiden. Het is dus waarschijnlijk een omzetting van *ân-* of *ana-roek,* van (dezelfde) moeder. Vgl.: B. B. de omzett. *nalk-oe,* dat duidelijk een vrouw. vorm is voor *nark-am,* kind en = *nakaroe* of *nakaeoe.* In beperkten zin is het dus: jongere zuster of nicht. Een gehuwd man noemt echter alle vrouwen en jonge-meisjes van zijn totemverband zijne *nakari.* Men kan dus in geen geval met zijn *nakaroe* trouwen, wijl men 't exogame huwelijk huldigt.— In de legenden en ook bij de feestelijke déma-voorstellingen, *déma-wir,* zijn ze de gewone en onafscheidelijke gezellinnen der *déma*'s, die haar volgens de legenden echter ook vaak tot vrouw nemen. Doch in de legenden ook bij andere volkeren geldt in 't algemeen de regel: quod licet Jovi, non licet bovi.

Nakiénd gierigaard.

Nakom aanspreking voor *zinakom.*

Nam 1). Waarschijnl. oorspronkelijk en thans in 't Sang. nog 3e pers. enkelv. van 't futurum. Dit in verbinding met het demonstr. *ah* = *ahnam* = het zij), partikel voor de wenschende wijs in de vervoeging der werkwoorden, optativus. Zie spraakleer.

2) partikel aan verbaalvormen gevoegd, om de wederkeerigheid der handeling aan te duiden. Voor meervoudige wederkeerigheid *namé.* Zie spraakleer.

3) samenstelling van *an* of *na,* 3en persoon aanduidend en *am* van *amed* en een persoon of wezen aanduidend als b.v. *an-em,* mensch; *na-ma-koed,* dier; *na-mek,* broeder.

Náma geween, treurzang bij afgestorvene. *Náma wa* of *win,* betreuren, beweenen, weeklagen.

Nama (v. *na* 1 of *n* en *am,* dit-dit of dit hier of dit nu of *ma* part. van 't futurum, Sangas. *nam* en *a*-demonstrat.: het zal dit, hier of nu) nu, op 't oogenblik, oogenblikkelijk, terstond, vandaag, zoo even, zoo juist, pas. *Nama da hei-ti,* het was pas met regen, het heeft zoo pas geregend. *Nama oezoes,* heden avond. *Nama éhé,* nu terstond, op dit oogenblik. *Nama há, nama* met meer nadruk. *Nama-rĭk,* van nu, nieuw, versch, jong. *Nama-há-rĭk,* splinternieuw, fonkelnieuw.

Namakad zie *namakoed.*

Namakoed (v. *na* 1 en *am* vgl.: *an-em* en *koed,* vgl. *kod* in *iza-kod*), is een vrouwel. vorm, die geen overeenkomenden mannelijken vorm heeft doch alleen een onzijd. vorm: *namakad* en een meerv. vorm: *namakid. Namakoed* en de meerv. vorm *namakid,* dier, beest, levend wezen. (Dier in 't algemeen is volgens het spraakkunstig geslacht steeds vrouwelijk.) — De onzijdige vorm: *namakad,* ding, zaak, voorwerp, iets. *Ta namakad?* welk ding? wat? ook vaak als: wablief? *Isi namakad,* iets anders; iets buitengewoons.

Jaba namakad-anem, iemand die veel zaken heeft.

Nam-a-nam (omzett. v. *man* v. *m* 2 en *an*) spiraalsgewijs omwinden, inzonderheid de pijlpunt aldus in de schacht bevestigen. *Namanam-a*, een pijl met aldus bevestigde punt.

Namar, een banaansoort.

Namb Meerv. *nambé*, bezittelijk voornaamwoord 1e persoon. Zie spraakleer.

Nambai een boomsoort. De vrucht dient tot speelgoed en wordt dan met stokken voort geslagen.

Nambimb veel voorkomende zeer vette slootvisch, eleotris fimbriatus (genus gobbiidae).

Namek (v. *nam* 3) vrouwel. *namoek*, meerv. *namik*, broer, zuster; neef, d.i. zoon van vaders broer; nicht, d.i. dochter van vaders broer; tot eenzelfde totemgroep behoorend; vriend, makker, kameraad. *Namoek-ti a kagoev*, zij heeft hem met haar zuster gebaard, d.i. ze is zijn moei. Broers en zusters onderling worden volgenderwijze onderscheiden: oudste broer of zuster, *mahai anem* of *mahai anoem*; jongste broer of zuster, *es anem* of *es anoem*; van drie gebroers of zusters is de tweede *in anem* of *in anoem;* van vier heeten de twee middelste *in anem* of *in anoem;* van vijf is de derde *in anem* of *in há*, de tweede *in mahai* de vierde *in es*, = echte middelste of ware middelste, eerste middelste en laatste middelste. In al deze uitdrukkingen kan *anem* of *anoem* ook vervangen worden door onderscheidelijk *-rĭk* of *-roek*, dus *mahai-anem* = *mahai-rĭk*, enz.

Nanames (samentrekking v. *nama-heis*, welk *heis* gewest. = *is*, dus: pas verscheiden schimmen), spoken of schimmen, die 's nachts door de toovenaars opgeroepen worden en dan volgens hun beweren als echte menschen gezien worden. Men kan echter enkel de schimmen van kortelings overledenen oproepen, die nog niet het eigenlijke *heis-miráv*, schimmenrijk, zijn ingegaan.

Nanamos (verdubb. v. *na* en *mos* = omzett. v. *ésóm*) of *nénamos*, vuil, onreinheid, vuilnis. *Nanamos-ti*, vuil, vies, smerig, troebel.

Nang-a-nang een kruipplant.

Nangé (v. *an* en *ngé*) zwartsel, zwart, zwarte verfstof. Bij uitbreiding, teer; zwart gekleurde flesch. *Nangé-hi*, zwart. Vgl.: *koenei*.

Nangit (v. *na* en *gi* zie bij *mangat*), mug, muskiet.

Nangó (v. *na* 1 en *agó* van *agé* = zijn iets), bestemming aanduidend: om, om te, voor, wegens, bestemd voor, ten nutte of ten bate van. *To* of *ta nango?* waartoe? waarom? *Ora...... nango*, gestemd zijn tot? voelen voor. *Ekap havara soldadoe nango?* voelt ge er iets voor om soldaat te worden? — *Heindoen nangó*, om lang of altijd te zijn of te duren). *Waningap nangó*, om goed te zijn, goed

zijn of worden. *Nama waningap nangó,* nu wordt het goed, nu is 't in orde. *Kahivd nangó,* om te sterven, doodelijk.

Nangól Im. v. *nangó.*

Nangór-anem ruziemaker.

Nani (verdubb. v. *an* 1 of *n* 2) van een vrouw of dier *nanoe*, meerv. *nani*, gelaat, gezicht, ook meer bepaaldelijk de oogen; uiterlijk, voorkomen, gedaante; afbeelding, evenbeeld; soort, slag, ras. *Izakod nani*, één uiterlijk, op elkaar gelijkend. *Izakod nani oemár*, met het gezicht in dezelfde (richting) gaan, den zelfden kant uitgaan. *Nani waraw*, het gezicht openen, zien, kijken, toekijken. *Epé nani waraw*, daarheen kijken. *Nani...... nangó*, het gezicht de richting en bij uitbreiding de bedoeling keeren naar. *Nani waraw nangó*, gekeerd tot zoeken. *Nani anep nda abn nangó*, zijn bedoeling was tot stelen gekeerd, hij was er op uit om te stelen. *Nani Wadai nangó ma waraw*, hij heeft een oogje op *Wadai*. *Dóm nani waraw*, er slecht uitzien, ziekelijk zijn, bekommerd zijn, bezorgd kijken. *Osó nda waraw nani?* hij begon er op te lijken. — *Nani-ah!* Eigenl.: gezicht! Kijk dan toch! Houdt op! laat af! schei uit! Kijk uit je oogen!

Napét pisang, banaan in een zeer groot aantal verschillende soorten, musa paradisiaca. De voornaamste soorten zijn: *kandéwa*, de oorspronkelijke banaan, die uit den nek van den *déma Geb* ontsproot en waaruit alle andere soorten ontstaan zijn, *boeti*, *boek*. *bis-ambis*, *bandahiv*, *boekr* of *boekara*, *balaw*, *déraré*, *damaw*, *évari*, *hakama*, *jawitaro*, *jésé*, *jorem*, *kéwin*, *kagoera-anem*, *mato*, *mareb*, *matiw*, *moepasar*, *namar*, *ndik*, *patoer*, *pasiwa*, *sok*, *sanipi*, *sajom*, *toewar*, *taha*, *dodoeb*, *wanawi*, *wéd*, *wajaw*, *wanronga*, *warimang*; als later ingevoerde soorten kunnen we nog noemen: más, soesoe, Ambon. — Onder al deze en de nog veel andere soorten schijnt de *boeti* het meest in den smaak te vallen, wijl die ook *napét há*, de ware pisang, genoemd wordt. Fig.: achterste vinnen van den zaagvisch. *Napét-arih*, dans voor het welslagen der pisangaanplant. Zie bij *arih*. *Napét-koendama*, een krotonsoort. *Napét-nĭn*, pisangpoteling, pisangscheut. *Napét-napét*, een vetplantje, eerthroenemum Indicum Mog..

Nár een aardvrucht, stekelige slingerplant, diascorea salicifolia. *Nár-kaber*, een sierplant, Acasia Sinsii Gunn..

Narakam, kind, kroost. Vgl.: B.B. *nalk-oe*, zuster, omzett. v. *(a)naroek*, van (dezelfde) moeder. Zie bij *nakaroe*. Dus *narak-am* (*am* v. *amed*) is kind zonder geslachtsaanduiding.

Nar-a-nar, als *tar-a-tar*.

Nareg 1) honing. (omzett. v. *(moe)nga*, bij en *gèr*, vocht),
2) naam eener maannaand.

Nas (v. *was; nas* was oorspronkelijk de 3e persoon, dus zij vechten;

zie spraakleer), gevecht, strijd, kloppartij. *Patoer-nas,* jongensgevecht.

Nasem, sirihplant, blad of katje. *Boei-nasem* een bijlsoort.

Nataboek, post in zijwand van huis. (omzett. v. *t.* demonstr. en *abangoek,* wat samenhoudt.)

Natom aanspreking voor *itazom*.

Nawa zie *nowa.*

Nd partikel van 't verleden in de samenstelling der verbaalvormen en dan ook *d*; of verkorting van *énd* als plaatsaanduidend. Zie spraakleer.

Ndahand rots, steenklomp, rif.

Ndahar zie *andahar.*

Ndahir zie *andahar.*

Ndalaw Im. v. *korat.*

Ndam-a-ndoem een boomsoort.

Ndamaw een pisangsoort. Men heeft de *dó-ndamaw* en *koi-ndamaw,* de roode en de witte *ndamaw.*

Ndana, een grijs, zwart gevlekt zoetwatervischje.

Ndand-ndind; mikken of gaffels als onderstel voor brits of rooster. Zie *dandind.*

Ndâr strot, strottenhoofd, keel, hals. *Ba ndâr,* met blooten hals, d.i. zonder kralen, welke de Marindinees graag met dikke snoeren om den hals draagt.

Ndara een wilde mangasoort.

Ndarik of *darik* waterbakje gemaakt van de bladschede eener palmsoort. Zie *waroe.* (Waarschijnlijk van *dad,* een *waroe*-soort, en *rĭk*; ofwel van *dák* of *adak* en *r*-instrum.)

Ndarimboe een plantsoort, scaevola furtescens Krause.

Ndar-ndor-a (v *daró*) een slijkvischje, een soort *oegoeg.*

Ndas zie *das.*

Ndav-i-ndav (Vgl.: *otiv*) talrijk, veel, alleen voor menschen gebezigd. *End maké arwanawtĕ? ndavindav kaké nok,* waar zullen wij verblijven? We zijn talrijk.

Ndé (omzetting v. *énd*), dat zijnde = tijdens, ten tijde van, wordt aan zelfstand. naamwoorden gehecht om een tijdstip aan te duiden. Het kan ook aan bijwoorden of zelfstandig gebruikte bijvoegl. naamw. doch *niet* aan werkwoorden gehecht worden, b.v. *Pig-ndé,* droge tijd zijnde, in den drogen tijd. *Patoer-ndé,* jongen zijnde, in den jongenstijd. *Papĭs-ndé,* hij klein zijnde; *papoes-ndé,* zij klein zijnde. *Oso-ndé* het begin zijnde, in 't begin, eertijds. *Ari-ndé,* later zijnde, later. Maar niet b.v. *vir-ndé,* gaande zijnde, enz..

Ndénd, middenrug tusschen schouders en middel.

Ndi klanknabootsend, bons *Pa ndi ka win,* zijn hoofd gaf een bons. Zie *ndi-ndi.*

Ndik of *wâr,* een ooievaarsoort, die in de legenden een voorname rol speelt, xenorhynchus Asiatica. De slagpennen worden door de mannen zeer op prijs gesteld als hoofdversiering. *Ndik-izas,* voetspoor van den *ndik;* fig.: een krotonsoort. Het geelgroene blad is onder breed (verbeeldt de kortere buitenteenen van den *ndik*) en loopt dan met een bocht naar binnen uit in een lange smalle lip (verbeeldend den langen middenteen van den *ndik.) Ndik-mahi,* bizondere opsmuk van den figurant, die den *ndik* moet voorstellen. *Ndik-napét* een banaansoort.

Ndi-ndi klanknabootsing van dof, hol geluid, gebons, getrom, getrappel, gestamp, enz. Men let blijkbaar meer op den schellen bijklank dan op den zwaren grondtoon als in *mboe-mboe..*

Ndiwei een slangsoort.

Ndiwei of *diwa,* een *déma.* Vgl.: B.B. *ndoewé* = *déma* of *heis* in 't algemeen. *Diwa* of *Diwa-zib,* zoon van *Diwa* is de jacht-*déma. Ndiwei-zib* of *diwa-zib,* figurant bij *basik-angei* of andere feesten. Hij moet, na den geheelen nacht op een daartoe opgerichte brits met vruchten en sierhout omhangen, gedanst te hebben, 's morgens het eerste varken den kop inslaan. *Ndiwei-ésák* (naam aan de legenden ontleend) ver op het strand, waar gewoonlijk de kano's varen.

Ndoen-a-ndoen struik met kleine hauwkes, waarin blauwe boontjes. Deze boontjes zelf; ze worden veel gebruikt om afgewisseld met *baba* en *mboemb* schilden en beeltenissen bij de déma-voorstellingen te beplakken. Bij uitbreiding, allerlei kralen, die later ingevoerd werden.

Ndoev-ndoev-i smalle uit rotanreepjes gevlochten band, die om den bovenarm gedragen wordt.

Ndómb een struiksoort.

Ndónd vezel, touw, bindsel, koord, draad, snoer. Overdracht.: slap als touw, zonder veerkracht, lam. *Ndónd mendap ongat,* hij is lam geworden. *Ndónd-hi,* als vezel, = taai, vezelig, sterk, d.i. niet stuk te trekken, pezig; ook voor vloeistoffen, kleverig, lijmig, papperig, dik. *Ndónd-né,* zonder vezels, = los, niet gebonden, niet taai, malsch, zacht. *Ndónd* is ook een soort net van in 't ronde saamgevoegde ringen van dik bindsel. Men spreidt dit net op den grond uit bij feestelijke gelegenheden, om de gevulde *wati*-napjes in die ringen vast te zetten. Langs de kust bezigt men daartoe het breede okselstuk van een palmblad, dat tusschen twee mikken is gelegd en met zand opgevuld. In 't binnenland heeft men echter geen mooi zand bij de hand en gebruikt men daarom de *ndónd.*

Ne Im. v. *ân,* elders *ane* of *ana.*

Né (v. *n* 2 en *é* demonstrat.) 1) vrouwel. *noe,* meerv. *ni,* achtervoegsel dat aan zelfst. naamwoorden en soms ook aan bijvoegl. naamwoorden of werkwoorden gehecht wordt om zelfst. naamw. of bijvoegl.

naamw. te vormen. Het geeft een ontstentenis aan van 't vernoemde dus: — loos, on. — *Mangat-né,* zonder tanden, tandeloos. *Doer-ni agi,* lieden zonder fatsoen.

2) relativum van den 1en pers. meerv. als verbaalvorm dienst doende of aan verbaalvormen gehecht. Zie spraakleer.

3) *né, ĕné* of *ané* als inclyticum ornans aan woorden gehecht, die als uitroep dienst doen b.v. *wad-ané!* — Zie spraakleer. — Waarschijnlijk is dit *né* verwant met het elativum *en.*

Neheidit een sirih-soort.

Nenawis (v. verdubb. v. *n* 2 en *wis*), eergisteren; vaak ook minder bepaald: eenige dagen geleden, onlangs.

Neni-ah! (v. *n* 2. Vgl.: *nani-ah*! al naar de betoning, uitroep van wrevel of van verbazing.

Néni-anim (gegons nabootsend), muggen, muskieten.

Nermosoed een boomsoort.

Newéja. (v. *na* 1 en *wa* 1), of *nawéja,* (meer Im. voor *Kow-ahed*), draaikolk.

Ng soms *g,* of *n,* 1 stamvorm aanduidend een vernauwen, samenvatten, bijeenbrengen als in vangen, eng; of een verdeelen, verbrokkelen als in mengen, mangelen. 2. Soms ook voor geluid: brommen, grommen, gonzen.

Ngád (v. *ng*), strop of lus aan- of dichttrekken; inzonderheid lussen aan een stuk vel stroppen door in 't vel gemaakte gaatjes, om het op de trom te spannen en daarna vast te kleven. — Ook het aanvlechten van haarverlengsels. Zie *ngad-zi.*

Ngad-zi een danssoort, volgens de ouden van vrij jongen datum, hij zou in hun jeugd van het Engelsch gebied naar hier overgebracht zijn. De daarbij uitgevoerde zangen zijn zeer verscheiden en men hoort vaak weer nieuwe wijzen. De *ngad-zi* duurt den geheelen nacht door en ging met sexueele uitspattingen gepaard. In 't Im. zegt men ook *ngad-hi;* de klemtoon op de eerste lettergreep wijst er ook op, dat we hier met een samengesteld woord te doen hebben. Misschien hangt *ngad-zi* samen met *ngád.* Het zou dan oorspronkelijk meer bepaaldelijk de *zi,* zang met dans, beteekenen, die gehouden wordt na 't voor 't eerst of opnieuw aanvlechten van haarverlengsels. Later zou dan de beteekenis zijn uitgebreid tot zoo'n dans in 't algemeen. *Ngadzi koahi,* zoo'n dans inzetten, door bij tromslag de begeleidende wijs aan te heffen. *Gadzi jahov,* letterl.: dans planten, = dans houden. *Gadzi kaman,* naar den dans komen.

Nga-ngiv (v. *ng*), trekkende pijn in rug of lendenen b.v. van 't lang in eenzelfde houding zitten, zwaar werken of dragen, zwangerschap, enz.

Ngár (v. *noh* en *r*-final. of *ora.-,* kiem, kern; onvoldragen vrucht van

mensch of dier; onvolgroeide vrucht van plant of boom; inzonderheid zeer jonge klappernoot nog zonder vruchtvleesch; de nog niet ontplooide scheut van sommige planten, riet- en grassoorten en vooral palmboomen en ook de bij deze daaraan verbonden kern of hart, palmiet; de niet ontplooide knop aan 't uiteinde van den pisangbloeistok. Bij uitbreiding: zeer jong, piepjong. *Ngár-orib,* jonge *orib,* (visch). Vgl.: *ngór.*

Ngaraman een boomsoort, welks vrucht als toevoegsel bij de betelnoot gepruimd wordt.

Ngaramó zie *garamó.*

Ngarei (v. *ngár* en *ai*), uitloopen, uitbotten, uitschieten van boomen. Letterlijk: den scheut maken of krijgen.

Ngaréna een. moerasvischje.

Ngarér vlinderbloemige plant, erythrina fusca Lour..

Ngar-oe-ngar (verdubb. v. *ngár*) kleur van nog niet ontplooid blad, lichtgroen, geelgroen. Ook *ngaroengar-hi. Ngaroengar-oe* een soort knorhaan groenglanzend van kleur; een groene kikker. *Ngaroengaroe-hi,* lichtgroen, geelgroen.

Ngarot (v. *ng* en misschien *rod,* vgl.: omzetting in acht nemen: *taropa),* getakte posten, die rondom het feestterrein in den grond geplant worden en die dienen om allerlei vruchten met kroton- en andere siertakjes opgesmukt, op te hangen. Voor sirih en betel bezigt men in plaats van posten lange bamboestaken. Naar gelang der vruchten onderscheidt men verschillende *ngarot's,* als: *napét-ngarot,* voor pisang; *da-ngarot,* voor sagoweggen; *wati-ngarot,* enz.. Ook het aanbrengen dezer versiering heet *ngarot. Ngarot damo hin,* ge moet *ngarot* aanbrengen. *Napét, da ah ngarot' im,* breng pisang en sago aan voor de *ngarot.*

Ngarsar (v. *ngár*), een boomsoort, carallia integerrima, D. C.

Ngas-a-ngoes zie *ngoes.*

Ngasi sierplant met lang blad, cordyline fructicosa Backer. Men onderscheidt de roode *dó-ngasi,* en de bleekgele *kói-ngasi.*

Ngas-i-ngas diepzee, ver in zee. Vgl. *désé.*

Ngat (v. *gi* of *hi,* zie bij *mangat*), hond. Overdracht. een figurant bij de rouwplechtigheden der Majo's, een hond voorstellend. *Ngat-dé,* hondenkruid, een wilde plant waarvan de wortel gekauwd wordt, en die men dan aan de honden laat ruiken om ze fel en vurig te maken voor de jacht. *Ngat-énd,* van den hond, = hondenslagtand; krans van hondenslagtanden als halsversiering. *Ngat-mahod,* gesnelde hondenkop, = puit. *Ngat-oevi,* hondenpenis; fig.: een zeekwalletje. *Ngat-wak,* hondenstaart; fig.: een bloem, amaranthus. *Ngat-zomb,* hondenparing; fig.: een figuur gemaakt tusschen de vingers met touw zonder eind, het paren der honden voorstellend, zie *mbavik.*

Ngavanam (v. *ng*, samentrekkend), kalmus, aroidea. De toovenaars maken er een veelvuldig gebruik van en dragen het steeds bij zich.

Ngeis aanspreking voor *itazom*, leeftijdgenoot, makker.

Ngé (v. *ng*), zwart, haarachtig schutblad van den arenpalm, Mal. idjoek of gemoetoe. Vgl.: de verdubb. *go-ngai*.

Ngém zie *gem*.

Ngémir-ngamir een wilde kruipplant veel langs 't zandig strand groeiend, ipomea pes caprae Sweet..

Ngé-ngér een boomsoort.

Ngéraweb of *ngérawib* (v. *ng* en *w* 1 en *ar* 3), roeren, mengen van een brij of iets dergelijks. De meervoudsvorm *ngérawab*, roeren, mengen van losse dingen, b.v. schelpdiertjes die te koken staan, of die men uit het slijk gehaald heeft en door 't water klotst, om ze af te spoelen.

Ngér, *ngéw* of *gongai*, een palmsoort. Het hout dient o.m. om lansen en speren te maken. Ook sagoklopper of vechtstok daarvan gemaakt.

Ngim (v. *ng*), een dunne fijne rotansoort; de polsmof, om den slag der boogpees te breken, die daarvan gevlochten wordt. Zie *rakarik*.

Ngir zie *gir*.

Ngod (v. *ng* 2) knorren, mompelen, grommen.

Ngoe (v. *ng* 1) een lissoort met kleverig sap. Zie bij *dakoem*.

Ngoei (v. *ng* of *ngoe* en *hi*, als de pluim dezer lissoort), pluimstaart als van varken, paard, koe, enz. Men zegt het echter ook voor den gladstaart van roggen, ratten en muizen. Ook bef van gedroogde varkensstaarten, die als borstversiering dient.

Ngoei-a-ngoei (v. *ngoei*), een waterplant, familie der musci.

Ngoendoek of *goendoek*, (v. *ng* 1 en *dak*, weg-duwen,-doen) ophouden te doen of te zijn, ophouden met, op doen houden, verzaken aan, wegdoen, opruimen, verdwijnen. *Ah ngoendoek!* houd ermee op! schei uit! *Koei mendanambé goendoek*, onze sneltochten hebben opgehouden. *Makalin mendakap ngoendoek*, *Wambi-anem kanok*, ik heb opgehouden Makaliner te zijn, ik ben Wambiër (geworden).

Ngoer een vogelsoort op de kraai gelijkend.

Ngoes (v. *ng* = knijpen) groote eetbare krab, xylla striata. Ook het sterrenbeeld de Cancer, bij ons de kreeft; de sterrengroep is het lichaam der krab, de afzonderlijke sterren ypsilon en delta verbeelden de scharen. *Ngoes-déma*, krabdéma, vooral *Kawira;* ook worden alle krabfossielen *ngoes-déma* genoemd. *Ngoes-a-ngoes* of *ngas-a-ngoes*, een ziltige huiduitslag, waardoor de huid eenigszins op de ruwe schaal der krab gelijkt. *Ngoes-amis*, een zeekrab.

Ngoe-wâr of *ndik*, ooievaarsoort, xenorhynchus Asiatica.

Ngónd (v. *kó* 3 en *énd*), onderrug.

Ngo-ngod een soort kleine kwartel.

Ngó-ngo-sid kleine kalabassoort, *sid*; kalkkokertje daarvan gemaakt.
Ngop-a-ngop een boomsoort, wedelia biflora D. C.
Ngór (v. *hoew* en *ora* of *r* finalis; vgl.: *s* = *h* in den nevenvorm *soer,* die in samenstellingen voorkomt, wat ontspruit of ook uitsteekt en vandaar de fig. beteekenis: top.) blad, gebladerte, zonder nadere bepaling vooral sirihblad; kruin, top van boomen of planten. Overdracht.: als tegenstelling van *mít,* boveneind, verste eind. *Ngór-angip,* neuspunt. *Ngór katané,* zon in 't westen. *Ngór mandow,* maan in 't westen. *Ngór kind,* buitenste ooghoek. *Ngór sanga,* vingertop. *Ngór tagoe,* teen, teentop. *Ngór wap,* onderbeen. Zie bij *mít.* Vgl.: *ngár.*
Ngorang 1) een eetbare bes, melastoma malabathricum Linn..
2) Een varaansoort.
Ngormai (v. *gar, m* 2 en *ai*) uitvegen, wegwisschen, verfrommelen, verhaspelen, verknoeien.
Ngot zie *ngat.*
Ngwa-ngaw een plantsoort, keedya retusa F. Muell..
Ni meerv. v. *né.*
Nikně aanspreking voor *izikně,* schoondochter.
Nĭn (v. *win),* jong, kind van mensch, dier of plant, stek, ent, poteling, plantgoed; al wat men opvoedt of opfokt, dus ook aangenomen of op sneltocht geroofd kind; huisdier dat men opfokt; wild dier dat men tam maakt. *Nĭn nangó,* al wat men ophoudt of in 't leven laat om groot te worden of op te voeden, te kweeken. *Basik-nĭn,* big. *Nĭn takav,* kindvuur, = lucifer.
Nin 1) (v. *n,* vgl.: *na,* uitsteeksel) haartjes op de blaren en stengel vooral van gras- en rietsoorten, bamboe, enz. *Nin mé nasák,* de haartjes zullen me treffen; als men ze op het lichaam krijgt, veroorzaken ze jeuk. Overdracht.: hoofdschilfertjes, hoofdroos.
2) (v. *n 2,* weg zijn; vgl.: *noe*) liggen, inzonderheid te slapen liggen; legeren, langeren tijd verblijven. *Da ka-nin,* bij de sago slapen (meerdere dagen sago kloppend). *Endasab nin?* waar legeren zij?
Ninda-sah Im. v. *navi-sâv,* 1e pers. v. *ivi-sâv.*
Ni-ni een krotonsoort. Men onderscheidt *Kondó-nini* en *takav-nini.*
Nip struik met zeer geurig blad. Op jacht wrijft de jager er zich de oksels mee in opdat het wild de menschenlucht niet zou ruiken.
Nipoe een soort tortel.
Nipos (*nip* v. *angip* en *i-si(d)* met *o*-relativ.) beentje, meest vogelbeentje, dat als versiering door het doorboorde neusschot gestoken wordt.
Nóh of *no* (v. *n* 3e pers. of *n* 2 en *h* = hier, nu, = dit van nu, het nu-we; of v. *hoe* wat te voorschijn komt, dus omzett. v. *hoen*) jong, versch, frisch, nieuw. *Nó agó,* een nieuw, jong, versch iets. *Nó agé,* een jonge man. *Nó agoe,* een jonge vrouw, jong dier, versche visch.

Nó anem, jonkman; ook de visch *prara* wordt zoo genoemd. *Nó anoem,* jonkvrouw, maagd, jonge meid. *Nó amnangib,* jonggehuwd man. *Nó éwati,* iemand die pas *éwati* geworden is. *Nó sâv,* jonggehuwde vrouw.

Noe (v. *n* 2; vgl.: *nin* 2) slaap, slapen. *Noe hari* of *térĕ,* meerv. onderw. *hók,* te slapen liggen. *Noe nin,* te slapen liggen. *Noe ndana kat,* de slaap had me gepakt, overvallen. *Noe dana roevái,* de slaap had me vervreemd, het bewustzijn ontnomen. *Noe waraw,* tegen den slaap openhouden, waken. *Hap noe kaké na naraw,* wij waken 's nachts *Haprĭk noe ma hari,* hij ligt zijn nachtslaap uit (te slapen), d.i. den slaap, dien hij 's nachts te kort gekomen is. Voor tijdrekening om een aantal dagen aan te geven, spreekt men van *noe,* b.v. *noe inahrĭk* na tweemaal slapen, over twee dagen. *Noe ra sanga omb ai,* aan dat werden slapen een handkant, er gingen vijf dagen overheen,over of na vijf dagen. *Noe anemtó ndasabna?* hoeveel (keer) slapen zal mij zijn? hoeveel dagen moet ik wachten? zal het voor mij duren? *Noe-bak,* plaats waar men zal overnachten. *Noe-sai,* slaapplaats. *Noerĭk,* slapend, slaperig.

Nohan bezittelijk voornaamwoord van den 1en persoon, ook vaak als persoonlijk voornaamwoord dienend. Zie spraakleer.

Nohinda laag van boomen; tegenovergestelde van *kez.* (v. *noh* vgl.: *hon* en *nda,* zijn).

Nok persoonlijk voornaamwoord van den 1en persoon. Zie spraakleer.

Nomin Im. v. *hamin.*

No-no, zeggen de kleine kinderen voor *hon-a-hon.*

Nor-a-nor een mosachtig waterplantje.

Nowa of *nawa,* een boomsoort ook *awin* genaamd, waarvan *nowa* een omzetting is. Uit de bastvezels maakt men bindsel en vooral ook de schaambedekking der vrouw, onder diezelfde namen aangeduid door de vrouwen zelf; de mannen behooren daarvoor *mazar* te zeggen. Bij uitbreiding ook het vrouwelijk schaamdeel. *Nowa-toe,* iemand met de *nowa,* vrouw of meisje dat reeds een schaambedekking draagt (wanneer de maandstonden optreden). *Nowa-arir* versiering van de *nowa*-banden, *oepip,* waarmede deze om de heupen bevestigd wordt; versieringsmotief daaraan ontleend en bestaande in dicht achter elkaar geplaatste scherpe driehoekjes. — *Ba-* of *beinowa* een *nowa* van zeer groote afmetingen, die van achteren tot een dikken bundel wordt opgebonden en door pasgetrouwde vrouwen gedragen wordt.

O

O 1) relativum van den 3en pers. enklv., als verbaalvorm dienend, of aan verbaalvormen gehecht. Zie spraakleer.

2) *o* of *oh* of *wo*, persoonl. voornaamw. 2e pers. enklv. Zie spraakleer.

3) *ó* = *wó*.

Oba (v. *b*) toovernapje uit een kleinen klapperdop gesneden, eenigszins in den vorm van een slangenkop.

Obad kijken, uitzien naar, spieden, speuren, zoeken. *Kai makado obad*, ik bespiedde hem door de deur. (Misschien als *obak*, openen; vgl.: *waraw*.)

Obai (wellicht een omzetting van *o*-relativ. *ba* en *ai* = als 't afgeloopen is), later, straks. Als tusschenwerpsel: wacht even! laat eens zien! geduld! langzaam aan! Zie *adé*. Vgl.: *abobai*.

Obak hoort men soms voor *bak*, ruiken of voor *bák*, openen.

Obak (zie *k'obak* en *bák*), open zijn, lek zijn of worden. *Ka wa obak*, 't is open. *Javoen mendo obak*, de boot is hem lek, zijn boot is lek. — Op een klappernoot kloppen, om te hooren of ze hol, open, of vol klinkt en daardoor te weten of ze rijp is of niet.

Obatok of *abatok*, o.p. *obtanoek*, *obtahoek*, *obitoek*, uitlachen, bespotten, voor den mal houden. (Wellicht v. *oba* en *tok*, met de *oba* steken of dreigen en later meer als scherts opgenomen.)

Obétok soms voor *bétok*.

Obev mv. *obáv*, als *bev*.

Od suikerriet. *Od jahóv*, suikerriet planten. *Od-hi*, als suikerriet = zoet.

Odaboeb Im. v. *wadaboeb*.

Odaheitok (bijvorm van *daheitok*) o. p. *odahétanoek*, *odahétahoek*, *odahitoek*, omkeeren, omgekeerd zijn (in alle richtingen en zoowel liggend als overeind). Verkeerd leggen of liggen, hangen of doen hangen, staan of doen staan. *Makénamap odahétanoek*, we zullen tot elkaar verkeerd gaan liggen, d.i. de voeten van den een bij 't hoofd van den ander.

Voor zaken: omkeeren, omgekeerd of verkeerd zijn of doen zijn; verkeerd doen, zich vergissen, verwisselen; afkeeren of afgekeerd zijn, verliezen, verleeren, vergeten. *Anep saptombap odaheitok*, hij alleen keert het zijne zoo om, hij alleen doet of zegt het zoo verkeerd, wat is hij omhandig, dom, broddelaar, enz. al naar den samenhang. *Kakap na odaheitok*, ik heb het omgekeerd, verkeerd gedaan. *Mendanambap odaheitok*, het mijne is afgekeerd, het is mij afgekeerd, ik ben 't vergeten, 't is mij ontschoten, ontgaan. *Méen kopkap odaheitok*, de spraak is hem ontgaan, hij heeft de spraak verloren. *Aroewa mendabop odaheitok*, de wonde is hem omgekeerd, ten kwade gekeerd, verkeerd geworden, verergerd.

Odaman (v. *adei-do* en *man* 1) licht, voorbijgaand, bepaaldelijk van ongesteldheid. *Odaman-tik*, lichte koorts, lichte ongesteldheid.

Od-od (v. *d* 2; vgl.: *doen*), doorn, doornstruik.

Oe 1) partikel om de voorwaardelijke wijs aan te duiden, dat echter niet aan den verbaalvorm, doch aan 't werkwoord zelf wordt toegevoegd. Zie spraakleer.
2) ver, weg en als zoodanig verwant met *v. Oe étob,* verre zee, ebbe. Het komt ook voor in de samenstelling van vele woorden, en beteekent dan ook: ver, uit, weg. — (Zie ook *oew*).

Oebam een pisangsoort.

Oeban schild. Aan de kust is het schild niet in gebruik. (v. *oe* 2 en *ban,* punt.)

Oeboe Im. v. *akboeboe.*

Oeboeg (v. *oe* 2 en *boeg*), wegsnijden, opensnijden, lossnijden, b.v. omwindsel van een omwikkelden pisangtros, haarverlengsels, die men af wil doen. Voor opensnijden van visch of andere dieren, om er de ingewanden uit te halen, zie *boeg.*

Oeboek (vgl.: *oe-boeg*), weg-, afsnijden, weg-, afdoen inzonderheid van haaraanvlechtsels. *Mendop oeboek,* het (de haartooi) is haar afgesneden, afgedaan.

Oeboen (v. *oe* 2), een van 't dorp verwijderd tijdelijk verblijf betrekken of bewonen, *oeboen-mirâv* of *oeboeta-bak.* Men maakt ze vooral nabij de tuinen en woont daar dan tijdens den drogen moesson, wijl dan de oostenwind vlak op het dorp staat en men veel last van stuifzand ondervindt. Vgl.: *oeboek,* afsnijden, afscheiden.

Oed (v. *oe* ver of over en *d* 2), netje, dat bij sommige gelegenheden, o.a. bij *makan hówn* en meest door *iwâg*'s op het hoofd gedragen wordt. *Oed-toe,* meisje, vrouw, die zulk netje draagt.

Oe-dé (v. *oew* en *dé*) struik met rood blad: onderkant lichtrood, bovenkant paarsbruin.

Oedoeg (v. *oe* 2, *d* 2 en *óg,* wegwrijven, wegvegen) het lichaam afwasschen, baden, zichzelf of ook wel een ander. *Oedoeg honad,* te water gaan om te baden; in 't water staand of zittend baden, het lichaam wasschen. *Oedoeg wa, win* of *keswin* of *keswajen,* baden, zich wasschen. *Serane oedoeg,* het christelijk doopsel toedienen. *Wohan oedoeg mano keswahin,* ik doop u.

Oedoep groen klapperblad of groen sagoblad.

Oega (v. *ég* en *a,* wat gekarteld is.) 1) een palmsoort met getand of fijn gekarteld blad, zoodat men een zaag ook zoo noemde. Van den zeer vezeligen bladstengel vlecht men zeer sterke draagbanden en mandjes. *Oega-wad,* korfje van *oega*-bladvezel gevlochten.
2) een aardvrucht.

Oegoe (v. *g,* dekken en *o*-relat; vgl.: *iga*), huid, vel, zwoerd, vlies. Meer bepaaldelijk de zeer dikke rimpels, waartoe de schedelhuid zich op het achterhoofd samentrekt en vergroeit, wegens de zware haaraanvlechtsels. *Oegoe karab,* villen, stroopen. *Oegoe* is ook de *déma,* die de tooverkunst uitvond. Hij werd gedood en opgegeten

en daardoor ging zijn toovermacht op de menschen over, die hem verslonden. Zijn huid wordt te Soror bewaard en is zeer rekbaar. Toovenaars kruipen er in en varen er als met een onderzeeër mee langs de kust, om badende of visschende lieden te verschalken en te dooden.

Oeg-oeg een slijkvischje.

Oeg-réré (v. *oeg-oe* en verdubbel. v. *ar* 1), een rogsoort met zeer ruige huid, bezet met zeer harde knobbeltjes; vandaar fig. vijl. Op andere plaatsen worden van de huid van dezen rog ook houtvijlen gemaakt.

Oeh! zegekreet.

Oe-hé vrouw. v. *é-hé.*

Oehoe mv. voorw.: *oehoez* (verdubbel. of omzett. v. *hoew*), opkomen, uitkomen, te voorschijn komen; opkomen van hemellichamen; ontkiemen, opkomen van planten. *Na mendó oehoe,* hem is een poepje ontschoten. *Kooew kop oehoe,* er zijn paddestoelen op uitgeschoten.

Oehoebsĕ boom met eetbare vrucht, die er uit ziet als een appeltje.

Oehoek (v. *hoew,* vgl.: *oehoe*), te voorschijn komen; achter iets uit of vandaan komen, b.v. een boot om een landtong of kaap, een rivier om een bocht of kronkel. *Ehé nangó damén oehoek'm,* ze zullen naar deze zijde voor den dag komen, verschijnen, of ook: dezen kant indraaien.

Oehoem een boomsoort.

Oehoen of *koehoen* (vgl.: *oehoe*), zie *koehoen.*

Oekap klein, sterk riekend knolplantje, gember, zingiber officinalis. Het geldt als een verfrisschend en tegen geesten en spoken beschermend middel; vandaar dat zieken vaak met kauwsel van gember bespuwd worden.

Oekaw of *oekha,* (omzett. v. *ka-haoe* of *ka-haw*), Im. v. *haoe.*

Oem 1) partikel van de onwezenlijke wijs, modus irrealis, dat aan verbaalvormen gehecht wordt. Zie spraakleer.
2) zie *im.*
3) waterlelie, nenuphar, paars en wit, de witte heet *Boes-oem.*

Oem (v. *oe* 2 en *m* 3 vgl.: *ma-n*), s.p. *noem, hoem, joem,* komen, gaan, aankomen. *Sekola ép oem,* hij gaat naar school, bezoekt de school.

Oemahin Im. v. *oemoezawn.*

Oemak (v. *oe* 2 en *man*; vgl.: *oe-moev* en *oem*), alleen voor enkelv. onderwerp; voor meerv. voorw. gebruikt men den meervoudsvorm van *oemoev, ivon* of *man:* oorspronkelijk wellicht uitsluitend: aankomen, komen naar, naderen; (vgl.: *oem, koemak* en *koeman*), nu echter ook: weggaan, heengaan, vluchten, zich verwijderen. *Té ka oemak,* daar gaat hij, komend ofwel heengaand. *Etob té ka oemak,* daar komt de zee aan. In deze uitdrukking heeft *oemak,* —

als trouwens ook *ivon,* b.v. *étob té ka ivon,* — uitsluitend de beteekenis van komen in landwaartsche richting, dus: de vloed komt op. Wijl echter *ivon* nooit wil zeggen: naderen, schijnt men zich dit verschijnsel voor te stellen, alsof de zee zich uit haar bedding landwaarts verwijdert.

Oeman (vgl.: *oemak,* ergens heengaan, het aantoonen), aantoonen, aanwijzen, voordoen. Vgl.: *kamak.* Ook aanwijzen, een spelletje, waarbij de eene speler den anderen de twee gesloten handen voorhoudt; de ander moet dan raden, aanwijzen, in welke hand hij een vruchtenpitje verborgen houdt.

Oemb een boomsoort.

Oembl Im. v. *mbór-a-mbór.*

Oemoen (v. *oe* 2 en *m* 2, verbuigen) buigen, krommen, gebogen of rond staan of doen staan. *Handam ka wa oemoen,* zijn buik staat rond, gespannen. Voor meerv. voorw. inzonderheid pijlen, *oemoezawn,* ombuigen, maar ook een krommen pijl, of iets anders, ombuigen of doorbuigen om hem recht te zetten. Vgl.: *roemoen.*

Oemoev (v. *oe* 2, *m* 3 en *v*), s.p. *oemanáv, oemaháv, oemáv,* weggaan, heengaan, voortgaan, zich voortbewegen, vertrekken. *Kapal anep ka wa oemoev,* de stoomboot gaat vanzelf vooruit. Vgl. *oem.*

Oen (v. *oew* en *n* werkw. uitgang, licht zijn.) grijs, grauw van kleur; meer bepaald grijs haar. *Oen-ti,* met grijs haar, grijsaard. *Oen mendó sarad,* hem steekt grijs haar (er) tusschen, hij begint te grijzen. *Oen-hei,* motregen.

Oenatoek of *wanatoek* (Vgl.: *wénétok,* van *oe* 1 en *n* 2 = weg en *tok,* wegsteken), o.p. *oentanoek, oentahoek, oenitoek,* niet kennen, niet meer kennen, niet herkennen. *Kabol kakap na oentanoek,* Kabol kent mij niet. *Kakap na oentahoek,* ik ken u niet. *Patoer ndoes man, éwati mop oenatoek,* hij jongen zijnde zijt ge hier geweest, hem, jonkman geworden, herkent ge niet.

Voor zaken: niet kennen, onbekend zijn met, vergeten of vergeten zijn. *Ba kop oenatoek Marind méen,* de Marindineesche taal is u niet onbekend. *Waningap bát o kamnétok, jah, kamop ha oenatoek,* ge hebt er niet goed op gelet, ge zult het onwetend worden, vergeten.

Oend zie *énd.*

Oenoegoe (v. *oe* 2, *n* 2 en *oegoe,* huidbedekking), bedekking, alle lichaamsbedekking, kleedingstuk, deken. Bij uitbreiding alle doek of ellewaar. *Oenoegoe-wad,* doekkorfje, zakje, builtje.

Oenoek een slangsoort.

Oenoem (v. *oe* 2, *n* en *oem,* wat ver komt, uitsteekt), tong, steekvlam, vuurtong. *Oenoem ogatok ka,* de vuurtong is te lang, de lamp loeft.

Oeoeh! zegekreet.

Oep vrouwel. v. *ép.*

Oepas (v. *s*-separat. en *ip*), houtskool, zwarte asch. — Thans ook van 't Holl. oppasser, = bediende op 't kantoor bij 't Bestuur.

Oepig zie *pig*.

Oepip fijn gevlochten bandje, waaraan de *nowa*, vrouwelijke schaambedekking, bevestigd is.

Oer (v. *oe* 2, en *ar* 1; vgl.: *oreb*.) wat men overgeeft of overbrengt: als stamvorm ook *or* en beteekent dan ook, wat men uit- of toesteekt, of wat uitsteekt of overhangt; bij uitbreiding, wat schommelt. — Boodschap, bericht, tijding. *Oer kagoen, hanir* of *han*, een boodschap dragen. *Oer oreb, koreb*, of *oemak*, tijding, bericht brengen, boodschappen. *Oer map koreb*, hij brengt een boodschap. *Oer-anem*, boodschapper.

Oeramba een zoetwatervisch, clupeoides venulosus. *Oeramba-akheidawn*, atherinychtus Nouhuisi.

Oeraraw (v. *ar* 2 en *wa*), kinderspeelgoed, een lus van klapperblad, ongeveer een decimeter lang, op een boogje van klapperbladnerf gespannen en aan een lange bladnerf bevestigd. Maakt bij 't rondzwaaien een zoemend geluid, dus een soort zwirrel.

Oer-a-roer (verdubb. v. *roer*) schaamhaar bij volwassen vrouwen. Zie *bisa-roer*.

Oerawé een *wati-soort*. Nevensoorten zijn: *amnangib-oerawé* en *sâv-oerawé*.

Oeroed (v. *ar* 1; vgl.: *aroeg*), inwrijven, insmeren, inzonderheid gezicht of lichaam met leem of klei.

Oeroeh (v. *oer* en *hoew*), rivier, rivieroever.

Oeroemb (v. *oer* en *mb*), uitstekende punt, hoek of bocht van rivier, land of bosch; bocht, kaap, landtong.

Oerwad omzett v. *r-oewad* = *r*-instrum. en *oewad*), korf van netwerk om rotanreepen gespannen, n.l. uitelkaar staande bogen. Hij wordt aan een band over het voorhoofd op den rug gedragen.

Oesák (v. *s*-separat. en *k* 1), o.p. *nasák, hasák, isák*, slaan, klappen, straffen, verslaan. Zie *nasák*). — *Nam nasák*, vechten. *Siv oesák*, beslag maken voor pisangkoek. *Manengob maké oesák* of *hawek* we slaan kokkelkorrel (vergif) uit (n.l. om visch te bedwelmen. Men zegt in dezelfde beteekenis: *manengob maké oemanáv*, we gaan kokkelkorrel (uitslaan). *Koloi maké nasák*, we zullen in de Koloi (kokkelkorrel uitslaan). *Wis isák-ti ma jiu*, gisteren hebben ze (bedwelmde visch) geslagen. Soms beteekent *oesák*, een vrouw bekennen, neerslaan, overweldigen.

Oesasoe, als *sa-soe*. *Oesoeh* (v. *oew* en *hoes*; of van den Indon. stam *-s* = vuur, licht, hitte; dus verdubb. v. *s* 2; vgl.: *isiz, hoes* en *isip*.) o.p. *noesoen, hoesoeh, isiz*, branden, steken door de zon, roosteren, gaar stoven, kooken, opdrogen, uitdrogen. *Pig kep noesoen*, de zonnehitte steekt ons. *Moemoe menda isiz*, de *moemoe* zijn gaar.

Da kapa oesoeh, de sago is gaar. *Oesoeh-ra,* gebakken, gaar. *Ngór katané oesoeh-ti má wa,* de zon zal de blaren doen verdorren. — Ook als *hoehoe.*

Oesoem Im. v. *zoeng-a-zoeng.*

Oesrétok s.p. *oesrétanoek, oesrétahoek, oesritoek,* zie *sarétok.*

Oeta (vgl.: *oetid*), tuinomheining van liggende bamboe tusschen staken geklemd.

Oetang (Mal.) schuld. *Oetangrik óg,* wegens schuld geven, schuld betalen. Zie *roevai.*

Oetid (v. *oe* als voorslag en *t,* of *tid;* vgl.: *tad,* en B.B. *atad*), steken, insteken, doorsteken, inzonderheid kleine fijne dingen. Ook ergens doortrekken, b.v. bladstengel door de gebalde vuist trekken, om er de zijblaadjes af te stroopen. Ook een kinderspel: met een klapperbladnerf steekt men in een hoopje zand, zingende *tid-ĕné! tid-ĕné!* en dan moet een ander raden, waar de bladnerf uit zal komen. *Eh'té kap tid,* daar steekt (de bladnerf), daar zit ze. Soms ook: stekende pijn veroorzaken. *Pa kana oetid,* ik heb stekende hoofdpijn.

Oetih (vgl.: *oetid* met uitgang *hi* = eten), doorvreten, uitvreten zooals de klander en andere houtwormpjes. *Oetih-a,* aldus doorboord, doorvreten.

Oetimin zie *timin.*

Oetitoek (v. *oew* en *tok*), vuur houden tegen, aansteken, in brand steken.

Oetnĕ (v. *oe* 2, *t* en *nĕ,* inclyt. ornans dat gewest. *oen* wordt = *oetoen* of vervalt B. B. *oet*) bang, bevreesd, schuw; vreezend, uit vrees voor, ter voorkoming van, ter beschutting tegen. *Hei oetnĕ,* ter beschutting tegen den regen. *Nangit oetnĕ,* ter voorkoming van of ter beschutting tegen muggen. *Kivon oetnĕ* ter voorkoming van diefstal. *Kahivd oetnĕ,* uit vrees voor den dood. *Oetnĕ misap ora,* hij is er bang van.

Oetoep (v. *oe* 2 en *t,* vooruit-stekend; vgl.: *tatoep.*) lip; bij uitbreiding voorhuid, schaamlippen, hiervoor meer *oetoep-oetoep. Oetoep-hâz,* snor.

Oevheitok (v. *ow-ab* en *heitoek*), armband aan den bovenarm steken of schuiven.

Oevi(k) (Waarschijnlijk v. *oew* en *g* 1, wegens legendarisch verband tusschen vuurmaken en geslachtelijke gemeenschap; vgl.: *gik-*), mannelijk lid, penis.

Oew soms *oe,* stamvorm voor vuur of licht in verschillende samenstellingen voorkomend. Verwant met *ip, ap, av,* vuur.

Oewad (v. *oe* 2, *wa* 2 en *d* 3), wegdoen, weggooien, vgl.: *roewad.* Weggeven, wegschenken; wegbergen, opbergen, verbergen. *Ahna oewad,* geef (het) mij, geef me dat. *Omom katané kisepa oewad,* de wolken verbergen de zon. Vgl.: *wad* en *owab.*

Oewag zie *iwag*.

Oewai (v. *oew* en *ai*), aansteken van vuur. *Takar kémbap oewai*, hij neemt vuur bij hen; letterl. steekt van 't hunne, bij hen (zijn) vuur aan.

Oewarén (v. *oew* en *arén*), bijlichten, verlichten.

Oewatok (v. *oew* en *tok*), boven 't vuur houden, verwarmen, warmen, drogen.

Oewib o.p. *oewanib, oewahib, zawib*, zie *wib*.

Oezig een schelpdiertje.

Oezoe grootmoeder, aanspreking: *amei*. De personaalvormen zijn: enklv.: *nazoe, hazoe, oezoe*, meerv.: *nazé, hazé, izé*.

Oezoeb uit de afgeleide beteekenissen blijkt dat men vooral aan de vlugheid denkt en is *zoeb* daarom wellicht verwant met *hoen, hon* of *hod*, enz.) vogel, n.l. die vliegen kan, een casuaris b.v. is geen *oezoeb*. *Messâv-oezoeb*, kunst van sommige toovenaars om zich vlug en onzichtbaar naar verre plaatsen te begeven. *Papoes oezoeb*, voorwerp als b.v. pijlpunt, beennaald, e.d. door een toovenaar weggetooverd en uitgezonden om diens opdrachten te volvoeren, als ziekten veroorzaken of verborgen of verloren voorwerpen te voorschijn te brengen. *Oezoeb-séh*, een heestersoort.

Oezoeg (v. *oe* 2, *s*-separat. en *g*), afschuren, afvijlen, polijsten, vgl.: *zég*. Fig.: wrok koesteren, haat dragen, mokken en dus met den vijand niet spreken. Verder: een diefstal of ander misdrijf verzwijgen, niet verraden. *Kamo ha oezoeg*, ge moet het voor je houden. Vooral in minder gunstige beteekenis.

Oezoes (verdubb. v. *oes*, hetgeen samenhangt met *wis*, B. B. *oesi* of *oewsi*, *oezoes* is dus eigenlijk een verdubbeling van *só*, achter, na, hetgeen ook met de beteekenis overeenstemt, want *oezoes* is zoowel de vorige avond, die achter is, als de avond die nakomt, dus: gisteravond of hedenavond, wijl men de dagen rekent van avond tot avond. Voor hedenavond, = avond van denzelfden dag, zegt men ook *nama oezoes)*. Avond, avondschemering, vooravond, 's avonds, tegen den avond. Als tijdsbepaling beteekent *oezoes* zonder nadere bepaling zoowel: dezen avond, alsook gisterenavond. *Oezoes katané*, avondzon, tegen dat de zon ondergaat.

Og (vgl.: *ég*), woord met zeer algemeene beteekenis, meestal weer te geven door: geven, nemen, doen, maken. *To óg kapasab nin*? wat doende moet ik worden? wat moet of zal ik doen? *To óg?* wat doen? Wat moet ik doen? wablief? *Tamat óg*! doe het niet! laat het! of ook: geef het niet. *Dóm-óg*, kwaaddoen. *Waningap-óg*, goeddoen. *Waningap-óg makindep hasanab, dóm-óg makisep remed*, op goeddoen moeten we ons toeleggen, tegen kwaaddoen moeten we ons verzetten. *Oezoem agó ba ka óg*, jegens zijn vrouw doet hij niets, hij bekommert zich niet om zijn vrouw. *Bá kaké óg*,

dat doen wij niet, dat vinden we ongepast of verkeerd. *Savoer ka óg,* hij doet, speelt den binnenlander. *Og sané win,* hij is het ons louter gevende geworden, hij heeft het ons om niet gegeven. *Nohan óg maké óg,* wij doen ons doen, wij gaan onzen gang. *Tamtombap óg,* doe het zijne niet, doe niet als hij. *Dé makind óg,* ik zal er geneesmiddel aan doen. *Og samó,* doe het maar, ga je gang. *Nok mendanó óg,* ik heb het gedaan, gegeven of gemaakt. Voor maken bezigt men meer *kamin.* Alle woorden die geven beteekenen, beteekenen ook nemen en omgekeerd. *Og* hoort men zelden in de beteekenis van nemen, behalve in de zeer algemeene uitdrukking: *matana óg,* laat het mij nemen, geef het mij.

Oga, zie *baténd.*

Ogaman zie *ogeb.*

Ogatok (wellicht eigenl.: *ogad-tok:* vgl.: Sang. *ogid* en B. B. *oghid,* dus waarschijnlijk een omzett. v. *ko* en *héd* met toevoeging ter versterking van *tok*), meerv. voorw.: *ogitoek,* lang, groot hoog, gerekt. *Ogatok kin,* gerekt, langzaam zingen.

Ogeb (v. *ég*), o.p. *oganab, ogahab, ogab,* begraven, beaarden. Voor zaken; *ogaman* (v. *ég* en *man* 2), bedelven, dempen, onderstuiven, zaden of knollen begraven, = poten. *Ogéwn,* o.p. *oganawn, ogahawn, ogawn,* bedelven, onderstuiven, zand werpen op. Heeft soms ook de overdracht. beteekenis van ons dekken (geslachtelijk verkeer).

Ogéwn zie *ogeb.*

Oh zie *o* 2.

Oha of *aha* (v. *h* 1 overeind zetten en *a* uitslagaanduidend, dus *ha-a* of door omzetting *aha,* wat overeind staat). huis, hut, stal, kooi, hok, al wat ter bewoning dient; meer bizonder vrouwenhut in tegenstelling met *otiv,* mannenhut. *Amnanga-oha* of *otiv,* mannenhut. *Sâv-oha* of eenvoudig *oha,* vrouwenhut. *Sava (sâv-aha)* beteekent gewestelijk ook hut in 't algemeen. Men heeft n.l. afzonderlijke hutten voor mannen en vrouwen (dus geen gezinswoningen) waarin de bewoners *boan*-gewijs samen wonen. *Oro-oha,* zie *oro. Sâr-oha,* zie *sâr. Oram-oha,* zie *oram. Angei-oha,* feesthuis ter gelegenheid van een feest opgetrokken met van snijwerk voorziene palen en waarin de feestbenoodigdheden worden saamgebracht. Zie *soma.*

Oha-anem, neef, d.i. zoon van zuster. *Oha-anoem,* nicht, d.i. dochter van zuster. Meerv. voor beiden *oha-wananga.* Ze kunnen ook beteekenen: vrouw van jongeren broer. De omgekeerde verhouding wordt aangeduid door *nahók.*

Ohaja Im. v. *wéja.*

Ohak (omzett. v. *hók-a,* waarop of waarmee men ligt), alles wat men als hoofdkussen gebruikt, iets bepaalds heeft men daarvoor niet.

Door mannen wordt daarvoor vaak de polsmof *gim* of *rakarik* gebruikt, vaak ook een klapperdop! *Dé kakap ohak,* ik rust met het hoofd op een stuk hout.

Ohan (zie *ahan,* een der vele nevenvormen van *hein* of *heit,* gaan, wellicht met *o* als relat., dus: uitgaan op iets), gaan, en wel bepaaldelijk op gezamenlijke jacht, drijf-, klopjacht. *Ohan ahad,* op gezamenlijke jacht gaan. *Ohan-anem,* jager.

Ohávd, zie *wohávd.*

Ojahoei Im. v. *awjahoei.*

Ok, (*ók*); nerfje van sagoblad. Fig.: dun, geel, niet gevaarlijk slangetje.

Oké een schelpdier, dat in de moerassen voorkomt.

Olol Im. v. *maréw.*

Om (*óm*) een moerasplant, die op het water drijft.

Omasa gras, meer bepaald: hoog gras, alang-alang imperata cylindrica. *Omasa ahók,* grazen. *Omasa-bak,* grasveld. *Omasa-taboek,* grasscheut.

Omb (v. *am* en *hab*), bezittelijk voornaamwoord 3e persoon enklv.. Zie spraakleer.

Ombó (v. *b* en *am*), scrotum, balzak. Overdr.: zak in vischnet. *Ombó isoeg,* lubben. *Ombó-kana,* teelbal.

Omb-ombó, boom wiens vrucht op *ombó* gelijkt.

Omeb zie *meb.*

Omin (v. *m* 2), doorbuigen, wiegelen, wipperen van opschik, pluim, enz..

Om-om, als *hoem-oem.*

Omos (v. *m* 2), iets uitspreiden, inzonderheid om op te gaan zitten of liggen; hetgeen men uitspreidt om op te gaan zitten of liggen als mat, schors, palmbladschede, enz.. Zie *komos.*

Omsaki een sierplant, een krotonsoort met rood, geel en groen gekleurd blad.

On (*ón*) lever. *Akakĭk ón,* lichte lever, = de longen.

Ona (v. *o* relativ. en *n* 2) vóór, voor zich, met het gezicht gekeerd naar van voren. *Ona* of *bop dad itar,* hij stond er met zijn gezicht naartoe (gewend.) Vgl.: *nani.*

Ondar boomsoort met roode vruchtjes.

Ongad zie *ngad.*

Ongasis (v. *ng* en *séis,* de jeugd te samen), het jonge volkje, de jeugd.

Ongat (schijnt een werkwoordelijke vorm te zijn van *nangó.* Nemen we voor *ongat* de niet gebruikelijke vorm op *n, ongan,* dan is dit een zuivere omzett. v. *nangó.* Dus: om, voor, tot zijn of doen zijn.) s. p. *nangat, hangat, engat* of *engot,* hulpwerkwoord: worden, doen, overgaan tot een bezigheid, toestand, beroep, staat, enz.. *Zi engat,* tot dansen overgaan, dans houden. *Arir ongat,* afwerken,

afmaken, voltooien. *Erér ongat,* ziek worden. *Abnĕ-rĭk'mbéi menda nangat,* ik heb spijt, berouw, over den diefstal. *Kombop ongat,* hij doet het zijne, bootst hem na. Als uitgang aan werkwoorden gehecht, is het vaak *ang, eng, ing* of *ong.*

Ongat kokosnootboom, klapperboom, cocos nucifera; de jonge nog onrijpe maar reeds vleezige vrucht. Nevensoorten zijn: *ésóm, rang-a-rang, dongoi, gawira, wimap, méri.* Overdracht.: klier, knobbel. Ook een onkruid met eetbare vruchtjes. *Ongat kahék,* in een klapperboom klimmen en bij uitbreiding: klappers afdoen. *Ongat kiwaheb,* een jonge klappernoot afdraaien. *Ongat bakev,* jonge noten neerleggen en bij uitbreiding: neerleggen (n.l. rijpe noten) voor klapperboomen, klappers planten of uitleggen om te laten uitschieten. *Ongat-déma,* de *déma* der klappers; er zijn er meerdere; zwarte ronde keien worden als zoodanig beschouwd. *Ongat-bib,* mos op klapperboom. *Ongat-jas* of *ongt(a)-jas,* klapperbosch, klapperaanplant. Fig.: onderhuidsch gezwel, ataroom, e.d..

Ongrésoeg een onkruid.

Ongta-jas zie *ongat.*

Ongta-pa (v. *ongat* en *pa*), klapperdop, klapperschaal. Fig.: schild van schildpad. *Ongtapa-ri,* vonk van brandende klapperdop. Fig. roode ster.

Ongt-itit (v. *ongat* en *itit*), klapperwortel.

Ongtsasak, ongtsak of *ongtasak,* (v. *ongat* en *ésák*), een reep schil gesneden uit het dikke gedeelte van den stengel van een klapperblad, die veel als bindsel gebruikt wordt.

Onos (zie *izanos*), neef, nicht, d.i. kind van moeders zuster, moeders broer of vaders zuster. (Kind van vaders broer is *namek* of *namoek*). Eerste persoon en tevens aanspreking voor *izanos.*

Op als *óp-hahéw.*

Opad zie *apad.*

Opas zie *oepas.*

Opein zeuren, plagen, tergen, drenzen. *Opein-anem,* plaaggeest, zeurkous.

Opes (vgl.: *op-ad*), sluiting, d.i. eigenlijk opening, van *ségos,* gordel.

Op-hahéw een grassoort.

Opoe zie *kopkopoe.*

Or (*ór*) een boomsoort.

Ora, (v. *r* 1) s.p. *navara, havara, javara.* Voor meer nadruk soms herhaald en soms bovendien nog verdubbeld tot *navarara, havarara, javarara;* zie spraakleer. Hulpwerkwoord: zijn, worden. *Erér ka ora,* hij is ziek. *Mbatáv ma ora,* hij is leugenachtig, hij liegt. *Orara sa ora,* zijn slechts zijn, vanzelf, uit zich zelf zijn of worden. *Anep ora ka ora,* het is vanzelf zoo geworden, gekomen, ontstaan; 't is altijd zoo geweest. *Is...... ora,* afkeerig zijn. *Révikav kanis javara,*

ze zijn afkeerig van 't dragen, ze willen niet dragen. *Tamatomb-isop havara,* wees niet tegen het zijne, verzet u niet tegen hem. *Ora* met *agó,* zijn vóór, voelen voor, verlangen naar. *Wohan apap havara wati agó,* als ge voor *wati* zijt, naar *wati* verlangt. Als uitgang aan werkwoorden gehecht is het vaak: *ar, er, ir* of *or.*

Orakev of *oerakev* (v. *oer* en *ev*), voor levende wezens, vgl.: *orev,* voor zaken, zie *oran.* Voor levende wezens meerv. onderwerp *oerkáv,* hangen, afhangen, zwalken, schommelen, b.v.: verlamd lidmaat, slappe borsten of uier, hangooren, enz.. Bij uitbreiding: verlamd zijn, ook door bewusteloosheid. *Ngat kambét ko orakev,* den hond zijn ooren hangen, de hond heeft hangooren. *Awé manengop-rĭk menda dahazip, tikap oerkav,* de visschen hebben gedorst (gedronken) van 't *manengop*-achtig (met *manengop* vergiftigd water), daar zijn ze lam, bedwelmd.

Oram (v. *oer,* en *am* afgeven der vrucht) barenstijd, kraam, afzondering der ouders bij en eenigen tijd na de geboorte van hun kind in een afgezonderd hutje, *oram-oha,* hetwelk anderen behalve de naaste familie niet mogen naderen uit vrees voor de *wadaboeb.* *Oram-roek,* kraamvrouw.

Oran zie *orev.*

Oreb (v. *oer* en *hab*), of *voreb, o.p. oranah, orahab, orab,* aanreiken, overreiken, aangeven, overgeven, aannemen. *Nam voranab,* elkander aflossen, afwisselen, om beurten doen.

Voor zaken: overgeven, overnemen, erven; over en weer geven, ruilen, wisselen, koopen en verkoopen, verwisselen, vernieuwen, herstellen; verwisselen, zich vergissen. *Evai-rĭk map oreb,* hij heeft het van zijn vader overgenomen. *Oer oreb* een boodschap overbrengen. *Napét manap oreb doewit nangó,* ze verkoopen pisang voor geld. *Ka wa oreb,* hij vergist zich. In de beteekenissen van geven of nemen heeft *oreb* steeds het suffix *ap* aan den verbaalvorm.

Orétok (v. *oer* en *tok*), uitsteken, vooruit steken, aanreiken, aanbieden, toesteken. *Kambét orétok,* het oor vooruit steken, spitsen, om beter te hooren. *Pa kana orétok,* hij steekt het hoofd voor mij, belet me te zien. *Keiwa orétok,* met *keiwa* steken naar, betooveren met *keiwa.*

Orev (v. *oer* en *ev,* vgl.: *orakev),* s.p. *oranáv, oraháv, oráv,* hangen, wiegen, schommelen. Voor zaken *oran,* ergens in, op, aan, door of tusschen hangen of doen hangen of schommelen. *Kanaraw kind ma oran,* hij hangt een bril voor de oogen, draagt een bril of zet een bril op. *Toep oran,* boogpees aan den boog doen, die n.l. op de toppunten eigenlijk gehangen wordt. — *Ori* (v. *oer* en *a* 1), wat schommelt, wiegelt, heen en weer beweegt; schommel als speelgoed. *Ori wa* of *win,* wiegelen, wankelen, bewegen, zwichten. *Ori*

ongat, zwijmelen, bezwijmen. Men zegt ook: *ori o koamin*, de bezwijming gaat in hem, overvalt hem, omdat men bezwijming of bewusteloosheid als een *déma*, geest, beschouwt. — *Orin*, (v *oer* en *win*), s.p. *oranin, orahin, orazin*, hangen, schommelen, wiegen, slingeren, zwaaien.

Orib 1) een zoetwatervisch, plagusia marmorata.
2) een aardvrucht.

Ori zie *orev*.

Orin zie *orev*.

Orkei of *wandakó*, een vogelsoort.

Oro (v. *oer*) in *oro-oha*, hutje waarin de sago voor een feest wordt opgehangen. Het wordt bepaaldelijk voor een feest opgetrokken; later laat men 't vervallen of steekt het in brand. — Vandaar ook: een kinderspel; n.l. hutjes maken en die met veel lawaai in brand steken. — *Oro-aha* is ook een hoog opgetrokken hutje, om in te slapen.

Osan zie *asan*.

Osarad zie *sarad*.

Osatok of *oswatok* (nevenvorm v. *ha-oesatok*.), bedekken, bestuiven, bedelven, onder dabben,- stuiven.

Oshazib zie *osheib*.

Osheib (v. *s*-separationis en *hab*) v. meerv. voorw. *oshazib*, afduwen, wegduwen; ook door den wind weggeduwd worden, op-, wegwaaien. *Kiwar kakap oshazib javoen*, de wind duwt de boot terug, we hebben tegenwind. Vgl.: *ka-sazib*.

Oskitoek zie *sakitoek*.

Osmeb als *sameb*.

Osó (v. *oe* 2 en *s*-exclus. of *sé*, ver, achter), vroeger, voorheen, eertijds, in den beginne; aanvang, begin. *Osó ahmé win*, als het begin wordt, wanneer het begint. *Moeri ósó ah win épé*, in 't begin van den regentijd. *Etob ósó ma kahanávd*, de zee begint terug te loopen, de ebbe begint in te vallen. *Osó menda man*, hij is voorheen, sedert lang, gekomen. *Osó-ndé*, 't begin zijnde, in den beginne. *Osó-agó-ndé*, in den beginne, eertijds. *Osó-rĭk*, van vroeger, van ouds. — Soms hoort men *Oso* ook als plaatsbepaling: vooruit, verder op; vgl.: *soso*.

Osrad, meerv. v. *sarad*.

Otabi, in *otabi-ségos*, zie bij *katib*.

Otad als *tad*.

Otahab en *otaheb*, als *tahab* en *taheb*.

Oták zie *ták*.

Otak (v. *oe* 2, *t* 1 en *k*.-activ.), wegloopen, ijlen, rennen, wegsnellen,

Otamak zie *tameb*.

Otameb zie *tameb*.

Otaméwn o.p. *otmanawn, otmahawn, otmawn,* zie *taméwn.*

Otan (v. *tan* vgl.: *otiv*), veelvoudig samen zijn, bij trossen samenhangen van vruchten. Voor levende wezens *otazin,* in troep, vlucht, school of zwerm samen zijn. Voor vruchten hoort men ook *otazin.*

Otanad of kotanad (vgl.: *ták* en *atak,* v. *tan* en *d* 2), openen, open zijn, niet aansluiten, als b.v. gaba-gaba of bamboestokken in bewanding, stokken op rooster of brits, enz.; onderbroken zijn van weg, brug, enz.. *In épé kai ndo kotanad, pâr kamop résad,* in 't midden is 't den weg afgebroken, is de weg afgesneden (n.l. door een sloot), ge moet over de brug gaan. *Kipa menda otanad awé,* de visch heeft het net geopend, is er doorheen geschoten. Ook: opening maken voor waterafvoer. Vandaar: *otanad-a,* geul, sloot.

Otapeb s.p. *otpanab, otpahab, otpab,* zie *tapeb.*

Otarén (v. *oew t* 3 en *arén*) licht zijn, verlicht zijn, belicht zijn, licht worden, schemeren, morgenschemering. In 't licht staan, n.l. belicht worden en daardoor voor anderen 't licht onderscheppen. *Epété a otarét,* die daar staat in 't licht.

Otazin zie *otan.*

Oteb zie *kotib.*

Otétok (v. *t* 2 en *tok*), o.p. *otétanoek, otétahoek, otitoek,* steken, stippen, aanstippen, bestippelen; aansteken, = vuur steken tegen; druppen, bedruppen.

Otiv (v. *tan*; daarvan was *otiv* de personaalvorm althans oorpronkelijk en *otan* de vorm voor zaken, veel zijn, talrijk zijn). Veel, talrijk. Huis waar de mannen samen zijn in tegenstelling met *oha,* zie *oha. Otiv-bombari,* het jus primae noctis aan alle totemgenooten toegekend ten opzichte der bruid bij een huwelijk. *Otiv-rik,* iemand uit het mannenhuis; iemand die meerdere vrouwen heeft of gehad heeft; iemand die graag in gezelschap verkeert, graag veel volk of kinderen om zich heen heeft.

Otméwn of *otaméwn,* o.p. *otmanawn, otmahawn, otmawn,* als *taméwn.*

Otnakéh Im. v. *tanakev.*

Otramak (v. *t* 2 en *araman*), vermorzelen, verbrijzelen, stuk stooten. Wegsnipperen van knoesten, kwasten of andere oneffenheden, als b.v. van stok, bamboe, enz..

Otrameb (v. *t* 2 en *araman*), o.p. *otramanab, otramahab, otramab,* schuren, wrijven, stooten, stuk stooten, tegen elkaar stooten of schuren van booten.

Ova (v. *oe* 2 en *v*) of *ovar* s.p. *ovan, ovah, ovaz,* het strand opgaan. Vgl.: *doev.*

Ovar een biessoort, oryza latifolia Desv.. Ook als *ova.*

Ové (v. *oew*), groote rookwolken, die in den drogen tijd vaak de lucht bedekken wegens het afstoken der uitgestrekte vlakten hooggras. *Ové mandow,* maanmaand in den vollen drogen tijd.

Ovev (v. *oe* 2 en *v*, te ver gaan), te lang zijn. *Kapa ovev,* 't is te lang. Uitsteken, oversteken van niet op maat afgekapte stukken; ongelijk van lengte zijn.

Ovi zie *oevi.*

Ovom (v. *oew* en *am,* de lichtende), morgenster, vooral Venus, maar soms ook een andere planeet. Zijn er twee tegelijk zichtbaar, dan spreekt men van *mahai ovom,* die 't eerst en *es ovom,* die 't laatst zichtbaar wordt. Fig.: ster als versieringsmotief; de Marindinees stelt echter de ster in kruisvorm voor; vandaar ook: kruis, kruisvorm.

Owab (v. *w* 1 en *hab,* ofwel nevenvorm v. *oewad*), omdoen, omwinden; banden of ringen aan armen, beenen of vingers steken; of als nevenvorm v. *oewad:* vinger of arm in een ring of band steken. Iets van ring of band voorzien, b.v. hechtring om mes, pijlpunt, enz.. *Owak,* steken in iets of naar iets, b.v. met pijl of lans ergens insteken.

Owak zie *owab.*

Owéla-hâz Im. v. *éra-hâz.*

Oz (v. *hoez* v. *haoew*) hars, die ook als kleefmiddel gebruikt wordt; vandaar ook: lijm.

Ozig een schelpdiertje.

P

P 1) in verbinding met het demonstrativum *é* = *ép,* geeft het daaraan meer nadruk: die, dat, daar, toen. Vandaar ook de onzijdige vorm *ap,* die thans nog enkel vragend gesteld wordt: (is) het? (is) dat? — Als aanwijzing en ook als vraagvorm worden ze aan verbaalvormen gehecht. Zie spraakleer.

2) Als *ip, ap,* of *av* is het een stamvorm voor vuur.

3) Verwant met *b,* duidt het op ronding en geeft deze scherpe vorm ook veelal een scherpe ronding aan als punt- of kegelvorm, of klein-, fijnrond; ook spits, spichtig, klein. — Bij uitbreiding ook top, op, boven, hyper, super. Ook openen, verwijden.

Pa (v. *b*), schedel, kop, hoofd. Fig.: wortelknoop en daarom ook poteling van boomen en planten. De verdikking, de knoop, is de kop en de wortels stelt men zich voor als den met verlengsels versierden haartooi. Wellicht is deze beeldspraak ontleend aan den belangrijksten der boomen, den klapperboom. Deze ontstond volgens de legende uit een gesnelden kop; de haarverlengsels schoten als wortels den grond in en uit den mond, de kiemopening der noot, ontsproot de stam of romp. *Pa dé-hi* of *pa-ti,* koppig, stijfhoofdig. *Pa-* of *pa-rĭk-igiz,* kopnaam, snelnaam; deze naam is ook de *igiz ha,* echte naam in tegenstelling met andere namen, die men naderhand

aanneemt; zie bij *igiz*. *Izakod pa-rik,* van eenzelfden kopnaam. Bij gebreke aan een voldoend aantal koppen, werden wel twee kinderen naar eenzelfden kop genoemd. *Pa-dapar* of *pa-jaman*, hoofdkrans van korte casuarisveertjes, door mannen gedragen. *Pa-gahoend*, hoofdkrans van vogelveeren. *Pa-lakar*, klapperbolster als brandstof. *Ongta-pa* (v. *ongal*), klapperschaal, klapperdop. — Ook in enkele andere samenstellingen is *pa* fig. = schaal, dop, korst. Vgl.: *bó*. *Da-pa* schaal of bast van leeggeklopten sagoboomstam. Deze schaal wordt graag als brandstof gebruikt.

Paasiheb klein niet vergiftig slangetje.

Pad-a-pid (v. *pa*), muskietlarve. (Misschien ook v. *apad*, twinkelen, wegens de spartelende beweging).

Pagéw (v. *pa* in de beteek. v. peul), een liaansoort met groote peulen, waarin groote bruine boonen; figuur met touw zonder eind, welke die peul voorstelt. *Pagéw-arir*, versieringsmotief aan deze boon ontleend.

Paha 1) vezelige stof uit de oksels der klapperblaren. Als *wangop 1*. 2) een langwerpige glazige irizeerende schelpsoort.

Pahap zie *hap*.

Paja zie *poja*.

Pajoem kamiriboom, kamirinoot, alcuritas triloba. De gebrande pitten leveren de zwarte olierijke verfstof waarmee men zich opschildert. *Pajoem-harei*, kamiri-olie.

Pák heester, sierplant, met lang smal bleekgeel blad. *Pák-hi* blank, bleek. *Pák-hi anem*, blanke.

Paka een aangepunte *arib* om steekvisschen, die men met de *haoepr*, steekmand, gevangen heeft, en er zoo maar niet met de hand uit durft halen, eerst dood te steken, of dood te slaan.

Pak-a-pak (klanknabootsend), een kikkersoort.

Pakas groot mannetjes varken, beer. Slagtand daarvan.

Pám aanspreking voor *izpam*.

Pandabn groot, breed okselstuk van sagoblad, waarin bij 't sago winnen de pulp gewasschen wordt. Eigenl.: de uitstekende hoeken onder aan 't okselstuk van palmbladeren.

Pandar (v. *p* openen, *d* drukken en *r* instrum.) stokjes als spalken dienend om de bladschede waarin de gewasschen sago moet bezinken, open te houden.

Pandoe breede spaan van sagobladschede of een stuk klapperblad waarvan men langs een stukje van de groote nerf, die als steeltje dient, eenige bladeren tot een vierkant vlak gevlochten heeft; beiden dienend als waaier om 't vuur aan te wakkeren en om vliegen en muggen te verjagen. Overdracht. wegens overeenkomst van vorm: roer van boot. *Pandoe vâkr*, breed vierkant mes, n.l. *pandoe*-vormig.

Panga (v. *pangad*), achterste, bil. *Panga komb warin,* zijn achterste maakt geluid, hij laat een poepje.

Pangab (v. *ba* of *pa* en *hangab*) ontluiken, uitschieten, ontkiemen, opengaan van bladeren, inzonderheid palmbladeren. *Pangahad,* of *pangad,* opengaan, openmaken, barsten, uitbreken van zweer, zich openen van wonden. *Pangak,* openen, ontvouwen, uitspreiden, opengaan van vruchtpeul, hauw, bolster. *Pangazab,* voor meerv. voorwerp: ontluiken, opengaan, zich ontvouwen van bloemen en bladeren.

Pangahad of *pangad,* zie *pangab.*

Pangak zie *pangab.*

Pang-a-poeng een kevertje.

Pangazab zie *pangab.*

Pango (wellicht van *panga* en *nangó* of *agó*), noodschaambedekking der vrouwen, waartegen ze de gewone schaambedekking verwisselen bij arbeid waarbij deze gevaar loopt nat te worden, of als die nat geworden is. Ze bestaat vaak alleen uit een palmblad, dat tusschen de beenen door gehaald, aan een touwtje om de lendenen, bevestigd wordt. Ook andere stoffen worden ervoor gebruikt en heeft men naar gelang de stof, *oenoegoe-pangó,* van doek; *wangop-pangó,* van vezelige stof der palmbladschede; *voev-pango,* enz..

Paoes verkorting van *papoes,* zie *péis.*

Pap (verdubb. v. *p.*), stamwoord beteekenend: scherp, spits, spichtig, met scherpen hoek of keper, taps toeloopend.

Páp aanspreking voor *ézakn,* schoonvader.

Papahai-da oud vergaan sagomeel *da,* waarvan n.l. aan het pak of de wegge de hoeken, *pap,* afbrokkelen, *hai.*

Papahi (v. *pap* en *ahi* of *hi*), tooverij, waarbij voorwerpen, die met een persoon in nauwe aanraking zijn geweest, als haar, opschik, spijs- of pruimafval, uitwerpselen, enz., betooverd worden. Al wat over deze dingen gesproken wordt of daarmee gebeurt, zal ook de betrokken persoon ondergaan.

Papari (v. *pap* en *arir),* versiering van tuinbed, dat als een hoogen dijk met scherp afgestoken hoeken is opgeworpen. Langs de keperlijnen worden sierplanten gepoot.

Papiové een eendsoort.

Papĭs (v. den Indon. stam *m-s, mp-s* of *p-s,* gering, zwak, gebrekkig of *v. pap,* spits, klein en *s* = klein.) vrouwel.: *papoes,* meerv.: *papĭs,* als bijvoeglijk naamw. staat het vóór, als bijwoord achter het bepaalde; klein, gering, weinig. Zelfstandig gebruikt: kleine, kind, jong; of ook: een weinig, een beetje. *Papĭs dé,* een kleine boom, een klein hout. *Dé papĭs,* weinig hout. *Papis-ti,* met beetjes, weinig tegelijk. *Papis-ti kamop hi,* ge moet het bij beetjes opeten. *Papĭs wahani(ti),* klein van lichaam, mager.

Papoe (v. *pap*), steekrog. hypolophes spec.. *Papoe ka-hei,* knolbloem met witte klokjes, amarilladicea.

Papoen (v. *pap*), keper, scherpe rand aan iets, toegespitste riggels over klapperbolster, kiel van boot, uitstekende rand boven den wortelknoop van sommige boomen als *hajem, koud,* enz.; zijkant van platte voorwerpen, b.v. van een mes is de rug de *papoen,* de snee de *mangat;* van wigvormig bijl of bamboepijlpunt is de snee of de punt de *mangat,* de andere twee spitse kanten de *papoen.*

Pár (v. *p.* 1 en *ar* 1, daar getrokken, overgetrokken), strekkende balk, als nokbalk van een huis, balk of boom over een sloot of beek gelegd als vonder, vandaar vonder, bruggetje. *Pár manap rérek,* ze leggen een bruggetje, ook het houden der in de Gawirstreek daarbij behoorende plechtigheid als inwijding. Ze bestaat voornamelijk hierin, dat twee groepen met *menga* opgesierd elkander van weerskanten tegemoet trekken en dan op de brug of vlak daarbij een spiegelgevecht uitvoeren, dat vooral bestaat in 't elkaar te water gooien.

Pâr (vgl.: *pa*) overtrek: huid, vel, zwoerd, leder, schil, bast, schors, peul, dop, korst, tromvel. *Dé-hi pâr-ti,* met harde huid, bast, enz..

Parak lendenschortje als schaambedekking. Vgl.: *péra;* of v. *pâr* met *k*-activ..

Parané (v. *ép* en *ranik,* trouwen), soort verloving, waarbij jongen en meisje met elkaar afspreken, dat ze samen zullen trouwen. In gezelschap van kameraden en vriendinnen ontmoeten ze elkaar op het strand. De jongeman geeft aan het meisje oorringen en soms varkensstaarten en ontvangt als tegengeschenk ook oorringen en soms een *poer. Parané maké wahaman,* wij zullen *parané* staan, houden.

Parangos (v. *pâr* en *hangoes*), vlekvormig lidteeken, b.v. van zweer en vooral brandwonden.

Par-a-par vrouw. *par-a-poer,* meerv. *par-a-pir,* (v. *pár,* zoowel uitgetrokken als overtrokken), dun, plat-dun, fijn, spits, scherp, puntig. *Adaka par-a-par,* een dun laagje water, ondiep. Vgl.: *paré.*

Paré (v. *apad* en *r* fin.), landrug, land in tegenstelling met zee of droogland in tegenstelling met ondergeloopen land; vandaar ook ondiep. *Paré kai,* weg over zandrug. *Paré heit,* over land gaan, in tegenstelling met over zee, of per prauw. De landstreek ten Oosten der Bian heet ook *Paré* in tegenstelling met de streek ten Westen, die *Kara,* laagland, heet. Vandaar ook Oosten en de maan en Venus, morgen- of avondster, heeten ook *paré-roek* en een uitroep bij hun verschijnen is *paré aéh!* — Vgl.: *mbaré* en *kabai. Paré-javoen,* landkano, was de eerste benaming voor fiets; nu bijna algemeen *karéta* of zelfs *fis. Paré-jowi,* witte knolbloem, die op afstand op een *jowi,* zilverreiger lijkt. *Paré-ko,* een kroton-

soort; door omzetting ook wel *karépo* genoemd. *Paré-rĭk,* iemand van de streek ten Oosten der Bian-rivier; ook al wat op het land leeft en voorkomt. *Paré-roek iwag,* hoort men soms voor paradijsvogel. *Heis-paré,* landrug der schimmen, = wolkengloeien boven 't binnenland.

Parima een *wati*-soort.

Parimb-parimb struik met kleine vruchtjes.

Pari-pari parkietsoort met groenblauwen kop, rooden bek en gele borst. Vgl.: *par-para.*

Parkak (v. *paré* en *adaka*) landwater, d.i. zoetwater, dat bij riviermondingen in zee zichtbaar is.

Parkat een soort *kâv.*

Paroeng een wilde aardvrucht.

Paroepr verdubb. van *paré* met omzett.) zand, stuifzand.

Paroes (v. *pa* en *roes*) tepelhof van vrouwenborst.

Par-para (v. *p* 1 en *ar* 1, gestreept, gevlekt), bonte eendsoort. *Parpara-hi,* bont, gevlekt.

Pasar een gele kleisoort, geel. *Pasar-hi,* geel.

Pasi koek van sago met jonge klapper, vleesch en klappermelk.

Pasik of *pasig* (v. *p* 3 en *h,* vgl.: *hi* of *zi*), uitspuiten, opspuiten, spritsen, spatten, bespatten.

Pasiwa een banaansoort.

Pasndad (v. *sapa* en *da,* zie *sapa*) nabij, aanstaand, inzonderheid voor een of ander feest. *Pasndad mendap ai,* 't is nabij.

Pat (v. *p* = Op en *t* = steken) is een stamvorm voor op-, uitsteken verhevenheid.

Pata zie *aphata.* Ook: een onkruid, melachia umbellata O. Stapfh..

Pataré (omzett. v. *atareb*), graf, begraafplaats. Deze bevinden zich naast de hutten op de hooge zandruggen of duinruggen langs het strand. Fig. worden sommige nevelvlekken aan den zuidelijken sterrenhemel ook zoo genoemd.

Pathogoe een boomsoort. Ook een legendarisch persoon van dien naam.

Pati 1) een bijtend zeediertje.
2) een kevertje, dikkoppig, *pa-ti.*

Patipt (v. *pa* en *tipan* of *katipan* of *tipat,* klapperdop schrappen) afkrabsel van den binnenkant van den dop eener zeer jonge kokosnoot, dat als toevoegsel bij 't pruimen gebruikt wordt, of ter vervanging van de pinang of betelnoot.

Pato (v. *pat* kop, knobbel, vgl.: de omzetting *tépo*), stuit, stuitbeen.

Patoer of *pétoer* en soms *patar* (nevenvorm van *péis,* vgl.: *B.B. pétis.*) Als uitroep van verbazing, wrevel of ontstemming worden alle drie de vormen gebezigd en duiden dan op pederastie. — *Patar* of gewoonlijk *patar-éh!* wordt enkel als uitroep gebruikt. — *Pétoer* beteekent bepaaldelijk schendknaap. — *Patoer* is de

gewone aanduiding voor: jongen, knaap; mannetje, mannelijk van geslacht. *Patoer nas* of *nasák*, jongensgevecht. Overdracht.: figuur met touw zonder eind, een jongensgevecht voorstellend. — Ook is *patoer* een banaansoort. — *Patoer-mangón*, ruwe, ongepolijste klapperdop, ook al wordt hij als napje gebruikt, waarvoor men gewoonlijk gepolijste klapperdoppen bezigt.

Pé (v. *b*, vgl.: *bi*), darm, ingewanden; vagina. *Ba pé*, nuchter, hongerig. *Pé roeroe*, gerommel in den buik.

Pegi garér boom met mooi gekleurd blad.

Pégor (v. *pé* en *ngór*, = top, uiteinde), vrouwelijk schaamdeel. Alleen de vrouwen gebruiken dit woord en geldt dan nog voor onfatsoenlijk.

Pei pisangstam; de afzonderlijke schillen, waaruit die stam bestaat. (Im. *pai*, dus wellicht v. *pa-hi* als schillen of v. *pé-hi*, als darmen.)

Pei-pei graspluim.

Péis (v. *p* en *izé*, vgl.: *séis*), kleine, kind. Vgl.: B.B. *pétis*.

Pén bloedwraak. *Pén-wasib*, uit bloedwraak dooden. *Pén-anem*, die bloedwraak, pleegt. *Pén-rĭk*, door bloedwraak gevallene. Wordt voornamelijk toegepast op dengene die ervan verdacht wordt, iemand door toovenarij gedood te hebben. Weet men niet wien men bepaaldelijk moet verdenken, dan slaapt een der naaste familieleden een roes uit van *wati* met lijkenvocht vermengd, naast den doode, die hem dan in den droom den schuldige zal aanduiden.

Péra (v. *pé* en *ár*), eigenlijk inwendig vrouwelijk schaamdeel en bij uitbreiding vrouwelijk schaamdeel in 't algemeen. Ook als uitroep veel in gebruik. *Péra-toe*, scheldwoord voor vrouw.

Perkawi waterlooze, leeggedronken klappernoot. (Misschien = *pâr* en *kawin* = dop, n.l. leege dop of bolster geworden).

Pes-a-pes (v. *pat*; *s* = *t*), een boomsoort met doornen.

Pet-a-pit (v. *pat*), pijl met als punt een tot twee punten bijgesneden bamboekokertje.

Pétoer zie *patoer*.

Pétor-pétor-évai een vogeltje.

Péw (v. *p* 3 en *hoew*), bloeiwijze van den sagoboom, die uit de kruin van den boom opschiet. *Péw-rawi* een krotonsoort met lang smal blad, geel en groen gekleurd. — Vgl.: de omzett.: *wipr*.

Pig (v. *ip*), zonnehitte, zonnegloed, zonlicht, tijd der groote zonnehitte, droge tijd; ook daglicht, dag. Licht of dag worden; verlichten (door zonnelicht) en heeft dan voor meerv. voorw. soms *oepig*, b.v. *kanĭs pig*, het verlicht mij, het wordt mij licht; *kanisé oepig* of *kanĭs oepig*, het wordt voor ons licht. Het suffix *ĭs* aan den verbaalvorm duidt op een tegenstelling en zouden we dus dergelijke wendingen vertalen; nu 't licht wordt, doe ik...... dit

of dat.. *Ahmé pig épé,* als het dag wordt, morgen ochtend. *Mandow épé ndisep pig,* toen de maan daar stond, werd het licht......... *samb épé kanisep pig,* het was hel dag geworden, toen...... *Heis kĭs pig,* hij was dood, toen het dag werd. (Voor dergelijke uitdrukkingen met *-ĭs* aan den verbaalvorm, zie spraakleer bij Werkwoorden onder modi), *Izakod sadĭs pig,* het is maar één drogen tijd geleden. *Izakod pig-rĭk,* van of over of tijdens één drogen tijd, één drogen tijd, jaar, oud. *Isi pig,* een andere, den volgenden of vorigen drogen tijd, volgend jaar. *Pig-ti a wa,* het werd droge tijd, den daarop volgenden drogen tijd, in 't verleden. *Pig a wamoek,* de zonnehitte heeft hem geslagen, bevangen. *Pig bak,* zonnige plek. *Pig-étob,* hittezee, = luchtspiegeling op het strand bij felle hitte, waardoor men in de verte een watervlak meent te zien hetgeen echter slechts schijn is. *Pig-mandow,* de maanmaanden van den drogen tijd. *Pig-ndé,* tijdens den drogen tijd. *Pig-rĭk* van den drogen tijd her, toen geboren, geplant, enz.

Pih Im. v. *wakapé,* of *piz.*

Pihawé een sierhout.

Pihoei (omzett. v. *ahip* en vr. uitgang *oe,* wegens brandenden steek), vgl.: *tadoe* v. *tad.* slijkwesp, slijkwespennest. *Pihoei-arir,* versieringsmotief daaraan ontleend en bestaande in spiraal of concentrische kringen. *Pihoei-évai,* een pisangsoort.

Pina (mal. pinang), betelnoot; oorspronkelijk was hier alleen de heel kleine soort inheemsch, *kanis* genaamd. *Pina* duidt de grootere ingevoerde soorten aan. De noot tot dunne schijfjesgesneden en gedroogd, vormt een der voornaamste ruilartikelen der handelaars.

Pind' (Wellicht wegens gelijkenis verwant met *poen* vgl.: *poer*) bovenstuk van den dijknook van een varken of van den bovenpoot van een casuaris; sommige artikelen daaruit vervaardigd als klapperuitsteker, van varkensknook, dolk of vlechtnaald of klapperontbolsteraar van casuarisknook. Zie *Jakéja.* — Gewest. is *pind'* = *panga.*

Pinda of *karoeg* stuk sagostengel of iets dergelijks waarmee men vuilnis samenschaart om op te ruimen.

Pin-pino een soort klein mosseltje.

Pip (v. *pa* of *apip* n.l. buitenkant van 't hoofd.), slaap, de slapen. *Pip-ti,* iemand met iets opvallends aan de slapen, als lidteeken of iets dergelijks.

Piroe kaladiblad, dat als moes gegeten wordt. Fig.: lelletjes van den spoorkiviet. *Piroe-mit,* een eetbare kleisoort.

Pis (v. *ip* en *s* 2) vgl.: *pas-ik*), straal, zonnestraal, lichtstraal, stralen uitschieten, afstralen, schitteren.

Pitawi een bonte sierstruik.

Piwa een kleine donkere eend.

Piz (v. *p* spichtig en *s* klein), als *wakapé,* waarvan de *piz* een grootere soort is; lange dunne zeepaling, die op 't strand in het zand zit.

Pó fijne witte klei, pijpaarde, die vooral gebruikt wordt om zich ten teeken van rouw het gelaat en 't heele lichaam in te wrijven. Bij het *mbarar-angei* wordt het hoofd van den kleinen feesteling er mee ingesmeerd. Wordt ook gegeten.

Pod-a-pod (v. *pó*) een groote hagedis met witte strepen over kop en lijf.

Poe (v. *p* en *oe* 2, die van ver, een andere afleiding is, dat het een klanknabootsing zou zijn van den klank van 't geweerschot. Bij de eerste nederzetting n.l. was de aanraking niet altijd even hartelijk en werden er wel eens schoten gelost. Vandaar zouden de vreemde indringers den naam gekregen hebben van *poe-anim*, paf-menschen. Vgl.: *poe-poe.)* vreemd, uitheemsch. *Poe-anem*, vreemdeling, buitenlander. *Poe mbarak*, sluikhaar.

Poed kleine vleermuis.

Poeki 1) okselstuk van sagoblad.
2) klein zoetwatervischje. Melanotenia.

Poela allerlei vruchten, die bij een doode worden opgehangen, o.a. de *poela-ongat,* jonge klappers van de boomen van den overledene, die bij de begrafenis worden uitgedeeld. Daarna rust er geruimen tijd een pluk- en inzamelverbod op de klappers van den overledene. Zie *sâr*.

Poen (v. *p* 2 en *oe* 2 of *hoe(w)*. 1 spruit van uitgeschoten klappernoot. Wanneer die scheut nog heel klein is, heet hij *angip*.
2) een knolplant, aardorchidee.

Poendi een schelpje, arénicole.

Poeno de Pleiaden; volgens den Marindinees is dit sterrenbeeld een groepje déma-jongens ook *poeno* genaamd, die in een mandje staan. *Poeno damé ihiz*, de *déma*-jongens zullen (uit hun mandje) vallen, zullen verdwijnen. Wanneer dit sterrenbeeld des morgens in 't oosten verschijnt, begint, volgens de Marindineesche tijdrekening de droge tijd en moet men werk maken van 't aanleggen der tuinen.

Poe-poe verdubbeling van *poe,* geluidnabootsing voor geknal; als verdubbeling klanknabootsing voor herhaaldelijk geluid: getrappel, gekletter, getok, enz., en vandaar ook (kletterende) regen. *Poepoe ka win,* het begint te kletteren, te regenen.

Poer (v. den stam *oer,* dus uitsteker), beteekenis als *pind*. Behoort tot de uitrusting van den *éwati,* die ze in een armband, aan den bovenarm gestoken, draagt. Thans aan de kust bijna geheel verdrongen door een uitsteker van ijzer.

Poera als *poela.*

Poer-araw (v. *poer* en *arawéwn,* gelijkloopend met de *poer),* achter-

kant van bovenbeen, in tegenstelling met *baha,* voorkant of dij.

Poes (Holl.), poes, kat.

Poet (v. *pat,* stamverwant met *poen* 1), veder, pluim, dons. *Poet-zin,* eigenl. veerscheen, veerschacht, penneschacht. *Kind-i-poet,* haar van wenkbrauwen en wimpers. Soms hoort men *poet* voor *tah,* vleugel.

Poet-ti of *poetah-ti* (v. *poet* of *tah,* vleugel; meervoudsvorm, omdat men ze gewoonlijk bij zwermen ziet), vliegende mier.

Poeté een leguaansoort.

Poja of *paja* (v. *opa-d* en *a* 1, wat opgegooid is), reeds opgespit of opgewerkt stuk grond, dat voor tuin bestemd is. Wanneer het ook reeds beplant is, heet het *maroe.*

Pok een pisangsoort.

Ponei een aardappelsoort.

Ponga (v. *p* 3 en *ng*), kleine bladscheede van een palmsoort, *soté,* dienend om zaken in te pakken (vgl.: *pangak*), wanneer men op stap gaat. Vandaar ook gewest.: *ponga-ti tamoekoe,* ingepakte of shag tabak in tegenstelling met de open en losse Java-tabak.

Pooes vrouw. v. *péis.*

Po-po (v. *p* 3 en *oe*), opborrelen, brobbelen, zieden. *Popo ma wit,* het ziedt, kookt. Vgl.: *hoe-hoe.*

Po-pong (vgl.: *poe-poe*), klanknabootsing voor getrappel, gestommel.

Poso gewest. in de uitdrukking: *poso-kambi,* = *Digoel-kambi,* een soort ringworm, kaskado.

Poter (v. *apad;* of *pat* en *ar* 1 vgl.: *pataré*), zandbank tusschen de wadden op het strand.

Potoe een pisangsoort.

Prahó (omzett. v. *haoev, v* wisselt met *p* en *ora* en in afleiding verwant met *wa-hoen* en *za-zoe.*), lui, vadsig, onwillig.

Prara een zeer gezochte vischsoort.

R

R 1) als uitgang aan een woord gevoegd, en verwant met *ora,* duidt vaak het middel, de oorzaak of den bewerker aan en komt dan vrijwel overeen met ons -aar, -er, Latijnsch -or; soms duidt het ook den uitslag aan.

2) vóór werkwoorden gevoegd, geeft het daaraan een meervoudige beteekenis n.l. meerv. onderwerp of meerv. voorwerp, danwel herhaling of intensiviteit der handeling. Vandaar ook her-, weer-doen en ook keeren, terug en wat gekeerd is, rug, kromming. Zie *ar.*

Ra (v. *ar* 1), kant, zijde en zonder nadere bepaling: verste kant, overkant, overzijde, andere kant; één kant, de helft, gedeelte. Fig.:

bij zang de tegenpartij, tegenzang. *Ra...... ra......*, aan den eenen kant... aan den anderen kant... *Ra sanga,* de eene hand, met eene hand; bij telling *ra sanga* of *ba ra sanga:* een heele hand, = vijf. *Ra sanga izakod,* zes. *Ra tagoe,* één voet; als telwoord: vijftien. Men telt n.l. eerst de vingers af en begint dan met de teenen. Men kan daarom bij 't tellen der teenen de handen ook verzwijgen. *(Ba sanga), tagoe izakod,* (de heele handen), van den voet één (teen), = elf. *Ra kind,* één oog, met één oog. *Ra kind-ti,* eenoogige. *Riki ra,* de overkant of aan den overkant der rivier. *Ra dóm menda win,* een kant is slecht geworden, een deel is bedorven.

Rabev (v. *r* 2 en *bev*), s.p. *rabanáv, rabaháv, rabáv,* diep ademen, zuchten, hijgen, spinnen van kat, grommen van hond, diep zuchten van slapende.

Rabotok (v. *r* 2 en *botok*) meerv. onderwerp, v. *botok.*

Rah (v. *r* 2 en *ahi*), spreken, mededeelen, vertellen; zeggen, gebieden, bevelen; spreken van of over, meenen, bedoelen, bespreken, bestellen, vragen. *Manemn rah,* vertellen, verhalen. *Méen rah,* spreken, toespreken, zijn meening uiten. *Poe méen ma rah,* hij spreekt de taal der vreemden. *Epaké rah,* zoo spreken wij. *Wohan mop rah,* zeg het uwe, uw meening, zegt het zelf, beslis zelf. *Dóm rah mó rah,* zeg zoo maar wat, sla er maar een slag naar. *(E)ndasap rah?* hoe, wat, zegt hij? *Ki wa rah,* hij zegt terug, hij antwoordt. *Kis rah,* hij spreekt er van weg, hij praat er overheen. *Koei ma rah,* hij spreekt over, hij heeft het over den sneltocht. *Woloem ma rah,* hij spreekt over, of vraagt naar Woloem. *Kandara ma rah,* hij heeft het over, bestelt of vraagt een trom.

Rahab meerv. onderw. v. *arahab.*

Rahak (vgl.: *ahad,* met *r* 2 intensivans), splijten.

Rahan of *arahan.*

Rahazip zie *araheb.*

Raheb (*ra* en *hab*), o.p. *rahanab, rahahab, rahab,* verdeelen, meer bepaald: opensnijden, slachten, vierendeelen, in stukken verdeelen. Ook: wijdbeens loopen.

Raheitok of *rahétok,* v. *ra* en *aheitok*), voor meerv. voorw. v. *aheitok;* wordt echter ook voor enkelv. gebruikt; voor meerv. voorw. bezigt men dan *jarok,* steken, doorsteken, doorboren; besteken, bestippelen, bespikkelen. *Wéja a raheitok,* een voetangel heeft hem gestoken.

Rahin (*r* 2 en *ahin,* doen volgen), iets ergens tusschen schuiven of zetten, inzonderheid om te herstellen, b.v. atap in lek dak. *Rahita(k),* wat aldus gelapt is. Fig.: vertrokken, verwrongen van 't gezicht. *Rahita nani,* verwrongen gezicht. *Nani kapa rahit,* zijn gelaat is verwrongen n.l. van pijn, woede, enz.. Vgl.: onze uitdrukking: een gezicht van oude lappen.

Rahis, worstelen bij wijze van sport; meer Im. v. *rihim.* Zie *hij.*

Rák (v. *ar* 2 en *ak*-uitslag aanduidend, wat door vuurdraaien ontstaat), rook, walm, damp, heiige lucht van 't afstoken der vlakten met hooggras. *Rák ma bév,* de rook zwelt, is dik. *Rák ma kahoew,* de rook stijgt op, beeldspraak gebezigd voor zeer talrijke zwermen kleine strandvogeltjes, die, wanneer ze in de verte opvliegen, op zeer bedriegelijke wijze op een opstijgende rookwolk gelijken. Bij uitbreiding wordt het ook van menschen gezegd voor dichte drommen volk.

Rak-a-rik (verdubb. v. *rik* 2, slaan, breken), polsmof, om den slag der boogpees te breken en vervaardigd uit stukjes, *rik,* van klapperbladnerf, en met vezels uit het okselstuk van klapperblad omwonden, en saamgevlochten. De *rak-a-rik* is fijner dan de *gim* en wordt daarom ook door kleine jongens gedragen. *Rakarik baraw,* een broodboom met langwerpige vruchten als de *rakarik.*

Rakoe (v. *rák* en *oew,* lichtrook), mist, morgenmist. *Kapal rakoe kisep ka-ai,* de stoomboot wordt weg, verdwijnt in den mist.

Rakoem een zoetwatervisch.

Rakoen (omzett. v. letters en van beteekenis van *karoen,* opspringen), het hoofd buigen; bij uitbreid. wegduiken. *Saham toe ka rakoet,* daar duikt een kangoeroe weg, of: buigt den kop.

Rakoi (vgl.: *takoi*), wijzen naar, de hand uitsteken naar, aanduiden, inzonderheid wijzen naar de maan.

Rakok meerv. voorw. *akok.*

Ramasoed (v. *r* 2 en *masoed*), herhaaldelijk omvouwen, invouwen.

Rambad meerv. onderw. v. *ambad.*

Rambak meerv. onderw. v. *ambak.*

Rambih meerv. onderw. v. *ambih.*

Rambitoek meerv. voorw. v. *ambatok.*

Ramsétok meerv. onderw. *ramsitoek* (v. *r* 1, *mb* en *tok*), gekromd zitten of zich voortbewegen als b.v. een kangoeroe met voorpooten op den grond, de achterpooten bijtrekkend. Ook: golvend kruipen van sommige wormen als b.v. rupsen, vooral de spanrupsen.

Ramtapeb (v. *r* 1, *mb* en *tapeb*), s. en o.p. *ramtapanab, ramtapahab, ramtapab,* s. p.: gekromd of gebogen zitten, zich verheffen of voortbewegen. O.p.: iemand krom of gebogen doen zijn, door hem weg of in een hoek te duwen dus iemand ergens tegen duwen of drukken; doch ook iets tegen iemand drukken, b.v.: mensch of dier die men voeden wil het eten of voer in den mond duwen.

Ranaw zwartsel verkregen door sagobladmerg, *dagis,* te laten verkolen; veel dienend om gelaat en lichaam zwart te verven.

Rangoe stukbijten, stukkauwen. Meerv. v. *hangoe.*

Rang-ranga een klappersoort, welker vruchten goudgeel worden. *Rangranga-hi,* goudgeel, kopergeel.

Ranik of *ka-ranik* en soms *anik*, (v. *r* 2 en *kan*, zich houden), zitten, doen zitten, gaan zitten, zich of een ander neerzetten (vgl.: *kanid*); inzonderheid iets bezitten, = op iets zitten of gaan zitten. *Koeda ma ranik*, hij zit te paard. *Mandow menda karanik*, de maan is gaan zitten, ondergegaan, wanneer ze n.l. boven 't land ondergaat; als ze in zee ondergaat, zegt men *ko-ason*. *Karanik-mandow*, de maan die blijft zitten, niet te voorschijn komt, = nieuwe maan. *Ranik nango*, om op te zitten, b.v. zadel. Fig.: op iets staan, aan iets houden. *Mandip kav-a-kav damó karanik*, ge moet stevig op de onthouding zitten, ge moet u streng aan de onthouding houden. Ook gaan zitten, is trouwen eener jonge vrouw. Bij het huwelijksfeest worden n.l. allerlei vruchten en eten om de neergezeten vrouw opgestapeld. De pleegvader moet haar helpen, *moek kan*, bij den arm nemen, om uit die omwalling op te staan.

Rapa zie *arapa*.

Ra-ra klanknabootsing voor geratel, gerammel, gerinkel, gerommel.

Rarag (klanknabootsend), raaf, centropus nigricans.

Rarai of *rarei*, soms voor *ararei*.

Raramak (*r* 2 en omzett. v. *akam*), druipen, afdruipen, overloopen, overvloeien.

Rarat, *ararat* of *rarata*, (verdubb. v. *ar*. 2, draaierig), in vele opzichten tegengestelde van *dé-hi*, sterk, vast, ook in figuurlijken zin; dus: teer, tenger, zwak, slap, licht bewegelijk, onvast, wankel. Fig.: gewillig, volgzaam, doch zoowel in gunstige als in ongunstige beteekenis, dus ook: makkelijk over te halen of te verleiden. *Ehèr rarata, kamak ma oemoev*, die is gewillig, hij gaat terstond. *Melaikat isi déhi da wahamat, isi danapa rarat*, sommige engelen stonden pal (bleven trouw, gehoorzaam), andere waren beweeglijk (lieten zich verleiden.)

Raráv klein stekend bijtje.

Rarib (v. *r* 2 en *rib*), ontspruiten, ontschieten.

Rarid afsluiten, dicht maken, sluiten. Wellicht van *arad*; het sluiten van hut of heining toch geschiedt door 't in- of voorsteken van stokken of staken.

Rarik (v. *re* en *rib*), uitkomen, ontspruiten, uitschieten.

Rariz zie *arariz*.

Raroe (v. *r* 2 en *aroew*), knagen, afknagen, afbijten, uitvreten. *Mangón mendoem raroe*, hij zou het bakje afgeknaagd, mee opgegeten, hebben.

Rarok (*r* 2 en *arok*), doorstoken, lek zijn.

Rasad zie *ésad*.

Rasaseb (v. *r* 2, *as-as*, geluidnabootsend en *hab*), s. en o. p. *rasanab*, *rasahab*, *rasab*, tuiten, doen tuiten. *Kambét ka wa rasanab*, mijn ooren tuiten. *Kambét manó rasahab*, ik zal uw ooren doen tuiten,

een oorveeg geven. Fig.: niet hooren of niet willen hooren of luisteren, doof zijn. *Gaw ka, kambét kapa rasaseb,* hij is doofstom, zijn ooren hooren niet. *Rasaseb-a,* ongewillige, draler, druiloor.

Rasik meerv. onderw. v. *asik.*

Rasoeh (vgl.: *azâv*), afkrabben, afknagen. *Rasoeh-a,* wat afgeknaagd of afgekrabd is.

Rav (v. *ra* en *v,* of wisselletter *h,* de verre of ook hooge kant) ver, weg, hoog; komt alleen in samenstellingen voor.

Ravad (v. *rav-*), een verhevenheid, brits of rooster maken; daarop leggen. *Papoe map ravad,* hij legt een rog op een rooster, hij roostert een rog.

Ravadik meerv. onderw. v. *avadik.*

Ravai 1 of *ravavai* (v. *r* meerv. en *v* 1), talrijk zijn van menschen of dieren.

Ravai 2 (v. *rav* en *ai,* weg worden), dooven, uitgaan van vuur. *Takav, mendanamb ravai,* mijn vuur is uitgegaan. Fig.: wegsterven, verschieten of uitwisschen van kleuren, schildering, enz. *Takav-hi menda ravai,* hij is als een vuurtje uitgegaan, gestorven. Vgl.: *roevai.*

Ravai 3 (v. *av,* vuur als in *tak-av* en *ai* worden), gloeien, nagloeien; smeulen, branden, zonder vlam.

Ravak (v. *r* en *havek),* veelvuldig slaan, woest slaan, onbesuisd slaan. *Ravak sad ora,* hij sloeg er maar op los.

Rav-a-rav (verdubb. v. *rav),* boven, hoog, boven op, in de hoogte, overeind, staande. Fig.: luid of hoog van stem. *Ravarav-rik,* die uit de hoogte, bliksem. *Ravarav-rik mendan wamoek ongat,* de bliksem heeft de klapperboomen getroffen.

Rav(a)ravai (verdubb. v. *ravai* 3), wolkengloeien, gloeien of doen gloeien der lucht. *Hei makap ravravai,* (komende) regen doet de lucht gloeien. *Omom té kap ravravai,* daar gloeit de avond- of morgenster (= avond- of morgenrood.)

Ravasah zie *avasah.*

Ravasak (v. *r*-plur. en *avasak,* wegzakken, d.i. uitschieten, indringen in den grond van wortels. *Itit mendo ravasak,* hem zijn wortels ontzakt, hij heeft wortel geschoten.

Ravaseb, o.p. *ravsanab, ravsahab, ravsab,* zie *avaseb.*

Ravaséwn (bijvorm v. *avaseb*), o.p. *ravsanawn, ravsahawn, ravsawn,* doen wegzakken, doen verzakken. *Gém ka ravsanawn,* de leem doet me wegzakken, ik zak weg in de leem.

Ravasih als *avasih.*

Ravatok (v. *rav* en *tok*), s. & o.p. *ravtanoek, ravtahoek, ravitoek,* (Vgl.: *havatok*) liggen, gaan liggen of doen liggen op brits, rooster, e.d..

Ravazin een plant met eetbare zuursige vruchtjes. Wanneer ze over-

rijp zijn springen de bolstertjes open of gapen; vandaar wellicht de benaming. *Ravazin* is een meerv. v. *ravin* of *vahin;* zie bij *vahin.*

Ravei als *ravai.*

Ravein of *ravin* (vgl.: *havi* v. *r* 1 en *vahin.* Vgl.: *rivanak*), grommen, brommen als een hond; de tanden laten zien.

Ravétok (v. *ra* en *vétok*), s.p. *ravtanoek, ravtahoek, ravitoek,* zich omkeeren, terug gaan. — Voor zaken: keeren, omkeeren, toekeeren, houden dicht bij, toonen, op-, omhoog steken der handen. *Sanga ahap ravétok,* steek de handen omhoog. Verstuiken, ontwrichten. *Tagoe kad wa ravétok,* hij heeft zijn voet verstuikt, zijn voet is omgekeerd. *Heis makan da ravétok, moemoe papis,* een schim heeft den grond omgekeerd en daarom zijn er weinig *moemoe.* Fig.: *méen ravétok,* woorden verdraaien, zijn woord niet houden. *Sanga ravétok,* de handen uitsteken. *Ravétok mandow,* omgekeerde maan, d.i. de eerste dagen na nieuwe maan. *Ravétok takav,* draailicht, zoeklicht, vuurtorenlicht; brandglas. Vgl.: *arwétok.*

Ravin als *ravein.*

Ravip meerv. v. *havip.*

Ravis (vgl.: *ka-vis*) doen zakken, n.l. door wiegelen een paal of staak in den grond doen zakken.

Ravoem meerv. v. *avoei.*

Ravos als *avoes,* voor meerv. voorw., uittrekken. Overdracht.: uitzuigen, inhalen, bepaaldel. rook van tabak. *Tamoekoe ravos,* tabak rooken. *Bang* of thans ook *pipa* of *roko ravos,* de pijp of sigaret rooken. Vgl.: *k-avos,* in 't *Sang. kahoew.*

Ravravai als *ravaravai.*

Ravsaman (v. *avaseb* en *man*), als *ravaséwn.*

Raw-a-raw een sierplant.

Rawéwn zie *bakev.*

Rawih (v. *rav*), scheef, schuin zijn, b.v. iets dat niet recht is afgesneden; schuin, scheef hangen of afhangen. *Nani ka wa rawih,* zijn gezicht is scheef, inzonderh. de neus. Fig.: zijn gezicht is vertrokken, n.l. door drift, toorn.

Rĕ (Im. *ĕl* of *lĕ* v. *ora,* terwijl het Im. *lĕ* ook = *a* 1; b.v.: *rod-a,* schutting. Im. *rod-ĕ-lĕ*), wordt als inclyticum ornans aan vele werkwoorden gehecht en duidt op meer intensiviteit of voortduring der handeling, b.v. *havéw* of *havéwrĕ; hajed* of *hajedrĕ,* enz..

Réd (vgl.: *rén*), hechten, aaneen hechten of naaien, zich hechten of dichtgroeien, b.v. van wond. Vgl.: *arad.*

Réh-a-réh (zie bij *her*) vliegend eekhoorntje, klapperrat. Overdracht.: een soort vlieger. *Reharéh-hi,* mollig, poezelig, malsch. *Réharéh-ód,* een suikerrietsoort en *réharéh-omasa,* een grassoort, wegens

de mollige pluim op klapperratstaart gelijkend.

Rék (vgl.: *réd*), beenderen, geraamte, als scheldwoord: schooier, hongerige. *Rék-ti,* uitgeteerd, mager, schonkig; geraamte.

Remanawn (v. *ré* v. *réd* en *man*), 1e pers. meerv. v. *hakev.*

Remangoeh (v. *ré* v. *réd, m* 2 en *ng*), nijpen, samenknijpen, grijpen. *Ngoes kana remangoeh,* de krab knijpt me. Vgl.: *hangoeh.*

Ré-masoed (v. *r* en *masoed*), als *masoed.*

Remsitoek zie *ambatok.*

Rémed (v. *r*-plur. en *med,* bijvorm v. *meb.*) staan, gaan staan, opstaan, blijven staan; kunnen staan van kinderen, weer ter been zijn van herstellenden; staan van boomen en planten. *Rémed nango,* om op te staan, = schraag, stelling, stijger, trap, ladder, enz.. *Zi rémed,* staan dansen. *Katané ahmé rémed,* als de zon opstaat, opkomt. *In rémed,* in 't midden gaan staan, (hetgeen onwellevend is), Fig.: tusschen beiden komen. *(Sokdaha) rémedanem,* alleen staander of staander, kleine, die al kan staan. *Kind sado rémed,* hij stond er alleen maar naar te kijken. Met *op* aan den verbaalvorm: staan of gaan staan op. Met *-ĭs-* tegenstelling-aanduidend en *-op* of *-ep* aan den verbaalvorm: (zie spraakleer): vertreden, vertrappen, staan op iets waarop men gewoonlijk niet staat of niet behoort te staan; ofwel: weg gaan staan van, ontwijken, ontgaan; fig.: vergeten, afzien van, verzaken aan, zich verzetten tegen, bestrijden. *Dóm óg makisep rémed,* we verzetten ons tegen het kwaaddoen. — *Sai manap rémed,* letterl. ze gaan op de plaatsen staan. Op 't einde van den rouwtijd wordt een *jamoe* gehouden. De nabestaanden, geheel met witte pijpaarde ingesmeerd, gaan dan de plaatsen bezoeken, waar de overledene veelvuldig placht te komen en strooit daar, sago, pisang en betelnoten uit. Daarna leggen ze de soja en andere rouwteekenen af.

Rémem (v. *rem,* meerv. v. *m* 2), 1e pers. meerv. v. *hakev.*

Rémez (als *rémem*), 2e pers. meerv. v. *hakev.*

Remsitoek zie *masatok.*

Rémtapab zie *matapeb.*

Rémtapek zie *matapek.*

Rén (vgl.: *réd* en *ró*), vlechten met twee reepjes,; hechten met tegenelkaar in gestoken bindsel of draad. *Rét-a,* wat aldus gevlochten of gehecht is.

Réngéd (v. *ré* zie *réd* en *ng*), haken, aanrijgen, aanhaken, inzonderheid van vischaas; visch, die bijt, d.i. zich haakt aan den angel.

Rér (vgl.: *rib* en *rireb*), veel, talrijk, inzonderheid van vruchten aan boomen en planten; eigenl.: veel-gegroeid.

Repnáv zie *apanev.*

Rérai soms voor *ararei.*

Résad zie *ésad;* vgl.: *résazig.*

Résawn. o.p. *résanawn, résahawn, résawn,* als *ésawn.*

Résazig meerv. voorw. v. *isoeg,* vooral kleine dingen: tot kleine stukjes snijden of kleine stukjes afsnijden, gelijk snijden.

Réseb (vgl.: *éseb*), verdeelen, doorsnijden, doorhakken, tot moten snijden, b.v. visch; verdeelen van den werktijd, schaften; toevoer afsnijden, stuiten, stelpen. *Gari aho ka-réseb-em! Gari* (een *déma*), stelp hem (het bloed), bezwering over wonde. *In maké réseb, wati hi-ti,* in 't midden zullen we schaften en *wati* drinken. *Ka wa réseb,* het is verdeeld (van kleur), gestreept, geaderd. *Kaber moei ka wa réseb,* het vet vleesch (spek) is doorschoten (met mager vleesch).

Résétok (v. *réseb* en *tok*), o.p. *restanoek, restahoek, risitoek,* zelfde beteekenis als *réseb. Napét dó-hi a résétok,* de banaan is rood geaderd of gestreept.

Résev (vgl.: *rés-eb),* o.p. *résanáv, résaháv, résáv,* scheiden, weggaan, mijden, ontwijken, uitwijken. *Ahua résahav,* mijd u voor mij, of ga voor mij op zij, uit den weg.

Reskab meerv. voorw. inzonderh. kleine dingen v. *ésakeb* of *asakeb,* scheppen, b.v. vischjes met schepnet. Zie: *asakeb.*

Résog meerv. onderw. v. *ésog.*

Rétak (v. *rén* dat *rét* wordt wegens het achtervoegsel *-ak,* = gevlochtene) een haarverlengsel door *éwati*'s gedragen en van uitgerafelde *oega*-bladeren gemaakt.

Rétazan zie *atin.*

Rétó potje van klapperdop. Misschien omzett. v. *tar* of *tér,* wijl men ze gewoonlijk in 't zand vastzet.)

Rétok (v. *ar* 1 en *tok*), uitspreiden, openleggen. Fig.: *méen rétok,* woorden openleggen, zijn zienswijze uiteen zetten. *Da rétok* of *rétok* zonder nadere aanwijzing, beteekent sagodeeg in bladeren uitspreiden om sagokoek te bakken en bij uitbreiding sago of voedsel in 't algemeen klaar maken en verder: voeden, onderhouden. In dienzelfden gedachtengang ook: trouwen van een weduwe. *Woloem mo rétok Jaoeli,* Woloem (weduwe) voedt, zorgt voor 't eten van Jaoeli, = trouwt Jaoeli.

Rév (zie bij *her*), zwak, slecht ter been, om te loopen of te klimmen, hetzij door logheid, loomheid of luiheid, hetzij door ziekte, zwakte of ouderdom.

Révab 1) (vgl.: *éveb* 1), achterwand van huis; wellicht oorspr. *révab-a.* Eigenlijk: gaba-gaba tusschen staken klemmen ter bewanding, doch in liggende richting; staande is: *ravitoek.*
2) zie *évab.*

Révek zie *évek.*

Rév-révi vogeltjes gesneden uit merg van den sagostengel en die men aan een gespannen touwtje in den wind te fladderen hangt. (Wel-

licht verdubb. v. *réw* en *hi* = als deze vogeltjes.)

Réw een strandvogel. *Réw-kind,* een grassoort.

Ri (v. *ar* 2), vonk, genster, sprankel, gloeiende asch, gloeiend hout. *Ri takav,* goed brandhout, waar de vonken afspatten. *Ongtapa-ri,* vonk van brandende klapperschaal, gloeiend stuk klapperschaal. Overdracht.: sterren en planeten met rooden schijn. Vgl.: *arén.*

Rib (*ar* 1), *rinib, rihib, rizib* of *rizoeb, rinoeb* of *renoeb.* Eigenlijk: uitdrijven of uitgedreven worden; vgl.: *rireb.* en *rik.* — Voor personen: baren of geboren worden. *Papis dé-hi a rib,* de kleine is stijf, d.i. dood geboren. Opgroeien, groot worden. *Kivasom mendap rib,* er is een meisje geboren. *Anip san rinoeb,* zij alleen zijn opgegroeid, groot geworden, in leven gebleven. — Voor zaken: ontkiemen, ontspruiten. (Opgroeien voor zaken is *ai.*)

Ribei (vgl.: *riboes*), krom gegroeid zijn, kreupel zijn.

Riboes meerv. v. *hiboes.*

Rihin, zie *hĭj.*

Rik 1 of *rik-rik,* een groote dans met zang der *Kanoem-anim.*

Rik 2 of *arik,* (vgl.: *arok*), afkorten van hout enz., dat te lang is voor 't doel, afkappen, afbreken. Overdracht.: de teenen afbreken, de teenen tegen iets stooten. Zie *ka-rik* en *rak-a-rik.*

Rik 3 (v. *ar* 1 vgl.: *irik* en *rib.*), wegstroomen, wegvlieten. *Rik-i,* stroom, rivier. *Riki ép rik,* daar stroomt de rivier.

Rĭk (v. *rib*), vrouwel. *-roek,* meerv. *-rik,* achtervoegsel oorsprong, herkomst of oorzaak aanduidend. *Nowari-rĭk,* van Nowari herkomstig. *Wati-rĭk,* wegens de *wati;* of door de *wati,* dronken. — Vaak duidt het ook op een opvolging of komen na, zonder oorzakelijk verband. *Wo-rĭk nok,* ik na u. *Sasahi-rĭk,* na het werken. *Oenoegoe-rĭk,* na gekleed geweest te zijn. Zie verder spraakleer.

Rikahi (v. *riki* en *hi,* die de rivier pikt), zwaluw (vogel die over 't water scheert.)

Riki (v. *rik*), rivier. *Riki-tov,* riviermonding.

Rir sterk riekend plantje, Ocimum Basilicum Linn.; of orthosiphon grandiflorus.

Rireb o.p. *riranab, rirahab, rirab,* verdubb. v. *rib*), uitkomen, uitdrijven, doen uitkomen. *Kasé ka wa riranab,* het speeksel komt mij uit, ik watertand ervan. *Tik manis rireb,* ze drijven den ziektegeest uit, hetgeen o.a. geschiedt door met stokken op den grond en tegen boomen en hutten te slaan.

Ririg (vgl.: *arig* met *r*-instrum.), stokjes om een sagobladscheede gestoken en die dienen om die scheede vast en open te houden tot een gootje, waarin bij 't sagowasschen het meel moet bezinken.

Ririm (v. *ri* v. *rik* en *m* 2), deining, golving, rimpeling van water.

Ris (vgl.: *isiz* en *ri* en den Indones. stam *-s* = vuur, licht.), blinken, lichtend zijn, stralen, licht weerkaatsen.

Risazig als *résazig.*

Risih 1) (v. *r*, *s*-separat. en *hi*, eten, bijten), braken, uitspuwen. *Tabak risih* oprispen, boeren. *Tabak map risih*, hij boert.
2) meerv. v. *isih.*

Risik meerv. v. *isik.*

Risip meerv. v. *isip.*

Risitoek meerv. *résétok* of *isitoek.*

Risoeg meerv. onderw. v. *isoeg.*

Rivanak zie *ivanak.*

Ró 1) als stamvorm geeft voor zelfst. naamwoorden een kromming, ronding, rug aan; voor werkwoorden een buigen, krommen, keeren, wenden of herhaling als 't Lat. *re-*, Nederl. *her-*, *te-rug.* Vgl.: *ar.*
2) als werkwoord, (vgl.: *arad*), vlechten, dooreen slingeren of doorhalen om te vlechten; inzonderheid vlechten van armbanden, vischnet, haarsliertjes, *majoeb*, waaraan de verlengsels gehecht worden. — Woelen, omwoelen, wroeten als varkens.

Roak (v. *ró*), iets of iemand op den rug dragen of gedragen worden; op iemands rug zitten of gaan zitten.

Rob (v. *ro*, vgl.: *roak*), op iemands rug zitten of gaan zitten; te paard zitten. *Ahnap rob*, ga op mijn rug zitten. Op den rug liggen, leggen of gaan liggen.

Roban (v. *rob*, op den rug gekeerd houden en *han*), voor meerv. voorw. *bik*, ofschoon ook *bik* voor enkelv. en *roban* voor meerv. gebruikt wordt: in de open hand dragen, op de handen dragen, als b.v. bij 't spitten, om b.v. een tuinbed, *javoen*, aan te leggen, de met de spade losgestoken kluiten op de handen wegdragen en op het tuinbed gooien, *bakev.* Bij uitbreiding ook: in, op of aan de handen dragen, wegdragen, wegnemen en dan vaak ook nog met ongunstige beteekenis van heimelijk wegdragen, dus: stelen. Zie *ka-roban.*

Robétok (v. *ró* en *botok)*, heuvelachtig zijn. *Miráv ka wa robétok*, de plaats is heuvelachtig. *Robétok-miráv*, heuvelland.

Róbótok (v. *ró* en *botok*), o.p. *robtanoek*, *robtahoek*, *roboetoek*, bultig, hobbelig zijn, uitsteken. *Namakad kapa robtanoek*, een ding steekt uit tegen mij, iets hobbeligs hindert me.

Ród (v. *ró*, vgl.: *arad*, *roen* of *roet*), als *koed* en ook *rod-a* als *koed-a.* Gewestelijk wordt echter *koed* en *koed-a* meer gebruikt voor een omheining van hout of bamboe, zooals men om de tuinen maakt. Elders hoort men een dezer vormen *ród* of *koed* in beide beteekenissen en is de andere weinig of niet in gebruik.

Roe(h) (vgl.: *rah*, en 't Sang. *oe'h*, naam.) o.p. *noeroen*, *hoeroen*, *zamin*, noemen, vernoemen, den naam zeggen; bij uitbreiding: aanklagen, beschuldigen. Het is pomali of taboe den naam van

sommige betrekkingen te noemen, b.v. van zijn echtgenoot(e), ouders, enz.. *Isi roe kan ja,* ze noemen het anders. *Waningap roeh* (met *ap* aan den verbaalvorm), loven, prijzen.

Roe een fijn plantje, leptospermum parviflorum Valeton. — Ook is *roe* = *woe.*

Roeab of *roehab,* vgl.: *akroehab* (v. *ró* en *hab,* vgl.: *roead*), te hoop gooien, vooral van vruchten bij een kleine rouwplechtigheid, daags na een sterfgeval. Aan een voor het sterfhuis in den grond gestoken gaffel worden sago, visch en andere etenswaren opgehangen en daaromheen eveneens op den grond uitgestort. Daarna wordt alles onder de deelneemsters verdeeld. *Sâv mané roeab ongat,* de vrouwen gooien jonge klappers op een hoop. Deze worden bij dezelfde gelegenheid van de boomen van den overledene geplukt en onder de deelneemsters verdeeld. Daarna rust op die boomen gedurende geruimen tijd een plukverbod, *sâr.* — Ook vaak in dezelfde beteekenis gebruikt als *roead.*

Roead of *roehad* (vgl.: *roeab*), uit-, weg-, in-, omgieten, storten, morsen, wegschudden van asch, veegsel, vuilnis, enz..

Roeg elders *hara,* Mal. Katapan, boom met vruchten waarvan de kern eetbaar is, terminolia catappa. *Roeg-* of *hara-mandow,* maan-maand, als de *roeg* vrucht draagt.

Roegari een plant, varensoort.

Roeg-a-roeg (vgl.: *roegari*), een varensoort; davallia elata Spr..

Roek-a-roek schimmel. (Vgl.: *rakoe,* waarop schimmelvlekken gelijken.)

Roembawn (v. *ró* en *mb* en *win*), krom ineen gegroeid zijn. *Roembawt-a,* kromme.

Roemoen (v. *ró* en *m* 2; vgl.: *aroemoen*); rond staan, gebogen zijn. *Marob ka roemoet épé,* daar welft zich een regenboog.

Roen 1 (v. *roeh*), roepen, wekken door roepen of bij uitbreiding ook door aanstooten.

Roen 2 (v. *ar* 1, *o*-relativ. en *n;* of *roen,* = *roet,* omzett. v. *itar*), voor meerv. voorw. *rowawn,* recht doen zijn, overeind zetten, inzonderheid poten van scheuten van stoelende planten als sago en pisang. *Noh roet-a da,* versch geplante sago. *Da roen,* sago planten. Fig.: op zijn hoofd gaan staan. Sagoplanten en trouwens alle planten en boomen staan volgens Marindineesche opvatting op hun kop, wijl zij *pa,* kop, noemen, hetgeen wij wortelknoop heeten. — *Sévt roen,* recht of stijf zijn van den rug bij vrouwen, ten teeken der naderende barensweeën. *Sévt o roet,* de rug is haar stijf, ze heeft rugpijn wegens naderende bevalling. Fig.: recht toe, recht aan iets doen, doorzetten, vervolgen, zoowel in de beteekenis van in rechte lijn doorgaan, als in rechten tijd, d.i. zonder poozen, zonder onderbreking. *Ah roen!* of ah *roet'm* recht toe!

vooruit! houdt vol! houdt vast! — *Izas roen*, een voetspoor volgen; zonder onderbreking nagaan.

Roepab (v. *rib*), tweeling zijn. *Roepab-i*, tweeling.

Roer (v. *rib*), haar op het lichaam van menschen en dieren (voor den mensch in tegenstelling met hoofdhaar, *mbarak*); wol, nesthaar van vogels. Overdracht.: op haar gelijkende vezels als b.v. de vezels op een ontbolsterde klappernoot. *Roer-né*, zonder lichaamshaar, nog jong, zonder kracht of ervaring.

Roeroe (klanknabootsing), gerommel in den buik; geklok, gespoel in den mond; gegorgel in de keel. *Roeroe win*, gorgelen, gorgelend uitproesten, den mond spoelen. *Roeroe-anem*, kinderspel: gorgelend water uitproesten. Ook een grassoort, en van daar ook *roeroe-anem* spiertje om het oor uit te peuteren, oorpeuter; het oorpeuteren veroorzaakt ook een rommelend geluid op het trommelvlies. Zie *roro*. — In deze laatste beteekenissen is *roeroe*-wellicht een verdubb. v. *roer*.

Roes 1 of *ko-roes* (samentrekking v. *rohoes*, v. *r* 2 en *hoez*, meerv. v. *hoew*.), uitkomen bij wijze van gedaanteverwisseling, als een slang, die haar oud vel aflegt; een vlinder, die zich ontpopt; een krab, die haar oud schild aflegt; sommige schelpdiertjes, die in een ander schelpje kruipen en daarom het vorige verlaten; ook de ziel, *wih* of *heis*, die het doode lichaam verlaat om naar het schimmenrijk, *heis-mirāv*, te gaan. Ook het te voorschijn treden van het inwendige van mannelijk of vrouwelijk schaamdeel uit de uitwendige omhulling. Vandaar *roes-ah!* uitroep van bewondering, opgetogenheid of uitgelatenheid.

Roes 2 (vgl.: *roe-ad* bepaaldel. den bijvorm *roeh-ad*.), besprenkelen, inzonderheid sagokoek met klappermelk.

Roet (v. *roe-ad* vgl.: *roes* 2), waterschepper, bestaande uit een klapperschaal aan een stok bevestigd met een hengseltje van touw.

Roevai (v. *r*, *oe* 2 en *v*), wegworden, verwilderen, vervreemden, ontwennen, verleeren. *Noe roevai*, weg zijn door den slaap, vast slapen. *Roevai-rĭk*, verwilderde, vervreemde, die zijn fatsoen verleerd heeft, die iets vergeten heeft. *Roerai-roek*, verwilderd dier. *Jaba ka warit, roevairĭk damé gan*, hij roept zoo hard, dat iemand die er vreemd aan is, er niet op let, het moet hooren. — *Hoetang-rĭk manisep roevai*, de schuld is mij vervreemd, ik heb ze niet betaald.

Róh of *da-roh*, (v. *her*), slijk, modder aan de oppervlakte. Vgl.: *mó*.

Róhawn (v. *róh*), in de modder wegzinken, of doen zinken.

Rók (v. *arok*), bloem schieten van sommige planten als pisang, padi, djagoeng, enz..

Rokev (vgl.: *arok*), o.p. *rokanav*, *rokahav*, *rokav*, (met *ind* en *ap* aan

den verbaalvorm), ergens in of door duwen of steken; het lichaam vooruit of ergens in of door steken, inzonderheid om te kijken of te gluren. *Papoes ngat oha makindep ka-rokev,* ik zal het hondje in 't huis duwen. *Makindep rokanav,* ik zal er (mijn hoofd) insteken of doorsteken of vooruit steken (om te gluren).

Roman (v. *ró* en *man*) omkeeren op den rug, onderkant naar boven gewend. Op den buitenzijkant van den voet loopen, dus met half-omgekeerden voet, of wegens misgroeiïng of tijdelijk om b.v. een wond aan den voetzool te ontzien.

Roman (v. *ró;* vgl.: *daraman* of *daroman*), inzinking tusschen de hoogere landruggen, laagte. *Romat-a makan,* laaggelegen land.

Rondev s.p. *rondanáv, rondaháv, rondáv,* zie *arondev.*

Roraw of *rorow* (verdubb. v. *ró* en *v*) s.p. *rorón, roroh, roroz,* gekromd, gebogen loopen, kruipen, sluipen; rondgieren of rondzoemen als vliegen, muggen, e.d.. *Nangit kambét kana roroz,* de muggen zwieren, zoemen mij om de ooren.

Ro-ro zie *roeroe. Roro-anem,* een wilde plant, crotalaria quinquefolia Linn..

Rotev meerv. onderw. *rotav,* (v *ró* en *ta*), gekromd, gebogen huppelen, springen. Vgl.: *roraw.*

Rovis zie *vis.*

Rov-rové 1) zaagvisch.
2) een aardvrucht.

Rów ook *titek* of *wasi* genaamd, een nog weinig bekend dier. Volgens de inboorlingen een reusachtige leguaan of varaan, die zich in 't oerwoud in de hooge boomen ophoudt. Met een geluid, op de menschelijke stem gelijkend, roept hij *ów! ów!* en heeft daaraan wellicht den naam *rów* te danken. Wanneer hij boos wordt zet hij den kop tot een bol op en blaast als een bedreigde kat. Hij heeft tanden als een krokodil, doch zijn vervaarlijkste wapen is zijn staart, dien hij bij wijze van spit gebruikt. Hij valt menschen en zelfs wilde zwijnen aan; bijt zich vast in den nek van zijn slachtoffer en priemt er zijn staart als een spit achter in, tot hij 't hart doorboort, of zelfs door den mond weer uitsteekt. Wanneer kinderen dreinen, om mee naar 't bosch te gaan, maakt men ze bang door te zeggen: daar zitten veel *rów*'s, die zullen je spietsen! — De volksverbeelding latend voor 't geen ze is, lijkt het waarschijnlijk, dat we hier te doen hebben met familie van den reuzenvaraan, die op Flores voorkomt. De paradijsvogeljagers beweren hem in de oerwouden herhaaldelijk ontmoet te hebben.

Rowak (v. *ró* en *v.*), bukkend wegduiken, zich verschuilen, zich verdekt opstellen.

Rowawn meerv. voorw. v. *roen.*

S

S 1 stam, om een tegenstelling, scheiding of uitsluiting en vandaar weinigheid, kleinheid en soms ook vereeniging aan te duiden en om als voorvoegsel aan verbaalvormen gehecht, den modus exclusivus weer te geven. Zie spraakleer. — Wegens zijn uitsluitende beteekenis geeft het in samenstellingen vaak meer nadruk of intensiviteit te kennen en vormt dus een soort elativus.

2) In sommige woorden vinden we *s* of haar wisselvorm *h* of *v* als Indon. stam voor vuur, licht, hitte, droogte. Dus blijkbaar verwant met *av* en *ap* of *ip*.

Sa (v. *s* en *a* verbaalvorm 3e pers. enklv.), verbaalvorm in attributieve zinnen dienst doende om onze bepalingen: slechts, zelf, alleen, weer te geven. In connectieve zinnen wordt het exclusivum *s* steeds aan de verbaalvormen als voorvoegsel gehecht. *Nok sanok*, ik het is slechts ik, ik alleen of ik zelf. *Méai anep-sa*, hij alleen is het hij kent, niemand kent het als hij. *Kaoesatok samo,* ge moet het enkel maar inslikken. *Heit samo,* ga maar, (groet van blijvende aan vertrekkende). *Mir samo,* blijf maar zitten, (groet van vertrekkende aan blijvende). *Og sad wa,* hij was het slechts gevende, gaf het voor niets. *Idi samo ha,* ge moet alleen kijken, (niet aanraken). — Als uitroep van wrevel *sa!* dit alleen! = scheid uit! houd op! laat af!

Sa (v. *s* 2, het drooge), zand, grond, aarde, bodem. *Sa-anem,* zandmensch, lijk. *Sa-évai,* Im. v. *sa-hoe.* Ook = *hara* of *sangoepan.* *Sa-kandara,* zandtrom, jongensspel. Men graaft schuinweg een kuil in het natte zandstrand en steekt er een opening in. Als men dan met de vlakke hand daarop slaat geeft het een doffen tromklank.

Sabad (v. *s* 1 = klein, smal en *bad* = *wad*), *sabad-wad,* of *sasabad-wad* langwerpig smalle korf of zak van vlechtwerk, die aan 't boveneind met een touwtje wordt dichtgebonden.

Sabarab (omzetting v. *ba* en *sarap,* alleen 't omhulsel), loos, voos, hol, vergaan; bij uitbreiding, licht, niet zwaar. *Sabarab takav,* vergaan, vermolmd brandhout.

Sabarahoen of *sabarahoew* (v. *sarap* en *hoew*), het omhulsel verlaten, n.l. door de ziel, = dood, overleden, verscheiden.

Sabaré een slootvisch, groote *orib.*

Sabin of *asabin,* (v. *sa,* zand en *b*), vloo.

Sabó (v. *s* 1), mager, armtierig varken.

Sab-saboch (verdubb. met *s*-elat. v. *aboeh*) als *dab-a-doeb.*

Sag (v. *s*-elat. en *g* vgl.: *sak*), is een stamvorm voor woorden, die voet of poot beteekenen, welke men dus voornamelijk als gravers, krabbers of dabbers beschouwt; of omzett. met letterwiss. v. *kat,*

staan, steunen. Zie *tagoe.*

Sag-a-sig (v. *sag*), been van onder de kuit tot aan den enkel; bij dieren van den hiel tot de teenwortel. Ringen van dikke rotanreepen gevlochten en door *éwati's* om de enkels gedragen.

Sagaw (vgl.: *song*), een bamboesoort. Men maakt er pijpen van en buisjes om door de oorlellen en neusschotten te steken.

Saham (omzett. v. *hos-ev* en *am* = huppelaar.), kangoeroe. Fig.: bang, schuw, bangerik, lafaard. Kinderspel, als kangoeroe op handen en voeten vooruit springend loopen. *Saham-boan* of *samkakai,* totemgroep met de kangoeroe verwant, ook *sam-keikei.* Hun jachtkreet, *kabanoe,* is *ngat!* Hun nieswoorden o.m. *éndaméndam!* of *saki!* Ze zijn ook met het vuur en de *wati*-plant verwant, *Saham-kind,* kangoeroe-oog; fig.: een bleekblauw bloempje. *Saham-sim* of *saham-sém,* krans van kangoeroe-tanden, door jonge mannen op de borst gedragen.

Sahes boomsoort. Van deze zeer vezelige schors maken de vrouwen ook wel haar schaambedekking. Vandaar bij uitbreiding: vrouwelijk schaamdeel.

Sahjab Im. v. *sasab* of *sazab.*

Sahoe (v. *sa,* zand en *hoew,* uitkomen. Men bedenke dat het strand hier zanderig en de zee troebel is; er is dus hier geen sprake van, om in zee schelpdieren te bemachtigen. Men krijgt alleen wat op het droogvallend strand achterblijft. Vgl.: Im. *sa-évai*), groot schelpdier, de kokosschelp, die op het strand aanspoelt, gasteropode cymbium. De schelp dient als schaambedekking voor *éwati's* en jonge mannen. Uit stukken van deze schelp maakt men ook wel borstversieringen evenals van de parelmoerschelp. *Sahoendónd,* lendenband of gordel, waaraan de *sahoe* bevestigd wordt.

Sai (v. *h* 1, vgl.: *saj-ap,* wat effen, gelijk, opgeruimd is, vgl.: *kai*), plaats, ruimte, open plek. *Noe-sai,* slaapplaats. *Sai koemoes,* zie *koemoes. Sai hanétok,* plaats indeelen, plaats maken. *Sai manap remed,* zie *remed.*

Saja een sierplant. Een boomsoort met zeer duurzaam hout.

Sajap (v. *s*-elat. en *heib*), glad maken, worden of zijn; genezen van huidziekten als tinea-soorten, n.l. weer glad worden der huid. Als zelfst. naamwoord: gladde schil van sagobladstengel. Ook Im. v. *sasab* en *sazab.*

Sak vgl.: *kas* is een stamvorm voor: met toenadering of verwijdering slaan, stooten, steken, e.d.. *S.* wisselt met *t,* vgl.: *tok.* Vgl.: *oesák.*

Sák (v. *s*-separ. en *ka* = *adaka,* vocht; of *s* Indon. stam voor vuur en *k*-activ.; vgl.: *hák*), verdrogen, verdorren, verschrompelen, verflensen; rijp, d.i. hard worden van sommige vruchten als b.v. peulvruchten; droog vallen van 't strand of rivieroever door ebbe; genezen van wonden. *Etob menda sák,* de zee is droog gevallen,

laag tij. *Dapa sák,* het zal droog worden, genezen van wond. *Sak-a* of *sák-rik,* wat verdord of genezen is.

Sakatok (v. *sak* en *tok*) boven iets uitsteken of uit doen steken; zetten op, opzetten. *Basik haoepr ah sakatok, ivon oetnĕ,* zet een steekmand op het varkentje, dat het niet wegloope. Vgl.: *sakitoek.*

Sakawir boom met ronde, harde vruchten. *Sakawir oesák,* een kinderspel: door er met zandkluiten naar te gooien, wordt de *sakawir*-vrucht voort gedreven.

Saker (v. *sak* en *r*-instrum., slager), lange stok; elke vrouw heeft er een om haar naar gelegenheid voor stut of voor wapen te dienen. Stok als sluitboom gebruikt, — ze worden dwars voor de opening op elkaar gestapeld, — om de hut af te sluiten. Een boomsoort. Vgl.: *bes.*

Saker-saker een vogelsoort.

Sakev zie *asakev. Sakev-a,* bezette, belegde plaats.

Saki (v. *sag,* vgl.: Sang. *tak-am,* voet), pols, teenwortel van dieren; voor- of onderarm. *Saki-saki,* een kinderspel: op handen en voeten loopen.

Sakir (v. *asakev* en *r*-instrum., uitspreider, n.l. der sierveeren), paradijsvogel, de gele soort, paradises apoda. *Nâh-ti sakir,* gebalgde paradijsvogel; de kop met nek, *nâh,* wordt binnenst buiten gekeerd en dit dient dan als steeltje of stengel waarop de fraaie flankveeren in twee bundels omhoog steken. *Kétazib sakir,* tot een krans op een bandje saamgenaaide flankveeren.

Sakitoek of *kaskitoek,* meerv. voorw. *oskitoek,* (v. *sak* of *kas* en *tok*) steken op, aan of in, b.v. pluim op versiering, armband aan arm, beenband aan been, pijlpunt in schacht.

Sakiv kreeftsoort met roode blauwgespikkelde scharen. *Sakiv-sakiv* schelpgruis op het strand. (Dit wellicht van *asák* en *wa,* gebroken.)

Sakoed 1 (v. *sak* en *d* 2), steken in of aan, b.v. steel in gereedschap, pijlpunt in schacht, e.d.. Vgl.: *sakitoek.*

Sakoed 2 (v. *sak* en *d* 2; vgl.: *asakev*) bedekken, dicht dekken, over zich uitspreiden van deken, mat of kleeren; zich in kleeren steken.

Sakoed 3 een vogelsoort.

Sakweib (v. *sak, v* verwijdering en *hab*) als *awong,* verbodsteeken.

Salkoeli Im. v. *tarkoeri.*

Salimb Im. v. *vé.*

Sam (v. *m* 2, omzett. v. *mas*), rank van aardvruchten, n.l. ombilisoorten. Overdracht.: haar midden op het hoofd tot nabij de kruin en de daaraan verbonden lange haarvlecht, die met de verlengsels van de kruin tot op den grond afhangt en door mannen gedragen wordt. Hij is aan 't ondereind versierd met krabbenpootjes notendopjes en ander rammelend materiaal. Ook de Chineezen heetten destijds *sam-ti,* staartmenschen.

Samab een boomsoort; van 't hout maakt men trommen.

Samandak of *amandak* (v. *m* 2 en *adak*), stoppen, verstoppen, dicht stoppen, verstopt zijn of raken, dicht gaan, dicht groeien; sluiten van oogen of ooren; kalfaten, versperren. *Mend'o samandak,* het is hem verstopt, hij verslikt zich. *Kavos-a kambakap samandak,* de pruim verstopt u, verhindert u te spreken.

Samandir struik met hauwkes, waarin bloedroode boontjes, abrus pectoralis. Voor gebruik enz. dezer boontjes zie *boemb.*

Samani (v. *m* 2, *mas* en *an*), schurftsoort, ringworm, tinea imbricata. *Samani-ti,* schurftige. *Samani mandow,* naam eener maanmaand. *Samani-arir,* versieringsmotief bestaande uit hoekjes en streepjes. *Samaniti patoer* of *kambiti patoer,* schurftige jongen en ook het mannetje in de maan, n.l. de *déma Geb,* die bij wijze van schurft met een soort schubbige schelpjes, zeepokken, bedekt was. Volgens sommige legenden ontvluchtte hij door 't dak uit de hut, waarin hij opgesloten was, om voor de ouderen als schandknaap te dienen. Langs hooge boomen ontkwam hij naar de maan. Zie bij *Geb.*

Sam-a-sam (verdubb. v. *sam*), sliertjes aan beteltros.

Samb (v. *sa* samen en *mb.* Vgl.: *hamb-ev,* samenpakken, omwikkelen), groot grootsch, veel; fig.: voornaam, gewichtig. *Jaba samb* of *samb há,* zeer groot, zeer veel. *Samb* komt overeen met *jaba,* doch in figuurlijke beteekenis: voornaam, gewichtig, bezigt men bijna uitsluitend *samb. Samb anem,* ouderling. Ofschoon men geen eigenlijke opperhoofden kent, heeft toch elke *boan,* totemfamilie, haar *samb-anem,* die naar gelang het persoonlijk ontzag dat hij inboezemt ook min of meer gezag heeft. De *samb-anim* leggen geschillen bij, die tusschen hun onderhoorigen rijzen en bedisselen de dorpsbelangen. *Samb-anem* is bij uitbreiding ook de betiteling van alle mannen op leeftijd, die echter nog niet versleten zijn. *Samb-anoem,* voor vrouwen, hoort men in deze beteekenissen weinig. *Samb wép,* naam eener maanmaand in den drogen tijd.

Samban of *sambon* (v. *s*-elativ. en *mb*), stroobloempje. *Poe-samban* een niet inheemsch strooblоempje.

Sambaroek (v. *m* 2 en *arok*), draaien, een bocht beschrijven, zwaaien, zwieren, zwenken, gebaren maken.

Sambian (v. *s*-elativ., *mb* en *en*-elativ. Vgl.: *hambak.*), als een vlak zich uitspreiden of drijven. *Bob dó kada sambiat,* het bloed dreef op den poel. *Etob ka sambiat, gém mop sambiat,* de zee is (deels) vlak, er drijft leem in. Het zeewater is vaak plaatselijk zeer sterk met leem vermengd, dus dik en modderig en toont dan gladde vlakken midden der helderder meer bewogen omgeving.

Sambitan een onkruid.

Samboe (v. *s, mb* en *hoew,* wat geheel rond uitkomt), knobbel op den achterkop van varkens. Fig.: de *énod,* de voornaamste kenmer-

kende versiering der éwati's, die daarom ook wel *samboe-ti* genoemd worden.

Sambon zie *samban.*

Samb-rahen (v. *samb* en *arahab*), vr. *samb-rahoen,* onz. *samb-raha,* meerv. *samb-rahin,* tamelijk, middelmatig groot.

Samdai een plantsoort. Het blad wordt gebruikt als geneesmiddel tegen *aga,* een huidziekte.

Samdétok (v. *m* 2 en *hadétok*), o.p. *samdétanoek, samdétahoek, samditoek,* den mond van een stervende of doode dichtbinden, hetgeen geschiedt, door een bandje onder de onderlip door te halen en op 't achterhoofd vast te binden. Voor zaken: een gat of opening dicht houden, stoppen. Vgl.: *samandak.*

Sameb (v. *m* 2, omzett. v. *mas* en *hab* vgl.: *tameb.*), o.p. *samanab, samahab, samab,* zich draaien, wentelen, scheef of hangerig zitten, ronddrijven, drijven, voortschuiven in 't algemeen; werken, d.i. zich krommen en wenden eener barende vrouw. *Samab-rik awih,* barensweeën. *Ah samahab,* schuif wat op, maak plaats. Voor zaken: meerv. voorw.: *samab. Hei té ka sameb,* daar drijft regen daar hangt een bui. *Goem ép samab,* daar drijft de asch, daar ligt de Melkweg (sterrenbeeld). *Javoen mendap samab,* de boot is gaan drijven, dobberen, ligt voor anker.

Samek (v. *mas,* vgl.: *sameb*), over de lengteas omdraaien, rondzwaaien, omkeeren, wenden. Als zelfst. naamw.: liesgezwel (meestal langwerpig). *Kanapa samek,* aan mij is, ik heb een liesgezwel. *Békai...... samek,* het hart, = verlangen, keert zich naar......, spijt hebben over iets, treuren om iets, = een weemoedig verlangen hebben naar iets. *Ngat-rik békai kana samek,* wegens mijn hond draait mij het hart, ik treur om mijn hond, (die verloren, gestolen of gestorven is).

Sami (v. *mas*), een groote slangsoort. Naam van een *déma.* Nieswoord van de *Mahoe-zé* en dan ook wel *da-sami!* — *Góh-sami!* nieswoord der *Braga-zé.*

Samkakei of *samkakai* of *samkaikai,* zie: *keikei* en *saham.*

Samónd struik met bruine peulvruchtjes, die dienen om er halssnoeren van te maken, coix lacryma Jobi Linn..

Samtamak of *santamak* of *tamtamak* en gewestelijk ook *samsamak,* of *sangtamak* (omzett. v. *samandak,* vgl.: *kamandib*), onvruchtbaar zijn van vrouwen; soms ook voor dieren gebezigd. *Samtamak-dé,* voorbehoedsmiddel door vrouwen gebruikt om zich onvruchtbaarheid te verzekeren. Het wordt zoowel gebruikt door ongetrouwde vrouwen, die geen kinderen mogen krijgen, wijl dit sterk tegen de adat indruischt, als door gehuwde vrouwen, die den verderen kinderlast te zwaar vinden. Als *samtamak-dé* wordt o.a. de jonge bladscheut gegeten van verschillende palm- en pandansoorten; het uit-

gekauwde sap der bladeren van de *aramemb-ap-isih* wordt met sagodeeg vermengd en de gepofte sago gegeten; het uitgekauwde sap der bladeren van de *bai-a-bai* wordt gedronken.

Sanak (v. *s* = *h*, dus *han-ak;* vgl.: *sin-ik;* dus eigenlijk: opnemen, dragen), inzamelen, bepaaldelijk schelpdiertjes op het drooggevallen strand.

Sandamoek een groote blauwe duif.

Sandapé een pisangsoort.

Sandawi Zuid-oosten wind. Droge tijd, vooral het begin, later zegt men meer *sokrak. Sandawi kiwar,* zuid-oosten wind. *Sandawi hei,* regen uit het Zuid-oosten.

Sandi een *boomsoort.* Alstonia scholaris.

Sanga (v. *s*-elat. en *ng,* grijper, of v. *sag,* vgl.: B.B. *singa* = *saki*), hand, vinger, arm. *Sanga oesák,* met de handen slaan, in de handen klappen. *Ba sanga,* met ledige handen, ongewapend. Als telwoord: vijf. *Ra sanga* één hand of *ba ra sanga* een heele hand = vijf. *Ra sanga izakod,* zes. *Sanga baren,* de handen op = tien. *Dé-hi sanga,* vaste hand, bedreven. *Koema-sanga,* handpalm. *Apip-sanga,* rug der hand. *In sanga,* middenvinger. *Ngór-sanga,* vingertop. *Mit-sanga,* onderste vingerlid. *Sanga-sanga,* spel, op de handen loopen. *Sanga-itir,* nagel der vingers. *Sanga-mataw,* zie *mataw. Sanga-rĭk,* met de hand gemaakt. Thans ook: jas, baadje. *Ba sanga anoem,* vrouw met ledige armen, = zonder kinderen, kinderlooze.

Sangara (v. *kar*) worm, die aan de vruchten knaagt. Men meent dat deze made vooral in de betelnoot zit, daarmee in den mond komt en daar de tanden aantast en hol boort. *Sangara-ti,* wormstekig.

Sangar-anem (v. *sanga* en *r,* grijper), een roofvogel.

Sangeb (v. *s* en *hanga-b-d-k,* scheiding aanduidend), o.p. *sangénab, sangéhab, sangézab,* missen, niet raken met schieten, gooien, enz.; misloopen, niet treffen wien men zoekt. *Op sangénab,* ge hebt mij gemist, niet geraakt, of mis geloopen, niet getroffen, niet ontmoet. — Voor zaken: missen, misdoen, niet raken, van het plan, de lijn, enz. afwijken.

Sangéid soms voor *sangid.*

Sangétok (v. *sanga* en *tok*), o.p. *sangtanoek, sangtahoek, sangitoek,* stooten, schudden, heen en weer bewegen. *Tamat sangtanoek,* stoot mij niet. *Basik roer ka wa sangétok,* het varken beweegt, zet overeind zijn borstels.

Sangid (v. *sanga*), kloppen, slaan, schudden, af-, uit-schudden of slaan. Fig.: verkwisten.

Sangiraman (v. *sanga, r* en *man*), versterking van *sangid:* schudden, stooten, stompen.

Sangob een schelpdiertje.

Sangoed (v. *sanga*), meestal met *-ind* aan den verbaalvorm: door met handen of voeten beweging te maken doen schrikken, opschrikken, wekken, bang maken, verjagen. Vgl.: *sangid.*

Sangoepan een langwerpige platvisch. Fig.: een vlieger gemaakt van het blad van den *roeg*-boom.

Sangoesoeb snuiven, brieschen, door den neus blazen van woede. Zelfst. naamw.: kleine *anda.*

Sangonam een grassoort met witte pluim.

Sangóng (v. *sag* en *ng*), beenband boven de kuit. Vgl.: B.B. *singa* = *saki.*

Sangrétok (v. *sanga* en *tok* en *r*-intensiv.), o.p. *sangrétanoek, sangrétahoek, sangritoek,* versterking van *sangétok.*

Saning (vgl.: *sag-a-sig),* enkel, koot.

Sanipi een pisangsoort.

Saoeg (v. *s*-intensiv. en *g,* vgl.: *ko-eg-en*) verspreid zijn, verstrooid zijn, verspreiden, verstrooien, dooreengooien; zich verspreiden. *Kindin ké wa saoeg, ah vagazib,* de (gevangen) alikruikjes, verspreiden zich, kruipen weg, raap ze bijeen.

Sáp (v. *pa* of v. *s*-elat. en *p* 4), hard, korstachtig. Als zelfst. naamw.: bovenkop van hond; harde kuif van casuaris. Kroon van kroonduif. *Sáp-a* hard, verdroogd. *Sáp-a da,* in de pakken hard geworden, uitgedroogde sago. *Da sápa menda win,* de sago (voor een feest verzameld) is al hard geworden, dus het feest moet spoedig plaats hebben. Vandaar van *da sápa nda,* de sago is hard, de omzetting *pasndat,* zie ter plaatse.

Sap (v. *s*-exclus. en *ap,* onzijdige vorm van 't demonstrat. *ép*), enkel dat; wordt aan verbaalvormen gehecht en dan steeds in vragenden zin gebezigd: enkel wat? — Aan een verbaalvorm gehecht, maakt het dus den zin vragend. — Zie Spraakleer. — *To kasap?* of *ta kasap?* wat is dat? wat is er? wablief? *Endasap?* waar is hij of het? maar ook: hoe is het? *Endasap oh?* of *éndasab ha?* hoe zijt ge? = wat doe je toch vreemd of vervelend, enz.. *Endasap wa?* hoe of wat is het geworden? Hoe is 't? hoe zit het? hoe ziet het er uit? Ook als uitroep van verbazing of ergernis. — In samenstellingen wordt *sap* wegens welluidendheid vaak *sab.*

Sapara (v. *sarap,* looze voorstelling of vgl.: *arapa*), voorstelling van een of andere legende, meestal enkel gebarenspel. Bij uitbreiding, voorstelling van een of ander lachwekkend geval. *Sapara man bamét* of *awan,* ze vertoonen zulke voorstelling.

Sapi (Mal.) rund (niet inheemsch.)

Sapik (omzett. v. *pasik,* uitspruiten) jong klapperblad, dat nog niet ontplooïd is. Inzonderheid gehalveerd jong klapperblad, *menga,* ter versiering van allerlei voorwerpen bij feestelijke gelegenheden. *Sapik mahi,* versiering hiermee. *Sapik-ti,* al wat daarmee versierd

is. De *Majó*-novicen zijn er geheel mee omhangen.

Sapir (vgl.: *sapik* het bleekgeel blad), schimmelvlek op boomen, vooral klapperboomen. Fig.: albinovlek, ook als gevolg van gecikatrizeerde wonde.

Sâpr (Misschien van *is-ap* en *ora*, weg zijn; de â-klank wijst op samensmelting der *o* van *ora* met de *a* van *ap* of omzett. v. *vir* en *sa*, slechts wandelen), op reis, op stap, aan den wandel gaan of zijn. Het duidt echter niet aan: het zich naar elders bewegen, doch het doel der reis dat is reizen, wandelen, een uitstapje maken, tourisme. Het is dus meer als een bijwoordelijke bepaling te beschouwen en heeft dan ook altijd een werkwoord bij zich alhoewel soms verzwegen. *Sâpr manó oemanáv*, of *heit*, ik ga een uitstapje maken, ik ga wandelen, ik trek er op uit. *Sâpr manó man*, ik kom hier reizende, ik maak een uitstapje hierheen. *Wo énd?* — *Sâpr (manó man)*, waar (ga) jij heen? — Wandelen (ga ik). *Sâpr-kai* reispad, wandelweg. — Vgl.: *vir*, doch *sâpr* duidt op grooteren afstand: dus *vir* meer: wandelen; *sâpr* meer: reizen.

Sar (v. *s*-separ. en *ar* 1 of *ora*), heeft in samenstellingen de beteekenis van: weg doen zijn of samen doen zijn, bedekken, verbergen, onttrekken; elkaar ontwijken of kruisen.

Sâr (v. *sar*), onttrekking van iets aan 't gebruik (Mal. sasi) inzonderheid de klappertuinen van een overledene. Bij 't afsterven halen de vrouwen een groote menigte jonge klappers van de boomen van den overledene, welke dan onder haar verdeeld worden, (zie *roeab*). Vaak worden ook nog enkele boomen omgekapt. Daarna is het gedurende geruimen tijd pomali vruchten van die boomen in te zamelen en worden er verbodsteekens geplaatst, eveneens *sâr* genoemd. In een hutje, *sâr oha*, wordt een grove afbeelding van den overledene geplaatst van hout of het okselstuk van een klapperblad, *awong*, en de boomen met een rooden kring geteekend. Soms ook worden er okselstukken van klapperblad, waarop allerlei *déma*-voorstellingen, tegen de boomen bevestigd, of hier en daar in de planting in den grond geplant *bing-sâr*. Op het einde van den rouwtijd worden de verbodsteekens verbrand, *sâr hoes*. Het verbod uitvaardigen heet ook *sâr*. *Sâr tapak*, het verbod opheffen. Wanneer het verbod wegens invloedrijke lui afgekondigd is, mag gedurende den gesloten tijd ook niet gedanst worden. *Anim sâr*, een verbod op de menschen, n.l. om te spreken in de mannenhut waar na den sneltocht de gesnelde koppen zijn opgehangen. *Sâr* heet ook elk ander verbodsteeken, dienend om boomen of andere zaken te beschermen. Om den boomstam of om andere dingen bindt men een band van *sapik*, jong klapperblad, *omasa*, hooggras, *mizar* of iets dergelijks. *Sapik mako isák*, ik zal er jong klapperblad (als verbodsteeken) aan- of omslaan. Wanneer men

er geen band om kan leggen, bindt men aan 't te beschermen voorwerp een bundeltje dezer bladeren vast, b.v. aan de afsluiting eener woning.

Sara soms voor *essara.*

Sarad voor meerv. voorw. *osrad,* (v. *s* en *arad.* of v. *sar* en *d.*), tusschen of insteken, wegsteken, verbergen van zaken; voor personen, zie *sarétok.* Fig.: verzwijgen. *Oen mendo sarad,* er steken hem al grijze haren tusschen, hij begint grijs te worden. *Papīs namakad épété da sarad,* daar zit nog een klein ding, iets, tusschen.

Sarahai (v. *sâr* en *ahat* een symbolische figuur bestaande uit een menschenhoofd, waarboven twee driehoekige vlerken uitsteken, die echter hoogst waarschijnlijk gestyleerde armen zijn. Ze komt voor van Sangasee tot Makalin, waar men ze ziet op de *gari*'s en vooral op den post of gaffel naast het *sâr-oha,* (zie bij *sâr*), waaraan, bij de plechtige toekenning van diens klappertuinen aan een overledene, de eerste noten worden opgehangen. *Ahai* houdt dus waarschijnlijk verband met *ahat* = gaffel. Wellicht is de *sar-ahai* (in 't Imoz, waar hij alleen voorkomt: *sal-ahai* genoemd), slechts een palladium van den *ahat-déma,* gaffel-déma, die in de Koloi-rivier woont en ook met opgestoken gestyleerde armen wordt afgebeeld, omdat hij daarmee de golven opruit, waardoor deining in 't water ontstaat evenals de *Sarowak-déma* in de Bian-rivier. Zeer waarschijnlijk houdt de gaffel, al of niet met de *sar-ahai* versierd, waaraan de klappers als boven vermeld worden opgehangen, verband met den kunstig bewerkten gaffel, *ahat,* waaraan bij koppenfeesten de gesnelde koppen worden opgehangen. Er bestaat immers een totemistische verwantschap tusschen de gesnelde koppen en de klappers, wijl deze uit een gesnelden kop ontstonden. Een der voornaamste redenen van 't koppensnellen was dan ook wellicht het onderhouden van dit totemistisch verband, om daardoor den groei en bloei der klapperplantingen te bevorderen.

Overdrachtelijk is *sal-ahai* in de streek waar die voorkomt, wegens gelijkenis van vorm, ook een vogel uit zacht hout of sagobladnerf gesneden, die men aan een touw laat fladderen in den wind, = *atoek.* Zie *rév-révi.*

Sarahó zie *ka-rahó.*

Sarakoe zijnerf van sagoblad. (Wellicht v. *sarak,* nevenvorm v. *sarad* en *a* = het ingestokene n.l. de zijnerven die in den hoofdnerf ingestoken schijnen.)

Sarangid (versterking van *sangid*), uitslaan, uitschudden, slaand uitspoelen.

Sarangob (v. *s* en *r* en *hanga-b-d-k*), s.p. *sangronab, sangrohab, sangrozab,* aan flarden, verward, verfomfaaid zijn. *Mahi ka wa sang-*

ronab, mijn opschik is aan flarden, aan slierten, verknoeid.

Sarap (omzett. v. *pâr* en *sa*, alleen 't omhulsel), schulp, schelp, schaal, peul, omhulsel; voor den mensch het lichaam. *Ba sarap*, ontzield lichaam, lijk; looze schelp, waarin geen dier meer zit.

Sararig (v. *sar* en *arig*) van elkaar weg of kruiselings rijen, n.l. de sparren of daklatten op een huis leggen; deze latten zelf, die bij den Marindineeschen bouwtrant sagobladstengels zijn. Sieraden kruiselings over borst of rug dragen; deze sieraden zelf, n.l. de met witte pitjes bezette kruisbanden. Bij uitbreiding: zigzag loopen, zwieren.

Sarariné verdubb. v. *sariné*.

Saratam (v. *sar* en *tam*, vgl.: *mat-oer*), vuil, vuilnis, stof. *Saratam-ti*, vuil, bevuild. *Saratam tamtombop kagoen*, pak op het zijne geen vuil, maak het zijne niet vuil door aanpakken, blijf er met je vuile vingers af. Vgl.: *sarpam*, en *ésóm* = *tam* (*s* = *t*) en de omz. *nénamos*.

Saraw een vogelsoort, die zich vooral bij zonsondergang laat hooren.

Saréh (v. *arev*), rank, waarmee de klappernoot aan den tros hangt. Overdrachtelijk: een groote garnaal.

Saréh (met wisseling van *h* in *s* een nevenvorm van *harei*), klappermelk, die men verkrijgt door het vleesch van reeds uitgeloopen klappers (deze zijn 't meest oliehoudend), te kauwen en dat kauwsel in een klapperdop uit te spuwen. Men gebruikt ze om sommige gebakken er mee te besproeien, of om ze te laten bezinken tot de olie gevormd wordt en er boven op komt drijven. Zie *haoewja*.

Sarek (Omzett. v. *es-rĭk* de laatste of aan den buitenkant staande; vgl.: *mited*), pink, kleine teen. Als telwoord; de vijfde, na vijf (zonder nadere bepaling: na vijf dagen). *Sarek mano man*, over vijf dagen zal ik komen. *Sarek sa jéhavig*, de pink alleen staat recht, n.l. wanneer men de vingers tot negen aftelt, dus: negen.

Sarendo een groote zeeaal.

Sarér een sierhout.

Sarétok (v. *sar* en *tok*), o.p. *sartanoek, sartahoek, saritoek*, zich verbergen, zich verschuilen. Voor zaken; verbergen, verstoppen. Voor zaken zegt men meer: *sarad*. Wijl men zich meestal voor iemand of iets verbergt, welke verwijdering door *ĭs* wordt uitgedrukt, heeft men bij *sarétok* meestal *ĭs* aan den verbaalvorm. *Torik masobnĭs sartahoek?* waarom verbergt ge u voor mij?

Sarimb leistaak bij sommige planten gezet, om de ranken tegenop te laten klimmen.

Sariné (v. *sar* en *né* 3; of v. *sé* 1, *né* 3 en *ora*), stil, zwijgend. Als uitroep *sariné*! stilte! *Sariné win*, zwijgen. *Sariné mo oh!* ge moet zwijgen! zwijg jij!

Saringa een palmsoort, livistonia rotundifolia.

Sarisr of *saresr* (verdubb. v. *sar*, wat uit elkaar loopt) 1) de vruchtkiemen van klapperbloeiwijze, die twee aan twee tegen elkaar in staan. Ook de bloeistok met zijn uitloopers, waaraan de jonge nootjes reeds gevormd zijn.
2) een erwtsoort, waarvan de hauwkes twee aan twee tegen elkaar in aan de ranken hangen, psophocarpus tetragonolobus D. C. Deze erwt is ook eetbaar.
3) een vogelsoort.
4) een hagedissoort.

Sarivad (v. *sar* en *v*), afslaan, afgooien van boomvruchten.

Sarkat zie *serkat.*

Saroek een zwarte vogelsoort.

Sa-roeroe-anem een grassoort. Vgl.: *roeroe.*

Saroe-saroe een heestersoort.

Saroe-wak 1) een schelpdier.
2) een boomsoort.
3) een zeer groote visch, waarin ook de *salowak-déma*, de sagobeschermer van Sangasé, huist.

Saroro v. *sa* en *roro* geluidnabootsing), de roep van den kangoeroe; sissen op het vuur als vette stukken vleesch.

Sarpam (vgl.: *sarap* en *m* 3), vergaan, verteerd, vermolmd. *Sarpam takav*, vergaan, vermolmd brandhout. Vgl.: *saratam.*

Sarvétok meerv. voorw. *sarvitoek* (v. *sar* en *vétok*), naderen, nabij komen; dicht bij brengen of houden; bijna of heel even raken of beroeren of trachten dit te doen en vandaar: rakelings neven steken-, schieten, gooien, enz..

Sa-sab (de vorm op *b* van *sák*, en die verdubbeld), verdorren, verwelken, verleppen; dor of droog worden door rijpte als b.v. graan- en peulvruchten. Ook droog worden = genezen van wonden. Vgl.: *sazab.*

Sa-sahi werk, arbeid, werken. *Sasahi kidi*, werken, arbeiden. *Sasahi-anem*, arbeider, werker; ijverig mensch.

Sa-sajaw Im. v. *sévt-héjaw.*

Sa-sajó een pisangsoort.

Sasak zie bij *ongat: ongt-sasak.*

Saseb soms voor *asaseb* of *rasaseb.*

Sa-sibari een schelpsoort, als *ahatip. Sasibari mandow*, een maanmaand.

Sasimbara een slangsoort.

Sasoe of *oesasoe* (v. *s* 1 = klein vgl.: *sé-is)*, klein, nietig, gering, fijn. Als bijwoord: een weinig, een beetje. *Sasoe ndónd*, fijn, dun bindsel.

Satap (omzett. v. den stamvorm v. *pasi(k)*, bespatten) dauw als

vochtige neerslag. *Satap-ti,* bedauwd, nat van den dauw. Nevel of mist of dauw in de lucht, = *rakoe.*

Sâv (v. *éwa*), vrouw, de vrouwen in 't algemeen; meer bepaaldelijk de gehuwde vrouw; vrouwelijk, wijfje. *Sâv sapi,* wijfjes rund, koe. *Sâv namakad,* spullen, dingen der vrouwen, n.l. al wat bij haar opschik, werkzaamheden, enz. behoort. *Sâv-aha,* vrouwenhut. *Sâv-anmangib,* verwijfde man; man zonder zijn wapens bij zich. *Sâv-mahi,* vrouwentooi. *Sâv-oerawé,* een *wati*-soort.

Sava (samentrekk. v. *sâv-aha*), gewestelijk voor vrouwenhut.

Savoer zie *sovoer.*

Savok (v. *sâv*), jongere broer of zuster van echtgenoote.

Sâw klein feestje om allerlei redenen.

Sawai een boomsoort.

Sawam een roodachtige kaladi-soort.

Sawi (Vgl.: *sa-sab, sab-hi* = *sawi;* of v. *s.* Indon. stam voor vuur, hitte, enz. en *oew.*) dor, verdroogd blad, vooral dor klapperblad en ook wel andere vuilnis, te hoop gegooid om den stam van klapperboomen, om de wortels tegen de groote droogte te beschutten; ook wel zulk vuilnis te hoop gegooid over kokosnoten, die men wil laten uitschieten, om ze later uit te planten; ze blijven dan koel en vochtig, hetgeen het uitloopen der noten bevordert. *Sawi aha,* tuinhutje met klapperblad gedekt. Een spel: op het strand legt men in een lange rij dor klapperblad op elkaar, *sawi manop akroeab,* hetwelk daarna wordt aangestoken en dan bestaat de pret erin om over die brandende strook heen te springen, *sawi manop kéroen. Sawi-toe,* een aardvrucht.

Sazab (vgl.: *sajap*), glad, effen zijn of worden. Fig.: genezen van oneffenheden op de huid. *Boengi dapo sazab,* de zweer zal hem effen worden, wegtrekken. *Kambi dapo sazab,* de ringworm zal hem glad worden, genezen. Vgl.: *sasab* en *sajap.*

Sé 1 of *só* (v. *s*-exclusiv. en relativ. *é* of *o,* ervan weg), in samenstellingen = achter, na, later en soms ook wat achter is, = rug, terug. *Izakod-sé* of *zako-sé,* eens daarna, nog eens, voor 't laatst. *Arind-sé,* lang daarna, later. *Heindoe(n)-sé,* daarna lang, voor langen tijd, voor altijd. *Sé-ndónd,* breede gordel, waarvan de uiteinden van achteren, op den rug, over elkaar geslagen worden; dracht der *damboe-ti.* Vgl.: *sé-gos.*

Sé (vgl.: *sa!* als uitroep en *sik* = *sé* met *k*-activ.) = aan ons sst! stilte! bedaar! Ook roep om iemand aan te roepen, heidaar! — Wordt ook als bepaling gebruikt: kalm, stil, rustig. *Sé ahiep hin!* houd je stil! bedaar! *Etob sé menda win,* de zee is kalm geworden. — Ook geluidnabootsing. Vgl.: *sé-sem.*

Sé 2 of *zé,* Im. *hé,* = *izé,* nakomelingen. Afstamming aanduidend staat het vaak achter een *boan-* of klannaam om de leden van dien klan

of dat totemverband aan te duiden, b.v.: *Dauch-zé, Sanga-sé, Geb-zé, Braga-zé.*

Ség-a-sig als *sag-a-sig.*

Sé-gos (v. *sé* 1 en *kas-id,* binden; vgl.: *sé-ndónd* bij *sé* 1.), gordel van rotanreepjes gevlochten en zeer vast om 't middel gesnoerd en door jonge mannen gedragen. Men heeft er uit één stuk en die worden met geweld om het, voor 't glijden flink geoliede lijf, geschoven; andere zijn van een sluiting voorzien en afneembaar, *otab-i ségos.* Thans ook: broeksband, buikriem.

Séh (v. *héh* wat opsteekt, hals.) Im. v. *nâh.*

Séis (v. *s* = klein) (vgl.: *hes, héis* en *isahis,* omzett. v. *izé;* vgl.: *sasoe*); meerv. v. *papīs,* de kleinen, de kinderen, het kleine grut. *Séis patoer,* de kleine jongens. Fig.: een krotonsoort.

Sek-a-sek een tor.

Seké-dami een strandkrabbetje.

Sekra-javoen (v. *ké-sara* = *essara*), vlotje van sagostengels als speeltuig voor jongens.

Sek-sek als *pa-jaman,* hoofdkrans van korte casuarisveeren.

Sénam een knolvrucht, die gebruikt wordt, om de honden vurig te maken voor de jacht.

Sém (v. *m* 2.) of *sim,* krans van kangoeroetanden. Zie *saham.*

Senangi (v. *sanga;* vgl.: *sangav-anem*), een roofvogel. Overdracht.: nijptang, kraaienbek.

Séndér een plant met mooie roode vruchtjes.

Sé-ndónd, zie bij *sé* 1.

Séndor een pisangsoort.

Séneb (v. *s* en *han*), o.p. *sénanab, sénahab, sénab,* loslaten, op zij trekken, wegtrekken, of getrokken worden; af-, weg- of uitglijden. *Mé sénanab,* ik zal uitglijden. Voor zaken: losgaan, af-, wegschuiven, verschuiven. *Wad mendombo séneb,* zijn mandje is verschoven, is scheef gaan hangen, heeft losgelaten.

Senga gewestel. voor *katar,* steen. *Senga-roek,* een zoetwatervisch.

Sép (v. s 2 en *ip;* wisselvorm v. *ahip.*), bakken, koken, stoven; eten bereiden in 't algemeen. *Sép óg* of *win,* eten bakken, vooral stoven tusschen gloeiende steenen. *Waningap sép-anoem,* een vrouw, die goed eten kan bereiden. *Sép bak,* kookplaats. *Sép-rīk,* gekookt, gebakken, gepoft; gaar. Fig.: ingewijde in geheime genootschappen in tegenstelling met de *kandi,* groene, oningewijde.

Serkat (omzett. v. Mal. kertas), papier. *Serkat-ti tamoekoe,* in papier verpakte tabak, = shag tabak in tegenstelling met *tamoekoe. Djawa* of *dé-tamoekoe,* tabak in turfjes of limpings.

Sérngór een zeevisch.

Séróai (v. *sé* en *ró* en *ai* of *sé* en *roevai*), den rug of onderkant van boot of boomstam heen en weer wiegelen om ze los te maken van

den kleverigen of zuigenden grond, om ze makkelijker te kunnen slepen.

Servétok als *sarvétok.*

Sésai (verdubb. v. *hi*, bijten; Vgl.: Mal. *hijoe*), haai. *Sésai-mangat*, haaientand; aan een stokje bevestigd worden ze veel als boortje gebruikt.

Sé-sem (verdubb. v. *sé*, geluidnabootsing) bizonder getrom door de *samb-anim*, ouderlingen, ter aankondiging van een groot feest.

Sévt of *séwt*, (v. *sé* en *wit-a* van *win*), rug, achterkant; ruggelings, achterst voor. *Sévt kakisep navara*, we zijn met den rug tegen elkaar. *Ba izakod sévt menda oemáv*, ze zijn allen, met denzelfden rug, in dezelfde richting gegaan. *Sévt ko roen*, zie *roen.*

Si (v. *s*, vgl.: *bes* en *bahis*), stokje als stop op waterstolp of waterkoker, *dirari.* Voor de waterstolp, *hâgr*, bezigt men veelal een bundeltje losse stekjes van de schaal van den sagobladstengel, *sajap.* Thans ook stop in 't algemeen op flesschen, kruiken, e.d..

Sibib een waterpandanus.

Sibib-sibib klanknabootsing om het gezoem, door de vlucht van kroonduiven teweeg gebracht, aan te duiden.

Sid (vgl.: *ka-sid*), klimplant, de kalabas, lagenaria vulgaris, curcubitanea. De vrucht wordt algemeen als kalkkoker gebruikt. In de rijpe vrucht maakt men aan den bovenkant een kleine opening om den inhoud te verwijderen en die later dient om er met een lange spatel, *tangĕ*, de kalk uit te halen. *Sid-wad*, kalkkoker en mandje, waarin men namelijk het overige pruimgerij opbergt; dus: al het benoodigde om te pruimen.

Sid-a-sid (verdubb. v. *sid*), een klimplant met roode ronde vruchtjes; het blad wordt als vlooien-werend middel aangewend.

Sigam-sigam een schelpdiertje.

Sija(k) grassoort met stekelige zaadsporen; deze sporen.

Sik (v. *sé* en *k*-activ.) slanggesis. Sissend geluid maken om iemand te roepen of te verwittigen. *Sik win*, pst! roepen. *Sik-siki win*, aanhitsen, kss! kss!

Sik een roode bloemsoort.

Sika een soort *waréw*, kleine kangoeroesoort.

Sikaw (v. *si* en *kaw*), als *kaw*, stut, stok, boomstok, kloet. Vgl.: *saker.*

Sikoko (omzett. met verdubb. v. *kosi*), afgevallen, meestal onrijp, en half vergane en verschrompelde kokosnoot. Fig.: kaal hoofd, hetzij door afscheren of uitvallen van 't haar. Het hoofd vertoont dan wegens dikke zware rimpels, veroorzaakt door den zwaren hoofdtooi, die de hoofdhuid op het achterhoofd samentrekt, veel gelijkenis met zoo'n verschrompelde noot. — Vgl.: de omzett.: *kakosar.*

Sikwir een betelsoort.

Sim zie *sém.*
Simar een sierplant, zie *mar-a-mir.*
Simb een vogelsoort. Het zijn de bekende vogeltjes, die men steeds bij krokodillen vindt en als deze met geopenden muil slapen, dezer tanden koteren.
Simb-imb of *singoe,* een eucalyptussoort.
Simbo-mbo of *zimbombo,* (v. *zi* 1 en geluidnabootsend) een soort mondharp en bij uitbreiding verschillende ingevoerde blaasinstrumenten als fluit, mondharmonica, e.d.. Men hoort het thans ook voor suikergoed n.l. als een verbastering van ijs-bonbon, een hier veel ingevoerd soort suikergoed.
Simo (v. *m* 2), een slangsoort.
Singamó een plant, tourneforcia tetranda Blume.
Singapa een grassoort. De kinderen schieten er mee op eigenaardige wijze. Van een blad maakt men den nerf onder los en windt het losgekomen blad een paar slagen om den wijsvinger der eene hand; met den anderen wijsvinger onder het overschietende blad met nerf gestoken slaat men zoodat de nerf verder losgerukt wordt en meteen weggeslingerd.
Singoe als *simb-imb.*
Sing-singi (klanknabootsing), rammel, bamboekoker, waarin harde pitjes. Bij *déma*-voorstellingen komen ze veel voor in den top eener zwiepende lat boven op den opschik.
Sinik (omzett. v. *kisan*), op den rug dragen, vooral zooals de vrouwen, die zwaar belast uit de plantingen terugkeeren. *Sinik-anoem,* draagster, die veel kan dragen; in 't oog der Marindineezen een der voornaamste bekoorlijkheden der vrouw. — Of *sinik* = *kan* met *k*-activ. In 't B.B. is *sinik* 't gewone woord voor dragen, meenemen, nemen in 't algemeen.
Sipam (v. *isip*), tintelend, slapend, stram van ledematen. Een stekelige cactussoort.
Sipangam Im. v. *néheidit.*
Sipar (v. *ipiv*), zwanger, drachtig.
Sip-a-sip-ti (v. *sipi* 2), eigenlijk: met spaanders of stekken of uitsteeksels; wordt gezegd van dingen, die ruige of ruwe uitsteeksels hebben, als b.v. een ontbolsterde klappernoot, waaraan nog veel vezels van den bolster zitten, of van een witte-mierennest tegen een boom, die door de jongens met pijltjes doorschoten is, enz..
Sipi (v. *ipiv*), gezwel, pukkel, wrat, kleine uitwas.
Sipi (v. *isip,* wat afgesprongen of afgespleten is), houtspaanders.
Sipoer een *wati*-soort. Nieswoord van de *Ndik-énd.*
Sipoeri (v. *sipi* en *roer*), onderdeel van opschik, stukjes bamboe met ronde flosjes van koeskoes-haar.

Si-sid (vgl.: *mid* en *vid*), of *zizid,* inwrijven, besmeren, bestrijken.

Sitip soort wambuis van rotan gevlochten en als harnas gebruikt door de Digoel-bewoners.

Siv koek van sago met rijpe pisang. *Siv oesak,* beslag maken voor dien koek.

Sivó hermietkrab; zeer gezocht als aas om te visschen.

Só! (v. *s*-exclus. en *o*-relativ. 3e pers. vgl.: *sa!*) alleen aan hem of aan dat (is het zoo buitengewoon). Uitroep van verwondering of begeestering.

Soeba bamboe. Overdracht.: buis, pijp. *Soeba-ód* een suikerrietsoort. *Soeba-soeba,* een spichtig soort strandgras. *Soeba-taboek,* jonge bamboescheut. — Vgl.: de omzett. *bes.* en *boes.*

Soem zeer korte casuarisveeren. Fig.: een dunne rietsoort.

Soemai een kaladisoort.

Soemét een klein zoetwatervischje.

Soengréré een klein vogeltje.

Soeni een boomsoort.

Soepoed (vgl.: *sopab* en *sôpr;* v. *s* 2 en *p* 2), met brandend hout of fakkel zwaaien. *Mana soepoed,* ge zult tegen mij zwaaien, me, zwaaiend met uw fakkel, branden. — Ook zwaaien, om weer te doen opvlammen een fakkel die smeult.

Soepoek (vgl.: *sopab* en *sôpr*), de asch of het verbrande eind afkloppen, b.v. van een fakkel, sigaar, e.d.. Bij uitbreiding: in 't algemeen, afkloppen, kloppend afschudden.

Soer in samenstellingen = *ngór.*

Soerapi (v. *soer,* vgl.: *ngór* en omzett. v. *péi* of *pai*), jong, nog niet ontplooid pisangblad.

Soerinei een vogeltje.

Soeroe (v. *soer,* vgl.: *ngór* en *oew,* vuurblad), dor klapperblad; en vooral fakkels daarvan gemaakt. Ook de bladnerf en de kleine pijltjes, welke jongens daarvan maken. *Bei soeroe,* als een dor klapperblaadje (zoo licht), zoo licht als een veer. *Soeroe-toe,* een vogeltje met lange staartpijltjes. — Vgl.: *kati.*

Soes een harde houtsoort met welriekend blad. — Een grassoort met hakende, stekelige zaadsporen.

Soev (vgl.: *sâv*), zeer platte benaming voor vrouwelijk schaamdeel.

Sogimb een moerasplant.

Sógr-é-sógr een struiksoort.

Sóh een slangsoort.

Sóh-a-sóh (v. *sé* of *só*), onderkant van voorsteven van kano.

Sóhoel Im. v. *sovoer.*

Sója uit biezen gevlochten rouwtooi, bestaande uit smalle bandjes om armen en beenen en breede kruisbanden over de borst en vooral ook matjes op borst en rug. In 't binnenland is die tooi veel uit-

voeriger en hoort er o.a. een soort keurslijfje bij en een groote kapmantel. Dus voornamelijk rugbedekking en wellicht vandaar de naam v. só of sé, rug.

Sok (v. *ésog*), een bamboesoort, de snijbamboe, waarvan n.l. snijgereedschap gemaakt wordt, eveneens *sok* genoemd, n.l. de pijlpunt van dezen bamboe en vooral het bamboemes, dienend om vleesch en andere zachte of taaie voorwerpen te snijden. *Sok-râkr*, snijijzer, ijzeren mes. *Sok-anem,* die veel met de *sok* snijdt; koppensneller. *Sok-jaman,* zang, gezongen bij 't oprichten der posten van een mannenhuis. *Sok-ód,* een suikerrietsoort. *Sok-rĭk,* koppensneller. *Sok* is ook de naam van een banaansoort.

Sok-a-sok een boomsoort, wilde muskaatnoot, myristica fragrans.

Sokdaha (omzett. v. *zakod ha* en is het gewetselijk nog *kodaha*), alleen, enkel. *Sokdaha nó man,* ik ben alleen gekomen. *Sokdaha ka itar,* hij staat alleen, is eeniggeborene. *Sokdaha méen,* alleenspraak, gemompel in zichzelf.

Sokrak (wellicht v. *sák* en *ora* of *rák,* heiige tijd) Zuid-oost moesson, zuid-oosten wind, begin van den drogen tijd. *Sokrak mandow,* de manen van den drogen tijd.

Solina Im. v. *soerinei.*

Soma (v. *m* 2 en *so* en *a* = omzett. v. *oha,* dus: verzamelhuis) feesthuis met besneden en beschilderde hoofdposten en waarin de benoodigdheden voor 't feest worden samengebracht. Zoo'n bewerkte hoofdpost. *Soma angei,* groot feest, dat aanleiding gaf tot het bouwen van zoo'n feesthuis.

Somar (v. *m* 2, *mas* en *r*), gekromd, verkreukeld; iets wat verkreukeld of verfomfaaid is, b.v. oude mat; door ouderdom of gebreken gekromd of gebogen of verlamd mensch.

Soné (v. *só* geluidnabootsing en *né* zonder; vgl.: *sé*), stil, geruischloos van water. *Soné ambak,* duiken zonder plons of lawaai.

Song een dunne bamboesoort; voorwerpen daaruit vervaardigd als fluit, buisjes om door oorlellen en neusvleugels te steken, e.d.. Overdracht.: lampeglas, loop van geweer. Vgl.: *hong.*

Soemind (omzett. v. *mas* en *énd* of v. *moei* en *énd;* vgl.: *mingoei*), made.

Soeram zie *soram.*

Sopab (v. *s* 2, *p* 2 en *hab;* personaalvorm v. *soepoed* en *soepoek*), o.p. *sopanab, sopahab, soepitoek,* met brandend hout of fakkel slaan; fakkel afkloppen zoodat de vonken iemand bespatten; schroeien, zich schroeien. Levend op het vuur te roosteren leggen, zooals krabben, mosselen, e.d. Ook als *sopak:* Vgl.: *soepoed.*

Sopak of *sopab* (wellicht met het voorgaande verwant door overdrachtel. beteekenis), tegen een wonde of zweer stooten (hetgeen een brandende pijn veroorzaakt). Vgl.: *soepoek.*

Sopatok voor levende wezens meerv. voorw. *sopitoek* (v. *sopab* en *tok)* als *sopab*.

Sópr (v. *s* 2, *p* 2 en *r* 1), alle afval van vuur, houtskool, sintel, asch, al gedoofd of nog nagloeiend; terwijl *goem* de zuivere witte asch is. Soms hoort men 't voor het sterrenbeeld den melkweg, dat echter meer *goem* is. *Sópr tamoe,* rouwmaal, waarbij alleen spijzen voorkomen, die zonder ingewikkeld te zijn op het vuur gepoft zijn en waar bijgevolg asch aan kleeft. Een gedeelte dezer spijzen, het aandeel van den overledene, laat men op het vuur verbranden. *Kodwa énd sópr-tamoe man havi,* ze houden het aschmaal voor Kodwa. *Sópr-akop,* vuile asch, vuurafval.

Soram (v. *oreb* en *am,* zie *k-oreb*), verloofde, vrijer, vrijster. *Soram sané kengat,* ze zijn enkel verloofd. *Soram mendo kawin,* aan hem (of haar) is een vrijer (of vrijster) geworden, ze zijn verloofd. *Soram-toe,* verloofd meisje.

Sorina een vogelsoort.

Só-só (v. *sé*), plaats achter het dorp, waar men overdag in den schaduw van klapperboomen de koelte zoekt. Het achterland of binnenland. In de richting daarvan. *Sósó-anem,* binnenlander.

Sósóbali Im. v. *sasibari.*

Sósó-bakoe achterhals, nek.

Sósódé (vgl.: B.B. *soe-soe,* vochtig, nat. en *sabsaboe* nat), koel, frisch, kil, guur, koud. *Miráv sósódé ka,* het dorp is koud, d.w.z. er zijn geen kinderen, geen jeugd, geen gejoel of lawaai.

Sósom (verdubb. v. *sóm* geluidnabootsing, zoemer, brommer). Een boosaardige *déma.* De mannen zwaaiden in de nabijheid van het dorp. het zwirrelhout (ook wel *sosom* genaamd) en het gezoem daarvan heette de stem van den *déma.* Vrouwen en kinderen moesten zich schuil houden, terwijl de mannen den *déma* uitgeleide gingen doen en zelf de jongens onder hun bescherming namen. Feitelijk was het een misbruik dezer jongens op groote schaal. Op het verraden van dit geheim stond de doodstraf. Althans langs de kust thans verboden. Een kleine vorm van de *sosom* dient ook bij toovenarij o.a. om donder na te bootsen en regen te roepen.

Soté of *waroe,* een palmsoort. De bloemscheede wordt veel gebruikt om allerlei zaken in te pakken, ook als men op stap gaat. Ook maakt men er trogjes van sagomeel te kneden. Zie *waroe.*

Sovoer (v. *sé,* v. *oe* en *r,* wat ver achter is of *voer* = *wir,* dus: achterland, binnenland), het verre binnenland, waar men gaat snellen; binnenlander, ook als scheldwoord. *Savoer namakad,* verachtelijk ding. *Savoer méakim,* de oudste en bijgevolg de aanvoerder van een groep jongens.

T

T 1) als grondvorm geeft een verwijdering aan, echter meer met geweld dan *v*, dus: weg-, stuk-, omver-. Soms ook vereeniging.
2) een steken, slaan, duwen, trekken, stooten of gestoken zijn, = staan = geplaatst zijn, stutten. Vgl.: *d*.
3) soms is het ook het demonstrativum *ta*, (= steken naar, aanwijzen, aantoonen) dat, daar en dient dan meestal om meer nadruk te leggen.

Ta zie *té*.

Táb (vgl.: *ka-tab*) openleggen van geslacht dier, door n.l. het borstbeen te klieven. *Bèr ah tab*, leg de borstkas open. — In samenstellingen open, los zijn of maken, zich ontplooien, kiemen, uitkomen, v. *t*. 2 en *hab*).

Tabak (v. *t* 2 en *bak*, openen; wat openstoot, n.l. de maag), hik, oprisping der maag. *Tabak a 'aheitok* of *warok*, de hik steekt hem, hij heeft den hik. *Tabak nakap isi* of *risi*, de oprisping steekt mij, ik moet boeren.

Tabara 1) (vgl.: *arapa*), houtasch, welke ook door de binnenlanders gegeten wordt.
2) een groote vliegsoort, elders *abara*.

Tabaram (v. *tab*, en *aram*), slap van wat gebogen of gespannen stond, inzonderheid van boog.

Tab-a-toeb een strandsnip, die bij groote vluchten op het strand voorkomt.

Taboek (omzett. v. *pat*, *o*-relat. en *k*-activ. Vgl.: *pato* als omzett. en *tapé-tok)*, scheut, knop, spruit, bot, zoowel die uit den grond opschieten, als die aan stam of takken uitbotten. De uit den grond naast den stam opschietende scheuten van pisang of sago noemt men echter *boeb*. *Taboek mendop hadeië*, hem (den boom) zijn spruiten ontschoten, de boom is uitgebot, is uitgeloopen. — *Taboek-ti*, met scheut, uitgeschoten, uitgebot.

Tabok (vgl.: *bakoe*, en *tapo*), rug, meer bepaald tusschen de schouderbladen. *Tabok o nisep havara*, ge staat met den rug naar mij toe.

Tab-tab-ai (geluidnabootsing *tab* en *ai*), brabbelen, rad spreken. *Kakep na tabtabai*, wij zijn rad ter tong, spreken vlug.

Tád (v. *t*), steken, inzonderheid vuur steken- aan en daarom met relat. *o* en *p* aan den verbaalvorm. *Soeroe 'ahop tád*, steek den fakkel aan. Doch *ohan maké tad*, (zonder uitgedrukt relativ.), we zullen voor de jacht (het grasveld) in brand steken. Fig.: steken, d.i. brandende pijn veroorzaken van kwallen, duizendpoot, e.d.. Vandaar *tad-oe*, steekbeest, = duizendpoot, scolopandra morsitans.

Tadi (v. *tád*, stekelig), citroensoort, citrus hystrix.

Tadoe zie *tád*. *Tadoe-tadoe*, een soort oorworm.

Taga zie *tagé.*

Tagavi (v. *takav* en *hi,* als vuur), zwarte mier met zeer pijnlijken brandenden beet.

Tagé (v. *t* 2 of v. *kat.* Vgl.: *tagoe*), vrouw. *tagoe* onz. *taga,* meerv. *tagi,* stevig, vast, stijf, strak. Overdracht.: sterk, krachtig, rap, luid. *Taga miz,* straffe boog. *Taga ma rah méen,* hij spreekt nog luid, d.i. is niet zwaar ziek.

Tagémáv als *tagé.*

Tagoe (vgl.: *sag* en *Sangas.: takam;* v. *kat,* staan, steunen), voet, been poot. *Koema-tagoe,* binnenvoet, = voetzool. *Apip-tagoe,* buitenvoet, = wreef. Als telwoord: *ra tagoe,* een voet, = vijftien, wijl men met tellen bij de handen begint en die er bij de voeten dus bijgedacht worden. *Dé-tagoe,* stelt, d.i. een bamboestok met dwarshoutje of zijtakje als trede; bij uitbreiding thans ook klomp. *Jogar-tagoe,* schoen. *Tagoe mendana kahivd,* mijn voet is gestorven, = slaapt. *Tagoe-rĭk (oenoegoe),* broek.

Táh (v. *t* 2, wat men uitsteekt, uitslaat), vleugel.

Taha een pisangsoort.

Tahaman (v. *t* 2, *ha* en *man* 2), vertrappen, uittrappen, in of op iets trappen.

Taheb (v. *t* 2 en *hab;* vgl.: *tahob,* aangedrukt, = vol zijn), o.p. *tahanab, tahahab, tahab,* met *p* demonstr. aan den verbaalvorm: vullen, vol zijn. *Javoen makep tahanab,* we vullen de boot, d.i. de boot is met ons vol. *Bob kapa tahab awé,* de visch vult het ven, het ven zit vol visch. *Ba miráv Allah kap taheb,* God vervult alle plaats.

Tahi (v. *t* 1 en *hi*), spuwen, uitspuwen. *Ah tahi,* spuw uit (uw betelpruim). *Ahna ka-tahi,* spuw voor mij uit (zegt men tegen iemand, terwijl men hem den rug der hand of ook wel den geopenden mond toesteekt, opdat hij een deel zijner betelpruim op de hand of in den mond zou spuwen).

Tahim een schelpdiertje, dat vooral in sagotuinen voorkomt.

Tahob (v. *t* 2 en *hab*), o.p. *tahonab, tahohab, tahozab* of *tahaoezab,* leunen-, steunen-, hangen tegen, zich aandrukken — of aangedrukt zijn tegen, steunend geleiden, bij uitbreiding: begeleiden, meevoeren. *Tamatap tahonab,* leun, hang niet tegen mij. *Wih dapo tahob,* de ziel zal op hem leunen, n.l. wanneer iemand zwaar ziek is, zoodat de ziel het lichaam reeds z.g. verlaten heeft, gaat een ter zake kundige er op uit, om de ziel terug te voeren. — Kleven aan, zich hechten aan. (In deze beteekenis echter zonder verbaalvormen, doch alleen de vorm *tahozab* voor meerv. onderw..) *Ambei nap tahob,* een bloedzuiger hecht zich aan mij. *Ambei nep tahozab,* bloedzuigers hechten zich aan ons.

Voor zaken: *tahob,* meerv. voorw.: *tahozab* of *tahaoezab,* druk-

ken, duwen op of tegen, leunen-, hangen tegen, vastzitten-, kleven aan; dichtduwen, vast-, aandrukken. *Soeni, Bamoen taragi aho tahaoezab,* Soeni, Bamoen, (*déma*'s) drukt hem de aders dicht. (wondbezwering). *Wib ahiep tahozab,* druk eens aan, pas eens de *wib,* gordel (meerv. begrip).

Tahod (Vgl.: *tahob*), neerdrukken, neerduwen. *Méen ka wa tahod,* hij drukt ze neer met de stem, hij overschreeuwt ze.

Tahoek (Vgl.: *tahob*), bedekken, dicht dekken, afdekken, afdijken, afdammen, lappen, plakken op of tegen, stoppen, breewen. Bij uitbreiding: afsluiten. *Tahoek javoen,* afsluitdijk, wal, dam. — Als zelfst. naamw.: dwarslatten eener omheining, die n.l. de afsluiting vormen.

Tahoekoe (v. *ta* demonstr., *hoe* = *hi* en *oek* = *ak*), geknor. *Tahoekoe rah,* knorren. *Basik tahoekoe toe ka rah,* daar knort een varken, of dat varken knort.

Tahoen (vgl.: *tahod*), wegdrukken, wegvegen, afschuren, bepaaldel. *na tahoen,* drek afvegen, na zijn gevoeg gedaan te hebben.

Tahoeweb Im. v. *tahob.*

Tahoka een klein slijkvischje.

Ták (v. *t* 1 en *k*-activ.: wegdoen), of *oták,* afslaan, — knuppelen, — gooien. Fig.: kloppende pijn hebben. *Na oták, damona aróm,* ik heb kloppende pijn, ge moet me aderlaten. Met *p* aan den verbaalvorm; openen, open zijn of open gaan. Als zelfst. naamw. opening, inzonderheid open kuil, drinkkuil, put. *Oták* meer voor vele en kleine openingen. *Marind da kapa oták,* de Marindineesche sago is open (verpakt), n.l. in blad met open vakjes. *Téb ko oták,* daar is een gaatje in open, daar is een gaatje in. *Ka wa oták,* het is met gaten, er zijn gaten in. *Mendap ták,* het is open gegaan, n.l. de bewolkte lucht, het is opgeklaard. *Adaka mendap ták,* het water heeft (den put) open = leeg gemaakt, de put is leeg, een open kuil geworden. *Sai ba kap ták,* er is geen plaats open. *Tamato ták,* laat aan hem niet (een plaats) open. Vgl.: *bak,* en den stamvorm *kat.*

Takab (personaalvorm van *takan,* v. *otan, otiv* en *k*-activ.: veel doen zijn), o.p. *takanab, takahab, takab,* samen komen, bijeen komen, bezoeken. *Anim ma takab,* hij bezoekt de menschen.

Takad (v. *ták*), openen, inzonderheid van den mond, gapen, geeuwen. *Kisa takad,* hij gaapt er van, (*is* van *kisa* duidt op wrevel of tegenzin.)

Takari een pisangsoort.

Takav (v. *atek* en *ip* of *ap,* strijk- of wrijfvuur; vgl.: *arapa*), vuur, licht, vuurhaard, brandstof, brandhout, (zie *kéter*); lucifer; al wat brandt, als lamp, lantaarn, kachel; electrisch licht noemde men *sosoďé takav,* koud vuur. Bij uitbreiding: een der voorberei-

dingsdagen voor een feest, n.l. dag om het brandhout daarvoor bijeen te brengen. Ook nieswoord der *Kei-zé* en *Ndik-énd.* Als beeldspraak: geslachtelijke gemeenschap, evenals *arapa. Takav-adaka,* vuurwater, petroleum. *Takav-dé,* brandhout, lucifer. *Nin-takav,* kindvuur, lucifer. *Takav-javoen,* stoomboot. *Takav-nini,* een krotonsoort, rood geteekend, in tegenstelling met de bleek gevlekte: *Kondó-nini. Takav-oenoem,* vuurtong, vlam, steekvlam. *Takav-ri,* vuurvonk, genster, sprankel, sparkel.

Takek of *atakek* (v. *otan* en *k,* vgl.: *takab*), samen zijn of doen zijn, gezamenlijk doen, samen voegen of samengevoegd zijn; op of tegen elkaar zijn of doen zijn. *Isi kapombó takek,* het zal bij een ander samenzijn, zegt men van een kind, dat een tweeden beschermvader krijgt.

Takin (v. omzetting van *k-atin*), opstaan, zich oprichten en bij uitbreiding: opstaan om weg te gaan), weggaan, heengaan, voorbij gaan. *Takit samop havara,* ge moet maar door gaan (zonder u aan iets te storen of u op te houden; staanden beens.)

Takoen (v. *kat,* vgl.: *sakoed*), dekken, afdekken, toedekken, inzonderheid een dak. *Takoet-a,* gedekt huis. — Zich dekken, opzetten of aandoen van hoofdsieraden, thans ook hoofddeksel.

Takói of *kat* (v. *t* 2 en *k*), voor meerv. voorw.: *warok,* omkappen, vellen.

Tam (v. *t* 3 en *ma,* verbaalv. futur. 3e pers. enkelv.: dat zal of dat is), als inclyticum ornans ter versterking vaak aan voornaamwoorden gehecht. *Hèr épé-tam!* dat is lekker! — Zie *m* 4.

Tama (v. *t* 2 en *m* 2), ring, kring, cirkel, rad, lus, inzonderheid lus om gesnelde koppen op te hangen. Bij uitbreiding: vlieger.

Tamad zie *tameb.*

Tamak zie *tameb.*

Taman zie *tameb* en *taméwn.* Vgl.: *kamak.*

Tamanga (omzett. v. *mangat*), slurf, wroeter van varken.

Tamap een vischsoort. Kurtus.

Tamat (*ta* demonstr. en *mat(a)* = laat dat) verbaalvorm voor den prohibitivus of verbiedende wijs. Zie spraakleer.

Tamatoe een kevertje.

També (omzett. v. *tameb,* indrijven), houten pen, peg. Thans ook spijker, spil. *També-a,* wat gepend is.

Tambéw een boomsoort.

Tamb-ramboer (vgl.: *mboer-a-mboer*), groote blauwe vlieg.

Tameb (vgl.: *sameb* of *tamab;* v. *t* 2, *m* 2) s. en o.p. *tamanab, tamahab, tamab,* of *otamab, otmanab, otmahab, otmab,* (vgl.: *meb*), rond drijven, heen en weer drijven of doen drijven, zwemmen op het water als watervogels. *Déma dep otmanab,* die déma deed ons afdrijven. Wegduwen, wegstooten, weg doen gaan. — *Nam kotanab,* elkaar wegduwen, stoeien, worstelen.

Voor zaken: *tamab* of *ko-tamab,* rond-, af- of wegdrijven of doen drijven, heen en weer drijven, stuwen. Indrijven. — *Tamak,* heen en weer of herhaaldelijk drijven of stuwen, wegduwen, weggooien ook met herhaling en dan: kaatsen, zabberen, zuigen op iets (herhaaldelijk bijten). *Méen tamak,* woorden kaatsen, = een boodschap overbrengen.

Bij uitbreiding: af-, wegstooten, loslaten, wegwaaien. *Békai menda tamab* of *tamak,* hij heeft den adem losgelaten, is dood. — *Tamad,* als *tamak* (Vgl.: den Indon. stam *t-m* = krachtig of herhaaldelijk doen) herhaaldelijk iets doen meer bizonder, eten of praten, dus: gulzig eten, schrokken of veel praats hebben. Evenzoo *taman,* meer bepaaldelijk: veelvuldig herhaaldelijk of meerdere dingen schieten of treffen met tooverij. Vgl.: de omzetting *tanama.* — *Taméwn* of *atméwn,* o.p. *tamanawn, tamahawn, tamawn,* verstooten, verwerpen, schoppen, trappen; een boot van wal stooten, doen drijven, met een boot vertrekken; afstaan, weggeven. *Sandar dakep tamanawn,* we zijn te Sandar van wal gestoken, weggevaren. Ook *otméwn, otmanawn,* enz.. — Voor zaken *taman,* vertrappen, betrappen, aanstampen, dichtstampen.

Taméwn zie *tameb.*

Tamih v. *tam-eb* en *ahi,* vgl.: *tang-eb* en *tangih*), met woorden samendrijven, = uitnoodigen, ontbieden, overhalen, uitdagen.

Tamkat of *tapat,* als *tamat.* Zie spraakleer. Terwijl *tamat* = doe niet, is plaatselijk althans *tamkat* of *tapat:* laat niet doen. *Tamat hij* val niet; *tamkat hai,* laat het niet vallen.

Tamoe 1) (van *t* 3 en *amoed,* malen. Vgl.: *amoe*), voedsel, spijs, eten, voeder. *Tamoe havi* of *tamoe hi,* spijs nuttigen, eten. *Tamoe* wordt echter ook als werkwoord gebruikt. *Mahai mano tamoe,* ik zal eerst eten. *Tamoe ka,* dat is eten, = eetbaar. *Tamoe-bang,* slokdarm. *Tamoe-ongat,* klapper met veel vruchtvleesch, dus bizonder als eten geschikt. *Tamoe-rik,* wegens het eten; die pas gegeten heeft, na 't eten. Overdracht.: prooi, buit, slachtoffer. *Etob tamoe,* offer der zee. *Takav tamoe,* prooi der vlammen. *Banghi tamoe,* prooi van 't geweer. *Kiw tamoe,* prooi der krokodillen.

2) nipapalm of -vrucht.

Tamoekoe tabak, nicotiana tabacum. *Jawa* of *dé tamoekoe,* Javatabak of tabak in turfjes of limpings (als een stuk hout). *Sarkat-ti tamoekoe,* tabak met papier (verpakt) = shag tabak. *Marind tamoekoe,* Marindineesche of inheemsche tabak. *Tamoekoe bang,* tabakspijp. De tabakspijp is een stuk bamboe van 4 of 5 c.M. middellijn. Vóór bij 't schot steekt daarin een dunner bamboestokje. Hierin steekt men, in *doga*-blad gewikkeld, wat tabak. Zoo'n pijp wordt in gulzige halen achter elkaar leeggerookt, terwijl men den

rook meestal inslikt. Daarna laat men den rook langzaam uit wasemen. Langs de kust is deze pijp zoowel als de eigen tabaksteelt zoo goed als geheel verdwenen. Sommigen rooken de Europeesche pijp, doch de meesten sigaretten, maar toch zeer spaarzaam. De meeste tabak wordt gepruimd. Hij was reeds vóór de vestiging der Hollanders hier ingevoerd, waarschijnlijk van 't Engelsch gebied. Een inheemsche naam bestaat er dan ook niet voor. *Tamoekoe* is een verbastering van 't Mal. tambakoe: Lui van Torasi, in 't Engelsch gebied, die ook een eenigszins ander model pijp hebben, zeggen: takoba, dat een omzett. is van tabako. *Toemoekoe ki,* tabak pruimen. *Tamoekoe ravos,* tabak rooken.

Tan (v. *t* 2 of 1 en *n* = *ng* samendrukken) is een stamvorm voor veel, veelvuldig zijn of doen zijn en vandaar: samen zijn of doen zijn. Vgl.: *otan.* Samendringen of gedrongen zijn; ook verdringen, wegdringen.

Tán (v. *tan*), stralen van vloeistoffen, inzonderheid water; straalsgewijs gieten; met een straaltje in den mond laten loopen om te drinken. Ook, met den mond op het water liggend, opslurpen. Bij uitbreiding drinken in 't algemeen.

Tanakev of *otnakev,* (v. *tan* en *kab*), o.p. *(o)tankanáv,* *(o)tankaháv, (o)tankáv,* dringen, verdringen, omduwen, omverloopen, onder den voet loopen. *Tamatap otankanáv!* loop me niet omver! — Tegen zich aandrukken of in de armen houden, b.v. een kind.

Tanama (v. omzett. *taman* en *a*-finalis. In 't Sangas. hebben we voor *tanama* nog zonder omzetting *tamné.* Zie ook stam *tan.*), telkens herhaaldelijk, weer, opnieuw, nogmaals. *Tanama sasahi, tanama sasahi,* telkens weer werken.

Tanamé (v. *t* 1 en *nama;* of omzett. v. *taman-é,* weggedaan), vrouw. *tanamoe,* onz. *tanama,* meerv. *tanami,* van vroegeren tijd, oudtijds, oud van jaren. *Tanamé anem,* bejaard mensch. *Tanami anim,* oude menschen, voorvaderen, menschen van voorheen. *Tanami heis,* menschen die sedert lang ter ziele zijn. *Tanama méen,* oude legende. *Tanama miráv,* oude plaats.

Tang (v. *t* 2 en *ng;* zie *tan*), spatel. Plat aangesneden stokje, meestal *arib,* om kalk uit de kalabas te nemen bij 't sirih-pruimen en tevens dienende om zich met sirihbrei de gebruikelijke vegen, *képak,* over 't gezicht te smeren. Bij uitbreiding: tooverstokje van denzelfden vorm en thans ook andere dingen, die er op lijken, als papiersnijder, vouwbeen, klepel der klok, e.d..

Tangaman (v. *t* 2, *ng* 1 en 2 en *man,* zie *tan*), wegduwen, -spoelen, -vegen; toeschuiven naar, meespoelen, naar zich toe of samenvegen of halen. Vgl.: *tanakev.*

Tangé (vgl.: *tang*), pijlen in 't algemeen, wapens. Ook sommige

dingen, die er op lijken, b.v. *korej api* (korek api) *tangé-né ka,* het lucifers(doosje) is zonder pijltjes, = lucifers; is leeg.

Tangeb (v. *tan* en *kab;* vgl.: *tangaman*), o.p. *tanganab, tangahab, tangab,* voortdrijven, samendrijven, hoeden.

Tangèn een sprinkhaan.

Tangétok (v. *tan* en *tok;* vgl.: *tang-eb.*) o.p. *tangtanoek,* of *tengtanoek, tangtahoek,* of *tengtahoek, tangitoek,* op-, weg-, samen-, voortjagen; drukken, duwen tegen, voortduwen.

Tangih (vgl.: *tang-eb;* v. *tang* en *ahi,* met woorden hoeden, drijven), met *ind* aan den verbaalvorm: bevelen, gebieden aan; ook ontbieden. Als zelfst. naamw.: bevel, gebod. *Ahod'ind tangih épé,* datgene wat ge bevolen hebt. *Tangih-méen,* bevel. *Tangih-anem,* gebieder, heerschzuchtige, wie veel te bevelen heeft. *Tangih éreb,* een bevel overtreden.

Tangoe (v. *tan* en *oe*-determinat., het verzamelde; vgl.: *tang-eb* en *abangoek.*) het hebben en houden van iemand; al wat iemand bij zich heeft b.v. de inhoud van zijn draagmandje, *wad;* al wat voor een feest bijeen gebracht wordt, als eten, *wati,* pruimgerij, enz.. *Tangoe-ti,* iemand die veel bullen of zaken heeft.

Tanin (omzett. v. *katin;* vgl.: *ka-tinad'*), strikken, stroppen, binden met lusknoop. — Voor meerv. voorw.: *tanizâv,* inzonderheid voor blaren samenbinden, als bundelen van afgetrokken sagobladen, om atap te maken; dichtbinden van bladerenomhulsel, waarin te poffen visch gewikkeld is.

Tanizâv zie *tanin.*

Tano of *tanoe* (v. *t* 2 vgl.: *tanin,* wat dient om te strikken of vlechten), een biessoort; haaraanvlechtsel daarvan gemaakt.

Tanoe (v. *tan*), het gelaat, inzonderheid neus of mond of beiden vooruitsteken; een toet- of pruimenmondje trekken; den neus optrekken ten teeken van verachting, afschuw of misnoegen. *Tanoeh ma wa,* hij trekt den neus op. *Nami kapa tanoeh,* hij heeft een vooruitstekend gezicht. *Nambimb toe kap tanoeh,* daar steekt een *nambimb* (moddervisch) met den kop uit (het slik.)

Tao-tao (geluidnabootsing) gesnap of geluid van visch, die even den kop boven 't water uitsteekt.

Tapab zie *tapeb.*

Tapad zie *tapeb.*

Tapak zie *tapeb.*

Tapat gewestelijk als *tamat.*

Tapé (v. *t* 2 en *p* 3 of *pat;* vgl.: *tapeb*), dat opsteekt, bepaaldelijk een haarplokje, dat men op het hoofd van kinderen midden op de kruin laat staan, terwijl de rest kaal geschoren wordt. Trechtervormige verhevenheid midden op de schotjes der nautilusschelp. Deze schotjes worden door kinderen als borstversiering gedragen

en door *éwati's* en *iwag's* op de kruin van 't hoofd. Door deze *tapé,* dan meestal *tapé-kindari* genaamd, wordt dan de pluimhouder met veeren gestoken. Zie *énod*.

Tapeb of *otapeb,* (v. *t* 2 en *p* 3 of *pat* en *hab*), o. en s.p. *tapanab, tapahab, tapab,* of *otpanab, otpahab, otpab,* zich oprichten, opspringen, opvliegen, op de teenen staan of loopen; doen opspringen of -vliegen. *Nakadap otpanab,* ik richtte mij op, sprong overeind, sprong op. Voor zaken ook: op- of openspringen, ontploffen. — *Tapab,* oplichten, los-, openmaken, ontwarren. — *Tapad,* zich opheffen, zich oprichten, op de teenen gaan staan. Ook meer bepaald.: het hoofd oprichten, opkijken, omhoog kijken in tegenstelling met *kavod.* — *Tapak,* op- of opentrekken als b.v., *ihir,* oorring, slotspeld, e.d.. Opheffen; overdrachtel. ook: opheffen van plukverbod op de klappers, *sâr,* waarbij de teekens uit den grond geheven worden. — *Tapid,* opzetten, oprichten, bepaaldelijk van scherm of schutting en vandaar bij uitbreiding: zich beschutten, zich bergen of verbergen. *Dino bât moendop tapid,* ge zult u niet voor hem door duisternis bergen of verbergen. *Saham omasa toe ka tapid,* daar is een kangoeroe in 't lange gras verscholen. — Zie *ko-tpeit,* dat een samentrekking is van *ko* en *tapid*.

Tapik, op- of opendrukken of steken, inzonderheid wonde; den vinger in eens anders aars steken, zooals men de lui in uitgelatenheid vaak ziet doen (duidend op pederastie).

Tapétok (v. *pat* en *tok*), opentrekken of steken, b.v. oogleden of wondranden om ze van vuil te zuiveren; iets ergens uitsteken of duwen, uitpuilen of doen uitpuilen.

Tapid zie *tapeb.*

Tapik zie *tapeb.*

Tapin o.p. *tapanin, tapahin, tapazin,* Im. v. *kotpeit.*

Tapir een welriekende plant.

Tapó een boomsoort.

Tár (v. *t* 2 en *r*), induwen, omlaagduwen, neerduwen, poten. Vandaar: poteling, stek, doch bepaaldelijk van *wati,* de knoopen tusschen de geledingen, *moek,* dienen daarvoor. Verder: plant- of pootplaats. Vgl.: *tar-a-tar* en *pataré.*

Taragi (v. *tar* en *agé,* dus: die neerduwt of neergeduwd is of v. *t* 3 en *arig*), de ficusboom, ficus Benjemina (die zijn luchtwortels poot); deze luchtwortels zelf; overdracht.: ader, spier, zenuw; bliksemstraal. *Araram-rik taragi menda kisitoek,* de stralen van den bliksem flitsten.

Taraman (v. *tar* en *man;* vgl.: *atarak*), onderduwen, indompelen, insoppen; bedelven.

Tarangar (v. *t* 3, *ng* en *r*-instrum.: samenhouder), bamboebeugel, die het ronde schepnet omvat; soms dat schepnet zelf, b.v.: *tarangar-*

ti of *kipa-ti*, sterrenbeeld, zij met het vischnet of de visscherinnen, n.l. de de twee sterren links en rechts van Altaïr.

Tarapéw of *torapéw* (v. *tar* en *p* 3), soort aronskelk, cominsia gigantea K. Schum..

Tar-a-tar (verdubb. v. *tar*), rond opgespit heuveltje om iets in te planten, aangehoogd aardhoopje, waarin de *kàr* geplant wordt. Fig.: donderkop, waarin men evenals bij ons graag allerlei figuren erkent, als menschen, dieren, enz..

Tareb zie *atareb*.

Taré-taré (geluidnabootsing), spoorkiviet. *Taré-taré-ár*, spoorkivietlel; fig.: een heester met mooie gele lipbloemen, op deze lelletjes gelijkend. *Taré-taré-izas*, kivietvoetspoor, een versieringsmotief bestaande uit ineengeschoven scherpe hoekjes of v's.

Tarétok (v. *tar* en *tok*), o.p. *tarétanoek*, *tarétahoek*, *taritoek*, omlaag-, neerduwen of drukken, induwen, indompelen, poten. *Nani makind tarétok*, ik zal er hem met zijn gezicht induwen. *Pa kamo ha tarétahoek*, duw er uw hoofd in.

Tarkoeri (v. *tar*) wortelknoop van een rietsoort, *kasim*, die veel gebruikt wordt als kop op een stompen pijl.

Taroen (v. *tár*; vgl.: *tar-eb*), weg- of omduwen, stooten, omverloopen. *Kiwar kai mendap taroen*, de wind heeft de deur om- (d.i. open- of dicht) geduwd.

Taroep (v. *tar*), of *ték*, nagel of klauw van casuaris of kangoeroe.

Taropa (v. *tar*, *o*-relat. en *pa*), boomstammetje of -stronk met wortelknoop en wortels, doch de schuine wortels geheel afgekapt, de horizontale alleen afgeknot. Zoo'n staak wordt met de wortels omhoog in den grond geplant en dient dan ofwel als stelling of schraag om op te gaan staan, ofwel bij de hutten geplant als kapstok. Men bezigt hiervoor vooral de boomsoorten *kan* en *joni*.

Tât (verdubb. v. *t* 2, wat uitsteekt), onderste knop van de pisangbloeiwijze. Bloemscheede van klapperbloeistok, welke verdord ook veel als brandstof of als fakkel gebruikt wordt. Stekelige sagoboom, met doornen aan de bladstengels. Een rietsoort en ook de pijlschachten daarvan gemaakt; fig.: een ster, alpha van Centaurus, namelijk de schacht van den pijl, *ambatu*. Een slangsoort.

Tatahi verdubb. v. *t* 3, ditjes en datjes), allerlei spullen en rommel, allerlei zaken.

Tatek een plantsoort.

Tati (verdubb. v. *t* 2), gewestelijk: hoofdhaar; als *mbavak*.

Tatid (v. *t* 2 en *it*), omwroeten, omwoelen, peuteren, koteren. Vgl.: *atid*, en *ka-tatid*.

Tatik zie *atik*.

Tatobarind of *totobaréná*, een slangsoort. Zie bij *étob*.

Tatoep (v. verdubb. *t* 2, *oe* 2 en *p*-demonstrat., wat af-, uit- of weg-

gestoken is), afval, snipper, spaanders, gruis; wat men opbergt of bewaart n.l. kleinere zaken, gebruiksartikelen e.d.. Vgl.: soortgelijke associatie in 't Keieesche: *oelin ni rehen,* overschot van 't lichaam, n.l. haar, kleeren, opschik e.d., die wel bij 't lichaam behooren, zonder daarvan echter een integreerend deel uit te maken. *Tatoep-dé,* hout-afval, spaanders, krullen. *Tatoep-ti anem,* iemand die veel zaken, spullen, heeft.

Tawa zie *towa.*

Tawad zie *towad.*

Tawand zie *itawand.*

Té 1 (v. *t* 2 en *é*-demonstrat.: waar men naartoe steekt of wijst), vrouw. *tó, toe* of *tooe,* onz. *ta* of *to,* meerv. *ti* of *téi,* aanwijzend voornaamwoord: die, dat, daar. Behalve in samenstellingen wordt het echter meestal vragend gebruikt: wie? welk? wat? *Té kasap?* wie is het? *Té énd?* van wie? Wel heeft men *té,* daar, in stellenden zin, doch dan kan men 't beschouwen als een afkorting van *éhé-té épé-té.* Soms dient *ta* ook als nadrukleggend bij gewone verbaalvormen, b.v. *ta-manó.* Zie spraakleer.

Té 2 (klanknabootsing), getik, geknap, gekraak. *Banghi té ka win,* het geweer doet *té,* ketst. *Té kombis ai banghi,* zijn geweer deed *té.*

Téb 1 (v. *t* 2 en *hab*), met een gaatje, geopend, doorstoken, gaatje; buis, loop van geweer. *Téb-ti,* doorboord, hol.

Téb 2 (v. *t* 3 en *hab*), o.p. *tanab, tahab, tazab* of *tab,* teekenen, inzonderheid door een naam, dus: een naam geven, noemen. *Teb-igiz,* toe- of bijnaam in tegenstelling met den echten of kopnaam, *igiz ha* of *pa-igiz. Téb win,* een erkenningsteeken maken, merken.

Téb 3 (v. *t* 1 en *hab,* vgl.: *ateb* en *atek*), wegdoen, -slaan, -vegen, inzonderheid van ongedierte, vlooien, mieren, luizen.

Téit v. *t* 2 en *it*), vastgrijpen of vastgegrepen zijn, inzonderheid grijpen met klauwen als roofvogels; bij uitbreiding: gegrepen zijn van visch in 't net; zich vastzuigen van bloedzuigers, e.d..

Ték (Vgl.: *atek* en *itir;* v. *t* 2), nagel, klauw, hoef; ook wel nagel van vinger of teen, doch dan meer bepaald den nagelrand. Ook toovermiddel hoofdzakelijk bestaande in schrapsel van de nagels van een doode. De nagels of klauwen van sommige roofvogels en van den leguaan zijn zeer gewild als versiering der neusvleugels. Fig.: kroosje der betelnoot.

Téman (v. *it* en *man* 2), met den nagel, hoef of klauw krabben; even aanraken ter verwittiging, waarschuwing of als afspraak. — Hard loopen, rennen. draven. (In deze beteekenis waarschijnlijk een nevenvorm van *taman.*)

Tém-téma (v. *t* 2 en *m* 2), hoofdsieraad van déma-figuranten, bestaande uit een stuk gaba-gaba of zacht hout, waarin op rij ca-

suarispennen gestoken zijn, waaraan veertjes wiegelen; die veertjes meestal klaverbladvormig saamgeplakt.

Tén of *téno* (v. *t* 2 en *an*), tepel van borst of uier. Fig.: punt, als kroosje, aan den top van pisangvrucht, aan de schaal van peulvruchten e.d.. Vgl.: *tan.*

Téna een wit-zwarte strandsnip.

Tén-a-tén (verdubb. v. *tén*), huiduitslag pukkels op de huid veroorzakende als pokken, tinea, e.d..

Tengatok zie *tangétok.*

Tépo (omzett. v. *pat;* vgl.: *pato*), stuit, stuitbeen; achterstuk van schildpad, dat onder het schild uitsteekt. Fig.: hoort men 't ook voor knobbel in 't algemeen. *Tépo-ti,* iemand met opvallend stuitbeen. Ook als uitroep van blijde verrassing of uitgelatenheid, duidt op pederastie. *Tépo-anem,* pederast; fig.: zwirrelhout in gebruik bij de viering der geheimen van *so-som,* die zich door pederastie kenmerken. Ook het zwirrelhout zelf wordt soms zoo genoemd.

Tépod (vgl.: *tépo*), hiel, hak. (Voor de associatie vgl.: dit: voet-stuit met B.B. *tekam ombo* = voet-serotum; beiden = hiel.

Tér(ĕ) (v. *tar,* wat neergedrukt is), meerv. onderw.: *hók,* voor levende wezens of wat als zoodanig beschouwd wordt: liggen, neerliggen; bij uitbreiding: ziek of te slapen liggen. *Noe tér,* te slapen liggen. *Ter-anem,* ligger, zieke, bedlegerige. *Bât da tér,* hij heeft niet (ziek) gelegen. *Jaba ka tér,* hij ligt zwaar (ziek). *Etob é(pe)té ka tér,* daar ligt de zee (stil, rustig). *Bévom évesa dap ka-tér,* de duif (bezat =) zat op het nest. *Kiw té ndasadabop tér?* op wien lag de krokodil(-voorstelling)? wie droeg, (n.l. bij de déma-voorstelling) de krokodil(-afbeelding)?

Tété (verdubb. v. *té* 2 of v. *t* 2; geluidnabootsing: krakelig), sprok, breekbaar, tenger van taaie dingen als touw, vezel, hout. Getik, getokkel, gekrakkel. Vgl.: *par-a-par.*

Téwnĕ als *tiwnĕ.*

Ti meervoudsvorm v. *té,* die, dat, zoo, die alzoo of die samen. In 't Sang. bezigt men daarvoor- *hi* = meerv. v. *hé* of *éhé,* deze, zoo.) vrouw. *-toe,* meerv. *-ti,* particul. comitatis, vormt als achtervoegsel bijvoegl. naamwoorden en beteekent dan: hebbende, behept met, voorzien van, b.v. *wa-toe,* zij die een moeder heeft; *éna-ti,* met zweet, bezweet. Veelal geeft *-ti* aan: op opvallende wijze van iets voorzien zijn en dit soms in gunstigen, doch meestal in ongunstigen zin, b.v.: *Hâz-ti,* met (fraaien) baard; *zin-ti,* met kromme) scheen. — Op dezelfde wijze kan *-ti* bijwoorden vormen en is dan onveranderlijk; het beteekent dan met, mede, verzeld van, b.v. *wa-ti,* met (verzeld van) de moeder. — Ook kan het aan werkwoorden gevoegd worden en vormt dan een soort partici-

pium. *Dóm ai-ti ai,* al wordende slecht geworden, 't is allengs bedorven. Zie spraakleer.

Tiak zie *tieb.*

Tib (v. *t* 2; vgl.: *tieb*), voorarm, voorpoot. Eigenl.: opheffer.

Tibawa (v. *tib* of *tieb,* opheffen en *wa* 1; die zich wendend opheft) bruinvisch. Meer Im. v. *baw.*

Tibor (v. *tib* en *r*-instrum.; opheffer), puist, pukkel, zweer, gezwel.

Tid of *oetid* (v. *t* 2), steken, doorsteken; een blad met den stengel door de vuist steken of trekken en zoo afstroopen. *Tid-ĕné,* een spel, waarbij een palmbladnerfje in een zandhoopje wordt gestoken en zacht bewogen onder het opdreunen van *tid-ĕné! tid-ĕné!* een ander moet raden waar het nerfje uit den hoop te voorschijn zal komen.

Tieb (v. *t* 2 en *hab*), o.p. *tianab, tiahab, tiab,* opnemen, oplichten. Voor zaken ook *tiak,* oplichten, opheffen, optillen.

Tih (v. *t* 3 en *hĭj*), wiegelen, wankelen, inzonderheid van boom, die op het punt staat te vallen; invallen, omvallen b.v. bouwvallig huis. Afvallen van vruchten. *Ongat kapa tih,* die klappernoot is afgevallen.

Tik (v. *t* 2 en *k*-activ.; stekend, aanstekend vgl.: *két-eb*), ziekte, inzonderheid koorts of besmettelijke ziekte, maar ook allerlei andere inwendige ziekten en kwalen, zelfs ook beslag of verlamming. Het heet, dat de *tik-déma's* daarmee de menschen slaan of steken, *oesák* of *warok.* Ter afwending daarvan pleegt men allerhande *tik-bombari,* die bij de Imo's zelfs met menschenoffers gepaard gaan. Ook stookt men groote bamboevuren om door 't geknal der van de hitte openknappende geledingen de booze geesten af te schrikken; waarna de mannen den heelen nacht de *gaga* zingen. Ook een bizondere dans met zang, *arih,* dient daartoe en vele andere gebruiken. *Tik-évai,* vader der ziekten, een ziekte-*déma.* *Tik-rĭk,* koortsig, ziek, lam, lamme, zieke. *Tik-kiwar,* ongezonde wind, buïg weer. Fig.: als de nachtelijke hemel soms ongewoon lichtend is, heet dat ook *tik.*

Tikém (misschien omzett. v. *mit-ak,* van 't begin), oud, bewaard, verduurzaamd van levensmiddelen. *Tikém da,* oude sago. *Tikém-ohan,* eerste paar dagen van een groote drijfjacht; het op die dagen bemeesterd wild wordt geroosterd, om het te kunnen bewaren. *Tikém man ahad,* ze gaan op *tikém ohan. Tikém ongat,* niet meer versche, verlegen klappernoot.

Timan (v. *t* 1 en *man* 2), binnenland, achterland; landwaarts, in de richting van het binnenland. *Timan-anem,* binnenlander. *Timan-kai,* weg naar 't binnenland of binnenweg, landweg. Vgl.: *toman,* afdalen; achter de kuststrook, waarop men woont, heeft men over 't algemeen lagere gronden.

Timin of *otimin* (v. *t* 2 en *man* 2), meerv. onderw.: *oetimin*, opstaan, vooral uit den slaap, doen opstaan. — Voor zaken: oprichten, overeind zetten.

Timn Im. v. *tiwn*.

Timoe(k) (v. *t* 2 en *m* 2 of omzett. v. *ba-koe* en *mit*, stam, wortel), nek, meer bepaald nekwervel.

Ting-a-ting (v. *tan* of *t* 2 en *ng* 1), een klimplant; bindsel daarvan.

Tip (v. *t* 3 en *ip*), opwarmen van gepofte of gekookte maar weer koud geworden spijzen.

Tipan zie *ka-tipan*.

Tis (v. *t* 3 en *sa*, die slechts; soms hoort men nog *tisa*), genoeg, klaar, af, uit. Het komt bijna uitsluitend voor in de zegswijze; *tis ka*, het is genoeg, afgeloopen, af, klaar, uit. *Tis kanamb*, genoeg voor mij. Het wil dan vaak ook zooveel zeggen als: houd op, scheid uit. — Volgens de afleiding *ta* of *ti sa*, dat of die slechts of uitsluitend dat of zoo, zou het ook als bevestiging kunnen dienen: dat of zoo is 't, c'est cela. Als zoodanig hoort men 't dan ook algemeen in 't B.B.. Langs de kust wordt het echter in deze beteekenis niet gebruikt. In 't Sangaseesch is het *tisa* en wordt ook gebruikt in wendingen waar men *ba* gebruikt = geheel, of op, uit. Soms gebruikt men dan enkel *ti;* b.v. *ba ra sanga* = de hand van een kant = één hand op =vijf, is in 't Sang. *tisa-sanga* of *ti la sanga* (zoo één hand of die (samen zijn) één hand).

Tit (v. *t* 3 en *t* 2), wat uitsteekt, rand, kant; wat bovenaan of bovenop is: oppervlakte, oppervlakkig, ondiep. Bij uitbreiding: dicht bij, nabij, ook voor tijd. *Wis kada ég aroew, nama tit manda ai*, gisteren was de wond diep, nu is ze oppervlakkig geworden. *Angei tit mendap ai*, het feest is nabij, aanstaande geworden.

Titek zie *rów*.

Tiwn (v. *t* 2 en *win;* vgl.: *tieb*), o.p. *tinawn, tihawn, tizawn*, doen opstaan, wekken, opwekken. Voor ons eenigszins eigenaardig klinkt hier het verschil tusschen *tiwn* en *ka-tiwn* (met *k*-activans, of op een betrekking duidend.) Dus *tiwn* = gewoon doen opstaan; b.v. iemand die zonder meer op den grond ligt; *ka-tiwn* = doen opstaan van iets b.v. brits, bed, enz..

Tiwnĕ (v. *t* 2 en *w* 1), tandvleesch. Fig.: braam aan snijgereedschap.

Tó zie *té*.

Toab zie *toëb*.

Toad zie *toëb*.

Toak zie *toëb*.

Tób (v. *t* 2 *o*-relat. en *hab*), strijken over, inzonderheid iemand over 't gezicht strijken. *Makénam tób*, we strijken elkaar over 't gezicht; een kinderspel, waarbij men tracht elkaar over 't gelaat te

strijken. Ook een wuivend gebaar in de richting van iemand maken ten teeken van weigering, afzwaaien, afwuiven, afwimpelen.

Tobróv (v. *pat,* vgl.: *tapeb* en *arev*, lang uitpuilen), o.p. *tobranáv, tobraháv, tobráv,* uitpuilen, uithangen, uitzakken. *Bi ka wa tobranáv,* mijn endeldarm is uitgezakt.

Toe zie *té.*

Toëb of *toweb,* (v. *t* 1, *oe* 2 en *hab*), o.p. *towanab, towahab, towab,* afschrapen, afknippen, afscheren, inzonderheid van *majoeb. Toab* of *towab,* afscheren, -knippen, -snijden, -schrapen, inzonderheid van hoofdhaar en ander haar. *Toak* of *towak,* afscheren, inzonderheid van baard; afsnijden, -pellen, -schillen. *Toad* of *towad,* wegschrapen, -schuren; schurend loopen, n.l. met den buik over den grond schuren als kruipdieren, krabben en schelpdiertjes. Vgl.: *atoweb.*

Toeban als *doei,* buidelrat. *Toeban-ombó,* scrotum van buidelrat; overdracht.: een onkruid.

Toeman (v. *t* 2 en *m* 2) schouderblad. Fig.: gehalveerde nautilusschelp; deze schelpen worden overlangs doorgesneden, zoodat de paarlemoerzijde zichtbaar is en als borstversiering gedragen.

Toemboek (v. *t* 1, *mb* en *k*-activ.), veeren, doen veeren, iets wat veert doen trillen als stok, stang, boogpees; met iets veerends iets wegslingeren, b.v. steentje of kluitje met veerend stokje.

Toeng een zoetwatervisch. Overdracht.: een figuur met touw zonder eind, *mbavik.*

Toe-ngra-ngrĕ (geluidnabootsing) als *haoepa.*

Toenoe als *tanoe.*

Toep rotan, boogpees, ook al is die van ander materiaal gemaakt. *Toep atin,* de boogpees doen staan, spannen. *Toep-ód,* een soort suikerriet.

Toe-ra rand of boord van kano of boot.

Toeri een vogelsoort.

Toerip (vgl.: *arip*), als *kapraw,* beschilderde pijl met casuarisklauw als punt.

Toet Im. v. *rák.* (Verdubb. v. *t* 2, wat opsteekt, opkruift.)

Toe-toe (v. *t* 1 en *oe* 2) stroom, strooming. *Toetoe ma kavoes,* hij roeit den stroom, = met den stroom mee.

Toewar 1) (v. *t* 3, *oewab* en *r*-instrum.), mat, slaapmat. Bij uitbreiding: deken, zeil, baalzak. *Toewar ka-vis,* het zeil neerlaten. *Toewar-javoen,* zeilboot.
2) een pisangsoort.

Tok (v. *t* 2 *o*-relat. en *k*-activ.) achtervoegsel, dat aan vele werkwoorden een bijbeteekenis meedeelt van: steken, stooten, stampen, stompen, kappen. Vgl.: *atak, atek, atoek.*

Toman (v. *t* 1 en *man* 2), laagte; afdalen, naar de laagte zich bewegen; naar beneden gaan, zakken, schuiven, enz.. Vgl.: *timan*.

Tó-ndé? of *ta-ndé?* (v. *to* en *énd*), wanneer? of dit in 't verleden of in de toekomst bedoeld is, geeft de verbaalvorm aan. *Tó-ndasap?* wanneer was? *Tó-ndapasap?* wanneer zal?

Tongad zie *tongeb*.

Tongak zie *tongeb*.

Tongaman zie *tongeb*.

Tongeb (v. *tan* of v. *t* 1, *ng* 2 en *hab*), o.p. *tonganab*, *tongahab*, *tongab*, wegdoen, afknippen, -snijden, -scheren, -vegen; inzonderheid afleggen, afdoen der haarverlengsels, *majoeb*. *Tongad*, slepen (vegen) met staart bij 't loopen als b.v. kangoeroe. Slepen met been, kreupel zijn, hinken. *Tongak*, afvegen, -strijken, -schaven, -krabben. *Tongaman*, (met *man* 2), wegduwen, -schuiven, -trappen. Ook brandstof of vuur uiteen doen, verspreiden, om het vuur te dooven.

Tonob (v. *tan* en *hab*), o.p. *tonanab*, *tonahab*, *tonab*. Tegen 't gezicht stompen, slaan.

Tooe zie *té*.

Torai of *toerai*, mannetjes kangoeroe.

Torapéw zie *taropéw*.

Tor-a-tor een vogelsoort.

Tori (v. *t* 2 en *r*-instrum.; vgl.: *toerip*), lans met weerhaken.

Totago? (v. *to* en *ago*), hoeveel? Hoedanig?

Totobarénd (vgl.: *barénda*), een slangsoort. Zie bij *étob*.

Totovai (verdubb. v. *tóv*), hobbelig, hult en bult. *Totovai-rĭk*, zelfde beteekenis. *Totovai-rĭk kai*, bultige, hobbelige weg.

Tóv (v. *t* 2 en *v* 1, weg-stekend), helling, glooiïng, inzonderheid: glooiende rivieroever, *riki-tóv*. Stijle oever is *irik*.

Towa of *tawa* (v. *to-ak*, zie bij *toëb*, uitpellen, uitsteken), waterrijke sago, die in moerasgronden groeit. Merg van nog niet geheel rijpe andere sagoboom dat men dan voor 't gebruik eerst een poosje in water laat weeken. Het is een soort noodvoedsel, dat op sneltochten gebruikt werd, als men geen tijd of gelegenheid had, om sago behoorlijk te bereiden. Deze sago wordt dan ook niet geklopt, doch aan groote brokken uitgepeld of uitgestoken, (vandaar de naam) en deze brokken in 't vuur gepoft. — Vandaar fig.: wat niet echt is; vooral *tawa méen*, taal, vooral onbehoorlijke of scheldtaal, die niet echt, dus niet als beleedigend of als beschamend bedoeld is doch als scherts. *Tawa ma rah*, hij zegt het schertsend, boertend.

Towab zie *toëb*.

Towad zie *toëb*.

Towak zie *toëb*.

Toweb zie *toëb*.

V

V 1) stamvorm voor beweging, vooral verwijdering maar ook toenadering en dus vereenigen, veel of veelvuldig zijn. (Zie den wisselvorm *h*), ver, voeren, varen, enz.; voor, vooruit, vorderen.
2) als uitgang *-av, -ev, -iv* of *-oew,* verwant met *wa* of *win* of met *-ab, eb* van *hab*), vormt het werkwoorden, die meestal een toestand aanduiden.

Vad (v. *v* 1 en *d*), weg-, afdrukken of duwen b.v. een zeer rijpe klappernoot, die men niet af hoeft te draaien, die men af kan duwen. Zich neerdrukken, = hurken, gehurkt zitten.

Vagib (v. *w* 1 en *kib*), o.p. *vaganib, vagahib, vagazib,* hoeden, bewaken, beschermen, verzorgen, onderhouden. Voor zaken: bewaren, bewaken, in orde houden of brengen, herstellen; opruimen, opbergen om te bewaren. *Kai vagib,* een weg in orde houden of brengen. *Méen vagib,* woorden ordenen, vrede sluiten, verzoenen. *Anim méen dapé vagib,* hij zal voor de menschen woorden ordenen, hij zal de menschen verzoenen. Fig.: bewaren, onderhouden van bevelen of voorschriften, enz.. *Kavakáv vagib,* goed onderhouden, trouw naleven.

Vahamin (v. *v* 1 en *ahaman,* staan met één been weg), op één been staan. Dit is de stand van den jager, die het wild bespiedt: den rechtervoet tegen den linkerknie gedrukt, de linkerhand op den boog leunend, in de rechter den pijl gereed houdend. Ziet hij het wild, dan strekt hij den opgeheven voet achteruit, legt den pijl op den boog en schiet. Ook de Pleiaden, het Zevengesternte, heet aldus te staan, wellicht wegens den taps toeloopenden vorm van dit sterrenbeeld. *Pig manap vahamit poeno,* in den drogen tijd staat de Zevenster (aan den hemel).

Vahid zie *vahob.*

Vahik zie *vahob.*

Vahin of *ravin* (v. *v* 1 en *ahi*) nevenvormen van *iv, ivin, vit* = *vin, ivanak,* en *rivanak,* den mond openen, gapen en voor deze twee vormen meer bepaaldelijk: de tanden laten zien, de tanden ontblooten. Bij uitbreiding grijnzen en ook het daarbij behoorend geluid voortbrengen, dus: grommen, brommen. Doch ook bij lachen de tanden ontblooten. *Hai ma vahit,* hij lacht de tanden latende zien, meer bepaaldelijk: hij glimlacht. Zie *hai.* Voor meerv. onderw. voor menschen *vazit*(=*vazin*); voor dieren *ravazin.*

Vahob (v. *v* 1 en *hab* met *o*-relat.), of *avahob,* o.p. *(a)vahanoeb, (a)vahahoeb, (a)vahazoeb,* weg-, op-, aan-, neerhangen of haken of hechten. Voor zaken onveranderlijk of voor meerv. voorw., vooral kleine zaken, *vahozib. Kind noerik madep avahob,* de oogen

hingen (vielen dicht) van den slaap. — *Vahid* of *ko-wid*, haken, stroppen, hechten, vast blijven zitten of doen zitten, ook hechten, spannen (eigenlijk kleven) van vel over trom. *Nâh mendo vahid* of *ko-wid,* het bleef hem in de keel steken. — *Vahik*, vasthaken, aanhaken, hechten aan. *Kapo vahik,* 't zal er aan blijven haken.

Vai (v. *v* 1 en *ai*), o.p. *navai, havai, javai*, boomen, roeien. Roeien is echter meer *voes* en *vai* boomen met den kloet.

Vák (v. *v* 1 en *k*), knakken, afknakken, knakkend afsnijden zooals men dunne dingen doet terwijl men de snijschelp in de half dichtgenepen hand houdt; knikken, knikkebollen, knikkend toestemmen. *Vák-a,* afgeknakt of geknipt. *Woloem majoeb váka da,* de haarverlengsels van Woloem waren afgesneden; voor een vrouw zegt men met den geslachtsvorm: *majoeb vakoe* en meerv.: *majoeb vaki.*

Vâkr (v. *vák* en *r*-instrument.) eigenl.: snijder, wat snijdt; ijzer in 't algemeen en meer bizonder snij- of kapgereedschap van ijzer, vooral mes. *Sok-vâkr,* snij-ijzer, mes. *Vâkr-émér-anem,* hongerende naar ijzer; zoo noemde men ook een magneet. Zie *jodam.*

Vaman (v. *v* 1 en *man* 2), de beenen uitsteken of -slaan, huppelen, trappelen, spartelen, vertrappen; de beenen uit een kleedingstuk steken, dus uitdoen van broek of sarong, e.d..

Vara een boomsoort met kleine ronde vruchtjes.

Varat een groote krabsoort.

Varavr een boomsoort.

Varob of *varoeb,* (v. *v.* 1, *r* 1 en *hab*), meesleuren, meegesleurd worden, voortdrijven, wegjagen, verdwijnen of doen verdwijnen; vandaar ook: uitsterven. *Ravarav ndap varob,* hij is staande, (zonder even te rusten) verdwenen, voorbij gegaan.

Vas ves, vis, voes, (v. *v* 1 en *s*-separat.) is een stamvorm, die een verwijdering te kennen geeft: weg- of neer- duiken, -zakken, -gaan, -gooien, -zwaaien, enz.. Het uitgangspunt kan echter ook het verre punt zijn en de beteekenis dus: zich van de verte verwijderen, = naderen.

Vasad zie *avasad.*

Vasakéwn (v. *vas, k*-activ. en *win*), s. p. *vaskanawn, vaskahawn, vaskawn,* zich neerlaten, zich neervleien, gaan zitten. Vgl.: *vasid* en *véséwn.* — Voor zaken: neerleggen, met de bijbeteekenis van openen, dus: open leggen, uitspreiden en thans ook een boek openen of doorbladeren. Vandaar ook voor personen de bijbeteekenis: te voorschijn komen of doen komen, openlijk doen zijn b.v. van iemand, die verborgen was.

Vaseb (v. *vas* en *hab*), korfje waarin men kinderen, die de *kaboe* of het wiegemandje reeds ontgroeid zijn, neerzet, doet zakken om ze te dragen. In plaats van te liggen, zooals in de *kaboe,* zitten ze

hierin. Vgl.: *avaseb.*

Vasétok (v. *vas* en *tok*), o.p. *vastanoek, vastahoek, vasitoek,* heen en weer gaan of brengen, overzetten, overvaren, verhuizen.

Vasid (v. *vas,* vgl.: *véséwn* en *avasad*), neerzitten, neerzakken, zich neerlaten. *Ehé damona ka-vasid,* ga hier bij of naast mij zitten.

Varik een boomsoort.

Va-voer (wisselvorm v. *mbar-a-mboer),* agas, meloetoe, klein zeer lastig en bijtend vliegje.

Vaweb (v. *v* 1, *w* 2 en *hab*), o.p. *vonab, vohab, vozab,* weg zijn of doen zijn; zonder zijn, op zijn; afdoen of afleggen, b.v. opschik. *Basik mendabé vonab,* de varkens zijn aan ons weg, op, we hebben geen varkens meer.

Vawéwn als *véwn.*

Vazawn als *avazawn.*

Vé een *kâv*-soort.

Vémb een groote zwarte muskiet.

Vengaho (v. *v* 2, *ng* en *kahó,* buik samentrekken), diep zuchten, zwaar ademen, snorken, ronken. Gezucht, geronk. *Vengahó wa,* ronken, snorken, diep zuchten.

Veng-a-veng een torsoort. Een klein zwart slangetje.

Vérazig zie *viroeg.*

Véseb (v. *vas,* vgl.: *vasad, vis* en *séneb*), s.p. *vésanab, vésahab, vésab,* zakken, afglijden, naar beneden zakken of glijden.

Véséwn (v. *vas,* vgl.: *vasid*), o.p. *vésanawn, vésahawn, vésawn,* neerzitten bij, zich neerlaten. Vgl.: *vasakéwn.* Zoo heeft ook *véséwn* de bijbeteekenis: uitspreiden. Vandaar fig.: uitspreiden, openleggen, d.i. met aandacht bekijken b.v. om iemand te herkennen of een keuze te doen b.v. als men een klappernoot wil plukken, eerst uitkijken waar een goede hangt; met het oog de trossen uitspreiden.

Vétok 1 (v. $v = h$ 1 en *tok*), heeft volgens zijn samenstelling de beteekenis van ver-, wegsteken, steken naar, -aan; uitstrooien, weggooien, weggieten. Een nevenvorm met wisseling van *v* in *h* is *aheitok.* Meestal hoort men het echter in deze beteekenis in samenstellingen als *ako-vétok, ra-vétok,* enz.. Vgl.: *ha-véd.*

Vétok 2 (v. *wih* en *tok,* zijn geest steken, richten naar), s. en o.p. *vétanoek, vétahoek, vitoek,* denken, bedenken, gedenken, nadenken, begrijpen. *Vétok-anem,* denker, iemand die nadenkt of die denken kan. *Menda vétok,* hij heeft nagedacht of begrepen. *Apó vétok?* begrepen? *Bât mó vétok,* ge moet niet (uitvluchten) bedenken. *Bât mó vétahoek,* ge denkt niet, of ge moet niet denken. *Vétok,* in de beteekenis van denken in 't algemeen of kunnen denken, verstandig zijn, is subjectief personaal. Heeft het een voorwerp en beteekent het dus: denken aan iets of iets bedenken, dan is het on-

veranderlijk. In de beteekenis van gedenken (een levend wezen), is het objectief personaal; b.v. *vétahoek anem ko,* gij zijt een denker, een verstandig iemand. *Apó vétok?* (met voorwerp verzwegen), hebt ge het bedacht? begrepen? *Damo vétanoek,* (voorwerp levend wezen), ge moet mijner gedenken.

Vé-vai (v. *v* 1), verzamelen, inzamelen, bijeenrapen of -halen, samenbrengen; inzonderheid reisbenoodigdheden samenbrengen. *Vévai nangó,* reisvoorraad, reisbenoodigdheden. Ook de laatste dag vóór een feest wordt *vévai* genoemd, omdat men dan allerlei vruchten en pruimgerei bijeen brengt.

Vé-ven (verdubb. v. *v* 1, vgl.: *véwn* en *ivon*), met *ap* aan den verbaalvorm, ontloopen, voorbij loopen, ontvluchten. *Papoes basik mendanap véven,* het varkentje is me ontloopen, ontschoten. *Nok sadanap vévet,* ze hebben mij alleen ontloopen, achter gelaten. *Bat mankep vévet, ba izakod maké oemanáv,* we zullen niet vooruitloopen, we zullen samen gaan.

Véwn (v. *v* 1 en *win;* vgl.: *ivon*), s. en o.p. *vonawn, vohawn, vozawn,* zonder betrekking is het s.p. vluchten, wegloopen, hard loopen, rennen. *Maké vonawn,* laten we wegloopen. Met een betrekking tot iemand is het o.p. en heeft *ap* aan den verbaalvorm, ontvluchten, vluchten voor, doen vluchten, wegjagen. *Wo makap vohawn,* ik vlucht voor u of ik jaag u weg. Voor zaken onveranderlijk en beteekent ook: zich snel voortbewegen, snel stroomen of vlieten van water. Ook opkomen, vloed worden, van de zee. Vgl.: *oemak.*

Vi! uitroep van verwondering of verbazing of opgetogenheid.

Vid (v. *v* 1), afwrijven, -vegen, -wisschen, *Sanga makisep vid,* ik veeg er mijn handen van af, = ik wil er niets mee te doen of te maken hebben.

Vijaw of *vijéw* (vgl.: *hejaw*), hoog gras met dikke zaadhalmen. De jongens maken er pijltjes van.

Vir (v. *v* 1 en *r* 1), zich voortbewegen, gaan, wandelen, kuieren. Gaan zonder bepaald doel, of zonder dat op het doel geacht wordt. Vgl.: *sâpr. Ipna vir,* daar gaan zij. *Vir-anem,* wandelaar, rondlooper; ook: kind dat al gaan kan, dat al kan loopen; iemand die veel op stap is. *Dóm vir-anem,* iemand die slecht ter been is, niet goed of niet ver loopen kan. *Vir manó oemanáv* of *heit,* ik ga of kom (zoo maar eens) wandelen. *Mbatáv vir-anem,* vergeefsch looper, iemand die bot vangt, die voor niets loopt, hetzij, omdat hij zijn doel mist of doelloos rondloopt; slenteraar, leeglooper.

Viroeg (v. *v.* 1 en omzett. v. *gar*), of de meervoudsvorm *vérazig,* schuren, schaven, wrijven, schrammen. *Mig épé ko vérazig,* daar schramde het hem den knie.

Vis (zie *vas*), meerv. onderw. *ro-vis,* meerv. voorw. *ra-vis,* dalen, doen dalen, afdalen, zakken, omlaag komen of brengen. *Kara vis,* naar

de laagte afdalen, beteekent ook: naar het westen afzakken, zie *kara.*

Visab (vgl.: *vasid* en *véséwn*), o.p. *visanab, visahab, visab,* bezoeken, opzoeken, iemand zoeken.

Visamin (v. *vas* en *man* 2 of samentrekking van *vir-sa-man*), kuieren, heen en weer loopen, lanterfanten.

Visik (v. *vas,* vgl.: *véséwn*), gaan naar, bezoeken, wandelen.

Visim (v. *vis*), doorzakken, doorzijgen; langs iets afzakken van vochten, water, regen, dus: afdruipen.

Vit (samentrekking van *vahin*), als *vahin.*

Voeh (v. *v* 1 en *oe* 2), afsnijden, doorsnijden, enz. als *isoeg.*

Voerab (v. *v* 1 en *oer* en *hab*), zwiepen, zwaaien, zwiepend geluid maken, ritselen, klapperen. Fig.: met het hoofd zwaaien, = telkens omkijken, 't hoofd wenden.

Voerei als *ka-voerei.*

Voes (v. *v* 1, *oe* 2 en *s*), roeien, wegroeien.

Voesab zie *voseb.*

Voesakak als *voeseb.*

Voeseb o.p. *voesanab, voesahab, voesab,* als *haoesab* (*v* en *h,* wisselletters). Zie ook *voseb.* Besprenkelen, besproeien. Vgl.: *visim.*

Voesoek of *vosok,* zie *voseb.*

Voev dor pisangblad, bindsel daarvan. Vrouwen bij den arbeid maken er vaak een schaambedekking van, *voev-pangó.* Vandaar ook: vrouwelijk schaamdeel. (Misschien is dit ook de oorspronkelijke beteekenis, vgl.: *ka-goev* en *soev,* en werd het dor pisangblad, als veel gebruikte tijdelijke schaambedekking, daarnaar genoemd. Vgl.: B.B. *wiv.*

Vóh! uitroep van verwelkoming.

Voi groene papagaai, eclectus pectoralis.

Voreb (v. *v* 1 en *oreb*), o.p. *voranab, vorahab, vorab,* verruilen, verwisselen, omruilen, inruilen, koopen. — *Nam voranab,* elkaar afwisselen, aflossen, aan elkaar overgeven, over en weer elkaar begiftigen. Zoo heet ook een feestje, waarbij mannen en vrouwen elkaar begiftigen; de mannen gaan uit b.v. op *orib,* de vrouwen op jonge klappers. 's Avonds wordt alles bijeen gelegd en onder veel pret verruild.

Vos (v. *vas*) hinderlaag. *Vos ésawn,* een hinderlaag leggen, spannen. *Vos-rik man jas,* ze vechten met hinderlaag, b.v. in onverhoedschen aanval.

Vosad zie *voseb.*

Voseb, vosob of *voeseb* of *haoeseb* (v. *vo* = *hoe* of *haoe* of *vas v* en *hab*), s.p. *vosanab, vosahab, vosab,* slingeren, zwaaien, zwenken, schommelen, zwiepen; drijven of zwaaien op het water als b.v. blaren of bloemen van waterplanten. *Vosad,* slenteren, rondloo-

pen, lanterfanten. *Imoe ka wa vosad,* de stank zwaait rond, het stinkt. Fig.: weifelen, twijfelen. *Voesoek* of *vosok,* slingeren, overhangen, wegslingeren, drillen van lans, weggooien, wegwerpen. *Voesoek-a,* het weggeworpene.

Vosétok (v. *vos-eb* en *tok*), aanhalen, aandragen, bijhalen, tot zich trekken, wegpakken, gappen, wegbrengen, meenemen. Vgl.: *vasétok.*

Vosob zie *voseb.*

Vóv (verdubb. v. *v* 1; vgl.: *ivon* wegjagen), twist, gevecht, inzonderheid met stokken, handgemeen. *Vóv kap karawn,* het veranderde in vechten, het werd vechten. *Vóv-anem,* vechtersbaas.

W

W 1) stamvorm voor omkeeren, draaien, wenden, ronding.
2) als voorvoegsel bij werkwoorden; eigenlijk het hulpwerkwoord *wa* en hebben daarom ook de meeste dezer werkwoorden dezelfde verbaalvormen en geven ze meestal een toestand aan, doende zijn, of behept zijn met.
3) Als stamletter van den 3en pers. komt *w* vooral als slotletter voor in sommige samenstellingen. Bij vele werkwoorden is ze dan verworden tot een aspiratie, die meer op *h* lijkt.

Wa of *a,* s.p. *na, ha, ja,* hulpwerkwoord; in attributieve zinnen: zijn worden; in connectieve zinnen: doende zijn, een toestand aangevend. *Ka wa ivim,* het is of wordt donker. *Idi sano na,* ik doe maar kijken, ik zit maar te kijken. Zie spraakleer. Als uitgang aan werkwoorden gehecht is het verwant met hab en wordt vaak: *av, ev, iv* of *ov.*

Wa zie *wah.*

Wâ pad (dier).

Wabab of *wahabab* (v. *w* 1 en *hab,* omkeeren, vgl.: *wab-a-wab;* dus: terstond keerende zee), vol of hoog blijvend van zee, zoodat men weinig verval heeft en de vloed weer terstond terugkomt *Wahabab étob,* dood tij.

Wabad of *wahabad,* als *wabab.*

Wab-a-wab of *wab-o-wab* (v. *w* 1 en *hab,* om-houden, omkeeren), spiegelen zich spiegelen. Bij uitbreiding: spiegelbeeld, spiegel.

Wabétok als *wahébatok.*

Wabied (v. *w* 1 en *abeab*), s.p. *nabied, habied, jabied,* zich omkeeren, zich omdraaien, zich wenden.

Waboei merg van beenderen; merg van planten = *kana.*

Wad (v. *oewad*), rond mandje, korfje, korf. De gewone *wad* is een slap gevlochten rond mandje of korfje, van een draagbandje voorzien en dat men steeds bij zich draagt om pruimgerei en enkele

kleine snuisterijen te bergen. De draagmand, om lasten te dragen heet *oer-wad* (omzett. v. *roewad*). Ze wordt alleen door vrouwen gebruikt en over het hoofd aan een band op den rug gedragen. Bij huwelijksfeesten wordt ook soms een groote *wad* gemaakt; men steekt een aantal bamboes in een kring in den grond, die door ruw vlechtwerk verbonden worden. Deze reuzenkorf wordt dan met klappernoten en vruchten gevuld. *Ogatok wad,* langwerpige *wad,* die boven dicht gebonden kan worden en daarom ook dient om kostbaarheden te bewaren. *Arir wad,* fraai gevlochten en gekleurd mandje met stijven bovenrand. *Es wad,* is bij 't sagowasschen een bladscheede aansluitend aan de *poeki* en waarin het meel bezinkt. Fig.: is *wad* vrouwelijk schaamdeel. Vandaar *wad-ané!* uitroep van opgetogenheid, verbazing of ergernis.

Wadaboeb (in 't B.B. zegt men voor *wadaboeb* alleen *boeb,* in het Im. *odaboeb.* Dit *oda* wellicht een omzett. v. *oead* of *wad.* Het is dus allicht een samenstelling v. *oewad* en *boeb* = als de borsten gevuld zijn of waarschijnlijk nog: als de borsten (zog) afscheiden.), een verpersoonlijking van allerlei kwade invloeden, die men ducht van een bevalling als namelijk overgaande op anderen, vooral kinderen en zuigelingen en andere kraamvrouwen. Alleen de eigen kinderen der kraamvrouw, alsook haar naaste familieleden hebben deze kwade invloeden niet te vreezen. Het begint reeds vóór de bevalling. Dan reeds is de zwangere vrouw gevaarlijk voor zuigelingen en heel kleine kinderen. Men mag die b.v. niet neerzetten of leggen op de brits eener zwangere vrouw. Kort vóór de bevalling tot enkele weken daarna moet de kraamvrouw zich uit het dorp terugtrekken en verblijven in een afzonderlijk hutje, *oram oha.* Ook volwassenen mogen daar niet in de nabijheid komen, op gevaar af door de wadaboeb getroffen te worden, vooral door beengezwellen, *mbarim.* Niet overal wordt de afzondering even streng doorgevoerd. *Wadaboeb a kédahib,* de *wadaboeb* heeft hem gepakt, getroffen.

Wág (v. *w* 1 en *g*) windhoos.

Waga (v. *w* 1 en *g*), schelpdiertje, gasteropode turitelle.

Wagané (v. *w* 2 en *gané* vgl.: *kana*), knots met eivormigen steen. Fig. mannelijk schaamdeel. *Wagané éavig,* het lid oprichten.

Wagimb een onkruid.

Wagi-wagir (v. *w* 2 en *g* en *r*-final.), broos, sprok.

Wagob (v. *w* 2 en vgl.: *kib*), o.p. *wagonab,* of *nagonab, hagohab* of *wagohab, jagozab,* aannemen van kind.

Wagoem (v. *w* 2 en *gó* of *gamó*), o.p. *nagoem, hagoem, jagoem,* bezwering uitspreken, zoowel om kwade invloeden af te wenden als om ze over iemand af te roepen, verwenschen, uitschelden. *Hei wagoem,* regen bezweren, wegtooveren. *Wagoem-méen,* bezwe-

ringsformuul, verwensching. *Aroe-a wagoem,* wondbezwering. Voor scheldwijze: 1e verwijt men iemand een of ander lichamelijk gebrek, b. v.: *kambi-ti,* schurftige, *angip-ti,* met je (misvormde) neus, enz.; de meest gevoelige in dit soort is iemand voor *émér-anem,* hongerlijder, te schelden. 2e Men scheldt op iemands ouders, vooral de moeder, b.v.: *dóm Mesé-rik,* jij (kind) van die kwade Mesé. 3e De meest krenkende scheldwijze is echter, iemand onbetamelijkheden op geslachtelijk gebied te verwijten, die dan ook aan platheid en grofheid niets te wenschen overlaten. Doch al deze scheldwijzen kunnen ook schertsender wijze geuit worden en gelden dan als betuigingen van vriendschap of kameraadschappelijkheid.

Wagór (v. *w* 2 en *ngór*), verdorde bladsteel van pisangblad; (de nog groene heet *jár* of in het Im. *dadoel.*) de vezels daarvan als bindsel gebruikt. *Wagor-pangó,* vrouwelijke schaambedekking daarvan. Vgl.: *voev.*

Wagram een strandvogel.

Wa(h) (v. *éwa,* zie *kagoev*), persoonaalvormen zijn: enklv.: 1 *navoe,* 2 *havoe,* 3 *wa;* meerv.: 1 *navi-sâv,* 2 *havi-sâv,* 3 *ivi-sâv*; aansspreking *ân,* elders *né* of *ané,* moeder, moei, vrouw van ouderen broer, vrouw van zwager (ouderen broer van echtgenoot). *Mahai wa,* oudere zuster van moeder. *Es wa,* jongere zuster van moeder. *Binahor wa,* pleegmoeder van jongen. *Jarang wa,* pleegmoeder van meisje.

Wahaman (v. *w* 1, *h* 1 en *man* 2) dient ook bij meerv. onderw. voor *atin* en *itar,* samenstaan, samen gaan staan, staan, opstaan. Fig. boven het land ondergaan van hemellichamen. *Katané mendap wahaman,* de zon is ondergegaan (n.l. boven land, vgl.: *koasson*). *Wajar hap ma wahamat,* 's nachts staan de sterren uit. *Heis-wahaman,* schimmenbijeenkomst, zoo heet hemelbrand boven 't binnenland, zooals men die in den kenteringtijd vaak waarneemt. *Parané wahaman,* zich verloven. Overdracht.: samenstaan tot een familieverband. *Izakod wahaman-rik,* van één familieverband. Vgl.: *atin.*

Wahamboek (v. *w* 1, *mb* en *k*-activ.), krullen, omkrullen, ineendraaien. *Pig-rik oetoep kopa wahamboek,* zijn lippen krullen om van de hitte.

Wahani (v. *wahaman,* staan, dus eigenl.: gestalte; of verwant met *wih,* vgl.: *awéh.*), persoon, uiterlijk, lichaam, lijf. *Bat nakap idi wahani,* ik heb den persoon niet gezien. *Wahani mo isoeg,* ge snijdt (mijn) persoon, in mijn vleesch. *Wahani samop kisan,* ge moet het alleen met je lijf aanraken, dus niet b.v. door kleeren of andere bedekking heen. *Ba wahani,* het heele of over het heele lijf; of alleen het lichaam, = naakt, bloot. *Papis wahani,* mager,

vermagerd. *Jaba wahani,* dik, gezet, zwaarlijvig. *Wahani prahó sanakap ora,* mijn lichaam of uiterlijk is alleen maar lui, ik schijn maar lui. *Isi wahanirïk,* van een andere soort of model. *Isi wahanirïk oenoegoe,* een ander soort kleed. *Akak wahani-ti,* met licht, lenig lichaam. *Wahani kanir ka,* het lichaam is zwaar, moe, ziekelijk, log.

Wahanid (v. *w* 1 en *hanid*), verzamelen, samenleggen; ronddeelen; zich verzamelen, samen komen of zijn.

Wahaoezab zie *wahob.*

Wahébatok of *wabétok* (v. *w* 1 en *botok*), s.p. *nahabétanoek, hahabétahoek, jahabitoek,* samen staan of gaan staan, samenscholen, samen komen, elkaar ontmoeten.

Wahéd (v. *w* 2 en *héd*), recht zetten, overeind zetten, oprichten.

Wahig (v. *w* 1, *h* 1 en *g*), rondzweven, rondfladderen, rondvliegen. Fig.: schemeren der oogen, duizelen. *Kind kanambakap wahig,* mijn oogen schemeren.

Wahik (vgl.: *wahob* en *kasik;* v. *w* 2 en *hei-t*), o.p. *nahik, hahik, jahik,* vergezellen, begeleiden, zich laten leiden, uitgeleide doen, afhalen, ten grave geleiden. *Amei ah wahik,* (tot kind gezegd) laat u door grootvader leiden, ga met opa mee.

Wahip (v. *w* 2 en *ip* of *isip*), verdorren, opdrogen van vloeistoffen; ook opdrogen, = genezen van wonden.

Wahi-waha (v. *w* 1 en *hi*), krom zijn, slingeren, kronkelen. *Kai kapa wahi-waha,* het pad kronkelt.

Wahob 1 (v. *w* 2 en *hab*), o.p. *wahonab,* of *nahanab, wahohab* of *hahahab, wahozab, wahaoezab* of *jahazab,* beteekenis als *tahob.* Voor meerv. voorw. in de beteekenis van: geleiden der ziel, bezigt men veel de vormen met *ka* of *ké,* b.v. *anoep da ka-* of *ké-jahazab,* zij heeft ze (tot het leven) teruggevoerd. Vgl.: *wahik.*

Wahob 2 (v. *w* 1 en *hab*), meerv. voorw. *wahozab* of *wahaoezab,* omhangen, omhullen, overdekken, omwinden.

Wahoek of *awahoek* (v. *w* 1 en *k*; vgl.: *wahob*), omwinden, opwinden, oprollen; omwikkelen, zich wikkelen in, spiraalsgewijs omwinden; om iets ronddraaien of wikkelen of slingeren; om den hals hangen of dragen. Met de beenen slingeren of draaien. *Meng ko wa awahoek,* zijn gang is slingerend. — *Wahoek* is ook meer bepaaldelijk het omwinden en aanvlechten der eerste versiering van jongemeisjes. Deze haarverlengsels, *wahoek-a,* worden gemaakt uit *oedoep,* zijnerfjes van klapperblad, die met *moembr* omwonden worden, welke er verder in lange tressen afhangt. De aldus aangevlochtene heet *wahoek-oe.* Ze krijgt deze eerste aanvlechtsels wanneer ze de puberteitsjaren bereikt heeft en krijgt dan meteen de eerste schaambedekking. Bij de kleinere *wahoek-i,* zijn de *oedoep* kort, bij de grootere lang en heeten daarom de eerste ook

dohakis woriraw-ti en de laatste *ogatok woriraw-ti*: zie *woriraw*. *Ita-wahoekoe*, wanneer van een *wahoekoe* een broer sterft, die, *éwati* is, neemt de *wahoekoe* den gewonen rouwtooi aan, doch na den rouwtijd neemt ze in plaats van den tooi aan haar eigen klasse behoorend, geheel den opschik aan van een *éwati*, uitgezonderd de schaambedekking. Zulke als *éwati* opgesierde *wahoekoe* heet *ita-wahoekoe*. — *Wahoeki-ód*, een suikerrietsoort.

Wahoen (een nevenvorm van *wahoek* en *wahob*, dus binden, doch in plaats van samen binden, ont-binden; *h* toch duidt zoowel op scheiding als op vereeniging.), o.p. *nahoen, hahoen, jahoen* of voor zaken: *wahoez*, slap maken. De personaalvormen worden alleen gebruikt in verbinding met *émér*, honger (vgl.: *wi-hid.*). *Emér ka nahoen*, de honger maakt mij slap, ik heb honger; *émér ka hahoet*, de honger maakt u slap, gij hebt honger. De meervoudsvorm *wahoez* dient alleen voor zaken en is dan meestal nog een verkorting van *wahoez-a*, het verslapte of verslapt en beteekent dan verlept, van planten of vruchten, onversch, onfrisch; ook slap, uitgeput van 't lichaam. *Jaba émér ka nahoen, wahani wahoez kana*, ik heb grooten honger, mijn lichaam is slap, uitgeput.

Wahók aanspreking *bab;* personaalvormen enklv.: 1 *navók*, 2 *havók*, 3 *wahók*; meerv.: 1 *navók-navind*, 2 *havók-havind*, 3 *wahók-ivind*, oom, d. w. z. moeders broer (omgekeerd is *oha-anem*); zwager, oudere broer van echtgenoot.

Wai! (v. *v* 1 en *ai*), uitroep: weg! op zij!

Wai (v. *v* 1 en *hai*), vallende ster; een *déma* van dien naam. Fig.: een vlieger van sagobladnerf en pisangblad. Overdracht.: een gele leguaan; een sirihsoort. Een figuur met touw zonder eind, *mbavik*. *Wai-mbavik* een *énod*-soort, pluimhouder, door *méakim* gedragen, waaraan een touwtje, kraalsnoertjes en veertjes.

Wajaw een banaansoort.

Wajar (v. *w* 2, *oew*, *j*-plur. en *r*-final. zij met licht; vgl.: B.B. *kéj-ep* of *kéj-ap*, die met vuur), ster.

Wajas een kaladisoort.

Wajaw een banaansoort.

Wak (v. *w* 2 en *k*, slaan), gladstaart als van hond, kangoeroe, visch. Een pluimstaart heet *ngoei*, vogelstaart, *boek-rĭk*, voor slang, krokodil, varaan, e.d. *bo*.

Wakamit (v. *wak* en *ambid*, zitstaart, vgl.: *karambit)*, staart van kangoeroe.

Wakamoe een wilde mangasoort.

Wakanev zie *wanakev*.

Wanakev of *wakanev* of *anakev* (v. *éna*, personaalvorm van *wakoen*), o. p. *waknanáv, waknaháv, hoes* of *haoes* (vgl.: *anakev*), bakken, braden, zich branden of schroeien. *Takav menda wakna-*

náv, vuur heeft me gebrand, ik heb mij gebrand. Voor zaken zie *wakoen.*

Wakapé een kleine zeepaling, dien men uit het zeezand opgraaft om er *moemoe* mee te vangen, door hem met den staart in de pijpjes der *moemoe* te steken, die er dan uit komt. Vandaar misschien de benaming, n.l. *wak* staart en *apad* v. *ap* en *han,* openen.)

Wakati of *wokati* boomsoort met groote gele bloemen, hibiscus tileaceus Linn. De bast dient als bindsel en is zeer taai; het hout om vuur te draaien.

Wakev landwind.

Wakin kleine zeegarnaal, die vooral in den regentijd in groote menigte onder den wal komt.

Wakoen (v. *w* 2, *k*-activ. en *éna;* vgl.: *wakanev*), voor zaken: poffen, bakken, verbranden. *Soeba wakoen,* bamboe verbranden om door 't geknal ziektegeesten te verdrijven.

Wakgam Im. v. *wagram.*

Wakov (v. *w* 2 en *kov*), o.p. *nakov, hakov, jakov,* als *kov.*

Wakrahat als *warkahat.*

Walamba Im. v. *oeramba.*

Wama een pisangsoort.

Wámb een eucalyptussoort; men kauwt het blad tegen den dorst ofwel met *aroebeia* vermengd, om zwarte tanden te krijgen.

Wambad (v. *w* 2 en *mb,* vgl.: *ambad*), doorsteken, opensteken; spitten, dat hier hoofdzakelijk bestaat in het lossteken van den grond, waarna de kluiten met de hand opgeworpen worden. *Wambad-(a),* het gespitte, tuin. *Wambad-anem,* spitter. *Wambad-bombari,* misbruik bij 't spitten in zwang. Het spitten van een tuin is een werk waarvoor men de hulp van anderen inroept. De eigenaar van den tuin moet dan zijn vrouw ter beschikking stellen der helpers. *Wambad-méen,* brabbel-taal, gebroddel, n.l. gebrokkeld als gespitte grond. *Méen ka wa wambad,* hij brabbelt. Overdracht is *wambad* = *honak.* In deze beteekenis ook als uitroep van verbazing, opgetogenheid, enz.. *wambad ah!*

Wambahig (v. *w* 2, *mb* en *avik*), dicht binden van sagoboom, wanneer men een te kloppen sagoboom geveld en overlangs doorgespleten heeft, doch er dienzelfden dag al het merg niet uit kan kloppen, moet men hem tegen de varkens beschutten. Daartoe legt men de twee helften weer tegen elkaar en klemt die tusschen staken, die aan 't boveneind stevig bijgehaald en vastgebonden worden. *Wambahig-da,* aldus dichtgebonden sagoboom of meel uit een boom, die aldus reeds korteren of langeren tijd gelegen heeft.

Wamboem Im. v. *ngarambam.*

Wamkas zeer lange lans, lange stok. (Misschien omzett. v. *wasák* = *oesák*).

Wamoek (v. *w* 2, en *moek*), o.p. *namoek, hamoek, isák,* slaan, afranselen, verslaan.

Wananga meerv. v. *wanangib* en *wanangoeb.*

Wanangib vrouw. *wanangoeb,* meerv. *wananga,* kind, zoon (dochter), neef, (nicht), zoon, (dochter) van broer of zuster. Bij uitbreiding iemand dien men onderhoudt of over wien men eenig gezag uitoefent, als beschermkind, dienstbare, pleegkind, leerling, ondergeschikte. *Moharik wananga,* kinderen van ongehuwden; scheldnaam ook voor varkens. In de dorpen toch laat men alle beervarkens lubben, omdat ze anders te woest worden en gevaarlijk zijn; de varkens in 't dorp hebben dus geen nawijsbaren vader, want die is een wild varken uit het bosch.

Wanangoeb zie *wanangib.*

Wanatoek zie *oenatoek.*

Wanawi een banaansoort.

Wánd (v. *v* 1 en *nda*), kale plek op het hoofd, hetzij wegens uitvallen, hetzij wegens wegscheren van 't haar als b.v. aan weerszijden van den *sam.* Kale plek bij dieren heet *é.* (Misschien is *wánd* ook een samentrekking van *av* en *énd* = door 't vuur. Dit in verband met de legende van 't ontstaan van 't vuur. Bij 't opvlammen van 't eerste vuur kwamen de lui nieuwsgierig toegeloopen en den aard ervan nog niet kennend, kwamen ze er zoo dicht bij, dat de vonken op de hoofden ruizelden en 't haar wegschroeiden. Men beweert dan ook, dat in de Kondo-streek, waar dit zich afspeelde nog veel kaalhoofdigen voorkomen.)

Wandakó of *orkei* een snipsoort.

Wangamoe (v. *w* 2 *ng* 1 en *am*), onderrug.

Wangor een soort groote klapperrat.

Wangop 1) (v. *w* 2 en *ng* 1), vezelige stof in de oksels van klapperblaren. Het wordt als zeef gebruikt bij 't sagowasschen.
2) een vischsoort, tong.

Wangó-wangó jongensspel: bij woeste zee laat men zich met een stuk drijfhout naar den kant spoelen.

Waningap (v. *w* 2, *wani* en *hab,* voorkomen hebbend, gestaltelijk; vgl.: *wahani* in 't B.B. *wahni*), goed; schoon; beide in den meest uitgebreiden zin. *Waningap békai,* verheugd, blij, gelukkig. *Waningap-óg makindep hasanab,* we moeten ons op goed-doen, op het goede, toeleggen. *Ba waningap mendi win,* het is weer geheel in orde gekomen.

Wanronga een banaansoort.

Wap (v. *w* 1 en *hab,* draaiende, bewegende), been, poot, voet. *Mitwap,* bovenbeen, dij. *Ngór-wap,* onderbeen, ondervoet.

Wapa een boomsoort, bruguiera eriopetala. *Wapa-javoen,* kano met uitleggers (van *wapa*), zooals men die in Engelsch N. Guinea

aantreft.

Wapadih (omzett. v. *wap dahi,* been bijten), een bloedzuiger, die ook veel op het land voorkomt.

Wapéti als *warpéti.*

Waprédom of *warpédom* ijsvogeltje.

Wâr of *ndik,* zie bij *ndik.* Ook als dansversiering een lange zwiepende lat, ver boven het hoofd uitstekend en aan den rug bevestigd. Het onderste der lat, juist boven het hoofd, is vaak versierd met een beschilderd driehoekje of omgeven door de *hoemoem.* Bovenop is een vogelkop bevestigd, die oorspronkelijk wel uitsluitend de *wâr*-kop geweest zal zijn. *Wâr-ti-zi,* zang der mannen, die dezen tooi dragen. *Wâr-angip-rik,* met reigerbek, = pas uitgeschoten klappernoot. *Mit wâr,* zie *mit. Wâr parima,* een watisoort. *Wâr-hajaw,* reiger beenderen; inzonderheid beenpijpjes als versiering aan de haarvlechten; ook beenpijpjes van 20 à 25 c.M. lang, met flosjes versierd, waarvan de *iwâg* er twee aan den bovenarmband draagt. Ze hooren tot haar onderscheidingsteekenen, zoodat een *iwâg* ook wel *wâr-hajaw-toe* genoemd wordt. — *Wâr* is ook een scheldnaam voor iemand met sabelbeenen.

Wara een djamboe ajer-soort, eugenia aquaea.

Warad (v. *w* 1 en *arad*), een mosselsoort, mylus; de schelp wordt ook als mes of rasp gebruikt. Overdracht.: de twee kuiltjes of putjes onder aan den rug, aan weerszijden van den ruggegraat.

Warak (v. *w* 2 en *ar* 1 en *k*-activ.; vgl.: *arad*), rennen, ijlen, draven, snellen; rap, vlug.

Waraw (v. *w* 2 en *ar* 2), s. en o.p. *naraw, haraw jaraw,* eigenlijk: openen, vgl.: *araw;* vandaar nog dat men vaak zegt: *kind* of *nani waraw,* de oogen of 't gezicht openen, doch door 't veelvuldig gebruik kreeg *waraw* alleen dezelfde beteekenis. Zien, kijken, opkijken, wakker worden, bekijken, kijken naar, zoeken, vinden. Object. person. beteekent het: iemand zien, naar iemand kijken. Subj. person.: in zijn oog vatten, zien, kijken. *Nani épé kamo haraw,* ge moet uw gezicht naar dien kant openen, ge moet dien kant uit kijken. *Emba waraw,* opzij uit kijken, ernaast kijken. *Waraw-anem,* een wakkere kerel. *Mit waraw,* kijken, naar, het oog hebben op, verliefd zijn op. *Wisi mit ka waraw,* hij is verliefd op Wisi; kan ook beteekenen: ontucht plegen met. *Nani waraw* of bij afkorting *nani* alleen: op het oog hebben, streven naar, b.v.: *nani sorga nangó,* of *sorga nangó nani maké naraw,* we houden den hemel op 't oog, we streven naar den hemel. *Dóm nani waraw,* een slecht gezicht openen, zuur, bezorgd, stuursch kijken. *Kanisep waraw,* hij kijkt van mij weg, kijkt mij niet aan. Fig.: hij is boos op mij.

Warawak zie *waroak.*

Warawir een schelpdiertje.
Warémaheb als *worémaheb.*
Warén een groote vischsoort.
Warei! (vgl.: *warak*), uitroep: weg! op zij! *Warei-igiz*, toe- of bijnaam, als *téb-igiz.*
Warev 1) een schelpdiertje.
2) een kleine kangoeroesoort.
Waré-waré landschildpad.
Wargam zie *wagram.*
Warib stinkende etter, die uit het oor vloeit.
Warimang een banaansoort.
Warin (v. *w* 2 en *roe* of omzett. v. *rah* en *win*), o. en s.p. *narin, harin, jarin;* s. p.: roepen, schreeuwen, geluid voortbrengen; ook alle geluid door dieren voortgebracht. O.p.: iemand roepen, aanroepen. — Voor zaken: geluid voortbrengen in algemeene beteekenis, ruischen, klinken, enz.. Zonder nadere bepaling ook: donderen. *Ep warin,* daar dondert het. *Panga ma warin,* de achterste maakt geluid, laat een poepje. — Als zelfst. naamw.: geluid in 't algemeen, meer bepaald donder.
Warkahat (v. *w* 2 en *arahad,* met gaffel, n.l. als grijper), schorpioen.
Warkap of *arwakap,* vogelsoort, beo. *Warkap-méen,* brabbeltaal.
Waroab, warawab of *warwab,* (v. *w* 1, *ar* 2 en *hab*), aanspitsen, aanpunten tot punt of spits bijslijpen, -snijden of -steken, inzonderheid aanspitsen van pijlpunt, *arib.* — *Waroak,* (met *k*-activ.) of *warawak* of *warwak,* tot een punt bijwerken, aanpunten, aanspitsen als b.v. paal. stok e.d.. Ook ergens insteken, vgl.: *warok,* meer bepaald de toegespitste hand in een nauwe opening, zakje e.d.. *Warawak-a,* gepunt, spits, puntig, taps, driehoekig.
Waroak zie *waroab.*
Waroe of *soté,* een soort koningspalm. Een grootere soort is *waroe dad.* Van de bladscheede maakt men, door ze samen te vouwen, waterbakjes, *ndarik,* of trogjes om sago te kneden, *dad.* Ook gebruikt men ze om allerlei zaken in te wikkelen, vooral wanneer men op reis gaat.
Waroemb een boomsoort.
Waroemb-waroemb een kinderspel, men gaat met zoovelen mogelijk op elkaar zitten, tot er een valt of meerdere vallen.
Warok o.p. *narok, harok, jarok,* als *arok.*
Warónga een pisangsoort.
Waror (van *warok, r*-final. voor *k,* wat uitgesneden wordt), een zeer lichte en zachte houtsoort. Men gebruikt ze om allerlei dingen uit te snijden, inzonderheid groote pluimen voor den dans bij gebrek aan echte.
Warpédom (v. *w* 2, *para* en *am*), ijsvogeltje. Ook *waprédom.*

Warpéti groote platvisch met breed uitstaande kieuwen, *kambét* genaamd. Vandaar: *warpéti-kambét,* uitstaande ooren, wapooren, flapooren.

War-war 1) een sierplant.
2) een casuarinesoort.
3) een vischsoort.

Was (v. *w* 2 en *s*-separ., vgl.: *wasib*), o.p. *nas, jas,* herhaaldelijk steken, schieten, slaan, vechten. *-Nam nas,* vechten. *Kaboe was,* schijf schieten. Herhaaldelijk steken, vandaar thans ook: naaien.

Wasa een aardvrucht.

Wasakab (v. *vas* en *kab*), o.p. *naskanab, haskahab, jésakab,* van iemand in ontvangst nemen of overnemen, afnemen, wegnemen. *Ah naskanab,* neem het van mij over. *Makénamap naskanab,* wij nemen van elkaar over, ruilen samen. *Dé kó wasakab,* de boom ontneemt 't hem (aan 't gezicht), verbergt, bedekt het. — Zonder personaalvormen: ontvangen, aan-, wegnemen in 't algemeen, zonder te letten op den persoon van wien men ontvangt of neemt.

Wasazib als *oshazib.*

Wasi 1) oud, als *wa-wo. Wasi éwati,* een oude *éwati;* iemand, die reeds lang tot de klasse der éwati's behoort en eigenlijk al getrouwd behoorde te zijn.
2) als *rów.*

Wasib (v. *w* 2, *s*-separat. en *hab*), o.p. *nasib, hasib, jasib* of *isák,* verslaan, doodslaan, slaan of treffen in 't algemeen. *Tik a wasib,* de koorts heeft hem getroffen. *Tamoekoe a nasib,* de tabak heeft mij geslagen, bevangen, bedwelmd. *Kambara a wasib,* tooverij heeft hem getroffen. *Kanir a nasib,* de zwaarte heeft mij geslagen, ik ben moe. *Ravarav-rik mendan wasib,* de bliksem heeft hem getroffen. *Pig a wasib,* de hitte heeft hem bevangen. *Pén wasib,* iemand dooden uit bloedwraak. Vgl.: *oesák.*

Wasipé (v. *wasib*), plechtig gezang met begeleiding der groote trommen, door de ouderlingen, *samb anim,* gezongen ter inleiding van een groot feest, vooral koppenfeest.

Waso (v. *was,* uitsteken en *o*-relat.) Knobbels of kam over rug en staart van den kaaiman. *Waso-dé,* een pandanussoort, met dergelijke stekelige knobbels op den stam.

Wat(a)mat of *ot(a)mat* (vgl.: *wahamat*) open plaats tusschen de met klappers begroeide kuststrook en waar men gaarne verpoost, (samen zit, *wahamat*) wanneer men in de planting werkzaam is of op stap zijnde daar voorbij komt.

Wati (misschien v. *w* 1 en *ti*-comitatus, waarvan men draaierig wordt), peperplant met sterk bedwelmend sap, piper methysticum. Het genot- of bedwelmingsmiddel der Marindineezen bij uitnemendheid. De stengel wordt uitgekauwd, *asóv,* en het sap in een napje,

mangón, uitgespuwd. Vooral bij feestelijke gelegenheden is dit het werk der jongemeisjes. Het zeer wrange en bittere drankje wordt door den drinker in eens naar binnen gewerkt, *kocad.* De bedwelming volgt zeer spoedig en men gaat zijn roes uitslapen. *Wati dahip,* dorst hebben van wati drinken. *Poe wati,* jenever, thans meer *sopi. Wati jahavig,* wati planten. *Wati-mahi,* gezichtsbeschildering, bestaande uit witte kringen om de oogen. *Wati-mangón,* watinap. *Wati-noe,* watiroes. *Watirik,* bedwelmd door wati.

De piper methysticum is ook in Polynesië als verdoovingsmiddel bekend onder den naam van *kawa.* Doch schijnt dit een nevensoort te zijn van de *wati* der Marindineezen. De *kawa* toch krijgt een knol, die van 1-2 K.G. weegt, welke knol tot de bereiding van 't verdoovingsmiddel dient op de Zuidzee-eilanden. De Marindineesche *wati* is geen knolplant en worden daarvan vooral de stengels uitgekauwd en de wortels alleen bij wijze van toemaat.

Wati-roeroe, water en vooral ook iets zoets, pisang, suikerriet of bolster van zoete klapper, dat men neemt na *wati* gedronken te hebben, om den wrangen, bitteren smaak te verdrijven.

Wati-wati een rood sierplantje.

Watora een kaladisoort.

Wáv 1) adem, wasem, damp, stoom.
2) een kreeftsoort.

Wavasig (v. *w* 1, *vas* en *k*-activ.) s.p. *navasig, havasig, évasig* of *javasig,* terugkeeren, aankomen, thuis komen, naar huis gaan; meer bizonder van zee of het strand landwaarts gaan of komen. *Ongat wih-ti damé évasig heis-miráv,* de klapperboomen (die men bij iemands overlijden omkapt) zullen met de ziel in het schimmenrijk aankomen.

Wavén (v. *w* 2 en *v* 1; vgl.: *véwn* en *ivon* en *wéveb.*), s.p. *navén, havén, javén,* bang, bleu, bedeesd, schuchter, verlegen zijn, zich schamen. *Makap navén,* ik schaam mij. *Tamatis havén,* schaam er u niet voor. *Bát nis wavén,* hij schaamt zich niet over mij, of is niet bang, verlegen voor mij. *Wavén-anem,* iemand, die verlegen, bedeesd, beschaamd is. *Wavén-né,* iemand zonder vrees, of zonder schaamte, onbeschaamd.

Wavéwn (v. *wavén*), s.p. *navéwn, havéwn, javéwn,* bang, wantrouwig, niet meegaand zijn, zich verzetten, weigeren, afwijzen. *Tamoe wavéwn,* eten weigeren.

Waviab (v. *wavó* en *hab*), oud, versleten zijn van levende wezens; door ouderdom gebrekkig, lichamelijk of geestelijk.

Wavó of *wawó* (v. *v* 1 verdubb. of met *w* 2), oud, versleten voor zaken; men zegt het echter ook voor *éwati* en *iwâg,* die al lang *éwati* of *iwâg* is en feitelijk al lang gehuwd zou moeten zijn. Dus: nog on-

gehuwd; ook echter: weer ongehuwd, weduwnaar, weduwe. *Wavó-avó,* verweerde, uitgeteerde klappernoot. Vgl.: *wasi.*

Wa-wa (geluidnabootsing), groote zwarte boschkip.

Wa-wó zie *wavó.*

Wawr oost moesson, Zuid-Oosten wind. (Wellicht v. *wáv* en *r*-fin. n.l. als de lucht heiig is.)

Wéd een pisangsoort.

Wéda vrouwelijke *déma* der *Imó's* ook genoemd: *Tanama-wad-toe.*

Wé-é-wé als *wangó-wangó.*

Wéi dikke vette larve van den sagokever, *moe-anoem.* Deze larve wordt ook gegeten. De pop heet *kamahai-kamahai.*

Weikó (wellicht een omzett. v. *wahik.*), een dans, een soort ringelrijen: de zang, door trommen begeleid, wordt gezongen door een groep opgesierde mannen in het midden. Daaromheen trekken rond opgesierde *éwati's* en jonge meisjes, die door oudere vrouwen met fakkels begeleid worden. Ze vormen verschillende kringen, die tegenelkaar in draaien en waartusschen zich ook de figuranten bewegen. *Weikó-angei,* feest waarop deze dans wordt uitgevoerd. *Weikó-zi,* zang, die dezen dans begeleidt.

Wejah soms *voja,* (omzett. v. *héjaw*), meerv. begrip: voetangel, d.i. beenen naald, pijlpunt, rog-stekel of iets dergelijks, verdekt met de punt omhoog in den grond gestoken bij dingen, die men tegen dieven wil beschutten.

Wekok-a gedeelte van den schedel boven de slapen, aan weerskanten van de *sam.*

Wenad (v. *w* 2 en *n* v. *ng* 2), door een scheiding of splitsing steken of kruipen. — *Wénak,* splitsen, scheiden, vaneen doen; een keep of gleuf maken, b.v. in *kamb,* huispost, om er een dwarsbalk in te leggen. Keep, gleuf, spleet.

Wénak zie *wénad.*

Wéndoem een sagosoort.

Wénétok meerv. onderw: *winitoek,* vgl.: *wanatoek*), wars, afkeerig, eenkennig, onwillig zijn. Druilerig, drenzerig zijn van een kind.

Wép (v. *oew* en *p* 2), maanmaanden uit den drogen tijd. Men onderscheidt de *samb wép* en de *heiti wép.*

Wèr (v. *v* 1 en *r*-final.), aarzelen, ongenegen zijn iets te doen. *Kana wèr,* hij wil het voor mij niet doen, talming, aarzeling, draaierij, ontveinzing. *Bát a wèr-ti,* hij was niet met talming, hij talmde niet. Vgl.: *ka-hèr* en *wéveb* en *ha-oev.*

Wéra (v. *w* 1 en *r*-instrum.) lies.

Wéri een groote rogsoort (visch.)

Wéroe (v. *w* 1 en *r*-final) rhythmische beweging, ceremonie, gebarenspel.

Wésov (v. *w* 2, *sé* en *v* 1), o.p. *nesov, hesov, esov* of *resov,* komen ach-

ter of na, volgen. Overdracht.: navolgen, nabootsen, nadoen. *Izas wesov*, voetspoor volgen. *Navind maké ésov*, wij volgen onze voorouders na. *Es wesov*, achteraan komen, de laatste zijn, de achterste staan of zitten. Fig.: de jongste zijn.

Wét (v. *w* 2 en *t* 1 of 2), maat, n.l. een stok of touw op de vereischte maat afgesneden, om te weten hoe lang iets moet zijn om van pas te zijn. Meer bizonder, kerfstok, vooral dienend om de dagen te tellen in verband met een afspraak, feest, sneltocht, enz. Hij bestaat uit een stuk gaba-gaba, waarin men elken dag een stokje bijsteekt of er een uittrekt, naar gelang men de dagen op of af wil tellen. Ook gebruikt men een stuk touw en de daarin gelegde knoopen dienen als de stekjes. Ook de maan noemt men *wét nangó*, om den tijd te berekenen. Zie bij *mandow*.

Wéveb (v. *w* 2, *v* 1 en *hab*, vgl.: *wavén*), afkeerig zijn, talmen, achterna komen, weigeren, iets ontduiken, zich onttrekken aan. *Wévebanem*, onbetrouwbare, die belooft en niet doet. *Kamoes há wéveb*, ge moet er u aan onttrekken. Vgl.: *wèr*.

Wévis (v. *w* 1 en *v* 1, vgl.: *vir, vis*), heen en weer, op en neer gaan.

Wib of *oewib*, (v. *oe* = *w* 2, *w* 1 en *hab*), o.p. *nawib, hawib, zawib*, wuiven, toewuiven met de hand bij wijze van groet, hetgeen de gewone wijze is om een voorbijganger of een vertrekkende te groeten. Men voegt er meestal een stijgend gemoduleerd *éh*! aan toe. *Wib*, zelfst. naamw.: een wuivende biessoort en bij uitbreiding als meervoudig begrip: een buikband daarvan gevlochten en die achter als een paardestaart afhangt; dien paardestaart zwierig doen wipperen bij gang en dans hoort tot den goeden sier.

Wid-a-wid een vogelsoort.

Wig zie *wihig*.

Wih (Vgl.: *ziwa*, Sang. *iwah*, dat een omzett. is van *awih*, pijn, lijden; *wih* = ziel, naast *wih* en *awih* vgl. ons ziel en zielig. Of hangt *wih* samen met *win*, zijn, worden? vgl.: wezen = zijn en wezen = wat bestaat. Of is *wih* een nevenvorm van *wahani*, lichaam, gestalte? *Wahani* = *wa*-voorvoegsel = zijn; *h* of *han*, staan ofwel *ni* = *an*, iemand, vgl.: *na-ni*, gelaat, wezen. In 't B. B. is *wahani* = *ghi* en schoon, statig, gestaltelijk = *déwih*. En *a-wéh*, dierlijk voedsel, dus eigenlijk dierlijk lichaam of dier thans bepaald visch, is in 't B. Biansch *wahni*), ziel, levenskiem, geest, kern, keest, leven; het levende in tegenstelling met het omhulsel, dat in deze tegenstelling *sarap* heet: de ziel en het lichaam; de vrucht en de schaal, bolster of peul; een weekdier en haar schelp, enz. Ook hetgeene waarop ziel en leven het meest tot uiting komen, n.l.: gelaat, aanschijn, gezicht, wezen. *Wakaboe wih anmakap koamin*, dat Wakaboe de ziel doet binnengaan; zegenspreking bij sagowasschen; neemt de sago-*déma* de ziel weg, dan zal het meel niet

bezinken en met het water wegdrijven. *Wih mendap ivanon*, de ziel ontvluchtte mij, ik stond versteld (van schrik, verbazing, enz.). *Wih menda ka-hoejanáv*, mijn ziel beefde, ik was bang. *Wih mendind hoejev*, zijn ziel beefde jegens hem, hij was woedend op hem. *Wih kana karvasah*, de ziel trekt zich van mij terug, ik sterf. *Wih-anem*, zielmensch, levende in tegenstelling met *sa-anem*, zandmensch of lichaam of doode. De menschelijke ziel is ook volgens Marindineesche opvattingen onsterfelijk en gaat na den dood naar het schimmenrijk, *heis-miráv*.

Wihid (v. *w* 2 en *hĭj*), o.p. *nihid, hihid, ihid*, doen vallen, slap maken, wordt alleen gezegd van den slaap (vgl.: *wa-hoen*), *noe wihid*, de slaap maakt slap, doet vallen. *Noe kap nihid*, de slaap doet mij vallen, ik ben slaperig.

Wihig of *wig* (vgl.: *wahig* en *wahik*, naloopen om iets), schooien, bedelen. *Ongat map wihig*, hij schooit om een klappernoot. *Wihig-anem*, schooier.

Wikim (samentr. v. *wahig* en *oem*, komen), o.p. *nikim, hikim, ikim*, of *jikim*, volgen, nasporen. *Izas ikim*, een spoor volgen, nasporen. Overdracht.: in zijn geest nasporen, overdenken, nadenken over. Vgl.: *vétok*. *Méen ahnambap wikim*, denk na over mijn woorden. *Anep dind wikim*, hij heeft er over nagedacht. *Hézam ma wikim*, zij denkt aan, betreurt, haar echtgenoot.

Wimap (Misschien omzett. v. *pa* en *wih*, waarvan n.l. de bolster 't beste deel, *wih*, is) zoete klapper; de bolster van de jonge noot wordt uitgekauwd. *Wimap-garjawn*, een vogelsoort.

Win hulpwerkwoord, s.p. *nin, hin, jin* of *in*, doen, worden, tot een toestand geraken. Wijl het hulpwerkwoord is, hoort het steeds bij een werkwoord, dat echter vaak verzwegen wordt in veel voorkomende uitdrukkingen, zoodat *win* dan allerlei andere beteekenissen schijnt te hebben. Zie spraakleer. *Adé menda win*, hij is gezond geworden. *Ngoes-rĭk a win patoer*, de *déma*-jongen ontstond uit een krab. *Amam ah ka-hin*, wees barmhartig. *Sakir aho hin*, doe hem paradijsvogelveeren aan. *Hap menda win*, het is nacht geworden. *Wokravĭd menda win*, hij is *wokravĭd*, opgeschoten jongen, geworden. *Menda win*, het is al gebeurd. *Dóm win-ti mé wa*, het zal bederven. *Win bát a win* of *win ba ka win*, hij is niet geworden, n.l. door eenig toedoen van anderen, vanzelf ontstaan; kan ook beteekenen: buiten echt geboren. *Ndoen-a-ndoen énd kasob hin?* waar hebt ge de kraaltjes gelaten? — Als uitgang aan werkwoorden gehecht, is het vaak *awn, éwn* of *iwn*.

Winitoek zie *wénétok*.

Wipr (omzett. v. *péw-rĭk*) sagoboom met uitgeschoten bloeistok.

Wir Wellicht een in onbruik geraakt woord voor: plaats, dorp, (v. *w* 2 en *ora*; vgl.: *mir*, verblijven, v. *m* 2 en *ora* en vandaar *miráv*).

Als zoodanig komt het nog voor in sommige samenstellingen, als *Ga-wir, Belé-wil* = *-wir*, e.a.. *Déma-wir*, de déma-plaatsen en wat daar plaats vond; voorstelling der déma's en hun gedragingen, kleine tafereeltjes uit de legenden der déma's. *Dema-wir kan bamét*, ze vertoonen de déma-tooneelen. Vandaar *wiroeg*, (= *wir* en *óg*, doen), figurant, die een déma voorstelt. Een nevenvorm van *wir*, is *bir*, b.v.: *Bir-ok*, *Bir-otiv*.

Wiriba een sagosoort.

Wirin een pisangsoort.

Wirwiri zeepostelein.

Wiroeg zie *wir*.

Wis (vgl.: B.B. *oesi* of *oewsi*, nevenvorm v. *oez-oes*, wat achter is), de vorige dag, dus gisteren, doch de avond van den vorigen dag daar niet bij begrepen, want men rekent de dagen van avond tot avond. Zie bij *oezoes*. *Wis oezoes*, eigenl.: eergister avond, n.l. de avond van 't etmaal van gisteren. Kan echter ook zijn: gisteravond, n.l. gisteren, daarna avond geworden. Meestal wordt het in minder scherp omlijnde beteekenis gebruikt, als pas geleden, dezer dagen, onlangs. *Wis-hi*, vooral in verhaaltrant: als gisteren, onlangs, kort te voren.

Wisoek (vgl.: *wa-hoek*), vlechten met vier reepjes. *Wisoek-a*, wat aldus gevlochten is, inzonderheid een haaraanvlechtsel der *iwâg*'s. *Wisoek-oe*, een aldus aangevlochtene.

Wiwi manga, mangifera minor Bl..

Witoek (v. *oew* en *tok*; nevenvorm v. *oewatok*), voorlichten, bijlichten. Voor meerv. voorw.: *ki-vitoek* en dan vooral met de bijbeteekenis: met fakkels bijlichten om visch te vangen. *Takav maké kivitoek*, we gaan met fakkels hen (= de visschen), belichten, we gaan met fakkels visschen. — Vgl.: *oewatok*.

Wo persoonl. voornaamw. 2e pers. enklv., gij. Zie spraakleer.

Wó vetkoek van varken.

Wododimb een kruipplant.

Wodoeb een banaansoort.

Woe! of *roe!* (v. *w* 2 en *oe* 2), vooral als uitroep, ver! *Etob woe!* de zee is heel ver! Vgl.: *oe-étob*, verre zee, lage ebbe.

Wohan (v. *wo* en *han*), bezittel. voornaamw. 2e pers. enklv., uw. Dient echter ook vaak als persoonl. voornaamw., gij. Zie spraakleer.

Wohavd (v. *w* 1, *v* 1 en *han*), geeuwen, gapen.

Wokati als *wakati*.

Wokravĭd (*wok* = samentrekk. v. *wahoek*, vgl.: *iwâg; ravĕd* wellicht omzett. v. *arwahe-n*), meerv. *wokrévid*, of *wokraved*, meerv. *wokréved*, tweede graad der jongelingen in de *gotad*. Hij draagt korte haarverlengsels; aan de armen de *kimb*. Als de *aroi-patoer* is hij over 't heele lichaam zwart ingewreven. Hij draagt nog

geen *sahoe*. Zijn haarverlengsels heeten: *angar* of *dapis-wahoek-a*. *Wokrévid kémb,* (die van de *wokravid's*), een pisangsoort, waarvan het blad zwart gerand is.

Wól Im. v. *ór*.

Wongloja Im. v. *kabo-kabo*.

Wópéti als *warpéti*.

Worasi een vogelsoort.

Worémaheb of *woremhaheb* (v. *w* 1, *o*-relat., *r* = *ro*, rond, *m* 2 of *aram* en *hab*), meerv. onderw. of voorw.: *worémazib* of *worémazab,* krom, scheef, gebogen zijn of doen zijn, buigen. *Arib* (meerv. begrip) *kapa worémazab,* de pijl is krom.

Woré-waré een kajoe-poetih-soort.

Wor-i-raw (verdubb. met omzett. v. *wor,* v. *w* 1 en *r*-instrum.) sterke dikke liaan; ook als bindsel. Touw, bindsel in 't algemeen. *Dohakis woriraw-toe* en *ogatok woriraw-toe,* zie *wahoekoe*.

Worivang een pisangsoort.

Wor-o-war een zoetwatervisch.

Wosheib zie *osheib*.

Wovo-avo zie *wavo-avo*.

Z

Z 1) heeft als stamvorm vaak dezelfde beteekenis als *s,* maar dan soms in zachteren vorm, b.v. *isoeg,* snijden, *zég,* schuren.

2) *s* of *z* aan de slotlettergreep geeft vaak een meervoudig onderwerp of voorwerp aan.

Zaboeg of *zaboek* pelikaan. *Zaboeg-kipa,* vischnet, = letterl.: bekzak van pelikaan. (Wellicht is *zaboeg* verwant met de omzett. *kaboe* = zak.) Fig.: een schelpdier.

Zakod zie *izakod*.

Zambit-évai aanspreking, *mbit;* personaalvormen, enklv.: 1 *mbit,* 2 *zambit-havai,* 3 *zambit-évai;* meerv.: 1 *zambit-navind,* 2 *zambit-havind,* 3 *zambit-ivind,* man van oudere zuster of nicht; zie bij *namoek,* in welken zin zuster en nicht genomen moeten worden.

Zamin zie *roe*.

Zangi een klimplant.

Zangod (v. *s*-elat. en *ng* 1 of v. *si* v. *bahis* en *ngád,* met pen vastmaken), met pen of klem iets vaststeken, als b.v. zeef bij 't sagowasschen.

Zangóng (v. *s*-elat. en verdubb. *ng* 1), platte band van rotanreepjes gevlochten, die ter hoogte van de schouders gedragen wordt over de haarverlengsels, om deze samen te houden.

Zanid een slangsoort, acrohordus Javanensis. De *zanid-déma* speelt een voorname rol in de legenden. Vgl.: *hanid*.

Zazak (vgl.: *hazas*), zachte, halfrijpe klappernoot, zooals men ze het liefst heeft om ze te raspen en in den sagokoek te mengen.

Zazoe (vgl.: *wa-hoez* bij *wa-hoen*. Vgl. ook: *haoev*, waarvoor *zazoe* ook plaatselijk gebruikt wordt en waarvan het een wisselvorm is), slap, vadsig, lui, moe, vermoeid. *Wohan kabéd zazoe kap navara*, ik ben uw gevraag moe, beu. *Zazoe ndisep ora*, hij was het beu, had er genoeg van.

Zé (v. *izé*), als achtervoegsel aan namen van totem's: nazaat, afstammeling, in denzelfden zin als *rĭk* van *rib*. *Geb-zé*, *Braga-zé*, *Mahoe-zé*, nazaten of afstammelingen of totemverbond van *Geb*, *Braga*, *Mahoe*, enz.. Soms ook *sé* of Im. *hé*. Zie *sé*.

Zég (v. *z* en *g*), schuren, wrijven, graven. Vgl.: *ég*. *Angip kané wa zég*, het schuurt, wrijft ons den neus, = het ruikt fijn. *Zég-méen*, leutertaal, beuzeltaal. *Zég-méen-anem*, kletsmeijer, praatvaar. — Als zelfst. naamw.: een struik, waarvan de blaren als schuurpapier dienst doen, ficus ampelas Burm..

Zéz een boomsoort met zeer hard hout. Acacia auriculaeformis Cunn. *Zéz-roer*, grijze, bleekbruine vacht.

Zi 1 (vgl.: *ahi* en *hi*), zang, inzonderheid zang als begeleiding bij den dans. *Jaba zi*, groote dans. *Ngad-zi*, kleine dans met zang. *Zi kaman*, naar den dans komen of gaan. *Zi engat*, dans houden. *Zi ko-ahi*, zang aanheffen, inzetten. *Zi man rémed* of *jahóv*, ze staan te dansen.

Zi 2 zie *hi*.

Zib (v. *rib*) vrouw. *zoeb*, meerv. *wananga*, zoon, (dochter), als *wanangib*.

Zimanda aanspreking *manda;* personaalvormen: enklv.: 1 *manda*, 2 *hamanda*, 3 *zimanda;* meerv.: 1 *manda-manda*, 2 *hamanda-hamanda*, 3 *zimanda-zimanda*, man van jongere zuster en omgekeerd, oudere broer van echtgenoote.

Zimboe (v. *s*-elat. en *mb*), meervoudig begrip: krans van lange casuarisveeren. *Zimboe ti kanamb kavazoeb*, daar hangt mijn *zimboe*.

Zimbombo zie *simbombo*.

Zin scheen, scheenbeen. Overdracht.: nerf van blad, schacht van veder. *Zin-ti mandow*, maan met scheen, eerste kwartier.

Zinaba personaalvormen enklv.: 1 *naba*, 2 *hanaba*, 3 *zinaba;* meerv.: 1 *naba-naba*, 2 *hanaba-hanaba*, 3 *zinaba-zinaba*, schoonzoon en omgekeerd: schoonvader en schoonmoeder, ouders van echtgenoote.

Zinakom (v. *izé* en *am*), aanspreking: *nakom;* personaalvormen, enklv.: 1 *nakom*, 2 *hanakom*, 3 *zinakom;* meerv.: 1 *nakom-nakom*, 2 *hanakom-hanakom*, 3 *zinakom-zinakom*, behuwd zwager. Twee mannen noemen elkaar *nakom*, wanneer hunne vrouwen gezusters zijn, d.i. *namoek*.

Zingarér een betelpalmsoort, dezer vruchten. Fig.: op deze vruchten gelijken, n.l. van aardvruchten die aan de hoofdknol nog kleine knolletjes hebben. *Kov kado zingarer*, aan den aardappel is 't als betelnootjes, heeft kleine bijknolletjes.

Ziw(a) (omzett. v. *wih*, stamvorm van *win*, worden, wat blijft worden, duurt. Voor deze afleiding pleit ook *ziwar*, uithoudend, taai, waar dus veel ziel of levenskracht in zit. Een omzetting met dezelfde letterwisseling is *awih*, pijnlijk zijn; vgl.: duren en verduren, lijden en verlijden. Vgl.: Sang.: *iwih* = *ziwa*), lang van duur, verleden, langdurig. *Ziw épé*, het duurt (nog) lang, later. *Ziw ndad mir*, hij zat al lang. *Ziw menda ai*, het is al verleden, voorbij. *Da sép ziwa*, sago bakken duurt lang.

Ziwa(r) of *zivar*, meerv. onderw. *ziwis* (v. *ziwa* en *r*-instrum.) verduurder, iemand met uithoudingsvermogen, uithouder of uithoudend, te boven komend, sterk, taai; traag, log, loom. *Wahani ziwar ka*, zijn lichaam, hij is log, loom; sterk, taai, uithoudend. *Ziwar namakad*, iets wat lang meegaat, duurt. *Wati kombapa ziwar épé*, zijn *wati*-planten komen er door, houden het leven. *Ziwiz-i namakid*, taaie dieren. *Gaw ziwiz-i awé*, schildpadden zijn taaie dieren. *Kapa ziwara*, zegt men van zaadlingen die niet ontkiemen.

Zizab (verdubb. v. *z*), doorschuren schrijnen. *Gargara mendo zizab*, het heeft zijn schouder doorgeschuurd. Vgl.: wisselvorm *sajap*.

Zizid (verdubb. v. *z*, vgl.: *zizab*), afschampen, afketsen, slechts even raken, schuren langs schuren. *Tamoekoe mangat ma zizid* of *vid*, hij wrijft de tabak(s pruim) over zijn tanden.

Zizim (geluidnabootsing. Men zal bemerken, dat bij alle nabootsingen van zware klinkende geluiden, de Marindinees meer zijn aandacht schenkt aan den bijklank *i*, dan aan den hoofdklank oe, vgl.: *ndi-ndi*, tromgebons, *gigi*, dondergerommel, enz..) gedreun, gedaver, gerommel; donder, vooral in de verte.

Zoeb zie *zib*.

Zoemb-a-zoemb (v. *s*-elat, en *mb*), dicht opeen, gedrongen, dik, stijf, in tegenstelling met *par-a-par*, dun, fijn. Dicht opeen, saamgedrongen van menschen, dieren, vogels, visch, vruchten; dicht van vlechtwerk of weefsel, dik van stoffen. *Zoemb-a-zoemb méen*, drukte, gezoem van gepraat. *Zoemb-a-zoemb méen-ti*, drukte-, praatjesmaker.

Zoeng-a-zoeng (v. *s*-elat. en *ng* 1), verblind zijn door schel licht. *Kind kana wa zoeng-a-zoeng*, het verblindt mij de oogen.

Zohé of *ânda*, vischsoort met scherpen stekel op den rug, met zeer pijnlijken steek. Mal.: ikan sembilan. Totemgroep van dien naam; hun jacht- en strijdkreet is *kasodara! ngarev!* hun nieswoord *sa-ti! dá! sami!* — Zie *zové* (v. *vas*, wat uitsteekt, stekel.)

Zómb (plaatsel. ook *homb* af *hjomb* v. *hi* uiten en *ombo*), pollutie, pollueeren; de voorhuid optrekken. Ook als uitroep, vooral door vrouwen gebezigd. De eigenlijke beteekenis is: zaad uitstorten; daarom hoort men het ook soms voor geslachtelijke gemeenschap hebben. *Zómb-anem* of *zómb-rĭk,* ontuchtige.

Zónog een vischsoort, soort *prara.*

Zóvé als *zohé.*

AANHANGSEL I.

Personaalvormen.

A

Abnétahoek	zie	abnétok
Abnétanoek	„	abnétok
Abnitoek	„	abnétok
Abohab	„	aboeh
Abonab	„	aboeh
Abozab	„	aboeh
Adgahin	„	adagin
Adganin	„	adagin
Adgazin	„	adagin
Agaháv	„	agev
Aganáv	„	agev
Agáv	„	agev of agóv
Agoháv	„	agóv
Agonáv	„	agóv
Agrab	„	agareb
Agrahab	„	agareb
Agranab	„	agareb
Agranawn	„	agaréwn
Agrétahoek	„	agrétok
Agrétanoek	„	agrétok
Agritoek	„	agrétok
Ahahawn	„	ahéwn
Ahahin	„	ahin
Ahahip	„	ahip
Ahanawn	„	ahéwn
Ahanin	„	ahin
Ahanip	„	ahip
Ahawn	„	ahéwn
Ahazin	„	ahin
Ahazip	„	ahip
Ahéhab	„	aheb
Aheihab	„	aheib
Aheinab	„	aheib
Aheitahoek	„	aheitok
Aheitanoek	„	aheitok
Aheizab	„	aheib
Ahénab	„	aheb
Ahézab	„	aheb
Ahitoek	zie	aheitok
Ahokaháv	„	ahokev
Ahokanáv	„	ahokev
Ahokáv	„	ahokev
Ahotahoek	„	ahotok
Ahotanoek	„	ahotok
Ahotoek	„	ahotok
Ajkaháv	„	ajakev
Ajkanáv	„	ajakev
Ajkáv	„	ajakev
Akaboez	„	akaboeh
Akahab	„	akab
Akanab	„	akab
Akébez	„	akoebéa
Akhaháv	„	akahev
Akhanáv	„	akahev
Akháv	„	akahev
Akheinawn	„	akheiwn
Akheizawn	„	akheiwn
Aknébeh	„	akoebéa
Aknében	„	akoebéa
Aknébez	„	akoebéa
Akoetoek	„	akotok
Akoevahib	„	akoevib
Akoevanib	„	akoevib
Akoevazib	„	akoevib
Akotahoek	„	akotok
Akotanoek	„	akotok
Akovitoek	„	akovétok
Akovtahoek	„	akovétok
Akovtanoek	„	akovétok
Ambahin	„	amban
Ambanin	„	amban
Ambazin	„	amban
Ambin	„	amban
Ambtahoek	„	ambatok
Ambtanoek	„	ambatok
Amadab	„	amadeb
Amdahab	„	amadeb

Amdanab	zie	amadeb
Amsahin	„	amasin
Amsanin	„	amasin
Amsazin	„	amasin
Amsohab	„	amasob
Amsonab	„	amasob
Amsozab	„	amasob
Ankáv	„	anakev
Apanawn	„	apanéwn
Apnaháv	„	apanev
Apnahawn	„	apanéwn
Apnanáv	„	apanev
Apnanawn	„	apanéwn
Arahab	„	araheb
Arahahab	„	araheb
Arahanab	„	araheb
Arahazib	„	araheb
Arahiz	„	arahih
Arahoeg	„	ahoeg
Arangahib	„	arangib
Aranganib	„	arangib
Arangazib	„	arangib
Araréh	„	ararei
Ararén	„	ararei
Arariz	„	ararei
Arondaháv	„	arondev
Arondanáv	„	arondev
Arondáv	„	arondev
Arwahawn	„	arawéwn
Arwanawn	„	arawéwn
Arwawn	„	arawéwn
Arwanin	„	arwahin
Arwazin	zie	arwahin
Arwitoek	„	arwétok
Askaháv	„	asakev
Askanáv	„	asakev
Askáv	„	asakev
Atarab	„	atareb
Athan	„	atĭn
Atib	„	ateb
Atkahib	„	atakib
Atkanab	„	atakeb
Atkanib	„	atakib
Atkazib	„	atakib
Atnan	„	atĭn
Atrahab	„	atareb
Atranab	„	atareb
Avétoek	„	avétok
Avoerab	„	avoereb
Avoerahab	„	avoereb
Avoeranab	„	avoereb
Avraháv	„	avarev
Avranáv	„	avarev
Avráv	„	avarev
Avsab	„	avaseb
Avsahab	„	avaseb
Avsanab	„	avaseb
Awahohab	„	awahob
Awahonab	„	awahob
Awahozab	„	awahob
Awan	„	ivon
Awitoek	„	awétok
Awtahoek	„	awétok
Awtanoek	„	awétok

B

Bakaháv	zie	bakev
Bakák	„	évajak
Bakanáv	zie	bakev
Bakáv	„	bakev

D

Daditoek	zie	dadétok
Dahad(é)-tahoek	„	dahadétok
Dahad(é)-tanoek	zie	dahadétok
Dahaditoek	„	dahadétok
Dahahih	„	dahi
Dahahip	„	dahip

Dahanin	zie	dahi
Dahanip	„	dahip
Dahazin	„	dahi
Dahazip	„	dahip
Dahaziz	„	dahi
Dambrétahoek	„	dambrétok
Dambrétanoek	zie	dambrétok
Dambritoek	„	dambrétok
Dangrab	„	dangareb
Dangrahab	„	dangareb
Dangranab	„	dangareb

E

Ehahab	zie	éheib
Ehanab	„	éheib
Ehazab	„	éheib
Eheihab	„	éheib
Eheinab	„	éheib
Eheitahoek	„	éheitok
Eheitanoek	„	éheitok
Eheitoek	„	éheitok
Eheizab	„	éheib
Ehétok	„	éheitok
Eikaháv	„	eikev
Eikanáv	„	eikev
Eikáv	„	eikev
(é)jahon	„	hon
Engat	„	ongat
Engot	„	engat
Eraháv	„	érev
Eranáv	zie	érev
Erav	„	érev
Esahab	„	ésab
Esahawn	„	ésawn
Esanab	„	ésab
Esanawn	„	ésawn
Evab	„	éveb
Evahab	„	éveb
Evanab	„	éveb
Evarab	„	évareb
Evasig	„	wavasig
Evikaháv	„	évikev
Evikanáv	„	évikev
Evjak-évjak	„	évajak
Evrahab	„	évareb
Evranab	„	évareb
Ewa	„	kagoev

H

Ha	zie	wa
Habied	„	wabied
Hadahawn	„	hadéwn
Hadahin	„	hadin
Hadanawn	„	hadéwn
Hadanin	„	hadin
Hadawn	„	hadéwn
Hadazin	„	hadin
Hadétahoek	„	hadétok
Hadétanoek	„	hadétok
Haditoek	„	hadétok
Hagohab	„	wagob
Hagoem	„	wagoem
Hahanab	„	wahob
Hahasoed	„	jahasoed
Hahik	zie	wahik
Hahitoek	„	hahétok
Hahoen	„	wahoen
Hakaháv	„	hakev
Hakanáv	„	hakev
Hakně	„	ézakně
Hakom	„	zinakom
Hakov	„	kov of wakov
Hamanda	„	zimanda
Hambaháv	„	hambev
Hambanáv	„	hambev
Hambáv	„	hambev
Hamoek	„	wamoek
Hanaba	„	zinaba
Hanahab	„	haneb

Hananab	zie	haneb
Hangat	,,	ongat
Hanizawn	,,	hanéwn
Haoeh	,,	haoew
Haoekanin	,,	haoekoen
Haoekazin	,,	haoekoen
Haoen	,,	haoew
Haoesab	,,	haoeseb
Haoesahab	,,	haoeseb
Haoesanab	,,	haoeseb
Haoez	,,	haoew
Hanos	,,	onos of izanos
Harab	,,	hareb
Haraw	,,	waraw
Harin	,,	warin
Haritoek	,,	harétok
Harok	,,	warok
Hartahoek	,,	harétok
Hartanoek	,,	harétok
Hasab	,,	haseb
Hasahab	,,	haseb
Hasahig	,,	hasig
Hasanab	,,	haseb
Hasanig	,,	hasig
Hasazig	,,	hasig
Hasib	,,	wasib
Hasin	,,	isi
Haskahab	,,	wasakab
Kathab	,,	kataheb
Kathahab	,,	kataheb
Kathanab	,,	kataheb
Havai	,,	évai of vai
Havara	,,	ora
Havasig	,,	évasig
Havén	,,	wavén
Havéwn	,,	wavéwn
Havind	,,	ivind of évai
Havi-sâv	,,	wa of ivi-sâv
Havitoek	,,	havatok
Havjak	,,	évajak
Havoe	,,	wa
Havók	,,	wahók

Havók-havind	zie	wahók
Havtahoek	,,	havatok
Havtanoek	,,	havatok
Hawib	,,	wib
Hazam	,,	izam of ézam
Hazé	,,	izam, izeb of oezoe
Hazeb	,,	izeb of oezoe
Hazin	,,	han
Hazoe	,,	oezoe
Hazoes	,,	ézam
Heibi	,,	izibi
Heidab	,,	heideb
Heidahab	,,	heideb
Heidanab	,,	heideb
Heihawn	,,	hiwn
Heikoend	,,	izikně
Heinab	,,	heineb
Heinahab	,,	heineb
Heinanab	,,	heineb
Heinawn	,,	hiwn
Heitahoek	,,	heitoek
Heitanoek	,,	heitoek
Heizawn	,,	hiwn
Hérahâv	,,	hérev
Héranâv	,,	hérev
Hérâv	,,	hérev
Hésov	,,	wesov
Hidi	,,	idi
Hig	,,	wihig
Hihawn	,,	hiwn
Hihid	,,	wihid
Hĭjh	,,	hĭj
Hĭjn	,,	hĭj
Hikim	,,	wikim
Hikně	,,	izikně
Hin	,,	win
Hinawn	,,	hiwn
Hétazom	,,	itazom
Hitoek	,,	heitoek
Hizawn	,,	hiwn
Hodazin	,,	hadin

Hoeh	zie	haoew
Hoejaháv	„	hoejev
Hoejanáv	„	hoejev
Hoejáv	„	hoejev
Hoem	„	oem
Hoen	„	haoew
Hoez	„	haoew
Hohab	„	hoheb
Hohahab	„	hoheb
Hohanab	„	hoheb
Hohawn	„	hawn
Honahip	zie	honip
Honanip	„	honip
Honawn	„	hawn
Honazip	„	honip
Hosaháv	„	hosev
Hosanáv	„	hosev
Hosahib	„	hosib
Hosanib	„	hosib
Hosáv	„	hosev
Hosazib	„	hosib
Hozawn	„	hawn

I

Ihid	zie	wihid
Ihig	„	wihig
Ikim	„	wikim
In	„	win
Ipaháv	„	ipiv
Ipanáv	„	ipiv
Ivahon	„	ivon
Ivanon	„	ivon
Ivind	zie	évai
Ivi-sâv	„	wa
Izanos	„	onos
Izé	„	ézam of oezoe
Izikoend	„	izikně
Izoes	„	ézam

J

Ja	zie	wa
Jabied	„	wabied
Jadak	„	adak
Jagoem	„	wagoem
Jagozab	„	wagob
Jahanid	„	hanid
Jahazab	„	wahob
Jahik	„	wahik
Jahoen	„	wahoen
Jahon of éjahon	„	hon
Jakov	„	kov of wakov
Jamoek	„	wamoek
Jaraw	zie	waraw
Jarin	„	warin
Jarok	„	warok
Jas	„	was
Javai	„	vai
Javara	„	ora
Javasig	„	wavasig
Javén	„	wavén
Javéwn	„	wavéwn
Jéhavek	„	havek
Jéhozab	„	wahob
Jésakab	„	wasakab
Jésov	„	wésov
Jin	„	win

K

Kaamin	zie	koamin
Kabkaháv	„	kabakev
Kabkanáv	zie	kabakev
Kabkáv	„	kabakev

Kadahahab	zie	kadahab
Kadahanab	„	kadahab
Kadahazab	„	kadahab
Kadahahib	„	kadahib
Kadahanib	„	kadahib
Kadahazib	„	kadahib
Kadéïhab	„	kadéib
Kadéinab	„	kadéib
Kadéizab	„	kadéib
Kagazin	„	kisa
Kagoehāv	„	kagoev
Kagoenāv	„	kagoev
Kahahib	„	kahib
Kahamin	„	koamin
Kahambrohak	„	kahambarok
Kahambronab	„	kahambarok
Kahambrozab	„	kahambarok
Kahangat	„	kaongat
Kahanib	„	kahib
Kahaoestahoek	„	kahaoesatok
Kahaoestanoek	„	kaoesatok
Kahaoesitoek	„	kaoesatok
Kahaptĕ	„	kaaptĕ
Kahasahib	„	kahasib
Kahasanib	„	kahasib
Kahasazib	„	kahasib
Kahazib	„	kahib
Kahihāvd	„	kahivd
Kahin	„	kawin
Kahināvd	„	kahivd
Kahizāvd	„	kahivd
Kahohab	„	kahob
Kahoehoeb	„	kahoeb
Kahoenoeb	„	kahoeb
Kahoezoeb	„	kahoeb
Kahonab	„	kahob
Kahozab	„	kahob
Kajangat	„	kaongat
Kajin	„	kawin
Kák	„	évajak
Kamahin	„	kamin
Kamanin	„	kamin
Kamazin	„	kamin
Kambahib	„	kambib
Kambanib	zie	kambib
Kambazib	„	kambib
Kanaptĕ	„	kaaptĕ
Kanamin	„	koamin
Kanangat	„	kaongat
Kandkahib	„	kandakib
Kandkanib	„	kandakib
Kandkazib	„	kandakib
Kanin	„	kawin
Kaoeskahib	„	kaoesakib
Kaoeskanib	„	kaoesakib
Kaoeskazib	„	kaoesakib
Kaoestahoek	„	kaoesatok
Kaoestanoek	„	kaoesatok
Kaoesitoek	„	kaoesatok
Kapangahib	„	kapangib
Kapanganib	„	kapangib
Kapangazib	„	kapangib
Kapitoek	„	kapétok
Kaptahoek	„	kapitoek
Kaptanoek	„	kapétok
Karahib	„	karib
Karanib	„	karib
Karazib	„	karib
Karisan	„	kisan
Karohab	„	karob
Karonab	„	karob
Karosakev	„	kosakev
Karozab	„	karob
Karvétahoek	„	karvétok
Karvétanoek	„	karvétok
Karvitoek	„	karvétok
Kasahib	„	kasib
Kasahin	„	kisa
Kasanib	„	kasib
Kasanin	„	kisa
Kasazib	„	kasib
Kasazig	„	kisa
Kasitoek	„	kasétok
Kasratahoek	„	kasratok
Kasratanoek	„	kasratok
Kasritoek	„	kasratok
Kastahoek	„	kasétok
Kastanoek	„	kasétok

Katahib	zie	katib
Katanib	„	katib
Katazib	„	katib
Katizawn	„	katiwn
Katkahab	„	katakab
Katkanab	„	katakab
Katkazab	„	katakab
Katmétahoek	„	katmétok
Katmétanoek	„	katmétok
Kavoerahab	„	kavoereb
Kavoeranab	„	kavoereb
Kavoerab	„	kavoereb
Kavohab	„	kavob
Kavonab	„	kavob
Kavozab	„	kavob
Kawan	„	kivon
Kawjakaháv	„	kawjakev
Kawjakanáv	„	kawjakev
Kawjakáv	„	kawjakev
Kéamin	„	koamin
Kéaptě	„	kaaptě
Kédahazab	„	kadahab
Kédahazib	„	kadahib
Kéganin	„	kisa
Kéjahazab	„	kéahazab
Kémbra	„	izibi
Kémrahib	„	kémarib
Kémranib	„	kémarib
Kémrazib	„	kémarib
Kéndkazib	„	kandakib
Kesaháv	„	kesev
Kesanáv	„	kesev
Kesáv	„	kesev
Keswahin	„	keswin
Keswanin	„	keswin
Keswazin	„	keswin
Kétahib	„	kéteb
Kétanib	„	kéteb
Kétazib	„	kéteb of kétab
Ketkahab	„	ketakob
Ketkanab	„	ketakob
Ketkazab	„	ketakob
Kévazib	„	kévahib

Kéwahahib	zie	kéwahib
Kéwahanib	„	kéwahib
Kewahazib	„	kéwahib
Kihahib	„	kihib
Kihanib	„	kihib
Kihazib	„	kihib
Kihakahawn	„	kihakéwn
Kihakanawn	„	kihakéwn
Kihakazawn	„	kihakéwn
Kihib	„	kib
Kinib	„	kib
Kiprétahoek	„	kiprétok
Kiprétanoek	„	kiprétok
Kiprétoek	„	kiprétok
Kipsahab	„	kipaseb
Kipsanab	„	kipaseb
Kip(a)sab	„	kipaseb
Kirazib	„	kirib
Kivahon	„	kivon
Kivanon	„	kivon
Kizib	„	kib
Koamndahawn	„	koamndawn
Koamndanawn	„	koamndawn
Koamndazawn	„	koamndawn
Koamnétahoek	„	koamnétok
Koamnétanoek	„	koamnétok
Koamnitoek	„	koamnétok
Koarab	„	koareb
Koarawn	„	koaréwn
Kobobeh	„	kobob
Koboben	„	kobob
Kobobez	„	kobob
Koehab	„	koeheb
Koehahab	„	koeheb
Koehanab	„	koeheb
Koehoez	„	koehoew
Koemaháv	„	koemoev
Koemanáv	„	koemoev
Koemáv	„	koemoev
Koéráz	„	koéran
Koéskahin	„	koésakoen
Koéskanin	„	koésakoen
Koéskazin	„	koésakoen
Koetimin	„	katimin

Koetizawn	zie	katiwn
Koevahib	"	koevib
Koevanib	"	koevib
Koevazib	"	koevib
Kogahen	"	koégen
Koganen	"	koégen
Kogazin	"	koégen
Koha	"	kowa
Koja	"	kowa
Kona	"	kowa
Konahab	"	kohaneb
Konanab	"	kohaneb
Korahab	"	koareb
Koranab	"	koareb
Korahawn	"	koaréwn
Koranawn	"	koaréwn
Korénab	"	kohaneb
Kosmab	"	kosameb
Kosmahab	"	kosameb
Kosmanab	"	kosameb
Kotahib	"	kotib
Kotanib	zie	kotib
Kotazib	"	kotib
Kotmahab	"	kotameb
Kotmahawn	"	kot(a)méwn
Kotmab	"	kotameb
Kotmanab	"	kotameb
Kotmanawn	"	kot(a)méwn
Kotmawn	"	kot(a)méwn
Kotpahit	"	kotpeit
Kotpanit	"	kotpeit
Kotpazit	"	kotpeit
Kovah	"	kova
Kovanib	"	kovib
Kovaz	"	kova
Kovazeg	"	koveg
Kovazib	"	kovib
Koveg	"	koagin of koégen
Kovitoek	"	kovétok
Kovtahoek	"	kovétok
Kovtanoek	"	kovétok

M

Manda	zie	zimanda
Masahin	"	masin
Masanin	"	masin
Masazin	"	masin
Masitoek	"	masétok
Masohab	"	maseb
Masonab	"	maseb
Masozab	"	maseb
Mastahoek	"	masétok
Mastanoek	"	masétok
Mbit	"	zambit
Moegáv	zie	moegev
Moengaháv	"	moengev
Moenganáv	"	moengev
Moengáv	"	moengev
Méhab	"	meb
Ménab	"	meb
Ménaháv	"	ménev
Ménanáv	"	ménev
Ménáv	"	ménev
Mézab	"	meb
Mikáv	"	mikev

N

Na	zie	wa
Naba	"	zinaba
Nabied	"	wabied
Nagohab	"	wagob
Nagonab	"	wagob
Nagoem	"	wagoem
Nahanab	zie	wahob
Nahasoed	"	jahasoed
Nahat	"	heit
Nahik	"	wahik
Nahoen	"	wahoen
Nahók	"	wahók

Nakom	zie	zinakom
Nakov	„	kov of wakov
Naknĕ	„	ézaknĕ
Namoek	„	wamoek
Nangat	„	ongat
Naraw	„	waraw
Narin	„	warin
Narok	„	warok
Nas	„	was
Nasák	„	oesák
Nasib	„	wasib
Nasin	„	isih
Naskanab	„	wasakab
Navai	„	évai of vai
Navara	„	ora
Navasig	„	wavasig
Navjak	„	évajak
Navén	„	wavén
Navéwn	„	wavéwn
Navind	„	évai of ivind
Navi-sâv	„	wa of ivi-sâv
Navoe	zie	wa
Navók	„	wahók
Navók-navind	„	wahók
Nazam	„	ézam
Nazé	„	izeb, ézam of oezoe
Nazeb	„	izeb
Nazoe	„	oezoe
Nazoem	„	oezoe
Nazoes	„	oezoe of ézam
Nawib	„	wib
Nesov	„	wesov
Ngér(a)wab	„	ngér(a)web
Nig	„	wihig
Nihid	„	wihid
Nikim	„	wikim
Nikoend	„	iziknĕ
Niknĕ	„	iziknĕ
Nin	„	win
Noem	„	oem
Noesoen	„	oesoeh

O

Obáv	zie	obev
Obitoek	„	obatok
Obtahoek	„	obatok
Obtanoek	„	obatok
Odahétahoek	„	odahe(i)tok
Odahétanoek	„	odahe(i)tok
Odahitoek	„	odahe(i)tok
Oehoez	„	oehoe
Oemaháv	„	oemoev
Oemanáv	„	oemoev
Oemáv	„	oemoev
Oenitoek	„	oenatoek
Oentahoek	„	oenatoek
Oentanoek	„	oenatoek
Oesrétahoek	„	oesrétok
Oesrétanoek	„	oesrétok
Oesritoek	„	oesrétok
Oewahib	„	oewib
Oewanib	zie	oewib
Ogab	„	ogeb
Ogahab	„	ogeb
Oganab	„	ogeb
Ogahawn	„	ogéwn
Oganawn	„	ogéwn
Ogawn	„	ogéwn
Orab	„	oreb
Orahab	„	oreb
Oraháv	„	orev
Orahin	„	orin
Oranab	„	oreb
Oranáv	„	orev
Oranin	„	orin
Oráv	„	orev
Orazin	„	orin
Oritoek	„	orétok
Otab	„	oteb

Otétahoek	zie	otétok
Otétanoek	„	otétok
Otitoek	„	otétok
Otmab	„	otameb
Otmahab	„	otameb
Otmahawn	„	otaméwn
Otmanab	„	otameb
Otmanawn	„	otaméwn
Otmawn	„	otaméwn
Otpab	„	tapeb
Otpahab	zie	tapeb
Otpanab	„	tapeb
Otramab	„	otrameb
Otramahab	„	otrameb
Otramanab	„	otrameb
Ovah	„	ova
Ovan	„	ova
Ovar	„	ova
Ovaz	„	ova

R

Rabaháv	zie	rabev
Rabanáv	„	rabev
Raháv	„	rabev
Rahab	„	raheb
Rahahab	„	raheb
Rahanab	„	raheb
Rahazip	„	araheb
Rambitoek	„	ambatok
Ramptapab	„	ramptapeb
Ramptapahab	„	ramptapeb
Ramptapanab	„	ramptapeb
Rapnáv	„	apanev
Rasab	„	rasaseb
Rasahab	„	rasaseb
Rasanab	„	rasaseb
Raskeb	„	asakeb
Ravazin	„	ravin
Ravitoek	„	ravatok, ravétok of raveitok
Ravsab	„	ravaseb of avaseb
Ravsahab	„	ravaseb
Ravsanab	„	ravaseb
Ravsahawn	„	ravaséwn
Ravsanawn	„	ravaséwn
Ravsawn	„	ravaséwn
Ravtahoek	„	ravatok
Ravtanoek	„	ravatok
Remsitoek	„	masatok
Rénab	„	haneb
Renoeb	zie	rib
Repnáv	„	apanev
Resab	„	ésab of éseb
Résad	„	ésad
Résaháv	„	résev
Résahawn	„	résawn
Résák	„	ésák
Résaman	„	ésaman
Résanáv	„	résev
Résanawn	„	résawn
Résáv	„	résev
Résawn	„	ésawn
Résov	„	wesov
Restahoek	„	résétok
Restanoek	„	résétok
Rétézan	„	atĭn
Révab	„	éveb
Révikáv	„	évikev
Révikev	„	évikev
Rihib	„	rib
Rihin	„	hĭj
Rihiz	„	hĭj
Rinib	„	rib
Rinoeb	„	rib
Ripáv	„	ipiv
Ripiv	„	ipiv
Risitoek	„	résétok of isitoek
Rizib	„	rib
Rizoeb	„	rib

Roboetoek	zie	robotok
Robtahoek	„	robotok
Robtanoek	„	robotok
Rokáv	„	rokev
Rokaháv	„	rokev
Rokanáv	„	rokev
Rondáv	„	rondev
Rondaháv	zie	rondev
Rondanáv	„	rondev
Roróh	„	roraw
Rorón	„	roraw
Roróz	„	roraw of rorow

S

Samab	zie	sameb
Samahab	„	sameb
Samanab	„	sameb
Samdétahoek	„	samdétok
Samdétanoek	„	samdétok
Samditoek	„	samdétok
Sangéhab	„	sangeb
Sangénab	„	sangeb
Sangézab	„	sangeb
Sangitoek	„	sangétok
Sangrétahoek	„	sangrétok
Sangrétanoek	„	sangrétok
Sangritoek	„	sangrétok
Sangrohab	„	sarangob
Sangronab	zie	sarangob
Sangrozab	„	sarangob
Sangtahoek	„	sangétok
Sangtanoek	„	sangétok
Saritoek	„	sarétok
Sartahoek	„	sarétok
Sartanoek	„	sarétok
Senab	„	seneb
Senahab	„	seneb
Senanab	„	seneb
Soepitoek	„	sopab
Sopahab	„	sopab
Sopanab	„	sopab

T

Tab	zie	téb
Tahab	„	téb of taheb
Tahahab	„	taheb
Tahanab	„	taheb
Tahaoezab	„	tahob
Tahohab	„	tahob
Tahonab	„	tahob
Tahozab	„	tahob
Takahab	„	takab
Takanab	„	takab
Tamab	„	tameb
Tamahab	„	tameb
Tamahawn	„	taméwn
Tamanab	„	tameb
Tamanawn	„	taméwn
Tamawn	„	taméwn
Tanab	zie	téb
Tangitoek	„	tangétok
Tangtahoek	„	tangétok
Tangtanoek	„	tangétok
Tankaháv	„	tanakev
Tankanáv	„	tanakev
Tankáv	„	tanakev
Tapab	„	tapeb
Tapahab	„	tapeb
Tapanab	„	tapeb
Tarétahoek	„	tarétok
Tarétanoek	„	tarétok
Taritoek	„	tarétok
Tazab	„	téb
Tiab	„	tieb
Tiahab	„	tieb
Tianab	„	tieb

Tihawn	zie	tiwn
Tinawn	„	tiwn
Tizawn	„	tiwn
Toab	„	to-eb
Toahab	„	to-eb
Toanab	zie	to-eb
Tongab	„	tongeb
Tongahab	„	tongeb
Tonganab	„	tongeb

V

Vagahib	zie	vagib
Vaganib	„	vagib
Vagazib	„	vagib
Vahahoeb	„	vahob
Vahanoeb	„	vahob
Vahazoeb	„	vahob
Vasitoek	„	vasétok
Vaskahawn	„	vasakéwn
Vaskanawn	„	vasakéwn
Vaskawn	„	vasakéwn
Vastahoek	„	vasétok
Vastanoek	„	vasétok
Vazin	„	véseb
Vésab	„	ravin
Vésahab	„	véseb
Vésahawn	„	véséwn
Vésanab	„	véseb
Vésanawn	„	véséwn
Vésawn	„	véséwn
Vétahoek	„	vétok
Vétanoek	zie	vétok
Visahab	„	visab
Visanab	„	visab
Vitoek	„	vétok
Voesab	„	voeseb
Voesahab	„	voeseb
Voesanab	„	voeseb
Vohab	„	vaweb
Vohawn	„	véwn
Vonab	„	vaweb
Vonawn	„	véwn
Vorab	„	voreb
Vorahab	„	voreb
Voranab	„	voreb
Vosab	„	voseb
Vosahab	„	voseb
Vosanab	„	voseb
Vozab	„	vaweb
Vozawn	„	véwn

W

Wagohab	zie	wagob
Wagonab	„	wagob
Wahaoezab	„	wahob
Wahoez	„	wahoen
Wahohab	„	wahob
Wahonab	„	wahob
Wahozab	zie	wahob
Waknaháv	„	wakanev
Waknanáv	„	wakanev
Worémazab	„	worémaheb
Worémazib	„	worémaheb

AANHANGSEL II.

Verbinding der partikels met de verbaalvormen van het persoonlijk voornaamwoord.

A. Verbinding met praefixen zonder toevoeging van suffixen.

We kunnen hier twee klassen onderscheiden, n.l. de verbinding met den standaardvorm NO en die met den standaardvorm MO.

Wijl enkele vormen van 't verleden niet geheel regelmatig, doch met toepassing van omzettingen met de standaardvormen van NO verbonden worden, zullen we die even afzonderlijk beschouwen.

In onderstaande tabel geven we de verschillende partikels, waaraan men slechts den standaardvorm heeft toe te voegen, om den verbaalvorm te verkrijgen in het getal en den persoon door den standaardvorm aangeduid. Voor de beteekenis dezer praefixen zie bij Werkwoorden, voor *ka, ma* en *nda* of *d* onder Tempora [1]); voor *éha, épa* en *énda* onder Locus; voor *éka* en *opa* onder Interrogativus; voor *sa* onder Exclusivus en voor *ah* bij Voornaamwoorden onder Relativa.

Voor de klasse met NO herinnere men zich, dat de *a* van den 3en persoon enkelvoud vaak dof als *e* wordt uitgesproken en met toevoeging van suffixen en ook anders vaak heelemaal vervalt.

De 3e persoon meervoud is *an*, doch wordt soms tot *na* omgezet, n.l. in verbindingen met *ih, ah, ip* en *ik*. In verbinding met suffixen komt dit veelvuldiger voor en wordt deze omwisseling alleen door redenen van welluidendheid beheerscht.

In den 1en persoon meervoud hebben we *naké* en attributief *kaké* in plaats van *ké*, wanneer de verbaalvorm zonder praefix gebruikt wordt, of met een praefix op *h* eindigend.

De tusschen () geplaatste letters worden vaak weggelaten.

Het impersonale of de onpersoonlijke vorm is gelijk aan den 3en persoon van den attributieven vorm. Ook in connectieve zinnen hoort men vaak voor den 3en persoon meervoud den attributieven vorm gebruiken. (Spraakslordigheid?)

											Standaardvormen: Connectief:	Attributief:
1.	ka	ma	nda	éh	ah	épa	éka	(é)nda	apa	sa	NO	NOK
2.	k	m	nd	éh	ah	ép	ék	(é)nd	ap	s	O	O
3.	k	m	nd	éh	ah	ép	ék	(é)nd	ap	s	(A of E)	A
1.	ka	ma	nda	éh	ah	épa	éka	(é)nda	apa	sa	KE, NAKE	KE, KAKE
2.	k	m	nd	ih	ah	ip	ik	(é)nd	ap	s	E... (JO)	E
3.	k	m	nd	ih	ah	ip	ik	(é)nd	ap	s	AN of NA	E

1) Alle verwijzingen in dit aanhangsel voorkomend, verwijzen naar de Marindineesche spraakleer.

Verbindingen met *d* verleden			Verbindingen met standaardvorm MO
1.	NO-d	ka-NOd	1. ka da ah sa MO
2.	O-d	k -Od	2. ka da ah sa MO
3.	d-A	k -Ad	3. ka da ah sa ME
1.	NAKa-d-E	ka-KadE	1. ka da ah sa PE
2.	E-d	k -Ed	2. ka da ah sa ME
3.	d-AN	ka-dAN	3. ka da ah sa MEN

Praefixen samengesteld uit *d* en een ander praefix, worden als nevenstaand voorbeeld van *kanod* (= *ka* + *d*), met de standaardvormen verbonden. De 3e persoon wordt echter vaak omgezet, b.v.: *kad* of *kada*; *kadan* of *kadna*; *apad* of *abda*, enz. [1]).

Tónd of *tand* wordt ook zeer nauw met de verbaalvormen verbonden. Het is echter niets anders, dan een samenstelling van *tó* of *ta* met *nd* = wat zijnde? wanneer? We behoeven het dus niet als een bizonder praefix te behandelen.

Wel komt als zoodanig nog in aanmerking het praefix *a*, dat verbonden wordt voor den 2en persoon imperativus met *h* = *ah* en voor het adhortativus voor 't enkelvoud met *nam* = *anam* en voor 't meervoud met *namna* = *anamna*.

De in de tabel aangegeven praefixen kunnen ook onderling verbonden worden, waarbij dan het laatste den tijd aangeeft. Deze verbinding oefent echter op de samenstelling met de standaardvormen geen invloed uit; deze worden aan het samengesteld praefix gevoegd, even als aan het enkelvoudige. De gewoon gangbare samenstellingen laten we hieronder volgen. Duidelijkshalve geven we voor de samenstellingen met *d* tevens den 1en persoon in verbinding met den verbaalvorm; voor de andere alleen het samengestelde praefix voor den 1en persoon. Alleen het laatste samenstellend deel wijzigt zich voor de andere personen in zooverre, dat de bind-a vervalt. De meervoudsvormen van *éh*, *ép* en *ék* blijven ook in samenstellingen voor 't meervoud behouden.

Worden onderling verbonden:

Ka +ka = *kaka*, waarvoor men soms ook de apophonische verdubbeling *kika* hoort. Ka+ma = *kama*; ka+d = *ka-no-d*.

Ma +ka = *maka*; ma+d = *ma-no-d*; ma+nda = *menda*; ma+nda+d = *menda-no-d*; nda+d = *nda-no-d*.

Eh +ka = *éhka*; éh+d = *éh-no-d*; éh+nda+d = *éhnda-no-d*.

Ah +d = *ah-no-d*; ah+ma = *ahma*; ah+nda = *ahnda*.

Ep +d = *épa-no-d*; ép+nda = *épénda*.

Ek +ka = *ékka*; ék+d = *éka-no-d*.

Ap +d = *apa-no-d*.

---

1) Met den 2en persoon der vormen van *nod* wordt *ah* soms omgezet: *ahod* of *daho*; *ahdé* of *dahé*.

End+ka = *éndka;* énd+ma = *éndma;* énd+nda = *éndnda;* énd+d = *énda-no-d.*
Sa +ka = *saka;* sa+d = *sa-no-d;* sa+ma = *sama;* sa+ma+d = *sama-no-d;* sa+anam = *sanam.*

Veel minder dan de standaardvormen van NO worden die van MO met samengestelde praefixen verbonden. De gewoon voorkomende zijn *éhka, éhda, éndka* en *éndda.* Bij wijze van pleonasme worden ze ook wel met *ma* verbonden. Overigens is van den standaardvorm MO alleen de 3e persoon enkelvoud in gebruik en wel als potentialis. Ook de 1e persoon enkelvoud van alle samenstellingen met MO komt zelden voor.

De samengestelde praefixen zijn ook in gebruik, wanneer suffixen aan den verbaalvorm worden toegevoegd.

B. Verbinding met suffixen.

Wanneer de verbaalvormen met suffixen verbonden worden, ondergaan ook de standaardvormen eenige wijzigingen. We geven daarom in onderstaande tabel de praefixen, zooals ze met de gewijzigde standaardvormen verbonden behooren te worden.

		Standaardvormen NO
1.	k m nd éh [1]) ah ép ék (é)nd ap s	AK of N(A)K
2.	k m nd éh ah ép ék (é)nd ap s	O of H
3.	k m nd éh ah ép ék (é)nd ap s	(A)
1.	k m nd éh ah ép ék (é)nd ap s	AK-E of N(A)K-E
2.	k m nd ih ah ip ik (é)nd ap s	E
3.	k m nd ih ah ip ik (é)nd ap s	AN of NA [2])

	Verbinding met *d.*		Standaardvormen MO.
1.	NAKa-d	k-AKad	1. ka da ah sa P
2.	O-d	k-Od	2. ka da ah sa MO
3.	N-d	k-Ad	3. ka da ah sa P
1.	KaKa-d-E	k-AKad-E	1. ka da ah sa P-E
2.	E-d	k-Ed	2. ka da ah sa ME
3.	dAN	k-adAN of k-adNA	3. ka da ah sa PAN of PNA of NAP

---

1) Met den 2en persoon enkelvoud van den imperativus wordt *éh* als suffix verbonden, b.v.: *ah-éh man,* kom hier. — Soms hoort men ook *éh* als achtervoegsel bij *anam,* adhortativus, b.v.: *anam-éh man!* dat hij hier kome!

2) De *a* van *na,* standaardvorm 3e pers. meervoud, wordt geëlideerd vóór een werkwoord, dat met een klinker begint, b.v.: *nangit ikn' (= ikna)isih,* de muggen bijten.

Andere verbindingen zijn nog:
2e pers. imperativus: a-H,
3e pers. adhortativus: anam-(A), meervoud: anam-NA,
Onpersoonlijk concessivus: mat-(A), meervoud: mat-E,
Onpersoonlijk prohibitivus: tam(a)t-(A), meervoud: tam(a)t-E.

In den 1en persoon hebben we AK, wanneer de verbaalvorm voorafgegaan is door een praefix op een medeklinker eindigend; NAK, indien geen praefix of een praefix op *h* uitgaand, vooraf gaat.

Voor den 2en persoon enkelvoud gebruikt men h, wanneer de verbaalvorm voorafgegaan is door een praefix op een klinker eindigend. Als zoodanig hebben we alleen het partikel van den imperativus, die dus *ah* wordt.

De standaardvormen van MO nemen nooit suffixen aan, tenzij ze tevens met een praefix verbonden zijn [1]). Van deze standaardvormen is alleen de 3e persoon enkelvoud in gebruik, voornamelijk als potentialis. Wil men dezen potentialen vorm gebruiken met suffixen, dan neemt men in plaats van *mé* den 3en persoon enkelvoud van *maka-no*, = *mak(a)*, waaraan dan de noodige suffixen kunnen gehecht worden.

Wat het vervallen der *a* van den 3en persoon enkelvoud betreft, alsook der *a*, die veelvuldig als bindletter voorkomt, is dit geheel een zaak van welluidendheid en zijn daarvoor geen vaste regels te stellen. (Zie bij Klemtoon). Zelfs de *a* van 't suffix *bat* valt soms weg, b.v.: *kawa anep sabbatomb* of *sabb'tomb*, is dat zijn eigen geschilder niet? = wat heeft hij dat mooi geschilderd? De twee *b*'s voor de scherpe *t* worden dan ook scherp uitgesproken, dus *saptomb* [2]).

Omgekeerd wordt aan een verbaalvorm op een medeklinker eindigend, soms nog een a als encliticum ornans toegevoegd, b.v.: *kind* of *kind-a*; *kapanap* of *kapanap-a*.

Aan eenzelfden standaardvorm kunnen één of meerdere suffixen worden toegevoegd. Eindigt de standaardvorm op een klinker en begint het suffix eveneens met een klinker, dan worden deze twee klinkers volgens onderstaande regels geëlideerd of verbonden. Deze regels gelden ook voor onderling te verbinden suffixen.

Bij het toepassen dezer regels houde men echter in 't oog:

1o. Dat *p* in elk geval het allerlaatste suffix is. Wanneer er dus sprake is van verschuiving tot achter alle andere suffixen, is *p* steeds uitgezonderd. Achter *p* kan alleen nog slechts een *a* of *o* komen als en-

---

1) Bij wijze van uitzondering gebeurt het soms met den 3en persoon meervoud, b.v.: *namaha nap-i baren*, ze zullen er vandaag weer mee gereed komen.

2) Een weinig verder zullen we zien, hoe soms ook het omgekeerde gebeurt en de scherpe *t* verzacht wordt en we dus *sabd* krijgen in plaats van *sapt*. Het geldt hier uitsluitend een kwestie van welluidendheid.

eliticum ornans [1]).

2e. Dat de *é* meervoudsteeken van den 1en persoon steeds verschoven wordt tot achter alle andere suffixen. Dit is natuurlijk ook van invloed op de elisies, b.v.: hebben we *maké* te verbinden met *o* dativus, dan wordt eerst *é* verschoven tot achter de andere suffixen, dus hier: *mak-o-é* en vervolgens *o+é* geëlideerd tot *oi,* en krijgen we dus *makoi.*

Alleen het suffix *nam,* meervoud *namé* vormt hierop een uitzondering. *Nam* toch is geen gewoon suffix, (zie bij Werkwoorden onder Reciproca), doch een verbaalvorm. De *é* meervoudsteeken van den 1en persoon wordt dus wel verschoven tot achter de andere suffixen, die mogelijkerwijs *nam* voorafgaan, doch niet verder, b.v.: *maké+bat+nam* = *makbaténam.* De *é* meervoudsteeken van *namé* wordt op hare beurt verschoven, tot achter de suffixen, die op *nam* volgen, b.v.: *maké+bat+namé+oem+i* = *makbaté-namoemié.*

Dit voorop gesteld zijnde, kunnen we zeggen:

a van *na* relativus vervalt, of wordt omgezet tot achter het laatst volgend suffix, b.v.: *na+oem* = *noem* of *noema; na+ind* = *nind* of *ninda; na+ind+i* = *nindia.*

a relativus met *é* 1e pers. mw. wordt *ai,* b.v. *maké+a (makèa)* = *makai.*

a verbaalvorm vervalt voor elken anderen klinker.

é „ met *i* wordt omgezet:

é+i iterativus = *ié,* b.v.: *mé+i* = *mié.*
é+ind = *indé,* b.v.: *mé+ind* = *mindé.*
é+ĭs = *isé,* b.v.: *mé+ĭs* = *misé.*

é meervoudsteeken (van den 1en persoon, van *né, nambé* en *nàmé)* wordt verschoven tot achter 't laatste suffix, b.v.: *né+oem* = *noemé; nambé+ind+i* = *nambindié* [2]).

é verbaalvorm met *é* van *émb* possessivus wordt *é,* b.v.: *mendé+émb* = *mendémb.*

---

1) Bij vormen van 't verleden wordt echter soms *(a)p* met het vorige suffix omgezet, b.v.: *mendo-(a)p* of *mendabo; mendé-(a)p* of *mendabé; mendis-(a)p* of *mendabis.* Wegens welluidendheidsredenen wordt de *p* ook hier in *b* veranderd. We zullen verder zien dat het suffix *(a)p* ter versterking soms verdubbeld wordt. Ook dan kan deze omzetting nog plaats hebben, b.v.: *mendo-p-ap* = *mendobap* of *mendabop.*

2) De omzettingen van *é* met *i* hangen ook nauw samen met den trocheevormigen klemtoon. Waar i+é samentreffen, valt de klemtoon nooit op de *i,* maar steeds op de *é.* Daarom past men in vele gevallen de omzetting toe, waardoor de *é* de slot-, dat is de betoonde lettergreep wordt. Krijgt nu een verbaalvorm, die volgens deze regels *ié* tot slotklinkers zou hebben, nog een lettergreep erbij die niet anders kan zijn dan een demonstrativum dat als nadrukleggend zeker niet geheel onbetoond mag blijven, dan zoude deze als slotlettergreep betoond behooren te worden en dus wegens den trocheevorm eveneens de *i,* b.v.: *nié* zou bij *nié-pa* worden: *ñĭĕpā.* Om dat te voorkomen, past men dan de omzetting niet toe: men behoudt dan den trocheevorm en de *i* blijft onbetoond, *ñĕĭpā.* Wanneer dus b.v.: de p demonstrativus nog een encliticum ornans krijgt (dus een afzonderlijke letter-

é verbaalvorm	met *é*	relativus wordt *éi*, b.v.: *mé*+*é* = *méi* [1]).
é „	„ *o*	relativus of possessiv. *omb*, blijft *éo*, b.v.: *me*+*o* = *méo*.
é „	„ *oe*	van *oem* blijft *éoe*, b.v.: *mé*+*oem* = *meoem*.
i iterativus	„ *a*	relativus, blijft *ia*, b.v.: *maki a* = *makia*.
i „	„ *é*	„ „ *ié*, b.v.: *dapi*+*é* = *dapié*.
i „	„ *o*	„ „ *io*, b.v. *maki*+*o* = *makio*.
o verbaalvorm	„ *é*	„ of possessiv. *émb*, wordt *oi*, b.v.: *mo*+*é* = *moi*.
o „	„ *i*	iterativus, wordt *oei*, b.v.: *mo*+*i* = *moi*.
o „	„ *i*	van *ind* if *ĭs*, wordt *oe*, b.v.: *mo*+*ind* = *moend*.
o „	„ *oe*	*(oem)* blijft *ooem*, b.v. *mo*+*oem* = *mooem*.
o „	„ *o*	relativus of possess. *omb*, wordt *o*, b.v.: *mo*+*omb* = *momb*.

Wat de beteekenis der suffixen betreft, zie men Werkwoorden: voor *sap* onder interrogativus; voor *bat* onder dubitativus; voor *oem* onder irrealis; voor *ĭs* onder separatio; voor *ind* onder locus; voor *ap* onder demonstrativus; voor *nam* en *namé* onder Klassen van werkwoorden, reciproca. Bij Voornaamwoorden voor *namb, amb, omb, nambé* en *émb* onder possessiva en voor *na, a, o, né* en *é* onder personalia.

De onderling te verbinden suffixen volgen elkaar steeds in vaste volgorde op. De in onderstaande tabel onder eenzelfde nummer aangegeven suffixen sluiten elkaar uit, zoodat slechts één daarvan aan denzelfden verbaalvorm gehecht kan worden.

1	2	3	4	5	6	7	8
sab of sap	bat	na, né namb, amb, omb, nambé, émb, nam, namé	oem	ĭs ind	i	a o é	(a)p

greep vormt, wordt de omzetting met i-iterativus niet toegepast). Het hulpwerkwoord, vooral *wa* is zoo nauw met de verbaalvormen verbonden, dat men het voor de betoning daarmee verbindt en dus de omzetting ook niet toepast, indien ze door het hulpwerkwoord gevolgd wordt. Zoo min als de *ap* of *pa* nadruk leggend, dus voornaam bestanddeel uit betoningsoogpunt, kan het hulpwerkwoord onbetoond blijven. Was *é* de slotklinker, dan zou hij naast *i* (we hebben immers *ĭē*) de betoonde lettergreep moeten zijn en zou bijgevolg de volgende *wa* onbetoond blijven. Men past daarom ook in dit geval de omzetting niet toe, b.v.: *ka*+*né*+*is*+*i* en *wa* = *kanĭsēi wā* en niet *kanisĭé wa*.

In de elideering van *é* verbaalvorm met *é* relativum krijgen we ook wel *éi* als slotklinkers, dan is *i* onbetoond en klinkt *éi* als *éj*, of *ēĭ*.

1) Zoo wordt *é* verbaalvorm met *i*-iterativus en *é* relativus: *iéi*, b.v.: *maké*+*i*+*é*: eerst wordt *é* meervoudsteeken van *maké* met *i* omgezet = *makié*. Daaraan komt *é* relativus, die met *é* verbaalvorm tot *ei* elideert, dus *makiéi*.

Heeft men dus b.v.: de suffixen *omb, ap, i* en *ind* aan een verbaalvorm te hechten, dan zal men die moeten stellen in de volgorde: *omb-ind-i-ap*. Ook wanneer bezittelijke voornaamwoorden of relativa zonder praefix als verbaalvorm dienst doen, blijft deze volgorde gehandhaafd, ook al worden dan sommige suffixen in praefixen veranderd, b.v.: *bat-amb akak*, het uwe is misschien verloren; *i-o karvasih*, weer is hem, hij heeft weer jicht.

De 3e persoon meervoud met *an* of *na* ondergaat omzetting met de suffixen *sap* en *bat* en met deze beide vereenigd *sabbat*, b.v.: *kapan* + *sab* = *kap-sab-na; kapan+sap+bat* = *kap-sabbat-na*. Soms worden *sab* + *bat* dan ook nog onderling omgezet tot *sabda*, (de scherpe t na b wordt d), b.v.: *kap-sabbat-na* of *kap-sabda-na*. Verder verspringt *na* niet en worden gebeurlijke verdere suffixen met *bat* verbonden; *na* vervalt dan en wordt in plaats daarvan *sap* veranderd in den meervoudsvorm *sep*, b.v.: *kap+sabbat+na+ind+ap* = *kapsebbatindiap* of *kapsebdindiap*.

Soms wordt *an* of *na* ook met *ap* omgezet, b.v.: *mendan-ap* of *mendap-na*; *mendapn'isák*, ze hebben hen geslagen.

Bij verbindingen met *sab*, dat zooals we zagen (bij Modi onder Interrogativus), een samengesteld suffix is, gaan *o* enkelvoud en *é* meervoud van den 2en persoon en *a* enkelvoud en *é* meervoud van den 3en persoon der verbaalvormen steeds in 't suffix over b.v.: *mo+sab* = *masob; mé+sab* = *maseb*. Zoo kunnen dus ook *sab, sob* en *seb* als verbaalvorm optreden, wijl ze den verbaalvorm in zich sluiten, b.v.: *té sab?* (= *s+a* verbaalvorm+*ap* of *ab*), wie is 't?

Voor attributieve vormen en voor impersonalia wordt steeds voor meervoudige betrekking de *a* van 't enkelvoud in *é* veranderd, b.v.: *ka* + *ap* = *kap;* meervoud connectief; *kan+ap* = *kanap;* meervoud attributief of impersonale: *ké+p* = *kep*.

Ook voor verbindingen van *sab* met *no+d* wordt *sab* ontleed en de verbaalvorm tusschen *s* en *ab* ingeschoven, b.v.: *s-akad-ab* = *sakadab; s-od-ab* = *sodab; s-ad-ab* = *sadab; s-(a)kadé-ab* = *sakédab; s-éd-ab* = *sédab*; *s-dan-ab* = *sadanab* of *s-éd-ab* = *sédab*. De 1e persoon meervoud schijnt onregelmatig en zou men verwachten *sakadeb*, maar wijl de vormen tusschen *s* en *ab* moeten komen, kan de meervouds-*é* in dit geval toch de sluitletter niet worden en is er ook geen reden om ze met de verbinding met *d* om te zetten; de samenstellende deelen volgen elkaar dus regelmatig op, n.l.: *s-(a)ké-d-ab* = *sakédab*.

De 2e en 3e persoon enkelvoud en de 2e persoon meervoud van *nod* blijven *od, ad, ed* voor de suffixen, die met een klinker beginnen, behalve, *ĭs*, b.v.: *od-oem; od-ind*. Voor *ĭs* en een medeklinker worden ze *do, da,* en *dé*, b.v.: *do-ĭs* = *does; dé-ĭs* = *disé; do-p* = *dop; da-bat* = *dabat*.

De adhortativus *anam* wordt omgezet in *amna,* wanneer er een

suffix aan gehecht wordt, dat met een *n* begint, b.v.: *anam+na+p* = *anmanap*.

Niet alle suffixen kunnen aan alle verbaalvormen gehecht worden. Men hecht geen relativus of bezittelijk voornaamwoord aan een verbaalvorm van denzelfden persoon als deze relativus of dit persoonlijk voornaamwoord. Voor den 3en persoon gebeurt dit echter wel, vooral wanneer de verbaalvorm een ander iemand aanduidt als het voornaamwoord, b.v.: *dapo ahi,* hij zal 't hem zeggen; *A. B. mendomb kivon,* A. heeft dat van B. (= B het zijne) gestolen; voor denzelfden persoon: *éwati kané angin,* de jongelui smukken hen (= zich) op. Voor de andere personen bezigt men in dergelijke gevallen een onpersoonlijken vorm, b.v.: ik zal me snijden, keert men om in: het zal me snijden; ik heb het mijne verloren, in: het mijne is verloren, enz. Soms zijn de vormen wel bedriegelijk, maar b.v.: *makana* is niet *mak(a)* = 1e pers. van *mano + na,* = ik zal voor of aan mij, maar: *mak(a)* = 3e pers. enkelv. van *makano + na,* = het zal voor of aan mij.

Geen verbaalvorm kan op een dubbele betrekking wijzen, d.w.z. dat aan eenzelfden verbaalvorm geen bezittelijk voornaamwoord van één persoon en een relativum van een anderen persoon gehecht kan worden, b.v.: ik zal u het mijne geven, kan men niet vertalen door *maka-namb-a óg.* Wijl de relativa nooit afzonderlijk kunnen voorkomen, wordt in zulke gevallen het relativum ofwel als verbaalvorm gebruikt, ofwel aan den verbaalvorm gehecht, terwijl het possessivum afzonderlijk wordt uitgedrukt, dus voor 't gegeven voorbeeld: *nohan mak-a óg.*

Ook wordt aan eenzelfden verbaalvorm niet tegelijk een possessivum en een relativum van denzelfden persoon toegevoegd; dus niet: *namb + na* of *amb + a,* enz. Wel hoort men 't echter voor den 3en persoon, b.v.: *patoer mak-omb-o isoeg,* ik zal voor den jongen het zijne afsnijden of stuksnijden.

Aan verbaalvormen van imperativus of optativus kan geen *sab* of *bat* gehecht worden [1]). *Is* en *ind* sluiten elkaar uit. Ook wordt nooit een possessivus met een relativus verbonden. Met den dativus van den 3en persoon kan dit echter wel, vooral wanneer de relativus niet op een persoon terugslaat, maar een plaatsaanwijzing is, b.v.: *makanamb-o-p botok,* ik zal er het mijne op leggen. Een enkele maal vindt men ook wel eens een *o* bij wijze van enclyticum ornans aan een verbaalvorm toegevoegd, b.v.: *mendanambo koagin,* hij heeft het mijne weggegooid.

Met inachtneming der vooorafgaande regels zijn alle mogelijke

---

1) Ofschoon *sab* of *sap* een samenstelling is van *s* exclusivus en *ap* demonstrativus, kan het toch nog het suffix *ap* aannemen bij wijze van pleonasme, b.v.: *ka+s+ap+ap* = *kasabap.*

verbindingen te ontleden en samen te stellen. Ter vergemakkelijking geven we hieronder een tabel van alle suffixen met de standaardvormen van NO verbonden. Men heeft daar dan slechts de noodige praefixen vóór te plaatsen en de gebeurlijke meerdere suffixen in de aangegeven orde daarachter.

Ook zijn ze op de verbindingen met *d* van toepassing. De afwijkende verbindingen van *no-d* met *sab* gaven we hiervoren, alsook de in acht te houden regels voor *od, ad* en *ed.* Wat de vormen met praefixen betreft neme men het voorbeeld met *k (k-akad)* uit de tabel; de suffixen worden aan de *d* toegevoegd. Doch *ak* van den 1en persoon en *é* van den 2en persoon meervoud in de voorbeelden van onderstaande lijst vervallen, omdat die reeds in den verbaalvorm vervat zijn. Zoo vervalt ook *an* van den verbaalvorm, omdat dat in de voorbeelden der lijst vervat is. B.v.: verbindingen van *kakad* met *oem: kakad-oem, kod-oem, kad-oem, kakad-oemé, ked-oem, kad-anoem.*

Ook op de verbindingen met MO zijn ze van toepassing, met dien verstande, dat hier ook *ak* van den 1en persoon der lijst vervalt alsook *o* en *é* 2e persoon en *an* 3e persoon meervoud der standaardvormen, als zijnde deze laatste in de voorbeelden der lijst vervat. Wijl de vormen van MO op een beslist futurum wijzen, worden ze met *bat* niet verbonden. Voor 't gemak zetten we in achterstaande tabel de standaardvormen van MO vóór de suffixen; men heeft daar dan slechts de praefixen vóór te zetten en de gewenschte suffixen er aan toe te voegen, met weglating van *ak* voor den 1en persoon.

MO		1 SAB	2 BAT	3 NAMB	3 AMB	3 OMB	3 NAMBE	3 EMB
P	1.	akasab	akbat	......	akamb	akomb	....	akémb
M	2.	asob	obat	onamb	......	omb	onambé	oimb
P	3.	asab	abat	anamb	amb	omb	anambé	émb
P	1.	aksabé	akbaté	......	akambé	akombé	....	akémbé
M	2.	aseb	ébat	énamb	....	éomb	énambé	iémb
P	3.	asabna	abatna	annamb	anamb	anomb	anambé	anémb

		3 NA	3 NE	3 NAM	3 NAME	4 OEM	5 IS	5 IND
P	1.	....	....	.....	......	akoem	akis	akind
M	2.	ona	oné	onam	onamé	ooem	oes	oend
P	3.	ana	ané	.....	......	oem	is	ind
P	1.	....	....	akénam	akénamé	akoemé	akisé	akindé
M	2.	éna	éné	énam	énamé	éoem	isé	indé
P	3.	anna	anné	énam	énamé	anoem	anis	anind

		6 I	7 A	7 O	7 E	8 (A) P
P	1.	aki	aka	ako	aké	akap
M	2.	oei	....	o	oi	op
P	3.	i	a	o	é	ap
P	1.	akié	akai	akoi	akéi	akep
M	2.	ié	....	éo	éi	ep
P	3.	ani	ana	ano	ané	anap of ep

Waar in bovenstaande tabel *é* relativus en *émb* possessivus met een 2en persoon verbonden zijn, beteekenen zij betrekking tot een derden persoon. Waar ze met een 3en persoon verbonden zijn, kunnen ze een betrekking aanduiden tot een 2en persoon of tot een 3en persoon anders dan 't onderwerp meestal, dus ipse illius of illi.

Ap is de onzijdige vorm van *ép*, doch de *a* vervalt na elken klinker behalve de *i*-iteratīvus, b.v.: *mako+ap* = *makop;* maar *maki-+ap* = *makiap.*

Soms echter is *p* ook verbonden met *é* voornaamwoord tot *ép*, dat, daar. De vorm lijkt dan op een meervoud, maar is niettemin enkelvoud in samenstelling en beteekenis. Men vindt deze verbinding vooral na de suffixen *ĭs* en *i*. *Ep* is als suffix beslist bepalend en *ap* nadrukleggend.

Soms hebben we in plaats van *ap* ook *kap* (soms ook *ka* alleen of *ika* en gewestelijk *kaip*), dat dan vaak met een bind-*a* aan den verbaalvorm gehecht wordt, b.v.: *makomb-akap.*

Vele samenstellingen zijn volkomen gelijkluidend, ofschoon ze geheel verschillend zijn van vorming en beteekenis, b.v.: *maké* kan zijn: 1e persoon meervoud van *mano;* 1e persoon enkelvoud van *mano* met *é*-dativus; of 3e persoon enkelvoud van *makano* met é-dativus.

Ook het hulpwerkwoord *na, ha, (w)a* lijkt vaak bedriegelijk veel op een suffix, ofschoon het daarmee niets uitstaande heeft, b.v.: *kapa* = 3e persoon enkelvoud van *kamo+a*-dativus; het kan ook zijn *ka+p* met *a* als enclyticum ornans; doch *kap a* is ditzelfde *kap* (= 3e pers. enklv. van *kano* met *p*) en het hulpwerkwoord *a*.

AANHANGSEL III

Sangaseesch Dialekt.

Terwijl men het Marindineesch een vloeiende taal kan noemen, kenmerkt het Sangaseesch dialekt zich door een groote stroefheid, welke ook bij andere talen van 't binnenland terstond opvalt. Niet alleen worden de woorden onderling, maar ook de lettergrepen van eenzelfde woord kort afgebeten, en eenigszins hakkelend uitgesproken.

We treffen daarom ook veel minder dubbelklanken aan: de *ei* wordt altijd *é;* waar in 't Marindineesch *o*+*i* tot *oei* wordt samengetrokken, behoudt het Sangaseesch *o-i*.

De *h*, welke we in 't Marindineesch vaak aantreffen als bindklank tusschen twee klinkers, valt steeds weg, b.v.: ahadir = aadil.

Een klinker tusschen twee medeklinkers, waar geen klemtoon op valt (noch hoofd- noch bijklemtoon), valt meestal weg, b.v.: adaka = adké.

De *r* verandert steeds in *l*.

De *h* valt vaak weg, of vormt een sterke hamza of scherp hiaat.

De *v* verandert vaak in *h*.

De *h* „ „ „ *j* of *i*.

De *z* „ „ „ *j*, *i* of *h*.

De *k* „ „ „ *g*.

De *a* „ „ „ *é*, vooral als beginletter.

Woorden, die geen andere afwijkingen vertoonen, dan het uitvallen of verwisselen deze klanken, worden als regel in onderstaande lijst niet opgenomen, wijl ze geen wezenlijk verschil aanwijzen en makkelijk thuis te brengen zijn.

Bij werkwoorden, die personaalvormen hebben, worden deze ook tusschen () aangegeven en wel in de gewone volgorde, d.w.z.: 1e pers., 2e pers, enkelv., 2e en 3e pers. meervoud

Wat de beteekenis betreft, verwijzen we naar het gelijkwaardige Marindineesche woord.

A

aadé, ahadip.
aadela, ahada.
aadil, ahadir.
aajab, ahazab.
aajak, ahazak.
aan, arahan.
abawit, worowar.
ab-ĭk (= ab-rĭk), ab-nganangin.
abla, abara.
abnoek, aganoek.
aboel, abawir.
abwét abawit.
adké, adaka.
adoeg, oedoeg.
adoepi, padapid.
aéw, hahéw.
aha, hava.

ahaak,	havahav.
ahab,	havab.
ahahoe,	havavoe.
ahahih,	avaven of avaviz.
ahajoe,	gavgavai.
ahasab,	avasab.
ahasad,	avasad.
ahasi,	avasih.
aheb,	havob.
ahé,	havai of vavai.
ahéd,	héd of havéd
ahédak,	havédam,
ahek,	havek.
ahi,	havi.
ahikéh,	révikev.
ahimbil,	azambir.
ahind,	ivind.
ahmbil,	zazambir.
ahjawn,	haoezawn.
ahnoek,	avanoek.
ahoed,	arahoeg.
ahoeh,	avoev.
ahoejawn,	avoezawn.
ahól,	avór.
ahseb,	avaseb.
ahséh,	avasaz.
ai-ai,	hazas.
aïp, rahak,	arahip of wahip.
aïtak,	ahin.
aïté,	heité.
aj-oei,	hazoes.
ajab,	azab.
ajel,	garit.
ajip,	kéahip.
ajoel,	azoer.
akdé,	akada.
akéébé,	akaboez.
akéh (hakna, hakha, léméh = remez),	hakév.
akohétok (ko-vatnoek, ko-vatoek, ako-hétoek),	akovétok.
akov,	évakov.
akwébéa,	akoebéa.
ala (ahna, aha, awan),	ivon of walak.
alaad,	arahad.
alaak,	arahak.
alaeb (alanab, alahab),	araheb.
alah,	harav.
alahi,	ariri.
alahind,	ararénd.
alawt,	arawn.
alén,	warén.
algolo,	agroro.
alhal,	araher.
alhil,	arahir.
alhoeh,	avavoer.
alin (nalin, ha-lin, jalin),	warin.
allam,	araram.
almat,	daraman(t).
alod,	azarod.
alodo,	adoro.
amam,	rambak.
amba,	irazin.
ambé,	rambih.
ambéh,	ambev of ambih.
amémil,	imémir.
amo,	amob.
amoeng,	amnanga.
anba,	hanaba.
angé,	hangih of karvak.
angip,	havip.
angnoed,	égog.
anipoe,	sandamoe.
aphin,	aphan of ésab.
apin,	haogrě.

as,	hâz.
asan,	osan.
asbis,	adeida.
asja,	azaov.
askéh (askana, askaha),	asakev.
ati,	ba.
awé,	awih.
awoeg,	ahoeg.

B

babo,	habo.
bakéh (bakna, bakah, bakah)	bakév.
bakah (baknah),	arwawn.
baléh (balnah, balah, balah),	rabev.
balim,	baharim.
baloembal,	moengal-moengal.
bamblĕ,	sahes.
banga of bajam,	bajam.
batoman,	batman.
bed (1. beng, 2. bedo, 3. bed, 1. bengé, 2. bedé, 3. bend),	menda.
béké,	békai.
bela(-oe,-i),	papis.
béli,	jambatoer.
bel-bil,	birabir.
belka,	biraka.
béob,	déhaob.
bingloe,	bingaroe.
bisaloel,	javaroer.
bitoe,	bitaw.
bobosol,	objara.
boejai,	papiové.
boenga,	boenangak.
bohé,	bova.
bombli,	bombari.

D

daandlĕ,	dahand.
daboleg,	daboré.
dada,	amei.
dadmi,	dédami.
dadoek,	iran.
dadoel,	jár.
dagin of dagitak,	adagen.
dagin (dagnin, dagit, dagahit),	adagin.
dahé (dahanen, dahahé, dahahé),	dahih.
dahin-dahin,	dédahen.
dahoed,	hasahoes.
dahoek,	dahamoen.
dakoe,	dow.
dakoel,	désé.
dalo-iwag,	dalimb-iwag.
dalondola,	darndora.
dangolé,	darngoré.
daoemla,	boemara.
déel,	déhâr.
déela,	dé-waroe.
déi,	dóm.
dellé,	déraré.
dé-ohal,	dé-ovar.
dilli,	dirari.
doega-doega,	dégi-doga.
doï,	dow.

E

é, hei.
éalang, jarang.
eb, aheb.
ébek, hahók.
ébjek, abéek.
ébok, andawa.
ébotok, robotok.
éd, (a)héd.
édak, ahék
édman, aidaman.
édoe, dadoe.
égéh, agev.
égleb, églnab, églab, églab), agareb.
égoh (égonah, égoah, égaeb), agâv.
éhab, ahoezawn.
éhak, évahab.
éham (najam, hajam, ihoes), ézam.
éhdé, haoedi.
éhé, évai.
éheb, (éhnab, éab, ééjab), vaseb.
éhéheb (éhanab, éhaab), avaneb.
éhéjak, évajak.
éhélak, évarak.
éhjek, ahajak.
éhlak, avarev.
éhlam, avaram of avráv.
éhleb, évarab.
éhlip, avarip.
éhloeeb, avoereb.
éhloek, évaroek.
éhman, karosan of karvasan.
éhmé, éhami.
éhnéh, avanih of avawih.
éhoen, waroab.
éhojab, ahoezoeb of wahaoezab.
éhól, évór.
éhtok (éhtanoek éhatoek, eh-toek), éheitok of évatok.
éi-éi, héhai.
éihéi, adadeie.
éjaka, heikov.
ékannéh, akmanih.
ékanad, ékahev.
ékdé, akadi.
éklésé, akrisi.
ékoek, ékahoek.
ékok, rakok.
ékolna, karopab.
ékón, akhawn.
éksok, akasok.
el, ravarav.
éla of élig, arig.
élah (élnah, élhah, élhah), hérav of arev.
élak, horak.
élam, résan.
éléh, arih.
éléh, arev.
élig, ririg.
elké (elkoe, leki), arakik.
elmat, iraman.
élngib, arangib.
éloed, aroemoen of vad.
éloemb, oeroemb.
elwaït, arwahin of kirib.
elwéh, rawih.
éman, heidan.
émdak, heimadak.
émhob (émho-nab, émhoab, émhoab), amahob.

émlak,	agarak.
émlip,	amalip.
émnad,	adnan.
émsin, (émasnin, émasin, émasin),	amasin.
éndin,	énén.
énén,	énd-énd.
éngid,	émbanig.
épad,	opad.
eshig,	isazig.
étaknab,	otranab.
étek,	kaheit.
étik,	tatik.
étlak,	atarak.
étmin,	atamin.
étoek,	aheitok.

G

galagla,	gargara.
galéh,	garev.
galosahi,	karosari.
gambli,	kambari.
gataho,	ngatavo.
geh,	gev.
gél,	ager.
gengenoe,	wenétok.
gig,	gik.
gónd,	wangamoe.

H

haboeg,	zaboeg.
hagib (hagnib, hagib, haagib),	vagib.
hahaleb,	kohareb.
hahik,	rarig.
haja,	hajéw.
hakéh. (haknah, hakhah, léméh),	hakev.
halé,	harei of harih.
haloe,	haroeg.
haloeb,	varoeb.
hamin,	vahamin of zamin.
hanéin,	vahob.
hango,	vengaho.
hasamin,	vésamin.
hasétok (hosatnoek, hosatok, hosétoek),	vasétok.
hatak,	han.
hattak,	hat.
hé (nahé, hahé, jahélak),	vai.
héhja,	aheitoek.
hélhig,	vérazig.
héloeg,	véroeg.
héwtak,	apanéwn.
hib,	zib.
hihab,	zizab.
hihil,	heihi.
hijen (hajen, hioen),	ha.
hil,	vir.
himboe,	zimboe.
himnda,	zimanda.
hin,	zin.
hin,	hi (= gelijk).
hinasoe,	izanos.
hip,	ararei.
hitak,	vit.
hiwa,	ziwa.
hiwal,	ziwar.
hiwala,	ziwara.
hiwi,	ziwa.
hoeh,	voev.

hoeja,	voja of weia.
hoeseb (hosnab, hoshab, hosab),	voeseb.
hogoe, dakoemhogoe,	kombéa.
hoh,	vov.
hohjah,	hohab.
honab,	avazawn.
hosab,	haoesab.

I

-i (-oe, -i),	-ti.
ibjoel,	émbasoer.
iel (ioel),	éher.
igna,	adina.
ih,	iv.
ihék,	rivek.
ihémi,	izimi.
ihib,	izeb.
ihin,	kivin.
ihnasoe,	izanos.
ihoeg,	oezoeg.
ihoekně,	izikně.
-ĭk (-oek, -ik),	-rĭk.
iklě,	héikrě.
inid,	(ka)heinid.
inis,	inah.
ino,	heino.
inoem,	oenoem.
ipah,	ripáv.
is,	heis.
isaa,	sokdaha.
is-abahob,	heis-vajéw.
iselek,	sarek.
isih,	angip.
is-ka,	heis-kov.
iskoed,	izakod.
itak,	in (meerv. van win).
iwah,	éwah.
iwaloemb,	aéwaloemb.

J

jagén-jagén,	jangén-jangén.
jahes (nahes, hahes, jéhes),	wavasig.
jahétok,	javitoek.
jahnid,	éhanid.
jahweb,	avahob.
jai,	hâz.
jalendoe,	jerwengoe.
jalét,	jarét of jarén.
jalwa,	jaroewa.
jao,	rihin.
jawab,	éoewab.
jehasoed,	hahasoed.
jéhip,	héip of meerv.: héizip.
jéjoe,	dabadoeb.
jékela,	rakoi.
jékojoeb,	akhoeoek.
jel,	ér.
jelmasa,	jémessâv.
jémamboel,	imamboer.
jéwa,	éwa.
jéwitalo,	itaro.

K

kaaděla,	karoeg.
kaambleb,	kahambarob.

kabéh,	haheb.
kabkah,	karwawn.
kaboboal,	akboeboer.
kah,	kov.
kahaeb,	kévaheb.
kahak,	kativ.
kahak-élaheli,	kativ-aravi.
kahéjab,	koebitoek.
kahélam,	kovaram.
kahi,	ravai.
kahi (-hina, -hiha, ahahen of ahahih),	kahivd.
kahibit,	kazabit.
kahin,	kahan of héjen.
kahind,	kavind of kavija.
kahob,	vasawn.
kahoeh,	kavos.
kahoet,	hawn(t).
kajab,	kazab.
kajamat,	azambir.
kajawab,	kéhoezoeb.
kakéwit of éwati,	éwati.
kakohlé,	kakovaré.
kalali,	kangir.
kalalid,	ké-aréwn.
kalalvai,	ravravai.
kalam,	oed.
kalas-kalas,	karkoras.
kalé,	tagoe of akap.
kalé-kalé,	tété.
kalén,	akarin.
kalépad,	képad.
kalipoed,	kiparoed. (Omzett. Im. kipaloed).
kalisit,	karisan (meerv. v. kisan).
kalkam,	arakam.
kalkoti,	kokoti.
kalmind,	kanamin.
kalvanab,	karvob.
kalwa,	karaw(n).
kamneb,	akmaneb.
kamnéjoeb,	kamnizoeb.
kamo,	orib.
kamoi,	kamak.
kanal,	kanór.
kanalwa,	kanaraw.
kanatak,	kanahat (meerv. v. kaheit),
kandlĕ,	kandara.
kapog-ahé,	vara.
kaskab,	wasakab.
kasnak, (omzett.)	sanak.
katamka,	kotritoek.
kataweb,	katahob.
kathé,	ka-tahi.
kati,	awakei.
katib,	tiab.
katiphin,	katipan.
kahoew,	kavos.
kawélah,	ko-éráz.
kawélé,	ko-arih.
kawéloek,	kovaroek.
kaw-élokéh (-éloknah, -élokhah, -ékokéh),	kaw-jakev.
ka-wésak,	ko-ésaman.
kawaské,	kawsatok.
kawesman,	résaman.
kawéted,	katatid.
ka-wihoeg,	ka-ivid.
kawit,	ko-itar.
kébo,	kahogad.
kéhéhétok,	kaveitok.
kéhéhoet,	kalipat.
kéhkon of kékhon,	kahakoen.
kéhlib,	kérazib.
kéjahih,	kéavig.
kém,	raváv.
kémeb,	kéngek.
kémlahib,	kémazib.

kénglahib of kénglib,	kéngrazib.
kéo,	két.
kéoké,	kévékev.
kété,	kat.
kibib (kebjanib, kebjaïb, kebjaïb),	kibib.
kihel,	kizar.
kisid,	kaw.
ko-ambak,	akbak.
ko-ambdi,	kombadi.
ko-aséh,	kavazas.
koeb,	kab.
koebind,	apoebind.
koehoehak,	hoekoen.
ko-églat,	ko-agran.
ko-emhé ko-éhanab, -ehaab, -hajab),	ko-éhami.
ko-emhe (-egnen, -eghen, kawegin),	ko-agin.
koeoe,	gandar.
kohélah,	kovráv.
kola-koela,	sarkoera.
kolpai,	kák.
kondeb (-danab, dhab, -dab),	kasakeb of kohaneb.
kosadla,	kadosara.
kosai,	kanir.

L

lahitak,	ravein.
lahsak,	ravasak.
lahséh,	ravasih.
lalah,	rorov.
lalénd,	kaï (papagaai).
lambad,	ngad of réged.
lamoen,	roemoen.
langlang,	ragranga.
laseb,	saseb.
lasitak,	asik.
lasmatak,	ravaséwn.
lathan,	rétézan.
lawat,	bamét of warak.
lawétok,	arétok.
léanig,	agranigrĕ.
léh,	rev.
léhab,	révab of révob.
léhoed,	rizoeb.
lémasoeb,	awahob.
lématpab,	rémtapeb.
lémih,	ririm.
lemsétok,	hamsitoek.
léséh (lésnah, léshah, lésah),	résev.
leshig,	résasig.
lil,	irk.
limi,	aririm of hambarin.
limsétok,	amsétok.
lisétok,	isitoek.
lobin,	roban.
lohék (= jakéh),	ajakev.
lohig,	aroevig.
lohlohé,	rovrové.
lojawn,	rohawn.
lokéh (loknah, lokhah, lokah),	rokav.
lolo,	koehoen.
lolwa,	roraw of rorok.
londéh (londnah, londhah, londah),	rondev.

M

maé,	mahai.
mahod-mahod,	ngat-mahod.
malmal,	gamangim.
malmil,	maramar of bramir.
malob,	mbitaw (plant).
mandoen,	mandin.
mbémbid,	vavoer.
méman,	woshib.

miké (miknah, mikhah, mikah),	mikev.
mingi-mingi,	mingoei of sooemind.
minglĕ,	mangĕ.
modpo,	modapo.
momi,	mamahi.
momoa,	momaw.
mowilah,	moeri-wah.

N

nakaat,	warkahat.
ndalo-ndali,	daro-ngari.
nam (2 p. namo, 1 p. mv. namgé, 2 en 3 p. mv. namè,	ma, mé of damé.
nangni,	nák.

nasoe,	onos.
nawa,	nova.
ne,	ân.
nenmasoed,	nermosoed.
ngalmo,	garamo.
ngé,	gongai.
ngelwib,	géraweb.

O

obeh,	obev.
odaboeb,	wadaboeb.
ódmat,	odaman.
oea,	wohávd.
oeh,	wah.
oeh of oeoeh,	haoev.
oehah,	oehavd.
oei-a-oei,	hawjahoei.
oeja,	owja.
oembl,	mborambor.
oenoed,	kahipat.
oentoek,	wanatoek.
oepa,	haoepa.
oepl,	haoepr.
oesoe,	kono. Vgl.: koesoen.
oesoem,	zoengazoeng.

ogid,	ogatok.
ohen (ohen, ohé, ohéh),	ovan.
ohig,	ozig.
ohjak,	zazak.
ohnahin,	dahoezawn.
ohoek,	aher.
oj,	saham.
ojaw,	hawdan.
ok,	okahev.
ola (navala, havala, javala),	wahoen of ora.
olomb-olomb,	awa.
omoe,	haoemo of hoemo.
oseh,	haosev.
ostok,	oswatok.

oswa,	izano.	owab,	oevheitok.

P

paa,	pahak.	pasib (pasinab, pasihab, onga),	hai.
pajawai,	pe-a-pei.	pih,	wakapé.
palapla,	parpara.	poek,	atid.
palo,	praho.		
pap-nim,	vavoer.		

S

sahak,	sava of mbatad (= brug).	séké-séké,	pa-jaman.
sajab,	sasab.	siboab,	véjaw.
saleh,	saresrĕ.	sigsig,	sagasig.
salngid,	sangiraman.	sipam-sipam,	sigam-sigam.
salwan,	soram.	sisjel,	sarér.
sanangi,	kabai of kéké.	sohoel,	savoer.
sangloehoeb,	sangoesoeb.	solina,	soerinei.
sasabli,	sasibari.	song,	toengrangr.
séh,	dár of nâh.	soté,	waroe.

T

tablab,	tabaran.	tátli,	takari.
tablé,	tabara.	tawad,	towad.
tahim,	osig.	taweb,	tahob.
tahweb,	tahaoeweb.	témn,	tiwn.
takam,	tagoe.	téno of téné,	téna.
také,	takoi.	tétoek,	oetitoek.
tamin,	taman.	-ti,	-hi, (achter-voegsel).
tangting,	tingating.	tipin,	tipan.
tamné,	tanama.	tisa,	tis.
tahol,	avakoev.	tita,	téit.
tata,	iga.	toed,	tadoe.
tatak,	tan.	toet,	rák.
tatih,	mbavak.		

W

waeb,	wahob.	walgam,	wagram.
wageb (nago-hab, nagohab, jagohab),	wagob.	wágm,	wág.
		(w)ahak (na-hak, ahak,	

jahak),	ora.	walsi,	worasi.
wahé,	wavai.	wawig,	wahig.
wahoei(ĕla),	wahoez(rik).	wési,	wis.
wajel,	wajar.	woeng,	wananga (plur. v. wanangib).
walmba,	oeramba.		
walwa (nalwa, halwa, jalwa),	waraw.	wohani,	wahani.

AANHANGSEL IV

Boven-Biansch Dialekt.

Ondanks een paar harde keelklanken klinkt het Boven-Biansche dialekt, evenals de kusttaal en in tegenstelling met het Sangaseesche dialekt, zacht en vloeiend. Zoowel wat de techniek der taal, de spraakleer betreft, als den woordenschat, biedt ze met de kusttaal aanmerkelijke verschillen. Alleen deze laatste vallen onder ons bestek.

Algemeene verschillen met de kusttaal zijn:

De *h* heeft soms de waarde van een zuivere aspiratie, zooals in 't Nederlandsch; vaak echter klinkt ze als een zeer sterke *g*-postgutturalis sonora. Ze is dan vaak moeilijk te onderscheiden van de Boven-Biansche *r*. We geven ze weer door *gh*.

De *r* van 't Gawir-dialekt, die geheel gelijkwaardig is aan de onze, kent het Boven-Biansch niet: ofwel ze verandert, evenals in 't Imoz-dialekt, in *l*, ofwel in een soort sterk gebrouwde *r*, die bij benadering luidt als *g*, Engelsche *r* en *h*. Wijl alle *r*'s zoo worden uitgesproken, geven we ze door de gewone *r* weer.

De *a* heeft meestal een zwevenden klank tusschen *a* en *é*, als b.v. in 't Engelsche black. Gewestelijk treedt meer de *a*- of de *é*-klank op den voorgrond.

Vele woorden, vooral zij die op een gesloten lettergreep eindigen, krijgen als toeslag een onbetoonde *e* of *a;* ook gewestelijk meer duidelijk 't een of 't ander.

We geven in deze lijst, die geen aanspraak maakt op volledigheid, niet alleen woorden van verschillenden stam, doch ook sommige woorden, die ofschoon duidelijk stamverwant, eenige eigenaardigheid vertoonen, wat de afleiding betreft.

A

abdangoed, amanad
abkahab, ahoen
abkazab, atarak
abligĕ, érér
ab-loel (= ab-roer), genangin
adag, rarag
adik-adik, mbor-a-mboer
adohazig, gotad
afsarĕ, kahivd
afsi, asi
aghatom, kévakév
aghawi, adéh. Vgl. wih, wahani
aghé, agér
aghéamin, heiman
agheitrok, éheitok
aghiĕ, kiw
aha, aha, sai
ahéja, andwa
akéda, verdubb. en omzett. v. kidakd
alag, agat
alal, kaber
alalid, tit, andwa
alam, hasov

alam-alam, heb, amam
aleb, arib
alén, arén, rav-ravai
akhék, érakek
alindéhat, koahed
aloen, voes
aloka, abnĕ
ambad, ambad, hanéwn
ambak, geul, doorvaart
ambarĕ, hahoeh
ambitroek, tahob
amikĕ, toep, tété, tiwne
anakma, apanapte
anáv, ovom
andan, andandĕ
anem, nam (partikel voor wederkeerigh.)
angap, angip
angĕ, koe
angél, ding-angél, kétnab
angké, zoo geschoren van hoofdhaar, dat men aan weerszijde of achter een haarplokje laat staan.
apap, hambarin, ook vloedgolf in rivier, in 't Mal. kapalla haroes genoemd.
apat, éna
apalél, oewarén
apélor, kasodara
aplĕ, haoepr
arat, ngormai
arsoed, jahasoed
arvagĕ, otramat
asak, asák, asik
asas, angin
asédet, agev
asoban, asabin
atad, oetid
atak, ihatak
avétok, havatok
avidim of omzett. adiwin, ikim
avlada, angranak
avzáv, vazawn
awak, kajapoe
awida of wangoe, oed

B

bab, par-a-par
babo, babon, arih
bág, aboeg
baghé, bagé, péra
baghin, ahi, rah
bakaw, (v. ba en kaw), dé-hi, kav-a-kav
baké, bébaké, été
bakoman, éhoman
balarim, asan, imoe
balén, gan
balok, kaw-kawa
bambla, bangawa, kaho
bamengĕ, bamét
bandal, pihoei
bandarĕ, ména
bár, baren
bara, itamin, wéra, pind
barĕ, hadin (verdrinken)
batoka, aram
bavanghip, amarip
baw, (gewest.) évai
bazin, bazawn
bébéek, abéak
béke, békai, wih
bélal, ségos (vgl.: mbarar)
bib, dédami
bibik, oedoep
bik, basik
bis-mbis, rikahi
bjed, tatid
bob, bob, désé
bobó, bobó, hâgr, pa-bobó
boeb, boeb, wad-a-boeb; napét-boeb, móba
boeboed, aboed

boek, basom, (bijl)
boel, jár
boelin, jaké, wéra
boeloewai, sosom, zwirrelhout
boengi, boengi, een djamboe-soort
boewai, moe-anoem, (vgl.: boeloewai)
boka, patiptĕ
bokai, oem, waterlelie
bokaïn, jasór
bokavod, kókraved
bolok, énod
bolab, oba
bongă, bong, bong-a-bong, kanap
bonov, nga-ngiv; terwijl nga-ngiv = pijn hebben in 't algemeen.
bowan, asob

D

daboeb, mih
dad, poeki, soté
dagoe, érén
dagoek, rétok
dahmoen, amboeg
dahoed, kodahoen
daï, émér; daï wahoetĕ, émér wahoen
dák, dâkr
daloesi, garit
damba, ipa
dangoed, aganoed
danitĕ, kirib, bombo
davé, kombadi (bezinksel van olie); vgl.: déwja waarvan davé allicht een omzett. is.
degmarĕ, dég, vgl.: déhâr
déjamoe, ébéa
déwih, waningap; déwih ago, iets moois
déwja, owja
dib, kadahib
digi, soerapi, menga; ook bosje van menga of wib door vrouwen bij den dans op het hoofd en achter op de schaambedekking bevestigd
dilghi, dirari
ding-angél, kétnab
dodoatok, zizid
doed, dabi-doro, kareb
doel, doer, wavén
doelĕ, maroe
doemĕ, pei-pei
doja, manáv
dokis, dohakis
dóm-a-dóĕ, dém-démo
dóv, daro

E

éakbad, omzett. v. en = kabét
éb (vgl.: Sang. bed), da, part. v. 't verleden.
ébog, ebob
ébolavanok, mamim
éga, ngis, ook plantenmerg in 't algemeen, ook ri.
égat, égat, tov
éghák, (vgl.: ésák), wahip
égharip, hadip
éhdéh, ébd
éhétok, ivon, vévét
éjotad, otonad
ékad, émbarak
éknid, nipos
élab, éraman
éléle, éram, papoen
éloesĕ, roes, kavib

élók, rók
émek, di, nipos
énak, haniv
énanitĕ, hajed
éndja, mahoet
éndoesan, heindoen
éné, é, lidteeken
ésák, apad, sarek
ésata, robétok
eska, izakod
eskada, sokdaha
esnáv, wesev
ésóm, ésóm, koenei
esosor, hes, papĭs
essovan, essov
eswa, izano
eswarin, kabét
étak, hangak
été, oetoep
éva, kagoev, mv. éwa
éva-pig, iza-pig
évésai, bombo
évéta, takab, apanéwn
évwa, oehoe
ézég, kisa
ézoghan, kisan

G

gagag, kawa, agrétok
gagaw, kisid
gál, gér, oz
galov, koemoe
gám, gamo
ga, gad; ga-zi, gad-zi
gégĕ, poed
gélang, ding
géléndĕ, havémo, waboei
géli, gari
gev-gev, rér, ndav-i-ndav
gha, hei
ghadak, heidak
ghadan, heidan
ghadé, héhai, bib, hadaia
ghaghai, havai
ghaghak, eheib
gha-ghi, heib
ghaghón, hahéw
ghahak, timin
ghahod, honad, koason
ghai, hai, vit, avéd
ghalin, warin, ahi, arén
ghalitĕ, hazétok
ghalomed, waraw, zoeken
ghamatĕ, wohavd
ghambĕ, jowi
ghanad, hanid, daglicht
ghanid, heinid
ghanik, heineb, heinik
ghap, hap, dimoer, dinó
ghapap, hap-hap
gharak, sangétok
ghasarĕ, asa
ghatoen, heit, nahat
ghavsig, wavasig
ghi, wahani, (vgl.: wih), pandoe
ghi-ghai, of ghi-ghi, mangat
ghoem-ghoem, moeka
ghoen, tik
ghoev, haoev, zazoe
ghwai! hawa!
ghwoei, hiwoei
giligĕ, garigr
gin-gin, angin
goel-goelĕ, gar-goeroe, adoro
goenoe, gigi
goes, ngoes, orib
gonglok, késev

H

hadad, hadam
hadadé, hadaia

haditoek, aritoek
hagé, kov, kisih; hagé-jai, kisih-évai
haghod, ambak, honad, karvasan, (vgl.: ngahod).
hahók, ésák
hán, han, óg ook in de beteek. v. doen
hân, hawn
haskav, haoepa
havip, hangip
havir, asov
hâz, ohan
héev, tahi
hénab, aheb
hét, mit, stam
hinid, hanakev, hanétok
hodaně, hadéwn
hoead, akboeboer
hoeja, wéjah
hoenoeg, aroeg
hoezir, kaho
hokav, kandakib, ravos
hotoekă, dangarak
hotok, havétoek
howa, taheb, vol zijn.

I

iboen, abotok, abotoek
iboetă, oeboen
idida, adeida
ighijě, hĭj
igid, ogatok, kez; igid-agoe, imémir
ihě, mór
ihik, papari
iloe, eroe
ilrib, kiskirib
imb, imb, moendr-a-moendr
imbi, ka-ki
imbibo, godéma
imbjat, hoejev, jandoe, sosodé
inahită, agaréwn
indap, hindapn
indin, ndénd, nin, haartjes v. bamboe, enz.
inim, oenoem
ipni, épani
isav, voorkop v. varken
isid, karvasih
isnoewě, kirkirib
iti-wiwi, kirkirib
ivwin, hawin
izagě, roead
izamba, izakně
izmi, izimi, mbavak, wánd.

J

jagé, papis
jagha, sa, zand
jaghneb, haneb
jaghoek, oezoeg
jaghoew, izig
jah, kombadi, bezinksel v. wati
jai, evai en gewestel.: wah
jajam, jaroet
jakáv, takoen
jám, oerwad
jamba, bei, gelijk, als
jamoe, handam, sipar
japa, satap
jara, gém
jarvitoek, sakitoek
jarvagě, anak
javé, dóm, kahoew
jawal, bawar
jéaman, ahaman
jéarvagě, jahavig, jahov

K

kabarsoed, kabawit
kabél, asok, hamboe
kabonok, ndi-ndi
kaghod, als ngahod
kahab, évab, komanad
kaharbad, haoesoem
kahélĕ, kahir
kahimad, kémandab
kahoed, siv, garamo
kahmoen, kahob
kai, kai, akak
kajep, messi-araw
kakaoe, kajór
kaké-kakeb, gik
kakét, moengoei
kakivad, rétok
kalad, sarad, pinda
kalazib, roman
kalĕ, pagéw
kalekĕ, kazé
kalétok, sarétok
kalimad, aroei
kalip, ahip
kalmoeba, mikev
kalo, poed
kaloewab, ravétok
kaloman, roen
kalwa, kara
kalwaka, karwéré
kám, kaham
kamaja, kamoi
kaman, koamin
kambab, kémamoeb
kambib, épiv
kamboet, kakat
kamod, amoed
kamoen, akaboe serowai
kanda, kandara
kanghersoed, kambarsoed
kapiw, papiové
kapioe, kapiog
karat, ora
karnab, roet
karnid, ndav-i-ndav
karwab, kéahob
katab, katab, atak
kathoeb, oesák
katoek, matoer
kavab, eswan, keswin
kavarib, rokje bestaande uit touwtjes met lange flossen, door vrouwen bij rouwfeest gedragen.
kavé, kavija
kavob, als kaghod
kavsad, koason
kawak, abangoek
kawéja, hodan
kéavag, tar-a-tar
kébjab, kibib
kéghatloek, asaseb
kéivan, orétok
kéjap, wajar, dow
kéka, vaseb
kékambid, karambit
kélalĕ, karar
kémbĕ, kembra
kémgheb, kemarak
kénal, kanór
kévé, kavija
kévek, évikev
kévesa, kambarar
kevwab, kéwai
kéwan, akovétok
kiakĕ, koead
kiboeb, ivé
kihik, kévarak
kiloeb, kérob
kiman, poetahti
kimbil, mbir-a-mbir, kambib
kimĕ, hazad
kinanĕ, vévai
kinik, taragi
kiti, kati

kivli, ravein
kladi, karari
klari, gewest. voor kléli
klazimed, roepab
kléli, darik
klipoed, kiparoed
koagheb, wahig, kingis, korwavd
koaheb, kohazib
koan, héikr
koandeb, konab
koazib, aheiman, aheimin
kobak, tabak
kobtok, abotok
koebningĕ, manengin
koehimed, kahipat
koekoen, kéhakéwn
koelĕ-koelĕ, kohanavd
koelil, korat
koelwam, sami
koeloek, wikin
koemarĕ, koema
koemĕ, katar
koepo, koehoe
koepoe, kopkopoe
koepoep, jéréwr
koetoe, baraw
koembi, toeman
koham, akam
kohimad, émadak
kohinad, amasin
kokonĕ, haoekoen
kola-kola, karér, karkoera
kolob, kuit van been
koman, ondergaan v. hemellichamen
komb, gargara
kombani, karamboe
kombdédĕ, miz-ambih
komnad, akhawn
konakav, hanid = ordenen
kopalĕ, kapoer
kosai, otiv
kostok, kasatok
kote, épr, takoi
kovat (1. novat, 2. bovat), ongat
kovak, kativ
kovamb, koevib
kowangheb, awahob
kowambad of itoe, ito
kwéj, kói

L

lalok, orakev
lalowĕ, waraw
lán, nam-a-nam
lár, jag
las, koepr-sâv
laved, kémarak
lélab, marob
lélad, arad
lélaghĕ, pandar, arig, orakev
lélav, arev
lén, harétok, sangeb
lengange, mandin
ler-lere, réh-a-réh
lin, hiwn
loan, roban
loemad, wét
loemoen, éhoman, oemoen
loev, héw
lolo, hoho, ririm
lolowĕ, roraw, sarimb

M

ma, man, mám
mabé, mate, matakai
magev, magar
maghai of majĕ, mahai

maghak, voerab
magha-kala, (v. maghai), ona
maghav, kana
maghi, tanama, (v. ma, komen en ghi = hi, als)
makanamba, tagavé
maleb, garaw, marob
malgha, marako
mám, daki
mambit, habo, mandip
mamih of méméh, éhók, haoev, praho, zazoe
mamka, moegev
mana-mana, kamak
mandaně, arindé
mangoe, bévom
masgheb, maseb
masloen, masoe
masmoen, masoed
masoed, ród
matad, kanis
mavob, ár = clitoris
mba-mboel, vavoer
mbéem, warkahat
mbék, kandev
mboelě, gáng
méen-en, méméen
méen-méen, arwawn, manemně
mélam, mar-a-mar
melehě, aboen
melhé-ongat, meri-ongat
méméků, garak
métam, mbatav
météně, mbaténd
midili, madéré
mitédak, mited
mjab, meb
moeda, moeda, mombr-a-mombr
moeja, mangoe
moejeti, manipoe-wâr
moek, moek, tár en ook alle knokkels van vingers en teenen
moekoe, bakoe
moeloe, maroe
moemghi, mamatan
moengoewě, mingoei
moesikě, rabev
moetoed, batoed, moei
momb-agé, monbr-a-mombr
momb wa, kokosar
momb waghě, méngoe

N

nagai, manengob
nak-nak, kidoep
nalhâl, kai. papagaai
nalkoe, nakaroe
namkod, namakad
namo, nangó, awé
nangas, hong, song
nangip, wanangib
nanoes, nanames, nenawis
napoewă, béna
naradik, samónd
ndas, ndâr
ndélalak, ndoev-ndoevi
ndiki, harei
ndinip, jajob
ndoewě, déma, heis, gova. Vgl.: Ndiwei
neighat, anep
nga, ngad; nga-zi, ngad-zi
ngalé, saréh, klappermelk
ngali, ariri
ngila-ngila, gir-gira
ngi-ngi, mid
ngis, dagis
ngoedik, kosai, kanir
ngoet, andahar
ngolo, nango, Im. nangól
nihitoek, tahob
nim, momb
nime, ové

nina, ding, nani
ningat, nangit
nivad, (vgl.: wiv), kiprétok, paren van honden
nogho, noh, isi
nogholo, amnangib, noh-anem

O

oean, karkoras
oedagĕ, adoeg
oegar, oega
oegham, ikaman
oeghid, ogatok
oemapil, oem, oemoev
oemboek of oeroemboek, kiwar
oengmarĕ, (v. oemboek en ora), koéhamih
oesalĕ, papahi (vgl.: sâr)
oesarĕ, dahih, hanih
oesi, wis
oet of oetkĕ, oetnĕ
oeta, koed, ród
oevoed, wihid
oevoek, kahoeb
oewad, oewai
oewĕ, (v. hoew), karat
oga, agat, kanis
ók, pató, sarakoe
olal, soso
olĕ, aha; oram-olĕ, oram-oha
olénan, sarine
omén, érér, tik
osarat, osheib
ovak, izé
oved, koveg
ovzam, vaman
ozev, hazav

P

pa-bobo, ongta-pa
pagĕ, pig, sokrak
pakas, karvob, gó
pané, parané
pasomani, kindari
patis, patoer
pété, épara
pengĕ, boke, kéré
pépétal, barénd
petlé, pataré
pim, pajoem
pingi-pingi, kandéwa
pipit, pip
poebabil, bir-a-bir
poet, tah
poetoel, atov
posod, képak

R

ra, ra, poepoe
raman, takad
rarak, kab
ravavé, soepam
roem-roem, borstversiering van rouwende vrouwen

S

sâk, voer
salad, atek, ated
sambdad, samandak, si
sameghab, (-d), sameb

samoen, karam
savil, kasir
sawak, koepan
sélégad, manengĕ
sétok, téit
sév, sévt
siâz, katamo
sid, vasid
sikkaw, kaw
singa, saki
singlid, sangid
sip-sip, sipi
sivoe, poeki
soabeg, samkakai
soeg, samtamak; soeg-dé, samtamak-dé
soeloe, soeroe, ngár
soepoek, soepoed, goendoek, kipoei
soesoe, doed-a-doeb
soja, soja, borstbedekking met lange franjes van boomvezels gevlochten en door vrouwen bij rouwfeest gedragen

T

taboei talĕ of télĕ, kévai
tad, tad, koetad, oewarén
tagaw (vgl.: kaw), sakèr, kisid
talĕ, oepip
talikĕ, ndahang
taloe, pei-pei, taloe-taloe, roek-a-roek
tama-tamei, mbasom
tamatroek, kahazak
tamboek, tamb
tambsoed, hambasoed
tamoet, ahadir
tan, san-a-san
tané, katané
tandané, tandé
tangĕ, tât, bloeiwijze van pisang
tansev, kiprétok
tawéwéhĕ, komandib
tek, pák
tékam, tagoe; tékam-ombo, tépod
tém, kém
tétalĕ, poot van vogel (v. tatĕ = itar, staan)
tété, piroe
tetek, ngór
tetel, kétèr
tetlé, kéké
tibal, tibór
tik-da, tikém
tilika, bomi
timbĕ, tib
tipghak, tipan
tis, (v. *t* demonstrat. en *sa* exclus.), tis-ka, 't is alleen dat, genoeg, op, uit. In 't B.B. echter vooral met *sa* élativ., uitsluitend, of juist dat, en dient dan als gewone bevestiging: ja, zoo is 't.
titak, éroe
titakev, kétakob
toeli, dam, wamkas
toemoek, kavind, tabok timoek
toep, panga, baha
toemad, pasik
tomatok, taroen

V

vada, éhó, hihoe
vagheb, vaweb
vaghib, vagib, wagob
vaghmin, vahamin

váv, kovavd
vé, vai, voes
vémgav, vir
vésarĕ, rasad
vévéek, ared
vin, vahin
visnoek, oeroed
vivik, ró
voelĕ, majoeb
voenai, koehoen
voeni, wahoek
voesoek, oewad
vól, miz-ambih, marahó
vowab, kavawab, kavib

W

wabétok, wabied
wahipi, éhahip
wahni, awéh, visch
waklev, wakev
wakoen, wakov
wambad, wambad, agotok
wangĕ, nár
wangep, wangop, pahak
wangoe, kapmantel van vezels gevlochten, door vrouwen bij rouwfeest gedragen
wapid, ambei, wapadi
wékei, hobeara
wélén, sangoed
wévesa, (v. éves), essara
wévik, agarak
wiboek, awahoek
wiv, honak, zomb; wiv-ago, korona
wivat, ménev
wiwi, wiwi, pari-pari

Z

zangod, sakoed
zingi, dari
zinid, hanid, slangsoort
ző-aphap, kőémek
zoear, slangsoort
zoeg, wak

WOORDENLIJSTEN

der talen die het Marindineesche taalgebied begrenzen.

N. B. — We volgen in deze woordenlijst dezelfde spelling als voor 't Marindineesch. We moeten hier echter enkele spelteekens aan toevoegen; vooral in 't Komelomsch toch hebben we verschillende eigenaardige klanken. De *z* wordt daar uitgesproken met de punt der tong tegen de tanden. Men hoort deze *z* ook vaak na een *t* of *d*, die dan ongeveer klinken als de Engelsche *th*. De verbinding *gh* wordt uitgesproken als *g* postgutturalis sonora. De *r* als gebrouwd. Ook de *l* hoort men in 't Komelomsch zelden zuiver, doch ook uitgesproken met de tongpunt tegen de tanden. Terwijl in 't Marindineesch de *r* dialektisch steeds met *l* wisselt, vindt men in de talen van Bibikem of Jab, Teri-Kalwa, Keladdar, Koneraw en Komelom vaak beide vormen in gebruik.

Het teeken ′ boven een klinker geeft aan, dat deze lang wordt uitgesproken, waar dat al niet als vanzelf-sprekend is, wanneer nl. zoo'n klinker als slot eener lettergreep voorkomt.

Het teeken ` boven een klinker duidt aan, dat die klinker gebroken is, b.v. *à* = *a* in 't Engelsch back, black; *è* = Fransche *è*, zooals ze ook luidt tusschen twee medeklinkers; *ù* of *u* tusschen twee medeklinkers = *u* in put, hut of 't Engelsch luck; ò = *o* in pot, mot.

De hoofdklemtoon valt steeds op de laatste lettergreep, tenzij deze een toonlooze uitgang is, hetgeen wordt aangegeven, door op den klinker het teeken ˘ te plaatsen. Van de laatste lettergreep verspringt de bijklemtoon trocheevormig naar voren. In 't Digoeleesch valt de klemtoon vaak op de voorlaatste.

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch (1)	Konerawsch (1)	Komelomsch (1)
1	anem	mensch	tsjin	nam	nam, omb
2	anoem	mensch, vrouw.	nám	iréw	idub
3	wahani	lichaam	nonta, jéndja	tonom	tonam
4	pa	hoofd	towada	wonderam	oentrom
5	nani	gelaat	tsjoetsjoewé, aw	munnur	ajemor
6	kind	oog	awondoeba	djan	moerinam
7	kind-poet	wenkbrauw	awo-bunneda	moedzoe-koembo	moetsjin
8	kind-poet	wimper	awo-raghera	moedzoe tsjin	moetsji-par
9	ding	voorhoofd	toe	eidow	eidow
10	angib	neus	wanda	munnè	ménè
11	bébaké	mond	dalo	harmero	roepa
12	mangat	tand	turra	tsjirĕ	zid, zil
13	oenoem	tong	makoe	duppan	duppan
14	oetoep	lip	tsjetsjiré	tsjurruppar	roepar
15	été	kin	woei	amodé	amti
16	kambét	oor	tsjakoera	juppar	ipar
17	mbavak	hoofdhaar	moenera	tsjin	kosjin
18	hâz	baard	moenawi	modé-tsjin	tsjerinĕ
19	oetoep-hâz	snor	tsjetsjira moenera	terruppa-tsjin	roepa-zjin
20	roer	lijfhaar	moenéra	kelanga-tsjin, to-nom-tsjin	hoe-zjin
21	poet	veer	wékoe	gib-tsjin	zjin
22	garigrĕ	schubbe	denkrarara	ján-pár	koepoer
23	oegoe	huid, vel	nakeradera	pár	depar
24	pip	slaap	awoemboei	bandĕr, awar	awar
25	ahadir	wang	amad	kambewa	ambad
26	bakoe	nek	boeda	bokoe	mbakoe
27	ambai	hals	karandsjiré	karindsjan	dummum

1) Taal gesproken op de gelijknamige plaats van 't Frederik-Hendrik-eiland.
2) Taal gesproken tusschen de Moeri- en de Boelaka-rivier.
3) Taal gesproken door een Jeï-stam langs de boven-Merauke-rivier.
4) Taal gesproken aan de Digoel in de omgevingen boven de Bian-rivier. Enkele nederzettingen hebben zich

Teri-Kalwasch (1)	Jabsch (2)	Jeïsch (3)	Digoeleesch (4)	
tsjindo	nuwwa	aneppor	katoek	1
já	nuwwen-ja	manassar mv. manaw	mimbim	2
pidsjila	wahani, nowo	ngoepa	katoekar	3
tebakoe	boimo	korper	kotrók	4
aboejo	bémé, bummà	jergor	koetıb	5
aboewo	opo	soerpar	konjóp	6
awo-ndakr	opok	tsjekup	konjóp poen kondo	7
awo-woekoda	opo-ji	tsurpiapiap	konjóp kimi	8
tukwo	toelè	mĭr	kibim tam	9
tsjumbatsjĕ	buma	tangé	kiring kondo	10
dado	wo	badjar	mongatém	11
turra	kel	tar	mongatém	12
màkoe	napla	amar	ong	13
tsjetsjiré	wo	badjar-gopa	méjakat	14
amata	omoto	koram	mongopan	15
tsjakr	opo-klo	darko	kémbé	16
moenara	dzji	piav, boelati	ambokimo	17
wi	amotowjè	koremiav	mbomi	18
moenandad	woji	badjar-suasuap	moetoe kimi	19
moenara	elepopoji	kamar-piav	kimi	20
wijeppindĕ	pup	makar-piav	on kimi	21
ndengera	uppup	arezjé	bénom	22
kurrada	ngèjè	ngoepar	abkad (mensch) kar (dier)	23
amata	amoli	samoei	jamat	24
tjama	aboka	sokarpi	toron kondo	25
bambr	bekoe	tapo	kété kondo	26
maroeko	wol	goergoer	mékoem kondo	27

thans ook aan de Bian-rivier gevestigd.

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
28	gargara	schouder	watsjé	oeram	oerob
29	sanga	arm	doerwa	teremdjié	goarĕ
30	tah	vleugel	mbaro	moleo, tuw-wor	taré
31	moek	bovenarm	doerwa	bogor	boekoel
32	kovavd	elleboog	toeoeng	tón	izimboen
33	sarazig	onderarm	wada	turremdjié	sarabà
34	ko-amanad	pols	ketsjambé	oikombo	pakombo
35	sanga	hand	ketsjanebra	ghoighan, ghol	kwal
36	sanga	vinger	ketsjando	ghoighana	kwaitĕ
37	mitéd	duim	toewabé ndena	ghorabor	angoangar
38	sarek	pink	pitsjan-doeboe	ghoranam	ango-tapor
39	in-rik	midden-vinger	moewa ndena	ghor	gavar-nangar
40	sévt	rug	jéndja	oeroe	oeril
41	ber	borst	kelambĕrĕ	kurren	kàlan
42	dakoem	navel	tsjéroekwa	oendji	oendjir
43	handam	buik	poeri	poet	poet
44	bekai	hart	iroemboe	irorom	idoemo
45	boeb	borst, uier	má	aboer	apoer
46	boeb-tên	tepel	má-ntsjiré	aboer-kwinam	apoer-menè
47	pé	darm	koe-poeri	ko-poeré	kopori
48	panga	bil, achterste	bembero	piéndoe koeidruppa	arĕnabar
49	wap	been, poot	turrè	ndra	karawà
50	tagoe	voet	koera	kán	kang
51	mig	knie	idowakwa	jemoekoe	johomo
52	zin	scheen	tédurroa	ngaringa	ithĕ
53	kana	kuit	tsjamboekoe	ndar-toeroe toeroe	inebé
54	karemed	voetzool	koera-boeda	kán-poerrur	tangĕ-poedr
55	tépod	hiel	koera-wé	moborpé	tangĕ-oen

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
watsjoe	taplĕ, toiko	poe	ma kondo	28
ndĕro	orpo	malo	ben	29
abanda	mama	poe	onwangoe-wonon	30
ndèro-moe	wai	ngor	bénom-terendi	31
toenkè	kai	tsamoek	bentom	32
téba	perpĕrĕ	ngor	benkamba	33
téba-koe	alpobl	malo kantsjir	bèmé	34
ketsja-nom	olpo	sopr-sopr	ben tapoeroe	35
ketsja-nomba	olkaka	sopr-sopr	ben djamot	36
tobabendĕnĕ	ol-mboeinké	boetir	ben ango	37
harana	ol-wotingké	dagĕlĕ-tir	ben et	38
moeda	ol-jébingké	pantsji-tir, pantir	kandin, kawib	39
pa	djungo	ngor	angitom	40
keddanamo	èlĕ, èrĕ-popoi	kamar	itapa	41
tsjeddĕ	wip	ipr	kapajok	42
podikwo	wog	boeri	ambon	43
idoemboe	boelo	burkoepa	bibiop	44
manda	momo	tatto	moe	45
mantsjoe-berè	momo-opo	soerpar	moe	46
kagha	banad	messelak	émbon	47
bampi, tsjummè	toepo, panga	ésè	embim	48
peri	tepé	jétĕken	kondo	49
kĕra	wodo	sara	kondo-tapoendoe	50
boegoe	éw	summer	kondo-tom	51
trindsjè	po	wargor	kondo-mimko	52
tsjamboekoe	melmè	moekoerpi	kondo-kob	53
kĕra-bada	wodo-moelo	sara-kandan	kondo-tapoeroe	54
kĕra-bakoe	boto	kenampol	kondo-tom	55

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
56	saming	enkel	koera-mbé	kán-pjé	mobĕ-koembĕ
57	apip-tagoe	wreef	koer-weiban	kán-oeroer	kang-goerir
58		teen	koera-ndoeboe	kán-hanam	tangĕ-mingo
59	itir	nagel, klauw	wémbetawa	kodortèn	mongo
60	ngoei	pluimstaart	pi	pé	ip-oei (ip = visch)
61	wak	gladstaart	pi	pé	oeĕ
62	héjaw	knook	kadrowa	ingar	ithĕrĕ
63	moei	vleesch	poei	moei	zoeroe
64	dó	bloed	ndzurrĕ	iri	iri
65	ena	zweet	mihi	jemborom	imboeroem
66	na	drek, stront	kaghara	ár	ar
67	kono	pis	kantera	ijĕrĕ	ir
68	momb	snot	purrenko	ijen	jongĕ
69	kasé	spuw	jéurrara	moda	mitaw
70	kesev	spuwen	jéuta	moda bswab	mitaw
71	kaber	vet	ndi	mar	namor
72	papis wahani	mager	auddi	kawoda	kowdar
73	tamoe	voedsel	moeja	noegoe	nengi-bambĕ
74	havi	eten	démoeja rana	gim-noegoe	nokoe
75	adaka	water	tsjoe	moei	moi
76	hi	drinken	tsjoe-moeja-rana	moei-noegoe	sakodera, mainok
77	avéd	lachen	téè	endjero	nétsjeroe
78	ivin	weenen	nèè	mámo	mamboe
79	ésór	schreeuwen	kamboe	aghanmo	wanan
80	tabak	hikken	kwatè	irkoeb	movio
81	dahi	bijten	turra-nowa	tzikab	zil
82	avasih	opsnuiven	purremkowé	wijen	jangvideno
83	évanih	likken	jéwrara	duppan	mamanoekĕ
84	asi	niezen	katsja	asija	edsji

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
kĕra-mĕtè	boto	kenam	kondo-konjop	56
kĕra-bada	wodo	sara-gigar	kondo-tarpoendoe	57
	ol-kaka	sara-sopr-sopr	kond-angoek	58
wembenda	olĕ, or	tilpel	bentoek	59
tsjoewo	éléme	wák	imbi-kondo	60
aranemoe	wibi, ubi	wák	imbi-kondo	61
durrowa	poe	ngor	kondo	62
pi	mogo	pi	jom	63
duddù	elwéké	goel	jab	64
megaida	goegoe	ennè, sama-sana	kitino	65
ka	dé	ioe	émbon	66
ka-a-ka	ongo	kenka, nenka	joemoe	67
tsjoe-bo	éndié	tsénambar	motok	68
juwwila	woelo	burka	boemoh	69
waboe	wolko kalbéjè	burka-kĕraraka	boemo keteb	70
patanga-koemoe	di	pai	kob	71
pidsji-poenara	mandi, wosak	gindjowar	táb	72
moedjè	onga, ngo	sanai	kaminip-anem	73
moedjè	onga	sanai	kana, kami-nip-kana	74
niwa	joe	kan	òk	75
tsjoe mojè	jangoe	woendĕ	ok-kaminip-kana	76
tsjientsjè	teng	barbar	òn	77
newada	né	jaké	areng	78
kamboe	wéwengéw, ngowongo	bara	mongoreb	79
oewaitè	moikeb	nokkenok	ongkit	80
turra-nami	kul	tar	tomondom	81
moeneda	endié	amendé	ip	82
makori	netéwlĕ	olékadé	taningkan	83
atsji	atingjé	asi	ipit	84

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
56	saming	enkel	koera-mbé	kán-pjé	mobĕ-koembĕ
57	apip-tagoe	wreef	koer-weiban	kán-oeroer	kang-goerir
58		teen	koera-ndoeboe	kán-hanam	tangĕ-mingo
59	itir	nagel, klauw	wémbetawa	kodortèn	mongo
60	ngoei	pluimstaart	pi	pé	ip-oei (ip = visch)
61	wak	gladstaart	pi	pé	oeĕ
62	héjaw	knook	kadrowa	ingar	ithĕrĕ
63	moei	vleesch	poei	moei	zoeroe
64	dó	bloed	ndzurrĕ	iri	iri
65	ena	zweet	mihi	jemborom	imboeroem
66	na	drek, stront	kaghara	ár	ar
67	kono	pis	kantera	ijĕrĕ	ir
68	momb	snot	purrenko	ijen	jongĕ
69	kasé	spuw	jéurrara	moda	mitaw
70	kesev	spuwen	jéuta	moda bswab	mitaw
71	kaber	vet	ndi	mar	namor
72	papis wahani	mager	auddi	kawoda	kowdar
73	tamoe	voedsel	moeja	noegoe	nengi-bambĕ
74	havi	eten	démoeja rana	gim-noegoe	nokoe
75	adaka	water	tsjoe	moei	moi
76	hi	drinken	tsjoe-moeja-rana	moei-noegoe	sakodera, mainok
77	avéd	lachen	téè	endjero	nétsjeroe
78	ivin	weenen	nèè	mámo	mamboe
79	ésór	schreeuwen	kamboe	aghanmo	wanan
80	tabak	hikken	kwatè	irkoeb	movio
81	dahi	bijten	turra-nowa	tzikab	zil
82	avasih	opsnuiven	purremkowé	wijen	jangvideno
83	évanih	likken	jéwrara	duppan	mamanoekĕ
84	asi	niezen	katsja	asija	edsji

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
kĕra-mĕtè	boto	kenam	kondo-konjop	56
kĕra-bada	wodo	sara-gigar	kondo-tarpoendoe	57
	ol-kaka	sara-sopr-sopr	kond-angoek	58
wembenda	olĕ, or	tilpel	bentoek	59
tsjoewo	élémé	wák	imbi-kondo	60
aranemoe	wibi, ubi	wák	imbi-kondo	61
durrowa	poe	ngor	kondo	62
pi	mogo	pi	jom	63
duddù	elwéké	goel	jab	64
megaida	goegoe	ennè, sana-sana	kitino	65
ka	dé	ioe	émbon	66
ka-a-ka	ongo	kenka, nenka	joemoe	67
tsjoe-bo	éndié	tsénambar	motok	68
juwwila	woelo	burka	boemoh	69
waboe	wolko kalbéjè	burka-kĕraraka	boemo keteb	70
patanga-koemoe	di	pai	kob	71
pidsji-poenara	mandi, wosak	gindjowar	táb	72
moedjè	onga, ngo	sanai	kaminip-anem	73
moedjè	onga	sanai	kana, kami-nip-kana	74
niwa	joe	kan	òk	75
tsjoe mojè	jangoe	woendĕ	ok-kaminip-kana	76
tsjientsjè	teng	barbar	òn	77
newada	né	jaké	areng	78
kamboe	wéwengéw, ngowongo	bara	mongoreb	79
oewaitè	moikeb	nokkenok	ongkit	80
turra-nami	kul	tar	tomondom	81
moeneda	endié	amendé	ip	82
makori	netéwlĕ	olékadé	taningkan	83
atsji	atingjé	asi	ipit	84

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
85	asa	blaffen	karghari	oeboei-amban	ghamban
86	wih	ziel	tsjiè	irorom	idĕ
87	heis	schim	noembai	mogob	ghatj
88	déma	geest	wuwwi	mogob	déma
89	kaganin	huwen	jaoembaran	mbuddadé, aramtobé	dano
90	ézam	echtgenoot	deintagho	ombo	nèt
91	oezoem	echtgenoote	nandjowa	jé, ivion	awomb
92	évai	vader	tjitja	aïnga	nimb
93	wah	moeder	nangka	aboar, aboei	nap
94	ivind	ouders	nanarabbĕ	ivini, newinga bondjĕ	ninporang
95	zib	zoon	naddeka	nanga, hir	minjĕ, angama jetenjè
96	katmétok	telen	nanurrawé		enjembewé
97	kagoev	baren	araboe-doeran	aninda	enjembewé
98	narkam	kind	nonaraboe	ànni	hurbombo, nin
99	oram	kraamtijd	oedĕ-oedĕ	ànninda	poet
100	patoer	jongen	nona dubbered	howingeted	mama
101	aroi patoer	opgeschoten jongen	arabbemooe	howingeté-nanga	koripatà
102	éwati	jonkman	mooeréda	mowoertè	mawtà
103	méakim	huwbare man	mooeréda	mowoertè	jemotrĕ
104	amnangib	man gehuwd	nowatsjaw	nohasaw	jemawtà
105	mesméakim	oude man	monawéda	namnangar	porang
106	kivasom	meisje	tsjareddera	annidam turrabé	mboeroem-boer
107	wahoekoe	jonge dochter	tsjarrudda	jurraddĕrĕ	idĕbur
108	iwag	huwbaar meisje	jadongwa	jériwernanga	idĕbur

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
néwara	olokomijé	mélè	anamtapoe	85
wèi	wih	mengĕ-nengĕ	éwani	86
wèi	magoe	kamé	éwon	87
àka	éké	déma	képon	88
émbatsjina, pajatsje wetera	belepjapok belema-dogèl	manassar (man) baw (vrouw)	kon kankon	89
gai	ébaiwub	alloel	ambi	90
gandja	keipingé	benei	amban	91
nandjika	bia	aw, évai	ambé	92
nimaka	mĕna	man	éna	93
	biai-beb	alloe-papar	oni	94
adembé	jad	por (zoon) émansar (dochter)	tanakoetoek, tanam-bérom	95
otèjè	jéip, wipub	por-asi	kangon	96
moerado	jak	aberkĕ	téwé kom-poen-ko-poen	97
	jak	por	tana	98
toemàjà	oram, ka-meibé	aberkĕ	tana kamba	99
monadowo	olkobolkop	nalek	tana koetoeb	100
monaka	jékoasin	tipoesansaw	tana koetoeb	101
maworedé	olikop	sansaw	kéwet	102
	méakim, émel		kitana	103
majankana	jamak	alloel	ambandjib	104
tsjintsja-dawa	ngeliwépak	samb-anem	kambari	105
meimembr	mémé	émalpal	kajoe	106
iwatsja	doedoek		konkéwet	107
iwatsjelè	méi-méi, meng-meng	wita-wita	ambi kandi-nowan	108

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
109	sav	gehuwde vrouw	iwowara	juddĕrĕ	idub
110	mes-iwag	oude vrouw	jawa	jéwon	jewan
111	hon-a-hon	wichtje, zuigeling	tsjoeboe	ariteré-genam	tarabor
112	amei	grootvader	nanamka, si-momamdar	naghad	nahal
113	izeb	kleinkind	tsjitsja, tsjindsji	numboeroem	nahal
114	namek	broeder	nawkei	naïr	nawnè
115	namakoed	dier		anghir	angib
116	basik	varken	koe	oe	oe
117	ngat	hond	mè, noi	oeboei	ipwi
118	saham	kangoeroe	nár	ná	nar
119	azaki	slang	tsjéra	kinembé	kanjoemba
120	habò	rat	moengoera	oedjan	noghor
121	nangit	mug	tunna	ingab	jol
122	mbor-a-mboer	vlieg	murriwoe	tsjina	sinoho
123	oezoeb	vogel	jéwma	banga	kwantsji
124	awé	visch	dénda	jano	janj
125	ambei	bloedzuiger		mondjir	mondzjir
126	kanamin	gele mier		iniwi	iniwi
127	sésai	haai	jakwa, wérima	komoen	koemon
128	kiw	krokodil	kurramoe	karomoei	karam
129	sakir, karoeri	paradijs-vogel	kérari	karé	karirĕ
130	bova	gans	jooma	tapwé	toebwè
131	kéké	sperwer	mawé	mobem	jowĕ
132	kidoeb	arend	samb-anim	mirin	sangar-anem
133	papoe	rog (visch)	tsjè	tsjo	jowen
134	tadoe	duizendpoot	tsirrĕ	ján	án
135	pihoei	wesp		mbaram	mboeroe
136	bamb	luis	nummen-dĕrĕ	ám	ám
137	asabin	vloo	nennummè	oeboei-ám	itĕrĕ

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
ja	joewa	menaw	kangiwem	109
tsjadawa	mes-iwag	bomnasar	japak	110
boima paba (man.) tsjaridé paba (vr.)	hon-a-hon	deppor	tana	111
nadad	kaga	néam	ambé, kirang	112
tsaano	kaga	néam	ambé	113
	nalia, nana	nagei	ambang	114
	wolwol		adji	115
koekoe	milom	basik, mabo (wild)	abon	116
nuwwŭ	agoa	djow	anom	117
na	dokè	segam	bati	118
daron	molowjo	oewadjè	anoep	119
paï	eiwéké	pelaw	ambi kajopik	120
turra	éli	kon	aten	121
oerowr	woli	bernan	iningit	122
ah-anem	teteli	makar	òn	123
da	dum	déèr	òn	124
	woipi	paï	jòn	125
	kotad, kania	mai	kotomen	126
wijè	boeki, kolmana			127
kramoe	kiw-anim, erijawa	kambĕlĕ	ajoebeneb	128
karari	kaloeli	matat	ondokok	129
kandsjinĕ	oepai	aibo	on	130
bandja	kelkel	talé	on kijam	131
kinambr	kidoeb	nák	on kijam	132
papoe	wéli	apoepoe		133
kadamboe	moewa	koe	ingirim	134
uwwĕ	wuw	tamĕnĕ	mombim	135
nummè	domla	nim	im	136
nuwwendé menda	agoa-kel (kel = rik)	néneng	im	137

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
138	kadivoek	leguaan, varaan	kadiwa	ndurrè	dhudda
139	kaï	kasuaris	awi	awi	kaï
140	kaï	papagaai	koeda	éirĕ	magho
141	ngoes	krab	kwero	kweri	kwadar, ghodgher
142	kitoer	kakkerlak	murrebo	arradzĕrĕ	arar, biwon
143	dé	boom	ndar	tó	to
144	ngór	blad	joné-koe	to-boer	to-poer
145	ahat	tak	joné-turrè	ghá	to-kangĕ
146	itid	wortel	joné-ghia	to-moeré	to-drudr
147	da	sago	einga, buwwa	inga	eingĕ
148	da horĕ	sago wasschen	einga row	inga tabé	eing-iroem
149	ongat	klapper	pongara	joempo	engon
150	mes	rijpe noot	kotor, kora	joenowr	froep
151	kanis	betel	parira	dadiwn	para
152	tamoe	nipa-palm	boenda	tsroean	tsjroeda
153	sok	snijbamboe	wogè	worsjombor	sok
154	toep	rotan	bè	sobor	jow
155	mbaraw	broodboom	jorè	dzohol	gadeb
156	od	suikerriet	konda-konda	mé	mè
157	napét	banaan	tsjá, tsjang	horob	ghoeroeb
158	aké	areka	daro	doron	daloewan
159	tamoekoe	tabak	tamoekoe	tamoekoe	tamoekoe
160	wati	piper methystic.	toewè	teh	towè, toi
161	wati koead	wati drinken	toewè moejaran	teh nagowodo	toi-jeriki
162	kémb	ombili	tsjè	oeni	oeni
163	heis-kav	patatas	jiwonkani	kaném	imodĕ
164	boes	eucalyptusboom	webbù	idoeboer	ghribar
165	sotè	niboeng	mè	boedoer	towè
166	soeba	bamboe	mbwé, karaw	taboré	roepar, gharaw
167	omasa	hooggras	akoerara	ghiv-ghiv	koe
168	aha	huis	woharà	warambon	wokera

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
kurra	kiwo (vgl.: kiw)	wai	adji	138
awi	owi	bowar	diab	139
manda	kolkol-kolok, kira	kángar	on kajok	140
kowerè	woleo	koes	tò	141
koara	kir	pándjar		142
makoe	dojo	pur	ap	143
tsjoekoen	op	makarpiap	abo	144
dakra	kaka	pontsjesoe	ambip	145
kijè	mapa	duggel	akipi	146
inga	onga	bi	òm	147
inga-joema	ngomorwo	mákĕ	òm aroemem	148
panga	woboko	jebbur, pó	atom	149
koeo	mia	kwi	atom	150
memoe	taw	parrĕ	kapan	151
	wépur	támoe	woen	152
	sok, dob	sol	kanak	153
	toep	toep	andoèk	154
joewo	jewoka, baraw	baliaw	boeizò	155
kunda	belum, aw	salo	abo	156
tsjang	ákal	tái	joem	157
dalo	olwo	uggur	atom	158
tamoekoe	tamoekoe	tamoekoe	apoe	159
toewè	jeriki	samai	okjeman	160
toewè moeja	jeriki ongojo	urgĕnĕ	okjeman-anem	161
tsjà	bo	nár	jémen	162
wainkonè	mahoebak	toer	wan	163
wèbèpi	wéw	kuggoesi	ábkad	164
toraka	mowi	tareb	amboerò	165
boejè	biol	irĕ	dim	166
waa	wonga-kel	mam	kétek	167
paja	buwè	ma	ambib, ambon	168

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
169	ébd	sagoblad, dak	boenda (hier v. nipa-blad)	tsroean = nipablad, waramb-ovra = dak	oetr
170	jares	sagoblad-stengel	diangkar	gharoema, boegito	boitr, guppa
171	kamb	paal	koerendé	ghá	kamb
172	kai	deur	turram	ghadoemoe	maraw
173	kai	pad, weg	dó	ghadoemoe	maraw
174	mirav	dorp	kurrama	koiréw	wub
175	sai	plaats	narodda	mundja	tomor
176	makan	grond		joemin	sirĕ
177	sa	zand	tsjirĕ	tsjir	sirĕ, sirmar
178	gém	leem	papada	mbám	mbam
179	ndaro	modder	maréwò, baam	mbám	mbam, sa
180	étob	zee	naratta	déw	jama
181	kahanavd	ebbe	warokanda	déw atsjoerĕ, nohol	mai soeremoem, nor
182	oemak'm	vloed	narat-eri	déw atsjedené, nangar	mai sandjenoem, adéw
183	hambarin	golf	warombwa	wonangar	oenanga
184	hajen	luwte	bimpenam	éjen	hajentem
185	doev	strand	wariri	worsjidab	ngeri
186	paré	land, ondiep	paderoe	jer	pon
187	désé	diep	tá	domo	jirĕ
188	maroe	tuin	tsjá, powè	pár	par
189	ród	omheining	awima	tsjoe	soe
190	jomb	sloot	mbandero	parodera	zomb
191	dég	bosch	toeoeroe	karma	ngór
192	mamoei	steppe	wonga	tzrem	serem
193	bomi	termiet-heuvel		bompi	bomi
194	katar	steen	matè	matè	maté
195	ták	waterput	tsjoe-ba	tawondom	mwanedszjé
196	riki	rivier	iramoe	harpur	ariki
197	riki-tov	oever	téwù	harpur-kòramoer	dzurrĕ
198	toetoe	strooming	braandĕ	dewasoedĕ	mairar

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
boeng	ébi	soeloe-sakoe	awit	169
boegara	boeka, jares	ngis	kobor	170
mako	apol	sár	tokondon	171
daa	wo	tarsè	ambon-kim	172
daan	tamé	barpi	kim	173
páběrě	wobo	kár	ambib	174
kétad	wobo	kár	ambib	175
padad	woko	kár	ambikin	176
jondintsje	joewa, olembatě	tubbé-tubbi	ambib	177
da	dandam	bagelè	jemen	178
muwwě-da	wologoe, dandam	bagelè	ambikin	179
biněně	jéwé-kéwé	étob	ok-terangon	180
na-oewéga	malo	wobonè	ok-wokoen	181
na-atéja	mawiko, iwékéwé	wodděgě	ok-terangon	182
waroe, mamoe	jummen, naiwewé	tégoe-tégoe	owatoer	183
mowakoei	sé	tammé	owarimdoan	184
oetoemba	wolowio	doev	okar	185
padoro	bogolo	péi	amkombon	186
tsjié	wélib	ganem	okapan	187
maa	jeb	jágen	jombombon	188
maa	molo	kwarar	koe	189
bando	ésandě	jembo	ambiki-dikem	190
ngaro	goloe, ngór	merrar	apan-ombon	191
wanga	wengo	bilè	ketekpon	192
mbamoe	bomi	sekui	monkaroem	193
	maté, adio	koemoe	bot	194
taa	oemlě, oemor	kooeboen	òk	195
wétè	tébé	arrow	ob mangan	196
oetomba	tépébé	kararésan	ob bentom	197
noanta	wur	kotoe	tèjè bangawn	198

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
199	iboer	uiterwaarden	iboera	juddo	godoep-nangar
200	bob	meer, ven	tsjoe-woeroe	zomb	zomb
201	katane	zon	wirendomoe, hurra	dzuwwo	zowa
202	mandow	maan	koembon	irin	irintsjě
203	wajar	ster	tsjomoero	sumberam	mbaram
204	messi-araw	uitspansel		jów	ngalaw
205	hoemoem	wolk	meidowa	jowé	jegi
206	mbor-a-mbor	regentijd	kramokko	purroemoen	karomar
207	hei	regen	mowa	moen	moen
208	pig	droge tijd	wurrè	kwer, gojer	kwár
209	hanid	overdag	handiné	héwo	zowa mbopa-lé, nganeb
210	in hanid	middag	urrata	nohomoen	moenoem
211	hap	nacht	tsjoi	jodomor of juddomor	johodom
212	dino	donker	ubburrù	jodom of juddom	kabwàr
213	hékai	licht	ndá	zabor	damo, haneb
214	hap-hap	morgen		imbahar	jemboe
215	kwemek	ochtend	tsjéi	imbadoem	jemboe-kap
216	oes-oes	avond	urrawa, urrakoei	adan, eladan	eldzehan
217	wis	gisteren	joddomo, ubburrù	jogmbé	jowé, wambi
218	nama	nu	andina	ari	otei, wat-a-wat
219	mandin	lang geleden	towarowa	para	huppoeně
220	heindoen	langdurig	towarowa-kino	anoemoendr	ambdam, némdur
221	adeida	kortstondig	koeroe-oeroe	korkori	koeroer
222	matoer	schaduw	jeddedama	imar	imèr
223	gigi	donder	wandsji	jendsjir	mattěrě
224	haniv	bliksem	tsjindoewoe	jendsjir	wondjir

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
amàrù	wélo-wélo	bagelei	bontem wennem	199
nomanda	wedu	tumtum	ob terengon ob mebon	200
udé	alim	mirĕ	aton	201
koemban	weng	kagi	wod	202
mburrewa	opadio	pundjel-pundjel	atonkoh	203
	ariw-megé	mir-kagoe	eb (dak)	204
wandsji	omom	agoetĕ	amboet, tawan	205
kurrama	jeppel	wopop	iningip	206
moewo	meng	jár	am	207
urra	welà	djurring	aton	208
towatsjaro	natéb	alandĕ	awari	209
	naté	palmir	aton-koh	210
wébr	poemo, wih	odègĕ	ambdom	211
wébr	déwi	odègĕ	aniti	212
majen-nabo	owo	palukkĕlĕ	watakon	213
wikoe	wajopla	kalubba	koepè	214
	wigrĕ	kelemin gubbĕ	watakon	215
udduwwaro	alim-alim	kwai-kwajabĕ	ambdom-anon	216
nĕnè	ngopin	kwai-kwai	kipinon	217
andina	walmak, wanmagré	népi	kipih	218
tapmaro	potak, mingopa	kabubbĕ	tamotom	219
pata	patala, mingop	babundai	korembonon	220
tsjaanori	patala maiké	ango kabubbĕ	enendaran mananan	221
undamba	moi	kwana	arimtenem-boenem	222
	gégé	goergoer	amkoeni	223
wandji	merm	wolégĕ	imak	224

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
225	kiwar	wind	tsjirowera	dzoeroe	zoeroe
226	mahi	opschik	jamo wandsji	petamo	ghoer
227	garev	tatoeage	kandara	biwirra	biwrë
228	kindari	nautulus-schelp	materanderi	poetjemo	poesjomo
229	ihir	kasuarispen	kéwa	powà	owiwi
230	gim	polsmof	tika	dim	ndim
231	japoe	rotanzwiep	ndi	dim-to	jäp
232	ségos	buikband	jopara	andjen	jebona
233	sahoe	manl. schaam-bedekking	maboe	mowoer	mawr
234	wib	biezen band	orantsja	primar	poima
235	majoeb	haarvlecht	moenarara	hoer-kanam	ghoer
236	bos	haarver-lengsel	dowri towa-kolé	dowri	
237	ahamata	haarver-lengsel			aman
238	beisam	haarver-lengsel	tsjirem	hoer	moen
239	zimboe	hoofdkrans	awido-wakara	awi-oejar	zimboe
240	nipos	been door neus	wekadroa	mumet-ago	mipes
241	soja	rouwbanden	arowrada	toudewora-burré	oedoed
242	nawa	vr. schaam-bedekking	tsjaderoe	ivien	naki
243	oepip	bandje daar-van	tsjadé	ivien-már	mar
244	énod	hoofdsieraad		énod	énod
245	mbarar	armband	doerawi	bagorandsjé	oendjen
246	angei	feest	ngéwa	angei	angei
247	gadzi	dans	ngatroe, ngatsja	jéderi	sadé
248	kin	zingen	pantsjina	mamo	sobotemi, sademi
249	mahai	dansen	kédia	perdsjaroe	vajoe

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
noewa	ju	wopup	owarim	225
jamo	wuk	waiso	jipind koemkon	226
tsjidilanka	glet	pòsé		227
koemè	kadeli	kindĕlĕ	awon tangalak	228
obwigura	opiga	dar	bipit	229
gim	gim	gitaw	ngéam	230
gimi, kaja-wanda	japoe	witè	diap kimi	231
koiwon	joekimo	pĕles	koponjang	232
maboe	pata	pósé	nawonjop	233
orantsja	waabi	kurrĕ	wonom (de plant)	234
burru	jabéwa, zi bos	undĕrĕ	ambo	235
				236
	tépa-tépab			237
tsjerami	dégi	beisam		238
awidaa	imboe	zimboe		239
moembr	sambak	sĕkaw	moetoendim	240
tawa	toja	pòsé	adijan	241
nawa, porat	noewa	sĕnák (schortje)	bonom (schortje)	242
porat-njé	noewa-del	ngi		243
	sangkoi, burrinak	mabai		244
drowi	wai-palé	mbenal	bènam	245
angei	ngéwa, angei	angéjoe	jòh	246
gadzi	gadzi	jaw kwaneb	jòh ponwenem	247
aboe	koewo	tsama	windiko-wingem	248
tobara	négéwé	jebur	ajem	249

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
250	kandara	trom	noemboe	ghaim	gheim
251	noe	slapen	iwaja	adzé adzé, eréwoetoe	namoemé
252	hari	liggen	poela	moedziw	tainé
253	atin	opstaan, staan	témbr	ibran	iprado
254	ivon	wegloopen	idada	tébar tébar	meimendenum, matebânâ
255	man	komen	mowija	joewtsjeré	materanum
256	oemoev	gaan	wokanija	juddo	jato
257	vir	wandelen, kuieren	tsjatsjina	iniv-ini	taroem
258	sâpr	reizen	tsjapa	sabor	sapoera-taroem
259	han	nemen	madenia	hoti	nareiro
260	óg	geven	jéran	jém	oewé
261	namakad	ding, zaak	aramombr	ingib	angib
262	sasahi	werken	karaddĕrĕ	ghibé-bandsjeré	nogho-roednum
263	wambad	spitten	poidé	pargola	parisjoe, paredzjim
264	itò	spade	kawona werka	kabonpa	ito
265	javoen	kano	dijan	wodzàn	oejengĕ
266	voes	roeien	iramoe	adzĕrĕ	kaleng wato
267	kavia	roeiriem	ija	kanen	kaleng, ghanen
268	kipa	vischnet	wè	poer	ghoer
269	émbarak	daarmee visschen	noegho	nokonowé	nonojed
270	dam	lans	ngè	ngia	ngai
271	kander	lanswerper	toemboei	kowena	kander
272	miz	boog	kara	gharab	gharab
273	tangé	pijlen	pojewoe	worda	wadĕ, wola
274	wagané, koepan	knots	méta	oegan	poeroe

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
noemboe	moli	torroe	whòd	250
igoà	oplĕ	jurrĕ	konop ibangem	251
poeta, midzji	oplĕ, jaka	jurra kijè	konop ibangem	252
ndijè	dang	arakĕ karet	araperém	253
nomba	jémé	tsokap	ingoke wonon	254
moeimanè	man	dikenap	ménè	255
ngoedè	wolk, imé-wajap	dikakepoe	wonon	256
àgàbà	wolkok	dibaĕdĕ	wenem	257
tsjapoe	sapol	gánem	owhod-wenem	258
kadijè	ingeli	wandékoen	kangem	259
kijè	igongli	tsoetsjen	kambdan	260
	wolwol	akoddum	amot	261
ambrĕ ndiwo	déméga	wolagola	wenem-bangem	262
arambidzji	doko	arapo		263
kaboe	belmbelè, ito	kwamban		264
dijè	imo	kogwè	atoem	265
jawi	kavia	ráw	ogoetan	266
já	kavia	boekoelĕ	ogoet	267
wijè	epia-jawa	gĕlagĕlĕ	men	268
ilwo, wièbr	dédié	amarka		269
kindjà	biol	ingerab	mandak	270
toemboei	ité	tsjakar-tsjakar		271
kara	miz	toekoel	tinim	272
kiddĕ	kida	kwár	ando	273
aroepora	wokomo-koepar	koepoe	bélab	274

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
275	soeroe	fakkel	kaira	kéér	nanga
276	mahoet	ver	joda	tamarah	tamadwai, tsjolwo
277	éndawa	nabij	karoddù	awanderam	wontab
278	apip	buiten	jéra	tsjimera	kéra
279	koema	binnen	wéen	jár	irmen
280	kói	kalk	maoe	mogho	mo
281	kói-hi	wit	kéetsjina	poerboer	poeroeboer
282	koenai-hi	zwart	tsjoetsjina	sorte	sorta
283	dó-hi	rood	kéetsjina	iri-té	warta
284	gan	hooren	tsjéreran	jepurra	mbedewel
285	oesák	slaan	mbarawra	tabé	idowo
286	kabét	vragen	tsjetsjetin-doadsjé	gimoedzjeré	déjoe
287	dirari	waterkoker (bamboe)	tsjoei	wen	wengĕ
288	kawo	klapperuit-steker	kandĕ	tow	kadi
289	ambid	zitten	kwi	aram-tabé	imbseb
290	itarrĕ	staan	témbr	ibranĕ	iprado
291	taméwn	trappen, schoppen	koera-dé	kan-dromé	tang-mob, namdemo
292	érér	ziek	ndoa	mboe	mboe
293	awih	pijn	déngoa	mboe	boenoemeri
294	boengi	zweer	tsjakoera	jépurtòwĕr	oet
295	aritoek	doorsteken	déngwoei		demo
296	mbé	frambosia	parra	kár	gharaboen
297	aroew	wonde	aghaï	kár	harapoer
298	kambi	schurft, kaskado	kani-kani	kani-kani	kambi-kambi
299	aróm	aderlating	to-kandara	memmè	mawibo
300	tik	ziekte	ngémowi	ngé	ngé
301	kahivd	sterven	mboerow	mogob	mborowi
302	ogeb	begraven	tsjimboerow	ténemodé	datsjeri róm

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
kaïra	soeroe	kujjè	jangan djorem	275
jodda	kamé kaiké, pank waiké	ganem	ambon	276
karoda	kalplaiké kalmolek	ngambé	inab	277
amàriadé	waw	boerboer	ambtapon	278
koemba	molago	oemaroepa	ambi-omarinem	279
magha	malino	koe	kemem kondom	280
maara	malino-pa	komai	kawan	281
tsjoepata	témit	barowai	bin (boen = idjoek)	282
joiwatara	elwéképa-dur	magowai	tokatak	283
tsjidé	ingéwé	dadamrai	apara	284
aoela	pliagé	tártojo	wem	285
moonajé	wégé	titsjirĕ	itangĕ tèmé	286
boejè-tsjoe	biat	irĕbangĕ	ok-dim	287
kandoe	japa-japa, bai	ngèbĕ	dawang	288
kwij	màn	oenkè itin	tidem	289
dijè	dang	arakakaret	arepporon	290
kera mandĕrĕ	dakamjé	tsarakan katsjè	toemoedana	291
dowa	dogo	galdsji	kò	292
dowa-petsjé	iwijé	ngodiboei	kò	293
oerienda	wengi	dálwillè	jin	294
minderè	kélépoko	aporrĕ	daangem	295
padoe	sipi, boeri-boeri	jowar		296
padoe	jadoe	jowar	eng	297
kambi-pira	uppĕ	saman	koet	298
tidjanka	pila, ergra	kwatar	tapandem	299
aangé	tik	galdzji-boewir	némintit	300
borawino	bogho	aloedalwa	ain	301
pataré wègino	gubi-gubi	waltĕ saltéi	okjered	302

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
303	pataré	graf	datsja	irriwé	datsja
304	jamoe	doodenmaal		marwé	irwetsjërē
305	takav	vuur	i	wár	wad
306	éna	heet	mi	wár-oemo	wom
307	hoes	poffen	tsjuwénembé	pàndom	wad sadnemi
308	sép	bakken	tsjuwé wurratsjinè	sandom	za
309	honip	verbranden	i-kurraddé	giwarantsjé	wad isadu
310	sopr	houtskool	i-kwokkoe	wár-tsjor	so
311	goem	asch	tindara	wár-émoen	sjor
312	kéter	brandstof	tsjé boewarrērē	mettè	sadjet
313	patakav	klapper-bolster	karé	ngiwin	ingiwi
314	ongtapa	klapperdop	kwatowa	wár-ten	koebaran
315	kanir	zwaar	pina, tsjipuwona	dzagoè	zakoi
316	akak	licht	piwona	wowortènē	ghoro
317	doeb-a-doeb	nat	jè	moeisabon	maitarab
318	kaparét	droog	jè-puppurra	ngango	maimbasuré
319	wad	korfje	boendoe	jedder	oeb
320	kaboe	wiege-mandje	oera	oerár	mo, dingi
321	arih	spelen	mbwá, jawaddia	tébdamb-dambē	oed
322	hajed	plagen	gurradsjera, oerana	oeránrana	hazambjoe
323	kandakab	trekken	madanié	woderan	imolaw
324	arangib	duwen	nembé	tsjérab-tsjérab	zdoepiserowo
325	samb	groot	mowi, mamra	nangar	nangar
326	otiv	veel	tsjinoweroe	taram	domrom
327	papĭs	klein, weinig	tsjoeboe, tsjanera	teré-gènamb, sikinim	sésjen, thaborom
328	waningap	goed, schoon	kwarina, koetsjinera	tsjoemargib	simorangib
329	dóm	slecht, leelijk	awidé	igorgoer	ikor, ikolko
330	évikév	dragen	tembéa	gibdaman	damdani

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
pataré	gul	oeloekateroe	oktareb	303
	telwé-telwé		met	304
i	été	ben	amo	305
jolo	goegoe	ennè	nimin	306
metékiàla	étété-pro	oelang- koelang	nengem	307
tsjiwè	ngo	oelang- koelengoe	mengoe kotenok	308
tsjowatsjo	nogo	bennoterotĕ	amòtenem	309
tinda	kabu		amòkop	310
tinda maada	goe	tebé-tebi	aïpo	311
tsjiada	éténkar	bentsjapar	ako	312
kadipi	boekoelo	poengopar	akatkok (boombast)	313
kwatowara	apina	per		314
pi-wino	wébé	kenderói	koen	315
pi-wana	popok	otoi	apojok	316
tsjoe-wino	jam	kòw-ai	toembo- waimon	317
toepa	wa	abela-dabela	kaam	318
idwara	abot	tsjéw	jowò, màn	319
	kaboe	keboe-keboe	beikripem	320
ida-ida	oplĕ	arih	ambamtanot	321
kadijé	wégengé	mataré deikit	korrem	322
tsjetsjè	jaki	mataré kiri	kangoe monom	323
kadijé	emringe	mataora- geora	kaaroko- wonom	324
patang, mamoen	boei	jewémojè	tarek	325
katsjara	boklinge	belindem	moeroemkon	326
tsjéhanoe	watuk	déwarwai	beron	327
koetsjing	namingké	betij	kaïmo	328
jaka	karkopa	jopara	táb	329
tàmbà	ngowiwo	mai-kamai	katidem	330

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
331	koagin	weggooien	nembé, nembatsjinè	tsarab	sarewo
332	wasib	doodslaan	bagha-oewra	wen-tahé	jow
333	taman	schieten	ghara	ghara-poeri	ghara wiédo, dimo
334	sarad	verbergen	tamaja	morerab	mozomornè
335	tagé	sterk	taradzĕ	tomampa	mangor
336	kasis	vast	taradzĕ	hogo	komedjenom
337	dé-hi	hard	taradzĕ	hogo	ghommè
338	hadad	zacht	kakada	kagadé	zarabbĕ
339	kambas	nijpen	wébikara	mongobto	moengoed
340	koei	sneltocht	aroba	koai	hoertoer
341	mahod	doodskop	tomara, joda	oenderum	wondrom
342	ogatok	lang	takapowé, memtudzo	kari	ehéw
343	dohakis	kort	kapwubbĕrĕ	harghiar	hadkambĕrĕ
344	tanama	weer, opnieuw	jéwadda	damoré	nammé
345	isi	ander, nog	arowa	dati	nammé
346	keswan	wasschen	tsjii	koimindawa	mai-zoradjoe
347	oedoeg	baden	tsjii	mijnabo	meingo
348	abnĕ	steelsgewijs	koeda	jandsjénabo	walhĕ
349	kavos	pruimen (betel)	maroemoeja, périra	parendo	parado
350	épr	bijl (steenen)	metta (eig. onbekend)	kapr (Mal. kapak)	jahapoel
351	takoi	kappen	burrandoe	ghamboin	to-arm
352	hambam	omwinden	tsjirémndiwa	marédĕ	pomodĕ perum
353	awahen	draaien	ndoman, ndomandin	morartor	temi
354	méai	weten, kennen	nanowano	mburredzo	purtĕ
355	mbémbai	niet weten	nanowawa	sigampĕrĕ	purtĕ napo
356	messav	toovenaar	mbiro	ondenam	odenam
357	wagoem	betooveren	manga	munga	mengo
358	gamo	toovenarij	bangéda	munga	mengo
359	oba	toovernapje	mbiro-wandsji, kwarékwandsji	praa	bombr

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
waboe	jawal	kaka-raka	karem	331
pata atara	peliagé	tátsjo	ajem	332
karapetsjĕ	olilo	ketsjàn	mobem	333
tommaja	dedwo	waltek-walto	kawondem	334
tépetsjé	kékéjè	tagai	kaitom	335
tékoedoe	kékéjè	tagai	kaménab	336
téipetsjé	kékéjè	tagai	kampondò	337
tépona	deguk, jegia	dámbi	monop	338
wumbumboe	on	tintin	bengmod	339
koei	koei	bulli	kakoem	340
joda	boimo	atsjĕ gĕtetsjinĕ		341
toetoera	tipo	gánem	koeroeb	342
kapaberù	tammak	ngarsan	méjaw	343
pàmà	tanaom	nam	ita	344
mena, menariè	oekadé, ipria	menamĕgĕ	kamenè, moma	345
tsjindsji	ngowo-ngowo	karkarkwoei	tabakè	346
tsjindsji	jàlà	pawar	opoembrè	347
kewo-kewo	dépé	átsjelob	idmoekoem	348
périjé	taw	parakangĕrĕ	kemmen	349
bambi	épl	koemoegebar	tamar	350
burrijè	égoelé	atsjéketsjé	winem	351
mandiè	elbigé	wogáne kogĕnĕ	jerengem	352
igawata	kokok	walnĕ-kwalnĕ	erwamen	353
noewo	wokwan	meabenen	karan	354
noewo boena	wokwaman	ngomèjè	nekarpain	355
oendani	messav	worai	mejakatam	356
munga	omoka	mentsjedĕrĕ	kapakangem	357
munga	gam	mentsjedĕré	waroek	358
oewapora	dummok	pelkwi	okdim	359

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
360	doer	verboden, taboe	tsjindsji	kowin	perer
361	jahov	planten, poten	ahobara	kiniwamoen	jami
362	aréak	wieden	wonnawa	parati	vakep
363	daheitok	wederkeeren	niwokaram	piriwetro	tow
364	avadak	vliegen	wéra	oodubbédé	gawdétērē
365	kahék	klimmen	indsjoubada	tsjornoe	sadē
366	vis	dalen	murretsjinè	dénab	samepemi
367	sid	kalabas, kalkkoker	mboe	boom	bo
368	tang	spatel (voor kalk)	mboe-doeroe	budderóm	boeteroem
369	mahai	vooraan, eerst	toewara	toemara	heb
370	in	midden	pwakandé	jeran djemmaboe	indjarat
371	es	achter	mékoemba	jemberé	temmeni
372	méen	spraak, taal	mbangoe-mbangoe	démé-démé	zad
373	méen-rah, ahi	spreken	mbangoe-mbangoe	anidan	zalē kadeb-bih, dum
374	mbatav	leugenachtig	mbangoe-owa	tramoe-tramoe	meniwa
375	jarét	fel, heftig	natsjaboera	aramboe	herboer, ghalet
376	amam	zachtaardig	natsjaboera-owa	amtoberi	idingoemba
377	émér	honger	jonda	erude	olio
378	igiz	naam	tsjinam, joeradderi	oer	oeroe
379	ndónd	bindsel	tsjadé	már	mál
380	kiparoed	binden	towakoeroe	már-koemboei	koemboe
381	itawand, poe	vreemd, uitheemsch	dawoe, nageram	sepodan	ettrē mangip
382	isoeg	snijden	tudza	keroe	ngoghareb
383	pár	brug, vonder	dateb	tév	taporé

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
tsjindi	jeb	jogĕ	karek	360
kaw	wiéké	erkoe	boendem	361
warapa	bokéo	atsjĕ ke-tsjetsjĕrĕ	dabbadem	362
wéaga	ngopoe ngojo	dikèkip	bennem	363
noemba	tétéli	sotodip	owarim	364
daa	ngajé	sokándeng	toanem	365
wéga	nopleo	adsjiper-kadjeb	diterém	366
boe	áb	mopwoi	kémen kondo	367
boe-ka	memati	koepwur	kembak	368
tobara	makul	tarpai	atina	369
tsjaga	jéb	koeditá	wib	370
koemboe-wana	énel	arèba	jomain	371
tsjeré-tsjeré	gaga	kerkon	orarem	372
mèmè	gaga ipéj	kerko-karko	owaton	373
waoe	jengelié	naki	ombem	374
téjiné, mbamba	mud, jalet	gabwoi	kamena	375
irombon da-rapetsjé	boelo	betéi	jèkoto	376
jondatsjĕ	onga ngalwoea	jémer	morop iri	377
nééné	nadél	utsàĕ	anigo	378
njè	del	ngi	nong	379
koeroe, toekoeroe	kok	konentakorko	nong bodondem	380
tsjinda	koli, poe	lamporkwar	niteretsjob	381
burrijè	mop	atsjè ketsjè	boombem	382
baim-burrijè	boe, sak	purmur	abjindim	383

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
384	éhó	rijp	ijanta	mbatar	moeni
385	kahé	zoet		ghakoeri	mè
386	kandi	onrijp	tsjédarĕrĕ	jár	nummĕ
387	kab	openen	turram	tabo	awoero
388	rarid	sluiten	doatsjin	gharoemoe	tawei
389	haoev	onwillig zijn	mboetsjiné	ambto	mabner
390	praho	lui	doedsja	sigīdaw	doewid
391	ba	allen, alles	bá	tónté	dummorom
392	baren	op, uit	kwemta	tónté	bokwidam
393	hai	vallen	poderanta	tunnebé	nabĕnĕ
394	héd	overeind, rechtop	témbera	korkor	ponomor
395	há	oprecht, echt	tsjinonani	nama	oenoem
396	hadéwn	vergeten	tanaré	menérsód	mandiwo
397	harei	olie (klapper)	harawi	porémo	amendi
398	kanap	kiembol (klapper)	powé	joen hanam	toetsji
399	mangón	nap	kotowa	wortan	kobowan
400	iga	mat	téè	ghamè	ghomè
401	katin	vlechten	nunnù, rammĕ	urrijĕ	ziw
402	kéroen	springen	pétsjatsjina	perdsjeré-oedoe	pidsjeda ano
403	wakov	opvoeden (dier)	koemoe-rentsji	hamon	jemoe
404	adoak	afvegen	towaratsjiné	gharé	ar
405	inin, mid	inwrijven	jàmowa	midsjimi	jema
406	éves	opstapelen	ngappĕ	tsjoeĕrĕ	geppĕ
407	essara	brits, rooster	tawo	towi	dèr
408	ég	graven, delven	tarowatsjinè	pargodero	ho
409	taheb	vol zijn	kowara	mbuttomo	bakaoari

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
peranĕ	émaimok, ngewé	kwijè	joemoe	384
tsjietsjiè	kélabol	méterei	térébjib	385
tsjietnè	belimok, elbebra	térei	áwib	386
jeddĕrĕ	iklepok	okéwoelé	bandé karen	387
boejè	imoe	jégerkim	také	388
katsji	ingai	kamagem	koran	389
ndoe	méwk	wamem	bòmò	390
jendéna	nuwé	balindai	koran	391
koei, koei wati	idebé	wobena tobai	dowa	392
paa	nopleo	anengke-tanengo	kokon	393
témberi	dang	pallam	tombob	394
wawboena	nuwwenné	anekibkiédĕ	idamo moengan	395
tsjawejè	opma, kerikem	potĕrĕ	kambatem tongam	396
kowa-tsjoe	opowalak	pái	okoetoe	397
kowa-pa	oko	beneng	atondjob	398
	boeboi	péjel	kotorok	399
ta	duwwé, nweta	daakĕlĕ		400
nunnĕ	ojo	tsjuttei	éménem	401
petsjè	ateta, ingopré	uddù guddù	korokéworon	402
korié	gawleo, jow	maboltsji-tsjeréboe	awokanda	403
pù	ngowo-ngowo	dsjeruddĕrĕ	tajeng	404
tuddù	wuk, odowuk	alteroe-kalteroe	eng	405
minanré	keibalé	moekeretsj	kandomjo-teron	406
taa peta	toto-kel	djobal	koedamboh	407
wettĕrĕ	kowak	arapo	dinama	408
tsjembé	wo	erédijé	tòteron	409

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
410	sár	pomali (Mal. sasi)	kara	karai-ribdé	kareiroei
411	ravétok	keeren, wenden	koembaro	oedĕrĕ	pampeo
412	ra	kant	ndaram	gharam	
413	vétok	denken	irimboe diwatsjinè	idammĕnĕ	ijĕ, meniw demdo
414	gér	sap, vocht	jomba	aboei	jemboei
415	arir	langzaam	urdaba	widogoro	kori-kara
416	kamak	rap, vlug	jobodéa	tapurpar	madsji
417	mó	troebel			
418	ésóm	vuilnis	tsjiè	sór	puwwĕ
419	nóh	nieuw	anowada	arinoem	ringib
420	évór	zwemmen	bandsja-bandsja	pabr	papow
421	vâkr	ijzer	onbekend	ghwen	vakr
422	rav-a-rav	boven	datsjinè	ikoemar	jaatr
423	téb	gat	tá	mé	maraw
424	ravos	uittrekken	wébetsjino	sarab	wotoe
425	agrétok	teekenen, bekerven	poejawira	tsjém	sisim
426	arig	rijgen	tadiwatsjinè	marmoré	tarow
427	hoew	uitkomen	wokoetsjino	tsjinĕrĕr	tsjeréremi
428	koamin	ingaan	minari-ghadsjin	soeboe	tsjéboetan
429	képad	breken	karéja	tsjémo	marwaraw
430	kagoen	pakken, grijpen	mandénia	hotti	daraw
431	ohan	jacht	jéwaddewo	oebindena	
432	oetnĕ	bang	koetsjina	tovtov	to
433	mba ka	neen	mboei	tsiwè	warakkĕ
434	oho	ja	tsjérarantĕ	oho, ahaboeda	nènĕ

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
kara	duwwé	walal	ajawini korami (verboden toegang)	410
ota	meng	járbumkjár	monombè	411
àmàrà	oekabo	tsjim	nèkerma	412
tsjatsjamambero	bokwalen, boero	pottěrě	mojonem	413
nda	jeli	nàt	moe	414
wookera	arir	bettébokěrě	mindok	415
woodeinè	jemepa	anemantsjekai	kéjap	416
wabaida	beibéjoe	gém	okmim	417
tsjo-tsjo, tsjoepida	tamtemi	jowtsjelétsjelé	ngorom	418
tsjitsjira	ngolwok	nuppindéi	kajoemo	419
imoeimoe	tù	wadě	ambennem	420
	koelki, moemé	jodengobar		421
wandji	magé	togopo	andowod	422
daa	kalo	talgan	tem	423
tsjè	jawen	oekě	tèwangem	424
déwan-déwa	apodédé	gakě-pégě	kèrek	425
tsja-tsja	engkowo	arèkerèkerikědě	itjob	426
jerè	geblemé, émblé	dikatoem	tembem	427
téè	téiwè, ité	aratokenado	boenem	428
burrijè	mop	arpedakogow	ombem	429
bendja	jelé	tsjetsjirégoen	kangem	430
aï	éné	powai	ikawennem	431
aoek	ojo	dzubbar	oeïn	432
koei, maw	maw	ongow	dowan	433
ndo (= het is)	aha	mi	nè	434

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
435	tis ka	genoeg, 't is uit	kwoënta	anibár	mbàri
436	mate	laat maar (conces)	boeitsjina	handabo	wadi poena
437	matakai	laat af (prohib.)	boetsjina	moboet	wadi, poena
438	épé, éhan	daar, ginds		ohon	ato
439	sosodé	koud	jè	iribar	metai, maibatai
440	nok	ik	narom	no	mo
441	oh	gij	tsjinam	joe	jo
442	anep	hij	aram	oengoemi	angam
443	kaké nok	wij	tsjinow	ni	nom
444	jo	gijlieden	woko	imoe	jamoe
445	anip	zij	todai	tonté	tonta
446	izakod	een	nuwwéda	ténamoteré	temté, té
447	inah	twee	kawé	koeinam	koemb
448	inah-zakod	drie	pendsji	nimti	inis
449	inah-inah	vier	jándo	ara	ara
450	ra sanga	vijf	madoa	oipoin	ghobennemor
451	ra sanga zakod	zes	toeroea	mar-téti	ma-té
452	ra sanga inah	zeven	turrewahabé	mar-koeinam	ma-koem
453	ra sanga inahzakod	acht	turrawendsji	mar-nimti	ma-inis
454	ra sanga inahinah	negen	turra éndoan	mar-ara	ma-ara

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
boei-jè, boei-no	méjeib-ngéma	habé	ip	435
okaan	mié	mata	gember-korok	436
maw	imaraan	mato wojari	koran	437
	koeden, koeidor	samogené	gongaja	438
oewi	jogow	mena-mena	djoeroek	439
naa	ngal, nar	niwon	nè	440
engoe	ag	bonen	ko	441
ngatea	ib, joegomo	édèjè	katoek	442
ni	ngaleiman	binen	noep	443
ngikébé	ngo	bojen	katoe djena	444
	oekala	erboelen-démajen	djena winib	445
dubbadnè	oekala	nampwoei	mimo, een	446
kabi	inah	itapai	arob, twee	447
péndji	mudden	itapai-nampai	aron mim, drie	448
jándoe	inah-inah, oekala-ibo, immudde-na-da	itapai-tiani, itapai-itapai	kandin, vier	449
mando	bakalingé, olpoko-idebé	kirè-tobai, nantjemtir	ango, vijf (duim)	450
tulwa	bakalingé-okak, olpo-ko-oekala	nandjelandje-nampai-wa-datoem, itapai-ita-pai-itapai	bèmè, zes (pols)	451
dubbad-nènè	olpoko-inah	itapai-itapai-itapai-nam-pai	ben-kamba, zeven (voorarm)	452
kabiàmà	olkopo-muddem	itapai-itapai itapai-itapai	ben-tom, acht (elleboog)	453
pandjimè	olkopo-im-uddenada-da	itapai-itapai-itapai-ita-pai-nampai	ben-terendé, negen (bo-venarm)	454

	Marindineesch	Nederlandsch	Kaladdarsch	Konerawsch	Komelomsch
455	sanga baren	tien	ketsja nda kawé	mar-oipo	na ghoben-nemor
456					
457					

Teri-Kalwasch	Jabsch	Jeïsch	Digoeleesch	
jándoemè	olpoi-dubbé, iddubbé	belindem, tiroa beno	beng-ma, tien (schouder)	455
			kémbé, elf (oor)	456
			kob, twaalf (kruin)	457
			Op dezelfde wijze telt men aan den linkerkant naar beneden en komt dus tot 23.	